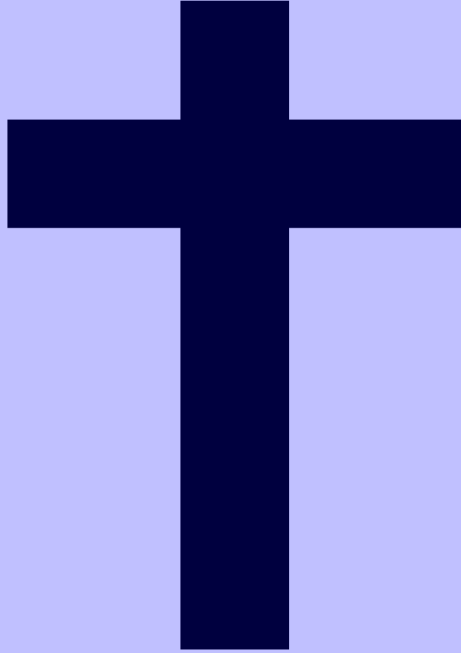

Nuevo Testamento en
mixteco de Ocoatepec

New Testament in Mixtec, Ocoatepec (MX:mie:Mixtec, Ocoatepec)

Nuevo Testamento en mixteco de Ocotepec
New Testament in Mixtec, Ocotepec (MX:mie:Mixtec, Ocotepec)

copyright © 1977 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Ocotepec

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Ocotepec [mie], Mexico

Copyright Information

© 1977, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Ocotepec

© 1977, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	49
SAN LUCAS	78
SAN JUAN	128
HECHOS	165
ROMANOS	214
1 CORINTIOS	235
2 CORINTIOS	254
GÁLATAS	267
EFESIOS	275
FILIPENSES	282
COLOSENSES	287
1 TESALONICENSES	292
2 TESALONICENSES	296
1 TIMOTEO	299
2 TIMOTEO	305
TITO	309
FILEMÓN	312
HEBREOS	314
SANTIAGO	329
1 PEDRO	334
2 PEDRO	340
1 JUAN	344
2 JUAN	349
3 JUAN	350
JUDAS	351
APOCALIPSIS	353

TUHUN VAHA JA NI NTEE SAN MATEO

Lista nāsa nquiji tatā Jesucristo (Lc. 3.23-38)

¹ Yáhá cúu lista nāsa nī nquiji tatā Jesucristo. De maá yā cúu tatā rey David, de David nī nquiji nūū tatā Abraham.

² Abraham nī ncuu dē tatā Isaac, de Isaac nī ncuu dē tatā Jacob, de Jacob nī ncuu dē tatā Judá jíin ndá ñanī dē.

³ De Judá nī ncuu dē tatā Fares jíin Zara, de naná ndúū dē nī ncuu Tamar. De Fares nī ncuu dē tatā Esrom, de Esrom nī ncuu dē tatā Aram.

⁴ De Aram nī ncuu dē tatā Aminadab, de Aminadab nī ncuu dē tatā Naasón, de Naasón nī ncuu dē tatā Salmón.

⁵ De Salmón nī ncuu dē tatā Booz, de naná dē nī ncuu Rahab. De Booz nī ncuu dē tatā Obed, de naná dē nī ncuu Rut. De Obed nī ncuu dē tatā Isaí.

⁶ De Isaí nī ncuu dē tatā David, tēe nī ncuu rey. De rey David nī ncuu dē tatā Salomón, de naná dē, xihna cā nī ncuu ña ñasíhí Urías.

⁷ De Salomón nī ncuu dē tatā Roboam, de Roboam nī ncuu dē tatā Abías, de Abías nī ncuu dē tatā Asa.

⁸ De Asa nī ncuu dē tatā Josafat, de Josafat nī ncuu dē tatā Joram, de Joram nī ncuu dē tatā Uzías.

⁹ De Uzías nī ncuu dē tatā Jotam, de Jotam nī ncuu dē tatā Acáz, de Acáz nī ncuu dē tatā Ezequías.

¹⁰ De Ezequías nī ncuu dē tatā Manasés, de Manasés nī ncuu dē tatā Amón, de Amón nī ncuu dē tatā Josías.

¹¹ De Josías nī ncuu dē tatā Jeconías jíin ndá ñanī dē, maá tiempo jā cuáhān ndá nchivī Israel preso jondē nación Babilonia.

¹² De tá nī Iyo ndá ji ñúcuán, de Jeconías nī ncuu dē tatā Salatiel. De Salatiel nī ncuu dē tatā Zorobabel.

¹³ De Zorobabel nī ncuu dē tatā Abiud, de Abiud nī ncuu dē tatā Eliaquim, de Eliaquim nī ncuu dē tatā Azor.

¹⁴ De Azor nī ncuu dē tatā Sadoc, de Sadoc nī ncuu dē tatā Aquim, de Aquim nī ncuu dē tatā Eliud.

¹⁵ De Eliud nī ncuu dē tatā Eleazar, de Eleazar nī ncuu dē tatā Matán, de Matán nī ncuu dē tatā Jacob.

¹⁶ De Jacob nī ncuu dē tatā José, tēe nī ncuu yíi María. De María nī ncuu ña naná Jesús, Yāā nání Cristo.

¹⁷ De jondē Abraham de jondē David de nī ncuu ūxī cūmī tatā. De jondē David de jondē tá cuáhān ndá nchivī Israel preso nación Babilonia de nī ncuu tucu ūxī cūmī tatā. De jondē tá nī jēhēn ndá ji preso de jondē nī ncacu Cristo, suni nī ncuu ūxī cūmī cā tatā.

Jā ní ncacu Jesucristo (Lc. 2.1-7)

¹⁸ De jā ní ncacu Jesucristo de sūcuán nī ncuu: Naná yā María, ja nī ncundaā jā cundeē ña jíin José. De jondē tá ncháha ca cundeē ña jíin dē, de nī jīcūhun sēhe ña nī nsáhá Espíritu Santo.

¹⁹ De José, tēe jā cundeē ña jíin, chi tēe ndāā cúu dē. De nduú cūnī dē cuáha dē tūhun canoō ña, chi sa cūnī dē jā ná jēncuīñī yuhū-ni jā má cūndeē dē jíin ña.

²⁰ De juni sūcuán nácani inī dē, de nī stēhēn jāni nūū dē jā ní nquenda-ni iin ángel maá Jētohō ō Yāā Dios nūū dē, de nī ncāhān yā jíin dē: José, sēhe tatā David, mā cūyūhú nú cueca nú ñasíhí nú María, chi sēhe ña jā cacu, vāji ji jondē nūū maá Espíritu Santo.

²¹ De cacu iin sēhe yíi ña. De scúnani nú ji Jesús, chi maá ji cúu Yāā jā scácu ndá nchivī nūū cuáchi ji, ncachī ángel.

²² Sūcuán nī ncuu ndācá tiñu yáhá, tácuá quee ndāā tūhun Jētohō ō Yāā Dios jā ní ncāhān tēe nī nacani tūhun yā jondē janahán. De sūcuán nī ncāhān dē:

²³ Coó iin ñahan lúli, de nīhīn sēhe ji, de scácu ji iin sēhe yíi,

de cunani sūchí ñúcuán Emanuel.

Cáchī tutū. De síví yáhá cáchi: Yāā Dios ndéē yā jíin ó.

²⁴ De nī ndoto José, de nī nsáhá dē tá nī ncachī ángel Jētohō ō Yāā Dios nūū dē. De nī jeca dē María nī ncuu ña ñasíhí dē.

²⁵ De nduú ní nquixīn dē jíin ña, chi jondē nī scácu ña sēhe yíi xihna ñúhún ña. De nī scúnani dē ji Jesús.

2

Jā ní nquenda ndá tē mago nūū yā

¹ De tá nī ncacu Jesús inī űū Belén ndáñūū Judea, de tiempo űúcuán tátúnī rey Herodes. űúcuán de jacū tēe ndíchí jā scuáha sīquī tiūūn, nī nquiji jícá ndá dē ichi nūū quenda ncandiī, de nī nquenda dē ciudad Jerusalén.

² De nī jīcā tūhún ndá dē nchivī: ¿Ní cúu nūū íyó sūchí jā ní ncacu jā cuu rey nchivī hebreo? Chi ichi nūū quenda ncandiī nī jinī ndá sá iin tiūūn cāhnú jā cúu seña jā ní ncacu ji. De vāji ndá sá jā chiñúhún sá ji, ncachī dē.

³ De rey Herodes, tá nī jini dē tūhun űúcuán, de nī ncunēhén inī dē, jondē jín ndācá nchivī Jerusalén.

⁴ De nī nastútú dē ndācá sūtū cúñáhnú jín ndācá tēe stéhēn ley janahán nūū nchivī. De nī jīcā tūhún dē ndá tēe űúcuán ní cúu nūū cacu Cristo, cáchī tutū.

⁵ De nī ncachī ndá dē nūū rey: Inī űū Belén ndáñūū Judea. Chi sūcuán cáchī nūū tūtū jā ní ntee tēe nī nacani tūhun yā jondē janahán:

⁶ Ndá ndóhó nchivī űū Belén ndáñūū Judá, cúñáhnú cā űū nū nsūú cā ndá cā űū jā cúñáhnú inī Judá.

Chi suu inī űū nū quee iin Yāa jā tatúnī, de coto yā nchivī maá nī Israel, ncachī Yāa Díos.
Cáchī tutū.

⁷ űúcuán de Herodes nī ncana yuhū dē ndá tēe ndíchí jā nání mago. De nī jīcā tūhún vāha dē nā quīvī cúu jā ní nquenda tiūūn űúcuán.

⁸ De nī ntají dē ndá tēe űúcuán jā quīhīn dē űū Belén. De nī ncāhān dē: Cuáhán ndá ní de cātūhún vāha ní ní cúu nūū íyó sūchí lúli. De tá nī nanihīn ndá ní ji, de quiji ní cachī tūhun ní nūū sá, tácu suni quīchiñúhún maá sá ji, ncachī rey.

⁹ De tá nī jini ndá dē tūhun jā ní ncāhān rey, de cuāhān ndá dē. De maá tiūūn cāhnú jā ní jinī dē ichi nūū quenda ncandiī, nī jēcōsō nūū cuāhān nūū ndá dē jondē nī nquenda nūū íyó sūchí lúli, de űúcuán nī jencuiñī.

¹⁰ De tá nī jinī ndá dē jā ní jencuiñī tiūūn, de nī ncusiī ndasí inī dē.

¹¹ De nī jinī ndá dē nī nquīvi dē inī vehe, de nī jinī dē nūū sūchí lúli jín naná ji María. De nī jēcuiñī jítí ndá dē nūū ji, de nī nchiñúhún dē ji. De nī nacune ndá dē jātūn dē, de nī nsōcō dē oro jín incienso jín sūja űguā nūū ji.

¹² űúcuán de nī stéhēn jāni nūū ndá dē, de nī ncachī nūū dē jā má quínohōn dē nūū Herodes. De incā ichi cuānohōn dē űū dē.

Jā ní jinu José cuāhān ndá dē Egipto

¹³ De tá cuānohōn ndá tēe mago, de nī stéhēn jāni nūū José jā iin ángel maá Jētohō ō Yāa Díos nī ncāhān yā jín dē: Nacōo de cunu nú quīhīn nū jín sūchí lúli jín naná ji jondē nación Egipto. De űúcuán cundeē nū jondē cachī tūhun nī nūū nū. Chi Herodes ja űatin nanducú dē sūchí lúli jīñā jā cahnī dē ji, ncachī yā.

¹⁴ De nī ndoto José. De cuāhān dē jín sūchí lúli jín naná ji, de nī jica űū ndá dē cuāhān dē Egipto.

¹⁵ De űúcuán nī ndeē dē jondē nī jihī Herodes. De sūcuán nī ncuu tácu quee ndā tūhun Jētohō ō Yāa Díos jā ní ncāhān tēe nī nacani tūhun yā janahán: Jondē nación Egipto nī ncana nī Sēhe nī vāji ji, ncachī Yāa Díos, cáchī tutū.

Jā ní ntatúnī Herodes jā ná cúū ndá tēe űiquín

¹⁶ űúcuán de nī jinī Herodes jā sūcuán nī stáhvī ndá tēe mago dē, de nī nquītī ndasí inī dē. De nī ntají dē ndá soldado cuāhān, de nī jahni ndācá tēe űiquín jā űū cuīyā jín jā lúli cā jā íyó inī űū Belén jín ndācá űū űatin. Chi ja nī jīcā tūhún vāha dē ndá tēe mago nāsaa tiempo nī ncuu jā ní ncacu Jesús.

¹⁷ De sūcuán nī nquee ndā tūhun jā ní ncāhān Jeremías, tēe nī nacani tūhun yā jondē janahán, chi nī ncāhān dē:

¹⁸ Inī región Ramá nī jini nī

jā jácu de jácu cóhó.

Chi ndá űahan cúu tatā Raquel, jácu űa jēhē sēhe űa,

de nduú cúnī ndusiī inī ndá űa, chi nī jihī ndá ji.

Cáchī tutū.

¹⁹ Ñúcuán de nī jīhī Herodes. De nī stéhēn jāni nūū José jā iin ángel Jētohō ō Yāā Dios nī ncāhān yā jíin dē jondē nūū ndēē dē Egipto:

²⁰ Nacōo de quīnohōn nū nación nū Israel jíin sūchí lúli jíin naná ji. Chi ja nī jīhī ndá tēe jā ndúcú cahnī sūchí lúli jíinā nícu, ncachī ángel.

²¹ Ñúcuán de nī nacōo dē, de cuānohōn dē Israel jíin sūchí lúli jíin naná ji.

²² De nī nīhīn dē tūhun jā Arquelao nī nūcuīñi dē nūū ndiyi tatá dē Herodes, de maá dē tátúnī inī región Judea. De yúhú dē jā quīnohōn dē ñúcuán. De nī stéhēn jāni nūū dē jā ná quíhīn dē región Galilea, de cuāhān dē.

²³ De nī nquenda ndá dē ñúcuán, de nī ndeē dē ñuū nání Nazaret. Súcuán nī ncuu tácu quee ndaā tūhun jā ní ncāhān ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán. Chi nī ncachī dē jā cāhān nchivī jā tēe ñuū Nazaret cúu Jesús.

3

Tūhun Juan tēe scuénduté (Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

¹ De nī jica tiempo, de nī nquenda Juan tēe scuénduté jondē nūū ñuhun tíhá ndáñuū Judea, de suha nácani dē tūhun:

² Nacani inī ndá nú jā sndóo nú cuāchi nú, chi ja nī ncuñatin maá Yāā ndēē andiví jā tátúnī yā nūū nū, ncachī dē.

³ De Isaías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán, suha nī ntee dē tūhun Juan nūū tutū:

Coo iin tēe jā cana jee jondē nūū ñuhun tíhá: Sāhá tūha ndá nú maá nú, chi quenda maá Jētohō ō.

De sāhá ndá nú tiñu ndaā, chi vāji yā, cachī dē.

Ncachī Isaías.

⁴ De sahma ñúhún Juan cúu ixi camello, de núhni iin cinturón ñii chījin dē. De jā técu dē cúu tíca langosta jíin ndūxi yōcō.

⁵ De nchivī ciudad Jerusalén jíin ndācá nchivī región Judea jíin nchivī ndēē ñatin yuhú yūte Jordán, nī nquenda ndá ji nūū dē.

⁶ De nī nacani ndaā ndá ji cuāchi ji nūū Yāā Dios, de nī scuénduté dē ji inī yūte Jordán.

⁷ De tá nī jinī dē jā vāji cuāhā tēe grupo fariseo jíin tēe grupo saduceo nūū scuénduté dē, de nī ncāhān dē: Va sēhe cōo cúu ndá nú, chi xēen nū tá cúu cōo. ¿A jāni inī ndá nú jā cuu cunu nú cācu nú nūū castigo xēen jā quiiji?

⁸ Túsaá de sāhá ndá nú tiñu váha, de súcuán stéhēn nū jā ní nacani ndija inī nū jā sndóo nú cuāchi nú.

⁹ De mā cāni inī ndá nú cāhān nū jā cuu cācu nú sīquī jā cúu nú tatā Abraham. Chi cāhān ni jíin ndá nú jā cuu sāhá Yāā Dios jā ndācá yūū yāhá nduu sēhe Abraham jā candíja váha, de tú cúnī yā.

¹⁰ De cúu ndá nú tá cúu tūndihá jāá nduú jéhe jāvíxi váha. De mitan de ja íyó tūha Yāā Dios jā cuāha yā castigo xēen, tá cúu nūū íyó tūha iin cā jā quehdē jondē yoho ñutun. Túsaá de sāhá yā jíin ndá nú tá cúu nūū sāhá yā jíin ndācá ñutun jāá nduú jéhe jāvíxi váha, jā tēhdē de cāyū nūū ñúhūn.

¹¹ De nduhū chi jíin ndute scuénduté nī ndá nú, de ñúcuán cúu jā stéhēn nū jā ní nacani inī nū jā sndóo nú cuāchi nú. De Yāā jā quiiji, chi modo jā scuénduté yā ndá nú cúu jā cuāha yā Espíritu Santo cundeē inī ánō ndá nú, de poder yā cúu tá cúu ñuhūn. De Yāā jā quiiji chi cúñáhnú ndasí cā yā nsūū nduhū. Chi nduú cúñáhnú cuitī ni nūū yā, ni jā cuetíñū yā nduhū vísō iin tiñu lúli cā jā cuiso nī nījān yā.

¹² De sāhá yā tá sāhá tēe stéchi trigo, chi sāhá sín yā nchivī váha jíin nchivī nēhén, tá cúu nūū cúndoo trigo jā quée sín paja. De nastútú yā trigo yā ndivi inī yacā yā. Sochi paja chi teñuhūn yā nūū ñúhūn jā má ndáhvā cuitī, ncachī Juan.

Jā ní jenduté Jesús (Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

¹³ Ñúcuán de nī nquee Jesús región Galilea, de nī nquenda yā yūte Jordán nūū íyó Juan, tácu scuénduté dē yā.

¹⁴ Sochi nduú cúnī Juan scuénduté dē yā, chi nī ncāhān dē jíin yā: Sa cánuú jā scuénduté maá ní sán, ¿de nāsa cúu jā sa nūū sá vāji ní? ncachī dē.

¹⁵ De nī ncāhān Jesús jíin dē: Nduú chi sāhá nú, chi súcuán cánuú jā squíncuu ó ndācá jā tátúnī Yāā Dios, ncachī yā. Ñúcuán de nī scuénduté dē yā.

¹⁶ De tá nī ncuu nī jenduté yā, de nī nquee yā ndute. De nī nune-ni nūū ndēē Yāā Dios andiví, de nī jinī yā jā cúun Espíritu Yāā Dios vāji, de cáá tá cáá iin paloma, de nī jinū xīnī yā.

¹⁷ De ichi andiví nī ncāhān iin tūhun: Yáhá cúu Sēhe nī jā mānī ndasí nī jíin, de cúsiī ndasí inī ni jíin, ncachī.

4

Jā ní jito túnī tächī Jesús (Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

¹ Ńúcuán de nī jinū Jesús jondē nūū ñuhun tíhá nī nsāhá Espíritu Santo. Chi ñúcuán coto túnī tächī cúñáhnú yā, chi cúnī jā sāhá yā cuāchi.

² De nī Iyo nditē inī yā ūū xico nduú ūū xico ñuú, sá de nī nquiji sōco nūū yā.

³ De nī nquenda maá tächī cúñáhnú jā coto túnī ji yā, de nī ncāhān jíin yā: Tú maá nú cúu Sehe Yāā Dios de cāhān nū jā ndá yūū yáhá ná ndúu stāa cajī nū, ncachī.

⁴ De nī ncāhān yā jíin: Nduú chi yósō nūū tutū īī: Nsūú mátúhún-ni stāa cúu jā técū nchivī, chi suni jíin ndācá tūhun jā cāhān Yāā Dios, ncachī yā.

⁵ Ńúcuán de cuāhān tächī cúñáhnú jíin yā jondē Jerusalén jā cúu ciudad īī. De nī jani ji yā xīnī torre templo.

⁶ De nī ncāhān ji jíin yā: De tú Sēhe Yāā Dios cúu nú, de squíncava nú maá nú jondē nūū ñuhún, chi scácu yā ndóhó. Chi súcuán yósō nūū tutū:

Tetíñú yā ndá ángel yā jā coto ndóhó.

De canee ndá yā ndóhó,

tácuā mā scáchihi nú jēhē nū nūū yúū.

Cáchī tutū, ncachī tächī.

⁷ De nī ncāhān Jesús: Nduú chi suni yósō cā nūū tutū jā má cōtó túnī nchivī Jētohō ji Yāā Dios, á scácu yā ji á nduú, ncachī yā.

⁸ De tächī cúñáhnú nī jeca tucu ji yā cuāhān ji jíin yā xīnī iin yucu súcún ndasí. De nī stēhēn ji ndācá nación níí cáhnú ñayīvī nūū yā, de viī ndasí cáá ndihi.

⁹ De nī ncāhān jíin yā: Ndācá yáhá taji nī nūū nū, de tú cuiñi jíití nú chíñúhún nú nduhū, ncachī.

¹⁰ Ńúcuán de nī ncāhān Jesús nūū tächī: Satanás, cujiyo cuāhān, chi yósō nūū tutū jā

ná chíñúhún nchivī maá Jētohō ji Yāā Dios, de nūū mátúhún-ni yā satíñú ji, ncachī yā.

¹¹ Ńúcuán de nī ncujiyo-ni tächī cúñáhnú cuāhān. De nī nquenda ndá ángel Yāā Dios nī nchindeé ndá yā.

Jā ní nquijéhé Jesús nácani yā tūhun región Galilea

(Mr. 1.14-15; Lc. 4.14-15)

¹² De tá nī nīhīn Jesús tūhun jā yíhí Juan vecāa, de cuānohōn yā región Galilea.

¹³ De nduú ní ndēē yā ñuū Nazaret, chi nī jēhēn yā nī ndēē yā ñuū Capernaum. De ñuū ñúcuán cáá yuhú mar, maá región Zabulón jíin Neftalí.

¹⁴ De súcuán nī ncuu tácuā quee ndāa tūhun nī ntee Isaías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán:

¹⁵ Región Zabulón jíin Neftalí,
ichi jā cuāhān yuhú mar, lado yūte Jordán
nūū quēnda ncandī,
jíin región Galilea nūū ndēē nchivī ndá cā
nación jāá nduú jíinī tūhun yā.

¹⁶ Nchivī ñúcuán chi modo nūū neē ndēē ji, de stúu yā luz yā nūū ji.

De nchivī ja ñatin naā, nīhīn ji tūhun vāha ndasí,

suu tūhun jā scácu yā ánō ji.

Ncachī Isaías.

¹⁷ De jondē quīvī ñúcuán nī nquijéhé Jesús nácani yā tūhun, de súcuán nī ncāhān yā: Nacani inī ndá nú jā sndóo nú cuāchi nú, chi ja nī ncuñatin Yāā ndēē andiví jā tatúnī yā nūū nū, ncachī yā.

Jā ní ncana yā cūmī tēe tūin tiacá

(Mr. 1.16-20; Lc. 5.1-11)

¹⁸ De jíca Jesús yuhú mar Galilea cuāhān yā. De nī jinī yā nūū ūū tēe, de ñanī ndúū dē. De iin dē cúu Simón jā suni nání Pedro, de incā dē cúu Andrés. De tēe tūin tiacá cúu ndúū dē, de chúhun dē ñunu dē inī mar.

¹⁹ De nī ncāhān yā jíin ndúū dē: Cuniquīn nduhū ná cóhōn, de nasāhá nī ndóhó tēe jā nīhīn cuāhā nchivī jā candíja nduhū, tá cúu nūū nīhīn nū tiacá, ncachī yā.

²⁰ Ńúcuán de nī sndóo ndúū dē-ni ñunu dē, de nī jēcuniquīn dē yā.

²¹ De nī jica yā jacū cā, de nī jinī yā nūū ūū cā tēe, de suni ñanī ndúū dē. De cúu dē Jacobo jíin Juan, ndúū sēhe Zebedeo. De ndēē dē inī barco jíin tatá dē Zebedeo,

náchicatún dē ñunu dē. De suni nī ncana yā ndúū dē jā cuniquin dē yā.

²² De nī sndóo dē-ni tatá dē jíin barco, de nī jécuniquin dē yā cuāhān dē.

*Jā ní stéhēn yā nūū cuāhā nchivī
(Lc. 6.17-19)*

²³ De nī jica nuu Jesús ní región Galilea, nī stéhēn yā tūhun inī ndá vehe ī jā cúu sinagoga. De nī nacani yā tūhun vāha nāsa tátúnī Yāa Dios. De nī nasāhá vāha yā nchivī cúhū ndācá-ni cuēhē.

²⁴ De nī jītē nuu tūhun yā cuāhān ní región Siria. De nūū yā nī nquisiáha ji ndācá nchivī cúhū, nchivī jā ndóho quéhén nūū cuēhē, jíin jā jātū, jíin jā ñúhún tächī inī, jíin jā jíhī yíhī, jíin jā ní nduvehlé. De nī nasāhá vāha yā ndá ji.

²⁵ De cuāhā nchivī región Galilea jíin Decápolis, jíin nchivī ciudad Jerusalén jíin región Judea, jíin ndá ñuū jā íyó incā lado yūte Jordán ichi nūū quenda ncandiī, nī jécuniquin ndá ji yā.

5

Jā ní nacani yā tūhun jondē yucu

¹ De nī jinī Jesús nūū ndá nchivī cuāhā ñúcuán. De nī ncaa yā yucu cuāhān yā, de nī jécundeē yā. De ndá tēe scuáha jíin yā, nī nquenda dē nūū yā ñúcuán.

² De nī nquijéhé yā nī stéhēn yā ndá tūhun yáhá nūū dē:

*Tūhun nācā ndetū
(Lc. 6.20-23)*

³ Nācā ndetū ndá nchivī jā jíin ji jāá nduú íyó vāha ánō ji sīquī cuáchi ji, chi ja nī nquīvi ji ndahá Yāa andiví jā tátúnī yā nūū ji.

⁴ Nācā ndetū ndá nchivī cúcuécá inī, chi ndusī inī ji sáhá Yāa Dios.

⁵ Nācā ndetū ndá nchivī vitá inī, chi nī nquee yuhú yā jā cutahvī ji ñayíví.

⁶ Nācā ndetū ndá nchivī jā tá-ni cúu jā cócon ji yíchī ji, suni sūcuán cúu jā cúnī ndasí ji squíncuu ji tiñu ndāā, chi maá yā chindeé yā jā cuu squíncuu ji.

⁷ Nācā ndetū ndá nchivī jā cúndáhvī inī táhán, chi suni cundáhvī inī Yāa Dios ji.

⁸ Nācā ndetū ndá nchivī jā íyó ndoo inī ánō ji, chi cunī ji nūū Yāa Dios.

⁹ Nācā ndetū ndá nchivī jā násāhá mānī táhán, chi cāhān Yāa Dios jā sēhe yā cúu ji.

¹⁰ Nācā ndetū ndá nchivī jā jíin ūhvī incā nchivī ji sīquī jā sáhá ji tiñu ndāā, chi ja nī nquīvi ji ndahá Yāa andiví jā tátúnī yā nūū ji.

¹¹ Nācā ndetū ndá nú tú cāhān nāvāha ji nūū nū jā sīquī nduhū, de sáhá nāvāha ji ndóhó, de stáyáhvi ji ndóhó, vísō nduú nā cuāchi nú.

¹² De sáhá sī ndá nú inī nū túsaá, de sa víhī cā cusī inī nū, chi cāhnú ndasí coo táhvī nū jondē andiví. Chi suni sūcuán nī jinī ūhvī ji ndá tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jā ní nquiji xihna cā nsūú cā ndá ndóhó.

*Tūhun yátá sīquī ñī jíin sīquī luz
(Mr. 9.50; Lc. 14.34-35; 11.33)*

¹³ Ndá maá nú chi cúu nú inī ñayíví tá cúu ñī jā yíhī nūū cúñu tácuā mā téhyū. De tú ñī ná náā jā úhguā, ¿de nāsa nduu uhguā tucu? Nduú cā tiñu cuitī cā, chi sa cutē nchivī de cuāñū ji sīquī.

¹⁴ Ndá tiñu vāha jā sáhá nú cúu tá cúu luz inī ñayíví. De cúu nú tá cúu iin ñuū jā yósō xīnī yūcú, de mā cūú coo yuhū.

¹⁵ De ni nduú scuíquīn nchivī iin lámpara de chihi ji chījin cajón, chi sa jáni ji nūū sūcún tácuā stúu nūū ndá jā ndēē inī vehe.

¹⁶ De suni sūcuán stéhēn nū luz maá nú nūū ndá nchivī, de suu cúu jā cunī ji ndá tiñu vāha sáhá ndá nú, de cāhān ji jā vāha ndasí Yāa cúu Tatá nú jā ndēē yā andiví.

Jā ní stéhēn yā sīquī ley Yāa Dios

¹⁷ Mā cānī inī ndá nú jā vāji nī jā snāā ni ley jā ní jēhe Yāa Dios nūū Moisés, jíin jā snāā ni ndá tūhun jā ní ncāhān ndá tēe nī nacani tūhun yā janahán. Nduú vāji nī jā snāā ni, chi sa jā stéhēn cājī nī tūhun ndíso.

¹⁸ Chi ndāā cāhān ni jíin ndá nú jā juni íyó andiví jíin ñayíví, de mā náā cuitī ni iin punto ni iin letra nūū tutū ley yā, chi jondē quee ndāā ndihi tūhun jā cāhān.

¹⁹ Túsaá de tú iin nchivī nduú squíncuu ji iin tūhun yáhá jā ndácu ley yā, vísō iin tūhun lulí cā cúu, de tú stéhēn ji jā suni sūcuán sáhá sava cā nchivī, túsaá de cuu ji nchivī núu cā inī andiví nūū tátúnī Yāa Dios. Sochi tú iin nchivī squíncuu ji de stéhēn ji jā squíncuu nchivī, túsaá de cuñáhnú ji inī andiví nūū tátúnī Yāa Dios.

²⁰ Chi cāhān ni jíin ndá nú, tú mā cōó ndāā cā tiñu sáhá nú nsūú cā tiñu sáhá ndá

tēe stéhēn ley janahán jíin ndá tēe grupo fariseo, de mā quívi cuitī nū ndahá Yāa andiví jā tatúnī yā nū nū.

Jā ní stéhēn yā jā má quítī inī ō
(Lc. 12.57-59)

²¹ Ja nī jini ndá nú tūhun jā ní ncāhān jíin nchivī janahán jā má cáhni ji ndiyyi, de nā-ni nchivī tú cahni ji ndiyyi, de quihīn ji nūū justicia, cáchi.

²² Sochi nduhū chi cáhān ni jíin ndá nú, vísō vāchi jā quítī inī iin nchivī cunī ji táhán ji, de suni quihīn ji nūū justicia. De tú iin nchivī cáhān nāvāha ji nūū táhán ji, túsaá de quihīn ji nūū justicia cúñáhnú cā. De tú iin nchivī cáhān ji nūū táhán ji: Ndóhó tēe naā ndasí, cachī ji, túsaá de quívi ji nūū ñuhūn infierno de tú mā nácani inī ji.

²³ Túsaá de tá quenda ndá nú nūū altar jíin jā sōcō nū nūū Yāa Dios, de tú nūcūhun inī nū jā ní nsáhá nú cuāchi síquī táhán nú,

²⁴ túsaá de squéndōo nú jā sōcō nū xiin altar, de xihna cā quihīn nū jā ndumanī nū jíin táhán nú. De sá de ndicó cóo tucu nú jā sōcō nū.

²⁵ De tú iin nchivī quihīn ji jíin nú nūū justicia jā cáhān ji cuāchi síquī nū, túsaá de juni cuāhān nū jíin ji ichi de sáhá ndāā maá nú jíin ji, tácuā mā squívi ji ndóhó nūū juez. Chi juez siáha dē ndóhó nūū policía, de policía chihi dē ndóhó vecāa.

²⁶ De ndāā cáhān ni jíin ndá nú jā má quēé cuitī nū ñúcuán chi jondē chunáá nú ndihi cuitī xūhún jā jícan ndá dē.

Jā ní stéhēn yā jā má cásiquí ndéē tāhán

²⁷ Nī jini ndá nú tūhun jā ní ncāhān janahán jā má cásiquí ndéē tāhán nchivī.

²⁸ Sochi nduhū chi cáhān ni jíin ndá nú jā tú iin tēe ndéhé dē nūū iin ñahan jā ndiyo inī dē ña, ñúcuán de ja nī ncásiquí ndéē dē ñahan ñúcuán inī ánō dē.

²⁹ Túsaá de tú tīnūú lado cuáhá nú sáhá jā quívi nú cuāchi, de vāha cā tavā nū de squéne nú, tácuā mā sáhá cā nū cuāchi. Chi vāha cā jā naā iin tīnūú nú nsūú cā jā coo ndihi yiqui cúñu nú de quihīn nū infierno.

³⁰ De tú ndahá cuáhá nú sáhá jā quívi nú cuāchi, de vāha cā quehndē nū de squéne nú, tácuā mā sáhá cā nū cuāchi. Chi vāha cā jā naā iin ndahá nú nsūú cā jā coo ndihi yiqui cúñu nú de quihīn nū infierno.

Jā ní stéhēn yā jā má ndúsín táhán
(Mt. 19.3-9; Mr. 10.11-12; Lc. 16.18)

³¹ De suni nī ncāhān jondē janahán: Tú ní iin cúnī jā sndóo ñasíhí, de ná cuáha acta nūū ña jā ndusín jíin ña.

³² Sochi nduhū chi cáhān ni jíin ndá nú, tú iin tēe sndóo dē ñasíhí dē, de tú nsūú jā ndiī ña, túsaá de sáhá dē jā casíquí ndéē ña jā cundeē ña jíin incā tēe. De tú iin tēe cueca dē ñahan jā ní nquendōo, suni cásiquí ndéē dē ña.

Jā ní stéhēn yā síquī tūhun jā cáhān téyíí

³³ De suni nī jini ndá nú tūhun jā ní ncāhān jíin nchivī janahán: Tú nī ncāhān téyíí nú jā squíncuu nú, jínī jínūū Yāa Dios, túsaá de cánuú jā squíncuu nú jā ní ncāhān nū.

³⁴ Sochi nduhū chi cáhān ni jíin ndá nú jā ni iin síquī tiñu mā cáhān téyíí nú jondē jíin síví Yāa Dios. De tú cáhān téyíí nú de nduú vāha jā nacunehen nú andiví, chi suu cúu nūū íyó mesa nūū tátúnī Yāa Dios.

³⁵ De juni mā nácunehen nú ñayívi, chi suu cúu modo teyū nūū yósō jēhé yā. De juni mā nácunehen nú Jerusalén, chi suu cúu ciudad maá Yāa jā cúu Rey cúñáhnú.

³⁶ De juni mā cáhān téyíí nú jā ná cundeē cuāchi síquī nū de tú nduú cáhān ndāā nū. Mā cáhān nū súcuán, chi mā cúu cuitī sáhá nú jā ni iin ixi xínī nū nducuíjín á ndutuún.

³⁷ Chi súcuán-ni cáhān nū: Cuu, cachī nū. Nduú, cachī nū. Chi tú chisó nú cā tūhun cáhān nū, de nūū tächī vāji.

Jā ní stéhēn yā jā má nácuāha ó jā ndu-tahvī nchivī
(Lc. 6.29-30)

³⁸ Nī jini ndá nú tūhun jā ní ncāhān jíin nchivī janahán: Tú iin tēe sndáhvā dē tīnūú táhán dē, de suni súcuán ná ndáhvā tīnūú maá dē. De tú iin tēe sndáva dē nūhun táhán dē, de suni súcuán ná ndáva nūhun maá dē.

³⁹ Sochi nduhū chi cáhān ni jíin ndá nú: Mā nácuāha nú jā ndutahvī tēe jā sáhá nāvāha ndóhó. Chi tú ní tēe caní dē cúñu nūū lado cuáhá nú, de vāha cā suni cuāha nú incā lado caní dē, nsūú cā jā nacuāha nú jā ndutahvī dē.

⁴⁰ De tú ní tēe stáyáhvi dē ndóhó de can-deē dē camisa nū, de suni cuāha nú tūhun jā quihīn dē jíin jondē sōo nū.

⁴¹ De tú ní tēe scáca dē ndóhó já cuiso nú ndatíñú dē iin kilómetro, de caca nú ũū kilómetro jíin dē.

⁴² De nā-ni nchivī tú jíicān ji ndatíñú nú, de cuāha nú nūū ji. De nchivī jíicān nūū ndatíñú nú, de mā sásáhán nú já cuāha nú nūū ji.

Tūhun já cundáhvī inī ō nchivī já jíinī ūhvī yóhó

(Lc. 6.27-28, 32-36)

⁴³ De suni nī jini ndá nú tūhun já ní ncāhān jondē janahán: Cundáhvī inī nū nchivī já íyó mānī jíin nú, de quítī inī nū nūū nchivī já jíinī ūhvī ndóhó.

⁴⁴ Sochi nduhū chi cáhān ni jíin ndá nú: Cundáhvī inī nū nchivī já jíinī ūhvī ndóhó. De cācān táhvī nū já váha cuu nchivī já cáhān nāvāha síquī nū. De sáhá váha nú jíin nchivī já quítī inī jíinī ndóhó. De cācān táhvī nū jēhē nchivī já cáhān nēhén nūū nū de sáhá xēen ji ndóhó.

⁴⁵ De súcuán stéhēn nū já cúu nú sēhe maá Tatá nú, Yāa ndéē andiví, chi maá yā jéhe ncandii já cutūu nūū nchivī nēhén jíin nūū nchivī váha. De jéhe yā sāvī nūū nchivī sáhá tiñu ndāa jíin nūū nchivī sáhá tiñu nēhén.

⁴⁶ Chi tú íyó mānī nū jíin maá-ni nchivī já mānī jíin nú, de nduú nā táhvī nīhīn nū nūū yā. Chi jondē ndá tēe stáhvī já stútú xūhún ñúū, suni súcuán sáhá ndá dē.

⁴⁷ De tú maá-ni táhán nú cáhān váha nú jíin, ¿de nā tiñu váha sáhá nú túsaá? Chi jondē nchivī jáa nduú cándíja Yāa Dios, suni súcuán sáhá ndá ji.

⁴⁸ Túsaá de ndāa ná cóo ndihi já sáhá nú, tá cúu nūū íyó ndāa ndihi já sáhá Tatá nú, Yāa ndéē andiví.

6

Jā ní stéhēn yā síquī nāsa sáhá ó tiñu váha

¹ De já sáhá nú ndācá tiñu váha nūū Yāa Dios, de coto nú já má sáhá nijīn nū já cunī nchivī de cuetúhún ji ndóhó. Chi tú súcuán sáhá nú, de nduú nā táhvī nū cuāha maá Tatá nú, Yāa ndéē andiví.

² Já ñúcuán tá sáhá nú caridad, de mā sáhá nú já cunī ndá nchivī, tá cúu nūū sáhá ndá tēe stáhvī-ni, íñí dē nūū cúchitú nchivī inī ndá vehe ī sinagoga jíin nūū yáhvī. Chi súcuán sáhá ndá dē tácuā cuetúhún nchivī

dē. De ndāa cáhān ni jíin ndá nú já ñúcuán-ni cúu táhvī dē, suu já jétúhún nchivī dē.

³ Sochi ndá ndóhó, tá sáhá nú caridad, de sáhá yuhū nū, tácuā jondē amigo váha nú mā cūnī já sáhá nú.

⁴ Súcuán sáhá yuhū nū caridad. De maá Tatá nú já ndéhé já sáhá yuhū nū, iin quivī de cuāha yā táhvī cuu nú.

Jā ní stéhēn yā nāsa cācān táhvī ō

(Lc. 11.2-4)

⁵ De tá jíicān táhvī ndá nú, de mā sáhá nú tá sáhá ndá tēe stáhvī-ni. Chi jétahān inī ndá dē cuiñi dē cācān táhvī dē nūū íyó chitú nchivī inī ndá vehe ī sinagoga jíin squínā calle, tácuā cunī nchivī de cuetúhún ji dē. De ndāa cáhān ni jíin nú já ñúcuán-ni cúu táhvī dē, suu já jétúhún nchivī dē.

⁶ Sochi ndá ndóhó, de tá jíicān táhvī nū, de ndivī nú inī vehe nú de nacasī nū viéhé. De cācān táhvī nū nūū maá Tatá nú, Yāa já íyó yuhū jíin nú. Ñúcuán de maá Tatá nú já jíinī yā já súcuán sáhá yuhū nū, cuāha yā já jíicān nū.

⁷ De já jíicān táhvī nū, de mā cáhān nū cuāhā vuelta ndá tūhun jáa nduú nácani inī nū de cáhān nū-ni, tá cúu nūū sáhá ndá nchivī jáa nduú jíinī tūhun Yāa Dios. Chi jáni inī ji já tú nahán súcuán cáhān ji, de cunini yā, de nduú.

⁸ Túsaá de mā sáhá nú tá cúu nūū sáhá ndá ji. Chi maá Tatá nú ja jíinī yā naá cúu já jíinī ñúhún nú jondē ncháha ca cācān nū nūū yā.

⁹ Túsaá de suha cācān táhvī ndá nú: Tatá ndá sá já ndéē ní andiví, níni ná cóo yíñúhún sá nūū ní, chi Yāa ī cúu ní.

¹⁰ De ñúhún inī sá já ñamā ná quíji quivī tatúnī ní ní ñayiví yáhá.

De ná cóo ndācá tiñu já jétahān inī maá ní, tá cúu nūū íyó inī andiví, suni súcuán ná cóo inī ñayiví.

¹¹ Stāa já técū ndá sá ndācá quivī, taji ní nūū sá mitan.

¹² De cune cáhnú inī ní nūū cuāchi já sáhá ndá sá nūū ní, tá cúu nūū nēe cáhnú inī ndá sá nūū nchivī já sáhá cuāchi nūū sá.

¹³ De mā cuāha ní tūhun já coto túnī tāchī sāán,

chi sa scácu ní sāán nūū ndācá jānēhén.

Chi maá ní cúu Yāā tátúnī, de tíin ní poder, de vii ndasí cúñáhnú ní níí cání. Súcuán ná cóo. Amén.
Cachī ndá nú.

¹⁴ Chi tú cune cáhnú inī ndá nú nū nchivī jā sáhá cuāchi nū nū, de suni súcuán cune cáhnú inī maá Tatá nú andiví nū cuāchi nú.

¹⁵ Sochi tú má cúne cáhnú inī nū nū nchivī jā sáhá cuāchi nū nū, de suni súcuán má cúne cáhnú inī maá Tatá nú nū cuāchi nú.

Jā ní stéhēn yā sīquī tūhun conditē inī

¹⁶ De tá íyó nditē inī ndá nú jā chíñúhún nú Yāā Dios, de mā sáhá nú tá sáhá ndá tē stáhví-ni. Chi sáhá ndá dē jā cáá xii nū dē, de súcuán de stéhēn dē nū nchivī jā íyó nditē inī dē, tácuā cuetúhún ji dē. De ndāā cáhān ni jín nú jā ñúcuán-ni cúu tāhvī dē, suu jā jétúhún nchivī dē.

¹⁷ Sochi ndá máá nú, tá íyó nditē inī nū de sa nasáhá vāha nú xīnī nū de quiti nuú nú,

¹⁸ tácuā mā cūnī nchivī jā íyó nditē inī nū. Chi maá-ni Tatá nú jā ndēē yuhū yā jín nú, cunī yā, de iin quivī de cuāha yā tāhvī cuu nú.

Nāsa coo cuicá ó jondē andiví

(Lc. 12.33-34)

¹⁹ Mā cúndihvī inī ndá nú jā scáyā nū ndatíñú jā cucuicá nú inī ñayiví yáhá, chi quiví tiquixīn, de néne xaha, de tiví. De suni quiví jācuíhná de sacuíhná.

²⁰ Chi sa sáhá nú ndācá tiñu váha tácuā cāyā tāhvī nū jondē andiví. Chi ñúcuán mā quiví tiquixīn ni mā nēné xaha jā tiví, de ni mā cúu quiví jācuíhná jā sacuíhná.

²¹ Chi jondē nū nīhīn nū tāhvī váha nú, ñúcuán cúu nū ndíhvī inī nū sīquī.

Tīnūú cúu lámpara yiqui cúñu

(Lc. 11.34-36)

²² Tīnūú nú cúu tá cúu lámpara nū yiqui cúñu nú. Túsaá de tú tīnūú nú íyó nijīn, de ní-ni yiqui cúñu nú cunijīn.

²³ Sochi tú nduú íyó nijīn tīnūú nú, de ní-ni yiqui cúñu nú íyó neē. De suni súcuán cúu ánō nū, chi tú maá-ni jā jáni nēhēn inī nū, de nācā neē cā íyó inī ánō nū túsaá.

Jā má cúndihvī inī ō sīquī xūhún

(Lc. 16.13)

²⁴ Ni iin mozo mā cúu satíñú dē nū ū patrón. Chi quītī inī dē cunī dē iin de coo

manī dē jín incā, á squíncuu vāha dē nū iin de sáhá jéhe inī dē nū incā. De suni súcuán mā cúu satíñú nú nū Yāā Dios de tú maá-ni sīquī xūhún ndíhvī inī nū.

Yāā Dios jito yā yóhó

(Lc. 12.22-31)

²⁵ Túsaá de cáhān ni jín ndá nú: Mā nācāni ndasí inī nū sīquī jā cutecū nū, tú nāsa cajī nū coho nú, ni sīquī sahma, tú nāsa cuhun nú. Chi Yāā Dios nī nsáhá yā jā tēcū nū jín yiqui cúñu nú, de nā oncā cúu jā má cuāha yā jā cajī nū jín jā cuhun nú.

²⁶ Cūndēhé ndá nú nāsa tēcū ndá saā, chi nduú jáquīn tī, de nduú nāstútú tī jā chuvāha tī, de ni nduú yacā tī. De vísō súcuán de maá Tatá nú andiví scājī yā tī. ¿De á nduú cánuú ndasí cā ndá ndóhó nsūú cā ndá saā ñúcuán?

²⁷ ¿De ní iin nú, á cuu scuáhnu nú maá nú sava metro cā, vísō ná nācāni ndasí inī nū?

²⁸ ¿De nūcu nācāni ndasí inī ndá nú jā má nīhīn nū sahma? Cūndēhé ndá nú nāsa jée ndá itā yucú. Chi nduú satíñú, de ni nduú quéhen.

²⁹ De cáhān ni jín ndá nú jā juni rey Salomón, quivī jā ní ñūhun dē sahma váha ndasí, de ni nduú ní ñúhún dē sahma vii súcuán tá cúu nū íyó ndá itā.

³⁰ De tú súcuán jéhe Yāā Dios sahma vii nū itā yucú jā íyó nū ñūhún mitan de teēn de cayū nū ñūhún, de nā oncā cúu ndá ndóhó jā má cuāha yā sahma. ¿De nūcu nduú cándíja nīhin ndá nú jā jito yā ndóhó?

³¹ Túsaá de mā nācāni ndasí inī nū sīquī jā cajī nū, jā coho nú, jā cuhun nú.

³² Chi maá-ni sīquī yáhá cúu jā ndíhvī inī nchivī ñayiví jāá nduú cándíja. Sochi ndá máá nú, chi íyó Tatá nú andiví, de jínī yā jā jínī ñúhún nú ndācá yáhá.

³³ De sa cánuú cā jā cundihvī inī nū sīquī tiñu jā ndācu Yāā Dios nū nū, jín sīquī jā sáhá nú tiñu ndāā jā jétahān inī yā. Ñúcuán de sáhá yā jā nīhīn nū ndācá yáhá.

³⁴ Túsaá de mā nācāni inī nū tú quiji tūndóhó teēn, chi mitan cúu mitan de teēn cúu teēn. Chi canī inī nū sīquī tūndóhó jā íyó tá iin iin-ni quivī.

7

Jā má cáhān ō sīquī cuāchi táhán ó
(Lc. 6.37-38, 41-42)

¹ Mā cáhān ndá nú sīquī cuāchi nchivī nāsa sáhá ji, tácuá suni mā cáhān Yāā Dios cuāchi sīquī maá nú jā sáhá nú súcuán.

² Chi tá cúu nū cáhān ndá nú sīquī cuāchi nchivī, suni súcuán cáhān yā sīquī cuāchi maá nú. De tá-ni ndíhvī inī nū sīquī cuāchi ji, saá-ni cundihvī inī yā sīquī cuāchi nú.

³ Chi cuāchi táhán nú cúu modo jā ñúhún iin yācá lúlí tīnūú ji. ¿De nūcu sáhá nú cuenta jā súcuán, de nduú sáhá nú cuenta cuāchi maá nú jā cúu modo jā ñúhún iin vītū tīnūú máá nú?

⁴ ¿De nūcu cáhān ndá nú jíín táhán nú: Ná távā ni yācá jā ñúhún tīnūú nú? De nduú nácani inī nū jā ñúhún iin vītū tīnūú máá nú.

⁵ Vāchi tēe stáhvī-ni cúu ndá nú túsaá. Xihna tīnūú maá nú tavā nū vītū, sá de cuu cūndēhé vāha nú jā tavā nū yācá tīnūú táhán nú.

⁶ Mā sáhá fuerza nū nchivī nēhén jā quīvi ji nū tūhun ī yā de tú nduú cúnī ji. Chi nenda ji sīquī nū tá cúu tinā jā tīn tī ndóhó. De mā nácani nú tūhun yā nū nchivī jāá nduú cúnī cuitī cuetáhvī. Chi cúu ji tá cúu quini jā jáñū tī sīquī perla jā ndéē yāhvi cā.

Cācān ō nūū yā de nīhīn ō
(Lc. 11.9-13; 6.31)

⁷ Cācān nūū Yāā Dios, de taji yā nūū nū. De nducú nú ndācá jā váha jā íyó nūū yā, de nīhīn nū. De cācān táhvī nū jondē nīhīn nū, tá cúu nūū sáhá nchivī jā scáján viéhé jondē nune quīvi ji.

⁸ Chi ndācá nchivī jā jícān, cuāha yā nūū ji. De nchivī nducú, chi nīhīn ji. De nchivī cáhān, nune yā ichi jā nīhīn ji jā cúnī ji.

⁹ ¿De ní iin nú, de tú sēhe nú jícān ji stāā nūū nū, de á cuāha nú iin yūū nūū ji?

¹⁰ De tú jícān ji iin tiacá, ¿de á cuāha nú iin cōō nūū ji? Nduú cuitī jā súcuán.

¹¹ Túsaá de ndá máá nú vísō nchivī íyó cuāchi cúu nú, de jíín nū cuāha nú jā váha nūū sēhe nú. De nā oncā cúu maá Tatá nú andiví jā má cuāha yā jā váha nūū nchivī jā jícān nūū yā.

¹² De tá-ni cúu jā cúnī ndá nú jā sáhá vāha nchivī jíín nú, saá-ni sáhá vāha nú jíín ji. Chi

súcuán tátúnī tutū ley Moisés jíín tutū ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios.

Sīquī jā quīvi ó viéhé túū
(Lc. 13.24)

¹³ Cundihvī inī ndá nú quīvi nú ndahá Yāā Dios. Chi cúu tá cúu iin viéhé túū. Chi viéhé jíín ichi jā cuāhān nūū tātū táhvī nchivī, jitē de cáhnú, de cuāhā ji quívi ñúcuán.

¹⁴ De viéhé jíín ichi jā cuāhān nūū nīhīn táhvī ji cutecū ji, chi tūū viéhé de cuiñí ichi, de jacū ji-ni nīhīn.

Jíín tiñu jā sáhá nchivī de cunī ō nāsa nchivī cúu ji

(Mt. 12.33-37; Lc. 6.43-44)

¹⁵ De mā cándíja cuitī nū ndá tēe stáhvī jā cáhān dē jā tūhun Yāā Dios nácani dē. Chi modo tīcāchí, quiti jāá nduú xēēn, súcuán sáhá ndá dē vāji dē nūū nū. Sochi inī ánó dē chi cúu dē tá cúu yīhī, quiti xēēn.

¹⁶ Jíín tiñu sáhá ndá dē de cunī ndá nú nāsa tēe cúu dē. Chi cúu tá cúu ñutun jā jíín jāvíxī jā cúun de jíín ō tú ñutun váha cúu. De nduú nīhīn ō uva xīnī ñutun íñú, de ni nduú nīhīn ō higo xīnī iñu quími.

¹⁷ Chi ndācá ñutun váha chi jéhe jāvíxī vāha, de ñutun nēhén chi cúun jāvíxī nēhén.

¹⁸ Iin ñutun váha mā cūún jāvíxī nēhén, de iin ñutun nēhén mā cuāha jāvíxī vāha.

¹⁹ De ndācá ñutun jāá nduú jéhe jāvíxī vāha, chi tēhndē de cāyū nūū ñúhūn.

²⁰ De saá-ni cúu ndá tēe ñúcuán, chi jíín tiñu sáhá dē de cunī nū nāsa tēe cúu dē.

Nsūú ndihi nchivī quīvi andiví
(Lc. 13.25-27)

²¹ Nsūú ndihi nchivī jā cáhān ji Jētohō ji nduhū cúu jā quīvi nūū tátúnī Tatá nī jondē andiví. Chi jā quīvi cúu maá-ni nchivī jā squíncuu tiñu jā cúnī Tatá nī andiví.

²² De quīvī jā sáhá ndāā ni tiñu nchivī, de cuāhā ji cáhān jíín nī: Jētohō ndá sá, jíín síví ní nī nacani ndá sá tūhun ní, de jíín síví ní nī ntavā sá tāchī, de jíín síví ní nī nsáhá sá cuāhā tiñu ñáhnú jā sáhvi inī nchivī sáhá. Cachī ji.

²³ Ñúcuán de cáhān ni jíín ji: Nduú jíín cuitī ni ndá nú. Cujiyo quīhīn nū, chi nchivī sáhá tiñu nēhén cúu nú, cachī ni.

*Tūhun sīquī ūū vehe
(Lc. 6.47-49; Mr. 1.22)*

²⁴ Túsaá de ndācá nchivī jā jīni tūhun cáhān ni de squíncuu ji, cúu ji tá cúu iin tēe jā ní nacani vāha inī, de nī jaquīn dē vehe dē sīquī toto.

²⁵ De nī ncuun sāvī, de nī ndaa ndute yúte, de nī nquene tāchī xéēn, de nī nchindahá vehe ñúcuán. Sochi nduú ní jícó cáva, chí sīquī toto yósō.

²⁶ De ndá nchivī jā jīni tūhun cáhān ni de nduú squíncuu ji, cúu ji tá cúu iin tēe naā jā ní jaquīn dē vehe dē nūū ñútín.

²⁷ De nī ncuun sāvī, de nī ndaa ndute yúte, de nī nquene tāchī xéēn, de nī nchindahá vehe ñúcuán. De nī jícó cáva-ni, de nī naā ī-ni, ncachī Jesús jíin ndá ji.

²⁸ De tá nī jīnu nī ncāhān yā ndācá tūhun yáhá, de nchivī cuāhā ñúcuán nī nsāhvi inī ji nī jīni ji tūhun jā ní stéhēn yā.

²⁹ Chi nī stéhēn vāha yā nūū ji, chí maá yā cúu jā ndíso tíñú sīquī ndihi. De ndá tēe jā stéhēn ley janahán, nsūú súcuán stéhēn ndá dē.

8

Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe ndóho cuēhē stéhyū

(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

¹ De nī nuu Jesús yucu ñúcuán, de cuāhā nchivī níquīn ji yā.

² De iin tēe ndóho cuēhē stéhyū, nī nguenda dē nūū yā. De nī jēcuīñi jítí dē nūū yā, de nī ncāhān dē jíin yā: Señor, jíin sá jā cuu sāhá ní jā nduvāha sá, de tú cúnī ní, ncachī dē.

³ De Jesús nī ntee yā ndahá yā dē, de nī ncāhān yā: Cúnī ni nasāhá vāha nī ndóhó. De ná nduvāha nú, ncachī yā. De tá nī ncāhān yā súcuán, de nī nduvāha-ni tēe ndóho cuēhē stéhyū.

⁴ Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin dē: Mā cāchí cuitī nū nūū ni iin. Chí quīhīn nū stéhēn nū maá nú nūū sūtū, de cundahá nú jā sōcō nū nūū Yāā Dios, tá cúu nūū ní ntatúnī Moisés janahán, tácuā cunī nchivī jā ní nduvāha nú, ncachī yā.

*Jā ní nasāhá vāha yā mozo capitán
(Lc. 7.1-10)*

⁵ De nī nguīvi Jesús ñuū Capernaum. De iin tēe nación Roma jā cúu capitán, nī nguenda dē nūū yā, de nī ncāhān ndāhví dē jíin yā:

⁶ Señor, mozo sá cáá ji vehe sá, chí nī nduvehlé ji de ndóho ndasí ji, ncachī dē.

⁷ De nī ncāhān Jesús: Cōhōn de nasāhá vāha nī ji túsaá, ncachī yā.

⁸ De nī ncāhān capitán jíin yā: Señor, nduú cúñáhnú sá jā quīhīn ní quīvi ní vehe sá. Chí maá jā cáhān ní-ni, de ná nduvāha-ni mozo sá.

⁹ Chí maá sá suni ndíso tíñú sá jā ní nsāhá ndá tēe cúñáhnú cā. De cúñáhnú sá nūū ndācá soldado sá. De tú cáhān sá jíin iin dē jā quīhīn dē, de cuāhān dē. De tú cáhān sá jíin incā dē jā quiji dē, de quíji dē. De tú ndacu sá iin tíñu nūū mozo sá, de sáhá ji, ncachī dē.

¹⁰ De tá nī jīni Jesús tūhun yáhá, de nī nsāhvi inī yā. De nī ncāhān yā jíin ndá nchivī jā níquīn ji yā: Ndāā cáhān ni jíin ndá nú jā juni nación maá ó Israel nduú ní níhīn ni nī iin nchivī jā cándíja níhin súcuán, tá cúu nūū cándíja tēe yáhá, vísō tēe incā nación jāā nduú jíin tūhun Yāā Dios cúu dē.

¹¹ De cáhān ni jíin ndá nú jā quiji cuāhā nchivī ichi nūū quēnda ncandī jíin ichi nūū quēe ncandī. De cundeē ji cajī ji stāā jíin Abraham jíin Isaac jíin Jacob nūū tátúnī Yāā Dios jondē andiví.

¹² Sochi sava nchivī nación Israel jā maá ji quīvi nícu, sa tavā yā ji quīhīn ji nūū neē, chí nduú ní ncándíja ji. De ñúcuán cuacu ji de nacayihí ji ñii yúhú ji jā ndoho ndasí ji, ncachī yā.

¹³ Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin tēe cúu capitán: Cuánohōn vehe nú, chí sāhá nī tá cúu nūū cándíja nú jā sāhá nī. De mozo dē nī nduvāha ji-ni maá hora ñúcuán.

*Jā ní nasāhá vāha yā naná chíso Pedro
(Mr. 1.29-31; Lc. 4.38-39)*

¹⁴ De nī jēhēn Jesús vehe Pedro. De nī jīnī yā naná chíso dē jā cáá ña yihí quíji ña.

¹⁵ De nī ntiin yā ndahá ña, de nī nquee-ni quíji ña. De nī nacōo ña-ni, de nī nsāhá ña jā ní nchajī yā jíin ndá dē.

*Jā ní nasāhá vāha yā cuāhā nchivī
(Mr. 1.32-34; Lc. 4.40-41)*

16 De tá nī ncuāā de nī nquenda ndá nchivī jín cuāhā nchivī jā ñúhún tächī inī. De nī ntavā yā ndá tächī cuāhān jín tūhun jā cáhān yā-ni. De suni nī nasāhá vāha yā ndācá nchivī cúhū.

17 De súcuán nī ncuu tácuā quee ndaā tūhun jā ní ncāhān Isaías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán: Maá yā nī ncandēē ndācá nūū cuēhē jā ndóho ó, ncachī Isaías.

*Tūhun nchivī jā cúnī ji cuniquīn ji yā
(Lc. 9.57-62)*

18 De nī jinī Jesús jā ní jicó ndúū cuāhā nchivī yā. De nī ncāhān yā jín ndá tēe scuáha jín yā jā ná yāha ndá dē jín yā incā lado mar.

19 De iin tēe stéhēn ley janahán nī nquenda dē nūū yā, de nī ncāhān dē: Maestro, cuniquīn sá ní cōhōn ní-ni cúu nūū quíhīn ní, ncachī dē.

20 De nī ncāhān Jesús jín dē: Ndācá xúncuīi chí íyó yavī cava tī, de ndá saā suni íyó tacā tī. Sochī maá nī, Yāā nī nduu tēe, nduú nūū cūsūn ni, ncachī yā.

21 De incā tēe nī ncāhān dē jín yā, de tēe scuáha jín yā cúu dē: Señor, cundetū ní de ná quíchiyuhū sá tatá sá xihna cā. Sá de cuniquīn sá níhīn, ncachī dē.

22 De nī ncāhān Jesús jín dē: Cuniquīn nduhū ná cōhōn. De sndóo ndá ndīyi ná chūhū ndá cā ndīyi, chí ndīyi cúu ndá nchivī jāā nduú cándíja, ncachī yā.

*Jā ní jencuīñī tächī níhin jín mar nī nsāhá yā
(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)*

23 Ñúcuán de nī nquīvi Jesús inī barco, de ndá tēe scuáha jín yā nī nquīvi dē cuāhān dē jín yā.

24 De nūū mar nī jīquīhi iin tächī níhin, de nī scāa ndute mar, de nī nquīvi inī barco. De maá Jesús chí quíxīn yā.

25 De ndá tēe scuáha jín yā nī sndóto dē yā, de nī ncāhān dē: Señor, scácu ní yóhó, chí quēe ó chíjin ndute, ncachī dē.

26 De nī ncāhān yā jín ndá dē: ¿Nūcu yúhū ndasí ndá nú? De nduú cándíja níhin nú jā cācu nú sāhá nī, ncachī yā. Ñúcuán de nī nacuiñī yā, de nī ncāhān yā nūū tächī níhin jín nūū mar. De nī ncuu nañíí-ni.

27 De nī nsāhvi inī ndá dē, de nī ncāhān dē: ¿Nā tēe cúu tēe yáhá, jā jondē tächī níhin jín mar jétáhvi jā cáhān dē? ncachī ndá dē.

*Uū tēe Gadara jā ndóho tächī
(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)*

28 De nī nquenda yā incā lado mar, maá región nchivī Gadara. De uū tēe nī nquee dē jondē nūū yíyuhū ndīyi, nī jēcutáhán dē jín yā. De ñúhún tächī inī dē, de sīquī jā xēēn ndasí ndá tächī, de ni iin nchivī nduú cúu yāha ji ichi ñúcuán.

29 De nī ncana cóhó ndúū dē nī nsāhá tächī: ¿Nūcu vāji ní nūū sá, Jesús Sēhe Yāā Dios? ¿A vāji ní yáhá jā sndóho ní sāán jondē ncháha ca quenda maá quīvī? ncachī.

30 De jondē jícá jacū ñúhún cuāhā quīnī jítu tī.

31 De ndá tächī jā ñúhún inī ndúū tēe ñúcuán, nī ncāhān ndāhvī jín yā: Tú tavā ní ndá sá, de cuāha ní tūhun jā quīvi sá inī ndá quīnī ñúcuán, ncachī.

32 De nī ncāhān yā jín: Cuáhán túsaá, ncachī yā. De nī nquee ndá tächī inī ndúū tēe ñúcuán, de nī nquīvi inī ndá quīnī. De ndá quīnī nī jinu tī de nī nincava tī iin yuhú cává, de nī nquēe tī ndute mar, de nī jīhi tī.

33 De ndá tēe jító tī nī jinu dē cuāhān dē jā ní nchūhú dē. De nī nquenda ndá dē ñuū, de nī ncachī tūhun dē ndá tiñu ñúcuán, nāsa nī ncuu jā ní nquee ndá tächī inī ndúū tēe ñúcuán.

34 Sá de ndihi nchivī ñuū nī nquee ji cuāndēhé ji nūū íyó Jesús. De tá nī nquenda ji nūū íyó yā, de nī ncāhān ndāhvī ji jín yā jā ná quēe yā región ñúcuán quíhīn yā.

9

*Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe nī nduvehlé
(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)*

1 Ñúcuán de nī ndīvi Jesús inī barco. De nī nayāha yā cuāhān yā incā lado mar, de nī nenda yā ñuū maá yā.

2 De nī nquisiáha nchivī iin tēe nī nduvehlé nūū yā, yósō dē nūū iin camilla. De nī jinī Jesús jā cándíja ndá ji jā cuu nasāhá vāha yā tēe nī nduvehlé. De nī ncāhān yā jín dē: Ndundēē inī nū lílū, chí ja nēe cáhnū inī ni nūū ndá cuāchi nú, ncachī yā.

³ Ñúcuán de jacū tēe stéhēn ley janahán, nī jani inī ndá dē sīquī yā: Jā cáhān tēe yáhá súcuán, de cáhān dē tūhun nāvāha jā quitī inī Yāa Dios.

⁴ De nī jinī Jesús jā súcuán jáni inī ndá dē, de nī ncāhān yā jíin dē: ¿Nūcu jáni nēhēn inī ndá nú jā cáhān ni tūhun nāvāha?

⁵ Jā ndūū tūhun yáhá, ¿ní iin cúu jā víjín cā? ¿A jā cáhān ni jíin tēe cúhū: Ja nēe cáhnú inī ni nūū ndācá cuāchi nú? ¿A víjín cā jā cáhān ni: Nacōo de caca nú, chí ja nī nduvāha nú, cachī ni?

⁶ De mitan de ná stéhēn ni jā maá nī, Yāa nī nduu tēe, ndíso tíñú nī inī ñayiví yáhá jā cune cáhnú inī ni nūū cuāchi. Sá de nī ncāhān yā jíin tēe nī nduvehlé: Nacōo de naquehen nú camilla nū de quīnohōn nū vehe nú, ncachī yā.

⁷ Ñúcuán de nī nacōo dē-ni, de cuānohōn dē vehe dē.

⁸ De tá nī jinī ndá nchivī jā súcuán nī nsāhá yā, de nī nchūhú ji. De nī ncāhān ji jā vāha ndasí Yāa cúu Yāa Dios jā súcuán nī jēhe yā poder nūū iin tēe jā cuu nasāhá vāha dē nchivī, cáchī ji.

Jā ní ncana yā Mateo

(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

⁹ De nī nquee Jesús ñúcuán cuāhān yā. De nī jinī yā nūū iin tēe nání Mateo, ndéē dē nūū nástútú dē xūhún renta. De nī ncāhān yā jíin dē: Cuniquīn nduhū ná cóhōn. De nī nacuiñi dē, de cuāhān dē jíin yā.

¹⁰ Ñúcuán de nī jēhēn yā nī nchajī yā stāa vehe dē. De cuāhā tēe stútú xūhún renta jíin ndá cā tēe jā sáhá cuāchi, suni ndéē ndá dē yájī dē stāa jíin Jesús jíin ndá tēe scuáha jíin yā.

¹¹ De ndá tēe grupo fariseo nī jinī dē, de nī ncāhān dē jíin ndá tēe scuáha jíin yā: ¿Nūcu yájī maestro nū jíin ndá tēe stútú xūhún renta jíin ndá cā tēe sáhá cuāchi? ncachī dē.

¹² De nī jini Jesús, de nī ncāhān yātá yā jíin ndá dē: Ndá nchivī íyó vāha, nduú jíni ñúhún ji tēe tátán, chí nchivī cúhū cúu jā jíni ñúhún.

¹³ Cuáhán ndá nú túsáa, de nacani inī nū nā cuá cúu jā cáhān tūhun yáhá jā yósō nūū tutū īi: Cúni ni jā cundáhvī inī ndá nú táhán nú, nsūū jā sōcō nū ndá quiti nūū ni, ncachī Yāa Dios jondē janahán. De nduhū

chi nduú vāji nī jā cana nī nchivī jāá nduú cuāchi, jā cúu tá cúu nchivī íyó vāha, chí sa vāji nī jā cána nī nchivī íyó cuāchi, jā ná nácani inī ji de sndóo ji cuāchi ji, ncachī yā.

Jā ní jicā tūhún ndá dē yā sīquī jā conditē inī

(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

¹⁴ Ñúcuán de ndá tēe scuáha jíin Juan tēe scuénduté, nī nquenda dē nūū Jesús. De nī ncāhān ndá dē jíin yā: Sāan jíin ndá tēe fariseo, cuāhā vuelta íyó nditē inī ndá sá nūū Yāa Dios. De ndá tēe scuáha jíin maá ní, ¿nūcu nduú sáhá dē súcuán?

¹⁵ De nī ncāhān Jesús jíin dē: ¿A cuu conditē inī ndá dē juni íyó cā ni jíin dē? ¿A cuu cucucá inī nchivī jā íyó vico tándāhá juni ndéē tēe tándāhá jíin ji? Sochi quiji quivī jā cujiyo tēe tándāhá, de quivī ñúcuán chí conditē inī ji.

¹⁶ De nī ncāhān yā ūū tūhun yátá sīquī jāá nduú quétáhán tūhun jeé jā stéhēn yā jíin ndá tūhun janahán. Ncachī yā: Ni iin nduú náchuhun iin pedazo sahma jéé nūū iin sahma túhú. Chí tú súcuán de ndiyi pedazo jeé de tēhndē cā jā túhú, de cundícā cā nūū tēhndé.

¹⁷ De nī nduú chúhun vino jeé inī ñii túhú. Chí tú súcuán de ndātā ñii, de naā vino jíin ñii. Chí sa cánuú jā chuhun ji vino jeé inī ñii jéé, de súcuán de quendōo vāha nduū, ncachī yā.

Tūhun sēhe síhí Jairo jíin ñahan jā ní nquehé sahmayā

(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

¹⁸ De juni cáhān Jesús ndācá tūhun yáhá, de iin tēe cúñáhnú nūū nchivī hebreo nī nquenda dē nūū yā. De nī jecuñi jiti dē nūū yā, de nī ncāhān dē: Sēhe síhí sá, cáta nī jihī ji. De á mā cóhōn de tee ní ndahá ní ji, de natecū ji, ncachī dē.

¹⁹ De nī nacuiñi Jesús, de cuāhān yā jíin dē, de suni cuāhān ndá tēe scuáha jíin yā.

²⁰ De mähñú ndá nchivī jā cuāhān jíin yā nī nquenda iin ñahan cúhū, de ja nī ncuu ūxī ūū cuīyā ndóho ña cuēhē játi nīñi ña. De nī nquenda ña ichi chātā yā, de nī nquehé ña yuhú sáhmá yā.

²¹ Chí nī jani inī ña: Vísō sahmayā ná níhīn ni quehé nī, de nduvāha nī.

22 De nī jicó cóto Jesús, de nī jinī yā nūū ña, de nī ncāhān yā: Ná ndúndeé inī nū tíhī. Chi nī ncandíja nú jā cuu nasāhá vāha nī ndóhó, de jā ñúcuán nī nduvāha nú, ncachī yā. De nī nduvāha ña maá hora ñúcuán-ni.

23 De tá nī nquenda Jesús vehe tēe cúñáhnú, de nī jinī yā nūū ndá tēe cúu músico jā quíchuhū dē ndīyi, jín nūū nchivī cuāhā, jácu cóhó ji.

24 De nī ncāhān yā jín ji: Cuiyo ndá nú, chi ñahan lúlí ñúcuán nduú ní jíhī ji, chi quíxīn ji-ni, ncachī yā. De nī jācū catá ndá ji jā ní ncāhān yā, chi jín ji jā ní jíhī sūchī ñúcuán.

25 De nī ntavā yā ndá nchivī cuāhā, de nī nquīvi yā inī vehe. De nī ntiin yā ndahá ñahan lúlí ñúcuán, de nī natecū ji, de nī nacuiñi ji-ni.

26 De ní región ñúcuán nī jītē nuu tūhun tiñu ñáhnú jā ní nsāhá yā.

Jā ní nasāhá vāha yā ūū tēe cuáá

27 De nī nquee Jesús ñúcuán cuāhān yā. De ūū tēe cuáá cuāhān dē yātā yā, de cána jee dē: Maá ní jā cúu ní Sēhe tatā David, cundáhvī inī ní sāán viī, ncachī dē.

28 De tá nī nquenda yā vehe, de nī nquenda ndúū tēe cuáá ñúcuán nūū yā. De nī ncāhān yā jín dē: ¿A cándíja ndúū nū jā cuu nacune nī tīnūú nú? ncachī yā. De nī ncachī ndúū dē: Cándíja sá Señor, ncachī dē.

29 Ñúcuán de nī ntee yā ndahá yā tīnūú ndúū dē, de nī ncāhān yā: Ná sáhá nī tá cúu nūū cándíja ndúū nū, ncachī yā.

30 De nī nune-ni tīnūú ndúū dē. De Jesús nī ncāhān nīhin yā jín dē: Mā cāchí cuītī nū nūū ni iin, ncachī yā.

31 Sochi tá nī nquee ndúū dē, de nī scútē nuu dē tūhun ní región ñúcuán jā sūcuán nī nsāhá yā ndúū dē.

Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe ñíhín

32 De tá nī nquee ndúū tēe ñúcuán cuāhān dē, de nī nquenda ndá nchivī jín iin tēe ñíhín jā ñúhún táchī inī dē.

33 De nī ntavā yā táchī cuāhān. De tēe ñíhín nī nacahān dē. De nī nsāhvi inī nchivī nī jinī ji, de nī ncāhān ndá ji: Ncháha ca cunī cuītī ō ni iin tiñu sūcuán inī nación Israel, ncachī ji.

34 Sochi ndá tēe grupo fariseo chi nī ncāhān dē: Tēe yáhá chí távā dē táchī jín fuerza maá táchī cúñáhnú cā, ncachī dē.

Jā cúndáhvī inī yā nchivī cuāhā

35 De nī jica nuu Jesús ndācá ñuū jín rancho, de nī stéhēn yā tūhun inī ndācá vehe nī sinagoga. De nī nacani yā tūhun vāha nāsa tátúnī Yāa Dios. De nī nasāhá vāha yā nchivī cúhū nā-ni cuēhē ndóho ji.

36 De nī ncundáhvī inī yā nī ndēhé yā ndá nchivī cuāhā ñúcuán. Chi ndóho ndá ji de cúcuécá inī ji, chi cúu ji tá cúu tīcāchí jāá nduú jētohō tī, chi nduú níquīn ji Yāa jā cúu Jētohō ji.

37 Ñúcuán de nī ncāhān yā jín ndá tēe scuáha jín yā: Nchivī yáhá cúu ji tá cúu trigo jā tēhndē, de ndāā jā cuāhā cúu, de tēe quehndē chi jacū dē-ni cúu.

38 Túsaá de cācān táhvī ndá nú nūū maá Jētohō nū Yāa Dios jā ná tētíñú yā cuāhā tēe quehndē dē trigo, de suu cúu jā nacani dē tūhun yā nūū nchivī, ncachī yā.

10

Jā ní nacāji yā ūxī ūū tēe apóstol (Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

1 Ñúcuán de nī ncana yā ūxī ūū tēe jā scuáha dē jín yā. De nī jēhe yā poder nūū ndá dē jā tavā dē ndá táchī inī nchivī, jín jā nasāhá vāha dē nchivī cúhū ndācá nūū cuēhē.

2 De yáhá cúu sívī ndihúxī ūū tēe apóstol: Tēe xíhna ñúhún cúu Simón jā sunī nání Pedro, jín ñanī dē Andrés. De ūū cā dē cúu sēhe Zebedeo, de nání dē Jacobo jín Juan.

3 Ñúcuán de Felipe, Bartolomé, Tomás, Mateo tēe nī stútú xūhún renta, Jacobo sēhe Alfeo, jín Lebeo jā sunī nání Tadeo,

4 jín Simón tēe grupo cananista, jín Judas Iscariote, tēe jā ní nastúu dē yā.

Jā ní ntají yā ndihúxī ūū dē cuānacani dē tūhun (Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)

5 De nī ntají Jesús ndihúxī ūū tēe yáhá jā quíhín dē. De nī ndacu yā tiñu nūū dē nāsa sāhá dē: Mā quíhín ndá nú nūū nchivī jāá nsuú nchivī maá ó hebreo cúu, de ni mā quívi nú ndācá ñuū nchivī Samaria.

⁶ Chi nūū maá-ni nchivī nación maá ó Israel quihīn ndá nú, chi cúu ji tá cúu tīcāchī jā ní nsana.

⁷ De jā quihīn ndá nú de suha nacani nú tūhun: Ja nī ncuñatin Yāā ndéē andivī jā tatúnī yā nūū nū, cachī nū.

⁸ De nasāhá vāha nú nchivī ndóho cuēhē stéhyū jín jā ndóho ndá cā cuēhē, de nastécū nū ndīyi, de tavā nū tāchī inī nchivī. De súcuán-ni nī ntaji nī poder nūū ndá nú jā sāhá nú, de suni súcuán-ni nasāhá nú jín ndá ji.

⁹ De mā cuīsó nú xūhún oro ni xūhún plata ni xūhún cuáchí.

¹⁰ De ni mā cuīsó nú ñunu stāā cajī nū ichi, ni incā camisa, ni nījān, ni garrote. Chi sīquī tiñu jā nacani ndá nú tūhun nūū nchivī, de cánuú jā coto ji ndóho.

¹¹ De nā-ni ñuū á rancho tá quenda ndá nú, de ñúcuán nducú nú iin nchivī vāha, de cundeē nū vehe ji jondē quihīn tucu nú.

¹² De tá quīvi nú vehe nchivī ñúcuán, de cāhān nū jā ná quīji tūhun ndeē tūhun sī inī nūū ji.

¹³ De tú nchivī vāha cúu ji, de tūhun ndeē jā ní ncāhān nū ná quéndōo sīquī ji. De tú nsūú nchivī vāha cúu ji, de tūhun ndeē jā ní ncāhān nū mā quéndōo sīquī ji.

¹⁴ De tú íyó nchivī jāá nduú jétáhvī ji ndóho, de ni nduú cúnī ji cunini ji tūhun cāhān nū, túsaá de quee nú vehe ñúcuán á ñuū ñúcuán, de scóyo nú tīcāchāā jēhē nū, chi suu cúu jā stéhēn nū jā íyó cuāchi ji jāá nduú ní jétáhvī ji.

¹⁵ De ndāā cāhān ni jín ndá nú jā quīvi juicio de xēen cā coo castigo sīquī ndá ñuū jā sáhá súcuán nsūú cā sīquī ñuū Sodoma jín ñuū Gomorra nūū ní nsāhá ndasí nchivī cuāchi.

*Sīquī jā cunī ūhvī nchivī ndá dē
(Lc. 12.11-12)*

¹⁶ Cūndēhé ndá nú, chi tetínú nī ndóho quihīn nū tá cúu tīcāchī māhñú yīhī. Túsaá de coo listo nū tá cúu cōo, de coo vitá inī nū tá cúu paloma.

¹⁷ De coto ndá nú maá nú nūū nchivī, chi quenda quīvi jā quīsiáha ji ndá nú nūū junta, de inī ndá vehe īī sinagoga cani ji ndá nú.

¹⁸ De suni jondē nūū ndá gobernador jín ndá rey quīnasiáha ji ndóho jā sīquī nduhū.

De súcuán de nune ichi jā nacani nú tūhun nī nūū ndá dē jín nūū nchivī ndācá nación jāá nduú jínī tūhun Yāā Dios.

¹⁹ De tá nī nsiáha ji ndóho nūū ndá tēe ñúcuán, de mā nacani ndasí inī nū nāsa cāhān nū. Chi maá hora ñúcuán de maá yā stéhēn nūū nū nāsa cāhān nū.

²⁰ Chi nsūú ndá máá nú cúu jā cāhān, chi Espíritu maá Tatá nú cúu jā cāhān jín yuhú nú.

²¹ De sava nchivī jāá nduú cándija, nastúu ji ñanī ji jā ná cúu. De tatá nastúu sēhe. De sēhe nenda sīquī tatá jín naná jā ná cúu.

²² De ndihi nchivī quītī inī ji nūū nū jā sīquī nduhū. Sochi nchivī jā cuiñi ñihin jondē jīnu tūndóho, nchivī ñúcuán chi cācu ánō ji.

²³ De tú iin ñuū jínī ūhvī ji ndóho, de cunu nú quihīn nū incā ñuū. Chi ndāā cāhān ni jín nú jā jondē ncháha ca caca nuu nú ndihi ñuū nación maá ó Israel, de nenda-ni maá nī, Yāā nī nduu tēe.

²⁴ Iin tēe scuáha, nduú cúñáhnú cā dē nsūú maestro dē. De ni tēe cúu mozo, nduú cúñáhnú cā dē nsūú patrón dē.

²⁵ Chi tēe scuáha, tá cúu nūū ndóho maestro dē, suni súcuán cundoho nahñí dē, de tēe cúu mozo suni cundoho dē tá cúu nūū ndóho patrón dē. Túsaá de tú nduhū cāhān ndá ji jā Satanás cúu nī, de nā oncā cúu ndá ndóho jā má cāhān ji jā cúu nú Satanás.

*Jā ní ncachī yā ní iin cúu jā cuyūhú ó
(Lc. 12.2-7)*

²⁶ Túsaá de mā cuyūhú ndá nú jā sāhá nchivī ndóho. Chi ndācá tūhun jā cāhān yuhū ji mā quéndōo yuhū cuitī, chi ndihi natūu nijīn, de cunī nchivī.

²⁷ Ndá tūhun jā ní ncāhān ni jín nú jāá nduú ní jínī nchivī, nacachī tūhun cájí nú nūū ji. De tūhun jā ní nacani yuhū ni nūū nū, nacani jee nú yātā ndācá vehe.

²⁸ De mā cuyūhú ndá nú nchivī jā cahnī ji yiqui cúñu nú, chi mā cūú cahnī ji ánō nū. Chi sa jā cuyūhú nú cúu jā má stíví nú nūū Yāā Dios, chi cuu stánū tāhvī yā ndóho jā quīvi ánō nū jín yiqui cúñu nú infierno.

²⁹ De ndá saā chi nduú yāhvī ndēē tī, chi jondē ūū tī jā iin xūhún lúlí. De ni iin tī nduú níncava tī nūū ñūhún de tú nduú jéhe Tatá nú tūhun, chi jito yā tī.

³⁰ De nā oncā cúu ndá máá nú, chi jondē ndihi ixi xínī nū ja nī ncahvi yā.

³¹ Túsaá de mā cúyühú ndá nú, chi cánuú ndasí cā ndá máá nú nū yā nsūú cā cuāhā ndá saā.

Nchivī jā jétúhún ji Jesucristo nūū incā nchivī
(Lc. 12.8-9)

³² De ndācá nchivī jā cuetúhún nduhū nūū incā nchivī, suni sūcuán cuetúhún nī ji nūū Tatá nī, Yāā ndēē andiví.

³³ De ndācá nchivī jā má cuetúhún nduhū nūū incā nchivī, suni sūcuán mā cuetúhún nī ji nūū Tatá nī, Yāā ndēē andiví.

Jā síquī Jesús de cusín inī nchivī
(Lc. 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Mā cānī inī ndá nú jā vāji nī jā cundee mānī nchivī ñayiví. Nduú vāji nī jā cundee mānī nchivī, chi sa canāá ji jā síquī nduhū.

³⁵ Chi jā síquī nduhū de cusín inī sēhe yíi jíin tatá, de sēhe síhí jíin naná, de sēhe jānū jíin naná chíso.

³⁶ Chi ndācá nchivī jā candíja nduhū, chi maá táhán vehe ji cúu jā quítī inī nūū ji.

³⁷ De tú ní iin nchivī mānī cā ji jíin tatá ji á naná ji nsūú cā nduhū, de nsūú nchivī vāha cúu ji jā cuniquín ji nduhū. De tú ní iin nchivī mānī cā ji jíin sēhe yíi ji á sēhe síhí ji nsūú cā nduhū, de suni nsūú nchivī vāha cúu ji jā cuniquín ji nduhū.

³⁸ De nā-ni nchivī tú nduú jéhe ji tūhun jā cundoho ji tūndóhó vísō jondē cuū ji jā síquī jā cuniquín ji nduhū, de nsūú nchivī vāha cúu ji jā cuniquín ji nduhū.

³⁹ De tú ní nchivī cúnī ji cācu ji nūū tūndóhó jā quiji nūū ji jā síquī nduhū, túsaá de tānū tāhvī ji nī cānī. De tú ní nchivī vísō ná cúu ji jā síquī nduhū, sochi cutecū ji nī cānī.

Jā íyó tāhvī ō nūū Yāā Dios
(Mr. 9.41)

⁴⁰ De nchivī jā jétáhví ndá ndóhó, túsaá de nduhū jétáhví ji. De nchivī jā jétáhví nduhū, jétáhví ji Yāā jā ní ntají nduhū vāji nī.

⁴¹ Tú nā-ni nchivī cuetáhví ji iin tēe nācāni tūhun Yāā Dios, síquī jā jíca dē tiñu Yāā Dios, túsaá de inuú-ni coo tāhvī ji nūū Yāā Dios jíin tēe nācāni tūhun yā. De tú nā-ni nchivī cuetáhví ji iin tēe ndāā, síquī jā tēe ndāā

cúu dē, túsaá de inuú-ni coo tāhvī ji nūū Yāā Dios jíin tēe ndāā.

⁴² De tú ní nchivī cuāha ji vísō iin ñajin ndute vījin coho iin sūchí yáhá, síquī jā cúu ji sūchí cándíja nduhū, de jāndāā ndija cúu jā nīhīn ji tāhvī ji, ncachī yā.

11

Jā ní ntají Juan ūū tēe nūū yā
(Lc. 7.18-35)

¹ De tá nī jíinu nī ndacu Jesús tiñu nūū ndihúxī ūū tēe scuáha jíin yā, de nī nquee yā ñúcuán cuāhān yā jā stéhēn yā de nācāni yā tūhun ndá ñuū región ñúcuán.

² De yíhí Juan vecāa. De nī nīhīn dē tūhun ndācá tiñu jā sáhá Cristo. De nī ntají dē ūū tēe jā scuáha jíin dē,

³ cuācātūhún dē yā: ¿A maá ní cúu Cristo jā cáhí tutū jā quiji, á cundetu ó incā tēe jā quiji? ncachī dē.

⁴ De nī ncāhān yā jíin dē: Cuáhán de cachī tūhun ndūū nū nūū Juan ndācá tiñu jíin nū jíin tūhun jíin nū.

⁵ De cachī nū jā nchivī cuāá nūne tīnūú ji, de nchivī cojo nācaca ji, de nchivī ndóho cuēhē stéhyū ndúvāha ji, de nchivī sōhó nūne sōho ji, de nchivī jíhí nátecū ji sáhá nī. De suni nācāni nī tūhun nūū nchivī ndāhví jā scācu Yāā Dios ánō ji.

⁶ De nācā ndetū tēe jā má nācāni yátá inī dē jā nduhū cúu Cristo. Sūcuán cachī nū nūū Juan, ncachī yā jíin ndūū dē.

⁷ De tá cuāhān ndūū tēe ñúcuán, de nī nquijéhé Jesús cáhān yā tūhun Juan jíin nchivī: ¿Nā cuá cúu jā ní jēndēhé ndá nú jondē nūū ñuhun tíhā? ¿A iin tēe jāni iin jāni ūū inī jā cúu tá cúu itē jā cándā sáhá tāchī?

⁸ De tú nduú, ¿de nā cuá cúu jā ní jēndēhé ndá nú túsaá? ¿A iin tēe jā cúnī cuñáhnú jā ñúhún sahma fino? Nduú, chi jíin ndá nú jā tēe ñúhún sahma fino, nī maá-ni inī vehe rey ndēē ndá dē.

⁹ ¿De nā cuá cúu jā ní jēndēhé ndá nú túsaá? ¿A iin tēe nācāni tūhun Yāā Dios? Cáhān nī jíin ndá nú jā suu nī jēndēhé nú, de cúñáhnú cā Juan yáhá nsūú cā ndá cā tēe jā ní nacāni tūhun Yāā Dios.

¹⁰ Chi tūhun Juan cúu jā yósō nūū tutū ī: Tají nī tēe nacāni tūhun nī, cosō nūū dē ichi nūū Cristo, tácuā coo tūha nchivī jā quenda yā.

Ncachī Yāā Dios, cáchī tutū.

¹¹ De ndāā cáhān ni jín nū jā inī ñayīví yáhá cúñáhnú cā Juan tēe scuénduté nsūū cā ndá cā tēe jā ní iyo inī ñayīví. De vísō sūcuán de ndācá nchivī jā nūū cā inī ñuū nūū tátúnī Yāā andiví, cúñáhnú cā ji nsūū cā Juan.

¹² De jondē quīvī jā ní nquenda Juan tēe scuénduté, de jondē mitan, chi ndúcú ndéé ndá nchivī jā quīvi ji ñuū nūū tátúnī Yāā andiví. De jondē nchivī xēēn ndúcú ndéé ji sīquī.

¹³ Chi jondē ncháha ca quiji Juan, de nī iyo maá tutū ley Moisés, jín ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios. De nī ncachī tūhun ndá nāsa coo jā tatúnī Yāā Dios.

¹⁴ De nī ncāhān ndá jā ndiji Elías. De tú cúnī ndá nū cuetáhvī nū tūhun, de suu cúu jā vāji Juan, chi suu dē cúu tá cúu Elías jā ní ncachī tutū jā ndiji.

¹⁵ Ndá ndóhó jā níni, tee sōho vāha nū.

¹⁶ Yáhá cáchī ni iin tūhun yátá tácuā cunī ndá nū nāsa cúu nchivī tiempo mitan. Cúu ji tá cúu ndá sūchí lúlí jā ndéē ji nūū yáhvī cásiquí ji. De cána jee ji nūū táhān ji:

¹⁷ Nī ntivī ndá nī tūyōó nūū ndá nū, de nduú ní jíta jéhe nū. De nī jita ndá nī yāā jā cuécá jíta, de nduú ní jácu nū, cáchī ndá ji. De tá cúu ndá sūchí lúlí ñúcuán jāá nduú ní jétahān inī ji ni iin ni incā, sūcuán cúu nchivī tiempo mitan.

¹⁸ Chi nī nquiji Juan de cuāhā vuelta nī iyo nditē inī dē, nduú ní nchājī dē ni nduú ní jíhi dē. De nduú ní jétahān inī ndá nū, chi nī ncāhān nū jā ñúhún tāchī inī dē.

¹⁹ De nī nquenda maá nī, Yāā nī nduū tēe, de yājī ni jíhi nī, de suni nduú jétahān inī ndá nū, de scāa nū cā chi cáhān nū jā maá-ni jā yājī ni jíhi nī vino. De quétáhān nī jín ndá tēe stútú xūhún renta jín ndá cā tēe sáhá cuāchi, cáchī nū. De tú cundíchí iin tēe jín tūhun Yāā Dios, de jín tiñu sáhá dē de natūū jā tēe ndíchí cúu dē, ncachī yā.

Jā ní ncāhān xēēn yā nūū sava ñuū nīhin inī

(Lc. 10.13-15)

²⁰ Ñúcuán de nī nquijéhe yā cáhān xēēn yā nūū ndācá ñuū nūū ní nsáhá yā cuāhā tiñu ñáhnú, chi nduú ní nacani inī ndá ji jā sndóo ji cuāchi ji. De nī ncāhān yā:

²¹ Nācā xēēn cundoho ndá nū, nchivī ñuū Corazín. De nācā xēēn cundoho nū, nchivī ñuū Betsaida. Chi tú inī ñuū Tiro jín ñuū Sidón ní nsáhá nī tiñu ñáhnú jā ní nsáhá nī inī ñuū maá nū, de ñamā nacani inī nchivī ñuū ñúcuán jā sndóo ji cuāchi ji nícu. De sáhá ji seña jā stéhēn jā nacani inī ji sīquī cuāchi ji, chi cuhun ji sahma túún de chihi ji yāā xīnī ji nícu.

²² Túsaá de cáhān ni jín ndá nū jā quīvī quiji juicio, de xēēn cā coo castigo sīquī ndá nū nsūū cā jā coo sīquī ñuū Tiro jín ñuū Sidón.

²³ De ndá ndóhó nchivī ñuū Capernaum, ¿á jáni inī ndá nū jā cúñáhnú nū tá cúu iin jā cáa cuāhān ichi andiví? Nduú chi sa nuu nū jondē lugar nūū íyó ndá ánō ndīyi. Chi tú inī ñuū Sodoma ní nsáhá nī tiñu ñáhnú jā ní nsáhá nī nūū maá nū, de coo ñuū ñúcuán jondē mitan nícu.

²⁴ Túsaá de cáhān ni jín ndá nū jā quīvī juicio de xēēn cā coo castigo sīquī ndá nū nsūū cā jā coo sīquī nchivī ñuū Sodoma, ncachī yā.

Nehēn nūū ni de natátú nū, ncachī yā
(Lc. 10.21-22)

²⁵ De suni quīvī ñúcuán nī ncāhān Jesús: Ná cútahvī sá nūū ní Tatá, jā cúu ní Jētohō andiví jín ñayīví. Chi nī jasī ní ndācá tūhun ndíchí ní, jā má cūnī nchivī ndíchí jín nchivī tūha cuenta ñayīví yáhá. De nī stéhēn ní nūū ndá nchivī jā cúu tá cúu sūchí lúlí.

²⁶ Chi sūcuán nī jétahān inī ní Tatá, ncachī yā.

²⁷ De nī ncāhān cā yā: Ndiviī nī jēhe Tatá nī nūū ni. De nduú jínī ndá nchivī ní iin cúu nduhū, Sēhe Yāā Dios, chi maá-ni Tatá nī cúu jā jínī yā nduhū. De nī nduú jínī nchivī nāsa Yāā cúu maá Tatá, chi maá-ni Sēhe cúu jā jínī. De íyó nchivī jā cúnī maá Sēhe stéhēn yā nūū ji nāsa Yāā cúu Tatá yā, de maá ji suni cunī ji.

²⁸ Ndācá nū jā ní ncuítá nū jín ndācá tiñu jín ley jā víjín sáhá jín nū, nehēn de quīvi nū ndahá nī, de natátú nū sáhá nī.

²⁹ Quīvi nū nūū tiñu jā ndácu maá nī, de scuáha nū cuu nū tá cúu nūū íyó maá nī. Chi vitá inī ni de nduú sáhá ñáhnú nī maá nī. De sūcuán de natátú nū jín ánō nū sáhá nī.

³⁰ Chi nduú víjín jā squíncuu nū nūū ni, de nī nduú vēe tiñu jā ndácu nī, ncachī yā.

12

*Jā ní jehndē ndá dē xīnī trigo quīvī nātātú
(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)*

¹ De iin quīvī nātātú nī nchāha Jesús cuāhān yā nū cáá trigo. De tēe scuáha jíin yā, cócon ndá dē. De nī nquijéhé ndá dē jéhdē dē xīnī trigo yájī dē.

² De nī jinī ndá tēe fariseo, de nī ncāhān dē jíin yā: Cūndēhé chi ndá tēe scuáha jíin nú sáhá dē tiñu jāá nduú vāha jā sáhá ó quīvī nātātú, cáchī ley Moisés.

³ De nī ncāhān maá yā jíin dē: ¿A nduú ní ncáhvi ndá nú tutū nāsa nī nsāhá David, iin quīvī jā ní jihī dē sōco jíin ndá tēe jā ní iyo jíin dē?

⁴ De nī nguīvi dē inī vehe Yāa Dios. De nī nchajī dē pan ī jā yósō nijīn nū Yāa Dios. De nduú nā ley jā cajī dē, ni ndá tēe íyó jíin dē, chi maá-ni sūtū cúu jā yájī. De vísō sūcuán de nduú nā cuāchi ní íyó sīquī dē.

⁵ ¿De á nduú ní ncáhvi ndá nú tutū ley Moisés, nāsa sátiñú ndá sūtū inī templo, vísō quīvī nātātú cúu? De nduú nā cuāchi íyó sīquī dē, vísō quīvī nātātú sátiñú ndá dē tiñu jā cúu dē sūtū.

⁶ De cáhān ni jíin ndá nú jā maá nī jā íyó nī yáhá, cúñáhnú cá ni nsūú cá templo.

⁷ De nduú jícūhun inī ndá nú tūhun yáhá jā yósō nū tutū ī jā ní ncāhān Yāa Dios: Jā cúnī cá ni cúu jā cundáhvi inī nū táhān nú, nsūú cá jā sōcō nū quiti nū ni, ncachī yā. De tú ní jícūhun inī ndá nú tūhun yáhá, de mā cáhān nū sūcuán sīquī ndá tēe jāá nduú nā cuāchi nícu.

⁸ Chi nduhū, Yāa nī nduu tēe, maá nī cúu jā tátúnī sīquī nāsa sáhá nchivī quīvī nātātú, ncachī yā.

*Jā ní nduvāha tēe nī nchīchī ndahá
(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)*

⁹ Nūcuán de cuāhān Jesús, de nī nguīvi yā inī vehe ī sinagoga.

¹⁰ De nūcuán íyó iin tēe jā ní nchīchī iin ndahá dē. De cúnī ndá tēe grupo fariseo jā nīhīn dē cuāchi sīquī yā, de nī jīcā tūhún dē yā: ¿A íyó ley jā cuu nasāhá vāha ó nchivī cúhū quīvī nātātú? ncachī dē.

¹¹ De nī ncāhān yā jíin dē: ¿Ní iin nú, de tú névāha nú iin tīcāchí, de tú nincava tī iin yavī quīvī nātātú, de á nduú jéhēn nū natavā nū tī, á naá cúu?

¹² ¿De á nduú cánuú ndasí cá iin tēe nsūú cá iin tīcāchí? Túsaá de vātu-ni jā sáhá ó tiñu vāha quīvī nātātú, ncachī yā.

¹³ Nūcuán de nī ncāhān yā jíin tēe jā ní nchīchī ndahá: Scāá ndahá nú, ncachī yā. De nī scāá dē, de nī nduvāha-ni tá cúu nūú íyó incā.

¹⁴ Nūcuán de nī nquee ndá tēe grupo fariseo, de nī natúhún ndá dē sīquī Jesús, nāsa cahñī dē yā.

Tūhun Jesús jā ní ncāhān Isaías jondē janahán

¹⁵ De nī jinī Jesús jā sūcuán jáni inī ndá dē, de nī nquee yā nūcuán cuāhān yā. De cuāhā nchivī níquīn jī yā. De nī nasāhá vāha yā ndihi nchivī cúhū.

¹⁶ De nī ndacu yā nūú ndá jī jā má stúu jī yā.

¹⁷ De sūcuán nī ncuu tácu quee ndāa tūhun jā ní nacani Isaías jondē janahán, jā sūcuán nī ncāhān Yāa Dios:

¹⁸ Yáhá cúu mozo ni jā ní jani nī, de mānī ni jíin yā, de cúsi inī ni jíin yā.

De cuāha nī Espíritu ni coo jíin yā. De maá yā sáhá ndāa tiñu nchivī ndācá nación.

¹⁹ Mā tétáhān yā, ni mā cāná jee yā, de ni mā cáhān jee yā ichi jā cuni nchivī.

²⁰ Mā sáhá xēen yā jíin nchivī jā ní ncunīhin tūndóhó sīquī,

ni mā snāa yā nchivī jā iin lulī-ni cándíja. Chi cuñáhnú yā sīquī ndihi, de ndāa tatúnī yā.

²¹ De nchivī ndācá nación cuhun inī jī jā scácu yā jī.

Ncachī Yāa Dios, ncachī Isaías jondē janahán.

Jā ní ncāhān ndá dē jā sátiñú yā jíin fuerza Satanás

(Mr. 3.19-30; Lc. 11.14-23; 12.10)

²² Nūcuán de nī nguisiáha ndá jī nūú yā iin tēe cuáá nīhín, chí nūhún tāchī inī dē. De nī nasāhá vāha yā dē. De nī ndunijīn tīnūú dē, de nī nacahān dē.

²³ De ndihi nchivī cuāhā nī nsāhvi inī jī ndéhé jī, de nī ncāhān jī: ¿A tēe yáhá cúu jā ní ncāhān Yāa Dios jā cacu nūú tatā David? ncachī jī.

²⁴ De ndá tēe grupo fariseo, nī jini dē jā sūcuán cáhān jī. De nī ncāhān ndá dē: Tēe

yáhá mā cūú tavā dē ndá tächī de tú mā sáhá dē jíín fuerza Satanás jā cúñáhnú nūú ndá tächī, ncachī dē.

²⁵ De Jesús nī jinī yā jā sūcuán jáni inī ndá dē, de nī ncāhān yā jíín dē: Ndācá nación jā sáhá síín maá de cánāá maá, túsaá de snāā tāhán maá. De tú iin ñuū á iin vehe sáhá síín maá de cánāá maá, de mā cūú cā cundeē cāhnú.

²⁶ De saá-ni Satanás tú tavā táhán tächī, túsaá de sáhá síín maá. ¿De nāsa cuiñi nīhin Satanás jā ndacu nūú táhán túsaá?

²⁷ Chi cāhān ndá nú jā jíín fuerza Satanás távā ni ndá tächī. De tú sūcuán cúu de ndá nchivī jā scuáha jíín ndá nú, ¿nā jíín fuerza távā maá ji tächī, jáni inī nū? Túsaá de ndá máá ji cachī jā ní stíví ndasí nú jā ní ncāhān nū jā távā ni tächī jíín fuerza Satanás.

²⁸ De nduú chi sa jíín Espíritu Yāa Dios cúu jā távā ni tächī. Túsaá de ja ndēē Yāa Dios māhñú ndá nú jā tátúnī yā.

²⁹ ¿Chi nāsa cuu quívi iin tēe inī vehe tēe ndacuī jā sacuíhná dē ndatíñú? Chi cánuú jā xihna cā cuhnī dē tēe ndacuī, sá de cuu sacuíhná dē ndatíñú tēe ñúcuán. De suni sūcuán cúu jā júhnī ni Satanás de távā ni tächī.

³⁰ De nchivī jāá nduú íyó mánī jíín nī, túsaá de jíín ūhvī ji nduhū. De nchivī jāá nduú nástútú jíín nī, túsaá de sa scútē nuu ji nchivī jā vāji nūú ni.

³¹ Jā ñúcuán cāhān ni jíín ndá nú: Iyó modo jā coo tūhun cáhnú inī nūú ndācá cuāchi jā sáhá nchivī, jíín nūú ndācá tūhun nēhén jā cāhān ji. Sochi tú cāhān nāvāha ji sīquī Espíritu Santo, de mā cúne cáhnú inī Yāa Dios nūú ji.

³² De tú nā-ni nchivī cāhān ji sīquī nduhū, Yāa nī nduu tēe, cuu cune cáhnú inī Yāa Dios nūú ji. Sochi tú nā-ni nchivī cāhān nāvāha ji sīquī Espíritu Santo, mā cúne cáhnú inī Yāa Dios nūú ji, ni ñayíví yáhá, ni tiempo jā quiji.

*Tūhun ñutun váha jíín ñutun cánēhén
(Mt. 7.17-20; Lc. 6.43-45)*

³³ Tú iin ñutun váha, de váha jāvíxī, de tú iin ñutun cánēhén, de suni cánēhén jāvíxī. Chi jíín jāvíxī de jíínī ō nāsa ñutun cúu. De suni sūcuán cúu nchivī.

³⁴ Va sēhe cōō cúu ndá nú, chi xēēn nū tá cúu cōō. ¿Nāsa cuu cāhān nū tūhun váha, chi

nchivī nēhén cúu ndá nú? Chi ndihi nāsa jáni inī ánō nchivī, de cúsa ñúcuán cāhān ji.

³⁵ Tēe váha cāhān dē tūhun váha, chi íyó ndāā ánō dē. De tēe nēhén cāhān dē tūhun nēhén, chi cánēhén ánō dē.

³⁶ De cāhān ni jíín ndá nú jā ndācá nā-ni tūhun jā cāhān nchivī, nacuāha ji cuenta ndá tūhun ñúcuán quívi quiji juicio.

³⁷ Chi jíín tūhun jā ní ncāhān nū de sáhá ndāā yā sīquī nū, á jā quendōo ndāā nū á jā cundeē cuāchi sīquī nū, ncachī yā.

*Jā ní jícān ndá nchivī jāá nduú cándíja iin
tiñu ñáhnú
(Mr. 8.12; Lc. 11.29-32)*

³⁸ Ñúcuán de jacū tēe grupo fariseo jíín tēe stéhēn ley janahán, nī ncāhān dē jíín yā: Maestro, cúnī ndá sá jā sáhá ní iin tiñu ñáhnú jā stéhēn tú maá ní cúu Yāa jā ní ntají Yāa Dios, ncachī dē.

³⁹ De nī ncāhān yā jíín dē: Nchivī nēhén yáhá nduú jétáhvī cuitī ji Yāa Dios. De jícān ji iin tiñu ñáhnú jā stéhēn tú maá nī cúu Yāa jā ní ntají Yāa Dios. De nduú cā nā incā tiñu ñáhnú stéhēn ni nūú ji, chi maá-ni tiñu ñáhnú tá cúu nūú ní ncuu jíín Jonás, tēe nī nacani tūhun Yāa Dios janahán.

⁴⁰ Chi tá cúu nūú ní ñūhun Jonás chījin tiacá cáhnú ūnī nduú ūnī ñuú, de saá-ni nduhū, Yāa nī nduu tēe, cuū ni de coo nī chījin ñūhun ūnī nduú ūnī ñuú, de sá de natecū ni.

⁴¹ De ndá nchivī ñuū Nínive nūú ní nacani Jonás tūhun, natecū ji jíín nchivī tiempo yáhá, quívi juicio jā sáhá ndāā yā cuāchi, de cāhān ji cuāchi sīquī nchivī yáhá. Chi ndá máá ji nī nacani inī ji nī sndóo ji cuāchi ji quívi jā ní nacani Jonás tūhun nūú ji. De mitan chi cúñáhnú cā nduhū, Yāa íyó yáhá, nsūú cā Jonás, de nduú cándíja ndá nú nduhū.

⁴² De reina jā ní ncuñáhnú nación ichi sur, natecū ña jíín nchivī tiempo yáhá, quívi juicio jā sáhá ndāā yā cuāchi, de cāhān ña cuāchi sīquī ji. Chi jondē jícá ndasí nī nquiji ña nī ninī ña ndá tūhun ndíchí jā ní ncāhān rey Salomón, de nī ncandíja ña. De mitan chi cúñáhnú cā nduhū, Yāa íyó yáhá, nsūú cā Salomón, de nduú cándíja ndá nú nduhū.

*Tächī jā nástútú táhán ndívi inī nchivī
(Lc. 11.24-26)*

⁴³ Tú nī nquee iin tāchī inī iin tēe jāá nduú cándíja, de jíca nuu nūū ñuhun tíhá, ndúcú nūū natátú, de nduú níhīn, sá de jáni inī maá:

⁴⁴ Ná quínohōn ni vehe nūū ní nquee nī. De tá nī nenda tucu, de jíni jā tēe jāá nduú cándíja, cúu dē tá cúu iin vehe jāá nduú nā ndéē de nī ndundoo.

⁴⁵ Ñúcuán de jéhēn jénacuēca ūjā cā tāchī nēhēn cā nsūú cā maá. De quívi ndá inī tēe ñúcuán de jécundeē ndá. Túsaá de xēēn cā cundoho tēe ñúcuán jā sándihí nsūú cā jā xíhna ñúhún. De suni súcuán cundoho nchivī nēhén tiempo yáhá, ncachī yā.

*Naná yā jíin ndá ñanī yā
(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)*

⁴⁶ De juni súcuán cáhān yā jíin ndá nchivī, de nī nquenda naná yā jíin ndá ñanī yā, íñi ña tāvēhé, de cúnī ña cáhān ña jíin yā.

⁴⁷ De nī ncachī iin tēe nūū yā: Naná ní jíin ndá ñanī ní íñi ña tāvēhé, de cúnī ña cáhān ña jíin ní, ncachī dē.

⁴⁸ De nī ncāhān yā jíin tēe jā ní ncāhān jíin yā súcuán: ¿Ní iin cúu naná nī, de ní iin cúu ndá ñanī ni? ncachī yā.

⁴⁹ De nī stéhēn ndāhá yā nūū ndéē ndá tēe scuáha jíin yā. De nī ncāhān yā: Suni naná nī jíin ñanī ni cúu ndācá yáhá.

⁵⁰ Chi ndācá nchivī jā squíncuu tiñu jā cúnī maá Tatá nī, Yāā ndéē andiví, suu cúu ñanī ni, cuáha nī, naná nī, ncachī yā.

13

*Tūhun yátá tēe jíitē tatā
(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)*

¹ De quívi ñúcuán nī nquee Jesús vehe cuāhān yā, de nī nquenda yā nī jécundeē yā yuhú mar.

² De nī ncutútú cuāhā ndasí nchivī nūū yā. De nī nguívi yā inī iin barco, de nī jécundeē yā. De ndá nchivī ñúcuán ndéē ji yuhú mar.

³ De jíin tūhun yátá nī stéhēn yā cuāhā tūhun nūū ji, de súcuán nī ncāhān yā: Iin tēe jíitē tatā, nī nquee dē jā cutē dē.

⁴ De tá nī nquijéhé dē jíitē dē, de jacū tatā nī jíitē yuhú íchí. De nī nquenda ndá saā, de nī nchajī tī.

⁵ De jacū cā tatā nī jíitē nūū ñuhun yúū, nūū nduú íyó cócón ñuhun. De ñamā-ni nī ntāhvī, chi nduú íyó cócón.

⁶ De tá nī nquenda ncandiī, de nī nchīchī-ni, de nī ncasūn, chi nduú ní níhīn nūū quíhīn yoho.

⁷ De jacū cā tatā nī jíitē māhñú nūū cáá niquin iñu. De nī jahnu iñu, de nī jasī nūū.

⁸ De jacū cā nī jíitē nūū ñuhun váha, de nī jēhe cuāhā nūnī. Sava nī jēhe ciento jā iin iin, de sava nī jēhe ūnī xico, de sava cā nī jēhe ōcō ūxī.

⁹ De ndá ndóhó jā níni, tee sōho váha nú, ncachī yā.

*Nājēhē cúu jā cáhān yā maá-ni tūhun yátá
(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10; 10.23-24)*

¹⁰ Ñúcuán de ndá tēe scuáha jíin yā nī nquenda dē nūū yā, de nī jíicā tūhún dē yā: ¿Nājēhē cúu jā maá-ni tūhun yátá cáhān ní jíin nchivī? ncachī ndá dē.

¹¹ De nī ncāhān yā: Ndá ndóhó chi sáhá yā jā cuu jíicūhun inī nū ndá tūhun yáhá jā ní nchiyuhū, nāsa quívi nchivī ndahá Yāā andiví jā tatúnī yā nūū ji. Sochi nchivī yáhá jāá nduú cándíja, chi mā jíicūhun inī ji.

¹² Chi nchivī ja jíicūhun inī, stéhēn cā yā nūū ji, de víhí cā cunī ji. Sochi nchivī jāá nduú cándíja, vísō ja jíin ji jacū, de sa naā.

¹³ Já ñúcuán cúu jā cáhān ni tūhun yátá jíin ndá ji. Chi vísō ndéhé ndá ji, de modo jāá nduú jíin ji. De vísō jíin jíin sóho ji, de mā jíicūhun inī ji, chi modo jāá nduú ní jíin ji-ni.

¹⁴ Túsaá de síquī nchivī yáhá nī nquee ndaā tūhun jā ní ncachī Yāā Dios de nī ntee Isaías, tēe nī nacani tūhun yā jondē janahán: Vísō cunini ndá nú, de mā jíicūhun inī nū, de vísō cūndēhé nú, de mā cúnī nú.

¹⁵ Chi ndá nchivī yáhá ndasí nī ncunīhin inī ji,

de ūhvī ndasí tēe sōho ji,
de modo jā jasī ji tīnūú ji,
tácua mā cūndēhé ji,
de ni mā cúnini ji,

de ni mā jíicūhun inī ji,
de ni mā ndícó cóo inī ji nūū ni
já nasāhá váha nī ánō ji nūū cuáchi ji.
Cáchi Yāā Dios, cáchi tutū.

¹⁶ Sochi ndá máá nú, nācā ndetū nū, chi ndéhé nú jíin tīnūú nú, de tēe sōho nú.

17 Chi ndāā cāhān ni jín nū jā cuāhā ndá tēe janahán jā ní nacani tūhun Yāā Dios, jín cuāhā ndá tēe ndāā, nī ncuu inī dē jā cūndēhé dē jā ndéhé ndá nū, de nduú ní ndéhé dē. De nī ncuu inī dē cunini dē jā níni ndá nū, de nduú ní jíni dē, ncachī yā.

Jā ní ncachī cājí yā tūhun yátá tēe jítē tatā
(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

18 Túsaá de cunini ndá nū nā cuá cúu tūhun yátá tēe jítē tatā. Tatā ñúcuán cúu tūhun Yāā Dios.

19 De nchivī jā jíni tūhun nāsa tátúnī Yāā Dios, de tú nduú jícūhun inī ji, de cúu ji tá cúu tatā jā ní jítē yuhú íchí. Sá de quénda tächí cúñáhnú de cāndeē-ni tūhun inī ánō ji.

20 De tatā jā ní jítē nū ñuhun yúu cúu tá cúu nchivī jíni tūhun, de ñamā-ni jétáhvī ji de cúsi inī ji jín.

21 Sochi nduú cúcutú tūhun inī ánō ji, de jacū-ni quivī jétáhvī ji. De tá quíji tūndóhó, á jā jínī ūhvī nchivī ji jā síquī tūhun ñúcuán, sá de quíjéhé nācani yátá inī ji.

22 De jā ní jítē mähñú inū cúu ndá nchivī jíni tūhun, sochi ndíhvī inī ji síquī jā íyó inī ñayiví yáhá, de cúnī ji cucuicá ji, de stáhvī ndá ñúcuán jā cútéñú ji jín. De ndācá ñúcuán jásī nū tūhun yā, de nduú jíja ji jín tūhun yā.

23 De tatā jā ní jítē nū ñuhun váha cúu ndá nchivī jíni tūhun yā, de jícūhun inī ji, de jíja ji jín. De sava ji cúu tá cúu tatā jā jéhe ciento jā iin iin, de sava cā ji jéhe ūnī xico, de sava cā ji jéhe ōcō ūxī, ncachī yā.

Tūhun yátá síquī itē lásū

24 De nī ncāhān yā incā tūhun yátá jín ndá dē: Jā tátúnī Yāā andiví cúu tá cúu iin tēe jā ní jítē dē trigo váha nū ñuhún dē.

25 De íyó iin tēe jínī ūhvī dē tēe xíi trigo. De juni quíxīn tēe xíi trigo jín ndá táhán dē, de nī jēhēn tēe ñúcuán, de nī jítē niquin itē lásū nū trigo, de cuāhān.

26 De tá nī ntāhvī trigo, de nī nquene yoco, de suni súcuán nī jahnu itē lásū.

27 Ñúcuán de nī nquenda ndá mozo, de nī ncāhān ji jín patrón: Señor, ¿á nsūú trigo váha ní jítē ní nū ñuhún ní? ¿De nūcu nī nquene itē lásū nū?

28 De nī ncāhān dē jín ji: Iin tēe jínī ūhvī nduhū nī nsāhá yáhá, ncachī dē. De nī

ncāhān ndá mozo jín dē: ¿Túsaá de á cúnī ní jā quíhīn ndá sá de tūhun sá?

29 De nī ncāhān dē: Nduú, chí tú tūhun nū itē lásū ñúcuán de sanaā de tūhun nū jondē jín trigo.

30 Vāha cā ná cuáhnu maá jondē quivī tēhndē. De quivī ñúcuán de cachī ni nū ndá tēe quehndē jā xihna cā itē lásū quehndē dē, de caquīn tūtú dē tácuā cāyū. Ñúcuán de trigo chí quehndē dē ndivi inī yacā ni, ncachī dē, ncachī yā.

Tūhun yátá síquī niquin mostaza
(Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)

31 De suni nī ncāhān yā incā tūhun yátá yáhá: Nchivī jā tátúnī Yāā andiví nū, ndúcuahā ji tá cúu nū jahnu iin niquin mostaza jā ní jaquīn iin tēe nū ñuhun dē.

32 De ndāā jā iin niquin lúli cā cúu nsūú cā ndá cā niquin. Sochi tá nī jahnu, de cúu cāhnú cā nsūú cā ndá cā yūcū, chí ndúu iin ñutun. De quénda ndá saā, de sáhá tī tacā tī chíjin ndahá yūcū, ncachī yā.

Tūhun yátá síquī levadura
(Lc. 13.20-21)

33 De incā tūhun yátá nī ncāhān yā jín ndá dē: Jā tátúnī Yāā andiví nū nchiví cúu tá cúu levadura jā ní nquehen iin ñahan. De nī nsacā ña jín ūnī kilo harina, de nī ndaa ndihi ñujan nī nsāhá, ncachī yā.

Jā maá-ni tūhun yátá cāhān yā jín ji
(Mr. 4.33-34)

34 Ndācá tūhun yáhá nī ncāhān Jesús jín ndá nchiví cuāhā. De ndācá jā ní stēhēn yā, de maá-ni tūhun yátá nī ncāhān yā jín ji.

35 Súcuán nī nsāhá yā tácuā quee ndāā tūhun nī ncāhān tēe jā ní nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán:

Cāhān ni ndá tūhun yátá jín nchiví, de cachī ni ndá tūhun yuhū jā íyó jondē tá nī jēcāva ñayiví.

Cachī Jesús, ncachī tēe nī nacani tūhun.

Jā ní ncachī cājí yā tūhun itē lásū

36 Ñúcuán de nī nacuetáhvī Jesús nū nchiví. De nī ndivi yā inī vehe. De ndá tēe scuáha nī nquenda dē nū yā, de nī ncāhān dē jín yā: Cachī cājí ní tūhun yátá itē lásū nū sá, ncachī dē.

37 De nī ncāhān yā jín ndá dē: Jā jítē trigo váha ñúcuán cúu nduhū, Yāā nī nduu tēe.

38 De ñuhun ñúcuán cúu ñayíví. De tatā vāha cúu ndá nchivī yíhí ndahá Yāa Dios jā tátúnī yā nūū ji. De itē lásū cúu ndá nchivī yíhí ndahá tāchī cúñáhnú.

39 De tēe jínī ūhvī jā ní jītē niquin itē lásū cúu maá tāchī cúñáhnú. De quíví tēhndē cúu quíví jīnu ñayíví. De ndá tēe quehndē cúu ndá ángel Yāa Dios.

40 De tá cúu jā tēhndē itē lásū de cāyū nūū ñúhūn, sūcuán coo quíví jīnu ñayíví.

41 Chi nduhū, Yāa nī nduu tēe, tají nī ndá ángel ni quíhīn. De nastútú yā ndācá nchivī squívi táhán nūū cuáchi, jín nchivī sáhá tiñu néhén, tavā yā ji mähñú nchivī jā tátúnī ni nūū.

42 De taān yā ndá ji cāyū ji nūū ñúhūn. De ñúcuán cuacu ji de nacayíhí ji ñii yúhú ji jā ndoho ndasí ji.

43 Sá de nchivī jā squíncuu nūū yā chi cuēndūtē ji modo ncandiī, de cundeē ji nūū tátúnī maá Tatá ji Yāa Dios. Ndá ndóhó jā níni, tee sōho vāha nú.

Tūhun yátá sīquī jātūn xūhún jā yíyuhū

44 De jā quívi nchivī ndahá Yāa Dios jā tátúnī yā nūū ji, suu cúu tá cúu iin jātūn xūhún jā yíyuhū chíjin iin ñuhun. De nī nanihīn iin tēe, de nī nacasī tucu dē sīquī. De jā cúsi inī dē jín, de cuāhān dē cuāxícó ndihi dē jā névāha dē, de nī jeen dē ñuhun ñúcuán.

Tūhun yátá sīquī perla jā ndéē yāhvi

45 De jā quívi nchivī ndahá Yāa Dios jā tátúnī yā nūū ji, suni cúu tá cúu iin tēe jéen de náxícó, de ndúcú dē perla vāha.

46 De nī jinī dē iin perla jā ndéē yāhvi ndasí, de nī jēhēn dē nī yícó ndihi dē jā névāha dē, de nī jeen dē perla ñúcuán.

Tūhun yátá sīquī ñunu tlin tiacá

47 De jā tátúnī Yāa andiví nūū nchivī, suni cúu tá cúu iin ñunu jā chúndaji ndá dē nūū mar, de quívi ndācá nūū tiacá.

48 De tá nī nchitú ñunu, de távā ndá dē yuhú nduté. De jécundeē dē, de nácāji dē tiacá. De tiacá vāha táān dē inī tīcá, de tiacá jāá nduú íyó vāha squéne dē.

49 De suni sūcuán coo quíví jīnu ñayíví. Chi quenda ndá ángel yā, de sáhá síin yā ndá nchivī sáhá tiñu néhén mähñú nchivī vāha.

50 De nchivī néhén chi taān yā ji cāyū ji nūū ñúhūn. De ñúcuán cuacu ji de nacayíhí ji ñii yúhú ji jā ndoho ndasí ji, ncachī yā.

Tūhun yátá sīquī ndatíñú ndéē yāhvi

51 De nī jīcā tūhún yā ndá dē: ¿A nī jīcūhun inī ndá nú ndá tūhun yáhá, á nduú? ncachī yā. De nī ncāhān ndá dē jín yā: Nī jīcūhun inī sá, Señor.

52 De nī ncāhān yā jín dē: Iyó vāha túsaá. De iin tēe stéhēn ley janahán, tú ja nī ncutūha dē nāsa tátúnī Yāa andiví, de cuu stéhēn dē ndá tūhun sīquī ñúcuán. Chi cúu dē tá cúu iin tēe xivéhe. De inī jātūn dē távā dē ndatíñú ndéē yāhvi, sava jā jéé jín sava jā ní ncunahán íyó, ncachī yā.

Jā cuānohōn yā ñuū Nazaret

(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)

53 De tá nī ncuu nī ncāhān Jesús ndá tūhun yátá yáhá, de nī nquee yā ñúcuán cuāhān yā.

54 De nī nenda yā ñuū yā Nazaret. De nī stéhēn yā tūhun inī vehe ī sinagoga. De nī nsāhvi inī ndá nchivī nī jini ji, de nī ncāhān ji: ¿Ní cúu nūū ní ncutūha tēe yáhá ndá tūhun ndíchí yáhá? ¿De nāsa cúu sáhá dē ndá tiñu ñáhnú yáhá?

55 Chi sēhe carpintero cúu tēe yáhá, de naná dē cúu María, de ndá ñanī dē cúu Jacobo, José, Simón, jín Judas.

56 De suni ndéē ndá cuāha dē jín ó yáhá. ¿De nāsa jínī dē ndācá tūhun yáhá túsaá? ncachī ndá nchivī.

57 De sūcuán nī nsáhá jéhe inī ndá ji nūū Jesús. De nī ncāhān yā jín ji: Ndācá tēe nácani tūhun Yāa Dios, íyó yíñúhún nchivī jín dē, chí maá-ni nchivī ñuū dē jín nchivī vehe dē cúu jāá nduú íyó yíñúhún jín dē, ncachī yā.

58 De nduú ní nsáhá yā cuāhā tiñu ñáhnú ñúcuán, chí nduú ní ncándija ndá ji.

14

Jā ní jīhī Juan tēe scuénduté

(Mr. 6.14-29; Lc. 9.7-9)

1 De tiempo ñúcuán de Herodes, tēe tátúnī región Galilea, nī nihīn dē tūhun nāsa sáhá Jesús.

2 De nī ncāhān dē jín ndá nchivī íyó jín dē: Tēe ñúcuán cúu Juan, tēe jā ní scuénduté,

de nī natecū dē. Jā suu cúu jā íyó poder dē jā sáhá dē ndá tiñu ñáhnú, ncachī Herodes.

³ Chi maá dē ja nī ndacu dē jā ná quiví Juan vecāa, jíin jā cunuhni dē jíin cadena. Súcuán nī nsáhá dē jā síquī Herodías, ñasíhí ñanī dē Felipe.

⁴ Chi Juan nī ncāhān dē nūū Herodes: Nduú ná ley íyó jā nacueca nú ña, ncachī dē.

⁵ De jā ñúcuán nī ncuu inī Herodes jā cahnī dē Juan. Sochi yúhú dē jā quītī inī nchivī, chi ndihi ji jáni ndija inī ji jā iin tēe nácani tūhun Yāa Dios cúu Juan.

⁶ De iin quiví nī nsáhá Herodes iin vico quiví jā ní ncacu dē. De sēhe síhí Herodías nī nquiví ji nī jita jéhé ji nūū ndá nchivī jā ní ncana dē. De nī ncusiī inī Herodes nī nsáhá ji.

⁷ De nī ncāhān téyí dē jā cuāha dē nā-ni cuá cúu jā cācān ji nūū dē.

⁸ De nī jēhēn ji nī jīcā tūhún ji naná ji nā cuá cúu jā cācān ji. De nī ndīvi ji nūū Herodes, de nī ncāhān ji: Taji ní xīnī Juan tēe scuénduté, cuhun nūū iin cōhō, ncachī ji.

⁹ Ñúcuán de rey Herodes nī ncucuécá inī dē. Sochi síquī jā ní ncāhān téyí dē, jíin jā ní jini ndá tēe yájī stāa jíin dē, jā ñúcuán nī ndacu dē jā ná cuāha ndá nūū ji.

¹⁰ De nī ntají dē soldado jā quiquehndē xīnī Juan inī vecāa.

¹¹ De nī nenda soldado jíin xīnī Juan, ñúhún nūū iin cōhō, de nī jēhe ndá nūū ñahan lúlí. De nī jēnasiáha ji nūū naná ji.

¹² Ñúcuán de nī jēhēn ndá tēe nī scuáha jíin Juan, de nī nanee dē yiqui cúñu Juan, de nī nchiyuhū dē. Ñúcuán de nī jēhēn ndá dē, nī ncachī tūhún dē nūū Jesús.

Jā ní scájī yā ūhūn mil tēe

(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

¹³ De tá nī jini Jesús tūhun, de nī ncujiyo yā ñúcuán cuāhān yā jíin barco jā cundeē síin yā iin lugar nūū nduú nchivī. De nī jinī ndá nchivī jā cuāhān yā. De ndācá ñuū nī nquee ji, jíca jéhé ji cuātahān ji yā.

¹⁴ De tá nī nquee Jesús inī barco, de nī jinī yā nchivī cuāhā ñúcuán. De nī ncundáhvi inī yā ji, de nī nasáhá vāha yā ndācá nchivī cúhū jā vāji ndá jí jíin.

¹⁵ De tá nī ñini, de ndá tēe scuáha jíin yā nī nquenda dē nūū yā, de nī ncāhān dē: Ja nī ñini, de nduú ná nchivī ndéē yáhá. Túsaá de taji ní nchivī ná quiñin ndá ji ndācá ñuū, de cueen ji jā cajī ji, ncachī dē.

¹⁶ De nī ncāhān Jesús jíin ndá dē: Nduú cánuú quiñin ji, chi cuāha ndá máá nú jā cajī ji, ncachī yā.

¹⁷ De nī ncāhān ndá dē: Nduú ná névāha sá yáhá, chi ūhūn-ni stāa jíin ūū-ni tiacá, ncachī dē.

¹⁸ De nī ncāhān yā jíin dē: Taji ná quiji, ncachī yā.

¹⁹ De nī ncāhān yā jíin ndá nchivī jā cundeē ji nūū itē. De nī nquehen yā ndihūhūn stāa jíin nduú tiacá ñúcuán. De nī nūcūndéhé yā ichi andiví, de xihna cā nī nacuetáhvi yā nūū Tatá yā. De nī scuáchi yā stāa, de nī jēhe yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā. De ndá máá dē nī nsajī dē nūū ndá nchivī cuāhā.

²⁰ De ndiviī ji nī nchajī, de nī ndahā chījin ji. De nī nastútú ndá dē pedazo jā ní nquendōo, de nī nchitú ūxī ūū tīcá.

²¹ De tēe jā ní nchajī cúu tá ūhūn mil, de síin cā cúu ndá ñahan jíin sūchí lúlí.

Jā ní jíca jéhé yā nūū mar

(Mr. 6.45-52; Jn. 6.16-21)

²² Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíin ndá tēe scuáha jíin yā jā ná quiví dē inī barco, de cosō nūú dē quiñin dē incā lado mar, juni nátají yā ndá nchivī cuāhā jā quínohōn ji.

²³ De tá nī ncuu nī nacuetáhvi yā nūū ji, de nī ncaa yā yucu cuāhān mátúhún yā, cuācācān táhvi yā. De nī ncuāa, de mátúhún yā-ni íyó ñúcuán.

²⁴ De barco ja ñúhún sava mar cuāhān. De ndute mar nátundahá ñihin barco, chi vāji tāchī ichi nūū.

²⁵ De niquín nī nquenda Jesús nūū ndá dē, jíca jéhé yā nūū mar.

²⁶ De ndá tēe scuáha jíin yā, nī jinī dē jā jíca yā nūū mar. De nī nandava ndá dē, de nī ncana cóhó dē jā yúhú dē: Ñíhná cúu, ncachī dē.

²⁷ De nī ncāhān-ni Jesús jíin dē: Ndeé coo inī ndá nú, de mā cúyūhú nú, chi maá nī cúu, ncachī yā.

²⁸ Ñúcuán de nī ncāhān Pedro jíin yā: Señor, de tú maá ní cúu, de cachī ní jā suni

ná cáca jéhé sá nūū mar de cuēē sá nūū ní, ncachī dē.

²⁹ De nī ncāhān yā: Nehēn túsaá. De nī nuu Pedro inī barco, de jíca dē nūū ndūtē cuāhān dē nūū Jesús.

³⁰ De tá nī jinī dē jā nīhin yíhí tāchī, de nī nchūhú dē. De nī nquijéhé dē quée dē chījin ndute. De nī ncana cóhó dē: Scácu ní sāán, Señor, ncachī dē.

³¹ De Jesús nī ntiin yā ndahá dē. De nī ncāhān yā jín dē: Tēe nduú cándíja nīhin cúu nú. ¿Nūcu nī nayūhú nú? ncachī yā.

³² De nī ndīvi yā jín dē inī barco, de nī jencuīñī-ni tāchī.

³³ Sá de ndá tēe jā ñúhún inī barco, nī jēcuīñī jítí dē nūū yā. De nī ncāhān ndá dē: Maá jāndáā jā Sēhe Yāā Dios cúu ní, ncachī dē.

Jā ní nasāhá vāha yā nchivī cúhū región Genesaret

(Mr. 6.53-56)

³⁴ De nī nchāha yā jín ndá dē incā lado mar, de nī nquenda yā región Genesaret.

³⁵ De ndá nchivī ñúcuán nī nacunī ji nūū yā. De nī scáca ji tūhun ndācá ndáñūū ñúcuán jā ní nquenda yā. De ndá nchivī nī nquisiáha ji ndá jā cúhū nūū yā.

³⁶ De nī ncāhān ndāhví ndá ji jín yā jā ná quéhé ji visō yuhú sáhmá yā. De ndācá nchivī jā ní nquehé sahma yā, nī nduvāha ji.

15

Sīquī nāsa cútéhén nchivī

(Mr. 7.1-23)

¹ Ñúcuán de jacū ndá tēe fariseo jín tēe stéhēn ley janahán, vāji dē ciudad Jerusalén, de nī nquenda dē nūū yā. De nī ncāhān dē jín yā:

² Ndá tēe scuáha jín nú, ¿nūcu stíví ndá dē costumbre jā ní jaquīn nchivī janahán? Chi nduú squíncuu dē costumbre jā nandahá dē nūū yā de cajī dē stāā, ncachī dē.

³ De Jesús nī jīcā tūhún yā dē: De saá-ni ndá máá nú, ¿nūcu stíví nú tiñu jā ní ndacu Yāā Dios nūū nū? Chi sa costumbre ndá máá nú cúu jā squíncuu nú.

⁴ Chi nī ncāhān Yāā Dios: Coó yíñúhún nú nūū tatá nú nūū naná nú. De tú ní iin cāhān sīquī tatá á sīquī naná, de ná cúū, cáchī Yāā Dios.

⁵ Sochi ndá máá nú chi cáchī nū jā cuu cāhān iin tēe jín tatá dē á naná dē: Mā cúu chindeé sá ní jā taji sá jā cajī ní á jā cusúcún ní, chi ndihi jā névāha sá, ja nī nsōcō sá nūū Yāā Dios.

⁶ De tēe jā cāhān súcuán, nduú cā cánuú jā chindeé dē tatá dē naná dē, cáchī ndá nú. De súcuán stíví nú tiñu jā ní ndacu Yāā Dios, jā sīquī costumbre jā ní jaquīn ndá máá nú.

⁷ Vāchi tēe stāhvī-ni cúu ndá nú. Ndāā nī ncāhān Isaías sīquī ndá nú janahán, yósō nūū tutū ī jā ní ncāhān Yāā Dios:

⁸ Nchivī yáhá chi jín yuhú ji-ni jétāhví ji nduhū,

sochi nsūú jondē jín inī jín ánō ji.

⁹ De chíñúhún cāhá ji nduhū,

chi tūhun jā stéhēn ji cúu tiñu jā ní ndacu ndá tēe,

de nsūú jā ní ndacu maá nī cúu.

Ncachī Yāā Dios, ncachī yā.

¹⁰ De nī ncana yā nchivī cuāhā, de nī ncāhān yā jín ji: Cunini vāha ndá nú, de chuhun inī nū:

¹¹ Nsūú jā quívi inī yuhú nchivī cúu jā cútéhén ji sáhá. Chi tūhun jā quée yuhú ji, ñúcuán cúu jā cútéhén ji sáhá, ncachī yā.

¹² Ñúcuán de ndá tēe scuáha jín yā nī nquenda dē nūū yā, de nī ncāhān dē: ¿A jíní ní jā ní nquītī inī ndá tēe fariseo jā ní jini dē tūhun nī ncāhān ní? ncachī dē.

¹³ De nī ncāhān maá yā: Cúu ndá dē tá cúu ñutun jāá nduú ní nchúhun Tatá nī, Yāā ndēē andiví, de iin quíví de tūhun yā.

¹⁴ Ná quíhīn ndá máá dē, chi cúu ndá dē modo tēe cuáá jā stéhēn ichi nūū incā tēe cuáá. Chi tú iin tēe cuáá stéhēn dē ichi nūū incā tēe cuáá, de ndúū dē nincava xehvā, ncachī yā.

¹⁵ De nī ncāhān Pedro jín yā: Cachī cājí ní tūhun yátá yáhá jā ní ncachī ní nūū ndá sá, ncachī dē.

¹⁶ De nī ncāhān Jesús: ¿De á suni ncháha ca jīcūhun inī ndá máá nú?

¹⁷ ¿A nduú jīcūhun inī nū jā ndācá jā yájī nchivī, chi quívi chījin ji, de quée-ni cuāhān?

¹⁸ Sochi tūhun jā quée yuhú nchivī, chi jondē inī ánō ji vāji, de ñúcuán cúu jā cútéhén ji sáhá.

¹⁹ Chi jondē inī ánō nchivī quée jā jáni nēhén inī, jā jáhñī ndīyi, jā cásiquí ndēē

tāhán, jā sáhá ndiī, jā sácuihná, jā cáhān tūhun stáhvi, jā cáhān sīquī táhán.

²⁰ De ndācá yáhá cúu jā cútéhén nchivī sáhá. Sochi tú nduú squíncuu ji costum-bre jā nandahá ji de cajī ji stāā, de nduú cútéhén ji sáhá, ncachī yā.

*Ñahan incā nación jā ní ncandíja nīhin
(Mr. 7.24-30)*

²¹ De nī nquee Jesús ñúcuán cuāhān yā región Tiro jíin Sidón.

²² De iin ñahan ñuū Canaán ndéē ña región ñúcuán, de nī nquenda ña nūū Jesús. De nī ncana jee ña: Señor, maá ní jā cúu Sēhe tatā David, cundáhvi inī ní sāán. Chi sēhe síhí sá, ñúhún tāchī inī ji, de xēēn ndasí ndóho ji, ncachī ña.

²³ Sochi nduú ní ncāhān cuitī yā jā ní ncāhān ña. Ñúcuán de nī nquenda ndá tēe scuáha jíin yā, de nī ncāhān dē: Cāhān ní jíin ña ná quíhīn ña, chi ndasí cána ña vāji ña yātā ō, ncachī dē.

²⁴ De nī ncāhān yā jíin ña: Nūū mátúhún-ni nchivī nación Israel nī ntají Yāā Dios sāán vāji sá, chi cúu ji tá cúu ticāchí, quitī jā ní nsana, ncachī yā.

²⁵ Sochi nī nquenda ña, de nī jēcuīñī jītī ña nūū yā, de nī ncāhān ña: Señor, chindeé chituu ní sāán viī, ncachī ña.

²⁶ De nī ncāhān yātá yā jíin ña: Nduú íyó vāha jā candeē ō stāā sēhe ó de cuāha ó nūū tinā, ncachī yā.

²⁷ De nī ncāhān ña: Ndāā cáhān ní Señor, sochi chindeé ní sāán vísō cúu sá modo tinā. Chi suni ndá tī níhīn tī pedazo stāā jā cóyo chījin mesa jētohō tī yājī tī, ncachī ña jíin yā.

²⁸ Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Vāha ndasí cándíja ní, nánā. De ná sáhá sá jā cúnī ní, ncachī yā. De maá hora ñúcuán nī nduvāha-ni sēhe síhí ña.

Jā ní nasāhá vāha yā cuāhā nchivī cúhū

²⁹ De nī nquee Jesús ñúcuán cuāhān yā, de nī nchāha yā yuhú mar Galilea. De nī ncaa yā iin yucu, de ñúcuán nī jēcundeē yā.

³⁰ De nī nquenda cuāhā nchivī nūū íyó yā, de nī nquisiáha ji ndá jā cojo, jā cuāá, jā ñihín, jā cuhlu, jíin cuāhā cā nchivī cúhū. De nī jaquīn ji nūū jéhē Jesús. De nī nasāhá vāha yā ndá ji.

³¹ De nī nsāhvi inī ndá nchivī ndéhé ji jā nācāhān nchivī ñihín, ndúvāha nchivī cuhlu, nācaca vāha nchivī cojo, de nánune tīnūū nchivī cuāá. De nī ncāhān ndá ji jā vāha ndasí Yāā cúu Yāā Dios nación maá ji Israel.

*Jā ní scájī yā cūmī mil nchivī
(Mr. 8.1-10)*

³² Ñúcuán de nī ncana Jesús ndá tēe scuáha jíin yā, de nī ncāhān yā jíin dē: Cúndáhvi inī ní ndá nchivī cuāhā yáhá, chi ja nī ncuu ūnī quívi íyó ji jíin nī, de nduú cā nā cuá cajī ji. De nduú cúnī ní natajī nī ji jā quínohōn nditē ji, chi tú súcuán de sava ichi de cuítá ndasí ji, ncachī yā.

³³ De nī ncāhān ndá tēe scuáha jíin yā: ¿De ní níhīn ō stāā jā cajī ndá nchivī cuāhā yáhá? Chi yáhá nduú nā nchivī ndéē, ncachī dē.

³⁴ De nī jīcā tūhún yā dē: ¿Nāsa stāā névāha ndá nú? De nī ncāhān ndá dē: Ujā-ni, jíin jacū tiacá lúli, ncachī dē.

³⁵ Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndá nchivī cuāhā jā cundeē ji.

³⁶ De nī nquehen yā ndihújā stāā jíin tiacá, de xihna cā nī nacuetáhvi yā nūū Yāā Dios. De nī scuáchi yā, de nī jēhe yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā, de ndá máá dē nī nsajī nūū nchivī.

³⁷ De ndihi ji nī nchajī, de nī ndahā chījin ji. Sá de nī nastútú ndá dē pedazo jā ní nquendōo, de nī nchitú ūjā ticá.

³⁸ De tēe jā ní nchajī, jondē cūmī mil dē cúu, de síin cā cúu ndá ñahan jíin sūchí lúli.

³⁹ Ñúcuán de nī nacuetáhvi yā nūū nchivī, de cuānohōn ji. De nī ndīvi yā inī barco, de cuāhān yā región Magdala.

16

*Jā ní jīcān ndá dē iin tiñu ñáhnú nūū yā
(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)*

¹ De nī nquenda ndá tēe grupo fariseo jíin tēe grupo saduceo nūū yā. Chi cúnī ndá dē coto túnī dē yā, de nī jīcān dē jā sáhá yā iin tiñu ñáhnú jā coo iin seña andiví.

² Sochi maá yā nī ncāhān yā jíin dē: Tá ñini, de cáhān ndá nú: Nandiī, chi nī jīchi cuáhá vícō, cáchī nū.

³ De jānehēn chi cáhān ndá nú: Mitān de cuun sāvī, chi nī jīchi cuáhá vícō, cáchī nū.

Vāchi tēe stáhvī-ni cúu ndá nú. Chi jícūhun inī ndá nú nāsa stéhēn seña andiví, sochi nduú jícūhun inī nū nāsa stéhēn ndá tiñu ñáhnú jā sáhá nī tiempo yáhá.

⁴ De nchiví nēhén yáhá, chi nduú jétáhvī cuití ji Yāa Dios. De jícān ji iin tiñu ñáhnú jā sáhá nī jā coo iin seña andiví. Sochi nduú cā nā incā tiñu ñáhnú stéhēn ni nūū ji, chi maá-ni tiñu ñáhnú tá cúu nūū ní ncuu jín Jonás, tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán, ncachī yā. De nī sndóo yā-ni ndá dē, de cuāhān yā.

*Tūhun levadura ndá tēe fariseo
(Mr. 8.14-21)*

⁵ De ndá tēe scuáha jín yā nī naā inī dē cuiso dē stāa tá cuāhān ndá dē jín yā jín barco incā lado mar.

⁶ De nī ncāhān Jesús jín dē: Coto má candíja ndá nú levadura ndá tēe grupo fariseo jín grupo saduceo, ncachī yā.

⁷ De ndá tēe scuáha nī ncāhān ndá máa dē: Va sīquī jāá nduú nā stāa ndíso ó, jā ñúcuán cāhān yā sūcuán, ncachī dē.

⁸ De nī jinī Jesús, de nī ncāhān yā: ¿Nūcu cāhān ndá nú jā ní ncāhān ni sūcuán sīquī jāá nduú nā stāa ndíso nú? Tēe nduú cándíja nīhin cúu ndá nú.

⁹ ¿A ncháha ca jícūhun inī ndá nú jāá nsūū sīquī ñúcuán ní ncāhān ni? ¿A nduú núcūhun inī nū jā ní scuáchi nī ūhūn stāa nī nchajī ūhūn mil tēe, de nāsa tīcá nī nastútú ndá nú jā ní nquendōo?

¹⁰ ¿De á nduú núcūhun inī nū jā ní scuáchi nī ūjā stāa nī nchajī cūmī mil tēe, de nāsa tīcá nī nastútú tucu nú?

¹¹ ¿De nājēhē cúu jāá nduú jícūhun inī ndá nú jāá nsūū sīquī stāa ní ncāhān ni jín nū jā ní ncāhān ni jā coto má candíja ndá nú levadura ndá tēe fariseo jín tēe saduceo? ncachī yā jín dē.

¹² Ñúcuán de nī jícūhun inī ndá dē jāá nduú ní ncāhān yā jín dē jā má cājí dē stātílā jā yíhí levadura, chi sa nī ncāhān yātá yā jā má cándíja dē tūhun stáhvī jā stéhēn ndá tēe fariseo jín tēe saduceo.

*Jā ní ncachī Pedro jā Jesús cúu Cristo
(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)*

¹³ De tá nī nquenda Jesús región Cesarea Filipo jín ndá tēe scuáha jín yā, de nī jīcā

tūhún yā dē: Nduhū, Yāa nī nduu tēe, ¿ní iin cúu nī cáchī ndá nchiví?

¹⁴ De nī ncāhān ndá dē: Sava ji cāhān jā cúu ní Juan, tēe jā ní scuénduté. De sava cā ji cāhān jā cúu ní Elías, tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán. De sava cā ji cāhān jā cúu ní Jeremías á incā tēe nī nacani tūhun Yāa Dios, ncachī ndá dē.

¹⁵ De nī ncāhān yā: De ndá máa nú, ¿ní iin cúu nī cáchī ndá nú?

¹⁶ De nī ncāhān Simón Pedro: Maá ní cúu Cristo, Yāa jā ní ntají Yāa Dios. De cúu ní Sēhe Yāa Dios, Yāa jā tēcū ní cání, ncachī dē.

¹⁷ De nī ncāhān Jesús: Nācā ndetū nū, Simón sēhe Jonás, chi nsūū iin nchiví ní stéhēn tūhun yáhá nūū nū, chi sa maá Tatá nī, Yāa ndéē andiví, nī stéhēn yā nūū nū.

¹⁸ De nduhū suni cāhān ni jín nū jā máa nú cúu Pedro, de tūhun yáhá cáchī: Yūū. De tūhun ndāa jā ní ncāhān nū jā maá nī cúu Cristo, suu cúu tá cúu iin yūū cāhnú. De sīquī yūū cāhnú yáhá sáhá nī jā quituu vehe, de vehe ñúcuán cúu ndá nchiví jā cándíja nduhū. De ni iin mā cúndéē sīquī ji, ni cuēhē jā jíhī ji, nduú cā nā cuá cuu sáhá jín ánō ji.

¹⁹ De maá nú cundiso tíñú nū jā quívi nchiví ndahá Yāa andiví jā tatúnī yā nūū ji. De ndācá jā casī nū jā má sáhá nchiví inī ñayíví yáhá, suni casī Yāa Dios jā ndéē jondē andiví. De ndācá jā cuāha nú tūhun sáhá ji inī ñayíví yáhá, suni cuāha tūhun Yāa Dios jā ndéē jondē andiví, ncachī yā.

²⁰ Ñúcuán de nī ndacu yā nūū ndá tēe scuáha jín yā jā má cáchī dē nūū ni iin nchiví jā cúu yā Cristo.

*Jā ní ncachī tūhun Jesús jā cuū yā
(Mr. 8.31-9.1; Lc. 9.22-27)*

²¹ De jondē saá nī nquijéhé Jesús cáchī tūhun cājí yā nūū ndá tēe scuáha jín yā jā cánuú quihīn yā Jerusalén. De ndá tēe ñáhnú jín ndá sūtū cúñáhnú jín ndá tēe stéhēn ley janahán, sndóho ndasí dē yā. De cahnī ndá dē yā, sochi nūū únī quívī de natecū yā, ncachī yā.

²² Ñúcuán de Pedro nī ncana síin dē yā, de nī nquijéhé dē cāhān dē nūū yā: Señor, ¿nūcu cāhān ní sūcuán? De mā cuāha cuití Yāa Dios tūhun. Va mā cūú cuití coo sūcuán, ncachī dē.

23 De nī jicó cóto yā nūū Pedro, de nī ncāhān yā: Cuijiyo quihīn nū, chi cāhān nū tá cāhān Satanás. Chi tēe ndúcú stíví nduhū cúu nū. De nduú jáni inī nū tá cúu nūū jáni inī Yāa Dios, chi sa jáni inī nū tá cúu nūū jáni inī nchivī, ncachī yā.

24 Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā: Nā-ni nchivī tú cúnī ji cuniquīn ji nduhū jā scuáha nī ji, de ná cāsī ji jā cúnī maá ji, de ná cúniquīn ji nduhū, de cuāha ji tūhun jā cundoho ji tūndóhó jā síquī nī, vísó ná cúū ji.

25 Chi tú ní nchivī cúnī ji cācu ji nūū tūndóhó jā quiji nūū ji jā síquī nduhū, túsaá de tātū tāhvī ji ní cání. De tú ní nchivī vísó ná cúū ji jā síquī nduhū, sochi cutecū ji ní cání.

26 ¿Chi ní cuetíñú vísó ná cúndeé nchivī nīhīn ji ní ñayíví, de tú quívi ji nūū tātū tāhvī ji? Chi nduú nā jíin cuitī chunáa nchivī jā cācu ánō ji.

27 Chí nduhū, Yāa nī nduu tēe, ndiji nī jíin ndācá ángel nī, de víi ndasí cuñáhnú nī tá cúu nūū cuñáhnú Tatá nī. Ñúcuán de cuāha nī yāhvī nūū tá iin iin nchivī tú nāsa tiñu nī nsāhá ji.

28 De ndāa cāhān nī jíin ndá nú jā sava tēe íyó yáhá, mā cúū dē chi jondē cunī dē jā maá nī, Yāa nī nduu tēe, tatúnī nī jíin poder nī, ncachī yā.

17

Jā tucu nī nduu yā

(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

1 Ñúcuán de nūū íñū quívi de Jesús nī jeca yā Pedro jíin Jacobo jíin Juan ñanī Jacobo, cuāhān sīin yā jíin ndá dē iin yucu súcún.

2 De ñúcuán, tucu nī nduu yā nūū dē. Chi nī jēndütē nūū yā tá cúu ncandiī. De sahma yā nī nduyaa ndasí tá cúu nduva luz.

3 De nī jinī-ni ndá dē jā Moisés jíin Elías, tēe nī iyo janahán, nátúhún ndúū dē jíin yā.

4 De nī ncāhān Pedro jíin yā: Señor, nācā vāha jā íyó ndá sá yáhá. De tú cúnī ní de ná sáhá ndá sá ūnī vehe ramádā, iin cuu maá ní, incā cuu Moisés, de incā cuu Elías, ncachī dē.

5 De juni cāhān cā dē, de nī nquiiji iin vícō nūhún jā yaa ndasí, de nī jasī-ni nūū ndá dē. De nūū vícō ñúcuán nī ncāhān iin tūhun: Yáhá cúu Sēhe nī jā mānī ndasí nī jíin, de

cúsiī inī nī jíin. De cunini ndá nú tūhun cāhān yā, ncachī.

6 De jā súcuán nī jini ndá tēe scuáha, de nī jēcāva ndeyi dē nūū ñūhún, chi nī nchūhú ndasí ndá dē.

7 Ñúcuán de nī nquenda Jesús, de nī ntee yā ndahá yā dē, de nī ncāhān yā: Nacōo ndá nú de mā cúyūhú nú, ncachī yā.

8 De nī nūcūndēhé ndá dē, de nduú cā ní jíin dē ndúū tēe ñúcuán, chi maá-ni cā Jesús.

9 De nī nuu ndá dē jíin yā yucu. De nī ndacu yā nūū dē: Mā cāchí ndá nú nūū nī iin jā súcuán nī jinī nū, chi jondē tá natecū maá nī, Yāa nī nduu tēe, ncachī yā.

10 Ñúcuán de ndá tēe scuáha jíin yā, nī jīcā tūhún dē yā: Túsaá de ndá tēe stéhēn ley janahán, ¿nājēhē cāhān dē jā cánuú jā xihna cā Elías nenda, sá de quiji Yāa cúu Cristo? ncachī dē.

11 De nī ncāhān Jesús jíin dē: Jāndāa cúu jā xihna cā quiji iin tēe cuu tá ncuu Elías, de sáhá tūha dē ndihi, cāchī tutū.

12 Sochi cāhān nī jíin nú, ja nī nquiiji tēe jāá ncuu tá cúu nūū ní ncuu Elías, de nduú ní jíin nchivī jā suu dē cúu. De nī nsāhá nāvāha ji dē ndihi jā ní ncuu inī ji. De suni súcuán sndóho ji nduhū, Yāa nī nduu tēe, ncachī yā.

13 Ñúcuán de ndá tēe scuáha jíin yā nī jīcūhun inī dē jā cāhān yā jā Juan, tēe nī scuénduté, nī ncuu dē tá ncuu Elías.

Jā ní nasāhá vāha yā iin sūchí jíhī yíhí

(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

14 De nī nenda yā jíin ndá dē nūū nchivī cuāhā. De nī nquenda iin tēe, nī jēcūñī jíití dē nūū yā, de nī ncāhān dē:

15 Señor, cundáhvī inī ní sēhe yíí sá, chi ndóho ndasí ji cuēhē jíhī yíhí. De ja ncuu cuāhā vuelta jícó cáva ji nūū ñūhún jíin nūū ndüté.

16 De nī nquisiáha sá ji nūū ndá tēe scuáha jíin ní, de nduú ní ncúu nasāhá vāha dē ji, ncachī dē.

17 Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Tēe nīhin ndasí inī cúu ndá nú chi nduú cándíja nú jā cuu nduvāha ji. ¿Nāsaa cā quívi cundeē nī jā ndoho nī jíin nú? ¿De nāsaa cā quívi cuandeē inī nī jíin nú? Cuáquēhen sūchí ñúcuán ná quíji ji, ncachī yā.

18 De nī ncāhān yā nūū tāchī, de nī nquee-ni inī sūchí ñúcuán. De nī nduvāha ji-ni maá hora ñúcuán.

19 De tá nī ncunúú cā de ndá tēe scuáha nī jīcā tūhún sīn dē yā: ¿Nājēhē cúu jāá nduú ní ncúu tavā ndá sá tāchī ñúcuán? ncachī dē.

20 De nī ncāhān yā: Sīquī jāá nduú cándija nīhin ndá nú jā cuu sāhá nú. Chi ndāā cáhān ni jín ndá nú jā tú cándija nú vísō iin luli-ni tá cúu iin niqūin mostaza, de cuu sāhá nú ndācá-ni tiñu vījín. Chi cuu cāhān nū jā ná cújiyo yucu yáhá quihīn incā lado, de cujiyo-ni. De ndācá-ni tiñu chi cuu sāhá nú, de tú cándija nīhin nú jā cuu.

21 Sochi iin tāchī sūcuán, mā quēé cuitī quihīn de tú mā cácan táhvī nū de tú mā cōō nditē inī nū, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān tucu yā jā cuū yā
(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)*

22 De jīca nuu Jesús jín ndá dē región Galilea, de nī ncāhān yā jín dē: Maá nī, Yāā nī nduu tēe, nastúu ji nduhū nū ndá tēe xēēn.

23 De cahnī dē nduhū, sochi nūū únī quīvī de natecū ni, ncachī yā. De nī ncucuécá ndasí inī ndá dē jā ní ncāhān yā tūhun yáhá.

Sīquī xūhún jā cuetīñú inī templo

24 De nī nquenda yā ñuū Capernaum jín ndá tēe scuáha jín yā. De ndá tēe stútú xūhún templo nī nquenda dē, de nī jīcā tūhún dē Pedro: De maestro ndá nú, ¿á mā tājí dē xūhún cuetīñú inī templo? ncachī dē.

25 De nī ncāhān Pedro: Cuu, ncachī dē. De tá nī ndīvi dē inī vehe, de xihna cā Jesús nī ncāhān yā jín dē: ¿Nāsa jāni inī nū, Simón? Ndācá tēe cúu rey inī ñayīví yáhá, ¿ní nūū jīcān dē xūhún renta jín xūhún ñúú? ¿A nūū sēhe dē, á nūū nchivī incā vehe? ncachī yā.

26 De nī ncāhān Pedro: Nūū tēe incā vehe jīcān dē, ncachī dē. De nī ncāhān Jesús: Túsaá de nduú nā incā cúñáhnú nūū sēhe rey jā cácan xūhún nūū ji. Súcuán nī stēhēn yā jāá nduú cánuū chunáá yā jā cúu yā Sēhe Yāā Dios. De nī ncāhān yā:

27 De ná chúnáá ó tácuā mā squítī inī ō dē. Túsaá de cuáhān yuhú mar, de squīvi nú gancho jā tīin tiacá, de tavā nū tiacá jā tīin xihna cā. De ndicā nū yuhú tī, de ñúcuán nīhīn nū iin xūhún jā quenda chunáá nú jā

jīcān ndá dē. De quīsiáha nú nūū ndá dē jā cuu nduhū jín ndóhó, ncachī yā.

18

*Ní nchivī cúu jā cúñáhnú cā
(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)*

1 De suni quīvī ñúcuán nī nquenda ndá tēe scuáha jín yā, de nī jīcā tūhún dē yā: ¿Ní iin cúñáhnú cā nūū nchivī jā tátúnī Yāā andivī nūū? ncachī dē.

2 De nī ncana yā iin sūchí lúlí, de nī jani yā ji māhñú dē.

3 De nī ncāhān yā: Ndāā cáhān ni jín ndá nú, tú mā ndicó cōo inī nū cani inī nū tá cúu nūū cúu iin sūchí lúlí, de mā quīvi cuitī nū ndahá Yāā andivī jā tátúnī yā nūū nū.

4 Túsaá de nchivī jā jāni inī ji jāá nduú cúñáhnú ji, tá cúu nūū jāni inī sūchí lúlí yáhá, suu ji cúñáhnú cā nūū nchivī jā tátúnī Yāā andivī nūū.

5 De nā-ni nchivī tú jā síquī nduhū jétáhvī ji iin sūchí lúlí tá cúu nūū cúu sūchí yáhá, de nduhū jétáhvī ji.

*Xēēn coo sīquī nchivī jā quīvi nūū cuāchi
(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)*

6 De tú iin sūchí lúlí yáhá cándija ji nduhū, de tú quīvi ji cuāchi sāhá nā-ni nchivī, de vāha cā de tú ní núhñi iin yōsō cáhnú sūcūn nchivī ñúcuán, de quēe ji chījin ndute mar nícu.

7 Nācā xēēn cúu jín nchivī ñayīví, chi maá-ni jā ndúcú squīvi nchivī nūū cuāchi íyó. De maá-ni sūcuán coo inī ñayīví. De nācā xēēn cundoho nchivī jā squīvi táhān nūū cuāchi.

8 Túsaá de tú ndahá nú á jēhē nū sáhá jā quīvi nú cuāchi, vāha cā quehdē nū de squéne nú ná quihīn, tácuā nduú cā sāhá nú cuāchi. Chi vāha cā jā coo tícúhlu nú á coo cojo nū de quīvi nú nūū cutecū nū ní cání, nsūú cā jā coo ndúū ndahá nú de quīvi nú nūū ñúhūn jā cáyū ní cání.

9 De tú tīnūú nú sáhá jā quīvi nú cuāchi, vāha cā tavā nū de squéne nú ná quihīn, tácuā nduú cā sāhá nú cuāchi. Chi vāha cā jā coo iin-ni tīnūú nú de quīvi nú nūū cutecū nū ní cání, nsūú cā jā coo ndúū tīnūú nú de quīvi nú nūū ñúhūn infierno.

*Tūhun yátá sīquī tīcāchí jā ní nsana
(Lc. 15.3-7)*

10 Coto má sáhá jéhe inī ndá nú nūū ni iin ndá sūchí lúli yáhá. Chi cáhān ni jíin nú jā ndācá ángel andiví jā jíto yā ji, níni íyó yā nūū maá Tatá nī andiví.

11 Chi nduhū, Yāā nī nduu tēe, vāji nī jā scácu nī nchiví jā ní nsana ji nūū Yāā Dios.

12 ¿De nāsa jáni inī ndá nú? Tú iin tēe ndéca dē iin ciento tīcāchí, de tú sana iin tī, ¿de á nduú sndóo dē cūmī xico xāhōn cūmī cā tī yucu, de ndicó dē quīnanducú dē quiti jā ní nsana?

13 De tú nī nanihīn dē tī, de ndāā cáhān ni jíin nú jā cúsiī ndasí cā inī dē jíin quiti ñúcuán nsūú cā jíin cūmī xico xāhōn cūmī cā quiti jāá nduú ní nsána.

14 De suni sūcuán maá Tatá nú, Yāā ndéē andiví, nduú cúnī yā jā tānū tāhvī ni iin sūchí lúli yáhá.

*Sīquī jā cune cáhnú inī ō nūū táhán ó
(Lc. 17.3-4)*

15 De tú táhán nú nī nsáhá dē cuāchi sīquī nū, túsaá de cachī tūhun nú nūū mátúhún dē-ni jā ní nsáhá dē cuāchi sīquī nū. De tú nī jetáhví dē tūhun jā ní ncāhān nū jíin dē, túsaá de ja nī ndumanī dē jíin nú nī nsáhá nú.

16 Sochi tú nduú ní jétáhví dē jā cáhān nū, de quīcāna nú iin á ūū cā nchiví quīhīn nū jíin nūū dē, de cuu ji testigo nū tácu cundaā jā íyó cuāchi dē.

17 De tú nduú ní jétáhví tucu dē jā cáhān ndá tēe ñúcuán, de cachī tūhun nú nūū ndá nchiví cándíja. De tú nduú ní jétáhví tucu dē jā cáhān nchiví cándíja, de siáā nū dē ná cóo dē modo iin tēe jāá nduú cándíja nūū Yāā Dios á tēe stútú xūhún renta.

18 De ndāā cáhān ni jíin nú jā ndācá jā casī nū jā má sáhá nchiví inī ñayíví yáhá, suni casī Yāā Dios jā ndéē andiví. De ndācá jā cuāha nú tūhun jā sáhá ji inī ñayíví yáhá, suni cuāha Yāā ndéē andiví tūhun.

19 De suni cáhān ni jíin ndá nú, tú ūū táhān nū inī ñayíví yáhá, inuú canī inī nū sīquī iin jā cācān táhvī nū, túsaá de maá Tatá nī andiví cuāha yā jā jícān ndá nú.

20 Chi ní-ni cúu nūū ndútútú ūū á ūnī nchiví jā chíñúhún ji nduhū, de ñúcuán íyó nī jíin ji, ncachī yā.

21 Ñúcuán de nī nquenda Pedro, de nī jícā tūhún dē yā: Señor, ¿nāsa vuelta cune cáhnú inī sá nūū táhán sá jā sáhá dē cuāchi

sīquī sá? ¿A jondē siete vuelta, á naá cúu? ncachī dē.

22 De nī ncāhān Jesús: Nduú cáhān ni jíin nú jā siete-ni vuelta, chi jondē setenta por siete vuelta.

Tūhun yátá sīquī mozo jāá nduú ní nēe cáhnú inī

23 Túsaá de Yāā ndéē andiví, sūcuán cúu jā nēe cáhnú inī yā nūū nchiví jā tátúnī yā nūū: Cúu tá cúu iin rey jā cúnī dē sáhá ndāā dē jíin ndá mozo dē jā ndíta nūū dē.

24 De nī nquijéhé dē sáhá ndāā dē jíin ji. De nī nquisiáha ndá ji iin mozo jā ndíta quéhén millón peso nūū dē.

25 De nduú nā cuá névāha mozo ñúcuán jā chunáá nūū dē. De nī ndacu dē jā ná cúyāhvi mozo ñúcuán jíin ñasíhí jíin sēhe jíin ndācá ndatíñú, de nūcunáá xūhún jā ndíta dē.

26 Ñúcuán de nī jēcuīñī jítí mozo, de nī ncāhān ndāhví dē jíin patrón dē: Señor, cundetú núú ní, de nachunáá ndihi sá xūhún ní, ncachī dē.

27 De maá patrón nī ncundáhví inī dē mozo dē. De nī nee cáhnú inī dē jā ndíta mozo dē, de nī nsiáā dē sūcuán-ni jā má chúnáá cā.

28 De nī nquee mozo cuāhān dē, de nī nquetáhán dē-ni jíin iin táhán mozo dē jā ndíta jacū-ni nūū dē. De nī ntiin dē tēe ñúcuán, de nī nquitū dē sūcūn, de nī ncāhān dē: Chunáá jā ndíta nú nūū ni, ncachī dē.

29 De táhán mozo dē nī jēcuīñī jítí nūū dē, de nī ncāhān ndāhví jíin dē: Cundetú núú nú, de nachunáá ndihi nī xūhún nú, ncachī.

30 Sochi nduú ní ncúnī dē, chi nī nchīhi dē tēe ñúcuán vecāa jondē quívī jā nachunáá jā ndíta nūū dē.

31 De ndá táhán mozo dē nī jinī jā sūcuán nī nsáhá dē, de nī ntahúhvī ndasí inī ndá dē. De cuāhān ndá dē nūū patrón dē, de nī ncachī dē ndihi nāsa nī ncuu.

32 Sá de patrón nī nacana dē mozo ñúcuán, de nī ncāhān dē jíin: Mozo nāvāha inī cúu nú. Chi nī nee cáhnú inī ni ndihi jā ndíta nú nūū ni, chi nī ncāhān ndāhví nú jíin nī.

33 De tá cúu nūū ní ncundáhví inī ni ndóhó, suni sūcuán cánuú jā cundáhví inī nū táhán mozo nū nícu, ncachī dē.

³⁴ De nī nguītī ndasí inī patrón, de nī ndacu dē tiñu jā ná quívi vecāa jondē nachunáá ndihi jā ndíta nūū dē.

³⁵ De nī jīnu tūhun yátá yáhá, de nī ncāhān cā yā: Tá cúu nūū ní nsāhá rey ñúcuán jíin mozo dē, suni sūcuán sāhá maá Tatá nī andiví jíin ndá nú de tú mā cúne cáhnú inī nū nūū táhán nú jondē jíin inī jíin ánō nū, tú nā-ni cuāchi sáhá ji nūū nū, ncachī yā jíin ndá dē.

19

Sīquī jā má sndóo táhán tēe jíin ñahan
(Mt. 5.31-32; Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

¹ De tá nī ndihi nī ncāhān Jesús ndācā tūhun yáhá, de nī nquee yā Galilea cuāhān yā. De nī jīnū yā región Judea, incā lado yūte Jordán ichi nūū quénda ncanđi.

² De cuāhā nchivī nī niquīn ji yā, de ñúcuán nī nasāhá vāha yā nchivī cúhū.

³ Ñúcuán de nī nquenda jacū tēe grupo fariseo nūū yā, chi cúnī ndá dē coto túnī dē yā, tú nāsa cāhān yā. De nī jīcā tūhún dē yā: ¿A íyó ley jā cuu ndusíin iin tēe jíin ñasíhí dē tú nā-ni sīquī cúu? ncachī dē.

⁴ De nī ncāhān yā: ¿A nduú ní ncáhvi cuitī ndá nú tutū ī nāsa nī nsāhá Yāa Dios nchivī jondē jā xíhna ñúhún? Chi tēe jíin ñahan nī nsāhá yā, cáchī.

⁵ De suni nī ncāhān Yāa Dios: Jā ñúcuán cúu jā sndóo tēe tatá dē naná dē, de quétáhán dē jíin ñasíhí dē, de iin-ni cā cúu ndúū dē, ncachī Yāa Dios, cáchī tutū.

⁶ Túsaá de nduú cā cúu ūū táhán dē, chi iin-ni cā cúu. Jā ñúcuán nduú vāha jā sndóo táhán, chi jā ní squétáhán Yāa Dios cúu, ncachī yā.

⁷ De nī jīcā tūhún ndá dē yā: ¿Túsaá de nūcu nī ndacu Moisés tiñu janahán jā tú sndóo iin tēe ñasíhí dē, de ná cúvāha acta jā ndusíin dē jíin ña? ncachī dē.

⁸ De nī ncāhān yā jíin dē: Sīquī jā nīhin inī ndá nú, jā ñúcuán nī jēhe Moisés tūhun jā sndóo nú ñasíhí nú. Sochi jā xíhna ñúhún chi nsúú sūcuán ní ncúu.

⁹ De nduhū chi cāhān ni jíin nú, tú iin tēe sndóo dē ñasíhí dē, de tú nsúú jā ndiī ña, de quétáhán dē jíin incā ñahan, túsaá de cásiquí ndéē dē ña. De tú iin tēe nacueca dē ñahan jā ní ndōo, suni cásiquí ndéē dē ña, ncachī yā.

¹⁰ Ñúcuán de nī ncāhān ndá tēe scuáha jíin yā: De tú mā cúu sndóo tēe ñasíhí dē, túsaá de vāha cā mā cuēcá dē ñahan, ncachī dē.

¹¹ De nī ncāhān yā jíin ndá dē: Tūhun jā ní ncāhān nū yáhá, chi nduú níhīn tiñú nūū ndihi tēe, chi maá-ni nūū ndá tēe jā ní nsāhá Yāa Dios jā nīhīn tiñú.

¹² Chi íyó quéhén sīquī jā jásī jā má cuēcá tēe ñahan. Chi sava tēe nī ncacu dē jā má cúu cundeē dē jíin ñahan. De sava cā tēe nī nsāhá nchivī jā má cúu cundeē dē jíin ñahan. De sava cā tēe nī jani inī maá dē jā má cuēcá dē ñahan sīquī jā ndíhvi inī dē jíin tiñu jā ndácu Yāa andiví nūū dē. Tēe jā cuu cuetáhvi tūhun jā má cuēcá dē ñahan, ná cuetáhvi dē túsaá, ncachī yā.

Jā ní jīcān táhvi Jesús jēhē ndá sūchí lúli
(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)

¹³ Ñúcuán de nī nquenda ndá nchivī jíin ndá sūchí lúli, jā tee yā ndahá yā xīnī ji de cācān táhvi yā jēhē ji. De ndá tēe scuáha jíin yā nī ncāhān dē nūū nchivī jā vāji jíin ndá ji.

¹⁴ Sochi nī ncāhān Jesús: Cuāha tūhun ná quíji ndá sūchí lúli jíin nūū ni, de mā cásī nū jā quíji ji. Chi nchivī jā ndicó cóo inī jā cani inī ji modo ndá sūchí yáhá, suu ji cúu jā quívi ndahá Yāa andiví jā tatúnī yā nūū ji, ncachī yā.

¹⁵ De nī ntee yā ndahá yā xīnī ndá ji. De nī nquee yā ñúcuán cuāhān yā.

Tūhun tēe cuícá
(Mr. 10.17-31; Lc. 18.18-30)

¹⁶ De iin tēe suchí nī nquenda dē nūū Jesús, de nī jīcā tūhún dē yā: Tēe vāha cúu ní Maestro. De cachī ní, ¿nā tiñu vāha sāhá sá de nīhīn táhvi sá cutecū sá níí cáni andiví? ncachī dē.

¹⁷ De nī ncāhān yā jíin dē: ¿A jáni inī nū jā iin tēe-ni cúu nī jā cāhān nū tēe vāha jíin nī? Chi nduú ni iin tēe vāha íyó, chi mátúhún-ni Yāa Dios. De tú cúnī nū cutecū nū níí cáni, de squíncuu nú tiñu jā ní ndacu yā, ncachī yā.

¹⁸ De nī ncāhān dē: ¿De nā tiñu cúu túsaá? De nī ncāhān yā: Mā cáhni nū ndiyi. Mā cásiquí ndéē táhán nú. Mā sácuihná nú. Mā cāhān nū tūhun túhún.

¹⁹ Cuetáhvi nú nūū tatá nú nūū naná nú. De cundáhvi inī nū táhán nú tá cúu nūū cundáhvi inī nū maá nú, ncachī yā.

20 De nī ncāhān tēe suchí ñúcuán: Ndācá tiñu yáhá ja nī squíncuu sá jondē tá lulí sá. ¿De nā cuá cúu jā cúmanī cā jā sāhá sá túsaá? ncachī dē.

21 De nī ncāhān Jesús: Tú cúnī nū squíncuu ndihi nú, de cuáhán de xícó nú ndihi jā névāha nú, de cuāha nú nū nchivī ndāhvī. De jondē andiví cuāha yā jā váha ndasí nū nū. Sá de quiji nú cuniquīn nū nduhū cōhōn, ncachī yā.

22 De tá nī jini tēe suchí tūhun yáhá, de nī ncucuécá inī dē de cuāhān dē, chi cuicá ndasí dē.

23 Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíin ndá tēe scuáha jíin yā: Ndāā cáhān ni jíin nú jā ndá tēe cuicá chi ūhvī ndasí quívi dē ndahá Yāā andiví jā tatúnī yā nū dē.

24 De cáhān tucu nī jíin ndá nú jā ñamā cā yáhá iin camello yavī yitícú nsūú cā jā quívi iin nchivī cuicá ndahá Yāā Dios jā tatúnī yā nū ji, ncachī yā.

25 De ndá tēe scuáha jíin yā nī nsāhvi ndasí inī dē jā ní jini dē tūhun yáhá, de nī jicā tūhún táhān dē: ¿Ní nchivī cúu jā cācu túsaá? ncachī dē.

26 De nī ndēhé Jesús nū ndá dē, de nī ncāhān yā: Nchivī chi mā cūú squívi ji maá ji ndahá Yāā Dios, sochi maá yā chi ndihi-ni cuu sāhá yā, ncachī yā.

27 Ñúcuán de nī ncāhān Pedro: Señor, ndá sāán chi nī sndóo sá ndihi jā névāha sá, de níquīn sá níhīn. ¿De nā cuá nīhīn sá túsaá? ncachī dē.

28 De nī ncāhān Jesús jíin dē: Nduhū, Yāā nī nduu tēe, ndāā cáhān ni jíin ndá nú jā iin quívi de cundeē ni nū mesa nū tatúnī ni, de viī ndasí cuñáhnú nī inī ñayívi jéé. De quívi ñúcuán de ndá máá nú jā ní jēcuniquīn nū nduhū, suni cundeē nū nū ūxī ūū mesa nū tatúnī nū. De sāhá ndāā nū tiñu ndihúxī ūū tatā nchivī Israel.

29 De ndācá nchivī jā ní sndóo vehe, á ñanī, á cuāha, á tatá, á naná, á ñasíhí, á sēhe, á ñuhun, síquī jā cuniquīn ji nduhū, de nanihīn ji iin ciento cā jā súcuán. De suni nīhīn táhvī ji cutecū ji ní cání andiví.

30 Sochi cuāhā nchivī jā cúu ji nū mitan, nduu ji jā sándihí. De nchivī jā sándihí, nduu ji nū.

20

Tūhun yátá síquī ndá tēe sátíñú

1 De suha cúu jā tátúnī Yāā ndéē andiví nū nchivī: Cúu tá cúu iin tēe xíñúhun. De iin stēen nī nquee dē, ndúcú dē ndá mozo jā nastútú uva dē.

2 De nī nsāhá ndāā dē jíin ndá mozo jā chunáá dē iin denario jā quívi. De nī ntají dē ndá tēe ñúcuán cuāhān jā nastútú uva dē.

3 Ñúcuán de nī nquee tucu dē tá cahīn. De nī jinī dē nū sava cā tēe jā íñí súcuán-ni nū yáhvi.

4 De nī ncāhān dē jíin: Ndá ndóhó, suni quīhīn nū nastútú nú uva ni, de chunáá vāha nī yāhvi nú, ncachī dē. De cuāhān ndá tēe ñúcuán.

5 De nī nquee tucu dē tá cahūxī ūū jíin tá cahūnī, de suni súcuán nī nīhīn tucu dē mozo.

6 De jā cuácuu cahūhūn nī nquee tucu dē. De nī nīhīn tucu dē jacū cā tēe jā íñí súcuán-ni nū yáhvi. De nī ncāhān dē jíin: ¿Nūcu íñí cáhá-ni ndá nú yáhá ní nduú? ncachī dē.

7 De nī ncāhān ndá tēe ñúcuán: Síquī jā ni iin nduú ní ncána sāán jā sátíñú sá. De nī ncāhān dē jíin: Túsaá de suni quīhīn ndá nú nastútú nú uva ni, de chunáá vāha nī yāhvi nú, ncachī dē.

8 De tá nī ñini, de tēe xíñúhun nī ncāhān dē jíin tēe cúñáhnú nū mozo dē: Cana ndá tēe sátíñú de chunáá nú yāhvi dē, de xihna cā ndá tēe jā ní nquívi jā sándihí, de sá de ndá tēe jā ní nquívi xihna ñúhún, ncachī dē.

9 De nī nguenda ndá tēe jā ní nquívi cahūhūn jañíni. De iin denario nī nīhīn iin dē.

10 De jā sándihí de nī nguenda ndá tēe jā ní nquívi xihna ñúhún. De jáni inī ndá dē jā cuāhā cā nīhīn dē. Sochi suni iin-ni denario nī nīhīn iin dē.

11 De tá nī nīhīn dē, de nī nquijéhe ndá dē cáhān sōó dē jíin tēe xíñúhun, cáhī dē:

12 Ndá sāán ní nduú nī nsatíñú sá, de nī ndoho sá jā ihní. De ndá tēe yáhá jā ní nquívi jā sándihí, chi iin-ni hora nī nsatíñú dē. De inuú nī nchiyāhvi ní ndá sāán jíin dē, ncachī dē.

13 De tēe xíñúhun nī ncāhān jíin iin dē: Amigo, nsūú jā sáhá nāvāha nī ndóhó. ¿A nduú ní nsāhá ndāā ō jā iin denario quiyāhvi nú, á naá cúu?

14 Túsaá de quehen yāhvi nú de quīnohōn nū. Chi cúnī nī jā tēe jā ní nguīvi jā sándihí yáhá, inuú chunáá nī nūū dē jíin ndá máá nú.

15 ¿De á nduú cúu sáhá nī nāsa cúnī ni jíin xūhún maá nī? ¿De á cúcuásún inī nū jā ní nchunáá vāha nī nūū ndá dē sīquī jā vāha inī ni? ncachī dē.

16 De tá cúu nūū ní nsāhá tēe xīñúhun, suni súcuán sáhá Yāa Dios. Chi nchivī jā cúu sándihí, nduu ji nūū. De nchivī jā cúu nūū, nduu ji jā sándihí. Chi cuāhā nchivī cána yā jā candíja ji yā. Sochi jacū ji-ni cándíja, de suu ji cúu jā nácāji yā, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān tucu Jesús jā cuū yā
(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)*

17 Ñúcuán de tá nī nquehen Jesús ichi cuāhān yā Jerusalén, de nī ncana síin yā ndihúxī ūū tēe scuáha jíin yā. De nī ncāhān yā jíin dē:

18 Cunini ndá nú, chi mitan de ja cuāhān ō Jerusalén, de ñúcuán nastúu nchivī nduhū, Yāa nī nduu tēe, nūū ndá sūtū cúñáhnú jíin nūū ndá tēe stéhēn ley janahán. De nenda ndá dē sīquī ni jā cuū ni.

19 De nasiáha ndá dē nduhū nūū ndá tēe nación Roma jā tátúnī jā ndéē Jerusalén. De ndá tēe ñúcuán sáhá catá dē nūū ni. De canī dē nduhū, de sá de cahnī dē nduhū yīcā cruz. Sochi nūū únī quīvi de natecū ni, ncachī yā.

Jā ní jīcān naná Jacobo jíin Juan iin favor nūū yā

(Mr. 10.35-45)

20 Ñúcuán de nī nguenda ñasihí Zebedeo nūū yā jíin sēhe ña Jacobo jíin Juan. De nī jēcuīñī jītí ña nūū yā, jīcān ña iin favor nūū yā.

21 De nī jīcā tūhún yā ña: ¿Nā tiñu vāji ní? De nī ncāhān ña: Cuāha ní tūhun jā quīvi tátúnī ní de cundeē ndúū sēhe sá yáhá xiín ní, iin ji lado cuáhá ní, de incā ji lado sátín ní, ncachī ña.

22 Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíin Jacobo jíin Juan: Nduú jíin ndúū nū nā cuá cúu jā jīcān nū. ¿A cuu cundoho nú tūndóhó tá cúu nūū quiji sīquī ni? ¿De á quenda nú cundoho xēen nū tá cúu nūū cundoho nī? ncachī yā. De nī ncāhān ndúū dē: Cuu sáhá sá.

23 De nī ncāhān yā jíin dē: Jāndáa cúu jā ndoho nú tūndóhó tá cúu nūū quiji sīquī ni, de ndoho xēen nū tá cúu nūū cundoho nī. Sochi jā cundeē nū lado cuáhá nī jíin lado sátín nī, nsúú nduhū cúu jā cuāha tūhun. Chi ja iyó tūha jā cuu ndá tēe jā ní nacāji Tatá nī, de tēe ñúcuán nīhīn, ncachī yā.

24 De ndihúxī cā tēe scuáha jíin yā, nī jini dē tūhun yáhá, de nī nguīti inī dē nī jini dē ndúū ñanī ñúcuán.

25 De Jesús nī ncana yā ndá dē, de nī ncāhān yā jíin dē: Jíin ndá nú nāsa sáhá ndá tēe jā cúñáhnú nūū nchivī ndá nación. Chi ndácu nīhin dē nūū ji, de maá dē cáchī nāsa coo.

26 Sochi ndá máá nú, chi mā sáhá nú súcuán. Chi tú ní iin nú cúnī nū cúñáhnú nú, de nduú chi sa sáhá nú maá nú tēe jā cuetíñú ndá táhán nú.

27 De tú ní iin nú cúnī jā cuu nú nūū, sa sáhá nú maá nú mozo nūū táhán nú.

28 Chi suni súcuán sáhá maá nī, Yāa nī nduu tēe, chi nsúú jā vāji nī jā cuetíñú nī nchivī, chi sa vāji nī jā cuetíñú nchivī nduhū. De cuāha nī maá nī jā cuū ni tácu scácu nī cuāhā nchivī, ncachī yā.

*Jā ní nasāhá vāha yā ūū tēe cuáá
(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)*

29 Ñúcuán de nī nquee yā jíin ndá dē ñuū Jericó. De cuāhā ndasí nchivī nī niquīn ji yā.

30 De yuhú íchí ndéē ūū tēe cuáá. De nī jini dē tūhun jā yāha Jesús cuāhān yā, de nī ncana jee ndúū dē: Señor, maá ní jā cúu tata rey David, cundáhvī inī ní sáán, ncachī dē.

31 De ndá nchivī nī ncāhān ji nūū dē jā ná cásī ndúū dē yuhú dē. Sochi víhí cā nī ncana jee dē: Señor, maá ní jā cúu ní tata rey David, cundáhvī inī ní sáán viī, ncachī dē.

32 De nī jencuiñī Jesús, de nī ncana yā ndúū tēe cuáá ñúcuán, de nī jīcā tūhún yā dē: ¿Nā cuá cúnī ndúū nū jā sáhá nī ndóhó?

33 De nī ncāhān ndúū dē jíin yā: Jā ná ndúnijīn tīnūú sá cúnī sá, Señor, ncachī dē.

34 De nī ncundáhvī inī yā dē, de nī ntee yā ndahá yā tīnūú dē. De nī ndunijīn-ni tīnūú dē. De nī jēcuniquīn ndúū dē yā cuāhān dē jíin yā.

21

*Jā ní nquīvi Jesús Jerusalén
(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)*

¹ De tá nī ncuñatin yā ciudad Jerusalén, de nī nquenda yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā ñuū Betfagé jā cáa jēhē yucu Olivos. De nī ntají yā ūū tēe scuáha jíin yā jā quihīn dē.

² De nī ncāhān yā jíin dē: Cuáhán ñuū lulí jā cáa ichi núū. De ñúcuán nīhīn nū iin burra, núhnī tī jíin iin burro lulí. De nandají nú ndúū tī, de quiiji nú jíin tī.

³ De tú ní iin cāhān jíin nú, de cachī nū jā maá Jētohō ō jíni ñúhún yā tī. Ñúcuán de siáa ji tī-ni quiiji nú jíin tī, ncachī yā.

⁴ De súcuán nī ncuu ndācá tiñu yáhá tácu quee ndaā tūhun jā ní ncāhān tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán, yósō nūū tutū:

⁵ Cachī nū nūū nchivī Jerusalén jā cúu ñuū Sión:

Yáhá cūndēhé nú jā váji Rey nū.

Nduú sáhá ñáhnú yā maá yā, chi burra-ni yósō yā,

jíin burro lulí, sēhe quiti jíso.

Cáchī tutū.

⁶ Ñúcuán de cuāhān ndúū tēe scuáha, de nī nsáhá dē tá cúu nūū ní ndacu Jesús nūū dē.

⁷ De ndéca dē burra jíin sēhe tī, nī nenda dē nūū yā. De nī nchisó ndá dē sōō dē síqui tī, de nī jēcōsō yā tī.

⁸ De íyó cuāhā nchivī, de nī scāa ji sōō ji inī ichi. De sava cā ji nī jāhnū ndahá ñuū, de nī jaquīn ji inī ichi.

⁹ De ndá nchivī jā cuāhān ichi núū yā jíin nchivī cuāhān ichi chātā yā, cána jee ji: Cúñáhnú ndasí Yāa cúu tatā rey David. De vāha ndasí Yāa cúu yā jā váji yā jíin tiñu maá Jētohō ō Yāa Dios. De viī ndasí cúñáhnú maá Yāa Dios, ncachī ji.

¹⁰ De tá nī nquīvi Jesús Jerusalén, de ndihi nchivī nī ncuvaā ji, de cuāhā ji nī jīcā tūhún táhán ji: ¿Nā tēe cúu tēe yáhá? ncachī ji.

¹¹ De nī ncāhān ndá nchivī jā váji jíin yā: Yáhá cúu Jesús jā nacani tūhun Yāa Dios, jā váji jondē ñuū Nazaret ndáñuū Galilea, ncachī ji.

*Jā ní ntavā yā nchivī inī templo
(Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)*

¹² Ñúcuán de nī nquīvi Jesús inī patio templo cāhnú Yāa Dios. De nī ntavā yā ndá nchivī jā jéen quiti de nāxícó nūū nchivī jā sōcō ji. De nī scócáva yā mesa ndá nchivī jā sáma xūhún, jíin silla ndá nchivī jā xícó paloma.

¹³ De nī ncāhān yā jíin ji: Yósō nūū tutū ī jā cāhān Yāa Dios: Vehe nī chi vehe nūū jīcān táhvī cúu, cáchī Yāa Dios. Sochī ndá ndóhó, chi modo yavī cava jācuīhná nī nasáhá nú, ncachī yā.

¹⁴ Ñúcuán de sava nchivī cuāa jíin nchivī cojo nī nquenda ji nūū yā inī templo. De nī nasáhá vāha yā ji.

¹⁵ De ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe stéhēn ley janahán, nī jinī dē ndācá tiñu ñáhnú jā sáhá yā, de nī jini dē jā cána jee ndá sūchí lulí inī templo: Cúñáhnú ndasí Yāa cúu tatā rey David, cáchī ji. De nī nquītī inī ndá dē.

¹⁶ De nī ncāhān dē jíin yā: ¿A nduú jíni nú jā súcuán cāhān ndá sūchí yáhá? ncachī dē. De nī ncāhān Jesús jíin dē: Jíni nī. ¿De á ncháha ca cahvi ndá nú jā yósō nūū tutū ī jā suha cāhān iin tēe jíin Yāa Dios?

Sáhá ní jā ndá sūchí lulí jíin sūchí jáxīn, vāha ndasí cāhān ji jā Yāa cúñáhnú cúu Cristo.

Cáchī.

¹⁷ De nī sndóo yā dē. De nī nquee yā Jerusalén, de cuāhān yā ñuū Betania. De ñúcuán nī ndōo yā jacuāa ñúcuán.

*Jā ní ncāhān yā nūū ñutun higo
(Mr. 11.12-14, 20-26)*

¹⁸ De jānehēn quīvī téēn cuānohōn yā Jerusalén, de cócon yā.

¹⁹ De nī jinī yā iin ñutun higo jā íní yuhú íchí. De nī jēhēn yā jēhē. De nduú nā higo ní nīhīn yā, chi maá yūcū-ni cúu. De nī ncāhān yā jíin: Mitān de mā cūún cuitī cā jāvíxī xīnī nū, ncachī yā. De nī nchīchī-ni ñutun higo ñúcuán.

²⁰ De ndá tēe scuáha jíin yā, nī nsáhvi inī dē nī jinī dē. De nī jīcā tūhún dē yā: ¿Nāsa nī nsáhá ní jā ñamā nī nchīchī ñutun higo? ncachī dē.

²¹ De nī ncāhān yā jíin dē: Ndāa cāhān nī jíin ndá nú, tú candíja nú de mā cāní síquí inī nū, de cuu sáhá nú tiñu ñáhnú tá cúu nūū ní nsáhá nī jíin ñutun higo. De jondē tiñu ñáhnú cā cuu sáhá nú, chi jondē cuu

cāhān nū jā cujiyo yucu yáhá quihīn nūū mar, de sáhá tá cáchī nū.

²² De ndācá jā jīcān táhvī ndá nú, de tú cándíja nú jā nihīn nū, de nihīn nū, ncachī yā.

Sīquī jā ndíso tíñú Jesús
(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)

²³ De nī nguīvi tucu yā inī templo cāhnú. De juni stéhēn yā tūhun, de ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ñáhnú jā ndácu tíñú nūū nchivī hebreo, nī nquenda dē nūū yā. De nī jīcā tūhún dē yā: ¿Ní jondē nī nihīn tíñú nú jā sáhá nú tíñú yáhá? ¿De ní iin nī ntee tíñú ndóhó jā sáhá nú sūcuán? ncachī ndá dē.

²⁴ De nī ncāhān Jesús: Saá-ni nduhū suni cātūhún nī ndá nú iin tūhun, de tú cuu scócóo nú, ñúcuán de cachī nī nūū nū ní jondē nī nihīn tíñú nī jā sáhá nī tíñú yáhá.

²⁵ ¿Ní iin nī ntee tíñú sīquī Juan jā ní scuénduté dē? ¿A Yāa Dios á ndá tēe? ncachī yā. Ñúcuán de nī natúhún ndá máá dē: Tú cachī ō jā Yāa Dios nī ntee tíñú ñúcuán sīquī Juan, de cāhān dē jíin ó: ¿Túsaá de nūcu nduú ní ncándíja ndá nú jā ní ncāhān dē?

²⁶ De tú cāhān ō jā nchivī nī ntee tíñú sīquī dē, de yúhú ó nchivī, chi ndivī ji cándíja ji jā tēe nī nacani tūhun Yāa Dios nī ncuu ndíja Juan, ncachī ndá dē.

²⁷ De nī ncāhān dē jíin Jesús: Nduú jíin ndá nī, ncachī dē. Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin dē: De saá-ni nduhū, suni mā cáchī nī nūū nū ní iin nī ntee tíñú sīquī nī jā sáhá nī tíñú yáhá, ncachī yā.

Tūhun yátá sīquī ūū sēhe yíi

²⁸ De nī ncāhān cā yā jíin ndá dē: Cunini ndá nú tūhun yátá yáhá: Iin tēe nī iyo ūū sēhe yíi dē. De nī ncāhān dē jíin iin ji: Séhe, cuáhán satíñú nú chi nastútú nú uva nī mītan, ncachī dē.

²⁹ De nī ncāhān ji: Mā quihīn sá, ncachī ji. De nī ncunúú, de nī nacani inī ji, de cuāhān ji nūū tíñú ñúcuán.

³⁰ De tēe ñúcuán nī jēhēn dē nūū incā sēhe dē, de suni sūcuán nī ncāhān dē jíin ji. De nī ncāhān ji: Ajan táā, de quihīn sá túsaá, ncachī ji. Sochi nduú ní jēhēn ji.

³¹ ¿De nāsa jáni inī ndá nú? Jā ndūū ji, ¿ní iin ji nī squíncuu tíñú cúnī tatá ji? ncachī yā. De nī ncāhān ndá dē: Sūchí jā ní ncāhān

dē jíin xihna cā, ncachī dē. De nī ncāhān Jesús jíin dē: Saá, de ndāā cāhān nī jíin nú jā ndá tēe stútú xūhún renta jíin ndá ñahan ndiī, ñamā nácani inī ji jā sndóo ji cuāchi ji de quīvi ji ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū ji, de ndá máá nú chi mā quīvi nú.

³² Chi nī nquiji Juan, nī stéhēn dē nāsa squíncuu nú tūhun ndāā, de nduú ní ncándíja ndá nú tūhun jā ní ncāhān dē. De sa ndá tēe stútú xūhún renta jíin ndá ñahan ndiī, nī ncandíja ji tūhun jā ní ncāhān dē. De ndá máá nú, vísō nī jinī nū jā ní ncandíja ji, sochi nduú ní nácani cuitī inī nū jā candíja nú.

Tūhun yátá sīquī ndá tēe nēhén jā satíñú nūū yūcū uva

(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

³³ Cunini ndá nú incā tūhun yátá: Nī iyo iin tēe xíñuhun. De nī nchuhun dē cuāhā yūcū uva. De nī jasī dē corral, de nī nsáhá dē iin nūū cāxīn dē uva. De nī nsáhá dē iin vehe sūcún tácuā cuu coto dē níi cáhnú. De nī sndóo dē nūū sava tēe jā satíñú nūū, de cuu sava dē ndīhā jíin. De nī nquehen dē ichi cuāhān jīcá dē.

³⁴ De maá tiempo jā ndutútú uva, de nī ntají dē jacū mozo cuāquēhen sava ndīhā uva nūū ndá tēe satíñú.

³⁵ De ndá tēe ñúcuán nī ntiin dē mozo. De iin ji nī ncani ndá dē, de incā ji nī jahnī dē, de incā ji nī ncani dē yūū xīnī.

³⁶ De tēe xíi uva nī ntají tucu dē cuāhā cā mozo cuāhān nsūú cā jā xihna ñúhún. De suni sūcuán nī nsáhá ndá tēe ñúcuán jíin ndihī mozo ñúcuán.

³⁷ De jā sándihí da, de nī ntají dē sēhe dē cuāhān. Chi jáni inī dē jā cuetáhvī ndá tēe ñúcuán sēhe dē.

³⁸ Sochi ndá tēe satíñú, tá nī jinī dē nūū sēhe tēe xíi uva, de nī ncāhān ndá máá: Tēe xíi táhvī cúu yáhá. Ná cáhni ō ji, de ndōo táhvī ji cuu ó, ncachī.

³⁹ De nī ntiin ndá dē ji, de nī ntavā dē ji incā lado, de nī jahnī dē ji, ncachī yā.

⁴⁰ Ñúcuán de nī jīcā tūhún yā dē: Túsaá de tá quenda tēe xíi uva, ¿de nāsa sáhá dē jíin ndá tēe satíñú? ncachī yā.

⁴¹ De nī ncāhān ndá dē jíin yā: Mā cúndáhvī cuitī inī dē ndá tēe jā ní nsáhá tíñú nēhén ñúcuán, chi cahni dē. De cuāha dē ñuhun cáá uva nūū sava cā tēe jā satíñú

nūū, cuu sava dē ndīhā jíín. De quīvī ndutútú ndīhā, de ndá tēe ñúcuán nacuāha dē sava ndīhā nūū tēe xíí uva, ncachī dē.

⁴² De nī ncāhān Jesús jíín dē: ¿De á ncháha ca cahvi ndá nú tūhun yáhá já yósō nūū tutū īī, já nduhū cúu tá cúu iin yūū? Chi cáchī tutū:

Yūū já ní squéne yichī ndá tēe já sáhá vehe, maá yūū yáhá nduu já quituu squínā vehe. Maá Jētohō ō Yāā Dios nī nsáhá yā súcuán, de sáhvi inī ō jíín ō tiñu yáhá. Cáchī tutū.

⁴³ Túsaá de cáhān ni jíín ndá nú já cujiyo-ni já tátúnī Yāā Dios nūū ndá nú, de nacuāha yā tiñu nūū incā nchivī já squíncuu vāha ji tiñu ndácu yā tá cúu nūū cúni yā.

⁴⁴ De nchivī jáá nduú cándíja, ndoho ji tá cúu nūū ndóho nchivī já jícó cáva sīquī yūū de táhnū ji. De quīvī já sáhá ndāā Yāā Dios cuāchi, de nchivī jáá nduú ní ncándíja, cundoho ji tá cúu nūū ndóho nchivī já níncava iin yūū sīquī ji de cúndihī ji sáhá, ncachī yā.

⁴⁵ De ndá sūtū cúñáhnú jíín ndá tēe grupo fariseo nī jini dē ndá tūhun yátá já ní ncāhān yā. De nī jíicūhun inī dē já sīquī ndá máá dē cúu já ní ncāhān yā tūhun yátá sīquī ndá tēe sátíñú nūū uva jíín tēe sáhá vehe.

⁴⁶ De nī nducú ndá dē modo já tiin dē yā. Sochi yúhú dē já quītī inī nchivī, chi jáni inī ndá ji já tēe nácani tūhun Yāā Dios cúu yā.

22

Tūhun yátá sīquī vico tándāhá

¹ Ñúcuán de nī ncāhān tucu Jesús incā tūhun yátá jíín ndá dē:

² Súcuán cúu já tátúnī Yāā andiví nūū nchivī: Cúu tá cúu iin rey já sáhá dē iin vico já tandāhá sēhe yíí dē.

³ De nī ntají dē ndá mozo dē cuācāna nchivī já ní ncāhān dē jíín. De ndá máá ji nduú ní ncúnī ji quíhīn ji.

⁴ De nī ntají tucu dē jacū cā mozo, de nī ncachī dē: Cáhān jíín nchivī já ní ncana nī, ja íyó tūha ndeyu. Chi ja nī jahnī ní stīquī ní jíín ndá cā quiti já ní nduu, de ndihī ja íyó tūha. Nehēn ndá nú vico tándāhá. Cachī nū, ncachī dē.

⁵ De ndá nchivī já ní ncana dē nduú ní nsáhá ji cuenta. Chi iin ji cuāhān nūū itū ji, de incā ji cuāhān nūū tiñu sáhá ji.

⁶ De sava cā ji nī ntiin ji ndá mozo rey, de nī nsáhá sácá ji nūū, de nī jahnī ji.

⁷ Ñúcuán de nī nguītī ndasí inī rey. De nī ntají dē ndá soldado dē nī jēhēn dē, nī jahnī dē ndá nchivī já ní jahnī ndá ndīyi ñúcuán, de nī nteñuhūn dē ñuū ji.

⁸ Ñúcuán de nī ncāhān rey jíín sava cā mozo dē: Ndihi ja íyó tūha já coo vico tándāhá. Sochi nchivī já ní ncana nī, nsūū nchivī vāha cúu ji já quiji ji vico.

⁹ Túsaá de cuāhān ndá nú ndācá ichi cáhnú cā, de cana nú nāsaa nchivī níhīn nū, ná quiji ndá ji vico tándāhá. Ncachī dē.

¹⁰ De nī nquee ndá mozo cuāhān ndācá ichi. De nī nastútú dē ndihī nchivī já ní níhīn dē, cúu nchivī nehén, cúu nchivī vāha. De súcuán nī nchitú nchivī inī vehe nūū íyó vico tándāhá.

¹¹ De nī nguīvi rey inī vehe já cáhān dē jíín nchivī já ní ncutútú. De nī jinī dē nūū iin tēe jáá nduú ñúhún sahma já ní jēhe dē cuhun nchivī já quiji vico tándāhá.

¹² De nī ncāhān dē jíín tēe ñúcuán: Amigo, ¿nāsa nī nguīvi nú yáhá jáá nduú ñúhún nú sahma vico tándāhá? ncachī dē. De tēe ñúcuán nduú ní ncāhān cuītī dē.

¹³ Ñúcuán de nī ncāhān rey jíín ndá tēe jícó ndíso cōhō: Tiin ndá nú dē, cuhnī nū ndahá dē jēhē dē, de tavā nū dē ná quíhīn dē nūū neē távēhé. De ñúcuán cuacu dē de nacayihí dē ñii yúhú dē já ndoho ndasí dē. Ncachī rey.

¹⁴ Chi cána Yāā Dios cuāhā nchivī já ná cándíja ji. Sochi jacū ji-ni cándíja, de suu ji nácāji yā, ncachī Jesús.

Sīquī xūhún renta

(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

¹⁵ Ñúcuán de cuāhān ndá tēe fariseo, de nī natúhún dē tú nāsa sáhá dē tácuca cáhān yā iin tūhun já níhīn dē cuāchi sīquī yā.

¹⁶ De nī ntají dē jacū tēe scuáha jíín maá dē jíín tēe grupo Herodes cuāhān dē. De nī ncāhān ndá dē jíín yā: Maestro, jíín ndá sá já tēe cáhān ndāā cúu ní, de stéhēn ndāā ní nāsa squíncuu nchivī nūū Yāā Dios. De nduú yúhú ní já cáhān ni iin nchivī sīquī ní, chi nduú sáhá ní cuenta nāsa cúu iin iin ji, chi inuú-ni sáhá ní jíín ndá ji.

¹⁷ Túsaá de cáhān ní nāsa jáni inī ní: ¿A íyó vāha já chunāá ó renta nūū rey nación

Roma jā tíin naci6n maá 6, á nduú? ncachī dē.

¹⁸ De nī jinī Jesús jā ndúcú ndá dē iin cuāchi sīquī yā. De nī ncāhān yā jīin dē: Vāchi tēe stāhvī-ni cúu ndá nú. ¿Nājēhē cúu jā jító túmī nū nduhū?

¹⁹ Stéhēn xūhún jā jécunáá renta ná cúndēhé nī, ncachī yā. De nī stéhēn ndá dē iin denario nūū yā.

²⁰ De nī ndēhé yā, de nū jīcā tūhún yā dē: ¿Nā tēe cúu jā ndēē nūū xūhún yáhá, de nā sívī cúu jā ndēē yáhá?

²¹ De nī ncāhān ndá dē jīin yā: Rey ñúcuán cúu. Ñúcuán de nī ncāhān yā jīin ndá dē: Túsaá de nacuāha nú nūū rey ñúcuán jā cúu cuenta dē, de nacuāha nú nūū Yāa Dios ndācá jā cúu cuenta maá yā, ncachī yā.

²² De tá nī jini ndá dē jā ndíchí nī ncāhān yā tūhun yáhá, de nī nsāhvi inī dē, de nī sndóo dē yā, de cuāhān dē.

Jā ní jīcā tūhún ndá dē sīquī jā natecū ndīyi
(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

²³ De suni quivī ñúcuán nī nquenda jacū tēe grupo saduceo nūū yā. De ndá tēe ñúcuán cáchī dē jāá nduú nátecū cuitī ndīyi. De nī ncāhān dē jīin yā sīquī iin tūhun:

²⁴ Maestro, de Moisés nī ncāhān dē jā tú iin tēe cuū dē, de ndōo ñasíhī dē, de tú nduú ní íyo sēhe dē jīin ña, túsaá de cánuú jā ñanī dē nacuēca ñasíhī dē, de sēhe dē jā coo jīin ña, nūcuīñī jī nūū ndīyi ñanī dē. Cáchī tutū.

²⁵ De ñuū sá nī íyo ūjā ñanī. De tēe xíhna ñúhún nī jeca dē iin ñahan. De nī jīhī dē. De sīquī jāá nduú nā sēhe dē ní íyo, de nī ndōo ñasíhī dē nūū ñanī dē.

²⁶ De tēe ūū suni nī jīhī dē, de nduú nā sēhe dē ní íyo tucu. De saá-ni tēe ūnī, jondē jīin ndihújā dē.

²⁷ De tá nī ndihi dē nī jīhī, de suni nī jīhī ñahan ñúcuán.

²⁸ Túsaá de quivī natecū ndīyi, ¿ní iin dē cuu ña ñasíhī dē? Chi ndihújā dē nī ndēē jīin ña, ncachī ndá dē jīin yā.

²⁹ Ñúcuán de nī ncāhān yā jīin dē: Ndasí stívī ndá nú tūhun sīquī jāá nduú jícūhun inī nū jā cáhān tutū īī, de nī nduú jīnī nū jā íyo poder Yāa Dios jā nastécū yā ndīyi.

³⁰ Chi quivī jā natecū ndá ndīyi, de nduú cā nā tūhun quetáhān tēe jīin ñahan coo. Chi coo ndá jī tá cúu ndá ángel Yāa Dios andivī.

³¹ De sīquī jā natecū ndīyi, ¿á nduú ní ncáhvi ndá nú tutū nāsa cáhān Yāa Dios jīin nú?

³² Maá nī cúu Yāa Dios Abraham jīin Isaac jīin Jacob, cáchī yā. Chi vísō ja nī jīhī ndá dē, sochi tēcū dē nūū íyó maá yā, chi cúu yā Yāa jā sáhá jā tēcū nchivī ní cání, ncachī yā.

³³ De ndá nchivī nī nsāhvi inī jī níni jī tūhun stéhēn yā.

Tūhun cánuú ndasí cā jā ní ndacu Yāa Dios

(Mr. 12.28-34)

³⁴ Ñúcuán de ndá tēe grupo fariseo nī jinī dē jā ní jasī ndá tēe saduceo yuhú dē nī nsáhá yā. De nī ndutútú ndá dē nūū yā.

³⁵ De iin dē jā cúu tēe stéhēn ley janahán nī jīcā tūhún dē yā, chi coto túmī dē yā cúni dē:

³⁶ Maestro, ¿ní iin cúu tūhun jā ndácu tiñu jā cánuú ndasí cā nūū tutū ley? ncachī dē.

³⁷ De nī ncāhān Jesús jīin dē: Coo manī ndasí nú jīin maá Jētohō nū Yāa Dios, jondē jīin inī jīin ánō nū, jīin ní jāá ntúnī nū, cáchī tutū.

³⁸ Yáhá cúu tūhun ndácu yā jā cúñáhnú cā de cánuú ndasí cā.

³⁹ De tūhun ūū jā ní ndacu yā, suni sūcuán cáhān: Cundáhvi inī nū táhán nú tá cúu nūū cúndáhvi inī nū maá nú.

⁴⁰ De chíjin ndúū tūhun yáhá nī nquee ndihi ley jā ní ntee Moisés, jīin ndihi jā ní stéhēn ndá tēe nī nacani tūhun Yāa Dios, ncachī yā.

Sīquī jā cúu Cristo tatā David

(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

⁴¹ De juni íyó tūtú cā ndá tēe fariseo ñúcuán, de Jesús nī jīcā tūhún yā dē:

⁴² ¿Nāsa jáni inī ndá nú sīquī Cristo? ¿Nā nūū tatā quiji yā, cáchī tutū? ncachī yā. De nī ncāhān ndá dē: Nūū tatā David, ncachī dē.

⁴³ De nī ncāhān yā jīin dē: ¿Túsaá de nāsa cúu jā David nī ncāhān dē Jētohō dē yā, nī nsáhá Espíritu Santo jondē janahán? Chi nī ncāhān dē:

⁴⁴ Maá Jētohō ō Yāa Dios nī ncāhān yā jīin Jētohō ni, Yāa jā quiji:

Cundeē nū lado cuáhá nī nūū cuñáhnú nú, de ná sáhá nī jā candeē nū poder ndācá jā jīnī ūhvī ndóhó.

Ncachī Yāa Dios. Ncachī David.

⁴⁵ Túsaá de vísō chījin tatā David cacu Cristo, de nī ncāhān dē Jētohō dē yā, chi jondē nūū Yāā Dios vāji yā, ncachī yā.

⁴⁶ De ni iin dē nduú ní ncúu scócōo dē tūhun nūū yā. De jondē quīvī ñúcuán de nduú cā ní ncúndéé inī ni iin dē jā cātūhún dē yā.

23

*Jā ní ncāhān yā jā íyó cuāchi ndá dē
(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)*

¹ Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíin ndá nchivī jíin ndá tēe scuáha jíin yā:

² Ndá tēe stéhēn ley janahán jíin ndá tēe grupo fariseo, jáni inī dē jā ndíso tíñú dē jā stéhēn dē ley jā ní jēhe yā nūū Moisés.

³ Túsaá de cuetáhvī nú dē squíncuu nú ndācá jā ndācu dē nūū nū. Sochi mā sáhá nú tá cúu nūū sáhá ndá máá dē. Chi cāhān dē-ni, sochi nduú squíncuu dē.

⁴ Chi suni stéhēn ndá dē ndācá ley jā ní ntavā maá dē jā vījín sáhá, de tēe dē sīquī nchivī, de nduú cúndéé ji squíncuu ji. Sochi ndá máá dē chi ni iin xīnī ndāhá dē nduú scāndā dē jā squíncuu dē.

⁵ De maá-ni sīquī jā ná cuétúhún nchivī dē cúu ndihi jā sáhá dē. Chi jétahān inī ndá dē cuhni dē cuāhā tūhun tutū īi teēn dē jíin ndahá dē. De suni sáhá cáni cā dē yūhvā yuhú sáhmá dē jā stéhēn jā cúñáhnú cā dē nsūú cā incā nchivī.

⁶ De jétahān inī ndá dē cundee dē nūū silla yíñúhún cā nūū yáji nchivī vico, jíin silla yíñúhún cā inī vehe īi sinagoga.

⁷ De suni jétahān inī dē jā cāhān yíñúhún nchivī dē nūū yáhvī, jíin jā cāhān ji maestro jíin dē.

⁸ Sochi ndá máá nú, mā cuáha nú tūhun jā cāhān nchivī maestro jíin nú. Chi inuú cúu ndihi nú jā cúu nú hermano, de íyó iin-ni Maestro nū jā cúu nduhū, Cristo.

⁹ De mā chíñúhún nú ni iin tēe ñayiví yáhá jā cāhān nū padre jíin dē. Chi íyó mátúhún-ni Padre ndá nú, Yāā ndéē andiví.

¹⁰ De suni mā cuáha ndá nú tūhun jā cāhān ji jētohō ji ndóhó. Chi íyó iin-ni Jētohō nū, de suu cúu nduhū, Cristo.

¹¹ De tēe jā íyó māhñú ndá nú jā chíndéé nūū táhán, suu dē cúu jā cúñáhnú cā.

¹² Chi tēe jā sáhá ñáhnú maá, sa nuu dē. De tēe jā sáhá núu maá, sa nduñáhnú dē.

¹³ Nācā xēēn cundoho ndá nú tēe stéhēn ley janahán, jíin ndá nú tēe fariseo, chi tēe stáhvī-ni cúu nú. Chi jási nū jā quīvi nchivī ndahá Yāā andiví jā tatúnī yā nūū ji. Chi nduú quīvi ndá máá nú, de ni nduú jēhe nú tūhun jā quīvi nchivī jā ndúcu quīvi.

¹⁴ Nācā xēēn cundoho ndá nú tēe stéhēn ley janahán, jíin ndá nú tēe fariseo, chi tēe stáhvī-ni cúu nú. Chi cāndeē nū vehe ndá ñahan nī nquendōo ndáhvī. Nūcuán de náhán jícān táhvī nū tácuca canī inī nchivī jāá nduú nā cuāchi nú. Jā ñúcuán xēēn cā cundoho nú castigo.

¹⁵ Nācā xēēn cundoho ndá nú tēe stéhēn ley janahán, jíin ndá nú tēe fariseo, chi tēe stáhvī-ni cúu nú. Chi ní ñuhun yíchí jíin níi mar jíca nuu nú ndúcu nú iin nchivī jā scándija nú sáhān maá nú. De tá nī ncandija ji, de sáhá ndá nú jā víhí cā cuu cuāchi ji jā quihīn ji infierno nsūú cā ndá máá nú.

¹⁶ Nācā xēēn cundoho ndá nú, chi cúu nú tá cúu tēe cuáá jā stéhēn ichi nūū nchivī. Chi cāhān ndá nú: Tú ní tēe cāhān téyíi dē jā Yāā Dios jā ndéē inī templo ná cuáha yā castigo tú mā squíncuu dē iin tiñu, túsaá de va nduú cánuú squíncuu dē. Sochi tú cāhān dē jā Yāā Dios jā xíi oro jā íyó inī templo, ná cuáha yā castigo tú mā squíncuu dē iin tiñu, túsaá de cánuú jā squíncuu nahñí dē, cāhān ndá nú.

¹⁷ Tēe naā tēe cuáá cúu ndá nú jā stíví nú tūhun cāhān nū. ¿Ní iin cúu jā cúñáhnú cā, á oro, á Yāā Dios jā ndéē inī templo jā sáhá īi oro ñúcuán?

¹⁸ De suni cāhān ndá nú: Tú ní tēe cāhān téyíi dē jā Yāā Dios jā xíi altar ná cuáha yā castigo tú mā squíncuu dē iin tiñu, túsaá de va nduú cánuú squíncuu dē. Sochi tú cāhān dē jā Yāā Dios jā xíi ndatíñú jā sócō ndá nūū altar, ná cuáha yā castigo tú mā squíncuu dē iin tiñu, túsaá de cánuú squíncuu nahñí dē, cāhān ndá nú.

¹⁹ Tēe naā tēe cuáá cúu ndá nú jā stíví nú tūhun cāhān nū. ¿Ní iin cúu jā cúñáhnú cā, á ndatíñú jā íñi nūū altar, á Yāā Dios jā sáhá īi ndatíñú ñúcuán?

²⁰ Túsaá de tēe jā cāhān téyíi, tú nacunehēn dē Yāā Dios jā xíi altar, túsaá de suni nacunehēn dē jondē jíin ndatíñú jā íñi nūū altar.

21 De tú iin tē nácunehen dē templo jā cáhān téyíí dē, túsaá de jondē jíín Yāā Dios jā ndéē inī templo nácunehen dē.

22 De tú iin tē nácunehen dē andiví jā cáhān téyíí dē, túsaá de suni nácunehen dē mesa Yāā Dios de jondē jíín maá Yāā Dios jā ndéē nūū mesa.

23 Nācā xēēn cundoho ndá nú tēe stéhēn ley janahán, jíín ndá nú tēe fariseo, chi tēe stáhví-ni cúu nú. Chi sáhá ndá nú ūxī ūxī nuhnī mīnu jíín yūcū anís jíín yūcū comino, de sócō nū iin iin jā úxī nūū Yāā Dios. Sochi sndóo nú tūhun cánuú ndasí cā nūū ley, suu jā caca ndaā nū, jíín jā cundáhví inī nū táhán nú, jíín jā candíja nú. Ndācá yáhá cánuú jā sáhá nú nícu, de suni mā sndóo nú jā sócō nū ndá yūcū ñúcuán.

24 Cúu ndá nú tá cúu tēe cuáá jā stéhēn ichi nūū nchivī. Chi squíncuu nú iin jā lúlí cā ñúcuán, de sndóo nú jā cánuú cā. De suu cúu modo jā távā nū iin tiucún lúlí jā ñúhún nūū ndūxi, de cócō nú iin quiti cáhnú jā cúu camello.

25 Nācā xēēn cundoho ndá nú tēe stéhēn ley janahán, jíín ndá nú tēe fariseo, chi tēe stáhví-ni cúu nú. Chi modo jā náquete nú yātā vaso jíín yātā cōhō. Sochi ichi inī nū chi ñúhún maá-ni tūhun cuíhná jíín tūhun ndíyo inī.

26 Tēe cuáá cúu ndá nú, fariseo. Xihna cā sáhá nú jā coo ndoo inī ánō nū, de ñúcuán de suni coo ndoo ndācá jā sáhá nú jā jíín nchivī nūū.

27 Nācā xēēn cundoho ndá nú tēe stéhēn ley janahán, jíín ndá nú tēe fariseo, chi tēe stáhví-ni cúu nú. Chi cúu ndá nú tá cúu namā ndíyi panteón jā íyó yaa. Chi ichi chátā de viī cáá, sochi ichi inī ñúhún chitú yiqui ndíyi jíín ndācá jā tēhyú.

28 De suni súcuán cúu ndá máá nú, chi ichi chátā nū sáhá nú jā tēe ndāā cúu ndá nú nūū nchivī. Sochi ichi inī nū ñúhún chitú tūhun stáhví-ni jíín tūhun nēhén.

29 Nācā xēēn cundoho ndá nú tēe stéhēn ley janahán, jíín ndá nú tēe fariseo, chi tēe stáhví-ni cúu nú. Chi sáhá ndá nú namā ndá ndíyi tatā nū, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán. De sáhá viī ndá nú sīquī namā nūū yíyuhū ndá tēe jā ní íyo ndāā.

30 De cáhān ndá nú: Tú ní ntécū ndācá ó tiempo jā ní ntecū ndá ndíyi tatā ō, de mā

squívi nduū ō jíín dē jā cahñī ō ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios, cáchī nū.

31 De súcuán cáhān ndāā ndá nú jā maá nú cúu tatā ndá nchivī jā ní jahnī ndá tēe nī nacani tūhun yā.

32 De ndācá cuāchi jā ní squíjéhé ndá ndíyi tatā nū, suni súcuán sáhá cā ndá máá nú túsaá.

33 Va sēhe cōō cúu ndá nú, chi xēēn nū tá cúu cōō. ¿Nāsa cācu nú jā má tánū táhvī nū quihñ nū infierno?

34 Túsaá de tají nī ndá tēe nacani tūhun Yāā Dios nūū nū, jíín ndá tēe ndíchí jā stéhēn tūhun yā. De sava dē cahñī nū, de sava dē cata caa nú yīcā cruz. De sava cā dē cani nú dē inī ndācá vehe īī sinagoga, de scúnu nú dē quihñ dē ndācá-ni ñuū.

35 De súcuán de cundeē cuāchi sīquī ndá nú jā ní jahnī tatā nū ndācá tēe ndāā, xihna cā Abel tēe ndāā, de sá de jondē Zacarías sēhe Berequías, tēe jā ní jahnī ndá dē inī templo sava mähñú cuarto īī jíín altar.

36 Jāndāā cáhān ni jíín nú jā ndācá cuāchi yáhá cundeē sīquī nchivī jā íyó mitan.

Jā ní ncucuécá inī yā nī ndēhé yā Jerusalén

(Lc. 13.34-35)

37 Ndá ndóhó nchivī Jerusalén, jáhnī nū ndá tēe nácani tūhun Yāā Dios, de cáni nú yūū xīnī ndá tēe jā tájí Yāā Dios vāji nūū nū. De cuāhā vuelta nī ncuu inī ni nastútú nī sēhe nú, tá cúu nūū sáhá iin ñihín jā nastútú tī sēhe tī chījin nījin tī, sochi nduú ní ncúnī ndá nú.

38 Túsaá de mitan de sndóo uun nī ndóhó jíín ndá sēhe nú.

39 Chi cáhān ni jíín nú jā jondē mitan de mā cūnī cuitī cā nū nūū ni, chi jondē quenda quivī jā cáhān ndá sēhe nú: Vāha ndasí Yāā cúu Yāā jā ní nenda jíín tiñu maá Jētohō ō Yāā Dios, cachī ji, ncachī yā.

24

Jā ní ncachī yā jā naā templo

(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

1 De nī nquee Jesús inī templo cáhnú cuāhān yā. De nī ncuenda ndá tēe scuáha jíín yā, de nī ncāhān dē jíín yā sīquī ndācá vehe jā ndéē táhán jā cúu templo.

2 De nī ncāhān yā jíín ndá dē: Ndācá jā ndéhé nú yáhá, ndāā cáhān ni jíín nú jā quiji

quivī jā má cósō tāhán cā ni iin yūū, chi ndihi tānī, ncachī yā.

Nā seña coo tá cuācuñatin ndihi ñayiví

(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24; 17.22-25, 31, 37)

³ De cuāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā jondē yucu Olivos, de nī jēcundeē yā ñúcuán. De nī nquenda ndá dē nūū yā, de nī jīcā tūhún síin dē yā: Cachī tūhun ní nūū sá, ¿nā quivī coo ndácá jā ní ncachī ní jā coo? ¿De nā seña coo tá ja ncuñatin quivī nenda ní jíin jā jīnu ñayiví? ncachī dē.

⁴ De nī ncāhān Jesús: Coto má stáhvī ni iin dē ndá ndóhó.

⁵ Chi quiji cuāhā tēe jíin sívī nī jā stáhvī: Maá nī cúu Cristo, cachī dē. De súcuán de stáhvī dē cuāhā nchivī.

⁶ De nīhīn nū tūhun jā ndácá lado íyó guerra, á ja ñatin coo guerra. De mā cúyūhú nú, chi cánuú jā súcuán coo, sochi ncháha ca quenda quivī jā ndihi ñayiví.

⁷ Chi nenda nación síquī incā nación, de nenda ñuū síquī incā ñuū jā canāá. De coo tāmā jíin cuēhē xēen. De cháhá chúcuán tāan.

⁸ De ndácá yáhá cúu tūndóhó jā quijéhe xihna ñúhún cā.

⁹ Ñúcuán de nastúu ji ndá ndóhó jā sndóho ji ndóhó de cahnī ji. De ndihi nchivī quītī inī ji nūū nū jā síquī nduhū.

¹⁰ De quivī ñúcuán chi cuāhā nchivī jā cándija, caca yátá ji, de quītī inī ji nūū táhán ji, de nastúu táhán ji.

¹¹ De quenda cuāhā tēe stáhvī, de cāhān dē jā tūhun Yāa Dios nácani dē, de stáhvī dē cuāhā nchivī.

¹² De jā nducuahā tiñu néhén, de jā ñúcuán cuāhā ji mā cōó mánī cā ji.

¹³ Sochi nchivī jā cuiñi nīhin jíin tūhun nī jondē quivī jīnu, nchivī ñúcuán chi cācu.

¹⁴ De tūhun vāha yáhá jā nāsa tátúnī Yāa Dios, cūtē nuu ní cáhnú ñayiví, tácu cunī nchivī ndácá nación. Ñúcuán de jīnu ñayiví.

¹⁵ De Daniel, tēe nī nacani tūhun Yāa Dios, nī ntee dē tūhun iin tēe néhén jā quiji. De ndá ndóhó jā cáhvi tutū ñúcuán, de ná jícūhun inī nū. Chi iin quivī de cunī nū jā sáhá nāvāha dē jā stívī dē ndácá ndatíñú ī inī templo, de cuiñi dē inī lugar ī.

¹⁶ De tá cunī ndá nú jā súcuán cúu, de nchivī ndēe región Judea, ná cúnu ji caa ji yucu quihīn ji.

¹⁷ De nchivī ndēe yātā vēhé, mā ndívi ji inī vehe jā tavā ji ndatíñú ji, chi cánuú jā cunu ñamā ji tácu cācu ji.

¹⁸ De nchivī íyó nūū itū, mā nóhōn ji vehe jā naquehen ji sahma ji.

¹⁹ De quivī ñúcuán, nācā ndáhvī ndoho ndá ñahan ñúhún sēhe jíin jā ndéca ñiquín, chi mā cúñamā ña cunu ña.

²⁰ De cācān táhvī nū jā má quijí tūndóhó ñúcuán jā cunu nú maá tiempo jā cúun yūhā ni quivī nátátú.

²¹ Chi tá quijéhe ñúcuán de coo cuāhā tūndóhó xēen, jāá ncháha ca coo súcuán jondē quivī jā ní jēcōo ñayiví de jondē mitan. De tá yāha tūndóhó ñúcuán de ni mā cōó cā jā súcuán.

²² De tú mā násndíyi Yāa Dios tiempo tūndóhó ñúcuán, de ni iin nchivī mā cácu cuītī ji. De jā síquī nchivī cándija jā ní nacāji yā, jā ñúcuán cúu jā násndíyi yā quivī.

²³ Túsaá de tú iin nchivī cāhān jíin nú: Yáhá cūndéhe nú jā ndēe Cristo, á: Ñúcuán cūndéhe nú jā ndēe yā, cachī ji, de mā cándija nú jā cāhān ji.

²⁴ Chi quenda ndá tēe stáhvī jā cachī dē jā cúu dē Cristo, á cachī dē jā tēe nácani tūhun Yāa Dios cúu dē. De sáhá ndá dē tiñu ñáhnú jā sáhvi inī nchivī cunī ji, tácu stáhvī dē jondē maá nchivī jā ní nacāji yā, de tú ná cúu sáhá dē.

²⁵ Ja nī ncachī tūhun nī nūū ndá nú mitan jondē ncháha ca coo.

²⁶ Túsaá de tú cāhān nchivī jíin nú: Quīndéhe nú, chi jondē nūū ñuhun tíhá ndēe yā, cachī ji, de mā quihīn nū cūndéhe nú. A tú cāhān ji: Nehēn cūndéhe nú, chi inī vehe yáhá ndēe yā, cachī ji, de mā cándija ndá nú.

²⁷ Chi tá cúu nūū jéndūtē sáhá taja, de túu jondē nūū quénda ncandiī de jondē nūū quée ncandiī, de suni súcuán coo quivī nenda nduhū, Yāa nī nduu tēe, chi ndihi nchivī cunī.

²⁸ De tá cúu nūū cútútú ndá tiōcó ní-ni cúu nūū cáá quiti jā ní jīhī, suni súcuán coo ndácá jā ní ncāhān ní, ní-ni cúu nūū íyó nchivī.

Nāsa coo quīvī tá nenda Yāā nī nduu tēe
(Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

²⁹ Sá de tá nī ndihi ndācá tūndóhó quīvī ñúcuán, de cutuún ncandiī, de yōō mā cútūu cā. De nincava tiūūn, de ndācá jā jíca andiví chi quisi.

³⁰ Ñúcuán de cunī ndá nchivī nūū maá nī, Yāā nī nduu tēe, ndiji nī ichi andiví. De cuacu nchivī ndācá nación ní cáhnú ñayīví. De cunī ji jā nduhū, Yāā nī nduu tēe, ndiji nī jíín vícō andiví, de cundiso nī cuāhā poder, de vii ndasí cuñáhnú nī.

³¹ De tají nī ndá ángel ni quīhīn, de tivī nīhin yā trompeta. De quīnastútú yā ndá nchivī jā ní nacāji nī ndicúmī lado ñayīví, jondē iin lado jíín jondē incā lado.

³² Mitan de scuáha ndá nú nāsa sáhá ñutun higo: Tá ja nī nene numa, de nī nacōco yūcū, de jíín ndá nú ja nī ncuñatin tiempo ihní.

³³ De suni sūcuán tá cunī ndá nú jā ní nquijéhé ndá tiñu yáhá, ñúcuán de jíicūhun inī nū ja nī ncuñatin quīvī jā nenda nī, de ñamā coo.

³⁴ De ndāā cáhān ni jíín ndá nú jā má cúū ndihi nchivī jā cunī tūndóhó yáhá, chi jondē quee ndaā ndihi tá ncachī ni.

³⁵ Andiví jíín ñayīví chi naā, sochi ndācá tūhun cáhān ni chi mā náā, chi quee ndaā ndihi.

³⁶ Sochi quīvī jíín hora jā nenda nī, chi ni iin nchivī nduú jíínī, ni ndá ángel andiví, ni maá nī jā cúu Sēhe Yāā Dios. Chi mátúhún-ni Tatá nī Yāā Dios cúu jā jíínī.

³⁷ Chi tá cúu nūū ní ncuu ndá quīvī jā ní iyo Noé, suni sūcuán coo quīvī nenda nduhū, Yāā nī nduu tēe.

³⁸ Chi quīvī ñúcuán tá ncháha ca cuun sāvī xéēn, de yájī ji jííhi ji, tándāhá ji, de jéhe ji sēhe síhí ji jā tandāhá, jondē nī nquenda quīvī jā ní nquīvi Noé inī arca.

³⁹ De nduú ní ncándija nchivī jā cuun sāvī xéēn, de nī ncuun, de nī ndaa ndute, de nī jíhī ndihi ji. De suni sūcuán coo tá nenda nduhū, Yāā nī nduu tēe.

⁴⁰ De quīvī ñúcuán coo ūū tēe satíñú nūū itū. De iin dē naquehen nī, de incā dē ndōo, chi nduú ní ncándija dē.

⁴¹ De coo ūū ñahan jā ndico cáhnú, de iin ña naquehen nī, de incā ña ndōo.

⁴² Túsaá de ndito coo inī ndá nú, chi nduú jíínī nū nā quīvī nenda Jētohō nū.

⁴³ De chuhun inī nū jā cáhān tūhun yátá yáhá: Tēe xívéhe, tú ní jíínī dē nā hora quiji jācuíhná, de cundito dē, de mā cuáha dē tūhun jā sacuíhná ndatíñú vehe dē nícu.

⁴⁴ De saá-ni ndá ndóhó, suni sūcuán coo tūha nú, chi maá hora jāá nduú nā cuá jáni inī nū, de nenda-ni nduhū, Yāā nī nduu tēe.

Tūhun mozo vāha jíín mozo nduú squíncuu
(Lc. 12.41-48)

⁴⁵ Túsaá de coo ndá nú tá cúu iin mozo jā ndito xīnī de squíncuu vāha. De maá patrón nī jani dē mozo ñúcuán jā coto ji nchivī vehe dē, tácu scájī ji maá hora.

⁴⁶ De nācā ndetū mozo ñúcuán jā tá nenda patrón, de cunī dē jā sūcuán squíncuu vāha ji.

⁴⁷ De ndāā cáhān ni jíín ndá nú jā cani dē mozo ñúcuán jā coto ji ndihi ndatíñú dē.

⁴⁸ Sochi tú mozo jā sáhá nēhén cúu ji, de jáni inī ji jā má nēndá ñamā patrón ji,

⁴⁹ de quijéhé ji cani ji táhán mozo ji, de cajī ji coho ji jíín ndá tēe jíínī,

⁵⁰ tú sūcuán de nenda-ni patrón quīvī jāá nduú ndétu ji jíín hora jāá nduú ná jáni inī ji.

⁵¹ De sndóho ndasí dē ji, de squívi dē ji nūū yíhí ndá tēe stáhví-ni. De ñúcuán cuacu ji de nacayíhí ji ñii yúhú ji jā ndoho ndasí ji.

25

Tūhun yátá sīquī ūxī ñahan lúli

¹ De suha cúu jā tátúnī Yāā andiví nūū nchiví: Cúu tá cúu iin vico tándāhá. De nī iyo ūxī ñahan lúli jā ní nquehen ji linterna yíndahá ji, de nī nquee ji cuātahān ji iin tēe tandāhá.

² De ūhūn ji chi nduú ndito ji, de ūhūn ji chi sūchí ndito cúu ji.

³ De ndá sūchí jāá nduú ndito, yíndahá ji linterna ji, sochi nduú nā petróleo yíndahá ji jā cuhun inī.

⁴ De ndá sūchí ndito, yíndahá ji botella petróleo jíín linterna ji.

⁵ De juni cúcuéé tēe tandāhá quenda, de nī nquiji máhná, de nī nquixín ndihi ji.

⁶ De tá nī ncuu sava ñuú, de nī jíínī ndá ji jā cána jee: Ja vāji tēe tandāhá. Cuáhán ndá nú cuātahān nū dē, ncachī.

⁷ Ñúcuán de nī nacōo ndá ñahan lúli, de nī nasāhá tūha ji linterna ji.

⁸ De ndá sūchí jāá nduú ndito, nī ncāhān ji jín ndá sūchí ndito: Taji ndá nú jacū petróleo, chi cuāndāhvā linterna ndá nī, ncachī ji.

⁹ De nī ncāhān ndá sūchí ndito: Mā cūu, chi mā quēndá jā cuu maá nī jín ndá nú. Vāha cā quihīn ndá nú nū cūyāhvi, de cueen nú jā cuu ndá máá nú. Ncachī ji.

¹⁰ De juni cuācuēen ndá ji, de nī nquenda-ni tēe tandāhá. De ndá sūchí jā íyó tūha nī nguivi ji jín dē vico tándāhá. De nī ndasí viéhé.

¹¹ De nī ncunúu, de nī nquenda ūhūn cā ñahan lúli ñúcuán. De nī ncāhān ji jín tēe tándāhá: Señor, nacune ní viéhé ná quivi ndá sá, ncachī ji.

¹² De nī ncāhān maá dē: ¿Ní nū vāji ndá nú? Chi nduú jínī ni ndóhó, ncachī dē, ncachī yā.

¹³ Ñúcuán de nī ncāhān cā yā: Túsaá de ndito coo inī ndá nú, chi nduú jínī nū nā quivi nā hora nenda nduhū, Yāa nī nduu tēe.

Tūhun yátá tēe jā ní jēhe núu xūhún nūu ndá mozo

¹⁴ De suha cúu jā tátúnī Yāa andiví nū nchiví: Cúu tá cúu iin tēe jā quihīn jicá dē incā ñuū. De jondē ncháha ca quihīn dē de nī ncana dē ndá mozo dē, de nī jēhe núu dē xūhún dē nū ndá ji, jā satíñú ji jín tácu nducuahā.

¹⁵ De nū iin ji nī jēhe dē ūhūn mil xūhún cāa. De nū incā ji nī jēhe dē ūū mil. De nū incā ji nī jēhe dē iin mil. Súcuán nī jēhe dē, chi jínī dē nāsaa quenda iin iin ji satíñú ji jín. Ñúcuán de nī nquehen dē ichi cuāhān jicá dē.

¹⁶ De mozo jā ní nquehen ūhūn mil xūhún, nī nsatíñú dē jín. De nī nīhīn dē ūhūn cā mil sīquī.

¹⁷ De saá-ni mozo jā ní nquehen ūū mil xūhún, suni nī nīhīn dē ūū cā mil sīquī.

¹⁸ Sochi mozo jā ní nquehen iin mil xūhún, nī jēhēn dē nī jete dē yavī, de nī nchiyuhū dē xūhún patrón dē.

¹⁹ De nī ncháha cuāhā tiempo, de nī nenda patrón ndá mozo ñúcuán. De nī nācān dē cuenta nū ji.

²⁰ De nī nquenda mozo jā ní nquehen ūhūn mil xūhún, de nī nacūaha dē xūhún nū patrón dē jín ūhūn cā mil jā ní nīhīn dē sīquī. De nī ncāhān dē: Señor, nī ntaji ní ūhūn mil nū sá, de yáhá íyó ūhūn cā mil jā ní nīhīn sá sīquī. Ncachī dē.

²¹ De nī ncāhān patrón jín dē: Iyó vāha túsaá. Vāha ndasí mozo cúu nú jā squíncuu vāha nú. Chi vāha nī squíncuu nú iin tiñu lúli-ni, de mitan de taji nī iin tiñu ñáhnú nū nū. De quivi nú nū cusī inī nū jín nī. Ncachī dē.

²² Ñúcuán de nī nquenda mozo jā ní nquehen ūū mil xūhún. De nī ncāhān dē: Señor, nī ntaji ní ūū mil nū sá, de yáhá íyó ūū cā mil jā ní nīhīn sá sīquī. Ncachī dē.

²³ De nī ncāhān patrón jín dē: Iyó vāha túsaá. Vāha ndasí mozo cúu nú jā squíncuu vāha nú. Chi vāha nī squíncuu nú iin tiñu lúli-ni, de mitan de taji nī iin tiñu ñáhnú nū nū. De quivi nú nū cusī inī nū jín nī. Ncachī dē.

²⁴ De nī nquenda mozo jā ní nquehen iin mil xūhún, de nī ncāhān dē jín patrón: Señor, ja jínī sá níhīn jā tēe xēen cúu ní. Chi cuāhā cā cúnī ní nsūu cā jā cuu sāhá mozo ní, de cuāhā cā nācān ní nsūu cā jā ní jēhe ní.

²⁵ De jā ñúcuán nī nchūhú sá, de nī jēhēn sá nī nchiyuhū sá xūhún ní chījin ñuhun. De yáhá ná ná taji sá xūhún ní. Ncachī dē.

²⁶ De nī ncāhān patrón jín dē: Mozo cūxí cúu nú de maá-ni tiñu néhén sáhá nú. Chi jáni inī nū jā cuāhā cā cúnī ní nsūu cā jā cuu sāhá mozo ní, de cuāhā cā nācān ní nsūu cā jā táji nī.

²⁷ Túsaá de tú ní nchūhūn nú xūhún nī nū banco nícu, de tá nenda nī de naquehen nī xūhún nī jondē jín sēhe xūhún nícu. Ncachī dē jín ji.

²⁸ De nī ncāhān dē jín ndá cā mozo dē: Túsaá de candeē nū mil xūhún jīñā nū ji, de cuāha nú nū mozo jā névāha ūxī mil.

²⁹ Chi nchiví ja névāha, sa quiji cā nū ji, de jondē sobra cā cunevāha jí. Sochi nchiví jāá nduú, sa cujiyo-ni jacū jā névāha jí.

³⁰ De mozo yáhá jāá nduú squíncuu, tavā ndá nú ji ná quihīn ji nū neē tāvēhé. De ñúcuán cuacu ji de nacayihí ji ñii yúhú ji jā ndoho ndasí ji, ncachī dē, ncachī yā.

Sīquī jā coo juicio ndācá nación

31 De nī ncāhān cā yā: Iin quīvī de nenda maá Yāā nī nduu tēe, de cuu yā Rey nūū nchivī. De ndá ángel yā cuiñi níí xiín yā. De cundeē yā nūū mesa jā tatúnī yā, de vii ndasí cuñáhnú yā.

32 De ndutútú nchivī ndācá nación nūū yā. De sāhá sīn yā ndá ji, tá cúu nūū ndúsín tīcāchí jíin ndixúhú sáhá tēe ndéca tī.

33 De nchivī vāha jā cúu tá cúu tīcāchí, cani yā ji lado cuáhá yā. De nchivī nēhén jā cúu tá cúu ndixúhú, cani yā ji lado sátin yā.

34 Ñúcuán de cāhān maá Rey jíin nchivī jā íyó lado cuáhá yā: Nācā ndetū ndá nú jā ní nsáhá Tatá nī jíin nú. Nehēn de quīvi ndá nú nūū tatúnī nū. Chi jondē quīvī jā ní jēcōo ñayiví de ja nī nsáhá tūha yā nūū tatúnī nū.

35 Chi nī jihī ni sōco, de nī ntaji ndá nú jā ní nchajī ni. Nī nchīchī ni ndute, de nī ntaji ndá nú nī jihī ni. Nī nquiji nī jondē ñuū jīcá, de nī ntanúú ndá nú vehe nī ndōo nī.

36 Nī ncumanī sahma nī, de nī ntaji ndá nú. Nī ncuhū ni, de nī jēndēhé ndá nú nduhū. De nī nchīhi nī vecāa, de suni nī jēndēhé ndá nú nduhū. Súcuán cāhān yā jíin nchivī íyó lado cuáhá yā.

37 Sá de cāhān nchivī vāha ñúcuán jíin yā: Señor, ¿nā quīvī nī jinī ndá sá ní jā ní jihī ní sōco, de nī ntaji sá jā ní nchajī ní, á jā ní nchīchī ní ndute, de nī ntaji sá jā ní jihī ní?

38 ¿De nā quīvī nī jinī ndá sá ní jā ní nquiji ní jondē ñuū jīcá, de nī ntanúú sá vehe nī ndōo ní, á jā ní ncumanī sahma ní, de nī ntaji sá?

39 ¿De nā quīvī nī jinī sá ní jā ní ncuhū ní, á jā ní nchīhi ní vecāa, de nī jēndēhé sá ní? Cachī ji.

40 Ñúcuán de cāhān Rey jíin ji: Ndāā cāhān ni jíin ndá nú jā tá nī nsáhá ndá nú súcuán jíin iin ndá hermano ni jā cándija, vísō nchivī núu ndasí cúu ji, de nūū maá nī nī nsáhá ndá nú.

41 Ñúcuán de suni cāhān Rey jíin nchivī jā íyó lado sátin yā: Nchivī jā tñū tāhvī cúu ndá nú. Cuijiyo quīhīn nū nūū ñúhūn jā cáyū níí cání, nūū íyó tūha jā cundeē tāchī cúñáhnú jíin ndá cā tāchī jā jétíñū.

42 Chi nī jihī ni sōco, de nduú ní ntáji ndá nú jā cajī ni. Nī nchīchī ni ndute, de nduú ní ntáji ndá nú jā coho nī.

43 Nī nquiji nī jondē ñuū jīcá, de nduú ní ntánúú ndá nú vehe quendōo nī. Nī ncumanī sahma nī, de nduú ní ntáji ndá nú. De nī ncuhū ni, de nī nchīhi nī vecāa, de nduú ní jēndēhé ndá nú nduhū. Súcuán cāhān yā jíin nchivī jā íñí lado sátin yā.

44 Sá de cāhān nchivī ñúcuán jíin yā: Señor, ¿nā quīvī nī jinī sá ní jā ní jihī ní sōco, á jā ní nchīchī ní ndute, á jā ní nquiji ní jondē ñuū jīcá, á jā ní ncumanī sahma ní, á jā ní ncuhū ní, á jā ní nchīhi ní vecāa, de nduú ní ntáji sá jā cúmanī nūū ní? Cachī ji.

45 Ñúcuán de cāhān yā jíin ji: Jāndāā cāhān ni jíin ndá nú jā síquī jāā nduú ní nsáhá nú súcuán jíin ni iin ndá hermano ni jā cándija, vísō nchivī núu ndasí cúu ji, túsaá de suni nūū maá nī nduú ní nsáhá ndá nú, cachī yā.

46 Sá de quīhīn ndá nchivī ñúcuán ndoho ji níí cání. De ndá nchivī vāha, quīvi ji nūū cutecū ji níí cání, ncachī Jesús.

26

Jā ní scáni táhán ndá dē tūhun jā tiin dē Jesús

(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

1 De tá nī ndihi nī ncāhān Jesús ndācá tūhun yáhá, de nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā:

2 Ja jíin ndá nú jā ūū-ni cā quīvī de coo vico pascua. De nduhū, Yāā nī nduu tēe, nastúu ji nduhū jā cuū ni yīcā cruz, ncachī yā.

3 Ñúcuán de ndá sūtū cúñáhnú, jíin ndá tēe stéhēn ley janahán, jíin ndá tēe ñáhnú jā ndácu nūū nchivī hebreo, nī ndutútú dē inī patio palacio maá sūtū cúñáhnú cā jā nání Caifás.

4 De nī natúhún ndá dē nāsa tiin dē Jesús jíin tūhun túhún, de cahnī dē yā.

5 De nī ncāhān ndá dē: Mā tíin ó dē maá quīvī vico, chi nenda nchivī síquī ō, ncachī dē.

Tūhun ñahan jā ní jōsō perfume xīnī yā

(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

6 De íyó Jesús ñuū Betania, vehe Simón, tēe jā ní ndoho cuēhē stéhyū.

7 De nī nquenda iin ñahan nūū yā, nēe ña iin frasco yūū luu jā ñúhún aceite perfume jā ndēē yāhvi ndasí. De nī jōsō ña xīnī yā juni yájī yā stāā.

8 De nī jinī ndá tēe scuáha jíin yā, de nī nquītī inī dē, de nī ncāhān dē: ¿Nājēhē cúu jā snāa cāhá ña perfume jíinā?

9 Chi cuu xīcō yāhvi ndasí ña, de cuāha ó xūhún nū nchivī ndāhvī nícu, ncachī dē.

10 De nī jinī Jesús jā súcuán cāhān ndá dē. De nī ncāhān yā: ¿Nūcu sáhá ndá nú jā nácani inī ñahan yáhá? Chi iin tiñu váha cúu jā ní nsáhá ña nduhū.

11 Chi níni íyó nchivī ndāhvī jíin ndá nú, de nduhū chi mā cúndeē cā ni jíin nú.

12 Chi jā ní jōsō ña perfume yáhá nduhū, de suu cúu jā ní nsáhá tūha ña nduhū jondē quívī jā quiyuhū ni.

13 De ndāa cāhān ni jíin ndá nú jā ní cahnú ñayívī ní-ni cúu nū cūtē nuu tūhun yáhá jā scácu nī nchivī, de suni nacani ji tūhun jā ní nsáhá ñahan yáhá, tácu nūcūhun inī nchivī ña, ncachī yā.

Jā ní nastúu Judas yā

(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

14 Nūcuán de iin jā úxī ū tēe scuáha jíin yā, nání dē Judas Iscariote, nī jēhēn dē nū ndá sūtū cúñahnú.

15 De nī ncāhān dē jíin: ¿Nāsaa taji ní nū sá, de nastúu sá Jesús nū ní? ncachī dē. De nī jēhe ndá ōcō ūxī xūhún plata nū dē.

16 Sá de jondē quívī ñūcuán nī nquijéhé dē ndúcú dē modo nāsa nastúu dē yā nū ndá sūtū.

Jā ní jaquīn yā Cena yā

(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

17 De maá quívī jā quijéhé vico jā yáji nchivī stātílā jāa nduú nā levadura yíhí, de ndá tēe scuáha nī nquenda dē nū Jesús. De nī ncāhān dē jíin yā: ¿Ní cúu nū cúní ní jā quísáhá tūha sá nū cuxíní ní vico pascua? ncachī dē.

18 De nī ncāhān yā: Cuáhán jondē ñuū, vehe tēe jā ní ncachī ō, de cāhān nū jíin dē: Cáchī maá Maestro, ja ncuñatin quívī cuū yā. De mitan de cajī yā vico pascua inī vehe ní jíin ndá tēe scuáha jíin yā, cachī nū, ncachī yā.

19 De ndá tēe scuáha jíin yā, nī nsáhá dē tá nī ndacu Jesús nū dē, de nī nsáhá tūha dē jā cuxíní yā vico pascua.

20 De tá ja ñatin cuaā, de nī nquenda yā, de nī jēcundeē yā nū mesa jíin ndihúxī ū tēe scuáha jíin yā.

21 De juni yáji yā jíin ndá dē de nī ncāhān yā: Jāndāa cāhān ni jíin ndá nú jā iin nú nastúu nduhū mitan, ncachī yā.

22 De nī ncucuécá ndasí inī ndá dē. De tá iin iin dē nī jīcā tūhún dē yā: ¿A sāán cúu, Señor? ncachī dē.

23 De nī ncāhān yā: Iin ndóhó jā yáji cahnú jíin nī iin cōhō, suu nú nastúu nduhū.

24 De nduhū, Yāa nī nduu tēe, jāndāa cúu jā quīhīn ni cuū ni, tá cúu nū yósō tūhun nī nū tutū ī. De nācā xēen cundoho tēe jā nastúu nduhū. Vāha cā de tú nduú ní ncácu tēe ñūcuán nícu, ncachī yā.

25 Sá de nī ncāhān Judas, tēe jā nastúu yā: ¿A sāán cúu, Maestro? ncachī dē. Suu nú cúu, ncachī yā.

26 De juni yáji ndá dē jíin yā, de nī nquehen yā stātílā, de xihna cā nī nacuetáhvī yā nū Tatá yā, de nī scuáchi yā, de nī jēhe yā nū ndá tēe scuáha jíin yā. De nī ncāhān yā: Cajī ndá nú, chi yáhá cúu yiqui cúñu nī, ncachī yā.

27 Sá de nī nquehen yā iin vaso jā ñūhún ndūxi uva, de nī nacuetáhvī yā, de nī jēhe yā nū ndá dē. De nī ncāhān yā: Coho ndá nú.

28 Chi yáhá cúu níñi ni jā sōcō ni jā cúu trátū jeé, de cati jā ndundoo cuāchi cuāhā nchivī, de coo tūhun cahnú inī nū cuāchi ji.

29 De cāhān ni jíin ndá nú jā jondē mitan de mā cōhó cā ni ndūxi uva yáhá, chi jondē quenda quívī jā tatúní Tatá nī ní ñayívī, de sá de coho tucu nī jíin ndá nú, ncachī yā.

Jā ní ncachī yā jā yūhú Pedro cāhān dē jā jíin dē yā

(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

30 De nī jita yā jíin ndá dē iin yaā ī. De nī nquee yā cuāhān yā jíin dē jondē yucu Olivos.

31 Nūcuán de nī ncāhān yā: Ndiviī nū nayūhú nú jā síquī nduhū jacuāa mitan. Chi suha yósō tūhun nī nū tutū ī jā ní ncachī Yāa Dios: Cuāha nī tūhun jā cahnī nchivī tēe jito tīcāchí, de ndá tīcāchí cūtē nuu tī jā yūhú tī, cāchī.

32 Sochi tá natecū ni, de xihna cā nduhū cosō nū quīhīn ni región Galilea, de sá de cuēe ndá nú, ncachī yā.

³³ De nī ncāhān Pedro jíin yā: Vísō ndihi dē nayūhú dē, sochi sāán chi mā náyūhú cuiti sá, ncachī dē.

³⁴ De nī ncāhān yā jíin dē: Jāndāā cáhān nī jíin nú, jacuāā mitan jondē ncháha ca cana lohló, de yūhú nú jā tiin nchivī ndóhó, de cachī nū ūnī vuelta jāá nduú jíin nū nduhū, ncachī yā.

³⁵ De nī ncāhān Pedro jíin yā: Vísō ná cúu sá jíin ní, sochi mā cāchī cuiti sá jāá nduú jíin sá ní, ncachī dē. De suni sūcuán nī ncāhān ndihi ndá tēe scuáha jíin yā.

Jā ní jīcān táhvī yā nūū huerto Getsemani (Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

³⁶ Nūcuán de nī nquenda Jesús jíin ndá tēe scuáha jíin yā iin lugar nūū nání Getsemani. De nī ncāhān yā jíin dē: Yáhāni cundeē ndá nú, de ná quíhīn nī nūcuán cācān táhvī nī, ncachī yā.

³⁷ De nī jeca yā Pedro jíin ndūū sēhe Zebedeo cuāhān yā jíin dē. De nī nquijéhe yā cúcuécá ndasí inī yā de xií cúu inī yā jā quiji tūndóhó sīquī yā.

³⁸ Nūcuán de nī ncāhān yā jíin ndá dē: Cúcuécá ndasí inī nī jondē ja ñatin cuū nī. Yáhā cundetu ndá nú de cundito nú jíin nī, ncachī yā.

³⁹ De nī jica yā jacū cā, de nī jēcuñī jīti yā nī ntuu yā nūū yā nūū ñūhún, de suha nī jīcān táhvī yā nūū Yāā Dios: Tatá maá sá, tú cuu de sáhá jíyo ní tūndóhó yáhá jā má quijí sīquī sá. Sochi nsūú jā cúnī maá sá, chi jā cúnī maá ní ná cóo, ncachī yā.

⁴⁰ Nūcuán de nī nenda yā nūū ndinúnī tēe scuáha jíin yā, de nī jinī yā jā quíxīn ndá dē. De nī ncāhān yā jíin Pedro: ¿A nduú ní ncúndéé ndá nú cundito nú jíin nī vísō iin hora?

⁴¹ Coó ndito inī ndá nú de cācān táhvī nū jā chindeé yā ndóhó tácuā mā cōtó túnī jānehén ndóhó jā sáhá nú cuāchi. Chi cúnī ndija ánō nū squíncuu vāha nú, sochi yiqui cúñu nú chi nduú fuerza, ncachī yā.

⁴² De nī jēhēn tucu yā vuelta ūū, de suha nī jīcān táhvī yā: Tatá maá sá, de tú mā cúu cujiyo tūndóhó yáhá jā má ndóhó sá, de ná cóo jā cúnī maá ní, ncachī yā.

⁴³ De nī nenda tucu yā nūū dē, de nī jinī yā jā quíxīn tucu ndá dē, chi ndasí jíhī dē máhná.

⁴⁴ De nī sndóo yā dē, de cuāhān tucu yā cuācācān táhvī yā vuelta ūnī, de suni tūhun ñúcuán nī ncāhān yā.

⁴⁵ Sá de nī nenda tucu yā nūū ndá dē, de nī ncāhān yā: Mitan de cūsūn ndá nú-ni cā de natátú nú. De nduú chi ja nī nquenda hora, de nduhū, Yāā nī nduu tēe, natūu nī de tiin ndá tēe íyó cuāchi nduhū.

⁴⁶ Nacuiñī ndá nú, chi ja vāji tēe nastúu nduhū, de cōhōn jíin dē, ncachī yā.

Jā ní ntiin ndá dē Jesús

(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴⁷ De juni sūcuán cáhān cā yā, de nī nquenda-ni Judas, iin táhān jā úxī ūū tēe scuáha jíin yā. De vāji cuāhā tēe jíin dē, ndíso ndá dē espada jíin ñutun. Chi ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ñáhnú jā ndácu nūū nchivī hebreo, nī ntetiñú ndá tēe ñúcuán.

⁴⁸ De Judas, tēe jā nastúu yā, ja nī jēhe dē iin seña nūū ndá tēe ñúcuán, chi nī ncachī dē: Tēe jā techuhú nī, ñúcuán cúu. De tiin ndá nú dē, ncachī dē.

⁴⁹ De nī nquenda dē nūū Jesús, de nī ncāhān dē: Tancuaā, Maestro, ncachī dē. De nī ntechuhú dē yā.

⁵⁰ De nī ncāhān Jesús jíin dē: Amigo, ¿nā tiñu vāji nú? ncachī yā. Nūcuán de nī nquenda ndá cā tēe, de nī ntiin dē Jesús.

⁵¹ De iin tēe jā íyó jíin Jesús, nī ntavā dē espada dē, de nī jehndē dē sōho iin mozo maá sūtū cúñáhnú cā.

⁵² Nūcuán de nī ncāhān Jesús jíin dē: Nachuvāha espada nū, chi ndācá jā cánā jíin espada, suni jíin espada cuū.

⁵³ ¿De á nduú jíin ndá nú jā cuu cācān táhvī nī nūū Tatá nī, de mitan ñūhún tají yā víhí cā ūxī ūū mil ángel andiví jā scácu nduhū?

⁵⁴ Sochi tú sūcuán, ¿de nāsa cuu squíncuu tūhun jā yósō nūū tutū īī jā cánuú ndoho nī sūcuán? ncachī yā.

⁵⁵ Nūcuán de nī ncāhān yā jíin nchivī cuāhā: ¿De va tēe cuihná cúu nī jā vāji ndá nú jíin espada jíin ñutun jā tiin ndá nú nduhū, á naá cúu? Ndācá quívi nī īyo nī jíin ndá nú inī templo cāhnú, nī stēhēn nī tūhun, de nduú ní ntíin ndá nú nduhū.

⁵⁶ De sūcuán sáhá ndá nú tácuā quee ndaā jā cáhān tutū īī jā ní ntee ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios, ncachī yā. Nūcuán de ndihi

tēe scuáha jíin yā, nī sndóo dē yā, de nī jinu dē cuāhān dē.

Jā ní iñi Jesús nūū junta ndá tēe cúñáhnú cā

(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ De ndá tēe jā ní ntiin Jesús, cuāhān dē jíin yā nūū Caifás, tēe cúu sūtū cúñáhnú cā. De ñúcuán íyó tūtú ndá tēe stéhēn ley janahán, jíin ndá tēe ñáhnú jā ndácu tiñu.

⁵⁸ De Pedro chi jíicá-ni níquīn dē yā, de nī nquenda dē patio sūtū cúñáhnú cā. De nī nguīvi dē inī patio, de nī jēcundeē dē jíin ndá policía, tácu cunī dē nāsa coo síquī yā.

⁵⁹ De ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ñáhnú jíin ndihi tēe sáhá junta cúñáhnú cā, nī nducú dē tēe jā cāhān tūhun tūhún síquī Jesús, chi cahñi dē yā cúnī dē.

⁶⁰ De vísō nī nquenda cuāhā nchivī jā cāhān tūhún, sochi nduú ní níhīn ndá dē cuāchi síquī yā jā cuū yā. De jā sándihí de nī nquenda ūū testigo jā ní ncāhān tūhun tūhún síquī yā:

⁶¹ Tēe yáhá nī ncāhān dē jā cuu canī dē templo Yāa Dios, de nūū únī-ni quīvi de nasāhá dē, ncachī nduū dē.

⁶² Ñúcuán de nī nacuiñi maá sūtū cúñáhnú cā, de nī ncāhān dē jíin yā: ¿Nūcu nduú cāhān cuitī nū? ¿A íyó ndāā jā cāhān ndá tēe yáhá síquī nū? ncachī dē.

⁶³ Sochi nduú ní ncāhān cuitī Jesús. De nī ncāhān maá sūtū cúñáhnú cā: Cāhān nīhin nī jíin nú jā cachī ndāā nū cunini maá Yāa Dios, Yāa técū. Cachī cājí tú maá nú cúu Cristo, Sēhe Yāa Dios, ncachī dē.

⁶⁴ De nī ncāhān Jesús: Suu cúu nī, tá cúu nūū cāhān nū. De suni cāchī tūhun nī nūū ndá nú jā ndācá quīvi jā quiji de cunī nū jā nduhū, Yāa nī nduu tēe, cundeē ni lado cuáhá Yāa íyó poder, de ndiji nī ichi andiví jíin vícō, ncachī yā.

⁶⁵ Ñúcuán de sūtū cúñáhnú cā nī ndatá dē-ni sahma dē jā ní nguīti ndasí inī dē, de nī ncāhān dē: Tēe yáhá chi cāhān dē tūhun nāvāha jā quīti inī Yāa Dios, chi sáhá dē maá dē Sēhe Yāa Dios. ¿Nā testigo cā jíni ñúhún ó túsaá? Chi ja nī jini ndá nú tūhun nāvāha jā cāhān dē.

⁶⁶ ¿De nāsa jáni inī ndá nú? ncachī dē. De nī ncāhān ndá nchivī cuāhā: Cuāchi cúu jā

cāhān dē súcuán, de jíni ñúhún jā cuū dē, ncachī.

⁶⁷ Ñúcuán de nī ntivī síí ndá dē nūū yā, de nī ncani dē yā. De sava cā dē nī ncatū dē nūū yā.

⁶⁸ De nī ncāhān ndá dē: De tú Cristo cúu nú, de cachī nā tēe nī ncani ndóhó, ncachī dē.

Jā ní ncachī Pedro jāá nduú jíni dē yā

(Mr. 14.66-72; Lc. 22.56-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ De juni súcuán cúu, de ndéē Pedro tāvēhé inī patio. De nī nquenda iin ñahan sátíñú vehe ñúcuán, de nī ncāhān ña jíin dē: Ndóhó chi suni nī jica nú jíin Jesús tēe Galilea, ncachī ña.

⁷⁰ De maá dē nduú ní ncachī dē, chi nī ncāhān dē nī jini ndá nchivī: Nduú jíni nī nā tūhun cāhān nū, ncachī dē.

⁷¹ De nī nquee dē viéhé quēhe, de nī jinī incā ñahan nūū dē. De nī ncāhān ña jíin nchivī íyó ñúcuán: Tēe yáhá chi suni nī jica dē jíin Jesús, tēe ñuū Nazaret, ncachī ña.

⁷² Sochi nduú ní jétúhún tucu dē, chi sa nī ncāhān téyíí dē: Nduú jíni ni tēe ñúcuán, ncachī dē.

⁷³ De nī ncunúú jacū cā, de nchivī íyó ñúcuán nī nquenda ji nūū Pedro, de nī ncāhān ji: Jāndāā ndija jā suni táhān ndá tēe ñúcuán cúu nú, chi nijin cāhān nū jā tēe Galilea cúu nú, ncachī ji.

⁷⁴ Sá de nī nquijéhé dē cāhān téyíí dē jā ná cundeē cuāchi síquī dē de tú nduú cāhān ndāā dē: Nduú jíni cuitī ni tēe ñúcuán, ncachī dē. De nī ncana-ni lohló.

⁷⁵ De nī nūcūhun inī dē tūhun jā ní ncāhān Jesús jíin dē: Jondē tá ncháha ca cana lohló, de yūhú nú de cachī nū únī vuelta jāá nduú jíni nū nduhū. De nī nquee dē cuāhān dē, de nī jacu ndasí dē jā ní ncachī dē jāá nduú jíni dē yā.

27

Jā cuāhān ndá dē jíin yā nūū Pilato
(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

¹ De tá nī ncunijin, de ndācá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ñáhnú jā ndácu nūū nchivī hebreo, nī scáni táhān dē tūhun nāsa sáhá dē jā cuū Jesús.

² De nī juhnī ndá dē yā, de cuāhān dē jíin yā nūū Poncio Pilato, tēe cúu gobernador.

*Jā ní jīhī Judas
(Hch. 1.16-19)*

³ Ñúcuán de Judas, tēe jā ní nastúu yā, nī jinī dē jā ní ncunihin sīquī yā jā cuū yā. De nī ntahúhvī inī dē, de nī nacuāha dē ōcō ūxī xūhún plata jā ní nīhīn dē nūū ndá sūtū cúñáhnú jíin nūū ndá tēe ñáhnú.

⁴ De nī ncāhān dē jíin: Cuāchi nī nsāhá sá jā ní nastúu sá iin tēe jā cuū dē, de nduú nā cuāchi dē. De nī ncāhān ndá dē: ¿Nā cuá ndíhvī inī ndá nī? De cuāchi maá nú cúu, ncachī dē.

⁵ De nī nasquéne Judas xūhún ñúcuán inī templo. De nī nquee dē cuāhān dē, de nī scuéhné dē maá dē.

⁶ De ndá sūtū cúñáhnú nī nastútú dē xūhún ñúcuán, de nī ncāhān dē: Mā cúu chuhun ó xūhún yáhá inī jātūn nūū sócō ndá nchivī, chi xūhún jā ní jēcunáá jā cuū iin tēe cúu, ncachī dē.

⁷ Ñúcuán de nī nsāhá ndāā ndá dē jā xūhún ñúcuán cueen dē ñuhun jā nání Lugar Ñuhun Quíxín, tácuā ñúcuán quiyuhū ndá nchivī jīcā.

⁸ De jā suu cúu jā jondē mitan nání ñuhun ñúcuán Lugar Ñuhun Nīñī.

⁹ De súcuán nī nquee ndāā tūhun nī ncāhān Jeremías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán: Nī nquehen ndá dē ndíhócō ūxī xūhún plata, de súcuán-ni cúu iin yāhvi jā ní nsāhá nchivī Israel cuenta nāsaa-ni ndéē yā nūū jī.

¹⁰ De jíin xūhún ñúcuán nī jeen ndá dē ñuhun quíxín, tá cúu nūū ní ndacu maá Jētohō ō Yāā Dios nūū ni. Ncachī Jeremías.

*Jā ní ññi Jesús nūū Pilato
(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)*

¹¹ De tá nī nguenda ndá dē jíin Jesús nūū gobernador, tēe cúu Pilato, de nī jīcā tūhún dē yā: ¿A maá nú cúu Rey nchivī hebreo? ncachī dē. De nī ncāhān Jesús: Suu cúu nī, tá cúu nūū cāhān nū, ncachī yā.

¹² De ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ñáhnú jā ndácu tiñu, nī ncāhān dē cuāchi sīquī yā. Sochi nduú ní scócóo cuitī yā.

¹³ Ñúcuán de nī ncāhān Pilato jíin yā: ¿A nduú jíni nú jā cuāhā cuāchi cāhān ndá dē sīquī nū? ncachī dē.

¹⁴ Sochi nduú ní ncāhān cuitī yā ni iin tūhun jíin dē. De nī nsāhvi ndasí inī gobernador jāá nduú ní ncāhān cuitī yā.

*Jā ní nsāhá ndāā ndá dē jā cahnī dē yā
(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)*

¹⁵ De íyó costumbre gobernador jā quivī vico ñúcuán siāā dē iin tēe yíhí vecāa, nā-nī tēe cúnī nchivī jā siāā dē.

¹⁶ De quivī ñúcuán íyó iin tēe yíhí vecāa, nání dē Barrabás, de ja nī jītē nuu tūhun jā ní nsāhá dē cuāchi xeēn.

¹⁷ De tá nī ndutútú nchivī, de nī ncāhān Pilato jíin jī: ¿Ní tēe cúnī ndá nú jā siāā nī mitan: A Barrabás á Jesús jā cúu Cristo, Yāā jā ní ntají Yāā Dios? ncachī dē.

¹⁸ Súcuán nī ncāhān dē chi cúnī dē siāā dē Jesús. Chi ja nī jīcūhun inī dē jā ní ncucuásún inī ndá sūtū ñúcuán, de jā suu cúu jā ní nasiáha ndá dē yā nūū dē.

¹⁹ De juni ndéē Pilato silla nūū sáhá ndāā dē tiñu, de ñasíhí dē nī ntetíñú ña tūhun nī nquiji nūū dē: Mā quivī nduū nū jíin ndá nchivī sīquī tēe ndāā jīñā, chi cuni de ndasí nī nsiúhú jāni nduhū jā sīquī dē, ncachī ña.

²⁰ Sochi ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ñáhnú, nī scāhān dē nchivī jā cācān jī jā ná siāā dē Barrabás, de ná cúu Jesús.

²¹ Ñúcuán de nī jīcā tūhún tucu gobernador: Jā nduū dē, ¿ní iin dē cúnī ndá nú jā siāā nī? ncachī dē. De nī ncāhān jī: Siāā ní Barrabás, ncachī jī.

²² De nī jīcā tūhún Pilato: ¿Túsaá de nāsa cúnī ndá nú jā sáhá nī jíin Jesús, tēe cúu Cristo? ncachī dē. De nī ncāhān ndihī jī: Cata caa ní dē yīcā cruz, ná cúu dē, ncachī jī.

²³ Ñúcuán de nī ncāhān Pilato: ¿Nā cuāchi nī nsāhá dē túsaá? De ndá nchivī nī ncana jee ndasí jī: Cata caa ní dē yīcā cruz, ná cúu dē, ncachī jī.

²⁴ De nī jinī Pilato jāá nduú cundeé dē jíin nchivī, chi sa víhí cā cúvaā jī. De nī ndacu dē jā ná quíjī ndute, de nī nandahá dē nūū nchivī cuāhā. De nī ncāhān dē: Jā nándahá nī yáhá cúu seña jāá nduú nā cuāchi cundeē sīquī nī jā cuū tēe vāha yáhá. Chi sīquī ndá máá nú ná cundeē, ncachī dē.

25 De nī ncāhān ndihi nchivī: Suu sīquī ndá máá sá jíin sīquī sēhe sá ná cúndeē cuāchi jā cuū dē, ncachī ji.

26 Sá de nī nsiāā dē Barrabás cuāhān. De nī ndacu dē jā ná cáni ndá soldado Jesús, jíin jā cata caa dē yā yīcā cruz.

27 Nūcuán de ndá soldado cuāhān dē jíin Jesús inī palacio. De nī ncana dē ndihi táhān dē nī ncutútú dē nūū yā.

28 De nī ntavā ndá dē sahma yā, de nī nchuhun dē yā iin sahma cuahá jā cúu sahma rey.

29 De nī nsāhá ndá dē iin corona iñu, de nī nchuhun dē xīnī yā. De nī nchihi dē ndahá cuahá yā iin ñutun jā cúu tá cúu bastón. De nī nsāhá catá dē nūū yā, chi nī jēcuīñī jítí dē, sáhá dē jā chíñúhún dē yā. Nācā vāha rey cúu Rey nchivī hebreo, ncachī dē.

30 De nī ntivī sīí ndá dē nūū yā. De nī naquehen dē ñutun jā ní nchihi dē ndahá yā, de nī ncuun dē xīnī yā.

31 De tá nī ncuu nī nsāhá sácá dē yā, de nī ntavā dē sahma cuahá jā ñúhún yā, de nī nachuhun dē yā sahma maá yā. De cuāhān dē jíin yā jā cata caa dē yā yīcā cruz.

Jā ní jata caa dē yā yīcā cruz

(Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

32 De tá nī nquee ndá soldado jíin yā, de nī jēcutáhān dē jíin iin tēe ñuū Cirene, nání dē Simón. De nī ntee ndá dē tiñu tēe ñúcuán jā cuiso dē cruz yā.

33 De nī nquenda ndá dē iin lugar nūū nání Gólgota, de tūhun ñúcuán cáhān: Lugar Yiqui Xínī.

34 De nī jēhe ndá dē vino jā ní nsacā nuu jíin iin jā úguā jā coho yā. De tá nī jito túnī yā, de nduú ní ncúnī yā coho yā.

35 De tá nī ncuu nī jata caa dē yā yīcā cruz, de nī nsāhá dē suerte sīquī nāsa nīhīn iin iin dē sahma yā. De súcuán nī nquee ndaā tūhun jā ní ntee tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán: Tavā ndá dē suerte sīquī nāsa nīhīn iin iin dē sahma nī, ncachī yā, cáchī tutū.

36 Sá de nī jēcundeē ndá dē ñúcuán jā coto dē jondē cuū yā.

37 De nī ntee dē iin tūhun xīnī cruz yā jā cáhān nā sīquī nī jīhī yā: Yáhá cúu Jesús, Rey nchivī hebreo, cáchī.

38 De suni nī jata caa ndá dē ūū tēe cuíhná yīcā ūū cā cruz, iin dē lado cuahá yā, de incā dē lado sátín yā.

39 De nchivī jā yáha ñúcuán, scuícó ji xīnī ji, de nī ncāhān yīchī ji:

40 Ndóhó chi cáhān nū jā canī nū templo cāhnú, de nūū únī quīvī de nasāhá nú. Túsaá de scácu nú maá nú mitan. De tú Sēhe Yāā Dios cúu nú, de nuu nú yīcā cruz viī, ncachī ji.

41 De ndá sūtū cúñáhnú, jíin tēe stéhēn ley janahán, jíin tēe grupo fariseo, jíin ndá tēe ñáhnú, suni súcuán nī ncāhān catá dē nūū yā, de cáhān ndá máá dē:

42 Tú incā nchivī nī scácu dē, ¿de nūcu nduú cúu scácu dē maá dē mitan? Tú Rey nchivī Israel cúu dē, de ná núu dē yīcā cruz, tácuca candíja ó dē.

43 Nī ncandíja dē Yāā Dios, de ná scácu yā dē mitan de tú cúndáhvī inī yā dē, chi nī ncāhān dē jā cúu dē Sēhe yā, ncachī ndá dē.

44 De nduú tēe cuíhná jā ndíta caa xiín yā, suni súcuán nī ncāhān nāvāha dē.

Jā ní jīhī Jesús

(Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

45 De tá nī ncuu cahūxī ūū, de nī ncuneē ní cáhnú jondē cahūnī.

46 De tá cahūnī, de nī ncana jee Jesús: Elí, Elí, ¿lama sabactani? De tūhun ñúcuán cáhān: Yāā Dios maá sá, Yāā Dios maá sá, ¿nūcu nī sndóo ní sāán?

47 De sava nchivī íñī ñúcuán, nī jini ji jā cáhān yā, de nī ncāhān ji: Tēe yáhá cána dē Elías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán, ncachī ji.

48 De nī jinu-ni iin tēe, nī jēquēhen dē iin cáchī, de nī nchundaji dē nūū vinagre iyá. De nī ntee dē xīnī iin ñutun, de nī ntee dē yuhú yā jā coho yā.

49 De nī ncāhān sava cā dē: Cundetū nú, cúndēhé ó tú quiji Elías scácu dē á nduú, ncachī ji.

50 De maá Jesús nī ncana jee yā incā vuelta, de nī jīhī yā-ni.

51 De sahma jā ndíta caa jā ndásī nūū cuarto ī inī templo cāhnú, nī ndātā-ni sava sava jondē xīnī jíin jondē jēhē. De nī ntāan, de nī ndātā toto.

52 De nī nune yavī nūū yíyuhū ndīyi, de cuāhā ndīyi jā ní ncandíja ji Yāā Dios, nī natecū ji.

⁵³ De nī nq̄ee ndá ji nūū yíyuhū ji, de tá nī natecū Jesús de nī ndīvi ji inī ciudad īī Jerusalén, de cuāhā nchivī nī jinī nūū ji.

⁵⁴ De tá nī jīhī Jesús, de tēe cúu capitán jín ndá tēe íñī jín dē jā jíto dē jondē cuū yā, nī jinī ndá dē jā ní ntāan, jín ndá cā tiñu jā ní ncuu. De nī nchūhū ndasí ndá dē, de nī ncāhān dē: Jāndāā ndija jā Sēhe Yāā Dios cúu tēe yáhá, ncachī dē.

⁵⁵ De ñúcuán íñī cuāhā ñahan, ndéhé jíca ña. De suu ndá ñahan ñúcuán nī jēcuniquīn ña Jesús jondē Galilea, vāji ña jā chíndeē ña yā.

⁵⁶ De ūnī ña cúu María ñuū Magdala, jín María naná Jacobo jín José, jín naná ndúū sēhe Zebedeo.

Jā ní nchiyuhū dē yā

(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁵⁷ De tá nī ñini quīvī ñúcuán, de nī nquenda iin tēe cuicá, nání dē José, de tēe ñuū Arimatea cúu dē.

⁵⁸ Tēe yáhá nī jēhēn dē nūū Pilato, de nī jīcān dē yiqui cúñu Jesús. De nī ndacu Pilato jā ná cuāha ji nūū dē.

⁵⁹ De José nī nquehen dē yiqui cúñu yā, de nī nchusúcún dē iin sahma cuijín ndoo.

⁶⁰ De névāha dē iin yavī ndīyi jā ní ncaān jeé yīcā iin cava, nūū ncháha ca quiyuhū ndīyi. De ñúcuán nī nchiyuhū dē yā. De nī jasi dē iin yūū cāhnú yuhú yávī, de cuāhān dē.

⁶¹ De María ñuū Magdala, jín incā María, ndéē ña ichi nūū nūū yíyuhū yā.

Jā ní jíto ndá soldado nūū yíyuhū yā

⁶² De nī ncuu ndācá tiñu yáhá maá quīvī jā sáhá tūha nchivī jā quiji quīvī nátátú. Sá de nī ncunijín maá quīvī nátátú. De ndá sūtū cúñáhnú jín ndá tēe grupo fariseo, nī jēhēn dē nūū Pilato.

⁶³ De nī ncāhān ndá dē: Señor, núcūhun inī ndá sá jā tá nī ntecū tēe stáhvī néhēn ñúcuán, de nī ncāhān dē jā natecū dē nūū únī quīvī.

⁶⁴ Túsaá de ndacu ní jā ná cóto vāha ndá soldado yuhú yávī ñúcuán jondē tá nī nchāha ūnī quīvī. Chi tú nduú de sanaā de quiji ndá tēe jā ní scuáha jín dē, de natavā cuīhná dē ndīyi ñúcuán jacuáā, quīhīn dē jín. Ñúcuán de cachī ndá dē nūū nchivī jā ní natecū tēe ñúcuán. De víhī cā cuu

tūhun stáhvī ñúcuán nsūū cā jā xíhna ñúhún, ncachī ndá dē.

⁶⁵ De nī ncāhān Pilato jín dē: Yáhá íyó ndá soldado. Cuáhán jín dē, de sáhá cutú vāha ndá nú yuhú yávī, de coto vāha ndá nú, tú nāsa cuu vāha cā sáhá nú, ncachī dē.

⁶⁶ De cuāhān ndá dē, de nī nsáhá cutú dē yūū jā ndásī yuhú yávī nūū yíyuhū yā, de nī stīin vāha dē. De nī jani dē ndá soldado jā coto.

28

Jā ní natecū Jesús

(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

¹ De nī nchāha quīvī nátátú, de nī ncu-nijín quīvī domingo. De María ñuū Magdala jín incā María, nī jēndéhé ña nūū ní nchiyuhū Jesús.

² Ñúcuán de iin sanaā-ni de nī ntāan nīhin ndasí. Chi iin ángel maá Jētohō ō Yāā Dios nī ncuun yā ichi andiví, nī nquenda yā nūū ní nchiyuhū Jesús. De nī stáá yā yūū jā ndásī yuhú yávī, de nī jēcundeē yā sīquī.

³ De jēndütē nūū yā modo taja, de sahma ñúhún yā yaa ndasí tá cáá yūhvā volcán.

⁴ De ndá soldado jíto ñúcuán nī nquisi dē jā yúhú dē ndéhé dē yā. De nī ncuu ndá dē modo ndīyi-ni.

⁵ De nī ncāhān ángel jín ndúū ñahan ñúcuán: Mā cúyūhú nú, chi jínī ní jā nánducú nú Jesús, Yāā nī jīhī yīcā cruz.

⁶ Nduú cā yā yáhá, chi ja nī natecū yā, tá cúu nūū ní ncachī yā. Nehēn de cunī nū nūū ní jaquīn ndá dē yā.

⁷ De ñamā quīnohōn nū, de cachī nū nūū ndá tēe scuáha jín yā jā ní natecū yā. De xihna cā maá yā jīnū Galilea, sá de cuēē ndá máá nú, de ñúcuán cunī nū nūū yā, cachī nū nūū ndá dē. Ja nī ncachī tūhun nī nūū nū, ncachī ángel.

⁸ Ñúcuán de nī nq̄ee ndúū ña nūū ní nchiyuhū yā, de ñamā cuāhān ña. De yúhú ña, de suni cúsiī ndasí inī ña. De nī jinu ña cuācachī tūhun ña nūū ndá tēe scuáha jín yā.

⁹ De juni cuāhān ña, de nī nquenda-ni Jesús nūū ña, de nī ncāhān yā jín ña. De nī ntandēē ña nūū yā, de nī numi ña sūcūn jéhē yā, de nī nchiñúhún ña yā.

¹⁰ De nī ncāhān yā jín ña: Mā cúyūhú ndúū nū. De cuáhán de cachī tūhun nú nūū ndá hermano ni, tēe nī scuáha jín nī, jā ná

quínohōn ndá dē Galilea, de ñúcuán cunī dē nūū ni, ncachī yā.

Tūhun jā ní ncāhān ndá soldado

¹¹ De juni cuāhān ndúū ña, de sava soldado jā ní jito ñúcuán, cuānohōn dē jondē ciudad. De nī ncachī tūhun dē nūū ndá sūtū cúñáhnú ndācá tiñu jā ní ncuu.

¹² De ndá sūtū cúñáhnú nī ndutútú dē nūū ndá tēe ñáhnú jā ndácu tiñu, de nī scáni táhán dē tūhun. Ñúcuán de nī jēhe dē cuāhā xūhún nūū ndá soldado.

¹³ De nī ncāhān dē: Cachī ndá nú jā ndá tēe scuáha jíin dē nī nquiji jacuāā, de nī natavā cuīhná ndīyi ñúcuán juni quíxīn ndá nú, cachī nū.

¹⁴ De tú cuni gobernador tūhun yáhá, de ndá máá nī quīscáhān ni dē, tácuā mā níhīn ndá nú castigo, ncachī dē.

¹⁵ De ndá soldado nī nquehen dē xūhún, de nī ncāhān dē tá nī ncachī ndá nūū dē. De jondē mitan chí súcuán cáhān ndá nchivī hebreo tá cúu nūū ní ncāhān ndá soldado.

Jā ní ntetiñú yā dē jā nacani dē tūhun

(Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

¹⁶ De ndihúxī iin tēe nī scuáha jíin yā, cuānohōn dē Galilea, jondē yucu nūū ní ncachī Jesús jā quíhīn dē.

¹⁷ De tá nī jinī ndá dē nūū yā, de nī nchiñúhún dē yā. Sochi sava dē nduú cándíja vāha dē jā maá yā cúu.

¹⁸ De nī ntandeē yā nūū dē, de nī ncāhān yā jíin ndá dē: Ja nī ntaji Yāā Dios ndihi poder nūū ni jā tatúnī ni inī andiví jíin ñayīví.

¹⁹ Túsaá de cuáhán ndá nú nūū nchivī ndācá nación, de stéhēn nū tūhun nī nūū ji tácuā cándíja ji. De scuénduté nú ji jā ní ncandíja ji maá Tatá jíin Sēhe jíin Espíritu Santo.

²⁰ De stéhēn nū nūū ji jā ná cuétáhví ji ndācá tiñu jā ní ndacu nī nūū nū. De cuhun inī nū jā maá nī íyó nī jíin nú ní cání jondē quíví jā jīnu ñayīví, ncachī yā. De nī ncuu. Amén.

TUHUN VAHA JA NI NTEE SAN MARCOS

Tuhun Juan tēe scuénduté

(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

¹ Yáhá quijéhé tuhun vāha maá Jesucristo, Sēhe Yāa Dios, jā ní nquiji yā jā scácu yā yóhó.

² Isaías, tēe nī nacani tuhun Yāa Dios jondē janahán, súcuán nī ntee dē tuhun Juan nū tutū:

Tají nī tēe nacani tuhun nī cosō nūú dē ichi nūú nū,
tácua coo tūha nchivī jā quiiji nú, ncachī Yāa Dios jíin Cristo.

³ De tēe ñúcuán cana jee dē jondē nūú ñuhun tíhá:

Sāhá tūha ndá nú maá nú, chi quenda maá Jētohō ō.

De sāhá ndá nú tiñu ndāā, chi vāji yā, cachī dē.

Ncachī Isaías.

⁴ De Juan nī jīnū dē jondē nūú ñuhun tíhá, scuénduté dē nchivī. De cáhān dē jíin jī jā ná nacani inī jī jā sndóo jī cuāchi jī de cuenduté jī, tácua cune cáhnú inī Yāa Dios nūú cuáchi jī.

⁵ De ndācá nchivī región Judea jíin nchivī ciudad Jerusalén, nī nguenda jī nūú dē. De nī nacani ndāā jī cuāchi jī nūú Yāa Dios, de nī scuénduté dē jī inī yūte Jordán.

⁶ De sahma ñúhún Juan cúu ixi camello, de núhnī iin cinturón ñii chījin dē. De jā tēcú dē cúu tīca langosta jíin ndūxi yōcō.

⁷ De suha nī nacani dē tuhun: Quiji maá Yāa jā cúñáhnú ndasí cā nsūú nduhū. Chi nduú cúñáhnú cuitī ni nūú yā, ni jā cuetíñú yā nduhū vísō iin tiñu lúli cā jā jīqui ndeyi nī nandají nī correa nījān yā.

⁸ De nduhū chi jíin ndute scuénduté nī ndá nú, sochi Yāa ñúcuán chi modo jā scuénduté yā ndá nú cúu jā cuāha yā Espíritu Santo cundeē inī ánō nū, ncachī Juan.

Jā ní jenduté Jesús

(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

⁹ De nī ncuu jacū quivī, de Jesús nī nquee yā ñuū Nazaret ndáñuū Galilea, de Juan nī scuénduté dē yā inī yūte Jordán.

¹⁰ De tá nī nquee yā ndute, de nī jinī yā jā ní nune-ni nūú ndéē Yāa Dios andiví, de nī ncuun Espíritu Santo, nī jinū xīnī yā, de cáá tá cáá iin paloma.

¹¹ De ichi andiví nī ncāhān iin tuhun: Maá nú cúu sēhe nī jā mānī ndasí nī jíin, de cúsi ndasí inī ni jíin nú, ncachī.

Jā ní jito túnī Satanás Jesús

(Mt. 4.1-11; Lc. 4.1-13)

¹² Ñúcuán de nī jinū Jesús jondē nūú ñuhun tíhá nī nsāhá Espíritu Santo.

¹³ De ūū xico quivī nī ndeē yā nūú ñuhun tíhá ñúcuán nūú íyó ndá quití yúcú. De nī jito túnī Satanás yā. De tá cuāhān Satanás, de nī nguenda ndá ángel Yāa Dios, nī nchin-deē ndá yā.

Jā ní nquijéhé Jesús nacani yā tuhun región Galilea

(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)

¹⁴ Ñúcuán de tá nī nchihi ndá dē Juan vecāa, de nī nenda Jesús región Galilea, nacani yā tuhun vāha nāsa tátúnī Yāa Dios.

¹⁵ De nī ncāhān yā: Ja nī nguenda quivī, de ja nī ncuñatin jā tátúnī Yāa Dios nūú ndá nú. Nacani inī nū jā sndóo nú cuāchi nú, de candíja nú tuhun jā scácu yā ndóhó, ncachī yā.

Jā ní ncana yā cūmī tēe tīn tiacá

(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)

¹⁶ De jíca Jesús yuhú mar Galilea cuāhān yā. De nī jinī yā nūú Simón jíin ñanī dē Andrés. De tēe tīn tiacá cúu dē, de squée ndúú dē ñunu dē inī mar.

¹⁷ De nī ncāhān yā jíin dē: Cuniquīn nduhū ná cóhōn, de nasāhá nī ndóhó tēe jā níhīn cuāhā nchivī jā candíja nduhū, tá cúu nūú níhīn nū tiacá, ncachī yā.

¹⁸ Ñúcuán de nī sndóo-ni ndúú dē ñunu dē, de nī jēcuniquīn dē yā.

¹⁹ De nī jíca yā jacū cā, de nī jinī yā nūú Jacobo jíin ñanī dē Juan, ndúú sēhe Zebedeo, suni ndéē dē inī barco dē, náchicatún dē ñunu dē.

²⁰ De suni nī ncana yā dē jā cuniquīn dē yā. De nī sndóo-ni ndúú dē tatá dē Zebedeo inī barco jíin ndá mozo dē, de nī jēcuniquīn dē yā cuāhān dē.

Jā ní ntavā yā tāchī inī iin tēe
(Mt. 7.28-29; Lc. 4.31-37)

²¹ De nī jīnū yā jīn ndá dē ñuū Capernaum. De quīvī nātātú nī nquīvī yā inī vehe īī sinagoga, de nī stéhēn yā tūhun.

²² De nī nsāhvi inī nchivī nī jini ji tūhun stéhēn yā. Chi stéhēn vāha yā nūū ji, chi maá yā ndíso tíñú sīquī ndihi. De ndá tēe stéhēn ley janahán, nsūú súcuán stéhēn dē.

²³ De inī vehe īī sinagoga ñuū ñúcuán íyó iin tēe jā ñúhún tāchī inī. De nī ncana cóhó dē:

²⁴ ¿Nūcu vāji ní nūū ndá sá, Jesús ñuū Nazaret? ¿A vāji ní jā snāā ní sāán, á naá cúu? Ja jínī sá ní iin cúu ní, chi Sēhe īī Yāā Dios cúu ní, ncachī dē.

²⁵ De Jesús nī ncāhān xēēn yā nūū tāchī: Casī yuhú nú de quee nú inī dē, ncachī yā.

²⁶ De tāchī nī jahnī yíhī ndasí tēe ñúcuán. De nī ncana cóhó, de nī nquee-ni cuāhān.

²⁷ De ndihi nchivī nī nchūhú ji, de jicā tūhún táhán ji: ¿Nā cuá cúu yáhá? ¿A iin tūhun jeé cúu yáhá? Chi tēe yáhá cúñáhnú dē jā ndácu dē jondē nūū tāchī de quee ndá, ncachī ji.

²⁸ De ñamā nī jītē nuu tūhun Jesús cuāhān ní cáhnú región Galilea.

Jā ní nasāhá vāha yā naná chíso Simón Pedro

(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)

²⁹ De nī nquee yā jīn ndá dē inī vehe īī sinagoga. De Jesús cuāhān yā jīn Jacobo jīn Juan jondē vehe Simón jīn Andrés.

³⁰ De naná chíso Simón, cáá ña yíhī quīji ña. De nī ncachī tūhun ndá dē nūū yā jā cúhū ña.

³¹ Ñúcuán de nī ntandēē yā nūū cáá ña, de nī ntiin yā ndahá ña, de nī nacani yā ña. De nī nquee-ni quīji ña, de nī nsāhá ña jā ní nchajī yā jīn ndá dē.

Jā ní nasāhá vāha yā cuāhā nchivī
(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)

³² De tá nī nquēe ncandīi de nī ncuaā, de nī nquenda ndá nchivī vāsíaha ji ndá jā cúhū jīn jā ñúhún tāchī inī.

³³ De ndihi nchivī ñuū ñúcuán nī ncutútú ji viéhé ñúcuán.

³⁴ De nī nasāhá vāha yā cuāhā nchivī cúhū quéhén nūū cuēhē, de nī ntavā yā cuāhā tāchī inī ji. De ndá tāchī chi ja jínī

ji yā, sochi nduú ní jéhe yā tūhun jā cachī tūhun ji ní iin cúu yā.

Jā ní nacani yā tūhun región Galilea
(Lc. 4.42-44)

³⁵ De nehēn ndasí nī nacōo yā, chi jondē niquín cā. De nī nquee yā cuāhān sīn yā yātā ñúū nūū nduú nchivī, de ñúcuán nī jīcān táhvī yā.

³⁶ De Simón jīn ndá tēe íyó jīn dē, nī jēnanducú dē yā.

³⁷ De nī nanihīn ndá dē yā, de nī ncāhān dē jīn yā: Ndācá nchivī nānducú ji níhīn, ncachī dē.

³⁸ Sochī nī ncāhān maá yā: Sa cōhōn ndācá cā ñuū íyó ñatin, tácuā suni nacani nī tūhun nūū ji, chi jā suu cúu jā vāji nī, ncachī yā.

³⁹ De súcuán nī jica nuu yā ní región Galilea, nī nacani yā tūhun inī vehe īī sinagoga ndācá ñuū, de nī ntavā yā tāchī inī nchivī.

Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe ndóho cuēhē stéhyū

(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

⁴⁰ De iin tēe ndóho cuēhē stéhyū, nī nquenda dē nī jēcuñī jītī dē nūū yā, de nī ncāhān dē: Jínī sá jā cuu sáhá ní jā nduvāha sá, de tú cúnī ní, ncachī dē.

⁴¹ De Jesús nī ncundáhvī inī yā dē, de nī ntee yā ndahá yā dē, de nī ncāhān yā: Cúnī nī nasāhá vāha nī ndóhó. De ná ndúvāha nú, ncachī yā.

⁴² Te tá nī ncāhān yā súcuán, de nī nduvāha-ni tēe ndóho cuēhē stéhyū.

⁴³ Ñúcuán de nī natajī yā dē jā quínohōn dē, de nī ncāhān nīhin yā jīn dē:

⁴⁴ Mā cāchī cuitī nū nūū ni iin. Chi quīhīn nū stéhēn nū maá nú nūū sūtū, de cundahá nú jā sōcō nū nūū Yāā Dios sīquī jā ní ndundo nú nūū yā, tá cúu nūū ní ndacu Moisés janahán. De súcuán de cunī nchivī jā ní nduvāha nú, ncachī yā.

⁴⁵ De nī nquee dē cuāhān dē, de nī nquijéhé dē nācani dē tūhun nūū ndihi nchivī nāsa nī nduvāha dē. De sīquī ñúcuán nduú cā ní ncúu quīvī Jesús ndācá ñuū, chí cúchitú ndasí nchivī nūū yā. De nī jica yā yātā ndācá ñuū nūū nduú cúchitú nchivī. Sochi ndācá lado nī nquiji nchivī nūū yā.

2

*Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe nī nduvehlé
(Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)*

¹ De nī ncuu jacū quīvī, de nī nquīvi tucu Jesús űū Capernaum. De nī jinī nchivī jā ndéē yā vehe.

² De űamā nī ncutútú cuāhā nchivī, de nī nchitú vehe chi jondē viéhé nduú cā núne. De nī nacani yā tūhun Yāa Dios nū ji.

³ űúcuán de nī nquenda cūmī tēe nū yā, ndíso ndá dē iin tēe jā ní nduvehlé.

⁴ De nduú ní ncúu quīvi ndá dē nū yā sīquī jā íyó chitú nchivī. De nī ncaa dē sīquī vēhé, de nī nacune dē xīnī vēhé ndāa nū inī yā, de yavī űúcuán nī scúun dē tēe cūhū, yósó dē nū iin camilla.

⁵ De nī jinī Jesús jā cándíja ndá dē jā cuu nasāhá vāha yā tēe cūhū. De nī ncāhān yā jín tēe cūhū: Lílū, ja nēe cáhnú inī ni nū ndá cuāchi nú, ncachī yā.

⁶ De űúcuán ndéē jacū tēe stéhēn ley janahán, de ndá tēe űúcuán nī jani inī dē sīquī yā:

⁷ ¿Nūcu cáhān tēe yáhá súcuán? Cáhān dē tūhun nāvāha jā quītī inī Yāa Dios. Chi nduú cā nā incā cuu cune cáhnú inī nū cuāchi, chi mátúhún-ni Yāa Dios.

⁸ De nī jinī Jesús jā súcuán jáni inī ndá dē, de nī ncāhān yā jín dē: ¿Nūcu jáni inī ndá nú jā cáhān ni tūhun nāvāha?

⁹ Jā ndūū tūhun yáhá, ¿ní iin cúu jā vījín cā? ¿A jā cáhān ni jín tēe cūhū: Ja nēe cáhnú inī ni nū ndá cuāchi nú? ¿A vījín cā jā cáhān ni: Nacōo de naquehen nú camilla nū, de caca nú, cachī ni?

¹⁰ De mitan de ná stéhēn ni jā maá nī, Yāa nī nduu tēe, ndíso tíñú nī inī űayīví yáhá jā cune cáhnú inī ni nū cuāchi. Sá de nī ncāhān yā jín tēe nī nduvehlé:

¹¹ Cáhān ni jín nú, nacōo de naquehen nú camilla nū de quīnohōn nū vehe nú, ncachī yā.

¹² űúcuán de nī nacōo dē-ni, de nī naquehen dē camilla dē, de nī nquee dē cuāhān dē, nī jinī jínū ndihi nchivī. De ndiviī ji nī nsāhvi inī ji ndéhé ji, de nī ncāhān ji jā vāha ndasí Yāa cúu Yāa Dios. De cáchī ji: Ncháha ca cunī cuitī ō ni iin tiñu súcuán, ncachī ji.

*Jā ní ncana yā Leví
(Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)*

¹³ Sá de nī nquee tucu yā cuāhān yā jondē yuhú mar. De ndácá nchivī nī nquenda ji nū yā, de nī stéhēn yā tūhun nū ji.

¹⁴ Sá de nī nchāha yā cuāhān yā, de nī jinī yā nū Leví sēhe Alfeo, ndéē dē nū nástútú dē xūhún renta. De nī ncāhān yā jín dē: Cuniquīn nduhū ná cóhōn, ncachī yā. De nī nacuiñī dē-ni, de cuāhān dē jín yā.

¹⁵ űúcuán de nī jēhēn yā nī nchaji yā stāa vehe dē. De cuāhā tēe stútú xūhún renta jín ndá cā tēe sáhá cuāchi, suni ndéē dē yájī dē stāa jín Jesús jín ndá tēe scuáha jín yā, chi íyó cuāhā dē jā níquīn dē yā.

¹⁶ De ndá tēe stéhēn ley janahán jín tēe grupo fariseo, nī jinī dē jā yájī yā stāa jín ndácá tēe űúcuán. De nī ncāhān ndá dē jín ndá tēe scuáha jín yā: ¿Nūcu yájī maestro nū jín ndá tēe stútú xūhún renta jín ndá cā tēe sáhá cuāchi? ncachī dē.

¹⁷ De nī jinī Jesús, de nī ncāhān yā jín dē: Nchivī íyó vāha, nduú jini űúhún ji tēe tátán, chi nchivī cūhū cúu jā jini űúhún. De nduhū chi nduú vāji nī jā cana nī nchivī jāá nduú cuāchi, jā cúu ji tá cúu nchivī íyó vāha. Chi sa vāji nī jā cána nī nchivī íyó cuāchi, jā ná nacani inī ji de sndóo ji cuāchi ji, ncachī yā.

*Jā ní jīcā tūhún ndá dē yā sīquī jā conditē
inī*

(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

¹⁸ De nī ncuu iin quīvī jā íyó nditē inī ndá tēe scuáha jín Juan, jín ndá tēe scuáha jín grupo fariseo. De nī nquenda jacū tēe, nī ncāhān dē jín Jesús: Ndá tēe scuáha jín Juan jín jā scuáha jín grupo fariseo, quéhén vuelta íyó nditē inī dē nū Yāa Dios. De ndá tēe scuáha jín maá ní, ¿nūcu nduú sáhá dē súcuán?

¹⁹ De nī ncāhān Jesús jín dē: ¿A cuu conditē inī dē juni íyó cā ni jín dē? ¿A cuu conditē inī nchivī jā íyó vico tándāhá juni ndéē tēe tándāhá jín ji? Chi tá ndéē tēe tándāhá, de mā cūú conditē inī ji.

²⁰ Sochi quiji quīvī jā cujiyo tēe tándāhá, de quīvī űúcuán chi conditē inī ji.

²¹ De nī ncāhān yā ūū tūhun yátá sīquī jāá nduú quítáhān tūhun jeé jā stéhēn yā jín ndá tūhun janahán. Ncachī yā: Ni iin nduú náchuhun iin pedazo sahma jéé nū iin sahma túhú. Chi tú súcuán de ndiyi

pedazo jeé de tēhdē cā jā tūhú, de cundicā cā nūū tēhdé.

²² De nī nduú chūhun vino jeé inī ñii tūhú. Chi tú súcuán de vino jeé ndatá ñii, de naā vino jíin ñii. Jā ñúcuán cánuú jā chuhun ji vino jeé inī ñii jéé.

Jā ní jehndē ndá dē xīnī trigo quīvī nātātú (Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

²³ De iin quīvī nātātú nī nchāha Jesús cuāhān yā nūū cáa trigo. De ndá tēe scuáha jíin yā nī nquijéhé dē jēhdē dē xīnī trigo yájī dē.

²⁴ Ñúcuán de ndá tēe grupo fariseo nī ncāhān dē jíin yā: Cūndēhé. ¿Nūcu sáhá ndá tēe scuáha jíin nú súcuán? Chi cáchi ley Moisés jā má cūú sáhá ó ni iin tiñu quīvī nātātú, ncachī dē.

²⁵ De nī ncāhān maá yā jíin dē: ¿A nduú ní ncāhvi ndá nú tutū nāsa nī nsáhá David, iin quīvī jā ní ncumanī jā cajī dē, de nī jīhī dē sōco jíin ndá tēe jā ní íyo jíin dē?

²⁶ De nī nquīvi dē inī vehe Yāa Dios. De Abiatar nī ncuu sūtū cúñáhnú cā. De nī nchajī dē pan ī jā yósō nijin nūū Yāa Dios. De nduú nā ley jā cajī ni iin tēe, chi maá-ni sūtū cúu jā yájī. De suni nī jēhe dē nī nchajī ndá tēe íyó jíin dē. De nduú nā cuāchi ní íyo sīquī dē, ncachī yā.

²⁷ De suni nī ncāhān yā jíin ndá dē: Nduú ní jécōo nchivī jā ndoho ji nūū quīvī nātātú, chi sa nī jécōo quīvī ñúcuán jā sīquī nchivī tácuā natātú ji.

²⁸ Túsaá de nduhū, Yāa nī nduu tēe, maá nī cúu jā tátúnī sīquī nāsa sáhá nchivī quīvī nātātú, ncachī yā.

3

Jā ní nduvāha tēe nī nchīchī ndahá (Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

¹ De nī nquīvi tucu Jesús inī iin vehe ī sinagoga. De ñúcuán íyó iin tēe jā ní nchīchī iin ndahá dē.

² De ndá tēe grupo fariseo ndéhé yuhū dē yā, tú nasáhá vāha yā tēe ñúcuán quīvī nātātú, tácuā nīhīn dē cuāchi sīquī yā.

³ Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin tēe jā ní nchīchī ndahá: Nacuiñī de cuiñi nú mähñú yáhá, ncachī yā.

⁴ De nī jīcā tūhún yā ndá dē: ¿Nāsa cāhān ley sīquī quīvī nātātú? ¿A jā sáhá vāha ó, á jā

sáhá nēhén ó? ¿A jā nasáhá vāha ó nchivī ja ñatin cuū, á sáhá ó jā cuū ji? ncachī yā. De ndá máá dē chi nduú ní ncāhān cuitī dē.

⁵ De quitī inī yā ndéhé yā nūū ndá dē, de nī ncucuécá inī yā jā nīhin inī dē. De nī ncāhān yā jíin tēe jā ní nchīchī ndahá: Scāā ndahá nú, ncachī yā. De nī scāā dē, de nī nduvāha-ni ndahá dē.

⁶ Ñúcuán de nī nquee ndá tēe grupo fariseo, de nī scāni táhān dē tūhun jíin ndá tēe grupo Herodes jā sīquī yā, nāsa cahnī dē yā.

Jā ní nquenda cuāhā nchivī nūū yā yuhú mar

⁷ De Jesús cuāhān yā jondē yuhú mar jíin ndá tēe scuáha jíin yā. De cuāhā nchivī región Galilea nī jēcuniquīn ji yā.

⁸ De saá-ni nchivī región Judea, jíin nchivī Jerusalén, jíin nchivī Idumea, jíin nchivī jā ndéē lado yūte Jordán nūū quēnda ncan-diī, jíin nchivī región Tiro jíin Sidón, cuāhā ndasí nchivī nī jini ji tūhun tá ñáhnú ndasí tiñu sáhá yā, de nī nquenda ndá ji nūū yā.

⁹ De nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā jā ná cóo tūha iin barco quīvi yā, tácuā mā chitú nīhin nchivī cuāhā ní xiín yā.

¹⁰ Chi ja nī ncuu cuāhā nchivī nī nasáhá vāha yā, de jā ñúcuán vāji cuāhā cā nchivī jā ndóho ndácá nūū cuēhé, de chitú nīhin ji ní xiín yā jā quehé ji yā cúnī ji.

¹¹ De ndá nchivī jā ñúhún tächī inī, tá nī jini nūū yā, de jécuiñī jiti nūū yā, de cána cóho: Maá ní cúu Sēhe Yāa Dios, cáchi.

¹² De nī ndacu nīhin yā nūū ndá tächī jā má cāhān cā jā cúu yā Sēhe Yāa Dios.

Jā ní nacāji yā ūxī ūū tēe scuáha jíin yā (Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)

¹³ Ñúcuán de nī ncaa yā cuāhān yā iin yucu. De nī ncana yā ndá tēe jā cúnī maá yā cundeca yā, de nī nquenda ndá dē nūū yā.

¹⁴ De nī jani yā ūxī ūū dē jā cuiñi dē jíin yā, de tajī yā ndá dē quīhīn dē nacani dē tūhun.

¹⁵ De nī nsáhá yā jā cundiso tíñú dē jā nasáhá vāha dē nchivī cúhū de tavā dē ndá tächī inī nchivī.

¹⁶ De yáhá cúu ndihúxī ūū tēe jā ní nacāji yā: Simón jā ní nascúnani yā dē Pedro.

¹⁷ De saá-ni Jacobo jíin ñanī dē Juan, ndúū sēhe Zebedeo. De nī nascúnani yā ndúū dē

Boanerges, jā cáchī: Tēe íyó fuerza nacani tūhun, tā cúu nūū íyó fuerza taja.

18 De sava cā dē nání dē Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo sēhe Alfeo, Tadeo, Simón tēe grupo cananista,

19 jíin Judas Iscariote, tēe jā ní nastúu dē yā.

Jā ní ncāhān nchivī jā sátiñú yā jíin fuerza tāchī

(Mt. 12.22-32; Lc. 11.14-23; 12.10)

Sá de nī nquīvi yā iin vehe jíin ndá tēe scuáha jíin yā.

20 De nī ncutútú tucu cuāhā nchivī, de nī nduú cā ní ncúu cajī yā stāā jíin ndá dē.

21 De ndá táhān vehe yā nī jini tūhun jā súcuán cúu. De nī nquenda ndá dē jā nacueca dē yā, chi cáhān ndá jā ní nsana xīnī yā.

22 De saá-ni ndá tēe stéhēn ley janahán jā ní nquiji jondē Jerusalén, nī ncāhān dē: Tēe yáhá ñúhún Satanás inī dē, jā cúu tāchī cúñáhnú cā. De jíin fuerza ñúcuán távā dē ndá tāchī, ncachī dē.

23 De nī ncana yā ndá dē, de nī ncāhān yā iin tūhun yátá jíin dē: ¿Nāsa cuu tavā Satanás maá?

24 De tú iin nación sáhá síin maá de cánāā maá, de nación ñúcuán chi mā cūú cā coo cáhnú.

25 De tú nchivī iin vehe sáhá síin maá de cánāā maá, de nchivī vehe ñúcuán suni mā cūú cā cundeē cáhnú.

26 De saá-ni Satanás jíin ndá táhān tāchī, tú sáhá síin maá de cánāā maá, túsaá de mā cūú coo cā, chi sa naā.

27 De nī iin tēe mā cūú quīvi dē inī vehe tēe ndacuī jā sacuíhná dē ndatíñú, chi cánuú jā xihna cuhnī dē tēe ndacuī, sá de cuu sacuíhná dē ndatíñú tēe ñúcuán. De suni súcuán cúu jā júhni nī Satanás de távā nī tāchī.

28 De ndāā cáhān nī jíin ndá nú jā íyó modo jā coo tūhun cáhnú inī nūū ndācá cuāchi sáhá nchivī, de saá-ni nūū ndá tūhun nēhén jā cáhān jī.

29 Sochi tú cáhān nāvāha jī sīquī Espíritu Santo, de mā cúne cáhnú inī Yāā Dios nūū jī, chi sa cundeē cuāchi sīquī jī níí cání, ncachī yā.

30 Súcuán nī ncāhān yā, chi nī ncāhān ndá jī jā távā yā tāchī jíin fuerza Satanás.

Naná yā jíin ndá ñanī yā
(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)

31 Ñúcuán de nī nquenda naná yā jíin ndá ñanī yā. De íñí ña tāvēhé, de nī ntetíñú ña tūhun cuāhān jā cána ña yā.

32 De nchivī jā ndéē ní xiín yā, nī ncāhān jī jíin yā: Naná ní jíin ndá ñanī ní íñí ña tāvēhé, de cúnī ña cáhān ña jíin ní, ncachī jī.

33 De nī ncāhān maá yā: ¿Ní iin cúu naná nī jíin ndá ñanī nī? ncachī yā.

34 De ndéhé yā nūū nchivī ndéē ní xiín yā, de nī ncāhān yā: Suni naná nī jíin ñanī nī cúu ndá nchivī yáhá.

35 Chi ndācá nchivī jā squíncuu tiñu cúnī Yāā Dios, suu cúu ñanī nī, cuāha nī, naná nī, ncachī yā.

4

Tūhun yátá tēe jítē tatā
(Mt. 13.1-9; Lc. 8.4-8)

1 De yuhú mar nī nquijéhé tucu Jesús stéhēn yā tūhun. De nī ncutútú cuāhā ndasí nchivī nūū yā, de jā ñúcuán nī nquīvi yā nī jēcundeē yā inī iin barco nūū mar. De ndá nchivī ndéē jī yuhú mar.

2 De jíin tūhun yátá nī stéhēn yā cuāhā tūhun nūū jī, de súcuán nī ncāhān yā:

3 Cunini ndá nú: Iin tēe jítē tatā, nī nquee dē jā cutē dē.

4 De tá nī nquijéhé dē jítē dē, de jacū tatā nī jítē yuhú íchí. De nī nquenda ndá saā, de nī nchajī tī.

5 De jacū cā tatā nī jítē nūū ñuhun yúū, nūū nduú íyó cócón ñuhun. De ñamā-ni nī ntāhvī, chi nduú íyó cócón.

6 De tá nī nquenda ncandiī, de nī nchīchī-ni, de nī ncasūn, chi nduú ní níhīn nūū quíhīn yoho.

7 De jacū cā tatā nī jítē mähñú nūū cáá niquin iñu. De nī jahnu iñu, de nī jasī nūū, de nduú ní jēhe nūnī.

8 De jacū nī jítē nūū ñuhun váha. De nī ntāhvī, de nī jahnu, de nī jēhe cuāhā nūnī. Sava nī jēhe ōcō ūxī jā iin iin tatā, de sava cā nī jēhe ūnī xico, de sava cā nī jēhe ciento, ncachī yā.

9 Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndá jī: Ndá ndóhó jā níni, tee sōho vāha nú, ncachī yā.

Nājēhē cúu jā cáhān yā maá-ni tūhun yátá
(Mt. 13.10-17; Lc. 8.9-10)

¹⁰ Ñúcuán de cuāhān ndá nchivī, de nī nquendō yā jíin ndihúxī ūū tēe scuáha jíin yā, jíin jacū cā nchivī íñí jíin dē. De nī jíicā tūhūn ndá dē yā nā cuá cúu tūhūn yátá ñúcuán.

¹¹ De nī ncāhān yā jíin dē: Ndá ndóhó, chi sáhá Yāā Dios jā cuu jíicūhun inī nū tūhūn yáhá jā ní nchiyuhū, nāsa quívi nchivī ndahá yā jā tatúnī yā nūū ji. Sochi nchivī jā síin sīquī íñí, chi maá-ni jíin tūhūn yátá cāhān ni jíin ndá ji.

¹² Súcuán cāhān ni tácuca vísō ndéhé ji, de quendōo ji modo jāá nduú jíin ji. De vísō jíin sóho ji, de mā jíicūhun inī ji, de mā ndícó cóo inī ji nūū ni, de mā cóo tūhūn cáhnú inī nūū cuáchi ji, ncachī yā.

Jā ní ncachī cājí yā tūhūn yátá tēe jítē tatā (Mt. 13.18-23; Lc. 8.11-15)

¹³ De nī ncāhān cā yā jíin ndá dē: Tú nduú jíicūhun inī nū tūhūn yátá yáhá, ¿de nāsa jíicūhun inī nū ndācá cā tūhūn yátá túsaá?

¹⁴ Tēe jítē tatā cúu tēe scútē nuu tūhūn Yāā Dios.

¹⁵ De tatā jā ní jítē yuhú íchí cúu tá cúu sava nchivī jā níni ji tūhūn yā, de tá ní jini ji, de quéndā-ni Satanás de cándeē tūhūn inī ánō ji.

¹⁶ De tatā jā ní jítē nūū ñuhun yúū, chi cúu tá cúu sava nchivī jā níni tūhūn, de jétáhvī ji de cúsi inī ji jíin.

¹⁷ Sochi nduú cúcutú tūhūn inī ánō ji, de jacū-ni quívi jétáhvī ji. De tá quíji tūndóhó, á jā jíin ūhvī nchivī ji jā síquī tūhūn ñúcuán, sá de quíjéhé nācāni yátá inī ji.

¹⁸ De jā ní jítē māhñú niquin iñu cúu tá cúu sava cā nchivī jā jíin ji tūhūn,

¹⁹ sochi ndíhvī inī ji síquī ndá jā íyó inī ñayívi yáhá. De cúnī ji cucuícá ji, de stáhvī ndá ñúcuán jā cútóo inī ji ndācá ndatíñú. De ndihi yáhá cútéñú ji jíin, de jásī nūū tūhūn yā, de nduú jíja ji jíin tūhūn yā.

²⁰ De tatā jā ní jítē nūū ñuhun váha cúu ndá nchivī jā jíin tūhūn, de jétáhvī ji, de jíja ji jíin tūhūn yā. De sava ji cúu tá cúu tatā jā jéhe ōcō ūxī jā iin iin, de sava cā ji jéhe ūñi xico, de sava cā ji jéhe ciento, ncachī yā.

Tūhūn yátá síquī lámpara (Lc. 8.16-18)

²¹ De suni nī ncāhān cā yā: Tá scuíquīn nchivī iin lámpara, ¿de á chíhi ji chíjin iin

cajón á chíjin jito? Nduú chi jáni ji nūū sūcún tácuca cutúu.

²² De suni súcuán, nduú íyó ni iin tūhūn yíyuhū jā má cūnī nchivī, chi ndihi-ni tūhūn natūu nijin de cunī nchivī.

²³ Ndá ndóhó jā níni, tee sóho váha nú, ncachī yā.

²⁴ De suni nī ncāhān yā jíin ndá ji: Cunini váha ndá nú tūhūn Yāā Dios. Chi tú nāsa medida chúhun inī nū, suni súcuán cuāha yā nūū nū, de víhí cā cuāha yā nūū maá nú jā tēe váha nú sóho nú.

²⁵ Chi nchivī ja jíicūhun inī, stéhēn cā yā nūū ji. Sochi nchivī jāá nduú cándíja, vísō ja jíin ji jacū, de sa naā.

Tūhūn yátá síquī trigo

²⁶ De nī ncāhān cā yā: Súcuán cúu jā tátúnī Yāā Dios nūū nchivī: Cúu tá cúu tatā jā ní jítē iin tēe.

²⁷ Ñúcuán de quíxīn dē de nácōo dē, de súcuán jíca quívi cuāhān. De tatā ñúcuán táhvī de jáhnu. De maá dē chi nduú jíin dē nāsa jáhnu.

²⁸ Chi maá ñuhun sáhá jā jáhnu, xihna cā yūcū, sá de quéndā yoco, ñúcuán de jíja maá nūñí.

²⁹ De tá ní ncuāñ trigo, de quíjéhé nchivī jéhdē ji, chi ja ní nquenda quívi tēhdē, ncachī yā.

Tūhūn yátá síquī niquin mostaza (Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)

³⁰ De suni nī ncāhān yā: Ná cāhān ni iin tūhūn yátá tácuca cunī ndá nú nāsa cúu jā ndúcuahā nchivī jā tátúnī Yāā Dios nūū.

³¹ Ndúcuahā ji tá cúu nūū jáhnu iin niquin mostaza jā jáquīn ji nūū ñuhun. De ñúcuán cúu iin niquin lúli cā nsúu cā ndá cā niquin.

³² Sochi tá ní jaquīn ji, de táhvī de jáhnu cā nsúu cā ndá cā yūcū, de cúnáhnú ndahá, chi jondē cuu sáhá ndá saā tacā tí chíjin cōndāhvī, ncachī yā.

Jā maá-ni tūhūn yátá cāhān yā jíin ji (Mt. 13.34-35)

³³ De cuāhā tūhūn yátá súcuán nī stéhēn yā nūū nchivī, tú nāsa quéndā ji jíicūhun inī ji.

³⁴ De ndācá jā ní stéhēn yā, maá-ni tūhūn yátá nī ncāhān yā jíin ndá ji. Sochi nūū ndá tēe scuáha jíin yā chi ní ncachī cājí yā ndācá tūhūn ñúcuán.

Jā ní jencuiñi tāchī níhin jín mar ní nsāhá yā

(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)

³⁵ De jā cúncuaā quívi ñúcuán, de ní ncāhān yā jín ndá tē scuáha jín yā: Ná yāha ó cōhōn incā lado mar, ncachī yā.

³⁶ De ní sndóo ndá dē nchivī cuāhā, de ní nquívi ndá dē inī barco nū ja ndéē Jesús, de cuāhān dē jín yā. De suni cuāhān jacū cā barco jín ndá dē.

³⁷ De ní jiquíhi iin tāchī níhin, de ní scāa ndute mar, de ní nquívi inī barco. De ja ñatin chitú ndute inī barco.

³⁸ De Jesús chi cáa yā ichi chātā ndá dē inī barco, quíxīn yā de yíxinī yā iin sahma. De ní sndóto ndá dē yā, de ní ncāhān dē: Maestro, ¿á nduú sáhá ní cuenta jā quee ó chījin ndute de naā ó da? ncachī dē.

³⁹ De ní nacōo yā, de ní ncāhān yā nū tāchī níhin jín nū mar: Jencuiñi de nañi-ni coo nú, ncachī yā. De ní jencuiñi tāchī, de ní ncuu nañi ndihi-ni.

⁴⁰ De ní ncāhān yā jín ndá dē: ¿Nūcu yúhú ndasí ndá nú? ¿De nūcu nduú cándija nú jā cācu nú sáhá ní? ncachī yā.

⁴¹ De yúhú ndasí ndá dē, de ní ncāhān dē jín táhān dē: ¿Nā tē cúu tē yáhá jā jondē tāchī níhin jín mar jétáhvī jā cáhān dē? ncachī ndá dē.

5

Tē Gadara jā ndóho tāchī

(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)

¹ De ní nquenda Jesús jín ndá dē incā lado mar, región Gadara.

² De tá ní nquee yā inī barco, de iin tē ñúhún tāchī inī, ní nquee dē jondē nū yíyuhū ndá ndīyi, de ní nquenda dē nū yā.

³ Tē ñúcuán ndéē dē nū yíyuhū ndīyi. De nduú jétíñū jā júhnī nchivī dē, ní jín cadena.

⁴ Chi cuāhā vuelta ní nuhnī jēhē dē ndahá dē jín cadena. De ndācā vuelta jēhdē dē, de scuáchi dē. De ní iin nduú cúndeé jín dē.

⁵ De nduú ñuú jica dē yucu jín nū yíyuhū ndīyi, de cána cóhó dē, de stácuēhé dē maá dē jín yū.

⁶ De jondē jícā cā vāji Jesús, de ní jinī dē nū yā. De jín dē ní nquenda dē nū yā, de ní jēcuñi jiti dē nū yā.

⁷ De ní ncana cóhó dē: ¿Nūcu vāji ní nū sá, Jesús Sēhe Yāa Dios, Yāa cúñáhnú ndasí? Cáhān ndāhvī sá jín ní, jā níni Yāa Dios, mā sndóho ní saán, ncachī dē.

⁸ Súcuán ní ncāhān dē, chi ja ní ncachī Jesús: Tāchī, quee nú quíhīn nū inī tē yáhá, ncachī yā.

⁹ De ní jicā tūhún yā dē: ¿Nā cuá nāní nú? De ní ncāhān dē: Legión nāní sá, chi cuāhā tāchī ñúhún inī sá, ncachī dē.

¹⁰ De ní ncāhān ndāhvī ndasí dē jín yā jā má táji yā ndá tāchī jā quee ji inī región ñúcuán.

¹¹ De ñatin yucu ñúcuán ñúhún cuāhā quinī jitu tī.

¹² De ndá tāchī jā ñúhún inī tē ñúcuán ní ncāhān ndāhvī jín yā: Tú tají ní ndá sá de cuāha ní tūhun jā quívi sá inī ndá quinī ñúcuán, ncachī.

¹³ De ní jēhe Jesús tūhun. De ní nquee ndá tāchī inī tē ñúcuán, de ní nquívi inī quinī, de íyó tá ūū mil tī. De ní jinu ndá tī, de ní nincava tī iin yuhú cává jondē inī mar. De ní nquee tī chījin ndute, de ní jīhī tī.

¹⁴ De ndá tē jito tī, ní jinu dē cuāhān dē jā ní nchūhú dē. De ní nquenda dē ní ncachī tūhun dē nū ndá nchivī ñuú jín ndá rancho. De ní jēhēn ndá nchivī ní jēndēhé ji nāsa ní ncuu.

¹⁵ De ní nquenda ndá ji nū íyó Jesús, de ní jinī ji nū tē jā ní ñūhun cuāhā tāchī inī. De ndéē dē, de ñúhún dē sahma, de ja ní nducájí xīnī dē. De ní nchūhú ndá nchivī ñúcuán.

¹⁶ De ndá tē jā ní jinī, ní nacani dē tūhun nū nchivī, nāsa ní nduvāha tē jā ní ñūhun tāchī inī, jín nāsa ní ndoho ndá quinī.

¹⁷ Ñúcuán de ní nquijéhé ndá ji ní ncāhān ndāhvī ji jín yā jā ná quee yā región ñúcuán quíhīn yā.

¹⁸ De ní ndivi yā inī barco. De tē jā ní ñūhun tāchī inī, ní ncāhān ndāhvī dē jín yā jā cuāha yā tūhun quíhīn dē jín yā.

¹⁹ De Jesús nduú ní jēhe yā tūhun, chi ní ncāhān yā jín dē: Cuánohōn vehe nú nū ndá táhān nú, de nacani nú tūhun nū ji nāsa ñáhnú ndasí tiñū ní nsáhá maá Jētohō nū ndóhó, de nāsa ní ncundáhvī inī yā ndóhó, ncachī yā.

²⁰ De cuāhān dē, de nī nquijéhé dē nácani dē tūhun ndācá ñuū Decápolis nāsa ñáhnú ndasí tiñu nī nsáhá Jesús jíin dē. De ndiviī nchivī nī nsáhvi inī ji nī jini ji.

Tūhun sēhe síhí Jairo jíin ñahan jā ní nquehé sahma yā

(Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)

²¹ De nī nayāha tucu Jesús cuānohōn yā incā lado mar jíin barco. De nī nquenda cuāhā ndasí nchivī nūū yā, nūū íyó yā yuhú mar.

²² De nī nquenda iin tēe cúñáhnú inī vehe ī sinagoga, nání dē Jairo. De tá nī jinī dē nūū yā, de nī jēcuñī jítí dē nūū jéhē yā.

²³ De nī ncāhān ndāhví ndasí dē jíin yā: Sēhe síhí sá ja ñatin cuū ji. De á mā cóhōn de tee ní ndahá ní xīnī ji, tácuá ná ndúvāha ji de cutecū ji, ncachī dē.

²⁴ Ñúcuán de cuāhān yā jíin dē. De cuāhā nchivī nī jēcuniquīn ji yā, de nī nchitú nīhin ji ní xīn yā cuāhān ji.

²⁵ De māñhú ndá nchivī cuāhān iin ñahan cúhū, de ja nī ncuu ūxī ūū cuīyā ndóho ña cuēhē játi nīñi ña.

²⁶ De nī ndoho ndasí ña, chi nī jāxīn ña ndihi jā névāha ña jíin cuāhā tēe tátán, de nduú ní jétíñú jā nduvāha ña, chi sa víhí cā sáhá.

²⁷ De ñahan yáhá tá nī jini ña tūhun Jesús, de nī nquenda ña ichi chátā yā māñhú nchivī cuāhā, de nī nquehé ña yuhú sáhmá yā.

²⁸ Chi nī jani inī ña: Vísō sahma yā ná níhīn ni quehé nī, de nduvāha nī.

²⁹ De nī jencuñī-ni jā játi nīñi ña, de nī jinī ña jā ní nduvāha ña cuēhē ndóho ña.

³⁰ De Jesús nī jinī yā jā ní nduvāha iin nchivī jíin fuerza yā. De nī jicó cóto yā nūū nchivī cuāhā, de nī ncāhān yā: ¿Ní iin nī nquehé sahma nī? ncachī yā.

³¹ De ndá tēe scuáha jíin yā, nī ncāhān dē: Ndéhé ní jā nchivī cuāhā yáhá nī nchitú nīhin ji xīn ní de cáquīhi ji níhīn ní ichi, de mitan jíicā tūhún ní ní iin nī nquehé sahma ní, ncachī ndá dē.

³² De maá yā ndéhé yā cháhá chúcuán, cúnī yā jā ná cáhān nchivī jā ní nsáhá.

³³ De ñahan ñúcuán yuhú ña de quísi ña, de ja jíin ña jā ní nduvāha ña. De nī nquenda

ñā, de nī jēcuñī jítí ña nūū yā, de nī ncachī ña ndihi nāsa nī ncuu jíin ña.

³⁴ De nī ncāhān yā jíin ña: Tíhī, nī ncandíja nú jā cuu nasáhá vāha nī ndóhó, de jā ñúcuán nī nduvāha nú. Cuáhán de ndusiī inī nū, chi ja nī nduvāha nú cuēhē jā ní ndoho nú, ncachī yā.

³⁵ De juni cáhān cā yā súcuán, de nī nquenda sava nchivī jā ndēē vehe tēe cúñáhnú inī vehe ī sinagoga, de nī ncāhān ji jíin dē: Ja nī jīhī sēhe síhí ní. De mā sátéñú ní cā Maestro, ncachī ji.

³⁶ De Jesús chi nduú ní nsáhá yā cuenta jā súcuán cáhān ji, chi nī ncāhān yā jíin tēe cúñáhnú inī vehe ī sinagoga: Mā cúyūhú nú, chi candíja nú-ni jā nastécū ni ji, ncachī yā.

³⁷ De nduú ní jéhe cā yā tūhun jā cuniquīn ndá nchivī yā, chi maá-ni Pedro jíin Jacobo, jíin Juan ñanī Jacobo.

³⁸ De nī jīnū yā vehe tēe cúñáhnú inī vehe ī sinagoga, de nī jinī yā nchivī, de cúvā ji, de jácu ji, de jácu cóhó ji.

³⁹ De nī nquīvi yā, de nī ncāhān yā: ¿Nūcu cúvā ndasí ndá nú de jácu nú? Ñahan lúli ñúcuán nduú ní jíhī ji, chi quíxīn ji-ni, ncachī yā.

⁴⁰ De nī jācū catá ndá ji jā ní ncāhān yā, chi jíin ji jā ní jíhī sūchí ñúcuán. De nī ntavā ndihi yā ji cuāhān ji tāvēhé. De nī ncana yā maá-ni tatá jíin naná ñahan lúli, jíin ndá tēe íyó jíin yā, de nī nquīvi yā nūū cáá ndīyi.

⁴¹ De nī ntiin yā ndahá ji, de nī ncāhān yā jíin ji: Talita cumi, ncachī yā. De tūhun yáhá cáhī: Tíhī, cáhān ni ndóhó, nacōo.

⁴² De nī natecū-ni ñahan lúli ñúcuán, chi nī nacuñī ji de nī nacaca ji, chi ja íyó ji ūxī ūū cuīyā. De nī nsáhvi ndasí inī ndá nchivī nī jinī ji.

⁴³ De nī ndacu nīhin yā nūū ndá ji jā má cāhí cuitī ji nūū ni iin. De nī ncachī yā jā ná cuáha ña jā cajī ñahan lúli.

6

Jā cuānohōn yā ñuū Nazaret

(Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)

¹ De nī nquee Jesús ñúcuán, de cuānohōn yā ñuū yā. De ndá tēe scuáha jíin yā, cuāhān dē jíin yā.

² De maá quívi nátátú nī stéhēn yā tūhun inī vehe īī sinagoga. De cuāhā nchivī nī nsāhvi inī ji nī jini ji, de nī ncāhān ji: ¿Ní cúu nūū ní ncutūha tēe yáhá ndá tūhun yáhá? ¿De nāsa cúu jā cáhān dē ndá tūhun ndíchí yáhá jíin jā sáhá dē ndá tiñu ñáhnú yáhá?

³ Chi tēe yáhá cúu carpintero, de sēhe María cúu dē, de ñanī Jacobo jíin José jíin Judas jíin Simón cúu dē. De suni ndéē ndá cuāha dē jíin ó yáhá, ncachī ji. De súcuán nī nsáhá jēhe inī ndá ji nūū yā.

⁴ De nī ncāhān yā jíin ji: Ndācá tēe nácani tūhun Yāā Dios, íyó yíñúhún nchivī jíin dē, chí maá-ni nchivī ñuū dē, jíin táhán dē, jíin nchivī vehe dē cúu jāá nduú íyó yíñúhún jíin dē, ncachī yā.

⁵ De nduú ní ncúu sáhá yā cuāhā tiñu ñáhnú ñúcuán. Chi jacū-ni nchivī cúhū nī ntee yā ndahá yā ji, de nī nduvāha ji.

⁶ De sáhvi inī yā ndéhé yā jāá nduú cándíja ndá ji. Ñúcuán de nī jica nuu yā ndá ñuū ñatin, nī stéhēn yā tūhun.

Jā ní ntají yā ndihúxī ūū dē cuānacani dē tūhun
(Mt. 10.5-15; Lc. 9.1-6)

⁷ De nī ncana yā ndihúxī ūū tēe scuáha jíin yā, de nī ntají yā ndihuū ndihuū dē jā quíhīn dē. De nī nsáhá yā jā cundiso tíñú dē jā tavā dē ndá táchī inī nchivī.

⁸ De nī ndacu yā jā má cuísó dē jā cuetíñú dē ichi, ni ñunu, ni stāā, ni xūhún. Chi maá garrote-ni cundahá dē.

⁹ De quihi dē nījān, de ni mā quíhīn dē jíin ūū camisa, ncachī yā.

¹⁰ De suni nī ncāhān yā jíin dē: Nā-ni vehe quívi ndá nú, de ñúcuán cundeē nū jondē quee tucu nú quíhīn nū incā ñuū.

¹¹ De tú iin ñuū nduú jétáhvi ji ndóhó, ni nduú cúnī ji cunini ji tūhun cáhān nū, de quee ndá nú ñúcuán, de scóyo nú tīcāchāā jēhē nū, chí suu cúu jā stéhēn nū jā íyó cuāchi ji jāá nduú ní jétáhvi ji. De ndāā cáhān ni jíin ndá nú jā quívi juicio de xēēn cā coo castigo sīquī ndá ñuū sáhá súcuán nsūú cā sīquī ñuū Sodoma jíin ñuū Gomorra nūū ní nsáhá ndasí nchivī cuāchi, ncachī yā.

¹² De nī nquee ndá dē cuāhān dē, de nī nacani dē tūhun jā ná nácani inī ndá nchivī jā sndóo ji cuāchi ji.

¹³ De suni nī ntavā dē cuāhā táchī inī nchivī. De nī nchihī dē aceite cuāhā nchivī cúhū, de nī nduvāha ji.

Jā ní jīhī Juan tēe scuénduté
(Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)

¹⁴ De rey Herodes nī nīhīn dē tūhun tá sáhá Jesús, chí nī jītē nuu tūhun yā níí cáhnú. De nī ncāhān dē: Tēe ñúcuán cúu Juan, tēe jā ní scuénduté, de nī natecū dē. Jā suu cúu jā íyó poder dē jā sáhá dē ndá tiñu ñáhnú, ncachī dē.

¹⁵ De sava cā nchivī nī ncāhān ji: Tēe ñúcuán cúu Elías jā ní nacani tūhun janahán. De sava cā ji nī ncāhān: Nduú chí iin tēe nácani tūhun Yāā Dios cúu dē, tá cúu ndá tēe nī nacani tūhun yā jondē janahán, ncachī ji.

¹⁶ De tá nī jini Herodes, de nī ncāhān dē: Nduú chí ñúcuán cúu Juan jā ní ndacu nī jā tēhndē xīnī, de nī natecū dē túsaá, ncachī dē.

¹⁷ Chi maá Herodes nī ndacu dē jā ná quívi Juan vecāa, jíin jā cunuhnī dē jíin cadena. Súcuán nī nsáhá dē jā síquī Herodías, ñasíhí ñanī dē Felipe. Chi Herodes nī nacueca dē ña jā cúu tucu ña ñasíhí dē.

¹⁸ De Juan nī ncāhān dē nūū Herodes: Nduú nā ley íyó jā nacueca nú ñasíhí ñanī nū, ncachī dē.

¹⁹ De jā ñúcuán nī jini ūhvī Herodías Juan, de cúnī ña jā ná cúu dē, sochi nduú ní nīhīn ña modo.

²⁰ Chi Herodes yúhú dē jā cahnī dē Juan, chí jini dē jā tēe ndāā tēe ndoo cúu Juan. De jā ñúcuán nī jasī dē jā ndúcú ña cahnī ña Juan. De jétahān inī dē níni dē tūhun yā jā cáhān Juan, vísō nduú jícūhun vāha inī dē.

²¹ De nī nguenda iin quívi jā ní ncundeē Herodías. Chi nī nsáhá Herodes iin vico quívi jā ní ncacu dē, de nī jēhe dē jā ní ncuxíní ndá tēe ndíso tíñú nūū dē, jíin ndá tēe cúu capitán, jíin ndá tēe cúñáhnú región Galilea.

²² De nī nquívi sēhe síhí Herodías, nī jita jéhé ji nūū chitú ñúcuán. De nī ncusiī inī rey Herodes jíin ndá tēe jā cúxíní jíin dē. De nī ncāhān dē jíin ñahan lúlí: Cācān nā cuá cúnī nū de taji nī nūū nū, ncachī dē.

²³ De nī ncāhān téyíí dē jā cuāha dē nā-ni cúu jā cúnī ji cācān ji, vísō jondē sava región jā tīn dē.

24 De nī nq̄ee ji nī jīcā tūhún ji naná ji: ¿Nā cuá cúu jā cācān sá nūū dē? ncachī ji. De nī ncāhān ña: Xīnī Juan tēe scuénduté cācān nū nūū dē, ncachī ña.

25 Ñúcuán de nī ndīvi ji-ni nūū rey, de nī ncachī ji: Cúnī sá jā mitan ñúhún-ni taji ní xīnī Juan tēe scuénduté, cuhun nūū iin cōhō, ncachī ji.

26 Ñúcuán de nī ncucuécá ndasí inī rey. Sochi sīquī jā ní ncāhān téyí dē, jíin sīquī jā ní jini ndá tēe yājī stāā jíin dē, jā ñúcuán nduú ní nsásáhán dē jā ní jīcān ji.

27 De nī ntají dē-ni iin soldado jā quíquēhen dē xīnī Juan.

28 De nī jēhēn soldado inī vecāa, de nī jehndē dē xīnī Juan. De nī nenda dē jíin xīnī Juan, ñúhún nūū iin cōhō. De nī jēhe dē nūū ñahan lúlí, de maá ji nī jēhe ji nūū naná ji.

29 De ndá tēe nī scuáha jíin Juan nī nīhīn dē tūhun, de nī jēhēn ndá dē, nī nanee dē yiqui cúñu Juan, de nī nchiyuhū dē.

Jā ní scájī yā ūhūn mil tēe
(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

30 Ñúcuán de ndá tēe cúu apóstol jā ní ntají Jesús jā nacani tūhun, nī nenda ndá dē nūū yā. De nī nacani dē ndācá tiñu jā ní nsāhá dē, jíin tūhun jā ní stēhēn dē.

31 De nī ncāhān yā jíin dē: Ná cōhōn iin lugar nūū nduú nchivī, de natātú ó jacū, ncachī yā. Chi cuāhā nchivī cuāhān vāji ji nūū yā, de nduú ní nūne yā jā cajī yā stāā jíin ndá dē.

32 Ñúcuán de nī nguīvi yā iin barco jíin ndá apóstol, de cuāhān sīin yā jíin dē iin lugar nūū nduú nchivī.

33 Sochi nī jinī cuāhā nchivī jā cuāhān ndá dē jíin yā, de nī jinī ji jā maá yā cúu. De jondē ndācá ñuū ñúcuán nī nq̄ee ndá ji, de ñamā nī jica jéhe ji, de xihna cā ji nī nquenda nsūú cā maá yā.

34 De tá nī nq̄ee Jesús inī barco, de nī jinī yā nchivī cuāhā ñúcuán. De nī ncundáhvi inī yā ji, chi cúu ji tá cúu tīcāchí jāá nduú jētohō tī. De nī stēhēn yā cuāhā tūhun nūū ji.

35 De tá nī ñini, de ndá tēe scuáha jíin yā, nī nquenda dē nūū yā, de nī ncāhān dē: Ja nī ñini, de nduú nā nchivī ndēē yáhá.

36 Túsaá de taji ní nchivī ná quíhīn ndá ji ndá rancho jíin ndá ñuū ñatin, de cueen ji stāā cajī ji, chi nduú nā cuá ndíso ji jā cajī ji, ncachī dē.

37 De nī ncāhān Jesús jíin dē: Cuāha ndá máá nú jā cajī ji, ncachī yā. De nī ncāhān ndá dē: ¿De nāsa cuu? Chi ní mā cúu vísō ná quícuēen sá ūū ciento denario stāā cajī nchivī, ncachī dē.

38 De nī ncāhān yā jíin dē: ¿Nāsa stāā névaha ndá nú? Cuándēhé, ncachī yā. De tá nī jinī ndá dē, de nī ncachī dē: Uhūn-ni stāā jíin ūū tiacá iyó, ncachī dē.

39 Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndá nchivī jā ná cúndeē sīin ji cuenta grupo nūū itē.

40 De nī jēcundeē sīin ciento ciento ji, jíin cincuenta cincuenta ji.

41 De nī nq̄eehen yā ndihúhūn stāā jíin ndúū tiacá ñúcuán, de nī nūcūndēhé yā ichi andiví, de xihna cā nī nacuetáhvi yā nūū Tatá yā. De nī scuáchi yā stāā, de nī jēhe yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā, de ndá máá dē nī nsajī nūū nchivī cuāhā. De suni sūcuán nī nsāhá yā jíin ndúū tiacá, de nī nsajī ndá dē nūū ji.

42 De ndivī ji nī nchajī, de nī ndahā chījin ji.

43 Sá de nī nastútú ndá dē pedazo stāā jíin tiacá jā ní nquendōo, de nī nchitú ūxī ūū tīcá.

44 De tēe jā ní nchajī cúu ūhūn mil.

Jā ní jica jéhe yā nūū mar
(Mt. 14.22-27; Jn. 6.16-21)

45 Ñúcuán de nī ncachī-ni Jesús nūū ndá tēe scuáha jíin yā jā ná quívi dē inī barco, de cosō nūū dē yāha dē incā lado mar ñuū Betsaida. De maá yā natajī yā ndá nchivī quīnohōn ji, sá de suni quíhīn yā.

46 De tá nī ncuu nī natajī yā ndá ji, de nī ncaā yā yucu cuācācān táhvi yā.

47 De tá nī ncaā, de ja ñúhūn barco jondē sava mar cuāhān, de mátúhūn yā-ni cā nī ndōo nūū ñuhun yíchí.

48 De nī jinī yā jā tūndóhó ndasí scāca ndá dē barco, chi nīhin vāji táchī ichi nūū dē. De yíneē cā nī nquenda yā nūū dē, jica jéhe yā nūū mar. De yāha yā-ni nūū dē quíhīn yā nícu.

49 De nī jinī ndá dē jā jíca yā nūū mar, de nī jani inī dē jā nīhná cúu, de nī ncana cóhō ndá dē.

50 Chi ndihi dē nī jinī nūū yā, de nī nchūhú ndasí dē. De nī ncāhān yā-ni jíin dē: Ndeé coo inī ndá nú, de mā cúyūhú nú, chi maá nī cúu, ncachī yā.

51 De nī ncaa yā nī nquīvi yā inī barco, de nī jencuiñi-ni tächī. De nī nsāhvi ndasí inī ndá dē ndéhé dē jā ní ncuu.

52 Chi íyó neē cā jāá ntúnī ndá dē, chi juni jíin tiñu nāhnú jā ní nducuahā stāā, de nduú ní jícūhun inī dē jā cúu yā Yāā jā ní ntají Yāā Dios.

Jā ní nasāhá vāha yā nchivī cúhū región Genesaret
(Mt. 14.34-36)

53 De nī nchāha yā jíin ndá dē incā lado mar, de nī nquenda yā región Genesaret. De yuhú nduté ñúcuán nī juhnī ndá dē barco.

54 De tá nī nquee ndá dē jíin yā inī barco, de ndá nchivī ñúcuán nī nacunī ji-ni yā.

55 De ñamā nī jēhēn ji ndācá ndáñūū ñúcuán, de nī nquisiáha ji ndá nchivī cúhū, yósō ji nūū camilla, vāji ndá nchivī nūū ní nīhīn ji tūhun nūū íyó yā.

56 De ní-ni cúu nūū ní nquīvi yā, á ñūū lulí, á ñūū cāhnú, á rancho, de jáquīn ji nchivī cúhū inī ichi, de cāhān ndāhví ji jíin yā jā ná quéhé ji vísō yuhú sáhmá yā. De ndācá nchivī jā ní nquehé sahma yā, nī nduvāha ji-ni.

7

Sīquī nāsa cútéhēn nchivī
(Mt. 15.1-20)

1 Ñúcuán de ndá tēe grupo fariseo jíin jacū tēe stēhēn ley janahán, vāji ndá dē ichi Jerusalén, de nī nquenda dē nūū Jesús.

2 De ndá tēe ñúcuán nī jinī dē jā sava tēe scuáha jíin Jesús, nī nchajī tēhēn dē stāā, chi nduú ní squíncuu dē costumbre jā nandahá dē nūū Yāā Dios. De nī ncāhān sīquī ndá dē.

3 Chi tēe fariseo jíin ndihi nchivī hebreo, névāha ji costumbre janahán jā má cājí ji stāā de tú nduú xihna cā nandahá vāha ji.

4 De tá nénda ji jā jēhēn ji nūū yāhvi, de nduú yájī ji de tú nduú nāndahá ji. De íyó cuāhā cā costumbre janahán jā squíncuu

ndá ji, tá cúu jā ndúndoo taza, tīndōhō, cōhō cāa, jíin jīto.

5 De ndá tēe fariseo jíin ndá tēe stēhēn ley janahán, nī jíicā tūhún dē yā: Ndá tēe scuáha jíin nú, ¿nūcu nduú squíncuu dē costumbre nchivī janahán, chi sa yájī tēhēn dē stāā? ncachī dē.

6 De nī ncāhān yā jíin dē: Ndāā nī nacani Isaías tūhun sīquī ndá nú jā tēe stāhví-ni cúu nú. Chi súcuán nī ntee dē tūhun jā ní ncāhān Yāā Dios janahán:

Nchivī yáhá chi jíin yuhú ji-ni jétáhví ji nduhū,

sochi nsūú jondē jíin inī jíin ánō ji.

7 De chíñúhún cāhá ji nduhū, chi tūhun stēhēn ji cúu tiñu jā ní ndacu ndá tēe,

de nsūú jā ní ndacu maá nī cúu. Ncachī Yāā Dios jā ní ntee Isaías.

8 Súcuán cúu ndá nú, chi nī nsiāā nū tiñu jā ní ndacu Yāā Dios nūū nū, de squíncuu nú costumbre jā ní jaquīn nchivī, jā ndúndoo tīndōhō jíin taza. De cuāhā cā costumbre súcuán squíncuu nú, ncachī yā.

9 De suni nī ncāhān yā: Ndá ndóhó chi siāā nū tiñu jā ní ndacu Yāā Dios tácuā squíncuu nú costumbre jā ní jaquīn ndá máá nú.

10 Chi Moisés nī ncāhān dē: Coo yíñúhún nú nūū tatá nú nūū naná nú. De tú ní iin cāhān sīquī tatá á sīquī naná, de ná cúu, ncachī Moisés.

11 Sochi ndá máá nú chi cāhī nū jā cuu cāhān iin tēe jíin tatá dē á naná dē: Mā cūú chindeé sá ní jā taji sá jā cajī ní á jā cusúcún ní, chi ndihi jā névāha sá, chi Corbán cúu, cāhī nū. (De tūhun Corbán cāhī: Ja nī nsōcō dē nūū Yāā Dios.)

12 De cāhī ndá nú jā tú súcuán cāhān iin tēe de nduú cā jíini ñúhún chindeé dē tatá dē á naná dē.

13 De súcuán stíví ndá nú tiñu jā ní ndacu Yāā Dios, jā sīquī costumbre jā ní jaquīn nchivī janahán. De cuāhā cā tiñu súcuán sáhá nú, ncachī yā.

14 De nī ncana tucu yā nchivī cuāhā, de nī ncāhān yā jíin ji: Cunini vāha ndá nú de chuhun inī nū:

15 Ndācá jā íyó de tú quívi inī yuhú nchivī, de mā cútéhēn ji sáhá. Chi jā quée inī ánō nchivī, ñúcuán cúu jā cútéhēn ji sáhá.

16 Ndá ndóhó jā níni, tee sōho vāha nú, ncachī yā.

17 De nī sndóo yā nchivī cuāhā, de nī nquīvi yā inī vehe. De ndá tēe scuáha jíin yā, nī jīcā tūhún dē yā sīquī tūhun yátá yáhá jā ní ncāhān yā.

18 De nī ncāhān yā jíin dē: ¿A suni nduú jícūhun inī ndá máá nú? ¿A nduú jíin nū jā ndācá jā quívi inī nchivī, nduú cútéhén ji sáhá?

19 Chi nduú quívi inī ánō ji, chi chījin ji quívi, de quée-ni cuāhān, ncachī yā. Súcuán nī stéhén yā jā ndācá jā yájī nchivī, nduú cútéhén ánō ji sáhá.

20 De nī ncāhān cā yā: Jā quée inī ánō nchivī, ñúcuán cúu jā cútéhén ji sáhá.

21 Chi jondē inī ánō nchivī quée jā jáni nēhén inī, jā cásiquí ndéē táhán, jā sáhá ndiī, jā jáhnī ndīyi,

22 jā sácuihná, jā ndíyo inī ndatíñú táhán, jā sáhá nēhén, jā stáhvī táhán, jā maá-ni cuāchi sáhá, jā cúcuásún inī, jā cáhān sīquī táhán, jā sáhá vīxī maá, jā íyó naā xīnī.

23 Ndācá tiñu nēhén yáhá chi inī ánō nchivī quée, de cútéhén ji sáhá, ncachī yā.

Ñahan incā nación jā ní ncandíja vāha (Mt. 15.21-28)

24 De nī nquee Jesús ñúcuán cuāhān yā región Tiro jíin Sidón. De nī nquīvi yā iin vehe, de cúnī yā jā má cūnī ni iin nchivī jā íyó yā ñúcuán. De vísō súcuán, de nduú ní ncúu cundeē yuhū yā.

25 De iin ñahan jā íyó sēhe síhí ña jā ñúhún tächī inī, nī nīhīn ña tūhun jā íyó yā. De nī nquenda ña, de nī jēcuīñī jítí ña nūū jéhē yā.

26 De ñahan incā nación cúu ña, chi Sirofenicia cúu nación ña. De nī ncāhān ndāhvī ña jíin yā jā ná távā yā tächī inī sēhe síhí ña.

27 De nī ncāhān Jesús jíin ña: Nsūú nūū ndá máá ní vāji sá, chi maá-ni nūū nchivī jā cúu sēhe Israel. Chi nduú vāha jā candeē ō stāā sēhe ó de cuāha ó nūū tinā, ncachī yā.

28 De nī ncāhān ña: Ndāā cáhān ní Señor, sochi chindeé ní sāán vísō cúu sá modo tinā. Chi suni inī ndá tī chījin mesa, de níhīn tī yuchi stāā jā cóyo yuhú sūchí lúli yájī tī, ncachī ña.

29 Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ña: Vāha nī ncāhān ní. Cuáhán ní túsāá, chi ja nī nquee tächī inī sēhe síhí ní, ncachī yā.

30 De nī najinū ña vehe ña, de nī jinī ña jā cáá sēhe síhí ña nūū jīto, de ja nī nquee tächī inī ji.

Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe sóhó stété

31 De nī nquee tucu yā región Tiro, nī ncāhā yā Sidón jíin ndācá ñuū Decápolis, de nī nquenda yā mar Galilea.

32 De nī nquisiáha ndá ji iin tēe sóhó stété nūū yā, de nī ncāhān ndāhvī ji jíin yā jā ná tēe yā ndahá yā tēe ñúcuán.

33 De nī ntavā sīin yā dē nūū ndá nchivī cuāhā, de nī nchuhun yā xīnī ndahá yā sōho dē, de nī ntivī sīi yā, de nī nquehé yā yáá dē.

34 De nī nūcūndéhé yā ichi andivī, de nī jēca inī yā, de nī ncāhān yā: Efata, ncachī yā, jā cáchī: Nanune.

35 De nī nune-ni sōho dē, de nī nduvāha yáá dē, de nī ncāhān vāha dē.

36 De nī ndacu yā nūū ndá nchivī jā má cáchī ji nūū ni iin. De vísō nī ncāhān níhin yā jíin ji, de sa vīhí cā nī scútē nuu ji tūhun.

37 Chi nī nsāhvi ndasí inī ji ndéhé ji, de nī ncāhān ji: Vāha sáhá yā ndācá tiñu, chi jondē ndá tēe sóhó núne sōho dē, de ndá tēe ñíhín nácahān vāha dē sáhá yā, ncachī ji.

8

Jā ní scájī yā cūmī mil nchivī (Mt. 15.32-39)

1 De tiempo ñúcuán nī ndutútú cuāhā ndasí nchivī, de nduú nā cuá cajī ji. De nī ncana Jesús ndá tēe scuáha jíin yā, de nī ncāhān yā:

2 Cúndáhvī inī ni ndá nchivī yáhá, chi ja nī ncuu ūnī quívi íyó ji jíin nī, de nduú cā jā cajī ji.

3 De tú natajī nī ji quīnohōn nditē ji vehe ji, de sava ichi de cuitá ndasí ji, chi íyó sava ji jā jícá vāji ji, ncachī yā.

4 De nī ncāhān ndá tēe scuáha jíin yā: ¿De ní níhīn ō stāā jā cajī ndá ji? Chi yáhá nduú nā nchivī ndéē, ncachī dē.

5 De nī jīcā tūhún yā dē: ¿Nāsaa stāā névāha ndá nú? Ujā-ni, ncachī ndá dē.

6 Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin nchivī cuāhā jā ná cundeē ji. De nī nquehen yā ndihújā stāā, de xihna cā nī nacuetáhvī yā nūū Yāā Dios. De nī scuáchi yā, de nī jēhe yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā. De ndá máá dē nī nsajī dē nūū nchivī cuāhā.

⁷ De suni íyó jacū tiacá lúlí. De nī jīcān táhvī yā jēhē, de nī ncāhān yā jā suni saji ndá dē.

⁸ De ndihi ji nī nchajī, de nī ndahā chījin ji. Nūcuán de nī nastútú ndá dē pedazo jā ní nquendōo, de nī nchitú ūjā tīcá.

⁹ De tēe jā ní nchajī, íyó tá cūmī mil dē. Sá de nī nacuetáhvī yā nūū nchivī, de cuānohōn ji.

¹⁰ De nī ndīvi yā-ni inī barco jíin ndá tēe scuáha jíin yā, de cuāhān yā región Dalmanuta.

Jā ní jīcān ndá dē iin tiñu ñáhnú nūū yā
(Mt. 12.38-40; 16.1-4; Lc. 11.29-30; 12.54-56)

¹¹ Nūcuán de nī nquenda ndá tēe grupo fariseo, de nī nquijéhé dē stīchī dē Jesús. De cúnī ndá dē coto túnī dē yā, de nī jīcān dē jā sáhá yā iin tiñu ñáhnú jā coo iin seña ichi andiví.

¹² De nī jēca inī yā sīquī jāá nduú cándija ndá dē, de nī ncāhān yā: ¿Nūcu jícān ndá nchivī yáhá iin tiñu ñáhnú nūū ni? De ndāā cáhān ni jā ni iin tiñu ñáhnú mā stéhēn ni nūū nchivī yáhá.

¹³ De nī sndóo yā ndá dē, de nī ndīvi tucu yā inī barco, de cuāhān yā incā lado mar.

Tūhun levadura ndá tēe fariseo
(Mt. 16.5-12)

¹⁴ De ndá tēe scuáha jíin yā, nī naā inī dē cuiso dē jā cajī dē, chi iin-ni stātílā névāha ndá dē inī barco.

¹⁵ De nī ndacu yā nūū dē: Coto má cándija ndá nú levadura ndá tēe grupo fariseo jíin levadura Herodes, ncachī yā.

¹⁶ De nī ncāhān ndá tēe scuáha jíin ndá táhān dē: Va sīquī jāá nduú nā stāā ndíso ó, jā ñūcuán cáhān yā sūcuán, ncachī dē.

¹⁷ De nī jinī Jesús, de nī ncāhān yā: ¿Nājēhē cúu jā nátúhún ndá nú jā ní ncāhān ni sūcuán sīquī jāá nduú nā stāā ndíso nú? ¿A ncháha ca cunī nū, á ncháha ca jīcūhun inī nū jāá nsūū sīquī ñūcuán cáhān ni? ¿A uun ndasí inī ndá nú jā cándija nú?

¹⁸ Iyó tīnūú nú, ¿de á nduú ndéhé nú? Iyó sōho nú, ¿de á nduú jíini nú? ¿De á nduú nūcūhun inī nū?

¹⁹ Chi tá nī scuáchi nī ūhūn stāā jā ní nchajī ūhūn mil tēe, ¿de nāsaa tīcá nī nchitú

pedazo stāā jā ní nastútú nú? ncachī yā. Uxī ūū, ncachī ndá dē.

²⁰ De saá-ni tá nī scuáchi nī ūjā stāā jā ní nchajī cūmī mil nchivī, ¿de nāsaa tīcá nī nchitú jā ní nastútú nú pedazo stāā? ncachī yā. Ujā, ncachī ndá dē.

²¹ De nī ncāhān yā jíin dē: ¿De jondē mitan á ncháha ca jīcūhun inī ndá nú? ncachī yā. Sūcuán nī ncāhān yātá yā jā má cándija ndá dē tūhun stáhvī jā stéhēn ndá tēe ñūcuán.

Jā ní nasáhá vāha yā iin tēe cuáá ñuū Betsaida

²² Nūcuán de nī nquenda yā jíin ndá dē ñuū Betsaida. De nī nquisiáha nchivī iin tēe cuáá nūū yā, de nī ncāhān ndáhvī ji jíin yā jā ná tēe yā ndahá yā nūū dē.

²³ Nūcuán de nī ntiin yā ndahá tēe cuáá, de nī ntavā yā dē yātā ñūū. De nī ntee yā ntesíi yā tīnūú dē, de nī ntee yā ndahá yā dē. De nī jīcā tūhún yā dē tú cuu cunī dē jacū.

²⁴ De nī nūcūndéhé dē, de nī ncāhān dē: Jínī sá nchivī jā jíca ji, de nduú jíni cājī sá, chi tá cáá ñutun cáá ji, ncachī dē.

²⁵ Nūcuán de nī ntee tucu yā ndahá yā tīnūú dē. De nī nūcūndéhé vāha dē, de nī nduvāha-ni tīnūú dē, de nī jinī cājī dē ndihini.

²⁶ De nī natajī yā dē jā quínohōn dē vehe dē, de nī ncachī yā: Mā quívi nú ñuū, de mā cáchī cuitī nū nūū ni iin, ncachī yā.

Jā ní ncachī Pedro jā Jesús cúu Cristo
(Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)

²⁷ Sá de Jesús jíin ndá tēe scuáha jíin yā, cuāhān yā ndācá ndáñūū Cesarea Filipino. De ichi nī jīcā tūhún yā dē: De nduhū, ¿ní iin cúu nī cáchī ndá nchivī?

²⁸ De nī ncāhān ndá dē: Sava ji cáhān jā cúu ní Juan, tēe jā ní scuénduté. De sava cā ji cáhān jā cúu ní Elías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán. De sava cā ji cáhān jā cúu ní incā tēe nī nacani tūhun Yāā Dios, ncachī ndá dē.

²⁹ Nūcuán de nī jīcā tūhún yā dē: De ndá máá nú, ¿ní iin cúu nī cáchī ndá nú? De nī ncāhān Pedro: Maá ní cúu Cristo, Yāā jā ní ntajī Yāā Dios, ncachī dē.

³⁰ De nī ndacu yā nūū ndá dē jā má cáchī dē tūhun yáhá nūū ni iin nchivī.

*Jā ní ncachī tūhun Jesús jā cuū yā
(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)*

³¹ De nī nquiéhé yā stéhēn yā nūū ndá dē: Maá nī, Yāā nī nduu tēe, cánuú jā ndoho ndasí nī. De ndá tēe ñáhnú jíin ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe stéhēn ley janahán, cuyichī inī dē nduhū, de cahñī dē nduhū. Sochi nūū únī quivī de natecū ni, ncachī yā.

³² De cájí nī ncāhān yā tūhun yáhá. Ñúcuán de Pedro nī ncana síin dē yā, de nī nquiéhé dē cáhān dē nūū yā jā má cuáha yā tūhun jā coo súcuán.

³³ De maá yā nī jicó cóto yā, nī ndēhé yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā. De nī ncāhān yā nūū Pedro: Cuiyo quihīn nū, chí cáhān nū tá cáhān Satanás. Chí nduú jáni inī nū tá cúu nūū jáni inī Yāā Dios, chí sa jáni inī nū tá cúu nūū jáni inī nchivī, ncachī yā.

³⁴ De nī ncana yā ndá tēe scuáha jíin yā jíin ndá nchivī cuāhā, de nī ncāhān yā: Nā-ni nchivī tú cúnī jī cuniquīn jī nduhū jā scuáha nī jī, de ná cásī jī jā cúnī maá jī, de ná cúniquīn jī nduhū de cuāha jī tūhun jā cundoho jī tūndóhó jā síquī ni, vísō ná cúu jī.

³⁵ De tú ní nchivī cúnī jī cācu jī nūū tūndóhó jā quiji nūū jī jā síquī nduhū, túsaá de tātū tāhvī jī ní cání. De tú ní nchivī vísō ná cúu jī jā síquī nduhū jíin síquī jā scáca jī tūhun jā scácu nī nchivī, túsaá de cutecū jī ní cání.

³⁶ ¿Chí ní cuetíñú vísō ná cúndeé nchivī nīhīn jī ní ñayivī, de tú quivī jī nūū tātū tāhvī jī?

³⁷ Chí nduú nā jíin cuitī chunáá nchivī jā cācu ánō jī.

³⁸ De nchivī yáhá nduú cándíja cuitī jī, de cúsá maá cuāchi sáhá jī. De tú nā-ni nchivī cúcanoō jī nūū nchivī yáhá jā síquī nduhū, Yāā nī nduu tēe, jíin síquī tūhun cáhān ni, de suni súcuán cucanoō ni jā síquī maá jī, quivī jā nenda nī jíin ndācá ángel ndoo nī. De quivī ñúcuán chí viī ndasí cuñáhnú nī, tá cúu nūū cúñáhnú Tatá nī, ncachī yā.

9

¹ De suni nī ncāhān yā jíin ndá dē: Ndāā cáhān nī jíin ndá nú jā sava tēe íyó yáhá, mā cúu cuitī dē chí jondē cunī dē nāsa tátúnī Yāā Dios jíin poder yā, ncachī yā.

*Jā tucu nī nduu yā
(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)*

² Ñúcuán de nūū íñū quivī, de Jesús nī jeca yā Pedro jíin Jacobo jíin Juan, de cuāhān síin yā jíin dē iin yucu súcún. De ñúcuán, tucu nī nduu yā nūū dē.

³ De sahma yā nī jēndütē, de nī nduyaa ndasí tá cáá yūhā volcán. De nduú ni iin nchivī ñayivī yáhá cuu naquete jī jā nduyaa ndasí súcuán.

⁴ De nī jinī ndá dē jā Elías jíin Moisés, tēe nī iyo janahán, nátúhún ndúū dē jíin Jesús.

⁵ Ñúcuán de nī ncāhān Pedro jíin yā: Maestro, nācā vāha jā íyó ndá sá yáhá, de ná sáhá ndá sá únī vehe ramádā, iin cuu maá ní, incā cuu Moisés, de incā cuu Elías, ncachī dē.

⁶ Chí nī nchūhú ndasí ndá dē, de Pedro nduú ní nsáhá dē cuenta nā cuá cúu jā cáhān dē.

⁷ De nī nquiiji iin vīcō nūhún, de nī jasī-ni nūū ndá dē. De nūū vīcō ñúcuán nī ncāhān iin tūhun: Yáhá cúu Sēhe nī jā mānī ndasí nī jíin. De cunini ndá nú tūhun cáhān yā, ncachī.

⁸ De nī nūcūndēhé ndá dē-ni, de nduú cá ní jínī dē ndúū tēe ñúcuán, chí maá-ni cá Jesús.

⁹ De nī nuu ndá dē jíin yā yucu. De nī ndacu nīhin yā nūū dē jā má cāchí dē nūū ni iin jā súcuán nī jinī ndá dē, chí jondē tá natecū maá yā, Yāā nī nduu tēe, ncachī yā.

¹⁰ Já ñúcuán nī nchuhun inī ndá dē ndācá jā ní ncuu ñúcuán, de jīcā tūhún táhān dē nā tūhun cúu jā natecū yā.

¹¹ De nī jīcā tūhún dē yā: De ndá tēe stéhēn ley janahán, ¿nājēhē cáhān dē jā cánuú jā xihna cá Elías nenda, sá de quiji Yāā cúu Cristo? ncachī de.

¹² De nī ncāhān yā jíin dē: Jāndāā cúu jā xihna cá quiji iin tēe cuu tá ncuu Elías, de sáhá tūha dē ndihi, cāchī tutū. ¿De nā cuá cáhān tucu tutū ī síquī nduhū, Yāā nī nduu tēe? Cáhān jā ndoho ndasí nī, de sáhá jéhe inī jī nūū ni.

¹³ Sochi cáhān ni jíin ndá nú, ja nī nquiiji tēe jāá ncuu tá cúu nūū ní ncuu Elías, de nī nsáhá nāvāha ndá jī dē ndihi jā ní ncuu inī jī, tá cúu nūū cáhān tūhun dē nūū tutū, ncachī yā.

Jā ní nasāhá vāha yā iin sūchí jā ñúhún tāchī inī

(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)

14 De nī nenda yā jín ndá dē nū ndá cā tē scuáha jín yā, de nī jinī yā nchivī cuāhā ndasí, nī jicó ndúu ji ndá dē. De suni íyó ndá tē stéhēn ley janahán, stáhān táhán dē jín ndá tē scuáha jín yā.

15 De tá nī jinī ndá nchivī jā váji yā, de sáhvi inī ji, de jínu ji cuāhān ji nū yā jā cāhān ji jín yā.

16 De nī jicā tūhún yā ndá tē stéhēn ley janahán: ¿Nā sīquī stáhān táhán ndá nū jín ndá dē? ncachī yā.

17 De nī ncāhān iin tē íyó ñúcuán: Maestro, nī nquisiáha sá sēhe yíi sá nū ní, chi ñúhún iin tāchī inī ji, de nī ncuñihín ji nī nsāhá.

18 De ní-ni cúu nū íyó ji, de tāchī ñúcuán jáhnī yíhí ji de scócáva ji nū ñúhún. De jée tñū yuhú ji, de cáhñī nūhun ji sáhá. De cuācuxií ndasí ji. De nī ncāhān ndáhvi sá jín ndá tē scuáha jín ní jā ná távā dē tāchī, de nduú ní ncúu sáhá dē, ncachī dē.

19 Ñúcuán de ni ncāhān Jesús: Tē nduú cándija cuitī cúu ndá nú. ¿De nāsaa cā quivī cundeē ni jā ndoho nī jín nú? ¿De nāsaa cā quivī cuandeé inī ni jín nú? Cuáquēhen sūchí ñúcuán ná quíji ji, ncachī yā.

20 De nī nquisiáha ndá dē ji nū yā. De tá nī jinī tāchī nū yā, de nī jáhnī yíhí ji-ni. De nī jicó cáva ji nū ñúhún, de nī ntuū ji, de nī jee tñū yuhú ji.

21 De Jesús nī jicā tūhún yā tatá ji: ¿Nāsaa tiempo cúu jā sáhá súcuán jín ji? ncachī yā. De nī ncāhān dē: Jondē lulí ji.

22 De nī ncuu cuāhā vuelta nī scócáva tāchī ji nū ñúhún jín nū nduté, jā cahñī ji cúnī. De tú cuu sáhá ní, de cundáhvi inī ní sáán de chindeé chituu ní sáán jā nduvāha sēhe sá, ncachī dē.

23 De nī ncāhān Jesús jín dē: Tú cuu cándija nú jā sáhá nī, chi nchivī cándija de cuu ndácá-ni jā cúnī ji, ncachī yā.

24 De maá tatá sūchí ñúcuán nī ncāhān jee dē: Cándija sá, de chindeé chituu ní sáán jā cándija ñihin cā sá, ncachī dē.

25 De nī jinī Jesús jā távī ndasí nchivī nū yā. De nī ncāhān yā nū tāchī: Ndóhó tāchī jā ní nsāhá jāá ncuñihín ncusóhó ji, nduhū

tátúnī ni nū nū jā quee nú inī sūchí yáhá, de mā ndívi nú cā inī ji, ncachī yā.

26 Ñúcuán de nī ncana cóhó tāchī, de nī jáhnī yíhí tucu ji, de nī nquee cuāhān. De sūchí ñúcuán nī ncuu ji modo ndíyi, de nī ncāhān cuāhā nchivī jā ní jīhí ji.

27 Sochi Jesús nī ntiin yā ndahá ji, de nī nacani yā ji, de nī nūcuñī ji.

28 Sá de nī nquívī Jesús inī iin vehe, de ndá tē scuáha jín yā nī jicā tūhún sín dē yā: ¿Nājēhē cúu jāá nduú ní ncúu tavā ndá sá tāchī ñúcuán? ncachī dē.

29 De nī ncāhān yā: Iin tāchī súcuán, chi mā quēé cuitī quihín de tú mā cácan táhvī nū de tú mā cōó nditē inī nū, ncachī yā.

Jā ní ncāhān tucu yā jā cuū yā

(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)

30 De nī nquee yā ñúcuán jín ndá dē, de nī nchāha yā ndáñú Galilea cuāhān yā. De nduú cúnī yā jā cunī ni iin nchivī.

31 Chi stéhēn yā nū ndá tē scuáha jín yā, de ncachī yā: Maá nī, Yāā nī nduu tē, nastúu ndá ji nduhū nū ndá tē xēen. De cahñī dē nduhū, de tá nī jīhí ni, de nū únī quivī de natecū ni, ncachī yā.

32 De nduú ní jícūhun inī ndá dē tūhun yáhá, de nī nchūhú dē cātūhún dē yā sīquī tūhun jā ní ncāhān yā.

Ní nchivī cúu jā cúñáhnú cā

(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)

33 De nī nquenda yā jín ndá dē ñuū Capernaum, de tá nī nquívī yā inī vehe, de nī jicā tūhún yā ndá dē: ¿Nā tūhun nī natúhún ndá nú jā váji ó ichi? ncachī yā.

34 De nduú ní ncāhān cuitī ndá dē, chi ichi nī ncāhān ndá dē sīquī ní iin dē cúñáhnú cā.

35 Ñúcuán de nī jécundeē yā, de nī ncana yā ndihúxi ū dē, de nī ncāhān yā: Tú ní iin nú cúnī jā cuñáhnú cā, de sa sáhá nú maá nú jā cuu nú tē nú cā nū ndá táhán nú, de cuu nú mozo nū táhán nú.

36 Ñúcuán de nī ntiin yā ndahá iin sūchí lulí, de nī jani yā ji mähñú ndá dē. De nī numi yā ji, de nī ncāhān yā jín ndá dē:

37 Nā-ni nchivī de tú jā sīquī nduhū jétáhvī ji iin sūchí lulí tá cúu nū cúu sūchí yáhá, de nduhū jétáhvī ji. De nchivī jā jétáhvī nduhū, de nsúu maá-ni nduhū, chi suni Yāā jā ní ntají nduhū jétáhvī ji, ncachī yā.

Nchivī jāá nduú cáhān sīquī yā, íñi jī jín yā
(Lc. 9.49-50; Mt. 10.42)

³⁸ Ñúcuán de nī ncāhān Juan jín yā: Maestro, nī jinī ndá sá iin tēe jā jín síví ní távā dē tāchī inī nchivī. De nī jasī ndá sá jā sáhá dē, chi nduú jíca dē jín ó, ncachī dē.

³⁹ De nī ncāhān Jesús jín dē: Mā cásī ndá nú jā sáhá dē. Chi ni iin tēe jā jín síví ní sáhá dē tiñu ñáhnú, mā cúu nacahān dē sīquī ni.

⁴⁰ Chi iin tēe jāá nduú cáhān contra sīquī ō, íñi dē jín ó.

⁴¹ De nā-ni nchivī de tú jā sīquī nduhū taji jī vísō iin ñajin ndute coho nú, sīquī jā cándija nú nduhū, de ndāā ndija cúu jā nīhīn jī tāhvī jī.

Xēēn coo sīquī nchivī quívi nūū cuāchi
(Mt. 18.6-9; 5.13; Lc. 17.1-2; 14.34-35)

⁴² De tú iin sūchí lúli yáhá cándija jī nduhū, de tú quívi jī cuāchi sáhá nā-ni nchivī, de vāha cā de tú ní núhnī iin yōsō cáhnú sūcūn nchivī ñúcuán, de quēe jī chíjin ndute mar nícu.

⁴³ De tú ndahá nú sáhá jā quívi nú cuāchi, de vāha cā quehndē nū ná quíhīn, tácuā nduú cā sáhá nú cuāchi. Chi vāha cā jā coo iin-ni ndahá nú de quívi nú nūū cutecū nū ní cání, nsūū cā jā coo ndūū ndahá nú de quívi nú infierno, nūū cáyū ñuhūn jā má ndáhvā cuitī.

⁴⁴ De ñúcuán chi nduú jíhī tīndacú, de nduú ndáhvā cuitī ñuhūn.

⁴⁵ De tú jēhē nū sáhá jā quívi nú cuāchi, de suni vāha cā quehndē nū ná quíhīn, tácuā nduú cā sáhá nú cuāchi. Chi vāha cā jā coo tícúhlu nú de quívi nú nūū cutecū nū ní cání, nsūū cā jā coo ndūū jēhē nū de quívi nú infierno, nūū cáyū ñuhūn jā má ndáhvā cuitī.

⁴⁶ De ñúcuán chi nduú jíhī tīndacú, de nduú ndáhvā cuitī ñuhūn.

⁴⁷ De tú tīnūú nú sáhá jā quívi nú cuāchi, de vāha cā tavā nū ná quíhīn, tácuā nduú cā sáhá nú cuāchi. Chi vāha cā jā quívi nú nūū tátúnī Yāā Dios jín iin-ni tīnūú nú, nsūū cā jā coo ndūū tīnūú nú de quívi nú infierno.

⁴⁸ De ñúcuán chi nduú jíhī tīndacú, de nduú ndáhvā cuitī ñuhūn.

⁴⁹ Chi tá cúu nūū quēe vāha oro sáhá ñuhūn, suni sūcuán quēe vāha nchivī sáhá tūndóhó. De ndācá cūñu jā sócō nchivī nūū yā, cúu uhguā sáhá ñī.

⁵⁰ Vāha íyó ñī, de tú ñī ná nāā jā úhguā, ¿de nāsa nduu uhguā tucu sáhá nú? Túsaá de cuu nú nchivī vāha, tá cúu nūū íyó vāha ñī. De cundeē vāha ndá nú jín táhān nú, ncachī yā jín ndá dē.

10

Sīquī jā má sndóo táhān tēe jín ñahan
(Mt. 19.1-12; 5.31-32; Lc. 16.18)

¹ De nī nquee yā ñūū Capernaum, de nī jīnū yā región Judea jín incā lado yūte Jordán ichi nūū quenda ncandī. De ñúcuán nī ncutútú tucu nchivī nūū yā, de nī stēhēn tucu yā tūhun nūū jī, tá-ni sáhá yā.

² Ñúcuán de jacū tēe grupo fariseo nī nguenda dē nūū yā, chi cūnī dē coto túnī dē yā, tú nāsa cāhān yā. De nī jíca tūhún dē yā tú íyó ley jā cuu ndusín iin tēe jín ñasíhí dē.

³ De nī ncāhān yā jín dē: ¿Nā tiñu nī ndacu Moisés nūū nū jondē janahán?

⁴ De nī ncāhān ndá dē: Moisés nī jēhe dē tūhun jā cuvāha iin acta jā ndusín dē jín ña, de ndōo ña, ncachī dē.

⁵ De nī ncāhān Jesús jín dē: Sīquī jā nīhin inī ndá nú, de jā ñúcuán cúu jā ní ndacu dē tiñu yáhá nūū nū.

⁶ Sochi jondē quívi xíhna ñúhún tá nī nsāhá Yāā Dios ndihi, chi tēe jín ñahan nī nsāhá yā, cáchī tutū.

⁷ Já ñúcuán cúu jā sndóo tēe tatá dē naná dē, de quétáhān dē jín ñasíhí dē.

⁸ De iin-ni cā cúu ndūū dē, cáchī Yāā Dios. Túsaá de nduú cā cúu ūū táhān dē, chi iin-ni cā cúu.

⁹ Já ñúcuán nduú vāha jā sndóo táhān, chi jā ní squétáhān Yāā Dios cúu, ncachī yā.

¹⁰ De tá nī nquívi ndá dē vehe, de ndá tēe scuáha jín yā nī jíca tūhún tucu dē yā sīquī tūhun ñúcuán.

¹¹ De nī ncāhān yā jín dē: Tú nā-ni tēe sndóo dē ñasíhí dē, de nacueca dē incā ñahan, túsaá de cásíquí ndēē dē ñasíhí dē.

¹² De tú iin ñahan sndóo ña yíí ña de nacueca ña incā tēe, suni cásíquí ndēē ña dē, ncachī yā.

Jā ní jícān táhvī Jesús jēhē ndá sūchí lúli
(Mt. 19.13-15; Lc. 18.15-17)

¹³ Ñúcuán de nī nguenda nchivī nūū yā jín ndá sūchí lúli, jā tee yā ndahá yā xīnī jī.

De ndá tēe scuáha jíin yā, nī ncāhān dē nūū ndá nchivī jā vāji jíin ji.

14 De nī jini Jesús, de nī nquītī inī yā, de nī ncāhān yā jíin ndá dē: Cuāha tūhun ná quíji ndá sūchí lúli jíin nūū ni, de mā cāsī ndá nú jā quiiji ji. Chi nchivī jā ndicó cóo inī jā canī inī ji modo ndá sūchí yáhá, suu ji cúu jā quívi ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū ji.

15 De ndāā cáhān ni jíin ndá nú, tú iin nchivī nduú jétáhvī ji jā tatúnī Yāa Dios nūū ji, tá cúu nūū jétáhvī iin sūchí lúli, de mā quívi cuiti ji ndahá yā, ncachī yā.

16 De nī numi yā ndá ji, de nī ntee yā ndahá yā xīnī ji, de nī jīcān táhvī yā jēhē ji.

*Tūhun tēe cuíca
(Mt. 19.16-30; Lc. 18.18-30)*

17 Ñúcuán de nī nquehen tucu yā ichi cuāhān yā. De jínu iin tēe nī nquenda dē, de nī jēcuíñi jiti dē nūū yā, de nī jīcā tūhún dē yā: Tēe vāha cúu ní Maestro. De cachī ní, ¿nā tiñu vāha sáhá sá de nīhīn táhvī sá cutecū sá ní cání andiví? ncachī dē.

18 De nī ncāhān yā jíin dē: ¿A jáni inī nū jā iin tēe-ni cúu nī jā cáhān nū tēe vāha jíin nī? Nduú ni iin tēe vāha íyó, chi mátúhún-ni Yāa Dios.

19 Ja jíni nū ndá tiñu jā ní ndacu Yāa Dios: Mā cásiquí ndéē táhán nú. Mā cáhni nū ndīyi. Mā sácuihná nú. Mā cáhān nū tūhun tūhún. Mā stáhvī nú táhán nú. Cuetáhvī nū nūū tatá nú nūū naná nú, ncachī yā.

20 De nī ncāhān tēe ñúcuán jíin yā: Ndācá tiñu yáhá ja nī squíncuu sá jondē tá lulí sá, Maestro, ncachī dē.

21 Ñúcuán de nī ncumanī Jesús jíin dē, de nī ncāhān yā: Iin-ni cā tiñu cúmanī sáhá nú túsaá: Cuáhán de xícó ndihi nú jā névāha nú, de cuāha nú nūū nchivī ndāhvī. De jondē andiví cuāha yā jā vāha ndasí nūū nū. Sá de quiiji nú cuniquīn nū nduhū cōhōn, de cuāha nú tūhun jā cundoho nú tūndóhó jā síquī ni, ncachī yā.

22 De tá nī jini dē tūhun yáhá, de nī ntahúhvī inī dē. De cúcuécá inī dē cuāhān dē, chi cuíca ndasí dē.

23 Ñúcuán de nī ndēhé Jesús ní xiín yā, de nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā: Nchivī cuíca chi úhvī ndasí quívi ji ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū ji, ncachī yā.

24 De ndá tēe scuáha jíin yā nī nsāhvi inī dē nī jini dē tūhun yáhá. De nī ncāhān tucu

yā jíin ndá dē: Ndá nchivī jā cútóo xūhún, úhvī ndasí quívi ji ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū ji.

25 Ñamā cā yāha iin camello yavī yitícú nsūū cā jā quívi iin nchivī cuíca inī ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū ji, ncachī yā.

26 De víhí cā nī nsāhvi inī ndá dē nī jini dē, de nī jīcā tūhún táhán dē: ¿De ní nchivī cúu jā cācu túsaá? ncachī dē.

27 De nī ndēhé yā nūū ndá dē, de nī ncāhān yā: Nchivī chi mā cúu squívi ji maá ji ndahá Yāa Dios, sochi maá yā chi cuu sáhá yā, chi ndihi-ni tiñu cuu sáhá yā, ncachī yā.

28 Ñúcuán de nī ncāhān Pedro jíin yā: Señor, de ndá sāán chi nī sndóo sá ndihi jā névāha sá, de níquīn sá níhín, ncachī dē.

29 De nī ncāhān Jesús: Ndāā cáhān ni jíin ndá nú, tú nā-ni nchivī sndóo vehe, á ñanī, á cuāha, á tatá, á naná, á ñasíhí, á sēhe, á ñuhun, jā síquī nduhū jíin jā síquī jā scútē nuu ji tūhun jā scācu nī nchivī,

30 túsaá de nanihīn ji iin ciento cā jā súcuán mitan, cúu vehe, cúu ñanī, cúu cuāha, cúu naná, cúu sēhe, cúu ñuhun, de suni jondē jíin jā cunī úhvī nchivī ji. De incā vida jā quiiji de cutecū ji ní cání andiví.

31 Sochi cuāhā nchivī jā cúñáhnú mitan, nduu ji nchivī núu cā. De nchivī jā núu cā mitan, chi nduñáhnú ji, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān tucu yā jā cuū yā
(Mt. 20.17-19; Lc. 18.31-34)*

32 De ñúhún ndá dē ichi jā cāa cuāhān Jerusalén. De Jesús yósnūū yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā. De ndá nchivī jā níquīn ji yā, sáhvi inī ji nī jini ji tūhun cáhān yā, de yúhú ji. Ñúcuán de nī ncana síin tucu yā ndihúxī ūū tēe scuáha, de nī nquijéhé tucu yā cáchī tūhun yā ndācá jā quiiji síquī yā:

33 Cunini ndá nú, chi mitan de ja cuāhān ō Jerusalén, de ñúcuán nastúu nchivī nduhū, Yāa nī nduu tēe, nūū ndá sūtū cúñáhnú jíin nūū ndá tēe stéhēn ley janahán. De nenda ndá dē síquī ni jā cuū ni. De nasiáha dē nduhū nūū ndá tēe nación Roma jā tátúnī jā ndéē Jerusalén.

34 De ndá tēe ñúcuán sáhá catá dē nūū ni, de canī dē nduhū, de tivī síí dē nūū ni, de sá de cahnī dē nduhū. Sochi nūū únī quívi de natecū ni, ncachī yā.

Jā ní jícān Jacobo jíin Juan iin favor nūū yā

(Mt. 20.20-28)

³⁵ Ńúcuán de Jacobo jíin Juan, ndūū sēhe Zebedeo, nī nquenda dē nūū Jesús, de nī ncāhān dē: Maestro, cúnī sá jā sáhá ní iin jā cācān sá nūū ní, ncachī ndūū dē.

³⁶ De nī ncāhān yā jíin dē: ¿Nā cuá cúu jā sáhá ní jíin nú cúnī nū? ncachī yā.

³⁷ De nī ncāhān ndūū dē: Cuāha ní tūhun jā cundeē sá xiín ní quívi nduñáhnú ní, iin sá lado cuáhá ní, de incā sá lado sátín ní, ncachī dē.

³⁸ Ńúcuán de nī ncāhān Jesús jíin ndūū dē: Nduú jíin nū nā cuá cúu jā jícān nū. ¿A cuu cundoho nú tūndóhó tá cúu nūū quiiji sīquī ní? ¿De á quenda nú cundoho xēen nū tá cúu nūū cundoho ní? ncachī yā.

³⁹ De nī ncāhān ndūū dē: Cuu sáhá sá, ncachī dē. De nī ncāhān yā jíin dē: Jāndáā cúu jā ndoho nú tūndóhó tá cúu nūū quiiji sīquī ní, de ndoho xēen nū tá cúu nūū cundoho ní.

⁴⁰ Sochi jā cundeē nū lado cuáhá ní jíin lado sátín ní, de nsūú nduhū cúu jā cuāha tūhun. Chi ja íyó tūha jā cuu ndá tēe jā ní nacāji Tatá ní, de tēe Ńúcuán níhīn, ncachī yā.

⁴¹ De ndihúxī cā tēe scuáha jíin yā, nī jini dē tūhun yáhá, de nī nquīti inī dē nī jini dē Jacobo jíin Juan.

⁴² De Jesús nī ncana yā ndá dē, de nī ncāhān yā jíin dē: Jínī ndá nú nāsa sáhá ndá tēe jā cúñáhnú nūū nchivī ndá nación. Chi ndácu níhīn ndá dē nūū ji, de maá dē cáchī nāsa coo.

⁴³ Sochi ndá máá nú, chi mā sáhá nú súcuán. Chi tú ní iin nú cúnī nū cuñáhnú nú, de nduú chi sa sáhá nú maá nú tēe jā cuetíñú ndá táhán nú.

⁴⁴ De tú ní iin nú cúnī jā cuu nú nūū, de sa sáhá nú maá nú mozo nūū ndá táhán nú.

⁴⁵ Chi suni súcuán sáhá maá ní, Yāa ní nduu tēe, chi nsūú jā vāji ní jā cuetíñú ní nchivī, chi sa vāji ní jā cuetíñú nchivī nduhū. De cuāha ní maá ní jā cuū ní tácu scácu ní cuāhā nchivī, ncachī yā.

Jā ní nasāhá vāha yā Bartimeo tēe cuáá

(Mt. 20.29-34; Lc. 18.35-43)

⁴⁶ Ńúcuán de nī nquenda yā Ńuū Jericó jíin ndá tēe scuáha jíin yā. Sá de nī nquee

yā Ńúcuán cuāhān yā jíin ndá dē jíin ndá cā nchivī cuāhā. De Bartimeo tēe cuáá, sēhe Timeo, ndēe dē yuhú íchí, jícān dē caridad.

⁴⁷ De nī jini dē tūhun jā vāji Jesús tēe Ńuū Nazaret. De nī nquijéhe dē cána jee dē: Jesús, maá ní jā cúu ní tatā rey David, cundáhví inī ní sáán, ncachī dē.

⁴⁸ De cuāhā nchivī ní ncāhān ji nūū dē jā ná cāsī dē yuhú dē. Sochi víhí cā ní ncana jee dē: Maá ní jā cúu ní tatā rey David, cundáhví inī ní sáán víi, ncachī dē.

⁴⁹ Ńúcuán de nī jencuiñī Jesús, de nī ncāhān yā: Cana dē ná quíji dē. De nī ncana ndá ji tēe cuáá Ńúcuán: Ndeé coo inī nū. Nacuiñī ná cóhōn, chi cána yā ndóhó, ncachī ji.

⁵⁰ Ńúcuán de nī squéne dē sōō dē, de ñamā ní nacuiñī dē, de nī nquenda dē nūū Jesús.

⁵¹ De nī ncāhān yā jíin dē: ¿Nā cuá cúnī nū jā sáhá ní ndóhó? De nī ncāhān dē: Maestro, jā ná ndúnijīn tīnūú sá cúnī sá, ncachī dē.

⁵² De nī ncāhān Jesús jíin dē: Cuáhán túsaá, chi ní ncandíja nú jā cuu nasāhá vāha ní ndóhó, de suu cúu jā ní nduvāha nú, ncachī yā. De nī ndunijīn-ni tīnūú dē, de nī jēcuniquīn dē Jesús cuāhān dē jíin yā ichi Ńúcuán.

11

Jā ní nquívi Jesús Jerusalén

(Mt. 21.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

¹ De cuācuñatin yā ciudad Jerusalén, de nī ncuñatin yā Ńuū Betfagé jíin Ńuū Betania, jā cáá jēhe yucu Olivos. De nī ntají yā ūū tēe scuáha jíin yā jā quíhīn dē.

² De nī ncāhān yā jíin dē: Cuáhán Ńuū lulí jā cáá ichi nūū. De tá ní nquívi nú de cunī nū iin burro núhnī tī, jā ní iin tēe ncháha ca cosō dē tī. De nandají nú tī, de quiiji nú jíin tī.

³ De tú ní iin cātūhún nūcu nándají nú tī, de cachī nū jā maá Jētohō ō jíni Ńúhún yā tī, de ñamā natají yā tī ndiji tī, cachī nū, ncachī yā jíin ndūū dē.

⁴ De cuāhān ndūū dē, de nī níhīn dē burro Ńúcuán núhnī tī viéhé quēhe inī ichi. De nī nandají dē tī.

⁵ De sava nchivī íñí Ńúcuán ní ncāhān jíin dē: ¿Nā cuá sáhá ní jā nándají ní burro jíñā? ncachī ji.

⁶Ñúcuán de nī ncāhān ndúū dē tá cúu nūū ní ncachī Jesús nūū dē. Sá de nī nsiāā jī tī cuāhān dē jíin tī.

⁷De nī nenda ndúū dē jíin tī nūū Jesús. De nī nchisó ndá dē sōō dē sīquī tī, de nī jēcōsō yā tī.

⁸De cuāhā nchivī nī scāā jī sōō jī inī ichi. De sava cā jī nī jāhnū jī ndahá ñūū, de nī jaquīn jī inī ichi.

⁹De nchivī cuāhān ichi nūū yā jíin nchivī níquīn ichi chātā yā, cána jee jī: Viī ndasí cúñáhnú yā. De vāha ndasí Yāā cúu yā chi vāji yā jíin tiñu maá Jētohō ō Yāā Dios.

¹⁰De vāha ndasí coo, chi ja ñatin tatúnī yā tá cúu nūū ní ntatúnī tatā ō rey David. De viī ndasí cúñáhnú maá Yāā Dios, ncachī jī.

¹¹Sá de nī nguīvi Jesús maá Jerusalén jíin inī templo cāhnú. De nī ndēhé yā nūū ndācá ndatíñú jā íyó níí ñúcuán. De ja nī ñini, de nī nquee yā cuāhān yā ñūū Betania jíin ndihúxī ūū tēe scuáha jíin yā.

Jā ní ncāhān yā nūū ñutun higo
(Mt. 21.18-19)

¹²De quīvī téen, tá nī nquee yā ñūū Betania jíin ndá dē, de cócon yā.

¹³De jondē jíicá nī jinī yā iin ñutun higo jā ndéē yūcū. De nī jēndēhé yā tú sanaā nīhīn yā higo jā cajī yā. De nduú ní nīhīn cuitī yā, chi maá-ni yūcū ndéē, chi nsúú tiempo cúun higo cúu.

¹⁴Ñúcuán de nī ncāhān yā nūū ñutun higo: Mitán de mā cúun cuitī cā higo xīnī nū, ncachī yā. De ndá tēe scuáha jíin yā nī jinī dē jā súcuán nī ncāhān yā.

Jā ní ntavā yā nchivī inī templo
(Mt. 21.12-17; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹⁵De nī nenda yā jíin ndá dē Jerusalén. De nī ndīvi yā inī patio templo cāhnú, de nī ntavā yā ndá nchivī jā jéen quiti de náxicó nūū nchivī jā sōcō jī. De nī scócáva yā mesa ndá nchivī jā sáma xūhún, jíin silla ndá nchivī jā xícó paloma.

¹⁶De nduú ní jēhe yā tūhun jā yāha nchivī inī templo jíin ndatíñú ndíso jī.

¹⁷De nī stéhēn yā tūhun nūū jī, nī ncachī yā: Yósō nūū tutū ī jā cāhān Yāā Dios: Vehe nī chi vehe nūū jíicān táhvī nchivī ndācá nación cúu, cáchī yā. Sochi ndá ndóhó,

chi modo yavī cava jācuīhná nī nasāhá nú, ncachī yā.

¹⁸De ndá tēe stéhēn tutū ley jíin ndá sūtū cúñáhnú, nī jinī dē tūhun yáhá, de nī nguījéhé dē ndúcú dē modo nāsa cahnī dē yā. Chi yúhú ndá dē jā cuñáhnú cā maá yā nsúū cā ndá máá dē, chi ndācá nchivī cúsiī ndasí inī jī níni jī tūhun stéhēn yā.

¹⁹De tá ja ñatin cuaā, de nī nquee yā Jerusalén cuāhān yā.

Jā ní nchīchī ñutun higo
(Mt. 21.20-22)

²⁰De jānehēn quīvī téen nī nayāha yā jíin ndá dē cuāhān yā. De nī jinī ndá dē jā ñutun higo ñúcuán ja nī nchīchī níí jondē jíin yoho.

²¹Ñúcuán de nī nūcūhun inī Pedro, de nī ncāhān dē jíin yā: Maestro, cūndēhé ní ñutun higo ñúcuán jā ní ncāhān ní nūū, de mitán ja nī nchīchī, ncachī dē.

²²De nī ncāhān Jesús jíin ndá dē: Candíja ndá nú jā sáhá Yāā Dios jā jíicān nū.

²³Chi ndāā cāhān nī jíin nú, tú nā-ni nchivī cāhān jī jā cujiyo yucu yáhá quīhīn jondē nūū mar, de tú nduú jāni síquī inī jī, chi sa cándíja jī jā coo tá cúu nūū cāhān jī, ñúcuán de quee ndāā jā ní ncāhān jī.

²⁴Jā ñúcuán cúu jā cāhān nī jíin ndá nú, ndācá jā jíicān táhvī nū, de tú cándíja nú jā nīhīn nū, de nīhīn nū.

²⁵De tá jíicān táhvī nū, de cune cáhnú inī nū nūū nchivī jā sáhá cuāchi nūū nū, tácuā maá Tatá nú, Yāā ndéē andiví, suni cune cáhnú inī yā nūū cuāchi nú.

²⁶Chi tú mā cune cáhnú inī nū nūū táhán nú, de saá-ni maá Tatá nú, Yāā ndéē andiví, mā cune cáhnú inī yā nūū cuāchi nú, ncachī yā.

Sīquī jā ndíso tíñú Jesús
(Mt. 21.23-27; Lc. 20.1-8)

²⁷Ñúcuán de nī nenda tucu yā Jerusalén, de jíca nuu yā inī templo cāhnú. De ndá sūtū cúñáhnú, jíin tēe stéhēn ley janahán, jíin tēe ñáhnú jā ndácu tiñu, nī nquenda ndá dē nūū yā.

²⁸De nī jíicā tūhún dē yā: ¿Ní jondē nī nīhīn tíñú nú ndá tiñu jā sáhá nú yáhá? ¿De ní iin nī ntee tiñu ndóhó jā sáhá nú súcuán? ncachī ndá dē.

²⁹ De nī ncāhān Jesús: Saá-ni nduhū suni cātūhún nī ndá nú iin tūhun. De tú cuu scócóo nú, ñúcuán de cachī nī nūū nū ní jondē nī nīhīn tiñú nī jā sáhá nī tiñu yáhá.

³⁰ ¿Ní iin nī ntee tiñu sīquī Juan jā ní scuénduté dē? ¿A Yāā Dios á ndá tēe? Cachī nūū ni, ncachī yā.

³¹ Ñúcuán de nī natúhún ndá máá dē: Tú cachī ō jā Yāā Dios nī ntee tiñu ñúcuán sīquī Juan, de cāhān dē jíin ó: ¿Túsaá de nājēhē cúu jāá nduú ní ncándija ndá nú jā ní ncāhān dē?

³² De tú cāhān ō jā nchivī nī ntee tiñu sīquī dē, de quitī inī nchivī cunī ji yóhó, ncachī ndá dē jíin táhán dē. Chi yúhú ndá dē jā quitī inī nchivī, chi ndiviī ji cándija ji jā tēe nī nacani tūhun Yāā Dios nī ncuu ndija Juan.

³³ Jā ñúcuán nī ncāhān ndá dē jíin yā: Nduú jínī ni, ncachī dē. Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: De saá-ni nduhū, suni mā cāchí nī nūū nū ní iin nī ntee tiñu sīquī ni jā sáhá nī tiñu yáhá, ncachī yā.

12

Tūhun yátá sīquī ndá tēe nēhén jā sátíñú nūū yūcū uva

(Mt. 21.33-46; Lc. 20.9-19)

¹ De nī nquijéhé yā cāhān yā tūhun yátá jíin ndá dē: Iin tēe nī nchuhun dē cuāhā yūcū uva. De nī jasī dē corral, de nī nsāhá dē iin nūū cāxīn dē uva. De nī nsāhá dē iin vehe súcún tácuā cuu coto dē níi cáhnú. De nī sndóo dē nūū sava tēe jā satíñú nūū, de cuu sava dē ndīhā jíin. De nī nquehen dē ichi cuāhān jīcá dē.

² De maá tiempo jā ndutútú uva, de nī ntají dē iin mozo jā cuánaquēhen ji sava ndīhā uva nūū ndá tēe sátíñú.

³ De ndá tēe ñúcuán nī ntiin dē mozo, de nī ncani dē ji, de nī natajī uun dē ji cuānohōn ji.

⁴ Ñúcuán de tēe xíi uva nī ntají dē incā mozo cuāhān. De ndá tēe sátíñú nī jēhe dē yūū xīnī mozo ñúcuán, de nī stácuēhé dē, de nī ncāhān nāvāha dē nūū.

⁵ De tēe xíi uva nī ntají tucu dē incā mozo cuāhān. De nī jahnī ndá dē ji. De suni súcúan nī ntají dē cuāhā cā mozo cuāhān, de sava ji nī ncani ndá dē, de sava cā ji nī jahnī dē.

⁶ De tēe xíi uva, íyó iin sēhe dē de mānī ndasí dē jíin. De jā sándihí de nī ntají dē sēhe dē cuāhān nūū ndá tēe sátíñú. De jáni inī dē jā cuetáhvi ndá tēe ñúcuán nūū sēhe dē.

⁷ Sochi ndá tēe sátíñú nī natúhún ndá máá: Tēe xíi táhvi cúu yáhá. Ná cāhnī ō ji, de ndōo táhvi ji cuu ó, ncachī ndá.

⁸ De nī ntiin ndá dē ji, de nī jahnī dē, de nī squéne dē ji yuhú ñúhún ñúcuán, ncachī yā.

⁹ Ñúcuán de nī jīcā tūhún yā ndá dē: ¿Túsaá de nāsa sáhá tēe xíi uva? Nenda dē de cahnī dē ndá tēe sátíñú, de cuāha dē ñuhun jā cáá uva nūū sava cā tēe jā satíñú nūū.

¹⁰ ¿De á ncháha ca cahvi ndá nú tūhun yáhá jā yósō nūū tutū īī, jā nduhū cúu tá cúu iin yūū? Chi cáchī tutū:

Yūū jā ní squéne yichī ndá tēe jā sáhá vehe, maá yūū yáhá nduu jā quituu squínā vehe.

¹¹ Maá Jētohō ō Yāā Dios nī nsāhá yā súcúan, de sáhvi inī ō jínī ō tiñu yáhá. Cáchī tutū, ncachī yā.

¹² Ñúcuán de nī nducú ndá dē modo jā tiin dē yā. Chi nī jīcūhun inī dē jā sīquī ndá máá dē cúu jā ní ncāhān yā tūhun yátá sīquī ndá tēe jā sátíñú nūū uva jíin ndá tēe jā sáhá vehe. Sochi sīquī jā yúhú ndá dē jā quitī inī nchivī, de nī sndóo dē yā, de cuāhān dē.

Sīquī xūhún renta

(Mt. 22.15-22; Lc. 20.20-26)

¹³ Ñúcuán de nī ntají ndá dē sava tēe grupo fariseo jíin grupo Herodes, cuāhān dē nūū yā, chi nducú ndá dē nāsa sáhá dē tácuā cāhān yā iin tūhun jā nīhīn dē cuāchi sīquī yā.

¹⁴ De nī nquenda ndá dē, de nī ncāhān dē jíin yā: Maestro, jínī ndá sá jā tēe cāhān ndāā cúu ní, de nduú yúhú ní jā cāhān ni iin nchivī sīquī ní. Chi nduú sáhá ní cuenta nāsa cúu iin iin nchivī, chi inuú-ni sáhá ní jíin ndá ji. De stéhēn ndāā ní nāsa squíncuu nchivī nūū Yāā Dios. ¿De á íyó vāha jā chunáá ó xūhún renta nūū rey nación Roma jā tīn nación maá ó? ¿A chunáá ó, á mā chúnáá ó? ncachī dē.

¹⁵ De maá yā jínī yā jā stáhvi-ni ndá dē, de nī ncāhān yā jíin dē: ¿Nājēhē cúu jā jito túnī ndá nú nduhū? Taji iin xūhún ná cúndēhé nī, ncachī yā.

16 De nī jēhe ndá dē xūhún, de nī ndēhé yā nūū, de nī jīcā tūhún yā dē: ¿Nā tēe cúu jā ndéē nūū xūhún yáhá, de nā síví cúu jā ndéē yáhá? De nī ncāhān ndá dē jíin yā: Rey ñúcuán cúu.

17 De nī ncāhān yā jíin ndá dē: Túsaá de nacuaaha nú nūū rey ñúcuán jā cúu cuenta dē, de nacuaaha nú nūū Yāa Dios ndācá jā cúu cuenta maá yā, ncachī yā. De nī nsāhvi ndasí inī ndá dē nī jini dē jā ndíchí nī ncāhān yā.

Jā ní jīcā tūhún ndá dē sīquī jā natecū ndīyi (Mt. 22.23-33; Lc. 20.27-40)

18 Ñúcuán de jacū tēe grupo saduceo nī nguenda dē nūū yā. De ndá tēe ñúcuán cáchī dē jāá nduú nátecū cuitī ndīyi. De nī jīcā tūhún dē yā sīquī iin tūhun:

19 Maestro, de Moisés nī ntee dē nūū tutū jā névāhá ó: Tú iin tēe cuū dē, de ndōo ñasíhí dē, de tú nduú ní íyo sēhe dē jíin ña, túsaá de cánuú jā ñanī dē nacueca ñasíhí dē, de sēhe dē jā coo jíin ña, nūcuñī jī nūū ndīyi ñanī dē, cáchī tutū.

20 De nī íyo ūjā ñanī. De tēe xíhna ñúhún nī jeca dē iin ñahan. De nī jīhī dē, de nduú nā sēhe dē ní íyo.

21 De tēe ūū nī nacueca dē ña, de suni nī jīhī dē, de suni nduú nā sēhe dē ní íyo. De saá-ni tēe ūnī.

22 De ndihújā dē nī nacueca dē ña, de nī iin dē nduú ní íyo sēhe dē. De jā sándīhí de nī jīhī ñahan ñúcuán.

23 Túsaá de tá natecū ndá dē quīvī jā natecū ndīyi, ¿de ní iin dē cuu ña ñasíhí dē? Chi ndihújā dē nī ndeē jíin ña, ncachī ndá dē jíin yā.

24 Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin dē: Ndasí stíví ndá nú tūhun sīquī jāá nduú jícūhun inī nū jā cáhān tutū īī, de nī nduú jīnī nū jā íyó poder Yāa Dios jā nastécū yā ndīyi.

25 Chi quīvī jā natecū ndá ndīyi, de nduú cā nā tūhun jā quetáhān tēe jíin ñahan coo. Chi coo ndá jī tá cúu ndá ángel Yāa Dios andiví.

26 De sīquī jā natecū ndīyi, ¿á nduú ní ncāhvi ndá nú tutū jā ní ntee Moisés, nāsa nī ncāhān Yāa Dios jíin dē mähñú yūcū jā cáyū ñuhūn? Maá nī cúu Yāa Dios Abraham jíin Isaac jíin Jacob, ncachī yā nūū Moisés.

27 Chi vísō ja nī jīhī ndá dē sochi tēcū dē nūū íyó maá yā, chi cúu yā Yāa jā sáhá jā tēcū nchivī ní cání. Ndasí stíví ndá nú tūhun yā túsaá, ncachī yā jíin ndá dē.

Tūhun cánuú ndasí cā jā ní ndacu Yāa Dios (Mt. 22.34-40)

28 De nī nguenda iin tēe stéhēn ley janahán, de nī jini dē jā stíchī táhān ndá tēe ñúcuán jíin Jesús. De nī jinī dē jā vāha nī scócōo yā tūhun. De nī jīcā tūhún dē yā: ¿Ní tūhun cúu jā ndácu tiñu jā cánuú ndasí cā nūū ndá cā tūhun jā ní ndacu yā janahán? ncachī dē.

29 De nī ncāhān Jesús jíin dē: Yáhá cúu tiñu jā cánuú ndasí cā nūū ndācá cā: Cáchī tutū: Nchivī Israel, cunini nú: Maá Jētohō ō Yāa Dios chi mátúhún yā-ni íyó.

30 Túsaá de coo manī ndasí nú jíin maá Jētohō nū Yāa Dios jondē jíin inī jíin ánō nū, jíin ní jāá ntúnī nū, jíin ní fuerza nū. Yáhá cúu tūhun ndácu yā jā cánuú ndasí cā.

31 De tūhun ūū jā ní ndacu yā, suni sūcuán cáhān: Cundáhví inī nū táhān nú tá cúu nūū cundáhví inī nū maá nú, cáchī tutū. Nduú cā nā incā tūhun ndácu tiñu cánuú cā íyó, chí yáhá-ni cúu, ncachī yā jíin dē.

32 Ñúcuán de tēe stéhēn ley janahán, nī ncāhān dē jíin yā: Vāha nī ncāhān ní Maestro. Chi ndāā jā iin-ni Yāa Dios íyó, de nduú cā nā incā yā íyó.

33 De cánuú jā coo manī ndasí ó jíin yā jondē jíin inī jíin ánō ō, jíin ní jāá ntúnī ō, jíin ní fuerza ō, de cundáhví inī ō táhān ó tá cúu nūū cundáhví inī ō maá ó. De cánuú ndasí cā yáhá nsūú cā jā teñuhūn ō quiti jíin ndá cā jā sōcō ō nūū yā, ncachī dē.

34 De nī jinī Jesús jā vāha nī scócōo dē tūhun, de nī ncāhān yā jíin dē: Ja ñatin cuu quīvi nú ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū nū, ncachī yā. Ñúcuán de nī iin cā ndá dē, nduú cā ní nchúndeé inī dē jā cātúhún dē yā.

Sīquī jā cúu Cristo tatā David (Mt. 22.41-46; Lc. 20.41-44)

35 De stéhēn Jesús tūhun inī templo, de nī ncāhān yā: ¿Nāsa cúu jā cáchī ndá tēe stéhēn ley janahán jā Cristo cúu tatā rey David?

³⁶ Chi maá David súcuán nī ncāhān dē tūhun yā nī nsāhá Espíritu Santo jondē janahán:

Maá Jētohō ō Yāa Dios nī ncāhān yā jíin Jētohō ni, Yāa jā quiiji:

Cundeē nū lado cuáhá nī nūu cuñáhnú nú, de ná sáhá nī jā candeē nū poder ndācá jā jíinī ūhvī ndóhó.

Ncachī Yāa Dios. Ncachī David.

³⁷ Túsaá de vísō chíjin tatā David cacu Cristo, de nī ncāhān dē Jētohō dē yā, chí jondē nūu Yāa Dios vāji yā, ncachī yā. De ndá nchivī cuāhá jétahān inī jíi níni jíi tūhun cáhān yā.

Jā ní ncāhān yā jā íyó cuāchi ndá dē
(Mt. 23.1-36; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ De stéhēn yā tūhun, de nī ncāhān yā jíin jíi: Coto má candíja ndá nú ndá tēe stéhēn ley janahán. Chí cúsiī inī ndá dē jíca nuu dē jíin sahma cání jā stéhēn jā cúñáhnú dē, jíin jā cáhān yíñúhún nchivī dē nūu yáhvī.

³⁹ De jétahān inī ndá dē cundeē dē nūu silla yíñúhún cā inī vehe īi sinagoga, jíin silla yíñúhún cā nūu íyó vico jā yáji nchivī.

⁴⁰ De cāndeē dē vehe ndá ñahan quéndōo ndáhvī. De nahán jícan táhvī dē tácuca caní inī nchivī jāá nduú nā cuāchi dē. Ndá tēe yáhá chí sa víhí cā ndoho dē castigo, ncachī yā.

Jā ní nsōcō ñahan viuda xūhún
(Lc. 21.1-4)

⁴¹ De iin quívī ndéē Jesús inī templo cāhnú ichi nūu ndá jātūn nūu sócō jíi xūhún. De ndéhé yā nāsa chúhun nchivī xūhún inī jātūn. De cuāhá nchivī cuicá nī nchuhun jíi cuāhá xūhún.

⁴² De nī nquenda iin ñahan viuda jā ndóho ndáhvī. De nī nchuhun ña ūu centavo lulí inī iin jātūn.

⁴³ Nūcuán de nī ncana yā ndá tēe scuáha jíin yā, de nī ncāhān yā jíin dē: Ndāa cáhān ní jíin ndá nú jā ñahan viuda ndáhvī yáhá, cuāhá cā nī nsōcō ña nsúu cā jā ní nsōcō ndá nchivī cuicá.

⁴⁴ Chí ndá máá jíi nī nsōcō jíi jā ní ndōo nūu xūhún cuāhá jíi. De ñahan yáhá, vísō ndáhvī ndóho ña, de nī nchuhun ña ndihí jā cutecū ña, ncachī yā jíin ndá dē.

13

Jā ní ncachī yā jā naā templo
(Mt. 24.1-2; Lc. 21.5-6)

¹ De tá nī nquee Jesús inī templo cāhnú, de iin tēe scuáha jíin yā nī ncāhān dē: Maestro, cūndéhé ní nācā víi ndasí cáá ndá vehe yáhá jā cúu templo, jíin ndá yūu jā ní ncuvāha, ncachī dē.

² De nī ncāhān yā jíin dē: Ndācá vehe náhnú yáhá jā ndéhé nú, chí iin quívī mā cóso táhān cā ní iin yūu, chí ndihí tānī, ncachī yā.

Nā seña coo tá cuācuñatin ndihí ñayívī
(Mt. 24.3-28; Lc. 21.7-24; 17.22-24, 31)

³ De cuāhān yā jíin ndá dē yucu Olivos, jā íñí ichi nūu templo cāhnú. De nī jēcundeē yā ñúcuán. De Pedro jíin Jacobo jíin Juan jíin Andrés, nī jíicā tūhún síin dē yā:

⁴ Cachī tūhun ní nūu sá, ¿nā quívī coo ndācá jā ní ncachī ní jā coo? ¿De nā seña coo tá ja ñatin squíncuu ndá jā ní ncachī ní? ncachī dē.

⁵ De nī ncāhān yā: Coto má stáhvī ní iin dē ndá ndóhó.

⁶ Chí quiiji cuāhá tēe jíin sívī nī jā stáhvī: Maá nī cúu Cristo, cachī dē. De súcuán de stáhvī dē cuāhá nchivī.

⁷ De níhīn nū tūhun jā ndācá lado íyó guerra, á ja ñatin coo guerra. De mā cúyūhú nú, chí cánúu jā súcuán coo, sochi ncháha ca quenda quívī jā ndihí ñayívī.

⁸ Chí nenda nación síquī incā nación, de nenda ñuū síquī incā ñuū jā canāá. De cháhá chúcuán tāan, de coo tāmā, de nenda nchivī síquī táhān jíi. De ndācá yáhá cúu tūndóhó jā quijéhé xihna ñúhún cā.

⁹ De coto ndá nú maá nú, chí nastúu ndá jíi ndóhó nūu justicia, de inī ndá vehe īi sinagoga caní ndá jíi ndóhó. De quínasiáha jíi sava ndá nú nūu ndá gobernador jíin nūu ndá rey, de cāhān jíi cuāchi síquī nū síquī jā cándíja nú nduhū. De súcuán de cuu nacani nū tūhun nī nūu ndá dē.

¹⁰ Chí cánúu jā xihna cā cūte nuu tūhun nūu nchivī ndācá nación nāsa scácu ní jíi, sá de jíinu quívī.

¹¹ De tá quínasiáha ndá dē ndóhó nūu justicia, de mā nācani tūha inī nū nāsa nascócóo nú tūhun nūu ndá dē. Chí hora ñúcuán de maá Yāa Dios cuāha yā tūhun nūu nū nāsa cāhān nū, de tūhun ñúcuán

cāhān nū. Chi nsūú maá nú cúu jā cāhān, chi Espíritu Santo cúu jā cāhān.

¹² De ñanī jín ñanī nastúu táhān jā ná cúu. De tatá nastúu sēhe jā cuū. De sēhe nenda síquī tatá jín naná jā cahñī.

¹³ De ndācá nchivī quīvī inī ji nū nū jā síquī nduhū. Sochi nchivī jā cuiñi nīhin jín tūhun nī jondē quīvī jīnu, chi cācu ji.

¹⁴ De Daniel, tēe nī nacani tūhun Yāa Dios, nī ntee dē tūhun iin tēe nēhén jā quiji. De ndá ndóhó jā cáhvi tutū ñúcuán, de ná jícūhun inī nū. Chi iin quīvī de cunī ndá nú jā cuiñi dē inī maá templo nū nduú nā ley jā cuiñi dē, de sáhá nāvāha dē jā stívī dē ndá ndatíñú ī. De tá cunī nū jā sūcuán cúu, de nchivī ndéē región Judea, ná cúnu ji caa ji yucu quīhīn ji.

¹⁵ De nchivī ndéē yātā vēhé, mā ndívi ji inī vehe jā tavā ji ndatíñú ji, chi cánuú jā cunu ñamā ji tácuca cācu ji.

¹⁶ De nchivī íyó nū itū, mā nóhōn ji vehe jā naquehen ji sahma ji.

¹⁷ De quīvī ñúcuán, nācā ndáhvī ndoho ndá ñahan ñuhún sēhe jín jā ndéca ñiquín, chi mā cúñamā ña cunu ña.

¹⁸ Túsaá de cācān táhvī nū jā má quījī tūndóhó ñúcuán jā cunu nú maá tiempo cúun yūhā.

¹⁹ Chi tá quijéhé ñúcuán de coo cuāhā tūndóhó xēen, jāá ncháha ca coo sūcuán jondē quīvī jā ní nsáhá Yāa Dios ñayīví de jondē mitan. De tá yāha tūndóhó ñúcuán de ní mā cóo cā jā sūcuán.

²⁰ De tú mā násndíyi maá Jētohō ō Yāa Dios tiempo coo tūndóhó ñúcuán, de ní iin nchivī mā cácu cuitī ji. De jā síquī nchivī cándíja jā ní nacāji yā, jā ñúcuán cúu jā nasndíyi yā quīvī.

²¹ Túsaá de tú iin nchivī cāhān jín nú: Yáhá cūndēhé nú jā ndéē Cristo, á: Ñúcuán cūndēhé nú jā ndéē yā, cachī ji, de mā cándíja nú jā cāhān ji.

²² Chi quenda ndá tēe stáhvī jā cachī dē jā cúu dē Cristo, á cachī dē jā tēe nacani tūhun Yāa Dios cúu dē. De sáhá ndá dē tiñu ñáhnú jā sáhvi inī nchivī cunī ji, tácuca stáhvī dē jondē maá nchivī jā ní nacāji yā, de tú ná cúu sáhá dē.

²³ Sochi ndito coo inī ndá nú, chi ja nī ncachī ndihi nī nū nū mitan jondē ncháha ca coo.

Nāsa coo quīvī tá nenda Yāa nī nduu tēe (Mt. 24.29-36, 42-44; Lc. 21.25-36)

²⁴ De quīvī ñúcuán, tá ja nī ndihi ndācá tūndóhó yáhá, de cutuún ncandī, de yōo chi mā cútūu cā.

²⁵ De nincava tiūūn, de ndācá jā jíca andiví chi quisi.

²⁶ Ñúcuán de cunī ndá nchivī nū maá nī, Yāa nī nduu tēe, nenda nī jín vícō, de cundiso nī cuāhā poder, de viī ndasí cuñáhnú nī.

²⁷ Ñúcuán de tají nī ndá ángel ni quiji jā nastútú ndācá nchivī jā ní nacāji nī ndicúmī lado ñayīví, jondē nū ndíhi ñayīví de jondē nū ndíhi andiví.

²⁸ Mitan de scuáha ndá nú nāsa sáhá ñutun higo: Tá ja nī nene numa, de ní nacōco yūcū, de ja jínī ndá nú ja nī ncuñatin tiempo ihñí.

²⁹ De suni sūcuán tá cunī ndá nú jā ní nquijéhé ndá tiñu yáhá, ñúcuán de jícūhun inī nū ja nī ncuñatin quīvī nenda nī, de ñamā coo.

³⁰ De ndāa cāhān ni jín ndá nú jā má cúu ndihi nchivī jā cunī ndá tūndóhó yáhá, chi jondē quee ndāa ndihi tá ncachī ni.

³¹ Andiví jín ñayīví chi naā, sochi ndācá tūhun cāhān ni chi mā náā, chi quee ndāa ndihi.

³² Sochi quīvī jín hora jā nenda nī, chi ni iin nchivī nduú jínī, ni ndá ángel andiví, ni maá nī jā cúu Sēhe Yāa Dios. Chi mátúhūn-ni Tatá nī cúu jā jínī.

³³ Túsaá de cuhun inī ndá nú ndá tūhun yáhá, de ndito coo inī nū, de cācān táhvī nū, chi nduú jínī nū nā quīvī nenda nī.

³⁴ Chi coo modo iin tēe jā quīhīn jícá dē, de tá ncháha ca quee dē vehe dē, de ní ndacu dē nū ndá mozo dē nā tiñu sáhá iin iin dē. De ní ndacu dē nū tēe jíto viéhé jā ná cóo ndito dē.

³⁵ De saá-ni ndá máá nú, ndito coo inī nū. Chi cúu nī tá cúu jētohō vehe, de nduú jínī nū nā hora nenda nī, á ja ñatin cuaā, á ñuú, á jā cána lohóló, á jānehēn.

³⁶ Chi iin sanaā-ni de nenda nī, de ndito coo nú tácuca mā níhīn ni ndóhó jāá nduú íyó tūha nú.

³⁷ De tūhun cāhān ni jín ndá nú yáhá, suni cāhān ni jín ndivī nchivī: Ndito coo inī ndá nú, ncachī yā.

14

Jā ní scáni táhán ndá dē tūhun jā tiin dē Jesús

(Mt. 26.1-5; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

¹ De cúmanī ūū cā quīvī sá de quijéhé vico pascua jā yájī ndá nchivī hebreo státílā jāá nduú nā levadura yíhí. De ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe stéhēn ley janahán, nī nducú dē modo nāsa tiin dē Jesús jíin tūhun tūhún, de cahñī dē yā.

² De nī ncāhān ndá dē: Mā tīin ó dē maá quīvī vico, chí nenda nchivī síquī ō, ncachī dē.

Tūhun ñahan jā ní jōsō perfume xīnī yā
(Mt. 26.6-13; Jn. 12.1-8)

³ De íyó Jesús ñuū Betania, vehe Simón, tēe jā ní ndoho cuéhē stéhyū. De juni yájī yā stāā, de nī nquenda iin ñahan nūū yā, nēe ña iin frasco yūū luu jā ñúhún aceite perfume, jā maá-ni itā nardo cúu, de yāhvi ndasí ndéē. De nī ntahví ña frasco, de nī jōsō ña xīnī yā.

⁴ De sava tēe íyó ñúcuán nī nguītī inī dē, de nī ncāhān ndá máá dē: ¿Nājēhē cúu jā snāā cāhá ña perfume yáhá?

⁵ Chí cuu cuyāhvi víhí cā ūnī ciento denario, de cuāha ó xūhún ñúcuán nūū nchivī ndāhvī nícu, ncachī jí. De nī ncāhān sōó ndá dē jíin ña.

⁶ De nī ncāhān Jesús: Mā stáhān ndá nú ña. ¿Nūcu sáhá ndá nú jā nacani uhvī inī ña? Chí iin tiñu váha cúu jā ní nsāhá ña nduhū.

⁷ Chí níní íyó nchivī ndāhvī jíin nú, de tú cúnī ndá nú de cuu sáhá váha nú jíin jí. De nduhū chí mā cúndeē cā ní jíin nú.

⁸ Chí nī nsāhá ña ndihi jā cuu sáhá ña jā mānī ña jíin nī. Chí jondē ncháha ca quiyuhū ni de ja nī nsāhá tūha ña nduhū jā ní jōsō ña perfume nduhū.

⁹ De ndāā cāhān ní jíin ndá nú, ní cáhnú ñayīví ní-ni cúu nūū cūtē nuu tūhun jā scácu nī nchivī, de suni nacani jí tūhun jā ní nsāhá ñahan yáhá, tácuā nūcūhun inī nchivī ña, ncachī yā.

Jā ní nastúu Judas yā
(Mt. 26.14-16; Lc. 22.3-6)

¹⁰ Ñúcuán de Judas Iscariote, iin jā úxī ūū tēe scuáha jíin yā, nī jēhēn dē nūū ndá sūtū

cúñáhnú, de nī nsāhá ndāā dē jíin jā nastúu dē Jesús nūū ndá.

¹¹ De tá nī jini ndá sūtū jā cāhān dē, de nī ncusiī inī. De nī nquee yuhú ndá jā cuāha xūhún nūū dē. De jondē quīvī ñúcuán de ndúcú dē modo nāsa nastúu dē yā.

Jā ní jaquīn yā Cena yā

(Mt. 26.17-29; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

¹² De nī nquenda maá quīvī jā quijéhé vico pascua jā yájī nchivī státílā jāá nduú nā levadura yíhí, de suni quīvī ñúcuán jáhnī ndá jí tīcāchí lúli tá cúu nūū ní ndacu Yāā Dios jā sáhá jí vico pascua. De ndá tēe scuáha nī jícā tūhún dē yā: ¿Ní cúu nūū cúnī ní jā quísáhá tūha sá nūū cuxíní ní vico pascua? ncachī dē.

¹³ De nī ntají yā ūū tēe scuáha jíin yā jā quihín dē, de nī ncāhān yā jíin dē: Cuáhán jondē ñuū, de ñúcuán jēcutáhán nú jíin iin tēe ndíso quīyi ndute. De cuniquīn nū dē quihín nū jíin dē.

¹⁴ De vehe nūū ndīvi dē, ñúcuán cāhān nū jíin tēe xivéhe: Cáchī maá Maestro: ¿Ní iin cuarto vehe ní cúu jā cuāha núú ní nūū cuxíní yā vico pascua jíin ndá tēe scuáha jíin yā? Cachī nū.

¹⁵ De maá dē chí stéhēn dē iin cuarto cāhnú jondē xīnī vehé nūū ja íyó tūha. De ñúcuán sáhá tūha nú jā cuxíní ó, ncachī yā jíin dē.

¹⁶ De cuāhān ndūū tēe scuáha jíin yā, de nī nquenda dē ñuū ñúcuán, de nī nīhín dē tá cúu nūū ní ncachī yā jíin dē. De nī nsāhá tūha dē jā cuxíní yā vico pascua.

¹⁷ De tá ja ñatin cuaā, de nī nquenda yā jíin ndihúxī ūū dē.

¹⁸ De nī jēcundeē ndá dē nūū mesa yájī dē stāā, de nī ncāhān yā: Jāndāā cāhān ní jíin ndá nú jā iin nú jā yájī jíin ní mitan, nastúu nú nduhū, ncachī yā.

¹⁹ Ñúcuán de nī ncucuécá inī ndá dē, de tá iin iin dē ní jícā tūhún dē yā: ¿A sáán? ncachī iin dē. De saá-ni incā dē: ¿A sáán? ncachī ndá dē.

²⁰ De nī ncāhān yā jíin dē: Iin jā úxī ūū nū jā yájī cáhnú jíin ní iin cōhō, suu nastúu nduhū.

²¹ De nduhū, Yāā nī nduu tēe, jāndāā cúu jā quihín ní cuū ní, tá cúu nūū yósō tūhun

nī nūū tutū ī. De nācā xēen cundoho tēe jā nastúu nduhū. Vāha cā de tú nduú ní ncácu tēe ñúcuán nícu, ncachī yā.

²² De juni yáji ndá dē jíin yā, de nī nquehen yā stātílā, de xihna cā nī nacuetáhvī yā nūū Tatá yā, de nī scuáchi yā, de nī jēhe yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā. De nī ncāhān yā: Cajī ndá nú, chi yáhá cúu yiqui cúñu nī, ncachī yā.

²³ Ñúcuán de nī nquehen yā iin vaso jā ñúhún ndūxi uva, de nī nacuetáhvī yā, de nī jēhe yā nī jihi ndihi dē.

²⁴ De nī ncāhān yā jíin dē: Yáhá cúu nīñi nī jā sōcō nī jā cúu trátū jeé, de cati jā ndundoo cuāchi cuāhā nchivī.

²⁵ De jāndāā cāhān nī jíin ndá nú jā má cōhó cā nī ndūxi uva yáhá, chi jondē quenda quīvī jā tatúnī Yāā Dios ní ñayīvī, sá de coho tucu nī jíin ndá nú, ncachī yā.

Jā ní ncachī yā jā yūhú Pedro cāhān dē jā jíin dē yā

(Mt. 26.30-35; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

²⁶ De nī jita yā jíin ndá dē iin yaā ī. De nī nquee yā cuāhān yā jíin dē jondē yucu Olivos.

²⁷ Ñúcuán de nī ncāhān yā: Ndivī nū nayūhú nú jā síquī nduhū jacuāā mitan. Chi suha yósō tūhun nī nūū tutū ī jā ní ncachī Yāā Dios: Cuāha nī tūhun jā cahñī nchivī tēe jíto tīcāchí, de ndá tīcāchí cūtē nuu tī jā yūhú tī, cáchī.

²⁸ Sochi tá natecū nī, de xihna cā nī cosō nūū quihñi nī región Galilea, de sá de cuēē ndá nú, ncachī yā.

²⁹ Ñúcuán de nī ncāhān Pedro jíin yā: Vísō ndihi dē nayūhú dē, sochi sāán chi mā náyūhú cuitī sá, ncachī dē.

³⁰ De nī ncāhān yā jíin dē: Jāndāā cāhān nī jíin nú, jacuāā mitan jondē ncháha ca cana lohlo ūū vuelta, de yūhú nú jā tiin nchivī ndóhó, de cachī nū ūñī vuelta jāá nduú jíin nū nduhū, ncachī yā.

³¹ Sochi nī ncāhān téyí dē jíin yā: Vísō ná cúu sá jíin ní, sochi mā cáchí cuitī sá jāá nduú jíin sá ní, ncachī dē. De suni súcuán nī ncāhān ndihi dē.

Jā ní jīcān táhvī yā nūū huerto Getsemaní
(Mt. 26.36-46; Lc. 22.39-46)

³² Ñúcuán de nī nquenda yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā iin lugar nūū nání Getsemaní. De nī ncāhān yā jíin dē: Yáhá-ni cundeē ndá nú de ná quihñi nī cācān táhvī nī, ncachī yā.

³³ De nī jeca yā Pedro jíin Jacobo jíin Juan cuāhān yā jíin dē. De nī nquijéhé yā xií cúu inī yā de cúcuécá ndasí inī yā jā quiji tūndóhó síquī yā.

³⁴ De nī ncāhān yā jíin ndá dē: Cúcuécá ndasí inī nī jondē ja ñatin cuū nī. Yáhá cundetu ndá nú de cundito nú, ncachī yā.

³⁵ De nī jica yā jacū cā, de nī jēcuñī jíití yā nī ntuu yā nūū yā nūū ñūhún. De nī jícān táhvī yā nūū Yāā Dios jā tú cuu de mā cúndoho yā tūndóhó jā vāji síquī yā.

³⁶ De suha nī ncāhān yā: Tatá maá sá, ndihi-ni tiñu cuu sáhá maá ní. De sáhá jíyo ní tūndóhó yáhá jā má quíjí síquī sá. Sochi nsūū jā cúnī maá sá, chí jā cúnī maá ní ná cóo, ncachī yā.

³⁷ De nī nenda yā nūū ndinúnī tēe scuáha jíin yā, de nī jinī yā jā quixín ndá dē. De nī ncāhān yā jíin Pedro: Simón, ¿á jā quixín nū? ¿A nduú ní ncúu cundito nú jíin nī vísō iin hora?

³⁸ Coó ndito inī ndá nú de cācān táhvī nū jā chindeé yā ndóhó tácuā mā cōtó túnī jāñéhén ndóhó jā sáhá nú cuāchi. Chi cúnī ndija ánō nū squíncuu vāha nú, sochi yiqui cúñu nú chí nduú fuerza, ncachī yā.

³⁹ De nī jēhēn tucu yā, nī jícān táhvī yā, de suni tūhun ñúcuán nī ncāhān yā.

⁴⁰ De nī nenda tucu yā nūū dē, de nī jinī yā jā quixín tucu ndá dē, chí ndasí jíhī dē māhná. De nduú cā ní níhñi ndá dē tūhun scócóo dē nūū yā.

⁴¹ De nī nenda yā vuelta ūñī, de nī ncāhān yā jíin ndá dē: Mitan de cūsūn ndá nú-ni cā de natátú nú. De nduú chí ja nī ncuu, chí ja nī nquenda hora, de nduhū, Yāā nī nduu tēe, natūu nī de tiin ndá tēe íyó cuāchi nduhū.

⁴² Nacuiñī ndá nú, chí ja vāji tēe nastúu nduhū, de cōhōn jíin dē, ncachī yā.

Jā ní ntiin ndá dē Jesús

(Mt. 26.47-56; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴³ De juni súcuán cāhān cā yā, de nī nquenda-ni Judas, iin táhān jā ūxī ūū tēe scuáha jíin yā. De vāji cuāhā tēe jíin dē,

ndíso ndá dē espada jíin ñutun. Chi ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe stéhēn ley janahán jíin ndá tēe ñáhnú jā ndácu tiñu, nī nteñíñú ndá tēe ñúcuán.

⁴⁴ De Judas, tēe jā nastúu yā, ja nī jēhe dē iin seña nūū ndá tēe ñúcuán, chi nī ncachī dē: Tēe jā techuhú nī, ñúcuán cúu. Tiin ndá nú quihīn nū jíin, de mā siáa cuitī nū, ncachī dē.

⁴⁵ De nī nquenda dē nūū Jesús, de nī ncāhān dē jíin yā: Maestro, Maestro, ncachī dē. De nī ntechuhú dē yā.

⁴⁶ De ndá cā tēe ñúcuán nī ntiin dē yā, de cuāhān dē jíin yā.

⁴⁷ De iin tēe íyó jíin yā nī ntavā dē espada dē, de nī jehndē dē sōho iin mozo maá sūtū cúñáhnú cā.

⁴⁸ De nī ncāhān Jesús jíin nchivī cuāhā: ¿De va tēe cuihná cúu nī jā vāji ndá nú jíin espada jíin ñutun jā tiin ndá nú nduhū, á naá cúu?

⁴⁹ Ndācá quivī nī iyo nī jíin ndá nú inī templo cāhnú, nī stéhēn nī tūhun, de nduú ní ntiin ndá nú nduhū. De súcuán sáhá ndá nú tácu quee ndāā jā cāhān tutū ī, ncachī yā.

⁵⁰ Ñúcuán de ndihi tēe scuáha jíin yā, nī sndóo dē yā, de nī jinu dē cuāhān dē.

Tēe suchí jā ní jinu

⁵¹ De iin tēe suchí níquīn dē yā cuāhān dē jíin yā. De níjin dē iin sahma cuijín-ni, chi íyó ñíí dē. De nī ntiin ndá tēe ñúcuán dē.

⁵² De maá-ni sahma cuijín ñúcuán nī nīhīn ndá. De nī jinu ñíí dē cuāhān dē.

Jā ní ñī Jesús nūū junta ndá tēe cúñáhnú cā

(Mt. 26.57-68; Lc. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵³ Ñúcuán de cuāhān ndá dē jíin Jesús nūū sūtū cúñáhnú cā. De ndācá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ñáhnú jā ndácu tiñu jíin ndá tēe stéhēn ley janahán, nī ncutútú dē.

⁵⁴ De Pedro chi jícá-ni níquīn dē yā, de nī nquenda dē inī patio sūtū cúñáhnú cā. De nī jécundeē dē jíin ndá policía, násaā dē nūū ñúhūn.

⁵⁵ De ndá sūtū cúñáhnú jíin ndihi tēe sáhá junta cúñáhnú cā, nī nducú dē cuāchi sīquī Jesús, chi cahñī dē yā cúnī dē. Sochi nduú ní nīhīn ndá dē.

⁵⁶ Chi cuāhā dē nī ncāhān tūhún dē sīquī yā, sochi nduú ní nquétáhán tūhun jā ní ncāhān ndá dē.

⁵⁷ Ñúcuán de nī nacuiñī sava dē, de nī ncāhān tūhún dē cuāchi sīquī yā, ncachī dē:

⁵⁸ Ndá maá sá nī jini sá jā ní ncāhān dē jā canī dē templo yáhá jā ní ncuvāha jíin ndahá tēe, de nūū únī quivī de nasáhá dē incā jā má cúvāha jíin ndahá tēe, ncachī ndá dē.

⁵⁹ De nī jíin tūhun yáhá de nduú ní nquétáhán tucu tūhun jā cāhān ndá dē sīquī yā.

⁶⁰ Ñúcuán de sūtū cúñáhnú cā nī nacuiñī dē nūū nchivī cuāhā, de nī jicā tūhún dē Jesús: ¿Nūcu nduú cāhān cuitī nū? ¿A íyó ndāā jā cāhān ndá tēe yáhá sīquī nū? ncachī dē.

⁶¹ Sochi maá yā nduú ní ncāhān yā, chi nduú ní náscócóo cuitī yā. De sūtū cúñáhnú cā nī jicā tūhún tucu dē yā: ¿A maá nú cúu Cristo, Sēhe Yāā vāha jā cúñáhnú? ncachī dē.

⁶² De nī ncāhān yā: Suu cúu nī. De cunī nū jā nduhū, Yāā nī nduu tēe, cundeē nī lado cuáhá Yāā íyó poder, de ndiji nī ichi andiví jíin vīcō, ncachī yā.

⁶³ Ñúcuán de sūtū cúñáhnú cā nī ndatá dē-ni sahma dē jā ní nquītī inī dē, de nī ncāhān dē: ¿Nā testigo cā jini ñúhún ó túsaá?

⁶⁴ Chi ja nī jini ndá nú jā cāhān dē tūhun nāvāha jā quītī inī Yāā Dios, chi sáhá dē maá dē Sēhe Yāā Dios. ¿De nása jáni inī ndá nú? ncachī dē. De ndihi dē nī ncāhān dē jā ná cúu yā.

⁶⁵ De sava dē nī ntvī sīí dē nūū yā, de nī jasī dē sahma nūū yā, de nī jēhe dē jīquī yā, de nī ncāhān ndá dē jíin yā: Cachī ní iin cúu jā ní ncani ndóhó, ncachī dē. De ndá policía nī ncani dē nūū yā.

Jā ní ncachī Pedro jāá nduú jini dē yā

(Mt. 26.69-75; Lc. 22.56-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ De ndéē Pedro inī patio ichi chíjin nūū íyó Jesús. De nī nquenda iin ñahan sátíñú vehe sūtū cúñáhnú cā.

⁶⁷ De nī jini ña nūū dē jā ndéē dē násaā dē yúñúhūn. De nī ndēhé vāha ña nūū dē, de nī ncāhān ña: Ndóhó chi suni nī jica nú jíin Jesús, tēe ñuū Nazaret, ncachī ña.

⁶⁸ De maá dē nduú ní ncáchī dē, chi nī ncāhān dē: Nduú jínī ni dē, de ni nduú jínī ni nā tūhun cáhān nū, ncachī dē. De nī nquee dē viéhé tāvēhé, de nī ncana-ni lohló.

⁶⁹ De ñahan sátiñú ñúcuán, nī jinī tucu ña nū dē, de nī nquijéhé ña cáhān ña jín ndá nchivī jā íyó ñúcuán: Tēe yáhá chi suni táhán ndá tēe ñúcuán cúu, ncachī ña.

⁷⁰ Sochi nduú ní ncáchī tucu dē. De nī ncunúú jacū cā, de nchivī íyó ñúcuán nī ncāhān tucu jī jín Pedro: Jándāā ndija jā suni táhán ndá dē cúu nú, chi tēe Galilea cúu nú, de iin nuú-ni cáhān nū jín ndá dē, ncachī jī.

⁷¹ Sá de nī nquijéhé dē cáhān téyí dē jā ná cúndeē cuāchi sīquī dē de tú nduú cáhān ndāā dē: Nduú jínī cuitī ni tēe ñúcuán jā cáhān ndá nú tūhun dē, ncachī dē.

⁷² Ñúcuán de nī ncana-ni lohló vuelta ū. De nī nūcūhun inī dē tūhun jā ní ncāhān Jesús jín dē: Jondē tá ncháha ca cana lohló vuelta ū, de yūhú nú de cachī nū ūnī vuelta jāá nduú jínī nū nduhū, ncachī yā. De nī nacani inī dē sīquī tūhun ñúcuán, de nī jacu dē.

15

Jā ní ñi Jesús nū Pilato

(Mt. 27.1-2, 11-14; Lc. 23.1-5; Jn. 18.28-38)

¹ De tá nī ncunijīn, de ndá sūtū cúñáhnú nī ndutútú dē jín ndá tēe ñáhnú jā ndácu tiñu, jín ndá tēe stéhēn ley janahán, jín ndihī tēe sáhá junta cúñáhnú cā, de nī scáni táhán dē tūhun. De nī juhnī ndá dē Jesús de cuāhān dē jín yā nū Pilato, tēe cúu gobernador.

² De Pilato nī jīcā tūhún dē yā: ¿A maá nú cúu Rey nchivī hebreo? ncachī dē. De nī ncāhān yā: Suu cúu nī, tá cúu nū cáhān nū.

³ De ndá sūtū cúñáhnú nī ncāhān dē cuāhā cuāchi sīquī yā.

⁴ De Pilato nī jīcā tūhún tucu dē yā: ¿Nūcu nduú cáhān cuitī nū? ¿A nduú jínī nū jā cuāhā cuāchi cáhān ndá dē sīquī nū? ncachī dē.

⁵ Sochi nduú ní ncāhān cuitī yā ni iin tūhun jín dē. De nī nsāhvi ndasí inī Pilato ndéhé dē nū yā.

Jā ní nsāhá ndāā ndá dē jā cahni dē yā
(Mt. 27.15-31; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

⁶ De íyó costumbre Pilato jā ndācá vico pascua siáā dē iin tēe yíhī vecā, nā-ni tēe cúnī nchivī.

⁷ De íyó iin tēe nánī Barrabás, yíhī dē vecā jín ndá táhán dē sīquī jā ní nenda ndá dē sīquī gobierno de nī jahnī ndá dē ndiyi.

⁸ De nī nquenda nchivī cuāhā, de nī ncāhān jī jín Pilato jā ná sáhá dē tá-ni íyó costumbre dē.

⁹ De nī ncāhān Pilato jín jī: ¿A cúnī ndá nú jā siáā ni tēe cúu Rey ndá ndóhó nchivī hebreo? ncachī dē.

¹⁰ Súcuán nī ncāhān dē, chi cúnī dē siáā dē Jesús. Chi ja nī jīcūhun inī dē jā ní ncu-cuásún inī ndá sūtū cúñáhnú, de jā ñúcuán nī nasiáha ndá dē yā nū dē.

¹¹ Sochi ndá sūtū cúñáhnú nī scāhān dē nchivī cuāhā jā vāha cā ná cācān jī jā siáā Pilato Barrabás.

¹² Ñúcuán de nī jīcā tūhún tucu Pilato: ¿Túsaá de nāsa cúnī ndá nú jā sáhá nī jín tēe jā cáhī ndá nú jā cúu dē Rey ndá ndóhó nchivī hebreo? ncachī dē jín jī.

¹³ De nī ncana jee ndá jī: Cata caa ní dē yīcā cruz, ná cúu dē, ncachī jī.

¹⁴ De nī ncāhān Pilato: ¿Nā cuāchi nī nsāhá dē túsaá? De ndá nchivī nī ncana jee tucu jī: Cata caa ní dē yīcā cruz, ná cúu dē, ncachī jī.

¹⁵ De Pilato chi cúnī dē jā cusī inī nchivī jín dē, de nī nsiáā dē Barrabás. Ñúcuán de nī ndacu dē jā ná cáni ndá soldado Jesús, sá de cata caa dē yā yīcā cruz.

¹⁶ Ñúcuán de ndá soldado cuāhān dē jín yā, de nī nquīvi dē patio maá palacio. De nī nastútú dē ndihī táhán dē.

¹⁷ De nī nchuhun ndá dē yā iin sahma cuahá ndihī jā cúu sahma rey. De nī nsāhá dē iin corona iñu, nī nchuhun dē xīnī yā.

¹⁸ Ñúcuán de nī ncāhān sácá ndá dē jín yā: Nācā vāha rey cúu Rey nchivī hebreo, ncachī dē.

¹⁹ De nī ncuun dē ñutun xīnī yā, de nī ntivī sīí dē nū yā, de nī jēcuīñī jítí ndá dē nū yā, sáhá dē jā chíñúhún dē yā.

²⁰ De tá nī ncuu nī nsāhá sácá dē yā, de nī ntavā dē sahma cuahá ndihī, de nī nachuhun dē yā sahma maá yā. De nī

ntavā ndá dē yā cuāhān dē jíin yā jā cata caa dē yā yīcā cruz.

Jā ní jata caa dē yā yīcā cruz

(Mt. 27.32-44; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

²¹ De iin tēe nání Simón ñuū Cirene, tēe cúu tatá Alejandro jíin Rufo, vāndiji dē jā ní jēhēn dē rancho. De nī nchāha dē ñúcuán, de nī ntee ndá soldado tiñu dē jā cuiso dē cruz yā.

²² De cuāhān ndá dē jíin yā iin lugar nūu nání Gólgota, de tūhun ñúcuán cáhān: Lugar Yiqui Xíní.

²³ De nī jēhe ndá dē vino jā ní nsacā nuu jíin sūja ūguā jā coho yā, sochi nduú ní jíhi yā.

²⁴ De nī jata caa ndá dē yā yīcā cruz. De nī nsāhá dē suerte sīquī nāsa nīhīn iin dē sahma yā.

²⁵ De cahīn nī jata caa dē yā.

²⁶ De tūhun jā ní ntee dē xīnī cruz jā cáhān nā sīquī nī jíhi yā, sūcuán cáhān: Yáhá cúu Rey nchivī hebreo, cáchī.

²⁷ De suni nī jata caa ndá dē ūū tēe cuíhná yīcā ūū cā cruz, iin dē lado cuáhá yā, de incā dē lado sátín yā.

²⁸ De nī nquee ndaā tūhun jā cáhān tutū ī: Nī squétáhán ndá dē yā jíin ndá tēe nēhén, cáchī.

²⁹ De nchivī jā yáha ñúcuán, scuícó ji xīnī ji, de nī ncāhān yīchī ji jíin yā: Jájáan. Ndóhó chí cáhān nū jā canī nū templo cāhnú, de nūū únī quívi de nasāhá nú.

³⁰ Túsaá de scácu nú maá nú, de nuu nú yīcā cruz viī, ncachī ji.

³¹ De suni sūcuán nī ncāhān catá ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe stēhēn ley janahán, de cáhān ndá máá dē: Tú incā nchivī nī scácu dē, ¿de nūcu nduú cúu scácu dē maá dē mitan?

³² Tú cunī ō jā Cristo, Rey nchivī Israel, nuu dē yīcā cruz mitan, ñúcuán de candíja ó, ncachī ndá dē. De ndūū tēe jā ndíta caa jíin yā yīcā cruz, suni sūcuán nī ncāhān yīchī dē jíin yā.

Jā ní jíhi Jesús

(Mt. 27.45-56; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

³³ De tá nī ncuu cahūxī ūū, de nī ncunee ní cáhnú jondē cahūnī.

³⁴ De tá nī ncuu cahūnī, de nī ncana jee Jesús: Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? ncachī

yā. De tūhun ñúcuán cáhān: Yāā Dios maá sá, Yāā Dios maá sá, ¿nūcu nī sndóo ní sáan?

³⁵ De sava nchivī íñí ñúcuán, nī jini ji jā cáhān yā, de nī ncāhān ji: Cunini ndá nú, chí cána dē Elías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán, ncachī ji.

³⁶ De nī jinu iin tēe, nī jēhundaji dē iin cáchī nūū vinagre iyá. De nī ntee dē xīnī iin ñutun, de nī ntee dē yuhú yā jā coho yā. De nī ncāhān dē: Ná cúndehé ó tú quiji Elías snúu dē tēe yáhá, ncachī dē.

³⁷ De maá Jesús nī ncana jee yā, de nī jíhi yā-ni.

³⁸ Sá de sahma jā ndíta caa jā ndásī nūū cuarto ī inī templo cāhnú, nī ndātā sava sava jondē xīnī jíin jondē jēhē.

³⁹ De tēe Roma jā cúu capitán, íñí dē nūū yā, de nī jinī dē jā ní ncana jee yā de nī jíhi yā. De nī ncāhān dē: Jándáā ndija jā Sēhe Yāā Dios cúu tēe yáhá, ncachī dē.

⁴⁰ De suni íñí sava ñahan, ndéhé jíca ña. De ūnī ña cúu María ñuū Magdala, jíin María naná José jíin Jacobo suchí, jíin ñahan nání Salomé.

⁴¹ De ndá ñahan yáhá nī niquīn ña yā, de nī nchindeé ña yā tá nī jica yā región Galilea. De suni íñí cuāhā cā ndá ñahan jā ní nquiji jíin yā Jerusalén.

Jā ní nchiyuhū dē Jesús

(Mt. 27.57-61; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁴² De nī ñini quívi ñúcuán. De quívi sátūha cúu, chí stēen cúu quívi nátátú.

⁴³ De nī nquenda José, tēe ñuū Ari-matea. De cúu dē iin tēe cúñáhnú nūū junta cúñáhnú cā. De suni ñúhún inī dē jā quiji quívi jā tatúnī Yāā Dios. De nduú yuhú dē chí nī nguívi dē nūū Pilato, de nī jícan dē yiqui cúñu Jesús.

⁴⁴ De Pilato chí nī nsāhvi inī dē jā ñamā nī jíhi yā. De nī ncana dē capitán, de nī jíca tūhún dē tēe ñúcuán tú ja nī jíhi yā.

⁴⁵ Ñúcuán de nī ncucáhnú inī dē jā ní ncāhān capitán jíin dē, de nī jēhe dē tūhun jā snúu José yiqui cúñu yā.

⁴⁶ De nī jeen José iin sahma cuijín váha. De nī snúu dē yiqui cúñu yā, de nī nchusúcún dē sahma ñúcuán. De nī nchiyuhū dē yā inī iin yavī ndíyi jā ní ncaān yīcā iin cava. De nī jasí dē iin yūū yuhú yavī ñúcuán.

⁴⁷ De María ñuū Magdala, jíin María naná José, nī jinī ndúū ña nūū ní nchiyuhū dē yā.

16

Jā ní natecū Jesús

(Mt. 28.1-10; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

¹ De nī ñini quīvī nātātú, de María ñuū Magdala, jíin María naná Jacobo, jíin Salomé, nī jeen ndá ña ndācá perfume jā quíchīhi ña yiqui cúñu yā.

² De jānehēn quīvī domingo, tá cáta nquenda ncandīi, de nī nquenda ndá ña nūū yíyuhū yā.

³ De nī ncāhān ndá ña: ¿Ní nīhīn ō tēe jā sāhá jíyo yūū ndāsī yúyāvī yáhá? ncachī ña.

⁴ De nī nūcūndēhé ndá ña, de nī jinī ña ja nī ncujiyo yūū cāhnú ñūcuán.

⁵ De nī nquīvi ndá ña inī yavī ndīyi. De nī jinī ña iin ángel Yāā Dios jā cáá tá cáá tēe suchí, ndēe yā lado cuáhá, ñúhún yā iin sahma cuijín cání. De nī nchūhú ndá ña.

⁶ De nī ncāhān yā jíin ña: Mā cúyūhú ndá nú. Chi nānducú ndá nú Jesús ñuū Nazaret, Yāā nī jīhī yīcā cruz. Nduú cā yā yáhá, chi ja nī natecū yā. Yáhá cūndēhé nú nūū ní jaquīn ndá dē yā.

⁷ Cuānohōn ndá nú túsaá, de cachī nū nūū ndá tēe scuáha jíin yā, jíin nūū Pedro, jā xihna cā maá yā jīnū Galilea, sá de cuēe ndá máá nú. De ñūcuán cunī nū nūū yā, tá cúu nūū ní ncāhān yā jíin nú jondē saá, ncachī ángel.

⁸ Ñūcuán de nī nquee ndá ña nūū ní nchiyuhū yā, de jínu ña cuāhān ña. Chi quísi ña jā yúhú ña. De nduú ní ncáchī cuitī ña nūū ní iin, chi yúhú ndá ña.

Jā ní nenda nijīn yā nūū María ñuū Magdala
(Jn. 20.11-18)

⁹ De Jesús nī natecū yā jānehēn quīvī domingo. De xihna cā nūū María ñuū Magdala nī nenda nijīn yā, ñahan jā ní ntavā yā ūjā tāchī inī.

¹⁰ De cuānohōn ña cuācachī tūhun ña nūū ndá tēe jā ní jica jíin yā, jā ní nenda nijīn yā nūū ña. De cúcuécá inī ndá dē de jácu ndá dē.

¹¹ De tá nī jini ndá dē tūhun jā ní jinī ña nūū yā jā tēcū yā, de nduú ní ncándíja dē tūhun cáhān ña.

Jā ní nenda nijīn yā nūū ūū tēe scuáha jíin yā

(Lc. 24.13-35)

¹² Ñūcuán de nī nquee ūū táhān tēe ñūcuán, jíca dē cuāhān dē ichi rancho, de síin modo nī nquenda nijīn yā nūū dē.

¹³ De nī ndicó ndúū dē, de nī ncachī tūhun dē nūū ndá cā táhān dē. De nduú ní ncándíja tucu táhān dē jā cáhān ndúū dē.

Jā ní ntetíñú yā dē jā nacani dē tūhun

(Mt. 28.16-20; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

¹⁴ De cuéé cā de nī nenda nijīn yā nūū ndihúxī iin dē, ndēe ndá dē nūū mesa yájī dē stāā. De nī ncāhān yā nūū dē, chi nīhin inī ndá dē jāá nduú cándíja dē tūhun jā ní ncāhān ndá táhān dē jā ní natecū yā nī jinī dē yā.

¹⁵ De nī ncāhān yā jíin dē: Cuáhān ndá nú ní ñayívi, de nacani nú tūhun nī nūū ndācá nchivī nāsa scácu nī jī.

¹⁶ De nchivī jā candíja de cuenduté jī, chí cācu jī. De nchivī jā má cándíja, chí tānū tāhvī jī.

¹⁷ De nchivī candíja, sāhá jī ndá tiñu ñáhnú yáhá jā stéhēn jā íyó ní jíin jī: Jíin sívī ní de tavā jī ndá tāchī inī nchivī. De cáhān jī quéhén yuhú jéé.

¹⁸ De tú nī ntiin jī cōō, á nī jīhi jī veneno, de mā sāhá daño jíin jī. De suni tee jī ndahá jī nchivī cúhū, de nduvāha, ncachī yā jíin ndá dē.

Jā ní ndaa yā cuānohōn yā andiví

(Lc. 24.50-53; Hch. 1.9-11)

¹⁹ Ñūcuán de tá nī ndihī nī ncāhān maá Jētohō ō jíin ndá dē, de nī ndaa yā cuānohōn yā andiví, de nī jēcundeē yā lado cuáhá Yāā Dios nūū cúñáhnú yā.

²⁰ De ndá máá dē nī nquee dē, nī nacani dē tūhun yā ndācá lado nāsa scácu yā nchivī. De maá Jētohō ō nī nchindeé nī nchituu yā ndá dē. De nī jēhe yā fuerza jā sāhá dē ndá tiñu ñáhnú jā stéhēn jā íyó ndāā tūhun yā jā nācani ndá dē. De nī ncuu. Amén.

TUHUN VAHA JA NI NTEE SAN LUCAS

¹ Cuāhā tēe nī nducú ndéé dē nī ntavā vāha dē historia Jesús, ndācá tiñu jā ní nsāhá yā nī jinī ndācá ó.

² De nī ntee ndá dē ndá tūhun jā ní ncachī tūhun ndá nchivī nūū ō, jā ní jinī ji tiñu ñúcuán jondē tá nī nquijéhé, de nī nacani ji tūhun yā.

³ De sāán, suni nī nanducú vāha sá ndá tūhun yā jondē tá nī nquijéhé. De nī jani inī sá jā suni vāha jā tee cájí sá ndācá tūhun yáhá nūū ní, amigo Teófilo.

⁴ De súcuán de cunī ní jā íyó ndāā ndācá tūhun jā ní ncachī tūhun ndá ji nūū ní.

Jā ní ncachī ángel jā cacu Juan tē scuénduté

⁵ Tiempo jā ní ncuu Herodes rey Judea, de nī íyo iin sūtū nchivī hebreo, nání dē Zacarías, de grupo Abías cúu dē. De ñasíhí dē nání ña Elisabet, de suni tatā maá sūtū Aarón cúu ña.

⁶ De ndúū dē chi nchivī ndāā cúu dē nūū Yāā Dios, de vāha ndāā squíncuu dē tiñu jā ndácu ley maá Jētohō ō Yāā Dios, jíní ndá nchivī.

⁷ De nduú nā sēhe dē íyó, chi ñahan nūmā cúu Elisabet, de ja ñáhnú ndúū dē.

⁸ De iin quivī de sátíñú Zacarías nūū tiñu jā cúu dē sūtū nūū Yāā Dios, chi nī nquenda quivī jā ndīvi grupo dē.

⁹ De nī nsāhá ndá dē suerte tá cúu nūū íyó costumbre ndá sūtū. De nī nsāhá tocar Zacarías jā quivī dē inī cuarto īi templo Jētohō ō Yāā Dios, de teñuhūn dē incienso.

¹⁰ De hora jā cáyū incienso, de ndá nchivī cuāhā íñí ji yātā templo, jícān táhvī ji.

¹¹ De nī nquenda iin ángel maá Jētohō ō nūū Zacarías, íñí yā lado cuáhá altar nūū cáyū incienso.

¹² De nī ncunēhén inī Zacarías jā ní jinī dē nūū yā, de nī nchūhú ndasí dē.

¹³ De nī ncāhān ángel jíní dē: Zacarías, mā cúyūhú nú, chi mitan de sāhá Yāā Dios jā ní jícān táhvī nū. De ñasíhí nú Elisabet, scácu ña iin sēhe yíi, de scúnani nú ji Juan.

¹⁴ De cusíi ndasí inī nū. De cuāhā nchivī cusíi inī jā cacu ji.

¹⁵ Chi cuñáhnú sēhe nú sāhá maá Yāā Dios. De mā cōhó ji vino nī ntexēēn, de cunuú maá Espíritu Santo jíní ji jondē ncháha ca cacu ji.

¹⁶ De sāhá ji jā cuāhā nchivī nación nū Israel ndicó inī ji nūū Jētohō ji Yāā Dios.

¹⁷ De xihna cā Juan quiji, nacani tūhun Jētohō ō Jesús, sá de quiji maá yā. De sāhá ji tá cúu nūū ní nsāhá Elías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán, de cunevāha ji poder jā nacani ji tūhun, tá cúu nūū ní nevāha Elías. De sāhá ji jā ndācá yuvá ndumanī dē jíní sēhe dē. De suni sāhá ji jā nchivī nīhin inī cuetáhvī ji nūū Yāā Dios, nduu ji nchivī ndāā. Súcuán sāhá tūha ji nchivī tácu candíja ji maá Jētohō ō Jesús tá quiji yā, ncachī ángel.

¹⁸ De Zacarías nī jicā tūhún dē yā: ¿Nāsa cucáhnú inī sá tú jāndāā cúu? Chi tēe ñáhnú cúu sá, de suni ñáhnú ñasíhí sá, ncachī dē.

¹⁹ De nī ncāhān ángel jíní dē: Maá nī cúu Gabriel, de íyó nī nūū Yāā Dios, jétíñú yā nduhū. De nī ntetíñú yā nduhū vāji nī jā cāhān nī jíní nú, de nācani nī tūhun vāha yáhá nūū nū.

²⁰ De síquī jāá nduú ní ncándíja nú tūhun jā ní ncāhān nī, de cuñíhín nú, de mā cúu cā cāhān nū, chi jondē tá cacu sēhe nú jíní ña. De quee ndāā ndija tūhun jā cāhān nī yáhá tá quenda quivī, ncachī ángel.

²¹ De ndá nchivī íñí yātā templo, ndétu ji Zacarías, de jáni inī ji nā cuá cúu jā cúcuéé dē inī cuarto īi templo.

²² De tá nī nquee dē, de nduú cā ní ncúu cāhān dē jíní ji. De nī jicūhun inī ji jā inī templo nī jinī nijin dē iin jā ní stéhēn yā nūū dē. De maá seña-ni cā nī nsāhá dē nūū ji, chi nī ncuñíhín dē.

²³ De tá nī jīnu quivī jā sátíñú dē inī templo, de cuānohōn dē vehe dē.

²⁴ De nī ncuu jacū quivī, de ñasíhí dē Elisabet nī jicūhun sēhe ña. De nī nquendōo ña vehe ña ūhūn yōō jāá nduú cā ní jéhēn ña. De jáni inī ña:

²⁵ Súcuán nī nsāhá maá Jētohō ō jíní nī, de nī ncandeē yā tūhun jā cúcanoō nī nūū nchivī jāá nduú sēhe nī, jáni inī ña.

Jā ní ncachī ángel jā cacu Jesús

26 De nūū iñū yōō, de nī ntají Yāā Dios ángel Gabriel, nī jēhēn yā iin ñuū nání Nazaret, ndáñūū Galilea.

27 De nī jēhēn yā nūū iin ñahan lúli jā nání María. De ja nī ncundaā jā cueca iin tēe nání José ña, de tatā rey David cúu dē.

28 De nī nguīvi ángel nūū ndéē ña, de nī ncāhān yā: Ncu tandiī, de nācā ndetū tāhvī nū. Chi maá Jētohō ō Yāā Dios íyó yā jíin nū, de nī nsāhá yā jā ndetū ndasí cā nū nūū ndá cā ñahan, ncachī yā.

29 De tá nī jinī ña nūū ángel, de nī ncunēhén inī ña jā súcuán cāhān yā, de nī jani inī ña nūcu cāhān yā súcuán jíin ña.

30 De nī ncāhān cā ángel jíin ña: Mā cúyuhú nū María, chi nī nsāhá Yāā Dios jā váha ndóhó.

31 De jīcūhun sēhe nú de scácu nú iin sēhe yíi, de scúnani nú ji Jesús.

32 De cuñáhnú ji, de cunaní ji Sēhe Yāā cúñáhnú ndasí. De maá Yāā ñúcuán jā cúu yā Jētohō ō sāhá yā jā cuu ji rey, tá cúu tatā ji David jā ní ncuu dē rey.

33 De níi cáni tatúnī ji nūū nchivī nación nū Israel. De mā ndihí cuitī jā tatúnī ji, ncachī ángel.

34 Ñúcuán de nī jīcā tūhún María yā: ¿Nāsa coo tiñu jā ní ncāhān ní? Chi ncháha ca coo yíi sá, ncachī ña.

35 De nī ncāhān ángel: Maá Espíritu Santo sāhá jā jīcūhun sēhe nú, de poder maá Yāā cúñáhnú ndasí sāhá iin tiñu ñáhnú jíin nū. De jā ñúcuán maá sūchí ī jā cacu, quihi cuenta ji nūū Yāā Dios, de cunaní ji Sēhe Yāā Dios.

36 De suni cáchī tūhun nī nūū nū jā táhán nú Elisabet, suni scácu ña iin sēhe yíi, vísō ja ñáhnú ña. De mitan íyó iñū yōō jāá nduú cā cāhān nchivī jā cúu ña ñahan nūmā.

37 Chi ndihi-ni cuu sāhá Yāā Dios, de nduú ni iin íyó jā má cūú sāhá yā, ncachī ángel.

38 Ñúcuán de nī ncāhān María: Cuu túsaá, de ná sāhá sá ndācá jā ndácu Jētohō ō Yāā Dios, de ná cóo jíin sá tá nī ncachī ní, ncachī ña. Sá de cuāhān-ni ángel.

Jā ní jēndēhé María Elisabet

39 De nī ncuu jacū quivī, de ñamā cuāhān María, nī ncaa ña yucu cuāhān ña iin ñuū región Judea.

40 De nī jīnū ña vehe Zacarías, de nī ncāhān jítáhán ña jíin Elisabet.

41 De tá nī jinī Elisabet jā cāhān María jíin ña, de sūchí ñúhún chījin ña nī ncandā ji-ni. De nī ncunuú Espíritu Santo jíin ña.

42 De nī ncāhān jee ña: Nī nsāhá Yāā Dios jā ndetū cā cúu nū nūū ndá cā ñahan, jíin jā coo ndetū ndasí sēhe nú.

43 ¿De nāsa cúu jā ní nguenda naná Jētohō ni nūū ní? Chi nduú ná cúu cuitī ni.

44 Chi tá nī jinī nī tūhun jā ní ncāhān nū jíin nī, de sūchí ñúhún chījin nī nī ncandā ji-ni jā cúsi inī ji.

45 De nācā ndetū nū jā ní ncandíja nú, chi quee ndaā ndācá tūhun jā ní ncāhān Jētohō ō Yāā Dios jíin nū, ncachī Elisabet.

46 Ñúcuán de nī ncāhān María: Cāhān ni jā cúñáhnú ndasí maá Jētohō ō Yāā Dios,

47 de cúsi inī ni jíin maá yā jā scácu yā nduhū.

48 Chi nī nsāhá yā cuenta nduhū, vísō nduú cúñáhnú nī.

De ná squíncuu nī jā ndácu yā. De jondē mitan de ndá nchivī jā nacacu, cāhān ji jā ndetū ndasí nī.

49 Chi Yāā tíin ndihi-ni poder, nī nsāhá yā tiñu ñáhnú jíin nī.

De Yāā ī Yāā ndoo cúu yā.

50 De níi cáni cundáhvī inī yā ndá nchivī jā ndíhvī inī ji jā má stívī ji nūū yā.

51 Nī nsāhá yā tiñu ñáhnú jíin poder yā, chi nī scúnu yā ndá nchivī sāhá vīxī maá,

52 de ndá nchivī cúñáhnú, nī ncandēē yā jā cúñáhnú ji.

De nchivī ndáhvī, chi nī nsāhá ñáhnú yā ji,

53 de nchivī jīhī sōco, nī jēhe yā jā cajī vāha ji,

de nchivī cuicá, chi nī natajī yā ji súcuán-ni.

54 De nī nchindeé nī nchituu yā yóhó nchivī nación Israel, jā cúu ó mozo yā,

chi nduú náā inī yā jā cundáhvī inī yā yóhó.

55 Chi súcuán nī nquee yuhú yā nūū ndācá tatā ō,

nūū Abraham jíin ndācá tatā dē jā coo níi cáni.

Ncachī María.

56 De nī ndeē ña jíin Elisabet tá ūnī yōō. Sá de cuānohōn ña vehe ña.

Jā ní ncacu Juan tēe scuéndutē

57 De nī nquenda quīvī jā scácu Elisabet sēhe ña, de nī scácu ña iin sēhe yíí.

58 De ndá nchivī ndéē ñatin jíín ña jíín ndá táhán ña, nī jinī ji jā ní ncundáhvī ndasí inī Yāa Dios ña, de nī nquenda ji nī ncāhān ji tūhun sī jíín ña.

59 Ñúcuán de nūū únā quīvī jā ní ncacu ji, de nī jēhēn ndá nchivī nī nsāhá ji circuncidar sūchí ñíquín ñúcuán. (De ñúcuán cúu iin tunī nūū yiquí cúñu ndá sūchí yíí hebreo jā stéhēn jā cúu ji nchivī Yāa Dios.) De scúnani ji sūchí ñúcuán síví tatá ji Zacarías nícu.

60 De nī ncāhān naná ji: Mā cúu, chi Juan cunani ji, ncachī ña.

61 De nī ncāhān ndá ji jíín ña: ¿De nūcu? De nduú ni iin táhán nú nání sūcuán, ncachī ji.

62 Ñúcuán de jíín seña nī jīcā tūhún ndá ji tatá sūchí ñúcuán nāsa cúnī dē jā cunani ji.

63 De nī jīcān dē iin tutū, de nī ntee dē: Juan cunani ji, cáchī. De ndācá nchivī nī nsāhvi inī ji nī jinī ji.

64 De nī nacahān-ni Zacarías jā ní ncuñihín dē, de nī nquijéhé dē cáhān dē jā vāha ndasí Yāa cúu Yāa Dios.

65 De ndá nchivī ndéē ñatin jíín dē, nī nsāhvi ndasí inī ji. De ní yucu región Judea nī jītē nuu ndá tūhun yáhá jā sūcuán nī ncuu.

66 De nchivī jā ní jini tūhun, nī nquijéhé ji nācani inī ji, de jīcā tūhún táhán ji: ¿Nāsa coo tá cuahnu sūchí yáhá? ncachī ji. Chi maá Jētohō ō Yāa Dios nī nsāhá yā jā vāha ndasí ji.

Tūhun vii jā ní nacani Zacarías

67 De tatá ji Zacarías nī ncunuú Espíritu Santo jíín dē, de nī nacani dē tūhun jā ní stéhēn Yāa Dios nūū dē:

68 Nācā vāha ndasí Yāa cúu Jētohō ō, suu Yāa Dios maá ó nchivī Israel, chi nī nquiji yā nūū ō jā cúu ó nchivī yā, de nī scácu yā yóhó.

69 De nī jani yā iin Yāa íyó poder jā scácu yóhó, de Yāa ñúcuán cacu nūū tatā maá mozo yā rey David.

70 Chi sūcuán nī nquee yuhú yā, de nī nacani ndá tēe ndoo jā ní nacani tūhun yā janahán.

71 De nī ncāhān ndá dē jā scácu yā yóhó nūū ndá jā jíín ūhvī yóhó, jíín nūū ndá jā quítī inī nūū ō.

72 Chi nī ncundáhvī inī yā ndācá tatā ō, de nduú ní nāa inī yā trátū ū yā.

73 Chi suu trátū ñúcuán nī ncāhān téyíí yā jíín tatā ō Abraham,

74 suu jā scácu yā yóhó nūū ndá jā jíín ūhvī yóhó,

tácuā sāhá ó tiñu cúnī yā de mā cúyūhú ó,

75 de coo ndāa coo ndoo ánō ō jā cuetíñú yā yóhó ndihī quīvī jā cutecū ō.

76 De ndóhó sūchí lúli, cuu nú tēe nacani tūhun Yāa cúñáhnú ndasí.

Chi cosō nūú nú ichi nūū maá Jētohō ō Jesús, tácuā sāhá tūha nú nchivī, sá de quiji yā.

77 De cachī tūhun nú nūū nchivī maá yā jā scácu yā ji,

jíín jā cune cáhnú inī yā nūū cuāchi ji.

78 Chi Yāa Dios maá ó, vāha inī yā de cundáhvī inī yā yóhó.

Jā ñúcuán taji yā maá Yāa jā stúu inī ánō ō, quiji yā jondē andiví,

79 tácuā jīcūhun inī ndá yóhó jā ndéē ō modo nūū neē nūū ja ñatin cuū ō.

De chuhun yā yóhó ichi nūū coo ndeé coo sī inī ō.

Ncachī Zacarías.

80 De sūchí lúli ñúcuán nī jahnu ji de nī jija ji jíín tūhun yā. De nī íyo ji nūū ñuhun tíhá jondē quīvī jā ní nquenda nijīn ji nūū nchivī Israel.

2

Jā ní ncacu Jesús

(Mt. 1.18-25)

1 De nī ncuu jacū quīvī, de Augusto, tēe cúu rey, nī ndacu dē tiñu jā coo censo jā nūcōsō síví ndiviī nchivī ní cáhnú nūū tátúnī dē.

2 Yáhá cúu censo jā xíhna ñúhún jā ní nsāhá ndá dē tá nī ncuu Cirenio gobernador nación Siria.

3 De ndiviī nchivī cuānohōn ji tá ñuū tá ñuū ji jā nacūaha ji síví ji.

4 De saá-ni José nī nquee dē ñuū Nazaret ndáñūū Galilea. De cuānohōn dē región Judea, de nī jīnū dē ñuū Belén, jā cúu ñuū nūū ní ncacu rey David janahán. Chi tatā David cúu dē.

⁵ De nī jēhēn dē tácu nacuāha dē sívī dē jíin María, chí ja ñatin cundeē dē jíin ña. De ñúhún sēhe ña nī nsāhá Espíritu Santo.

⁶ De juni íyó ndúū dē ñúcuán de nī nquenda quívi jā cacu sēhe ña.

⁷ De nī scácu ña sēhe yíi xíhna ñúhún ña, de nī nchusúcún ña ji sahma vítá, de nī jaquín ña ji inī iin tūndóo nūū yáji quiti, chí nduú cā núne mesón cundeē ndá ña.

Jā ní nquenda ndá ángel nūū ndá pastor

⁸ De ñatin ñuū Belén íyó ndá tēe cúu pastor, de níi niñū jíto ndá dē ticáchí dē jondē yucu.

⁹ De iin sanaā-ni de nī nquenda iin ángel maá Jētohō ō nūū dē, de nduva maá Jētohō ō nī jēndütē ní nūū íyó dē. De nī nchūhú ndasí ndá dē.

¹⁰ De nī ncāhān ángel ñúcuán jíin dē: Mā cúyūhú ndá nú, chí vāji nī jā cachī tūhun nī iin tūhun vāha nūū nū, de sāhá jā cusíi ndasí inī ndācá nchiví:

¹¹ Chí mitan de inī ñuū David nī ncacu iin Yāa jā scácu ndá ndóhó, de maá Jētohō ō Cristo cúu yā.

¹² De yáhá cúu seña jā nanihīn nū sūchí ñíquín ñúcuán, chí ñúsúcún ji sahma vítá, de cáá ji inī iin tūndóo nūū yáji quiti, ncachī ángel.

¹³ De sanaā-ni de nī nquenda cuāhā cā ángel andiví, íñí ndá yā jíin ángel ñúcuán, de cáhān ndá yā jā vāha ndasí Yāa cúu Yāa Dios. De suni cáhān yā:

¹⁴ Viī ndasí cúñáhnú maá Yāa Dios jā ndéē nūū sūcún.

De ná ndúvāha inī ndá nchiví ñayívi sāhá yā jā cúsiī inī yā jíin ji. Ncachī ndá ángel.

¹⁵ Ñúcuán de cuānohōn ndá ángel andiví. De ndá tēe cúu pastor nī ncāhān dē jíin táhān dē: Ná cóhōn ñuū Belén, de cunī ō nā cuá cúu jā ní ncuu jā ní ncachī tūhun Jētohō ō nūū ō, ncachī ndá dē.

¹⁶ De ñamā cuāhān ndá dē, de nī nanihīn dē María jíin José jíin sūchí ñíquín, cáá ji inī tūndóo nūū yáji quiti.

¹⁷ De tá nī jinī ndá dē nūū ji, de nī nacani dē tūhun jā ní ncachī ángel nūū dē síquī sūchí ñíquín.

¹⁸ De nī nsāhvi inī ndá nchiví nī jini ji tūhun jā cáhān ndá tēe cúu pastor.

¹⁹ De María nī nchuhun inī ña ndācá tūhun yáhá, de nácani inī ña síquī.

²⁰ De cuānohōn ndá pastor, de cáhān ndá dē jā vāha ndasí Yāa cúu Yāa Dios síquī ndācá jā ní jini dē jíin jā ní jinī dē, chí nī nquee ndaā ndá tūhun jā ní ncachī ángel nūū dē.

Jā ní stéhēn dē ji nūū Yāa Dios inī templo

²¹ De nī ncuu ūnā quívi jā ní ncacu yā, de nī nsāhá ndá dē circuncidar sūchí ñíquín ñúcuán. De nī scúnani dē ji Jesús, chí sívī ñúcuán nī ncachī ángel nūū María jondē ncháha ca jīcūhun ji.

²² De nī jīnu quívi jā ní squíncuu ndá ña costumbre jā ndúndoo ndá ña nūū Yāa Dios, tá cúu nūū cáhān ley jā ní jēhe yā nūū Moisés. De nī jēhēn ndúū dē jíin ji Jerusalén tácu stéhēn dē ji nūū Jētohō ō Yāa Dios.

²³ Súcuán nī nsāhá ndúū dē, chí yósō nūū tutū ley yā: Ndācá sūchí yíi jā cacu xihna ñúhún, quihi cuenta ji nūū Jētohō ō Yāa Dios, cáchí tutū.

²⁴ De suni cuāsōcō dē tá cúu nūū cáhān ley maá Jētohō ō: Sōcō ndá nú ūū livi á ūū paloma, cáchí tutū.

²⁵ De nī íyo iin tēe nání Simeón, ndéē dē Jerusalén tiempo ñúcuán. De tēe ndāa tēe chíñúhún vāha nūū Yāa Dios cúu dē. De ñúhún inī dē jā quenda maá Yāa jā scácu ndá nchiví nación dē Israel. De maá Espíritu Santo íyó yā jíin dē,

²⁶ de ja nī ncachī tūhun yā nūū dē jā má cúu cuiti dē chí jondē cunī dē nūū Cristo jā tetíñú maá Jētohō ō Yāa Dios.

²⁷ De nī stéhēn yā nūū dē jā quihīn dē templo quívi ñúcuán. De saá-ni tatá jíin naná sūchí ñíquín Jesús, nī nguívi dē templo jíin ji jā sāhá dē ji tá cúu nūū cáhān ley Moisés.

²⁸ De Simeón nī numi ndeē dē ji, de nī ncāhān dē jā vāha ndasí Yāa cúu Yāa Dios, de ncachī dē:

²⁹ Tātā Yāa Dios, mitan de cuu cuāha ní tūhun jā cuū sá da, chí ja nī ncusiī inī sá,

chí ja nī squíncuu ní tūhun jā ní nquee yuhú ní nūū sá jā cúu sá mozo ní.

³⁰ Chí nī jinī jínúū sá nūū Yāa jā scácu ndá sāán.

³¹ De nī jani ní yā jā scácu yā ndá nchiví ñayívi.

32 De maá yā sáhá já cutūu inī ánō nchivī ndācá nación, tácuá jícūhun inī ji nāsa Yāā cúu ní. De sáhá yā já cuñáhnú nchivī maá ní Israel. Ncachī Simeón.

33 De José jíin naná ji nī nsáhvi inī ndúu dē nī jini dē tūhun yā já ní ncāhān Simeón.

34 De nī jicān táhvī Simeón jēhē ndá dē, de nī ncāhān dē jíin naná ji María: Sūchí yáhá vāji ji tácuá candíja cuāhā nchivī nación maá ó Israel, de cācu ji. De sava ji chí mā cándíja ji, de tñnū táhvī ji. Chí sūchí yáhá cúu ji Yāā já ní ntetíñú Yāā Dios, de vísō sūcuán de squéne yichī cuāhā nchivī ji.

35 De sūcuán de tūu nijin nāsa jáni inī ndá nchivī. De maá nú chí tahúhvī ndasí inī nū já cunī nū já ndoho ji, ncachī Simeón.

36 De suni íyó iin ñahan nācāni tūhun Yāā Dios, nání ña Ana. De sēhe Fanuel, tatā Aser cúu ña. De ja ñáhnú ndasí ña. De jondē tá lulí ña de nī ndeē ña jíin yíi ña ūjā cuīyā.

37 Sá de nī nquendōo ndáhvī ña, de ja íyó ña cūmī xico cūmī cuīyā. De nduú quée ña inī templo, chí nduú ñuú sáhá ña ndācá já cūnī Jētohō ō Yāā Dios, de nditē inī ña de jicān táhvī ña.

38 De suni maá hora ñúcuán nī nquenda ña nūū íñi ndá dē, de nī nacuetáhvī ña nūū Yāā Dios. De nī ncachī ña tūhun sūchí ñíquin ñúcuán nūū ndá nchivī Jerusalén já ñúhún inī ji já quenda maá Yāā já scācu ji.

Jā cuānohōn ndá dē ñuū Nazaret

39 De nī ncuu nī squíncuu ndúu dē ndācá tiñu já cāhān ley maá Jētohō ō Yāā Dios, de cuānohōn dē ñuū dē Nazaret región Galilea.

40 De sūchí lulí ñúcuán nī jahnu ji, de nī jija ji, de nī ncundíchí ji. De nī nsáhá Yāā Dios já váha ndasí ji.

Jā ní ūyo sūchí lulí Jesús inī templo

41 De ndācá cuīyā jēhēn tatá ji naná ji Jerusalén, já cúu vico pascua nchivī hebreo.

42 De tá nī ncuu ūxī ūū cuīyā ji, de cuāhān tucu ndá dē Jerusalén, tá cúu nūū jēhēn dē vico ñúcuán.

43 De tá nī nchāha vico, de cuānohōn ndúu dē. De sūchí lulí Jesús nī nquendōo ji Jerusalén, de nduú ní jíni José jíin naná ji.

44 De jáni inī ndúu dē já cuāhān ji māhñú nchivī ñúhún ichi. De nī jica dē iin quivī, sá

de nī nanducú dē ji māhñú ndá táhān dē jíin nchivī jíni táhān dē jíin.

45 De nduú ní nánihīn dē ji. Ñúcuán de nī ndicó cóo ndúu dē Jerusalén, cuānanducú dē ji.

46 De nūū únī quivī de nī nanihīn dē ji inī templo, ndéē ji māhñú ndá tēe stēhēn ley janahán, de níni ji já cāhān ndá dē, de jicā tūhún ji dē sīquī tūhun ñúcuán.

47 De ndá nchivī já níni tūhun cāhān ji, sáhvi inī ji já vāha cáji xīni ji de vāha scócóo ji tūhun.

48 De tá nī jinī naná ji tatá ji nūū ji, de nī nsáhvi inī ndúu dē. De nī ncāhān naná ji: Séhē, ¿nūcu nī nsáhá nú nduhū sūcuán? Chí ndúu ní jíin tatá nú, nācāni ndasí inī ní nanducú nī ndóhó, ncachī ña.

49 Ñúcuán de nī ncāhān ji: ¿Nūcu nanducú ní sáan? Chí cánuú já cucuu sá jíin tiñu Tatá sá Yāā Dios, ncachī ji.

50 De nduú ní jícūhun inī ndúu ña tūhun cāhān ji jíin ña.

51 Sá de cuānohōn ji jíin ndúu dē ñuū Nazaret, de nī jetáhvī ji nūū dē. De naná ji nī nchuvāha ña ndācá já ní ncuu yáhá inī ánō ña.

52 De Jesús nī jahnu cā ji de nī ncundíchí cā ji. De cúsi inī Yāā Dios jíin ji, de saá-ni ndācá nchivī.

3

Tūhun Juan tēe scuéndutē

(Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

1 De nī ncuu xāhōn cuīyā já tátúnī Tiberio níi nación. De Poncio Pilato cúu dē gobernador Judea, de Herodes cúu gobernador Galilea, de ñanī dē Felipe cúu gobernador Iturea jíin Traconite, de Lisantias cúu gobernador Abilinia.

2 De sūtū cúñáhnú cā cúu Anás jíin Caifás. De nī ncāhān Yāā Dios jíin Juan sēhe Zacarías, já íyó dē ñuhun tíhá.

3 De nī jica nuu dē ndācá ñuū já íyó ñatin yūte Jordán. De cāhān dē jíin nchivī já ná nācāni inī ji já sndóo ji cuāchi ji de cuéndutē ji, tácuá cune cáhnú inī Yāā Dios nūū cuāchi ji.

4 De sūcuán nī nquee ndaā tūhun Juan já yósō nūū tutū já ní ntee Isaías, tēe nī nācāni tūhun Yāā Dios jondē janahán:

Coo iin tēe jā cana jee jondē nūū ñuhun tíhá: Sāhá tūha ndá nú maá nú, chi quenda maá Jētohō ō,

de sāhá ndá nú tiñu ndāā, chi vāji yā.

⁵ De ndācá xehvā ná ndúndaā, de ndācá yucu jíin lómō ná ndúu nduhā, de ná ndúndoó ichi tiácuá, de ichi ndáyí ná ndúu inuú.

De suu cúu jā ndundaā ánō nchivī nūū yā.

⁶ De ndihi ji cunī ji jā scácu Yāā Dios ji.

Súcuán cāhān Juan, cáchī tutū.

⁷ De nī nguenda cuāhā nchivī nūū dē jā scuénduté dē ji. De nī ncāhān dē nūū ji: Va sēhe cōō cúu ndá nú, chi xēen nū tá cúu cōō. ¿A jáni inī ndá nú jā cuu cunu nú cācu nū nūū castigo xēen jā quiiji?

⁸ Túsaá de sāhá ndá nú tiñu váha, de súcuán stéhēn nū jā ní nacani ndija inī nū jā sndóo nú cuāchi nú. De mā cānī inī ndá nú cāhān nū jā cuu cācu nú sīquī jā cúu nú tatā Abraham. Chi cāhān ni jíin ndá nú jā cuu sāhá Yāā Dios jā ndācá yūū yáhá nduu sēhe Abraham jā candíja vāha, de tú cúnī yā.

⁹ De cúu ndá nú tá cúu tūndihá jāá nduú jéhe jāvíxī vāha. De mitan de ja íyó tūha Yāā Dios jā cuāha yā castigo xēen, tá cúu nūū íyó tūha iin cāa jā quehdē jondē yoho ñutun. Túsaá de sāhá yā jíin ndá nú tá cúu nūū sáhá yā jíin ndācá ñutun jāá nduú jéhe jāvíxī vāha, jā tēhdē de cāyū nūū ñúhūn, ncachī Juan.

¹⁰ De ndá nchivī nī jīcā tūhún ji dē: ¿De nāsa sāhá ndá sá túsaá? ncachī ji.

¹¹ De nī ncāhān dē: Ndá ndóhó jā névāha ūū sahma, de cuāha nú iin nūū nchivī jāá nduú ná névāha. De ndá ndóhó jā íyó jā yáji, suni súcuán sāhá nú, ncachī dē jíin ji.

¹² De suni jacū tēe stútú xūhún renta nī nguenda dē jā cuenduté dē. De nī jīcā tūhún ndá dē Juan: Maestro, ¿de ndá sāán, nāsa sāhá sá?

¹³ De nī ncāhān Juan jíin ndá dē: Mā scāa nú cācān nū xūhún, chi tá-ni jā ní ndacu nūū nū, ncachī dē.

¹⁴ De suni nī jīcā tūhún jacū soldado: ¿De ndá sāán, nāsa sāhá sá? ncachī dē. De nī ncāhān Juan jíin dē: Mā cāndeē nū ndatíñū nī iin nchivī jíin tūhun siúhú nī jíin tūhun stáyáhvi, de mā ndíyo inī nū jā caa yāhvi nú, ncachī dē.

¹⁵ De ndācá nchivī ndétu ji jā quiiji Cristo, Yāā jā tetíñū Yāā Dios, de jáni inī ji jā sanaā de suu cúu Juan.

¹⁶ De nī ncāhān Juan jíin ndá ji: Nduhū chi jíin ndute scuénduté nī ndá ndóhó. De vāji iin Yāā jā modo jā scuénduté yā ndá nú cúu jā cuāha yā Espíritu Santo cundeē inī ánō nū, de poder yā cúu tá cúu ñuhūn. De cuñáhnú ndasí cā yā nsúu nduhū, chi nduú cúñáhnú cuitī nī nūū yā, ni jā cuetíñū yā nduhū vísō iin tiñu lúlí cā jā nandají nī correa nījān yā.

¹⁷ De sāhá yā tá sáhá tēe stéchi trigo, chi sāhá sín yā nchivī vāha jíin nchivī nēhén, tá cúu nūū cúndoo trigo jā quée sín paja. De nastútú yā trigo yā ndivi inī yacā yā. Sochi paja chi teñuhūn yā nūū ñúhūn jā má ndáhvā cuitī, ncachī Juan.

¹⁸ De jíin ndá tūhun yáhá jíin cuāhā cā tūhun nī sndíhvī inī dē nchivī, de nī nacani dē tūhun vāha Yāā Dios nūū ndá ji.

¹⁹ De suni nī ncāhān dē nūū Herodes, tēe cúu gobernador, chi tēe ñúcuán nī nacueca dē Herodías, ñasíhí ñanī dē Felipe. De cuāhā cā tiñu nēhén súcuán nī nsāhá Herodes.

²⁰ De sa víhí cā nī nsāhá nēhén dē, chi nī nchihí dē Juan vecāa.

Jā ní jenduté Jesús

(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)

²¹ De jondē ncháha ca quívi Juan vecāa, tá nī íyo dē jā ní scuénduté dē ndá nchivī, de suni nī scuénduté dē Jesús. De jīcān táhvī yā, de nī nune-ni nūū ndéē Yāā Dios andiví.

²² De nī ncuun Espíritu Santo nī jīnū xīnī yā, de cáá tá cáá iin paloma. De ichi andiví nī ncāhān iin tūhun: Maá nú cúu Sēhe nī jā mānī ndasí nī jíin, de cúsiī ndasí inī ni jíin nú, ncachī.

Lista nāsa nquiji tatā Jesucristo

(Mt. 1.1-17)

²³ De tá nī nquijéhé Jesús stéhēn yā tūhun, de íyó yā tá ōcō ūxī cuíyā. De jáni inī nchivī jā sēhe José cúu yā. De José nī ncuu sēhe Elí,

²⁴ de Elí nī ncuu sēhe Matat, de Matat nī ncuu sēhe Leví, de Leví nī ncuu sēhe Melqui, de Melqui nī ncuu sēhe Jana, de Jana nī ncuu sēhe José,

²⁵ de José nī ncuu sēhe Matatías, de Matatías nī ncuu sēhe Amós, de Amós nī ncuu sēhe Nahum, de Nahum nī ncuu sēhe Esli, de Esli nī ncuu sēhe Nagai,

26 de Nagai nī ncuu sēhe Maat, de Maat nī ncuu sēhe Matatías, de Matatías nī ncuu sēhe Semei, de Semei nī ncuu sēhe José, de José nī ncuu sēhe Judá,

27 de Judá nī ncuu sēhe Joana, de Joana nī ncuu sēhe Resa, de Resa nī ncuu sēhe Zorobabel, de Zorobabel nī ncuu sēhe Salatiel, de Salatiel nī ncuu sēhe Neri,

28 de Neri nī ncuu sēhe Melqui, de Melqui nī ncuu sēhe Adi, de Adi nī ncuu sēhe Cosam, de Cosam nī ncuu sēhe Elmodam, de Elmodam nī ncuu sēhe Er,

29 de Er nī ncuu sēhe Josué, de Josué nī ncuu sēhe Eliezer, de Eliezer nī ncuu sēhe Jorim, de Jorim nī ncuu sēhe Matat,

30 de Matat nī ncuu sēhe Leví, de Leví nī ncuu sēhe Simeón, de Simeón nī ncuu sēhe Judá, de Judá nī ncuu sēhe José, de José nī ncuu sēhe Jonán, de Jonán nī ncuu sēhe Eliaquim,

31 de Eliaquim nī ncuu sēhe Melea, de Melea nī ncuu sēhe Mainán, de Mainán nī ncuu sēhe Matata, de Matata nī ncuu sēhe Natán,

32 de Natán nī ncuu sēhe David, de David nī ncuu sēhe Isaí, de Isaí nī ncuu sēhe Obed, de Obed nī ncuu sēhe Booz, de Booz nī ncuu sēhe Salmón, de Salmón nī ncuu sēhe Naasón,

33 de Naasón nī ncuu sēhe Aminadab, de Aminadab nī ncuu sēhe Aram, de Aram nī ncuu sēhe Esrom, de Esrom nī ncuu sēhe Fares, de Fares nī ncuu sēhe Judá,

34 de Judá nī ncuu sēhe Jacob, de Jacob nī ncuu sēhe Isaac, de Isaac nī ncuu sēhe Abraham, de Abraham nī ncuu sēhe Taré, de Taré nī ncuu sēhe Nacor,

35 de Nacor nī ncuu sēhe Serug, de Serug nī ncuu sēhe Ragau, de Ragau nī ncuu sēhe Peleg, de Peleg nī ncuu sēhe Heber, de Heber nī ncuu sēhe Sala,

36 de Sala nī ncuu sēhe Cainán, de Cainán nī ncuu sēhe Arfaxad, de Arfaxad nī ncuu sēhe Sem, de Sem nī ncuu sēhe Noé, de Noé nī ncuu sēhe Lamec,

37 de Lamec nī ncuu sēhe Matusalén, de Matusalén nī ncuu sēhe Enoc, de Enoc nī ncuu sēhe Jared, de Jared nī ncuu sēhe Mahalaleel, de Mahalaleel nī ncuu sēhe Cainán,

38 de Cainán nī ncuu sēhe Enós, de Enós nī ncuu sēhe Set, de Set nī ncuu sēhe Adán, de

Adán nī ncuu sēhe Yāā Dios, chi nī nsāhá yā dē.

4

Jā ní jito túnī tächī Jesús

(Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)

1 De Jesús nī ncuuú Espíritu Santo inī yā, de nī nquee yā yūte Jordán cuāhān yā. De nī jīnū yā jondē nūū ñuhun tíhá nī nsāhá Espíritu Santo.

2 De nī Iyo yā ñúcuán ūū xico quīvī, de nī jito túnī tächī cúñáhnú yā, chí cúnī jā sāhá yā cuāchi. De ndá quīvī ñúcuán nduú ní nchájī cuitī yā, de tá nī nchāha quīvī ñúcuán, de nī nquiji sōco nūū yā.

3 Ñúcuán de nī ncāhān tächī cúñáhnú jíin yā: Tú maá nú cúu Sēhe Yāā Dios, de cāhān nū jā ndá yūū yáhá ná ndúu stāā cajī nū, ncachī.

4 De nī ncāhān Jesús jíin: Nduú chí yósō nūū tutū ī: Nsūú mātúhún-ni stāā cúu jā técū nchivī, chí suni jíin ndācá tūhun jā cāhān Yāā Dios, ncachī yā.

5 Ñúcuán de cuāhān tächī cúñáhnú jíin yā jondē xīnī iin yucu súcún, de iin núnúú-ni nī stéhēn nūū yā ndācá nación ní cāhnú ñayīví.

6 De nī ncāhān jíin yā: Nūū maá nú cuāha nī jā cuñáhnú nú nūū ndiviī nación yáhá, chí viī ndasí cáá. Chí maá nī tíin ndihi, de cuu cuāha nī nūū ní-ni iin cúnī nī.

7 Túsaá de tú cuiñi jíití nú chiñúhún nú nduhū, de cuāha ndihi nī nūū nū, ncachī tächī.

8 De nī ncāhān Jesús jíin: Satanás, cujiyo cuáhán, chí yósō nūū tutū jā chiñúhún nchivī maá Jētohō jíi Yāā Dios, de nūū mātúhún-ni yā satíñú jíi, ncachī yā.

9 Ñúcuán de cuāhān tächī cúñáhnú jíin yā jondē Jerusalén. De nī jani yā xīnī torre templo. De nī ncāhān jíin yā: De tú Sēhe Yāā Dios cúu nú, de squíncava nú maá nú jondē nūū ñúhún, chí scácu yā ndóhó.

10 Chí yósō nūū tutū:

Tetiñú yā ndá ángel yā jā coto ndóhó.

11 De canee ndá yā ndóhó, tácuā mā scáchihi nú jēhē nū nūū yúū. Cáchī tutū. Ncachī tächī.

12 De nī ncāhān Jesús: Nduú chí suni yósō nūū tutū jā má cōtó túnī nchivī Jētohō jíi Yāā Dios, á scácu yā jíi á nduú, ncachī yā.

13 De nduú cā ní níhīn tāchī cúñáhnú modo jā coto túnī jī Jesús quíwī ñúcuán, de nī ncujiyo cuāhān jacū tiempo.

Jā ní nquijéhé Jesús nácani yā tūhun región Galilea

(Mt. 4.12-17; Mr. 1.14-15)

14 De nī ncunuú fuerza Espíritu Santo inī Jesús, de cuānohōn yā Galilea. De ní región ñatin ñúcuán nī jītē nuu tūhun yā.

15 De nī stéhēn yā tūhun inī ndá vehe īī sinagoga, de ndihī nchivī nī jetúhún jī yā.

Jā cuānohōn yā ñuū Nazaret

(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)

16 De nī nenda yā ñuū Nazaret nū nī jahnu yā. De quíwī nátátú nī nquíwī yā inī vehe īī sinagoga, tá-ni sáhá yā. De nī nacuiñī yā jā cahví yā tutū īī.

17 De nī jēhe ndá dē tutū jā ní ntee Isaías, tē nī nacani tūhun Yāā Dios janahán. De nī nacune yā tutū, de nī nanihīn yā nū yósō iin tūhun, nī ncahvi yā:

18 Espíritu maá Jētoho ō Yāā Dios íyó yā jín nī,

chi nī ntee yā tiñu nduhū jā nacani nī tūhun vāha nū ndá nchivī ndáhvī.

De nī ntají yā nduhū vāji nī jín tūhun jā nduvāha inī nchivī cúcuécá inī.

De cachī tūhun nī nū nchivī jā yíhī ndahá tāchī jā coo libre jī.

De sáhá nī jā ndunijīn inī ánō nchivī jā nduú jícūhun inī,

de scácu nī nchivī jā ndóho jī sáhá táhán jī.

19 De nacani nī tūhun jā ní nquenda tiempo jā sáhá Jētoho ō Yāā Dios jā vāha nchivī.

Cáchī tutū jā ní ncahvi yā.

20 De nī nacasī yā tutū, de nī nacuāha yā nū tē sátiñú inī sinagoga, de nī nūcundeē yā jā stéhēn yā tūhun nū nchivī íyó inī sinagoga. De ndihī jī ndéhé vāha jī nū yā.

21 De nī nquijéhé yā cáhān yā jín ndá jī: Mitán de nī nquee ndā tūhun cáhān tutū īī yáhá, nī jini ndá nú, ncachī yā.

22 De ndiviī jī nī jetúhún jī yā, de sáhvi inī ndá jī níni jī ndācá tūhun víī jā cáhān yā. De nī jīcā tūhún táhán jī: ¿A nsúú sēhe José cúu tē yáhá?

23 De nī ncāhān yā jín ndá jī: Jínī vāha nī jā jáni inī ndá nú de suni cáhān nū tūhun yátá yáhá jín nī: Tē tátán, sáhá tátán nú

maá nú túsaá. De tūhun yáhá cáchī jā tá cúu nū ní nasáhá vāha nī cuāhā nchivī cúhū inī ñuū Capernaum nī níhīn nū tūhun, suni súcuán cúnī nū jā sáhá nī ñuū ō yáhá, tácuā candíja ndá nú jáni inī nū, ncachī yā jín jī.

24 De nī ncāhān cā yā: Ndāā cáhān nī jín ndá nú, nī iin ndá tē nácani tūhun Yāā Dios, chí nduú jétáhvī nchivī ñuū maá dē nū dē.

25 De suni ndāā cáhān nī jín ndá nú jā ní iyo cuāhā ñahan jā ní nguendōo ndáhvī inī nación maá ó Israel, tiempo jā ní iyo Elías, tē nī nacani tūhun Yāā Dios. De tiempo ñúcuán nduú ní ncúun cuitī sāvī ūnī cuiyā yósāva, de nī iyo iin tāmā xēen ní cáhnú nación.

26 De nduú ní ntají Yāā Dios Elías quíhīn dē nū nī iin ñahan viuda nación maá ó Israel, chí sa nū iin ñahan viuda jā ndéē ñuū Sarepta ndáñú Sidón, nī jēhēn dē nī jito dē jā ní nchajī ña.

27 De inī nación maá ó Israel suni nī iyo cuāhā tē nī ndoho cuēhē stéhyū, tiempo jā ní iyo Eliseo, tē nī nacani tūhun Yāā Dios. De nī iin tē ñúcuán nduú ní ncándíja dē jā nduvāha dē sáhá Eliseo, chí sa Naamán, tē nación Siria, nī nduvāha, ncachī yā.

28 Ñúcuán de ndá nchivī ndéē inī sinagoga, nī nquítī ndasí inī jī jā ní jini jī tūhun cáhān yā.

29 De nī nacuiñī ndá jī, de nī ntavā jī yā yātā ñuū, de cuāhān jī jín yā xīnī yūcú nū íyó ñuū jī, chí cúnī jī jā chindahá jī yā nincava yā cava ñúcuán.

30 Sochi nduú ní ncúu sáhá jī, chí nī nchāha yā-ni mähñú jī cuāhān yā.

Jā ní ntavā yā tāchī inī iin tē

(Mr. 1.21-28)

31 Ñúcuán de cuāhān Jesús ñuū Capernaum región Galilea. De quíwī nátátú nī stéhēn yā tūhun nū ndá nchivī.

32 De nī nsáhvi inī jī nī jini jī tūhun stéhēn yā. Chí stéhēn vāha yā nū jī, chí maá yā ndíso tíñú síquī ndihī.

33 De inī vehe sinagoga íyó iin tē jā ñúhún tāchī inī dē, de nī ncana cóhó dē:

34 Cuijiyo ní. ¿Nūcu vāji ní nū ndá sá, Jesús tē ñuū Nazaret? ¿A vāji ní jā snāā ní ndá sá, á naá cúu? Ja jínī sá ní iin cúu ní, chí Sēhe īī Yāā Dios cúu ní, ncachī dē.

³⁵ De Jesús nī ncāhān xēen yā nūū tāchī: Casī yuhú nú de quee nú inī tēe yáhá, ncachī yā. De nī jicó cáva-ni tēe ñúcuán nūū ndá nchivī, nī nsāhá tāchī. De nī nquee-ni inī dē cuāhān, de nduú nā cuá ní nsāhá cā jíin dē.

³⁶ De ndihi nchivī nī nchūhú ji, de nī ncāhān ji jíin táhán ji: ¿Nā tūhun cúu yáhá jā ní ncuu súcuán? Chi cúñáhnú tēe yáhá jā ndácu nīhin dē nūū ndá tāchī, de quee-ni cuāhān, ncachī ji.

³⁷ De tūhun yā nī jītē nuu ní cáhnú región ñúcuán.

Jā ní nasāhá vāha yā naná chíso Simón Pedro

(Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)

³⁸ Ñúcuán de nī nquee Jesús inī vehe īī sinagoga, de cuāhān yā nī nquenda yā vehe Simón. De naná chíso Simón yíhí ndasí quíji ña. De nī ncāhān ndāhvī ndá dē jíin yā jēhē ña.

³⁹ De nī jaquīn nūū yā nūū ña, de nī ncāhān yā jā ná ndíco quíji. De nī nquee-ni quíji ña, de nī nacōo ña-ni, de nī nsāhá ña jā ní nchajī yā jíin ndá dē.

Jā ní nasāhá vāha yā cuāhā nchivī

(Mt. 8.16-17; Mr. 1.32-34)

⁴⁰ De tá nī nquēe ncandiī, de ndá nchivī jā íyó táhán ji jā cúhū ndācá nūū cuēhē, nī nquisiáha ndá ji nūū yā. De nī ntee yā ndahá yā iin iin ji, de súcuán nī nasāhá vāha yā ji.

⁴¹ De suni cuāhā nchivī nī nquee tāchī inī ji, de cána cóhó ndá tāchī: Maá ní cúu Sēhe Yāa Dios, cáchī. De nī ncāhān xēen yā nūū ji, de nduú ní jēhe yā tūhun cāhān cā ji súcuán, chi ja jíin ndá ji jā maá yā cúu Cristo, Yāa jā ní ntajī Yāa Dios.

Jā ní nacani yā tūhun región Galilea

(Mr. 1.35-39)

⁴² De tá nī ntūu, de nī nquee yā cuāhān síin yā yātā ñūū nūū nduú nchivī. De ndá nchivī nánducú ji yā, de nī nquenda ji nūū íyó yā. De jécani ji yā tácuā mā cújiyo yā nūū ji.

⁴³ De nī ncāhān yā jíin ji: Suni cánuú jā nacani nī tūhun vāha nūū ndá cā ñuū síquī nāsa tátúnī Yāa Dios, chi suu cúu jā ní ntajī yā nduhū vāji nī, ncachī yā.

⁴⁴ De nī jica nuu yā ní región Galilea, nī nacani yā tūhun inī ndá vehe īī sinagoga.

5

Jā ní nīhīn ndá dē cuāhā tiacá nī nsāhá yā
(Mt. 4.18-22; Mr. 1.16-20)

¹ De iin quivī de íñí Jesús yuhú mar Gene-saret. De nī nquenda cuāhā nchivī, nī nchitú nīhin ji nūū yā, chi cúnī ji cunini ji tūhun Yāa Dios.

² De nī jinī yā jā íñí ūū barco ñatin yuhú mar. De ndá tēe tíin tiacá, ja nī nquee dē inī barco, náquete dē ñunu dē.

³ De nī nguivī yā inī iin barco jā cúu barco Simón. De nī ncāhān yā jíin dē jā ná scáca yátá dē quīhīn jacū cā ichi inī ndute. De nī jēcundeē yā, de jondē inī barco nī stéhēn yā tūhun nūū nchivī cuāhā jā íyó ji yuhú nduté.

⁴ De tá nī jīnu nī stéhēn yā, de nī ncāhān yā jíin Simón: Scáca barco nū ná cóhōn nūū cúnú ndute, de squée ndá nú ñunu nú, de tíin nú tiacá, ncachī yā.

⁵ De nī ncāhān Simón: Maestro, ní niñū nī squée ndá sá ñunu jā tíin sá tí, de nduú ní nīhīn cuitī sá ní iin tí. De jā cáchī maá ní, de ná squée tucu sá ñunu, ncachī dē.

⁶ De nī squée ndá dē, de nī nguivī cuāhā ndasí tiacá, chi jondē ndúcú tēhndē ñunu dē.

⁷ De nī nsāhá ndahá ndá dē nūū ndá cā táhán dē jā ñúhún inī incā barco, jā ná quíji chindeé táhán jíin dē. De nī nquenda ndá dē, de nī nchuhun chitú ndá dē tí ndúū barco, de jondē ndúcú quēe barco.

⁸ De nī jinī Simón Pedro jā súcuán nī ncuu. De nī jēcuiñī jítí dē nūū Jesús, de nī ncāhān dē: Vāha cā cujiyo ní Señor, chi tēe íyó cuāchi cúu sá, ncachī dē.

⁹ Chi maá dē jíin ndá tēe íyó jíin dē, nī nchūhú dē jā ní nīhīn cuāhā dē tiacá nī nsāhá yā.

¹⁰ De suni nī nchūhú Jacobo jíin Juan, ndúū sēhe Zebedeo, chi tēe chindeé táhán jíin Simón cúu ndúū dē. De nī ncāhān Jesús jíin Simón: Mā cúyūhú nú, chi jondē mi-tan de sāhá nī jā nīhīn nū cuāhā nchivī jā candíja nduhū, tá cúu nūū ní nīhīn nū cuāhā tiacá, ncachī yā.

¹¹ Ñúcuán de tá nī nenda ndá dē jíin barco nūū ñuhun yíhí, de nī sndóo ndá dē ndihi

ndatíñú dē, de nī jēcuniquīn dē yā cuāhān dē.

Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe ndóho cuēhē stéhyū

(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)

12 Ñúcuán de íyó Jesús inī iin ñuū, de nī nquenda iin tēe jā ndóho cuēhē stéhyū. De nī jinī dē nūū Jesús, de nī jēcuiñi jiti dē nī ntuu dē nūū dē nūū ñuhún, de nī ncāhān ndāhvī dē jíin yā: Señor, jinī sá jā cuu nasāhá vāha ní sāán de tú cúnī ní, ncachī dē.

13 Ñúcuán de nī ntee yā ndahá yā dē, de nī ncāhān yā: Cúnī ní nasāhá vāha ní ndóhó, de ná ndúvāha nú, ncachī yā. De tá nī ncāhān yā sūcuán, de nī nduvāha-ni tēe ndóho cuēhē stéhyū.

14 De nī ndacu yā nūū dē jā má cāchí cuiti dē nūū ni iin. De nī ncāhān yā: Quístéhēn nū maá nú nūū sūtū, de cundahá nú jā sōcō nū nūū Yāā Dios sīquī jā ní ndundoo nú nūū yā, tá cúu nūū ní ntatúnī Moisés janahán. De sūcuán de cunī nchivī jā ní nduvāha nú, ncachī yā.

15 Sochi víhí cā nī jītē nuu tūhun yā cuāhān. De nī ncutútú cuāhā nchivī jā cunini ji tūhun jā stéhēn yā, jíin jā nasāhá vāha yā ji nūū ndācá cuēhē jā ndóho ji.

16 Sochi maá yā chi cuāhān sīn yā nūū nduú nchivī, de nī jīcān táhvī yā.

Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe nī nduvehlé

(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)

17 De iin quīvī de stéhēn yā tūhun, de jacū tēe grupo fariseo jíin tēe stéhēn ley janahán, ndéē ndá dē ñúcuán. De nī nquenda dē nūū yā jā vāji dē ndācá ndáñúū Galilea, jíin ndáñúū Judea, jíin ciudad Jerusalén. De poder maá Yāā Dios íyó jíin yā jā násāhá vāha yā nchivī cúhū.

18 Ñúcuán de nī nquenda jacū tēe, de ndíso ndá dē iin tēe nī nduvehlé, yósō dē nūū iin camilla. De ndúcú ndá dē squívi dē tēe ñúcuán inī vehe jā caquīn dē nūū íyó yā.

19 De nduú ní níhīn ndá dē modo jā quīvi dē jíin tēe ñúcuán, chi íyó chitú nchivī. De nī ncaa ndá dē sīquī vēhé, de nī nacune dē teja. De nī scúun dē tēe cúhū jíin camilla dē jondē nūū íyó Jesús mähñú nchivī.

20 De nī jinī Jesús jā cándija ndá dē jā cuu nasāhá vāha yā tēe cúhū. De nī ncāhān yā

jíin tēe cúhū: Lílū, ja nēe cáhnú inī ni nūū ndá cuāchi nú, ncachī yā.

21 Ñúcuán de ndá tēe stéhēn ley janahán jíin tēe grupo fariseo, nī nquijéhé ndá dē jáni inī dē sīquī yā: ¿Ní iin cā cúu tēe yáhá jā cáhān dē tūhun nāvāha jā quītī inī Yāā Dios? Chi nduú cā nā incā cuu cune cáhnú inī nūū cuāchi, chi mátuhún-ni Yāā Dios.

22 De nī jinī Jesús jā sūcuán jáni inī ndá dē, de nī ncāhān yā: ¿Nūcu jáni inī ndá nú jā cáhān ni tūhun nāvāha?

23 De jā nduú tūhun yáhá, ¿ní iin cúu jā vījín cā? ¿A jā cáhān ni jíin tēe cúhū: Nēe cáhnú inī ni nūū ndá cuāchi nú? ¿A vījín cā jā cáhān ni: Nacōo de caca nú, chi ja nī nduvāha nú, cachī ni?

24 De mitan de ná stéhēn ni jā maá nī, Yāā nī nduu tēe, ndíso tíñú nī inī ñayíví yáhá jā cune cáhnú inī ni nūū cuāchi. Sá de nī ncāhān yā jíin tēe nī nduvehlé: Cáhān ni jíin nú, nacōo de naquehen nú camilla nū de quīnohōn nū vehe nú, ncachī yā jíin dē.

25 De nī nacōo-ni tēe ñúcuán, nī jinī jínúū nchivī. De nī naquehen dē camilla jā ní nchosō dē, de cuānohōn dē vehe dē. De nácuetáhví dē nūū Yāā Dios.

26 De nī nsāhvi ndasí inī ndācá nchivī nī jinī ji, de nī ncāhān ndá ji jā vāha ndasí Yāā cúu Yāā Dios. De suni yúhú ndasí ji de cáhān ji: Mitan de nī jinī ō tíñú ñáhnú ndasí, ncachī ji.

Jā ní ncana yā Leví

(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)

27 Ñúcuán de nī nquee yā cuāhān yā, de nī jinī yā nūū iin tēe stútú xūhún renta, nání dē Leví, ndéē dē nūū nástútú dē xūhún renta. De nī ncāhān yā jíin dē: Cuniquīn nduhū ná cóhōn, ncachī yā.

28 De nī nacuiñi dē, de nī sndóo dē ndihi ndatíñú dē, de cuāhān dē jíin yā.

29 Sá de nī nsāhá Leví iin vico cáhnú inī vehe dē jā cúsi inī dē jíin Jesús. De cuāhā tēe stútú xūhún renta jíin sava cā tēe, ndéē ndá dē mesa yáji dē stāā jíin yā.

30 De ndá tēe grupo fariseo jíin tēe stéhēn ley janahán, nī nquijéhé ndá dē cáhān dē sīquī ndá tēe scuáha jíin yā, de nī jīcā tūhún dē: ¿Nūcu yáji ndá nú jíhi ndá nú jíin ndá tēe stútú xūhún renta jíin ndá cā tēe sáhá cuāchi? ncachī dē.

31 De nī ncāhān Jesús: Ndá nchivī íyó vāha, nduú jīni ñúhún ji tēe tátán, chi nchivī cúhū cúu jā jīni ñúhún.

32 De nduhū chi nduú vāji nī jā cana nī nchivī jāá nduú cuāchi, jā cúu ji tá cúu nchivī íyó vāha. Chi sa vāji nī jā cána nī nchivī íyó cuāchi, jā ná nácani inī ji de sndóo ji cuāchi ji, ncachī yā.

Jā ní jīcā tūhún ndá dē yā sīquī jā conditē inī

(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

33 Ñúcuán de nī ncāhān ndá dē jīn yā: Ndá tēe scuáha jīn Juan, jīn ndá tēe scuáha jīn grupo fariseo, cuāhā vuelta íyó nditē inī dē de jīcān táhvī dē. De ndá tēe scuáha jīn maá ní, ¿nūcu nduú sáhá dē súcuán? Chi yáji ndá dē jíhi dē.

34 De nī ncāhān yā jīn dē: ¿A cuu conditē inī dē juni íyó cā nī jīn dē? ¿A cuu sáhá nú jā conditē inī nchivī íyó vico tándāhá juni ndēe tēe tándāhá jīn ji?

35 Sochi quiji quivī jā cujiyo tēe tándāhá, de quivī ñúcuán chi conditē inī ji, ncachī yā.

36 De suni nī ncāhān yā iin tūhun yátá sīquī jāá nduú quétáhán tūhun jeé jā stéhēn yā jīn ndá tūhun janahán. Ncachī yā: Ni iin nchivī nduú jéhdē ji iin pedazo sahma jéé, de nachuhun ji nūū iin sahma túhú. Chi tú súcuán, de stívī ji sahma jéé, de suni nduú quétáhán jā jéé jīn jā tūhú.

37 De nduú ni iin chūhun vino jeé inī ñii túhú. Chi tú súcuán, de vino jeé ndatá ñii, de naā vino jīn ñii.

38 Chi sa cánuú jā chuhun ji vino jeé inī ñii jéé, de súcuán de quendōo vāha ndúu.

39 De nchivī chi nduú cúnī ji sndóo ji tūhun janahán, modo jāá nduú cúnī ji coho ji vino jeé, chi jā tūhú cúu jā vāha cā, jáni inī ji, ncachī yā.

6

Jā ní jehndē ndá dē xīnī trigo quivī nátātú

(Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)

1 De iin quivī nátātú nī nchāha Jesús cuāhān yā nūū cáá trigo. De ndá tēe scuáha jīn yā nī jehndē dē xīnī trigo, de nī ncavā ndāhá dē, de nī nchajī dē.

2 De sava tēe grupo fariseo nī ncāhān dē: ¿Nājēhē cúu jā sáhá ndá nú tiñu jāá nduú

íyó vāha jā sáhá nú quivī nátātú, cáchī ley Moisés? ncachī dē.

3 De nī ncāhān Jesús jīn dē: ¿A nduú ní ncáhvi ndá nú tutū nāsa nī nsáhá David iin quivī jā ní jíhi dē sōco jīn ndá tēe jā ní iyo jīn dē?

4 De nī nquivi dē inī vehe Yāa Dios. De nī nquehen dē pan īi jā yósō nijīn nūū Yāa Dios. De nī nchajī dē, de suni nī jēhe dē nī nchajī ndá tēe íyó jīn dē. De nduú nā ley jā cajī ni iin tēe, chi maá-ni ndá sūtū cúu jā yáji. De vísō súcuán de nduú nā cuāchi ní iyo sīquī dē, ncachī yā.

5 De nī ncāhān cā yā jīn dē: Nduhū, Yāa nī nduū tēe, maá nī cúu jā tátúnī sīquī nāsa sáhá nchivī quivī nátātú, ncachī yā.

Jā ní nduvāha tēe nī nchīchī ndahá

(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)

6 De incā quivī nátātú suni nī nquivi yā inī vehe īi sinagoga, de nī stéhēn yā tūhun. De ñúcuán íyó iin tēe nī nchīchī ndahá cuáhá dē.

7 De ndá tēe stéhēn ley janahán jīn tēe grupo fariseo, ndéhé yuhū dē yā tú nasáhá vāha yā tēe ñúcuán quivī nátātú, tácuā nīhīn dē cuāchi sīquī yā.

8 De maá yā chi jīnī yā nāsa jáni inī ndá dē. De nī ncāhān yā jīn tēe nī nchīchī ndahá: Nacuiñī de cuiñī nú mähñú yáhá, ncachī yā. De nī nacuiñī dē, de nī jēcuiñī dē mähñú.

9 Ñúcuán de nī ncāhān yā jīn ndá dē: Jīcā tūhún nī ndá nú iin tūhun: ¿Nāsa cáhān ley sīquī quivī nátātú? ¿A jā sáhá vāha ó, á jā sáhá nēhén ó? ¿A jā nasáhá vāha ó nchivī ja ñatin cuū, á sáhá ó jā cuū ji? ncachī yā.

10 De ndéhé yā nūū ndá dē jā íñī dē níi xīn yā, de nī ncāhān yā jīn tēe cúhū: Scáā ndahá nú, ncachī yā. De nī scáā dē, de nī nduvāha-ni ndahá dē.

11 De ndá tēe ñúcuán nī nquiti ndasí inī dē, de nī nquijéhé ndá dē nátúhún dē sīquī Jesús, nāsa cahnī dē yā.

Jā ní nacāji yā ūxī ūū tēe apóstol

(Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)

12 De nī ncuu jacū quivī, de nī nquee yā cuācācān táhvī yā yucu. De níi niñū nī jīcān táhvī yā nūū Yāa Dios.

13 De tá nī ntūu, de nī ncana yā ndá tēe scuáha jīn yā. De nī nacāji yā ūxī ūū dē,

de nī ncachī yā jā cuu ndá dē apóstol, chi cundiso tíñú dē jā nacani dē tūhun yā.

14 De yáhá cúu síví ndá dē: Simón jā ní nascúnani yā dē Pedro, jíin ñani dē Andrés, de saá-ni Jacobo jíin Juan, Felipe jíin Bartolomé,

15 Mateo, Tomás, Jacobo sēhe Alfeo, Simón tēe grupo cananista,

16 Judas ñani Jacobo, jíin Judas Iscariote, tēe jā ní nastúu dē yā.

Jā ní stéhēn yā nūū nchivī cuāhā
(Mt. 4.23-25)

17 De nī nuu yā yucu jíin ndá tēe ñúcuán jā scuáha jíin yā, de nī jencuñi yā iin nduhā jíin dē. De cuāhā nchivī ní región Judea jíin ciudad Jerusalén, jíin nchivī jondē yuhú mar ñuū Tiro jíin ñuū Sidón, nī nquenda ndá ji jā cunini ji tūhun stéhēn yā, jíin jā nduvāha ji cuēhē ndóho ji.

18 De ndácá nchivī jā ñúhún táchī inī, suni nī nduvāha ji nī nsáhá yā.

19 De ndivī nchivī cúnī ji jā quehé ji yā, chi súcuán ndúvāha ji sáhá yā jíin poder yā.

Tūhun nchivī nācā ndetū jíin nchivī jā xēen cundoho
(Mt. 5.1-12)

20 De nī nūcūndēhé yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā, de nī ncāhān yā: Nācā ndetū ndá ndóhó jā ndóho ndáhví, chi quívi nú ñuū nūū tátúnī Yāa Dios.

21 Nācā ndetū ndá nú jā jíhī nū sōco mitan, chi quiiji quívi jā ndahā chíjin nú. Nācā ndetū ndá nú jā jácu nú mitan, chi quiiji quívi jā cuācū nū.

22 Nācā ndetū ndá nú de tú quítī inī nchivī nūū nū jā síquī nduhū, Yāa nī nduu tēe, de tú squéne yichī ji ndóhó, de tú cáhān nāvāha ji nūū nū, de cáhān ji jā nchivī sáhá tíñu néhén cúu ndá nú.

23 De sáhá síi nū inī nū quívi jā sáhá ji súcuán, de sa víhī cā cusíi inī nū, chi cáhnú ndasí coo táhvī nū jondē andiví. Chi suni súcuán nī nsáhá úhvī ndá tatā ji ndá tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán.

24 De nācā xēen cundoho ndá nú nchivī cuicá, chi mitan-ni cúu jā iyó síi inī nū.

25 Nācā xēen cundoho ndá nú jā ní ndahā chíjin nú mitan, chi quiiji quívi jā cuū nū sōco. Nācā xēen cundoho ndá nú jā jácū nū

mitan, chi quiiji quívi jā nducuécá inī nū de cuacu nú.

26 Nācā xēen cundoho ndá nú jā jétúhún ndá nchivī ndóhó, chi suni súcuán nī jetúhún ndá tatā ji ndá tēe nī nacani tūhun stáhví jondē janahán.

Tūhun jā cundáhví inī ō nchivī jā jíin úhvī yóhó

(Mt. 5.38-48; 7.12)

27 De cáhān nī jíin ndá nú jā níni: Cundáhví inī nū ndá nchivī jā jíin úhvī ndóhó, de sáhá vāha nú jíin nchivī jā quítī inī jíin ndóhó.

28 De cācān nū jā váha cuu nchivī jā cáhān nāvāha síquī nū, de cācān táhvī nū jēhē nchivī jā cáhān néhén nūū nū.

29 De tú ní tēe canī dē iin lado cūñu nūū nū, de vāha cā suni cuāha nú incā lado canī dē, nsūú cā jā nacuāha nú jā ndutahví dē. De tú ní tēe cúnī dē candeē dē sōo nū, de suni cuāha nú tūhun jā quíhīn dē jíin jondē camisa nū.

30 De nā-ni nchivī jíicān nūū nū de cuāha nú nūū ji. De nchivī quéhen ndatíñú nú, de mā nācān nū.

31 De tá cúu nūū cúnī nū jā sáhá vāha nchivī jíin nú, suni súcuán sáhá vāha nú ji.

32 De tú iyó mānī nū jíin maá-ni nchivī jā mānī jíin nú, ¿de nā tíñu vāha cúu jā sáhá nú súcuán túsaá? Chi jondē ndá tēe sáhá cuāchi, suni iyó mānī dē jíin tēe iyó mānī jíin maá dē.

33 De tú sáhá vāha nú jíin maá-ni nchivī jā sáhá vāha jíin maá nú, ¿de nā tíñu vāha cúu jā sáhá nú súcuán túsaá? Chi jondē ndá tēe sáhá cuāchi, suni súcuán sáhá ndá dē.

34 De tú cuāha núú nū nūū maá-ni nchivī jā ñúhún inī nū jā nacuāha ji nūū nū, ¿de nā tíñu vāha cúu jā sáhá nú súcuán túsaá? Chi jondē ndá tēe sáhá cuāchi, suni jéhe núú dē nūū ndá cā tēe sáhá cuāchi, tácuā nanihīn tucu dē.

35 Túsaá de cundáhví inī ndá nú nchivī jā jíin úhvī ndóhó, de sáhá vāha nú ji, de cuāha núú nū nūū ji. De mā cuāha nú maá síquī jā canī inī nū jā suni nacuāha ji nūū nū. De súcuán de cáhnú coo táhvī nū, de stéhēn nū jā cúu nú sēhe Yāa cúñáhnú ndasí. Chi maá yā vāha inī yā jíin nchivī jāá nduú nācuetáhví nūū yā jíin nchivī jā sáhá néhén.

36 Túsaá de cundáhví inī nū nchivī, tá cúu nūū cundáhví inī maá Tatá nú nchivī.

Mā cáhān ō sīquī cuāchi táhán ó
(Mt. 7.1-5)

³⁷ Mā cáhān ndá nú sīquī cuāchi nchivī nāsa sáhá ji, tácu suni mā cáhān Yāa Dios cuāchi sīquī nū jā sáhá nú súcuán. Mā cáhān xēen nū sīquī ji jāá nduú vāha sáhá ji, tácu suni mā cáhān Yāa Dios súcuán sīquī nū. Cune cáhnú inī nū nūū ji, de suni cune cáhnú inī yā nūū nū.

³⁸ Cuāha nú nūū nchivī, de suni súcuán cuāha Yāa Dios nūū nū. Chi vāha ndasí cuāha yā nūū nū, chi modo jā chīcuāha vāha yā, quisi yā, sáhá nīhin yā, de jondē scāa yā cuāha yā nūū nū. Chi medida jā jéhe ndá nú nūū nchivī, suni medida ñúcuán cuāha yā nūū nū, ncachī yā.

³⁹ De nī ncāhān yā iin tūhun yátá jíin ji: Ndá tēe jā stéhēn tūhun jāá nduú ndāā, cúu dē tá cúu tēe cuáá. De iin tēe cuáá, ¿á cuu stéhēn dē ichi nūū incā tēe cuáá? ¿A nduú nincava ndúū dē inī xēhvā?

⁴⁰ Iin tēe scuáha, nduú cúñáhnú dē nūū maestro dē. De tēe scuáha, tá ja nī ncutūha vāha dē, de jīnū dē cuu dē tá nūū cúu maestro dē.

⁴¹ De cuāchi táhán nú cúu modo jā ñúhún iin yācá lúli tīnūū ji. ¿De nūcu sáhá nú cuenta jā súcuán, de nduú sáhá nú cuenta cuāchi maá nú jā cúu modo jā ñúhún iin vītū tīnūū máá nú?

⁴² ¿De nūcu cáhān ndá nú jíin táhán nú: Cundetū, de ná távā ni yācá jā ñúhún tīnūū nú, de nduú sáhá nú cuenta jā ñúhún iin vītū tīnūū máá nú? Tēe stáhvī-ni cúu ndá nú túsaá. Xihna cā tīnūū máá nú tavā nū vītū, sá de cuu cūndēhé vāha nú jā tavā nū yācá tīnūū táhán nú.

Jíin tiñu jā sáhá nchivī de cunī ō nāsa nchivī cúu ji

(Mt. 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ Nduú íyó ñutun vāha jā jéhe jāvíxī nēhén, de ni nduú íyó ñutun nēhén jā jéhe jāvíxī vāha.

⁴⁴ Chi jíin jāvíxī jā jéhe iin iin ñutun de jíin ō tú ñutun vāha cúu. Chi nduú cāndeē ō higo xīnī ñutun íñú, de ni nduú cāndeē ō uva xīnī yūcū zarza.

⁴⁵ De saá-ni cúu tēe vāha, chi cáhān dē tūhun vāha, chi vāha ánō dē. De tēe nēhén cáhān dē tūhun nēhén, chi cānēhén ánō dē. Chi nāsa íyó ánō nchivī, de cúsá ñúcuán cúu jā cáhān ji.

Tūhun sīquī ūū vehe
(Mt. 7.24-27)

⁴⁶ ¿Nājēhē cúu jā cáhān yíñúhún ndá nú jíin nī: Jētohō sá, cáchī nū, de nduú squíncuu ndá nú tiñu jā ndácu nī?

⁴⁷ Ndācá nchivī jā vāji nūū ni de níni ji tūhun cáhān ni de squíncuu ji, ná stéhēn ni nūū nū nāsa cúu ji:

⁴⁸ Cúu ji tá cúu iin tēe jā ní jaquín dē vehe dē, de nī jete cúnú dē jondē nī nīhīn dē toto, de nī nchisó dē sīquī. De tá nī ndaa ndute yúte, de nī nchindahá vehe ñúcuán, de nduú ní ncāndā cuitī sáhá, chi sīquī toto yósō.

⁴⁹ Sochi ndá nchivī jā jíni tūhun jā cáhān ni, de nduú squíncuu ji, cúu ji tá cúu iin tēe jā ní jaquín dē vehe dē nūū ñúhún, de nduú yítuu jēhē. De tá nī ndaa ndute yúte, de nī nchindahá vehe ñúcuán, de nī scócáva-ni, de nī naā ndihi-ni vehe, ncachī yā jíin ndá ji.

7

Jā ní nasāhá vāha yā mozo capitán
(Mt. 8.5-13)

¹ De tá nī jíinu nī ncāhān yā nī jini nchivī, de cuāhān yā ñuū Capernaum.

² De iin tēe nación Roma jā cúu capitán, íyó iin mozo dē jā mānī ndasí dē jíin. De mozo ñúcuán cúhū ji de ja ñatin cuū ji.

³ De nī jini capitán tūhun Jesús. De nī ntají dē jacū tēe ñáhnú jā ndácu nūū nchivī hebreo, cuāhān dē nūū yā jā cáhān ndāhvī dē jíin yā jā ná quíji yā nasāhá vāha yā mozo dē.

⁴ De nī nquenda ndá tēe ñúcuán nūū Jesús, de nī ncāhān ndāhvī ndasí dē jíin yā: Chindeé ní tēe cúu capitán, chi tēe vāha cúu dē.

⁵ Chi mānī dē jíin nación maá ó, de maá dē nī ndacu tiñu jā ní ncuvāha iin vehe īi sinagoga jā cuu ndācá ó, ncachī ndá dē.

⁶ Ñúcuán de cuāhān Jesús jíin ndá dē. De tá nī ncuñatin yā vehe capitán, de nī ntají dē jacū amigo dē cuātahān dē yā. De nī ncāhān ndá dē jíin yā: Cáchī capitán jāá nduú cúnī dē jā sáhá téñú dē ní, Señor, chi nduú cúñáhnú dē jā quíhīn ní quívi ní vehe dē.

⁷ Jā ñúcuán nduú ní nsáhá ñáhnú dē maá dē jā quíji dē nūū ní, cáchī dē. De maá jā

cāhān ní-ni, de ná ndúvāha mozo dē, cáchī dē.

⁸ Chi maá dē suni ndíso tíñú dē nī nsāhá ndá tēe cúñáhnú cā. De cúñáhnú dē nūū ndá soldado dē, cáchī dē. De tú cāhān dē jíin iin tēe jā ná quíhīn dē, de cuāhān dē. De tú cāhān dē jíin incā tēe jā ná quíji dē, de quíji dē. De tú ndácu dē iin tiñu nūū mozo dē, de sáhá ji, cáchī dē, ncachī ndá tēe ñúcuán jíin yā.

⁹ De tá nī jini Jesús tūhun yáhá, de nī nsāhvi inī yā. De nī ndicó cóto yā, de nī ncāhān yā jíin ndá nchivī cuāhā jā níquīn yātā yā: Ndāā cāhān ni jíin ndá nú jā juni nación maá ó Israel, nduú ní níhīn ni nī iin nchivī jā cándíja níhin sūcuán, tá cúu nūū cándíja tēe yáhá, vísō tēe nación jáá nduú jíin tūhun Yāā Dios cúu dē, ncachī yā.

¹⁰ De ndá tēe jā ní ntají capitán nūū yā, nī nenda ndá dē vehe, de nī jinī dē ja nī nduvāha mozo ñúcuán.

Jā ní nastécū yā sēhe yíi ñahan viuda

¹¹ Ñúcuán de cuāhān yā iin ñuū nání Naín. De ndá tēe scuáha jíin yā, jíin nchivī cuāhā, suni cuāhān ji jíin yā.

¹² De tá nī ncuñatin yā yuhú ñuū, de ñúcuán nī nquee nchivī jā quíchuhū ji iin tēe suchí jā ní jihī. De mátúhún ji-ni nūū naná ji, de ñahan viuda cúu ña. De cuāhā nchivī ñuū ñúcuán vāji jíin ña.

¹³ De tá nī jinī maá Jētohō ō nūū ña, de nī ncundáhvi inī yā ña, de nī ncāhān yā jíin ña: Mā cuácú ní, ncachī yā.

¹⁴ Ñúcuán de nī jinū yā jondē nūū ndīyi, de nī ntiin yā jātūn. De nī jencuiñi ndá tēe ndíso. De nī ncāhān yā jíin sūchí jā ní jihī: Cāhān ni ndóhó, nacōo lílū, ncachī yā.

¹⁵ Ñúcuán de nī nūcundeē-ni sūchí jā ní jihī, de nī nquijéhé ji nácahān ji. De nī nasiáha yā ji nūū naná ji.

¹⁶ De ndivīi nchivī nī nchūhú ji nī jinī ji, de nī ncāhān ji jā vāha ndasí Yāā cúu Yāā Dios. De cāhān ji: Māhñú ndācá ó nī nquenda iin tēe cúñáhnú jā nácani tūhun Yāā Dios. De suni cāhān ji: Maá Yāā Dios nī nquijéhé yā chíndeé yā nchivī yā, ncachī ji.

¹⁷ De nī jītē nuu tūhun yā ní cáhnú región Judea jíin ndācá región ñatin ñúcuán.

Jā ní ntají Juan ūū tēe nūū yā (Mt. 11.2-19)

¹⁸ De yíhí Juan vecāa, de ndá tēe scuáha jíin dē nī ncachī tūhun nūū dē jā sūcuán nī ncuu ndá tiñu yáhá.

¹⁹ De nī ncana Juan ūū tēe scuáha jíin dē, de nī ntají dē tēe ñúcuán cuāhān dē nūū Jesús, tácuā cātūhún dē yā tú maá yā cúu ndija Cristo jā ní ncachī Yāā Dios jā tají yā, á jā cundetū dē quíji incā tēe cuu Cristo.

²⁰ De nī nquenda nduū dē nūū yā, de nī ncāhān dē: Juan tēe scuénduté nī ntají dē nduū sá vāji sá cātūhún sá ní tú maá ní cúu Cristo jā cáchī tutū jā quíji, á cundetū ó incā tēe jā quíji, ncachī dē.

²¹ De maá hora ñúcuán nī nasāhá vāha yā cuāhā nchivī cúhū, jíin nchivī ndóho ndá cuēhē xēen, jíin nchivī ñúhún tāchī inī. De suni cuāhā nchivī cuāá, nī ndunijīn tīnūú ji nī nsāhá yā.

²² De nī ncāhān yā jíin nduū dē: Cuáhán de cachī tūhun nú nūū Juan ndācá tiñu jā ní jinī nū jíin jā ní jini nú. De cachī nū jā nchivī cuāá núne tīnūú ji, de nchivī cojo nácaca ji, de nchivī ndóho cuēhē stéhyū ndúvāha ji, de nchivī sōhó núne sōho ji, de nchivī jíhī nátecū ji sáhá nī. De suni nácani nī tūhun nūū nchivī ndāhvī jā scácu Yāā Dios ánō ji.

²³ De nācā ndetū tēe jā má nácani yátá inī dē jā nduhū cúu Cristo. Sūcuán cachī nū nūū Juan, ncachī yā jíin nduū dē.

²⁴ De tá cuānohōn nduū tēe jā ní ntají Juan, de nī nquijéhé Jesús cāhān yā tūhun Juan jíin nchivī: ¿Nā cuá cúu jā ní jēndēhé ndá nú nūū ñuhun tíhá? ¿A iin tēe jáni iin jáni ūū inī jā cúu tá cúu itē jā cándā sáhá tāchī?

²⁵ De tú nduú, ¿de nā cuá cúu jā ní jēndēhé ndá nú túsaá? ¿A iin tēe jā cúnī cuñáhnú jā ñúhún sahma fino? Nduú, chi jíin ndá nú jā ndá tēe ñúhún sahma fino de ndúcú ndācá jā cúsi inī, ní maá-ni inī vehe rey ndéē ndá dē.

²⁶ ¿De nā cuá cúu jā ní jēndēhé ndá nú túsaá? ¿A iin tēe nácani tūhun Yāā Dios? Cāhān ni jíin nú jā suu nī jēndēhé nú. De cúñáhnú cā Juan yáhá nsūú cā ndá cā tēe jā nī nacani tūhun Yāā Dios.

²⁷ Chi tūhun Juan cúu jā yósō nūū tutū ī:

Tají nī tēe nacani tūhun nī, cosō nūú dē ichi nūú Cristo, tácu coo tūha nchivī jā quenda yā. Ncachī Yāa Dios, cáchī tutū.

²⁸ De cáhān ni jín ndá nú jā inī ñayīví yáhá cúñáhnú cā Juan tēe scuénduté nsūú cā ndá cā tēe jā íyó inī ñayīví. De vísō sūcuán de ndá nchivī jā núú cā inī ñuū nūú tátúnī Yāa Dios, cúñáhnú cā ji nsūú cā Juan, ncachī yā.

²⁹ De ndācá nchivī jín ndá tēe stútú xūhún renta, tá nī jini ji tūhun cáhān yā, de nī jetáhvī ji jā Yāa ndāa cúu Yāa Dios, chi ja nī jenduté ji nūú Juan.

³⁰ Sochi ndá tēe grupo fariseo jín tēe stéhēn ley janahán, nduú ní jetáhvī dē tūhun jā cúnī Yāa Dios sáhá yā jā váha dē, chi nduú ní jénduté ndá dē nūú Juan.

³¹ De nī ncāhān cā maá Jētohō ō: Yáhá cáchī ni iin tūhun yátá tácu cunī ndá nú nāsa íyó nchivī tiempo mitan.

³² Cúu ji tá cúu ndá sūchí lúli jā ndéē ji nūú yáhvi cásíquí ji. De cána jee ji nūú táhān ji: Nī ntivī ndá nī tūyōó nūú ndá nú, de nduú ní jíta jéhé nú. De nī jita ndá nī yaā jā cuécá jíta, de nduú ní jácu nú, cáchī ndá ji. De tá cúu ndá sūchí ñúcuán jāa nduú ní jétahān inī ji ni iin ni incā, sūcuán cúu ndá nú.

³³ Chi nī nquiji Juan tēe scuénduté, de cuāhā vuelta nī iyo nditē inī dē, chi nduú ní nchājī dē stāa de nduú ní jíhi dē vino. De nduú ní jétahān inī ndá nú, chi nī ncāhān nū jā ñúhún tächī inī dē.

³⁴ De nī nguenda maá nī, Yāa nī nduú tēe, de yájī ni jíhi nī, de suni nduú jétahān inī ndá nú, de scāa nú cā chi cáhān nū jā maá-ni jā yájī ni jíhi nī vino. De quétáhān nī jín ndá tēe stútú xūhún renta jín ndá cā tēe sáhá cuāchi, cáchī ndá nú.

³⁵ De tú cúndichí iin tēe jín tūhun Yāa Dios, de jín tiñu sáhá dē de jínī ndá cā tēe ndíchí jā ndíchí dē, ncachī yā.

Jā íyó Jesús vehe Simón tēe fariseo

³⁶ De iin tēe grupo fariseo nī ncana dē Jesús jā cajī yā stāa jín dē. De nī jéhēn yā vehe dē, de nī jécundeē yā mesa jā cajī yā stāa.

³⁷ Ñúcuán de iin ñahan sáhá cuāchi, ndéē ña ñuū ñúcuán, de nī jinī ña jā ní jinū Jesús vehe tēe fariseo, yájī yā stāa. De nī nquiji ña

jín iin frasco yūu luu jā ñúhún chitú aceite perfume.

³⁸ De nī jēcuñī jítí ña nūú jéhē yā, de jácu ña. De nī nquijéhé ña sáchí ña jéhē yā jín ndute tinnūú ña, de nī nasíchí ña jín ixi xínī ña. De nī ntechuhú ña jéhē yā, de nī nchihí ña perfume.

³⁹ De tēe fariseo jā ní ncana dē yā, nī jinī dē jā sūcuán nī nsáhá ña, de nī jani inī dē: Tú tēe nācani tūhun Yāa Dios cúu tēe yáhá, de cunī dē nāsa ñahan cúu ñahan yáhá jā quéhé ña dē, chi ñahan sáhá cuāchi cúu ña, jāni inī dē.

⁴⁰ Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jín dē: Simón, cúnī ni cáhān ni jín nú iin tūhun. De nī ncāhān maá dē: Cáhān ní Maestro.

⁴¹ De nī ncāhān Jesús: Iin tēe jéhe nūú xūhún, nī iyo ūū tēe ndíta nūú dē. Iin dē ndíta ūhūn ciento xūhún jā nání denario, de incā dē ndíta ūū xico ūxī denario.

⁴² De nduú nā cuá névaha nduú tēe ñúcuán jā nachunáa dē. De tēe jéhe nūú xūhún nī nee cáhnú inī dē nūú nduú tēe ñúcuán. Túsaá de cachī nū: Jā nduú tēe ñúcuán, ¿ní iin dē cúu jā coo manī cā jín dē? ncachī yā.

⁴³ De nī ncāhān Simón: Jáni inī sá jā tēe nī ndita cuāhā cā, ncachī dē. De nī ncāhān yā: Ndāa cáhān nū, ncachī yā.

⁴⁴ De ndéhé yā nūú ñahan ñúcuán, de nī ncāhān cā yā jín Simón: ¿A ndéhé nú tá sáhá ñahan yáhá? Jā ní nguenda nī vehe nú, de nduú ní jéhe nú ndute jā ndundoo jéhē ni, tá cúu nūú íyó costumbre. De ñahan yáhá nī nsáhá chí ña jéhē ni jín ndute tinnūú ña, de nī nasíchí ña jín ixi xínī ña.

⁴⁵ De nduú ní ntéchuhú nú nduhū, tá cúu nūú íyó costumbre. De ñahan yáhá, jondē nī nquivi nī vehe nú, de nduú jēncuñī ña jā téchuhú ña jéhē ni.

⁴⁶ De nduú ní nchihí nú aceite xínī ni, tá cúu nūú íyó costumbre. De ñahan yáhá nī nchihí ña aceite perfume jéhē ni.

⁴⁷ Túsaá de cáhān ni jín nú jā ní stéhēn ña jā ndasí íyó mānī ña jín nī sīquí jā nēe cáhnú inī ni nūú ndācá cuāchi ña, vísō cuāhā cúu. Sochi tú nēe cáhnú inī ni nūú nchivī jā íyó jacū-ni cuāchi, de jacū-ni stéhēn ji jā mānī ji jín nī, ncachī yā.

⁴⁸ De nī ncāhān yā jín ña: Ja nēe cáhnú inī ni nūú ndācá cuāchi nú, ncachī yā.

49 Ñúcuán de ndá nchivī yájī stāā jíin yā, nī nquijéhé ndá ji cáhān ji: ¿Ní iin cā cúu tēe yáhá jā cáhān dē jā nēe cáhnú inī dē nūū cuáchi? ncachī ji.

50 Sochi Jesús nī ncāhān cā yā jíin ñahan ñúcuán: Nī ncandíja nú nduhū, de jā ñúcuán cúu jā ní scácu nī ndóhó nūū cuáchi nú. Cuáhán de ndusiī inī nū, ncachī yā.

8

Tūhun ndá ñahan jā jíto ña yā

1 Ñúcuán de nī ncuu jacū quīvī, de nī jica nuu Jesús ndācā ñuū nāhnú jíin ñuū lulí. De nācani yā tūhun vāha, de cáchī yā nāsa tátúnī Yāā Dios. De ndihúxī ūū tēe cúu apóstol, suni jíca dē jíin yā.

2 De suni íyó jacū ñahan jíca jíin yā, jā ní ntavā yā tāchī inī sava ña, de nī nasáhá vāha yā sava ña jā ndóho cuéhē. De iin ña cúu María ñuū Magdala, de inī ñahan ñúcuán nī ntavā yā ūjā tāchī.

3 De incā ña cúu Juana, ñasíhí Chuza, tēe ndíso tíñú inī vehe Herodes. De incā ña cúu Susana, jíin cuāhā cā ñahan jā chindeé ña yā jēhe ña ndācā jā jíni ñuhún yā jíin ndá dē.

Tūhun yátá tēe jíte tatā

(Mt. 13.1-9; Mr. 4.1-9)

4 De cuāhā nchivī ndācā ñuū ñúcuán nī nquenda ji nūū Jesús. De nī ncutútú cuāhā ndasí nchivī, de nī ncāhān yā iin tūhun yátá nūū ndá ji:

5 Iin tēe jíte tatā, nī nquee dē jā cutē dē. De tá nī nquijéhé dē jíte dē, de jacū tatā nī jíte yuhú íchí, de nī jāñū nchivī sīquī, de nī nchajī-ni ndá saā.

6 De jacū cā nī jíte nūū ñuhun yūū. De nī ntāhvī, de nī nchīchī-ni, chí nduú íyó cuāhā cōhyo.

7 De jacū cā tatā nī jíte māhñú nūū cáá niquin iñu. De iin nuú-ni nī ntāhvī iñu jíin, de nī jasī nūū.

8 De sava nī jíte nūū ñuhun váha. De tá nī ntāhvī, de nī jēhe cuāhā nūnī, chí iin iin tatā nī jēhe jondē ciento, ncachī yā. Ñúcuán de nī ncāhān jee yā: Ndá ndóhó jā níni, tee sōho váha nú, ncachī yā.

Nājēhē cúu jā cáhān yā maá-ni tūhun yátá
(Mt. 13.10-17; Mr. 4.10-12)

9 De ndá tēe scuáha jíin yā nī jīcā tūhún dē yā nā cuá cáchī tūhun yátá yáhá.

10 De nī ncāhān yā: Ndá ndóhó, chí sáhá Yāā Dios jā cuu jícūhun inī nū tūhun jā ní nchiyuhū yáhá, nāsa quívi nchivī ndahá Yāā Dios jā tátúnī yā nūū ji. Sochi sava cā nchivī chí maá-ni jíin tūhun yátá cáhān nī jíin ji, tácuá vísō ndéhé ji de quéndōo ji modo jāá nduú jíni ji. De vísō jíni jíin sōho ji, de mā jícūhun inī ji.

Jā ní ncachī cājí yā tūhun yátá tēe jíte tatā *(Mt. 13.18-23; Mr. 4.13-20)*

11 De súcuán cúu jā cáhān tūhun yátá yáhá: Tatā ñúcuán cúu tūhun Yāā Dios.

12 De tatā jā ní jíte yuhú íchí cúu tá cúu ndá nchivī jā jíni tūhun, sochi quenda-ni tāchī cúñáhnú, de cāndeē tūhun inī ánō ji, tácuá mā cándíja ji de mā cácu ji sáhá yā.

13 De tatā jā ní jíte nūū ñuhun yūū cúu tá cúu ndá nchivī jā jíni tūhun, de jétáhvī ji de cúsiī inī ji jíin. Sochi nduú cúcutú tūhun inī ánō ji, de jacū-ni quívi cándíja ji. De tá quíji tūndóhó sīquī ji, de jíca yátá ji.

14 De tatā jā ní jíte māhñú niquin iñu cúu tá cúu nchivī jíni tūhun, de cuāhān ndá ji de cútéñú ji jíin tíñu ji de cúnī ji cucuicá ji de cusíi inī ji. De nduú jíja ji jíin tūhun yā.

15 De tatā jā ní jíte nūū ñuhun váha cúu tá cúu ndá nchivī jíni tūhun, de tíin váha ji, chí íyó váha íyó ndāā ánō ji. De jíja ji jíin tūhun yā, chí cándíja váha ji.

Tūhun yátá sīquī lámpara

(Mr. 4.21-25)

16 Tá scuíquīn nchivī iin lámpara, de nduú jasī ji ní iin sīquī, de ní nduú chíhi ji chíjin jíto. Chí sa jáni ji nūū sūcún, tácuá cutūu nūū ndá nchivī jā quívi vehe.

17 De suni súcuán, nduú íyó ní iin tūhun yíyuhū jā má cūní nchivī, chí ndihi-ni tūhun jā cáhān ji natūu nijīn de cunī nchivī.

18 Túsaá de cunini váha ndá nú, chí nchivī ja jícūhun inī, stéhēn cā yā nūū ji. Sochi nchivī jāá nduú cándíja, chí maá jacū jā jáni inī ji jā jíni ji, de sa naā, ncachī yā.

Tūhun naná yā jíin ñanī yā

(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)

19 Ñúcuán de nī nquenda naná yā jíin ndá ñanī yā nūū íyó yā. De nduú ní ncuu quívi ndá ña nūū yā, sīquī jā íyó chítú nchivī.

20 De nī ncachī tūhun iin nchivī nūū yā: Naná ní jíin ndá ñanī ní íñi ña tāvēhé, de cāhān ña jíin ní cúnī ña, ncachī ji.

21 De nī ncāhān maá yā: Suni naná nī jíin ñanī ni cúu ndá nchivī níni tūhun Yāa Dios de squíncuu ji, ncachī yā jíin ji.

Jā ní jencuñi tāchī níhin jíin mar nī nsāhá yā

(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)

22 De iin quívi nī nquívi yā iin barco jíin ndá tēe scuáha jíin yā, de nī ncāhān yā jíin dē: Ná yáha ó cōhōn incā lado mar. De nī scāca ndá dē barco cuāhān dē.

23 De juni scāca dē barco de nī nquixīn yā. De nī jíquihī iin tāchī níhin nūū mar. De ja ñatin chitú ndute inī barco, de ndúcú quēe barco.

24 De nī sndóto ndá dē yā, de nī ncāhān dē: Maestro, Maestro, mitan de quēe ó chíjin ndute de naā ō, ncachī dē. De nī nacuiñi yā, de nī ncāhān yā nūū tāchī níhin jíin nūū mar. De ndihi nī jencuñi, de nī ncuu nañí-ni.

25 De nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā: ¿Nūcu nduú cándija ndá nú? De ndá máa dē chi nī nchūhú ndasí dē, de sáhvi inī dē, de cāhān dē jíin ndá táhān dē: ¿Ní iin cā cúu tēe yáha jā jondē nūū tāchī níhin jíin nūū nduté tátúnī dē, de jétáhvī jā cāhān dē? ncachī ndá dē.

Tēe ñuū Gadara jā ndóho tāchī

(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)

26 Nūcuán de nī nquenda yā jíin ndá dē región Galilea, de cuāhān yā región Gadara jā íyó incā lado mar Galilea.

27 De tá nī nuu yā nūū ñuhun yíchí, de iin tēe ñuū ñúcuán nī nquenda dē nūū yā. De ja nī ncuu cuāhā cuíyā jā ñúhún cuāhā tāchī inī dē. De nduú ñúhún cuitī dē sahma, de nī nduú ndéē dē vehe, chi sa māhñú nūū yíyuhū ndíyi ndéē dē.

28 De tá nī jinī dē nūū Jesús, de nī jēcuñi jítí dē nūū yā, de nī ncana cóhó dē: ¿Nūcu vāji ní nūū sá, Jesús Sēhe Yāa Dios, Yāa cúñáhnú ndasí? Cāhān ndāhvī sá jíin ní jā má sndóho ní sāán.

29 Súcuán nī ncāhān dē, chi ja nī ndacu yā nūū ndá tāchī jā ná quēe inī dē. De ja nī ncuu cuāhā vuelta jā ní nsāhá xēen tāchī dē. De nī nuhñi ndahá dē jēhē dē jíin cadena nī nsāhá nchivī, tácuu nduú nā cuá sāhá dē. De

ndihi-ni jéhdē dē, de jínu dē jéhēn dē nūū ñuhun tíhá sáhá ndá tāchī.

30 De Jesús nī jicā tūhún yā dē: ¿Nā cuá naní nú? De nī ncāhān dē: Legión naní sá. De nī ncāhān dē jā súcuán naní dē, chi ñúhún cuāhā tāchī inī dē.

31 De nī ncāhān ndāhvī ndá tāchī ñúcuán jíin yā jā má táji yā ji cundasí ji maá yaví cúnú ndasí.

32 De yucu ñúcuán íyó cuāhā quinī jítu tī. De ndá tāchī nī ncāhān ndāhvī jíin yā jā ná cuáha yā tūhun quívi ndá inī quinī. De nī jēhe yā tūhun.

33 De nī nquee ndá tāchī inī tēe ñúcuán, de nī nquívi inī quinī. De ndá quinī nī jinu tī nī nincava tī iin yuhú cává, de nī nquēe tī inī mar, de nī jihī tī nūū nduté.

34 De ndá tēe jíto tī, nī jinī dē jā súcuán nī ncuu, de nī nchūhú ndá dē. De nī jinu dē cuācachī tūhun dē nūū ndá nchivī ñuū jíin ndá rancho.

35 De nī jéhēn ndá nchivī nī jēndēhé ji nāsa nī ncuu. De nī nquenda ji nūū íyó Jesús. De nī jinī ji nūū tēe jā ní nquee ndá tāchī inī, ndéē dē nūū jéhe Jesús, de ñúhún dē sahma, de ja nī nducájí xīnī dē. De nī nchūhú ndá nchivī.

36 De ndá tēe jā ní jinī, nī nacani dē tūhun nūū nchivī, nāsa nī ncuu jā ní nduvāha tēe jā ní ñuhun tāchī inī.

37 Nūcuán de ndá nchivī ní región Gadara, nī nquijéhe ji cāhān ndāhvī ji jíin yā jā ná cújiyo yā quíhīn yā, chi yúhú ndasí ji. De nī ndívi yā inī barco jā quínohōn yā.

38 De tēe jā ní nquee tāchī inī, nī ncāhān ndāhvī dē jíin yā jā cuāha yā tūhun quíhīn dē jíin yā. Sochi Jesús nī ncāhān yā jā ná quéndōo dē, de ncachī yā:

39 Cuánohōn vehe nú, de nacani nú tūhun nāsa ñáhnú ndasí tiñu nī nsāhá Yāa Dios ndóhó, ncachī yā jíin dē. De cuāhān dē, de nī nacani dē tūhun ní ñuū ñúcuán jā nāsa ñáhnú ndasí tiñu nī nsāhá Jesús jíin dē.

Tūhun sēhe síhí Jairo jíin ñahan jā ní nquehé sahma yā

(Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)

40 De tá nī nenda Jesús incā lado mar, de ndá nchivī nī ncusi inī ji jā ní nenda yā, chi ndihi ji ndéto ji yā.

41 De nī nquenda iin tēe cúñáhnú inī vehe ñi sinagoga, naní dē Jairo. De nī jēcuñi jítí

dē nūū jéhē yā, de nī ncāhān ndāhvī dē jā ná quíhīn yā jíin dē vehe dē.

⁴² Chi íyó iin sēhe síhí dē jā mātúhún ji-ni nūū dē, de íyó ji tá ūxī ūū cuíyā. De sūchí ñúcuán ja ñatin cuū ji. De cuāhān yā jíin dē, de cuāhā nchivī níquīn ji yā, de nī nchitú nīhin ji ní xiín yā cuāhān ji.

⁴³ De māhñú ndá nchivī cuāhān iin ñahan cúhū, de ja nī ncuu ūxī ūū cuíyā ndóho ña cuēhē játi nīñi ña. De nī jāxīn ña ndihi jā névāha ña jíin tēe tátán, de nduú ní nduvāha ña sáhá ni iin dē.

⁴⁴ De nī nquenda ña ichi chátā Jesús, de nī nquehé ña yuhú sáhmá yā. De nī jencuñi-ni jā játi nīñi ña.

⁴⁵ Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: ¿Ní iin nī nquehé sahma nī? ncachī yā. De ndiviī ji nī ncāhān jāá nduú ní nquehé ji. De Pedro jíin ndá tēe íyó jíin dē, nī ncāhān dē: Maestro, ndéhé ní jā nchivī cuāhā yáhá nī nchitú nīhin ji xiín ní, de cáquīhi ji níhín, de mitan jíicā tūhún ní ní iin nī nquehé sahma ní.

⁴⁶ De nī ncāhān Jesús: Nduú chi iin nchivī nī nquehé sahma nī, chi nī jinī ni jā jíin fuerza ni de nī nduvāha iin nchivī, ncachī yā.

⁴⁷ De nī jinī ñahan ñúcuán jāá nduú ní ncúu coo yuhū jā ní nsáhá ña. De quísi ña nī nquenda ña, de nī jēcuñi jítí ña nūū jéhē yā. De jíin jíin ndá nchivī, de nī ncachī cājí ña nājéhē cúu jā ní nquehé ña yuhú sáhmá yā, jíin jā ní nduvāha ña-ni.

⁴⁸ De nī ncāhān yā jíin ña: Tíhī, nī ncandíja nú jā cuu nasáhá vāha nī ndóhó, de jā ñúcuán nī nduvāha nú. Cuáhán de ndusiī inī nū, ncachī yā.

⁴⁹ De juni cáhān cā yā súcuán, de nī nquenda iin tēe ndéē vehe Jairo, tēe cúñáhnú inī vehe īī sinagoga. De nī ncachī dē nūū Jairo: Ja nī jīhī sēhe síhí ní. De mā sátéñú ní cā Maestro, ncachī dē.

⁵⁰ De nī jini Jesús tūhun yáhá, de nī ncāhān yā jíin Jairo: Mā cúyūhú nú, chi candíja nú-ni, de nastécū ni sēhe nú, ncachī yā.

⁵¹ De nī jīnū yā vehe, de nduú ní jéhe yā tūhun jā quívi ndá nchivī jíin yā, chi maá-ni Pedro jíin Jacobo jíin Juan, jíin tatá naná sūchí ñúcuán.

⁵² De cúcuécá inī ndá nchivī ndéē inī vehe, de jácu ji jéhē sūchí ñúcuán. Sochi nī

ncāhān yā: Mā cuácú ndá nú. Chi ñahan lúlí ñúcuán nduú ní jīhī ji, chi quíxīn ji-ni, ncachī yā.

⁵³ De nī jācū catá ndá ji jā ní ncāhān yā, chi jíin ji jā ní jīhī sūchí ñúcuán.

⁵⁴ De nī ntiin yā ndahá ji, de nī ncāhān jee yā jíin ji: Tíhī, nacuiñi, ncachī yā.

⁵⁵ De nī natecū ji de nī nacuiñi ji-ni. De nī ndacu yā jā ná cuáha ndá jā cají ji.

⁵⁶ De nī nsáhvi ndasí inī tatá ji naná ji ndéhé dē. De nī ndacu nīhin yā nūū dē jā má cāchí dē nūū ni iin jā súcuán nī ncuu.

9

Jā ní ntají yā ndihúxī ūū dē cuānacani dē tūhun

(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

¹ De nī nastútú Jesús ndihúxī ūū tēe scuáha jíin yā, de nī nsáhá yā jā cundiso tíñú dē de coo poder dē jā tavā dē ndá tāchī inī nchivī, jíin jā nasáhá vāha dē nchivī cúhū.

² De nī ntají yā ndá dē jā nacani dē tūhun nāsa tátúnī Yāā Dios, jíin jā nasáhá vāha dē nchivī cúhū.

³ De nī ncāhān yā jíin dē: Mā cuísó nú jā cuetíñú nú ichi, ni garrote, ni ñunu, ni stāā, ni xūhún. De quíhīn nū jíin iin-ni camisa, de mā cuísó nú incā.

⁴ De nā-ni vehe quívi ndá nú, de ñúcuán cundeē nū jondē quee tucu nú quíhīn nū incā ñuū.

⁵ De tú iin ñuū nduú jétáhvī ji ndóhó, de quee ndá nú ñúcuán, de scóyo nú ticāchāā jéhē nū, chi suu cúu jā stéhēn nū jā íyó cuāchi ji jāá nduú ní jétáhvī ji, ncachī yā.

⁶ De nī nquee ndá dē cuāhān dē, nī jicó nú dē ndācá ñuū. De nī nacani dē tūhun vāha nāsa scácu Yāā Dios nchivī, de nī nasáhá vāha dē nchivī cúhū.

Jā ní jīhī Juan tēe scuénduté

(Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)

⁷ De Herodes, tēe cúu gobernador, nī nīhīn dē tūhun ndācá tíñu jā sáhá Jesús. De nī ncunéhēn inī dē, chi jáni inī sava nchivī cáhān ji jā Juan nī natecū dē.

⁸ De sava cā nchivī cáhān jā ní nenda Elías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán. De sava cā ji cáhān jā ní natecū incā tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán.

9 De nī ncāhān Herodes: Juan chi nī ndacu nī jā tēhdē xīnī dē. ¿Túsaá de nā tēe cúu yáhá jā níhīn ni tūhun jā sáhá dē cuāhā tiñu ñáhnú? ncachī dē. De nī nducú dē modo nāsa cunī dē nūū Jesús.

Jā ní scájī yā ūhūn mil tēe
(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Jn. 6.1-14)

10 De nī nenda ndá tēe cúu apóstol jā ní ntají yā dē nī nacani dē tūhun. De nī ncachī ndá dē nūū yā ndācá tiñu jā ní nsáhá dē. De nī jeca yā ndá dē cuāhān sīn yā jín dē iin lugar nūū nduú nchivī, ñatin ñuū Betsaida.

11 De nī jinī ndá nchivī, de suni cuāhān ndá ji. De nī jetáhvi yā ji, de nī nacani yā tūhun nāsa tátúnī Yāa Dios, de nī nasáhá vāha yā nchivī cūhū.

12 De tá cuāñini, de nī nguenda ndihúxi ūū apóstol, de nī ncāhān dē jín yā: Tají ní nchivī cuāhā yáhá ná quíhīn ji ndācá ñuū jín ndācá rancho ñatin yáhá, de nducú ji nūū quendōo ji de cueen ji jā cajī ji, chi nduú nā cuá iyó yáhá, ncachī ndá dē.

13 De nī ncāhān Jesús: Cuāha ndá máa nú jā cajī ji, ncachī yā. De nī ncāhān ndá dē: Nduú ná névāha sá, chi ūhūn-ni stāa jín ūū-ni tiacá. De visó tú quícuēen sá stāa cajī ndihi nchivī cuāhā yáhá, de nī mā cūū, ncachī dē.

14 Chi iyó tá ūhūn mil tēe. De nī ncāhān yā jín ndá tēe scuáha: Cāhān ndá nú jín nchivī jā ná cúndeē sīn cincuenta cincuenta ji, ncachī yā.

15 De súcuán nī nsáhá ndá dē, de nī jécundeē ndihi nchivī.

16 De nī nquehen yā ndihúhūn stāa jín ndūū tiacá ñúcuán, de nī nūcūndēhé yā ichi andiví, de xihna cā nī nacuetáhvi yā nūū Tatá yā. De nī scuáchi yā, de nī jēhe yā nūū ndá tēe scuáha jín yā, de nī nsajī dē nūū ndá nchivī cuāhā.

17 De ndiviī ji nī nchajī, de nī ndahā chījin ji. De nī nastútú ndá dē pedazo jā ní nguendōo, de nī nchitú ūxi ūū tīcá.

Jā ní ncachī Pedro jā Jesús cúu Cristo
(Mt. 16.13-19; Mr. 8.27-29)

18 De iin quívi nī ncusín Jesús, jícān táhvi yā, de maá-ni ndá tēe scuáha jín yā iyó dē jín yā. De nī jīcā tūhún yā ndá dē: De nduhū, ¿ní iin cúu nī cáchī ndá nchivī?

19 De nī ncāhān ndá dē: Sava ji cáhān jā cúu ní Juan, tēe jā ní scuénduté. De sava cā ji cáhān jā cúu ní Elías, tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán. De sava cā ji cáhān jā cúu ní incā tēe nī nacani tūhun yā, de nī natecū dē, ncachī ndá dē.

20 Ñúcuán de nī jīcā tūhún yā dē: De ndá máa nú, ¿ní iin cúu nī cáchī ndá nú? De nī ncāhān Pedro: Maá ní cúu Cristo, Yāa jā ní ntají Yāa Dios, ncachī dē.

Jā ní ncachī tūhun Jesús jā cuū yā
(Mt. 16.20-28; Mr. 8.30-9.1)

21 Ñúcuán de nī ndacu nīhin yā nūū ndá dē jā má cáchī dē tūhun yáhá nūū ni iin nchivī.

22 De nī ncāhān yā: Nduhū, Yāa nī nduu tēe, cánuú jā ndoho ndasí nī. De ndá tēe ñáhnú jín ndá sūtū cúñáhnú jín ndá tēe stéhēn ley janahán, squéne yichī dē nduhū. De cahnī dē nduhū, de nūū únī quívi de natecū ni, ncachī yā.

23 Ñúcuán de nī ncāhān yā jín ndihi dē: Nā-ni nchivī tú cúnī ji cuniquín ji nduhū jā scuáha nī ji, de ná cásī ji jā cúnī maá ji, de ná cúniquín ji nduhū ndācá quívi, de cuāha ji tūhun cundoho ji tūndóhó jā síquī ni, visó ná cúu ji.

24 Chi tú ní nchivī cúnī ji cācu ji nūū tūndóhó jā quíji nūū ji jā síquī nduhū, túsaá de tānū táhvi ji níí cání. De tú ní nchivī visó ná cúu ji jā síquī nduhū, sochi cutecū ji níí cání.

25 ¿Chi ní cuetíñú visó ná cúndeē nchivī níhīn ji níí ñayívi, de tú quívi ji nūū tānū táhvi ji?

26 Chi tú nā-ni nchivī cúcanoō ji jā síquī nduhū, Yāa nī nduu tēe, jín síquī tūhun cáhān ni, suni súcuán cucanoō ni jā síquī maá ji, quívi nenda nī. De quívi ñúcuán chí viī ndasí cuñáhnú nī, tá cúu nūū cúñáhnú Tatá nī, de suni cúñáhnú ndācá ángel ndoo yā sáhá yā.

27 De ndāa cáhān ni jín ndá nú jā sava tēe iyó yáhá, mā cúu dē chí jondē cunī dē nāsa tátúnī Yāa Dios jín poder yā, ncachī yā.

Jā tucu nī nduu yā
(Mt. 17.1-8; Mr. 9.2-8)

28 Ñúcuán de tá ūnā quívi jā ní ncāhān yā ndá tūhun yáhá, de nī ncaa yā iin yucu,

cuācācān táhvī yā. De Pedro jíin Jacobo jíin Juan cuāhān ndá dē jíin yā.

²⁹ De juni jícān táhvī yā, de tucu nī nduu yā, de sahma yā nī nduyaa ndasí, de jéndūtē.

³⁰ Ņúcuán de nī nguenda ūū tēe, nátúhún dē jíin yā, de cúu dē Moisés jíin Elías, tēe jā ní ūyo janahán.

³¹ De vii ndasí jéndūtē ní tēe űúcuán, de cáhān ndúū dē jíin yā sīquī jā ní ncuñatin jā cuū yā Jerusalén.

³² De Pedro jíin ndúū cā tēe íyó jíin dē, jíhī ndasí dē māhná, sochi nduú ní nquixīn dē. De nī jinī ndá dē jā vii jéndūtē maá yā jíin ndúū tēe íñí jíin yā.

³³ De tá nī ncujiyo-ni ndúū tēe űúcuán nūū yā, de nī ncāhān Pedro jíin yā: Maestro, nācā vāha jā íyó ndá sá yáhá. De ná sáhá ndá sá ūnī vehe ramádā, iin cuu maá ní, de incā cuu Moisés, de incā cuu Elías, ncachī dē. De nduú sáhá dē cuenta nā cuā cúu jā cáhān dē.

³⁴ De juni cáhān dē súcuán, de nī nquiji iin vícō nūhún, de nī jasī-ni nūū ndá dē. De nī nchūhú ndá dē jā íyó dē chíjin vícō nūhún.

³⁵ De nūū vícō űúcuán nī ncāhān iin tūhun: Yáhá cúu Sēhe nī jā mānī ndasí nī jíin. De cunini ndá nú tūhun cáhān yā, ncachī.

³⁶ De tá nī ncuu nī ncāhān tūhun űúcuán, de mátúhún-ni cā Jesús íñí yā nūū ndá dē. De nduú ní ncāhān cuitī cā ndá dē, de ndá quívi űúcuán nduú ní ncáchī dē nūū ni iin jā súcuán nī jinī dē.

Jā ní nasāhá vāha yā iin sūchí űúhún tächī inī

(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)

³⁷ De quívi téen nī nuu yā jíin ndá dē yucu. De cuāhā nchivī nī jētahān ji yā.

³⁸ De māhñú nchivī cuāhā nī ncana jee iin tēe: Maestro, jícān táhvī sá nūū ní jā cūndēhé ní sēhe yíi sá, chí mátúhún ji-ni íyó nūū sá.

³⁹ De maá-ni jā sáhá xēen tächī jíin ji, de cána cóhó ji sáhá, de jáhnī yíhí ji, de jée tiñū yuhú ji. De sndóho ji, de ūhvī ndasí siáa ji.

⁴⁰ De nī ncāhān ndāhví sá jíin ndá tēe scuáha jíin ní jā ná távā dē tächī, de nduú ní ncúu sáhá dē, ncachī dē.

⁴¹ űúcuán de nī ncāhān Jesús: Nchivī nīhin ndasí inī cúu ndá nú, chí nduú cándíja

nú jā cuu nduvāha ji. ¿Nāsaa cā quívi cundeē ni jíin ndá nú jā cuandeé inī ni jíin nú? Cuáquēhen sēhe nú ná quíji ji, ncachī yā.

⁴² De juni vāji ji nūū yā, de nī jicó cáva ji nūū űúhún nī nsāhá tächī, de nī jáhnī yíhí ji. De nī ncāhān xēen Jesús nūū tächī, de nī nasāhá vāha yā sūchí űúcuán, de nī nasiáha yā ji nūū tatá ji.

⁴³ De ndiviī nchivī nī nsāhvi inī ji nī jinī ji jā űáhnú ndasí tiñū sáhá Yāa Dios.

Jā ní ncāhān tucu yā jā cuū yā
(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

De juni sáhvi inī ji ndéhé ji ndacá tiñū jā ní nsāhá Jesús, de nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā:

⁴⁴ Chuhun vāha inī nū tūhun cáhān ni yáhá, de mā náa inī nū, chí nduhū, Yāa nī nduu tēe, nastúu ji nduhū jā quívi nī ndahá ndá tēe xēen.

⁴⁵ Sochi nduú ní jícūhun inī ndá dē jā ní ncāhān yā, chí nduú ní ncúu cuitī jícūhun inī dē. De nī nchūhú ndá dē cātūhún dē yā sīquī tūhun jā ní ncachī yā.

Ní nchivī cúu jā cúñáhnú cā
(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)

⁴⁶ űúcuán de ndá tēe scuáha jíin yā nī nquijéhé dē cáhān dē sīquī ní iin dē cúñáhnú cā.

⁴⁷ De nī jinī Jesús jā súcuán jáni inī ndá dē. De nī ntiin yā ndahá iin sūchí lúli, de nī jani yā ji xiín yā.

⁴⁸ De nī ncāhān yā jíin ndá dē: Nā-ni nchivī tú jā sīquī nduhū jétáhví ji sūchí lúli yáhá, de nduhū jétáhví ji. De nchivī jā jétáhví nduhū, suni jétáhví ji Yāa jā ní ntají nduhū vāji nī. De nchivī núu cā māhñú ndá nú, suu ji cúñáhnú cā, ncachī yā.

Nchivī jāa nduú cáhān sīquī yā, íñí ji jíin yā
(Mr. 9.38-40)

⁴⁹ űúcuán de nī ncāhān Juan: Maestro, nī jinī ndá sá iin tēe jā jíin síví ní távā dē tächī inī nchivī. De nī jasí ndá sá jā sáhá dē, chí nduú jíca dē jíin ó, ncachī dē.

⁵⁰ De nī ncāhān Jesús jíin dē: Mā casí nū jā sáhá dē, chí tēe jāa nduú cáhān contra sīquī ó, íñí dē jíin ó, ncachī yā.

Jā ní ncāhān yā nūū Jacobo jíin Juan

51 De nī ncuñatin quivī jā quínohōn yā andiví, de nī jani téyí inī yā jā quihīn yā Jerusalén.

52 De nī ntají yā sava tēe nī jēcōsō nūú dē jíin tūhun jā vāji yā. De cuāhān ndá dē iin ñuū Samaria tácuá nducú dē nūú quendōo yā.

53 Sochi nchivī Samaria nduú ní jéhe ji vehe ndōo yā, chi nī jinī ji jā jondē Jerusalén quihīn yā.

54 De Jacobo jíin Juan, ndūú tēe scuáha jíin yā, nī jinī dē jā súcuán cúu, de nī ncāhān dē jíin yā: Señor, ¿á cúnī ní jā ndacu ó tiñu jā quiji ñuhūn ichi andiví, de naā nchivī yáhá, tá cúu nūú ní nsáhá Elías, tēe nī nacani tūhun janahán? ncachī dē.

55 Ñúcuán de nī ndicó coto Jesús nūú ndúú dē, de nī ncāhān yā nūú dē: Nduú jíin ndá nú nā nūú vāji tūhun cáhān nū.

56 Chi nduhū, Yāā nī nduu tēe, nduú vāji nī jā snāā ni nchivī, chi sa vāji nī jā scácu nī nchivī, ncachī yā. Sá de cuāhān yā jíin ndá dē incā ñuū.

*Tūhun nchivī jā cúnī ji cuniquīn ji yā
(Mt. 8.19-22)*

57 De juni jíca ndá dē jíin yā ichi, de nī ncāhān iin tēe jíin yā: Señor, cuniquīn sá ní cōhōn ní-ni cúu nūú quihīn ní, ncachī dē.

58 De nī ncāhān Jesús jíin dē: Ndācá xúncuui chi íyó yavī cava tī, de ndá saā suni íyó tacā tī. Sochi maá nī, Yāā nī nduu tēe, nduú nūú cūsūn ni, ncachī yā.

59 De nī ncāhān yā jíin incā dē: Cuniquīn nduhū ná cōhōn. De nī ncāhān dē: Señor, cundetu ní de ná quíchuhū sá tatá sá xihna cā, ncachī dē.

60 De nī ncāhān Jesús jíin dē: Sndóo ndá ndīyi, ná chūhū ndá cā ndīyi, chi ndīyi cúu ndá nchivī jāá nduú cándíja. De maá nú, chi quihīn nū nacani nú tūhun nāsa tátúnī Yāā Dios, ncachī yā.

61 Ñúcuán de suni nī ncāhān incā dē: Señor, cúnī sá cuniquīn sá ní, de cuāha ní tūhun jā xihna ná quicāhān sá jíin nchivī vehe sá, ncachī dē.

62 De nī ncāhān Jesús jíin dē: Tú nā-ni tēe quijéhé dē cuniquīn dē nduhū, de tú maá-ni jā nācani cuécá inī dē sīquī ndācá jā ní sndóo dē, túsaá de cúu dē tá cúu iin tēe sátíñú jíin arado, de jícá coto dē ndéhé dē ichi véhe dē.

Túsaá de nsūú tēe vāha cúu dē jā cuniquīn dē nduhū sīquī tiñu tátúnī Yāā Dios, ncachī yā.

10

Jā ní ntají yā ūnī xico ūxī dē

1 De tá nī ncuu ndācá tiñu yáhá, de maá Jētohō ō nī nacāji yā ūnī xico ūxī cā dē. De nī ntají yā ndihuū ndihuū dē jā cosō nūú dē nūú yā quihīn dē ndācá ñuū jíin ndācá lugar nūú ja ñatin quihīn maá yā.

2 De nī ncāhān yā: Ndá nchivī yáhá chi cúu ji tá cúu trigo jā tēhdē, de ndāā jā cuāhā cúu, de tēe jā quehdē chi jacū dē-ni cúu. Túsaá de cācān táhvī ndá nú nūú maá Jētohō nū Yāā Dios jā ná tētíñú yā cuāhā tēe quehdē dē trigo, cúu jā nacani dē tūhun yā nūú nchivī.

3 De cuáhān ndá nú, de ná cáchī tūhun nī nūú nū jā tetíñú nī ndá nú quihīn nū tá cúu tīcāchí lúlí mähñú yīhī.

4 De mā cuísó nú ñunu, ni itīn xūhún, ni nijān. De ichi mā cúcuéé nú jā natúhún nú jíin ni iin nchivī.

5 De nā-ni vehe quivi ndá nú, de xihna cā cāhān nū: Ná quiji tūhun ndeé tūhun sī inī nūú ndá nú, nchivī vehe yáhá, cachī nū.

6 De tú vehe ñúcuán íyó nchivī vāha, de tūhun ndeé jā ní ncāhān nū jīnū sīquī ji. De tú nduú, de tūhun ndeé jā ní ncāhān nū mā jīnū sīquī ji.

7 De suni vehe ñúcuán cundeē nū, de cajī nū coho nú jā cuāha nchivī nūú nū. Chi sīquī tiñu jā nācani nú tūhun nūú nchivī, de cánuú coto ji ndá nú. De mā cundeē nū quéhén vehe, chi iin-ni vehe.

8 De nā-ni ñuū quivi ndá nú, de tú cuetáhvī ji ndóhó, de cajī nū nā-ni cúu jā cuāha ji nūú nū.

9 De nasáhá vāha nú ndá nchivī cúhū ñuū ñúcuán. De cachī nū nūú ji: Ja nī ncuñatin jā tátúnī Yāā Dios nūú ndá nú, cachī nū.

10 De nā-ni ñuū quivi ndá nú, de tú mā cuetáhvī ji ndóhó, de quee nú inī calle ñúcuán de cāhān nū:

11 Jondē tīcāchāā ñuū ndá nú yáhá jā ní ntīin jēhē ni, ná scóyo nī jā cúu seña jā íyó cuāchi ndá nú jāá nduú ní jétáhvī nú. De cunahán ndá nú jā Yāā Dios ja nī ncuñatin yā jā tátúnī yā nūú nū nícu. Cachī ndá nú.

12 De cáhān ni jín ndá nú jā quīvī juicio de xēen cā coo castigo sīquī ñuū jā sáhá súcuán nsūú cā jā coo sīquī ñuū Sodoma nūū ní nsáhá ndasí nchivī cuāchi.

Jā ní ncāhān yā nūū sava ñuū nīhin inī
(Mt. 11.20-24)

13 Nācā xēen cundoho ndá nú, nchivī ñuū Corazín. De nācā xēen cundoho ndá nú, nchivī ñuū Betsaida. Chi tú inī ñuū Tiro jín ñuū Sidón ní nsáhá nī tiñu ñáhnú jā ní nsáhá nī inī ñuū maá nú, de ñamā nacani inī nchivī ñuū ñúcuán jā sndóo ji cuāchi ji nícu. De sáhá ji seña jā stéhēn jā nácani inī ji sīquī cuāchi ji, chi cahun ji sahma túún de chihi ji yāā xīnī ji nícu.

14 Túsaá de quīvī juicio de xēen cā coo castigo sīquī ndá nú nsūú cā jā coo sīquī ñuū Tiro jín ñuū Sidón.

15 De ndá ndóhó nchivī ñuū Capernaum, ¿á jáni inī nū jā cúñáhnú nú tá cúu iin jā cáa cuāhān ichi andiví? Nduú chi sa cuun nú quīhīn nū jondē lugar nūū íyó ndá ánō ndiyi, ncachī yā.

16 De nī ncāhān cā yā jín ndá tēe jā tají yā quīhīn: Nchivī jā tee sōho tūhun jā cáhān ndá nú, suni tee sōho ji jā cáhān maá nī. De nchivī jā squéne yichī ndóhó, suni nduhū squéne yichī ji. De nchivī jā squéne yichī nduhū, suni squéne yichī ji Yāā jā ní ntají nduhū vāji nī, ncachī yā.

Jā ní nenda ndá tēe jā ní ntají yā

17 De nī nenda ndihúnī xico ūxī tēe ñúcuán, de cúsiī inī ndá dē, de cáhān dē jín Jesús: Señor, jondē ndá tāchī jétáhvī ji nūū sá jā jín sívī maá ní, ncachī ndá dē.

18 De nī ncāhān yā jín dē: Súcuán cúu, chi nī jinī ni jā modo iin taja nī nincava Satanás ichi andiví, chi nī ncandēē ni ndihi poder.

19 De mitan de ja nī jēhe nī poder nūū ndá nú jā cuāñū nū sīquī ndá cōō jín tīsuhmā, cúu jā cundēé nú sīquī ndācá fuerza maá jā jín ūhvī yóhó, de nduú nā cuá sáhá jín nú.

20 Sochi mā cúsiī inī ndá nú maá-ni jā jétáhvī ndá tāchī nūū nū, chi sa cusīī cā inī nū jā yósō sívī nú jondē andiví, ncachī yā.

Jā ní ncusiī inī Jesús
(Mt. 11.25-27; 13.16-17)

21 De suni hora ñúcuán nī ncusiī inī Jesús nī nsáhá Espíritu Santo, de nī ncāhān yā: Ná cútahvī sá nūū ní Tatá, jā cúu ní Jētohō

andiví jín ñayīvī. Chi nī jasī ní ndācá tūhun ndíchí ní, jā má cūnī nchivī ndíchí jín nchivī tūha cuenta ñayīvī yáhá. De nī stéhēn ní nūū ndá nchivī cúu tá cúu sūchí lúli. Chi súcuán nī jētahān inī ní Tatá, ncachī yā.

22 De nī ncāhān cā yā: Ndiviī nī jēhe Tatá nī nūū ni. De nduú jínī ndá nchivī ní iin cúu nduhū, Sēhe Yāā Dios, chi maá-ni Tatá nī cúu jā jínī yā nduhū. De ni nduú jínī nchivī nāsa Yāā cúu maá Tatá, chi maá-ni Sēhe cúu jā jínī. De íyó nchivī jā cūnī maá Sēhe stéhēn yā nūū ji nāsa Yāā cúu Tatá yā, de maá ji suni cunī ji, ncachī yā.

23 Ñúcuán de nī ndēhé yā nūū ndá tēe scuáha jín yā, de nī ncāhān yā jín ndá máá dē-ni: Nācā ndetū ndá nchivī jā ndéhé tiñu ñáhnú jā ndéhé ndá máá nú.

24 Chi cáhān ni jín nú jā cuāhā ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios, jín cuāhā ndá rey, nī ncuu inī dē cūndēhé dē jā ndéhé ndá máá nú, de nduú ní jínī dē. De nī ncuu inī dē cunini dē jā níni ndá máá nú, de nduú ní jínī dē, ncachī yā.

Tūhun tēe Samaria, tēe vāha inī

25 Ñúcuán de iin tēe stéhēn ley janahán, nī nacuiñī dē, de nī jēcāhān dē jín Jesús jā coto túnī dē yā. De nī jīcā tūhún dē: Maestro, ¿nā cuá sáhá sá de nīhīn táhvī sá cutecū sá ní cání andiví? ncachī dē.

26 De nī ncāhān yā jín dē: ¿Nāsa yósō nūū tutū ley? ¿Nāsa cáhān jā cáhvi nú? ncachī yā.

27 De tēe ñúcuán nī ncāhān dē nāsa cáhān nūū tutū: Coo manī ndasí nú jín maá Jētohō nū Yāā Dios, jondē jín inī jín ánō nū, jín ní fuerza nū, jín ní jáá ntúnī nū. De cundáhvī inī nū táhán nú tá cúu nūū cundáhvī inī nū maá nú, cáchī tutū, ncachī dē.

28 De nī ncāhān yā jín dē: Vāha nī ncāhān nū. De tú cuu sáhá nú súcuán de nīhīn táhvī nū cutecū nū ní cání, ncachī yā.

29 De tēe ñúcuán cūnī dē jā quendōo ndāā dē nūū yā jín tūhun jā ní jīcā tūhún dē, de nī ncāhān dē: ¿De ní nchivī cúu ndá táhán sá? ncachī dē.

30 Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Iin tēe nī nquee dē Jerusalén, nī ncuun dē cuāhān dē ñuū Jericó. De ichi nī nguenda ndá tēe cuíhná nūū dē, de nī ncandēē ndihi ndatíñú dē, de jondē sahma ñúhún dē. De

nī ncani nāvāha ndá tēe ñúcuán dē, jondē ja ñatin cuū dē nícu. De nī sndóo ndá, de cuāhān ndá.

³¹ De ichi ñúcuán nī nchāha iin sūtū cuāhān dē, de nī jinī dē nūū tēe ñúcuán, de nī nsāhá jíyo dē-ni cuāhān dē.

³² De saá-ni iin tēe grupo levita jā sátiñú inī templo, vāji dē ichi ñúcuán, de suni nī jinī dē nūū tēe ñúcuán, de nī nchāha jíca dē-ni cuāhān dē.

³³ De iin tēe nación Samaria, suni jíca dē ichi ñúcuán. De nī jinī dē nūū tēe ñúcuán, de nī ncundáhvī inī dē.

³⁴ De nī nguenda dē nūū cáá tēe ñúcuán, de nī nchuhun dē aceite jíin vino nūū ní ntacuēhé, de nī juhnī dē sahma nūū. De nī nchisó dē tēe ñúcuán sīquī quiti dē, de cuāhān dē jíin tēe ñúcuán iin mesón, de nī jito dē.

³⁵ De quīvī téen, hora jā quíhīn dē, de nī ntavā dē ūū xūhún cāa, de nī jēhe dē nūū tēe xíi mesón, de nī ncāhān dē: Coto ní tēe yáhá, de tú cāxīn ní cā xūhún jíin dē, de tá nenda sá de nachunáá sá, ncachī dē.

³⁶ ¿Túsaá de nāsa jáni inī nū? Jā ndinúnī tēe ñúcuán, ¿ní iin dē nī nsāhá cuenta jā táhān dē cúu tēe jā ní nguenda jācūlhná nūū? ncachī yā jíin tēe stéhēn ley janahán.

³⁷ De nī ncāhān dē: Tēe jā ní ncundáhvī inī tēe jā ní ntacuēhé, vísō tēe ñuū jíca cúu dē, ncachī dē. Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíin dē: Cuáhán túsaá, de suni sūcuán cundáhvī inī nū ndācá nchivī, ncachī yā.

Jā ní iyo yā vehe Marta jíin María

³⁸ Sá de nī nquehen tucu yā ichi cuāhān yā, de nī jinū yā iin ñuū lulí. De iin ñahan nání Marta nī ncana ña yā nī jēhēn yā vehe ña.

³⁹ De Marta, íyó iin cūhū ña nání María. De María nī jēcundeē ña nūū jēhē Jesús, níni ña ndācá tūhun jā cāhān yā.

⁴⁰ De Marta chi cútéñú ña jíin cuāhā tiñu sáhá ña. De nī nguenda ña nūū yā, de nī ncāhān ña: Señor, ¿á nduú sáhá ní cuenta jā cūhū sá nī sndóo ña sáán nūū tiñu? De cāhān ní jíin ña ná chíndeé táhān ña jíin sá, ncachī ña.

⁴¹ De nī ncāhān Jesús jíin ña: Marta, nācā ndíhvī ndasí inī nū jíin cuāhā tiñu, de ndasí sndóho nú maá nú jíin.

⁴² De íyó iin-ni tiñu cánuú. De María chi nī nacāji ña tiñu cánuú, suu jā ndíhvī inī ña sīquī tūhun Yāa Dios, de mā cándeē ō ña nūū tiñu ñúcuán, ncachī yā.

11

Jā ní stéhēn yā nāsa cācān táhvī dē (Mt. 6.9-13; 7.7-11)

¹ De iin quīvī íyó Jesús iin lugar, jícan táhvī yā. De tá nī ncuu nī jícan táhvī yā, de iin tēe scuáha jíin yā, nī ncāhān dē: Señor, stéhēn ní nūū ndá sá nāsa cācān táhvī sá, tá cúu nūū ní stéhēn Juan nūū ndá tēe nī scuáha jíin dē, ncachī dē.

² De nī ncāhān yā jíin ndá dē: Jā cācān táhvī ndá nú, de suha cāhān nū: Tatá ndá sá jā ndéē ní andiví, níni ná cóo yíñúhún sá nūū ní, chi Yāa īi cúu ní.

De ñúhún inī sá jā ñamā ná quíji quīvī tatúnī ní níi ñayiví yáhá.

De ná cóo ndācá tiñu jā jétahān inī maá ní, tá cúu nūū íyó inī andiví, suni sūcuán ná cóo inī ñayiví.

³ Stāa jā técū ndá sá ndācá quīvī, cuāha ní nūū sá mitan.

⁴ De cune cáhnú inī ní nūū cuāchi jā sáhá ndá sá nūū ní, tá cúu nūū nēe cáhnú inī ndá sá nūū nchivī jā sáhá cuāchi nūū sá.

De mā cuáha ní tūhun jā coto túnī tāchī sáán, chi sa scácu ní sáán nūū ndācá jānēhén. Cachī ndá nú, ncachī yā.

⁵ De nī ncāhān cā yā: Tú ní iin nú íyó iin amigo nū, de quíhīn nū vehe dē sava ñuú de cāhān nū jíin dē: Amigo, tanúú nú ūnī stāa nūū ní.

⁶ Chi iin amigo ní jā jíca viaje, nī nguenda dē vehe ní, de nduú nā cuá névāha ní jā cuāha ní cajī dē, cachī nū.

⁷ De cāhān tēe ndéē inī vehe: Mā stāhān nū nduhū, chi ja ndásí viéhe ní, de ja quíxīn ní jíin ndá sēhe ní, de mā cúu nacōo ní jā taji ní nūū nū, cachī dē.

⁸ De cāhān ní jíin ndá nú, vísō mā nacōo dē taji dē nūū nū sīquī jā cúu dē amigo nū, sochi sīquī jā stāhān ndasí nú dē, jā ñúcuán nacōo dē taji dē ndihi jā jíni ñúhún nú.

⁹ Túsaá de cāhān ní jíin ndá nú jā suni sūcuán cācān táhvī nū nūū Yāa Dios, de taji yā nūū nū. De nducú nú ndācá jā váha jā

íyó nūū yā, de nīhīn nū. De cācān táhvī nū jondē nīhīn nū, tá cúu nūū sáhá nchivī jā scáján viéhé jondē nune quīvi ji.

¹⁰ Chi ndācá nchivī jā jícān, cuāha yā nūū ji. De nchivī ndúcú, chi nīhīn ji. De nchivī cāhān, nune yā ichi jā nīhīn ji jā cúnī ji.

¹¹ ¿De ní iin nú cúu tatá, de tú sēhe nú jícān ji stāá nūū nū, de á cuāha nú iin yūū nūū ji? De tú jícān ji iin tiacá, ¿de á cuāha nú iin cōō nūū ji?

¹² De tú jícān ji iin ndīvī, ¿de á cuāha nú iin tīsumā nūū ji? Nduú cuitī jā sūcuán.

¹³ Túsaá de ndá máá nú vísō nchivī íyó cuāchi cúu nú, de jínī ndá nú cuāha nú jā váha nūū sēhe nú. De nā oncā cúu maá Tatá nú andivī jā má cuāha yā Espíritu Santo nūū nchivī jícān nūū yā, ncachī yā.

Jā ní ncāhān ndá dē jā sātíñú yā jín fuerza Satanás

(Mt. 12.22-30; Mr. 3.19-27)

¹⁴ De távā yā iin tächī inī iin tēe, jā ní ncuñihín dē nī nsáhá. De tá nī nquee tächī, de nī nacahān tēe jā ní ncuñihín. De nī nsáhvi inī ndá nchivī ndéhé ji.

¹⁵ Sochi sava nchivī nī ncāhān ji: Jín fuerza Satanás jā cúñáhnú nūū ndá tächī, de távā tēe yáhá ndá tächī inī nchivī, ncachī ji.

¹⁶ De sava cā ji cúnī ji coto túnī ji yā, de nī jícān ji jā sáhá yā jā coo iin seña ichi andivī.

¹⁷ De maá yā chi jínī yā jā sūcuán jáni inī ndá ji, de nī ncāhān yā: Ndācá nación jā sáhá síin maá de cánāá maá, túsaá de snāá jā íyó váha maá. De tú nchivī iin vehe sáhá síin maá de cánāá maá, de mā cūú cā cundeē cāhnú ji.

¹⁸ De saá-ni Satanás, tú sáhá síin maá jín ndá táhān tächī, ¿de nāsa cuiñi nīhin jā tatúnī túsaá? Chi cāhān ndá nú jā jín fuerza Satanás távā ni ndá tächī.

¹⁹ De tú sūcuán cúu de ndá nchivī scuáha jín ndá nú, ¿nā jín fuerza távā maá ji tächī? Túsaá de ndá máá ji cachī ji jā ní stívī ndasí nú nī ncāhān nū jā távā ní tächī jín fuerza Satanás.

²⁰ De nduú chi jín fuerza Yāā Dios cúu jā távā ni tächī. Túsaá de ja ndéē Yāā Dios māhñú ndá nú jā tátúnī yā.

²¹ De tú iin tēe ndacuī jíto dē vehe dē jín tūjí dē, túsaá de ní iin ndatíñú dē mā ndóñúhún.

²² De tú quiji incā tēe ndacuī cā, de cundeē jín tēe ñúcuán, túsaá de cundeē tūjí dē jā jíto dē vehe dē, de sáhá dē nāsa cúnī maá dē jín ndatíñú jā cundeē dē. De tá nūū cúu tēe ndacuī cā ñúcuán, sūcuán cúu maá ní nūū Satanás.

²³ De nchivī jāá nduú íyó mānī jín nī, túsaá de jínī ūhvī ji nduhū. De nchivī jāá nduú nástútú jín nī, túsaá de sa scútē nuu ji nchivī jā váji nūū ni.

Tächī jā nástútú táhān ndivi inī nchivī

(Mt. 12.43-45)

²⁴ Tú nī nquee iin tächī inī iin tēe jāá nduú cándija, de jíca nuu nūū ñuhun tíhá, ndúcú nūū natátú, de nduú nīhīn, sá de jáni inī maá: Ná quínohōn ni vehe nūū ní nquee nī.

²⁵ De tá nī nenda tucu, de jínī jā tēe jāá nduú cándija, cúu dē tá cúu iin vehe jā ní ndundoo.

²⁶ Ñúcuán de jéhēn jénacuēca ūjā cā tächī nēhēn cā nsūú cā maá. De quívi ndá inī tēe ñúcuán de jécundeē ndá. Túsaá de xēēn cā cundoho tēe ñúcuán jā sándihí nsūú cā jā xíhna ñúhún, ncachī yā.

Nācā ndetū nchivī níni tūhun yā

²⁷ De juni cāhān yā tūhun yáhá, de iin ñahan íñi māhñú nchivī cuāhā, nī ncāhān jee ña jín yā: Nācā ndetū ñahan jā ní scácu ña ní de nī scáxīn ña ní, ncachī ña.

²⁸ De nī ncāhān yā: Sa ndetū ndasí cā ndá nchivī níni tūhun Yāā Dios de squíncuu ji, ncachī yā.

Jā ní jícān ndá nchivī jāá nduú cándija iin tiñu ñáhnú

(Mt. 12.38-42; Mr. 8.12)

²⁹ De nī ntācā cuāhā cā nchivī nūū Jesús, de nī nquijéhé yā cāhān yā: Nchivī tiempo mitan chi maá-ni jā sáhá nēhēn ji. De jícān ji iin tiñu ñáhnú jā stéhēn tú Yāā jā ní ntají Yāā Dios cúu nī. De nduú nā incā tiñu ñáhnú stéhēn ní nūū ji, chi maá-ni tiñu ñáhnú tá cúu nūū ní ncuu jín Jonás, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán.

³⁰ Chi tá cúu nūū ní jinī nchivī ñuū Nínive jā ní ncuu iin tiñu ñáhnú jín Jonás, suni sūcuán cunī nchivī tiempo yáhá jā coo iin tiñu ñáhnú jín nduhū, Yāā nī nduu tēe, jā quétáhān jín modo jā ní ndoho Jonás.

³¹ De reina jā ní ncuñáhnú nación ichi sur, natecū ña jín nchivī tiempo yáhá,

quīvī juicio jā sáhá ndāā yā cuāchi, de cāhān ña cuāchi sīquī ji. Chi jondē jícá ndasí nī nquiji ña nī nini ña ndá tūhun ndíchí jā ní ncāhān rey Salomón, de nī ncandíja ña. De mitan chi cúñáhnú cā nduhū, Yāā íyó yáhá, nsūú cā Salomón, de nduú cándíja ndá nú nduhū.

³² De ndá nchivī ñuū Nínive nūú ní nacani Jonás tūhun, natecū ji jín nchivī tiempo yáhá, quīvī juicio jā sáhá ndāā yā cuāchi, de cāhān ji cuāchi sīquī nchivī yáhá. Chi ndá máá ji nī nacani inī ji nī sndóo ji cuāchi ji quīvī jā ní nacani Jonás tūhun nūú ji. De mitan chi cúñáhnú cā nduhū, Yāā íyó yáhá, nsūú cā Jonás, de nduú cándíja ndá nú nduhū.

*Tūhun yátá sīquī lámpara
(Mt. 5.15; 6.22-23)*

³³ Tá nástiin nchivī iin lámpara, de nduú chíyuhū ji, ni nduú chíhi ji chíjin iin cajón. Chí sa jáni ji nūú sūcún, tácuca cutūu nūú ndá nchivī jā quívi vehe.

³⁴ De tīnūú ndá nú cúu tá cúu lámpara nūú yiqui cúñu nú. Túsaá de tú tīnūú nú íyó nijīn, de ní-ni yiqui cúñu nú cunijīn. Sochi tú nduú íyó nijīn tīnūú nú, de ní-ni yiqui cúñu nú íyó neē.

³⁵ De suni sūcuán cúu ánō nū, de coto ndá nú jā má cāní nēhén inī nū, tácuca mā cōo neē inī ánō nū.

³⁶ Chi tú sáhá ndá nú maá-ni tiñu vāha, de nduú nā tiñu nēhén sáhá nú, túsaá de luz yā cunijīn vāha inī ánō nū, tá nūú cúu iin lámpara jā sáhá jā cúnijīn vāha, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān yā jā íyó cuāchi ndá dē
(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)*

³⁷ De tá nī ncuu nī ncāhān yā, de iin tēe grupo fariseo nī ncana dē yā jā cajī yā stāa vehe dē. De nī nquīvi yā, de nī jēcundeē yā mesa jā cajī yā stāa.

³⁸ De tēe fariseo nī nsāhvi inī dē ndéhé dē jāá nduú squíncuu yā costumbre jā nandahá yā de cajī yā stāa.

³⁹ De nī ncāhān maá Jētohō ō jín dē: Ndá ndóhó tēe fariseo, chi modo jā náquete nú yātā vásō jín cōhō, cúu jā nándahá nú. De ichi inī ndá nú chí ñúhún maá-ni tūhun cuíhná jín tūhun nēhén.

⁴⁰ Tēe naā cúu ndá nú. ¿A nduú jínī nū jā Yāā jā ní nsáhá yiqui cúñu nú, suni nī nsáhá yā ánō nū?

⁴¹ De jā jéhe ndá nú caridad nūú nchivī ndāhvi, de sáhá nú sīquī jā cúndāhvi ndija inī nū ji. De sūcuán de coo ndāā ánō nū.

⁴² De nācā xēen cundoho ndá nú tēe fariseo, chí squíncuu nú ndācá tiñu lúli, de nduú squíncuu nú tiñu cánuú. Chi sáhá ndá nú ūxī ūxī nuhnī mīnu jín ruda jín ndācá yuvā, de sócō nū iin iin jā úxī nūú Yāā Dios. Sochi nduú sáhá cuitī nū tiñu ndāā, ni nduú íyó mānī nū jín Yāā Dios. Ndācá yáhá cánuú jā sáhá nú nícu, de suni mā sndóo nú jā sócō nū ndá yūcū ñūcuán.

⁴³ De nācā xēen cundoho ndá nú tēe fariseo, chí jétahān inī nū cundeē nū nūú silla yíñúhún cā inī vehe īī sinagoga, de jétahān inī nū jā cāhān yíñúhún nchivī jín nū nūú yáhvi.

⁴⁴ De nācā xēen cundoho ndá nú tēe stéhēn ley janahán, jín ndá nú tēe fariseo, chí tēe stáhvi-ni cúu nú. Chi cúu nú tá cúu iin yavī ndīyi jāá nduú nijīn, chí snāā nū ánō nchivī, de nduú jínī ji jā sūcuán sáhá nú ji, ncachī yā.

⁴⁵ De nī ncāhān iin tēe stéhēn ley janahán: Maestro, jā cāhān ní ndācá tūhun yáhá, de suni sīquī ndá máá sá nī ncāhān ní, ncachī dē.

⁴⁶ De nī ncāhān yā: Suni nācā xēen cundoho ndá nú tēe stéhēn ley janahán. Chi suni stéhēn nū ndācá ley jā ní ntavā maá nú jā vījín sáhá, de nduú cundeē nchivī squíncuu ji. De ndá máá nú chí ni iin xīnī ndāhá nú nduú scándā nū jā squíncuu nú.

⁴⁷ Nācā xēen cundoho ndá nú. Chi sáhá ndá nú namā ndá ndīyi tatā nū, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán. De suni ndá tatā nū nī jahnī ndá tēe ñūcuán.

⁴⁸ De jā sáhá nú sūcuán cúu jā quétahán nú jín ndá dē sīquī tiñu jā ní nsáhá dē. Chi ndá máá dē nī jahnī ndá tēe ñūcuán, de ndá máá nú chí sáhá nú namā sīquī dē.

⁴⁹ Jā ñūcuán cúu jā jondē janahán nī ncāhān Yāā Dios iin tūhun ndíchí: Tají nī ndá tēe nacani tūhun nī jín ndá tēe cúu apóstol quihīn dē nūú ndá ji. De sava dē cahnī ji, de sava cā dē cunī ūhvī ji, ncachī Yāā Dios.

⁵⁰ De sūcuán de sīquī nchivī tiempo yáhá ná cundeē cuāchi jā ní jahnī tatā ji ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios, jondē tá nī jēcāva ñayívi jín jondē mitan,

⁵¹ Jondē Abel jíin jondē Zacarías, tēe jā ní jahnī ndá dē sava māhñú altar jíin cuarto ī inī templo. Túsaá de cáhān ni jíin ndá nú jā sīquī nchivī tiempo mitan cundeē ndācā cuāchi ñúcuán.

⁵² Nācā xēen cundoho ndá nú, tēe stéhēn ley janahán, chi jásī nū ichi jā jīcūhun inī nchivī tūhun yā. De ni ndá máá nú nduú cúnī nū jīcūhun inī nū, de ni nduú jéhe nū tūhun jā jīcūhun inī nchivī jā cúnī, ncachī yā.

⁵³ De jā ní ncāhān yā ndá tūhun yáhá, de ndá tēe stéhēn ley janahán jíin ndá tēe fariseo, nī nquītī ndasí inī dē nī jinī dē yā. De nī nquijéhé dē stíchī dē yā sīquī cuāhā cā tūhun.

⁵⁴ De ndúcú ndá dē modo tú sanaā de stívī yā tūhun cāhān yā, tácuā nīhīn dē cuāchi sīquī yā.

12

Sīquī tūhun stáhvī jā cáhān ndá tēe fariseo (Mt. 10.26-27)

¹ De juni súcuán cúu, de nī ncutútú cuāhā mil nchivī, chi jondē jáñū ji sīquī jéhē táhān ji. De xihna cā nī nquijéhé yā cáhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā: Coto má cándija ndá nú levadura ndá tēe grupo fariseo, chi suu cúu tūhun stáhvī jā cáhān ndá dē. Chi jítē nuu nū ndá nchivī tá cúu nū sndáa levadura ñujan.

² Chi ndācā tūhun stáhvī mā quéndōo yuhū cuitī, chi ndihi natūu nijīn de cunī nchivī.

³ Túsaá de suni ndá ndóhó, ndācā tūhun jā ní ncāhān nū jāá nduú ní jīnī nchivī, iin quivī de cunī vāha ji. De ndācā tūhun jā ní ncāhān yuhū nū jā ndásī viéhé, iin quivī de cáhān jee nchivī yātā ndācā vehe.

Jā ní ncachī yā ní iin cúu jā cuyūhú ó (Mt. 10.28-31)

⁴ Cáhān ni jíin ndá nú, amigo: Mā cuyūhú nū nchivī jā cahñī yiqui cúñu nū, chi tá nī jahnī ji ndóhó, de nduú nā cuá cuu cā sáhá ji.

⁵ De ná cáchī ni nū nū ní iin cúu jā cuyūhú nú: Jā cuyūhú nú cúu Yāa Dios jā tú sáhá yā jā cuū nū, de íyó poder yā jā chuhun yā ndóhó infierno. Suu maá yā cúu jā cuyūhú nú jā má stívī nū nū yā.

⁶ De ndācā saā chi nduú yāhvi ndēē tī, chi jondē ūhūn tī jā ūu centavo. De ni iin tī nduú náa inī Yāa Dios jāá nduú jító yā tī.

⁷ De nā oncā cúu ndá máá nú, chi jondē ndihi ixi xínī nū ja nī ncahvi yā. Túsaá de mā cuyūhú ndá nú, chi cánuú ndasí cā ndá máá nú nū yā nsūú cā cuāhā ndá saā.

Nchivī jā jétúhún ji Jesucristo nū incā nchivī

(Mt. 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ De cáhān ni jíin ndá nú jā ndācā nchivī jā cuetúhún nduhū nū incā nchivī, de saá-ni nduhū, Yāa nī nduu tēe, cuetúhún nī ji nū ndá ángel Yāa Dios.

⁹ De ndācā nchivī jā má cuetúhún nduhū nū incā nchivī, suni súcuán mā cuetúhún nī ji nū ndá ángel Yāa Dios.

¹⁰ De tú nā-ni nchivī cáhān ji sīquī nduhū, Yāa nī nduu tēe, de cune cáhnú inī Yāa Dios nū ji. Sochi tú nā-ni nchivī cáhān nāvāha ji sīquī Espíritu Santo, de mā cúne cáhnú inī Yāa Dios nū ji.

¹¹ De tú quisiáha ndá ji ndóhó ndācā vehe ī sinagoga nū justicia jíin nū ndá cā tēe tátúnī, de mā nācani ndasí inī nū nāsa scócóo nū tūhun jíin nāsa cáhān nū.

¹² Chi maá hora ñúcuán de Espíritu Santo stéhēn yā nū nū nāsa cáhān nū, ncachī yā.

Sīquī jā má cútóó ó ndatíñú cuicá

¹³ Ñúcuán de iin tēe íñī māhñú nchivī cuāhā, nī ncāhān dē jíin Jesús: Maestro, cáhān ní jíin ñanī sá jā ná táhvī sáva dē táhvī ndúú sá, ncachī dē.

¹⁴ De nī ncāhān yā jíin dē: Lílū, nduú ní jáni yā nduhū jā sáhá ndāa ni tiñu nū jā tahví sáva nī táhvī nū, ncachī yā.

¹⁵ De nī ncāhān cā yā: Coto vāha ndá nú maá nú jā má cútóó cuitī nū xūhún jíin ndá cā. Chi vísō cuāhā ndasí ndatíñú névāha iin tēe, de nsūú ñúcuán sáhá jā quendōo ndetū dē ñayívī yáhá, ncachī yā.

¹⁶ Ñúcuán de nī ncāhān yā iin tūhun yátá jíin ji: Nī íyo iin tēe cuicá jā névāha ñuhun jā vāha ndasí cúu itū.

¹⁷ De tēe cuicá ñúcuán nī nacani inī dē: ¿Nāsa sáhá nī? Chi nduú cā nūne nū chuhun niñi nī. Ncachī dē.

¹⁸ De nī jani inī dē: Suha ná sáhá nī: Canī ni ndá yacā ni, de nasáhá nī jā nāhnú cā.

De ñúcuán nataān ndihi nī niñi nī jíin ndācá ndatíñú nī.

¹⁹ Ñúcuán de cani inī ni: Mitan de cuāhā ndasí névaha ó jā quenda cuāhā cuiyā. Ná nátatú ó, de cajī ō coho ó, de ná cúsi inī ō, nī jani inī dē.

²⁰ Sochi nī ncāhān Yāā Dios jíin dē: Tēe naā cúu nú, chi jacuāā mitan de cuū nū, de ndācá jā ní nchuvāha nú, ¿ní tēe cuu? Ncachī Yāā Dios jíin dē.

²¹ De suni sūcuán cundoho ndācá tēe jā sáhá cuicá dē maá dē, de nduú ndúcú dē jā quendōo ndetū dē nū Yāā Dios, ncachī yā.

*Yāā Dios jíto yā yóhó
(Mt. 6.25-34)*

²² De nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā: Túsaá de cāhān ni jíin ndá nú: Mā nācani ndasí inī nū sīquī jā cutecū nū, tú nāsa cajī nū, ni sīquī sahma nú, tú nāsa cuhun nú.

²³ Chi Yāā Dios nī nsāhá yā jā tēcū nū jíin yiqui cúñu nú, de nā oncā cúu jā má cuáha yā jā cajī nū jíin jā cuhun nú.

²⁴ Cūndēhé ndá nú nāsa tēcū ndá tīcācá, de nduú jáquīn tī, ni nduú nāstútú tī, ni nduú nū tavāha tī ni yacā tī. De vísō sūcuán de maá Yāā Dios scájī yā tī. ¿De á nduú cánuú ndasí cā ndá ndóhó nsūú cā ndá quití ñúcuán?

²⁵ ¿De ní iin nú, á cuu chisó nú iin yiquí cā maá nú, vísō ná nācani ndasí inī nū?

²⁶ De tú mā cūú sāhá nú iin tiñu lúli sūcuán, ¿de nājēhē cúu jā nācani ndasí inī nū sīquī jā cajī nū jā cuhun nú?

²⁷ Cūndēhé ndá nú nāsa jēe ndá itā yucú. Chi nduú sátíñú ni nduú quéhen. De cāhān ni jíin ndá nú jā juni rey Salomón, quīvī jā ní ñúhun dē sahma váha ndasí, de ní nduú ní ñúhun dē sahma viī sūcuán tá cúu nū íyó ndá itā.

²⁸ De tú sūcuán jēhe Yāā Dios sahma viī nū itā yucú jā íyó nū ñúhún mitan de teēn de cāyū nū ñúhūn, de nā oncā cúu ndá ndóhó jā má cuáha yā sahma. ¿De nūcu nduú cándíja nīhin ndá nú jā jíto yā ndóhó?

²⁹ Túsaá de mā nācani cuécá inī nū nāsa cajī nū nāsa coho nú.

³⁰ Chi maá-ni sīquī yáhá cúu jā ndíhvī inī nchivī ñayiví jāá nduú cándíja. Sochi ndá máá nú chi íyó Tatá nú andiví, de jíin yā jā jíni ñúhún nú ndācá yáhá.

³¹ De sa cánuú cā jā cundihvī inī nū sīquī tiñu jā ndácu Yāā Dios nū nū. Ñúcuán de sáhá yā jā nīhīn nū ndācá yáhá.

*Nāsa coo cuicá ó jondē andiví
(Mt. 6.19-21)*

³² Mā cúyūhú ndá nú chi cúu nú tá cúu tīcāchí nī. Chi vísō jacū ndá nú-ni cúu, de maá Tatá nú cúsi inī yā jā quīvi nú ñuū nū tātúnī yā.

³³ Xīcō ndá nú jā névaha nú, de cuāha nú xūhún ñúcuán nū nchivī ndāhvī. De sūcuán de scāyā nū tāvī nū jondē andiví nū má cútúhú, tá cúu nū távāha nú xūhún inī itīn. Chi jondē andiví de mā náā jā váha jā cunevāha nú. Chi ñúcuán mā quīvi jācuīhná, ni mā cūú stívī tīquixīn.

³⁴ Chi jondē nū nīhīn nū tāvī váha nú, ñúcuán cúu nū cundihvī inī nū sīquī.

Jā ná cóo tūha ó jā nenda yā

³⁵ Coo tūha ndá nú jā nenda Jētohō nū, de sáhá nú tá sáhá ndá mozo jā náscuíquīn jī lámpara jī.

³⁶ Chi íyó tūha jī de ndétu jī jā nenda patrón jī jā cuāhān dē vico tándāhá. Chi tá nenda dē de cāhān dē, de nacune-ni ndá jī viéhé.

³⁷ De nācā ndetū ndá mozo ñúcuán jā tá nenda patrón jī, de cunī dē jā ndíto jī. De ndāā cāhān ni jíin nú jā maá patrón sáhá tūha dē maá dē, de tenee dē jī nū mesa jā cani dē cōhō jī.

³⁸ De vísō cucuée dē nenda dē jondē sava ñuú, á ja nī nchāha ñuú, de tú cunī dē jā sūcuán ndíto ndá mozo dē, de nācā ndetū ndá jī túsaá.

³⁹ De chuhun inī ndá nú jā cāhān tūhun yátá yáhá: Tēe xivéhe, tú ní jíin dē nā hora quiji jācuīhná, de cundito dē, de mā cuáha dē tūhun sacuíhná vehe dē nícu.

⁴⁰ De saá-ni ndá ndóhó, coo tūha nú, chi tú nduú, de maá hora jāá nduú ná jáni inī nū, de nenda nduhū, Yāā nī nduú tēe, ncachī yā jíin ndá dē.

*Tūhun mozo vāha jíin mozo nduú squíncuu
(Mt. 24.45-51)*

⁴¹ Ñúcuán de Pedro nī jícā tūhún dē yā: Señor, ¿á jíin ndá máá sá-ni cāhān ní tūhun yátá yáhá, á suni cāhān ní jíin ndihi cā nchiví? ncachī dē.

⁴² De nī ncāhān maá Jētohō ō: Cáhān ni jín nā-ni nchivī jā cúu tá cúu mozo jā ndito xīnī de squíncuu vāha. De maá patrón nī jani dē ji jā coto ji nchivī vehe dē, tácuá scájī ji maá hora.

⁴³ De nācā ndetū mozo ñúcuán jā tá nenda patrón ji, de cunī dē jā sūcuán squíncuu vāha ji.

⁴⁴ De ndā cáhān ni jín ndá nú jā canī dē mozo ñúcuán jā coto ji ndihi ndatíñú dē.

⁴⁵ Sochi tú jáni inī ji jā má nēndá ñamā patrón ji, de quijéhé ji canī ji ndá tēe jín ñahan jā cúu táhān mozo ji, de cajī ji coho ji de jīni ji,

⁴⁶ tú sūcuán de nenda-ni patrón ji quīvī jāá nduú ndétu ji jín hora jāá nduú ná jáni inī ji. De sndóho ndasí dē ji, de chihi dē ji cundoho ji nū yíhí ndá nchivī jāá nduú squíncuu.

⁴⁷ De mozo jā jínī nāsa jétahān inī patrón ji, de tú nduú sátūha ji de nduú squíncuu ji jā cúnī dē, de cundoho xēēn ji jín ntuxíi.

⁴⁸ De mozo jāá nduú jínī nāsa jétahān inī patrón ji, de tú sáhá ji tiñu jā canī dē ji ntuxíi, túsaá de jacū-ni canī dē ji. Chi ndá nchivī jā stéhēn cuāhā yā nū ji, suni cuāhā nācān yā nū ji. De ndá nchivī jā cuāhā cā tiñu nī ntee yā ji, suni cuāhā cā nācān yā nū ji.

*Jā síquī Jesús de cusín inī nchivī
(Mt. 10.34-36)*

⁴⁹ Nī nquenda nī jā modo jā scuíquīn ni ñuhūn inī ñayiví, de suu cúu jā cusín inī nchivī jā síquī nduhū. De cúnī ni jā ñamā coo sūcuán, tácuá quīvi ndá nchivī ndahá Yā Dios.

⁵⁰ De íyó iin tūndóhó jā cánuú cundoho nī, de cúcuécá ndasí inī ni chi jondē jīnu cundoho nī, sá de ndusiī inī ni.

⁵¹ ¿De á jáni inī ndá nú jā vāji nī jā cundēē mānī nchivī ñayiví? Cáhān ni jín ndá nú jāá nduú, chi sa cusín inī nchivī jā síquī nduhū.

⁵² Chi jondē mitan de quijéhé jā ūhūn nchivī iin vehe cusín inī ji. De nenda ūnī síquī ūū, de ūū síquī ūnī.

⁵³ Chi tatá cusín inī jín sēhe yíi, de sēhe yíi jín tatá, de naná jín sēhe síhí, de sēhe síhí jín naná, de naná chíso jín sēhe jānū, de sēhe jānū jín naná chíso, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān yā síquī seña andiví
(Mt. 16.1-4; Mr. 8.11-13)*

⁵⁴ De suni nī ncāhān yā jín nchivī cuāhā: Tá jínī ndá nú jā nēnda vīcō ichi nū quēe ncandiī, de cáhān nū jā cuun sāvī, de sūcuán cúu.

⁵⁵ De tá vāji tāchī ichi sur, de cáhān nū jā nandiī, de sūcuán cúu.

⁵⁶ Vāchi tēe stáhvī-ni cúu ndá nú. Ja jícūhun inī nū nāsa stéhēn seña andiví jín inī ñayiví, ¿de nūcu nduú jícūhun inī nū ní iin cúu nduhū jā sáhá nī ndācá tiñu ñáhnú tiempo yáhá?

*Jā cundihvī inī ō jā má cúndeē cuāchi síquī
ō
(Mt. 5.25-26)*

⁵⁷ ¿De nūcu nduú sáhá ndá máá nú cuenta ní iin cúu tiñu ndā jā sáhá nú?

⁵⁸ De tú iin nchivī quīhīn ji jín nú nū justicia jā cāhān ji cuāchi síquī nū, túsaá de juni cuāhān nū jín ji ichi de cundihvī inī nū sáhá ndā nū jín ji. Chi tú nduú, de squívi ji ndóhó nū juez, de juez siáha dē ndóhó nū policía, de policía chihi dē ndóhó vecāa.

⁵⁹ De ndā cáhān ni jín nú jā má quēe cuitī nū ñúcuán chi jondē chunáá nú ndihi cuitī xūhún jā jícān ndá dē, ncachī yā.

13

Jā cánuú nacani inī ō jā sndóo ó cuāchi ó

¹ De iin quīvī ñúcuán nī nquenda jacū tēe, nī nacani dē tūhun nū yā nāsa nī ndoho sava tēe Galilea. Chi tá jáhnī ndá dē quiti jā sōcō dē, de nī nquenda-ni ndá mozo Pilato nī jahní tēe ñúcuán.

² De nī ncāhān Jesús: Ndá tēe Galilea ñúcuán, ¿á jáni inī ndá nú jā sūcuán nī ndoho dē síquī jā ndasí cā nī iyo cuāchi dē nsūú cā ndá cā nchivī Galilea?

³ Cáhān ni jín ndá nú jāá nduú. De ndá máá nú suni tātū tāhvī nū de tú mā nācani inī nū jā sndóo nú cuāchi nú.

⁴ De xāhōn ūnī tēe jā ní jicó cáva torre Siloé síquī dē, de nī jīhī ndá dē, ¿á jáni inī nū jā ndasí cā nī nsáhá ndá dē cuāchi nsūú cā ndá cā nchivī Jerusalén?

⁵ Cáhān ni jín ndá nú jāá nduú. De ndá máá nú suni tātū tāhvī nū de tú mā nācani inī nū jā sndóo nú cuāchi nú.

Tūhun yátá ñutun higo

⁶ Ñúcuán de nī ncāhān yā tūhun yátá yáhá jā stéhēn yā tá cúu nchivī jāá nduú squíncuu tūhun ndácu Yāa Dios: Cúu ji tá cúu iin ñutun higo jā íñi nū ñuhun iin tēe. De nī jēndēhé dē tú íyó jāvíxī xīnī, de nduú nā cuá íyó.

⁷ De nī ncāhān dē jíin mozo jā sátíñú nū ñuhun dē: Mitan de ja íyó ūnī cuīyā jā quínducú nī jāvíxī xīnī ñutun higo yáhá, de nduú nā cuá cúun. Túsaá de quehdē nū, chí vāchi sátéñú nū ñuhún, ncachī dē.

⁸ De nī ncāhān mozo jíin dē: Señor, sndóo ní ná cuíñi iin cuīyā yáhá cā, de ná nástáyā sá jēhé de chuhun sá jēhen.

⁹ De cūndēhé ó tú cuun jāvíxī incā cuīyā. De tú nduú, de tēhdē, ncachī mozo, ncachī yā.

Jā ní nasāhá vāha yā iin ñahan quīvī nátātú

¹⁰ De iin quīvī nátātú de stéhēn Jesús tūhun inī vehe ī sinagoga.

¹¹ De íyó iin ñahan jā ní ncuu xāhōn ūnī cuīyā cúhū ña. Chí iin tāchī nī nsāhá jā jíca tíhī ña, de nduú cā cúu cuitī caca tuun ña.

¹² De nī jinī Jesús nū ña, de nī ncana yā ña, de nī ncāhān yā jíin ña: Nánā, mitan de nduvāha ní jā cúhū ní, ncachī yā.

¹³ De nī ntee yā ndahá yā ña, de nī nūcuíñi tuun ña-ni, de nī nacuetáhvī ndasí ña nū Yāa Dios.

¹⁴ De tēe cúñáhnú inī vehe ī sinagoga, nī nquítī inī dē nī jinī dē Jesús jā ní nasāhá vāha yā ñahan ñúcuán quīvī nátātú. De nī ncāhān dē jíin ndá nchivī: Íyó íñū-ni quīvī sátíñú ó, de ndá quīvī ñúcuán quiji ndá nú jā nduvāha nú. De quīvī nátātú chí mā cū, ncachī dē.

¹⁵ Ñúcuán de nī ncāhān maá Jētohō ō jíin dē: Vāchi tēe stáhvī-ni cúu ndá nú. De quīvī nátātú, ¿á nduú nándají ndá nú stīquī nū jíin burro nú jā quíscóho nú tī ndute?

¹⁶ De ñahan yáhá jā cúu ña tatā Abraham, chí modo jā ní nuhnī ña xāhōn ūnī cuīyā nī nsāhá Satanás. ¿De á nduú íyó vāha jā ní nandají nī ña nū cuēhé ña quīvī nátātú? ncachī yā.

¹⁷ De jā ní ncāhān yā súcuán, de nī ncu-canoō ndá tēe jā jíin ūhvī dē yā. De ndihi nchivī nī ncusiī ndasí inī ji nī jinī ji ndá tíñu ñáhnú sáhá yā.

Tūhun yátá sīquī niquin yuvā mostaza (Mt. 13.31-32; Mr. 4.30-32)

¹⁸ De nī ncāhān yā: Ná cāhān ni iin tūhun yátá tácu cunī ndá nú nāsa cúu jā ndúcuahā nchivī jā tátúnī Yāa Dios nū.

¹⁹ Ndúcuahā ji tá cúu nū jāhnu iin niquin yuvā mostaza jā ní jaquīn iin tēe nū ñuhun dē. De nī jahnu, de nī ncuu iin ñutun cáhnú, de ndá saā chí sáhá tī tacā tī chíjin ndahá yúcū, ncachī yā.

Tūhun yátá sīquī levadura (Mt. 13.33)

²⁰ De nī ncāhān tucu yā: Súcuán cúu jā ndúcuahā nchivī jā tátúnī Yāa Dios nū:

²¹ Cúu tá cúu levadura jā ní nquehen iin ñahan, de nī nsacā ña jíin ūnī kilo harina, de nī ndaa ndihi ñujan nī nsāhá, ncachī yā.

Sīquī jā quīvi ó viéhe túū (Mt. 7.13-14, 21-23)

²² De ñuhún Jesús ichi cuāhān yā Jerusalén, de yāha yā ndācá ñuū nāhnú jíin ñuū lulí, de stéhēn yā tūhun.

²³ De iin nchivī nī jíca tūhún ji yā: Señor, ¿á jacū-ni nchivī cúu jā scácu Yāa Dios, á naá cúu? ncachī dē. De nī ncāhān yā jíin ndá ji:

²⁴ Cundihvī inī ndá nú quīvi nú ndahá Yāa Dios. Chí cúu tá cúu iin viéhe túū. De cāhān ni jíin ndá nú jā iin quīvī de cuāhā nchivī nducú ji quīvi ji, de mā cū cā quīvi ji.

²⁵ De quīvī ñúcuán chí sáhá nī tá cúu nū sáhá iin tēe xivéhe, jā nacuiñi dē de nacasí dē viéhe. De tāvéhe cuiñi ndá nú, de scáján nú viéhe, de cāhān nū: Señor, nacune ní viéhe ná quīvi ndá sá. De cāhān dē jíin nú: ¿Ní nū vāji ndá nú? Chí nduú jíin ni ndóhó, cachī dē.

²⁶ Ñúcuán de quijéhe ndá nú cāhān nū jíin dē: Nī nchají ndá sá nī jili sá jíin ní, de nū yáhvi ñuū sá nī stéhēn ní tūhun, cachī nū.

²⁷ De cāhān maá dē: Cāhān ni jíin ndá nú jāá nduú jíin ni ní jondē vāji nú. Cuijiyo ndá nú quīhīn nū, chí nchivī jā sáhá tíñu néhén cúu nú, cachī dē.

²⁸ De quīvi ndá nú nū cuacu nú de nacayhī nú ñii yúhú nú jā ndoho xēēn nū. De cunī nū nū Abraham jíin Isaac jíin Jacob jíin ndācá tēe nī nacani tūhun Yāa Dios, íyó ndá dē ñuū nū tátúnī Yāa Dios. De ndá ndóhó, vísō cúu nú tatā ndá dē, sochi quīvi nú nū ndoho nú.

²⁹ Sochi cuāhā nchivī, vísō nduú cúu ji tatā ndá dē, de quiji ndá ji ichi nūū quenda ncandī jín nūū quée ncandī, jín ichi norte jín ichi sur. De cundeē ji mesa jā cajī ji stāā űūū nūū tátúnī Yāā Dios.

³⁰ De sava nchivī jā mitan cúu ji jā sándihí, de ichi űúcuán nduu ji nūū. De sava nchivī jā mitan cúu ji nūū, de ichi űúcuán nduu ji jā sándihí, ncachī yā.

Jā ní ncucuécá inī yā nī ndēhé yā Jerusalén

(Mt. 23.37-39)

³¹ De maá quīvī űúcuán nī nquenda jacū tēe fariseo, de nī ncāhān dē jín yā: Cuijiyo ní quihīn ní incā lado, chi cúnī Herodes cahñī dē ní, ncachī ndá dē.

³² De nī ncāhān yā: Cuáhán ndá nú de cachī tūhun nú nūū tēe stáhvī űúcuán jāá ncháha ca quenda quīvī cuū ni, chi mitan jín teēn tavā ni tächī inī nchivī, de nasāhá vāha nī nchivī. De quīvī únī de jīnu tiñu sáhā nī, cachī nū.

³³ Chi cánuú jā caca nī quihīn ni mitan jín teēn jín isá, de jīnū ni Jerusalén. Chi ndá tēe nácani tūhun Yāā Dios, nduú jíhī dē incā lado, chi maá-ni inī Jerusalén jáhñī ji ndá dē.

³⁴ Ndá ndóhó nchivī Jerusalén, jáhñī nū ndá tēe nácani tūhun Yāā Dios, de cáni nú yūū xīnī ndá tēe jā tájí Yāā Dios vāji nūū nū. De cuāhā vuelta nī ncuu inī ni nastútú nī sēhe nú, tá cúu nūū sáhā iin űihín jā nastútú tī sēhe tī chíjin nījin tī, sochi nduú ní ncúnī ndá nú.

³⁵ Túsaá de mitan de sndóo uun nī ndóhó jín ndá sēhe nú. Chi cāhān nī jín nú jā jondē mitan de mā cūnī cuitī cā nū nūū ni, chi jondē quenda quīvī jā cāhān ndá sēhe nú: Vāha ndasí Yāā cúu Yāā jā ní nenda jín tiñu maá Jētohō ō Yāā Dios, cachī nū, ncachī yā.

14

Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe cúhū cuēhē cuiñu

¹ De iin quīvī nátátú nī jēhēn yā vehe iin tēe fariseo jā cúñáhnú, nī jēcajī yā stāā jín dē. De ndá cā tēe fariseo chi ndēhé yuhū dē yā tú stívī yā.

² De űúcuán íyó iin tēe cúhū cuēhē cuiñu, íñí dē nūū yā.

³ De nī jīcā tūhún yā ndá tēe stēhēn ley janahán jín ndá tēe grupo fariseo: ¿A íyó ley jā nasāhá vāha nī nchivī cúhū quīvī nátátú, á nduú? ncachī yā.

⁴ Sochi nduú ní ncāhān cuitī ndá dē. De nī ntiin yā tēe cúhū, de nī nasāhá vāha yā dē, de nī ncāhān yā jā ná quínohōn dē.

⁵ De nī ncāhān yā jín ndá dē: ¿Ní iin nú de tú burro nú á stīquī nū nincava tī inī iin pozo, de á nduú űamā natavā nū tī, vísō quīvī nátátú cúu? ncachī yā.

⁶ De nduú ní ncúu scócóo ndá dē ni iin tūhun nūū yā jā súcuán nī ncāhān yā.

Tūhun sīquī nchivī jā jēhēn vico tándāhá

⁷ De nī jinī Jesús jā ndá tēe jā ní ntacā, nácaji dē silla yíñúhún cā nūū mesa jā cundeē dē. De nī ncāhān yā tūhun yáhā jín ndá dē:

⁸ Tú cana iin tēe jā quihīn nū vico tándāhá, de mā cundeē nū lugar yíñúhún cā. Chi tú súcuán de sanaā de ja nī ncana dē iin tēe cúñáhnú cā nsúú cā ndóhó.

⁹ De quiji tēe jā ní ncana ndóhó, de cāhān dē jín nú: Nacuiñī, chi jīñā cundeē tēe yáhā. űúcuán de cucanoō nū de quihīn nū jondē jā sándihí.

¹⁰ Chi tú cana iin tēe ndóhó, de sa cundeē nū jondē lugar jā sándihí. De tá quiji tēe jā ní ncana ndóhó, de cāhān dē jín nú: Amigo, nehēn cundeē nū iin lugar nūū yíñúhún cā, cachī dē. űúcuán de ndá nchivī ndēē jín nú nūū mesa, cunī ji jā sáhā űáhnú dē ndóhó.

¹¹ Súcuán nī ncāhān ni tūhun yáhā tácuā cunī ndá nú jā ndācā nchivī jā sáhā űáhnú ji maá ji, sa nuu ji sáhā Yāā Dios. De nchivī jā sáhā núu ji maá ji, sa nduñáhnú ji sáhā yā, ncachī yā.

¹² De suni nī ncāhān yā jín tēe jā ní ncana dē yā jā cajī yā stāā: Tú sáhā nú jā cusamá nchivī á jā cuxínī ji, de mā cāná nú ndá nchivī cúu amigo nū jín űanī nū jín táhán nú jín ndá nchivī cuīcá. Chi tú súcuán de suni nacana ndá máá ji ndóhó, de súcuán nanihīn nū jā ní jēhe nú.

¹³ Chi tá sáhā nú vico, de sa cana nú ndá nchivī ndāhvī, nchivī cuhlu, nchivī cojo, nchivī cuáá.

¹⁴ De súcuán de quendōo ndetū nū, chi mā cúu nacuāha ji nūū nū. De nīhīn nū

tāhvī nū quīvī jā natecū ndá nchivī ndāā, ncachī yā.

Tūhun yátá sīquī vico cúxíní

15 De iin tēe jā yájī stāā jíin yā, nī jini dē tūhun yáhá, de nī ncāhān dē jíin yā: Nācā ndetū ndá tēe jā cajī stāā inī űnuū nū tātúnī Yāā Dios, ncachī dē.

16 űnúcuán de nī ncāhān Jesús iin tūhun yátá jā stéhēn yā jā cána Yāā Dios nchivī jā quīvi jī inī űnuū nū tātúnī yā: Iin tēe nī nsāhá dē iin vico cáhnú jā cúxíní, de nī ntají dē mozo dē jā cana cuāhā nchivī.

17 De maá quīvī jā cúxíní, de nī ntají dē mozo dē cuācāna ndá nchivī űnúcuán jā ná quíji jī cúxíní jī: Nehēn ndá ní, chí ja íyó tūha ndíhi, ncachī mozo.

18 De ndíhi nchivī nī ncāhān jī jā ná cúne cáhnú inī dē chí mā quíhīn jī. Iin tēe nī ncāhān dē: Cáta nī jeen nī iin űnhun de cánuú quíndēhé nī, de ná cúne cáhnú inī dē chí mā cuéē nī, ncachī dē.

19 De incā dē nī ncāhān: Nī jeen nī űhūn yunta stīquī, de quíhīn nī coto túnī nī tī, de ná cúne cáhnú inī dē chí mā cuéē nī, ncachī dē.

20 De incā dē nī ncāhān: Cáta nī ntandāhá nī, de jā űnúcuán mā cúú cuéē nī, ncachī dē.

21 De cuānohōn mozo, de nī ncachī tūhun dē nū patrón dē nāsa nī ncāhān ndá nchivī. űnúcuán de nī nguītī inī patrón, de nī ncāhān dē jíin mozo dē: űnamā quíhīn nū ndá calle nāhnú jíin calle lulí, de cana nú ndá nchivī ndāhví, nchivī cuhlu, nchivī cojo, jíin nchivī cuāá, ná quíji ndá jī vico, ncachī dē.

22 De nī jēhēn mozo, de nī nenda dē, de nī ncāhān dē: Señor, ja nī nsāhá sá tá ncachī ní, de cúmanī cā nchivī de chitú vehe ní, ncachī dē.

23 De nī ncāhān tucu patrón: Quíhīn tucu nú ndācá calle jíin ichi, de cana fuerza nū nchivī ná quíji jī, tácuá cuchitú vehe nī.

24 Chí cáhān nī jíin nú jā nī iin nchivī jā ní ncana nī jā xihna űhūn, mā cuáha cuitī nī tūhun jā cúxíní jī vehe nī, ncachī dē, ncachī yā.

Tūhun jā cánuú nacani vāha inī ō de cuniquīn ō Cristo
(Mt. 10.37-39)

25 De cuāhā ndasí nchivī níquīn jī Jesús cuāhān jī jíin yā, de nī ndicó coto yā, de nī ncāhān yā jíin jī:

26 Tú nā-nī nchivī cúnī jī cuniquīn jī nduhū jā scuáha nī jī, de tú mānī cā jī jíin tatá jī, naná jī, űnasíhí jī, sēhe jī, űnanī jī, cuāha jī, nsūú cā jíin nduhū, de mā cúú cuu jī nchivī scuáha jíin nī. De tú ndíhvī cā inī jī sīquī jā coo vāha maá jī nsūú cā jā cuniquīn jī nduhū, de suni mā cúú tucu.

27 De nā-nī nchivī tú mā cuáha jī tūhun cundoho jī tūndóhó vísō jondē cuū jī sīquī jā cuniquīn jī nduhū, de mā cúú cuu jī nchivī scuáha jíin nī.

28 Chí tú ní iin nú cúnī nū caquīn nū iin vehe cáhnú, ¿de á nduú cánuú jā xihna cā cundeē nū tavā nū cuenta tú quenda xūhún jā sínu nú vehe?

29 Chí tú nduú, de tá ja nī ntavā nū cimientō, de mā quēndá xūhún sínu nú, de űnúcuán de ndá nchivī chí sāhá catá jī nū nū.

30 De cāhān jī: Tēe yáhá chí nī nguījéhé dē sáhá dē vehe, de nduú ní ncúndéé dē sínu dē, cachī jī.

31 De saá-nī tú iin rey quīcanāá dē jíin incā rey jā vāji sīquī dē, ¿de á nduú cánuú jā xihna cā cundeē dē nacani inī dē tú cundeé dē jíin űxī mil soldado jā canāá dē jíin incā rey jā vāji sīquī dē jíin ōcō mil soldado?

32 Chí tú mā cúndéé dē, de juni jíicá cā vāji incā rey, de tají dē sava tēe ndíso tíñú jā quíhīn ndá dē cātūhún dē nā cuá cúnī incā rey jā cuāha dē, de jencuīñī-nī.

33 De ndá máá nú, suni sūcuán cánuú jā xihna cā nacani inī nū de quehndē inī nū jā sndóo nú ndíhi jā névāha nú, chí tú nduú de mā cúú cuu nú nchivī scuáha jíin nī.

Tūhun yátá sīquī űñī
(Mt. 5.13; Mr. 9.50)

34 De nchivī cándíja cúú jī tá cúú űñī. Vāha íyó űñī, de tú űñī ná nāā jā úhguā, ¿de nāsa nduu uhguā tucu?

35 Nduú cā tíñu cuitī cā, nī jā chuhun nchivī nū itū, nī jā nduu jēhen, chí sa cutē-nī nchivī. Ndá ndóhó jā níni, tee sōho vāha nú, ncachī yā.

15

Tūhun yátá sīquī tīcāchí jā ní nsana (Mt. 18.10-14)

¹ De ndá tēe stútú xūhún renta jíin ndá cā tēe sáhá cuāchi, nī nquenda dē nūū Jesús jā cunini dē tūhun cāhān yā.

² De ndá tēe grupo fariseo jíin ndá tēe stéhēn ley janahán, nī ncāhān dē sīquī yā: Tēe yáhá chi jétáhví dē ndá tēe sáhá cuāchi de yájí dē jíin, ncachí dē.

³ De nī ncāhān yā tūhun yátá yáhá jíin ndá dē:

⁴ ¿Ní iin nú de tú névāha nú iin ciento tīcāchí, de tú scuíta nú iin tī, de á nduú sndóo nú cūmī xico xāhōn cūmī cā tī yucu, de quīnanducú nú quiti jā ní nsana jondē nanihīn nū tī?

⁵ De tá nī nanihīn nū tī, de chisó nú tī nūū chíyō nū, de cusīi inī nū.

⁶ De tá nenda nú vehe nú de nastútú nú ndācá amigo nū jíin nchivī ndēē ñatin jíin nú, de cāhān nū jíin ji: Ná cusīi inī ō, chi nī nanihīn ni tīcāchí nī jā ní nsana, cachī nū.

⁷ De cāhān ni jíin ndá nú jā suni sūcuán cúu jondē andiví. Chi cusīi cā inī yā jíin iin nchivī jā íyó cuāchi de nácani inī ji jā sndóo ji cuāchi ji, nsūū cā jíin cūmī xico xāhōn cūmī nchivī íyó ndāā jāá nduú cā cánuú nacani inī ji, ncachī yā.

Tūhun yátá sīquī ñahan jā ní scuíta xūhún

⁸ De tú iin ñahan névāha ña ūxī xūhún plata, de tú scuíta ña iin, ¿de á nduú scuíquín ña lámpara, de nastáá ña vehe, de nanducú vāha ña jondē nanihīn ña?

⁹ De tá nī nanihīn ña, de nastútú ña ndācá amiga ña jíin nchivī ndēē ñatin jíin ña, de cāhān ña jíin ji: Ná cusīi inī ō, chi nī nanihīn ni xūhún jā ní scuíta nī, cachī ña.

¹⁰ De cāhān ni jíin ndá nú jā suni sūcuán cusīi inī ndá ángel Yāā Dios sīquī iin nchivī jā íyó cuāchi de nácani inī ji jā sndóo ji cuāchi ji, ncachī yā.

Tūhun yátá sūchí jā ní snāā cāhá xūhún

¹¹ De nī ncāhān tucu yā: Iin tēe nī íyo ūū sēhe yíi dē.

¹² De tēe suchí cā nī ncāhān ji jíin tatá ji: Tatá, tahví sáva ní ndatíñú ní, de taji ní sava cuu tāhvī sá, ncachī ji. De nī ntahví sáva dē tāhvī ndūū ji.

¹³ De nī ncuu jacū-ni quīvī, de tēe suchí ñúcuán nī stútú ndihi ji ndatíñú ji, de nī nquee ji cuāhān ji iin ñuū jīcá. De ñúcuán nī snāā cāhá ji tāhvī ji chi nī jāxīn nāvāha ji.

¹⁴ De tá nī ndihi nī jāxīn ji, de nī nquiji iin tāmā xēēn inī ñuū ñúcuán, de nī nquijéhé cúmanī jā cajī ji.

¹⁵ De cuānducú tíñú ji nūū iin tēe ñuū ñúcuán. De nī ntají dē ji cuāhān ji rancho dē jā coto ji quinī dē.

¹⁶ De cūnī ji cajī ji sōō ndūchí jā yájí quinī tácuā ndahā chījin ji. De ni iin nchivī nduú ná jéhe nūū ji.

¹⁷ Ñúcuán de nī nacani inī ji, de nī ncāhān ji: Ndācá mozo jā sátíñú vehe tatá nī, íyó cuāhā stāā yájí ji. De nduhū jīhī ni sōco yáhá.

¹⁸ Ná quínohōn ni nūū tatá nī, de cāhān ni jíin dē: Tatá, nī nsāhá sá cuāchi nūū Yāā Dios jíin nūū maá ní.

¹⁹ Mitan de nsūū cā tēe vāha cúu sá jā cunaní sá sēhe ní. De cuāha ní tūhun cuu sá tá cúu iin mozo ní, cachī ní.

²⁰ Sá de nī naquehen ji ichi cuānohōn ji nūū tatá ji. De cáta jícá cā vāji ji, de nī jīnī tatá ji nūū ji, de nī ncundáhví inī dē ji. De jínu dē cuātahān dē ji, de nī numi táhān dē jíin ji, de nī nchitū dē nūū ji.

²¹ Ñúcuán de nī ncāhān ji jíin dē: Tatá, nī nsāhá sá cuāchi nūū Yāā Dios jíin nūū maá ní. Mitan de nsūū cā tēe vāha cúu sá jā cunaní sá sēhe ní, ncachī ji.

²² Sochi maá tatá ji nī ncāhān dē jíin ndá mozo dē: Cuáquēhen nú iin sahma vāha cā de chuhun nú ji. De chuhun nú iin xehe ndahá ji, de chihi nú nījān jēhē ji.

²³ De quīcuēca nú becerro jā ní neñu, de cahnī nū tī ná cájī ō, chi sáhá ó vico.

²⁴ Chi sēhe yíi nī yáhá, modo ja nī jīhī ji, de nī natecū ji. Chi nduú ní jīnī ni ní ichi nī jēhēn ji, de nī nenda ji, ncachī dē. De nī nquijéhé ndá dē sáhá dē vico.

²⁵ De sūchí ñáhnú cā, ndēē ji jondē rancho, de vāndiji ji, de nī nduñatin ji vehe. De nī jīni ji jā tívī música de jíta jéhé nchivī.

²⁶ De nī ncana ji iin mozo, de nī jīcá tūhún ji nā cuá cúu.

²⁷ De nī ncachī mozo nūū ji: Nī nenda ñanī nū, de tatá nú nī jahnī dē becerro jā

ní neñu, chi nī nenda vāha ji nūū dē, ncachī mozo.

²⁸ Ñúcuán de nī nquītī inī sūchí ñáhnú, de nduú ní ncúnī ji ndívi ji. De nī nquee tatá ji, de nī ncāhān ndāhvī dē jíin ji jā ná ndívi ji.

²⁹ De nī ncāhān ji jíin tatá ji: Níní sáhá sá tiñu ndácu ní, de nduú cúnīhin cuitī inī sá nūū ní. De nduú táji ní vísō iin lítú nūū sá jā sáhá sá vico jā cajī sá jíin ndá amigo sá.

³⁰ De nī nenda sēhe ní yáhá jā ní jāxīn cāhá ji xūhún ní jíin ndá ñahan ndīi. De nī jahnī ní becerro jā ní neñu jā cajī ji, ncachī ji jíin tatá ji.

³¹ Ñúcuán de nī ncāhān dē: Séhē, ndóhó chi níní ndéē nū jíin nī, de ndihi jā névāha nī chi suni cuenta maá nú cúu.

³² De mitan de íyó vāha jā sáhá ó vico de cusīi inī ō. Chi ñanī nū yáhá, modo ja nī jīhī ji, de nī natecū ji. Chi nduú ní jíin ō ní ichi nī jēhēn ji, de nī nenda ji, ncachī dē, ncachī yā.

16

Tūhun yátá mozo jā ní stáhvī dē patrón dē (Mt. 6.24)

¹ De suni nī ncāhān Jesús jíin ndá tē scuáha jíin yā: Iin tē cuicá nī íyo iin mozo dē jā ndíso tíñú nūū ndá cā mozo. De nī ncāhān ndá jíin patrón jā mozo ñúcuán snāā cāhá ndatíñú dē.

² De nī ncana dē mozo ñúcuán, de nī ncāhān dē jíin: ¿Nā tūhun cúu yáhá jā ní nīhīn ni sīquī nū? Nacuāha nú cuenta tiñu ndíso nú, chi mā cúndiso tíñú nú cā nūū ndá mozo ni, ncachī dē.

³ Ñúcuán de nī jani inī mozo: ¿Nāsa sáhá nī mitan? Chi patrón ni candeē dē tiñu ndíso nī. Chi nduú ndacuī ni jā quete nī ñuhun, de jā cācān ni caridad chi cucanoō ni.

⁴ Túsaá de jíin ni nāsa sáhá nī jíin ndá nchivī jā jéen nūū patrón ni, tácuca taji ji vehe cundeē ni tá quenda quívī candeē dē tiñu nī. Ncachī dē.

⁵ De nī ncana dē tá iin iin tēe jā ndíta nūū patrón dē. De nī ncāhān dē jíin iin: ¿Nāsa ndíta nú nūū patrón nī?

⁶ De nī ncachī tēe ñúcuán: Ciento barril aceite. De nī ncāhān mozo: Yáhá ná táji nī vale nū, de ñamā cundeē nū sáhá nú incā vale jā ūū xico ūxī-ni, ncachī dē.

⁷ Ñúcuán de nī ncāhān dē jíin incā tēe: ¿De ndóhó, nāsa ndíta nú? De nī ncāhān tēe ñúcuán: Ciento cajón trigo, ncachī dē. De nī ncāhān dē jíin: Yáhá ná táji nī vale nū, de sáhá nú incā vale jā cūmī xico-ni, ncachī dē.

⁸ Sá de nī ncāhān maá patrón jā ndíchí ndasí nī nsāhá tēe nēhén ñúcuán jíin nchivī jā ndíta nūū patrón dē, tácuca cuāha ji vehe cundeē dē. De cāhān ni jíin ndá nú jā nchivī ñayívī yáhá, ndito cā sáhá ji jā quendōo vāha ji nūū táhān ji, nsūú cā ndá nchivī jā cándija Yāā Dios.

⁹ Túsaá de cāhān ni jíin ndá nú jā ndíchí cā sáhá nú nsūú cā jā ní nsāhá mozo ndíchí ñúcuán. Chi inī ñayívī yáhá nūū íyó cuāchi, sáhá ndá nú tiñu vāha jíin xūhún nú, chi cuāha nú nūū nchivī ndāhvī, tácuca vísō tú ndihi xūhún nú ñayívī yáhá, de quívī nú andivī nūū coo vehe nú ní cání.

¹⁰ Nchivī jā squíncuu vāha jíin iin tiñu lúlí-ni, suni squíncuu vāha ji jíin tiñu cáhnú. De nchivī jā stáhvī jíin iin tiñu lúlí-ni, suni stáhvī ji jíin tiñu cáhnú.

¹¹ Túsaá de tú nduú squíncuu vāha nú jíin xūhún jā íyó ñayívī yáhá nūū íyó cuāchi, de mā cuāha yā jā vāha jā cuu nú ní cání andivī.

¹² De tú nduú squíncuu vāha nú jíin ndatíñú jā ní jēhe núú yā nūū nū ñayívī yáhá, de mā cuāha yā táhvī jā cuu nú ní cání.

¹³ Ni iin mozo mā cūú satíñú dē nūū ūū patrón. Chi quītī inī dē nūū iin de coo manī dē jíin incā, á squíncuu vāha dē nūū iin de sáhá jēhe inī dē nūū incā. De suni sūcuán mā cūú satíñú nú nūū Yāā Dios de tú maāni sīquī xūhún ndíhvī inī nū, ncachī yā.

¹⁴ De ndá tēe fariseo nī nsāhá catá dē nūū yā jā ní jini dē ndācá tūhun cāhān yā, chi tēe cútóó xūhún cúu ndá dē.

¹⁵ De nī ncāhān yā jíin dē: Ndá máá nú chi sáhá nú jā tēe ndāā cúu nú nūū nchivī. Sochi Yāā Dios chi jíin yā nāsa cáá ánō ndá nú. Chi tiñu jā jáni inī nchivī jā tiñu ñáhnú cúu, de nūū Yāā Dios chi tiñu nēhén cúu.

Sīquī ley Yāā Dios jíin sīquī jā tátúnī yā

¹⁶ Jondē ncháha ca quiji Juan tēe scuénduté, de nī íyo ley jā ní jēhe Yāā Dios nūū Moisés, de suni nī stēhēn ndá tēe nī nacani tūhun yā. Ñúcuán de tá nī nquiji Juan, de nī nquijéhé jítē nuu tūhun vāha

nāsa tátúnī Yāā Dios. De ndá nchivī chi ndúcú ndéé ji quívi ji ndahá yā.

¹⁷ De víjín cā cúu jā naā iin letra nūū tutū ley yā nsūú cā jā naā andiví jíín ñayívi, chi quee ndaā ndihi tūhun jā cáhān.

Tūhun jā má sndóo táhán tēe jíín ñahan
(Mt. 5.31-32; 19.3-12; Mr. 10.2-12)

¹⁸ De tú nā-ni tēe sndóo dē ñasíhí dē de nacueca dē incā ñahan, túsaá de cásíquí ndéé dē ña. De tú iin tēe nacueca ñahan jā ní ndusíín, suni cásíquí ndéé dē ña, ncachī yā.

Tūhun tēe cuicá jíín Lázaro

¹⁹ De nī ncāhān cā yā: Nī iyo iin tēe cuicá, nī ñūhun dē sahma fino ndasí. De ndiquiví nī iyo vāha ndasí jā ní nchaji dē.

²⁰ De suni nī iyo iin tēe ndáhví, nání dē Lázaro, de ndéé dē viéhé tēe cuicá ñúcuán, de ní dē nī nquene ndīhyi.

²¹ De cúní dē jā ndahā chījin dē jíín pedazo stāā jā cóyo yuhú mesa tēe cuicá. De quénda ndá tinā de náyuú tī nūū ndīhyi dē.

²² De nī jīhī tēe ndáhví ñúcuán, de ndá ángel Yāā Dios nī nacueca yā dē cuāhān yā jíín ánō dē jondē andiví nūū íyó Abraham. De suni nī jīhī tēe cuicá, de nī jīquiyuhū dē.

²³ De tēe cuicá ñúcuán ndóho ndasí dē íyó dē lugar nūū íyó ánō ndá ndīyi jāá nduú ní ncándíja. De nī nūcūndēhé dē, de jondē jíicá nī jinī dē nūū Abraham, de ndéé iin ncáá Lázaro jíín dē.

²⁴ Ñúcuán de nī ncana cóhó dē: Tatá Abraham, cundáhví inī ní sāán, de tají ní Lázaro, ná quíchundaji dē xīnī ndáhá dē nūū ndūté, de ná quíji dē sndáji dē yáá sá. Chi xēen ndóho sá nūū yáñuhūn yáhá, ncachī dē.

²⁵ De nī ncāhān Abraham jíín dē: Lílū, nūcūhun inī nū jā ní nīhīn nū ndācá jā váha tá nī ntecū nū, de Lázaro chi sa tūndóhó nī nīhīn dē. De mitan de ja nī ndundeé inī dē yáhá, de ndóhó chi ndóho nú jíñā.

²⁶ De suni íyó iin jā cūnú ndasí íyó māhñú ó jíín ndá nú. De nchiví íyó yáhá, vísō cúní ji jā yāha ji cuēé ji nūū nū, de mā cūú. De suni mā cūú yāha ndá máá nú quíji nú yáhá. Ncachī Abraham.

²⁷ Ñúcuán de nī ncāhān tēe cuicá: Túsaá de cáhān ndáhví sá jíín ní, tatá Abraham, tají ní dē ná quíhīn dē vehe tatá sá.

²⁸ Chi íyó ūhūn cā ñanī sá, de ná quícachī dē nūū ndá ji jā ná nácani inī ji de sndóo ji cuāchi ji, tácuā mā quívi ndá ji nūū ndóho sá yáhá, ncachī dē.

²⁹ De nī ncāhān Abraham jíín dē: Ja névāha ji tutū jā ní ntee Moisés jíín ndá cā tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán. Ñúcuán ná chūhun inī ji, ncachī Abraham.

³⁰ De nī ncāhān tucu tēe cuicá: Nduú, tatá Abraham, chi tú iin nchiví ja nī jīhī quíhīn nūū ndá ji, ñúcuán de nacani inī ji jā sndóo ji cuāchi ji, ncachī dē.

³¹ De nī ncāhān Abraham jíín dē: Tú mā chūhún inī ji tūhun jā ní nacani Moisés jíín ndá cā tēe nī nacani tūhun Yāā Dios, de suni mā cándíja cuitī ji tú natecū iin ndīyi quíhīn nūū ji, ncachī dē, ncachī yā.

17

Xēen coo síquī nchiví jā squívi táhán nūū cuāchi

(Mt. 18.6-7, 21-22; Mr. 9.42)

¹ De nī ncāhān Jesús jíín ndá tēe scuáha jíín yā: Maá-ni íyó jā ndúcú squívi nchiví nūū cuāchi. De nācā xēen cundóho nchiví jā squívi táhán nūū cuāchi.

² Vāha cā de tú ní núhñi iin yōsō cáhnú sūcūn ji, de quēe ji chījin ndute mar, nsūú cā jā squívi ji iin sūchí lúlí yáhá nūū cuāchi.

³ Coto má sáhá ndá nú súcuán túsaá. De tú táhán nú sáhá dē cuāchi síquī nū, de cáhān nū nūū dē. De tú nacani inī dē, de cune cáhnú inī nū nūū dē.

⁴ De tú ūjā vuelta sáhá dē cuāchi síquī nū jā iin quívi, de tú ūjā vuelta nácani inī dē de cáhān dē jíín nú jā cune cáhnú inī nū chi mā sáhá cā dē, cáchī dē, de cánuú cune cáhnú inī nū nūū dē, ncachī yā.

Jā cúñáhnú ndasí tūhun cándíja

⁵ De ndá tēe cúu apóstol nī ncāhān dē jíín Jētohō ō: Sáhá ní jā ná cándíja nīhin cā ndá sá jā sáhá Yāā Dios jā jícān sá nūū yā, ncachī dē.

⁶ De nī ncāhān Jētohō ō jíín ndá dē: Tú candíja ndá nú vísō iin lulī-ni, tá cúu iin niquin yuvā mostaza jā lulī-ni, de cuu cachī nū jā tiūhndú yáhá ná quēe de nūcūhun jondē nūū mar, de coo tá cúu nūū cáchī nū.

Jā ná squíncuu vāha ó nūū yā

7 Tú ní iin nú íyó mozo jā jítu dē á jā scájī dē ndá quiti nú, de tá nenda dē vehe nú jā ní jēhēn dē yucu, de nduú cáhān nū jíin dē jā cundeē dē cajī dē stāā.

8 Chi sa cáhān nū: Sāhá nú ndeyu cuxínī nī, de canī nú cōhō ni. De tá nī ncuu nī nchajī ni nī jīhi nī, sá de cajī maá nú coho nú, cáchī ndá nú.

9 De cáchī ndá nú jāá nduú cánuú nacuetáhvī nú nūū mozo tá nī nsāhá dē tiñu jā ní ndacu nú, chí jā cánuú sāhá dē cúu.

10 De saá-ni ndá maá nú, cúu nú mozo Yāā Dios. De tú nī squíncuu nú ndācá tiñu jā ní ndacu yā nūū nū, de cachī nū: Nduú cánuú nacuetáhvī yā nūū ni, chí sūcuán cánuú jā squíncuu nī, cachī nū, ncachī yā.

Jā ní nasāhá vāha yā ūxī tēe ndóho cuēhē stéhyū

11 De ñúhún Jesús ichi cuāhān yā ciudad Jerusalén, de nī nchāha yā cuāhān yā māhñú región Samaria jíin Galilea.

12 De nī jīnū yā iin ñuū, de ūxī tēe ndóho cuēhē stéhyū nī nquenda dē, de jícá nī jencuñī dē.

13 De nī ncana jee ndá dē: Jesús, Maestro, cundáhvī inī ní ndá sāán, ncachī dē.

14 De tá nī jīnī Jesús nūū ndá dē, de nī ncāhān yā: Cuáhán ndá nú de stéhēn nū maá nú nūū ndá sūtū jā ní nduvāha nú, ncachī yā. De junī cuāhān ndá dē de nī nduvāha dē-ni.

15 Ñúcuán de iin dē nī ndicó cóo dē nūū Jesús, de nácana jee dē, nácuetáhvī dē nūū Yāā Dios jā ní nduvāha dē.

16 De nī jēcuñī jītī dē nūū yā, de nī ntuu dē nūū dē nūū ñúhún, de nī nacuetáhvī dē nūū yā. De tēe Samaria cúu dē.

17 De nī ncāhān Jesús: ¿A nsūū ndihúxī dē nī nduvāha? De iin cā dē, ¿nūcu nduú ní ndicó dē jā nacuetáhvī dē?

18 ¿A mátúhún-ni tēe ñuū jícá yáhá cúu jā ní ndicó jā nacuetáhvī dē nūū Yāā Dios?

19 De nī ncāhān yā jíin dē: Nacuñī de quīnohōn nū. Chí nī ncandíja nú jā cuu nasāhá vāha nī ndóhó, de jā suu cúu jā ní nduvāha nú, ncachī yā.

Nāsa coo quīvī tá nenda yā jā tatúnī yā (Mt. 24.23-28, 36-41)

20 De ndá tēe fariseo nī jícā tūhún dē Jesús nā quīvī quijéhé jā tatúnī Yāā Dios inī

ñayīvī. De nī ncāhān yā jíin dē: Mā quījī nijīn jā tatúnī Yāā Dios.

21 Ni mā cúu cachī nchivī: Cūndēhé chí yáhá ndéē yā jā tátúnī yā, á: Ñúcuán ndéē yā, cachī jī. Chí ja tátúnī Yāā Dios māhñú ndá nú, ncachī yā.

22 Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā: Quiji tiempo jā cuu ndasí inī nū cūndēhé nú nūū nduhū, Yāā nī nduu tēe, de mā cūnī ndá nú.

23 De cāhān nchivī jíin nú: Yáhá ndéē yā, á: Ñúcuán ndéē yā, cachī jī. De mā quíndēhé ndá nú, ni mā cúniquīn nū jī.

24 Chí tá cúu nūū sáhá taja jā jéndūtē iin lado andiví de nátūu jondē incā lado, de suni sūcuán coo quīvī jā nenda nduhū, Yāā nī nduu tēe, chí ndihī nchivī cunī.

25 Sochi cánuú jā xihna cā cundoho xēēn ni, de nchivī íyó mitan chí squéne yichī jī nduhū.

26 De tá cúu nūū ní ncuu ndá quīvī jā ní iyo Noé, suni sūcuán coo quīvī nenda nduhū, Yāā nī nduu tēe.

27 Chí quīvī ñúcuán nī nchajī ndá jī, nī jīhi jī, nī ntandāhá jī, nī jēhe jī sēhe síhí jī jā tandāhá, jondē nī nquenda quīvī jā ní nquīvī Noé inī barco cāhnú jā nání arca. De nī ncuun sāvī xēēn, de nī ndaa ndute de nī jíhī jī.

28 De suni sūcuán nī ncuu quīvī tá nī iyo Lot. Nī nchajī jī, nī jīhi jī, nī jeen jī, nī yícó jī, nī jaquīn jī itū, nī nsāhá jī vehe.

29 De quīvī jā ní nquee Lot inī ñuū Sodoma cuāhān dē, de nī ncuun ñuhūn jíin azufre ichi andiví, de nī snāā ndihī nchivī.

30 De suni sūcuán coo quīvī jā nenda nduhū, Yāā nī nduu tēe.

31 De quīvī ñúcuán de nchivī ndéē yātā vēhé, de ndatíñú jī ñúhún inī vehe, cáhān nī jíin jī jā má ndívī jī naquehen jī, chí cánuú cunu ñamā jī jā cācu jī. De saá-ni nchivī satíñú nūū itū, mā quīnohōn jī vehe jī jā naquehen jī ndatíñú jī.

32 De nūcūhun inī nū nāsa nī ndoho ñasíhí Lot jā ní jíhī ña.

33 De tú ní nchivī cúnī jī cācu jī nūū tūndóhó jā quiji nūū jī jā síquī nduhū, túsaá de tñū tāhvī jī níí cání. De tú ní nchivī vísó ná cúu jī jā síquī nduhū, túsaá de cutecū jī níí cání.

³⁴ De cáhān ni jín ndá nú jā quīvī nenda nī de cūsūn ūū tēe nūū iin jīto jacuāā, de iin dē naquehen nī, de incā dē ndōo, chi nduú ní ncándíja dē.

³⁵ De coo ūū ñahan jā ndico cáhnú, de iin ña naquehen nī, de incā ña ndōo.

³⁶ De ūū tēe satíñú dē nūū itū, de iin dē naquehen nī, de incā dē ndōo, ncachī yā.

³⁷ De jā ní jini ndá dē tūhun yáhá, de nī jīcā tūhún dē yā: Señor, ¿ní cúu nūū coo súcuán ndācá jā ní ncāhān ní? ncachī dē. De nī ncāhān yā jín dē: Tá cúu nūū cútútú ndá tiōcó ní-ni cúu nūū cáá quti jā ní jīhī, suni súcuán coo ndācá jā ní ncāhān ni, ní-ni cúu nūū íyó nchivī.

18

Tūhun yátá sīquī juez jín ñahan viuda

¹ De nī ncāhān yā iin tūhun yátá jín ndá dē jā cánuú jā níni cācān táhvī dē, de mā nūū inī dē jín.

² De nī ncāhān yā: Nī Iyo iin juez inī iin ñuū. De ni nduú yúhú dē Yāa Dios, de ni nduú sáhá dē cuenta ni iin nchivī.

³ De suni ñuū ñúcuán íyó iin ñahan jā ní nguendōo ndáhvī. De jéhēn jéhēn ña nūū dē, jīcān ña jā ná sáhá ndāā dē sīquī iin nchivī jā jínī ūhvī ji ña.

⁴ De cuāhā quīvī nduú ní ncúnī dē sáhá ndāā dē, sá de nī jani inī dē: Vísō nduú yúhú nī Yāa Dios ni nduú sáhá nī cuenta ni iin nchivī,

⁵ sochi ñahan viuda yáhá, ndasí stáhān ña nduhū, de jā ñúcuán ná sáhá ndāā ni sīquī nchivī jā jínī ūhvī ji ña. Chi tú nduú de mā cúndéé cā inī ni sáhá ña jā quíji quíji ña, ncachī dē, ncachī maá Jētohō ō.

⁶ De nī ncāhān cā yā: Súcuán cúu jā ní ncāhān juez, tēe jāá nduú íyó ndāā.

⁷ De Yāa Dios chi nsūú súcuán sáhá yā, chi sáhá ndāā yā sīquī tiñu nchivī jā ní nacāji yā jā nduú ñuú cáhān ndáhvī ji jín yā. Chi scácu yā ji nūū ndācá jā jínī ūhvī nūū ji. ¿De á cuéé scácu yā ji, á naá cúu?

⁸ Cáhān ni jín ndá nú jā ñamā. De quīvī nenda nduhū, Yāa nī nduu tēe, ¿de á nīhīn cā ni nchivī cándíja nīhīn inī ñayíví? ncachī yā.

Tūhun yátá sīquī tēe fariseo jín tēe stútú xūhún renta

⁹ De suni nī ncāhān yā tūhun yátá yáhá jín jacū nchivī jā jāni inī ji jā nchivī ndāā cúu ji, de jāni inī ji jā sava cā nchivī nduú íyó ndāā:

¹⁰ Iin tēe fariseo cuāhān dē templo jā cācān táhvī dē. De iin tēe stútú xūhún renta suni cuāhān dē jā cācān táhvī dē templo.

¹¹ De íñī tēe fariseo, de nī jīcān táhvī dē tūhun yáhá: Tátā Yāa Dios, ná cútahví sá nūū ní, chi nduú cúu sá tá cúu nūū cúu sava cā tēe, tēe cuihná, tēe nēhén, tēe cásíquí ndéē táhān cúu ndá dē. De ni nduú cúu sá tá cúu nūū cúu tēe stútú xūhún renta ñúcuán jā scāa cā dē jīcān dē nūū nchivī.

¹² De ūū vuelta jā semana íyó nditē inī sá nūū ní, de suni jéhe sá nūū ní iin iin sīquī ndācá jā úxī ndatíñú jā nīhīn sá, ncachī dē.

¹³ Sochi tēe stútú xūhún renta, nī jēcuñī jīcá dē nūū templo, de ni nduú ní ncúndéé inī dē jā nane nuū dē, chi sa nī ncani dē ndahá dē ndīca dē jā cúcuécá inī dē. De nī ncāhān dē: Tátā Yāa Dios, cundáhvī inī ní sāán, chi tēe íyó cuāchi cúu sá, ncachī dē.

¹⁴ De cáhān ni jín ndá nú jā tēe stútú xūhún renta, nī nee cáhnú inī yā nūū cuāchi dē, de cuānohōn dē vehe dē. Sochi tēe fariseo, chi nduú. Chi nchivī jā sáhá ñáhnú ji maá ji, sa nuu ji. De nchivī jā sáhá núu ji maá ji, sa nduñáhnú ji, ncachī yā.

Jā ní jīcān táhvī Jesús jēhē ndá sūchí lúlí

(Mt. 19.13-15; Mr. 10.13-16)

¹⁵ De nī nguenda ndá nchivī jín ndá sūchí lúlí nūū Jesús, jā tee yā ndahá yā xīnī ji. De tá nī jinī ndá tēe scuáha jín yā, de nī ncāhān dē nūū nchivī jā vāji jín ndá ji.

¹⁶ De nī ncana Jesús ndá dē, de nī ncāhān yā: Cuāha tūhun ná quíji ndá sūchí lúlí jīñā nūū ni, de mā cásī ndá nú jā quíji ji. Chi nchivī jā ndicó cóo inī ji jā canī inī ji modo ndá sūchí yáhá, suu ji cúu jā quívi ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū ji.

¹⁷ De ndāā cáhān ni jín ndá nú, tú iin nchivī nduú jétáhvī ji jā tatúnī Yāa Dios nūū ji, tá cúu nūū jétáhvī iin sūchí lúlí, de mā quívi cuitī ji ndahá yā, ncachī yā.

Tūhun tēe cuíca

(Mt. 19.16-30; Mr. 10.17-31)

¹⁸ De iin tēe cúñáhnú nī jīcā tūhún dē yā: Tēe vāha cúu ní Maestro. De cachī ní, ¿nā tiñu vāha sáhá sá de nīhīn táhvī sá cutecū sá ní cání andiví? ncachī dē.

19 De nī ncāhān Jesús jíin dē: ¿A jáni inī nū jā iin tēe-ni cúu nī jā cāhān nū tēe vāha jíin nī? Chi nduú ni iin tēe vāha íyó, chi mátúhún-ni Yāa Dios.

20 Ja jíinī nū ndá tūhun jā ní ndacu yā: Mā cásiquí ndéē tāhán nú. Mā cāhni nū ndīyi. Mā sácuihná nú. Mā cāhān nū tūhun túhún. Cuetáhvī nú nūū tatá nú nūū naná nú, ncachī yā.

21 De nī ncāhān dē: Ndācá tiñu yáhá ja nī squíncuu sá jondē tá lulí sá, ncachī dē.

22 De nī jini Jesús tūhun yáhá, de nī ncāhān yā jíin dē: Iin-ni cā tiñu cúmanī sāhá nú túsaá. Xíco ndihi jā névāha nú, de cuāha nú nūū nchivī ndāhvī. De jondē andivī cuāha yā jā váha ndasí nūū nū. Nūcuán de quiji nú cuniquín nū nduhū cōhōn, ncachī yā.

23 De tá nī jini dē tūhun yáhá, de nī ncu-cuécá ndasí inī dē, chi cuícá ndasí dē.

24 De nī jini Jesús jā ní ncucuécá ndasí inī dē, de nī ncāhān yā: Nchivī cuícá chi ūhvī ndasí quívi ji ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū ji.

25 Ñamā cā yāha iin camello yavī yitícu nsúu cā jā quívi iin nchivī cuícá inī ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū ji, ncachī yā.

26 De ndá tēe jā ní jini tūhun yáhá, nī ncāhān dē: ¿De ní nchivī cúu jā cācu túsaá? ncachī dē.

27 De nī ncāhān yā: Nchivī chi mā cūú squívi ji maá ji ndahá Yāa Dios, sochi maá yā chi cuu sāhá yā, ncachī yā.

28 Nūcuán de nī ncāhān Pedro: Señor, de ndá sāán chi nī sndóo sá ndihi jā névāha sá, de níquín sá níhín, ncachī dē.

29 De nī ncāhān yā jíin ndá dē: Ndāā cāhān ni jíin ndá nú, tú nā-ni nchivī sndóo ji vehe, á tatá, á naná, á ñanī, á ñasíhí, á sēhe, jā síquī jā scáca ji tūhun jā tátúnī Yāa Dios nūū nchivī,

30 túsaá de nanihīn cuāhā cā ji inī ñayívi yáhá, de tiempo jā quiji de cutecū ji níí cání, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān tucu Jesús jā cuū yā
(Mt. 20.17-19; Mr. 10.32-34)*

31 De nī ncana síin yā ndihúxī ūū tēe scuáha jíin yā, de nī ncāhān yā jíin ndá dē: Mitan de ja cuāhān ō Jerusalén. De nūcuán quee ndāā ndihi tūhun nāsa ndoho nduhū,

Yāa nī nduu tēe, tá cúu nūū ní ntee ndá tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán.

32 Chi nastúu nchivī nduhū nūū ndá tēe nación Roma jā tátúnī jā ndéē Jerusalén. De sāhá catá ndá dē nūū ni, de sāhá nāvāha dē nduhū, de tivī síí dē nūū ni.

33 De canī dē nduhū, de sá de cāhni dē nduhū. Sochi nūū únī quívi de natecū ni, ncachī yā.

34 De nduú ní jíicūhun cuitī inī ndá dē ndá tūhun yáhá. Chi tūhun víjín cúu, de nduú ní ncúu jíicūhun inī dē jā cāhān yā.

*Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe cuáá ñuū
Jericó*

(Mt. 20.29-34; Mr. 10.46-52)

35 De nī ncuñatin yā cuāhān yā ñuū Jericó. De iin tēe cuáá ndéē dē yuhú íchí, jíicān dē caridad.

36 De nī jini dē jā yāha cuāhā nchivī cuāhān ji, de nī jíicā tūhún dē nā cuá cúu jā cuāhān ndá ji.

37 De nī ncāhān ndá ji jíin dē jā Jesús, tēe ñuū Nazaret, yāha yā cuāhān yā.

38 Nūcuán de nī ncana cóhó dē: Jesús, maá ní jā cúu ní tatá rey David, cundáhvī inī ní sāán, ncachī dē.

39 De ndá nchivī jā cuāhān ichi núū, nī ncāhān ji nūū dē jā ná cásí dē yuhú dē. Sochi víhí cā nī ncana jee dē: Maá ní jā cúu ní tatá rey David, cundáhvī inī ní sāán vií, ncachī dē.

40 De nī jencuiñī Jesús, de nī ncachī yā jā ná quívi nchivī jíin dē. De tá nī nquenda dē, de nī jíicā tūhún yā dē:

41 ¿Nā cuá cúnī nū jā sāhá nī ndóhó? ncachī yā. De nī ncāhān dē: Jā ná ndúnijīn tīnūú sá cúnī sá, Señor, ncachī dē.

42 De nī ncāhān Jesús jíin dē: Ná ndúnijīn tīnūú nú túsaá. Chi nī ncandíja nú jā cuu nasāhá vāha nī ndóhó, de suu cúu jā ní nduvāha nú, ncachī yā.

43 De nī ndunijīn-ni tīnūú dē, de nī jēcuniquín dē yā, de nácuétáhvī dē nūū Yāa Dios. De ndihi nchivī jā ní jinī, suni nī ncāhān ji jā vāha ndasí Yāa cúu Yāa Dios.

19

Tūhun Zaqueo

1 De nī nguívi Jesús inī ñuū Jericó, de nī nchāha yā-ni cuāhān yā.

² De ñúcuán íyó iin tēe cuicá, nání dē Zaqueo, de cuñáhnú dē nūū ndá tēe stútú xūhún renta.

³ De cúnī dē cūndēhé dē ní iin cúu Jesús. Sochi nduú ní ncúu, chi cuāhā nchivī nī jasī ji nūū yā, de liquī dē-ni.

⁴ De jínu dē nī jēcōsō nūú dē. De nī ncaa dē xīnī iin tiūhndú tácuca cunī dē nūū yā, chi ñúcuán yāha yā quihīn yā.

⁵ De tá nī nquenda yā ñúcuán, de nī nūcūndēhé yā nūū dē, de nī ncāhān yā: Zaqueo, ñamā nuu nú, chi cánuú jā quendō nī vehe nú mitan, ncachī yā.

⁶ Ñúcuán de ñamā-ni nī nuu dē, de nī ncusiī ndasí inī dē, de nī jeca dē yā cuāhān dē jíin yā vehe dē.

⁷ De nī jinī ndá nchivī jā sūcuán nī ncuu, de nī ncāhān ji sīquī yā jā cuāhān yā ndōo yā vehe iin tēe sáhá cuāchi.

⁸ Ñúcuán de nī nūcuñī Zaqueo, de nī ncāhān dē jíin maá Jētohō ō: Señor, mitan de ndihi ndatíñú jā névāha sá, cuāha sá sava nūū nchivī ndāhvī, de tú nī scāa cā sá nī jīcān sá xūhún nūū nchivī, de nacuāha sá cūmī jā sūcuán nūū ji, ncachī dē.

⁹ De nī ncāhān Jesús: Mitan de vehe yáhá ja nī ncācu iin tēe jā má tánū tāhvī dē, chi nī ncandíja dē tá cúu nūū ní ncandíja tatā dē Abraham.

¹⁰ Chi nduhū, Yāā nī nduu tēe, vāji nī nánducú nī nchivī jā ní ntānū tāhvī, de scácu nī ji, ncachī yā.

Tūhun yátá sīquī ūxī mozo jíin xūhún

¹¹ De nūū ndá nchivī jā ní jini ndá tūhun yáhá nī ncāhān Jesús iin tūhun yátá jā stēhēn yā nāsa coo quivī nenda yā. Chi ja nī ncuñatin yā Jerusalén, de jáni inī ndá ji jā mitan ñūhún quijéhé jā tatúnī yā sáhá Yāā Dios.

¹² De nī ncāhān yā: Iin tēe cuñáhnú nī jēhēn jīcá dē incā nación, tácuca nīhīn tiñú dē jā cuu dē rey, de nenda dē jā tatúnī dē.

¹³ De jondē ncháha ca quihīn dē, de nī ncana dē ūxī mozo dē, de nūū iin iin ji nī jēhe dē iin xūhún jā ndēē yāhvī ndasí. De nī ncāhān dē jíin ji: Satíñú ndá nú tácuca nducuahā xūhún yáhá juni quihīn ni de nenda nī, ncachī dē.

¹⁴ De ndá nchivī nación dē, quítī inī ji jíin ji dē, de nī ntají ji sava tēe ndíso tíñú,

cuāhān yātā dē jā cāhān: Nduú jétahān inī nchivī ñuū sá jā cuāha ní tiñu nūū tēe yáhá jā cuu dē rey ndá sá, ncachī.

¹⁵ De vísō sūcuán de nī nīhīn tiñú dē jā cuu dē rey, de nī nenda dē ñuū dē. De tá nī nenda dē de nī ndacu dē jā ná quíji ndá mozo jā ní jēhe dē xūhún nūū, tácuca cunī dē nāsaa nī nīhīn iin iin ji sīquī.

¹⁶ De nī nquenda iin mozo nūū dē, de nī ncāhān ji: Señor, iin xūhún jā ní ntaji ní nūū sá, nī nduu ūxī, ncachī ji.

¹⁷ De nī ncāhān maá rey: Vāha mozo cúu nú, de vāha nī nsáhá nú. Chi nī squíncuu vāha nú jíin iin tiñu lúli-ni, de mitan de sáhá nī jā cuñáhnú nú tatúnī nū nūū ūxī ñuū jā tíin nī, ncachī dē.

¹⁸ De nī nquenda incā mozo, de nī ncāhān ji: Señor, iin xūhún jā ní ntaji ní nūū sá, nī nduu ūhūn, ncachī ji.

¹⁹ De suni nī ncāhān dē jíin mozo ñúcuán: De ndóhó, suni cuñáhnú nú tatúnī nū nūū ūhūn ñuū jā tíin nī, ncachī dē.

²⁰ De nī nquenda incā mozo, de nī ncāhān ji: Señor, yáhá nataji sá xūhún ní, chi nī nchuvāha sá inī iin pañito.

²¹ Chi nī nchūhú sá ní, chi tēe xēēn cúu ní. Chi cuāhā cā náquehen ní nsūú cā jā ní ntaji ní, de cuāhā cā cúnī ní nsūú cā jā cuu sáhá mozo ní, ncachī dē.

²² Ñúcuán de nī ncāhān rey: Mozo nēhén cúu nú túsaá, de jíin tūhun jā ní ncachī nū yáhá de sáhá ndāā ni jā íyó cuāchi nú jāā nduú ní nsatíñú nú jíin xūhún nī. Chi jáni inī nū jā tēe xēēn cúu nī, de cuāhā cā náquehen ní nsūú cā jā ní ntaji nī, de cuāhā cā cúnī ní nsūú cā jā cuu sáhá mozo ní.

²³ ¿Túsaá de nūcu nduú ní nchíhi nú xūhún nī vísō nūū banco? De tá nenda nī de nanihīn ni xūhún nī jondē jíin sēhe xūhún nícu, ncachī dē.

²⁴ Ñúcuán de nī ncāhān dē jíin ndá nchivī íñī ñúcuán: Candeē nū xūhún jíñā nūū ji, de cuāha nú nūū mozo ja névāha ūxī, ncachī dē.

²⁵ De nī ncāhān nchivī ñúcuán jíin dē: Señor, nduú chi ja névāha dē ūxī, ncachī ji.

²⁶ De nī ncāhān tucu rey: Cāhān ni jíin ndá nú jā nchivī ja névāha, sa quiji cā nūū ji, de cuāhā cā cunevāha ji. Sochi nchivī jāā nduú névāha, sa cujiyo-ni jacū jā névāha ji.

27 De ndá tēe jā jínī ūhvī nduhū, jāá nduú ní jétahān inī dē jā cuu nī rey dē, cuácuēca ndá nú dē quiji dē yáhá. De cahñī nū ndá dē cunī ni, ncachī dē, ncachī Jesús.

Jā ní nquīvi Jesús Jerusalén

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Jn. 12.12-19)

28 De tá nī ndihi nī ncāhān yā ndá tūhun yáhá, de nī jica cā yā jā cuáhān yā ciudad Jerusalén.

29 De tá nī ncuñatin yā ñuū Betfagé jíin ñuū Betania, ñatin nūū íyó yucu nání Olivos, de nī ntají yā ūū tēe scuáha jíin yā jā quíhīn dē.

30 De nī ncachī yā nūū dē: Cuáhán ñuū lulí jā íyó ichi nūū. De tá nī nquīvi nú de cunī nū iin burro núhñī tī, jā nī iin tēe ncháha ca cosō dē tī. De nandají nú tī quiji nú jíin tī.

31 De tú ní iin cātūhún nūcu nándají nú tī, de cachī nū: Maá Jētohō ō jíni ñúhún yā tī, cachī nū, ncachī yā.

32 De cuáhān ndūū tēe jā ní ntají yā, de nī nīhīn dē tá nī ncachī yā.

33 De tá nándají dē tī, de nī ncāhān ndá jētohō tī jíin ndūū dē: ¿Nūcu nándají nú burro nī? ncachī ji.

34 De nī ncāhān ndūū dē: Maá Jētohō ō jíni ñúhún yā tī.

35 De nī nenda ndūū dē jíin tī nūū Jesús. De nī nchisó ndá dē sōō dē sīquī burro, de nī nchisó dē Jesús sīquī tī.

36 De juni jica yā cuáhān yā jíin tī, de scáa ndá nchivī sahma ji inī ichi.

37 De tá nī ncuñatin yā nūū cúun ichi yucu Olivos, de ndihi nchivī cándíja jā níquīn ji yā, nī nquijéhé ji cúsi inī ji, de nácana jee ji Yāa Dios sīquī ndācá tiñu ñáhnú jā ní jíni ji nī nsáhá yā.

38 De cáhān ndá ji: Vāha ndasí Yāa cúu Rey jā váji jíin tiñu maá Jētohō ō Yāa Dios. Chi sáhá yā jā ndúmanī ō jíin Yāa Dios jā ndéē andiví, de viī ndasí cúñáhnú Yāa Dios, ncachī ndá ji.

39 Ñúcuán de sava tēe fariseo jā íyó māhñú nchivī cuāhā, nī ncāhān dē jíin yā: Maestro, cáhān ní nūū ndá nchivī jā níquīn ji níhín jā ná cásī ji yuhú ji, ncachī dē.

40 De nī ncāhān Jesús: Cáhān ní jíin ndá nú jā tú ndá nchivī yáhá casī ji yuhú ji, de ndācá yūū chi cana jee, ncachī yā.

41 De tá nī ncuñatin yā Jerusalén, de nī ndēhé yā, de nī jacu yā sīquī.

42 De nī ncāhān yā: Ndá ndóhó nchivī Jerusalén, ndasí nī ncuu inī ni jā ná jíicūhun inī nū jā cuu ndumanī nū jíin Yāa Dios sáhá nī. De sīquī jāá nduú cándíja ndá nú, de mitan chi mā cūú jíicūhun inī nū.

43 Chi quiji quívi jā coo tūndóhó, de ndá nchivī jā jíin ūhvī ndóhó, cuicó ndūū ji ñuū nū, de casī cutú ji jíin yūū, de ndācá lado nenda ji sīquī nū.

44 De ndihi vehe scúnúu ji, de cahñī ji ndá nú. De mā sndóo ji ni iin vehe jā cosō táhān cā yūū. Chi nī nquiji nī jondē nūū Yāa Dios jā scácu nī ndá nú, de nduú ní ncándíja nú, ncachī yā.

Jā ní ntavā yā nchivī inī templo

(Mt. 21.12-17; Mr. 11.15-19; Jn. 2.13-22)

45 De nī nquīvi yā inī patio templo cáhnú, de nī nquijéhé yā távā yā ndá nchivī jā jéen quiti de náxícó nūū nchivī jā sōcō ji.

46 De nī ncāhān yā jíin ji: Yósō nūū tutū ī jā cáhān Yāa Dios: Vehe nī chi vehe nūū jíicān táhvī cúu, cáchī Yāa Dios. Sochí ndá ndóhó chi modo yavī cava jācuíhñá nī nasáhá nú, ncachī yā.

47 De ndiquivī nī stéhēn yā tūhun inī templo. De ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe stéhēn ley janahán jíin ndá tēe cúñáhnú nūū nchivī ciudad, ndúcú ndá dē modo nāsa cahñī dē yā.

48 De nduú ní níhīn dē modo sáhá dē, chi ndivīi nchivī jétáhvī ndasí ji níni ji tūhun cáhān yā.

20

Sīquī jā ndiso tíñú Jesús

(Mt. 21.23-27; Mr. 11.27-33)

1 De iin quívi stéhēn yā tūhun nūū ndá nchivī inī templo, de nácani yā tūhun jā scácu Yāa Dios nchivī. De ndá sūtū cúñáhnú, jíin tēe stéhēn ley janahán, jíin tēe ñáhnú jā ndácu tiñu, nī nquenda ndá dē nūū yā.

2 De nī jíicā tūhún dē yā: Cachī, ¿ní jondē nī níhīn tíñú nú jā sáhá nú tiñu yáhá? ¿De ní iin nī ntee tiñu ndóhó jā sáhá nú sūcuán? ncachī ndá dē.

3 De nī ncāhān Jesús: Saá-ni nduhū suni cātūhún nī ndá nú iin tūhun. Cachī nūū ni:

4 ¿Ní iin nī ntee tiñu sīquī Juan jā ní scuénduté dē? ¿A Yāā Dios, á ndá tēe? ncachī yā.

5 Ñúcuán de nī natúhún ndá máá dē: ¿Nāsa cāhān ō? Tú cachī ō jā Yāā Dios nī ntee tiñu ñúcuán sīquī Juan, de cāhān dē jíin ó: ¿Túsaá de nājēhē cúu jāá nduú ní ncándíja ndá nú jā ní ncāhān dē?

6 De tú cāhān ō jā nchivī nī ntee tiñu sīquī dē, de ndihī nchivī cahnī ji yóhó jíin yūū, chí cándíja ji jā tēe nī nacani tūhun Yāā Dios nī ncuu ndíja Juan, ncachī ndá dē jíin táhán dē.

7 De nī ncāhān dē jíin Jesús jāá nduú jíin dē ní iin nī ntee tiñu sīquī Juan jā ní scuénduté dē.

8 Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: De saá-ni nduhū, suni mā cāchí nī nūū nū ní iin nī ntee tiñu sīquī nī jā sáhá nī tiñu yáhá, ncachī yā.

Tūhun yátá sīquī ndá tēe nēhén jā sátíñú nūū yūcū uva

(Mt. 21.33-44; Mr. 12.1-11)

9 De nī nquijéhe Jesús cāhān yā tūhun yátá yáhá jíin nchivī: Iin tēe nī nchuhun dē cuāhā yūcū uva nūū ñuhun dē. De nī sndóo dē nūū sava tēe jā sátíñú nūū, de cuu sava dē ndihā jíin. De nī nquehen dē ichi jā cuāhān nahán dē incā ñuū.

10 De maá tiempo jā ndutútú uva, de nī ntají dē iin mozo cuāhān nūū ndá tēe sátíñú ñúcuán, tácuā naquehen dē sava ndihā uva. De ndá tēe ñúcuán nī ncani dē mozo, de nī natají uun dē ji cuānohōn ji.

11 De tēe xíi uva nī ntají dē incā mozo cuāhān. De ndá tēe sátíñú, suni nī ncāhān nāvāha dē nūū ji, de nī ncani dē ji, de nī natají uun dē ji cuānohōn ji.

12 De tēe xíi uva nī ntají tucu dē incā mozo cuāhān. De ndá tēe sátíñú suni nī stácuēhé dē mozo ñúcuán, de nī scūnu dē.

13 Ñúcuán de nī ncāhān tēe xíi uva: ¿Nāsa sáhá nī? Ná tájí nī sēhe nī, sūchí jā mānī nī jíin, chí sanaā de cuetáhvi ndá dē ji, ncachī dē.

14 Sochi ndá tēe sátíñú, tá nī jinī dē jā vají ji, de nī ncāhān ndá dē: Tēe xíi táhvi cúu jā vají ñúcuán. Ná cáhni ō ji, de ndōo táhvi ji coo ó, ncachī ndá dē.

15 De nī ntavā ndá dē ji yuhú ñúhún, de nī jahnī dē ji, ncachī yā. Ñúcuán de nī jíicā

tūhún yā ndá dē: ¿Túsaá de nāsa sáhá tēe xíi uva jíin ndá tēe sátíñú?

16 Nenda dē de cahnī dē ndá tēe ñúcuán, de cuāha dē ñuhun jā cáá uva nūū sava cā tēe sátíñú nūū, ncachī yā. De tá nī jini ndá nchivī tūhun yáhá, de nī ncāhān ji: Aī, vāha de tú mā cōo cuitī sūcuán viī, ncachī ji.

17 De ndéhe maá yā nūū ji, de nī ncāhān yā: ¿Túsaá de á jíicūhun inī ndá nú tūhun yáhá jā yósō nūū tutū ī, jā nduhū cúu tá cúu iin yūū? Chí cāchī tutū:

Yūū jā ní squéne yichī ndá tēe jā sáhá vehe, yūū yáhá nduū jā quituu squínā vehe. Cāchī tutū.

18 De nchivī jāá nduú cándíja, ndoho ji tá cúu nūū ndóho nchivī jā jíicó cáva sīquī yūū de táhnū ji. De quīvi jā sáhá ndāā Yāā Dios cuāchi, de nchivī jāá nduú ní ncándíja, cundoho ji tá cúu nūū ndóho nchivī jā níncava iin yūū sīquī ji de cúndihī ji sáhá, ncachī yā.

Sīquī xūhún renta

(Mt. 21.45-46; 22.15-22; Mr. 12.12-17)

19 Ñúcuán de ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe stéhēn ley janahán, cúnī dē tiin dē yā maá hora ñúcuán. Chí nī jíicūhun inī ndá dē jā sīquī ndá máá dē cúu jā ní ncāhān yā tūhun yátá sīquī ndá tēe jā sátíñú nūū uva jíin ndá tēe sáhá vehe. Sochi nduú ní ncúu tiin dē yā, chí yúhú dē jā quītī inī nchivī.

20 Ñúcuán de nī ntají ndá dē sava tēe cuāhān jā cūndéhe yuhū dē yā. De tēe ñúcuán chí sáhá-ni ndá dē jā tēe ndāā cúu dē. De ndúcú dē sáhá dē jā cāhān yā iin tūhun jā nīhīn dē cuāchi sīquī yā, de quīsíaá dē yā nūū tēe cúu gobernador.

21 De nī ncāhān ndá dē jíin yā: Maestro, jíin ndá sá jā cāhān vāha ní, de ndāā stéhēn ní. De nduú sáhá ní cuenta nāsa cúu iin iin nchivī, chí inuú-ni sáhá ní jíin ndá ji. De stéhēn ndāā ní nāsa squíncuu nchivī nūū Yāā Dios.

22 Túsaá de cachī ní: ¿A íyó vāha jā chunáá ó xūhún renta nūū rey nación Roma jā tíin nación maá ó, á nduú? ncachī ndá dē.

23 De nī jinī yā jā cúnī ndá dē stáhvi dē yā, de nī ncāhān yā jíin dē: ¿Nājēhē cúu jā jito túnī ndá nú nduhū?

24 Stéhēn iin xūhún ná cúndéhe nī. ¿Nā tēe cúu jā ndéē nūū xūhún yáhá, de nā sívi

cúu jā ndéē yáhá? De nī ncāhān ndá dē: Rey ñúcuán cúu.

²⁵ Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndá dē: Túsaá de nacuāha nú nūū rey ñúcuán jā cúu cuenta dē, de nacuāha nú nūū Yāa Dios ndācá jā cúu cuenta maá yā, ncachī yā.

²⁶ De ndá tēe ñúcuán nduú ní ncúu nīhīn dē cuāchi sīquī yā jíin ní iin tūhun jā cāhān yā, nī jinī ndá nchivī. De nī nsāhvi inī ndá dē jā ndíchí nī scócóo yā tūhun ñúcuán, de nduú cā ní ncāhān dē.

Jā ní jcā tūhún ndá dē sīquī jā natecū ndīyi (Mt. 22.23-33; Mr. 12.18-27)

²⁷ Ñúcuán de sava tēe grupo saduceo nī nquenda dē nūū yā. De ndá tēe ñúcuán cāchī dē jāá nduú nátecū cuitī ndīyi.

²⁸ De nī ncāhān dē jíin yā: Maestro, de Moisés nī ntee dē nūū tutū jā névāha ó: Tú iin tēe cuū dē, de ndōo ñasíhí dē, de tú nduú ní íyo sēhe dē jíin ña, túsaá de cánuú jā ñanī dē nacueca ñasíhí dē, de sēhe dē jā coo jíin ña nūcuñī ji nūū ndīyi ñanī dē, cāchī tutū.

²⁹ Túsaá de nī íyo ūjā ñanī. De tēe xīhna ñúhún nī jeca dē iin ñahan. De nī jīhī dē, de nduú nā sēhe dē ní íyo.

³⁰ De tēe uū nī nacueca dē ña. De suni nī jīhī dē, de nduú nā sēhe dē ní íyo.

³¹ De saá-ni tēe unī nī nacueca dē ña, de jondē jíin ndihújā dē, de nī jīhī ndá dē, de ní iin dē nduú nā sēhe dē ní íyo.

³² De jā sándihí de nī jīhī ñahan ñúcuán.

³³ Túsaá de quīvī natecū ndīyi, ¿de ní iin dē cuu ña ñasíhí dē? Chi ndihújā dē nī ndeē jíin ña, ncachī ndá tēe saduceo.

³⁴ Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíin ndá dē: Ñayiví yáhá chi quétáhán tēe jíin ñahan.

³⁵ De ndá nchivī vāha jā natecū ji de quīvī ji andiví, mā cuēcá cā ji táhán ji ñúcuán, chi nduú cā nā tūhun jā quétáhán tēe jíin ñahan coo.

³⁶ De ní mā cúu cuitī cā ji, chi coo ji tá cúu ndá ángel Yāa Dios. De sēhe Yāa Dios cuu ji, chi ja nī natecū ji.

³⁷ De suni maá Moisés cāhān dē jā natecū ndīyi, chi nī ntee dē nūū tutū nāsa nī ncāhān yā jíin dē mähñū yūcū jā cáyū ñuhūn. Chi nī ncāhān dē jā cúu yā Yāa Dios ndīyi Abraham jíin Isaac jíin Jacob. De jā ní ncāhān dē súcuán cúu jā cāchī dē jā tēcū ndá ndīyi.

³⁸ Chi vísō ja nī jīhī ndá ji, sochi tēcū ji nūū íyó maá yā, chi cúu yā Yāa jā sáhá jā tēcū nchivī ní cání, ncachī yā jíin ndá dē.

³⁹ De jacū tēe stéhēn ley janahán nī ncāhān dē: Vāha nī ncāhān ní Maestro, ncachī dē.

⁴⁰ De nduú cā ní nchúndeé inī ndá dē jā cātūhún dē yā.

Sīquī jā cúu Cristo tatā David (Mt. 22.41-46; Mr. 12.35-37)

⁴¹ De nī ncāhān yā jíin ndá dē: ¿Nāsa cúu jā cāchī nchivī jā Cristo cúu tatā rey David?

⁴² Chi maá David súcuán nī ncāhān dē tūhun yā nūū tutū Salmo:

Maá Jētohō ō Yāa Dios nī ncāhān yā jíin Jētohō ni, Yāa quiji:

Cundeē nū lado cuáhá nī nūū cuñáhnú nú, ⁴³ de ná sáhá nī jā candeē nū poder ndācá jā jíinī ūhvī ndóhó.

Ncachī Yāa Dios. Ncachī David.

⁴⁴ Túsaá de vísō chíjin tatā David cacu Cristo, de nī ncāhān dē Jētohō dē yā, chí jondē nūū Yāa Dios vāji yā, ncachī yā.

Jā ní ncāhān yā jā íyó cuāchi ndá dē (Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54)

⁴⁵ De nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā, de suni nī jini ndá nchivī:

⁴⁶ Coto má cándija ndá nú ndá tēe stéhēn ley janahán. Chi cúsi inī ndá dē jíca nuu dē jíin sahma cání jā stéhēn jā cúñáhnú dē, jíin jā cāhān yíñúhún nchivī dē nūū yáhvi. De jétahān inī ndá dē cundeē dē nūū silla yíñúhún cā inī vehe īī sinagoga, jíin silla yíñúhún cā nūū íyó vico jā yājī nchivī.

⁴⁷ De cāndeē dē vehe ndá ñahan quéndōo ndáhvī. De nahán jícan táhvī dē tácuca caní inī nchivī jāá nduú nā cuāchi dē. Ndá tēe yáhá chí sa víhí cā ndoho dē castigo, ncachī yā.

21

Tūhun jā ní nsōcō ñahan viuda xūhún (Mr. 12.41-44)

¹ De íyó yā inī templo, de nī jinī yā nūū ndá nchivī cuícá jā chúhun ji cuāhā xūhún inī ndá jātūn nūū sócō ji.

² De suni nī jinī yā nūū iin ñahan viuda jā ndóho ndáhvī. De nī nchuhun ña ūū centavo lulí inī iin jātūn.

³ De nī ncāhān yā: Ndāā cāhān ni jín ndá nú jā cuāhā cā nī nsōcō ñahan viuda ndāhvī yáhá nsūú cā jā ní nsōcō ndá cā nchivī.

⁴ Chi ndá máá ji nī nsōcō ji jā ní ndōo nūū xūhún cuāhā ji. De ñahan yáhá, vísō ndāhvī ndóho ña, de nī nchuhun ña ndihi jā cutecū ña, ncachī yā.

Jā ní ncachī yā jā naā templo
(Mt. 24.1-2; Mr. 13.1-2)

⁵ De sava dē nī ncāhān dē jā viī cáá templo cāhnú, chi nī ncuvāha jín ndācá yūū viī jín ndācá jā ní nsōcō nchivī. Nūcuán de nī ncāhān yā:

⁶ Ndihi jā ndéhé ndá nú yáhá, quiji quīvī jā má cósō tāhán cā ni iin yūū, chi ndihi tānī, ncachī yā.

Nā seña coo tá cuācuñatin jīnu ñayīví
(Mt. 24.3-28; Mr. 13.3-23; Lc. 17.22-25, 31)

⁷ De nī jīcā tūhún ndá dē yā: Maestro, ¿nā quīvī coo ndācá jā ní ncachī ní jā coo? ¿De nā seña coo tá ja ñatin squíncuu ndá jā ní ncachī ní? ncachī dē.

⁸ De nī ncāhān yā: Coto má stáhvī ndá nchivī ndóhó. Chi quiji cuāhā tēe jín sívī nī jā stáhvī, de cāhān dē: Maá nī cúu Cristo. De suni cāhān dē: Ja nī nquenda quīvī ndihi ñayīví, cachī dē. De mā cándíja ndá nú dē.

⁹ De tá nīhīn nū tūhun jā ndācá lado íyó guerra jín jā nénda nchivī síquī ndá tēe ndíso tíñú, de mā cúyūhú nú, chi cánuú jā xihna cā súcuán coo, de nī mā jīnu ñamā quīvī jā ndihi ñayīví, ncachī yā.

¹⁰ De nī ncāhān cā yā: Nenda nación síquī incā nación, de nenda ñuū síquī incā ñuū jā canāá.

¹¹ De cháhá chúcuán tāan ndasí, de coo tāmā jín cuēhē xēen. De coo ndá seña cāhnú ichi andiví jā cuyūhú ndasí nchivī cunī ji.

¹² De jondē ncháha ca coo ndá tiñu yáhá, de cunī ūhvī ji ndá nú, de tiin ji ndóhó. De quīsiáha ji sava nú ndācá vehe ī sinagoga jā cāhān ji cuāchi síquī nū. De chihi ji sava nú vecāa. De quīsiáha ji sava nú nūū ndá rey jín gobernador, de cāhān ji cuāchi síquī nū síquī jā cándíja nú nduhū.

¹³ De jā súcuán coo, de cūte nuu cā tūhun nī, chi nacani nú nūū ndá ji.

¹⁴ Túsaá de cuhun inī ndá nú jā má nacani tūha inī nū nāsa scócóo nú tūhun nūū ndá dē jā cācu nú.

¹⁵ Chi maá nī taji nī tūhun ndíchí jā cāhān nū, tácuā nchivī jā jín ūhvī ndóhó, mā cúndéé ji jín nú ni mā cúú cāhān ji síquī nū.

¹⁶ De jondē tatá ndá nú, naná nú, ñanī nū, táhán nú, jín amigo nū, nastúu ji ndóhó nūū nchivī xēen. De sava nú cahni ji.

¹⁷ De ndācá nchivī chi quītī inī ji nūū nū jā síquī nduhū.

¹⁸ Sochi ni iin ixi xínī nū mā náā, chi coto yā ndá nú.

¹⁹ De tú cuiñi nīhin nú jín tūhun nī, de cutecū nū ní cání.

²⁰ De tá nī jinī nū jā ní jicó ndúū ndá soldado yúñúú Jerusalén, de jīcūhun inī nū jā ja ñatin naā ciudad ñúcuán.

²¹ Nūcuán de nchivī ndéé Judea, ná cúnu ji caa ji yucu quīhīn ji. De nchivī ndéé Jerusalén, ná quée ji quīhīn ji. De nchivī ndéé jondē rancho, mā nándicó ji ciudad.

²² Chi ndá quīvī ñúcuán cuāha Yāā Dios castigo nūū nchivī jā síquī cuāchi ji, tácuā quee ndaā ndá tūhun jā yósō nūū tutū.

²³ De quīvī ñúcuán nācā ndāhvī ndoho ndá ñahan ñúhún sēhe, jín ñahan ndéca ñiquín, chi mā cúú cunu ñamā ña. Chi xēen ndasí coo tūndóhó inī ñayīví, de quiji castigo xēen síquī nchivī yáhá.

²⁴ De sava ji cuū nūū guerra, de sava ji quīhīn preso jondē ndá cā nación. De nchivī ndá cā nación tatúnī nīhin ji nūū nchivī Jerusalén, jondē ndihi tiempo jā jéhe Yāā Dios tūhun jā tátúnī ji.

Nāsa coo quīvī tá nenda Yāā nī nduu tēe
(Mt. 24.29-35, 42-44; Mr. 13.24-37)

²⁵ Nūcuán de coo seña nūū ncandī jín nūū yōō jín nūū tiūūn. De inī ñayīví de quiji tūndóhó xēen síquī nchivī ndācá nación. De cunéhén inī ji de cuyūhú ji jā nihin xēen mar de scuísō ndasí ndute mar.

²⁶ De cuū sóo sava nchivī jā cuyūhú ji jā ndétu ji ndācá tūndóhó jā quiji síquī ñayīví. De jondē ndācá jā jíca andiví chi quisi.

²⁷ Nūcuán de cunī ndá nchivī nūū maá nī, Yāā nī nduu tēe, nenda nī jín vīcō, de cundiso nī cuāhā poder, de viī ndasí cuáhnú nī.

28 De tá nī nquijéhé ndá tiñu yáhá, de ndeé coo inī ndá nú, de cunuū nū andiví, chi ja ñatin scácu yā ndá nú, ncachī yā jín ndá dē.

29 De suni nī ncāhān yā tūhun yátá yáhá: Cūndéhé ndá nú nāsa sáhá ñutun higo jín ndá cā ñutun.

30 Tá jínī ndá nú jā ní nquijéhé nácōco yūcū ji, de ja jínī nū ja nī ncuñatin tiempo ihní.

31 De suni sūcuán tá cunī ndá nú jā ní nquijéhé ndá tiñu yáhá, ñúcuán de jīcūhun inī nū ja nī ncuñatin quīvī tatúnī Yāa Dios.

32 De ndāā cáhān ni jín ndá nú jā má cúū ndihi nchivī jā cunī ndá tūndóhó yáhá, chi jondē quee ndāā ndihi tá ncachī ni.

33 Andiví jín ñayīví chi naā, sochi ndācá tūhun cáhān ni mā náā, chi quee ndāā ndihi.

34 De coto má stívī ndá nú maá nú jā sáhá nú ndá cuāchi, jín jā jīni nú, jín jā cutéñú nú jín ndācá jā cutecū nū, tácuā mā quījī quīvī ñúcuán iin sanaā-ni sīquī nū.

35 Chi tá cúu nū nū iin trampa, sūcuán jīnū tūndóhó sīquī nchivī jā ndeé ní cáhnú ñayīví.

36 Tú sūcuán de ndito coo nú, de nínī cācān táhvī nū, tácuā cuu cācu nú nū ndācá tūndóhó jā quiji, de cuu cuiñi nú nū maá nī, Yāa nī nduu tēe, ncachī yā.

37 De ndiquivī stéhēn yā tūhun inī templo, de ndācá jacuāā nī jēndōo yā yucu nání Olivos.

38 De ndācá stēēn nehēn quījī ndá nchivī nū yā inī templo jā cunini ji tūhun stéhēn yā.

22

Jā ní scáni táhán ndá dē tūhun jā tiin dē Jesús

(Mt. 26.1-5, 14-16; Mr. 14.1-2, 10-11; Jn. 11.45-53)

1 Ñúcuán de nī ncuñatin vico pascua jā yájī nchivī stātīlā jāá nduú nā levadura yíhí.

2 De ndá sūtū cúñáhnú jín ndá tēe stéhēn ley janahán, nī nducú yuhū dē modo nāsa cahñī dē Jesús, chi yuhū ndá dē jā quītī inī nchivī.

3 De nī nguīvi Satanás inī ánō Judas jā nastúu dē yā. De suni nání dē Iscariote, de cúu dē iin táhán ndihúxī ūū tēe apóstol.

4 De nī jēhēn dē nī natúhún dē jín ndá sūtū cúñáhnú jín ndá tēe ndíso tíñú inī templo jā nāsa nastúu dē yā nū ndá tēe ñúcuán.

5 De nī ncusiī inī ndá dē, de nī nquee yuhū dē jā cuāha dē xūhún nū Judas.

6 De nī jetáhvī Judas, de nī nducú dē modo nāsa nastúu yuhū dē yā hora jāá nduú nā nchivī íyó.

Jā ní jaquīn yā Cena yā

(Mt. 26.17-29; Mr. 14.12-25; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

7 De nī nquenda maá quīvī vico jā yájī nchivī stātīlā jāá nduú nā levadura yíhí, de suni quīvī ñúcuán jáhnī ji ticāchí lúlí tá cúu nū ní ndacu Yāa Dios jā sáhá ji vico pascua.

8 De Jesús nī ntají yā Pedro jín Juan quīhīn dē, de nī ncāhān yā jín dē: Cuáhán dē sáhá tūha nú jā cuxíní ó vico pascua, ncachī yā.

9 De nī jīcā tūhún ndúū dē yā: ¿Ní cúu nū cúnī ní jā quísáhá tūha sá? ncachī dē.

10 De nī ncāhān yā jín dē: Cuáhán ndúū nū ñū ñúcuán de tá nī nguīvi nú de jēcutáhán nú jín iin tēe ndíso quīyi ndute. De cuniquīn nū dē quīhīn nū jín dē vehe nū ndīvi dē.

11 De cáhān nū jín tēe xívēhe ñúcuán: Vāji sá cáchī Maestro: ¿Ní iin cuarto vehe ní cuāha nú ní jā cuxíní yā vico pascua jín ndá tēe scuáha jín yā? cachī nū.

12 Ñúcuán de stéhēn dē iin cuarto cáhnú jondē xīnī vēhé nū ja íyó tūha, de ñúcuán sáhá tūha nú jā cuxíní ó, ncachī yā.

13 De cuāhān ndúū dē, de nī nīhīn dē tá cúu nū ní ncachī yā. De nī nsáhá tūha dē jā cuxíní yā vico pascua.

14 Ñúcuán de nī nquenda hora jā cuxíní, de nī nquenda Jesús, de nī jēcundeē yā nū mesa jín ndá tēe cúu apóstol.

15 De nī ncāhān yā jín ndá dē: Nī ncuu ndasí inī ni jā cuxíní nī jín ndá nú vico pascua yáhá, mitan ncháha ca cuū ni.

16 Chi cáhān ni jín nú jā má cājí cuitī cā ni vico pascua, chi jondē tá quenda quīvī jā tatúnī Yāa Dios ní ñayīví, sá de cajī tucu nī, ncachī yā.

17 De nī nquehen yā iin vaso ndūxi uva, de xihna cā nī nacuetáhvī yā nū Tatá yā,

de nī ncāhān yā: Quehen ndá nú vaso yáhá, de coho nú jíin táhán nú.

¹⁸ Chi cáhān ni jíin ndá nú jā jondē mitan de mā cōhó cā ni ndūxi uva, chi jondē quenda quivī jā tatúnī Yāa Dios ní ñayivī, sá de coho tucu nī, ncachī yā.

¹⁹ De nī nquehen yā stātīlā, de nī nacuetáhvī yā, de nī scuáchi yā, de nī jēhe yā nūū ndá dē. De nī ncāhān yā: Yáhá cúu yiqui cúñu nī jā sōcō ni jā chunáá nī cuāchi ndá nú. De níni cajī ndá nú súcuán jā nūcūhun inī nū jā ní jīhī ni jā jēhē nū, ncachī yā.

²⁰ De suni súcuán nī nsāhá yā jíin vaso ndūxi uva, tá nī ncuu nī ncuxínī yā. De nī ncāhān yā: Yáhá cúu níñi ni jā sōcō ni jā cúu trátū jeé, de cati jā ndundoo cuāchi ndá nú.

²¹ De mitan chi tēe nastúu nduhū, ndéē dē jíin nī nūū mesa yáhá.

²² Chi nduhū, Yāa nī nduu tēe, jāndāá cúu jā quihīn ni cuū ni, tá cúu nūū ní nsāhá ndāá Yāa Dios jā súcuán coo. De nācā xēen cundoho tēe jā nastúu nduhū, ncachī yā.

²³ Ñúcuán de nī nquijéhé ndá dē jíicā tūhún táhán dē ní iin dē cúu jā nastúu dē yā.

Jā ní ncāhān ndá dē sīquī ní iin dē cúñáhnú cā

²⁴ Ñúcuán de nī ncāhān ndasí ndá dē sīquī ní iin dē cúñáhnú cā nūū táhán dē.

²⁵ De nī ncāhān Jesús jíin ndá dē: Rey ndācá nación chi ndácu nīhin ndá dē tiñu nūū nchivī jā tíin dē, de cáhān ndá ji jā tēe sáhá vāha cúu ndá tēe jā cúñáhnú nūū ji.

²⁶ Sochi ndá máá nú, chi mā cōó nú súcuán. Chi tú ní iin nú cúñáhnú cā, de sa nasāhá lulí nú maá nú. De tú ní iin nú ndácu tiñu, de sa nasāhá nú maá nú tēe jā jétíñú táhán.

²⁷ ¿De ní iin cúu jā cúñáhnú cā, á tēe yájī nūū mesa, á tēe jáni cōhō? ¿A nsūú tēe jā yájī nūū mesa cúu jā cúñáhnú cā? Sochi nduhū, nsūú súcuán cúu nī, chi nī nasāhá nī maá nī tá cúu tēe jā jétíñú nchivī, chi vāji nī sáhá nī jā nīhīn táhvī ji.

²⁸ De ndá máá nú cúu tēe jā níni íyó jíin nī ndācá quivī jā ndóho nī tūndóhó.

²⁹ Túsaá de tá cúu nūū ní nsāhá Tatá nī jā tatúnī ni, suni súcuán sáhá nī jā tatúnī ndá nú.

³⁰ De cajī ndá nú coho nú jíin nī inī ñuū nūū tatúnī ni. De cundeē nū iin mesa

jā sáhá ndāá nū tiñu ndihúxī ūū tatā Israel, ncachī yā.

Jā ní ncachī yā jā yūhú Pedro cáhān dē jā jíin dē yā

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Jn. 13.36-38)

³¹ De suni nī ncāhān maá Jētohō ō jíin Simón Pedro: Simón, cunini nú, chi nī jíicān Satanás ndá nú jā coto túnī ji ndóhó tá cúu nūū síjin trigo, de stúu ní iin nú cúu modo paja jā nayūhú nú, de ní iin nú cúu modo trigo jā cándija nīhin nú.

³² De nī jíicān táhvī ni jēhē nū, tácuā mā náyūhú nú jā má cándija cā nū. De tá nī nacani tucu inī nū, de scúja nú inī ndá táhán nú jíin tūhun nī, ncachī yā.

³³ De nī ncāhān dē jíin yā: Señor, ja íyó tūha sá jā quihīn sá jíin ní vecāa vísō ná cúu sá jíin ní, ncachī dē.

³⁴ De nī ncāhān yā: Pedro, cáhān ni jíin nú jā jondē ncháha ca cana lohló mitan, de yūhú nú jā tiin nchivī ndóhó, de cachī nū ūnī vuelta jāá nduú jíin nū nduhū, ncachī yā.

Jā ní ncuñatin cunī yā tūndóhó

³⁵ Ñúcuán de nī jíicā tūhún yā ndá dē: Tá nī ntajī nī ndá nú nī jēhēn nū jāá nduú ní ndíso nú ñunu ni itīn xūhún ni níjān, ¿de á nī íyo iin jā ní ncumanī nūū nū? ncachī yā. De nī ncāhān ndá dē: Ni iin nduú ní ncumanī.

³⁶ De nī ncāhān yā: Sochi mitan de sa cáhān ni jā cundiso nú ñunu nú, de saá-ni itīn xūhún. De tēe jāá nduú névāha espada jā coto dē maá dē, ná xícó dē sōo dē de quehen dē.

³⁷ Chi cáhān ni jíin ndá nú jā quiji quivī jā cundoho ó tūndóhó, chi cánuú quee ndāá tūhun yáhá jā cáhān nūū tutū sīquī ni: Sáhá nchivī jíin yā tá cúu nūū sáhá ji jíin ndá tēe sáhá cuāchi xēen, cáchī tutū. Chi ndācá tūhun yósō ñúcuán jā cáhān sīquī ni, quee ndāá ndihi, ncachī yā.

³⁸ Ñúcuán de nī ncāhān ndá dē: Señor, yáhá íyó ūū espada, ncachī dē. De nī ncāhān yā jíin ndá dē: Ja ndóo cā yáhá-ni, ncachī yā.

Jā ní jíicān táhvī yā nūū huerto Getsemaní
(Mt. 26.36-46; Mr. 14.32-42)

39 De nī nquee yā cuāhān yā yucu Olivos, tá-ni sáhá yā. De ndá tēe scuáha jíin yā, nī jēcuniquīn dē yā cuāhān dē jíin yā.

40 De tá nī nquenda yā ñúcuán, de nī ncāhān yā jíin dē: Cācān táhvī ndá nú jā chindeé yā ndóhó jā má sáhá nú cuāchi tá coto túnī jānehén ndóhó, ncachī yā.

41 De nī jica yā jacū nūū ndá dē, tá iin medida jā quenda yūū jā squéne ó. De nī jēcuiñi jítí yā, de nī jīcān táhvī yā suha:

42 Tatá, tú cúnī ní de sáhá jíyo ní tündóhó yáhá jā má quíjí sīquī sá. Sochi nsúū jā cúnī maá sá, chi jā cúnī maá ní ná cóo, ncachī yā.

43 De nī nquenda iin ángel andiví nūū yā, de nī jēhe fuerza nūū yā.

44 De ndóho yā chi cúcuécá ndasí inī yā jā quiji tündóhó sīquī yā, de nī nducú ndéé cā yā nī jīcān táhvī yā. De nī jēhe tāān yā, de tóo nūū ñūhún modo yúyú náhnú nīñi.

45 De tá nī nacuiñi yā jā ní jīcān táhvī yā, de nī nenda yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā. De nī jinī yā jā quíxīn ndá dē, chi nduú cā íyo ndeé inī dē cācān táhvī dē sīquī jā cúcuécá ndasí inī dē.

46 De nī ncāhān yā jíin dē: ¿Nūcu quíxīn ndá nú? Nacōo de cācān táhvī nū jā chindeé yā ndóhó jā má sáhá nú cuāchi jā coto túnī jānehén ndóhó, ncachī yā.

Jā ní ntiin ndá dē Jesús

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Jn. 18.2-11)

47 De juni cāhān cā yā súcuán, de nī nquenda cuāhā nchivī. De tēe nání Judas, iin táhán jā úxī ūū tēe scuáha jíin yā, yósō nūū dē nūū nchivī vāji dē. De nī nquenda dē jondē nūū Jesús, de nī ntechuhú dē yā, de súcuán nī nastúu dē yā.

48 De nī ncāhān Jesús jíin dē: Judas, ¿á jíin jā téchuhú nú nduhū cúu jā nastúu nú nduhū, Yāā nī nduu tēe? ncachī yā.

49 De ndá tēe íyó jíin yā, nī jinī dē jā súcuán nī nquijéhé cúu, de nī ncāhān dē jíin yā: Señor, ¿á nenda ndá sá sīquī ndá dē jíin espada? ncachī dē.

50 De iin dē nī stácuéhé dē mozo maá sūtū cúñáhnú cā, chi nī jehndē dē sōho lado cuáhá.

51 De nī ncāhān Jesús: Siáā, ná jécuiñi, ncachī yā. De nī ntee yā ndahá yā sōho mozo, de nī nasáhá vāha yā dē.

52 Sá de nī ncāhān yā jíin ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ndíso tíñú inī templo jíin ndá tēe ñáhnú jā ní nquenda ndá dē jā tiin dē yā: ¿De va tēe cuíhná cúu nī jā vāji ndá nú sīquī ní jíin machete jíin ñutun, á naá cúu?

53 Ndācá quívi nī íyo nī jíin ndá nú inī templo cāhnú, de nduú ní ntiin ndá nú nduhū. De mitan de nī nquenda hora jā tiin nú nduhū jíin jā sáhá nú ndá tíñu jā ndácu jānehén jā ndéé nūū neē, ncachī yā.

Jā ní ncachī Pedro jāá nduú jíin dē yā

(Mt. 26.57-58, 69-75; Mr. 14.53-54, 66-72; Jn. 18.12-18, 25-27)

54 De nī ntiin ndá dē yā cuāhān dē jíin yā vehe sūtū cúñáhnú cā. De Pedro chi jíicá-ni níquīn dē yā.

55 De ndá policía nī stáhān dē ñuhūn inī patio, de nī jíicó nduú dē yúñuhūn ndéé dē. De suni nī jécundeē Pedro jíin ndá dē.

56 De iin ñahan sátiñú vehe ñúcuán, nī jinī ña nūū dē jā ndéé dē yúñuhūn. De nī ndēhé vāha ña nūū dē, de nī ncāhān ña: Tēe yáhá chi suni nī jica dē jíin tēe ñúcuán, ncachī ña.

57 De maá dē nduú ní ncáchī dē, chi nī ncāhān dē: Nduú jíin ní tēe ñúcuán tíhī, ncachī dē.

58 De nī ncunúú jacū cā, de nī jinī tucu incā dē nūū Pedro, de nī ncāhān dē: Ndóhó chi suni táhán ndá tēe ñúcuán cúu nú, ncachī dē. De nī ncāhān Pedro: Nsúú cúu ní lílū, ncachī dē.

59 De nī ncuu tá iin hora cā, de nī ncāhān nihin incā dē: Jāndāā ndija jā tēe yáhá nī jica dē jíin tēe ñúcuán, chi suni tēe región Galilea cúu dē, ncachī dē.

60 De nī ncāhān Pedro: Nduú jíin cuitī ní nā tūhun cāhān nū lílū, ncachī dē. De juni súcuán cāhān cā dē, de nī ncana-ni lohló.

61 Ñúcuán de nī ndicó cóto maá Jētohō ō, de nī ndēhé yā nūū Pedro. De nī nūcūhun inī dē tūhun jā ní ncāhān yā jíin dē: Jondē tá ncháha ca cana lohló, de yūhú nú de cachī nū ūñi vuelta jāá nduú jíin nū nduhū.

62 De nī nquee dē cuāhān dē, de nī jacu ndasí dē jā ní ncachī dē jāá nduú jíin dē yā.

Jā ní nsáhá catá ndá dē nūū yā

(Mt. 26.67-68; Mr. 14.65)

63 De ndá tēe jā jíto Jesús, nī nsáhá catá dē nūū yā, de nī ncani dē yā.

⁶⁴ De nī jasī ndá dē nūū yā, de nī ncani dē nūū yā, de nī ncāhān dē: Cachī, ní iin cúu jā ní ncani ndóhó, ncachī dē.

⁶⁵ De cuāhā cā tūhun súcuán nī ncāhān nāvāha ndá dē nūū yā.

Jā ní tñi Jesús nūū junta ndá tēe cúñáhnú cā
(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Jn. 18.19-24)

⁶⁶ De tá nī ncutijīn, de nī ncutútú ndá tēe ñáhnú jā ndácu nūū nchivī hebreo, jíin ndá sūtū cúñáhnú, jíin ndá tēe stéhēn ley janahán. De cuāhān ndá dē jíin yā nūū junta, de ñúcuán de nī jīcā tūhún dē yā:

⁶⁷ Cachī, ¿á maá nú cúu Cristo jā ní ntají Yāa Dios? ncachī dē. De nī ncāhān yā jíin dē: Vísō ná cáchī ní jā suu nī cúu, de mā cándíja cuitī ndá nú.

⁶⁸ De saá-ni tú cātūhún maá nī ndá ndóhó, de suni mā scócoo nú nūū ni, ni mā siáa nū nduhū.

⁶⁹ De nduhū, Yāa nī nduu tēe, ndācá quīvī jā quiji de cundeē ni lado cuáhá maá Yāa íyó poder, ncachī yā.

⁷⁰ Ñúcuán de ndihi dē nī jīcā tūhún dē yā: ¿De á maá nú cúu Sēhe Yāa Dios túsaá? ncachī dē. De nī ncāhān yā jíin dē: Suu cúu nī, tá cúu nūū cáhān ndá nú, ncachī yā.

⁷¹ Ñúcuán de nī ncāhān ndá dē: ¿Nā tes-tigo cā jíni ñúhún ó túsaá? Chi nī jini ndācá ó jíin yuhú maá dē jā cáhān nāvāha dē jā cúu dē Sēhe Yāa Dios, ncachī ndá dē.

23

Jā ní tñi Jesús nūū Pilato

(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Jn. 18.28-38)

¹ Ñúcuán de nī nacuiñi ndihi ndá dē, de cuāhān dē jíin yā nūū Pilato.

² De ñúcuán nī nquijéhe ndá dē cáhān tūhún dē cuāchi sīquī yā: Nī nīhīn ndá sá tēe yáhá jā snénda dē nchivī sīquī ndá tēe cúñáhnú. De cáhān dē jāa nduú vāha jā cuāha ndá sá xūhún renta nūū rey nación Roma jā tátúnī nūū nación sá. De suni cáhān dē jā maá dē cúu Cristo, Rey jā ní ntají Yāa Dios, ncachī ndá dē.

³ Ñúcuán de Pilato nī jīcā tūhún dē yā: ¿A maá nú cúu Rey nchivī hebreo? De nī ncāhān yā: Suu cúu nī, tá cúu nūū cáhān nū, ncachī yā.

⁴ De nī ncāhān Pilato jíin ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá nchivī cuāhā: Nduú ní iin tūhun stívī cáhān tēe yáhá jā nīhīn ní cuāchi sīquī dē, ncachī dē.

⁵ De víhī cā nī ncāhān ndá dē: Tēe yáhá snénda ndasí dē nchivī sīquī ndá tēe cúñáhnú jíin tūhun jā stéhēn dē níi Judea. Chi nī nquijéhe dē stéhēn dē jondē Galilea de mitan de jondē yáhá, ncachī dē.

Jā ní tñi Jesús nūū Herodes

⁶ De tá nī jini Pilato jā Galilea cáhān ndá dē, de nī jīcā tūhún dē tú tēe región Galilea cúu yā.

⁷ De tá nī ncachī ndá dē jā cúu yā tēe Galilea, de nī ndacu dē jā ná quíhīn ndá dē jíin yā nūū Herodes, tēe cúu gobernador Galilea. Chi quīvī ñúcuán suni íyó Herodes Jerusalén.

⁸ De tá nī jinī Herodes nūū Jesús, de nī ncusiī ndasí inī dē, chi ja nī ncuu cuāhā tiempo jā cúnī dē cūndehé dē yā. Chi nī nīhīn dē tūhun yā, de ñúhún inī dē jā sáhá yā iin tiñu ñáhnú cunī dē.

⁹ De nī jīcā tūhún dē yā cuāhā tūhun, de nduú ní scócoo yā ni iin tūhun nūū dē.

¹⁰ De suni íñi ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe stéhēn ley janahán, de nīhīn nī ncāhān ndá dē cuāchi sīquī yā.

¹¹ Ñúcuán de Herodes jíin ndá soldado dē nī ncāhān nēhén dē jíin yā, de nī nsáhá catá dē nūū yā, chi nī nchuhun dē yā iin sahma fino jā cúu sahma rey. De Herodes nī ndacu dē jā ná quínasiáha dē yā nūū Pilato.

¹² De maá quīvī ñúcuán nī ndumanī táhán Pilato jíin Herodes, chi quīvī yātā nī nquītī nūū táhán inī ndúū dē.

Jā ní nsáhá ndāā ndá dē jā cahnī dē yā

(Mt. 27.15-26; Mr. 15.6-15; Jn. 18.38-19.16)

¹³ Ñúcuán de nī ncana Pilato ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ndíso tíñú jíin ndá cā nchivī, nī ndutútú jíi.

¹⁴ De nī ncāhān dē: Nī nquisiáha ndá nú tēe yáhá nūū ni, jā cáchī ndá nú jā snénda dē nchivī sīquī gobierno. De ja nī stíchī ní dē, nī jinī jínúū ndá nú. De nduú ní nīhīn ní ni iin cuāchi sīquī dē tá cúu nūū cáhān ndá nú.

15 De ni Herodes nduú ní níhīn dē, chi nī natají tucu dē tēe yáhá nūū ni. Chi nduú ní nsáhá cuitī dē ni iin cuāchi jā cuū dē.

16 Túsaá de ná cuáha nī castigo dē de siáa ni dē quīhīn dē, ncachī Pilato.

17 De íyó costumbre jā ndācá vico pascua siáa Pilato iin preso, nā-ni tēe cúnī nchivī.

18 De ndá nchivī cuāhā, iin nuú nī ncana jee ji: Ná cúu tēe jīñā, de siáa ní Barrabás, ncachī ji.

19 De Barrabás yíhí dē vecāa sīquī jā ní snēnda dē nchivī sīquī gobierno nī ncanāa ji inī ciudad, de nī jahnī dē ndīyi.

20 De Pilato cúnī dē siáa dē Jesús, de nī ncāhān tucu dē jíin nchivī.

21 De víhí cā nī ncana jee ndá ji: Cata caa ní dē yīcā cruz, ná cúu dē, ncachī ji.

22 De nī ncāhān tucu dē jíin ji vuelta ūnī: ¿Nā cuāchi nī nsáhá dē túsaá? Nduú ní níhīn cuitī ni nī iin cuāchi sīquī dē jā cuū dē. Túsaá de ná cuáha nī castigo dē, de siáa ni dē quīhīn dē, ncachī Pilato.

23 Sochi víhí cā nī ncana jee ndá nchivī, de nī ncāhān nīhin ji jā ná cúu yā yīcā cruz. De ndá máa ji jíin ndá sūtū cúñáhnú, nī ncana jee ndasí ji. De nī ncundeé ji nī scáhān ji Pilato jā ná cúu yā.

24 Nūcuán de nī ndacu Pilato jā ná cóo tá cúu nūū cúnī ndá ji.

25 De nī nsiáa dē tēe jā jícān ndá ji, tēe jā yíhí vecāa sīquī jā ní snēnda dē nchivī sīquī gobierno, de nī jahnī dē ndīyi. De nī jēhe dē tūhun jā ná cúu Jesús tá cúu nūū cúnī ji.

Jā ní jata caa dē yā yīcā cruz

(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Jn. 19.17-27)

26 De cuāhān ndá soldado jíin yā jā cahñī dē yā yīcā cruz. De nī níhīn ndá dē iin tēe űūū Cirene, nání dē Simón, vāndiji dē jā ní jēhēn dē rancho. De nī ntee ndá dē tiñū tēe űūcuán jā cuiso dē cruz yā quīhīn dē yātā yā.

27 De cuāhā ndasí nchivī níquīn ji yātā yā cuāhān ji. De suni cuāhā űāhan níquīn űā yā de jácu cóhó űā jā cúcuécá inī űā jēhē yā.

28 De nī ndicó cóto Jesús nūū ndá űā, de nī ncāhān yā: Ndá ndóhó űāhan Jerusalén, mā cuācú nú jēhē nduhū, chi sa jēhē maá nú jíin ndá sēhe nú cuacu nú.

29 Chi quiji quīvī jā coo tūndóhó xēen sīquī nū, de cachī ndá nú: Nācā ndetū ndá űāhan

nūmā, jíin jāá nduú ní scácu sēhe, jíin jāá nduú ní ndéca űīquīn, chi nduú sēhe űā jā tahúhvī inī űā jā ndoho ji, cachī ndá nú.

30 De quīvī űūcuán de quijéhé nchivī cāhān ji jíin ndá yucu: Ndicó cáva sīquī ndá nī tácuca cuū ni. De saá-ni jíin ndá lómō: Casī sīquī ndá nī, cachī ji.

31 Chi tú sáhá xēen ndá ji nduhū jāá nduú nā cuāchi nī, de nā oncā cúu ndá nchivī űūcuán jā má cóo xēen sīquī ji, chi ndihi ji íyó cuāchi, ncachī yā.

32 De suni cuāhān ndá dē jíin ūū tēe jā ní nsáhá cuāchi xēen, jā suni cuū dē jíin yā.

33 De nī nquenda ndá dē lugar jā nání Yiqui Xínī, de űūcuán nī jata caa dē yā yīcā cruz. De suni nī jata caa dē ndūū tēe jā ní nsáhá cuāchi xēen yīcā ūū cā cruz, iin dē lado cuáhá yā, de incā dē lado sátin yā.

34 De juni játa caa ndá dē yā, de nī ncāhān Jesús: Tatá, cune cáhnú inī ní nūū ndá dē, chi nduú jíin dē nā cuá cúu jā sáhá dē, ncachī yā. De nī ntavā ndá soldado suerte sīquī sahma yā, nāsa nīhīn iin iin dē.

35 De íñī ndá nchivī űūcuán, ndéhé ji nūū yā. De ndá tēe ndíso tíñú suni nī ncāhān yīchī dē nī jinī dē yā: Tú incā nchivī nī scácu dē, de ná scácu dē maá dē mitan, de tú ndāa jā Cristo jā ní nacāji Yāa Dios cúu dē, ncachī ndá dē.

36 De saá-ni ndá soldado, nī nsáhá sácá dē yā, chi nī ntandē dē nūū yā, de nī jēhe dē vinagre iyá jā coho yā.

37 De nī ncāhān dē jíin yā: Tú maá nú cúu Rey nchivī hebreo, de scácu nú maá nú, ncachī ndá dē.

38 De suni nī íyo iin tūhun jā ndēē xīnī cruz yā jā cāhān nā sīquī nī jīhī yā, de suha yósō jíin letra griego jíin latín jíin hebreo: Yáhá cúu Rey nchivī hebreo, cáchī.

39 De iin tēe jā ndíta caa jíin yā jā ní nsáhá cuāchi xēen, nī ncāhān nāvāha dē nūū yā: Tú maá nú cúu Cristo, de scácu nú maá nú de suni scácu nú ndūū ni, ncachī dē.

40 Sochi incā dē nī ncāhān dē nūū táhān dē: ¿A nduú yúhú nú Yāa Dios? Chi iin nuū-ni ndóho ó jíin Yāa yáhá.

41 De maá ó chi vātu-ni ndóho ó, chi yáhá níhīn ō castigo sīquī tiñū néhén jā ní nsáhá ó. Sochi Yāa yáhá chi ni iin cuāchi nduú ní nsáhá yā, ncachī dē.

⁴² De nī ncāhān dē jíin yā: Jesús, nūcūhun inī ní sāán tá quenda quīvī jā tatúnī ní, ncachī dē.

⁴³ Ņúcuán de nī ncāhān Jesús jíin dē: Jāndāā cáhān ni jíin nú jā mitan de cundee nū jíin nī andiví nūū viī ndasí cáá, ncachī yā.

Jā ní jīhī Jesús

(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Jn. 19.28-30)

⁴⁴ De nī ncuu tá cahūxī ūū, de nī ncuneē nūí cáhnú jondē cahūnī.

⁴⁵ De nī ncutuún ncandī. De sahma jā ndíta caa jā ndásī cuarto ī inī templo cáhnú, nī ndātā-ni sava sava.

⁴⁶ Ņúcuán de nī ncana jee Jesús: Tatá, naquehen ní ánō sá. De súcuán nī ncāhān yā, de nī jīhī yā-ni.

⁴⁷ De tēe nación Roma jā cúu capitán, nī jinī dē jā súcuán nī ncuu, de nī ncāhān dē jā cúñáhnú ndasí Yāā Dios, de ncachī dē: Jāndāā ndija jā tēe nduú nā cuāchi cúu tēe yáhá, ncachī dē.

⁴⁸ De ndivī nchivī jā íní űúcuán nī jinī ji ndācá jā ní ncuu, de nī ncani ji ndahá ji ndīca ji jā táhúhvī inī ji, de nī ndicó cóo ndá ji cuānohōn ji.

⁴⁹ De ndá nchivī jā jíinī tāhán jíin yā, jíin ndá űahan Galilea jā ní jica jíin yā, íní jíca űa ndéhé űa ndācá jā ní ncuu.

Jā ní nchiyuhū dē Jesús

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Jn. 19.38-42)

⁵⁰ De nī īyo iin tēe vāha tēe ndāā, nání dē José. De tēe űūū Arimatea ndáñūū Judea cúu dē. De cúu dē iin tāhán ndá tēe hebreo jā sáhá junta cúñáhnú cā.

⁵¹ De suni űúhún inī dē jā quiiji quīvī jā tatúnī Yāā Dios, de nduú ní jétahān inī dē jā ní nsáhá ndāā junta jā cuū Jesús.

⁵² De tēe űúcuán nī jēhēn dē nūū Pilato, de nī jīcān dē yiqui cúñu Jesús.

⁵³ De nī snúu dē yā yīcā cruz, de nī nchusúcún dē yā iin sahma cuijín. De nī nchiyuhū dē yā inī iin yavī jā ní ncaān yīcā iin cava, nūū ncháha ca quihi ndīyi.

⁵⁴ De quīvī űúcuán cúu jā sātūha nchivī, chi jañīni űúcuán cúu jā quijéhé quīvī nátātú.

⁵⁵ De ndá űahan jā ní nquiiji jíin yā jondē Galilea, nī jēhēn űa jíin José, de nī jinī űa

yavī cava űúcuán, jíin nāsa nī nchiyuhū ndá dē yā.

⁵⁶ De cuānohōn ndá űa vehe űa, de nī nsáhá tūha űa ndá perfume jíin aceite yūcū jēhēn āsīn. De nī natātú űa quīvī nátātú, tá cúu nūū ndácu ley Yāā Dios.

24

Jā ní natecū Jesús

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Jn. 20.1-10)

¹ De nehēn ndasí quīvī domingo de nī jēhēn ndá űahan űúcuán nūū yíyuhū Jesús, de nēe űa ndá perfume jíin aceite jā ní nsáhá tūha űa. De suni cuāhān sava cā űahan jíin űa.

² De tá nī nquenda ndá űa, de nī jinī űa ja nī ncujiyo yūū jā ndásī yuhú yāvī ndīyi.

³ De nī nquīvī ndá űa yavī, de nduú cā ní jíinī űa yiqui cúñu Jētohō ō Jesús.

⁴ De nī ncunēhēn inī űa ndéhé űa jāā nduú cā ndīyi. Sá de nī jinī űa ūū ángel Yāā Dios jā cáá tá cáá tēe, nī jēcuīñī yā xiín űa, de űúhún yā sahma jā jéndūtē.

⁵ De nī nchūhú ndasí ndá űa, de nī jīquindeyi űa nūū űúhún. De nī ncāhān ndūū ángel űúcuán jíin űa: ¿Nūcu sa nūū yíyuhū ndīyi nānducú ndá nú Yāā tēcū?

⁶ Nduú cā yā yáhá, chi ja nī natecū yā. De nūcūhun inī ndá nú nāsa nī ncāhān yā jíin nú tá nī īyo cā yā jíin nú región Galilea.

⁷ Chi nī ncachī yā jā maá yā, Yāā nī nduū tēe, cánuú natūu yā nūū ndá tēe íyó cuāchi, jā tiin dē yā cahñī dē yā yīcā cruz, de nūū únī quīvī de natecū yā, ncachī ndūū ángel.

⁸ űúcuán de nī nūcūhun inī űa ndá tūhun jā ní ncāhān Jesús.

⁹ De nī nquee ndá űa nūū ní nchiyuhū yā, de cuānohōn űa. De nī nacani űa ndācá tūhun yáhá nūū ndihúxī iin apóstol jíin nūū ndá cā dē.

¹⁰ De ndá űahan jā ní nacani tūhun yáhá nūū ndá tēe apóstol, cúu űa María űūū Magdala, jíin Juana, jíin María naná Jacobo, jíin sava cā űa.

¹¹ Sochī ndá tēe apóstol chi jáni inī dē jā tūhun naā cúu jā cáhān űa, de nduú ní ncándíja dē.

¹² De vísō súcuán de nī nquee Pedro, de jíinu dē cuāndéhé dē nūū ní nchiyuhū yā. De nī jito nihni dē inī yavī, de nī jinī dē jā maá-ni cā sahma cuijín cáá. De cuānohōn

dē vehe dē, de sáhvi inī dē nī jinī dē jāá nduú cā yā.

Jā ní natúhún yā jín ūū dē ichi cuáhān Emaús
(Mr. 16.12-13)

¹³ De suu quivī ñúcuán cuáhān ūū táhān dē iin ñuū nání Emaús, jā nēe tá ūxī iin kilómetro jín ciudad Jerusalén.

¹⁴ De natúhún ndúū dē sīquī ndācá tiñu jā ní ncuu ñúcuán.

¹⁵ De juni natúhún dē de jícā tūhún táhān de, de maá Jesús nī ncuñatin yā yātā dē, de jícā yā cuáhān yā jín dē.

¹⁶ De nī nsāhá jín dē jāá nduú ní nácunī dē yā visō ndéhé dē nūū yā.

¹⁷ De nī ncāhān yā jín dē: ¿Nā tūhun cúu jā natúhún ndúū nū juni jícā nú? ¿De nājēhē cúu jā cúcuécá inī nū? ncachī yā.

¹⁸ De iin dē jā nání Cleofas nī ncāhān jín yā: Ndihi cuitī nchivī jínī ji ndācá tiñu jā ní ncuu inī Jerusalén ndá quivī yáhá. ¿De á mátúhún-ni ní cúu jā ní nquenda ní yáhá jāá nduú jínī ní nā cuá cúu jā ní ncuu? ncachī dē.

¹⁹ De nī jīcā tūhún yā dē: ¿De nā cuá cúu jā ní ncuu? ncachī yā. De nī ncāhān ndúū dē jín yā: Jesús tēe ñuū Nazaret, nī nacani yā tūhun Yāā Dios, de jín poder Yāā Dios nī nsāhá yā ndá tiñu ñáhnú de nī nacani yā tūhun, nī jinī Yāā Dios jín ndá nchivī.

²⁰ De ndá sūtū cúñáhnú jín ndá tēe cúñáhnú nūū sá, nī nastúu ndá dē yā nūū ndá tēe Roma, de nī nsāhá ndāā ndá tēe ñúcuán jā cuū yā yīcā cruz.

²¹ De ndá máá sá chi nī ñūhun inī sá jā maá yā scácu nchivī nación maá sá Israel nūū nchivī Roma nícu. De sīquī ndá tiñu yáhá, de íyó incā tūhun. Chi mitan ja íyó ūnī quivī jā ní jīhī yā.

²² De sava ñahan jā jínī táhān sá jín, nī nacani ña iin tūhun jā sáhvi ndasí inī sá, chi nī ncachī ña jā ní natecū yā. Chi nehēn ndasí nī jēhēn ndá ña yavī ndīyi ñúcuán.

²³ De nduú cā ní jínī ña yiqui cúñu yā. De nī nenda ndá ña nūū ndá sá, de nī ncachī ña jā ní jinī ña ūū ángel Yāā Dios nī nquenda nūū ña, de nī ncachī ángel jā ní natecū Jesús.

²⁴ Sá de nī jēhēn sava táhān sá yavī ndīyi, de nī jinī dē jā sūcuán íyó tá cúu nūū ní

ncāhān ndá ña, sochi nduú ní jínī cuitī ndá dē nūū yā, ncachī ndúū dē.

²⁵ Ñúcuán de nī ncāhān maá yā jín dē: Tēe jāá nduú jícūhun cuitī inī cúu ndúū nū. Nācā ūhvī cándíja nú ndācá tūhun Cristo jā ní ncāhān ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán.

²⁶ ¿A nduú cánuú jā sūcuán ndoho Cristo ndācá tūndóhó yáhá, de sá de quīnohōn yā nūū vīi ndasí nduñáhnú yā? ncachī yā.

²⁷ De nī nacani cájí yā ndá tūhun jā yósō nūū tutū īī jā cáhān sīquī maá yā. De nī nquijéhé yā jín tūhun jā ní ntee Moisés, de nī ncāhān cā yā tūhun jā ní ntee ndá cā tēe nī nacani tūhun yā janahán.

²⁸ De tá nī jinū ndá dē ñuū nūū cuáhān dē, de Jesús nī nsāhá yā-ni jā quíhīn cā yā.

²⁹ De nī ndeē tuu ndúū dē yā, nī ncāhān dē jín yā: Ndōo ní vehe sá, chi ja nī ñini de ja ñatin cuaā, ncachī dē. Ñúcuán de nī nquivī yā jā quendōo yā jín dē.

³⁰ De tá nī jēcundeē yā nūū mesa jā cajī yā jín dē, de nī nquehen yā stāā, de nī nacuetáhvī yā, de nī scuáchi yā, de nī jēhe yā nūū ndúū dē.

³¹ De jā sáhá yā sūcuán, de modo jā ní nune tīnūú dē, de nī nacunī dē yā. De nī ndoñúhún yā-ni nūū dē cuáhān yā.

³² De nī ncāhān ndúū maá dē: Jāndāā jā ní ncusiī ndasí inī ō tá nī nacani yā tūhun nūū ō ichi, de nī ncachī tūhun cájí yā nāsa cáhān tutū īī, ncachī dē.

³³ Ñúcuán de ñamā nī naquehen ndúū dē ichi cuānohōn dē Jerusalén. De nī naquetáhān dē jín ndihúxī iin apóstol, íyó tutú dē jín sava cā táhān dē.

³⁴ De nī ncāhān ndá tēe íyó tutú: Jāndāā ndija jā ní natecū Jētohō ō, de nī nenda nijīn yā nūū Simón, ncachī ndá dē.

³⁵ Sá de ndúū tēe ñúcuán nī nacani dē tūhun nāsa nī nquetáhān dē jín yā ichi, jín nāsa nī nacunī dē yā tá nī scuáchi yā stāā.

Jā ní nenda yā nūū ndá tēe scuáha jín yā
(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Jn. 20.19-23)

³⁶ De juni sūcuán cáhān cā dē ndá tūhun yáhá, de nī jēcuiñī ndeē-ni maá Jesús māñú ndá dē. De nī ncāhān yā jín dē: Coon deé coo siī inī ndá nú, ncachī yā.

³⁷ De nī nchūhú ndasí ndá dē nī jinī dē yā, chi nī jani inī dē jā ánō cúu yā.

38 De nī ncāhān yā jíin ndá dē: ¿Nūcu yúhú ndá nú, de nūcu jáni síquí inī nū sūcuán?

39 Cūndēhé ndahá nī jíin jēhē ni, de cunī nū jā maá nī cúu. Tiin nduhū de cunī nū, chi iin ánō nduú névāha cūñu ni yiqui tá cúu nūū ndéhé nú jā névāha maá nī, ncachī yā.

40 De tá nī ncāhān yā sūcuán, de nī stéhēn yā ndahá yā jíin jēhē yā nūū ní nchīhi ndūyu cāa.

41 De ndasí nī ncusiī inī ndá dē, de sáhvi inī dē. Sochi ncháha ca candíja vāha dē jā maá yā cúu. De nī ncāhān yā jíin ndá dē: ¿A névāha nú jacū jā cajī ni yáhá? ncachī yā.

42 Nūcuán de nī jēhe ndá dē iin pedazo tiacá távi jíin iin yōcō jā ñúhún ndūxi.

43 De nī nquehen yā, de nī nchajī yā nūū ndá dē.

44 De nī ncāhān yā jíin dē: Ndācá jā ní ndoho nī cúu jā ní ncāhān ni tá nī iyo nī jíin ndá nú saá, jā cánuú quee ndaā ndācá tūhun nī jā yósō nūū tutū ley Moisés, jíin nūū tutū ndá cā tēe nī nacani tūhun Yāa Dios, jíin nūū tutū salmo, ncachī yā.

45 De nī nacune yā jāá ntúnī ndá dē, tácuu jīcūhun inī dē jā cāhān tutū ī.

46 De nī ncāhān yā: Sūcuán yósō nūū tutū jā sūcuán cánuú cundoho nduhū jā cúu nī Cristo, de nūū únī quivī de natecū ni.

47 De cūtē nuu tūhun nī jā cánuú nacani inī nchivī jā sndóo ji cuāchi ji, tácuu cune cáhnú inī Yāa Dios nūū cuáchi ji. De Jerusalén quijéhé cūtē nuu tūhun yáhá, de quīhīn nūū nchivī ndācá nación.

48 De ndá máá nú cúu tēe jā nacani tūhun síquí ndācá jā ní jinī nū.

49 De tetíñú nī Espiritu Santo quiiji yā nūū ndá nú, tá cúu nūū ní nquee yuhú Tatá nī. De quendōo ndá nú Jerusalén cundetū nú jondē nīhīn nū poder Espiritu Santo jā quiiji jondē andiví, ncachī yā.

*Jā ní ndaa yā cuānohōn yā andiví
(Mr. 16.19-20; Hch. 1.9-11)*

50 Nūcuán de nī nquee yā Jerusalén cuāhān yā jíin ndá dē jondē ñuū Betania. De nī nanee yā ndúū ndahá yā, de nī jīcān táhvī yā jēhē ndá dē.

51 De juni jīcān táhvī yā jēhē dē, de nī ncujiyo yā-ni nūū ndá dē, nī ndaa yā cuānohōn yā andiví.

52 De ndá máá dē chi nī nchiñúhún dē yā. Sá de cuānohōn dē Jerusalén, de cúsiī ndasí inī dē.

53 De níní íyó ndá dē inī templo, jīcān táhvī dē de nācuetáhvī dē nūū Yāa Dios. De nī ncuu. Amén.

TUHUN VAHA JA NI NTEE SAN JUAN

Yāa nání Tūhun Yāa Dios nī nduu yā tēe

¹ Jondē jā xíhna ñúhún tá nī jēcōo ndihi jā íyó, de ja íyó Yāa jā nání Tūhun Yāa Dios, chi stéhēn yā ndihi tūhun nāsa Yāa cúu Yāa Dios. De Yāa jā nání Tūhun ndéē yā jín Yāa Dios, de Yāa Dios cúu yā.

² Maá yā ndéē yā jondē jā xíhna ñúhún jín Yāa Dios.

³ De nī nsáhá Yāa Dios jā jín maá yā nī jēcōo ndihi ndácá jā íyó. De mā jēcōo ni iin jā íyó de tú nduú ní nsáhá maá yā.

⁴ Maá yā sáhá jā técū ndihi-ni, de maá yā cúu luz jā stúu inī ánō nchivī, cúu jā sáhá yā jā jícūhun inī ji sīquī Yāa Dios.

⁵ De Yāa cúu luz ñúcuán stúu inī ánō nchivī jáá nduú jica ndāā, de modo jā íyó ji nūū neē. De nchivī jā íyó nūū neē nduú cúu sndáhvā ji luz yā.

⁶ De nī íyo iin tēe jā ní ntají Yāa Dios, nání dē Juan.

⁷ Tēe ñúcuán nī nquiji dē nī nacani cájī dē tūhun maá Yāa cúu luz, tácuca candíja ndácá nchivī jín tūhun cáhān dē.

⁸ Nsūú maá Juan cúu luz ñúcuán, chi cúu dē iin jā ní nacani cájī tūhun maá Yāa cúu luz.

⁹ De Yāa cúu luz ndāā jā stúu inī ánō ndácá nchivī, nī nquiji yā inī ñayíví.

¹⁰ De Yāa ñúcuán jā cúu Tūhun Yāa Dios nī ndeē yā inī ñayíví, de vísō jín maá yā nī nsáhá Yāa Dios ñayíví, sochi nchivī ñayíví nduú ní ncúnī ji cuetáhvī ji jā maá yā cúu.

¹¹ Nī nquiji yā nūū nchivī maá yā nación hebreo, de nchivī ñúcuán nduú ní jétáhvī ji yā.

¹² De vísō súcuán de sava nchivī chi nī jétáhvī ji yā, de nī ncandíja ji jā sáhá yā jēhē ji. De nūū maá ji nī jēhe yā tūhun jā nduu ji sēhe Yāa Dios.

¹³ De jā ndúu ji sēhe Yāa Dios, nsūú jín modo jā cácu nchivī inī ñayíví, ni nsūú sīquī jā cúnī ndá tēe, chi maá Yāa Dios sáhá yā jā ndúu ji sēhe yā.

¹⁴ Maá Yāa jā cúu Tūhun Yāa Dios nī nduu yā tēe, de nī ndeē yā jín ó. De nī jinī ō

jā vii ndasí cúñáhnú yā, chi mátúhún-ni yā cúu Sēhe Yāa cúu Tatá, Yāa cúñáhnú súcuán. De maá-ni jā váha sáhá yā yóhó, de maá-ni tūhun ndāā cáhān yā.

¹⁵ De Juan nī nacani dē tūhun yā, de nī ncāhān dē: Yāa yáhá cúu jā ní ncāhān ni tá nī ncachī ni jā Yāa quiji chi cúñáhnú cā yā nsūú cā nduhū, chi ja íyó yā jondē ncháha ca cacu nī, ncachī dē.

¹⁶ De ndihi ó nī nihīn ō cuāhā ndasí jā váha jā íyó nūū yā, chi maá-ni jā váha sáhá sáhá yā yóhó.

¹⁷ Moisés nī stéhēn dē ley Yāa Dios nūū nchivī janahán, de Jesucristo chi sa sáhá yā jā váha yóhó de stéhēn yā ndácá tūhun ndāā Yāa Dios nūū ō.

¹⁸ Nduú ní jinī cuitī ni iin nchivī nūū Yāa Dios. De mátúhún-ni Sēhe yā jā ndéē yā jín Tatá yā, suu yā nī stéhēn nūū ō nāsa Yāa cúu Yāa Dios.

Tūhun Jesús jā ní ncāhān Juan tēe scuénduté

(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

¹⁹ De nchivī hebreo ciudad Jerusalén, nī ntají ji jacū sūtū jín ndá tēe grupo levita jā ndíso tíñú inī templo cáhnú. De nī nguenda ndá dē nūū Juan tácuca cātúhún dē ní iin cúu Juan de nā tíñu ndíso dē.

²⁰ De Juan cájī nī ncachī dē: Nsūú nduhū cúu Cristo, ncachī dē.

²¹ De nī jicā tūhún tucu ndá dē: ¿Túsaá de ní iin cúu nú? ¿A cúu nú Elías, tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán, á naá cúu? ncachī dē. Nsūú dē cúu nī, ncachī Juan. De nī jicā tūhún tucu ndá dē: ¿Túsaá de á cúu nú tēe nácani tūhun Yāa Dios jā cáchī tutū īī jā quiji? Nduú, ncachī tucu Juan.

²² De nī ncāhān tucu ndá dē: ¿De ní iin cúu nú túsaá? Cachī nūū ndá nī, chi jínī ñúhún jā cachī tūhun nī nūū ndá tēe jā ní ntají nduhū vāji nī. Cachī nā tíñu ndíso nū vii.

²³ De nī ncāhān Juan: Maá nī cúu tēe jā ní ncāhān Isaías, tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán, jā quiji nī cana jee nī jondē nūū ñuhun tíhá. De cáhān ni jín nchivī jā ná sáhá tūha ji maá ji, chi quiji maá Jētohō ō, ncachī Juan.

²⁴ De ndá tēe grupo fariseo cúu jā ní ntají dē ndá tēe jā ní nquiji nūū Juan.

25 De nī jīcā tūhún ndá dē Juan: ¿Túsaá de nūcu scuénduté nú de tú nsūú Cristo ni Elías ni maá tēe jā quiji jā nacani tūhun Yāā Dios cúu nú?

26 De nī ncāhān Juan: Nduhū chi jín ndute scuénduté nī. Sochi māhñú ndá nú íyó iin Yāā jāá nduú jín ndá nú.

27 De Yāā ñúcuán cúu jā ní ncāhān ni jā quiji yā de cúñáhnú cā yā nsūú cā nduhū. Chi nduú cúñáhnú cuitī ni nūū yā, ni jā cuetíñú yā nduhū vísō iin tiñu lúli cā jā nandají nī correa nījān yā, ncachī dē.

28 Súcuán nī ncuu jā ní natúhún ndá dē jín Juan jondē Betábara jā íyó ichi nūū quénda ncandīi yūte Jordán, nūū scuénduté Juan.

Sīquī jā cúu yā Tīcāchī lúli Yāā Dios

29 De quīvī téen de nī jinī Juan nūū Jesús jā vāji yā nūū dē. De nī ncāhān dē jín nchivī: Cūndēhé ndá nú, chi yáhá vāji maá Yāā jā cúu Tīcāchī lúli jā ní ntají Yāā Dios, de cuū yā jā sáhá ndoo yā cuāchi nchivī ñayīví.

30 Yāā yáhá cúu jā ní ncachī ni jā quiji iin Yāā cúñáhnú ndasí, chi ja íyó yā jondē ncháha ca cacu nī.

31 De jondē saá de ncháha ca cunī ni ní iin cúu yā, sochi nī nquiji nī jā scuénduté nī nchivī nación maá ó jín ndute, tácuá stéhēn ni yā nūū ji.

32 De suni nī ncāhān cā dē tūhun yā: Nī jinī ni Espíritu Santo, nī ncuun yā ichi andiví, cáá yā tá cáá paloma, de nī jēcōsō yā xīnī Jesús.

33 De jondē saá de ncháha ca cunī ni jā suu yā cúu. De maá Yāā Dios jā ní ntetíñú yā nduhū jā scuénduté nī jín ndute, nī ncāhān yā jín nī: Tá cunī nū jā cuun Espíritu Santo de jēcōsō xīnī iin tēe, suu tēe ñúcuán cúu Yāā jā cuāha Espíritu Santo jā cundeē inī ánō nchivī, ncachī Yāā Dios.

34 De ja nī jinī ni, de nácani cájí nī tūhun jā maá yā cúu Sēhe Yāā Dios, ncachī Juan.

Tūhun ūū tēe jā ní ncana Jesús xihna cā

35 De incā quīvī téen de Juan íyó tucu dē ñúcuán jín ūū tēe jíca jín dē.

36 De nī jinī dē nūū Jesús jā jíca yā ñúcuán. De nī ncāhān dē: Cūndēhé ndá nú, chi ñúcuán cúu maá Yāā jā cúu Tīcāchī lúli jā ní ntají Yāā Dios.

37 De ndūū tēe jíca jín Juan nī jini dē tūhun yáhá, de nī jēcuniquīn dē Jesús.

38 De nī ndicó cóto Jesús, de nī jinī yā jā níquīn ndūū dē yātā yā. De nī ncāhān yā jín dē: ¿Nā cuá ndúcú ndūū nū? De nī ncāhān dē: Maestro, ¿ní cúu nūū ndéē ní?

39 De nī ncāhān yā: Ná cóhōn de cunī nū, ncachī yā. De nī jēhēn ndūū dē, de nī jinī dē nūū ndéē yā. De nī nguendōo dē jín yā quīvī ñúcuán, chi ja íyó tá cacūmī jañīni.

40 De Andrés, ñanī Simón Pedro, cúu iin dē jā ní jini dē tūhun nī ncāhān Juan de nī jēcuniquīn dē Jesús.

41 De Andrés, ñamā nī jēnanducú dē ñanī dē Simón, de nī ncāhān dē jín: Nī nquetáhán ndá nī jín Mesías, ncachī dē. De tūhun yáhá cáhān: Cristo, Yāā nī ntají Yāā Dios.

42 Ñúcuán de cuānohōn dē nūū Jesús jín ñanī dē Simón. De tá nī jinī Jesús nūū Simón, de nī ncāhān yā: Maá nú cúu Simón sēhe Jonás. De jondē mitan de cunaní nú Cefas, ncachī yā. De tūhun yáhá cáhān: Pedro, de suu cúu yūū.

Jā ní ncana yā Felipe jín Natanael

43 De incā quīvī téen de cunī Jesús quīhīn yā región Galilea. De nī jēcutáhán yā jín Felipe, de nī ncāhān yā jín dē: Cuniquīn nduhū ná cóhōn.

44 De Felipe cúu tēe ñuū Betsaida, jā cúu ñuū Andrés jín Pedro.

45 De nī jēnanducú dē Natanael, de nī ncāhān dē jín: Nī nquetáhán ndá nī jín Yāā jā yósō tūhun yā nūū tutū ley jā ní ntee Moisés, jín nūū tutū jā ní ntee ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán. De Jesús sēhe José ñuū Nazaret cúu yā, ncachī dē.

46 De nī ncāhān Natanael jín dē: ¿De nāsa cúu cúñáhnú iin tēe jā ní ncacu ñuū ndāhvī Nazaret? De nī ncāhān Felipe: Ná cóhōn de cunī nū, ncachī dē.

47 De nī jinī Jesús jā vāji Natanael, de ncāhān yā: Yáhá vāji iin tēe ndāā jā cúu ndija tatā Israel, chí nduú stáhvī cuitī dē, ncachī yā.

48 De nī ncāhān Natanael jín yā: ¿Nāsa jín ní sāán? De nī ncāhān Jesús: Ja nī jinī ni ndóhó jondē ncháha ca cana Felipe ndóhó, tá nī íyo nú jēhē ñutun higo, ncachī yā.

49 Ñúcuán de nī ncāhān Natanael jíin yā: Maestro, maá ní cúu Sēhe Yāā Dios, maá ní cúu Rey nación maá ó Israel, ncachī dē.

50 De nī ncāhān Jesús: ¿A jā ní ncāhān ni jā ní jinī ni ndóhó tá nī iyo nú jēhē ñutun higo, á suu cúu jā ní ncandíja nú nduhū, á naá cúu? Sochi coo tiñu ñáhnú cā cunī nū nsūú cā yáhá, ncachī yā jíin dē.

51 De nī ncāhān cā yā: Jāndáā cāhān ni jíin ndá nú jā jondē mitan de cunī nū jā nune nūū ndēē Yāā Dios andiví, de ndá ángel yā ndaa yā nuu yā nūū nduhū, Yāā nī nduu tēe, ncachī yā.

2

Jā ní jēhēn yā iin vico tándāhá ñuū Caná

1 De nī nchāha ūnī quivī, de nī iyo iin vico tándāhá ñuū Caná ndáñuū Galilea. De ñúcuán íyó naná Jesús.

2 De suni nī ncana nchivī Jesús jíin ndá tēe scuáha jíin yā, nī jēhēn yā vico jíin ndá dē.

3 De nī ndoco vino. De naná Jesús nī ncāhān ña jíin yā: Nī ndoco vino ndá ji, ncachī ña.

4 De nī ncāhān Jesús jíin ña: ¿De nūcu cāhān ní sūcuán jíin sá, naná? Chi ncháha ca quenda quivī jā sáhá sá tiñu ñáhnú, ncachī yā.

5 De naná yā chi nī ncāhān ña jíin ndá nchivī jíicó ndíso cōhō: Sáhá ndá nú ndācá jā cáchī yā nūū nū, ncachī ña.

6 De ñúcuán íyó iñū tinaja yūū jā ñúhun ndute nándahá ndá nchivī hebreo jā ndúndoo ji nūū Yāā Dios. De iin iin tinaja quenda cuhun cūmī xico á ciento litro ndute.

7 De nī ncāhān Jesús jíin nchivī jíicó ndíso cōhō: Chuhun chitú ndá nú ndute tinaja yáhá. De nī nchuhun chitú ndá ji.

8 De nī ncāhān yā: Mitan de tavā ndá nú jacū de quisiáha nú coto túnī tēe cúu encargado vico, ncachī yā. De nī jēsíaha ji nūū dē.

9 De nī jito túnī dē ndute jā ní nduu vino, de nduú jíin dē ní cúu nūū ní ñihīn ndá ji. Chi maá-ni ndá mozo cúu jā jíin, chi maá ji nī ntavā ndute. Ñúcuán de tēe encargado nī ncana dē tēe tándāhá.

10 De nī ncāhān dē: Ndācá nchivī chi xihna cā vino vāha jēhe ji, de tá nī jihī vāha

nchivī íyó vico, de sá de jēhe ji vino jā íyó núu cā. Sochi maá nú tucu nī nsáhá nú, chi jā sándihí de jēhe nú vino jā váha ndasí cā, ncachī dē.

11 Tiñu yáhá jā ní nsáhá Jesús inī ñuū Caná ndáñuū Galilea cúu tiñu ñáhnú jā xihna ñúhún jā ní nsáhá yā jā stēhēn yā poder yā. De sūcuán nī stēhēn yā jā cúñáhnú ndasí yā. De ndá tēe scuáha jíin yā nī ncandíja dē yā.

12 De sá de cuāhān yā ñuū Capernaum jíin naná yā jíin ndá ñanī yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā. De nī ndeē yā ñúcuán jacū quivī.

Jā ní ntavā yā nchivī inī templo

(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)

13 De jā cuacuñatin vico pascua jā sáhá ndá táhán yā hebreo, de cuāhān yā Jerusalén.

14 De inī patio templo cāhnú nī jinī yā ndá nchivī jā xícó stīquī jíin tīcāchī jíin paloma, jíin ndá nchivī sáma xūhún, ndēē ndá ji nūū mesa ji.

15 De jā sūcuán nī jinī yā, de nī nsáhá yā iin cuarta ñii. De nī ntají yā ndācá ji inī templo, jondē jíin tīcāchī jíin stīquī ji. De nī jité yā xūhún nchivī sáma. De nī scócáva yā ndá mesa ji.

16 De nī ncāhān yā jíin nchivī xícó paloma: Tavā ndá quiti yáhá. De mā sáhá nú yāhvi inī vehe Tatá nī, ncachī yā.

17 Ñúcuán de ndá tēe scuáha jíin yā, nī nūcūhun inī dē tūhun yósō nūū tutū ī: Ja ñatin cuū sá jā ndíhvi ndasí inī sá sīquī vehe ní, cáchī yā jíin Tatá yā, cáchī tutū.

18 De ndá táhán yā hebreo nī jíicā tūhún dē yā: ¿De nā tiñu ñáhnú sáhá nú jā stēhēn nū poder nū, de cucáhnú inī ni jā ndíso tíñú nú jā sáhá nú sūcuán? ncachī dē jíin yā.

19 De nī ncāhān yātá yā: Scócáva ndá nú templo yáhá, de nūū únī quivī de nacani nī, ncachī yā.

20 Ñúcuán de nī ncāhān ndá tēe hebreo: Uū xico iñū cuīyā de nī jīnu templo yáhá. De ndóhó, ¿á nūū únī-ni quivī de nacani nú, á naá cúu? ncachī dē.

21 Sochi templo jā ní ncāhān Jesús cúu maá yiqui cúñu yā, chi cahnī nchivī yā de natecū yā nūū únī quivī.

22 Jā ñúcuán cúu jā tá nī natecū yā jā ní jihī yā, de ndá tēe nī scuáha jíin yā nī nūcūhun

inī dē jā ní ncāhān yā tūhun yáhá. De nī ncandíja ndá dē tūhun jā yósō nūū tutū īī, jíín tūhun yáhá jā ní ncāhān Jesús.

Jā jíín Jesús nāsa cáá inī ánō nchivī

²³ De tá íyó Jesús Jerusalén maá vico pas-cua, de cuāhā nchivī nī ncandíja jí jā cúu yā Cristo, chi nī jíín jí ndācá tiñu ñáhnú jā sáhá yā jā stéhēn yā poder yā.

²⁴ Sochi maá Jesús nduú ní jétáhvī yā jí, chi jā jíín yā nāsa cáá inī ánō ndá jí.

²⁵ De nduú jíín ñúhún jā cachī ní iin nchivī nūū yā nāsa íyó ndá nchivī, chi maá yā jā jíín yā nāsa cáá inī ánō jí.

3

Jā ní natúhún Jesús jíín Nicodemo

¹ De íyó iin tēe grupo fariseo, nánī dē Nicodemo, de cúñáhnú dē nūū nchivī nación dē hebreo.

² Tēe yáhá nī nquiji dē nūū Jesús iin jacuáa, de nī ncāhān dē jíín yā: Maestro, jā jíín ndá sá jā maá Yāa Dios nī ntají yā níhín jā stéhēn ní tūhun yā nūū ndá sá. Chi tú nduú íyó Yāa Dios jíín ní, de mā cūū sáhá ní ní iin tiñu ñáhnú tá cúu nūū sáhá ní jā stéhēn ní poder ní, ncachī dē.

³ De nī ncāhān Jesús: Jāndāa cáhān ní jíín nú jā tú mā nácacu jeé iin nchivī, de mā cūū quívi jí ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū jí, ncachī yā jíín dē.

⁴ De nī ncāhān Nicodemo jíín yā: ¿De nāsa cuu nacacu iin tēe de tú ja nī jahnu dē? ¿A cuu nūcūhun tucu dē chíjin naná dē de nacacu tucu dē? ncachī dē.

⁵ De nī ncāhān Jesús: Jāndāa cáhān ní jíín nú jā tú mā nácacu iin nchivī, de mā cūū quívi jí ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū jí. De jā nácacu jí cúu jā ndúndoo cuāchi jí tá cúu nūū sáhá ndute, de cundeē Espíritu Santo inī ánō jí.

⁶ Jā cácu sáhá nchivī, chi sēhe nchivī cúu. Sochi jā cácu sáhá Espíritu yā, chi sēhe yā cúu.

⁷ Mā sáhvi inī nū canī inī nū nāsa cúu tūhun nī ncāhān ní jíín nú jā cánuú nacacu jeé ndá nú.

⁸ De tächī chi quéne ní-ni cúu nūū cúnī maá, de jíín nú jā cáyu, sochi nduú jíín nū ní jondē vāji ní jondē quíhín. De suni súcuán cúu ndācá nchivī jā nácacu sáhá Espíritu,

chi nduú jíín nū nāsa sáhá yā tiñu ñúcuán, ncachī yā.

⁹ De nī jíicā tūhún tucu Nicodemo: ¿De nāsa cúu túsaá?

¹⁰ De nī ncāhān Jesús: Maá nú cúu iin maestro jā cúñáhnú nūū ndá táhán ó Israel, ¿de á nduú jíicūhun inī nū tūhun yáhá, á naá cúu?

¹¹ Jāndāa cáhān ní jíín nú jā tūhun jā jíicūhun inī ní cúu jā cáhān ní jíín nú. De nácani cájí ní síquī tiñu jā ní jíín ní. Sochi nduú cándíja ndá nú tūhun jā cáhān ní.

¹² Chi nī ncāhān ní tūhun nāsa sáhá Yāa Dios inī ñayíví, de nduú cándíja ndá nú. ¿Túsaá de nāsa cuu cándíja nú de tú cáhān ní tūhun nāsa sáhá yā jondē andiví?

¹³ Chi ní iin nduú ní ncāa andiví jā cunī nāsa íyó ñúcuán, chi mátúhún-ni nduhū, Yāa nī nduu tēe. Chi andiví ndéē ní, de nī ncuun ní vāji ní.

¹⁴ De tá cúu nūū ní jata caa Moisés iin cōō cāa, tá nī jica ndá nchivī nūū ñuhun tíhá, suni súcuán maá ní, Yāa nī nduu tēe, cánuú jā cundita caa ní yīcā cruz.

¹⁵ De súcuán cánuú tácuca ndācá nchivī jā cándíja jí jā scácu ní jí, mā tánū tāhvī jí, chi sa cutecū jí níí cání andiví.

Ndasí nī ncundáhvī inī yā nchivī ñayíví

¹⁶ Chi Yāa Dios nī ncundáhvī ndasí inī yā nchivī ñayíví. De jā ñúcuán ní ntají yā Sēhe yā ní nquiji, vísō mátúhún-ni yā íyó, tácuca ndācá nchivī jā cándíja jí jā scácu yā jí, mā tánū tāhvī jí chi sa cutecū jí níí cání andiví.

¹⁷ Chi nduú ní ntají Yāa Dios Sēhe yā inī ñayíví jā stánū tāhvī yā nchivī, chi sa jā scácu yā jí.

¹⁸ Nchivī jā cándíja jí jā scácu yā jí, mā tánū tāhvī jí. Sochi nchivī nduú cándíja, jā ní ntánū tāhvī jí, chi nduú ní ncándíja jí maá Sēhe Yāa Dios, jā mátúhún-ni yā íyó.

¹⁹ Maá Yāa jā stúu inī ánō nchivī, jā ní nguenda yā inī ñayíví. Sochi nchivī ní jétahān cā inī jí caca jí modo nūū neē nsūú cā jā stúu yā inī ánō jí, chi tiñu sáhá jí cúu tiñu néhén. Jā ñúcuán cúu jā tánū tāhvī nchivī jāá nduú cándíja.

²⁰ Chi ndācá nchivī jā sáhá tiñu néhén, nduú jétahān cuitī inī jí luz yā. De nduú jéhe jí tūhun jā stúu yā inī ánō jí, chi nduú cúnī jí jā natūu tiñu néhén jā sáhá jí.

21 Sochi nchivī jā sáhá tiñu ndāā, jéhe ji tūhun jā stúu yā inī ánō ji, tácuā natūu jā ndācá tiñu sáhá ji cúu tiñu jétahān inī Yāā Dios, ncachī yā.

Jā ní ncāhān tucu Juan tūhun Jesús

22 Ñúcuán de Jesús jíin ndá tēe scuáha jíin yā, cuāhān yā región Judea. De nī ndeē yā ñúcuán jacū tiempo jíin ndá dē, de scuénduté ndá dē nchivī.

23 De suni scuénduté Juan, ndeē dē lugar jā nání Enón ñatin ñuū Salim, chi ñúcuán íyó cuāhā ndute. De nī nquiji ndá nchivī nūū dē, de nī scuénduté dē ji.

24 Súcuán nī nsāhá dē jondē ncháha ca quívi dē vecāa.

25 Ñúcuán de sava tēe scuáha jíin Juan ndasí nī ncāhān ndá dē jíin sava táhān dē hebreo sīquī ní iin cúu modo vāha cā jā cuénduté nchivī jā ndundoo ji nūū Yāā Dios.

26 De nī nquiji ndá dē nūū Juan, de nī ncāhān dē: Maestro, tēe jā ní iyo jíin ní yūte Jordán ichi nūū quēnda ncandīi, jā ní nacani ní tūhun dē nūū sá, mitan de scuénduté maá dē, de ndivīi nchivī jéhēn ji nūū dē.

27 De nī ncāhān Juan: Ni iin tēe mā cūú sáhá dē tiñu Yāā Dios de tú mā tétiñú yā dē.

28 Ndá máá nú chi nī jini nú jā ní ncāhān cājī nī jāá nsūú maá nī cúu Cristo, chi cúu nī iin jā ní ntají Yāā Dios jā cosō nūú nacani tūhun jā quiji yā.

29 De tá sáhá nchivī vico tándāhá, de maá tēe tándāhá cúu jā ndéca ñasíhí. De amigo tēe tándāhá chi íyó jíin dē, de níni tūhun cāhān dē. De cúsiī ndasí inī dē jā níni dē tūhun cāhān tēe tándāhá. De saá-ni nduhū, chi cúu nī tá cúu amigo tēe tándāhá. Chi nī nguenda maá Cristo, de cúsiī ndasí inī ni jā níni nī tūhun cāhān yā.

30 De cánuú jā nduñáhnú cā maá yā de nuu cā maá nī, ncachī Juan.

Jā ní nquiji yā jondē nūū sūcún

31 De Yāā jā vāji jondē andiví, cúñáhnú yā nūū ndihi. Chi ndācá jā ní ncacu inī ñayíví yáhá, sēhe ñayíví cúu, de maá-ni tūhun ñayíví cāhān. Sochi Yāā jā vāji ichi andiví, chi cúñáhnú yā nūū ndihi nchivī.

32 De nácani yā tūhun jā ní jinī yā jíin jā ní jini yā. De nchivī chi nduú cándíja ji tūhun cāhān yā.

33 Sochi tú iin nchivī cándíja ji tūhun cāhān yā, suu cúu jā jétúhún ji jā Yāā ndāā cúu Yāā Dios.

34 Chi Yāā jā ní ntají Yāā Dios vāji, chi maá-ni tūhun Yāā Dios cāhān yā. Chi Yāā Dios nduú jéhe yícuāhá yā Espíritu yā nūū Yāā jā ní ntají yā.

35 Maá yā jā cúu yā Tatá, ndasí mánī yā jíin Sēhe yā, de ndivīi nī nchihi yā ndahá Sēhe yā jā tatúnī yā nūū.

36 Nchivī jā cándíja maá Sēhe yā jā scácu yā ji, cutecū ji níí cání andiví. De nchivī jāá nduú cúnī candíja sēhe yā, mā cútecū ji, chi sa cuāha Yāā Dios castigo jā ndoho ji níí cání.

4

Jā ní ncāhān Jesús jíin ñahan Samaria

1 De ndá tēe grupo fariseo, nī nīhīn dē tūhun jā íyó cuāhā cā nchivī scuáha jíin Jesús nsūú cā jíin Juan, jíin jā cuāhā cā nchivī scuénduté yā nsūú cā Juan.

2 Sochi nsūú maá yā cúu jā scuénduté, chi ndá tēe scuáha jíin yā cúu jā scuénduté.

3 De tá nī jinī Jesús jā súcuán nī nīhīn ndá dē tūhun, de nī nquee yā región Judea, de cuānohōn yā región Galilea.

4 De ichi jā nóhōn yā chi yáha región Samaria.

5 De nī nguenda yā iin ñuū región Samaria jā nání Sicar, ñatin ñuhun jā ní jēhe Jacob nūū sēhe dē José jondē janahán.

6 De ñúcuán íyó pozo jā nání pozo Jacob. De nī jēcundeē Jesús xiín pozo ñúcuán, chi nī ncuítá yā jā cuāhān yā ichi. De cúu tá cahūxī ūū.

7 De nī nguenda iin ñahan Samaria, vāji ña jā quehen ña ndute. De nī ncāhān Jesús jíin ña: Cunī mánī ní ndute coho sá, ncachī yā.

8 De ndá tēe scuáha jíin yā, ja cuāhān ndá dē ñuū cuācuēen dē jā caji dē jíin yā.

9 De ñahan Samaria nī ncāhān ña jíin yā: ¿Nūcu jícān ní ndute nūū sá coho ní? Chi tēe hebreo cúu ní, de ñahan Samaria cúu sá, ncachī ña. Súcuán nī ncāhān ña, chi nchivī hebreo nduú cāhān ndá ji jíin nchivī Samaria.

10 De nī ncāhān Jesús: Tú jā jínī ní nāsa cúnī Yāā Dios sāhá yā jā váha níhín, jínī ní iin cúu sāán jā jícān sá ndute nūū ní, ñúcuán de maá ní cācān ní nūū sá, de cuāha sá ndute jā cutecū ní ní cání sāhá, ncachī yā.

11 De nī ncāhān ña jínī yā: Señor, cúnū ndasí pozo yáhá, de nduú ná nēe ní jā tavā ní ndute. ¿Túsaá de ní nīhīn ní ndute jā cutecū sá sāhá?

12 ¿De á cúñáhnú cā maá ní nsūú cā tatá ó Jacob, á naá cúu? Chi maá dē nī sndóo dē pozo yáhá nūū ō. De yáhá nī jīhi maá dē ndute, jínī ndá sēhe dē, jínī ndá quiti ndéca dē, ncachī ña.

13 De nī ncāhān Jesús: Ndācá nchivī jā jíhi ndute yáhá, chi yīchī tucu ji.

14 Sochi nchivī jā coho ndute jā cuāha sá nūū ji, chi mā yīchī cuitī cā ji. Chi ndute jā cuāha sá quene inī ji tá cúu ndute jā quēne nūū ñūhún, de sāhá jā cutecū ji ní cání, ncachī yā jínī ña.

15 De maá ña nduú ní jícūhun inī ña, de nī ncāhān ña jínī yā: Señor, cuāha ní ndute ñúcuán coho sá, tácuā mā yīchī cuitī cā sá, de nī nduú cā jīni ñūhún quiquehen sá ndute pozo yáhá, ncachī ña.

16 De nī ncāhān Jesús jínī ña: Cuácāna ní yīí ní de quiji ní jínī dē, ncachī yā.

17 Nduú nā yīí sá íyó, ncachī ña. De nī ncāhān Jesús: Ndāā cāhān ní jāá nduú nā yīí ní íyó.

18 Chi ja nī íyo ūhūn yīí ní, de tēe ndéca ní mitan chi nsūú yīí ní cúu dē. Yáhá cúu jā ní ncāhān ndāā ní, ncachī yā.

19 De jā súcuán nī ncāhān yā, de nī ncāhān ña: Señor, iin tēe nácani tūhun Yāā Dios cúu ní, jáni inī sá.

20 Ndá ndīyi tatā sá nchivī Samaria, yucu yáhá nī nchiñúhún ji Yāā Dios. Sochi ndá máá ní nchivī hebreo, cāhān ní jā Jerusalén cúu nūū cánuú chiñúhún ó yā, ncachī ña.

21 De nī ncāhān Jesús jínī ña: Nánā, candíja ní tūhun cāhān sá, chi quiji quīvī jāá nsūú yucu yáhá ní nsūú Jerusalén cúu nūū chiñúhún ní maá Yāā cúu Tatá, chi ndīhi-ni lugar de cuu chiñúhún ní yā.

22 Ndá máá ní nchivī Samaria chi nduú jínī ní ní iin cúu jā chíñúhún ní. Sochi ndá máá sá chi jínī sá ní iin cúu jā chíñúhún sá. Chi jondē nūū ndá máá sá nchivī hebreo cúu nūū váji Yāā jā scácu nchivī.

23 De ja nī nguenda quīvī jā ndá nchivī jā chíñúhún Yāā cúu Tatá, mitan de víhí cā chíñúhún ndija ji yā, chi jondē jínī inī jínī ánō ji. Chi maá Tatá súcuán cúnī yā jā chíñúhún nchivī yā.

24 Yāā Dios cúu Espíritu, de nchivī jā cúnī ji chíñúhún ji yā, cánuú jā chíñúhún ndija ji yā jondē jínī inī jínī ánō ji, ncachī yā.

25 De nī ncāhān tucu ña: Jínī sá jā quiji Mesías jā cúu Cristo, Yāā jā tají Yāā Dios. De tá quenda maá yā, de stéhēn cājī yā ndācá tūhun nūū ō.

26 De nī ncāhān Jesús: Maá sá jā cāhān sá jínī ní, suu sá cúu Yāā ñúcuán.

27 De juni cāhān cā yā súcuán, de nī nenda ndá tēe scuáha jínī yā. De sáhvi inī ndá dē ndéhé dē jā nátúhún yā jínī ñahan ñúcuán. De ni iin dē nduú ní jícā tūhún dē yā naá cúu jā jícā tūhún yā ña á naá cúu jā nátúhún yā jínī ña.

28 Ñúcuán de nī sndóo ña quīyi ña, de cuāhān ña jondē ñuū. De nī ncāhān ña jínī ndá nchivī ñúcuán:

29 Nehēn ndá nú ná cóhōn de cunī nū iin tēe jā ní ncachī ndīhi ndācá jā ní nsāhá nī. Sanaā de maá yā cúu Cristo jā ndétu ó jā quiji, ncachī ña.

30 Ñúcuán de nī nquee ndá ji ñuū, de cuāhān ji nūū íyó Jesús.

31 De juni cuāhān ndá ji nūū yā, de ndá tēe scuáha jínī yā nī ncāhān ndāhvī dē jínī yā: Maestro, cajī ní stāā viī, ncachī dē.

32 De nī ncāhān yā jínī ndá dē: Íyó stāā cajī ní jāá nduú jínī ndá nú nāsa cúu, ncachī yā.

33 Ñúcuán de ndá tēe scuáha jínī yā nī jícā tūhún táhān ndá de: ¿A ja nī nquisiáha iin nchivī jā ní nchajī yā, á naá cúu? ncachī dē.

34 De nī ncāhān Jesús: Jā ní ncachī ní jā íyó jā cajī ní cúu jā cúsiī inī ní sáhá nī tiñu cúnī Yāā nī ntají nduhū vāji nī, jínī jā sínu nī tiñu jā ní jēhe yā nūū ní.

35 De cāhān ndá nú jā cúmanī cūmī cā yōō de tēhndē trigo. Sochi nduhū chi cāhān ní jínī nú: Cūndéhé ndá nú, chi nchivī cuāhā cúu ji tá cúu trigo jā ní ncuaān jā tēhndē, chi ja íyó tūha ji candíja ji nduhū.

36 De ndá tēe scándíja nchivī, cúu dē tá cúu tēe jēhndē trigo, de nīhīn dē yāhvi dē. De jā nástútú ndá dē nchivī cúu jā cutecū ji níí

cání andiví. De ndá tēe jā scútē nuu tūhun nī xihna cā, cúu dē modo tēe jítē trigo, de inuú-ni cusíi iní dē jíin ndá cā tēe jā stéhēn cā sīquí ñúcuán.

³⁷ Chi ndāā cáhān iin tūhun: Iin tēe jítē, de incā tēe nástútú, cáchī.

³⁸ De jā suu cúu jā ní ntají nī ndá ndóhó jā scándíja nú nchiví ja nī jini tūhun nī nī nacani incā tēe. Chi ndá cā tēe chi ja nī nacani dē tūhun nūū nchiví, de ndá máá nú chi modo jā nástútú nú ji cúu jā scándíja nú ji, ncachī yā.

³⁹ De cuāhā nchiví Samaria jā ndēē ñuū ñúcuán, nī ncandíja ji Jesús jā ní jini ji tūhun jā ní ncāhān ñahan ñúcuán. Chi nī ncāhān ña jā ní ncachī yā ndihi ndācá jā ní nsāhá ña.

⁴⁰ Jā suu cúu jā ndá nchiví Samaria ñúcuán nī nquenda ji nūū yā, de nī ncāhān ndāhví ji jíin yā jā ná quéndōo yā ñuū ji. De nī ndōo yā ñúcuán ūū quiví.

⁴¹ De cuāhā cā ji nī ncandíja ji yā jíin tūhun cáhān maá yā.

⁴² De nī ncāhān ndá ji jíin ñahan ñúcuán: Nduú cā jini ñúhún jā cāhān maá nú de candíja nī yā, chi ja nī jini ndá nī tūhun jā cáhān maá yā. De jíiní ndācá ó jā maá yā cúu ndija Cristo, Yāā jā scácu nchiví ñayiví, ncachī ndá ji.

Jā ní nasāhá vāha yā sēhe tēe ndíso tíñú nūū rey

⁴³ De tá nī nchāha ūū quiví, de Jesús nī nquee yā Samaria, de nī naquehen yā ichi cuānohōn yā región Galilea.

⁴⁴ Chi ja nī ncāhān maá yā jā ndá tēe nācani tūhun Yāā Dios, nduú íyó yíñúhún nchiví ñuū dē jíin dē, de saá-ni jíin maá yā.

⁴⁵ De tá nī nenda yā Galilea, de nchiví ñúcuán nī jetáhví ji yā, chi suni maá ji nī jēhēn ji vico pascua Jerusalén, de nī jiní ndá ji ndācá tíñú nī nsāhá yā quiví jā ní íyo vico ñúcuán.

⁴⁶ Ñúcuán de nī jēhēn tucu yā ñuū Caná ndáñúū Galilea, nūū ní nsāhá yā jā ndute nī nduu vino. De iní ñuū Capernaum nī íyo iin tēe cúñáhnú jā ndíso tíñú nūū rey. De cúhū sēhe dē.

⁴⁷ Tēe ñúcuán nī nihīn dē tūhun jā ní nquenda tucu Jesús región Galilea jā ní jēhēn yā región Judea. De nī jēndéhé dē yā, de nī ncāhān ndāhví dē jā ná quihīn yā jíin

dē vehe dē, de nasāhá vāha yā sēhe dē, chi ja ñatin cuū ji.

⁴⁸ De nī ncāhān yā jíin dē: Tú mā cūnī nú ndá tíñú ñáhnú jā sāhvi iní nū sāhá, de mā cándíja cuití ndá nú, ncachī yā.

⁴⁹ De tēe ndíso tíñú nūū rey, nī ncāhān dē: Señor, sāhá ní favor ná cóhōn, chi tú ná cúcuéé ní de cuū sēhe sá, ncachī dē.

⁵⁰ Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Cuānohōn vehe nú, chi cutecū sēhe nú. De nī ncandíja dē tūhun nī ncāhān Jesús, de cuānohōn dē-ni.

⁵¹ De juni jíca dē cuānohōn dē vehe dē, de nī nquenda ndá mozo dē nī nquitahān ji dē, de nī ncāhān ji: Ja nī nduvāha sēhe ní, ncachī ji.

⁵² De nī jíca tūhún dē nā hora cúu jā ní nquijéhé nī nduvāha ji. De nī ncāhān ndá ji jíin dē: Cahii icu nī nquee cahni ji.

⁵³ Ñúcuán de maá tatá ji nī nsāhá dē cuenta jā hora ñúcuán cúu jā ní ncāhān Jesús jíin dē jā cutecū sēhe dē. De nī ncandíja dē jíin ní vehe dē jā cúu yā Yāā jā ní ntají Yāā Dios.

⁵⁴ Yáhá cúu vuelta ūū jā ní nsāhá Jesús tíñú ñáhnú jā ní stéhēn yā poder yā región Galilea, tá nī nenda yā jā ní jēhēn yā región Judea.

5

Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe jā cáá nūū pila Betesda

¹ Ñúcuán de cuāhān tucu Jesús Jerusalén, chi íyó tucu vico jā sáhá ndá táhān yā hebreo.

² De Jerusalén íyó iin pila ndute ñatin maá viéhé jā nání viéhé ticāchí. De yuhú hebreo nání Betesda. De nūū íyó pila ñúcuán íyó ūhūn corredor.

³ De ndá corredor ñúcuán cáá cuāhā nchiví cúhū, jā cuāá, jā cojo, jā vehlé. De ndétu ndá ji jā candā ndute ñúcuán.

⁴ Chi íyó quiví jā cúun iin ángel yā nūū pila, de scándā yā ndute. De nchiví jā quiví xihna cā iní pila tá scándā yā ndute, de ndúvāha ji nā-ni cuēhē ndóho ji.

⁵ De ñúcuán cáá iin tēe jā ní ncuu ōcō xāhōn ūnī cuīyā cúhū dē.

⁶ De nī jiní Jesús jā cáá dē, de nī jiní yā jā ní ncuu cuāhā cuīyā cúhū dē. De nī ncāhān yā jíin dē: ¿A cūnī nū nduvāha nú? ncachī yā.

⁷ De nī ncāhān tēe cūhū: Señor, nduú níhīn sá ni iin tēe squívi sáán inī pila tá cándā ndute. Chi ndācá vuelta jā cúnī sá quívi sá, de quívi-ni incā nchivī xihna cā, ncachī dē.

⁸ De nī ncāhān Jesús: Nacōo de naquehen nú camilla nū de caca nú, ncachī yā.

⁹ De tēe ñúcuán nī nduvāha dē-ni. De nī naquehen dē camilla dē, de nī nquijéhé dē jíca dē. De quívi nátátú cúu quívi ñúcuán.

¹⁰ De nī ncāhān ndá táhán dē hebreo jíin dē: Quívi nátátú cúu mitan. De cáchī ley jā má cūú cuiso nú camilla nū.

¹¹ De nī ncāhān tēe nī nduvāha: Tēe jā ní nasáhá vāha nduhū, nī ncāhān dē jíin nī jā naquehen nī camilla ni de caca nī, ncachī dē.

¹² Ñúcuán de nī jíca tūhún ndá dē: ¿Ní tēe nī ncāhān jíin nú jā naquehen nú camilla nū de caca nú?

¹³ De tēe nī nduvāha, nduú jíin dē ní iin tēe cúu jā ní nasáhá vāha dē. Chi íní cuāhā nchivī ñúcuán, de Jesús ja cuāhān yā.

¹⁴ De cuéé cā de nī naquetáhán Jesús jíin dē inī templo cāhnú. De nī ncāhān yā: Mitan chi nī nduvāha nú. De mā sáhá cā nū cuāchi, chi tú nduú, de quiji iin tūndóhó xéén cā síquī nū, ncachī yā.

¹⁵ Sá de cuāhān tēe ñúcuán de nī ncachī tūhun dē nūú ndá táhán dē hebreo jā Jesús cúu jā ní nasáhá vāha yā dē.

¹⁶ De síquī jā ní nsáhá Jesús tiñu yáhá quívi nátátú, jā ñúcuán cúu jā ndá tēe hebreo jíin ūhvī dē yā, de cúnī ndá dē cahnī dē yā.

¹⁷ De nī ncāhān Jesús jíin ndá dē: Maá Tatá nī chi ní cání sáhá yā tiñu váha, de suni sūcuán sáhá maá nī tiñu váha.

¹⁸ De síquī jā ní ncāhān yā sūcuán, de ndá tēe hebreo víhí cā cúnī dē cahnī dē yā. Chi nsūú maá-ni jāá nduú squíncuu yā jā cāhān ley síquī quívi nátátú, chi suni jā ní ncāhān yā jā Tatá yā cúu Yāa Dios de sūcuán sáhá inuú yā maá yā jíin Yāa Dios.

Síquī jā ndíso tíñú Sēhe Yāa Dios

¹⁹ De nī ncāhān Jesús: Jāndāa cāhān ni jíin ndá nú: Nduhū jā cúu Sēhe Yāa Dios, ni iin mā cūú sáhá nī jā maá nī, chi sáhá nī maá-ni tiñu jā jíin ni jā sáhá Tatá nī. Chi ndācá jā sáhá Tatá nī, suni sáhá nduhū jā cúu nī Sēhe yā.

²⁰ Chi Tatá nī mānī yā jíin nduhū jā cúu nī Sēhe yā, de stéhēn yā nūú ni ndihi jā sáhá yā. De coo tiñu ñáhnú cā jā stéhēn cā yā nsūú cā jā ní ncuu mitan, jā sáhvi inī ndá nú cunī nū.

²¹ Chi tá cúu nūú nástécū Tatá nī ndīyi de cutecū tucu ji, saá-ni nduhū jā cúu nī Sēhe yā, suni sáhá nī jā cutecū ní-ni cúu jā cúnī maá nī.

²² De maá Tatá nī, nduú sándaā yā síquī ni iin nchivī, chi nī jēhe yā tūhun jā sándaā maá nī síquī ndācá nchivī, chi Sēhe yā cúu nī.

²³ De sūcuán de coo yíñúhún ndihi nchivī nūú ni, tá cúu nūú íyó yíñúhún ji nūú Tatá nī. De nchivī jāá nduú íyó yíñúhún nūú ni, túsaá de suni nduú íyó yíñúhún ji nūú maá Tatá nī, Yāa jā ní ntají nduhū vāji nī.

²⁴ Jāndāa cāhān ni jíin ndá nú: Tú iin nchivī chuhun inī ji tūhun cāhān ni, de candíja ji jā Yāa ndāa cúu Yāa jā ní ntají nduhū vāji nī, nchivī ñúcuán cutecū ji ní cání andiví, de mā tánū tāhvī ji. Chi mā cōo cā ji tá cúu ndīyi, chi sa cutecū ji ní cání.

²⁵ Jāndāa cāhān ni jíin ndá nú jā quiji quívi, de mitan de ja nī nquijéhé, jā ndācá nchivī jā cúu tá cúu ndīyi, cuni ndá ji tūhun jā cāhān nduhū, Sēhe Yāa Dios. De nchivī cuetáhví chi cutecū ji ní cání.

²⁶ Chi tá cúu nūú íyó poder maá Tatá nī jā sáhá yā jā tēcū ndācá-ni, suni sūcuán nī jēhe yā poder nūú maá nī jā sáhá nī jā cutecū ndācá-ni.

²⁷ De suni nī nsáhá yā jā ndíso tíñú nī jā sándaā ni síquī nchivī, chi cúu nī Yāa nī nduu tēe.

²⁸ Mā sáhvi inī ndá nú cani inī nū síquī tūhun cāhān ni. Chi quiji quívi jā ndācá ndīyi cuni ji tūhun cāhān ni,

²⁹ de quee ji nūú yíyuhū ji. De ndá ndīyi jā ní nsáhá tiñu váha, natecū ji jā cutecū ji ní cání. De ndá ndīyi jā ní nsáhá tiñu néhén, natecū ji de quívi ji nūú tánū tāhvī ji.

Jā ní stéhēn yā jā ní ntetíñú Yāa Dios yā

³⁰ Ni iin mā cūú sáhá nī jā maá nī. Chi nāsa ndācu Yāa Dios nūú ni, sūcuán sándaā ni tiñu nchivī. De ndāa sándaā ni, chi nduú sáhá nī jā cúnī maá nī, chi sáhá nī jā cúnī maá Tatá nī, Yāa nī ntají nduhū vāji nī.

31 Tú maá nī cāhān jā cúu nī Sēhe Yāā Dios, de cachī nchivī jāá nduú jétíñú tūhun cāhān nī.

32 Sochi íyó incā jā cāhān jā cúu nī Sēhe yā. De jínī nī jā tūhun cāhān yā, chi níhīn tiñú.

33 Ndá máá nú nī ntají nú ndá tēe jā ní jīcā tūhún dē Juan. De Juan chi ndāā nī ncāhān dē tūhun nī.

34 De vísō sūcuán de nsūú nduhū cúu jā jínī ñúhún jā stéhēn iin tēe jā Sēhe Yāā Dios cúu nī. Chi ndá máá nú cúu jā jínī ñúhún, tácuā candíja ndá nú de cācu nú. Jā ñúcuán nī ncāhān nī jā íyó ndāā tūhun nī jā ní nacani Juan.

35 Maá Juan nī ncuu dē tá cúu iin lámpara jā cáyū de cútūu, cúu jā ní nacani dē tūhun nī. De ndá máá nú chi jacū-ni quívi nī jētahān inī nū jā ní stéhēn dē nūū nū.

36 Sochi íyó jā stéhēn cājí cā jā cúñáhnú nī nsūú cā jā nī ncāhān Juan. Maá tiñu sáhá nī, suu stéhēn cājí jā Tatá nī nī ntají ndija yā nduhū vāji nī, chi tiñu yáhá nī ntetíñú yā nduhū jā sáhá nī.

37 De Tatá nī jā ní ntají yā nduhū vāji nī, suni maá yā cāhān nūū tutū īī jā cúñáhnú nī, vísō nduú ní jínī jín sóho ndá nú jā cāhān yā, de nī nduú ní jínī jínúū nū yā.

38 Sochi nduú ní nchúhun inī ndá nú tūhun jā ní ncāhān Tatá nī, chi nduú cándíja ndá nú nduhū, Yāā jā ní ntají yā.

39 De nánducú vīī ndá nú ndācá tūhun cāhān tutū īī, chi jáni inī nū jā ñúcuán nīhīn nū tūhun jā cutecū nū ní cání sáhá. De sīquī maá nī cúu jā cāhān tutū īī.

40 Sochi nduú cúnī ndá nú cuetáhví nú nduhū jā quívi nú ndahá nī tácuā cutecū nū ní cání.

41 Nduú sáhá nī cuenta tūhun jā cāhān ndá nchivī jā cúñáhnú nī.

42 Chi ja jínī nī nāsa cúu ánō ndá nú jāá nduú íyó mānī nū jín Yāā Dios.

43 Nduhū vāji nī jín tiñu cúnī Tatá nī, de nduú jétáhví ndá nú nduhū. Sochi tú incā tēe quenda dē jín tiñu cúnī maá dē, de sa tēe ñúcuán ñamā cuetáhví nú dē.

44 ¿Nāsa cuu candíja ndá nú? Chi máni jā cúnī ndá nú jā cuñáhnú nú sáhá ndá táhán nú, de nduú ndúcú nú jā cuñáhnú nú sáhá Yāā Dios, jā íyó mátúhún-ni yā.

45 Mā cání inī ndá nú jā cāhān nī cuāchi sīquī nū nūū Tatá nī. Chi íyó iin jā cāhān

cuāchi sīquī nū, suu Moisés, tēe jā ñúhún inī ndá nú jā quendōo ndāā nū jín ley jā ní ntee dē.

46 Chi tú ní ncándíja ndá nú jā ní ntee Moisés, de suni candíja nú nduhū nícu, chi tūhun maá nī cúu jā ní ntee dē.

47 Te tú nduú cándíja ndá nú tūhun nī jā ní ntee dē, ¿de nāsa candíja nú tūhun cāhān maá nī túsāá? ncachī yā jín ndá dē.

6

Jā ní scájī yā ūhūn mil nchivī

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

1 Ñúcuán de cuāhān Jesús incā lado mar Galilea, jā cúu mar Tiberias.

2 De cuāhā ndasí nchivī nī jēcuniquīn jī yā, chi nī jinī jī ndācá tiñu ñáhnú jā stéhēn yā poder yā jā ní nasāhá vāha yā nchivī cúhū.

3 De nī ncaa yā iin yucu, de nī jēcundeē yā ñúcuán jín ndá tēe scuáha jín yā.

4 De ja nī ncuñatin vico pascua jā núcūhun inī ndá táhán yā hebreo jā ní ncācu jī nūū nchivī nación Egipto.

5 De nī nūcūndēhé yā, de nī jinī yā jā vāji cuāhā ndasí nchivī. De nī ncāhān yā jín Felipe: ¿Ní jondē cueen ó jā cajī ndá nchivī yáhá?

6 De sūcuán nī ncāhān yā jā jító túnī yā dē tú nāsa cāhān dē. Chi ja jínī maá yā nāsa sáhá yā.

7 De nī ncāhān Felipe jín yā: Ni mā quendá ūū ciento denario stāā jā cajī ndá jī vísō jacū-ni, ncachī dē.

8 Ñúcuán de nī ncāhān incā tēe scuáha jín yā, jā cúu Andrés, ñanī Simón Pedro:

9 Yáhá íyó iin tēe lulí jā ndíso jī ūhūn stāā cebada jín ūū tiacá. ¿De ní quenda ñúcuán, chi nchivī cuāhā ndasí cúu? ncachī dē.

10 Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Cāhān ndá nú jín nchivī ná cūndeē jī, ncachī yā. De ñúcuán íyó cuāhā itē, de nī jēcundeē ndá jī, de tá ūhūn mil tēe cúu.

11 De nī nquehen Jesús stāā ñúcuán, de xihna cā nī nacuetáhví yā nūū Yāā Dios. De nī jēhe yā nūū ndá tēe scuáha jín yā, de ndá máá dē nī nsajī dē nūū ndá nchivī ndēē ñúcuán. De suni sūcuán nī nsáhá yā jín tiacá, de nī nchajī ndá jī nāsa cúnī jī cajī jī.

12 De tá nī ndahā chījin ji, de nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha: Nastútú ndá nú ndá pedazo jā ní nquendōo, tácuā mā náā cuitī.

13 De nī nastútú ndá dē, de nī nchitú ūxī ūū tīcā pedazo jā ní nquendōo cā sīquī ndihúhūn stāā cebada.

14 De jā ní jinī ndá nchivī tiñu ñáhnú jā ní nsāhá Jesús jā stéhēn yā poder yā, de nī ncāhān ji: Jāndāā ndija jā tēe yáhá cúu jā cáhān tutū jā quiji inī ñayīví jā nacani tūhun Yāā Dios, ncachī ndá ji.

15 De nī jinī Jesús jā cúnī ndá ji sáhá ji fuerza jā cuu yā rey ji nícu. De nī ncujiyo tucu mátúhún yā-ni, nī ncaa yā cuāhān yā nūū sūcún cā yucu.

*Jā ní jica jéhe yā nūū mar
(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)*

16 De jā cuácuneē, de ndá tēe scuáha jíin yā nī nuu dē yucu cuāhān dē nūū mar.

17 De nī ndīvi ndá dē inī barco, de nī scáca dē jā quīhīn dē incā lado mar jondē ñuū Capernaum. De ja nī ncuneē, de ncháha ca nenda Jesús nūū ndá dē.

18 Ñúcuán de nī jīquīhi iin tächī níhin, de jísō ndute mar sáhá.

19 De tá nī ncuu tá cúu ūhūn á iñū kilómetro jica ndá dē jíin barco, de nī jinī dē jā jica Jesús nūū mar, de nī ncuñatin yā nūū barco. De nī nchūhú ndá dē.

20 De maá yā nī ncāhān yā jíin dē: Maá nī cúu, de mā cúyūhú ndá nú.

21 De nī ncusiī inī ndá dē jā ná quívi yā inī barco. De nī nsāhá yā jā ñamā-ni nī nquenda barco nūū ñuhun yíchī nūū cuāhān ndá dē.

Jā ní nanducú ndá nchivī Jesús

22 De quīví téēn de ndá nchivī jā ní nquendōo incā lado mar, nī jinī ji jā ndá tēe scuáha jíin yā cuāhān dē jíin mátúhún-ni barco jā ní iyo ñúcuán, jíin jāá nduú ní nquívi Jesús jā quīhīn yā jíin dē.

23 Sá de sava cā barco jā vāji ichi ñuū Tiberias, nī nquenda ñatin lugar nūū ní nchajī ndá ji stāā jā ní nacuetáhvī maá Jētohō ō jēhe.

24 De jā ní jinī nchivī jāá nduú cā Jesús íyó yā ñúcuán, de nī ndá tēe scuáha jíin yā, de nī nquívi ji ndá barco ñúcuán, de cuāhān ji ñuū Capernaum cuānanducú ji yā.

Jesús cúu stāā jā cutecū ō ní cání

25 De tá nī nquenda ji jondē incā lado mar, de nī nanihīn ji Jesús. De nī jīcā tūhún ji yā: Maestro, ¿nā hora nī nquenda ní yáhá?

26 De nī ncāhān Jesús: Jāndāā cáhān ni jíin ndá nú jā nánducú nú nduhū sīquī jā ní nchajī nū jondē nī ndahā chījin nú, de nsūú sīquī jā ní jinī nū ndācá tiñu ñáhnú jā ní stéhēn ni poder ni.

27 Mā cúndihvī inī nū maá-ni sīquī jā cajī nū jā ñamā nataxīn, chi sa cundihvī inī nū jā nīhīn nū stāā jā cutecū nū ní cání sáhá. De nduhū, Yāā nī nduu tēe, taji nī maá stāā jā cutecū nū ní cání. Chi Tatá nī Yāā Dios nī jani yā nduhū jā sáhá nī sūcuán, ncachī yā jíin ndá ji.

28 Ñúcuán de nī jīcā tūhún ji yā: ¿Nāsa sáhá ndá sá tácuā squíncuu sá tiñu cúnī Yāā Dios?

29 De nī ncāhān Jesús: Tiñu jā cúnī Yāā Dios cúu jā candíja ndá nú nduhū, Yāā jā ní ntají yā vāji.

30 Ñúcuán de nī ncāhān ndá ji: ¿Túsaá de nā tiñu ñáhnú sáhá ní cunī ndá sá de candíja sá jā ní ntají yā níhín? ¿Nā tiñu cúu jā sáhá ní?

31 Chi ndá tatā ō janahán nī nchajī dē maná jā ní ncuun ichi andiví jondē nūū ñuhun tíhá, tá cúu nūū yósō nūū tutū ī: Yāā Dios nī jēhe yā stāā nī ncuun ichi andiví nī nchajī ndá ji, cáchī tutū, ncachī ndá ji jíin yā.

32 De nī ncāhān Jesús: Jāndāā cáhān ni jíin ndá nú: Nsūú Moisés ní jēhe stāā ñúcuán nūū ndá dē jā ní ncuun ichi andiví, chi maá Tatá nī nī jēhe. De maá yā jēhe stāā andiví jā cutecū nū ní cání sáhá.

33 Chi stāā jā jēhe Yāā Dios cúu maá Yāā jā ní ncuun ichi andiví, de sáhá yā jā nchivī ñayīví cutecū ji ní cání andiví, ncachī yā.

34 De nī ncāhān ndá ji: Señor, níni cuāha ní stāā ñúcuán cajī ndá sá túsaá.

35 De nī ncāhān Jesús: Maá nī cúu maá stāā jā cutecū nū ní cání sáhá. Nā-ni nchiví quívi ndahá nī, mā cōcón cuitī cā ji. De nā-ni nchiví cándíja nduhū, mā yíchī cuitī cā ji.

36 Sochi ndá ndóhó ja nī ncāhān ni jíin nú jāá nduú cándíja nú nduhū, vísō nī jinī nū nūū ni.

37 Ndācá nchiví jā sáhá Tatá nī jā candíja ji nduhū, maá ji quívi ndahá nī. De jétáhvī

nī ndācá ji jā cúnī ji quīvi ji ndahá nī, chi mā tají cuitī nī ji.

³⁸ Chi nī nquiji nī jondē andiví tácuá sáhá nī tiñu jā cúnī Yāā jā ní ntají nduhū, de nsūú jā sáhá nī jā cúnī maá nī.

³⁹ De tiñu jā cúnī Tatá nī, Yāā nī ntají nduhū, cúu jā má scuíta nī ni iin nchivī jā jéhe yā nūú ni, chi coto nī ji de nastécū ni ji quīvi jīnu ñayīví.

⁴⁰ De Yāā nī ntají nduhū, cúnī yā jā ndācá nchivī jā níhīn ji tūhun nduhū de candíja ji nduhū jā cúu nī Sēhe Yāā Dios, cutecū ji ní cání andiví. Chi nastécū ni ji quīvi jīnu ñayīví, ncachī yā.

⁴¹ Nūcuán de nī nquijéhé ndá táhán yā hebreo cáhān ji contra síquī yā, chi nī ncāhān yā jā maá yā cúu stāā jā ní ncuun ichi andiví.

⁴² De nī ncāhān ji: ¿A nsūú tēe yáhá cúu Jesús sēhe José? De jíinī ō tatá dē naná dē. ¿De nāsa cúu jā cáhān dē jā ní ncuun dē ichi andiví túsaá?

⁴³ De nī ncāhān Jesús jíinī ndá ji: Mā cáhān ndá nú síquī nī.

⁴⁴ Ni iin nchivī mā cúu quīvi ji ndahá nī de tú mā sáhá Tatá nī jā cuu inī ji quīvi ji, chi maá yā nī ntají nduhū vāji nī. De nastécū ni ji quīvi jīnu ñayīví.

⁴⁵ De suha yósō nūú tutū jā ní ntee ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán: Ndācá ji chi stéhēn Yāā Dios nūú ji, cáchī. Túsaá de ndācá nchivī jā jíinī tūhun jā cáhān Tatá nī de jétáhvī ji jā stéhēn yā nūú ji, nchivī ñúcuán chi quīvi ji ndahá nī.

⁴⁶ Ni iin nchivī nduú ní jíinī cuitī ji nūú maá Tatá nī. Chi mátúhún-ni nduhū cúu jā ní jíinī nūú yā, chi jondē nūú maá yā vāji nī.

⁴⁷ Jāndāā cáhān ni jíinī ndá nú jā nchivī jā candíja jā scácu nī ji, maá ji cutecū ji ní cání.

⁴⁸ Maá nī cúu stāā jā cutecū nū ní cání sáhá.

⁴⁹ Ndá tatā nū janahán, nī nchajī dē stāā maná jā ní ncuun ichi andiví jondē nūú ñuhun tíhá, sochi nduú ní nsáhá jā cutecū dē ní cání.

⁵⁰ De stāā jā cáhān ni jā vāji ichi andiví, chi nā-ni nchivī cajī, de cutecū ji ní cání andiví.

⁵¹ De suu maá nī cúu stāā ñúcuán jā ní nquiji ichi andiví jā sáhá jā cutecū nū ní

cání. De nchivī jā cajī stāā yáhá, cutecū ji ní cání andiví. De stāā jā cuāha nī cúu yiqui cúñu nī, de cuāha nī tácuá nchivī ñayīví cutecū ji ní cání, ncachī yā.

⁵² Nūcuán de ndá táhán yā hebreo nī ncāhān ji jíinī táhán ji: ¿Nāsa cuu cuāha tēe yáhá yiqui cúñu dē cajī ō? ncachī ji.

⁵³ De nī ncāhān Jesús jíinī ji: Jāndāā cáhān ni jíinī ndá nú: Tú mā cándíja nú jā yiqui cúñu nduhū, Yāā nī nduu tēe, cúu tá cúu stāā, de níñī ni cúu tá cúu ndute, túsaá de mā cútecū nū ní cání sáhá.

⁵⁴ Chi ndá nchivī jā candíja jā yiqui cúñu nī cúu tá cúu stāā de níñī ni cúu tá cúu ndute, maá ji cutecū ní cání. De nastécū ni ji quīvi jā jīnu ñayīví.

⁵⁵ Chi yiqui cúñu nī jíinī níñī ni cúu ndija jā sáhá jā cutecū ji ní cání.

⁵⁶ De ndá nchivī jā candíja jā yiqui cúñu nī jíinī níñī ni cúu tá cúu stāā jíinī ndute jā cutecū ji ní cání sáhá, maá ji íñī níhin ji jíinī nī, de íyó nī jíinī ji.

⁵⁷ Maá Tatá nī, Yāā tēcū, nī ntají yā nduhū vāji nī, de tēcū ni sáhá maá yā. De saá-ni ndá nchivī jā candíja jā cúu nī tá cúu stāā ji jíinī ndute ji, suni súcuán cutecū ji ní cání sáhá nī.

⁵⁸ Maá nī cúu stāā jā ní nquiji ichi andiví. De stāā jā cáhān ni nduú cúu tá cúu stāā maná jā ní nchajī ndá tatā nū janahán, chi nduú ní nsáhá jā cutecū ji ní cání. Chi stāā jā cáhān ni, de nchivī jā cajī, cutecū ji ní cání sáhá, ncachī yā.

⁵⁹ Ndá tūhun yáhá nī stéhēn Jesús nūú nchivī jā ní ndutútú inī vehe īī sinagoga ñuū Capernaum.

Tūhun jā cutecū ō ní cání

⁶⁰ De cuāhā nchivī scuāha jíinī yā, nī jíinī ji tūhun yáhá jā ní stéhēn yā, de nī ncāhān ndá ji: Víjín ndasí tūhun yáhá. ¿Nāsa cuu cuetáhvī ó túsaá?

⁶¹ De nī jíinī Jesús jā cáhān ndá ji jā víjín cúu tūhun yáhá, de nī ncāhān yā: ¿A víjín sáhá tūhun yáhá jíinī ndá nú?

⁶² ¿De nāsa sáhá nú de tú cunī nū jā nduhū, Yāā nī nduu tēe, ndaa nī quīnohōn ni nūú ní ndeē ni xihna ñúhún?

⁶³ Maá ánō nchivī cúu jā sáhá jā tēcū ji. Chi yiqui cúñu ji nduú jétíñú cuitī súcuán. De ndá tūhun jā ní ncāhān ni jíinī nú cúu jā

quendōo vāha ánō nū, de cutecū nū ní cání sáhá.

⁶⁴ Sochi sava nú chi nduú cándíja nú, ncachī yā. Chi jondē jā xíhna ñúhún ja jínī Jesús nā nchivī cúu jā má cándíja, jíin ní iin dē cúu jā nastúu dē yā.

⁶⁵ De nī ncāhān cā yā: Jā ñúcuán nī ncāhān ni jíin ndá nú jā má cúu quívi ni iin nchivī ndahá nī de tú mā sáhá Tatá nī jā cuu inī ji quívi ji, ncachī yā.

⁶⁶ De jondē quívi ñúcuán de cuāhā nchivī scuáha jíin yā, nī sndóo ji yā, de nduú cā ní jíca ji jíin yā.

⁶⁷ Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndihúxī ūū tēe scuáha jíin yā: ¿A suni cúnī ndá máá nú quíhīn nū, á naá cúu?

⁶⁸ De nī ncāhān Simón Pedro: Señor, ¿nā nūū cā quíhīn sá? Chi maá ní cúu jā nácani tūhun jā cutecū sá ní cání sáhá.

⁶⁹ De nī ncandíja ndá sá de jíinī sá jā maá ní cúu Cristo, Sēhe Yāā Dios, Yāā técu, ncachī dē.

⁷⁰ De nī ncāhān Jesús: De vísō nī nacāji nī ndihúxī ūū ndá nú, de íyó iin nú jā ní nquívi tāchī inī, ncachī yā.

⁷¹ De súcuán nī ncāhān yā síquī Judas Iscariote, sēhe Simón. Chi maá dē nastúu dē yā, vísō iin táhán jā úxī ūū tēe scuáha jíin yā cúu dē.

7

Jāá nduú ní ncándíja ndá ñanī Jesús

¹ Ñúcuán de jíca nuu Jesús región Galilea. Chi nduú cúnī yā caca nuu yā región Judea, chi ndá táhán yā hebreo jā ndēē ñúcuán, cúnī dē cahni dē yā.

² De cuācuñatin vico jā sáhá ndá táhán yā hebreo vehe ramádā jā cundeē ji.

³ De ndá ñanī yā nī ncāhān dē jíin yā: ¿Nūcu maá yáhá-ni íyó nú? Vāha cā quíhīn nū región Judea, tácuā ndá tēe ñúcuán jā cándíja dē ndóhó, suni cunī dē tiñu ñáhnú jā sáhá nú.

⁴ Chi tú cúnī iin tēe jā cūte nuu tūhun dē, de mā sáhá yuhū dē tiñu. De tú sáhá nú ndācá tiñu ñáhnú, vāha cā sáhá nú jā cunī ndivīi nchivī túsaá.

⁵ Súcuán nī ncāhān ndá ñanī yā jíin yā, chi ni ndá máá dē nduú cándíja dē yā.

⁶ Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Ncháha ca quenda maá quívi jā quíhīn ni. De ndá máá nú chi nā-ni quívi de cuu quíhīn nū.

⁷ Chi mā quítī inī nchivī ñayívī cunī ji ndóhó, de maá nī chi quítī inī ji jíin ji, chí cáhān ni jā maá-ni tiñu néhén sáhá ndá ji.

⁸ Cuáhán ndá máá nú vico. De maá nī chí mā quíhīn ni mitan, chí ncháha ca quenda maá quívi jā cánuú quíhīn ni, ncachī yā.

⁹ Súcuán nī ncāhān yā tūhun yáhá jíin ndá dē, de nī nquendōo yā Galilea.

Jā ní jēhēn Jesús vico vehe ramádā

¹⁰ De tá nī ncháha ndá ñanī yā cuāhān dē vico ñúcuán, de sá de suni cuāhān maá yā. De nduú ní jēhēn nijīn yā, chí nduú ní stúu yā maá yā.

¹¹ De ndá táhán yā hebreo nánducú ji yā vico ñúcuán, de cáhān ndá ji: ¿Ní cúu nūū íyó tēe ñúcuán? ncachī ji.

¹² De ndasí nī ncāhān nchivī jā síquī yā, chí sava ji cáhān: Tēe vāha cúu dē. De sava cā ji cáhān: Nduú chí stáhvī dē nchivī.

¹³ De yuhū-ni nī ncāhān ji tūhun yā, chí yúhú ji jā quítī inī ndá táhán ji hebreo.

¹⁴ De tá nī ncuu sava vico, de nī nquenda Jesús, nī nquívi yā templo cāhnú, de nī nquijéhé yā stéhēn yā tūhun.

¹⁵ De nī nsáhvi inī ndá táhán yā hebreo níni ji, de nī ncāhān ji: ¿Nāsa jíinī tēe yáhá cuāhā tūhun ndíchí? Chí nduú ní jíca dē escuela, ncachī ji.

¹⁶ Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Tūhun jā stéhēn ni chí nsūú tūhun maá nī cúu, chí tūhun jā ní jēhe maá Yāā jā ní ntají nduhū cúu.

¹⁷ Tú iin nchivī cúnī ji sáhá ji tiñu cúnī Yāā Dios, nchivī ñúcuán chí jīcūhun inī ji á jondē nūū Yāā Dios vāji tūhun stéhēn ni, á tūhun jā jáni inī maá nī cúu.

¹⁸ Tēe jā cáhān tūhun jáni inī maá dē, tēe ñúcuán ndúcú dē jā sáhá ñáhnú nchivī dē. De tú iin tēe ndúcú dē sáhá ñáhnú dē Yāā jā ní ntají dē, tēe ñúcuán cúu tēe ndāā, de nduú nā tūhun stáhvī íyó jíin dē.

¹⁹ ¿A nsūú jā ní jēhe Moisés ley yā nūū nū jā squíncuu nú? De ni iin nú nduú squíncuu. Chí sa jā cúnī ndá nú cahni nū nduhū, ¿de nājēhé cúu? ncachī yā.

²⁰ De nī ncāhān ndá nchivī ñúcuán: Tāchī ndóho nú. ¿Ní iin cúnī cahni ndóhó?

21 De nī ncāhān Jesús: Nī nasāhá vāha nī iin tēe quīvī nātātú, de ndiviī nū nī nsāhvi inī nū nī jinī nū jā quīvī nātātú nī nsāhá nī tiñu ñúcuán.

22 De Moisés nī jēhe dē ley jā cúu circuncidar nū ndá nú. De sáhá ndá nú circuncidar sūchí yíi nū únā quīvī jā ní ncacu ji, vísō quīvī nātātú cúu. (Sochi nsūú maá Moisés ní jáquīn ley ñúcuán, chi ja nī iyo nū ndācá tata dē.)

23 Túsaá de tú sáhá ndá nú circuncidar vísō quīvī nātātú cúu, tácuā squíncuu nú ley Moisés, ¿de nūcu quítī inī ndá nú jā ní nasāhá vāha ndasí nī iin tēe quīvī nātātú?

24 Mā canī ñamā inī nū jā cuāchi sáhá nī. Chi sa canī vāha inī nū sīquī ndācá tiñu váha, ncachī yā.

Jā ní ncachī Jesús ní jondē vāji yā

25 Ñúcuán de sava nchivī Jerusalén nī jīcā tūhún táhán ji: ¿A nsūú tēe yáhá cúu jā nanducú ndá tēe cúñáhnú jā cahnī dē, á naá cúu?

26 De yáhá cáhān nijīn dē nū chitú, de nduú nī iin jāsī jā sáhá dē. ¿A sanaā de nī ncundaā inī ndá tēe cúñáhnú jā tēe yáhá cúu Cristo jā cáchī tutū jā quiji, á naá cúu?

27 De nduú chi ja jínī ō ní nū vāji tēe yáhá. De tá quiji Cristo, chi nī iin ó mā cúnī ō ní jondē quiji yā, ncachī ji.

28 Ñúcuán de nī ncāhān jee Jesús jā stéhēn yā tūhun inī templo: Jínī ndá nú nduhū, de jínī nū nā ñuū vāji nī. De vísō súcuán de maá Yāā ndāá cúu jā ní ntají nduhū vāji nī, de nduú vāji nī jā cúnī maá nī. De nduú jínī ndá nú nāsa Yāā cúu yā.

29 De maá nī chi jínī nī yā, chi jondē nū maá yā vāji nī, de maá yā nī ntají nduhū, ncachī yā.

30 Ñúcuán de nī nducú ndá dē tiin dē yā. De nī iin dē nduú ní ncúu tiin dē yā, chi ncháha ca quenda maá quīvī jā tiin dē yā.

31 Sochi cuāhā nchivī nī ncandíja ji yā, de nī ncāhān ji: ¿A nsūú tēe yáhá cúu Cristo, Yāā ndétu ó jā quiji? Chi cuāhā ndasí tiñu ñáhnú sáhá yā jā stéhēn yā poder yā, ncachī ji.

Jā ní ntají ndá dē policía jā tiin dē Jesús

32 De nī jinī ndá tēe fariseo jā súcuán cáhān ndá nchivī tūhun yā. De ndá máá

dē jínī ndá sūtū cúñáhnú, nī ntají dē ndá policía jā jító templo, vāji dē jā tiin dē yā.

33 De nī ncāhān Jesús: Jacū-ni cā quīvī coo nī jínī ndá nú. Ñúcuán de quīnohōn nī nū Yāā nī ntají nduhū vāji nī.

34 De nanducú ndá nú nduhū, sochi mā nánihīn nū nduhū. Chi mā cúu cuēē nū nū cundeē nī, ncachī yā.

35 Ñúcuán de ndá táhán yā hebreo nī jīcā tūhún táhán dē: ¿De ní cúu nū quíhīn tēe yáhá jā mā nánihīn ō dē? ¿A quíhīn dē nū ndá táhán ó hebreo jā ní jītē nuu jā ndēē nación Grecia? ¿De á stéhēn dē tūhun nū nchivī Grecia, á naá cúu?

36 ¿De nā tūhun cúu jā ní ncāhān dē jā nanducú ó dē de mā nánihīn ō dē, jā má cúu cōhōn nū cundeē dē? ncachī ndá dē.

Sīquī ndute jā cutecū ō ní cánī sáhá

37 De quīvī sándihí vico ñúcuán de íyó vico cáhnú cā. De quīvī ñúcuán nī nacuiñī Jesús, de nī ncāhān jee yā: Tú nā-ni nchivī cúu ndasí inī ji ndācá jā váha jā sáhá nī jēhē ji, jondē tá cúu nū yíchī ndasí ji ndute, túsaá de ná quīvi ji ndahá nī de coho ji ndute, cúu jā nīhīn ji ndācá jā váha ñúcuán.

38 De nchivī jā candíja jā scácu nī ji, chi inī ánō ji cundeē Espíritu Santo, de cuu yā tá cúu iin yūte jā quéne de ní cánī jíca ndute. De suu cúu jā sáhá yā jā cutecū ji ní cánī, tá cúu nū cáhān tutū īī, ncachī yā.

39 De súcuán nī ncāhān yā jā nchivī candíja jā scácu yā ji, nīhīn ji Espíritu Santo. Chi ncháha ca quenda maá Espíritu, chi ncháha ca ndaa Jesús quīnohōn yā nū nduñáhnú yā.

Jā ní ncusín inī nchivī jā síquī yā

40 De sava ndá nchivī cuāhā, tá nī jini ji tūhun yáhá, de nī ncāhān ji: Jāndāā jā tēe yáhá cúu jā cáchī tutū jā quiji dē nacani dē tūhun Yāā Dios, ncachī ji.

41 De sava cā ji nī ncāhān: Tēe yáhá cúu Cristo, Yāā nī ntají Yāā Dios. Sochi sava cā ji nī ncāhān ji: Nduú chi nsūú Galilea quiji Cristo.

42 Chi cáchī tutū īī jā chíjin tatā rey David cacu Cristo, de cacu yā ñuū Belén, ñuū nū ní ncacu maá David, ncachī ji.

43 De súcuán nī ncusín inī ndá nchivī jā síquī yā.

44 De sava ji cúni ji tiin ji yā jā chindasī ji yā, de ni iin ji nduú ní ntín ji yā.

Jāá nduú ní ncándija ndá tēe cúñáhnú

45 Ñúcuán de ndá policia jā jíto templo, nduú ní ntín ndá dē Jesús, de cuānohōn ndá dē nū ndá tēe fariseo jíin ndá sūtū cúñáhnú. De ndá tēe ñúcuán nī jīcā tūhún dē policia: ¿Nūcu nduú ní nquíji ndá nū jíin dē?

46 De nī ncāhān ndá policia: Nduú cuiti ni iin tēe cāhān vāha ndasí tá cúu nū cāhān tēe ñúcuán, ncachī dē.

47 De nī ncāhān ndá tēe fariseo: ¿De á suni jondē ndá máá nū nī stáhvī dē, á naá cúu?

48 Ni iin táhān nī ndá sūtū cúñáhnú jíin tēe fariseo, nduú cándija ndá nī tūhun cāhān tēe ñúcuán, ¿de nūcu cándija ndá máá nū?

49 De ndá nchivī cuāhā ñúcuán jāá nduú jíicūhun inī ji ley Moisés, chi tānū tāhvī ji, ncachī ndá dē.

50 De nī ncāhān Nicodemo, tēe jā ní jēhēn nū yā iin jacuāá, de suni iin tēe fariseo cúu dē:

51 Cáchī ley jā má cúú tee ó cuāchi sīquī iin tēe, de tú mā cúnini ó xihna cā nāsa cāhān dē, tácuā cucáhnú inī ō nā cuāchi nī nsāhá dē, ncachī dē.

52 De nī ncāhān ndá dē: De ndóhó, ¿á suni jondē Galilea vāji nū jā cāhān nū jēhē tēe ñúcuán? Nanducú viī nū nūū tutū ī de cunī nū jā Galilea nduú quée cuiti ni iin tēe nācani tūhun Yāā Dios, ncachī ndá dē.

53 De cuānohōn ndá dē tá vehe tá vehe dē.

8

Tūhun ñahan jā ní ncasíquí ndēe tāhān

1 De nī ncaa Jesús cuāhān yā yucu Olivos.

2 De jā cuácunijīn incā quivī, de nī nquenda tucu yā templo. De ndihi nchivī nī nquenda ji nūū yā. De nī jēcundeē yā, de nī stēhēn yā tūhun nūū ndá ji.

3 Ñúcuán de ndá tēe stēhēn ley janahān jíin ndá tēe grupo fariseo, nī nquiji ndá dē jíin iin ñahan jā ní nīhīn dē ña jā cásíquí ndēe ña. De nī jani dē ña māñhú.

4 De nī ncāhān dē jíin yā: Maestro, nī nīhīn ndá sá ñahan yáhá jā cásíquí ndēe ña.

5 De ley Moisés ndácu nūū ō jā cuāha ó yūū xīnī ndá ñahan sáhá súcuán tácuā cuū ña. De máá ní, ¿nāsa cáchī ní?

6 De súcuán nī ncāhān ndá dē jā jíto túnī dē yā tú cuetáhvī yā jā cāhān ley ñúcuán, chi tú nduú de cāhān dē cuāchi sīquī yā. De Jesús nī jīquindeyi yā, de nī ntee yā nūū ñūhún jíin xīnī ndáhá yā.

7 De jā cāhān cāhān ndá dē, de nī nūcuīñī yā, de nī ncāhān yā jíin dē: Tú ní iin ndá máá nū nduú nā cuāchi nū, de xihna cā ndóhó cuāha yūū xīnī ña túsaá, ncachī yā.

8 De nī jīquindeyi tucu yā, de nī ntee tucu yā nūū ñūhún.

9 De tá nī jini ndá dē jā súcuán nī ncāhān yā, de nī jíicūhun inī dē jā suni íyó cuāchi dē. De tá iin tá iin dē nī nquee dē cuāhān dē, de xihna cā tēe ñáhnú cā nī nquee, de jondē nī ndihi. De nī nquendōo maá-ni cā Jesús jíin ñahan jā íñī ñúcuán.

10 De nī nūcuīñī tucu yā, de nduú cā ni iin tēe ñúcuán ní jíinī yā, chi maá-ni cā ñahan íñī. De nī ncāhān yā jíin ña: ¿Ní cuāhān ndá tēe jā ní ncāhān cuāchi sīquī nū? ¿A nduú cā ní nénda ni iin dē jā cāhān dē cuāchi sīquī nū?

11 De nī ncāhān ña: Nduú ni iin dē, Señor. Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíin ña: Ni nduhū, mā cāhān ni cuāchi sīquī nū. De cuáhān de mā sáhá cā nū cuāchi, ncachī yā.

Jesús cúu maá luz jā stúu inī ánō nchivī

12 De incā vuelta nī ncāhān Jesús jíin nchivī: Maá nī cúu tá cúu luz jā stúu inī ánō nchivī ñayivī, jā sáhá nī jā jíicūhun inī ji sīquī Yāā Dios. De nchivī jā candija nduhū, mā cācā cā ji modo nūū neē, chi sa cunevāha ji luz inī ánō ji jā sáhá jā cutecū ji níí cání.

13 Ñúcuán de nī ncāhān ndá tēe fariseo jíin yā: Ndóhó chi cāhān nū jēhē maá nū, de nduú jétíñú tūhun cāhān nū.

14 De nī ncāhān yā jíin ndá dē: Vísō cāhān ni jēhē maá nī, de íyó ndāā tūhun cāhān ni. Chi jíinī ni ní jondē vāji nī ní jondē quīhīn ni. Sochi ndá ndóhó nduú jíinī nū ní jondē vāji nī ní jondē quīhīn ni.

15 Ndá ndóhó chi modo nchivī ñayivī sándaā nū sīquī tūhun cāhān ni. De nduhū chi nduú sándaā mátúhún nī-ni sīquī ni iin nchivī.

16 De tú sáhá ndāā ni sīquī ji, de ndāā sándaā ni, chi nduú sáhá mátúhún nī-ni, chi sándaā ni jondē jíin maá Tatá nī, Yāā nī ntají nduhū vāji nī.

17 De yósō nūū tutū ley jā névāha ndá nú jā tú inuú cáhān ūū testigo, de cánuú cuetáhvī nú jā cáhān dē, chí íyó ndāā tūhun cáhān dē.

18 Túsaá de nduhū cúu iin jā cáhān ndāā ni jēhē ni. De incā jā cáhān ndāā jēhē ni cúu maá Tatá nī, Yāā nī ntají nduhū, ncachī yā.

19 De nī ncāhān ndá dē jíin yā: ¿Ní cúu nūū ndēē Tatá nú túsaá? De nī ncāhān yā: Nduú jíin ndá nú ní iin cúu nduhū ni Tatá nī. De tú jā jíin nū nduhū, de suni cunī nū Tatá nī nícu.

20 Ndá tūhun yáhá nī ncāhān Jesús jā stéhēn yā inī templo nūū íyó ndá jatūn nūū sócō nchivī xūhún. De nduú ní ntíin ni iin dē yā, chí ncháha ca quenda quíivī jā tiin dē yā.

Jā ní ncāhān yā jā má cūū quīhīn ji nūū cundeē yā

21 De nī ncāhān tucu Jesús jíin ndá dē: Nduhū chí quīhīn ni, de nanducú ndá nú nduhū, de mā nánihīn nū nduhū, chí quendōo cuāchi nú sīquī nū tá cuū nū. De jā ñúcuán mā cūū cuēē nū nūū quīhīn ni, ncachī yā.

22 Ñúcuán de ndá tēe hebreo nī ncāhān dē jíin táhán dē: ¿A cahñī tēe yáhá maá dē, de á suu ñúcuán cúu jā cáhān dē jā má cūū cōhōn nūū quīhīn dē, á naá cúu? ncachī ndá dē.

23 De nī ncāhān yā: Ndá máá nú chí ñayīví yáhá vāji nú, sochi nduhū chí jondē andiví vāji nī. Ndá máá nú cúu nchivī ñayīví yáhá, de nduhū chí nsūū tēe ñayīví yáhá cúu nī.

24 Jā ñúcuán cúu jā ní ncāhān ni jā quendōo cuāchi nú sīquī nū tá cuū nū. Chí tú mā cándija nú jā maá nī cúu Cristo, de quendōo ndija cuāchi nú sīquī nū tá cuū nū, ncachī yā.

25 De nī jīcā tūhún ndá dē yā: ¿Túsaá de ní iin cúu nú? De nī ncāhān yā: Ja nī ncachī ni nūū nū jondē jā xíhna ñúhún ní iin cúu nī.

26 De íyó cuāhā cā tūhun jā cuu cāhān ni jíin nú de sáhá ndāā ni sīquī nū. Sochi mā cáhān ni, chí inī ñayīví yáhá cáhān ni maá-ni tūhun jā ní jini nī nī ncāhān Yāā nī ntají nduhū vāji nī. De maá-ni tūhun ndāā cáhān yā, ncachī yā.

27 De nduú ní jīcūhun inī ndá dē jā cáhān yā tūhun Tatá yā andiví.

28 Jā ñúcuán nī ncāhān cā yā: Tá nī nchāha jā ní jata caa ndá nú nduhū, Yāā nī nduu tēe, yīcā cruz, ñúcuán de cunī nū ní iin cúu nī. De cunī nū jāá nduú nā cuá sáhá nī jā cunī maá nī, chí cáhān ni maá-ni tūhun jā ní stéhēn Tatá nī nūū ni.

29 Chí maá Tatá nī, Yāā nī ntají nduhū, íyó yā jíin nī. De nduú sndóo mátúhún yā nduhū, chí níni sáhá nī tiñu jā jétahān inī maá yā, ncachī yā.

30 De jā ní ncāhān yā tūhun yáhá, de cuāhā nchivī nī ncandija jíi yā.

Sīquī ní-ni nchivī cúu sēhe Yāā Dios jíin sēhe tāchī cúñáhnú

31 Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíin ndá táhán yā hebreo jā ní ncandija jíi yā: De tú cuiñi nīhin nú jíin tūhun stéhēn ni nūū nū, de cuu ndija nú nchivī scuáha jíin nī.

32 De jīcūhun inī nū tūhun ndāā, de tūhun ndāā sáhá jā nduu libre nū nūū maá jā yíhí nú ndahá.

33 De nī ncāhān ndá jíi jíin yā: Nduú yíhí cuitī ni ndahá ni iin, chí tatā Abraham cúu ndá nī. ¿De nūcu cáhān nū jā nduu libre ni túsaá?

34 De nī ncāhān Jesús: Jāndāā cáhān ni jíin ndá nú jā ndācá nchivī jā sáhá cuāchi, nduú íyó libre jíi, chí yíhí jíi chíjin cuāchi jā sátíñú cāhá jíi nūū.

35 De nchivī jā sátíñú cāhá, chí nduú cúu jíi iin táhán nchivī vehe nūū sátíñú jíi. Sochi iin sēhe chí sa cúu ndija jíi táhán nchivī vehe jíi.

36 Túsaá de maá nī jā cúu Sēhe Yāā Dios, tú sáhá nī jā má sátíñú cāhá nú cā nūū cuāchi, túsaá de nduu libre ndija ndá nú, de cuu nú sēhe yā.

37 De jíin ni jā tatā Abraham cúu ndá nú, de vísō súcuán de cunī ndá nú cahñī nū nduhū, chí nduú jétáhvī nú tūhun cáhān ni.

38 Nduhū chí cáhān ni tūhun jā ní stéhēn Tatá nī nūū ni. De ndá ndóhó chí sáhá nú tiñu jā ní ncāhān tatá ndá máá nú, tāchī cúñáhnú, ncachī yā.

39 De nī ncāhān ndá jíi: Tatā Abraham cúu ndá nī. De nī ncāhān Jesús: Tú jā candija ndá nú tá cúu nūū ní ncandija Abraham, tácu cuu ndija nú tatā dē, ñúcuán de tiñu váha jā ní nsáhá dē suni sáhá ndá máá nú nícu.

⁴⁰ De mitan chi cúnī ndá nú cahnī nū nduhū, vísō nī ncāhān ni jín nū ndācá tūhun ndāā jā ní stéhēn Tatá nī nūū ni. De Abraham chi nduú ní nsáhá cuitī dē tá sáhá ndá máá nú.

⁴¹ Chi inuú-ni sáhá ndá nú tá sáhá maá tatá nú, ncachī yā. Nūcuán de nī ncāhān ndá ji: Ndá máá nī chi nduú cúu nī sēhe ndáhvi jāá nduú tatá. Chi íyó iin-ni tatá nī, de Yāa Dios cúu yā.

⁴² Nūcuán de nī ncāhān Jesús: Tú Yāa Dios cúu ndija tatá nú, de coo manī nū jín nī nícu. Chi jondē nūū Yāa Dios nī nquee nī vāji nī. De nduú vāji nī jā cúnī maá nī, chi maá yā nī ntajī nduhū.

⁴³ ¿De nājēhē cúu jāá nduú jícūhun inī ndá nú tūhun cáhān ni túsaá? Suu sīquī jāá nduú cúnī nū chuhun inī nū tūhun cáhān ni.

⁴⁴ Ndá máá nú chi tatá nú cúu tächī cúñáhnú. De cúnī ndá nú sáhá nú tiñū jā cúnī tatá nú ñūcuán. Maá tächī cúñáhnú nī jahñī ndīyi jondē jā xihna ñúhún. De nduú cuitī nā tūhun ndāā íñi jín, de nduú cuitī nā tūhun ndāā cáhān. De cáhān tächī cúñáhnú tūhun stáhvi sīquī jā súcuán cáá maá. Chi maá tächī cúu jā ndíso tūhun stáhvi, de nī squíjéhé ndihi tūhun stáhvi.

⁴⁵ Sochi nduhū chi cáhān ni tūhun ndāā, de jā ñūcuán cúu jāá nduú cándíja ndá nú nduhū.

⁴⁶ De ni iin nú mā níhñ nū cuāchi sīquī ni, chi nduú cuitī nā cuāchi nī. De maá-ni tūhun ndāā cáhān ni, ¿de nūcu nduú cándíja ndá nú nduhū?

⁴⁷ Ndá nchivī jā cúu sēhe Yāa Dios, chi chūhun inī ji tūhun Yāa Dios. De ndá ndóhó chi nduú cúu nú sēhe Yāa Dios, de jā ñūcuán nduú cúnī nū chuhun inī nū, ncachī yā jín ndá dē.

Iyó Jesús jondē ncháha ca coo Abraham

⁴⁸ Nūcuán de nī ncāhān ndá táhān yā hebreo: Ndāā cáhān ndá nī jā cáneē nū tá cúu nchivī Samaria, de ndóho nú tächī.

⁴⁹ De nī ncāhān Jesús: Nduú ndóho nī tächī, chi íyó yíñúhún nī nūū Tatá nī. De ndá ndóhó chi nduú íyó yíñúhún nú nūū ni.

⁵⁰ Nduhū chi nduú ndúcú nī jā cuñáhnú nī. Iyó iin jā sáhá jā cúñáhnú nī, de maá yā sándaā sīquī tūhun cáhān ndá nú.

⁵¹ Jándāā cáhān ni jín nú, tú ní nchivī squíncuu tūhun cáhān ni, de mā cúu cuitī ji, ncachī yā.

⁵² De ndá tēe hebreo nduú ní jícūhun inī dē, de nī ncāhān dē: Mitan de nī ncucáhnú inī ndá nī jā ndóho ndija nú tächī. Chi Abraham jín ndá tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán, nī jīhī ndá dē. De ndóhó chi cáhān nū, tú ní iin squíncuu tūhun cáhān nū, de mā cúu cuitī ji, cáchī nū.

⁵³ ¿De á cúñáhnú cá maá nú nsūú cá tatā ō Abraham, á naá cúu? Chi nī jīhī dē, de suni nī jīhī ndá tēe nī nacani tūhun yā. ¿De ní iin cá sáhá nú maá nú túsaá? ncachī ndá dē.

⁵⁴ De nī ncāhān Jesús: Tú nduhū sáñáhnú nī maá nī, de nduú níhñ tiñū. Maá Tatá nī cúu jā sáñáhnú nduhū. De cáhān ndá nú jā maá yā cúu Yāa Dios maá nú.

⁵⁵ De vísō súcuán de nduú jínī nū nāsa Yāa cúu yā. De nduhū chi jínī ni yā. De tú cáhān ni jāá nduú jínī ni yā, de cuu nī tēe stáhvi tá cúu ndá máá nú. De nduú chi jínī ndija nī yā, de squíncuu nī tūhun cáhān yā.

⁵⁶ De tatā ō Abraham nī ncusiī inī dē jā cunī dē quivī quenda nī. De ja nī jinī dē, de nī jinī ni jā ní ncusiī ndasí inī dē, ncachī yā.

⁵⁷ Nūcuán de nī ncāhān ndá tēe hebreo jín yā: Va ncháha ca coo nú ūū xico ūxī cuiyā, ¿de nāsa cúu jā cáhān nū jā ní jinī nū nūū Abraham? ncachī dē.

⁵⁸ De nī ncāhān Jesús: Jándāā cáhān ni jín ndá nú jā jondē ncháha ca cacu Abraham de ja íyó nī, ncachī yā.

⁵⁹ Nūcuán de nī nquehen ndá dē yūū jā cuāha dē yā. Sochi nī nquee yuhū yā-ni, nī ncháha yā māñú ndá dē, de nī nquee yā inī templo cuāhān yā.

9

Jā ní nasáhá vāha yā iin tēe nī ncacu cuáá

¹ De jā jica Jesús cuāhān yā, de nī jinī yā nūū iin tēe nī ncacu cuáá.

² De ndá tēe scuáha jín yā nī jicā tūhún dē yā: Maestro, ¿nūcu nī ncacu cuáá tēe yáhá? ¿A cuāchi tatá dē naná dē cúu, á cuāchi maá dē cúu?

³ De nī ncāhān Jesús: Nsūú cuāchi maá dē, ni nsūú cuāchi tatá dē naná dē cúu jā ní ncacu dē súcuán, chi sa nī ncacu dē súcuán tácu cunī nchivī tiñū ñáhnú jā sáhá Yāa Dios jín dē.

⁴ Juni cúu inī ñayiví tá nūū cúu nduú, de cánuú sáhá nī tiñū Yāa jā ní ntajī nduhū. Chi

quiji tiempo jā cuu tá nūū cúu jacuáā, jāā nduú cā nā tiñu cuu sáhá ni iin.

⁵ Juni ndéē ni inī ñayiví, de cúu nī luz jā cútūu inī ánō nchiví ñayiví, tácuā jīcūhun inī ji sīquī Yāā Dios, ncachī yā.

⁶ De tá nī ncuu nī ncāhān yā sūcuán, de nī jati yā ntesí yā nūū ñūhún, de nī nsáhá yā ndēhyū jín ntesí yā, de nī ntee yā sīquī tīnūú tēe cuáá.

⁷ De nī ncāhān yā jín dē: Cuáhán nūū pila Siloé de naquete nú tīnūú nú, ncachī yā. De tūhun Siloé cáhān: Ndute jā ní scáca ndá dē nī nquenda. Ñúcuán de cuāhān dē, de nī naquete dē tīnūú dē, de nī ndunijīn-ni, de cuāhōhōn dē.

⁸ Ñúcuán de ndá nchiví ndéē ñatin jín dē, jín ndá nchiví jā ní jinī jā ní ncuu dē tēe cuáá, nī jīcā tūhún táhán ji: ¿A nsūú tēe yáhá cúu jā jīcān caridad jā ndéē yáhá?

⁹ De sava ji nī ncāhān: Suu dē cúu. De sava cā ji nī ncāhān: Nsūú dē cúu, sochi sūcuán cáá dē. De maá dē chi nī ncāhān dē: Suu nī cúu.

¹⁰ Ñúcuán de nī jīcā tūhún ndá ji: ¿De nāsa cúu jā ní nune tīnūú nú túsaá?

¹¹ De nī ncāhān dē: Tēe nání Jesús nī nsáhá dē ndēhyū, de nī ntee dē tīnūú nī, de nī ncāhān dē jín nī: Cuáhán nūū pila Siloé de naquete nú tīnūú nú. De nī jēhēn ni, de nī naquete nī, de nī nune-ni tīnūú nī, ncachī dē.

¹² Ñúcuán de nī jīcā tūhún ji dē: ¿Ní cúu nūū íyó tēe ñúcuán? ncachī ji. Nduú jínī ni, ncachī dē.

Jā ní stíchī ndá tēe fariseo tēe nī ncacu cuáá

¹³ Ñúcuán de nī jēsíaaha ndá ji tēe nī ncacu cuáá nūū ndá tēe fariseo.

¹⁴ De quiví nátátú cúu jā ní nsáhá Jesús ndēhyū jā ní nacune yā tīnūú dē.

¹⁵ De ndá tēe fariseo nī jīcā tūhún tucu dē nāsa nī nune tīnūú dē. De nī ncāhān dē: Nī ntee dē ndēhyū sīquī tīnūú sá, de nī naquete sá, de nī ndunijīn-ni tīnūú sá, ncachī dē.

¹⁶ Ñúcuán de nī ncāhān sava tēe fariseo: Tēe ñúcuán chi nsūú jondē nūū Yāā Dios vāji dē, chi nduú née īī dē quiví nátátú. Sochi sava cā dē nī ncāhān: ¿Nāsa cuu sáhá tēe ñúcuán ndá tiñu ñáhnú de tú tēe íyó cuāchi cúu dē? De nī ncusín inī ndá dē sīquī yā.

¹⁷ De nī jīcā tūhún tucu ndá dē tēe nī ncacu cuáá: Ndóhó, ¿nāsa cáhān nū sīquī tēe jā ní nacune tīnūú nú túsaá? De maá dē nī ncāhān dē: Iin tēe nācani tūhun Yāā Dios cúu dē, ncachī dē.

¹⁸ Sochi ndá tēe hebreo ñúcuán nduú ní ncándija dē jā ní íyo cuáá tēe ñúcuán de nī ndunijīn tīnūú dē. De nī ncana ndá dē tatá naná tēe cuáá.

¹⁹ De nī jīcā tūhún ndá dē: ¿A yáhá cúu sēhe nú jā ní ncacu cuáá cáchī nū? ¿Túsaá de nāsa nī ndunijīn tīnūú dē mitan?

²⁰ De nī ncāhān tatá dē jín naná dē: Suu sēhe nī cúu tēe yáhá jā ní ncacu cuáá.

²¹ Sochi nduú jínī ni nāsa nī ndunijīn tīnūú dē mitan, de ni nduú jínī ni ní tēe nī nacune tīnūú dē. Cātūhún ndá nú maá dē, chi ja ñáhnú dē, de ná cáchī maá dē.

²² Sūcuán nī ncāhān tatá dē jín naná dē, chi yúhú dē ndéhé dē ndá táhán dē tēe hebreo. Chi ja nī nsáhá ndāā ndá tēe ñúcuán jā tú ní iin nchiví cachī ji jā Jesús cúu Cristo, Yāā nī ntají Yāā Dios, de tavā dē ji jā má cūū cā quivi ji inī vehe īī sinagoga.

²³ Jā ñúcuán nī ncāhān tatá dē jín naná dē: Cātūhún ndá nú maá dē, chi ja ñáhnú dē.

²⁴ Ñúcuán de ndá tēe hebreo nī ncana tucu dē tēe nī íyo cuáá. De nī ncāhān dē jín: Cachī cājí nú nūū ni jā cunī jínūū Yāā Dios. Chi jínī ndá nī jā tēe íyó cuāchi cúu tēe nī nacune tīnūú nú.

²⁵ Ñúcuán de nī ncāhān dē: Nduú jínī sá tú íyó cuāchi dē, á naá cúu. De íyó iin jā jínī sá, cúu jā tēe cuáá nī ncuu sá, de mitan chi nī ndunijīn tīnūú sá, ncachī dē.

²⁶ De nī jīcā tūhún tucu ndá dē: ¿Nāsa nī nsáhá dē jín nú? ¿Nāsa nī nacune dē tīnūú nú túsaá?

²⁷ De nī ncāhān dē: Ja nī ncachī tūhun sá nūū ndá ní, de nduú cúnī ní cuetáhví ní. ¿De nūcu cúnī ndá ní jā cachī tucu sá nūū ní? ¿De á suni cúnī ndá ní candija ní dē, á naá cúu?

²⁸ Ñúcuán de nī ncāhān nēhén ndá jín dē, sá de nī ncāhān cā: Maá nú chi cándija nú tēe ñúcuán, sochi ndá máá nī chi cándija nī Moisés.

²⁹ De jínī ndá nī jā ní ncāhān Yāā Dios jín Moisés. Sochi tēe ñúcuán, ni nduú jínī ni ní jondē vāji dē.

³⁰ De nī ncāhān tēe nī īyo cuáá: Sáhvi inī sá jā cáhān ndá ní jāá nduú jínī ní jā vāji dē nūū Yāā Dios, vísō nī nacune dē tīnūū sá.

³¹ De jínī ō jā Yāā Dios nduú nīni yā jā jícān táhvī nchivī íyó cuāchi. Chi nīni yā jā cáhān ndá máá-ni nchivī jā chíñúhún nūū yā de sáhá ji jā cúnī yā.

³² De níi tiempo vāji ó, de nduú ní jínī cuitī ō jā nacune iin tēe tīnūū incā tēe nī ncacu cuáá.

³³ De tú nsūū jondē nūū Yāā Dios vāji tēe ñúcuán, de mā cūū cuitī sáhá dē iin tiñú sūcuán, ncachī dē.

³⁴ De nī ncāhān ndá tēe hebreo: Ndóhó chi íyó ndasí cuāchi nú jondē quívi nī ncacu nú, ¿de á maá nú stéhēn nūū ni, á naá cúu? ncachī dē. De nī ntavā ndá dē tēe ñúcuán yātā vehe īi sinagoga.

Sīquī nchivī jā íyó cuáá ánō

³⁵ De nī nihīn Jesús tūhun jā ní ntavā ndá dē tēe ñúcuán. De nī naquetáhān yā jínī dē, de nī ncāhān yā: ¿A cándija nú Sēhe Yāā Dios?

³⁶ De nī ncāhān dē: Señor, ¿ní iin cúu yā tácuca cándija sá yā?

³⁷ De nī ncāhān Jesús: Ja nī jinī nū nūū yā, de suu cúu nduhū jā cáhān nī jínī nú, ncachī yā.

³⁸ Ñúcuán de nī jēcuiñī jítí dē nūū yā, de nī ncāhān dē: Cándija sá jā maá ní cúu Jētohō sá.

³⁹ De nī ncāhān Jesús: Vāji nī inī ñayīví yáhá jā sáhá ndāā nī sīquī nchivī. Chi nchivī íyó cuáá ánō, ndunijīn inī ánō ji jā jícūhun inī ji sīquī nī. De nchivī jā jáni inī ji jā jícūhun inī ji, sochi nduú, chi sa nducuáá ánō ji, ncachī yā.

⁴⁰ De sava tēe fariseo jā íñí jínī yā, tá nī jinī dē tūhun yáhá, de nī ncāhān ndá dē: ¿De á jáni inī nū jā suni tēe nduú jícūhun inī cúu ndá máá nī túsaá?

⁴¹ De nī ncāhān Jesús: Tú jā cúu ndá nú tēe nduú jícūhun inī, de mā cōó cuāchi nú. De sīquī jā ní ncāhān ndá nú jā jícūhun inī nū, sochi nduú jétáhvī nú, jā ñúcuán cúu jā cundeē cuāchi nú sīquī nū, ncachī yā.

10

Tūhun yātā sīquī tīcāchī

¹ De nī ncāhān cā yā: Jāndāā cáhān nī jínī ndá nú, tá yíhí ndá tīcāchī inī corral jā névāha cáhnú nchivī, de tú iin tēe nduú quívi dē ichi viéhé corral, chi sa incā lado corral cáa dē quívi dē, tēe ñúcuán cúu jācuíhná, chi vāji jā sacuíhná.

² Sochi tēe quívi ichi viéhé, tēe ñúcuán cúu pastor jā jító tīcāchī.

³ De tēe jító viéhé, nacune dē jā quívi tēe ñúcuán. De tīcāchī dē nacunī tī tāchī dē. De cána dē síví tīcāchī maá dē, de távā dē tī.

⁴ De tá nī ntavā dē ndihī tīcāchī maá dē, de yósō nūú dē nūū tī cuāhān dē. De ndá tīcāchī chi níquīn tī dē, chi nacunī tī tāchī dē.

⁵ De mā cúniquīn tī yātā incā tēe, chi sa cunu tī cunī tī dē, chi nacunī tī jāá nsūū jētohō tī cúu.

⁶ Tūhun yātā yáhá nī ncāhān Jesús jínī nchivī, de nduú ní jícūhun inī ji nā tūhun cúu jā ní ncāhān yā.

Jesús cúu maá pastor vāha

⁷ Ñúcuán de nī ncāhān cā Jesús jínī nchivī: Jāndāā cáhān nī jínī ndá nú: Maá nī cúu tá cúu viéhé corral nūū quívi ndá nchivī jā cúu tá cúu tīcāchī nī.

⁸ Ndācā tēe jāá nduú ní ntájí Yāā Dios, jā ní nquiji ndá dē jondē ncháha ca quenda nī, cúu ndá dē tá cúu jācuíhná, chi nduú ní stéhēn dē tūhun ndāā. De nchivī jā cúu tá cúu tīcāchī nī, nduú ní jétáhvī ji ndá dē.

⁹ Maá nī cúu tá cúu viéhé. De nchivī jā jínī maá nī quívi ji, scácu nī ji. De cúu ji tá cúu tīcāchī jā ndívi ndá tī nūū yíhí vāha tī, de quée tucu tī nūū cajī vāha tī.

¹⁰ Tēe cuíhná chi maá-ni jā vāji dē jā sacuíhná dē tīcāchī, de cahnī dē, de snāā dē tī. De nduhū chi vāji nī tácuca cutecū nchivī cúu tá cúu tīcāchī nī, de jondē ndetū ndasí coo ji níi cání.

¹¹ Maá nī cúu maá pastor vāha. De pastor vāha chi jító vāha dē tīcāchī dē, vísō jondē cuū dē jā jéhē tī.

¹² Sochi iin tēe jā quéhen yāhvi, nsūū pastor tī cúu dē, chi nsūū tīcāchī maá dē cúu tī. De tú jínī dē jā vāji yíhī, de sndóo dē tīcāchī, de jínu dē cuāhān dē. De yíhī chi tīn tī tīcāchī, de sáhá tī jā jítē nuu tīcāchī.

¹³ De tēe quéhen yāhvi chi jínu dē cuāhān dē sīquī jā tīcāchī tátū cúu jā jító dē, de jā ñúcuán nduú cúndáhvī inī dē tī.

14 Maá nī cúu maá pastor vāha. De jínī ni ndācá nchivī jā cúu tá cúu tīcāchī nī, de ndá máá ji jínī ji nduhū.

15 De yáhá cúu tá cúu jā Tatá nī jínī yā nduhū, de maá nī jínī ni Tatá nī. De cuū ni jā síquī nchivī cúu tīcāchī nī.

16 De suni íyó cā nchivī cúu tīcāchī nī, de síin síin nchivī cúu ndá ji. De cánuú jā suni quīcuēca nī ndá nchivī ñúcuán. De cuetáhvi ji tūhun jā cáhān ni. De cundeē cāhnú-ni ndīhi nchivī cándija, de coo iin-ni pastor ji.

17 De Tatá nī mánī ndasí yā jíin nī síquī jā jéhe nī maá nī jā cuū ni jā jéhē nchivī, de natecū tucu nī.

18 Nī iin mā cúu cahnī nduhū, chi maá nī cúu jā jéhe tūhun jā cuū ni. Jā cáchī maá nī de cuū ni, de jā cáchī maá nī de natecū ni, chi súcuán íyó poder ni. Súcuán nī ncāhān Tatá nī jā sáhá nī, ncachī yā.

19 De jā ní jini ndá táhān yā hebreo tūhun yáhá, de nī ncusíin tucu inī ji.

20 De cuāhā ji nī ncāhān: ¿Nūcu níni ndá nú tūhun jā cáhān dē? Chi ndóho dē tāchī, de nī ntívī xīnī dē.

21 Sochi sava gā ji nī ncāhān: Nsūú súcuán cáhān tēe ndóho tāchī, tá cúu nūú cáhān tēe yáhá. De iin tēe ndóho tāchī, ¿á cuu nacune dē tīnūú tēe cuáá? ncachī ndá ji.

Jā ní ncuyichī inī ndá ji Jesús

22 De tiempo vījin cúu, de ciudad Jerusalén násáhá ndá nchivī vico jā núcūhun inī ji quīvī jā ní ncuhīi templo cāhnú.

23 De jíca nuu Jesús inī templo, inī corredor jā nání Salomón.

24 De ndá táhān yā hebreo nī ncutútú ji nūú yā, de nī ncāhān ji: ¿Nāsaa cā quīvī sáhá nú jā má cúcāhnú inī ndá nī? Chi tú maá nú cúu Cristo, de cachī cājí nú nūú ndá nī.

25 De nī ncāhān Jesús: Ja nī ncachī tūhun nī nūú ndá nú, de nduú ní ncándija nú. Ndācá tiñu jā ní ntetíñú Tatá nī nduhū jā sáhá nī, ñúcuán cúu jā stéhēn cājí jā maá yā nī ntají nduhū.

26 De nduú cándija ndá nú, chi nsūú tīcāchī nī cúu nú, tá cúu nūú ní ncāhān ni jíin nú.

27 Ndá nchivī jā cúu tīcāchī nī, chi nácunī ji jā maá nī cúu jā cáhān jíin ji. De jínī ni ji, de níquīn ndá ji nduhū.

28 De cutecū ji níí cání sáhá nī, de mā tánū tāhvī cuítī ji. De ni iin mā cúu nacandēē ji inī ndahá nī.

29 Maá Tatá nī nī squívi yā ji ndahá nī. De cúñáhnú cā maá yā nsūú cā ndācá cā. De ni iin mā cúu nacandēē ji inī ndahá yā.

30 Maá nī jíin Tatá nī, chi iin-ni cúu nī, ncachī yā.

31 Ñúcuán de ndá táhān yā hebreo nī nquehen tucu dē yūú jā cuāha dē yā.

32 De nī ncāhān yā jíin dē: Nī stéhēn ni cuāhā tiñu váha nūú nū jā ní nsáhá nī jíin poder Tatá nī. ¿De á síquī jā ní nsáhá nī ndá tiñu váha cúu jā cuāha nú yūú nduhū, á naá cúu? ncachī yā.

33 De nī ncāhān ndá dē: Nsūú síquī jā ní nsáhá nú tiñu váha cúu jā cuāha nī yūú ndóhó, chi síquī jā cáhān nū tūhun nāvāha jā quítī inī Yāa Dios, chi cáchī nū jā inuú cúu nú jíin Yāa Dios. Chi tēe-ni cúu nú, de sáhá nú jā inuú cúu nú jíin Yāa Dios, ncachī ndá dē.

34 De nī ncāhān Jesús: Yósō nūú tutū ley jā névāha ndá nú jā ní ncāhān Yāa Dios: Tá cúu yāa cúu ndá nchivī cándija, cáchī Yāa Dios, cáchī tutū.

35 De jínī ō jā má cúu cáhān ō jāá nduú cáhān ndāa tutū ī. Chi nī ncāhān yā jā ndá nchivī jā ní ncándija tūhun yā, cúu ji tá cúu yāa. De víhí cā cúu nduhū.

36 ¿Túsaá de nūcu cáhān ndá nú jā tūhun nāvāha cúu jā ní ncāhān ni jā Sēhe Yāa Dios cúu nī? Chi maá Yāa Dios nī jani yā nduhū síquī tiñu ī, de nī ntají yā nduhū vāji nī inī ñayívī.

37 Tú nduú sáhá nī tiñu sáhá Tatá nī, túsaá de mā cándija ndá nú nduhū.

38 Sochi tú sáhá nī, de vísō nduú cándija nú nduhū, de cándija nú síquī ndá tiñu sáhá nī. De súcuán de cucáhnú inī nūú jā iin-ni cúu Tatá nī jíin nī, de iin-ni cúu nī jíin Tatá nī, ncachī yā.

39 Ñúcuán de ndúcú tucu ndá dē tiin dē yā. Sochi nī ndoñúhún yā-ni nūú ndá dē cuāhān yā.

40 De cuānohōn yā yūte Jordán ichi nūú quenda ncandīi, nūú ní iyo Juan nī scuénduté dē. De nī ndeē yā ñúcuán.

41 De nī nquenda cuāhā nchivī nūú yā, de nī ncāhān ndá ji jíin táhān ji: Ndāa chi vísō nduú ní nsáhá Juan ni iin tiñu ñáhnú, de nī

ncundaā ndihi tūhun jā ní ncāhān dē sīquī nāsa sáhá tēe yáhá, ncachī ji.

⁴² De cuāhā nchivī ñúcuán nī ncandíja ji yā.

11

Jā ní jīhī Lázaro

¹ De nī íyo iin tēe cūhū, nání dē Lázaro. De maá dē jíin cuāha dē María jíin Marta, cúu ndá dē nchivī ñuū Betania.

² De María jā cúu cuāha Lázaro, suu ña cúu jā ní nchihī aceite perfume jēhē Jētohō ō, de nī nasíchī ña jíin ixī xínī ña.

³ De ndúū cuāha dē ñúcuán nī ntetíñú ña tūhun cuāhān nūū Jesús: Señor, tēe jā mānī ní jíin, cūhū dē, cáchī ña, ncachī mozo.

⁴ De tá nī jini Jesús tūhun, de nī ncāhān yā: Cuēhē yáhá chi nsúú cuēhē jā cuū dē cúu. Chi sa sáhá Yāā Dios jā cunī nchivī nāsa cúñáhnú yā. Chi nduhū, Sēhe Yāā Dios, jíin cuēhē yáhá de stéhēn ni jā suni cúñáhnú maá nī, ncachī yā.

⁵ De mānī Jesús jíin Marta jíin cūhū ña jíin Lázaro.

⁶ De vísō sūcuán de tá nī nīhīn yā tūhun jā cūhū dē, de nī nquendōo yā ūū cā quīvī nūū ndéē yā.

⁷ Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā: Ná cóhōn quīnohōn ō región Judea.

⁸ De nī ncāhān ndá tēe scuáha jíin yā: Maestro, cáta ñatin-ni quīvī cúu jā ndúcú ndá táhán ó hebreo cuāha dē yūū ní. ¿De á cúnī ní quīhīn tucu ní ñúcuán, á naá cúu? ncachī dē.

⁹ De nī ncāhān Jesús: Mā cúu cahnī nchivī nduhū de tú ncháha ca quenda maá quīvī cuū ní. Chi jā íyó nī ñayīví yáhá cúu tá cúu jā íyó ūxī ūū hora iin nduú. De jā sáhá nī jā cúnī Yāā Dios, de sūcuán cúu nī tá cúu tēe jā jíca nduú, de nduú scáchihī dē jēhē dē, chi nijīn nūū dē ñayīví yáhá.

¹⁰ Sochi tēe jāá nduú sáhá jā cúnī Yāā Dios, chi modo jā jíca dē jacuáā, de modo jā scáchihī dē jēhē dē, chi nduú cútūu inī ánō dē, ncachī yā.

¹¹ Ñúcuán de nī ncāhān tucu yā: Amigo ō Lázaro quíxīn dē, de quīhīn ni jā sndóto nī dē, ncachī yā.

¹² Ñúcuán de ndá tēe scuáha nī ncāhān dē: Señor, tú quíxīn dē de jíinī ō jā nduvāha dē.

¹³ Sochi Jesús chi sūcuán nī ncāhān yā jā ní jíhī dē. De jáni inī ndá tēe scuáha jā quíxīn ndija dē.

¹⁴ Ñúcuán de nī ncāhān cājí yā: Ja nī jíhī Lázaro.

¹⁵ De cúsiī inī ni jāá nduú ní íyo nī ñúcuán, tácuva vāha cā candíja ndá nú tá cunī nū tiñu ñáhnú jā sáhá nī. Túsaá de ná cóhōn nūū ndīyi ñúcuán, ncachī yā.

¹⁶ Ñúcuán de Tomás, tēe cúu cuátī, nī ncāhān dē jíin ndá táhán dē jā scuáha jíin yā: Suni ná cóhōn tácuva cuū ō jíin yā, ncachī dē.

Jesús cúu jā sáhá jā natecū de cutecū ní cání

¹⁷ De tá nī nquenda Jesús, de jíinī yā ja nī ncuu cūmī quīvī jā ní ncujuhū Lázaro.

¹⁸ De ñatin-ni íyó ñuū Betania jíin ñuū Jerusalén, chi tá ūū kilómetro yósává.

¹⁹ De Marta jíin María, nī nquenda cuāhā táhán ña hebreo jā cáhān ji tūhun ndeé inī jíin ña jā ní jíhī cuāha ña.

²⁰ De tá nī nīhīn Marta tūhun jā vāji Jesús, de nī nquee ña cuātahān ña yā. De María chí nī ndōo ña vehe.

²¹ De nī ncāhān Marta jíin Jesús: Señor, tú ní íyo ní yáhá, de mā cúu cuāha sá nícu.

²² De vísō sūcuán de jíinī sá jā ndācá jā cācān ní nūū Yāā Dios, de sáhá yā, ncachī ña.

²³ De nī ncāhān Jesús jíin ña: Natecū cuāha nú, ncachī yā.

²⁴ De nī ncāhān Marta: Jínī sá jā natecū dē quīvī jā natecū ndācá ndīyi jondē quīvī jīnu ñayīví.

²⁵ De nī ncāhān Jesús: Maá nī cúu Yāā jā sáhá jā natecū nchivī jíin jā cutecū ji ní cání. Nchivī cándíja jā scácu nī ji, vísō ná cúu ji, de natecū ji.

²⁶ De nchivī jā técū de candíja ji nduhū, cutecū ji ní cání andiví. ¿A cándíja nú tūhun yáhá? ncachī yā.

²⁷ De nī ncāhān ña: Señor, cándíja sá jā maá ní cúu Cristo Sēhe Yāā Dios, jā cáchī tutū jā quiji inī ñayīví, ncachī ña.

Jā ní jacu Jesús nūū yíyuhū Lázaro

²⁸ De tá nī ncāhān ña sūcuán, de cuāhān ña-ni, cuācana yuhū ña cūhū ña María: Maá Maestro nī nquenda yā, de cána yā ndóhó, ncachī ña.

29 De jā ní jini María tūhun yáhá, de ñamā nī nacuiñi ña, de cuāhān ña nūū yā.

30 De ncháha ca quívi Jesús ñuū, chi nī nquendōo yā nūū ní jētahān Marta yā.

31 De nchivī hebreo jā ndéē inī vehe jíin María jā cáhān ji tūhun ndeé inī jíin ña, nī jinī ji jā ñamā nī nacuiñi ña cuāhān ña. De nī jēcuniquīn ndá ji ña, chi jāni inī ji jā cuāhān ña cuacu ña jondē nūū yíyuhū ndīyi.

32 Ñúcuán de nī nquenda María nūū íyó Jesús, de nī jēcuiñi jítí ña nūū jéhē yā, de nī ncāhān ña: Señor, tú ní ndéē ní yáhá, de mā cúu cuāha sá nícu, ncachī ña.

33 De nī jinī Jesús jā jácu ña jíin jā jácu ndá nchivī jā váji jíin ña. De nī ncucuécá ndasí inī yā, de nī ntahúhvī inī yā jā cúndáhvī inī yā ji.

34 De nī jīcā tūhún yā ña: ¿Ní cúu nūū ní nchiyuhū ndá nú dē? De nī ncāhān ña jíin yā: Ná cóhōn de cunī ní, Señor, ncachī ña.

35 De nī jacu Jesús.

36 Ñúcuán de nī ncāhān ndá nchivī hebreo jíin táhān ji: Cūndēhé nācā mānī ndasí nī íyo dē jíin ndīyi ñúcuán.

37 De sava ji chi nī ncāhān ji: Tēe yáhá jā ní nacune dē tīnūū tēe cuáá, ¿á mā cúu sáhá dē jā má cúu Lázaro nícu? ncachī ji.

Jā ní nastécū yā Lázaro

38 De nī ntahúhvī ndasí tucu inī Jesús, de nī nquenda yā nūū yíyuhū ndīyi. De iin yavī cava cúu, de yúyávi ñúcuán ndásí iin yūū.

39 De nī ncāhān yā: Sáhá jíyo ndá nú yūū jíñā, ncachī yā. De Marta, cuāha ndīyi ñúcuán, nī ncāhān ña: Señor, ja jéhēn xicō dē, chi ja nī ncuu cūmī quívi yíyuhū dē.

40 De nī ncāhān Jesús jíin ña: ¿A nsūú ja nī ncāhān ni jíin nú jā tú candíja nú de cunī nū jā cúñáhnú ndasí Yāā Dios jíin poder yā? ncachī yā.

41 Ñúcuán de nī nsáhá jíyo ndá dē yūū jā ndásí yúyávi ndīyi. De nī nūcūndēhé-ni Jesús ichi andiví, de nī ncāhān yā: Tatá, ná cútahvī sá nūū ní jā sáhá ní jā jícān sá.

42 De jíinī sá jā ní ní sáhá ní jā jícān sá. De jā quendōo vāha nchivī íñí yáhá cúu jā súcuán cáhān sá, tácuá ná cándíja ji jā maá ní nī ntají sāán.

43 De tá nī ncāhān yā súcuán, de nī ncāhān jee yā: Lázaro, quee quiji nú, ncachī yā.

44 De nī nquee-ni tēe jā ní jíhī, de ñúsúcún ndahá dē síhin dē jíin tira sahma. De nūū dē ñúsúcún iin sahma. De nī ncāhān Jesús jíin ndá nchivī: Nandají ndá nú sahma ñúsúcún dē, tácuá cuu caca dē, ncachī yā.

Jā ní scáni táhān ndá dē tūhun jā cahnī dē Jesús

(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

45 Ñúcuán de cuāhā nchivī hebreo jā ní nquenda nūū María, nī ncandíja ji Jesús, chi nī jinī ji tíñu jā ní nsáhá yā.

46 Sochi sava ji cuāhān ji nūū ndá tēe fariseo, de nī ncachī tūhun ji nāsa nī nsáhá Jesús.

47 Ñúcuán de ndá tēe fariseo jíin ndá sūtū cúñáhnú nī ndutútú dē junta jíin ndá cā tēe cúñáhnú. De nī ncāhān ndá dē: ¿Nāsa sáhá ó? Chi tēe ñúcuán sáhá ndasí dē tíñu ñáhnú.

48 De tú cuāha ó tūhun jā sáhá cā dē súcuán, de ndiviī nchivī candíja ji dē. De quiji ndá tēe nación Roma jā cúñáhnú, de canī dē templo cāhnú ó, de scútē nuu dē nchivī nación ndācá ó, ncachī ndá dē.

49 De iin táhān dē jā nání Caifás, jā cúu maá sūtū cúñáhnú cā cuīyā ñúcuán, nī ncāhān dē: Ndá ndóhó chi nduú jíinī cuitī nū,

50 ni nduú jíicūhun inī nū jā vāha cā jā cuū iin tēe jā jéhē nchivī nación ndācá ó nsūú cā jā naā ndiviī ó, ncachī dē.

51 De nduú ní ncāhān dē tūhun yáhá jā jāni inī maá dē. Chi síquī jā cúu dē sūtū cúñáhnú cā cuīyā ñúcuán, de nī nsáhá Yāā Dios jíin dē jā ní nacani dē tūhun jā cuū Jesús jā jéhē nchivī nación hebreo.

52 De nsūú maá-ni jā jéhē nación hebreo, chi suni jā jéhē ndiviī nchivī jā cúu sēhe Yāā Dios jā ní jíitē nuu ndācá nación, tácuá inuú-ni cuu ndá ji.

53 De jondē quívi ñúcuán de ndācá tēe hebreo jā cúñáhnú, nī scáni táhān ndá dē tūhun jā cahnī dē Jesús.

54 De jā ñúcuán nduú cā ní jíca nijin yā nūū ndá táhān yā hebreo, chi nī nquee yā región Judea, de cuāhān yā iin ñuū nání Efraín, nūū íyó ñatin ñuhun tíhá. De ñúcuán nī ndeē yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā.

55 De nī ncuñatin vico pascua jā násáhá ndá nchivī hebreo. De cuāhā nchivī ndācá ñuū ñúcuán cuāhān ji Jerusalén, tácuá

squíncuu ji jā cáhān ley jā cuchi ji ndundoo ji nūū Yāā Dios, de sá de quijéhé vico pas-cua.

⁵⁶ De nánducú ndá ji Jesús, de jícā tūhún táhān ji inī templo: ¿Nāsa jáni inī ndá nú? ¿A quiji dē vico, á nduú? ncachī ji.

⁵⁷ De ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe fariseo nī ndacu dē tiñu jā tú ní iin nchivī jíin ji ní nūū íyó yā, de ná cáchī tūhun ji, tácuca tiin ndá dē yā.

12

Jā ní nchihi María perfume jēhē Jesús (Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

¹ De cúmanī iñū cā quivī de coo vico pas-cua. De nī jēhēn tucu Jesús ñūū Betania nūū ndéē Lázaro, tēe jā ní jíhī de nī nastécū yā dē.

² De nī nsāhá ndá ji iin vico jā cuxínī ji jíin yā jā íyó yíñúhún ji jíin yā. De Marta nī jani ña cōhō. De Lázaro yáji dē stāā jíin yā nūū mesa jíin ndá cā nchivī.

³ Ñúcuán de María nī nguenda ña jíin tá sava litro aceite perfume jā cúu ndinuhun itā nardo, jā yāhvi ndasí ndéē. De nī nchihi ña jēhē Jesús, de nī nasíchī ña jíin ixi ña. De ní inī vehe nī nchitú xicō perfume.

⁴ Ñúcuán de nī ncāhān Judas Iscariote sēhe Simón, iin tēe scuáha jíin yā, de suu dē cúu jā nastúu dē yā:

⁵ ¿Nūcu nduú ní ncúyāhvi perfume yáhá jā únī ciento denario, de cuāha ó nūū nchivī ndāhvī nícu?

⁶ Súcuán nī ncāhān dē, nsūú jā cúndáhvī ndija inī dē nchivī ndāhvī, chi sa jā cúu dē tēe cuíhná. Chi maá dē nēe itīn xūhún, de quéhen cuíhná dē jā jáquīn ndá tēe ñúcuán.

⁷ Sá de nī ncāhān Jesús: Mā stāhān nū ña. Chi jā ní nsāhá ña yáhá cúu jā ní nsāhá tūha ña nduhū jōndē quivī jā quiyuhū ni.

⁸ Chi ní cání ndéē nchivī ndāhvī jíin nú, sochi nduhū chi mā cúndeē ni cā jíin nú, ncachī yā.

Jā ní scáni táhān ndá dē tūhun jā cahñī dē Lázaro

⁹ De cuāhā nchivī hebreo nī jini ji tūhun jā ndéē yā ñūū Betania. De nī nguenda ndá ji, de nsūú maá-ni jā cúni ji cūndēhé ji nūū Jesús, chi suni cúni ji cūndēhé ji nūū Lázaro, tēe jā ní nastécū yā.

¹⁰ Ñúcuán de ndá sūtū cúñáhnú nī scáni táhān dē tūhun jā suni cahñī dē Lázaro.

¹¹ Chi jā síquī Lázaro de nī ncujiyo cuāhā táhān dē hebreo nūū dē, de cándija ji Jesús.

Jā ní nquivi Jesús Jerusalén (Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

¹² De incā quivī, de ndá nchivī cuāhā jā nī nguenda vico pas-cua, nī jini ji tūhun jā váji Jesús Jerusalén.

¹³ De nī jahnū ji ndahá ñūū, de nī nquee ji cuātahān ji yā. De nī ncana jee ndá ji: Cúñáhnú ndasí Yāā Dios. Vāha ndasí Yāā cúu Yāā jā váji jíin tiñu maá Jētohō ō Yāā Dios. Vāha ndasí Yāā cúu Rey maá ó nchivī Israel, ncachī ji.

¹⁴ De nī nīhīn Jesús iin burro, de nī jēcōsō yā tī, tá cúu nūū cáhān tutū ī:

¹⁵ Nchivī Jerusalén jā suni nání Sión, mā cúyūhú ndá nú.

Yáhá cūndēhé nú jā váji Rey nū, de yósō yā iin burro. Cáchī tutū.

¹⁶ De quivī ñúcuán de ndá tēe scuáha jíin yā nduú ní jícūhun inī dē jā súcuán quée ndaā ndacá jā yósō nūū tutū ī. De jōndē tá nī nduñáhnú Jesús jā cuánohōn yā andiví, de sá de nī nūcūhun inī dē ndá tūhun jā yósō síquī yā, jíin jā súcuán nī nsāhá ndá dē jíin yā.

¹⁷ De ndá nchivī jā ní íyo jíin yā tá nī ncana yā Lázaro nūū yíyuhū dē, de nī nastécū yā dē, nī nacani ji tūhun nāsa nī nsāhá yā.

¹⁸ Jā ñúcuán cúu jā ní nquee nchivī cuāhā, nī jētahān ji yā, chi nī jini ji tūhun jā ní nsāhá yā tiñu ñáhnú jā ní stēhēn yā poder yā.

¹⁹ Ñúcuán de nī ncāhān ndá máá tēe fariseo: Mitan de ja nī jinī ō jā má cúu cuitī cā casī ō. Chi ndéhé ó jā ndiviī cuitī nchivī cuāhān ji jíin dē, ncachī ndá dē.

Nchivī nación Grecia nánducú ji Jesús

²⁰ De sava nchivī nación Grecia, suni nī nguenda ji Jerusalén vico pas-cua jā chíñúhún ji Yāā Dios.

²¹ De nī nguenda ndá ji nūū Felipe, tēe ñūū Betsaida ndáñūū Galilea. De nī ncāhān ji jíin dē: Señor, cúni ndá sá cáhān sá jíin Jesús, ncachī ji.

²² De nī jēhēn Felipe, nī ncachī tūhun dē nūū Andrés. De ndūū dē cuācachī tūhun dē nūū Jesús.

²³ De nī ncāhān Jesús jíin dē: Ja nī nquenda quīvī jā nduñáhnú maá Yāā nī nduu tēe.

²⁴ De ndāā cāhān ni jíin ndá nú, iin nūnī trigo tú mā níncava nūū ñūhún jā quiyuhū, túsaá de coo mátúhún-ni. Sochi tú quiyuhū, de nacayā cuāhā ndasí. De suni súcuán cánuú jā cuū ni de quiyuhū ni, tácuā coo cuāhā nchivī jā nduu ji sēhe Yāā Dios.

²⁵ De nā-ni nchivī tú nduú jēhe ji tūhun cundoho ji jā síquī nduhū, de tātū tāhvī ji. De nchivī jā jēhe ji tūhun cundoho ji jā síquī nduhū inī ñayīví yáhá, cutecū ji níí cání andiví.

²⁶ De tú ní nchivī cúnī ji satíñú ji nūū ni, de ná cúniquīn ji nduhū. De nūū cundeē maá nī, suni ñúcuán cundeē nchivī satíñú nūū ni. De nchivī jā satíñú nūū ni chi sáhá Tatá nī jā cuñáhnú ji.

Jā ní ncāhān Jesús jā cuū yā

²⁷ De mitan de cúcuécá ndasí inī ni sáhá tūndóhó jā quiji síquī ni. ¿De nāsa cāhān nī? ¿A cāhān ni jíin Tatá nī: Scácu ní sāán nūū tūndóhó jā quiji síquī sá, cachī ni? Mā cuū, chi jā síquī ñúcuán cúu jā ní nquiji nī ñayīví.

²⁸ Tatá, stéhēn ní jā cúñáhnú ndasí ní jíin poder ní, ncachī yā. Ñúcuán de ichi andiví nī ncāhān iin tūhun: Ja nī stéhēn ni jā cúñáhnú nī, de stéhēn tucu nī incā vuelta, ncachī yā.

²⁹ De nī jini ndá nchivī íñí ñúcuán, de nī ncāhān ji jā taja cána. De sava cā ji nī ncāhān: Iin ángel Yāā Dios nī ncāhān jíin yā.

³⁰ De nī ncāhān Jesús jíin ji: Nduú ní ncāhān Yāā Dios tūhun yáhá jā síquī nduhū, chi sa síquī ndá máá nú tácuā cunī nū jā ní ncāhān yā jíin nī.

³¹ Mitan cúu jā sándaā Yāā Dios síquī cuāchi nchivī ñayīví yáhá. Mitan cúu jā scúnu yā jāñēhén jā tátúnī inī ñayīví yáhá.

³² De nduhū, tá jíinu cundita caa nī cuū ni inī ñayīví, de sáhá nī jā cuu inī ndá nchivī quīvi ji ndahá nī, ncachī yā.

³³ Súcuán nī ncāhān yā jā stéhēn yā nāsa modo cuū yā.

³⁴ De nī ncāhān nchivī jíin yā: Nī jini ndá sá tūhun jā cāhān tutū ley Yāā Dios jā névāha

ó, jā Cristo cutecū yā níí cání. ¿De nūcu cāhān ní jā Yāā nī nduu tēe, cánuú cundita caa yā cuū yā? ¿Ní iin cúu maá Yāā nī nduu tēe túsaá? ncachī ji.

³⁵ Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Jacū-ni cā quīvī cundeē ni jíin ndá nú jā cúu nī luz jā cúnijīn inī ánō nū. Túsaá de mitan juní íyó cā luz ni jíin nú, de caca nú jíin, chi iin sanaā-ni de cuāhān ni, de quendōo nú modo nūū neē. Chi nchivī jíca modo nūū neē, nduú jíin ji ní cúu nūū quíhīn ji.

³⁶ Túsaá de juni ndéē cā ni jíin nú, de candíja nú nduhū jā cúu nī luz, tácuā nduu nú nchivī jíca jíin luz, ncachī yā. Súcuán nī ncāhān yā ndá tūhun yáhá, de cuāhān yā-ni, de nduú cā ní stéhēn yā maá yā nūū ji.

Jāā nduú ní ncándíja nchivī hebreo jā cúu yā Cristo

³⁷ De vísō cuāhā tiñu ñáhnú nī nsáhá Jesús jā stéhēn yā poder yā nūū nchivī, de nduú ní ncándíja ji yā.

³⁸ Chi cánuú quee ndaā tūhun jā ní ncāhān Isaías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán: Tátá Yāā Dios, nduú ní ncándíja ndá nchivī tūhun jā ní nacani sá, de nduú ní ncándíja ji tiñu ñáhnú jā ní stéhēn ní poder ní nūū ji.

Ncachī Isaías.

³⁹ Jā ñúcuán nduú ní ncúu candíja ndá ji, chi nī ncāhān tucu Isaías:

⁴⁰ Nī nsáhá Yāā Dios modo jā cuáá ánō ndá ji,

jíin jā cúnīhin inī ji,

tácuā coo modo jā má cúní ndá ji,

de ni mā jíicūhun inī ji,

ni mā násāma inī ji quīvi ji nūū ni,

jā nasáhá vāha nī ánō ji nūū cuáchi ji.

Ncachī Cristo, cáchī tutū.

⁴¹ Ndá tūhun yáhá nī ncāhān Isaías, chi ja nī jini dē nāsa cúñáhnú ndasí Jesús, de nī ncāhān dē nāsa coo quīvī jā quiji yā.

⁴² De vísō súcuán de cuāhā nchivī hebreo chi nī ncándíja ji yā, de suni jondē jíin sava tēe tátúnī. Sochi nduú ní ncáchī ndá dē jā cándíja dē yā, chi síquī jā yúhú dē tēe fariseo. Chi tú súcuán de mā cuáha cā ndá tūhun jā quīvi dē vehe īi sinagoga.

⁴³ Chi ndá tēe tátúnī cúsiī cā inī dē jā cuñáhnú dē sáhá nchivī, nsúú cā jā cuñáhnú dē sáhá Yāā Dios.

Tūhun jā cāhān Jesús cúu jā sáhá ndāā sīquī nchivī

⁴⁴ De nī ncāhān jee Jesús: Nchivī cándíja nduhū, de nsūú mātúhún-ni nduhū cándíja jī, chí suni cándíja jī jondē maá Tatá nī, Yāā nī ntají nduhū.

⁴⁵ De nchivī jínī nūū ni, suni jínī jī nūū Yāā nī ntají nduhū.

⁴⁶ Maá nī jā cúu luz jā cúnijīn inī ánō nchivī, nī nquiji nī inī ñayiví tácuā ndá nchivī cándíja nduhū, mā cācá jī modo nūū neē.

⁴⁷ De tú iin nchivī jīni jī tūhun cāhān ni, de tú nduú jétáhvī jī, de nsūú nduhū cúu jā sáhá ndāā sīquī jī. Chí nduú vāji nī jā nacunehen nī cuāchi sīquī nchivī ñayiví, chí sa jā scácu nī jī.

⁴⁸ De nchivī jā squéne yichī nduhū, de nduú jétáhvī jī tūhun cāhān ni, íyó iin jā sáhá ndāā sīquī jī. Suu ndācá tūhun jā ní ncāhān ni, tūhun ñúcuán cúu jā nacunehen cuāchi sīquī jī quiví jīnu ñayiví.

⁴⁹ Chí nduú cāhān ni jā cúu inī maá nī, chí Tatá nī, Yāā nī ntají nduhū, maá yā nī ndacu nūū ni nāsa cāhān ni jínī nāsa stéhēn ni.

⁵⁰ De jínī ni jā tūhun ndácu Tatá nī sáhá jā cutecū nchivī ní cání. Túsaá de ndá tūhun jā cāhān ni, chí maá-ni tūhun jā ní ncachī Tatá nī cúu, ncachī yā.

13

Jā ní naquete yā jēhē ndá tēe scuáha

¹ De jañíni incā quiví de quijéhé vico pas-cua. De ja jínī Jesús jā ní nguenda quiví jā quee yā ñayiví yáhá quīnohōn yā nūū Tatá yā. De níni cúndáhvī inī yā nchivī maá yā jā íyó inī ñayiví. De mitan jā ní ndihi quiví jā íyó yā ñayiví, de sáhá yā iin tiñu jā stéhēn cāji yā jā cúndáhvī inī yā jī.

² De tāchī cúñáhnú ja nī scúu inī ánō Judas Iscariote sēhe Simón, jā mitan nastúu dē yā.

³ De jínī Jesús jā vāji yā jōndē nūū Yāā Dios, de quīnohōn yā nūū Yāā Dios. De jínī yā jā ní nsáhá Tatá yā jā cúñáhnú yā sīquī ndihi-ni.

⁴ De cúxíní yā jínī ndá tēe scuáha jínī yā, de nī nacuiñi yā. De nī stáá yā sahma níjin yā, de nī juhni yā iin toalla chījin yā.

⁵ De nī nchuhun yā ndute inī iin tijēhēn. De nī nquijéhé yā náquete yā jēhē ndá tēe

scuáha. De násichī yā jínī toalla jā núhni chījin yā.

⁶ De nī nquenda yā nūū Simón Pedro. De nī ncāhān Pedro jínī yā: Señor, ¿á sa maá ní naquete ní jēhē sá?

⁷ De nī ncāhān Jesús: Nduú jícūhun inī nū jā sáhá nī mitan, de cúcuéé cā de jícūhun inī nū.

⁸ De nī ncāhān Pedro jínī yā: Mā náquete cuitī ní jēhē sá. De nī ncāhān Jesús: Tú mā náquete nī jēhē nū, de mā cúu coo inuú inī nū jínī nī.

⁹ De nī ncāhān Simón Pedro: Señor, tú súcuán cúu de nsūú mātúhún-ni jēhē sá, chí saá-ni ndahá sá jínī xīnī sá naquete ní, ncachī dē.

¹⁰ De nī ncāhān Jesús jínī dē: Tēe jā cáta nī jichi, nduú jínī ñúhún ndundoo ní dē, chí maá-ni jēhē dē, chí ja íyó ndoo ní dē. De ndá ndóhó, chí ja nī ndundoo nú. Sochi nsūú ndihi ndá nú íyó ndoo, ncachī yā.

¹¹ Chí ja jínī yā ní iin dē cúu jā nastúu dē yā, de jā ñúcuán nī ncāhān yā: Nsūú ndihi ndá nú íyó ndoo.

¹² De tá nī ncuu nī naquete yā jēhē ndá dē, de nī naquehen yā sahma níjin yā, de nī nūcundeē yā nūū mesa. De nī ncāhān yā: ¿A jícūhun inī ndá nú nā cuá cúu jā ní nsáhá nī jínī nú?

¹³ Cāhān ndá nú jā Maestro nū jínī Jētohō nū cúu nī, de ndāā cāhān ndá nú, chí suu cúu ndija nī.

¹⁴ Túsaá de vísō Maestro nū jínī Jētohō nū cúu nī, de nī naquete nī jēhē ndá nú, de suni súcuán cánuú jā naquete ndá máá nú jēhē táhán nú.

¹⁵ Chí tiñu yáhá nī nsáhá nī jā stéhēn ni nūū nū jā suni súcuán cánuú sáhá nú maá nú mozo nūū táhán nú, tá cúu nūū ní nsáhá nī maá nī mozo nūū ndá nú.

¹⁶ Jāndāā cāhān ni jínī nú jā iin mozo nduú cúñáhnú dē nūū patrón dē, de tēe jīca tiñu nduú cúñáhnú dē nūū tēe jā ní ntají dē. Túsaá de ndá máá nú cúu mozo ni, de suni súcuán cánuú sáhá nú maá nú nūū táhán nú tá cúu nūū ní stéhēn ni nūū nū.

¹⁷ De tú nī jícūhun inī ndá nú ndá tūhun yáhá, de nācā ndetū táhvī nū tú squíncuu nú.

¹⁸ Sochi nduú cāhān ni jā ndihi nú ndetū, chí ja jínī ni ndá nú jā ní nacāji nī. De cánuú quee ndāā tūhun yáhá jā cāhān tutū ī: Tēe

yáji stāa jíin nī, nī ndicó cóo dē sīquī ni, cáchī tutū.

¹⁹ De mitan de ja cáchī tūhun nī nū nū ndācá jā coo jondē ncháha ca coo, tácuá tá coo, de candíja nú jā maá nī cúu Yāa nī ntají Yāa Dios.

²⁰ Jāndāa cáhān ni jíin ndá nú jā nā-ni nchivī cuetáhví ji ndācá jā tají nī, de nduhū cuetáhví ji. De nchivī jétáhví nduhū, suni jétáhví ji Yāa nī ntají nduhū vāji nī, ncachī yā.

Jā ní ncachī yā jā nastúu Judas yā

(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)

²¹ De tá nī ncāhān Jesús ndá tūhun yáhá, de nī ncucuécá ndasí inī yā. De nī ncāhān cājí yā: Jāndāa cáhān ni jíin ndá nú jā iin nú nastúu nduhū, ncachī yā.

²² Ņúcuán de ndá tēe scuáha jíin yā, nī nūcūndēhé nūū táhán dē, jáni inī ndá dē ní iin dē cúu jā ní ncāhān yā.

²³ De iin tēe scuáha jā mānī cā yā jíin, ndēe dē xiín yā nūū mesa jā cúxíní ndá dē jíin yā.

²⁴ De nī nsāhá Simón Pedro seña nūū dē jā ná cātūhún dē yā ní iin dē cúu jā ní ncāhān yā.

²⁵ De tēe űúcuán nī scáyí dē maá dē nūū Jesús, de nī jīcā tūhún dē yā: Señor, ¿ní iin dē cúu? ncachī dē.

²⁶ De nī ncāhān Jesús: Ná chūndaji nī stāa de cuāha nī nūū iin dē, de suu tēe űúcuán cúu, ncachī yā. De nī nchundaji yā stāa, de nī jēhe yā nūū Judas Iscariote sēhe Simón.

²⁷ De tá nī nquehen dē stāa űúcuán, de nī nquīvi-ni Satanás inī ánō dē. űúcuán de nī ncāhān Jesús jíin dē: Tiñu jā sāhá nú, de űamā sāhá nú, ncachī yā.

²⁸ De ni iin tēe yáji stāa jíin yā, nduú ní jícūhun inī dē nūcu cáhān yā súcuán jíin dē.

²⁹ Chi sava dē jáni inī dē jā ní ncāhān yā jíin Judas jā cueen dē jā jíní űúhún yā vico, á jā cuāha dē jacū xūhún nūū nchivī ndāhví. Chi maá dē ndíso itīn xūhún.

³⁰ De tá nī nchají dē stāa űúcuán, de nī nquee dē-ni cuāhān dē. De ja nī ncuāa.

Jā ní ndacu yā tiñu jéé

³¹ űúcuán de tá cuāhān Judas, de nī ncāhān Jesús: Mitan de nduhū, Yāa nī nduu tēe, stéhēn ni nāsa cúñáhnú nī, de suni jíin nduhū de cunī nchivī nāsa cúñáhnú Yāa Dios.

³² De tú jíin nduhū cunī nchivī nāsa cúñáhnú Yāa Dios, túsaá de suni stéhēn Yāa Dios nāsa cúñáhnú nduhū jā cúu nī Sēhe yā. De űamā-ni stéhēn yā.

³³ Séhē, nduú cā nahán cundeē ni jíin ndá nú. De nanducú nú nduhū, de tá cúu nūū ní ncāhān ni jíin ndá táhán ó hebreo, suni súcuán cáhān ni jíin ndá nú mitan jā mā cúu cuēē nū nūū quíhīn ni.

³⁴ De mitan de ndácu nī iin tiñu jéé nūū ndá nú, jā cundáhví inī nū táhán nú. Tá cúu nūū cundáhví inī ni ndá máá nú, suni súcuán cundáhví inī nū táhán nú.

³⁵ De tú cundáhví inī nū táhán nú, de súcuán de cunī ndācá nchivī jā cúu nú tēe scuáha jíin nī, ncachī yā.

Jā ní ncachī yā jā yūhú Pedro cachī dē jā jíní dē yā

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

³⁶ De nī ncāhān Simón Pedro jíin yā: Señor, ¿ní cúu nūū quíhīn ní túsaá? De nī ncāhān Jesús: Nūū quíhīn ni chí mā cúu cuniquīn nū nduhū mitan, de cúcuéé cā de cuēē nū.

³⁷ De nī ncāhān Pedro: Señor, ¿nūcu mā cúu cuniquīn sá níhín mitan? Nduú yúhú sá visó cuū sá jā jéhē ní, ncachī dē.

³⁸ De nī ncāhān Jesús: ¿A jáni inī nū jā má cúyūhú nú cuū nū jā jéhē ní? Jāndāa cáhān ni jíin nú jā jondē ncháha ca cana lohlo, de űnī vuelta cuyūhú nú de cáhān nū jāá nduú jíní nū nduhū, ncachī yā.

14

Jesús cúu ichi jā jīnū ō nūū Tatá yā

¹ De nī ncāhān cā yā: Mā cúcuécá inī ndá nú sīquī ndācá tūndóhó. Candíja nú jā sáhá Yāa Dios jéhē nū, de suni candíja nú jā sáhá nī jéhē nū.

² Chi nūū ndēe Tatá nī, íyó cuāhā vehe jā cundeē ndá nú. De tú nsūú súcuán íyó, de ja nī ncachī tūhun nī nūū nū nícu. Túsaá de quíhīn ni sáhá tūha nī nūū cundeē ndá nú.

³ De jā quíhīn ni sáhá tūha nī, de ndiji nī quinacueca nī ndá nú cōhōn, tácuá suni cundeē nū nūū cundeē maá nī.

⁴ De ja jíní ndá nú ní jondē quíhīn ni, de ja jíní nū nāsa cuēē nū űúcuán, ncachī yā.

⁵ De nī ncāhān Tomás jíin yā: Señor, nduú jíní ndá sá ní jondē quíhīn ní, ¿de nāsa cunī sá ichi cuēē sá űúcuán túsaá?

⁶ De nī ncāhān Jesús jíin dē: Maá nī cúu ichi jā jīnū nū andiví, de maá nī cúu tūhun ndāā jíin tūhun jā cutecū nū ní cání. De ni iin mā cúu jīnū nū Tatá nī de tú nduú nduhū.

⁷ De tú ja nī jinī nū nduhū, de suni ja nī jinī nū Tatá nī túsaá. De mitan de ja jíin ndá nú yā, chi ja nī jinī nū nū ni, ncachī yā.

⁸ De nī ncāhān Felipe jíin yā: Señor, stéhēn ní Tatá ní nū sá, de ná cúvaha inī ndá sá, ncachī dē.

⁹ De nī ncāhān Jesús: Felipe, ja nī ncuu cuāhā quiví jíca nī jíin ndá nú, ¿de á ncháha ca cunī nū ní iin cúu nduhū? Tēe jā ndéhé nū ni, suni ndéhé dē nū Tatá nī. ¿Túsaá de nūcu cáhān nū jā stéhēn ni Tatá nī nū nū?

¹⁰ ¿A nduú cándija nú jā iin-ni cúu nī jíin Tatá nī, de Tatá nī iin-ni cúu yā jíin nī? Ndācá tūhun jā cáhān ni jíin nú, nsūú tūhun maá nī cúu. Chi Tatá nī jā iin-ni cúu yā jíin nī, maá yā sáhá ndācá tiñu jā sáhá nī.

¹¹ Candija ndá nú jā iin-ni cúu nī jíin maá Tatá nī, de Tatá nī iin-ni cúu yā jíin nī. De tú nduú cúu candija ndá nú, sochi candija nú maá sīquī ndācá tiñu sáhá nī.

¹² Jāndāā cáhān ni jíin ndá nú, tú ní iin nchivī candija ji nduhū, de tiñu ñáhnú jā sáhá nī yáhá, suni sáhá ji. De ñáhnú cā tiñu sáhá ji nsūú cā yáhá, chi quīnohōn ni nū ndéē Tatá nī.

¹³ De ndācá nā-ni cúu jā cācān nū nū Tatá nī sīquī jā cándija nú jā cúu nī Sēhe yā, de sáhá nī jā cācān nū, de súcuán stéhēn ni jā cúñáhnú ndasí Tatá nī.

¹⁴ Chi níni sáhá nī ndācá nā-ni cúu jā cācān nū sīquī jā cándija nú nduhū.

Jā ní nquee yuhú yā jā tetíñú yā Espíritu Santo

¹⁵ De tú mānī ndá nú jíin nī, de squíncuu nú tiñu ndácu nī nū nū.

¹⁶ De cācān táhvī ni nū Tatá nī, de tetíñú yā incā Yāā jā chindeé chituu ndá ndóhó, de sáhá yā jā coo siī inī nū. De Yāā ñúcuán cúu maá Espíritu Santo jā stéhēn tūhun ndāā, de coo yā jíin nú ní cání.

¹⁷ De nchivī ñayiví mā cúu cuetáhvī ji yā, chi nduú cúu cūndéhé ji nū yā, ni nduú cúu cunī ji nāsa Yāā cúu yā. Sochi ndá máá nú chi ja jíin nū nāsa Yāā cúu yā, chi ndéē yā jíin nú, de cundeē yā inī ánō nū ní cání.

¹⁸ Mā sndóo uun nī ndá nú, chi ndiji nī nū nū.

¹⁹ Jacū-ni cā quiví de mā cūnī cā nchivī ñayiví nū ni. Sochi ndá máá nú chi cunī nū nū ni, chi cutecū ni ní cání, de jā ñúcuán suni cutecū ndá máá nú.

²⁰ De quiví ñúcuán de cunī nū jā iin-ni cúu nī jíin Tatá nī, de ndá máá nú suni iin-ni cúu nú jíin nī jā ndéē ni inī ánō nū.

²¹ Tú nā-ni nchivī ñúhún inī ji tiñu ndácu nī, de squíncuu ji, suu nchivī ñúcuán cúu jā mānī ndija jíin nī. De nchivī jā mānī jíin nī, suni coo manī Tatá nī jíin ji. De saá-ni nduhū coo manī ni jíin ji, de stéhēn ni maá nī nū ji jā íyó nī jíin ji, ncachī yā.

²² De nī ncāhān Judas jíin yā (de nsūú tēe cúu Iscariote): Señor, ¿nūcu stéhēn ní maá ní nū ndá máá sá, de nū nchivī ñayiví chi nduú?

²³ De nī ncāhān Jesús: Nchiví jā mānī jíin nī, chi squíncuu ji tūhun jā cáhān ni. De coo manī Tatá nī jíin ji. De Tatá nī jíin maá nī quiji nī coo nī jíin ji.

²⁴ De nchiví jāá nduú mānī jíin nī, chi nduú squíncuu ji jā cáhān ni. De tūhun níni ndá nú jā cáhān ni, nsūú tūhun maá nī cúu, chi tūhun maá Tatá nī jā ní ntají nduhū cúu.

²⁵ Ndācá tūhun yáhá cáhān ni jíin nú juni ndéē ni cā jíin nú.

²⁶ De Tatá nī chi tetíñú yā Espíritu Santo, quiji nūcuñi nū ni. De maá yā chindeé chituu yā ndá ndóhó, de sáhá yā jā coo siī inī nū. De stéhēn yā ndācá tūhun nū nū, de nacachī yā ndācá jā ní ncāhān ni jíin nú.

²⁷ De jā quíhīn ni, de sáhá nī jā coo ndeé coo siī inī ndá nú. Tá cúu nū íyó ndeé íyó siī inī maá nī, suni súcuán coo ndeé coo siī inī ndá nú sáhá nī. De jā sáhá nī jā coo ndeé coo siī inī nū, nduú quítáhn jíin tūhun ndeé inī jā cáhān nchiví ñayiví. Mā cúcuécá inī ndá nú sīquī ndācá tūndóhó, de ni mā cúyuhú nú.

²⁸ Ja nī jini ndá nú jā ní ncāhān ni jā quíhīn ni, de ndiji nī coo tucu nī jíin nú. De tú íyó mānī vāha nú jíin nī, de cusī inī nū jā ní ncāhān ni jā quínohōn ni nū Tatá nī. Chi cúñáhnú cā Tatá nī nsūú cā nduhū.

²⁹ Ja nī ncachī tūhun nī nū nū ndācá tūhun yáhá jondē ncháha ca coo, tácuá tá ja nī ncuu, de candija ndá nú nduhū.

³⁰ Mā cáhān ni cuāhā cā jíin ndá nú, chi ja vaji jānehén jā tátúnī inī ñayíví yáhá. De ni iin mā cūú sáhá sīquī ni nícu.

³¹ Sochi mitan de ná cōo tá cúu nūú ní ndacu Tatá nī nūú ni, tácuca cunī nchivī ñayíví jā mānī ni jíin Tatá nī, de sáhá nī tiñu jā ní ndacu yā. Nacuiñi ndá nú ná cōhōn túsaá, ncachī yā.

15

Jesús cúu tá cúu yoho yúcū uva

¹ De nī ncāhān cā yā: Maá nī cúu tá cúu yoho yúcū uva ndāā, de Tatá nī cúu tá cúu tēe jā jíto yoho yúcū.

² De ndá máá nú chi cúu nú tá cúu ndahá yúcū, de tú nduú jéhe nú ndihā de candeē yā ndóhó. De tú cúu ndá nú modo ndahá jā jéhe ndihā, de naquehdē yā nasáhá ndoo yā ndóhó modo jā cúu nú ndahá ñúcuán, tácuca cuāha nú cuāhā cā ndihā.

³ De ndá máá nú chi ja nī ndundoo ánō nū jíin tūhun nī stéhēn ni nūú nū, tá cúu nūú ndúndoo ndahá uva.

⁴ De cuiñi nihin nú jíin nī, de suni maá nī coo nī jíin nú. Iin ndahá yúcū mā cūú cuāha ndihā jā maá-ni, de tú nduú tīn yīcā yoho. De saá-ni ndá ndóhó, mā cūú sáhá nú tiñu váha de tú mā cuiñi nihin nú jíin nī.

⁵ Maá nī cúu yoho yúcū ñúcuán, de ndá máá nú cúu ndahá nī. Nchivī jā íñi nihin jíin nī, de íyó nī jíin ji, maá ji cúu tá cúu ndahá jā ndēē cutú jíin yoho yúcū jā jéhe cuāhā ndihā. Chi tú nduú íñi nihin nú jíin nī, de nduú cuitī nā tiñu váha cuu sáhá nú.

⁶ Nchivī jāá nduú íñi nihin jíin nī, candeē yā ji modo iin ndahá yúcū uva, de yīchī. De cuu ji modo ndahá yúcū uva jā ndutútú de cāyū nūú ñúhūn.

⁷ Tú íñi nihin ndá nú jíin nī, de tú ñúhún inī nū ndá tūhun cáhān ni, ñúcuán de cācān nū nā-ni cúu jā cúnī nū, de sáhá nī jā cācān nū.

⁸ De tú sáhá ndá nú cuāhā tiñu váha, tá cúu nūú jéhe ndahá yúcū cuāhā ndihā, súcuán stéhēn nū jā cúu ndija nú nchivī scuáha jíin nī, de súcuán cunī nchivī jā cúñáhnú ndasí Tatá nī.

⁹ De tá cúu nūú mānī Tatá nī jíin nī, suni súcuán mānī ni jíin ndá nú. Túsaá de mā siáā nū tūhun jā mānī ni jíin nú.

¹⁰ Tú squíncuu nú tiñu nī ndacu nī nūú nū, de níni coo manī ni jíin nú, tá cúu nūú

squíncuu maá nī tiñu nī ndacu Tatá nī nūú nī, de níni íyó mānī yā jíin nī.

¹¹ Súcuán nī ncāhān ni jíin ndá nú tácuca coo siī inī nū tá cúu nūú íyó siī inī ni, chí jondē cusī ndasí inī nū.

¹² De yáhá cúu tiñu jā ndácu nī nūú ndá nú: Jā cundáhvī inī nū táhán nú, tá cúu nūú cundáhvī inī ni ndá máá nú.

¹³ Tú iin tēe cuū dē jā jéhē amigo dē, túsaá de nduú cā nā cuá cúmanī cā sáhá dē jā cundáhvī inī dē amigo dē.

¹⁴ De ndá máá nú cúu amigo ni de tú squíncuu nú ndá tiñu jā ndácu nī nūú nū.

¹⁵ Mā cáhān cā ni mozo jíin ndá nú, chí iin mozo nduú cáchī tūhun patrón nūú ji nāsa jáni inī dē sáhá dē. Chí sa amigo cáhān ni jíin ndá nú, chí ja nī ncachī tūhun nī nūú nū ndācá tūhun jā ní ncāhān Tatá nī jíin nī.

¹⁶ Maá nī nī nacāji ndá ndóhó jā scácu nī ndóhó, de nsūú ndá máá nú nī nacani inī xihna cā jā cuniquīn nū nduhū. De nī jani nī ndá ndóhó jā caca ndāā nū de scándija nú cuāhā nchivī jā cuu ji sēhe nī ní cání. De súcuán de ndihī jā cācān nū nūú Tatá nī sīquī jā cándija nú nduhū, sáhá yā jā cācān nū.

¹⁷ De yáhá cúu tiñu jā ndácu nī nūú nū: Jā cundáhvī inī nū táhán nú.

Jā quítī inī nchivī ñayíví nūú Jesús jíin nūú nchivī cándija

¹⁸ De tú quítī inī nchivī ñayíví jíin nī ndá nú, de ja jíin nū jā xihna cā nūú maá nī nī nquítī inī ji.

¹⁹ De tú jā cúu cā nū cuenta ñayíví, de coo manī nchivī ñayíví jíin nú nícu, tá cúu nūú mānī ji jíin táhán ji. Sochi nī nacāji nī ndá ndóhó jā má sáhá cā nū tá sáhá nchivī ñayíví. De jā ñúcuán cúu jā quítī inī ji nūú ndá nú, chí nduú cā cúu nú cuenta ñayíví.

²⁰ Nūcūhun inī ndá nú tūhun jā ní ncāhān ni jíin nú: Tú nduú íyó yíñúhún nchivī nūú patrón, de nā oncā cúu nūú mozo dē. Tú nī jíin ūhvī ji nduhū, de suni súcuán cunī ūhvī ji ndá ndóhó jā cúu nú mozo ni. De tú nī jetáhvī ji tūhun stéhēn ni, de suni cuetáhvī ji tūhun stéhēn ndá nú.

²¹ De ndācá tiñu yáhá sáhá ji jíin ndá nú jā sīquī nduhū, chí nduú jíin ji Yāā jā ní ntají nduhū vaji nī.

22 Tú nduú ní nquíji nī jā nacani nī tūhun nūū ndá ji, de mā cōo cuāchi ji nícu. De mitan de mā cūū cā cāhān ji jāá nduú jínī ji jā íyó cuāchi ji.

23 Nchivī jā quítī inī jínī nduhū, suni nūū Tatá nī quítī inī ji.

24 Tú nduú ní nsáhá nī tiñu ñáhnú nūū ji jā ni iin tēe nduú sáhá dē sūcuán, de mā cōo cuāchi ji nícu. De mitan de ja nī jinī ji tiñu ñúcuán, de vísō sūcuán de quítī inī ji nūū ni jínī nūū Tatá nī.

25 De sūcuán sáhá ji tácuá quee ndāā tūhun jā yósō nūū tutū ley Yāā Dios jā névāha ji: Nī nquítī inī ji nūū ni, vísō nduú nā cuāchi nī, cáchī.

26 De tetíñú nī maá Yāā jā chindeé chituu ndá ndóhó de sáhá yā jā coo siī inī nū. De Yāā ñúcuán cúu maá Espíritu Santo jā stéhēn tūhun ndāā, de quiiji yā jondē nūū Tatá nī, de nacani cájí yā tūhun nī.

27 De saá-ni ndá máá nú nacani nú tūhun nī, chi ja íyó nú jínī nī jondē tá nī nquijéhé nī nacani nī tūhun.

16

1 Ndá tūhun yáhá nī ncāhān ni jínī ndá nú tácuá mā náyūhú nú tá quiiji tūndóhó.

2 Chi tavā ji ndá nú jā má cuáha cā ji tūhun cundeē nū ndācá vehe īī sinagoga. De quenda quívi jā cahnī ji ndóhó, de cani inī ji jā iin tiñu váha nī nsáhá ji nūū Yāā Dios.

3 De sūcuán sáhá ji jínī nú, chi nduú jínī cuitī ji maá Tatá nī de juni maá nī.

4 De nī ncāhān ni ndá tūhun yáhá jínī nú, tácuá tá quenda quívi jā sūcuán coo, de nūcūhun inī nū jā sūcuán nī ncāhān ni jínī nú.

Tiñu jā sáhá Espíritu Santo

De nduú ní ncāhān ni ndá tūhun yáhá jínī nú jondē jā xihna ñúhún, chi íyó maá nī jínī ndá nú.

5 De mitan chi quínohōn ni cundeē ni jínī Yāā nī ntají nduhū vāji nī. De ni iin nú nduú jícā tūhún nduhū ní nūū quíhīn ni.

6 Chi sa jā cúcuécá ndasí inī nū jā ní ncāhān ni sūcuán.

7 Jāndāā cāhān ni jínī nú: Jā váha ndá ndóhó cúu jā quíhīn ni. Chi tú mā quíhīn ni, de mā quíjī Yāā jā chindeé chituu ndá

ndóhó de sáhá yā jā coo siī inī nū. Sochi tá quíhīn ni, de tetíñú nī yā quiiji yā nūū nū.

8 De tá quenda yā, de stéhēn yā nūū nchivī ñayívi jā íyó cuāchi ji, jínī nāsa quívi ji ichi ndāā, jínī jā sáhá ndāā Yāā Dios síquī cuāchi ji.

9 Stéhēn yā jā íyó cuāchi ji, chi nduú cándíja ji nduhū.

10 De stéhēn yā nāsa quívi ji ichi ndāā, chi maá nī quínohōn ni nūū Tatá nī, de mā cūnī cā nū nūū ni.

11 De stéhēn yā síquī jā sáhá ndāā Yāā Dios cuāchi nchivī, chi ja nī ncundaā jā tñū tñhvī maá jāñéhēn jā cúñáhnú inī ñayívi yáhá.

12 De íyó cuāhā cā tūhun jā cūnī ni cāhān ni jínī ndá nú, de mā cūū jícūhun inī nū mitan.

13 De tá quenda maá Espíritu jā stéhēn tūhun ndāā, suu maá yā stéhēn ndācá tūhun ndāā nūū nū. Chi mā cāhān yā jā maá yā, chi cāhān yā ndācá jā níni yā jā cāhān Yāā Dios. De stéhēn yā síquī ndācá tiñu jā coo.

14 De stéhēn yā jā cúñáhnú nī, chi nacachī tūhun yā nūū nū ndācá tūhun ja nī ncāhān ni, de sáhá yā jā jícūhun inī nū.

15 Ndihi nāsa cúñáhnú Tatá nī, suni sūcuán cúñáhnú maá nī. Jā ñúcuán cúu jā ní ncāhān ni jā Espíritu Santo nacachī tūhun yā nūū nū ndācá tūhun ja nī ncāhān ni, de sáhá yā jā jícūhun inī ndá nú.

Vísō cúcuécá inī nū, sochi ndusī inī nū

16 Iin lulī-ni cā de mā cūnī cā ndá nú nūū ni. De suni iin lulī-ni cā de nacunī tucu nú nūū ni, chi quínohōn ni nūū ndéē Tatá nī, ncachī yā.

17 Ñúcuán de sava tēe scuáha jínī yā, nī jícā tūhún táhān dē: ¿Nā tūhun cúu yáhá jā ní ncāhān yā jínī ó? Chi cáchī yā jā iin lulī-ni cā de mā cūnī cā ō nūū yā, de suni iin lulī-ni cā de nacunī tucu ó nūū yā, chi síquī jā quínohōn yā nūū ndéē Tatá yā.

18 ¿Nā tūhun cúu yáhá jā ní ncāhān yā, iin lulī-ni cā? Nduú jícūhun inī ō nā cuá cúu jā cāhān yā, ncachī ndá dē.

19 De nī jinī Jesús jā cūnī ndá dē cātūhún dē yā. De nī ncāhān yā jínī dē: ¿A jícā tūhún táhān ndá nú nā cuá cúu jā ní ncāhān ni jā iin lulī-ni cā de mā cūnī cā nū nūū ni, de suni iin lulī-ni cā de nacunī tucu nú nūū ni?

²⁰ Jāndāā cāhān ni jín nú jā cuacu ndá nú de cucuécá inī nū, sochi nchivī ñayīví chi sa cusī inī ji. De vísō cucuécá inī ndá nú, sochi ndusī inī nū jā cunī tucu nú nū nī.

²¹ Iin ñahan tá cuācuñatin scácu ña, de téhndē chíjin ña, chi ja nī nquenda hora jā scácu ña. De tá ja nī ncacu sūchí lúli, de nduú cā nāhān ña jā ní ndoho ña, chi cusī inī ña jā ní ncacu sēhe ña.

²² De suni sūcuán cúu jā ndóho ndá nú mitan, chí cucuécá inī nū jín nī. Sochi iin lúli-ni cā de nacunī tāhān tucu ó, de cusī ndasí inī nū. De ni iin mā cāsī jā cusī inī nū.

²³ De quīví ñūcuán de nduú nā cuá cācān cā ndá nú nū nī. Chí jāndāā cāhān ni jín nú jā nū maá Tatá nī cācān nū, de sāhá yā ndihi jā jícān ndá nú, sīquī jā cándija nú nduhū.

²⁴ Jondē mitan de ncháha ca cācān nū nū Tatá nī jā jín síví nī. De mitan de quijéhe nú cācān nū jín síví nī, de nihīn nū, tácu cusī ndasí inī nū.

Ja nī ncandēē yā poder ndihi jāñehén jā íyó inī ñayīví

²⁵ Ndá tūhun yáhá nī ncāhān yātá nī jín ndá nú. De quiji quīví jā má cāhān yātá cā ni jín nú, chí sa cachī tūhun cājí nī nū sīquī Tatá nī.

²⁶ De quīví ñūcuán chí cācān ndá nú nū Tatá nī sīquī jā cándija nú nduhū. De nduú cāhān ni jín nú jā cācān táhvī ni jēhē nū nū Tatá nī.

²⁷ Chí maá Tatá nī ja cúndáhvī inī yā ndá nú sīquī jā íyó mānī nū jín nī, de nī ncandija nú jā jondē nū maá yā vāji nī.

²⁸ Nī nquee nī jondē nū Tatá nī, de nī nquenda nī inī ñayīví. De mitan de quee nī inī ñayīví, de quīnohōn tucu nī nū Tatá nī, ncachī yā.

²⁹ De nī ncāhān ndá tēe scuáha jín yā: Mitan de cāhān cājí ní, de nduú cā cāhān yātá ní.

³⁰ Mitan de jínī ndá sá jā jínī ní ndiviī cuitī, de nduú cā jínī ñúhún jā cātūhún ndá sá níhín. Jā ñūcuán cúu jā cándija sá jā vāji ní jondē nū Yāā Dios, ncachī ndá dē.

³¹ De nī ncāhān Jesús jín dē: ¿A jondē mitan de cándija ndá nú, á naá cúu?

³² De quiji quīví, de ja nī nquenda, jā cūte nuu ndá nú quīnohōn nū tá vehe tá

vehe nú, de sndóo ndá nú mátúhún-ni cā nduhū. Sochi nsúu jā quendōo mátúhún nī, chí Tatá nī íyó yā jín nī.

³³ Ndācá tūhun yáhá nī ncāhān ni jín ndá nú tácu coo ndeé coo siī inī nū sīquī jā cándija nú nduhū. Inī ñayīví chí cánuú cunī ndá nú tūndóhó. De vísō sūcuán de ná cóo siī inī nū, chí ja nī ncandēē ni poder ndācá jāñehén jā íyó inī ñayīví, ncachī yā.

17

Jā ní jícān táhvī yā jēhē nchivī cándija

¹ De tá nī ncuu nī ncāhān Jesús ndá tūhun yáhá, de nī nūcūndēhé yā ichi andiví, de nī ncāhān yā: Tatá, ja nī nquenda quīví jā cundoho sá. Mitan de stēhēn ní jā cúñáhnú sá jā cúu sá Sēhe ní, tácu suni maá sá stēhēn sá jā cúñáhnú maá ní.

² Chí nī nsāhá ní jā ndíso tíñú sá sīquī ndācá nchivī, tácu ndācá nchivī jā ní jēhe ní nū sá, cutecū ji ní cání sāhá sá.

³ De suha cúu tūhun cutecū ji ní cání: Suu jā cunī ji níhín jā mátúhún ní cúu Yāā ndāā, jín jā cunī ji sáan jā cúu sá Jesucristo, Yāā nī ntají ní.

⁴ Ja nī stēhēn sá nū nchivī ñayīví jā cúñáhnú ní, de ja nī nsínu sá tiñu jā ní ndacu ní nū sá.

⁵ De mitan, Tatá, sāhá ní jā nduñáhnú tucu sá jondē nū ndeé ní, tá cúu nū cúñáhnú sá jín ní jondē ncháha ca jēcāva ñayīví.

⁶ Nchivī jā ní nacāji ní inī ñayīví, nī jēhe ní ji nū sá, de nī stēhēn sá nū ji nāsa Yāā cúu ní. Cuenta maá ní cúu ji, de nī jēhe ní ji nū sá. De nī jetáhvī ndá ji tūhun ní, de nī squíncuu ji.

⁷ De mitan de jínī ji jā jondē nū maá ní vāji ndācá jā íyó jín sá.

⁸ Chí ndācá ndá tūhun jā ní ncāhān ní jín sá, nī ncachī tūhun sá nū ndá ji, de nī jetáhvī ji. De nī jinī ji jā ní nquee ndija sá jondē nū maá ní, de nī ncandija ji jā maá ní nī ntetíñú sáan.

⁹ De jícān táhvī sá jēhē ndá máá ji. Nduú jícān táhvī sá jēhē nchivī ñayīví jāá nduú cándija, chí sa jēhē maá nchivī jā ní jēhe ní nū sá, chí cuenta maá ní cúu ji.

¹⁰ Chí ndācá ji jā yíhí ndahá maá sá, suni cuenta maá ní cúu. De ndācá ji jā cúu

cuenta maá ní, suni cuenta maá sá cúu. De stéhēn ndá ji nāsa cúñáhnú sá.

11 De mā cúndeē cā sá inī ñayíví. Sochi ndá máá ji chi quendōo ji inī ñayíví, de maá sá chi cuēē najeē sá cundeē sá jíín ní. Tatá, cúu ní Yāā ī Yāā íyó ndoo. De jíín poder ní coto ní ndācá nchivī jā ní jēhe ní nūū sá, tácuā inuú ná cóo inī ndá ji, tá cúu nūū íyó maá ó.

12 De tá nī īyo sá jíín ji inī ñayíví, de jíín poder ní nī jito sá ji. Ndá nchivī jā ní jēhe ní nūū sá, nī jito ñuncúún sá ji. De nduú ní jēhe sá tūhun jā naā ni iin ji, chi mátúhún-ni tēe jā cúu dē tēe tānū tāhvī, tácuā quee ndaa tūhun yósō nūū tutū ī.

13 De mitan de cuēē najeē sá nūū ní, de juni íyó cā sá inī ñayíví de cáhān sá ndá tūhun yáhá jíín ji, tácuā ná cúsiī ndasí inī ji tá cúu nūū cúsiī inī maá sá.

14 Nī ncachī tūhun sá tūhun ní nūū ndá ji. De nī nquītī inī nchivī ñayíví nūū ji, chi nduú cā cúu ji cuenta ñayíví, tá cúu nūū cúu maá sá jāá nduú cúu sá cuenta ñayíví.

15 De nduú jíicān táhvī sá jā tavā ní ji inī ñayíví, chi sa jā coto ní ji nūū tāchī cúñáhnú.

16 Nsūú cuenta ñayíví cúu ndá ji, tá cúu nūū cúu maá sá jāá nsūú cuenta ñayíví cúu sá.

17 Jíín tūhun ndāā ní de sáhá ní jā ná cóo ndoo coo ī ji nūū ní. Ndá tūhun cáhān maá ní cúu tūhun ndāā.

18 De tá cúu nūū ní ntetíñú ní sāán nī nquiji sá inī ñayíví, suni súcuán tétíñú sá ndá ji nacani ji tūhun ní nūū nchivī ñayíví.

19 De jā jēhē ndá ji cúu jā sócō sá maá sá cuū sá, tácuā suni maá ji coo ndoo coo ī ji nūū ní jā jíín tūhun ndāā.

20 De nsūú iin-ni jēhē ndá nchivī yáhá jíicān táhvī sá, chi suni jēhē ndá cā nchivī jā candíja ji sāán tá cunini ji tūhun jā nacani ndá máá ji.

21 De jíicān táhvī sá jā inuú ná cóo inī ndá ji. Tá cúu nūū iin-ni cúu ní jíín sá, Tatá, de iin-ni cúu sá jíín maá ní, suni súcuán ná cóo inuú ndá ji jíín ó. De cúnī sá jā inuú ná cóo inī ji, tácuā candíja nchivī ñayíví jā maá ní nī ntetíñú ní sāán.

22 Nī nsáhá ñáhnú sá ndá ji tá cúu nūū ní nsáhá ñáhnú ní sāán, tácuā inuú ná cóo inī ji, tá cúu nūū íyó inuú maá ó.

23 De íyó inuú sá jíín ndá ji, de suni íyó inuú ní jíín sá, de súcuán de inuú cuitī coo inī ndá ji. Nūcuán de cunī nchivī ñayíví jā maá ní nī ntetíñú sāán, jíín jā mānī ndasí ní jíín ndá ji, tá cúu nūū mānī ní jíín sá.

24 Tatá, maá ní nī jēhe ní ji nūū sá. De cúnī sá jā cundeē ji jíín sá nūū cundeē sá, tácuā cunī ji nāsa víi cúñáhnú sá nī nsáhá ní. Chi íyó mānī ndasí ní jíín sá jondē ncháha ca jēcāva ñayíví de jondē mitan.

25 Yāā ndāā cúu ní, Tatá, de nchivī ñayíví nduú jíín ji níhín, de maá sá chi jíín sá níhín. De ndá nchivī yáhá chi jíín ji jā maá ní nī ntetíñú sāán.

26 Nī stéhēn sá nūū ndá ji nāsa Yāā cúu ní. De stéhēn cā sá súcuán nūū ji, tácuā ná cóo mānī ndasí ji jíín táhān ji, tá cúu nūū íyó mānī ndasí ní jíín sá, de tácuā cundeē sá inī ánō ji, ncachī yā.

18

Jā ní ntiin ndá dē Jesús

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

1 De tá nī ncuu nī ncāhān Jesús ndá tūhun yáhá, de nī nquee yā jíín ndá tēe scuáha jíín yā, cuāhān yā incā lado yuū Cedrón. De ñúcuán íyó iin huerto nūū ní nquivi yā jíín ndá tēe scuáha jíín yā.

2 De Judas, tēe jā nastúu dē yā, suni jíín dē lugar ñúcuán, chi cuāhā vuelta nī ndutútú Jesús ñúcuán jíín ndá tēe scuáha jíín yā.

3 De nī nquenda dē ñúcuán jíín iin grupo soldado jíín jacū policia jā jito templo, jā ní ntají ndá sūtū cúñáhnú jíín ndá tēe fariseo. De ndíso ndá dē espada, de nēe dē linterna jíín iti.

4 De Jesús ja jíín yā ndācá tūndóhó jā váji sīquī yā. De nī nquenda yā ichi nūū ndá dē, de nī ncāhān yā: ¿Nā tēe nánducú ndá nú?

5 De nī ncāhān ndá dē jíín yā: Jesús tēe ñuū Nazaret. De nī ncāhān yā: Maá nī cúu. De Judas, tēe jā nastúu dē yā, suni íñi dē jíín ndá tēe ñúcuán.

6 De jā súcuán nī ncāhān yā, maá nī cúu, de nī jica yátá ndá dē, de nī jicó cáva ndá dē-ni.

7 Ñúcuán de nī jíicā tūhún tucu yā dē: ¿Nā tēe nánducú ndá nú? Jesús tēe ñuū Nazaret, ncachī ndá dē.

⁸ De nī ncāhān Jesús: Ja nī ncachī ni jā maá nī cúu. De tú nduhū nānducú ndá nú, de maá nī-ni tiin nú, de ndá tēe yáhá ná quíhīn dē, ncachī yā.

⁹ Súcuán nī ncuu tácu quee ndaā tūhun jā ní ncāhān yā jíin Tatá yā: Nduú ní jēhe sá tūhun jā naā ni iin tēe jā ní jēhe ní nūū sá, ncachī yā.

¹⁰ De Simón Pedro ndíso dē iin espada. De nī ntavā dē, de nī jehndē dē sōho lado cuáhá iin tēe nání Malco. De tēe ñúcuán cúu mozo maá sūtū cúñáhnú.

¹¹ De nī ncāhān Jesús jíin Pedro: Nachuhun espada nū inī cubiarta. ¿A nduú cánuú jā cundoho nī tūndóhó yáhá jā ní nsáhá ndaā Tatá nī jā cundoho nī? ncachī yā.

*Jā ní tñi Jesús nūū sūtū cúñáhnú
(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)*

¹² Ñúcuán de ndá soldado jíin capitán dē, jíin ndá policía tēe hebreo, nī ntiin ndá dē Jesús, de nī juhnī dē yā.

¹³ De xihna cā vehe Anás cuāhān ndá dē jíin yā. De tatá chíso Caifás cúu Anás. De Caifás cúu maá sūtū cúñáhnú cā cuīyā ñúcuán.

¹⁴ De suu dē nī ncachī nūū ndá táhán dē hebreo jā cánuú jā cuū iin tēe jā jēhē nación dē.

*Jā ní ncachī Pedro jāá nduú jíin dē yā
(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)*

¹⁵ De Simón Pedro jíin incā tēe scuáha, níquīn ndūū dē Jesús cuāhān dē yātā yā. De incā tēe scuáha ñúcuán chí jíin táhán dē jíin sūtū cúñáhnú. Jā ñúcuán cúu jā ní nquīvi dē jíin Jesús inī patio vehe sūtū cúñáhnú.

¹⁶ Sochi Pedro nī nquendōo dē yātā viéhé patio. De maá tēe scuáha jā jíin táhán jíin sūtū cúñáhnú, nī nquee dē nī ncāhān dē jíin ñahan jíto viéhé, de nī squívi dē Pedro inī patio.

¹⁷ Ñúcuán de ñahan jíto viéhé, nī jíicā tūhún ña Pedro: ¿A nsūú iin tēe scuáha jíin tēe jā íñi nūū sūtū ñúcuán cúu nú? ncachī ña. Nsūú cúu nī, ncachī dē.

¹⁸ De ndá mozo jíin ndá policía ñúcuán nī stáhān ndá dē ñuhūn jíin tīcāyi, chí vījin sáhá. De íñi ndá dē násaā dē. De suni íñi Pedro, násaā dē jíin ndá tēe ñúcuán.

*Jā ní stíchī sūtū cúñáhnú Jesús
(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)*

¹⁹ De sūtū cúñáhnú ñúcuán nī stíchī dē Jesús nā tēe cúu ndá tēe jā scuáha jíin yā, jíin nā tūhun cúu jā stéhēn yā.

²⁰ De nī ncāhān yā: Níní nī ncāhān nī nūū íyó chitú nchivī, de nī jini ndihi nchivī. De níní nī stéhēn nī tūhun inī ndá vehe īi sinagoga jíin inī templo cāhnú nūū ndútútú ndivī táhán ó hebreo. De nī iin tūhun nduú ní ncāhān yuhū nī.

²¹ ¿De nūcu jíicā tūhún nú nduhū? Cātūhún nú ndá nchivī jā ní jini tūhun nī ncāhān nī, de maá jí cachī nása nī ncāhān nī. Chí jíin ndá jí nása nī ncāhān nī.

²² De jā ní ncāhān Jesús súcuán, de iin policía jíto templo jā íñi ñúcuán, nī ncani dē nūū yā. De nī ncāhān dē jíin yā: ¿A súcuán cāhān nū jíin sūtū cúñáhnú, á naá cúu?

²³ De nī ncāhān Jesús: Tú nī ncāhān nī iin tūhun nēhén, de cachī nā tūhun nēhén cúu jā ní ncāhān nī. Sochi tú nduú ní ncāhān nī iin tūhun nēhén, ¿de nūcu cáni nú nduhū? ncachī yā.

²⁴ Ñúcuán de Anás jā cúu sūtū cúñáhnú, nī ntají dē yā, núhnī yā cuāhān yā nūū Caifás, tēe cúu sūtū cúñáhnú cā.

*Jā ní ncachī tucu Pedro jāá nduú jíin dē yā
(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)*

²⁵ De juni súcuán cúu, de íñi Pedro násaā dē yúñhūn. De nī ncāhān ndá jí jíin dē: ¿A nsūú iin tēe scuáha jíin tēe ñúcuán cúu nú? De maá dē nduú ní ncachī dē: Nsūú nduhū cúu, ncachī dē.

²⁶ Ñúcuán de iin mozo sūtū cúñáhnú jā cúu táhán tēe jā ní jehndē Pedro sōho, nī ncāhān jíin dē: ¿A nsūú maá nú cúu jā ní jíin nī jíin dē inī huerto?

²⁷ De Pedro nduú ní ncachī tucu dē. De nī ncana-ni lohló.

*Jā ní tñi Jesús nūū Pilato
(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Lc. 23.1-5)*

²⁸ Ñúcuán de nī nquee ndá dē jíin Jesús inī vehe Caifás, de cuāhān dē jíin yā palacio tēe nación Roma jā cúu gobernador. De ja cuācunijīn. De ndá nchivī hebreo nduú ní nquīvi jí inī palacio, tácu mā stíví jí ley jí jā cāhān jā má quívi jí inī vehe nchivī jāá nsūú hebreo cúu. Chí tú súcuán de mā cúu cuxíní jí vico pascua jā coo quívi téen.

29 Ñúcuán de nī nquee Pilato, tēe cúu gobernador, nī ncāhān dē jíin ndá ji: ¿Nā cuāchi cáhān ndá nú sīquī tēe yáhá?

30 De nī ncāhān ji: Tú nsūú tēe nēhén cúu tēe yáhá, de mā quísiáha ndá sá dē nūū ní nícu, ncachī ji.

31 De nī ncāhān Pilato: Cuáhán ndá máa nú jíin dē, de sáhá ndāa nū sīquī dē jíin ley jā névāha ndá nú. De nī ncāhān ndá nchivī hebreo ñúcuán: Ndá sáan nchivī hebreo, nduú nā permiso jā cahnī sá ní iin nchivī.

32 Súcuán nī ncāhān ndá ji tácuá quee ndāa tūhun jā ní ncachī Jesús jā quívi yā ndahá ndá tēe Roma de cahnī dē yā yīcā cruz.

33 De nī ndīvi Pilato inī palacio, de nī ncana dē jā ná quíji Jesús. De nī jīcā tūhún dē yā: ¿A maá nú cúu Rey nchivī hebreo, á naá cúu?

34 De nī ncāhān Jesús jíin dē: ¿A jīcā tūhún nú nduhū jā súcuán jáni inī maá nú, á jā ní ncachī nchivī hebreo nūū nū?

35 De nī ncāhān Pilato: Nsūú tēe hebreo cúu nī jā cunī ní. Chi nchivī nación maá nú jíin ndá sūtū cúñáhnú nī nchihi ndá dē ndóhó ndahá nī. ¿Nā cuá cúu jā ní nsáhá nú túsaá? ncachī dē.

36 De nī ncāhān Jesús: Nsūú jā tátúnī ní modo tá cúu nūū tátúnī ndá rey ñayīví yáhá. Chi tú jā nchivī ñayīví ní nsáhá jā cúu nī rey, ñúcuán de ndá tēe níquīn nduhū canāa dē tácuá mā quívi nī ndahá ndá táhán nī hebreo nícu. Sochi nsūú nchivī ñayīví yáhá cúu jā tátúnī ní nūū mitan, ncachī yā.

37 Ñúcuán de nī ncāhān Pilato jíin yā: ¿De á iin rey cúu nú jā súcuán? De nī ncāhān Jesús: Rey cúu nī, tá cúu nūū cáhān nū. Nī nquiiji nī nī ncacu nī inī ñayīví yáhá tácuá nacani nī tūhun ndāa. De ndācā nchivī jā jétáhvī tūhun ndāa, chi níni ji tūhun cáhān ní, ncachī yā.

38 De nī ncāhān Pilato: ¿Nāsa cunī ō ní iin cúu maá tūhun ndāa? ncachī dē.

Jā ní ncundaā jā cuū yā

(Mt. 27.15-31; Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25)

De tá nī ncāhān dē tūhun yáhá, de nī nquee tucu dē nūū nchivī hebreo. De nī ncāhān dē jíin ji: Nduú cuitī nā cuāchi níhīn ní sīquī dē.

39 De íyó costumbre ndá máa nú jā vico pascua de siáa ní iin tēe yíhī vecāa nūū nū.

¿De á nduú cunī ndá nú jā siáa ní Rey ndá nú nchivī hebreo? ncachī dē.

40 Ñúcuán de ndivī ji ní ncana jee tucu ji: Mā siáa ní tēe jíñā, chi Barrabás siáa ní, ncachī ji. De tēe cuíhná cúu Barrabás.

19

1 Ñúcuán de nī ncāhān Pilato jā ná tíin ndá soldado Jesús, de canī dē yā jíin cuarta ñii.

2 De nī nsáhá ndá dē iin corona iñu, de nī nchuhun dē xīnī yā. De nī nchuhun dē yā iin sahma cuahá ndíhī jā cúu sahma rey.

3 De nī jēcuíñī dē nūū yā, de nī ncāhān sácá ndá dē: Nācā vāha rey cúu Rey nchivī hebreo. De nī ncana ndá dē nūū yā.

4 Ñúcuán de nī nquee Pilato incā vuelta, de nī ncāhān dē jíin nchivī: Yáhá cūndēhé nú jā távā ní dē nūū ndá nú, tácuá cunī nū jāá nduú nā cuāchi níhīn ní sīquī dē.

5 De nī nquee Jesús, ñúhún yā corona iñu jíin sahma cuahá ndíhī ñúcuán. De nī ncāhān Pilato jíin ji: Yáhá cūndēhé ndá nú nūū dē.

6 De tá nī jinī ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá policía nūū yā, de nī ncana jee ndá dē: Cata caa ní dē yīcā cruz, ná cúu dē. De nī ncāhān Pilato: Túsaá de natiin ndá máa nú dē de cahnī nū dē. Chi nduhū nduú nā cuāchi níhīn ní sīquī dē.

7 De nī ncāhān ndá nchivī hebreo ñúcuán: Névéha ndá sá iin ley, de sīquī ley ñúcuán cánuú jā cuū dē, chi sáhá dē maá dē jā Sēhe Yāa Dios cúu dē.

8 De tá nī jinī Pilato tūhun yáhá, de víhī cā nī nchūhú dē.

9 De nī ndīvi tucu dē inī palacio, de nī jīcā tūhún dē Jesús: ¿Ní jondē vāji nú? Sochi nduú ní ncāhān cuitī Jesús jíin dē.

10 Ñúcuán de nī ncāhān Pilato jíin yā: ¿Nūcu nduú cáhān nū jā cáhān ní? ¿A nduú jíin nū jā ndíso tíñú ní jā cahnī ní ndóhó yīcā cruz, de suni ndíso tíñú ní jā siáa ní ndóhó quíhīn nū?

11 De nī ncāhān Jesús: Tú nduú ní nsáhá Yāa Dios jā ndíso tíñú nú, de nduú nā cuá cuu sáhá nú sīquī ní. De jā ñúcuán cúu jā tēe jā ní nquisiáha nduhū nūū nū, xēen cā coo cuāchi sīquī dē nsūú cā sīquī maá nú, ncachī yā.

12 De sá de jondē hora ñúcuán de ndúcú ndéé Pilato jā siáa dē yā. Sochi ndá nchivī

hebreo chi cána jee ji: Tú siáa ní tēe jīñā, túsaá de nduú cúu ní amigo rey Roma jā ndácu tiñu. Chi ndācá tēe jā sáhá dē rey maá dē, túsaá de cúu dē enemigo sīquī rey ñúcuán, ncachī ji.

¹³ De tá nī jini Pilato tūhun yáhá, de nī ndacu dē tiñu jā ná quée Jesús inī vehe quiiji yā. De nī jēcundeē dē silla nūū cūndaā tiñu, nūū maá-ni yūū nī jēcāva, de lugar ñúcuán nání Gabata yuhú hebreo.

¹⁴ De cuacuu cahūxī ūū, de jañini quīvī ñúcuán quijéhé vico pascua. De nī ncāhān Pilato jíin ndá nchivī hebreo: Yáhá íñi maá rey nū.

¹⁵ De nī ncana jee ji: Cata caa ní dē yīcā cruz, chi cánuú jā cuū dē, ncachī ji. De nī ncāhān Pilato jíin ji: ¿A jā cata caa nī rey nū yīcā cruz, á naá cúu? De nī ncāhān ndá sūtū cúñáhnú: Nduú nā incā rey névāha ndá sá, chi maá-ni rey Roma jā tátúnī nūū sá.

¹⁶ Ñúcuán de Pilato nī nacuāha dē yā nūū ndá ji jā ná cúu yā yīcā cruz. De nī ntiin ji Jesús cuāhān ji jíin yā.

Jā ní jata caa ndá dē yā yīcā cruz

(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43)

¹⁷ De nī nquee Jesús, ndiso yā cruz yā, cuāhān ndá dē jíin yā iin lugar nūū nání Yiqui Xínī, de yuhú hebreo nání Gólgota.

¹⁸ De ñúcuán nī jata caa ndá dē yā yīcā cruz. De suni nī jata caa dē ūū tēe nūū ūū cā cruz, iin iin dē iin lado yā, de maá Jesús māhñú.

¹⁹ De suni nī ndacu Pilato jā ná cūndeē tūhun xīnī cruz yā, jā cáhān: Tēe yáhá cúu Jesús ñuū Nazaret, Rey nchivī hebreo, cáchī.

²⁰ De cuāhā nchivī hebreo nī ncahvi ji tūhun yáhá, chi maá ñatin yuhú ñúū cúu nūū ní jata caa dē yā. De tūhun yáhá yósō jíin yuhú hebreo jíin griego jíin latín.

²¹ De ndá sūtū cúñáhnú nūū nchivī hebreo, nī ncāhān dē jíin Pilato: Mā téé ní jā cúu dē Rey nchivī hebreo, chi sa tee ní jā maá dē nī ncāhān jā cúu dē Rey nchivī hebreo.

²² De nī ncāhān Pilato: Mā násāma nī jā ní ntatúnī ni jā cundeē.

²³ De ndá soldado ñúcuán, tá nī ncuu nī jata caa dē Jesús yīcā cruz, de nī nquehen dē sahma yā, de nī jehndē dē nī nduu cūmī parte, de iin iin parte nī ncuu iin iin

soldado. De suni nī nquehen dē camisa yā. De camisa ñúcuán nduú ní nquícu, chi nī ncuu ní.

²⁴ De nī ncāhān ndá dē: Mā quéhndē ō, chi vāha cā ná sáhá ó suerte sīquī, de cūndēhé ó ní iin ó nīhīn, ncachī dē. De sūcuán nī nquee ndaā tūhun yósō nūū tutū īi jondē janahán jā cāhān Jesús: Nī nquehen dē sahma nī cuu ndá máá dē. De nī nsáhá dē suerte sīquī camisa ni. Cáchī tutū. Sūcuán cúu jā ní nsáhá ndá soldado ñúcuán.

²⁵ De ñatin nūū íyó cruz nūū ndíta caa Jesús íñi naná yā jíin cūhū ña María ñaslí Cleofas, jíin María ñuū Magdala.

²⁶ De nī ndéhé Jesús nūū naná yā jíin nūū tēe scuáha jíin yā jā mānī cā yā jíin, chi suni íñi dē ñúcuán. De nī ncāhān yā jíin naná yā: Naná, jondē mitan de maá dē nūcuñi dē cuu dē sēhe ní.

²⁷ Sá de nī ncāhān yā jíin tēe scuáha ñúcuán: Jondē mitan de cuu ña modo naná nú, ncachī yā. De jondē hora ñúcuán nī ncana dē ña jā cundeē ña vehe dē jā coto dē ña.

Jā ní jīhī Jesús

(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49)

²⁸ Ñúcuán de nī jini Jesús jā ní jīnu ndācá tiñu jā cánuú cundoho yā. De tácu quee ndaā tūhun cáhān tutū īi, de nī ncāhān yā: Yíchī ni ndute, ncachī yā.

²⁹ De ñúcuán íyó iin tīndōhō jā ñúhún chitú vinagre íyá. De nī nchundaji ndá dē iin cāchī nūū vinagre ñúcuán, de nī ntee dē xīnī iin ndahá ñutun hisopo, de nī ntee dē yuhú yā jā coho yā.

³⁰ De tá nī jīhi yā vinagre, de nī ncāhān yā: Ja nī jīnu, ncachī yā. De nī jēcuíta-ni xīnī yā, de nī jīhī yā-ni.

Jā ní nquiní soldado lanza yīcā yā

³¹ De quīvī téen coo vico pascua. De ndá tēe hebreo nduú cúnī dē jā cundita caa ndá ndīyi ñúcuán yīcā cruz quīvī nátátú. Chi quīvī nátátú jā cúu vico pascua, īi ndasí cā nsūú cā ndá cā quīvī nátátú. De nī ncāhān dē jíin Pilato jā ná ndácu dē jā tāhnū sīhin ndá tēe ndíta caa, de ná cújiyo dē yīcā cruz.

³² De nī nquenda ndá soldado, de nī jāhnū dē sīhin iin tēe jā ndíta caa jíin yā, de saá-ni incā dē.

³³ De tá nī nquenda ndá dē nūū Jesús, de nī jinī dē ja nī jihī yā. Jā ñúcuán cúu jāā nduú ní jáhnū ndá dē sīhin yā.

³⁴ Sochi iin soldado chi nī nquiní dē lanza yīcā yā, de nī nquee-ni nīñi jín ndute.

³⁵ De nduhū jā téē tutū yáhá, nī jinī ni jā súcuán nī ncuu, de nácani ndaā ni tūhun nāsa nī ncuu. De jínī ni jā íyó ndāā tūhun cáhān ni, tácuā suni candíja ndá máá nú.

³⁶ Chi súcuán nī ncuu tácuā quee ndaā tūhun jā cáhān tutū ī: Mā cáhnū dē ni iin yiqui yā, cáchī.

³⁷ De suni incā tūhun cáhān tutū ī: Iin quīvī de cūndēhé ndá ji nūū Yāā jā ní nquiní ji lanza, cáchī.

Jā ní nchiyuhū dē Jesús

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

³⁸ De nī ncuu ndācá tiñu yáhá. De íyó iin téē ñuū Arimatea jā nání José, de cúu dē téē cándíja Jesús. Sochi cándíja yuhū dē, chi yuhú dē táhān dē hebreo. De nī ncāhān ndāhvī dē jín Pilato jā ná cuáha dē tūhun jā quehen dē yiqui cúñu Jesús. De nī jēhe Pilato tūhun. Ñúcuán de cuāhān José, de nī snúu dē yiqui cúñu Jesús.

³⁹ De suni nī nquenda Nicodemo, téē jā ní nquiiji nūū Jesús iin jacuāā. De ndíso dē tá ōcō ūxī kilo sūja ūguā jā ní nsacā nuu jín yūcū áloe.

⁴⁰ De ndúu dē nī nquehen dē yiqui cúñu Jesús, de nī nchusúcún dē jín tira sahma jā ní nquiivi yūcū jā jéhēn āsīn ñúcuán, tá cúu nūū íyó costumbre maá nchivī hebreo jā chūhū ji ndīyi.

⁴¹ De ñatin nūū ní jihī Jesús íyó iin huerto. De nūū huerto ñúcuán ndéē iin yavī jā ní ncaān jeé yīcā iin cava, nūū ncháha ca quiyuhū ndīyi.

⁴² De ñúcuán nī nchiyuhū ndá dē Jesús, chi íyó ñatin yavī ndīyi ñúcuán. Chi ja ñatin quijéhe quīvī nátátú dē jā cúu dē nchivī hebreo, de cáhān ley jā má cúu chiyuhū dē ndīyi tá quijéhe quīvī ñúcuán.

20

Jā ní natecū Jesús

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

¹ De jānehēn quīvī domingo nī nquenda María ñuū Magdala nūū ní nchiyuhū Jesús,

de cáta yíneē cā. De nī jinī ña jā ní ncujiyo yūū jā ndásī yuhú yāvī ndīyi.

² Ñúcuán de jínu ña cuāhān ña nūū Simón Pedro jín nūū incā téē scuáha jā ní iyo māñī cā Jesús jín. De nī ncāhān ña jín dē: Nī ntavā ndá dē Jētohō ō nūū ní nchiyuhū yā, de nduú jínī ō ní cúu nūū ní jēchūhun dē yā, ncachī ña.

³ De nī nquee Pedro jín incā téē ñúcuán, cuāhān ndúu dē cuāndēhé dē yavī ndīyi.

⁴ De jínu iin ncaá ndúu dē. De incā téē scuáha ñúcuán, nīhin cā nī jinu dē nsúu cā Pedro. De xihna cā dē nī nquenda yavī ndīyi.

⁵ De nī jaquīn nūū dē, nī ndēhé dē inī yavī. De nī jinī dē jā ndá tira sahma cáá maá-ni cā. Sochi nduú ní nquiivi dē.

⁶ De sá de nī nquenda Simón Pedro jā níquīn dē vāji dē. De nī nquiivi dē nūū ní nchiyuhū Jesús. De suni nī jinī dē jā tira sahma cáá maá-ni cā.

⁷ De nī jinī dē sahma jā ní ñusúcún xīñī Jesús, nduú cáá jín tira sahma, chi nī natuū de cáá sīn.

⁸ Ñúcuán de suni nī nquiivi incā téē scuáha jā ní nquenda xihna cā nūū ní nchiyuhū yā. De nī jinī dē nāsa íyó, de nī ncandíja dē jā ní natecū yā.

⁹ Chi tá ncháha ca quenda dē yavī ndīyi, de nduú ní jícūhun inī dē tūhun cáhān tutū ī, jā cánuú natecū yā tá ja nī jihī yā.

¹⁰ Ñúcuán de ndúu téē scuáha ñúcuán, cuānohōn dē vehe dē.

Jā ní nenda yā nūū María ñuū Magdala

(Mr. 16.9-11)

¹¹ De María íñī ña jácu ña nūū ní nchiyuhū yā. De juni jácu ña, de nī jaquīn nūū ña, nī ndēhé ña inī yavī ndīyi.

¹² De nī jinī ña ūū ángel, ñúhún yā sahma cuijín. De iin yā ndéē ichi xínī, de incā yā ndéē ichi nūū jéhē nūū ní ncāa yiqui cúñu Jesús.

¹³ De nī ncāhān yā jín ña: Tíhī, ¿nūcu jácu nú? De nī ncāhān ña: Nī ntavā ndá dē Jētohō sá, de nduú jínī sá ní cúu nūū ní jēchūhun dē yā.

¹⁴ De tá nī ncāhān ña súcuán, de nī ndicó cóto ña, de nī jinī ña nūū Jesús jā íñī yā ñúcuán. Sochi nduú ní nácunī ña jā maá yā cúu.

15 De nī ncāhān yā jíin ña: Tíhī, ¿nūcu jácu nú? ¿Ní iin nánducú nú? ncachī yā. De maá ña jáni inī ña jā tēe jíto huerto cúu yā. De nī ncāhān ña jíin yā: Señor, de tú maá ní nī nsāhá jíyo ní yā, de cachī ní ní cúu nūú ní nchuhun ní yā, de ná quínāquēhen sá yā, ncachī ña.

16 De nī ncāhān Jesús jíin ña: María, ncachī yā. De tá nī ncāhān yā súcuán, de nī nacunī ña yā, de nī ndicó cóto ña, de nī ncāhān ña jíin yuhú hebreo: Raboni, ncachī ña. De tūhun ñúcuán cáhān: Maestro.

17 De nī ncāhān Jesús jíin ña: Mā quēhé nú nduhū, chí ncháha ca ndaa nī quīnohōn nī nūú Tatá nī. De cuáhān nūú ndá hermano nī, tēe nī scuáha jíin nī, de cachī nū nūú dē jā ndaa nī quīnohōn nī nūú Tatá nī, jā suni Tatá ndá máá nú cúu. De cúu yā Yāa Dios maá nī jíin Yāa Dios ndá máá nú, ncachī yā.

18 Ñúcuán de María ñuū Magdala, cuāhān ña, de nī ncachī tūhun ña nūú ndá tēe scuáha jā ní jinī ña nūú maá Jētohō ō jíin jā ní ncāhān yā ndá tūhun yáhá jíin ña.

*Jā ní nenda yā nūú ndá tēe scuáha jíin yā
(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)*

19 De jā ní ncuaā maá quīvī domingo ñúcuán, de íiní tūtú ndá tēe scuáha inī iin vehe. De ndásī viéhé, chí yúhú ndá dē ndá táhān dē hebreo jā cunī ūhvī jī dē. De nī nquenda-nī Jesús, nī jēcuīñī yā mähñú ndá dē, vísō ndásī viéhé, de nī ncāhān yā jíin dē: Coó ndeé coo siī inī ndá nú, ncachī yā.

20 De tá nī ncāhān yā súcuán, de nī stéhēn yā ndahá yā jíin yīcā yā nūú ndá tēe scuáha. De nī ncusiī inī ndá dē jā ní jinī dē nūú maá Jētohō ō.

21 Ñúcuán de nī ncāhān tucu Jesús: Coó ndeé coo siī inī ndá nú. De tá cúu nūú ní ntají Tatá nī nduhū inī ñayīví, suni súcuán tají nī ndá ndóhó nacani nú tūhun nī nūú nchivī, ncachī yā.

22 Ñúcuán de nī ntivī tāchí yā nūú ndá dē. De nī ncāhān yā: Mitan de nī nīhīn ndá nú Espíritu Santo.

23 De ndācá nchivī jā cune cáhnú inī nūú nūú cuáchi jī, túsaá de coo tūhun cáhnú inī nūú cuáchi jī. De tú mā cúne cáhnú inī nūú nūú cuáchi jī, de mā cōó tūhun cáhnú inī nūú cuáchi jī, ncachī yā.

Jā ní nenda yā nūú Tomás

24 De Tomás, tēe jā ní ncacu cuátī, iin táhān jā úxī ūū tēe scuáha jíin yā, nduú ní íyo dē quīvī jā ní nenda nijīn Jesús nūú ndá cā tēe scuáha.

25 Ñúcuán de sava cā ndá tēe scuáha, nī ncāhān dē jíin Tomás: Nī jinī ndá nī nūú maá Jētohō ō. De nī ncāhān Tomás: Tú mā cūnī nī nūú ní ntacuēhé ndahá yā nī nsāhá ndūyu cāa, de tú mā chíhí nī xīnī ndahá nī nūú ní nchīhi ndūyu cāa, de tú mā chíhí nī ndahá nī yīcā yā, de mā cándíja cuitī nī, ncachī dē.

26 De nūú únā quīvī, de ndá tēe scuáha íyó tūtú tucu dē inī iin vehe. De íyó Tomás jíin dē. Ñúcuán de nī nquenda tucu Jesús, nī jēcuīñī yā mähñú ndá dē, vísō ndásī viéhé. De nī ncāhān yā jíin dē: Coó ndeé coo siī inī ndá nú.

27 De nī ncāhān yā-nī jíin Tomás: Chíhi xīnī ndahá nú inī ndahá nī yáhá de cunī nū. De chíhi nú ndahá nú yīcā nī nūú ní ntacuēhé. De mā cāní síquí cā inī nū, chí sa candíja nú, ncachī yā.

28 Ñúcuán de nī ncāhān Tomás jíin yā: Aī, Jētohō maá sá jíin Yāa Dios maá sá cúu ní, ncachī dē.

29 De nī ncāhān Jesús jíin dē: Tomás, jondē nī jinī nū nduhū, de nī ncandíja nú. De nācā ndetū ndá nchivī jā candíja jī nduhū vísō nduú ní jíin jī nduhū, ncachī yā.

Nājēhē nī ntee Juan libro yáhá

30 De suni nī nsāhá Jesús cuāhā cā tiñu ñáhnú jā ní stéhēn yā poder yā nūú ndá tēe scuáha jíin yā, jāá nduú yósō nūú tutū yáhá.

31 Sochi ndá tiñu yáhá nī ntee nī tácuca candíja ndá nú jā Jesús cúu Cristo, maá Sēhe Yāa Dios. De jā candíja nú yā, de cutecū nūú ní cāní sáhá yā.

21

Jā ní nenda yā nūú ūjā tēe scuáha jíin yā

1 De nī ncuu jacū quīvī, de incā vuelta nī nenda Jesús nūú ndá tēe scuáha jíin yā, jā íyó dē yuhú mar Tiberias. De súcuán cúu jā ní stéhēn yā maá yā nūú dē:

2 Iyó tūtú Simón Pedro, jíin Tomás, tēe nī ncacu cuátī, jíin Natanael, tēe ñuū Caná ndáñū Galilea, jíin ndūú sēhe Zebedeo, jíin ūū cā tēe scuáha.

³ De nī ncāhān Simón Pedro jíin ndá dē: Ná quítīin nī tiacá. De nī ncāhān ndá dē: Suni cōhōn jíin nú. De cuāhān ndá dē, de nī nguīvi dē iin barco. Sochi nduú ní níhīn cuitī ndá dē tī jacuáā ñúcuán.

⁴ De tá cuācunijīn, de íñi Jesús yuhú mar. Sochi ndá tēe scuáha, nduú ní nácunī dē jā maá yā cúu.

⁵ Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndá dē: Lílū, ¿á nī níhīn ndá nú tiacá cajī ō? Nduú cuitī, ncachī ndá dē.

⁶ Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin dē: Chuhun ñunu nú ichi lado cuáhá barco, de níhīn nū tī. De nī nchuhun ndá dē ñunu, de nduú cā ní ncúu cuitī natavā dē, jā ní nguīvi cuāhā ndasí tiacá.

⁷ Ñúcuán de tēe scuáha jā mānī cā Jesús jíin, nī ncāhān dē jíin Pedro: Maá Jētohō ō cúu tēe jā ní ncāhān ō jíin, ncachī dē. De tá nī jinī Simón Pedro jā maá Jētohō ō cúu, de nī nūcūhun dē sahma dē, chi nī ntavā dē jā sátíñū dē. De nī ndava dē-ni nūū mar, cuāhān dē nūū yā.

⁸ De ndá cā tēe scuáha ñúcuán, vāji dē jíin barco yuhú nduté, stáá dē ñunu ñúhún chitú tiacá. Chi nduú jíicá íyó dē jíin ñuhun yíchí, chi tá ciento-ni metro cúu.

⁹ De tá nī nquee ndá dē inī barco, de nī jinī dē jā ndúhā tīcāyi ñuhūn, de cáá stāā jíin iin tiacá jā ní nchōhō.

¹⁰ De nī ncāhān Jesús jíin ndá dē: Cuáquēhen ndá nú jacū tiacá jā cáta ntiin nú, ná scásūn ō, ncachī yā.

¹¹ De nī nguīvi Simón Pedro inī barco, de nī stáá dē ñunu, nī nguenda dē jíin nūū ñuhun yíchí. De ñúhún chitú tiacá náhnú, iin ciento ūū xico ūxī ūnī tī cúu. De vísō iin súcuán tī ñúhún, de nduú ní ntéhndē ñunu.

¹² De nī ncāhān Jesús jíin ndá dē: Nehēn ndá nú ná cájī ō stāā. De nī iin ndá tēe scuáha ñúcuán nduú ní ncúndeé inī dē jā cātūhún dē yā tú ní iin cúu yā. Chi jā jíin ndá dē jā maá Jētohō ō cúu yā.

¹³ De nī ntandē Jesús yuhú ñúhūn, de nī nquehen yā stāā, de nī jēhe yā nūū ndá dē, de saá-ni tiacá.

¹⁴ Yáhá cúu vuelta ūnī jā ní nenda Jesús nūū ndá tēe scuáha jíin yā, tá nī natecū yā.

Jā ní natúhún Jesús jíin Simón Pedro

¹⁵ De tá nī ncuu nī nchasi inī dē, de Jesús nī jīcā tūhún yā Simón Pedro: Simón sēhe Jonás, ¿á mānī cā nū jíin nī nsūū cā ndá cā tēe yáhá? De nī ncāhān dē: Señor, jā jíin ní jā mānī sá jíin ní. De nī ncāhān yā jíin dē: Túsaá de coto nú ndá nchivī cúu tá cúu tīcāchí lúli nī, ncachī yā.

¹⁶ De nī jīcā tūhún yā dē vuelta ūū: Simón sēhe Jonás, ¿á mānī nū jíin nī? De nī ncāhān dē jíin yā: Jā jíin ní jā mānī sá jíin ní. De nī ncāhān yā: Coto nú ndá nchivī cúu tá cúu tīcāchí nī túsaá.

¹⁷ De nī jīcā tūhún tucu yā dē vuelta ūnī: Simón sēhe Jonás, ¿á mānī nū jíin nī? De nī ncucuécá inī Pedro jā ní jīcā tūhún yā dē vuelta ūnī tú mānī dē jíin yā. De nī ncāhān dē: Maá ní jíin ní ndihī, de jíin ní jā mānī sá jíin ní, Señor. De nī ncāhān yā: Túsaá de coto nú ndá nchivī cúu tá cúu tīcāchí nī.

¹⁸ De jāndāā cāhān nī jíin nū jā jondē tá suchí nú de nī nquehen maá nú sahma nú, de nī jica nú ní jondē nī ncuu inī maá nú. Sochi tá yii nú, de nsūū jā cúu inī maá nú, chi incā nchivī cueca ji ndóhó nūū nduú cúu inī nū quīhīn nū, de scāā nū ndúū ndahá nú jā cuū nū.

¹⁹ Tūhun yáhá nī ncāhān yā jā ní stéhēn yā jā cundita caa dē yīcā cruz cuū dē, de jā súcuán cuetáhvi dē cúu jā stéhēn dē jā cúñahnú ndasí Yāā Dios. Ñúcuán de nī ncāhān cā yā: Cuniqūin nduhū jā sáhá nú tiñū nī ndacu nī nūū nū, ncachī yā.

Tūhun tēe scuáha jā mānī cā yā jíin

²⁰ De nī jicó coto Pedro, de nī jinī dē nūū tēe scuáha jā mānī cā Jesús jíin, níquīn dē vāji dē yātā. Tēe ñúcuán cúu jā ní ndeē xiīn Jesús tá nī ncuxíní ndá dē jíin yā, de nī jīcā tūhún dē yā: Señor, ¿ní iin dē cúu jā nastúu dē níhín?

²¹ De jā ní jinī Pedro nūū tēe ñúcuán, de nī jīcā tūhún dē Jesús: Señor, ¿de tēe yáhá, nāsa coo dē?

²² De nī ncāhān Jesús: Tú cúnī nī jā cutecū dē jondē quīvi nenda nī, de ndóhó mā cúndihvi inī nū. Maá nú chi cuniqūin nū nduhū jā sáhá nú tiñū nī ndacu nī nūū nū, ncachī yā.

²³ Ñúcuán de tūhun yáhá nī jītē nuu nūū ndācá hermano, jā tēe scuáha ñúcuán mā cúu dē. Sochi nduú ní ncāhān Jesús jā má cúu dē, chi sa nī ncāhān yā: Tú cúnī nī jā

cutecū dē jondē quīvī nenda nī, de ndóhó mā cúndihvī inī nū.

²⁴ De tēe scuáha ñúcuán jā mānī cā Jesús jíin, suu cúu nduhū jā nácani tūhun ndācá tiñu yáhá, de suu nī tēe ndācá tūhun yáhá. De jíinī ndá nú jā íyó ndāā tūhun nácani nī.

²⁵ De suni íyó cuāhā ndasí cā tiñu jā ní nsāhá Jesús. De tú tee ó tá iin tá iin, de mā quēndá ní ñayīví jā cuhun tutū jā cosō tūhun ñúcuán, jáni inī ni. De nī ncuu. Amén.

TIÑU JA NI NSAHA NDA TEE APOSTOL

Jā ní nquee yuhú yā jā quiji Espíritu Santo

¹ Señor Teófilo, nūū tūtū jā ní ntee sá jā xíhna ñúhún, nī ntee sá ndācá tiñu jā ní nsáhá Jesús jíin ndācá tūhun jā ní stéhēn yā jondē quíwī jā ní nquijéhé yā sáhá yā

² jíin jondē quíwī jā ní ndaa yā cuānohōn yā andiví. De tá ncháha ca ndaa yā quíhīn yā de quíwī ñúcuán de nī nsáhá Espíritu Santo jā ní ndacu Jesús nūū ndá apóstol jā ní nacāji yā.

³ De tá nī jīnu nī ndoho yā nī jīhī yā, de sá de nī nenda yā técū yā nūū ndá tēe ñúcuán, de quéhén vuelta nī jīnī ndá dē jā técū ndija yā. Chi ūū xico quíwī nī stéhēn nijīn yā maá yā nūū ndá dē, de nī ncāhān yā jíin ndá dē nāsa tátúnī Yāa Dios.

⁴ De juni íyó tūtú ndá dē de nī ncāhān yā: Mā queé ndá nú ciudad Jerusalén, chi cundetu nú jondē quiji Espíritu Santo jā ní nquee yuhú maá Tatá nī Yāa Dios. De ja nī jīnī ndá nú jā súcuán nī ncāhān nī jíin nú, ncachī yā.

⁵ De Juan chi jāndāā jā ndute-ni nī scuénduté dē nchivī. De ndá ndóhó chi jacū-ni cā quíwī de cuāha nī Espíritu Santo cundeē inī ndá nú, de ñúcuán cúu modo jā scuénduté nī ndá nú, ncachī yā.

*Jā ní ndaa Jesús cuānohōn yā andiví
(Mr. 16.19-20; Lc. 24.50-53)*

⁶ Ñúcuán de ndá apóstol jā ní ndutútú dē nūū Jesús, nī jīcā tūhún dē yā: Señor, ¿á jondē mitan de nasáhá ñáhnú ní nchivī nación maá ó Israel jā tátúnī nūū nación maá ó, á naá cúu? ncachī dē.

⁷ De nī ncāhān yā: Mā cúu cunī nū quíwī á cuíyā jā ní jani maá Tatá nī, chi mátúhún maá yā-ni cúu Yāa jā cúñáhnú ndasí jā cuu sáhá ndāā vāha sīquī ndācá tiñu yáhá.

⁸ Sochi tá ja nī nquíwī Espíritu Santo inī ánō nū, sá de nīhīn nū poder yā, de nacani nú tūhun nī nūū ndá nchivī ciudad Jerusalén jíin ní Judea jíin ní Samaria jíin jondē ní cáhnú ñayívī, ncachī yā jíin ndá dē.

⁹ De tá nī ncuu nī ncāhān yā ndācá tūhun yáhá, de juni ndéhé ndá dē de nī ndaa yā-ni

cuānohōn yā andiví. De nī nquiji-ni iin vícō, de nī jasī-ni nūū cuāhān yā, de nduú cā ní jíinī ndá dē yā.

¹⁰ De juni ndéhé ndá dē andiví nūū ní ndaa yā cuāhān yā, de nī nquenda-ni ūū ángel yā jā ñúhún yā sahma cuijín de cáá yā tá cáá tēe. De nī jēcuíñī ndeē yā xiín ndá dē.

¹¹ De nī ncāhān yā jíin ndá dē: Ndá ndóhó tēe Galilea, ¿nūcu ndéhé ndá nú ichi andiví? Chi Yāa Dios nī nacueca yā maá Jesús cuānohōn yā andiví, de suni súcuán ndiji tucu yā tá cúu nūū ndéhé ndá nú mitan jā cuāhān yā, ncachī ndúū ángel.

*Jā ní nacāji ndá dē Matías jā nūcuíñī yúnúū
Judas*

(Mt. 27.3-10)

¹² Ñúcuán de nī nuu ndá dē lómō jā nání Olivos cuānohōn ndá dē ciudad Jerusalén. De ñatin-ni íyó lómō ñúcuán jíin Jerusalén, chi nēe tá iin kilómetro, jā cúu medida jā cáhān ley tá cuu caca nchivī quíwī nátátú.

¹³ De nī nenda ndá dē ciudad, de nī ndaa ndá dē cuarto xīnī vēhé nūū ndéē nūū dē. De cúu ndá dē Pedro jíin Jacobo jíin Juan jíin Andrés jíin Felipe jíin Tomás jíin Bartolomé jíin Mateo jíin Jacobo sēhe Alfeo, jíin Simón táhān grupo jā nání cananista, jíin Judas ñanī Jacobo.

¹⁴ De níní ndútútú inuú ndá dē jíin ndá ñanī Jesús, jíin María jā cúu naná yā, jíin ndá cā ñahan, de inuú-ni jīcān táhvī ndá dē.

¹⁵ De iin quíwī de nī nacuíñī Pedro nūū ndá hermano cándíja. De íyó tá ciento ócō nchivī jā ní ndutútú. De nī ncāhān dē:

¹⁶ Mitan de cáhī tūhun nī, hermano, jā níní nī nquee ndaa tūhun jā yósō nūū tutū īī jā ní ncāhān David jondē janahān nī nsáhá Espíritu Santo. De tūhun ñúcuán cúu tūhun Judas, tēe jā ní nchosō nūū nūū ndá tēe jā ní ntiin Jesús.

¹⁷ De Judas chi suni táhān ó nī ncuu dē nícu, de nī nchindeé táhān ó jíin dē sīquī tiñu jā ní jani yā yóhó.

¹⁸ De nī jeen dē ñuhun jíin xūhún jā ní nīhīn dē sīquī tiñu néhén jā ní nsáhá dē. De nī nincava ndeyi dē, de nī ncahndī-ni chíjin dē, de nī jītē-ni jītī dē.

¹⁹ De nī jītē nuu-ni tūhun yáhá nūū ndācá nchivī Jerusalén. De jā suu cúu jā ní scúnani

ndá ji ñuhun ñúcuán Acéldama yuhú maá ji, jā cáhān: Ñuhun jā cúu Ñuhun Niñi.

²⁰ Chi sūcuán cáhān nūū tutū Salmo sīquī Judas:

Vehe dē, ná quéndōo sūcuán-ni, de ni iin mā cúndeē cā vehe ñúcuán. De suni cáhān:

Tiñu jā ní ndiso dē ná nácuiso incā tēe. Cáchi.

²¹ Túsaá de cúnī jā nacāji ó iin tēe mǎhñū ndá tēe jā ní jica ó jín ní tiempo tá nī jica maá Jētohō ó Jesús jín ó.

²² De ná nacāji ó iin tēe jā ní jica jín ó jondē quīvī jā ní scuénduté Juan yā, de jondē quīvī jā ní ndaa yā cuānohōn yā andiví. De ná núcuñi dē cuu dē testigo jín ndācá ó jā ní natecū yā, ncachī Pedro.

²³ De nī nacāji ndá dē ūū tēe jā cúu Matías jín José jā nání Barsabás, de suni nání dē Justo.

²⁴ De nī jīcān táhvī ndá nchivī cándija: Tātā Yāā Dios, maá ní chi jín ní nāsa íyó ánō ndá nchivī. Túsaá de jā ndūū tēe yáhá, stéhēn ní ní tēe cúu jā ní nacāji ní.

²⁵ De cuiso tiñú dē jā cuu dē apóstol. De nacuiso dē tiñu jā ní sndóo Judas, chi nī nsāhá dē cuāchi, de cuāhān dē maá lugar xēen nūū cánuú quīhīn dē, ncachī ndá dē.

²⁶ Ñúcuán de nī ntavā ndá dē suerte ndūū tēe ñúcuán. De nī nquee suerte Matías, de nī ncuu dē iin táhān ndihúxī iin cā apóstol.

2

Jā ní nquiji Espiritu Santo

¹ De quīvī vico Pentecostés nī Iyo tūtú ndá nchivī cándija ciudad Jerusalén.

² De sanaā-ni de nī nihin andiví modo jā yíhí ndasí tāchī. De ndá nchivī jā ndéē inī vehe, nī jini ndá ji jā níhin.

³ De nī jini ndá ji modo yáñuhūn, de nī ncuśín jacū jacū nī jēcōo xīnī iin iin ji.

⁴ De ndācá ji nī nchitú inī ji jín Espiritu Santo. De nī nquijéhé ndá ji cáhān ji sín sín yuhú, nāsa nī stéhēn maá Espiritu Santo jā cáhān iin iin ji.

⁵ De Jerusalén íyó ndá nchivī hebreo jā chíñuhún nūū Yāā Dios jā ní nquiji ndá ji ndācá nación ní cáhnú ñayiví.

⁶ De jā ní nihin sūcuán de nī ncutútú cuāhā nchivī ñúcuán. De nī ncunéhēn inī

ndá ji, chi iin iin ji nī jini ji jā ndá tēe jā ní nihīn Espiritu Santo cáhān yuhú ñūū ndá nchivī jā vāji jícá.

⁷ De nī nsāhvi inī ndá ji nī jini ji, de nī ncāhān ji: ¿A nsūú tēe Galilea cúu ndācá tēe yáhá jā cáhān ndá dē yuhú ñūū ō, á naá cúu?

⁸ ¿De nāsa cúu túsaá? Chi tá iin tá iin ó níni ó jā cáhān ndá dē yuhú ñūū ō jā ní ncacu ó jín.

⁹ Chi vāji sava ó jondē región Partia jín Media jín Elam. De sava ó vāji ó jondē región Mesopotamia jín Judea jín Capadocia jín Ponto jín Asia.

¹⁰ De suni jondē región Frigia jín Panfilia jín Egipto jín ndācá ndáñūū Africa jā íyó incā lado ñūū Cirene vāji sava ó. De sava cā ō vāji ó jondē ciudad Roma, de ndéē nūú ó yáhá mitan. De maá ó jā vāji ó ciudad Roma, de sava ó cúu nchivī hebreo de sava ó cúu incā nchivī jā ní ncandija ley nchivī hebreo.

¹¹ De suni sava cā ō vāji ó región Creta jín Arabia. De níni ndācá ó jā yuhú ñūū ō nācani ndá tēe yáhá ndācá tiñu ñáhnú nāsa nī nsāhá Yāā Dios, ncachī ndá ji.

¹² De ndācá ji sáhvi ndasí inī ji de cúnéhēn inī ji ndéhé ji. De nátúhún ndá ji jín táhān ji: ¿De nāsa cúu cáhān ndá dē ndá ñúcuán túsaá? ncachī ji.

¹³ De sava cā ji nī ncāhān yīchī ji jín táhān ji: Nduú chi jā jini ndá dē, ncachī ji.

Tūhun jā ní nacani Pedro nūū nchivī

¹⁴ Ñúcuán de nī nacuiñi Pedro jín ndihúxī iin cā apóstol. De nī ncāhān jee dē jín ndá nchivī: Ndá ní táhān maá ó hebreo jín ndá ní nchivī Jerusalén, tūhun yáhá chuhun inī ndá ní de cunini vāha ndá ní tūhun jā cáhān sá.

¹⁵ Chi ndá sāán, nsūú jā jini ndá sá tá cúu nūū jáni inī ndá ní. Chi nsūú hora jā jini nchivī cúu, chi cáta cahīn jānehēn cúu.

¹⁶ Chi sa tiñu yáhá cúu jā squíncuu tá cúu nūū ní ncāhān Joel, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahān. Chi sūcuán nī ncāhān dē:

¹⁷ Cáchi Yāā Dios: Ndá quīvī sándihí de tetiñú nī Espiritu ni cuēē nūū ndācá nchivī.

De sēhe yīi nú jín sēhe síhí nú, nacani ndá ji tūhun nī.

De ndá tēe suchí, chi sáhá nī jā scóto nūū ji,
de ndá tēe ñáhnú, chi scóto jāni nūū dē.

18 De jāndāā chi ndá quīvī ñúcuán de cuāha
vāha nī Espiritu ni nūū ndá mozo ni,
cúu tēe cúu ñahan,
de nacani ndá ji tūhun nī.

19 De sáhá nī tiñu ñáhnú ichi andiví jā sāvhi
inī nchiví cuní ji,
de suni sáhá nī seña inī ñayiví de cuní
nchiví jā cúñáhnú nī,
chi coo nīñi jíin ñuhūn jíin ñūhmā modo
vīcō.

20 De ncandii chi cutuún de mā cútūu cā,
de yōo cucuáhá modo nīñi.
De ñúcuán de quenda quīvī jā nenda maá
Jētohō ndá nú Jesús.

De cuní ndācá nchiví jā quīvī cāhnú cuu
quīvī ñúcuán.

21 De ndācá nchiví jā cāhān ndāhví ji jíin yā,
chi scácu yā ji, ncachī Yāā Dios.
Ncachī Joel jondē janahán.

22 De nī ncāhān cā Pedro: Mitan de ndá
ní nchiví nación maá ó Israel, cunini ní jā
cāhān sá tūhun Jesús, tēe ñuū Nazaret. Chi
maá Yāā Dios nī jēhe yā poder yā nūū Jesús
jā ní nsáhá yā ndá tiñu ñáhnú māñú ndá ní
jíin tiñu jā stéhēn jā íyó poder yā, jíin tiñu jā
sāvhi inī nchiví sáhá, tá cúu nūū ní jinī ndá
ní jā súcuán nī ncuu. Súcuán nī stéhēn Yāā
Dios nūū ō jā maá yā nī ntetíñú Jesús.

23 Sochi nī ntiin ndá ní yā, de nī nasiáha
ndá ní yā ndahá ndá tēe nēhén. De nī jahnī
ndá dē yā yīcā cruz nī nsáhá ndá ní. De ja
nī jinī Yāā Dios jā súcuán sáhá ndá ní, chi ja
nī nsáhá ndāā yā jā súcuán coo.

24 Sochi nī nastécū Yāā Dios Jesús, de
nduú ní ncúu cā yā ndīyi, chi tūndóhó xēēn
jā jíhī nchiví, nduú cā ní ncúu sáhá jíin yā.

25 Chi jondē janahán de nī ntee rey David
tūhun nāsa cāhān Jesús jíin Yāā Dios:
Jētohō sá, jíinī sá jā ní cání íyó ní jíin sá.
Chi íyó ní lado cuáhá sá jā chíndeé ní sāán,
tácua mā cúyūhú sá.

26 Jā ñúcuán cúu jā cúsi inī sá, de cāhān sīī
sá.

De suni ñúhún inī sá jā nastécū maá ní
yiqui cúñu sá.

27 Chi mā squéndōo ní ánō sá nūū íyó ánō
ndá ndīyi,

de ni mā cuáha ní tūhun jā tēhyū sá, chi sáhá
sá tiñu jā cúni maá ní de íyó māni ní
jíin sāán.

28 Nī stéhēn ní nūū sá nāsa natecū sá
de sáhá ní jā cusii ndasí inī sá sīqui jā
cundeē sá jíin ní ní cání.

Cachī Jesús, ncachī David jondē janahán.

29 Ndá ní amigo, ná cáchī cājí sá nūū
ndá ní tūhun tatā ō David, tēe nī ncuñáhnú
jondē janahán, chi nduú ní ncāhān dē ndá
tūhun yáhá sīqui maá dē. Chi nī jíhī dē, de nī
jíiquiyuhū dē. De jíinī ō nūū yíyuhū dē jondē
mitan.

30 Chi nī ncuu dē tēe nī nacani tūhun Yāā
Dios jondē janahán. De nī jinī dē jā ní
ncāhān téyíí yā jíin dē jā chíjin tatā maá
dē quiji Cristo, de cundeē yā tatúnī yā nūū
mesa dē tá-ni nī ntatúnī maá dē jā ní ncuu
dē rey.

31 Jondē tá ncháha ca quiji Cristo, de ja nī
jinī dē jā cuū yā de natecū yā. De nī ncachī
dē jā má quéndōo ánō yā nūū íyó ánō ndá
ndīyi, de juni yiqui cúñu yā mā téhyū.

32 Chi Yāā Dios nī nastécū yā Jesús, de ndá
maá sá cúu testigo jā súcuán nī ncuu jā ní
natecū yā.

33 De nī nduñáhnú tucu yā nī nsáhá Yāā
Dios jíin poder yā. De nī jēhe Tatá yā Yāā
Dios tūhun jā tetíñú Jesús Espiritu Santo, chi
súcuán nī nquee yuhú yā jā sáhá yā. De suu
Espiritu Santo ñúcuán cúu jā sáhá ndācá jā
ndéhé ndá ní de níni ní mitan.

34 De David nsūú tūhun maá dē cúu jā ní
ncāhān dē, chi nduú ní ndāa yiqui cúñu dē
andiví. Chi sa tūhun Jesús nī ncāhān dē jā
cāhān súcuán:

Maá Jētohō ō Yāā Dios nī ncāhān yā jíin
Jētohō ni, Yāā jā quiji:

Cundeē nū lado cuáhá nī nūū cuñáhnú nú,
35 de ná sáhá nī jā candeē nū poder ndācá jā
jíinī ūhvī ndóhó, ncachī Yāā Dios jíin
Cristo.

Ncachī David.

36 Túsaá de ndācá ní jā cúu ó tatā Israel,
ná cúni ndāā ní jā vísō nī jahnī ndá ní yā
yīcā cruz, sochi Yāā Dios nī jani yā maá
Jesús jā cúu yā Jētohō ō de suni cúu yā
Cristo, Yāā jā scácu yóhó, ncachī Pedro jíin
nchiví.

37 De súcuán nī jinī ndá ji tūhun yáhá, de
nī ntahúhvī inī ndá ji. De nī ncāhān ndá ji

jíin Pedro jíin ndá cā apóstol: Ndá ní amigo, cachī ní ¿nāsa sáhá ndá sá túsáá? ncachī ji.

³⁸ De nī ncāhān Pedro: Nacani inī ndá ní jā sndóo ní cuāchi ní, de cuenduté ndá ní jā ní ncandíja ní Jesucristo, tácuā cune cáhnú inī Yāā Dios nūū cuāchi ní. De ñúcuán de taji yā Espíritu Santo yā cundeē inī ánō ndá ní.

³⁹ Chi súcuán nī nquee yuhú maá Tátā Yāā Dios nūū ndá máá ó jíin nūū séhe ó jíin nūū ndá nchivī ndá cā nación, nā-ni nchivī cana yā jā candíja ji.

⁴⁰ De cuāhā cā tūhun nī ncāhān cājí Pedro jā sndíhvī inī dē ndá ji: Nducú ndéé ndá ní jā ná cácu ní, chi ndá nchivī sáhá tiñu néhén chi tñū táhvī ji, ncachī dē.

⁴¹ Ñúcuán de sava ji nī jetáhvī ji tūhun jā ní ncāhān dē, de nī jenduté ndá ji. De quívi ñúcuán nī ncucuahā cā nchivī cándíja, chi nī ncuu tá ūnī cā mil ji.

⁴² De íñí nīhin ndá ji sīquī tūhun jā stéhēn ndá apóstol, de íyó ñuncúún ndá ji, de jíicān táhvī ndá ji. De yájī cáhnú ndá ji státílā tá cúu nūū ní stéhēn maá Jētohō ō jā nūcūhun inī ō yā.

Nāsa nī íyo ndá nchivī jā ní ncandíja jā xíhna ñúhún

⁴³ De ndihi nchivī sáhvi inī ji de yúhú ji. Chi nī nsáhá ndá apóstol cuāhā tiñu ñáhnú jā stéhēn jā cúñáhnú yā.

⁴⁴ De inuú-ni nī íyo ndá nchivī cándíja, de ndācá ndatíñú jā névāha ji cúu cáhnú ndá ji-ni.

⁴⁵ De nī yícó ndá ji ñuhun ji jíin nā-ni ndatíñú névāha ji, de nī nsajī ji xūhún nūū ndá táhán ji, nāsaa jíni ñúhún iin iin ndá táhán ji.

⁴⁶ De ndiquivī ndútútú ndá ji inī templo. De sī-ni yájī cáhnú ndá ji státílā vehe táhán ji, tá cúu nūū ní stéhēn maá Jētohō ō jā nūcūhun inī ō yā. De íyó mānī ndá ji.

⁴⁷ De cáhān ji jā cúñáhnú ndasí Yāā Dios. De nī jetúhún ndihi ndá nchivī ciudad ñúcuán ndá nchivī cándíja. De ndiquivī ní scácu cā maá Jētohō ō ndá cā nchivī, de nī nduu inuú-ni ndá ji jíin nchivī cándíja.

3

Jā ní nduvāha tēe cojo

¹ De iin quívi de cahūnī jañíni nī ncaa Pedro jíin Juan cuāhān ndúū dē templo, chi

maá hora jā jíicān táhvī ndá táhán dē hebreo cúu.

² De ñúcuán íyó iin tēe cojo jā súcuán íyó dē nī ncacu dē. Chi ndiquivī jíso nchivī dē jésíáha ji dē viéhé templo jā nání Viéhé Hermosa, de jíicān dē caridad nūū ndá nchivī jā quívi templo.

³ De nī jinī tēe ñúcuán jā vají Pedro jíin Juan jā quívi dē templo. De nī jíicān dē caridad nūū Pedro jíin Juan.

⁴ De nī ndéhé vāha Pedro jíin Juan nūū dē, de nī ncāhān Pedro: Cūndéhé vāha nú nūū ndúū ni, ncachī dē.

⁵ De íyó tūha tēe cojo ñúcuán, chi jáni inī dē jā nīhīn dē jacū xūhún nūū ndúū dē.

⁶ De nī ncāhān Pedro: Nduú nā xūhún plata ní oro nduú ná névāha nī. Sochí íyó iin jā váha cā jā sáhá ní jíin nú. Jíin poder maá Jesucristo ñuū Nazaret cáhān ni jíin nú, nacuiñī de caca nú, ncachī dē.

⁷ De nī ntiin dē ndahá cuáhá tēe cojo ñúcuán, de nī stácuñī dē. De jēhē dē jíin sūcūn jēhē dē nī nduvāha-ni.

⁸ De nīhin nī nacuiñī dē de íñí dē. De nī nquijéhé dē jíca dē-ni, de nī nquívi dē inī templo jíin Pedro jíin Juan, jíca dē cuāhān dē, de cándava dē, de nácana jee dē Yāā Dios.

⁹ De nī jinī ndācá nchivī jā jíca dē cuāhān dē, de nácana jee dē Yāā Dios.

¹⁰ De nī nacunī ndá ji nūū dē jā suu dē cúu jā ní ndeē viéhé templo jā nání Viéhé Hermosa, nī jíicān dē caridad. De sáhvi inī ndá ji, de yúhú ji jā súcuán nī nduvāha tēe cojo.

Jā ní nacani Pedro tūhun yā inī corredor jā nání Corredor Salomón

¹¹ De tēe jā ní íyo cojo jā ní nduvāha, chi nduú siáa dē ndahá Pedro jíin Juan, de ndihi nchivī nī jinu ji nī nguenda ji nūū ndá dē inī corredor templo jā nání Corredor Salomón. De sáhvi ndasí inī ndá ji ndéhé ji ndá dē.

¹² De nī jinī Pedro jā vají ndá nchivī ñúcuán, de nī ncāhān dē jíin ndá ji: Ndá ní táhán maá ó Israel, ¿nā sīquī cúu jā sáhvi inī ndá ní ndéhé ní tiñu yáhá? ¿Nā sīquī cúu jā ndéhé vāha ndá ní nūū ndúū sá? ¿A jáni inī ndá ní jā íyó poder ndúū sá á jā cúu sá tēe vāha, de suu cúu jā ní nacaca tēe yáhá nī nsáhá sá, á naá cúu?

13 De nduú chi maá Yāa Dios jā ní nchiñúhún tatā ō Abraham, Isaac, Jacob jíin ndá cā tatā ō, maá yā nī nsāhá tiñu yáhá tácuá cunī nchivī jā cúñáhnú ndasí Sēhe yā Jesús. De suu maá Jesús ñúcuán cúu jā ní nasiáha ndá ní yā nūú ndá tēe cúñáhnú. De nduú ní jétuhún ndá ní yā nūú Pilato vísō cúnī dē jā siāā dē yā nícu.

14 Sochi ndá máá ní nī ncuyichī inī ndá ní Yāa īi, Yāa ndāā ñúcuán. De nī ncāhān ndá ní jā ná siāā Pilato iin tēe jā ní jahnī ndīyi lugar maá yā.

15 De nī ncāhān ndá ní jā ná cúu maá Yāa jā sáhá jā tēcū ndācā-ni. Sochi Yāa Dios nī nastécū yā Jesús jā ní ncuu yā ndīyi. De ndá máá sá cúu testigo jā ní natecū yā.

16 De tēe yáhá jā ndéhé ndá ní de nácunī ndá ní dē, chi nī ncandíja ndá sá jā íyó poder Jesús jā nasāhá vāha yā dē, de jā suu cúu jā ní nduvāha dē-ni nī nsāhá yā tá cúu nūú ndéhé ndá ní mitan.

17 De mitan amigo, ja jíinī sá jā síquī jāá nduú ní jícūhun inī ndá ní cúu jā ní jahnī ní yā, de saá-ni nī nsāhá ndá tēe jā tátúnī nūú ō.

18 De jondē tá ncháha ca cuu, de ja nī nsāhá Yāa Dios jā ní ncāhān ndá tēe jā ní nacani tūhun yā jondē janahán jā suu súcuán cundoho Cristo. De mitan chi ja nī nquee ndāā nī nsāhá yā.

19 Túsaá de nacani inī ndá ní jā sndóo ní cuāchi ní mitan, de quīvi ndá ní ndahá Yāa Dios tácuá ná sndáhvā yā cuāchi ndá ní, de quiji quīvī jā ndusiī inī ndá ní sāhá maá Jētohō ō.

20 De suni tetíñú tucu Yāa Dios Jesús ndiji yā, chi cúu yā Cristo jā ní jani Yāa Dios jā scácu yā yóhó.

21 Sochi cánuú jā cundeē Jesús andivī jondē quīvī jā nasāhá jeé Yāa Dios ndācā-ni tá cúu nūú ní nacani ndá tēe jondē janahán nī nsāhá Yāa Dios. De tēe nī iyo ndoo ánō nūú Yāa Dios nī ncuu ndá dē.

22 De Moisés nī ncāhān dē jíin ndá tatā ō: Maá Jētohō ō Yāa Dios cani yā iin Yāa jā nacani tūhun Yāa Dios nūú ndācā ó tá cúu nūú ní jani yā nduhū. De cuu yā iin táhán ó. De ndācā tūhun jā cāhān yā, de chuhun inī ndá nū.

23 De tú nā-ni nchivī mā chūhún inī ji tūhun jā cāhān maá Yāa jā nacani tūhun

ñúcuán, de tātū tāhvī ji de mā cúu cā ji nchivī Israel, jā cúu nchivī maá yā, ncachī Moisés.

24 De ndá cā tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē tiempo jā ní nquiji Samuel jíin jondē mitan, suni nī nacani ndá dē tūhun nāsa coo ndá quīvī yáhá.

25 De ndá máá ó cúu tatā ndá tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán. De suni síquī ndá máá ó nī nsāhá yā trátū jíin ndá tatā ō, chi nī ncāhān yā jíin Abraham: Chíjin tatā nū quiji iin Yāa jā sāhá jā quendōo ndetū ndá nchivī ní cáhnú ñayīvī, ncachī yā.

26 De tá nī nastécū Yāa Dios Sēhe yā, de sá de xihna cā nūú ndá yóhó nī ntetíñú yā Jesús tácuá quendōo ndetū ō. Chi sāhá yā jā nasāma inī ō de mā sāhá cā ō tiñu néhén, ncachī Pedro.

4

Jā ní jēsíaha nchivī Pedro jíin Juan nūú ndá tēe cúñáhnú

1 De Pedro jíin Juan juni cāhān cā ndúu dē jíin ndá nchivī, de ndá sūtū jíin ndá tēe grupo saduceo jíin tēe cúñáhnú nūú ndá tēe jā jíto templo, nī nquenda ndá dē.

2 De nī nquītī ndasí inī ndá dē nī jinī dē jā súcuán stéhēn Pedro jíin Juan nūú ndá nchivī, jā nacani ndúu dē tūhun jā natecū ndīyi, chi Jesús de ja nī natecū yā jā ní jihī yā.

3 De nī ntiin ndá dē Pedro jíin Juan, de nī nchihi dē ndúu tēe ñúcuán vecā jā quendōo dē jondē quīvī téēn, chi ja nī ñini.

4 Sochi cuāhā nchivī jā ní jini tūhun nī ncāhān Pedro jíin Juan, nī ncandíja ndá ji. De nī jínu tá ūhūn mil tēe jā ní ncandíja, de síin cā cúu ndá ñahan jíin sūchí lúli.

5 Ñúcuán de quīvī téēn de ndá tēe ndíso tíñú nūú nchivī hebreo, jíin ndá tēe cúñáhnú, jíin ndá tēe stéhēn ley Moisés, nī ndutútú ndá dē inī ciudad Jerusalén.

6 De saá-ni Anás jā cúu sūtū cúñáhnú cā, jíin Caifás jíin Juan jíin Alejandro jíin ndá nchivī jā cúu táhán sūtū cúñáhnú cā ñúcuán.

7 De nī ncana ndá dē Pedro jíin Juan, de nī jani ndá ndúu dē māñú ndá, de nī jíca tūhún ndá: ¿Ní iin cúu jā ní ntetíñú ndóhó de ní jondē nī nīhīn tíñú ndúu nū tiñu yáhá? ncachī ndá.

8 De Pedro nī nchitú inī dē jíin Espíritu Santo, de nī ncāhān dē jíin ndá tēe ñúcuán: Ndá níhín tēe ndíso tíñú jíin tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nūu maá ó nchivī Israel,

9 mitan de ¿á stíchī ndá ní sáán sīquī iin tiñu váha jā ní nsáhá sá jā ní nduvāha tēe cúhū yáhá?

10 Túsaá de ndá maá ní jíin ndá cā nchivī táhán maá ó Israel, jíicūhun inī ndá ní jā jíin poder maá Jesucristo ñuū Nazaret cúu jā ní nduvāha tēe íñí nūu ndá ní yáhá. De suu yā cúu jā ní jahñī ndá ní yīcā cruz, sochi maá Yāa Dios nī nastécū yā Jesucristo.

11 Sochi ndá maá ní chi nī squéne yichī ndá ní yā tá cúu nūu squéne yichī ndá ní iin yūū jā quituu iin squínā vehe, chi nduú ní ncándija ndá ní yā. De yūū ñúcuán cúu maá yūū jā yítuu squínā vehe mitan.

12 Chi ni iin cā nduú cā ná íyó jā cuu scácu yóhó, chi nduú cā ni iin cā sívī jā cāhān nchivī inī ñayíví yáhá jā cuu scácu yóhó, ncachī Pedro.

13 Ñúcuán de nī jinī ndá tēe ñúcuán jā íyó ndeé inī Pedro jíin Juan jā cāhān ndúū dē. De ja jíinī ndá jāá nduú tūha Pedro jíin Juan, chi tēe súcuán-ni cúu ndúū dē. De nī nsāhvi inī ndá, de nī nsáhá ndá cuenta jā ní jica ndúū dē jíin Jesús.

14 De suni ndéhé ndá nūu tēe jā ní nduvāha ñúcuán, íñí dē jíin Pedro jíin Juan. De nī iin tūhun nduú ní ncúu cuitī cā nascócóo ndá nūu Pedro jíin Juan.

15 Ñúcuán de nī ncachī ndá jā ná quíhīn Pedro jíin Juan tāvēhé tácu natúhún ndá maá dē.

16 De nī ncāhān ndá: ¿Nāsa sáhá ó jíin ndúū tēe yáhá túsaá? Chi ja nī jītē nuu tūhun cuāhān nūu ndá nchivī ní cāhnú ciudad Jerusalén yáhá jā súcuán nī nsáhá ndúū dē iin tiñu ñáhnú. De mā cúu cāhān ó jāá nduú ndā.

17 Túsaá de cāhān xēen ó nūu dē jā má cāchí cuitī cā dē tūhun Jesús nūu ni iin cā nchivī, tácu mā cútē nuu cā tūhun yáhá quíhīn nūu ndá cā nchivī, ncachī ndá.

18 De nī nacana ndá dē Pedro jíin Juan. De nī ncāhān xēen ndá nūu ndúū dē jā má cāchí cuitī cā dē de nī mā stéhēn cuitī cā dē tūhun Jesús nūu ni iin nchivī.

19 Sochi nī ncāhān Pedro jíin Juan: Cani váha inī ndá ní de tú jétahān inī Yāa Dios jā

sndóo sá tiñu jā ní ndacu yā de sáhá sá tiñu jā ndacu ndá maá ní.

20 Chi mā cúu sndóo ndá sá tiñu jā ní jinī sá jíin jā ní jini sá, chi cánuú jā nacani sá nūu ndá nchivī, ncachī ndúū dē.

21 Ñúcuán de nī ncāhān xēen tucu ndá nūu ndúū dē, de nī nsiáā-ni ndá ndúū dē. Chi nduú ní níhīn cuitī ndá ni iin modo jā sndóho ndá Pedro jíin Juan, chi yúhú ndá ndéhé ndá ndá cā nchivī, chi ndihi ji-ni cāhān ji jā cúñáhnú ndasí Yāa Dios jā ní nsáhá yā tiñu ñáhnú ñúcuán.

22 Chi tēe jā ní nduvāha jíin tiñu ñáhnú ñúcuán, íyó dē víhí cā ūū xico cuíyā.

Jā ní jícān táhvī ndá nchivī cándija

23 De tá nī nsiáā ndá Pedro jíin Juan cuāhān ndúū dē, de nī nenda dē nūu ndá táhán dē. De nī nacani dē ndācá tūhun jā ní ncāhān ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú.

24 De jā súcuán nī jini ndá ji, de inuú-ni nī jícān táhvī ndá ji nūu Yāa Dios: Tátā Yāa Dios, maá ní cúu Yāa Dios jā ní nsáhá andivī jíin ñayíví jíin mar jíin ndācá cā jā íyó.

25 De jā jíin Espíritu Santo ní nī nsáhá ní jā ní ncāhān mozo ní David jondē janahán: ¿Nājēhē cúu jā quítī ndasí inī nchivī ndá cā nación?

¿De nājēhē cúu jā jāni cāhá inī ndá ji?

26 Nī ncutútú ndá tēe jā cúu rey inī ñayíví, de nī natakā ndá tēe jā ndíso tíñú, de inuú-ni nī nenda ndá dē sīquī maá ní jā cúu ní Jētohō ndá sá,

jíin sīquī Cristo, Yāa jā ní jani ní.

Ncachī David.

27 Chi jāndāá cúu jā Herodes jíin Poncio Pilato jíin ndá nchivī táhán maá sá Israel jíin ndá nchivī incā nación, nī ncutútú ndá ji inī ciudad Jerusalén yáhá, de nī nenda ji sīquī Sēhe ī ní Jesús, Yāa jā ní jani ní.

28 De súcuán nī ncuu tácu ná quée ndā ndācá tiñu jā ní nsáhá ndāā maá ní jondē janahán jā súcuán coo.

29 De mitan, Tátā Yāa Dios, cūndēhé ní jā ní ncāhān xēen ndá dē nūu ndá sá. De cuāha ní fuerza ní nūu ndá sá jā cúu sá mozo ní, tácu coo ndeé inī sá jā nacani sá tūhun ní.

30 De jíin poder maá ní de sáhá ní jā nasáhá váha ndá sá nchivī cúhū, de sáhá ndá sá tiñu jā stéhēn jā íyó poder ní, jíin tiñu

jā sāvhi inī nchivī sāhá. De ndācá ñúcuán sāhá ní jíin poder Sēhe ī ní Jesús, ncachī ndá nchivī cándija.

³¹ De tá nī ncuu nī jīcān táhvī ndá ji de nī nsāhá yā jā ní ntāan nūū íyó tūtú ndá ji. De nī nchitú ndá ji jíin Espíritu Santo, de víhī cā nī nchundeé inī ndá ji nī nacani ji tūhun Yāā Dios.

Jā ní íyo cáhnú ndatíñú ndá ji

³² De ndá nchivī cuāhā jā ní ncandija, chi inuú-ni íyó inī ndá ji. De nī iin ji nduú ní nsāhá ji jā cúu ndatíñú máá ji ndācá ndatíñú jā névāha ndá ji, chi ndihī-ni ndatíñú névāha cáhnú ndá ji.

³³ De nīhin ndasí nācani ndá apóstol tūhun jā ní jinī dē jā ní natecū Jētohō ō Jesús. De vāha ndasí nī nchindeé yā ndá nchivī cándija.

³⁴ Chi nī iin ji nduú ná cúmanī cuitī nūū ji, chi ndācá nchivī jā xíñúhun jā xívēhe chi nī yīcó ji.

³⁵ De jēsíaaha ndá ji xūhún ñúcuán nūū ndá apóstol. De sājī ndá apóstol xūhún nūū ndá cā nchivī cándija nāsa jíni ñúhún iin iin ji.

³⁶ De súcuán nī nsāhá José jā cúu tatā Levī, nī ncau dē Chipre jā cúu iin pedazo ñuhun jā ñúhún māhñú ndute. De ndá apóstol nī nascúnani dē tēe ñúcuán Bernabé. De sívī ñúcuán cáhān jā tēe cáhān tūhun ndeé inī cúu dē.

³⁷ De nī yīcó dē iin ñuhun dē, de nī jēsíaaha dē xūhún ñúcuán nūū ndá apóstol.

5

Cuāchi jā ní nsāhá Ananías jíin Safira

¹ De incā tēe jā nání Ananías jíin ñasíhī dē jā nání ña Safira, nī yīcó ndúū dē iin ñuhun dē.

² De nī nacao dē sava xūhún jā cuu ndúū dē jíin ña, de suni nī jinī ña jā súcuán nī nsāhá dē. De nī jēsíaaha dē sava xūhún dē nūū ndá apóstol, sochi sáhá dē-ni jā ñúcuán cúu ndihī.

³ De nī ncāhān Pedro: Ananías, ¿nājēhē cúu jā ní nquīvi Satanás ánō nū jā stáhvī nú Espíritu Santo cúnī nū? Chi nī nacao nú jacū xūhún ñuhun jā cuu maá nú, de stáhvī nú chi sáhá nú-ni jā vāji ndihī nú-ni jíin xūhún.

⁴ De tá ncháha ca xīcó nú ¿de á nsūū cuenta maá nú ní ncúu ñuhun ñúcuán? De tá nī yīcó nú ¿de á nsūū xūhún maá nú cúu? ¿De nājēhē cúu jā ní jani inī nū jā stáhvī nú? Chi nsūū maá-ni tēe ñayīví cúu jā ndúcú nú stáhvī nú, chi suni jondē Yāā Dios, ncachī Pedro.

⁵ De tá nī jini Ananías ndá tūhun yáhá de nī ndicó cáva dē, de nī jihī dē-ni. De ndācá nchivī jā ní jini tūhun ñúcuán, nī nchūhú ndasí ndá ji.

⁶ Ñúcuán de nī nacuiñī ndá tēe suchí, de nī nchusúcun ndá dē sahma ndīyi ñúcuán, de cuāchuhū ndá dē.

⁷ De nī ncuu tá ūnī cā hora, de nī nquenda ñasíhī ndīyi ñúcuán, nī nquīvi ña vehe nūū íyó Pedro. De nduú jíinī ña jā súcuán nī ncuu.

⁸ De nī jīcā tūhún Pedro ña: Cachī nūū ni, ¿á iin tanto suha nī nīhīn ndúū nū jā ní yīcó nú ñuhun, á naá cúu? ncachī dē. De nī ncāhān ña: Suu iin tanto súcuán nī yīcó ndúū sá, ncachī ña.

⁹ De nī ncāhān Pedro jíin ña: ¿De nūcu nī squetáhān ndúū nū tūhun jā stáhvī nú Espíritu maá Jētohō ō? ¿De á mā níhīn ndúū nū castigo jáni inī nū? De cunini de cunī nū chi ja cātīn tāvēhé jā ní nenda ndá tēe jā ní jēchuhū yíí nú, de suni súcuán tavā dē ndóhó jā cuyuhū nū, ncachī dē.

¹⁰ De nī ndicó cáva ña-ni nūū jéhē Pedro, de nī jihī ña-ni. De nī ndīvi-ni ndá tēe suchí ñúcuán. De nī jinī ndá dē ja nī jihī tucu ñahan ñúcuán, de nī ntavā tucu dē ña tāvēhé, de nī nchiyuhū dē ña xíin yíí ña.

¹¹ De nī nchūhú ndasí ndá nchivī cándija jíin ndá cā nchivī jā ní jini tūhun nāsa nī ncuu.

Jā ní nsāhá ndá apóstol cuāhā tiñu ñáhnú

¹² De nī nsāhá ndá apóstol cuāhā tiñu ñáhnú nūū ndá nchivī, jíin tiñu jā stéhēn jā íyó poder Yāā Dios. De ndútútú ndá nchivī cándija inī corredor templo jā nání Corredor Salomón.

¹³ De ndá nchivī jāá nduú cándija chi nduú ní ncúndeé inī ni iin ji jā tandē tāhān ji jíin ndá nchivī cándija, vísō jétúhún ndasí ji.

¹⁴ Sochi nī ncandija cuāhā cā nchivī nūū maá Jētohō ō, cúu tēe cúu ñahan.

15 De nī nquiji ndá nchivī jín ndá táhán ji nchivī cúhū, de nī jaquín ji inī ndá calle, yósō ndá ji nūū yūú jín nūū camilla tú sanaā de yāha Pedro de vísō cōndāhvī de ná yáha sīquī ji de nduvāha ji.

16 De saá-ni ndá nchivī ndá ñuū ñatin ñúcuán, suni nī nguenda cuāhā ji ciudad Jerusalén, nī nquisiáha ji ndá jā cúhū jín jā ndóho tāchī. De ndihi-ni ndá ji nī nduvāha.

Jā ní sndóho ndá ji ndá apóstol

17 Ñúcuán de nī ncucuásún inī maá sūtū cúñáhnú cā nī jinī de ndá apóstol, de saá-ni ndá cā táhán de jā scuáha sahān saduceo. De nī nenda ndá de sīquī ndá apóstol.

18 De nī ntiin ndá de, de nī nchihi ndá de ndá apóstol vecāa.

19 Sochi iin ángel maá Jētohō ō nī nacune yā viéhé cāa jacuāa. De nī ntavā yā ndá de, de nī ncāhān yā:

20 Cuáhán, de cuiñi nú inī templo. De ñúcuán nacani nú ndācá tūhun nūū ndá nchivī nāsa nīhīn táhvī ji jā cutecū ji ní cání, ncachī ángel.

21 De nī jinī ndá de tūhun yáha. De tá nī ncuinjīn de nī nguīvi ndá de inī templo, de nī stéhēn ndá de tūhun yā nūū nchivī. De juni stéhēn ndá de de sūtū cúñáhnú cā jín ndá táhán de nī nastútú de ndá tēe sáhá junta cúñáhnú cā nūū nchivī Israel. De nī ntají de ndá policia jā cuátavā de ndá apóstol jā yíhí de vecāa.

22 Sochi tá nī nguenda ndá policia viéhé cāa de nduú cā ndá apóstol yíhí vecāa. De nī ndicó cóo ndá de, de nī ncachī tūhun de nūū ndá tēe sáhá junta:

23 Maá jāndāa jā ní jinī ndá sá jā ndásī vāha viéhé cāa de íñi ndá tēe jā jito, sochi tá nī nacune ndá sá de nduú ní jinī cuitī cā ndá sá nūū ni iin tēe ñúcuán, ncachī ndá de.

24 De sūtū cúñáhnú cā jín ndá cā sūtū cúñáhnú jín tēe cúñáhnú nūū ndá tēe jā jito templo, tá nī jinī ndá de tūhun yáha de jáni inī ndá de nāsa cā coo tiñu ndá apóstol.

25 Ñúcuán de nī nguenda-ni iin tēe nī ncachī tūhun de: Ndá tēe jā ní nchihi ndá ní vecāa, íyó ndá de inī templo, de stéhēn ndá de nūū nchivī, ncachī de.

26 Ñúcuán de maá tēe cúñáhnú nūū ndá tēe jā jito templo, nī jēhēn de jín ndá policia, de nī nacueca ñuncúun tucu ndá de ndá apóstol, chi yúhú ndá de ndéhé de nchivī jā

cuun ji yūū ndá de de tú sáhá xēen de jín ndá apóstol.

27 De tá nī nenda ndá de jín ndá apóstol de nī jani de nūū ndá tēe cúñáhnú jā sáhá junta. De nī ncāhān sūtū cúñáhnú cā nūū ndá apóstol:

28 ¿A nsūú ja nī ndacu nīhin nī nūū ndá nú jā má stéhēn cuitī nū cā tūhun tēe nání Jesús? De mitan chi ja nī scútē nuu nú cā tūhun Jesús ní ciudad Jerusalén yáha. ¿A cúnī nū jā tee nú cuāchi nīñi tēe ñúcuán sīquī ndá nī? ncachī sūtū cúñáhnú cā.

29 Ñúcuán de Pedro jín ndá cā apóstol nī ncāhān ndá de: Cánúú cā jā squíncuu ndá sá jā cúnī maá Yāa Dios nsūú cā jā cúnī ndá tēe.

30 Yāa Dios jā ní nchiñúhún ndá ndīyi tata ō, nī nastécū yā Jesús, Yāa jā ní jahnī ndá máa ní, chi nī jata caa ndá ní yā yīcā cruz.

31 De Yāa ñúcuán nī nduñáhnú tucu yā nī nsáhá Yāa Dios, chi ndēe yā ichi ndahá cuáhá Yāa Dios. De cúu yā Yāa jā tátúnī jín Yāa jā scácu yóhó, tácu nacani inī ndācá ó jā cúu ó nchivī Israel sīquī cuāchi ó de cune cáhnú inī yā nūū ndācá cuāchi ó.

32 De ndá máa sá cúu testigo sīquī ndācá tūhun yáha. De saá-ni Espiritu Santo suni súcuán stéhēn cājí yā, chi jēhe Yāa Dios Espiritu Santo nūū ndācá nchivī jā jétáhvī ji yā, ncachī Pedro jín ndá cā apóstol.

33 De tá nī jinī ndá tēe cúñáhnú tūhun yáha de nī nquītī ndasí inī ndá de, de cúnī ndá de jā cahñi de ndá apóstol.

34 Sochi íyó iin de jā stéhēn ley yā jā nání Gamaliel jā cúu grupo fariseo, de ndācá nchivī jétáhvī ji tēe ñúcuán. De nī nacuiñi de nūū junta, de nī ncachī de jā ná quihīn ndá apóstol iin núú núú tāvēhé.

35 De nī ncāhān Gamaliel: Ndá níhín jā cúu ó nchivī nación Israel, cani vāha inī ní nāsa sáhá ndá ní jín ndá tēe yáha.

36 De nūcūhun inī ndá ní nāsa nī ncuu quīvi yātā jā ní nenda Teudas contra sīquī gobierno, de nī ncachī de jā tēe téyí cúu de. De nī ncutútú tá cūmī ciento tēe nūū de. Sochi nī jahnī nchivī de, de ndācá jā ní jétáhvī tūhun jā ní ncāhān de, nī nacutē nuu ndá de cuāhān de-ni, de nī jencuiñi-ni tiñu ñúcuán.

37 Ñúcuán de quīvi jā ní íyo censo de Judas tēe Galilea, suni súcuán nī nenda de contra sīquī gobierno, de cuāhā nchivī nī ncutútú

ji nūū dē de nī jetáhvi ji dē. De suni nī jahnī nchivī tēe ñúcuán, de ndācá nchivī jā ní jetáhvi tēe ñúcuán, suni nī jītē nuu-ni ndá ji.

³⁸ De yáhá ná cáchī tūhun sá nūū ndá ní. Mā stáhān cā ní ndá tēe yáhá. Siáā ndá ní dē ná quíhīn dē. Chi tú iin tēe cúu jā ní squíjéhe tiñu yáhá de naā-ni.

³⁹ Sochi tú Yāā Dios nī squíjéhe, de mā cúu cuitī casī ndá ní, chi sanaā de cuéé cā de cunī ndá ní jā tiñu Yāā Dios cúu jā ndúcu ní casī ní, ncachī Gamaliel.

⁴⁰ De nī jetáhvi ndá dē tūhun jā ní ncāhān Gamaliel. De nī nacana ndá dē ndá apóstol. De nī ncani ndá dē jíin cuarta ñii, de nī ncāhān xēen ndá dē nūū ndá apóstol jā má cáhān cā dē tūhun Jesús, de nī nsiáā ndá dē-ni.

⁴¹ De nī nquee ndá apóstol nūū junta cuāhān dē, de cúsi inī ndá dē jā ní jēhe Yāā Dios tūhun jā ní ndoho ndá dē tūhun canoō jā síquī jā cándija dē Jesús.

⁴² De ndiquivī nācani ndá dē tūhun Jesucristo inī templo jíin inī ndācá vehe, chi nduú ní jencuiñī ndá dē jā stéhēn dē.

6

Jā ní jani ndá dē ūjā cā tēe jā satíñú jēhe nchivī cándija

¹ De nī ncucuahā cā nchivī cándija. De ndá quivī ñúcuán de ndá tēe hebreo jā cáhān yuhú griego, nī ncāhān sōo dē síquī táhān dē jā cáhān yuhú hebreo, chi cáchī dē jā ndá ñahan viuda jā cáhān yuhú griego nduú níhīn vāha ña tá sājī dē stāā ndiquivī jā yājī ndá ñahan viuda.

² Ñúcuán de ndihúxī ūū tēe cúu apóstol, nī nastútú dē ndācá nchivī cándija, de nī ncāhān ndá dē: Nduú vāha jā jencuiñī ndá nī jā nācani nī tūhun Yāā Dios jā saji ni stāā nūū nchivī.

³ Túsaá de ndá ndóhó hermano, nacāji nū ūjā táhān ndá máá ó, tēe jā jétuhún nchivī dē, de ñúhún chitú Espíritu Santo inī dē, de tú tēe jíin vāha cā cúu dē. De ndá máá dē cuiso tíñú jā saji dē stāā.

⁴ De ndá nduhū chi cúsa maá jā cācān táhvī ndá nī jíin jā nacani nī tūhun yā, ncachī ndá dē.

⁵ De nī jētahān inī ndihi nchivī tūhun jā ní ncāhān ndá dē. De nī nacāji ndá ji Esteban,

chi tēe cándija níhin cúu dē, de íyó chitú Espíritu Santo inī dē. De suni nī nacāji ji Felipe jíin Prócoro jíin Nicanor jíin Timón jíin Parmenas jíin Nicolás. De Nicolás cúu tēe ñuū Antioquía jā ní ntiin ley hebreo jondē ncháha ca cándija dē Cristo.

⁶ De ndá tēe yáhá nī jani ndá nchivī dē nūū ndá apóstol, de nī jícān táhvī ndá apóstol síquī tiñu jā sáhá ndá dē. De nī ntee ndá dē ndahá dē xīnī tá iin iin dē.

⁷ De tūhun Yāā Dios nī jītē nuu cā cuāhān ní cáhnú. De ndá nchivī cándija nī ncucuahā ndasí ji inī ciudad Jerusalén. De suni cuāhā sūtū nī ncandija dē yā.

Jā ní ntiin ndá dē Esteban

⁸ De nī nchindeé nī nchituu yā Esteban, de nī jēhe yā poder nūū dē de vāha nī nsáhá dē tiñu ñáhnú ndasí nūū ndá nchivī, jíin tiñu jā stéhēn jā íyó poder Yāā Dios.

⁹ De íyó ndá tēe jā ní ncuyāhvi de nī nduu libre dē, de nī íyo vehe íi sinagoga ndá dē. De sava ndá dē jíin sava tēe ñuū Cirene jíin ñuū Alejandría jíin región Cilicia jíin Asia, nī nquijéhe ndá dē stíchī dē Esteban.

¹⁰ Sochi nduú ní ncúndéé ndá dē jíin Esteban, chi ndíchí nī ncāhān dē nī nsáhá maá Espíritu Santo.

¹¹ Ñúcuán de nī scāhān ndá dē jacū tēe nī ncāhān tūhun stáhvi síquī Esteban, chi nī ncāhān dē jā ní jini dē jā ní ncāhān nāvāha Esteban síquī Moisés jíin síquī Yāā Dios.

¹² De jā súcuán nī ncāhān dē, de nī nquítī inī ndá nchivī jíin ndá tēe ñáhnú jā ndiso tíñú jíin ndá tēe jā stéhēn ley janahán. De nī nenda ndá dē síquī Esteban, de nī ntiin ndá dē, de cuāhān ndá dē jíin Esteban nūū junta cúñáhnú cā.

¹³ De nī jani ndá dē testigo tūhún jā ní ncāhān súcuán: Tēe yáhá, ndiquivī cáhān nāvāha dē síquī templo íi yáhá jíin síquī ley Yāā Dios.

¹⁴ Chi nī jini ndá sá jā ní ncāhān dē jā Jesús tēe ñuū Nazaret, canī dē templo yáhá, de nasāma dē ndá costumbre jā ní sndóo Moisés nūū ó jā sáhá ó, ncachī testigo tūhún.

¹⁵ Ñúcuán de ndācá tēe jā ndéē nūū junta, nī ndéhé vāha ndá dē nūū Esteban, de nī jini ndá dē jā cáá nūū dē tá cáá nūū iin ángel Yāā Dios.

7

Tūhun jā ní nacani Esteban

¹ De maá sūtū cúñáhnú cā nī ncāhān jíin Esteban: ¿A ndāā jā súcuán nī ncāhān nū tá cúu nūū cāhān tēe yáhá? ncachī dē.

² De nī ncāhān Esteban: Ndá ní tátā, señor, cunini ndá ní tūhun yáhá jā cāhān sá. Maá Yāa Dios, Yāa jā vii ndasí cúñáhnú, nī nquiji yā nūū ndīyi tatā ō Abraham tá nī ndeē dē inī región Mesopotamia de jondē tá ncháha ca quīhīn dē cundeē dē inī űū Harán.

³ De nī ncāhān yā jíin dē: Quee inī űūū nū jíin māhñú táhán nú, de quīhīn nū iin űūū jā stéhēn ni nūū nū cundeē nū, ncachī yā.

⁴ űúcuán de nī nquee dē inī región Caldea, de nī ndeē dē inī űūū Harán. De tá nī jīhī tatá dē, sá de nī nsáhá Yāa Dios jā ní nquiji dē yáhá nūū ndēē ō mitan.

⁵ De ni iin lulī űuhun nduú ní jéhe cuitī yā jā cuu tāhvī dē, sochi nī nquee yuhú yā jā cuāha yā ní űuhun yáhá nūū dē jondē jíin nūū ndācá tatā dē jā quiji, vísō ncháha ca coo sēhe dē jondē saá.

⁶ De súcuán nī ncāhān Yāa Dios jíin dē: Cundeē jīcá tatā nū incā nación. De cūmī ciento cuīyā satíñú cāhá ji nūū nchivī de sndóho ndá nchivī ji.

⁷ De síquī jā súcuán sáhá ji jíin sēhe nú de nenda nī cuāchi síquī ndá nchivī űúcuán nūū satíñú cāhá ji, de sá de quee ji inī nación űúcuán quiji ji ichi cháhá cundeē ji, de chiñúhún ji nduhū, ncachī yā.

⁸ De nī ncāhān yā jíin Abraham jā ná cúu dē circuncidar, jā cúu iin tunī jā stéhēn jā ní nsáhá yā trátū jíin dē. De tá nī ncacu sēhe dē Isaac, de nī nsáhá dē circuncidar ji nūū únā quivī ji. De suni súcuán nī nsáhá Isaac jíin sēhe dē Jacob, de saá-ni nī nsáhá Jacob jíin ndihúxī ūū sēhe yíi dē. De ndá tēe űúcuán nī ncuu ndihúxī ūū tatā xīhna űúhún nación maá ó Israel.

⁹ De ndācá sēhe tatā ō Jacob nī ncucuásún inī ndá dē nī jinī dē ñanī dē José. De nī yícó ndá dē José nūū ndá tēe jā cuāhān jíin dē jondē nación Egipto jā satíñú cāhá dē nūū iin tēe űúcuán. Sochi Yāa Dios nī jito yā dē.

¹⁰ De nī scácu yā dē nūū ndācá tūndóhó jā ní nquiji síquī dē. De nī ncundíhí dē nī nsáhá yā. De Faraón, tēe cúu rey inī

nación Egipto, nī ncusiī inī dē jíin José nī nsáhá yā. De nī scuíso tíñú dē José jā cuu dē gobernador, de nī ntatúnī José inī nación Egipto jíin nūū ndá nchivī vehe Faraón.

¹¹ De nī nquiji quivī jā ní iyo iin tāmā ní Egipto jíin ní jondē Canaán. Iin tūndóhó xēēn nī ncuu inī ndúū nación űúcuán. De ndá ndīyi tatā ō, nduú cā ná cajī ndá dē ndá tiempo űúcuán.

¹² De nī nīhīn Jacob tūhun jā íyó trigo nación Egipto, de nī ntají dē ndá sēhe dē jā cúu tatā ō, nī jēhēn Egipto jā xīhna űúhún nī jēcuēen ndá dē trigo.

¹³ De jā cuāhān ndá dē vuelta ūū, sá de nī nastúu José jā maá dē cúu ñanī ndá dē. De sá de nī jinī vāha Faraón nā tatā cúu José.

¹⁴ De nī ncachī José nūū ndá ñanī dē jā ná quícuēca ndá dē tatá dē jíin ndá nchivī vehe dē. De nī iyo ūnī xico xāhōn ji.

¹⁵ Súcuán nī ncuu jā ní nquee Jacob cuāhān dē jondē Egipto. De nī ndeē dē űúcuán jondē nī jīhī dē. De suni űúcuán nī ndeē ndihúxī ūū sēhe dē jā cúu tatā ō de jondē nī jīhī ndihi ndá dē.

¹⁶ De tá nī nquenda quivī jā ní ntavā yā ndá tatā dē inī nación űúcuán, de nī jiso ji yiqui ndá ndīyi tatā ō űúcuán nī jēhēn ji jíin jondē űūū Siquem. De nī nchiyuhū ndá ji inī iin yavī ndīyi jā ní jeen Abraham nūū ndá sēhe Hamor űūū Siquem.

¹⁷ De tá cáta ndēē cā ndá ji inī nación Egipto de nī ncuñatin quivī jā quee ndá ji. Chi súcuán ja nī ncāhān téyíi Yāa Dios jíin tatā ō Abraham jā iin quivī de quee ji inī Egipto. De ndá nchivī Israel űúcuán chi nī ncāyā ndá ji de nī ncucuahā ji inī nación Egipto.

¹⁸ űúcuán de nī nūcuñī incā rey inī Egipto, de nduú ní jinī dē jā vāha tíñu nī nsáhá José jondē janahán.

¹⁹ De rey űúcuán nī stáhvī dē ndá ndīyi tatā ō, de suni nī nsáhá nāvāha dē ndá ji, chi nī nsáhá dē fuerza jā má cōtó cā ji ndá sēhe űiquín ji tácuā ná cúū ndá ji.

²⁰ De tiempo űúcuán nī ncacu Moisés, de nī ncusiī inī Yāa Dios jíin ji. De ūnī yōō nī iyo yuhū ji inī vehe tatá ji.

²¹ De tá nduú cā ní ncúu coo yuhū ji de nī jēsíaha dē ji iin lugar nūū ní nanihīn sēhe síhí rey jā tátúnī ní nación Egipto. De nī

naquehen ña ji, de nī scuáhnu ña ji tá cúu nūú cúu sēhe maá ña.

²² De nī ncutūha Moisés ndācá tūhun ndíchí inī nación Egipto. De vāha ndasí tūhun dē, de vāha sáhá dē ndācá tiñu.

²³ De tá nī ncuu ūū xico cuīyā dē, de nī jēndēhé dē ndācá táhán dē jā cúu tatā Israel.

²⁴ De ñúcuán nī jinī dē nūū iin tēe Egipto jā sáhá nāvāha jín iin táhán dē Israel. De nī nchindeé Moisés táhán dē, chi nī jahnī dē tēe Egipto, de súcuán nī nacūaha dē jā ní ndutahví tēe ñúcuán.

²⁵ De jáni inī Moisés jā jícūhun inī ndācá táhán dē jā ní ntetiñú Yāa Dios maá dē jā scácu dē ji jā ndóho ji, sochi nduú ní jícūhun cuitī inī ndá ji.

²⁶ De quīvī tēen nī nquenda dē nūū ūū táhán dē jā cánāá. De cúnī dē jā má cánāá ndúū tēe ñúcuán, de nī ncāhān dē jín ndúū dē: ¿Nājēhē cúu jā sáhá nāvāha nú táhán nú? Chi modo ñanī ndúū nū, ncachī dē.

²⁷ Sochi maá tēe jā cáni táhán ñúcuán nī nchindahá dē Moisés, de nī ncāhān dē: ¿Ní iin nī jani ndóho jā cúñáhnú nú jā sáhá ndāā nū tiñu ndá nī?

²⁸ ¿De á suni cúnī nū jā cahnī nū nduhū tá cúu nūú ní jahnī nū tēe Egipto icu, á naá cúu? ncachī dē.

²⁹ De tá nī jinī Moisés tūhun yáhá, de nī jinu dē cuāhān dē incā nación. De jondē Madián nī ndeē jīcá dē, de ñúcuán nī scácu ñasíhí dē ūū sēhe yí dē.

³⁰ De tá nī ncuu ūū xico cuīyā jā ndéē dē Madián, sá de nī nquenda iin ángel Yāa Dios nūū dē jondē nūū ñuhun tíhá ñatin nūū íyó yucu súcún Sinaí. De nī nquenda yā xīnī iin yūcū cāhnú jā cáyū jín itā ñuhūn sochi nduú cáyū maá yūcū.

³¹ Ñúcuán de nī ndēhé Moisés, de nī nsāhvi inī dē ndēhé dē ñuhūn jā ní jinī dē. De nī ntandēē dē tácu cunī vāha dē nājēhē cúu jāá nduú cáyū. Ñúcuán de nī ncāhān maá Jētohō ō jín dē:

³² Maá nī cúu Yāa Dios jā ní nchiñúhún ndá ndīyi tatā nū Abraham jín Isaac jín Jacob, ncachī yā. Sochi Moisés chi quísi dē jā yúhú dē, de nduú cā ní ncúndeé inī dē cūndēhé dē nūū cáyū ñuhūn.

³³ De maá Jētohō ō nī ncāhān yā jín Moisés: Tavā nījān nū, chi lugar nūū íñi nú jīñā, lugar īi cúu síquī jā īi maá nī.

³⁴ Ja nī jinī vāha nī jā ndóho ndasí ndá nchivī maá nī jā íyó inī nación Egipto, de suni jín nī jā jácu ndá ji síquī jā ndóho ji tūndóhó, de nī nuu nī vāji nī jā scácu nī ndá ji. Túsaá de mitan de cunini nú, chi tají nī ndóhó quīnohōn nū jondē Egipto tácu scácu nú ndá táhán nú, ncachī yā.

³⁵ De jondē tá ncháha ca quee Moisés inī nación Egipto, de ja nī ncuyichī inī ndá táhán dē Israel, chi nī ncāhān ji: ¿Ní iin nī jani ndóhó jā cuñáhnú nú jā sáhá ndāā nū tiñu ndá nī? ncachī ji. De vísō súcuán sochi nūū maá dē nī nquiji ángel yā nūū yūcū jā cáyū jín itā ñuhūn, de súcuán nī ntetiñú Yāa Dios dē jā quīnohōn dē tatúnī dē nūū ndá ji, de scácu dē ji.

³⁶ De maá Moisés nī natavā dē ndá ji inī nación Egipto, de nī nchāha ndá dē Mar Rojo, de nī jica nuu ndá dē nūū ñuhun tíhá ūū xico cuīyā. De ní tiempo ñúcuán nī nsáhá Moisés cuāhā tiñu ñáhnú jín tiñu jā stēhēn jā íyó poder yā.

³⁷ De maá Moisés cúu jā ní ncāhān tucu jín ndá tatā ō Israel: Maá Yāa Dios sáhá yā jā māhñú tatā ndācá ó quiji iin Yāa jā nacani tūhun Yāa Dios nūū ndācá ó tá cúu nūū ní jani yā nduhū. De chuhun inī ndá nú tūhun jā cāhān Yāa ñúcuán, ncachī Moisés.

³⁸ De suni maá Moisés cúu jā ní ndeē cāhnú jín ndá ndīyi tatā ō tá nī jica nuu ndá ji nūū ñuhun tíhá. De nī ncāhān iin ángel yā jín maá dē xīnī yucu súcún Sinaí, de nī nacani dē nūū ndá tatā ō, chi ñúcuán nī nihīn dē tūhun nāsa cutecū ō, de nī nquendōo ó jín tūhun ñúcuán jondē mitan.

³⁹ Sochi ndá ndīyi tatā ō chi nduú ní ncúnī ndá ji cuetáhvī ji Moisés, chi sa nī ncuyichī inī ndá ji dē, de cúnī ndá ji jā sa ndicó cóo ji quīnohōn ji nación Egipto nícu.

⁴⁰ De nī ncāhān ndá ji jín Aarón: Sáhá ní ndá yāā jā cosō nūū nūū ō. Chi Moisés jā ní natavā dē yóhó inī nación Egipto vāji ó, nduú jínī ō naá cúu jā ní ndoho dē mitan jāá nduú nénda dē jā cuāhān dē xīnī yucu súcún Sinaí, ncachī ndá ji.

⁴¹ Ñúcuán de nī nsáhá ji iin ídolo jā cáá tá cáá becerro. De nūū ídolo ñúcuán nī nsōcō ndá ji quitī, de nī ncusiī inī ji jín ídolo jā ní nsáhá ndá ji.

⁴² De nī ncujiyo-ni Yāa Dios nūū ndá ji cuāhān yā. De nī sndóo yā ji-ni jā ná chíñúhún ndá ji nūū ndācá jā jíñi ō jā yíhi andiví tá cúu nūū cáhān tutū jā ní ntee ndá tēe jā ní nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán:

Nī ncāhān yā: Ndá ndóhó nchiví Israel,
¿á jáni inī ndá nú jā nūū nduhū nī nsōcō nū
quiti

tá nī jica nú nūū ñuhun tíhá ūū xico cuīyā, á
naá cúu?

⁴³ Nduú, chí sa nī jicó núu ndá nú jíñi nicho
jā ñúhún yāa jā nání Moloc

jíñi figura tiūūn jā nání Renfán,
ndá yāa jā ní nsāhá maá nú jā chíñúhún nú.
Túsaá de siáha nī ndá ndóhó quīhīn jíca nú
jondē yātā ñúū Babilonia, ncachī yā.

Cáchī tutū.

⁴⁴ De nī ntatúnī Yāa Dios nūū Moisés jā
sāhá dē vehe ñii nūū chíñúhún ndá dē yā, jā
caá tá caá jā ní stéhēn yā nūū dē. De ndīyi
tatā ō nī nevāha ndá dē vehe ñii ñúcuán
jondē nūū ñuhun tíhá, de inī vehe ñúcuán
nī nchuhun ndá dē tabla yūū nūū ní ntee
yā ley yā.

⁴⁵ De cuéé cā de nī sndóo ndá dē vehe
ñúcuán nūū ndá sēhe dē jā cúu tatā ō. De
nī nquīvi Josué jíñi ndá tatā ō inī nación
Israel yáhá, de suni nī jetíñú ndá dē vehe
ñii ñúcuán. De nī ncundeé ndá dē jíñi ndá
nchiví jā ní iyo nación yáhá, de nī scúnu dē
ji nī nsāhá Yāa Dios. De yáhá nī iyo vehe ñii
jondē tiempo jā ní ncuu David rey.

⁴⁶ De nī ncusiī inī Yāa Dios jíñi David.
De nī ncuu inī dē jā sāhá dē iin vehe īi
maá yā nícu. De maá yā cúu Yāa Dios jā ní
nchiñúhún tatā ō Jacob.

⁴⁷ Sochi Salomón sēhe David cúu jā ní
nsāhá vehe īi yā.

⁴⁸ De vísō sūcuán de maá Yāa cúñáhnú
ndasí, nsūū maá-ni vehe jā sāhá ndá tēe cúu
nūū ndéē yā. De suni sūcuán nī ncāhān tēe
jā ní nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán:

⁴⁹ Chi nī ncāhān yā:

Andiví cúu modo mesa nūū tátúnī ni,
de ñayívi cúu modo nūū yósō jēhē ni.

¿Nāsa cā coo vehe jā sāhá ndá nú jā cundeē
ni túsaá?

¿A ní cúu nūū sāhá nú nūū natátú nī?

⁵⁰ ¿A nsūū maá nī ní nsāhá ndihi jā íyó?
ncachī Yāa Dios.

Ncachī tēe jā ní nacani tūhun yā jondē
janahán, ncachī Esteban.

⁵¹ De cáhān cā Esteban: Nihin ndasí inī
ndá ní. De cúu ní tá cúu nchiví ndācā
nación jāa nduú cándíja tūhun yā, chí sóhó
ndasí ndá ní. Chí cúsa maá jā jāsī ndija ndá
ní nūū Espíritu Santo, de tá-ni nī nsāhá ndīyi
tatā ō jondē janahán suni sūcuán sāhá īi cā
ndá ní jondē mitan.

⁵² ¿A nī iyo tēe jā ní nacani tūhun yā jondē
janahán jāa nduú ní nsāhá nāvāha ndá tatā
ō, á naá cúu? Nduú chí nī jahnī ndá dē
ndá tēe jā ní nacani tūhun nāsa quiji maá
Yāa ndāa. De tá nī nquiji Yāa ñúcuán de nī
nastúu ndá ní yā nūū ndá tēe jā ní jahnī ndá
dē yā.

⁵³ De vísō ndá ángel yā nī jēhe ley Yāa Dios
nūū ndācā ó de nduú ní squincuu ndá ní,
ncachī Esteban.

Jā ní jahnī ndá dē Esteban

⁵⁴ Ndācā tūhun yáhá nī jini ndá dē, de nī
nquīti ndasí inī ndá dē, de nī nacayíhi ndá
dē ñii yúhú dē nī jinī ndá dē Esteban.

⁵⁵ Sochi maá Esteban chí nī nchitú
Espíritu Santo inī ánō dē. De nī ndéhé vāha
dē andiví, de nī jinī dē jā jéndütē ndasí
nūū ndéē Yāa Dios, de Jesús íñi yā ichi lado
cuáhá Yāa Dios.

⁵⁶ De nī ncāhān Esteban: Mitan de ndéhé
sá jā núne andiví, de ndéhé sá nūū maá Yāa
jā ní nduu tēe, de íñi yā ichi lado cuáhá Yāa
Dios, ncachī dē.

⁵⁷ Ñúcuán de nī jasí ndá dē sōho dē, de nī
ncana cóhó ndá dē, de ndíta-ni nī ntiin ndá
dē Esteban.

⁵⁸ De nī ntavā ndá dē Esteban cuāhān ndá
dē jíñi dē yātā ñúū. De ndá tēe jā cúu testigo
tūhún ñúcuán nī jaquīn ndá dē sōo dē nūū
iin tēe suchí jā nání Saulo, de nī ncuun ndá
dē yūū Esteban.

⁵⁹ De juni cúun ndá dē yūū Esteban de nī
jīcān táhvi dē nūū maá Jētohō ō: Tátā Jesús,
mitan de naquehen ní ánō sá, ncachī dē.

⁶⁰ De nī jēcuīñi jítí dē, de nī ncāhān jee dē:
Tátā Yāa Dios, mā tēé ní cuāchi yáhá síquī
ndá ji jā sāhá nāvāha ji sáan mitan, ncachī
dē. Sūcuán nī ncāhān dē, de nī jīhī dē-ni.

8

*Jā ní nsāhá nāvāha Saulo ndá nchiví
cándíja*

¹ De nī jetúhún Saulo jā ní jahnī ndá dē Esteban. De quívi ñúcuán nī nquijéhé ndá ji sáhá nāvāha ndasí ndá ji ndá nchivī cándíja inī ciudad Jerusalén. De jā suu cúu jā ní jītē nuu ndá nchivī ñúcuán cuāhān ji ní región Judea jíin ní región Samaria. Sochi ndá tēe cúu apóstol chi nduú ní nquée ndá dē.

² De ndá tēe jā íyó yíñúhún nū Yāa Dios nī nchiyuhū ndá dē Esteban, de nī jacu ndasí ndá dē jā ní jihī Esteban.

³ De Saulo chi sáhá nāvāha dē ndá nchivī jā cándíja nū Jesús. Chi quívi dē ndá vehe, de tíin dē nchivī cúu tēe cúu ñahan, chíhi dē vecāa.

Jā ní jītē nuu tūhun Yāa Dios inī iin ndáñúú Samaria

⁴ De ndācá nchivī ñúcuán jā ní jītē nuu, de ní-ni cuāhān ndá ji de nācani ndá ji tūhun Yāa Dios nāsa scácu yā nchivī.

⁵ De nī nquenda Felipe iin ñuū jā íyó inī Samaria, de nū nchivī ñúcuán nī nacani dē tūhun Cristo jā cúu Yāa jā ní jani Yāa Dios jā scácu ndá yóhó.

⁶ De nī ndutútú ndá nchivī, de ndihi ndá ji nī nchuhun vāha inī ji ndācá tūhun jā ní ncāhān Felipe. Chi nī nini ji, de nī jinī ji ndācá tiñu ñáhnú jā ní nsāhá dē.

⁷ Chi cuāhā nchivī jā ndóho tāchī nī nasāhá vāha dē ji, de tá quée tāchī inī ndá nchivī de cána cóhó de cuāhān. De cuāhā nchivī jā ní nduvehlé jíin nchivī cojo nī nduvāha nī nsāhá dē.

⁸ De nī ncusī ndasí inī ndá nchivī ñuū ñúcuán.

⁹ De inī ñuū ñúcuán íyó iin tēe nání Simón, de scuáha dē mágica. De tá ncháha ca quihīn Felipe inī ñuū ñúcuán, de sáhvi ndasí inī ndá nchivī región Samaria ndéhe ji jā sáhá Simón. De stáhvi dē ndá ji chi cáchī dē jā iin tēe cúñáhnú ndasí cúu dē.

¹⁰ De ndācá nchivī chúhun vāha inī ji tūhun jā cáhān dē, cúu nchivī cúñáhnú cúu nchivī jāá nduú. De nī ncāhān ndá ji: Tēe yáhá nī jēhe ndasí Yāa Dios poder nū dē, ncachī ndá ji.

¹¹ De chúhun vāha inī ndá ji tūhun cáhān dē, chi cuāhā ndasí quívi nī nsāhá dē ndá tiñu stáhvi ñúcuán, de nī nsáhvi inī ndá ji nī ndéhe ji.

¹² De tá nī nquenda Felipe de nī nacani dē tūhun vāha nāsa tátúnī Yāa Dios, jíin

tūhun maá Jesucristo nū ndá ji. Ñúcuán de nī ncandíja ndá ji, de nī jenduté ndá ji, cúu tēe cúu ñahan.

¹³ De suni nī ncandíja maá Simón, de nī jenduté dē. De nī jica dē jíin Felipe, de nī nsáhvi inī dē ndéhe dē jā ní nsāhá Felipe ndācá tiñu ñáhnú jíin tiñu jā stéhēn jā íyó poder Yāa Dios.

¹⁴ De ndá apóstol jā íyó Jerusalén, nī nīhīn dē tūhun jā ní ncandíja ndá nchivī Samaria tūhun Yāa Dios. Ñúcuán de nī ntají ndá dē Pedro jíin Juan nī jēhēn nduú dē Samaria.

¹⁵ De nī nquenda nduú dē ñúcuán. De nī jīcān táhvī nduú dē jēhē ndá nchivī ñúcuán tácuá ná nīhīn ndá ji Espiritu Santo.

¹⁶ Chi ncháha ca quívi yā inī ánō ni iin ji, chi maá-ni jā ní jenduté ndá ji jā ní ncandíja ji Jētohō ō Jesús.

¹⁷ Ñúcuán de nī ntee nduú dē ndahá dē xīnī ndá ji, de nī nquívī Espiritu Santo inī ndá ji.

¹⁸ De nī jinī Simón jā súcuán tēe nduú apóstol ndahá dē xīnī ndá nchivī ñúcuán de quívi Espiritu Santo inī ánō ji. De cúnī dē jā cuāha dē xūhún nū apóstol nícu, tácuá nīhīn dē poder jā sáhá dē súcuán.

¹⁹ De nī ncāhān dē: Suni taji ní poder yáhá nū sá tácuá nā-ni nchivī tee sá ndahá sá xīnī ji de quívi Espiritu Santo inī ánō ji, ncachī Simón.

²⁰ Ñúcuán de nī ncāhān Pedro jíin dē: De xūhún nú ná nāá jíin nú sīquī jā jáni inī nū jā jíin xūhún de cuu cueen nú poder jā jíin mānī Yāa Dios nū nchivī.

²¹ Nsūú táhvī nū cúu jā cuiñi nú sīquī tiñu yáhá, chi nduú íyó ndāá ánō nū nū Yāa Dios.

²² Túsaá de jíini ñúhún jā nacani inī nū sīquī jā jáni nēhēn inī nū yáhá. De nācān táhvī nū nū Yāa Dios, cūndéhe ó á sanaā de cune cáhnú inī yā sīquī jā jáni nēhēn inī nū jā ní ncāhān nū súcuán.

²³ Chi jíinī ni jā cúcuásún inī nū sīquī jā sáhá nī tiñu yáhá. De ndācá jā nēhēn jā jáni inī nū cúu jā tíin nīhin ndóhó, ncachī Pedro jíin Simón.

²⁴ Ñúcuán de nī ncāhān Simón jíin dē: Cācān táhvī nduú ní jēhē sá nū maá Jētohō ō tácuá ni iin tūhun jā cáhān ní jíñā mā quíjí sīquī sá, ncachī dē.

²⁵ De nī nacani Pedro jíin Juan tūhun Yāā Dios nūū ndá nchivī. De nī ndicó cóo ndúū dē cuānohōn dē ciudad Jerusalén, de juni cuāhān ndúū dē de nācani dē tūhun vāha Yāā Dios inī cuāhā cā ndáñūū Samaria.

Felipe jíin tēe nación Etiopía

²⁶ Nūcuán de iin ángel maá Jētohō ō nī ncāhān yā jíin Felipe: Quehen ichi de quīhīn nū ichi sur, ichi jā quēe inī ciudad Jerusalén jā cúun cuāhān jondē űūū Gaza, ncachī yā. De maá-ni űūhun tíhá cúu űúcuán.

²⁷ De nī nquehen Felipe ichi cuāhān dē. De iin tēe eunuco nī nquee dē Jerusalén. De tēe nación Etiopía cúu dē, de ndíso tíñū dē jā cúu dē tesorero nūū űāhan cúu reina jā tátúnī nūū nación Etiopía, de nání űā Candace. De tēe űúcuán nī jēhēn dē ciudad Jerusalén nī jēchiñúhún dē Yāā Dios.

²⁸ De űúhún dē inī carreta dē cuānohōn dē, de cáhvi dē tutū jā ní ntee Isaías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán.

²⁹ De maá Espíritu nī ncāhān yā jíin Felipe: Cuáhán, de quetáhán nú jíin tēe jā cuāhān jíin carreta űúcuán, ncachī yā.

³⁰ Sá de cuāhān Felipe de nī nquetáhán dē jíin tēe jā űúhún inī carreta. De nī jini dē jā cáhvi tēe űúcuán tutū jā ní ntee Isaías, tēe nī nacani tūhun yā jondē janahán. De nī jīcā tūhún dē tēe űúcuán: ¿A jícūhun inī ní ndá jā cáhvi ní jīñā, á nduú? ncachī dē.

³¹ De nī ncāhān dē jíin Felipe: ¿De nāsa jīcūhun inī sá de tú mā stéhēn iin tēe nūū sá? ncachī dē. De nī ncāhān dē jíin Felipe jā ná cáa dē nūū carreta quīhīn ndúū dē.

³² De maá nūū tutū īī jā cáhvi dē yósō tūhun jā cáhān:

Tá cúu iin tīcāchí jā cuāhān nchivī jíin tī jā cuū tī, suni sūcuán nī nsāhá ndá nchivī maá yā.

De tá cúu iin tīcāchí lúli jā sété dē tī de nduú ndáhyū tī, suni sūcuán nī nsāhá maá yā,

chi nduú ní ncāhān cuitī yā tá nī nsāhá nāvāha jī yā.

³³ De hora jā ní jēhe jī tūhun canoō yā, de nduú ní nsāhá ndāā jī tíñu yā.

De nī iin nchivī mā cúu cāhān jī tūhun tatā yā

chi nī jahnī ndá jī yā de nduú nā tatā yā.

Cáchī tutū.

³⁴ Nūcuán de nī ncāhān tēe Etiopía: De sáhá ní favor cachī ní nūū sá, ¿ní sīquī cáhān tēe nī nacani tūhun yáhá? ¿A sīquī maá dē, á sīquī incā tēe? ncachī dē.

³⁵ De jíin tūhun jā ní ncahvi tēe Etiopía űúcuán, nī nquijéhé Felipe cáhī tūhun dē ndācá tūhun vāha Jesús nūū dē.

³⁶ De juni űúhún ndúū dē ichi cuāhān dē de nī nquenda dē nūū űúhún ndute. De nī ncāhān tēe Etiopía: Yáhá űúhún ndute, ¿de á cuu cuenduté sá? ncachī dē.

³⁷ De nī ncāhān Felipe: Cúu de tú cándija ní jā ní nsāhá Jesús jēhē ō jondē jíin inī jíin ánō ní, ncachī dē. De nī ncāhān tēe Etiopía: Cándija sá jā Jesucristo cúu maá Sēhe Yāā Dios, ncachī dē.

³⁸ De nī jecani dē carreta dē. De nī nuu dē jíin Felipe, de nī nchunuu dē cuāhān dē nūū űúhún ndute, de nī scuénduté Felipe tēe Etiopía.

³⁹ De tá nī nquee ndúū dē inī ndute de Espíritu maá Jētohō ō nī nsāhá jíyo yā-ni Felipe cuāhān dē, de tēe Etiopía nduú cā ní jīnī dē nūū Felipe. De nī naquehen dē ichi cuānohōn dē űūū dē, de cúsiī ndasí inī dē.

⁴⁰ Sochi Felipe nī nquenda dē jondē Azoto, de sá de cuāhān tucu dē, de ndācá űūū nī nacani dē tūhun vāha yā. De sá de nī nquenda dē ciudad Cesarea.

9

Jā ní nasāma inī Saulo nī nsāhá Jesucristo (Hch. 22.6-16; 26.12-18)

¹ De Saulo nduú jécuiñī dē jā cáhān nīhin dē jā cahni dē ndá nchivī jā cándija jī maá Jētohō ō. De jā űúcuán cúu jā ní jēhēn dē nūū sūtū cúñáhnú cā.

² De nī jīcān dē órden nūū tēe űúcuán jā cuu quīhīn dē ndācá vehe īī sinagoga űūū Damasco tácuu cuu tiin dē cúu tēe cúu űāhan jā íñī sīquī tūhun yā, de quīnasiáha dē jī ciudad Jerusalén cúnī dē.

³ De nī nquehen dē ichi cuāhān dē, de nī ncuñatin dē yuhú űúū Damasco. De sanaā-ni de nī jēndütē ndasí ní nūū dē jā vají jondē andiví.

⁴ De nī ndicó cáva dē-ni nūū űúhún. De nī jini dē jā cáhān iin tūhun jíin dē: Saulo, Saulo, ¿nājēhē cúu jā sáhá nāvāha nú nduhū? ncachī.

⁵ Ñúcuán de nī ncāhān dē: ¿Ní iin cúu ní, Señor? ncachī dē. De nī ncāhān yā: Maá nī cúu Jesús, de jā sáhá nāvāha nú ndá nchivī cándíja cúu jā sáhá nāvāha nú nduhū. De jā sáhá nú súcuán cúu jā sndóho nú maá nú modo stīquī jā jáñū yātá tī punta garrocha, de suu cúu jā sndóho tī maá tī, ncachī yā.

⁶ De quísi dē chi yúhú dē, de nī ncāhān dē: Señor, ¿naá cúu jā sáhá sá cúnī ní túsaá? ncachī dē. De maá Jētohō ō nī ncāhān yā jíin dē: Nacōo, de quívi nú inī ñuū, de ñúcuán íyó iin tēe jā cachī dē nū nū naá cúu jā jíni ñúhún sáhá nú, ncachī yā.

⁷ De ndá tēe jā cuáhān jíin Saulo, nī nsāhvi inī ndá dē níni dē jā cáhān, de nduú ní jíni dē nū jā cáhān.

⁸ Ñúcuán de nī nacōo Saulo, de tá cúnī dē jā nūcūndēhé dē de nduú ní ncúu cuitī cā cūndēhé dē. De tíin ndá tēe ñúcuán-ni cā ndahá Saulo de cuáhān ndá dē ñuū Damasco.

⁹ De ñúcuán nī ndeē Saulo ūnī quívi. De nduú ní ncúu cuitī cūndēhé dē, ni nduú ná nchájī cuitī dē de ni nduú ná jíni dē.

¹⁰ De inī Damasco íyó iin tēe jā cándíja, de nání dē Ananías. De nī stéhēn maá Jētohō ō nū dē, de nī ncāhān yā jíin dē: Ananías, ncachī yā. De nī ncāhān dē: Señor, ¿á jā cáhān ní? ncachī dē.

¹¹ De nī ncāhān maá Jētohō ō jíin dē: Quehen ichi de quíhīn nū calle jā nání Calle Derecha. De vehe Judas cātūhún nú iin tēe nání Saulo, tēe ñuū Tarso, chi mitan de jíicān táhvī dē.

¹² De nī stéhēn ni nū dē jā ní nguívi iin tēe nání Ananías, jā cúu maá nú, de nī ntee dē ndahá dē xīnī Saulo, de nī ndunijīn tīnūú dē. Súcuán nī stéhēn ni nū Saulo, ncachī yā.

¹³ Ñúcuán de nī ncāhān Ananías: Señor, ja nī jini sá jā cuahā nchivī cáchī jā tēe ñúcuán sáhá nāvāha dē ndá nchivī jā cándíja jí ní jā íyó Jerusalén.

¹⁴ De mitan nī nquenda dē yáhá ndíso tíñú dē nū ndá sūtū cúñáhnú jā tíin dē ndācá nchivī jā chíñúhún jí ní, ncachī Ananías.

¹⁵ De nī ncāhān maá Jētohō ō: Cuáhán, chi tēe jā ní nacāji maá nī cúu Saulo, tácuá ná quíhīn dē nacani dē tūhun nī nū ndá táhán

nú Israel jíin nū nchivī ndá cā nación jíin nū ndá rey.

¹⁶ De stéhēn ni nū dē jā cánuú cúu jā cundoho ndasí dē tūndóhó jā síquī ni, ncachī yā.

¹⁷ Ñúcuán de cuáhān Ananías, de tá nī nquenda dē vehe nū íyó Saulo, de nī nguívi dē de nī ntee dē ndahá dē xīnī Saulo, de nī ncāhān dē: Hermano Saulo, maá Jētohō ō Jesús, Yāa jā ní nquenda nijīn nū nū ichi nū vāji nú, suu yā nī ntají nduhū vāji nī nū tácuá ndunijīn tīnūú nú, de chitú Espíritu Santo yā inī nū, ncachī dē.

¹⁸ De ndañúhún-ni nī ndunijīn tīnūú Saulo, chi modo jā ní ncōyo-ni jā ní ndasí tīnūú dē. De nī nacuíñi dē, de nī jenduté dē-ni.

¹⁹ Ñúcuán de nī nacāji dē stāa, de nī nanihīn inī dē. De nī íyo dē jacū quívi jíin ndá nchivī jā cándíja inī ñuū Damasco.

Jā ní nacani Saulo tūhun inī ñuū Damasco

²⁰ De nī nguíjéhé dē-ni nācāni dē tūhun Jesús inī ndá vehe īī sinagoga, cáchī dē jā Jesús cúu Sēhe Yāa Dios.

²¹ De ndācá nchivī jā ní jini tūhun jā cáhān dē, sáhvi inī jí níni jí. De nī ncāhān ndá jí: ¿A nsūú tēe yáhá cúu jā sáhá nāvāha dē ndá nchivī Jerusalén jā chíñúhún nū Jesús? De suu cúu jā ní nguíji dē yáhá jā tíin dē ndá nchivī quíhīn dē jíin jí nū ndá sūtū cúñáhnú cúnī dē, ncachī jí.

²² Sochi Saulo chi sa víhí cā nācāni dē tūhun jā Jesús cúu ndija Cristo, Yāa jā ní jani Yāa Dios jā scācu yóhó. De ndá táhán dē hebreo jā ndeē Damasco ni iin tūhun nduú ní ncúu scócóo jí jā cachī jí jāa nduú íyó ndāa tūhun jā cáhān Saulo.

Jā ní ncācu Saulo nū ndá táhán dē hebreo

²³ De nī ncuu cuahā cā quívi. De nī squétáhán ndá táhán dē hebreo tūhun jā cahñī ndá dē Saulo.

²⁴ De nī nīhīn Saulo tūhun jā súcuán nī squétáhán ndá dē tūhun. De nduú ñuú jíto dē viéhé namā jā ndásí yuhú ñuú, chi cahñī dē Saulo cúnī ndá dē.

²⁵ Ñúcuán de ndá tēe cándíja, nī nchuhun dē Saulo inī iin tīcá iin jacuāa, de nī snúu ndá dē yīcā namā jā ndásí yuhú ñuú, de súcuán nī ncācu Saulo.

Jā ní nenda Saulo inī ciudad Jerusalén

26 De tá nī nenda dē ciudad Jerusalén de cúnī dē jā naquetáhán dē jín ndá nchivī cándíja. Sochi nī nchūhú ndá ji nī jinī ji Saulo, chi nduú ní ncándíja ndá ji jā ní nduu dē tēe cándíja.

27 De Bernabé nī jeca dē Saulo cuāhān dē jín nūū ndá apóstol. De nī nacani dē tūhun nūū ndá tēe ñúcuán nāsa nī jinī Saulo nūū maá Jētohō ō ichi nūū ní jēhēn dē, jín nāsa nī ncāhān yā jín dē, jín nāsa nī Iyo ndeé inī dē nī nacani dē tūhun Jesús inī ñuū Damasco.

28 De nī ndeé Saulo inī ciudad Jerusalén de nī jica dē jín ndá apóstol.

29 De vāha nī Iyo ndeé inī dē nī nacani dē tūhun maá Jētohō ō. De jā síquī Jesús de nī stíchī tāhán dē jín ndá tēe hebreo jā cāhān yuhú griego. Sochi ndá tēe ñúcuán cúnī dē jā cahñī dē Saulo nícu.

30 De nī jinī ndá hermano cándíja jā súcuán cúnī dē sáhá dē, de nī jeca ndá dē Saulo cuāhān dē jín jondē ciudad Cesarea. De ñúcuán de nī nachuhun ichí ndá dē Saulo cuāhān dē jondē ñuū maá dē Tarso.

31 De nduú cā ní nsáhá nāvāha ndá ji ndá nchivī cándíja ní inī región Judea jín Galilea jín Samaria. De nī jija cā ndá ji jín tūhun yā, de nī Iyo yíñúhún ndá ji nūū maá Jētohō ō. De nī ncucuahā cā ndá ji, chi nī nchindeé maá Espíritu Santo ndá ji.

Jā ní nduvāha Eneas

32 De Pedro jéndēhé dē ndá nchivī cándíja ndācá lado, de suni nī jéndēhé dē nchivī jā ndeé ñuū Lida.

33 De ñúcuán nī jinī dē nūū iin tēe nání Eneas jā ní ncuu ūnā cuīyā cáá dē, chi nī nduvehlé dē.

34 De nī ncāhān Pedro jín dē: Eneas, ná ndúvāha ní sáhá Jesucristo. Nacōo ní de nastúū ní yuu ní, ncachī dē. De nī nacōo-ni tēe ñúcuán.

35 De nī jinī ndācá nchivī ñuū Lida jín nchivī jā ndeé nduhvā Sarón, de nī nasāma inī ndá ji de nī ncandíja ndá ji maá Jētohō ō.

Jā ní natecū Dorcas

36 De suni nī Iyo iin ñahan jā cándíja inī ñuū Jope, nání ña Tabita, de yuhú griego nání ña Dorcas. De sáhá ndasí ña tiñu váha, de sáhá ña caridad nchivī ndāhvī.

37 De tiempo ñúcuán nī ncuuhū ña, de nī jīhī ña. De nī scúchi ndá ji ndīyi ñúcuán, de nī jaquīn ji ña iin cuarto xīnī vehé.

38 De ñuū Lida chi ñatin-ni íyó jín Jope. De ndá nchivī cándíja jā ndeé ñuū Jope, nī nīhīn ji tūhun jā ndeé Pedro ñuū Lida. De nī ntají ndá ji ūū tēe jā cuácāna dē Pedro. De nī ncāhān ndúū dē: Mā cúcuéé ní, de cōhōn ñuū Jope, ncachī ndúū dē.

39 Ñúcuán de nī nquehen Pedro ichi cuāhān dē jín ndúū tēe ñúcuán. De tá nī nenda ndúū dē jín Pedro de nī ncaa ndá dē cuarto nūū cáá ndīyi ñúcuán. De ndá ñahan viuda nī jicó ndúū ndá ña Pedro, de jácu ndá ña. De stéhēn ndá ña ndá xīquīn jín ndá páñū jā ní nsáhá ndīyi Dorcas chi nī jinī māñī ña nūū ndá ñahan ñúcuán tá nī ntecū ña.

40 Ñúcuán de nī ncāhān Pedro jín ndá nchivī jā ná quée ndá ji tāvehé. De nī jēcuiñī jítí dē, de nī jicān táhvī dē. De nī ndicó coto dē nūū cáá ndīyi ñúcuán, de nī ncāhān dē: Tabita, nacōo, ncachī dē. De nī nūcūndēhé ña-ni, de nī jinī ña nūū Pedro. De nī nacōo ña-ni nī nūcundeé ña.

41 De nī ntiin dē ndahá ña, de nī stácuñī dē ña. Ñúcuán de nī nacana dē ndācá nchivī cándíja jín ndācá ñahan viuda, de nī stéhēn dē ña nūū ndá ji jā ní natecū ña.

42 De tūhun yáhá nī jītē nuu ní ñuū Jope cuāhān. De cuāhā nchivī nī ncandíja nūū maá Jētohō ō.

43 De cuāhā quīvī nī ndeé Pedro inī ñuū Jope, ndeé dē vehe iin tēe sátíñú ñi jā nání Simón.

10

Pedro jín Cornelio

1 De inī ciudad Cesarea íyó iin tēe nání Cornelio, de cúu dē iin capitán grupo soldado jā nání Italiano.

2 Tēe chíñúhún vāha nūū Yāa Dios cúu dē, de saá-ni ndācá nchivī vehe dē. De sáhá ndasí dē caridad nchivī hebreo vísō nsúū tēe hebreo cúu dē, de níni jicān táhvī dē nūū Yāa Dios.

3 De iin quīvī nī stéhēn iin ángel Yāa Dios nūū dē tá cahūñī jañíni, de cájí nī jinī dē jā ní nquīvi ángel ñúcuán nūū ndeé dē. De nī ncāhān yā jín dē: Cornelio, ncachī yā.

4 De nī nūcūndēhé vāha dē nūū yā, de yúhú dē. De nī ncāhān dē: ¿A jā cāhān ní, Señor? ncachī dē. De nī ncāhān yā jíín dē: Ja nēe Yāā Dios cuenta nāsa jícān táhvī nū nāsa sáhá nú caridad ndá nchivī hebreo.

5 Mitān de tetíñú nú mozo ná quíhīn ndá ji űūū Jope de cana ji Simón, tēe nání Pedro, quiji dē.

6 Chi ndéē nūú dē vehe iin tēe nání Simón, tēe sátíñú űii. De űatin-ni yuhú mar cáá vehe dē. De cachī maá Pedro nūū nū nā incā cúu jā cánuú sáhá nú, ncachī yā jíín Cornelio.

7 De tá cuāhān ángel jā ní ncāhān jíín dē, de nī ncana dē űū mozo dē jíín iin soldado jā squíncuu vāha nūū dē, de suni tēe chíñúhún vāha nūū Yāā Dios cúu dē.

8 De nī nacani Cornelio ndācá tūhun űúcuán nūū ndá dē, de nī ntají dē ndá cuāhān jondē űūū Jope.

9 De quívī téen de űúhún ndá dē ichi cuāhān dē, de nī ncuñatin dē űūū Jope. De ja űatin cuu cahūxī űū, de hora űúcuán nī ncaa Pedro cuācācān táhvī dē xīnī vēhé.

10 De cajī dē stāā cúnī dē, chí cócon ndasí dē. De juni sáhá ndá űa jā cajī dē de nī stéhēn nūū dē jā ní nune-ni andiví.

11 De nī jinī dē iin jā cáá tá cáá manta cāhnú nī ncuun vāji ichi andiví jondē nūū űúhún, de modo jā núhnī ndicúmī squínā, de nī ncuun.

12 De inī űúcuán űúhún ndá quiti jíca ndicumī jíín cōō jíín quiti ndáva.

13 De nī jini dē jā ní ncāhān iin tūhun: Pedro, nacuiñī de cahñī nū quiti jíñā, de cajī nū tī, ncachī.

14 De nī ncāhān Pedro: Mā cājī sá, Señor, chí nduú yájī cuitī sá ndá quiti jā cāhān ley Moisés jāá nduú vāha cajī sá tī chí modo jāá nduú íyó ndoo tī nūū ní, ncachī dē.

15 De nī ncāhān tucu: Jā cáchī ní cúu jā íyó vāha cajī nū ndá quiti jíñā, chí nī nsáhá ndoo maá nī, de mā cāhān nū jāá nduú íyó ndoo tī, ncachī.

16 De súcuán nī ncāhān tūhun yáhá űnī vuelta. De sahma űúcuán nī ndaa-ni cuānohōn andiví.

17 De juni jāni ndasí inī Pedro sīquī ndá jā ní stéhēn nūū dē de nī nguenda-ni ndá mozo jā ní ntetíñú Cornelio, chí jícā tūhún jícā tūhún ndá ji vehe Simón jondē nī nguenda ji viéhé nūū ndéē dē.

18 De nī ncāhān jee ndá ji nī jícā tūhún ndāā ji de tú űúcuán ndéē Simón, tēe nání Pedro.

19 De juni nācāni inī Pedro sīquī ndá jā ní stéhēn nūū dē de nī ncāhān maá Espíritu Santo jíín dē: Nī nguenda űnī tēe jā nānducú ndá dē ndóhó.

20 Nacuiñī, de nuu nú, de mā cānī inī nū jāá nduú vāha quíhīn nū jíín ndá dē, vísō nsūú táhán nú hebreo cúu dē. Chí maá nī nī ntetíñú ndá dē vāji dē, ncachī yā. Jā suu cúu jā ní stéhēn yā nūū dē jā cuu cajī dē nā-ni quiti, de tūhun űúcuán cāhān jā cuu quíhīn dē nūū nchivī incā nación.

21 űúcuán de nī nuu Pedro nī nguenda dē nūū mozo jā ní ntetíñú Cornelio, de nī ncāhān dē: Maá sá cúu tēe jā nānducú ndá ní. ¿Nā tiñu cúnī ndá ní jā vāji ní nūū sá túsaá? ncachī dē.

22 űúcuán de nī ncāhān ndá mozo: Cornelio, tēe cúu capitán, nī ntají dē ndá sāán vāji ndá sá. Chí cúu dē tēe ndāā, de chíñúhún vāha dē nūū Yāā Dios. De saá-ni nchivī hebreo suni cāhān ndá ji jā tēe vāha cúu dē. De nī ncāhān iin ángel yā jíín dē jā cana dē ní quíhīn ní vehe dē, de cunini dē tūhun jā cāhān ní jíín dē, ncachī mozo.

23 űúcuán de nī squívi Pedro ndá mozo inī vehe nī nguendōo ndá ji. De quívī téen de nī nquehen dē ichi jíín ndá mozo cuāhān dē. De suni cuāhān jacū hermano cándíja jā ndéē űūū Jope jíín dē.

24 De incā quívī nī nguenda ndá dē ciudad Cesarea. De ndétu Cornelio ndá dē, chí nī nastútú dē ndá táhán dē jíín ndá amigo vāha dē.

25 De tá nī nguenda Pedro de nī nquee Cornelio jā cāhān dē jíín Pedro. De nī jēcuíñī jíitī dē jā chíñúhún dē Pedro nícu.

26 De nī stācuiñī Pedro dē, de nī ncāhān dē: Nacuiñī ní, chí saá-ni sāán suni iin tēe-ni cúu sá, ncachī dē.

27 De juni súcuán nátúhún ndúū dē de nī nguívi-ni ndúū dē inī vehe. De nī jinī Pedro jā ní ncutútú cuāhā nchivī ndéē ji inī vehe.

28 De nī ncāhān Pedro jíín ndá nchivī űúcuán: Ja jíín ndá ní nāsa cúu ley ndá sāán nchivī hebreo jā má cúu quetáhán ndá sá jíín ndá ní jā cúu nchivī incā nación de ní mā cúu quívi sá vehe ndá ní. Sochi nī stéhēn Yāā Dios nūū sá jā má cōó cā súcuán,

chi mā cūú cujéhe inī sá nūū nchivī ndá cā nación.

²⁹ De jā suu cúu jā tá nī ncana ní sāán de vāji sá-ni, chi nduú ní nsáhá jéhe inī sá vísō cúu ndá ní nchivī incā nación. De mitan de jícā tūhún sá ní ¿nā sīquī cúu jā cána ní sāán? ncachī Pedro.

³⁰ Nūcuán de nī ncāhān Cornelio: Ja nī ncuu cūmī quīvī jā ní Iyo nditē inī sá maá hora yāhá jā cúu cahūnī jañíni, de jícān táhvī sá inī vehe sá. De nī nquenda iin ángel yā nūū sá jā cáá tá cáá tēe, de xíñū sahma űúhún yā.

³¹ De nī ncāhān yā: Cornelio, ja née Yāā Dios cuenta nāsa jícān táhvī nū nāsa sáhá nū caridad nchivī.

³² Tūsaá de tetíñú nū ndá mozo ná quíhīn űūū Jope cana ji Simón, tēe nání Pedro, quiji dē nūū nū. De tēe űúcuán ndēē dē vehe Simón, tēe sátiñú űii, de űatin yuhú mar cáá vehe dē. De quiji tēe űúcuán de cachī tūhun dē nūū nū nāsa cánuú sáhá cā nū, ncachī yā jíín sá.

³³ Jā suu cúu jā ní ntetíñú sá-ni ndá mozo sá jā ní jēcāna ji ní. De ná cútahvī ō nūū ní jā vāji ní, chi vāha nī nsáhá ní. De mitan íyó tūtú ndācá sá nūū Yāā Dios tácu cunini ndá sá ndihi tūhun jā cāhān ní nāsa nī ntatúnī yā nūū ní, ncachī dē.

Jā ní nacani Pedro tūhun yā vehe Cornelio

³⁴ Nūcuán de nī ncāhān Pedro: Mitan de nī jinī ndāā sá jā Yāā Dios inuú-ni sáhá yā cuenta ndācá-ni nchivī, cúu nchivī hebreo jíín nchivī ndá cā nación.

³⁵ De nā-ni nchivī ndācá-ni nación tú íyó yíñúhún ji nūū yā de sáhá vāha ji, de cúsiī inī yā jíín ji.

³⁶ Nī ncāhān yā jíín ndá sá nchivī Israel, chi nī ntetíñú yā tūhun vāha nī nquiji nūū sá jā ndumanī ō jíín yā sáhá maá Jesucristo. De maá yā cúu Jētohō ndācá ó.

³⁷ De ja jíín ndá ní nāsa nī ncuu. Chi nī nacani Juan tūhun yā de nī scuénduté dē nchivī, de űúcuán de nī nquijéhé Jesús nācani yā tūhun jondē región Galilea, de nī jītē nuu tūhun yā ní nūū ndá sá nchivī hebreo.

³⁸ De jíín ndá ní jā ní jéhe Yāā Dios Espíritu Santo jíín poder nūū Jesús, Yāā jā ní jahnu Nazaret. De jíín ndá ní jā ní jica nuu yā nī nsáhá yā tiñū vāha, de nī nasáhá vāha yā

ndācá nchivī jā ndóho ji sáhá tāchī cúñáhnú. Chi Yāā Dios nī nchindeé nī nchituu yā Jesús.

³⁹ De ndá máá sá cúu jā ní jinī ndācá tiñū jā ní nsáhá Jesús inī ciudad Jerusalén jíín ndá cā űūū jā íyó inī Judea, de nācani sá nūū nchivī. Nūcuán de nī jahni ndá ji yā chi nī jata caa ndá ji yā yīcā cruz.

⁴⁰ Sochi Yāā űúcuán chi nī natecū yā nūū únī quīvī nī nsáhá Yāā Dios, de nī stéhēn nijīn yā maá yā nūū ndá sá nī nsáhá Yāā Dios.

⁴¹ Sochi nduú ní stéhēn nijīn yā maá yā nūū ndá cā nchivī, chi nūū ndá máá sá-ni. De jondē tá ncháha ca coo ndá tiñū űúcuán de nī nacāji Yāā Dios ndá sāán jā cuu ndá sá testigo yā, chi nī nchajī ndá sá nī jīhi ndá sá jíín yā tá nī natecū yā.

⁴² De nī ndacu yā nūū ndá sá jā ná nācani ndá sá tūhun yā nūū ndá nchivī, de ná cāhān ndāā sá jā ní jani Yāā Dios Jesús jā sáhá ndāā yā tiñū ndá nchivī técu jíín nchivī ja nī jīhī.

⁴³ Chi tūhun Jesús nī ncāhān ndācá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán. Chi nī ncāhān ndá dē jā ndācá nchivī jā cándija ji Jesús de cune cáhnú inī Yāā Dios nūū cuáchi ji, ncachī Pedro.

Jā ní nquīvi Espíritu Santo inī ánō ndá nchivī incā nación

⁴⁴ De juni cāhān cā Pedro ndācá tūhun yáhá de nī nquīvi-ni Espíritu Santo inī ánō ndá nchivī níni tūhun jā cāhān dē.

⁴⁵ De ndá tēe hebreo jā cándija jā ní jēhēn jíín Pedro, nī nsáhvi inī ndá dē nī jinī dē jā suni nī nquīvi Espíritu Santo inī ánō nchivī incā nación.

⁴⁶ Chi nī jini ndá dē jā cāhān ndá nchivī űúcuán síín síín yuhú, de cāhān ndá ji jā cúñáhnú ndasí Yāā Dios.

⁴⁷ Nūcuán de nī ncāhān Pedro: Ni iin mā cúu casī jā cuénduté ndá nchivī yáhá. Chi suni nī nquīvi Espíritu Santo inī ánō ndá ji tá-ni nī nquīvi yā inī ánō maá ó, ncachī dē.

⁴⁸ De nī ncachī dē jā ná cuénduté ndá ji sīquī jā ní ncandija ji Jesucristo. Nūcuán de nī ncāhān ndāhvī ndá ji jíín Pedro jā ná quéndōo dē jíín ndá ji jacū quīvī.

11

Jā ní nacani Pedro tūhun Cornelio nūū ndá nchivī cándíja inī ciudad Jerusalén

¹ De ndá tēe apóstol jíin ndá hermano cándíja jā ndēē región Judea, nī jini ndá dē tūhun jā suni nī ncandíja ndá nchivī incā nación tūhun Yāa Dios.

² De tá nī nenda Pedro ciudad Jerusalén de sava tēe hebreo jā cándíja nī ncāhān dē nūū Pedro.

³ Chi nī ncachī ndá dē: ¿De nūcu nī nguīvi nú inī vehe ndá tēe jāá nsūū nchivī nación maá ó cúu? De nī nchajī nū stāa jíin ndá dē, ncachī dē.

⁴ Ñúcuán de nī nacani cájí Pedro nāsa nī nguijéhé yā sáhá yā jíin nchivī ndá cā nación:

⁵ De ndēē ni ñuū Jope de juni jícān táhvī ni de nī stéhēn yā iin jā ní jinī ni. De nī jinī ni iin jā cáá tá cáá manta cāhnú de núhnī ndicúmī squínā, de jondē ichi andiví nī ncuun vāji nūū ni.

⁶ De nī ndēhé vāha nī inī sahma ñúcuán, de nī jinī ni jā ñúhún ndá quiti jícā ndicúmī jíin quiti xēen jíin cōō jíin quiti ndáva.

⁷ De nī jini nī iin tūhun jā ní ncāhān: Pedro, nacuiñī de cahnī nū quiti jíñā, de cajī nū tī, ncachī.

⁸ De nī ncāhān ni: Mā cājī sá, Señor, chi nduú yájī cuitī sá ndá quiti jā cáhān ley Moisés jāá nduú vāha cajī sá tī chi modo jāá nduú íyó ndoo tī nūū ní, ncachī ni.

⁹ Sochi tūhun ñúcuán nī ncāhān tucu jondē andiví: Jā cáhī ni cúu jā íyó vāha cajī nū ndá quiti jíñā, chi nī nsáhá ndoo maá nī, de mā cáhān nū jāá nduú íyó ndoo tī, ncachī.

¹⁰ De súcuán nī ncāhān ūnī vuelta, sá de nī ndaa-nī sahma cuānohōn ichi andiví.

¹¹ De hora ñúcuán nī nguenda-nī ūnī tēe vehe nūū ndēē ni jā nánducú ndá dē nduhū. De iin tēe jā ndēē ciudad Cesarea nī ntetíñú dē ndá tēe ñúcuán jēē dē nūū ni.

¹² De maá Espíritu nī ncāhān yā jíin nī jā quíhīn ni jíin ndá dē, chi mā cání inī ni jāá nduú vāha quíhīn ni jíin dē vísō cúu dē nchivī incā nación. De suni nī jēhēn iñū hermano yáhá jíin nī, de nī nguīvi ndá nī inī vehe tēe ñúcuán jā nání Cornelio.

¹³ De tēe ñúcuán nī nacani dē tūhun nūū ndá nī jā ní jinī dē iin ángel yā íñí yā inī vehe

dē, de nī ncāhān yā jíin dē: Tetíñú nú mozo ná quíhīn ji ñuū Jope de cana ji Simón, tēe nání Pedro, quiji dē.

¹⁴ De tēe ñúcuán nacani dē tūhun nūū nū nāsa cācu nú jíin ní nchivī vehe nú, ncachī ángel jíin Cornelio.

¹⁵ De tá nī nguijéhé nī cáhān ni de nī nguīvi Espíritu Santo inī ánō ndá ji tá cúu nūū ní nguīvi yā inī ánō maá ó jā xíhna ñúhún.

¹⁶ Ñúcuán de nī nūcūhun inī ni tūhun jā ní ncāhān maá Jētohō ō: Jāndáa jā jíin ndute-ni nī scuénduté Juan nchivī, sochi ndá ndóhó chi cuāha nī Espíritu Santo inī ánō ndá nú, de ñúcuán cúu jā cuenduté ndá nú sáhá nī, ncachī yā, ncachī Pedro.

¹⁷ De cáhān cā Pedro: De síquī jā ní jēhe Yāa Dios Espíritu Santo yā inī ánō ndá ji tá-ni nī jēhe yā inī ánō maá ó jā cándíja ó Jētohō ō Jesucristo ¿de nūcu casī ni jā sáhá maá yā túsaá? ncachī Pedro.

¹⁸ Súcuán nī jini ndá dē tūhun yáhá, de nduú cā ní ncāhān ndá dē nūū Pedro, chi sa nī ncāhān dē jā cúñáhnú ndasí Yāa Dios. Chi nī ncāhān ndá dē: Suni nī jēhe Yāa Dios tūhun jā nacani inī nchivī incā nación jā sndóo ji cuāchi ji tácuā cutecū ji ní cání túsaá, ncachī ndá dē.

Ndá nchivī cándíja ñuū Antioquía

¹⁹ De quiví jā ní jahnī ndá dē Esteban inī ciudad Jerusalén de nī nguijéhé dē sáhá nāvāha dē nchivī cándíja. De jā ñúcuán cúu jā ní jītē nuu ndá ji cuāhān ji ndá cā ñuū de nī nguenda ji región Fenicia jíin isla Chipre jíin ñuū Antioquía. De nūū maá-ni táhān ji hebreo nī nacani ndá ji tūhun yā, chi nduú ní nācani ji nūū ndá cā nchivī.

²⁰ Sochi māhñú ndá nchivī jā ní jītē nuu nī Iyo jacū tēe cándíja jā ní nguīji isla Chipre jíin jondē ñuū Cirene. De nī nguenda ndá dē Antioquía, de suni nī nacani ndá dē tūhun vāha maá Jētohō ō Jesús nūū nchivī jāá nsūū nchivī hebreo cúu.

²¹ De maá Jētohō ō nī nchindeé nī nchituu yā ndá dē. De nī nasāma inī cuāhā nchivī nī ncandíja ji maá Jētohō ō Jesús.

²² De ndá nchivī cándíja ciudad Jerusalén nī nīhīn ndá ji tūhun yáhá, de nī ntají ndá ji Bernabé cuāhān dē jondē Antioquía.

23 De Bernabé tá nī nquenda dē ñuū ñúcuán de nī jinī dē jā vāha ndasí nī nsāhá Yāa Dios ji, de nī ncusiī ndasí inī dē. De nī ncāhān nihin dē jíin ndá nchivī ñúcuán jā jondē jíin inī jíin ánō ji ná cuiñi nihin ji jíin maá Jētohō ō, de mā náyūhú ji.

24 Chi tēe vāha cúu Bernabé, de nī nchitú Espiritu Santo inī ánō dē, de cándija nihin dē yā. De nī ncandija cuāhā nchivī nūū maá Jētohō ō nī nsāhá dē.

25 Ñúcuán de nī nquee Bernabé cuāhān dē jondē ñuū Tarso cuānanducú dē Saulo. De nī nanihin dē Saulo, de ndéca dē tēe ñúcuán nī nenda ndúū dē ñuū Antioquía.

26 De níi iin cuiyā nī natacā ndúū dē jíin ndá nchivī jā cándija ñuū ñúcuán, de nī stéhēn ndúū dē tūhun yā nūū cuāhā nchivī. De xihna ñúhún Antioquía nī jīcunanī ji cristiano sīquī jā ní ncandija ji Cristo.

27 De ndá quivī ñúcuán nī nquee ndá tēe nácani tūhun Yāa Dios ciudad Jerusalén, nī nquenda dē jondē Antioquía.

28 De iin táhān dē jā nání Agabo nī nacuiñi dē nūū ndá hermano cándija. De nī stéhēn Espiritu Santo nūū dē, de nī ncachī tūhun dē jā quiji iin tāmā xēen ní cáhnú ñayiví. De tāmā ñúcuán nī nquiji tiempo jā ní ntatúnī rey Claudio.

29 Ñúcuán de nī natúhún ndá nchivī cándija ñuū Antioquía jā tetiñú ji jā cutecū ndá hermano cándija jā íyó ichi Judea, tú nāsaa quenda cuāha iin iin ji.

30 De súcuán nī nsāhá ji, de nī ntetiñú ndá ji Bernabé jíin Saulo cuāhān ndúū dē región Judea cuāsiáha ndúū dē nūū ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nūū nchivī cándija.

12

Jā ní jahnī Herodes Jacobo, de nī nchihī dē Pedro vecāa

1 De maá tiempo ñúcuán de nī nquijéhe rey Herodes nī nsāhá nāvāha dē sava nchivī cándija.

2 De nī ndacu dē jā Jacobo ñanī Juan ná cúu dē jíin espada.

3 De tá nī jinī dē jā ní ncusiī inī ndá nchivī hebreo jā ní nsāhá dē súcuán de jā suu cúu jā ní ntiin dē Pedro. De ndá quivī ñúcuán nī íyo vico jā yáji nchivī hebreo stātílā jāa ndúū nā levadura yihí.

4 De tá nī ntiin dē Pedro, de nī nchihī dē tēe ñúcuán vecāa. De nī jani dē cūmī grupo soldado jā jíto Pedro, de iin iin grupo íñi cūmī cūmī soldado. De cūnī Herodes jā tavā dē Pedro vecāa nūū ndá nchivī tá nī nchāha vico pascua ñúcuán.

5 Súcuán nī ncuu jā yihí Pedro vecāa, de jíto vāha ji dē. Sochi ndá nchivī cándija nī jīcān táhvī ndasí ji nūū Yāa Dios jēhē Pedro jā yihí dē vecāa.

Nāsa nī ntavā Yāa Dios Pedro vecāa

6 De jáni inī Herodes jā incā quivī de tavā dē Pedro vecāa nūū ndá nchivī cuāhā. De jacuāa ñúcuán quixīn Pedro inī vecāa māhñú ūū soldado, núhnī dē ūū cadena. De suni íñi soldado viéhé cāa jíto ndá dē Pedro.

7 De jacuāa ñúcuán de sanaā-ni de nī nquenda iin ángel maá Jētohō ō, de nī ndunihni ndasí inī vecāa. De nī scándā yā Pedro nī sndóto yā dē, de nī ncāhān yā: Ñamā nacōo nú, ncachī yā. De ndúū cadena jā núhnī ndahá dē ñúcuán, nī nandajī-ni de nī nincava-ni.

8 De nī ncachī ángel yā jíin dē: Nachihī vāha chījin nú, de nūquīhi nú nījān nū, ncachī yā. De súcuán nī nsāhá dē, de nī ncāhān tucu ángel: Cunijin sōo nū, de cuniquīn nduhū ná cóhōn, ncachī yā.

9 De nī jēcuniquīn dē yā cuāhān dē jíin yā. De jáni inī dē jāa nsūú jāndāa cúu jā ní nsāhá ángel yā jíin dē, chi jáni inī dē jā iin jā stéhēn nūū dē cúu.

10 De nī nchāha yā jíin dē ūū ñucūn soldado jā jíto viéhé cāa. De nī nquenda dē viéhé cāa sándihí, de ī-ni nī nune, de nī nquee dē jíin yā. De nī nchāha yā jíin dē iin calle cuāhān dē. Ñúcuán de nī ndoñúhún-ni ángel yā nūū dē cuāhān yā.

11 De nī nducájí vāha Pedro, de nī ncāhān maá nī ncāhān iin dē: Mitān de nī jinī ndāa nī jā ní ntají maá Jētohō nī ángel yā nī nquiji, de nī scācu yā nduhū nūū Herodes jíin nūū ndá táhān nī hebreo jā cūnī ndá ji jā sāhá nāvāha ji nduhū nícu, ncachī dē.

12 De tá nī jinī dē jā ní ncācu ndija dē de nī nquehen dē ichi cuāhān dē vehe María naná Juan, tēe nání Marcos. De ñúcuán íyó tútú cuāhā nchivī jīcān táhvī ji jēhē Pedro.

13 De nī ncāhān Pedro viéhé tāvēhé, de cuāhān iin ñahan lúli nání Rode jā cuācunini ji cūndēhé ó ní iin nchivī cúu jā cáhān.

¹⁴ De nī nacunī ji tächī Pedro. De jā cúsi inī ji de nduú ní nácune ji viéhé, chí jínu ji nī ndicó cóo ji cuānohōn ji inī cuarto nūū ndéē ndá nchivī, de nī ncachī tūhun ji jā íñi Pedro viéhé tāvēhé.

¹⁵ De nī ncāhān ndá jíin ji: Jā cáhān naā nū, ncachī ndá nchivī. Sochi maá ji chí nīhin nī ncāhān ji jā maá dē cúu, ncachī ji. Ñúcuán de nī ncāhān tucu ndá ji: Anō Pedro cúu túsaá, ncachī ndá ji.

¹⁶ Sochi Pedro víhi cā cáhān dē. De tá nī nacune ndá ji viéhé de nī nacunī ndá ji nūū dē, de nī nsāhvi inī ndá ji.

¹⁷ De nī nsāhá maá dē seña jā má cáhān cā ji. De nī nacani dē nāsa nī nsāhá maá Jētohō ō jā ní ntavā ángel yā dē vecāa. De nī ncāhān dē: Cachī tūhun ndá nú ndá tūhun yáhá nūū Jacobo jíin nūū ndá cā hermano cándija, ncachī dē. Sá de nī nquee dē cuāhān dē incā lugar.

¹⁸ De tá nī ncunijīn quīvī ñúcuán de nī ncuvaā ndasí ndá soldado jāá nduú cā Pedro.

¹⁹ De Herodes nī ndacu dē nūū ndá soldado jā ná nánducú vāha ndá dē Pedro, sochi nduú ní nānihīn ndá dē Pedro. De sá de nī stíchī Herodes ndá soldado de nī ncachī dē jā ná cúu ndá soldado. Ñúcuán de nī nquee Herodes inī Judea cuānohōn dē ciudad Cesarea jā cundeē dē.

Jā ní jīhī Herodes

²⁰ De nī nquītī ndasí inī rey Herodes nī jinī dē ndá nchivī ñuū Tiro jíin nchivī ñuū Sidón. De nī natúhún ndá nchivī ñúcuán jā quíhīn ji nūū Herodes, chí jondē ñuū maá Herodes jécueen ndá ji jā yáji ji. De nī nsāhá ndá nchivī ñúcuán amigo ji jíin Blasto, tēe cúñáhnú jā sátiñú nūū Herodes, de nī ncāhān ndāhvī ndá ji jíin dē jā ná cáhān dē jēhé ji jíin Herodes jā ná cóo vāha inī dē jíin ji.

²¹ De nī jani Herodes iin quīvī jā natacā ndá ji nūū dē. De nī nūcūhun dē sahma jā ñúhun dē tá tátúnī dē, de nī jécundeē dē nūū mesa nūū tátúnī dē, de nī ndacu dē tiñu tácu cunini ndá nchivī ñúcuán.

²² Sá de nī ncāhān jee ndá ji: Nsūú iin tēe-ni cúu jā cáhān yáhá, chí iin yāá cúu, ncachī ndá ji.

²³ De maá hora ñúcuán jā cáhān ji, de nī nquehen-ni iin cuēhé xēen Herodes nī

nsāhá iin ángel Yāā Dios, de nī nchajī-ni tīndacú dē, de nī jīhī dē, chí nī nsāhá vīxī dē maá dē, chí nduú ní ncáchī dē jā cúñáhnú Yāā Dios, chí sa nī nsāhá dē jā maá dē cúu jā cúñáhnú.

²⁴ De nī jītē nuu cā tūhun Yāā Dios cuāhān, de nī ncandija cuāhā cā nchivī ndācā-ni lugar.

²⁵ De Bernabé jíin Saulo nī squíncuu ndúū dē tiñu jā ní jēsiáha dē jā cutecū ndá hermano cándija jā íyó ciudad Jerusalén. De nī ndicó cóo ndúū dē cuānohōn dē ñuū Antioquía, de nī jeca dē Juan, tēe nání Marcos, cuāhān dē jíin.

13

Jā ní nquijéhé Bernabé jíin Saulo jíca nuu dē nacani dē tūhun yā

¹ De māhñú grupo nchivī cándija inī ñuū Antioquía nī íyo ndá tēe nácani tūhun Yāā Dios jíin ndá tēe stéhēn tūhun yā. De súcuán nání ndá dē: Bernabé, Simón tēe nání Negro, Lucio ñuū Cirene, Saulo, jíin Manaén tēe nī jahnu jíin incā Herodes jā ní ncuu gobernador Galilea.

² De iin quīvī de íyó nditē inī ndá dē, de chíñúhún ndá dē nūū maá Jētohō ō, de nī ncāhān maá Espiritu Santo: Cúnī ni jā sáhá síin nú Bernabé jíin Saulo jā ná quíhīn dē iin tiñu jā ní jani nī dē jā sáhá dē, ncachī yā.

³ De nī jícān táhvī tucu-ni ndá dē juni íyó nditē inī dē. De nī ntee ndá dē ndahá dē xīnī Bernabé jíin Saulo. Sá de nī nacuetáhvī ndá dē nūū ndúū tēe ñúcuán de cuāhān ndúū dē.

Jā ní nacani Bernabé jíin Saulo tūhun yā inī isla Chipre

⁴ De nī nsāhá maá Espiritu Santo jā cuāhān ndúū dē ichi ñuū Seleucia jā íyó yuhú mar. De ñúcuán nī nquīvi ndúū dē inī barco, de cuāhān dē jondē isla Chipre jā cúu iin pedazo ñuhun jā ñúhún māhñú ndute.

⁵ De nī nquenda ndúū dē puerto Salamina. De nī nacani dē tūhun Yāā Dios inī ndá vehe īī sinagoga táhán dē hebreo. De suni cuāhān Juan, chí tēe jétíñú ndúū dē cúu dē.

⁶ De nī nchāha ndá dē ní isla Chipre cuāhān dē nī nquenda dē jondē ñuū Pafos jā íyó yuhú isla Chipre. De ñúcuán nī jinī ndá dē nūū iin táhán dē hebreo jā nání

dē Barjesús, de tēe scuáha mágica cúu dē. De cáhān dē tūhun stáhvī jā cáchī dē jā tēe nácani tūhun Yāa Dios cúu dē.

⁷ De tēe scuáha mágica ñúcuán sátiñú dē nūu gobernador Sergio Paulo. De gobernador ñúcuán chi ndíchi dē. De nī ncana dē Bernabé jíin Saulo chi cúnī dē cunini maá dē tūhun Yāa Dios.

⁸ De tēe scuáha mágica ñúcuán suni nání dē Elimas. De ndúcú dē jā casī dē jā má cándíja gobernador tūhun jā nácani Saulo jíin Bernabé.

⁹ De Saulo jā suni nání Pablo, nī nchitú Espíritu Santo inī ánō dē. De nī ndēhé vāha dē nūu tēe scuáha mágica ñúcuán.

¹⁰ De nī ncāhān dē: Tēe sáhá tiñu néhén jā stáhvī ndasí cúu nú, de sēhe táchī cúñáhnú cúu nú, chi jásī nū nūu ndācá tiñu váha. De násāma nú tūhun ndāa maá Jētohō ni tácuā mā cándíja nchivī. ¿De nājēhē cúu jāá nduú jécuiñī cuitī nū jā sáhá nú súcuán?

¹¹ De mitan de maá Jētohō ni de sndóho yā ndóhó chi cucuáá nú, de mā cúnī nú cā ncandíi jacū quívi, ncachī Pablo. De nī jasī-ni nūu dē, de tíin íyú tíin suha dē-ni cā ndúcú dē iin nchivī jā tíin ndahá dē quihīn dē jíin cúnī dē.

¹² Ñúcuán de nī jinī gobernador jā súcuán nī ncuu, de nī ncandíja dē tūhun maá Jētohō ō, de sáhvi inī dē níni dē.

Jā ní íyo Pablo jíin Bernabé inī ñuū Antioquía ndáñū Pisidia

¹³ Ñúcuán de Pablo jíin ndá táhán dē nī nquee ndá dē ñuū Pafos. De nī nquívi ndá dē inī barco de cuāhān ndá dē ñuū Perge jā cúu ndáñū Panfilia. De ñúcuán nī ncusíin Juan cuānohōn dē ciudad Jerusalén.

¹⁴ De ndá máá dē chi nī nquee tucu dē inī Perge cuāhān dē, de nī nguenda dē Antioquía jā cúu ndáñū Pisidia. De iin quívi nátátú nī nquívi ndá dē inī vehe īi sinagoga, de nī jécundeē ndá dē.

¹⁵ De tá nī ncuu nī ncahvi nchivī ley Moisés jíin tutū jā ní ntee ndá tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán, sá de ndá tēe cúñáhnú inī vehe īi sinagoga nī ncāhān ndá dē jíin iin tēe jā cuacāhān jíin Pablo jíin ndá táhán dē: Cáhān sá jíin ndá ní, tátā, tú íyó jacū tūhun jā cáhān ní jā sndíhvī inī ní ndá nchivī yáhá, de cáhān ní, ncachī dē.

¹⁶ Ñúcuán de nī nacuiñī Pablo nī nsáhá dē seña jā coo nañí nchivī, de nī ncāhān dē: Ndá ní táhán ó Israel jíin ndá ní jā suni chíñúhún ní Yāa Dios, cunini ndá ní ná cáhān sá.

¹⁷ Maá Yāa Dios jā chíñúhún ndācá ó jā cúu ó nchivī nación Israel, nī nacāji yā ndācá tatā ō jā ní ntecū janahán. De nī ndēe tátū ndá ji inī nación Egipto de nī ncāyā ji nī nsáhá yā. Ñúcuán de jíin poder yā nī ntavā yā ndá ji inī Egipto cuāhān ji.

¹⁸ De tá ūu xico cuíyā nī jica ndá ji nūu ñuhun tíhá, de maá Yāa Dios nī jendeē inī yā jíin ji.

¹⁹ De nī nsáhá yā jā ní snāa ndá ji ūjā nación jā ní íyo inī Canaán, de ndá ñuhun ñúcuán nī jēhe yā nūu ndá ji cuu táhvī ji.

²⁰ De nī jani yā ndá tēe jā ní ntatúnī nūu ji tá cūmī ciento ūu xico ūxī cuíyā jondē quívi jā ní ntatúnī Samuel, tēe nī nacani tūhun yā jondē janahán.

²¹ Ñúcuán de nī jicān ndá ji iin rey. De nī jani Yāa Dios Saúl jā ní ncuu dē rey nī ntatúnī dē nūu ndá ji ūu xico cuíyā. De sēhe Cis nī ncuu Saúl jā cúu tatā Benjamín.

²² De nī ncandeē yā-ni tiñu ndíso Saúl, de nī jani yā David nī ncuu dē rey nūu ndá ji. De nī ncāhān yā tūhun David: Cúsi inī ní jíin David sēhe Isaí, chi sáhá dē ndācá jā cúnī ni, ncachī yā.

²³ De nī ncāhān cā Pablo: De chíjin tatā David nī nquiji Jesús, Yāa jā ní jani Yāa Dios jā scácu ndá táhán ó Israel, chi súcuán nī nquee yuhú yā.

²⁴ De jondē tá ncháha ca quijéhe Jesús nacani yā tūhun de nī nacani Juan tūhun nūu ndācá táhán ó Israel jā ná nácani inī ndá ji jā sndóo ji cuāchi ji, de cuenduté ji.

²⁵ De tá cuācuñatin quívi jā cuū Juan de nī ncāhān dē: ¿De á jani inī ndá ní jā sáan cúu Cristo? Nduú chi nsūú sá cúu. Sochi cáta quiji yā, de cúñáhnú ndasí yā. Sochi sáan chi nduú cúñáhnú cuitī sá jā tavā sá vísō níjān yā, ncachī Juan, ncachī Pablo.

²⁶ De nī ncāhān cā Pablo: Tátā, ndācá ní jā cúu ó tatā Abraham jíin ndācá ní jā suni íyó yíñúhún nūu Yāa Dios, cúnī Yāa Dios jā ná cúnī maá ó tūhun yā jā cáhān nāsa scácu yā yóhō.

27 Chi ndá nchivī Jerusalén jíin ndá tēe cúñáhnú nūū ji, nduú ní jíicūhun inī ndá ji jā Jesús cúu Cristo, Yāā jā ní jani Yāā Dios jā scácu yóhó. De ndá quíivī nátátú nī nini ndá ji tūhun jā ní ntee ndá tēe nī nacani tūhun yā jondē janahán nāsa quiiji Cristo. De vísō sūcuán de nduú ní jíicūhun inī ndá ji vísō ja nī nquiji yā, chi sa nī nenda ndá ji síquī yā jā ní jíihī yā. De sūcuán nī squíncuu ndá ji tūhun jā ní ncāhān ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán.

28 De vísō nduú ní níhīn ndá ji ni iin cuāchi síquī yā jā cuū yā sochi nī ncāhān níhīn ndá ji jíin Pilato jā ná cúu yā.

29 De tá nī nquee ndaā ndācá tūhun yā jā cáhān nūū tútū ī de nī snúu ndúū dē yā yīcā cruz, de nī nchiyuhū dē yā inī iin yavī jā ní jete yīcā iin cava.

30 Sochi nī natecū yā nī nsāhá Yāā Dios.

31 De tá tēcū cā yā de nī jēhēn ndá nchivī Galilea jíin yā jondē ciudad Jerusalén. De tá nī natecū yā de cuāhā quíivī nī nenda níjīn yā nūū ndá máá ji. De ndá nchivī ñúcuán cúu jā nācani ji tūhun yā nūū ndá cā táhān ó hebreo mitan.

32 De sunī sūcuán nācani ndá sá tūhun vāha ñúcuán nūū ndá ní, de suu tūhun ñúcuán cúu jā ní nquee yuhú yā nūū ndá ndiyi tatā ō.

33 De tūhun ñúcuán nī squíncuu Yāā Dios jā ní jinī jíinúū maá ó jā cúu ó tatā dē, chi nī nastēcū yā Jesús. Chi sunī sūcuán cáhān salmo ūū nūū cáhān yā jíin Sēhe yā Jesús: Maá nú cúu Sēhe nī, de mitan nī nsāhá ñáhnú nī ndóhó jā cúu nī Tatá nú, cáchī.

34 De nī nastēcū yā Jesús tácuā mā téhyū cuitī yā, chi sūcuán yósō nūū tútū jā ní ncāhān yā jíin Sēhe yā jondē janahán: Maá nú níhīn ndija ndācá jā váha jā ní nquee yuhú nī jā cuāha nī nūū David, ncachī yā.

35 Chi sunī sūcuán cáhān tucu incā salmo jā ní ntee David, jā cáhān Jesús jíin Yāā Dios: Mā cuāha ní tūhun jā téhyū sá, chi sáhá sá tíñu ní de mánī ní jíin sá, cáchī.

36 De ndāā chi David nī nsāhá dē tíñu jā ní íñi dē jēhē nchivī jā ní íyo tiempo dē, tá nūū cúnī maá yā. De sá de nī jíihī dē, de nī jíiquiyuhū dē tá-ni nī jíiquiyuhū ndācá tatā dē, de nī ntēhyū ndija yíqui cúñu dē.

37 Sochi Jesús, jā ní nastēcū Yāā Dios, chi nduú ní ntēhyū cuitī yā.

38 Tátā, túsaá de cánuú jā ná jíicūhun inī ndá ní jā Jesús cúu Yāā jā cune cáhnú inī yā nūū ndá cuāchi ní.

39 Chi nī jani inī ndá ní jā jíin ley cúu jā ndahvā cuāchi ndá ní nícu, sochi nduú ní ncúu. Sochi maá Jesús cúu jā sndáhvā ndija cuāchi ndá nchivī jā cándija ji yā.

40 Túsaá de coto vāha ndá ní maá ní jā má quíjí ndá castigo síquī ní jā ní ncāhān ndá tēe jā ní nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán. Chi sūcuán nī ncāhān yā:

41 Ndá ndóhó jā jácū catá síquī tūhun yā, chi cūndēhé nú jā quiiji castigo xēen síquī nū,

de sāhvi inī nū cunī nū de cuū nū. Chi tiempo maá nú sāhá nī iin tíñu ñáhnú de mā cándija cuitī nū jā sūcuán sāhá nī vísō ná nācani ndá nchivī tūhun nūū nū. Ncachī yā, ncachī Pablo.

42 De Pablo jíin ndá tēe jíca jíin dē, tá nī nquee ndá dē inī vehe ī sinagoga táhān dē hebreo, de nchivī ndá cā nación nī ncāhān ndāhvī ji jíin dē jā incā quíivī nátátú nacani tucu dē tūhun Jesús nūū ji.

43 De nī nacutē nuu ndá nchivī ñúcuán cuānohōn ji. De nī íyo cuāhā nchivī hebreo, jíin nchivī ndá cā nación jā ní ntiin ley hebreo de chíñúhún ji Yāā Dios. De nī nchiniquīn ndá ji Pablo jíin Bernabé cuāhān ndá ji jíin ndúū dē. De nī ncāhān níhīn dē jíin ndá ji jā ná cuíñi níhīn ji jíin tūhun jā mánī Yāā Dios jíin ndá ji.

44 De quíivī nátátú incā semana de ja ñatin ndiviī nchivī ñuū ñúcuán nī ncutútú ndá ji jā cunini ji tūhun Yāā Dios.

45 De tá nī jinī ndá táhān dē hebreo jā ní ncutútú cuāhā ndá nchivī ñúcuán, de nī ncucuásún inī dē. De nī ncachī ndá jāá nsūū tūhun vāha cúu jā stēhēn Pablo, de nī ncāhān nāvāha ndá nūū Pablo.

46 Ñúcuán de nī nchundeé cā inī Pablo jíin Bernabé nī ncāhān dē: Cánuú jā xihna cā nūū ndá máá ní jā cúu ní táhān ó hebreo nacani sá tūhun Yāā Dios. Sochi nduú ní jétáhvī ní, de cuāchi ndá máá ní cúu jā má quíivi ní nūū cutecū ní níí cání túsaá. De mitan de quīnacani sá tūhun yā nūū ndá nchivī ndá cā nación.

47 Chi sūcuán nī ntatúnī maá Jētohō sá nūū ndá sá: Nī jani nī ndóhó jā cuu nú modo iin luz jā stúu inī ánō nchivī ndá cā nación,

chi nacani nú tūhun nī nūū nchivī níí ñayīví
jā scácu nī ji.

Ncachī yā, ncachī Pablo.

⁴⁸ De nchivī ndá cā nación, tá nī jini ji tūhun yáhá de nī ncusiī ndasí inī ji, de nī ncāhān ji jā tūhun vāha cúu tūhun maá Jētohō ō. De ndācá nchivī jā ní nacāji Yāā Dios jā cutecū ji níí cání, nī ncandíja ndá ji.

⁴⁹ De nī jītē nuu tūhun maá Jētohō ō cuāhān níí ndáñúū ñúcuán.

⁵⁰ De inī ñuū Antioquía íyó ndá ñahan cúñáhnú jā chíñúhún ña Yāā Dios. De ndá tēe hebreo nī scáhān dē ndá ñahan ñúcuán jíin suni ndá tēe cúñáhnú ñuū ñúcuán. De nī nquijéhé ndá dē sáhá nāvāha dē Pablo jíin Bernabé, de jondē nī scúnu ndá ndúū dē cuāhān dē.

⁵¹ De nī scóyo ndúū dē tīcāchāā jēhē dē jā cúu seña jāá nduú ní jétáhvī ji tūhun Yāā Dios, de cuāhān ndúū dē ñuū Iconio.

⁵² De ndá nchivī cándíja jā íyó inī Antioquía, nī nchitú Espíritu Santo inī ánō ji, de cúsiī ndasí inī ndá ji.

14

Jā ní íyo Pablo jíin Bernabé inī ñuū Iconio

¹ De ñuū Iconio nī nquīvi ndúū dē inī vehe īī sinagoga táhán dē hebreo. De jíin tūhun jā ní nacani ndúū dē de nī ncandíja cuāhā táhán dē hebreo de saá-ni cuāhā nchivī ndá cā nación.

² Sochi ndá táhán dē hebreo jāá nduú ní ncandíja, nī scáhān ndá ji ndá cā nchivī jāá nsūū nchivī hebreo cúu, chi cáchī ji jāá nsūū nchivī vāha cúu ndá nchivī cándíja.

³ De cuāhā cā quīvi nī íyo Pablo jíin Bernabé ñuū ñúcuán. De nī nchundeé inī ndúū dē nī ncāhān nīhin dē tūhun yā, chi cándíja vāha dē jā chindeé maá Jētohō ō dē. De maá yā chi nī stéhēn yā jā íyó ndāā tūhun jā vāha inī yā jíin nchivī jā nācani ndúū dē, chi nī jēhe yā fuerza jā sáhá dē tiñu ñáhnú jíin tiñu jā stéhēn jā íyó poder yā.

⁴ De nchivī ñuū ñúcuán nī ncusiīn-ni inī ndá ji, de sava ji nī īñi jíin ndá tēe hebreo jāá nduú cándíja, de sava cā ji nī īñi jíin ndá apóstol.

⁵ De ndá nchivī hebreo jíin nchivī ndá cā nación jíin ndá tēe cúñáhnú ñuū ñúcuán, nī squétáhán ndá dē tūhun jā nenda ndá dē

sīquī Pablo jíin Bernabé jā cuun ndá dē yūū ndúū tēe ñúcuán nícu.

⁶ De nī nīhīn ndúū dē tūhun jā súcuán cúnī ndá tēe ñúcuán sáhá dē, de nī nsáhá jíyo-ni ndúū dē cuāhān dē ñuū Litra jíin ñuū Derbe jā cúu ndáñúū Licaonia, jíin ndá cā ñuū íyó ñatin ñúcuán.

⁷ De níí ñúcuán nī nacani ndúū dē tūhun vāha maá yā nāsa scácu yā yóhō.

Jā ní ncuun ndá jíyūū Pablo inī ñuū Litra

⁸ De inī ñuū Litra ndéē iin tēe jāá nduú cúu caca dē, chi nduú jíca cuitī dē jondē quīvi jā ní ncacu dē.

⁹ De tēe ñúcuán nī jini dē tūhun jā cáhān Pablo. De nī ndēhé vāha Pablo nūū tēe ñúcuán, de nī jinī dē jā cándíja vāha tēe ñúcuán jā nduvāha dē.

¹⁰ De nī ncāhān jee Pablo jíin dē: Nacuiñi de cuiñi nú, ncachī dē. De nīhin nī nacuiñi tēe ñúcuán, de nī jica dē-ni.

¹¹ De nī jinī ndá nchivī tiñu ñáhnú jā ní nsáhá Pablo, de nī ncāhān jee ji jíin yuhú maá ji jā cúu tūhun Licaonia: De mitan de nī jinī nijīn ō jā ní ncuun ūū yāā vāji yā nūū ō, de tá cáá tēe cáá ndúū yā, ncachī ndá ji.

¹² De nī ncāhān ndá ji jā Bernabé cúu yāā ndá ji nání Júpiter, de Pablo cúu yāā ndá ji nání Mercurio, chi Pablo cúu tēe nācani tūhun.

¹³ De ñatin yuhú ñuū ñúcuán íyó veñūhun yāā nání Júpiter. De sūtū jā sátiñú veñūhun ñúcuán nī scútú dē itā ndá stīquī, de cahnī dē tī jíin ndá cā nchivī nūū Bernabé jíin Pablo jā chíñúhún dē cúnī dē nícu.

¹⁴ De nī jinī ndúū tēe cúu apóstol ñúcuán jā súcuán cúnī ndá nchivī jā sáhá ji, de nī ndatá dē sahma dē, de ñúcuán cúu iin seña jāá nduú jétahān inī dē jā sáhá ndá ji súcuán. De nī ndava-ni ndúū dē nī nquīvi ndúū dē māñú ndá nchivī cuāhā ñúcuán, de nīhin nī ncana ndúū dē:

¹⁵ Tátā, mā sáhá ndá ní súcuán, chi suni tēe-ni cúu ndúū sá tá cúu nūū cúu ndá máá ní. De vāji ndúū sá jā cachī tūhun ndúū sá tūhun vāha Yāā Dios nūū ndá ní. De cáhān sá jā má sáhá ní cā tiñu jāá nduú tiñu yáhá, chi sa Yāā Dios chíñúhún ní, Yāā tēcū, Yāā jā ní nsáhá andiví jíin ñayíví jíin mar jíin ndācá cā jā íyó níí cáhnú.

¹⁶ Chi jondē janahán chi nī jēhe yā tūhun jā sáhá ndá nchivī tiñu jā cúnī ndá máá ji.

17 De vísō sūcuán sochi nī stéhēn ndāā yā nūū ji nāsa Yāā cúu yā, chi ndācá-ni tiñu váha nī nsāhá yā jíin ndācá ó, de sūcuán cúu jondē mitan. Chi scúun yā sāvī, de sáhá yā jā váha cúu itū, de jēhe yā jā yáji ō de cúsiī inī ō, ncachī dē.

18 De vísō sūcuán nī ncāhān dē, sochi ūhvī ndasí nī jasī ndūū dē jā chíñúhún ndá nchivī dē nícu.

19 Ñúcuán de jacū tēe hebreo nī nguenda dē Listra jā vāji dē ichi Antioquía jíin Iconio. De nī scāhān ndá dē ndá nchivī cuāhā ñúcuán. De nī ncuun ndá ji yūū Pablo, de nī ñuhun ndá ji Pablo nī ntavā ji dē yātā ñúū, chi nī jani inī ndá ji ja nī jīhī dē.

20 Sochi ndá tēe cándija ñuū ñúcuán nī jicó ndūū ndá dē Pablo, de nī nacōo dē-ni, de nī ndīvi dē inī ñuū. De quīvī téēn de nī nquehen dē ichi cuāhān dē jíin Bernabé ñuū Derbe.

21 De inī ñuū ñúcuán nī nacani ndūū dē tūhun váha maá Jētohō ō jā scácu yā nchivī, de cuāhā nchivī nī ncandija nī nsāhá dē. Sá de nī nōhōn tucu ndūū dē Listra jíin Iconio jíin Antioquía.

22 De nī jija cā inī ndá nchivī cándija nī nsāhá ndūū dē ní nūū ní jēhēn dē. De nī sndíhvī inī ndūū dē ndá ji jā ná cuiñi nīhin ndá ji jíin tūhun yā jā cándija ji. De nī ncāhān ndūū dē jā níni cúu jā quiji ndá tūndóhó sīquī ō, de sá de quīvi ó nūū tátúnī Yāā Dios.

23 De ndācá ñuū nī jani ndūū dē sava tēe ñáhnú jā cundiso tíñú dē coto dē nchivī cándija. De nī jicān táhvī nditē ndūū dē nūū maá Jētohō ō jā ná cóto yā ndá nchivī ñúcuán, chi ndīhi ji cándija ji nūū yā.

Jā ní nōhōn tucu Pablo jíin Bernabé ñuū Antioquía ndáñúū Siria

24 De nī nayāha ndūū dē Pisidia cuāhān dē, de nī nguenda dē ndáñúū Panfilia.

25 De nī nacani ndūū dē tūhun yā inī Perge jā íyó inī Panfilia, de sá de cuāhān dē ñuū Atalia.

26 De ñúcuán nī nguīvi ndūū dē barco de nī nenda tucu dē Antioquía. De ñuū ñúcuán cúu nūū ní jicān táhvī ndá nchivī nūū Yāā Dios jēhē ndūū dē jā ná chíndeé ná chítuu yā dē jíin tiñu jā nacani dē tūhun yā. De nī nenda ndūū dē jā ní squíncuu dē tiñu ñúcuán.

27 De tá nī nenda ndūū dē Antioquía de nī nastútú dē ndá nchivī cándija. De nī nacani dē tá tiñu ñáhnú nī nsāhá Yāā Dios jíin ndūū dē, chi nī jēhe yā tūhun jā suni cándija ndá cā nchivī vísō nsūū nchivī hebreo cúu.

28 De cuāhā tiempo nī íyo ndūū dē Antioquía jíin ndá nchivī cándija.

15

Sīquī junta ciudad Jerusalén

1 Ñúcuán de jacū tēe región Judea nī nguenda dē ñuū Antioquía, de nī stéhēn ndá dē nūū ndá hermano jā tú mā sáhá ji circuncidar tá cúu nūū íyó costumbre jā ní jēhe Moisés nūū nchivī hebreo, de mā cácu cuiti ndá ji, ncachī ndá dē.

2 De Pablo jíin Bernabé nī ntetáhán ndasí ndūū dē jíin ndá tēe ñúcuán sīquī tūhun jā ní ncāhān ndá dē de nduú ní ncúndaā. De jā suu cúu jā ní nsāhá ndāā ndá dē jā quīhīn Pablo jíin Bernabé jíin sava cā dē jondē ciudad Jerusalén, de ñúcuán natúhún ndá dē sīquī tūhun yáhá jíin ndá cā apóstol jíin ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nūū nchivī cándija.

3 Ñúcuán de ndá nchivī cándija nī nachuhun ichí ji ndá dē. De nī nchāha ndá dē cuāhān dē ichi Fenicia jíin Samaria, nacani dē tūhun nāsa nī nasāma inī nchivī jāá nsūū nchivī hebreo cúu, chi nī ncandija ji tūhun yā. De nī ncusiī ndasí inī ndá hermano ñúcuán.

4 De nī nguenda ndá dē Jerusalén. De ndá nchivī cándija ñúcuán jíin ndá tēe cúu apóstol jíin ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nūū ji, nī ncusiī inī ndá dē jā ní nguenda Pablo jíin ndá cā dē. De nī nacani Pablo jíin Bernabé ndācá tūhun nāsa nī nsāhá Yāā Dios jíin ndūū dē tá ní jica nuu dē nī nacani dē tūhun yā.

5 Sochi nī nacuiñi sava tēe grupo fariseo jā cándija, de nī ncāhān ndá dē: Nchivī ndá cā nación jā cándija ji Jesús, cánuú jā cuu ndá ji circuncidar, de ndacu ó nūū ji jā ná squíncuu ji ley Moisés, ncachī ndá dē.

6 De nī ndutútú ndācá tēe cúu apóstol jíin ndācá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú jā sáhá ndāā dē sīquī tiñu yáhá.

⁷ De tá cuājīnu jā ní ncāhān ndihi ndá dē de nī nacuiñī Pedro nī ncāhān dē: Hermano, ja jīnī vāha ndá ní jā ja cuācunahān nī nacāji Yāa Dios sāán jā ní nacani sá tūhun vāha yā nūū nchivī incā nación, de nī ncandíja jī.

⁸ De Yāa Dios chi jīnī yā nāsa íyó ánō ndá nchivī, de nī stéhēn yā jā ní jetáhvi yā jī, chi suni nī jēhe yā Espíritu Santo nūū ndá jī tá-ni nī ntaji yā nūū maá ó.

⁹ De nduú ní nsáhá síin yā yóhó jíin ndá jī, chi suni nī nsáhá ndoo yā ánō jī síquī jā ní ncandíja ndá jī Jesús.

¹⁰ De mitan ¿de nājēhē cúu jā cúnī ndá ní squívi ní jī chíjin ley jā má cúndéé jī jíin? Chi nduú jétahān inī Yāa Dios jā sūcuán. Chi cúnī ndá ní jā tee ní tiñu víjín yáhá síquī ndá nchivī cándíja ñúcuán, de ni ndá tata ō nduú ní ncúndéé dē squíncuu dē, de ni maá ó.

¹¹ Chi sa cándíja ndācá ó jā síquī jā vāha inī Jētohō ō Jesús cúu jā ní scácu yā yóhó sūcuán-ni, de suni sūcuán-ni scácu yā ndá cā nchivī, de nsūú síquī jā squíncuu jī ley, ncachī Pedro.

¹² De nī ncāhān Pablo jíin Bernabé, de nī ncunañí ndá nchivī níni jī jā cāhān nduú dē, chi nī nacani dē jā ní jēhe yā poder nūū nduú dē jā ní nsáhá dē ndá tiñu ñáhnú jíin tiñu jā stéhēn jā íyó poder yā nūū nchivī ndá cā nación.

¹³ De tá nī jīnu nī ncāhān nduú dē de nī ncāhān Jacobo: Hermano, cunini ndá ní ná cāhān sá.

¹⁴ Nī nacani Simón Pedro tūhun nāsa nī nquijéhé Yāa Dios cána yā nchivī ndá cā nación, chi nánducú maá yā ndá jī jā nduu jī nchivī maá yā.

¹⁵ De inuú-ni cāhān ndá tūhun yáhá jíin tūhun jā ní nacani ndá tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahān tá cúu nūū ní ntee dē nūū tutū ī:

¹⁶ Cáchī Yāa Dios: Vehe nūū ní nchiñúhún David nduhū chi ní ndicó cáva.

De iin quívi de nenda nī de nasáhá nī vehe ñúcuán, jā chiñúhún tucu ndá nchivī hebreo nduhū.

¹⁷ Sūcuán sáhá nī tácuu cuu nanducú ndá cā nchivī nduhū, jondē jíin nchivī ndá cā nación, ndācá jī jā cana nī jī jā cándíja jī nduhū.

¹⁸ Sūcuán nī ncāhān maá Jētohō ō, de jondē janahān ndasí ja stéhēn yā nūū nchivī jā sūcuán scácu yā jī.

Cáchī tutū ī.

¹⁹ De cāhān cā Jacobo: De jā ñúcuán cúu jā jáni inī sá jā má tēé ó ley víjín ñúcuán síquī nchivī ndá cā nación jā nándicó cóo inī nūū Yāa Dios.

²⁰ Chi sa carta tee-ó quíhīn nūū jī jā má quívi nduú cā jī jíin ídolo, de mā cācá ndī jī, de mā cājí jī cúñu quiti jéhné chi nduú ní játi níñī tī, de ni iin níñī ndá cā quiti mā cājí jī.

²¹ Tūhun yáhá-ni tee ó quíhīn nūū jī. Chi ja íyó ndá tēe nācani ley Moisés jondē janahān de jondē mitan. De ndācá quívi nátátú cáhvi ndá dē ndá tūhun ñúcuán inī ndá vehe ī sinagoga ndācá ñuū, ncachī Jacobo.

²² De sūcuán nī ncucáhnú inī ndá apóstol jíin ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú jíin ndihi nchivī cándíja jā sūcuán sáhá dē, de nī nacāji ndá dē sava tēe quíhīn jíin Pablo jíin Bernabé, chi quínohōn nduú dē Antioquía. De tēe nī nacāji dē ñúcuán cúu Silas jíin Judas, de incā sívi dē cúu Barsabás. De iin tēe cúñáhnú cúu nduú dē nūū ndá hermano.

²³ De ndá tēe ñúcuán née dē carta, de sūcuán cāhān: Ndá máá sá cúu apóstol jíin ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú jíin ndá cā hermano, de tēe ndá sá tūhun yáhá cuēe nūū ndá ní, hermano ndá cā nación jā ndēe ndá ní inī ñuū Antioquía jíin región Siria jíin Cilicia. Sáhá ndeé inī ndá ní.

²⁴ Nī nīhīn sá tūhun jā ní nquee sava táhān sá yáhá nī nquenda dē nūū ndá ní jā cúu ní nchivī cándíja Cristo. De nī ndacu dē jā cuu ndá ní circuncidar jíin jā cuetáhvi ní ley Moisés. De jíin tūhun jā ní ncāhān ndá dē ñúcuán de jáni ndasí inī ndá ní de cúcuécá inī ní sáhá dē. Sochi nsūú ndá sāán ní ntetíñú ndá tēe ñúcuán jā cuēe dē nūū ní.

²⁵ De mitan nī nsáhá ndāā ndá sá, de inuú-ni jáni inī ndá sá. De nī nacāji sá tēe jā tetíñú sá cuēe nūū ní jíin hermano jā māñī ō jíin jā cúu Bernabé jíin Pablo.

²⁶ De nduú tēe yáhá ja nī jēhe dē tūhun jā víso ná cúu dē jā síquī Jētohō ō Jesucristo.

²⁷ Túsaá de tetíñú ndá sá Judas jíin Silas cuēe dē nūū ní tácuu suni inuú-ni cachī tūhun nduú dē nūū ndá ní tá-ni cāhān carta yáhá.

28 Chi súdecuán jétahān inī Espírītu Santo, de saá-ni ndá máá sá suni mā tēé ndá sá ni iin tiñu víjín síquī ndá ní, chi maá-ni tiñu jā cánuú cā yáhá:

29 Mā cājí ní cā jā ní nsōcō nūū ídolo, ni mā cājí ní nīñī, ni quiti jéhné chi nduú ní játi nīñī tī, de mā cācá ndiī ndá ní. Tú sndóo ní ndācá yáhá de vāha squíncuu ní. Sāhá ndeé inī ndá ní túsáá, cáchī carta.

30 De ndá tēe jā ní ntetiñú ndá dē ñúcuán, cuāhān ndá dē Antioquía. De nī nastútú ndá dē ndá nchivī cándíja, de nī jēhe dē carta ñúcuán nūū ji.

31 De nī ncahvi ndá ji, de nī ncusiī inī ji jíin tūhun ndeé inī jā cáhān carta.

32 De suni tēe nácāni tūhun Yāā Dios cúu Judas jíin Silas, de jíin ndācá cā tūhun jā ní ncāhān ndúū dē de nī ndundeé inī ndá hermano ñúcuán, de nī jija cā inī ndá ji ní nsāhá ndúū dē.

33 De nī iyo ndá dē ñúcuán jacū quivī. Sá de nī nacuetáhvī ndá hermano nūū ndá dē jā quínohōn dē nūū ndá tēe jā ní ntetiñú ndá dē.

34 Sochi nī jétahān inī Silas jā quendōo dē ñúcuán.

35 De suni nī nquendōo Pablo jíin Bernabé Antioquía, de stéhēn ndúū dē jíin cuāhā cā tēe ñuū ñúcuán, de nácāni ndá dē tūhun vāha maá Jētohō ō.

Jā quínacani tucu Pablo tūhun yā vuelta ūū

36 De nī ncuu cā quivī, de Pablo nī ncāhān dē jíin Bernabé: Mitan de quíndehé ó ndācá hermano ō ndācá ñuū nūū ní nacani ó tūhun maá Jētohō ō nūū ji, cúndehé ó nāsa íyó ndá ji, ncachī dē.

37 De cúnī Bernabé jā quíhīn dē jíin Juan, tēe nání Marcos.

38 Sochi nduú ní jétahān inī Pablo jā quíhīn tēe ñúcuán jíin dē, chi jondē Panfilia nī ncusiín Marcos nūū Pablo jíin Bernabé, de nduú ní ncúnī cā Marcos jā chindeé táhān dē jíin ndúū dē saá.

39 De nahán nī natúhún Pablo jíin Bernabé, de nduú ní ncúndaā inī ndúū dē jā síquī Marcos. De nī ncusiín ndúū dē, de Bernabé nī jeca dē Marcos cuāhān ndúū dē jíin barco jondē isla Chipre.

40 De Pablo nī nacāji dē Silas jā quíhīn dē jíin. De ndá cā hermano nī jicān táhvī nūū

maá Jētohō ō jā ná chindeé chituu yā Pablo, chi vāha inī yā. De cuāhān ndúū dē.

41 De nī jicó núu dē ní Siria jíin Cilicia. De nī jija cā inī ndá nchivī cándíja ñúcuán nī nsāhá dē.

16

Jā cuāhān Timoteo jíin Pablo jíin Silas

1 Ñúcuán de nī nenda Pablo jíin Silas ñuū Derbe jíin Listra. De iin ñuū ñúcuán íyó iin tēe cándíja, nání dē Timoteo. De cúu dē sēhe yíi iin ñahan hebrea jā cándíja Jesús. De tatá dē cúu tēe griego.

2 De ndācá hermano ñuū Listra jíin ñuū Iconio nī ncāhān ndá dē jā tēe vāha cúu Timoteo.

3 De cúnī Pablo jā cueca dē Timoteo quíhīn dē jíin. De nī nsāhá Pablo jā cuu ji circuncidar, chi nduú cúnī dē jā cáhān ndá nchivī hebreo jāá nduú ní squíncuu Timoteo costumbre ñúcuán, chi ndihi ji jíin jāá nsúú tēe hebreo cúu tatá ji.

4 De ndācá ñuū nī jēhēn ndá dē nī stéhēn ndá dē nūū ndá nchivī cándíja jā ná squíncuu ji tiñu jā ní ntatúnī ndá apóstol jíin ndá tēe ñáhnú Jerusalén jā ndíso tíñú nūū nchivī cándíja.

5 De ndá nchivī cándíja nī jija cā inī ji. De ndiquivī nī ncāyā cā ndá ji.

Jā ní stéhēn yā iin tēe región Macedonia nūū Pablo

6 De nduú ní jēhe Espírītu Santo tūhun jā nacani dē tūhun yā inī región Asia, de jā ñúcuán cúu jā ní nchāha ndá dē cuāhān dē ichi región Frigia jíin Galacia.

7 De nī nquenda dē nūū quétáhān región Misia jíin Bitinia. De cúnī dē jā quíhīn dē Bitinia nícu, sochi Espírītu Jesús nduú ní jēhe yā tūhun jā quíhīn dē.

8 De nī nchāha ndá dē iin lado Misia cuāhān dē puerto Troas.

9 De iin jacuāā nī stéhēn yā nūū Pablo jā íñi iin tēe región Macedonia cáhān ndāhvī jíin dē: Nehēn ní Macedonia yáhá, de chindeé ní ndá sáán, ncachī.

10 Súdecuán nī stéhēn nūū dē. Ñúcuán de sáán jā cúu Lucas, nī nquetáhān sá jíin Pablo. De nī nsāhá tūha ndá sá jā quíhīn ndá sá Macedonia, chi nī jinī cājí sá jā maá

Yāa Dios cúnī yā jā nacani ndá sá tūhun vāha yā nūū ndá nchivī ñúcuán.

Jā ní ŷyo Pablo jín Silas inī ciudad Filipos

¹¹ De jín barco nī nquee ndá sá ñuū Troas cuāhān ndāā sá isla Samotracia. De quivī téen nī nguenda sá ñuū Neápolis.

¹² De ñúcuán nī nquee tucu ndá sá de nī nguenda ndá sá Filipos jā cúu ñuū cúñáhnú cā inī Macedonia, chi nchivī ciudad Roma nī nsāhá ji ñuū ji ñúcuán. De nī ŷyo ndá sá ñúcuán jacū quivī.

¹³ De iin quivī nátātú nī nquee ndá sá ñuū ñúcuán, de nī jēhēn ndá sá iin yuhú yúte. De ñúcuán cúu iin lugar nūū jícān táhvi ndá nchivī. De nī jécundeē ndá sá, de nī nacani ndá sá tūhun yā nūū ndācā ñahan jā ní natacā ñúcuán.

¹⁴ De iin ñahan nání Lidia jā vāji jondē ñuū Tiatira, xícó ña sahma cuahá ndíhī jā yāhvi ndéē. De chíñúhún ndija ña Yāa Dios. De nī nini ña tūhun nācani ndá sá, de nī nsāhá maá Jētohō ō jā ní ncandíja ña tūhun yā jā cáhān Pablo.

¹⁵ De tá nī jenduté ña jín ndācā nchivī jā ndéē vehe ña de nī ncāhān ndāhvi ña jín sá: Tú jáni inī ndá ní jā cándíja ndija sá nūū maá Jētohō ō, de cuēē ndá ní vehe sá cundeē ní, ncachī ña. De nī ncana fuerza ña ndá sāán.

¹⁶ Sá de iin quivī cuāhān tucu ndá sá nūū jícān táhvi ndá ji ñúcuán. De nī nquetáhán sá jín iin sūchí síhī jā ñúhún táchī inī, de maá sáhā jā cúu cáhān ji tūhun nāsa coo ichi nūū, de quēē ndāā jā cáhān ji. De sūchí yáhā nī jeen ndá patrón ji tácuā nīhīn dē cuāhā xūhún sīquī jā cáchī tūhun ji nūū ndá nchivī nāsa coo ichi nūū.

¹⁷ De sūchí ñúcuán níquīn ji vāji ji yātā ndá sá cána cóhó ji: Ndá tēe yáhā sátiñú dē nūū Yāa Dios, Yāa cúñáhnú ndasí, de cáchī tūhun ndá dē nūū ndá ní nāsa cācu ní nūū cuáchi ní, ncachī ji.

¹⁸ De cuāhā quivī nī nsāhá ji sūcuán nūū ndá dē. De nī ntahúhvi inī Pablo, de nī ndicó cóto dē nūū ji, de nī ncāhān dē jín táchī ñúcuán: Tátúnī nī jín poder Jesucristo jā quee nú inī sūchí yáhā quīhīn nū, ncachī dē. De maá hora ñúcuán de nī nquee-ni.

¹⁹ Ñúcuán de nī jinī ndá patrón ji jā má nīhīn cā ndá xūhún sāhá ji. De jā suu cúu

jā ní ntiin ndá Pablo jín Silas cuāhān ndá jín ndúū dē centro nūū íyó justicia.

²⁰ De nī jani ndá ndúū dē nūū ndá tēe sáhā ndāā tiñu, de nī ncachī ndá: Ndúū tēe yáhā cúu tēe hebreo, de sáhā ndúū dē jā cúvāā nchivī ñuū ō.

²¹ De jáquīn ndúū dē incā costumbre jā má cúu cuetáhvī ó nī mā cúu sáhā ó, chi contra sīquī ley nación maá ó cúu, chi nchivī nación Roma cúu ó, ncachī ndá.

²² Ñúcuán de nī nenda cuāhā cā nchivī sīquī ndúū dē. De nī ncachī ndá tēe cúñáhnú ñúcuán jā ná scúnuu ndá sahma ndúū dē, de ná cáni ndá ndúū dē jín ñutun.

²³ De tá nī ncuu nī ncani ndasí ndá ndúū dē, de nī squívi ndá ndúū dē vecāa. De nī ncachī ndá nūū tēe jā jito vecāa jā ná cóto vāha ndúū dē.

²⁴ De tēe jito vecāa, tá nī ndacu ndá sūcuán nūū dē de nī squívi dē Pablo jín Silas vecāa ichi inī cā. De nī nchihi dē sūcūn jēhē ndúū dē iin ñutun jā ndéē yāvī, de nī nasníhin dē jín cadena.

²⁵ De tá nī ncuu sava ñuú de jícān táhvi Pablo jín Silas de jita ndúū dē yaā ī nūū Yāa Dios. De suni nī jini ndá nchivī jā yíhī jín dē vecāa.

²⁶ De sanaā-ni de nīhin ndasí nī ntāan, de nī ncandā ní vecāa. De ndācā viéhé cāa ñúcuán nī nune-ni, de cadena jā núhni ndá nchivī nī ndājī-ni.

²⁷ De nī ndoto tēe jito vecāa. De nī jinī dē jā nūne ndá viéhé cāa, de nī ntavā dē espada jā cahnī dē maá dē nícu, chi jáni inī dē jā ní jinu ndá nchivī yíhī vecāa cuāhān ji.

²⁸ Sochi nī ncāhān jee Pablo: Mā cáhni ní maá ní, chi yíhī ndihi ndá sá yáhā, ncachī dē.

²⁹ Ñúcuán de tēe jā jito vecāa nī ncana dē ñuhūn nī nquiji. De nī nquívi dē-ni inī vecāa, de quísi dē jā yuhú dē. De nī jēcuíñi jítí dē nūū Pablo jín Silas.

³⁰ De nī ntavā dē Pablo jín Silas tāvēhé cāa, de nī ncāhān dē: Señor, ¿naá cúu jā sáhā sá tácuā cācu ánō sá? ncachī dē.

³¹ De nī ncāhān ndúū dē jín tēe ñúcuán: Candíja ní Jētohō ō Jesucristo de cācu ní, de saá-ni ndācā nchivī vehe ní, ncachī dē.

³² De nī nacani ndúū dē tūhun maá Jētohō ō nūū tēe ñúcuán jín nūū ndācā nchivī jā ndéē vehe dē.

³³ De maá jacuáa ñúcuán nī naquete dē nūū ní ntacuēhé ndūū dē jā ní nsáhá ñtutun. De ñúcuán de nī jenduté dē jíín ndācā nchivī jā ndéē vehe dē.

³⁴ De nī jeca dē Pablo jíín Silas cuāhān dē jíín vehe dē, de nī jēhe dē jā ní nchajī ndūū dē. De nī ncusiī ndasí inī dē jíín ndá cā nchivī jā ndéē vehe dē jā ní ncandíja ndá ji Yāa Dios.

³⁵ De tá nī ntūu de ndá tēe cúñáhnú nī ntetiñú dē ndá policia cuāhān nūū tēe jā jíto vecāa jā ná siāa dē Pablo jíín Silas.

³⁶ De tēe jā jíto vecāa nī ncachī tūhun dē tūhun yáhá nūū Pablo: Ndá tēe cúñáhnú nī ntetiñú dē tūhun vāji jā siāa sá ní. Túsaá de quee ndūū ní quihīn ní, de sáhá ndeé inī ní, ncachī dē.

³⁷ Sochi nī ncāhān Pablo jíín policia: Cuāhā nchivī nī jinī jā ní ncani ndá dē ndūū sá. ¿De nūcu nduú ní nsáhá ndāa dē de tú jāndāa jā íyó cuāchi ndūū sá? De nī nchihī ndá dē ndūū sá vecāa vísō tēe Roma cúu ndūū sá, chí íyó ley jā má cúu sáhá dē súcuán jíín nchivī Roma. De mitan ¿á tavā yuhū dē ndūū sá cúnī ndá dē, á naá cúu? De jā súcuán mā cúu cuitī, chí ná quíji ndá máa dē tavā dē ndūū sá, ncachī Pablo.

³⁸ Ñúcuán de nī ndicó cóo ndá policia nī nacani dē ndācā tūhun yáhá nūū ndá tēe cúñáhnú, de nī nchūhú ndasí ndá nī jini ndá jā tēe Roma cúu Pablo jíín Silas.

³⁹ De nī nguenda ndá, de nī ncāhān ndāhvī ndá jíín ndūū dē jā ná cúne cáhnú inī ndūū dē. De nī ntavā ndá ndūū dē vecāa, de nī ncāhān ndāhvī ndá jā ná quee dē quihīn dē inī Filipos.

⁴⁰ De sá de nī nquee ndūū dē vecāa, de cuānohōn dē vehe Lidia. De nī ncāhān ndūū dē tūhun ndeé inī jíín ndá hermano, de nī nquehen tucu ndūū dē ichi cuāhān dē.

17

Jā ní ncuvaā nchivī ñuū Tesalónica

¹ De nī nchāha Pablo jíín Silas ñuū Anfípolis jíín ñuū Apolonia cuāhān dē, de nī nguenda dē Tesalónica nūū íyó iin vehe īi sinagoga táhān dē hebreo.

² De nī ndeé ndūū dē ñúcuán ūnī semana. De ndá quivī nátátú de sáhá Pablo tá-ni sáhá dē, chí nī jēhēn dē vehe īi sinagoga, de

nī ncāhān dē jíín ndá tēe ñúcuán sīquī tutū īi.

³ De jíín tūhun cáhān tutū īi nī stéhēn dē jā cánuú jā ndoho Cristo jā cuū yā de natecū yā, de nī ncāhān dē: Jesús, Yāa jā nacani sá tūhun nūū ndá ní, suu yā cúu Cristo, Yāa jā ní jani Yāa Dios jā scácu yóhó, ncachī dē.

⁴ De nī ncandíja sava táhān dē hebreo jíín cuāhā nchivī griego jā suni chíñúhún Yāa Dios, jíín cuāhā ñahan cúñáhnú. De inuú-ni nī nduu ndá ji jíín Pablo jíín Silas.

⁵ Ñúcuán de nī ncucuásún ndasí inī ndá táhān dē hebreo jāa nduú cándíja, de nī stútú ndá dē sava tēe nēhén jā jíca cúxí-ni. De nī ncuvaā ndasí ndá ji inī ñuū ñúcuán. De nī nguenda ndá vehe Jasón nánducú ndá Pablo jíín Silas jā cueca ndá de cani ndá nūū ndá nchivī cuāhā nícu.

⁶ Sochi nduú ní nánihīn ndá ndūū dē. De nī jeca xeēn ndá Jasón jíín sava cā hermano nī nguenda ndá jíín ndá dē nūū ndá tēe tátúnī inī ñuū ñúcuán, de nī ncana jee ndá sīquī Pablo jíín Silas: Ndá tēe jā sáhá sīin nchivī níi cáhnú ñayivī, suni nī nguenda ndá dē yáhá.

⁷ De Jasón nī jēhe núú dē vehe dē ndéē ndá tēe ñúcuán. De ndācā ndá dē nduú jétáhvī dē ley maá rey ndācā ó jā cúu ó nchivī Roma, chí sa cáhān ndá dē jā íyó incā rey jā jétáhvī ndá dē jā nání Jesús, ncachī ndá.

⁸ De ndá tēe tátúnī jíín ndá cā nchivī nī jini ndá tūhun yáhá, de nī ncuvaā ndá.

⁹ De Jasón jíín ndá cā hermano nī sndóo ndá dē xūhún dē jā cúu prenda jā tají dē Pablo jíín Silas quihīn ndūū dē, de sá de nī nsiāa ndá Jasón jíín ndá cā hermano cuānohōn dē.

Jā ní iyo Pablo jíín Silas inī ñuū Berea

¹⁰ Ñúcuán de ndá hermano nī scāca ñuú-ni dē Pablo jíín Silas cuāhān ndūū dē Berea. De tá nī nguenda ndūū dē ñúcuán, de nī nguivī dē inī vehe īi sinagoga táhān dē hebreo.

¹¹ De táhān dē hebreo ñúcuán vāha cā inī ndá ji nsūú cā táhān dē hebreo ñuū Tesalónica, chí vāha nī ncusiī inī ji jíín tūhun jā ní nacani ndūū dē. De ndācā quivī nánducú vii ndá ji nūū tūtū īi de tú súcuán cáhān, á nduú.

12 De jā ñúcuán nī ncanđija cuāhā ji, de suni nī ncanđija cuāhā nchivī griego, cúu tēe cúu ñahan cúñáhnú.

13 Sochi ndá táhán dē hebreo ñuū Tesalónica nī ñihīn dē tūhun jā suni nácani Pablo tūhun Yāa Dios ñuū Berea. De nī jēhēn ndá dē Berea, de nī scāhān ndá dē ndá nchivī ñúcuán de nī nenda ji sīquī Pablo.

14 De ndá hermano Berea nī ntetíñú dē-ni Pablo jā quíhīn dē yuhú mar. De nī nquendōo Silas jíin Timoteo ñúcuán.

15 De sava hermano nī jēsiáha dē Pablo jondē Atenas. De nī ncachī Pablo nūū ndá tēe ñúcuán jā ñamā ná quíhīn Silas jíin Timoteo ñúcuán, de nī ndicó cóo ndá hermano cuānohōn dē.

Jā ní iyó Pablo inī ñuū Atenas

16 De juni ndétu Pablo ñuū Atenas jā quenda Silas jíin Timoteo de nī jinī dē jā ndá nchivī ñúcuán ndasí chíñúhún ji ndá ídolo, de nī ncucuécá ndasí inī dē.

17 De inī vehe īi sinagoga nī nacani dē tūhun yā nūū ndá táhán dē hebreo jíin ndá cā nchivī jā suni chíñúhún Yāa Dios. De suni ndiquivī nácani dē tūhun yā nūū ndá nchivī jā íyó nūū yáhvi.

18 De sava tēe jā scuáha tūhun epicúreo jíin jā scuáha tūhun estoico nī natúhún ndá dē jíin Pablo, de sava dē nī ncāhān: ¿Nā tūhun cúu jā cāhān tēe tiléhlé yáhá? ncachī ndá. De sava cā nī ncāhān: Tūhun yāa jeé jā nduú jíinī ō nácani dē, ncachī ndá. Súcuán nī ncāhān dē chi nī nacani Pablo tūhun vāha Jesús jíin tūhun jā ní natecū yā.

19 De nī jeca ndá dē cuāhān ndá jíin dē nūū ndútútú ndá tēe cúñáhnú iin lugar nūū nání Areópago, de nī ncāhān ndá: Mitan de sáhá ní iin favor cachī ní ndá tūhun jeé jā nácani ní, chi cúnī ndá sá cunini sá.

20 Chi tūhun jāá ncháha ca cunī ndá sá cúu, de cúnī ndá sá jā jícūhun inī ndá sá sīquī tūhun ñúcuán, ncachī ndá.

21 Chi ndácá nchivī Atenas jíin ndácá nchivī incā ñuū jā ndéē inī Atenas, nduú cā nā incā cúsiī cā inī ji jíin chi maá-ni jā cúnī ji jā cunini ji ndá tūhun jeé de suni cāhān ji cúnī ji.

22 De íñi Pablo māhñú nchivī jā ní ndutútú inī Areópago de nī ncāhān dē: Ndá

ní nchivī Atenas, nī jinī sá jā vāha chíñúhún ní ndá yāa maá ní.

23 Chi nī jicó núu sá nī ndēhé sá ndá jā chíñúhún ndá ní, de nī jinī sá iin altar jā ndéē letra, de súcuán cāhān: Yáhá cúu altar maá yāa jāá ncháha ca cunī ō tūhun yā, cáchi. De maá Yāa ñúcuán jā chíñúhún ndá ní vísō ncháha ca cunī ní tūhun yā, suu tūhun Yāa ñúcuán cúu jā nácani sá nūū ní mitan.

24 Chi Yāa ñúcuán cúu Yāa jā ní nsáhá ñayiví jíin ndácá cā jā íyó, de maá yā cúu Jētohō andiví jíin ñayiví. De nduú ndéē yā inī veñuhun jā sáhá nchivī.

25 De maá yā chi nduú jíinī ñúhún yā ni iin ndatíñú jā cuāha nchivī nūū yā, chi maá yā sáhá jā tēcū nchivī jíin jā stáá táchi ji jíin jā ñihīn ji ndihi jā jíinī ñúhún ji.

26 De nī nsáhá yā jā chíjin iin-ni tata nī ntāhvī ndácá nchivī jā ní nduu ndácá nación tácu cundeē ji ní cáhnú ñayiví. De nī jani yā cuiyā jā cutecū ndá nchivī, jíin lugar nūū cundeē ndá ji.

27 De súcuán nī nsáhá Yāa Dios, chi cúnī yā jā nanducú ó yā, chi tú nanducú ó yā de nanihīn ō yā, chi nduú íyó jíicá yā jíin iin iin ó.

28 Chi maá yā cúu jā sáhá jā íyó maá ó jíin jā tēcū ō jíin jā cándā ō. De suni súcuán nī ncāhān sava tēe jā távā yaā ní: De suni tata maá yā cúu ndácá ó, cáchi

29 De tú tata Yāa Dios cúu ndácá ó, túsaá de mā cānī inī ō jā cúu Yāa Dios tá cúu nūū cúu ídolo oro á plata á yūū, chi ndá ñúcuán cúu jā ní jani inī nchivī jā súcuán cáá yā, de nī nasáhá ji-ni.

30 De nī jendeé inī yā sīquī jā nduú ní jícūhun inī ndá ji jondē saá, de mitan chi ndácu yā jā ndácá nchivī ní cáhnú ñayiví ná nácani inī ji sīquī cuáchi ji.

31 Chi Yāa Dios ja nī jani yā quivī jā ndāa sáhá ndāa yā tiñu ndá nchivī ñayiví, de nī jani yā Jesús jā maá Jesús sáhá ndāa. De ja nī stēhēn nijin Yāa Dios nūū ndácá nchivī jā maá yā nī jani Jesús, chi nī nastēcū yā Jesús jā ní ncuu yā ndiyi, ncachī Pablo.

32 De jā súcuán nī jinī ndá ji tūhun jā nátecū ndiyi, de sava ji nī ncāhān yīchī ji. De sava cā ji nī ncāhān: Cúnī ndá sá jā cāhān tucu ní ndá tūhun jíñā incā quivī cunini ndá sá, ncachī ndá ji.

³³ De nī nquee Pablo māhñú nchivī ñúcuán cuāhān dē.

³⁴ De cuāhān sava nchivī jíin Pablo, de nī ncandíja ndá ji. De iin ji cúu Dionisio, tēe jā ndútútú jíin ndá tēe cúñáhnú jā sáhá junta nū nání Areópago, de incā ji cúu ñahan nání Dámaris, de íyó cā ji.

18

Jā ní iyo Pablo inī ñuū Corinto

¹ Ñúcuán de nī nquee Pablo inī Atenas, de cuāhān dē Corinto.

² De ñúcuán nī jinī dē nūu iin táhān dē hebreo nání Aquila. Tēe región Ponto cúu dē, de nī iyo dē nación Italia chi cáta jacūni quivī nī nquenda ndúu dē jíin ñasíhí dē Priscila ñuū Corinto jā ní nquee ndúu dē inī Italia. Chi nī ntatúnī rey Claudio jā ná quee ndācá nchivī hebreo inī Roma jā cúu capital nación Italia. De nī nquenda Pablo vehe Aquila jíin Priscila.

³ De iin-ni tiñu sáhá tēe ñúcuán jíin Pablo, chi tēe quícu manta jā cuu vehe cúu ndúu dē. De nī ndeē Pablo jíin tēe ñúcuán, de nī nsatíñú cáhnú ndúu dē.

⁴ De ndācá quivī nátátú nī jēhēn Pablo vehe īi sinagoga nī nacani dē tūhun yā, de nī nducú ndéé dē jā scándíja dē táhān dē hebreo jíin nchivī ndá cā nación.

⁵ De nī nquenda Silas jíin Timoteo ñuū Corinto jā vāji ndúu dē Macedonia. De tá nī nquenda ndúu dē Corinto, de Pablo chi cúsá maá tūhun yā nacani cáji dē nūu táhān dē hebreo jā Jesús cúu Cristo jā ñúhún inī ndá ji jā quiji.

⁶ Sochi nī nquijéhé ndá ji cáhān ji sīquī tūhun ñúcuán jāá nsūú tūhun ndāā cúu, de nī ncāhān nāvāha ndá ji nūu dē. Ñúcuán de Pablo nī nquisi dē sahma dē jā cúu seña jā quihīn dē de quendōo ndá ji jíin cuāchi ji. De nī ncāhān dē jíin ndá ji: Cuāchi ndá máá ní cúu jā tñū tñvī ní túsaá, de nsūú cuāchi maá sá cúu. Mitan de sndóo sá ndá ní jā cúu ní táhān sá nchivī hebreo, de quihīn sá nacani sá tūhun yā nūu nchivī ndá cā nación, ncachī dē.

⁷ De nī nquee dē vehe īi sinagoga ñúcuán, de nī nquivi dē vehe iin tēe nání Justo. De tēe ñúcuán suni chíñúhún dē Yāa Dios, de maá xiín vehe īi sinagoga cáá vehe dē.

⁸ De Crispo, tēe cúñáhnú inī vehe īi sinagoga, nī ncandíja dē nūu maá Jētohō ō jondē jíin ní nchivī vehe dē. De cuāhā nchivī ñuū Corinto nī jini ndá ji tūhun jā nacani Pablo, de nī ncandíja ji, de nī jenduté ndá ji.

⁹ De iin jacuāā nī stēhēn nijin maá Jētohō ō nūu Pablo, de nī ncāhān yā: Mā cúyūhú nú, de ni mā cāsí nū yuhú nú, chi nacani nú tūhun nī.

¹⁰ Chi jíca maá nī jíin nú, de ni iin tēe mā cúu sáhá nāvāha dē ndóhó. Chi ñuū yáhá íyó cuāhā nchivī jā candíja ji tūhun nī, ncachī yā.

¹¹ De sá de iin cuīyā yósāvā nī iyo Pablo ñuū ñúcuán, de stēhēn dē tūhun Yāa Dios nūu ji.

¹² De tá nī ncuu Galión gobernador inī región Acaya de inuú-ni nī nenda ndá nchivī hebreo sīquī Pablo, de nī jeca ndá ji dē cuāhān ji jíin dē vehe tíñú.

¹³ De nī ncāhān ndá jíin Galión: Tēe yáhá chi scáhān ndasí dē nchivī jā incā modo chíñúhún ji Yāa Dios, de jā chíñúhún ji chi contra ley cúu, ncachī ndá.

¹⁴ De nūmī Pablo jā cáhān dē nícu, sochi nī ncāhān-ni Galión jíin ndá nchivī ñúcuán: Ndá ndóhó nchivī hebreo, tú iin cuāchi xeēn á iin cuāchi nīhin cúu jā cáhān nū sīquī dē de cunini vāha nī jā cáhān nū nícu.

¹⁵ De nduú. Chi maá-ni sīquī nā-ni tūhun á sīquī nā-ni síví á sīquī ndá ley maá nú cúu, de ndá ñúcuán chi sáhá ndāā maá nú túsaá. Chi nduú sáhá ndāā ni iin tiñu súcuán, ncachī dē.

¹⁶ De nī ntavā dē ndá ji cuāhān ndá ji tāvēhé tíñú.

¹⁷ Ñúcuán de ndá nchivī griego nī ntiin ji Sóstenes, tēe cúñáhnú inī vehe īi sinagoga, de nī ncani ndá ji dē viéhé tíñú, de Galión chi nduú ní nsáhá cuitī dē cuenta.

Jā ní nōhōn tucu Pablo Antioquía, de nī nquee dē cuāhān dē jā nacani dē tūhun yā vuelta ūnī

¹⁸ De cuāhā cā quivī nī ndeē Pablo Corinto. Sá de nī nacuetáhvī dē nūu ndācá hermano ñúcuán, de Aquila jíin ñasíhí dē Priscila nī nquee ndá dē cuāhān dē jíin Pablo ñuū Cencrea. De ñúcuán nī nsēté Pablo xīnī dē, chi ñúcuán cúu iin seña jā ní squíncuu dē jā ní nquee yuhú dē nūu yā. De

nī nguīvi ndá dē barco jā quíhīn dē jondē región Siria.

¹⁹ De nī nquenda ndá dē ñuū Efeso. De ñúcuán nī sndóo dē Aquila jíin Priscila, de maá dē-ni nī jēhēn vehe īī sinagoga, de nī nacani dē tūhun yā nūū ndá táhán dē hebreo jā ní ndutútú ñúcuán.

²⁰ De nī ncāhān ndāhvī ndá ji jíin dē jā ná cúndeē dē jacū cā quīvī jíin ji, sochi nduú ní jēhe dē tūhun.

²¹ Chi nī nacuetáhvī dē nūū ji, chi nī ncāhān dē: Cánúú jā quínohōn sá ciudad Jerusalén jā coo sá vico, sochi tú cúnī Yāā Dios de nenda tucu sá nūū ní, ncachī dē. De nī nquee dē inī ñuū Efeso, de nī nguīvi dē barco cuāhān dē.

²² De nī nquenda dē Cesarea, de sá de nī jēhēn dē Jerusalén jā sāhá dē saludar grupo nchivī cándija ñúcuán, de sá de cuānohōn dē jondē Antioquía.

²³ De nī īyo dē ñúcuán jacū quīvī, de sá de nī nquee dē ñúcuán cuāhān tucu dē nī jicó núu dē ní ndáñū Galacia jíin ndáñū Frigia. De ndá nchivī cándija nūū ní jēhēn dē nī jija cā inī ndá ji nī nsāhá dē.

Jā ní nacani Apolos tūhun Jesús inī ñuū Efeso

²⁴ De Efeso nī nquenda iin tēe hebreo jā nánī Apolos, de tēe ñuū Alejandría cúu dē. De vāha ndasí nacani dē tūhun yā, de jíin vāha dē tutū īī.

²⁵ De suni ja nī ncutūha dē tūhun jā ní stéhēn Juan nāsa quiji maá Jētohō ō Jesús. De ndíhvī inī dē stéhēn cājí dē tūhun yā vísō maá-ni tūhun jā ní stéhēn Juan tá nī scuénduté dē nchivī cúu.

²⁶ De nī nchundeé inī Apolos nī ncāhān dē tūhun yā inī vehe īī sinagoga. De nī jíin Aquila jíin Priscila tūhun nacani dē, de nī jeca síin ndúū dē tēe ñúcuán, de nī stéhēn vāha cā ndúū dē tūhun Jesús jāá ncháha ca cunī Apolos.

²⁷ Ñúcuán de cúnī Apolos jā quíhīn dē región Acaya. De ndá hermano ñuū Efeso nī ntee ji carta jā quíhīn dē jíin nūū nchivī cándija Acaya jā ná cuétáhvī ji Apolos. Chi ja cándija sava nchivī ñúcuán nī nsāhá Yāā Dios síquī jā vāha inī yā. De tá nī nquenda dē ñúcuán, de vāha nī nchindeé dē ji jíin tūhun yā.

²⁸ Chi cājí ndasí nī ncachī dē nūū ndá táhán dē hebreo jondē nduú cā ní ncúu cāhān cā ndá dē síquī tūhun Jesús. De súcuán nī ntūu nūū ndá cā nchivī jā nchivī hebreo chi stívī dē. Chi jíin tutū īī nī stéhēn Apolos jā maá Jesús cúu Cristo, jā ñúhún inī ndá nchivī hebreo jā quiji.

19

Jā ní īyo Pablo inī ñuū Efeso

¹ De juni ndéē Apolos inī ñuū Corinto de nī jica nuu Pablo ndá ñuū íyó ichi síquī ñuū Efeso, sá de nī nquenda dē Efeso. De ñúcuán nī nquetáhán dē jíin sava nchivī cándija.

² De nī jicā tūhún dē ji: ¿A nī nīhīn ndá ní Espíritu Santo tá nī ncandija ní, á nduú? ncachī dē. De nī ncāhān ndá ji: Nduú chi juni nduú ní níhīn ndá sá tūhun de tú íyó Espíritu Santo, ncachī ji.

³ Ñúcuán de nī ncāhān dē: ¿De nāsa nī jenduté ndá ní túsáá? ncachī dē. De nī ncāhān ndá ji: Suu nī jenduté ndá sá modo jā ní stéhēn Juan, ncachī ndá ji.

⁴ De nī ncāhān Pablo: De jā ní scuénduté Juan cúu jā ní stéhēn dē jā ná nacani inī nchivī jā sndóo ji cuāchi ji, de nī ncāhān dē jā ná cándija ji Yāā jā quiji jā cúu Cristo Jesús, ncachī Pablo.

⁵ De tá nī jíin ndá ji tūhun yáhá de nī jenduté ndá ji-ni jā ní ncandija ji maá Jētohō ō Jesús.

⁶ De nī ntee Pablo ndahá dē xīnī ndá ji. De nī nguīvi-ni Espíritu Santo inī ánō ndá ji, de nī ncāhān ndá ji síin síin yuhú, de nī nacani ji tūhun yā.

⁷ De nī īyo tá ūxī ūū tēe.

⁸ De ūnī yōō nī jica Pablo vehe īī sinagoga. De nī nchundeé inī dē nī ncāhān níhin dē tūhun yā jā scándija dē ji cúnī dē, chi nī ncachī dē nāsa tátúnī Yāā Dios.

⁹ Sochi sava ji nī ncujehe inī ji, de nduú ní ncándija ji, de nī ncāhān nāvāha ji síquī tūhun Yāā Dios nī jíin ndá nchivī jā ndútútú. De jā ñúcuán cúu jā ní ncujiyo-ni Pablo nūū ndá ji, de cuāhān dē jíin ndá nchivī cándija. De ndācá quīvī nī stéhēn dē nūū ndá nchivī ñúcuán inī escuela iin tēe nánī Tiranno.

10 De súcuán nī nsāhá Pablo ūū cuīyā. De ndācá nchivī jā íyó Asia, cúu nchivī hebreo jíin nchivī ndá cā nación, nī jini ji tūhun maá Jētohō ō Jesús.

11 De nī jēhe Yāā Dios poder nūū Pablo jā cuu sāhá dē quéhén nūū tiñu ñáhnú ndasí.

12 De jondē ndá pañito jíin ndá sahma jā jétíñú dē nī jēhēn ndá nchivī jíin nūū cáá ndá nchivī cúhū, de nī nduvāha ndá ji-ni cuēhē ndóho ji de nī nquee ndá tächī inī ji.

13 De jacū tēe hebreo jíco núu ndá dē jā tavā dē tächī inī nchivī. De cúnī dē jā nacunehen dē sívī maá Jētohō ō Jesús tácu quee ndá tächī inī nchivī. De súcuán cáhān ndá dē nūū ndá tächī: Jíin sívī maá Jesús, Yāā jā nācani Pablo tūhun, cáhān nihin nī jíin nú jā quee nú quihīn nū, cáchī dē.

14 De iin tēe hebreo, nání dē Esceva, cúu dē sūtū cúñáhnú, de íyó ūjā sēhe yíi dē jā sáhá súcuán.

15 Sochi tá nī ncāhān ndá dē súcuán de nī ncāhān-ni tächī: Ja jíinī ni maá Jesús, de suni jíinī ni Pablo. Sochi ndá ndóhó, ¿nā tēe cúu ndá nú jā cuetáhví nī nūū nū? ncachī.

16 De tēe ndóho tächī ñúcuán nī ndava dē nī ntiin dē ndihújā tēe ñúcuán, de nī nsāhá xēen dē chi jondē nī stácuēhé dē, de nī stávichí dē. De nī nquee ndá dē vehe nī jinu ñíi dē cuāhān dē.

17 De tūhun yáhá nī jinī ndá nchivī Efeso, cúu nchivī hebreo cúu nchivī ndá cā nación. De nī nchūhú ndasí ndá ji, de nī ncāhān ndá ji jā cúñáhnú ndasí maá Jētohō ō Jesús.

18 De cuāhā nchivī jā ní ncandíja nī nquenda ji nūū Pablo, náhmā ji ndācá cuāchi jā ní nsāhá ji.

19 De cuāhā ndá tēe jā névāha mágica nī nquenda ndá dē nēe dē tutū dē, de ndéhe jíinūū ndācá nchivī de nī nteñuhūn ndá dē tutū dē. De nī ntavā ndá dē cuenta nāsaa ndéē ndá tutū jā ní ncāyū ñúcuán, de nī ncucáhnú inī ndá dē jā ūū xico ūxī mil xūhún plata cúu.

20 De súcuán nī jītē nuu tūhun maá Jētohō ō cuāhān, de nī jinī ndihi nchivī jā cúñáhnú ndasí tūhun yā.

21 De tá nī ncuu ndācá tiñu yáhá de nī jani téyíi inī Pablo jā quihīn dē Macedonia jíin Acaya de sá de nenda dē ciudad Jerusalén.

De nī ncāhān dē jā tá quenda dē Jerusalén de suni cánuú quihīn dē ciudad Roma.

22 De nī scáca Pablo Timoteo jíin Erasto, ūū tēe jā chíndeé táhān jíin dē, cuāhān ndūū dē Macedonia. De nī nquendōo Pablo Asia jacū cā quivī.

Jā ní ncuvaā nchivī ñuū Efeso

23 De iin ndá quivī ñúcuán nī nenda ndasí nchivī síquī tūhun yā.

24 Chi nī íyo iin tēe sátíñú plata nání dē Demetrio. De maá dē jíin ndá cā tēe jā sátíñú jíin dē, níhīn ndasí ndá dē xūhún, chi jíin plata sáhá ndá dē ndá veñūhun lulí jā cáá tá cáá veñūhun ídolo ji jā cúu yāā Diana.

25 De nī nastútú Demetrio ndá táhān dē jā sátíñú jíin dē jíin ndá cā tēe jā iin-ni tiñu sáhá jíin dē, de nī ncāhān dē: Señor, ja jíinī ndá ní jā vāha níhīn ō xūhún síquī tiñu sáhá ó yáhá.

26 De jíinī ndá ní de suni jíinī ndá ní tūhun jā tēe nání Pablo chi cáhān dē jāá nsūú Yāā ndāā cúu jā sáhá nchivī. De ja nī scāhān dē cuāhā nchivī, de nsūú maá iin-ni ñuū ō Efeso yáhá chi níi cáhnú región Asia.

27 De yúhú sá jā cani inī nchivī jāá nduú tiñu jā sáhá ó. De nsūú maá-ni ñúcuán, chi suni cani inī ji jāá nduú tiñu veñūhun maá yāā Diana, de suni sáhá jēhe inī ndá ji nūū yāā Diana, de mā cúñáhnú cā yā vísō ndihi nchivī Asia jíin nchivī níi cáhnú ñayiví chíñúhún ji yā mitan, ncachī dē.

28 Súcuán nī jini ndá tūhun yáhá, de nī nguītī ndasí inī, de nī ncana jee ndá: Cúñáhnú ndasí yāā Diana jā cúu patrona inī ñuū ō Efeso, ncachī ndá.

29 De ndihi ndá nchivī ñuū ñúcuán nī ncuvaā ji. De iin cáhnú-ni nī nenda ndá ji nī jeca xēen ji Gayo jíin Aristarco cuāhān ndá jíin ndūū dē inī vehe nūū ndútútú ndá nchivī sáhá junta. De tēe Macedonia cúu ndūū dē, de jíca ndūū dē jíin Pablo.

30 De cúnī Pablo jā quivī dē nūū íyó tútú ndá nchivī ñúcuán jā cáhān dē jíin ndá nchivī cúnī dē nícu, sochi ndá nchivī cándíja nduú ní jēhe ji tūhun jā quivī dē.

31 De saá-ni sava ndá tēe Asia jā cúñáhnú jā cúu amigo dē, nī ntetíñú tūhun cuāhān nūū dē cáhān ndāhví jíin dē jā má quivī dē nūū ní ndutútú nchivī ñúcuán.

³² De ndá nchivī jā ní ndutútú nī ncana jee, sava ji iin tūhun, de sava cā ji incā tūhun, de súcuán nī ncuvaā ndasí. De cuāhā ji nduú jínī cuitī ji nā sīquī cúu jā ní ndutútú ji.

³³ De ndá tēe hebreo nī jani dē iin táhán dē tēe nání Alejandro nūū nchivī cuāhā, de nī ncachī tūhun ndá táhán dē nūū dē nā sīquī cúu jā cúvaā ndá. Nūcuán de nī nsāhá Alejandro seña jā ná cóo nañí nchivī, chi cúnī dē jā cachī dē nūū nchivī jāá nsūú cuāchi nchivī hebreo cúu jā cúvaā.

³⁴ Sochi nī nacunī ndá ji jā tēe hebreo cúu dē, de jā ñúcuán nī ncana jee ndasí cā ndá ji tá ūū hora: Cúñáhnú ndasí yā Diana jā cúu patrona inī ñuū ō Efeso, ncachī ndá ji.

³⁵ Nūcuán de secretario inī ñuū ñúcuán nī nsāhá dē jā ní jasí ndá ji yuhú ji, de nī ncāhān dē: Ndá ní tēe ñuū ō Efeso, ja jínī ndācá nchivī jā nchivī ñuū yáhá jíto ndācá ó veñūhun yā Diana jā cúñáhnú, jínī imagen Diana jā ní nincava ichi andiví.

³⁶ De ni iin mā cúu cāhān jāá nduú ndāā tūhun yáhá. Túsaá de vāha cā casí ndá ní yuhú ní, de mā sáhá ñamā ní iin tiñu jāá nchāha ca cucáhnú vāha inī ní.

³⁷ Chi nī nquisiáha ndá ní nduú tēe yáhá vísō nduú ní nsāhá dē ni iin cuāchi ni nduú ní ncāhān nāvāha dē sīquī yā maá ó Diana.

³⁸ De Demetrio jínī ndá cā tēe jā iin-ni tiñu sáhá jínī dē, de tú cúnī dē cāhān dē cuāchi sīquī iin tēe de ná quíhīn dē juzgado nūū ndá tēe jā sáhá ndāā tiñu, de ñúcuán cundaā sīquī tiñu ndá dē.

³⁹ De tú íyó incā tiñu jā má cundaā ñúcuán de sáhá ndāā ndá máá ní nūū junta cāhnú tá cúu nūū tátúnī ley.

⁴⁰ Chi yuhú sá jā coto cachī nchivī nación Roma jā sīquī gobierno nénda ó, chi mā cucáhnú inī ō nāsa cachī ō jā ní ncutútú ó de nī ncuvaā ō mitan, ncachī dē.

⁴¹ De tá nī jīnu nī ncāhān secretario tūhun yáhá, de nī jītē nuu-ni nchivī cuāhān ji.

20

Jā ní jēhēn Pablo región Macedonia jínī Grecia

¹ De tá nī ncuu nī ncuvaā ndá ji, de incā quívi de nī ncana Pablo ndá nchivī cándija, de nī jani ichí dē ndá ji. De nī nacuetáhvī nūū táhán ndá ji jínī dē, de nī nanumi

táhán ndá ji jínī Pablo. Sá de cuāhān Pablo Macedonia.

² De ní cáhnú Macedonia nī jicó núu dē, de nī sndíhvī inī dē ndá hermano. De sá de nī nquenda dē Grecia.

³ De ñúcuán nī ndeē dē ūnī yōō. De ja númī dē quíhīn dē jínī barco jondē región Siria nícu, de nī nihīn dē tūhun jā ní squétáhán ndá táhán dē hebreo tūhun jā nenda dē sīquī Pablo ichi nūū quíhīn dē. De jā ñúcuán cúu jā ní nacani inī dē, de nī ndicó cóo dē Macedonia.

⁴ De nī iyo sava tēe jica jínī Pablo, de súcuán nání ndá dē: Sópater tēe ñuū Berea, Aristarco jínī tēe nání Segundo de tēe ñuū Tesalónica cúu nduú dē, Gayo tēe ñuū Derbe, Tíquico jínī Trófimo tēe región Asia, jínī Timoteo.

⁵ De ndá tēe yáhá nī jehndē ndāā dē cuāhān dē ñuū Troas, de ñúcuán nī ndetu ndá dē nduú sá jínī Pablo. De sáán cúu Lucas.

⁶ De tá nī nchāha vico jā yáji ndá nchivī hebreo stātílā jāá nduú nā levadura yihí, de jínī barco nī nquee nduú sá Filipos, de nūū úhūn quívi nī naquetáhán ndá sá jínī ndá dē jondē Troas. De ūjā quívi nī iyo ndá sá ñuū ñúcuán.

Jā ní iyo Pablo ñuū Troas

⁷ De domingo nī ndutútú ndá nchivī cándija jā cajī ji stātílā jā nūcūhun inī ji yā. De cánī ndasí nī stēhēn Pablo tūhun yā nūū ndá ji chi jondē sava ñuú, chi incā quívi de quíhīn dē.

⁸ De nī iyo cuāhā ñuhūn inī vehe piso ūnī nūū ní iyo tūtú ndá sá ñúcuán.

⁹ De iin tēe lulí nání Eutico ndeē ji viéhé ventana. De tá nī ncunúú nācani Pablo tūhun de jíhī ndasí ji máhná, de nī nquixīn ji-ni. De nī nincava ji ventana jondē nūū ñuhūn, de tá nī nanee ndá nchivī ji de ja nī jíhī ji.

¹⁰ Nūcuán de nī nuu Pablo. De nī jíquindeyi dē de nī numi dē ji, de nī ncāhān dē: Mā cúyūhú ndá ní, chi nī natecū ji, ncachī dē.

¹¹ De nī ndaa dē, de nī scuáchi dē stātílā, de nī nchajī dē jínī ndá ji jā nūcūhun inī ndá ji yā. De nahán cā nī stēhēn dē tūhun chi jondē nī ntūu. Nūcuán de nī nquee dē cuāhān dē.

12 De cuānohōn ndá ji jín Eutico, chi íyó vāha ji, de cúsiī ndasí inī ndá ji.

Jā ní nquee Pablo ñuū Troas cuāhān dē ñuū Mileto

13 De nī nguīvi ndá sá inī barco, de cuāhān sá ñuū Asón, de ñúcuán naquetáhán ndá sá jín Pablo, chi súcuán nī ncachī dē jā caca jéhé dē de quenda dē ñúcuán.

14 De nī naquetáhán ndá sá jín dē Asón. De nī nguīvi dē barco jín ndá sá, de cuāhān ndá sá jín dē ñuū Mitilene.

15 De ñúcuán nī nquee tucu ndá sá jín barco. De quīvī téen nī nquenda sá xiín isla Quío, de quīvī únī de nī nquenda sá jín barco isla Samos, de nī nquendōo ndá sá ñuū Trogilio. De quīvī cúmī de nī nquenda ndá sá Mileto.

16 Chi jáni inī Pablo jā má jécuiñī dē Efeso, tácu quee ñamā dē-ni inī Asia, chi númī dē jā quíhīn ñamā dē ciudad Jerusalén tácu coo dē maá quīvī Pentecostés tú ná cúñamā dē.

Jā ní jani ichí Pablo ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nūū nchivī cándíja inī ñuū Efeso

17 De juni ndéē dē ñuū Mileto, de nī ntetíñú dē tūhun cuāhān Efeso jā ná quíji ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nūū nchivī cándíja ñúcuán.

18 De tá nī nquenda ndá tēe ñúcuán de nī ncāhān dē: Ja jínī vāha ndá máá ní nāsa sáhá sá jondē quīvī jā ní nquiji xihna ñúhún sá región Asia de jondē mitan.

19 De ja jínī ní nāsa nī nsatíñú vāha sá nūū maá Jētohō ō ní tiempo jā ní Iyo sá jín ndá ní de jondē mitan. De nduú ní nsáhá ñáhnú sá maá sá. De suni íyó vuelta jā ní jacu sá jā jéhē nchivī. De nī nquiji tūndóhó sīquī sá nī nsáhá ndá táhán sá hebreo, chi nī squétáhán ndá ji tūhun jā sīquī sá.

20 De ja jínī ní jāá nduú ní ncúmanī jā nacani sá ndācá tūhun yā nūū ní jā sáhá jā quendōo vāha ndá ní, chi nī stéhēn sá tūhun yā cúu nūū chítú cúu inī ndācá vehe.

21 De suni inuú-ni nī nacani sá tūhun yā nūū ndá táhán sá hebreo jín nūū nchivī ndá cā nación jā ná nacani inī ji sīquī cuáchi ji, de ná cándíja ji maá Jētohō ō Jesucristo.

22 De mitan chi ja ñúhún ichí sá jā quíhīn sá Jerusalén, chi sndíhvī inī Espíritu Santo

sāán jā quíhīn sá vísō nduú jínī sá nāsa cundoho sá ñúcuán.

23 De íyó iin jā jínī sá, chi ndācá ñuū nūū jíca sá chi cáhān Espíritu Santo jín sá jā quíji tūndóhó sīquī sá, de suni quíhīn sá vecāa.

24 De ni nduú sáhá sá cuenta vísō ná cáhnī ji sāán, chi jā cúnī sá cúu jā ná sínu vāha sá tíñu jā ní ntee maá Jētohō ō Jesús sīquī sá de súcuán cusí inī sá. De tíñu ñúcuán cúu jā nácani sá tūhun vāha yā nūū ndācá nchivī nāsa vāha inī Yāa Dios jín ó.

25 De mähñú ndá máá ní chi ja nī jica nuu sá nī nacani sá tūhun nāsa tátúnī Yāa Dios, de mitan chi ja nī jinī sá jā ní iin ní mā cūnī cuitī cā nūū sá.

26 Túsaá de cájí cáchī tūhun sá nūū ndá ní mitan jāá nsūú cuāchi maá sá cúu de tú naā iin ní.

27 Chi nduú ní ncúmanī jā nacani sá nūū ndá ní ndācá jā ní nsáhá ndāa Yāa Dios.

28 Túsaá de coto vāha ndá ní maá ní, de suni coto vāha ndá ní ndá cā nchivī cándíja, chi Espíritu Santo nī jani yā ndá ní jā coto ní ndá nchivī jā ní ncandíja maá Jētohō ō. Chi jín nīñī yā nī nacueen yā ndá ji.

29 Chi jínī sá jā tá quee sá quíhīn sá de quīvī ndá tēe nēhén mähñú ndá ní jā stáhvī dē ndá ní. Chi cuu dē tá cúu yīhī jā jáhnī tīcāchī de súcuán nducú ndá dē jā snāa dē ánō ndá nchivī cándíja.

30 De saá-ni jondē mähñú grupo ndá máá ní, suni quijéhé sava dē cáhān dē tūhun stáhvī tácu stáhvī dē nchivī cándíja jā ná tūn ji tūhun stáhvī jā stéhēn dē.

31 Coo ndito inī ndá ní túsaá. De mā náa inī ní jā únī cuiyā nduú ñuú nduú ní jécuiñī sá jā sndíhvī ndasí inī sá tá iin iin ní chi jondē nī jacu sá jéhē ndá ní.

32 De mitan, hermano, jícān táhvī sá jéhē ndá ní jā maá Yāa Dios coto yā níhín, de coo ndá ní jín tūhun yā jā sáhá yā jā vāha ndá ní. Chi íyó poder tūhun yā ñúcuán jā scúja yā inī ndá ní, de suni sáhá jā níhín ní ndācá jā cúnī yā taji yā nūū ní jín nūū ndá cā nchivī jā coo ndoo coo iī ji nūū yā.

33 De ni nduú ní ndíyo inī sá jā níhín sá ní xūhún ní sahma nūū ní iin nchivī.

34 Chi jínī vāha ndá ní jā ní nsatíñú ndasí maá sá tácu níhín sá ndācá jā jínī ñúhún sá jín ndá tēe jā ní jica jín sá.

³⁵ De súcuán nī stéhēn sá nūū ní jā súcuán cánuú satíñú ó tácuā nīhīn ō jā cuāha ó nūū ndá nchivī jā cúmanī nūū. De mā nāā inī ní tūhun maá Jētohō ō Jesús, chi súcuán nī ncāhān yā: Ndetū cā quéndōo ó jā cunī mānī maá ó ndatíñú nūū nchivī nsūú cā jā cunī mānī ji nūū maá ó, ncachī yā, ncachī Pablo.

³⁶ De tá nī ndihi nī ncāhān dē ndācá tūhun yáhá de nī jēcuīñī jītī dē, de nī jīcān táhvī dē jíin ndá hermano ñúcuán.

³⁷ Ñúcuán de ndihi dē nī jacu ndasí. De nī nanumi táhán ndá dē jíin Pablo de nī nchitū ndá dē nūū Pablo.

³⁸ Chi cúcuécá ndasí inī ndá dē jā ní ncāhān Pablo jā má cūnī cuitī cā ndá dē nūū dē. De cuāhān ndá dē jíin Pablo nūū íñī barco.

21

Jā cuānohōn Pablo ciudad Jerusalén

¹ Ñúcuán de ndá hermano jā ní nquiji Efeso nī nquendōo ndá ji Mileto. De nī nquīvi ndá sá barco, de nī jehndē ndāā ndá sá cuāhān sá jondē isla Cos. De quīvī téēn nī nquenda sá ñuū Rodas. De nī nquee tucu ndá sá, de nī nquenda sá ñuū Pátara.

² De ñúcuán nī nīhīn ndá sá iin barco jā quīhīn región Fenicia, de nī nquīvi ndá sá cuāhān sá.

³ De tá nī jinī sá isla Chipre de nī nquendōo-ni lado sátin sá, chi nī nchāha ndá sá cuāhān sá jíin barco jondē región Siria. De nī nquenda ndá sá ñuū Tiro, chi ñúcuán quendōo carga jā ndíso barco.

⁴ De ñúcuán nī nanducú ndá sá nchivī cándíja, de nī iyo sá jíin ndá ji ūjā quīvī. De nī stéhēn Espíritu Santo nūū ndá ji jā quiji tūndóhó sīquī Pablo inī ciudad Jerusalén, de jā ñúcuán nī ncāhān ndá ji jíin dē jā má quīhīn dē nícu.

⁵ Ñúcuán de tá nī jīnu ūjā quīvī de nī nquee ndá sá. De ndá tēe cándíja jíin ñasíhí dē jíin ndá sēhe dē, nī jēchūhun ichí ndá dē ndá sáán yuhú ñuū ñúcuán. De nī jēcuīñī jītī ndá sá yuhú mar, de nī jīcān táhvī ndá sá.

⁶ De nī nanumi táhán ndá sá de nī nacuetáhví nūū táhán ndá sá ñúcuán. De nī nquīvi ndá sá barco cuāhān sá, de nī ndicó cóo ndá ji cuānohōn ji vehe ji.

⁷ De súcuán nī nquee ndá sá inī ñuū Tiro cuāhān sá jíin barco, de nī nquenda sá ñuū

Tolemaida de sá de nī nquee sá barco. De ñúcuán nī nsāhá ndá sá saludar ndá hermano, de nī iyo ndá sá iin quīvī jíin ndá dē.

⁸ De quīvī téēn nī nquee tucu ndá sá jíin Pablo, de nī nquenda ndá sá ciudad Cesarea. De nī nquīvi ndá sá inī vehe iin tēe nání Felipe. De tēe nácani tūhun vāha yā cúu dē, de cúu dē iin táhán jā ūjā tēe jā ní nsajī stāā nūū ndá ñahan ndahví tá nī nacāji nchivī cándíja. De nī ndeē ndá sá jíin dē.

⁹ De tēe ñúcuán íyó cūmī sēhe síhí dē jā íyó maá, de nácani ndá ji tūhun Yāā Dios.

¹⁰ De juni ndeē ndá sá jíin dē jacū quīvī ñúcuán de ichi Judea nī nquiji iin tēe nácani tūhun Yāā Dios, nání dē Agabo.

¹¹ De nī nquindēhé dē ndá sá. De nī nquehen dē sachíjin Pablo, de nī juhnī dē ndahá maá dē jíin jēhē dē, de nī ncāhān dē: Cáchi Espíritu Santo jā súcuán cuhnī táhán ó hebreo tēe xí sachíjin yáhá tá quīhīn dē Jerusalén. De cuāha ji dē nūū nchivī incā nación, ncachī dē.

¹² De jā súcuán nī jini ndá sá tūhun ñúcuán, de ndá sáán jíin ndá cā hermano Cesarea nī ncāhān ndāhvī ndá sá jíin Pablo jā má quīhīn dē Jerusalén nícu.

¹³ Ñúcuán de nī ncāhān Pablo: ¿Nājēhē cúu jā jácu ndá ní de cúcuécá ndasí inī sá sáhá ndá ní? Chi sáán chi nsūú vāchi jā cunuhnī sá-ni inī ciudad Jerusalén, chi ja íyó tūha sá jā vísō ná cúu sá ñúcuán jā síquī maá Jētohō ō Jesús, ncachī dē.

¹⁴ De nduú ní ncúu casī ndá sá jā má quīhīn dē. De nduú cā ní ncāhān fuerza sá jíin dē, chi nī ncāhān sá: Ná cóo nāsa cūnī maá Jētohō ō túsaá, ncachī ndá sá.

¹⁵ Ñúcuán de nī nsāhá tūha sá de nī nquee ndá sá cuāhān sá Jerusalén.

¹⁶ De suni cuāhān ndá sá jíin jacū tēe Cesarea jā cándíja, de suni cuāhān iin tēe Chipre, nání dē Mnasón. De ja nī ncu-nahán cándíja dē. De tá nī nquenda ndá sá Jerusalén, de nī ndōo ndá sá vehe tēe ñúcuán.

Jā ní jēndēhé Pablo Jacobo

¹⁷ De tá nī nquenda ndá sá Jerusalén de nī ncusiī ndasí inī ndá hermano ñúcuán jā ní nquenda ndá sá.

18 De quivī téen nī jēhēn ndá sá jíin Pablo vehe Jacobo. De ñúcuán nī ncutútú ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nū ndá nchivī cándíja.

19 De nī nsáhá saludar Pablo ndá tēe ñúcuán. Sá de nī nacani dē tūhun ndācá tíñu jā ní nsáhá Yāa Dios jíin dē tá nī nacani dē tūhun yā nū nchivī ndá cā nación.

20 De nī jini ndá dē tūhun yáhá, de nī ncāhān ndá dē jā cúñáhnú ndasí Yāa Dios. De nī ncāhān ndá dē jíin Pablo: Hermano, mitan de ja jíin ní tá cuāhā mil táhān ó hebreo nī ncandíja ji Jesús. De cáhān nīhin ndá ji jā cánuú squíncuu ó ley Moisés.

21 Sochi nī nīhīn ndá ji tūhun jā stéhēn ní nū ndá táhān ó hebreo jā íyó ndá cā nación jā má cuétáhvī cā ji ley Moisés de ni mā sáhá cā ji circuncidar ndá sēhe ji de ni mā cuétáhvī cā ji ndá costumbre janahán.

22 ¿De nāsa sáhá ó túsaá? Chi nīhīn ndija ndá táhān ó hebreo tūhun jā ní nenda ní, de cutútú cuāhā ji.

23 Túsaá de súcuán ná sáhá ó: Yáhá íyó cūmī táhān ó hebreo jā ní nquee yuhú ndá dē iin jā squíncuu dē nū Yāa Dios.

24 Cueca ní ndá tēe yáhá, de quīhīn ní jíin dē templo. De sáhá ndá ní tá cúu nū cáhān ley jā ndúndoo nchivī nū yā. De chunáá ní jā sōcō ndá dē nū yā. De sá de cuu sēté ndá dē xīnī dē, de ñúcuán stéhēn jā ní squíncuu dē jā ní nquee yuhú dē nū yā. Tú súcuán sáhá ní sá de jīcūhun inī ndá táhān ó hebreo jāá nsūú jāndáá cúu tūhun jā ní nīhīn ji sīquī ní, chi cunī ji jā sa vāha squíncuu ní ley Moisés.

25 Sochi ndá nchivī ndá cā nación jā cándíja Jesús, chi ja nī ntetíñú ndá sá carta cuāhān nū ji jāá nduú cánuú squíncuu ji ni iin tūhun ñúcuán. Chi jā squíncuu ji cúu jā má cājí ji cūñu jā ní nsōcō nū ídolo ni nīñi ní quiti jéhné, de mā cācá ndī ji, ncachī ndá dē.

Jā ní ntiin ndá dē Pablo inī templo

26 Ñúcuán de nī jeca Pablo ndicúmī tēe ñúcuán cuāhān ndá dē nū quendō dē. De quivī téen nī nasáhá ndoo ndá dē maá dē nū yā. De nī nguivī Pablo inī templo jā cachī tūhun dē nū ndá sūtū nā quivī jīnu jā násáhá ndoo ndá dē maá dē de quīsíaha dē quiti jā sōcō tá iin iin dē nū yā.

27 De tá ja ñatin sínu dē ndihújā quivī jā ndúndoo ndá dē nū yā, de sava táhān dē hebreo jā vāji ichi Asia nī jinī nū Pablo jā íyó dē inī templo. De nī scáhān ndá dē ndihi nchivī ñúcuán, de nī ntiin ndá Pablo.

28 De nī ncana jee ndá: Ndá ní tēe nación maá ó Israel, cuāha núu ndá ní ndahá ní, chi tēe yáhá cúu jā jíca nuu ní cáhnú stéhēn dē nū ndācá nchivī, de cáhān dē sīquī nación ndācá ó jíin sīquī ley Moisés jíin sīquī templo yáhá. De mitan ja nī squivī dē jacū tēe griego inī templo ī yáhá, de súcuán nī stívī dē templo chi cáhān ley jā má cúu quivī nchivī incā nación jāá nsūú nchivī hebreo cúu, ncachī ndá.

29 Chi jondē tá ndéē Pablo inī Jerusalén nī jinī ndá tēe hebreo jā jíca dē jíin Trófimo, tēe ñuū Efeso. Chi nī jani inī ndá jā ní squivī Pablo tēe ñúcuán inī templo, de nsūú tēe hebreo cúu dē.

30 De ndihi nchivī ciudad ñúcuán nī ncuvaā. De nī ncutútú ji-ni, de nī ntiin ndá ji Pablo, de nī ntavā xēen ji dē inī templo. De nī nacasī ji-ni viéhé.

31 De cúnī ji jā cahñi ji Pablo nícu, sochi general, tēe cúñáhnú nū ndá soldado, nī nīhīn dē tūhun jā ndihi nchivī Jerusalén nī nenda ndá ji cúvaā ji.

32 De nī jeca general ndá soldado jíin capitán, de jínu ndá dē cuāhān dē nū íyó ndá nchivī cuāhā ñúcuán. De nī jinī nchivī jā ní nguenda general jíin ndá soldado, de nī jencuñi ndá ji jā cáni ji Pablo.

33 Ñúcuán de nī ntandēē-ni general, de nī ntiin dē Pablo. Ñúcuán de nī ncachī dē jā ná cúnuhñi Pablo jíin ū cadena. De nī jīcā tūhún general ndá nchivī ñúcuán nā tēe cúu Pablo, de nā cuāchi nī nsáhá dē.

34 Sá de ndá nchivī cuāhā ñúcuán nī ncana ji síin síin tūhun. De nduú ní ncúcáhnú inī dē nā cuāchi nī nsáhá Pablo sīquī jā cúvaā ndasí ndá ji, de nī ncachī dē jā ná quīhīn Pablo cuartel.

35 De tá nī nguenda ndá dē jíin Pablo escalera cuartel de nī jiso-ni ndá soldado dē cuāhān dē, chi nī nenda ndasí nchivī sīquī dē.

36 Chi ndihi nchivī níquīn ji soldado, de cána jee ndá ji: Ná cúu tēe jīñā, ncachī.

Jā ní ncāhān Pablo jēhē maá dē nū ndá nchivī

³⁷ De tá ja quívi ndá soldado jíin Pablo iní cuartel, de jíin tūhun griego nī ncāhān dē jíin general: ¿A cuāha ní tūhun jā cāhān sá iin tūhun jíin ní? ncachī dē. De nī ncāhān general: Jājāān, cúu cāhān nū yuhú griego túsaá.

³⁸ ¿A nsūú maá nú cúu tēe nación Egipto jā ní nenda sīquī gobierno quívi yātā túsaá? Chi tēe ñúcuán nī snénda dē cūmī mil tēe jā jáhñī ndīyi nī jēhēn dē jíin jondē nū ñuhun tíhá, ncachī general.

³⁹ Ñúcuán de nī ncāhān Pablo: Nduú chi tēe hebreo cúu sá, chi nī ncacu sá Tarso jā cúu ñuū cúñáhnú ndáñúú Cilicia. De sáhá ní favor cuāha ní tūhun jā cāhān sá jíin ndá nchivī yáhá, ncachī dē.

⁴⁰ De nī jēhe general tūhun jā cāhān dē, de nī jēcuñī ndeē Pablo nūū escalera. De nī nsáhá dē seña nūū nchivī ñúcuán jā ná cóo nañíí ji. De tá nī ncunañíí ji de nī ncāhān dē yuhú ndá máá dē jíin ndá ji jā cúu yuhú hebreo:

22

¹ Tātā, señor, mitan de cunini ndá ní tūhun jā cāhān sá jēhē maá sá jíin ní, ncachī dē.

² De nī jini ndá ji jā cāhān Pablo yuhú hebreo, de víhi cā nī ncunañíí ndá ji. De nī ncāhān Pablo:

³ Maá sá cúu ndija tēe ñuū ō hebreo, de nī ncacu sá ñuū Tarso ndáñúú Cilicia, sochi ciudad Jerusalén yáhá nī jahnu sá. De nī ncutūha sá escuela Gamaliel, de nī stéhēn dē ley jā ní jēhe yā nūū ndá ndīyi tatā ō. De nī ndihvī iní sá jā squíncuu vāha sá nūū Yāā Dios jondē jíin iní jíin ánō sá, tá cúu nūū sáhá ndá máá ní jíin ley mitan.

⁴ De nī nsáhá nāvāha sá ndá nchivī cándija tūhun Jesús, de jondē nī ncuu iní sá jā cuū ndihi ji nícu. De cúu tēe cúu ñahan nī ntiin sá ndá ji nī nchihī sá ji vecāa.

⁵ De sūtū cúñáhnú cā jíin ndācá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú iní ñuū ō, ndá máá dē cúu testigo jā súcuán nī nsáhá sá. De suni nī ntaji dē orden nūū sá jā cuāha sá nūū ndá tēe ñuū ō hebreo jā íyó Damasco. De cuāhān sá ñúcuán jā tiin sá ndá nchivī cándija nūū Jesús de quinasíaha sá ji ciudad Jerusalén yáhá de ndoho ji nícu.

Jā ní ncachī Pablo nāsa nī ndico cóo iní dē nūū Jesús

(Hch. 9.1-19; 26.12-18)

⁶ De nī nquehen sá ichi cuāhān sá, de nī ncuñatin sá yuhú ñúú Damasco cuāhān sá. De tá cahūxī ūū cúu de ichi andiví nī nquiji-ni iin luz jéndūtē ndasí nūū sá.

⁷ De nī ndicó cáva sá-ni nūū ñuhún, de nī jini sá iin tūhun jā cāhān: Saulo, Saulo, ¿nājēhē cúu jā sáhá nāvāha nú nduhū? ncachī.

⁸ Ñúcuán de nī ncāhān sá: ¿Ní iin cúu ní, Señor? ncachī sá. De nī ncāhān yā jíin sá: Maá nī cúu Jesús ñuū Nazaret, de jā sáhá nāvāha nú ndá nchivī cándija cúu jā sáhá nāvāha nú nduhū, ncachī yā.

⁹ De ndá tēe jā cuāhān jíin sá nī jinī ndija dē luz ñúcuán, de nī nchūhú ndá dē, sochi nduú ní jini dē nāsa nī ncāhān yā jíin sá.

¹⁰ Ñúcuán de nī ncāhān sá: Señor, ¿naá cúu jā cúnī ní jā sáhá sá túsaá? ncachī sá. Ñúcuán de nī ncāhān maá Jētohō sá: Nacōo, de quihīn nū Damasco, de ñúcuán íyó iin tēe jā cachī nūū nū naá cúu jā cúnī ní jā sáhá nú, ncachī yā.

¹¹ De sīquī jā jéndūtē ndasí luz ñúcuán de nī ncucuáá sá-ni nī nsáhá. De ndá tēe jā cuāhān jíin sá tiin ndá dē-ni cā ndahá sá nī nquívi sá Damasco.

¹² De ñúcuán ndeē iin tēe nání Ananías. De ndācá táhān ó hebreo jā ndeē ñúcuán cāhān jā tēe vāha cúu Ananías, chi vāha squíncuu dē ley Moisés.

¹³ De nī nquenda tēe ñúcuán vehe nūū ndeē sá, de nī ncāhān dē jíin sá: Hermano Saulo, ná nátūu tīnūú ní, ncachī dē. De nī natūu-ni nūū sá, de nī jinī sá nūū dē.

¹⁴ De nī ncāhān Ananías: Maá Yāā Dios ndá ndīyi tatā ō, ja nī nacāji yā ní tácuā cunī ní naá cúu jā cúnī yā jā sáhá ní, de cunī ní nūū maá Cristo Yāā ndāā, de cuni ní tūhun jā cāhān yā.

¹⁵ De nacani ní tūhun yā nūū ndihi nchivī ndācá jā ní jinī ní jíin jā ní jini ní.

¹⁶ De mitan de mā cúhuun iní ní túsaá. Nacuiñī ní, de cuenduté ní, de cāhān ndāhvī ní jíin maá Jētohō ō tácuā naquete yā ánō ní nūū cuáchi ní, ncachī dē jíin sá.

Jā ní ncachī Pablo nāsa nī ntetíñú Yāā Dios dē nūū nchivī ndá cā nación

17 De nī ndicó cóo sá nī nenda sá ciudad Jerusalén. De jícān táhvī sá inī templo de nī stéhēn yā iin jā ní jínī sá.

18 Chi nī jínī sá nūū yā, de nī ncāhān yā jínī sá: Ndíta-ni quee ñamā nū inī Jerusalén yáhá, chi mā cuétúhún nchivī yáhá tūhun nī jā nacani nú nūū ji, ncachī yā.

19 De nī ncāhān sá jínī yā: Nduú, Señor, chi cuetáhvī ndá ji sáán, chi ja jínī ndá ji nāsa tēe nī ncuu sá jā ní nguīvi sá ndihī vehe īī sinagoga nī ntiin sá ndācá nchivī cándija ji ní, de nī ncani sá ndá ji, de nī nchihi sá ji vecāa.

20 De suni jínī ndá ji jā quīvī jā ní jahnī ji Esteban, tēe nī nacani tūhun ní, de suni nī īīni sá quīvī ñúcuán, de nī jetúhún sá jā ní jīhī dē. Chi nī jito sá sahma ndá tēe jā ní jahnī Esteban, ncachī sá jínī yā.

21 De nī ncāhān yā: Cuáhán, chi maá nī tétíñú ndóhó jā quīhīn jīcá nú jondē nūū nchivī ndá cā nación nacani nú tūhun nī nūū ji, ncachī yā jínī sá, ncachī Pablo.

Jā ní īīni Pablo nūū general

22 De xihna nī nini vāha ndá ji jā cāhān dē. De tá nī ncāhān dē tūhun yáhá jā ní ncāhān yā jínī dē jā tetíñú yā dē quīhīn dē nūū nchivī ndá cā nación nacani dē tūhun yā, sá de nī ncana jee ndá ji: Ná cúu tēe jīñā. Nsūú tēe vāha cúu dē jā cutecū cā dē, ncachī ndá ji.

23 De súcuán cána cóhó ndá ji. De quísi ji sōō ji, de squénda ji ticāchāā ñuhun, de súcuán sáhá ndá ji chi quítī ndasí inī ji.

24 De nī ncachī general jā ná quívi Pablo inī cuartel. De nī ncachī dē jā ná stíchī ndá soldado Pablo jondē jínī cuarta ñii tácu cucáhnú inī general nā sīquī cúu jā ní nenda ndá nchivī ñúcuán sīquī dē.

25 De nī juhnī ndá dē Pablo tácu cuu cani ndá dē. De nī ncāhān Pablo jínī tēe cúu capitán jā īīni ñúcuán: ¿A íyó ley jā cani ní jínī cuarta ñii iin tēe nación Roma de tú ncháha ca cunī ní nā cuāchi nī nsáhá dē? ncachī dē.

26 De nī jini capitán tūhun yáhá, de nī nquee dē cuācachī dē nūū general: Cūndēhé ní nāsa sáhá ní jínī tēe yáhá, chi tēe nación Roma cúu dē, ncachī dē.

27 Ñúcuán de nī nguenda general nūū Pablo, de nī jīcā tūhún dē: Cachī tú maá jāndāā jā tēe nación Roma cúu nú, ncachī

dē. De nī ncāhān Pablo: Suu cúu ndija sá, ncachī dē.

28 De nī ncāhān tucu general: De nduhū chi cuāhā xūhún nī jēhe nī, de súcuán nī nduu nī sēhe nación Roma, ncachī dē. De nī ncāhān Pablo: Sochi sáán chi cúu sá maá tēe jā ní ncacu nación Roma, ncachī dē.

29 Ñúcuán de ndá jā cúnī jā sndóho dē nī ncujiyo-ni cuāhān. De saá-ni jondē general suni nī nchūhú dē chi nī stívī dē ley jā ní juhnī dē Pablo, chi nduú íyó vāha jā sáhá súcuán jínī tēe nación Roma.

Jā ní īīni Pablo nūū junta cúñáhnú cā táhán dē hebreo

30 De quívi tēen de cúnī general jā cucáhnú vāha inī dē nā sīquī cúu jā ní nenda ndá tēe hebreo sīquī Pablo. De nī ndají dē cadena jā núhnī Pablo. De nī ncachī dē jā cutútú ndācá sūtū cúñáhnú jínī ndācá tēe sáhá junta cúñáhnú cā. De nī ntavā dē Pablo, de nī jani dē nūū ndá tēe jā ní ncutútú.

23

1 Ñúcuán de nī nūcūndēhé vāha Pablo nūū ndá tēe jā ní ncutútú, de nī ncāhān dē: Ndá ní tátā, señor, sáán chi nijīn cúu ánō sá jā vāha ndāā jīca sá nūū Yāā Dios jondē mitan, ncachī dē.

2 Ñúcuán de Ananías, tēe cúu sūtū cúñáhnú cā, nī ncachī dē nūū tēe īīni ñatin nūū Pablo jā ná cātū maá yuhú dē.

3 De nī ncāhān Pablo jínī sūtū cúñáhnú cā ñúcuán: Yāā Dios chi sndóho yā níhín chi tēe stáhvī-ni cúu ní. Chi ndēe ní jā sáhá ndāā ní tiñu sá de tú nī stívī sá ley Moisés. ¿Túsaá de nā sīquī cúu jā cáchī ní jā cani dē sáán? Chi suu jīñā cúu jā stívī maá ní ley, ncachī dē.

4 De nī ncāhān ndá tēe īīni nūū dē ñúcuán: ¿Nājēhé cúu jā cāhān nāvāha nú jínī sūtū cúñáhnú cā jā sátíñú nūū Yāā Dios? ncachī ndá.

5 De nī ncāhān Pablo: Tátā, señor, nduú ní jínī sá jā sūtū cúñáhnú cā cúu dē. Chi tú ní jínī sá de mā cāhān sá súcuán nícu, chi cáchī nūū tūtū īī jā má cāhān nāvāha ó nūū tēe cúñáhnú inī ñuū ō, cáchī, ncachī dē.

6 De tá nī ncucáhnú inī Pablo jā sava dē cúu tēe grupo saduceo de sava cā dē cúu grupo fariseo, de nī ncāhān jee dē nūū junta: Ndá níhín tátā, maá sá cúu iin táhán grupo fariseo, chi cúu sá sēhe iin tēe fariseo.

Chi ñúhún inī sá jā nastécū yā ndīyi, de jā suu cúu jā cáhān ndá ní cuāchi sīquī sá, ncachī dē.

⁷ De tá nī ncāhān dē súcuán de nī ntetáhán ndá tēe fariseo jíin tēe saduceo jā sáhá junta. De nī ncusíin inī ndá.

⁸ Chi cáhān ndá tēe saduceo jā má nátecū ndīyi de ni nduú nā ángel yā íyó de ni ánō. Sochi tēe fariseo chi jétúhún dē ndinúnī tūhun yáhá.

⁹ De nī ncuvaā ndasí. De ñúcuán de nī nacuiñī sava tēe fariseo jā stéhēn ley Moisés, de nī ncāhān dē: Nduú ni iin cuāchi níhīn ndá sá sīquī tēe yáhá. Sanaā de nī ncāhān ndija iin ánō á iin ángel yā jíin dē, de mā sáhá níhin inī ō nūū Yāā Dios túsaá, ncachī ndá dē.

¹⁰ De nī ntetáhán ndasí ndá. De yúhú general jā scuáchi ndá Pablo de nī ncachī dē jā ná quívi ndá soldado tavā dē Pablo mähñú ndá, de ná ndívi dē inī cuartel.

¹¹ De jacuāā ñúcuán nī nguenda-ni Jētohō ō nūū dē, de nī ncāhān yā jíin dē: Pablo, sáhá ndeé inī nū, chi tá-ni nī nacani nú tūhun nī inī Jerusalén yáhá, suni súcuán cánuú quīnacani nú tūhun nī jondē Roma, ncachī yā.

Jā ní squétáhán ndá ji tūhun jā cahnī ji Pablo

¹² De tá nī ncunijīn de nī ncutútú cuāhā ndá tēe hebreo de nī squétáhán ndá tūhun. De nī ncāhān téyíi ndá jā má cājí cuitī ndá de ni mā cōhó cuitī ndá de tú mā cáhñī ndá Pablo xihna cā.

¹³ De víhí cā ūū xico tēe hebreo nī ncāhān téyíi ndá tūhun yáhá.

¹⁴ De nī jēhēn ndá nūū ndá sūtū cúñáhnú jíin nūū ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nūū nchivī hebreo, de nī ncāhān ndá jíin tēe ñúcuán: Nī ncāhān téyíi ndá sá jā má cājí cuitī ndá sá de tú mā cáhñī ndá sá Pablo xihna cā.

¹⁵ Túsaá de ndá máá ní jíin ndá cā tēe sáhá junta cúñáhnú cā, cuácāhān ndá ní jíin general jā ná távā dē Pablo cuēē dē jíin nūū junta teēn, chi cachī ní jā cúnī ndá ní jā stíchī vāha cā ndá ní dē. De ná cōo tūha ndá sá jā cahnī sá dē ichi, ncachī ndá.

¹⁶ Sochi sēhe yíi cuāha Pablo nī jini ji jā súcuán nī squétáhán ndá tūhun. De nī jēhēn ji cuartel, de nī ncachī tūhun ji nūū Pablo.

¹⁷ De nī ncana Pablo iin tēe cúu capitán, de nī ncāhān dē: Cueca ní sūchí yáhá quíhīn ní jíin ji nūū general, chi íyó iin tūhun cachī tūhun ji nūū dē, ncachī dē.

¹⁸ De capitán nī jeca dē ji cuāhān ji jíin dē nūū general, de nī ncāhān dē: Pablo, tēe yíhí vecāa, nī ncana dē sāán nī ncāhān dē jíin sá jā quisiáha sá sūchí yáhá nūū ní, chi íyó iin tūhun cāhān ji jíin ní, ncachī dē.

¹⁹ De nī ntiin general ndahá ji de cuāhān dē jíin ji iin lado, de nī jīcā tūhún yuhú dē ji: ¿De nā tūhun cāhān nū jíin nī cúnī nū? ncachī dē.

²⁰ De nī ncāhān ji: Ndá tēe hebreo nī squétáhán ndá dē tūhun jā cāhān dē jíin ní jā teēn tavā ní Pablo quíhīn dē nūū ndá tēe sáhá junta cúñáhnú cā, chi cāhān ndá dē jíin ní jā cúnī dē jā stíchī vāha cā dē Pablo.

²¹ Sochi mā cándíja ní, chi víhí cā ūū xico dē cundetū yuhū dē ichi. Chi nī ncāhān téyíi ndá dē jā má cājí cuitī dē de ni mā cōhó dē de tú mā cáhñī ndá dē Pablo, ncachī ndá dē. De mitan ja ndétu dē jā cuāha ní tūhun jā quíhīn Pablo nūū junta, ncachī ji.

²² De nī ncāhān general jíin ji jā ni iin nūū mā cāchí ji jā súcuán nī ncachī tūhun ji nūū dē, de nī natajī dē ji cuānohōn ji.

Jā ní ntají general Pablo cuāhān dē nūū Félix, tēe cúu gobernador

²³ Ñúcuán de nī ncana general ūū capitán, de nī ncachī dē jā sáhá tūha dē ūū ciento soldado jā jíca jéhé jíin ūū xico ūxī soldado jā yósō caballo jíin ūū ciento soldado jā yíndahá lanza. Chi cahīn jacuāā ñúcuán quee ndá dē quíhīn dē jíin Pablo jondē ciudad Cesarea.

²⁴ De nī ncachī dē jā suni sáhá tūha dē iin caballo jā cosō Pablo. De coto vāha ndá dē Pablo quíhīn ndá dē jíin dē jondē nūū Félix, tēe cúu gobernador.

²⁵ De nī ntee dē iin carta, de súcuán cāhān:

²⁶ Maá sá cúu Claudio Lisias, de tēe sá carta yáhá cuēē nūū ní, señor Félix, gobernador cúñáhnú. ¿Nā tāhvī ní cúu?

²⁷ De mitan de cāchī tūhun sá nūū ní jā nchivī hebreo nī ntiin ndá ji tēe yáhá. De ja ñatin cahnī ndá ji dē nícu, sochi nī scácu sá dē jíin ndá soldado, chi nī jinī sá jā tēe nación Roma cúu dē.

28 De nī jani sá dē nūū junta ndá máá ji, chi cúnī sá cucáhnú inī sá nā cuāchi cáhān ndá ji sīquī dē.

29 De nī jinī sá jā sīquī ley ndá máá ji cúu jā cáhān ji cuāchi sīquī dē, sochi nduú ní nīhīn sá ni iin cuāchi sīquī dē jā cuū dē á jā quihi dē vecāa.

30 De nī nīhīn sá tūhun jā ní squétáhán sava tēe hebreo tūhun jā cahñī ji dē, de jā ñúcuán cúu jā ní ntetínú ñamā sá dē cuēē dē nūū ní. De suni ja nī ncachī sá nūū ndá nchivī jā cáhān cuāchi sīquī dē jā ná cuēē ji nūū ní de jīñā cáhān ji cuāchi dē nūū ní de tú nā cuāchi dē. Ja nī ncuu nī ncāhān ō, tátā, ncachī carta.

31 De ndá soldado nī jeca ñuú dē-ni Pablo cuāhān ndá dē jondē ñuū Antípatris tá cúu nūū ní ndacu general.

32 De quīvī téēn nī ndicó cóo-ni ndá soldado jā jíca jéhé cuānohōn jondē cuartel, de maá-ni cā soldado jā yósō caballo cúu jā ní jēhēn jín Pablo.

33 De nī nquenda ndá Cesarea. De nī jēhe ndá carta nūū gobernador, de suni nī nsiáha ndá Pablo nūū dē.

34 De nī ncahvi gobernador carta ñúcuán. De nī jīcā tūhún dē nā ñuū Pablo, de nī jinī dē jā tēe ndáñuū Cilicia cúu dē.

35 De nī ncāhān dē: Ná quíji ndá tēe jā cáhān cuāchi sīquī nū. Ñúcuán de cunini vāha nī tūhun cáhān nū, ncachī dē. De nī ncachī dē jā ná quíndasī Pablo inī palacio ndīyi rey Herodes.

24

Jā ní nacani Pablo tūhun maá dē nūū gobernador Félix

1 De nūū úhūn quīvī de nī nquenda maá sūtū cúñáhnú cā Ananías jín sava tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nūū táhán dē hebreo jín iin tēe jā cúu abogado jā nání Tértulo. De nī nquīvi ndá nūū gobernador jā cáhān ndá cuāchi sīquī Pablo.

2 Ñúcuán de nī ncana gobernador Pablo. De nī nquijéhé Tértulo cáhān dē cuāchi Pablo nūū gobernador: Señor gobernador, sīquī jā vāha tēe cúu ní cúu jā vāha nañíi-ni íyó ndá sá mitan, de sīquī jā ndíchi ní de vāha tátúnī ní cúu jā vāha íyó nación.

3 De ná cútahvī sá chi níni íyó vāha ndācā-ni lugar sáhá ní, señor Félix.

4 De mitan chi nduú cúnī sá jā snāá sá tiempo ní, sochi cáhān ndáhvī sá jín ní jā sáhá ní tūhun māñī inī jā cunini ní iin tūhun lulí-ni jā cáhān sá jín ní.

5 Chi nī jinī ndá sá jā maá tēe ndúcuéhé cúu tēe yáhá, chi sáhá dē jā cánāá ndá táhán sá hebreo ní cáhnú ñayíví. Chi maá dē cúñáhnú nūū ndá nchivī jā scuáha tūhun tēe nání Jesús jā ní jahnu ñuū Nazaret.

6 De suni ja ndúcú dē jā jondē templo stívī dē nícu, de nī ntiin ndá sá dē. De cúnī ndá sá jā sáhá ndāá sá jín dē nícu tá cúu nūū cáhān ley ndá sá.

7 Sochi nī nquenda-ni general Lisias, de nī ncandēē xēēn dē-ni tēe yáhá nūū ndá sá.

8 De nī ncachī dē jā ná quíji ndá sáán jā cáhān cuāchi sīquī Pablo nūū ní. De mitan de cuu stíchī maá ní dē de jín tūhun jā cáhān maá dē de cunī ní nāsa íyó ndá cuāchi dē jā cáhān sá sīquī dē, ncachī Tértulo.

9 De suni nī ncāhān ndá cā tēe jā cuāhān dē jín: Súcuán íyó ndija cuāchi dē, ncachī ndá.

10 Ñúcuán de nī nsáhá gobernador seña nūū Pablo jā ná cáhān dē, de nī ncāhān dē: Ja jínī sá ja nī ncuu cuāhā cuíyā cúu ní gobernador inī nación yáhá, de jā ñúcuán cúu jā cúsiī inī sá jā maá ní sáhá ndāá tíñu sá.

11 De maá ní chi cuu nanducú vāha ní de cunī ní jā cáta ncáá úxī ūū-ni quīvī cúu mitan jondē jín jā ní jēhēn sá Jerusalén jā ní jēchiñúhún sá Yāa Dios.

12 De nduú ní ntétáhán cuitī sá jín ni iin nchivī, de ni nduú ní snénda sá nchivī ni inī templo ni inī ndá vehe īī sinagoga ni inī ciudad.

13 De ni iin cuāchi jā cáhān ndá dē sīquī sá, mā cúu cuitī sáhá ndāá dē jā ní nsáhá sá.

14 Sochi yáhá cúu jā cáchī ndāá sá nūū ní jā Yāa Dios ndīyi tatā sá cúu jā chíñúhún sá, de suu cúu maá Jesucristo. De tūhun yáhá-ni cúu jā cáhān dē jā tūhun jeé cúu, sochi tíñu néhén cúu, cáchī dē. Sochi cándija sá ndācá tūhun yósō nūū tutū ley Moisés jín nūū tutū jā ní ntee ndá tēe jā ní nacani tūhun yā jondē janahán.

15 De suni inuú-ni ñúhún inī sá jín ndá dē jā sáhá Yāa Dios jā natecū ndá ndīyi, cúu nchivī jā sáhá vāha cúu nchivī jā sáhá nēhén.

16 De jā ñúcuán cúu jā níní ndíhvī inī sá sáhá sá ndācá tiñu váha tácuá cusī inī ánō sá jāá nduú nā cuāchi sá de mā cúcanoō sá nū Yāā Dios jíin nū nchivī.

17 De nī jica nuu sá jacū cuīyā ndá cā nación, de sá de nī nenda sá ciudad Jerusalén nī jēnasiáha sá xūhún jā ní jinī mānī nchivī ndá cā nación jā cuu táhán sá ñúcuán. De suni nī nenda sá jā sōcō sá quiti nū Yāā Dios.

18 De juni íyó sá inī templo jā ní nsáhá sá tá cúu nū cáhān ley jā ndundoo nchivī nū yā de sōcō sá quiti nū yā, de jacū táhán sá hebreo jā vāji jondē Asia nī jinī ndá dē nū sá inī templo. Sochi nduú ní íyo cuāhā nchivī jíin sá, de juni nduú ní ncúvaā jī.

19 ¿De nūcu nduú ní nquíji ndá máá dē yáhá jā cāhān dē cuāchi sīquī sá de tú nī jinī dē jā íyó cuāchi sá?

20 A ndá tēe yáhá ná cáchī dē de tú nā cuāchi nī nīhīn ndá dē sīquī sá tá nī íyo sá nū junta cúñáhnú cā ndá táhán sá hebreo.

21 A sanaā de yáhá-ni cúu cuāchi jā cuu nīhīn dē sīquī sá, chí tá nī íñi sá nū junta ndá dē de nī ncāhān jee sá: Cándíja sá jā nastécū yā ndá ndíyi, de jā suu cúu jā cáhān ní cuāchi sīquī sá mitan, ncachī sá, ncachī Pablo.

22 De ja jíin vāha Félix nāsa cándíja nchivī jā chíñúhún Cristo. De tá nī jinī dē tūhun jā cáhān Pablo de nī nsínu dē-ni junta, de nī ncāhān dē: Jondē ná quíji general Lisias sá de cātūhún vāha cā ni sīquī tiñu yáhá, ncachī dē.

23 De nī ncachī dē nū capitán jā ná cóto vāha dē Pablo, sochi ná cuāha dē tūhun jā caca nuu Pablo jacū, de mā cāsī dē de tú vāji táhán Pablo jā cāhān jī jíin dē á jā chindeé jī dē.

24 De nī ncuu jacū quīvī, de nī nenda Félix jíin ñasíhī dē Drusila, de ñahan hebreo cúu ña. De nī ncana dē Pablo tácuá cunini dē nāsa cúu tūhun jā candíja ó Jesucristo.

25 De nī ncāhān Pablo jíin dē jā cánuú jā sáhá ó tiñu ndāā de cāhnū vāha ó maá ó. De suni nī nacani dē jā quīvī sándihī de sáhá ndāā Yāā Dios tiñu ndivīi nchivī nāsa nī nsáhá ndá jī. De nī nchūhú Félix de nī ncāhān dē: Mitan de cuāhán, de tá iin quīvī núne nī de cana tucu nī ndóhó quíji nú, ncachī dē.

26 De cúnī dē jā cuāha Pablo xūhún cuu maá dē de siáā dē-ni Pablo nícu. Jā ñúcuán cúu jā quéhén vuelta nī ncana dē Pablo nī natúhún ndúū dē.

27 De tá nī ncuu ūū cuīyā de sá de nī nsāma Félix de nī nūcuīñī Porcio Festo. De cúnī Félix jā ná cúsiī inī nchivī hebreo jíin dē, de jā ñúcuán cúu jā ní squéndō dē Pablo vecāa.

25

Jā ní íñi Pablo nū Festo

1 De cáta ncáá únī-ni quīvī jā ní nquīvi Festo cúu dē gobernador de nī nquee dē inī ciudad Cesarea cuāhān dē ciudad Jerusalén.

2 De ndācá sūtū cúñáhnú jíin ndācá tēe cúñáhnú nū nchivī hebreo, nī nguenda ndá nū Festo, de nī ncāhān ndá cuāchi sīquī Pablo.

3 De nī ncāhān ndāhvī ndá jíin Festo: Sáhá ní favor natetíñú ní Pablo ná ndíji dē yáhá, ncachī ndá. De sūcuán nī ncāhān ndá, chí ja nī squétáhán ndá tūhun jā cahnī ndá Pablo ichi.

4 Sochi nī ncāhān Festo: Pablo chí ja yíndasī vāha dē Cesarea, de nduhū chí ja ñatin quīnohōn ni.

5 De ndá ndóhó jā cúñáhnú quīhīn iin ncáá ó, de ñúcuán cāhān nū cuāchi dē de tú íyó cuāchi dē, ncachī dē.

6 De nī íyo dē ñúcuán tá ūnā á ūxī-ni quīvī, de nī nenda dē Cesarea. De quīvī téen nī nūcundeē dē mesa nū sáhá ndāā dē tiñu, de nī ndacu dē jā ná quíji Pablo.

7 De ja íñi ndá tēe hebreo jā ní nquíji ciudad Jerusalén. De tá nī nguenda Pablo de nī jicó ndúū ndá Pablo, de nī nquijéhé ndá sáhá tūhún nāvāha ndá sīquī dē. Sochi nduú ní ncúndéé ndá jíin tūhun tūhún.

8 De nī ncāhān Pablo jēhē maá dē: Nduú ní nsáhá sá ni iin cuāchi sīquī ley ndá táhán sá hebreo ni sīquī templo ni sīquī rey cúñáhnú cā nación Roma, ncachī dē.

9 De sīquī jā cúnī Festo jā cusī inī nchivī hebreo jíin dē de nī ncāhān dē jíin Pablo: ¿A nduú cúnī nū cōhōn jondē Jerusalén, de ñúcuán sáhá ndāā ni tiñu nú? ncachī dē.

10 De nī ncāhān Pablo: Mitan ja íñi sá inī vehe tíñú nū tátúnī ley maá rey cúñáhnú cā, de yáhá cúu nū cánuú jā cundaā tiñu

sá. De maá ní chi ja jínī vāha ní jāá nduú ní nsáhá sá ni iin cuāchi sīquī táhán sá hebreo.

11 Chi tú ní nsáhá sá iin cuāchi xeēn jā cánuú jā cuū sá de vātu-ni cuū sá túsaá. Sochi tú nduú íyó ndāā tūhun jā tēe cuāchi ndá tēe yáhá sīquī sá de ni iin tēe mā cūú nasiáha dē sáán jā quínohōn sá nūū táhán sá Jerusalén. Túsaá de cúnī sá jā quīhīn sá nūū maá rey cúñáhnú cā jā íyó Roma de maá dē ná sáhá ndāā tiñu sá, ncachī dē.

12 De nī natúhún Festo jíin ndá cā táhán ndíso tíñú jíin dē. De nī ncāhān dē jíin Pablo: Ja nī ncāhān nū jā quīhīn nū nūū maá rey cúñáhnú cā jā sáhá ndāā dē tiñu nū cúnī nū. De cuu de quīhīn nū túsaá, ncachī dē.

Jā ní tñi Pablo nūū rey Agripa

13 De nī ncuu jacū quīvī, de nī nquenda rey Agripa jíin Berenice jondē ciudad Cesarea jā cuándēhé dē Festo.

14 De quéhén quīvī nī íyo ndúū dē ñúcuán. De nī nacani Festo tūhun Pablo nūū rey ñúcuán, chi nī ncāhān dē: Félix, tēe nī ncuu gobernador, nī sndóo dē iin tēe yíhí vecāa yáhá.

15 De tá nī jēhēn sá Jerusalén de ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nūū nchivī hebreo nī nquenda ndá dē nūū sá cāhān ndá dē cuāchi sīquī tēe yáhá, de cúnī ndá dē jā ná cūū tēe yáhá.

16 De nī ncachī sá jíin ndá dē jāá nduú nā costumbre tēe Roma jā cahnī dē súcuán-ni iin tēe chi jondē cuiñi dē jíin ndá tēe jā cāhān cuāchi sīquī dē, tácuā cāhān dē jēhē maá dē de cundaā á íyó cuāchi dē á nduú, ncachī sá.

17 Ñúcuán de tūtú nī nquenda ndá ji yáhá. De quīvī téen de nduú ní ncúcuéé sá jā cundeē sá vehe tíñú jā sáhá ndāā sá tiñu ñúcuán, de nī ncachī sá jā ná quíji tēe jā yíhí vecāa.

18 De íñi ndá nchivī jā cāhān cuāchi sīquī dē. De nī jani inī sá jā cāhān ji iin cuāchi xeēn sīquī tēe ñúcuán nícu, de nduú.

19 Chi vāchi sīquī nāsa cándija ndá máá ji-ni cúu, jíin sīquī iin tēe nání Jesús, sochi ja nī jihī dē, de cāchī Pablo jā ní natecū ndija dē.

20 De nduú ní ncúcáhnú cuitī inī sá nāsa sáhá ndāā sá tiñu ñúcuán. De nī jīcā tūhún

sá Pablo de tú cúnī dē quīhīn dē Jerusalén de ñúcuán cundaā tiñu dē.

21 Sochi Pablo nī ncachī dē jā cúnī dē quīhīn dē nūū rey Augusto jā cúu rey cúñáhnú cā nación Roma, de ñúcuán sáhá ndāā rey tiñu dē. De nī ncachī sá jā ná quíhi dē vecāa jondē tetíñú sá dē quīhīn dē nūū rey ñúcuán, ncachī Festo.

22 Ñúcuán de nī ncāhān Agripa jíin Festo: De saá-ni sáán suni cúnī sá jā cunini sá tūhun cāhān tēe ñúcuán, ncachī dē. De nī ncāhān Festo: Teēn de cunini ní jā cāhān dē túsaá, ncachī dē.

23 De quīvī téen de nī nquenda Agripa jíin Berenice. De yíñuhún nī nquīvi dē inī vehe tíñú jíin ndá general jíin ndá tēe cúñáhnú inī ciudad. De nī ncachī Festo jā ná quíji Pablo.

24 De nī ncāhān Festo: Cāhān sá jíin ní, señor rey Agripa, jíin ndihi ndá ní jā ní nquenda ní yáhá. Yáhá cúu tēe jā ní nenda ndācá táhán dē hebreo sīquī dē, cúu nchivī Jerusalén de saá-ni nchivī hebreo ciudad Cesarea yáhá, de cúsa maá jā cāhān ndá ji jāá nduú íyó vāha jā cutecū cā dē.

25 Sochi jáni inī maá sá jā nduú ni iin cuāchi xeēn ní nsáhá dē jā cuū dē. De nī ncachī dē jā cúnī dē quīhīn dē nūū rey cúñáhnú Augusto, de ñúcuán cundaā tiñu dē. De ñúcuán cúu jā ní ncachī sá jā tetíñú sá dē quīhīn dē nūū rey ñúcuán.

26 De nduú cúcáhnú inī sá nā cuāchi dē tee sá nūū tutū jā quīhīn jíin dē nūū rey cúñáhnú cā, chi nduú níhīn sá ni iin cuāchi dē. De jā ñúcuán cúu jā ní ntavā sá dē nūū ndá ní, de cánuú cā nūū maá ní, señor rey Agripa. De stíchī vāha maá ní dē tácuā cucáhnú inī sá nāsa tee sá carta quīhīn.

27 Chi cúcanōo sá jā tetíñú sá iin preso quīhīn de tú mā cāchī tūhun sá nā cuāchi ní nsáhá dē, ncachī dē.

26

Jā ní ncāhān Pablo jēhē maá dē nūū rey Agripa

1 De nī ncāhān rey Agripa jíin Pablo: Mitan de cuu cāhān nū tūhun maá nú, ncachī dē. De nī scāā Pablo ndahá dē, de súcuán nī ncāhān dē:

2 Señor rey Agripa, cúsi inī sá mitan jā cuu nacani sá nūū ní jāá nduú íyó ndāā

ndācá cuāchi jā cāhān táhán ó hebreo sīquī sá.

³ Chi ja jínī vāha maá ní ndācá costumbre táhán ó hebreo jíin ndācá tūhun jāá nduú quétáhán jā jáni inī ji. De jā ñúcuán cúu jā cāhān ndāhvī sá jíin ní jā cune cáhnú inī ní cunini ní ndá tūhun yáhá jā cāhān sá jíin ní.

Jā ní nacani Pablo nāsa nī nsāhá dē tá ncháha ca ndicó cóo inī dē nūū Jesús

⁴ Ja jínī ndācá táhán ó hebreo nāsa nī nsāhá sá jondē tá lulí sá, tá nī ndeē sá māhñú ndá ji inī ñuū sá jíin inī Jerusalén.

⁵ De tú cúnī ndá máá dē jā cachī ndāā dē, de ja jínī ndá dē jā jondē lulí sá nī iyo sá nūū grupo fariseo. De vījín cā cúu grupo ñúcuán nsūú cā ndá cā grupo táhán ó hebreo sīquī jā cāhān nīhin cā jā squíncuu ó ley.

⁶ De ñúhún inī sá tūhun jā ní nquee yuhú Yāā Dios nūū ndīyi tatā ō jā nastécū yā ndīyi, de tūhun ñúcuán-ni cúu jā ní ntee dē cuāchi sīquī sá.

⁷ Chi maá ó jā cúu ó tatā ndihúxī ūū sēhe Israel jā cúu ó nchivī hebreo, chi ñúhún inī ō tūhun jā ní nquee yuhú yā jā nastécū yā ndīyi. De jā ñúcuán cúu jā nduú ñuú chíñúhún ndasí ó Yāā Dios de sátíñú ó nūū yā. De sīquī jā inuú-ni ñúhún inī sá jíin ndá táhán ó hebreo cúu jā cāhān maá ji cuāchi sīquī sá, chi nācani sá tūhun jā natecū ndīyi, señor rey Agripa.

⁸ ¿De á mā cūú nastécū Yāā Dios ndīyi jáni inī ndá ní, á naá cúu?

Jā ní nacani Pablo nāsa nī nsāhá nāvāha dē nchivī cándija

⁹ De maá sá chi nī jani inī sá jā cúnī jā nenda sá contra sīquī ndá nchivī cándija Jesús, Yāā jā ní jahnu ñuū Nazaret.

¹⁰ De suni súcuán nī nsāhá sá inī Jerusalén, chi nī nīhīn sá orden nūū ndācá sūtū cúñáhnú, de nī nchihī ndasí sá nchivī cándija yā vecāa. De suni nī jetúhún sá tá nī jahnī nchivī ndá ji.

¹¹ De quéhén vuelta nī sndóho sá ndá ji inī ndá vehe īī sinagoga, de nī nsāhá sá fuerza jā ná sndóo ji tūhun Jesús. De nī nquītī ndasí inī sá nī jinī sá ndá ji, chi jondē ndá nchivī cándija jā íyo ñuū jīcá nī nsāhá nāvāha sá ji.

Jā ní nacani tucu Pablo nāsa nī ndicó cóo inī dē nūū Jesús

(Hch. 9.1-19; 22.6-16)

¹² De nī nīhīn sá orden nūū ndá máá sūtū cúñáhnú jā quihīn sá Damasco jā sáhā nāvāha sá ndá nchivī cándija nícu.

¹³ De cahūxī ūū cúu de ñúhún sá ichi cuāhān sá, señor rey. De nī jinī sá iin jā jéndūtē nī nquiji ichi andiví. De nī jéndūtē-ni ní nūū sá jíin ní nūū ndá tēe jā cuāhān sá jíin, de jéndūtē cā nsūú cā ncandīi.

¹⁴ De ndihi ndá sá nī ndicó cáva-ni nūū ñúhún. De nī jinī sá iin tūhun jā ní ncāhān yuhú hebreo: Saulo, Saulo, ¿nājēhē cúu jā sáhā nāvāha nú nduhū? Chi jā sáhā nú súcuán cúu modo stīquī jā jáñū yātá tī punta garrocha, de suu cúu jā stácuéhé tī maá tī, ncachī.

¹⁵ Ñúcuán de nī ncāhān sá: ¿Ní iin cúu ní, Señor? ncachī sá. De ñúcuán de nī ncāhān maá Jētohō sá: Maá nī cúu Jesús, de jā sáhā nāvāha nú ndá nchivī cándija cúu jā sáhā nāvāha nú nduhū.

¹⁶ De mitan de nacōo de cuiñi nú, chi nī nguenda nī nūū nú tácuca canī nī ndóhó jā sáhā nú tiñu cúnī ni de nacani nú jā ní jinī nū mitan jíin jā stéhēn cā ni nūū nū ndá quivī quiji.

¹⁷ De scácu nī ndóhó nūū ndācá táhán nú hebreo jíin nūū nchivī ndá cā nación. Chi tetíñú nī ndóhó jā quihīn nū nacani nú tūhun nī nūū nchivī ndá cā nación.

¹⁸ De tetíñú nī ndóhó quihīn nū nūū ji, chi modo jā nacune nú tīnūú ji cúu jā stéhēn nū tūhun nī nūū ji de jīcūhun inī ji. De tú candija ji nduhū de mā cācá cā ji nūū neē, chi sa caca ji jíin luz ni. De mā quihí cā ji ndahá tāchī cúñáhnú jā cúu Satanás, chi sa nduhū cuniquīn ji. De tetíñú nī ndóhó quihīn nū nūū ji tácuca candija ji nduhū de cune cáhnú inī ni nūū cuāchi ji. Ñúcuán de inuú-ni nīhīn ji tāhvī ji jíin ndá cā nchivī jā ní nacāji nī, ncachī yā jíin sá.

Jā ní nacani Pablo nāsa nī jetáhvī dē tūhun jā ní ncāhān yā jíin dē

¹⁹ De jā ñúcuán cúu jāá nduú ní nsáhā nīhin inī sá tá nī nquiji yā ichi andiví nī ncāhān yā jíin sá, señor rey Agripa.

²⁰ Chi sa nī jetáhvī sá, de nī nacani sá tūhun yā, xihna cā nūū nchivī ñuū Damasco de sá de nūū nchivī ciudad Jerusalén jíin ní

región Judea de saá-ni nūū nchivī ndá cā nación. De nī nacani sá tūhun nūū ji jā ná nacani inī ji sīquī cuáchi ji, de ná nándicó cóo inī ji nūū Yāa Dios, de ná sáhá ji tiñu váha jā stéhēn ji jā ní nacani inī ji sīquī cuáchi ji.

²¹ De jā sīquī jā nacani sá tūhun yáhá nūū ndá ji cúu jā ní ntiin ndá táhán ó hebreo sáán inī templo, chi cahnī ji sáán cúnī ji nícu.

²² Sochi nī nchindeé nī nchituu Yāa Dios sáán, de jā ñúcuán cúu jā íñi ñihin sá jondē mitan nacani cáji sá tūhun yā nūū ndá nchivī cúñáhnú jíin jāá nduú. Chi nduú chísó sá ni iin cā tūhun sīquī tūhun jā ní nacani Moisés jíin ndá cā tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán.

²³ Chi nacani sá tá-ni nī nacani ndá dē tūhun Cristo, Yāa jā ní jani Yāa Dios jā scácu yóhó. Chi nī nquee ndaā jā ní nacani ndá dē jā cánuú ndoho yā jondē cuū yā, de xihna cā maá yā nī natecū nsūú cā ndá cā ndīyi, sá de nī stéhēn cáji yā nūū nchivī jā scácu yā ji, cúu nchivī nación maá ó Israel jíin nchivī ndá cā nación, ncachī Pablo.

Jā ní nducú ndéé Pablo jā scándíja dē tūhun yā Agripa

²⁴ De súcuán nī ncāhān Pablo jēhē maá dē, de nī ncāhān jee Festo: Cāhān naā nū, Pablo, chi sīquī jā ní scuáha ndasí nú de ndúcú nducuéhé nú, ncachī dē.

²⁵ Sochi nī ncāhān Pablo: Nduú nducuéhé sá, señor Festo, chi sa íyó cáji inī sá jā cāhān cáji sá ndācá tūhun yáhá.

²⁶ Chi maá rey Agripa ja jíin vāha dē ndācá tiñu jā ní ncuu jā ní nacani sá. De nduú yúhú sá cāhān sá ndá tūhun yáhá, chi jíin sá jā jíin vāha dē ndācá tūhun jā cāhān sá yáhá, chi nduú jica yuhū ndá tūhun yáhá.

²⁷ Señor rey Agripa, ¿á cándíja ní ndācá tūhun jā ní ntee ndá tēe jā ní nacani tūhun yā jondē janahán? Nduú chi jani inī sá jā cándíja ní, ncachī Pablo.

²⁸ Ñúcuán de nī ncāhān Agripa jíin Pablo: ¿A jani inī nū jā jíin jacū-ni tūhun jā ní ncāhān nū de candíja nī nūū Cristo sáhá nú? ncachī dē.

²⁹ De nī ncāhān Pablo: Vísó jacū-ni tūhun á cuāhā sochi jíicān táhvī sá nūū Yāa Dios jā ná cándíja ndá ní jíin ndācá cā nchivī jā níni tūhun jā cāhān sá mitan de nduu ndá ní tá nūū cúu maá sá, sochi nduú cúnī sá

jā cunuhnī ndá ní jíin cadena tá cúu nūū núhnī sá mitan, ncachī dē.

³⁰ De tá nī jíinu nī ncāhān Pablo ndācá tūhun yáhá de nī nacuiñi rey jíin gobernador jíin Berenice jíin ndá cā tēe cúñáhnú jā íyó jíin dē.

³¹ De nī ncujiyo ndá dē iin lado, de nī natúhún síin ndá máá dē: Juni iin cuáchi nduú ní nsáhá tēe yáhá jā cuū dē á jā quihi cā dē vecāa, ncachī ndá dē.

³² De nī ncāhān Agripa jíin Festo: Cuu siāā ní tēe yáhá nícu de tú nduú ní ncachī dē jā quihīn dē nūū rey cúñáhnú cā nación Roma, ncachī dē.

27

Jā ní nteitíñú ndá dē Pablo cuāhān dē ciudad Roma

¹ De nī ncundaā jā quihīn ndá sá jíin Pablo jíin barco jondē nación Italia. De Pablo jíin sava cā tēe jā yíhi vecāa nī nquivi ndá dē ndahá iin capitán nání Julio jā quisiáha dē ndá tēe ñúcuán jondē Italia, de Julio cúu iin táhán grupo soldado jā nání Augusto.

² De nī nquivi ndá sá inī iin barco jā váji puerto Adramitio, de barco ñúcuán quihīn ndācá puerto jā íyó región Asia. De suni cuāhān Aristarco jíin sá, de tēe ñuū Tesalónica ndáñúū Macedonia cúu dē.

³ De quivī téen nī nquenda ndá sá puerto Sidón. De Julio nī ncundáhvī inī dē Pablo, de nī jēhe dē tūhun jā quíndehé Pablo amigo dē tácuca chindeé ji dē.

⁴ De ñúcuán nī nquee tucu ndá sá jíin barco. De sīquī jā ñihin yíhi tāchī de nduú ní ncúu quihīn ndāā barco, de nī ntee xíin ndá sá cuāhān sá jíin barco xíin isla Chipre jā ñúhún mähñú ndute. De nī ndōo lado ndahá sátín sá.

⁵ De nī nchāha sá yuhú mar Cilicia jíin Panfilia cuāhān sá. Sá de nī nquenda ndá sá ñuū Mira jā cúu ndáñúū Licia.

⁶ De ñuū ñúcuán nī ñihin capitán incā barco jā váji ichi Alejandría jā quihīn ichi Italia, de nī ncachī dē jā ná quivi ndá sá inī barco ñúcuán.

⁷ De cuāhā quivī nī ñuhun ndá sá ndute, chi cuéé nī jica barco sīquī jā cáni tāchī ichi nūū. De jā fuerza-ni nī nquenda ndá sá yuhú ñuū Gnido. De nduú ní jēhe tāchī

tūhun jā quihīn ndāa barco, de nī nchāha ndá sá ñatin xiín ñuū Salmón jā íyó isla Creta, tácu quisāhvi ndá sá nūū tāchī.

⁸ De nī nducú ndéé ndasí tēe scáca barco. De ñatin-ni yuhú nduté nī nchāha ndá sá xiín Creta, de nī nquenda ndá sá iin lugar nūū nání Buenos Puertos. De ñatin-ni ñúcuán íyó ñuū Lasea.

⁹ De sīquī jā cuéé ndasí nī jica barco de ja ñatin quijéhé tiempo vījin, de vījín jica barco ndá tiempo ñúcuán de sanaā de coo tūndóhó nūū mar. De nī ncāhān nīhin Pablo jíin ndá dē:

¹⁰ Tātā, jíin sá jā vījín ndasí coo viaje yáhá, de quiji iin tūndóhó sīquī barco. De nsūū maá-ni barco jíin jā ñúhún inī cúu jā naā, chi saá-ni jondē ndá máá ó sanaā de naā ō, ncachī dē.

¹¹ Sochi nduú ní nsáhá capitán cuenta jā ní ncāhān Pablo, chi sa jā ní ncāhān tēe scáca barco jíin tēe xíi barco cúu jā ní nsáhá dē cuenta.

¹² De sīquī jāá nduú íyó vāha puerto ñúcuán jā coo ndá sá níi tiempo vījin de cuāhā dē nī jani inī jā vāha cā quee barco ñúcuán quihīn, chi sanaā de quenda dē Fenice, de ñúcuán coo ndá dē níi tiempo vījin jáni inī dē. De Fenice cúu iin puerto jā íyó isla Creta, de nijīn ichi noroeste jíin suroeste.

Jā ní nquene tāchī nīhin nūū mar

¹³ De tá nī jīquīhi iin tāchī lūlí ichi sur jā scáca barco de nī jani inī ndá dē jā cuu quenda dē Fenice nícu. De nī scáca cā dē barco xiín Creta.

¹⁴ Sochi tá nī ncunúú jacū cā de nī nquene-ni iin tāchī nīhin ndasí jā vāji ichi nordeste.

¹⁵ De nī nchindahá-ni tāchī barco, de nduú cā ní ncúu quihīn ndāa. De nī nsiáa-ni ndá dē barco, de cuāhān maá-ni cā jíin tāchī.

¹⁶ De nī nchāha ndá sá xiín iin isla lūlí nání Clauda jā sáhvi tāchī. De vísō sūcuán de tūndóhó ndasí nī scáa ndá dē barco lūlí jā ndáñuhun barco cāhnú.

¹⁷ De nī squívi ndá dē inī barco cāhnú. De nī nasníhin vāha ndá dē barco cāhnú jíin cable. De nī snúu ndá dē manta jā núhnī ichi xínī barco tácu mā stéchi cā tāchī, chi yúhú ndá dē jā quihīn barco nūū ñúhún ñáxín ndute nūū nání Sirte de tīin

nūū ñútín. De nī nsiáa ndá dē barco de sūcuán-ni cā cuāhān ndá sá jíin.

¹⁸ De nduú ní jencuīñi tāchī nīhin. De quívi tēen nī nquijéhé ndá dē nī squéne dē ndatíñú jā jíso barco tácu nduñamā cā barco.

¹⁹ De quívi únī de nī nchindeé táhán ndá sá nī squéne ndá sá ndācá ndatíñú jā jétíñú ndá dē jíin barco.

²⁰ De cuāhā quívi nduú ní jíin ndá sá ncandií jíin tiūūn sīquī jā íyó vīcō, ni nduú ní jencuīñi cuitī tāchī nīhin ñúcuán. De cúsa nduú cā ñúhún inī ndá sá jā cācu sá.

²¹ De nī ncuu quívi jāá nduú cā yáji cuitī ndá sá stāa. De nī jencuīñi Pablo māhñú ndá tēe ñúcuán, de nī ncāhān dē: Tātā, tú ní jétáhvi ndá ní tūhun jā ní ncāhān sá jā má quēe ó inī isla Creta de juni mā cūní ó tūndóhó yáhá de juni mā náa ndatíñú nícu.

²² Sochi mitan chi cāhān nīhin sá jíin ndá ní jā sáhá ndeé inī ndá ní, chi ni iin ó mā náa, sochi barco chi naā.

²³ De jíin sá jā sūcuán coo, chi cuni nī nquiji iin ángel maá Yāa Dios nūū sá, chi maá Yāa ñúcuán cúu Jētohō sá, de sátiñú sá nūū yā.

²⁴ De sūcuán nī ncāhān yā jíin sá: Pablo, mā cúyūhú nú, chi vāha-ni quenda nú nūū rey Roma jā cúñáhnú cā. De jā sīquī ndóhó cúu jā sáhá Yāa Dios jā cācu ndá cā tēe jā cuāhān jíin nú, ncachī yā.

²⁵ Tātā, túsaá de sáhá ndeé inī ndá ní, chi cūndeé cúcáhnú inī sá Yāa Dios jā tá-ni nī ncāhān ángel jíin sá de sūcuán coo.

²⁶ Sochi níni cúu jā quenda ó iin isla vísō mā quēndá ñamā ō nūū cóhōn, ncachī dē.

²⁷ De nī ncuu ūxī cūmī jacuāa jā ní nquijéhé tāchī nīhin, de cuāhān ndá sá nūū mar Adria, de cháhá chúcuán cuāhān barco sáhá tāchī. De máá jacuāa ñúcuán de tá nī ncuu sava ñuú de jáni inī ndá tēe jā scáca barco jā ní ncuñatin ndá sá ñuhun yíchi.

²⁸ De nī scúun ndá dē iin plomo chījin ndute tácu cunī dē nāsaa cúnú ndute, de nī ncucáhnú inī ndá dē jā nēe ōcō xāhōn iin metro. De nī jica ndá sá jacū cā, de nī scúun tucu dē, de nī jíin dē jā nēe ōcō ūjā-ni cā metro.

²⁹ De nī nchūhú ndá dē jā jicutáhán barco jíin toto. De nī squéne dē cūmī gancho cā nāhnú ichi chātā barco tácu jíquituu de

jencuñi barco. De ndétu ndasí ndá dē jā ná tūu ñamā.

³⁰ De ndá tēe scáca barco ndúcú ndá dē cunu dē quihñ dē jín barco lulí, de sndóo dē barco cāhnú cúnī dē nícu. De jā ñúcuán cúu jā ní nquijéhé dē snúu dē barco lulí ñúcuán nūu ndúté, de sáhá dē-ni jā quihñ dē ichi núu barco cāhnú jā scúun dē incā gancho cāa tácuā mā cúnī nchivī jā cúnī dē cunu dē quihñ dē.

³¹ De Pablo nī ncāhān dē jín capitán jín ndá soldado: Tú mā quéndōo ndá tēe scáca barco inī barco cāhnú yáhá de mā cácu cuitī ndá máá ní, ncachī dē.

³² Ñúcuán de nī jehndē-ni ndá soldado yoho núhnī barco lulí, de nī nchāā-ni de cuāhān-ni jín ndute.

³³ De tá ja ñatin cunijñ de nī ncāhān Pablo jín ndá sá jā ná cáji ndá sá stāā. Chi sūcuán nī ncāhān dē: Mitān íyó ūxī cūmī jacuāā jā ndító ndá ní de nduú yáji cuitī ndá ní stāā.

³⁴ De cāhān ndāhvī sá jín ndá ní jā cajī ní stāā mitān tácuā nanihñ inī ndá ní de cácu ní, chi nī iin ó mā nāā, chi cácu ndihī ó, nī mā tácuēhé cuitī ó, ncachī dē.

³⁵ De tá nī ncuu nī ncāhān dē de nī nquehen dē-ni iin stāā. De māhñú ndá nchivī ñúcuán nī nacuetáhvī dē nūu Yāā Dios, de nī ntahví dē, de nī nquijéhé dē yáji dē.

³⁶ Ñúcuán de nī ndundeé inī ndá sá, de suni nī nchajī ndá sá stāā.

³⁷ De jā ndihī ndá sá jā ñúhún inī barco cúu ūu ciento ūnī xico xāhōn iin sá.

³⁸ De nī nchajī vāha ndá sá. Ñúcuán de nī squéne ndá dē trigo nūu ndúté tácuā ná ndúñamā cā barco.

Jā ní naā barco nūu mar

³⁹ De tá nī ntūu de nī jinī ndá sá ñuhun yíchí, sochi nduú ní ncúcáhnú inī ndá dē ní lugar cúu. Sochi nī jinī ndá sá iin ndahá ndúté jā íyó ñútín, de ñúcuán jāni inī ndá dē jā quihñ dē jín barco de tú ná cúu.

⁴⁰ De nī jehndē ndá dē yoho jā núhnī ndá gancho cāa, de nī ndōo-ni gancho ñúcuán. De nī nandají ndá dē ñutun jā sáhá jā cuu quihñ barco ní-ni cúu. De ichi núu barco nī jāta caa ndá dē sahma tácuā chindahá tāchī quihñ ndahá ndúté. De nī jica barco jacū.

⁴¹ De nī nguenda barco nūu íyó ñáxñ ndute māhñú ūu lugar nūu jica corriente dē, de ñúcuán nī ntñin cutú ichi núu barco,

de nduú cā ní ncándā cuitī. De jā cáni ndasí ndute mar de nī ntānī-ni ichi chātā barco.

⁴² Ñúcuán de nī natúhún ndá soldado jā cahñ ndá dē ndá preso tácuā mā suté nī iin ji jā cunu ji.

⁴³ Sochi capitán chi cúnī dē jā scácu dē Pablo, de nī jasí dē tūhun ñúcuán. Chi sa nī ncachī dē tú ní nchivī jínī ji suté ji de xihna cā ji ná núu ji jā suté ji nūu ndúté quenda ji ñuhun yíchí.

⁴⁴ De sava cā ji ná cósō nūu ndá nducúnú á nūu ndá ñutun barco, ncachī dē. De sūcuán nī ncācu ndihī ndá sá, de nī nguenda sá ñuhun yíchí.

28

Jā ní iyo Pablo isla Malta

¹ De tá nī ncācu ndá sá de nī ncucáhnú inī sá jā isla ñúcuán nánī Malta.

² De ndá nchivī isla ñúcuán nī ncundáhvī inī ji ndá sāán, de nī stāhān ji iin ñuhūn de nī ncana ji ndá sāán jā nasaā sá, chi vñin sáhá chi cúun sāvī.

³ De nī stútú Pablo jacū ntucuáchí, de nī ntaān dē nūu ñúhūn. De jínu iin cōō xēen nī nquee tī sīquī jā ihñí, de nī ntiin tī-ni ndahá Pablo.

⁴ De ndá nchivī ñúcuán nī jinī ji jā ndíta caa cōō yíyuhú tī ndahá dē, de nī ncāhān ndá ji: A sanaā de tēe jáhnī ndīyi cúu tēe yáhá túsaá, de vísō ja nī ncācu dē nūu mar sochi maá yāā jā sáhá ndāā tiñu nchivī, nduú jēhe yā tūhun jā cutecū cā dē, ncachī ndá ji.

⁵ De nī nquisi Pablo ndahá dē, de nī nincava cōō ñúcuán nūu ñúhūn, de nduú ná ndóho cuitī dē.

⁶ De ndétu ndá nchivī jā chitú cuiñu dē á jā nduvā dē de cuū dē-ni. De nī ncunúú ndasí ndétu ndá ji, de nī jinī ndá ji jāā nduú ná ndóho dē. Ñúcuán de nī nacani inī ndá ji, de nī ncāhān ji jā iin yāā cúu dē.

⁷ De ñatin ñúcuán íyó ñuhun tēe cúñáhnú cā isla Malta, nánī dē Publio. De nī ncana tēe ñúcuán ndá sá, de nī jēhe núú dē vehe dē nī ndeē ndá sá ūnī quivī, de nī jito vāha dē ndá sāán.

⁸ De tatá Publio cáá dē cúhū dē cuēhē cahñ jín cuēhē nññī. De nī jēndēhé Pablo tēe ñúcuán, de nī jicān táhvī dē, de nī ntee dē ndahá dē tēe ñúcuán, de nī nduvāha dē-ni.

9 Ñúcuán de nī nquiji ndá cā nchivī cúhū isla ñúcuán, de nī nduvāha ndá ji-ni.

10 De ndá nchivī ñúcuán nī ntaji ji cuāhā ndatíñú nī ncutahvī ndá sá. De tá nī nquenda quivī jā quee tucu ndá sá quihīn sá jíin barco, de nī ntaji ndá ji ndācā ndatíñú jā jíni ñúhún ndá sá.

Jā ní nquenda Pablo Roma

11 De ūnī yōō nī iyo ndá sá isla Malta. De iin barco jā ní nquiji ichi Alejandría nī iyo isla Malta ñúcuán ní tiempo vjin. De ichi núu barco nī nanehen dē ūū figura ídolo ñuū dē jā nání Cástor jíin Pólux. De nī nquivi ndá sá barco ñúcuán cuāhān sá.

12 De nī nquenda ndá sá ñuū Siracusa, de ñúcuán nī iyo tucu ndá sá ūnī cā quivī.

13 De nī nquenda tucu ndá sá cuāhān sá, de nī nchāha barco yuhú ndúté yuhú ndúté cuāhān jíin ndá sá, de nī nquenda ndá sá ñuū Regio. De quivī téen de vāha nī jiquīhi tachi ichi sur, de nī nquenda ndá sá ñuū Regio cuāhān sá, de incā quivī nī nquenda ndá sá ñuū Puteoli.

14 De ñúcuán nī nanihīn tāhān ndá sá jíin sava hermano. De nī jecani dē ndá sá de nī nquendōo ndá sá iin semana jíin ndá dē. Sá de nī nquenda ndá sá jā cuāhān sá Roma.

15 De ndá hermano jā íyó Roma, ja nī nīhīn dē tūhun jā cuāhān ndá sá, de nī nquitahān sava dē ndá sáán jondē ñuū Foro de Apio, de sava cā dē ñuū Tres Tabernas. De tá nī jinī Pablo núu ndá dē de nī nacuetáhvī dē núu Yāa Dios, chi nī ndundē inī dē.

16 De tá nī nquenda ndá sá ciudad Roma de nī jēhe capitán ndá preso núu tēe cúñáhnú núu ndá soldado Roma. Sochi nī jēhe dē tūhun jā ná cūndeē síin Pablo jíin iin soldado tácuā coto dē.

Jā ní nacani Pablo tūhun yā inī ciudad Roma

17 De núu ūnī quivī de nī ncana Pablo ndá tāhān dē hebreo jā cúñáhnú núu nchivī hebreo jā íyó Roma, de nī ncutútú ndá dē. De nī ncāhān Pablo: Tātā, nduú cuitī nā cuāchi ní nsáhá sá núu ndá tāhān ó hebreo ní sīquī costumbre ndá tatā ō. Sochi jondē Jerusalén nī jēhe ndá tāhān ó hebreo sáán núu ndá tēe Roma, de nī nchihī ndá dē sáán vecāa.

18 De ndá tēe Roma cúñáhnú jā ndēe ciudad Cesarea nī stichī ndá dē sáán. De cúnī dē siāā dē sáán nícu, chi ní iin cuāchi nduú ní níhīn dē sīquī sá jā cuū sá.

19 Sochi nduú ní jēhe ndá tāhān ó hebreo tūhun. Jā ñúcuán cúu jā ní jicān táhvī sá jā quiji sá núu rey cúñáhnú cā Roma yáhá tácuā maá dē sáhá ndāā tiñu sá. Sochi nduú vāji sá jā cāhān sá cuāchi sīquī ndá tāhān ó.

20 Jā ñúcuán cúu jā ní ncana sá ndá ní jā cunī sá núu ndá ní de natúhún ó. Chi ndá máá ó jā cúu ó nchivī Israel chi ñúhún ndija inī ō jā quiji Cristo. De sīquī jā nacani sá tūhun jā ja nī nquiji yā cúu jā núhnī sá jíin cadena yáhá, ncachī dē.

21 De nī ncāhān ndá tēe ñúcuán jíin Pablo: De ndá tāhān ó jā íyó región Judea ní iin carta ní nduú ní ntétíñú ndá ji jā quiji núu sá. De juni ndá cā tāhān ó jā ní nquenda yáhá nduú cuitī nā cuāchi cāhān ndá dē sīquī ní.

22 Sochi cúnī ndá sá cunini sá tūhun nāsa cāhān ní, chi ja jíni sá jā ndācā lado cāhān nchivī contra sīquī tūhun jeé yáhá jā stēhēn ní, ncachī dē.

23 De nī jani ndá dē iin quivī, de cuāhā ndá nchivī nī nquenda vehe núu ndēe Pablo. De nī nacani dē ndá tūhun nāsa tátúnī Yāa Dios. De sūcuán nī stēhēn cājí dē jondē jānehēn de jondē nī ñini. Chi ndúcú dē jā scándija dē ndá nchivī ñúcuán tūhun Jesús, de nī stēhēn dē tūhun yā jondē jíin ley Moisés jíin tūhun jā ní ntee ndá tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán.

24 De sava ji nī jetáhvī jā ní ncāhān Pablo, sochi sava cā ji chi nduú ní jétáhvī ji.

25 De nduú ní iyo inuú inī ndá ji. De tá ja númī ndá ji quīnohōn ji de nī ncāhān Pablo tūhun yáhá: Ndāā cāhān tūhun jā ní ncāhān Isaías, tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán, chi sūcuán nī ncāhān dē jíin ndá ndīyi tatā ō nī nsáhá Espiritu Santo:

26 Nī ncāhān Yāa Dios:

Cuāhān ní cāhnú nación núu íyó ndá tāhān nú, de cachī nú núu ndá ji jā sūcuán cāhān ní:

Vísō cunini ndá ji, sochi mā jícūhun inī ji, de vísō cūndēhé ji, de mā cūnī ji.

27 Chi ndá nchivī yáhá nī ncunīhin inī ji, de ūhvī ndasí tēe sōho ji, de modo jā jāsī ji tīnūu ji,

tácuā mā cúndēhé ji,
 de ni mā cúnini ji,
 de ni mā jícuhun inī ji,
 de ni mā ndīcó cóo inī ji nūū ni
 jā nasāhá vāha nī ánō ji nūū cuáchi ji, ncachī
 yā.

Ncachī Isaías.

²⁸ Túsaá de ná cáchī tūhun sá nūū ndá ní,
 chí tūhun jā ní ntají Yāā Dios jā scácu yā
 yóhó, mitan de tají yā tūhun yáhá quīhīn
 nūū nchivī ndá cā nación, de cunini vāha
 ndá máá ji, ncachī Pablo.

²⁹ De tá nī jīnu nī ncāhān dē ndá tūhun
 yáhá de cuānohōn ndá táhān dē hebreo,
 nátúhún ndasí ndá ji sīquī tūhun yáhá.

³⁰ De ūū cuiyā nī ndeē Pablo vehe nūū ní
 nquenúú dē, de nī ncusiī inī dē nī ncāhān
 dē jíin ndá nchivī jā quénda vehe dē.

³¹ De nácani dē tūhun nāsa tátúnī Yāā Dios,
 de stéhēn dē tūhun maá Jētohō ō Jesucristo,
 de vāha nī iyo libre chí ni iin nchivī nduú ní
 jásī jā nácani dē tūhun yā.

CARTA JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NCHIVI ROMA

¹ Maá nī cúu Pablo, mozo Jesucristo, chi nī ncana Yāa Dios nduhū jā cúu nī apóstol yā, nī jani yā nduhū de nī ntají yā nduhū jā nacani nī tūhun jā scácu yā nchiví.

² De tūhun yáhá nī nquee yuhú yā jondē janahán ndasí, de yósō nūū tutū īī jā ní ntee ndá tēe nī nacani tūhun yā.

³ De tūhun yáhá cáhān sīquī Jētohō ō Jesucristo, Yāa cúu Sēhe Yāa Dios. De nī nduu yā tēe, nī ncau yā chījin tatā rey David.

⁴ De nī natecū yā māhñú ndīyi nī nsáhá Espíritu Santo, de sūcuán nī stéhēn Yāa Dios jā cúu yā Sēhe yā jā ndíso poder.

⁵ De jā jíin Jesucristo nī jēhe Yāa Dios tiñu viī yáhá jā cúu ndá nī apóstol, jíca ndá nī jíin tūhun Cristo, tácuca coo nchiví ndácá nación jā candíja jī jā ní nsáhá yā jēhē jī, de cuetáhví jī nūū yā.

⁶ De saá-ni ndá máá nú, suni nī ncana yā ndóhó nī nquīvi ndá nú ndahá Jesucristo.

⁷ De tēe nī carta yáhá cuēē nūū ndá nú nchiví Roma. Chi nī ncundáhví inī Yāa Dios ndá ndóhó, de nī ncana yā ndóhó jā coo ndoo coo īī nū nūū yā. De ñúhún inī ni jā maá Tatá ó Yāa Dios jíin Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cā yā jā váha ndóhó, de sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī nū.

Jā cúnī Pablo quīhñ dē Roma

⁸ De xihna cā cáchī tūhun nī nūū ndá nú jā nácuetáhví nī nūū Yāa Dios jā sīquī nū, chi nī nsáhá Jesucristo jā váha ndá nú. Chi ní ñayívi jítē nuu tūhun cuāhān nāsa vāha cándíja nú yā.

⁹ De maá Yāa Dios jíin yā jā níin jíicān táhvī ni jēhē ndá nú tá jíicān táhvī ni. Chi ndíhvī ndasí inī ni sáhá nī tiñu yā jā nacani nī tūhun Sēhe yā.

¹⁰ De níin jíicān táhvī ni nūū yā jā tú cúnī yā de jondē mitan de cuu cuēē ni cuēndēhé nī ndá nú.

¹¹ Chi cúu inī ni jā cunī ni nūū ndá nú, de stéhēn cā ni tūhun yā nūū nū, tácuca quēndōo vāha cā ánō nū de cuiñi nīhin cā nū jíin.

¹² Sūcuán cúnī ni tácuca sáhá ó jā inuú coo ndeé inī ndácá ó sīquī jā inuú cándíja ó yā.

¹³ Hermano, cúnī ni jā ná jíicūhun inī ndá nú jā quéhén vuelta nī ncuu inī ni jā cuēndēhé nī ndá nú, de jondē mitan de ncháha ca cuu. Chi cúnī ni jā scútē nuu cā ni tūhun yā māhñú ndá nú, tá cúu nūū ní nsáhá nī māhñú nchiví ndá cā nación.

¹⁴ Chi cúu nī tēe ndíta sīquī tūhun yā, chi ndíta nī jā nacuāha nī tūhun yā nūū ndíhi nchiví, cúu nchiví jíin cā sīquī ndíhi jā íyó ñayívi jíin jāá nduú jíin cuití, cúu nchiví tūha jíin jāá nduú tūha.

¹⁵ Jā ñúcuán cúu jā ndíhvī inī ni jā suni nūū ndá ndóhó nchiví Roma nacani nī tūhun jā scácu yā yóhó.

Jā ndíso tūhun vāha yā poder

¹⁶ Chi nduú cúcanoō ni sīquī tūhun vāha yā, chi ñúcuán cúu poder Yāa Dios jā scácu yā ndácá nchiví cándíja, xihna cā nchiví hebreo de saá-ni ndá cā nchiví.

¹⁷ Chi tūhun vāha yáhá stéhēn nūū ō nāsa sndáhvā Yāa Dios cuāchi ó sīquī jā cándíja ó jā sáhá yā jēhē ō, jíin maá-ni jā candíja ó ní cā jā cuāhān ō. Chi sūcuán cáhān tutū īī: Nchiví jā ní sndáhvā yā cuāchi jī, tēcū jī jā cándíja jī jā sáhá yā jēhē jī, cáchī.

Sīquī jā íyó ndasí cuāchi nchiví

¹⁸ Chi jíin vāha ó jā Yāa Dios andiví, cuāha yā castigo xēēn nūū ndácá nchiví jāá nduú cándíja chi maá-ni cuāchi sáhá jī. Chi jíin tiñu néhén jā sáhá jī de jásī jī nūū tūhun ndāā.

¹⁹ De mā cūū cáhān jī jāá nduú jíicūhun inī jī sīquī nāsa Yāa cúu Yāa Dios, chi maá yā nī stéhēn nūū jī.

²⁰ Chi jíin ndácá jā ní nsáhá yā de cúu jíicūhun inī nchiví nāsa Yāa cúu maá Yāa jāá nduú jíin jíin nūū jī. Chi jondē nī jēcōo ñayívi de jondē mitan de cúu jíicūhun vāha inī jī jā maá yā cúu Yāa Dios de íyó poder yā ní cání. De jā ñúcuán mā cūū cuití cáhān jī jāá nduú jíin jī jā íyó yā.

²¹ Chi vísō nī jíin jī nāsa Yāa cúu yā, de nduú ní nchíñúhún jī yā jā cúu yā Yāa Dios, de ni nduú ní nácuetáhví jī nūū yā. Chi sa nchiví jā jáni cáhā inī nī nduu jī, chi nī ndunēhén jī, de nī nguēndōo naā ánō jī.

²² De cáhān ndá jī jā ndíchí jī, sochi sa cúnaā jī.

23 Chi nī sndóo ndá ji Yāa Dios jā vii ndasí cúñáhnú, jā má náa cuitī. De nī jetáhvī ndá ji ndācá imagen jā sáhá maá ji, jā cáá tá cáá tēe jā jíhī, de suni jondē imagen saā jíín cōō jíín quiti jā jíca ndicumī.

24 De jā ñúcuán nī nsiáa Yāa Dios ji jā ná sáhá ji ndācá tiñu téhén jíín tiñu néhén jā cúnī maá ji. De sáhá ndá ji tiñu néhén jíín táhán ji jā cúu maá tūhun canoō.

25 Chi nduú ní ncándíja ji tūhun ndāa Yāa Dios, chi sa tūhun stáhvī nī ncandíja ji. De íyó yíñúhún ndá ji de chíñúhún ji nūū ndācá jā ní nsáhá yā, lugar jā chíñúhún ji maá Yāa jā ní nsáhá ndá ñúcuán, suu Yāa jā cánuú jā cāhān ō jā cúñáhnú yā níí cání. Amén.

26 Jā ñúcuán nī nsiáa Yāa Dios ji jā ná sáhá ji ndācá tiñu néhén jā ndíyo inī ji jā cúu maá tūhun canoō. Chi jondē ñahan nī nsāma ña modo síhí, de nī nquīvi ña jíín modo néhén.

27 De saá-ni ndá tēe nī nsiáa dē modo jā xítíñu jíín ñahan. De jondē nī nducuéhé dē nī nsáhá dē tiñu ndíí jíín táhán yíí dē, de tēe jíín tēe nī nsáhá tiñu canoō. De ndóho ndá dē castigo síquī tiñu néhén jā sáhá dē.

28 De síquī jāá nduú ní ncúnī ndá ji cuetúhún ji Yāa Dios, jā suu cúu jā ní nsiáa yā ji jā ná cání néhén inī ji, de sáhá ji ndācá tiñu jāá nduú vāha.

29 De cúsa maá-ni cā tiñu jāá nduú íyó ndāa cúu jā ndíhvī inī, de jíca ndíí, de sáhá tiñu néhén, de ndíyo inī, de jííní ūhvī táhán. De maá-ni jā cúcuásún inī, jáhnī ndíyi, cúnduxí, stáhvī táhán, sáhūhvī táhán, sátúhún síquī táhán.

30 Cāhān tūhun néhén síquī táhán, jííní ūhvī nūū Yāa Dios, cújéhe inī, sáhá víxī maá, sáhá téyíí maá, jáquín costumbre néhén, de cúníhin inī nūū tatá nūū naná.

31 De nduú jícūhun cuitī inī, de nduú squíncuu tūhun jā quée yuhú, de nduú íyó mání jíín táhán, de nduú née cáhnú inī nūū táhán, de nduú cúndáhvī inī táhán.

32 De ja jííní vāha ndá ji jā ní nsáhá ndāa Yāa Dios jā nchivī sáhá súcuán cánuú jā tñū táhvī ji. De vísō súcuán jííní ji, sochi nííní sáhá ji tiñu néhén ñúcuán, de suni jétahān inī ji jā sáhá táhán ji.

2

Ndāa sándāa Yāa Dios síquī cuāchi

1 Túsaá de ndá ndóhó jā cāhān cuāchi síquī táhán, tú nā-ni nchivī cúu nú, de mā cúū cāhān nū jāá nduú nā cuāchi maá nú. Chi jā cāhān nū cuāchi síquī táhán nú cúu jā nácunehen nú cuāchi maá nú. Chi ndóhó jā cāhān cuāchi, suni súcuán sáhá maá nú cuāchi.

2 Chi jííní ō jā Yāa Dios, ndāa sáhá yā jā nénda yā síquī cuāchi nchivī jā sáhá súcuán.

3 De ndóhó jā cāhān cuāchi síquī nchivī jā sáhá cuāchi, de suni saá-ni sáhá maá nú, ¿de á jáni inī nū jā cācu maá nú quívi nenda Yāa Dios síquī cuāchi, á nāsa?

4 ¿A cújéhe inī nū nūū tūhun jā vāha ndasí inī Yāa Dios jíín nú, jíín jā íyó paciencia yā jāá nduú jéhe yachī yā castigo nūū nū? ¿De á nduú jícūhun inī nū jā tūhun jā vāha ndasí inī yā, suu sáhá jā nacani inī nū síquī cuāchi nú?

5 Sochi níhin inī nū de nduú nácani inī nū síquī cuāchi nú. De suu cúu jā scáyā cā nū castigo síquī maá nú maá quívi jā sáhá Yāa Dios juicio, maá quívi jā coo níjin jā ndāa sándāa yā síquī cuāchi.

6 Chi nachunáa yā nūū tá iin iin nchivī tú nāsa tiñu nī nsáhá ji.

7 De nchivī jāá nduú jéncuifñi ji jā sáhá ji tiñu vāha, cuāha yā tūhun jā cutecū ji níí cání. Chi ndúcú ji quívi ji nūū nduñáhnú yíñúhún ji, nūū cutecū ji níí cání.

8 Sochi quítī inī yā de cuāha yā castigo nūū nchivī jā cújéhe inī nūū yā, de cúníhin inī nūū tūhun ndāa, chi sa nūū tūhun yácuá yōhō jétáhvī ji.

9 De ndācá nchivī jā sáhá tiñu néhén, chi níhín ji tūndóhó xéen de cucuécá ndasí inī ji, de xihna cā nchivī hebreo de saá-ni nchivī ndá cā nación.

10 Sochi ndá nchivī jā sáhá tiñu vāha, chi quívi ji nūū nduñáhnú yíñúhún ji, de coo ndeé coo síi inī ji, de xihna cā nchivī hebreo de saá-ni nchivī ndá cā nación.

11 Chi Yāa Dios nduú sáhá yā cuenta nāsa-ni cáá iin iin nchivī, chi inuú-ni sáhá ndāa yā síquī ji.

12 Chi ndācá nchivī jā sáhá cuāchi, vísō nduú yíhí ji chíjin ley jā ní jéhe yā nūū Moisés, de nduú nííní ley ñúcuán de tñū táhvī ji. De ndācá nchivī jā yíhí chíjin ley

Moisés, de sáhá cuāchi, jín ley ñúcuán sáhá ndāā yā cuāchi ji.

13 Chi nduú sndáhvā Yāā Dios cuāchi nchivī jā vāchi jā níni ji-ni jā cáhān ley yā. Chi sa nchivī jā squíncuu jā cáhān ley yā cúu jā sndáhvā yā cuāchi ji.

14 Chi nchivī ndá nación jāá nduú névāha tutū ley jā ní jēhe yā nū nchivī hebreo, de tú squíncuu maá ji ley yā, suu cúu jā névāha ji ley yā inī ánō ji, vísō nduú névāha ji maá tutū ley yā.

15 De súcuán stéhēn ji jā tūhun jā ndácu ley yā chi ñúhún inī ánō ji. De ndācá jā jáni inī ji jín ánō ji, suu cúu jā stéhēn nū ji á nī nsáhá ji cuāchi á vāha nī nsáhá ji.

16 De súcuán coo maá quivī jā jín Jesu-cristo sáhá ndāā Yāā Dios síquī ndācá jāá nduú íyó vāha jā ní jani yuhū inī ndācá nchivī. Súcuán cúu jā cáhān tūhun vāha yā jā nācāni nī.

Síquī jāá nduú squíncuu nchivī hebreo ley Moisés

17 De ndá ndóhó cáhān nū jā tē hebreo cúu nú, de yítuu táhán nú jín maá ley Moisés, de cútéyí nú jā síquī Yāā Dios.

18 De jáni inī ndá nú jā jín nū nāsa jétahān inī yā, jín jā cuu nacāji vāha nú ní cúu ndá tiñu vāha, chi nī ncutūha nú ley yā.

19 De jáni inī ndá nú jā maá nú cúu tē stéhēn ichi Yāā Dios nū nchivī jāá nduú jín cuitī, jín jā cúu sáhá nú jā cutūu inī ánō nchivī jā jíca modo nū neē.

20 De jáni inī ndá nú jā cúu stéhēn nū nū nchivī jāá nduú tūha tūhun yā, jín jā maá nú cúu maestro nū nchivī jāá nduú jícuhun inī. Chi jín tutū ley yā de jín ndá nú nāsa cúu tūhun ndíhí tūhun ndāā, jáni inī ndá nú.

21 Túsaá de ndá máá nú jā stéhēn nū nchivī, ¿de nūcu nduú stéhēn nū nū maá nú? De ndá máá nú jā cáhān jā má sácúíhná ji, ¿de nūcu sácúíhná maá nú?

22 De ndá máá nú jā cáhān jā má cásíquí ndéē ji, ¿de nūcu cásíquí ndéē maá nú? De ndá máá nú jā cáhān jāá nduú jétahān cuitī inī nū ídolo, ¿de nūcu sácúíhná nú ndatíñú jā íyó inī veñūhun ídolo?

23 De cútéyí ndá nú jín ley Yāā Dios, de vísō súcuán de sáhá nú jā cáhān nchivī

síquī yā, chi nduú squíncuu maá nú tūhun jā ndácu ley yā.

24 Chi suha yósō nū tutū ī: Nchivī ndá cā nación, maá-ni jā cáhān nēhén ndá ji síquī Yāā Dios jā síquī cuāchi ndá ndóhó nchivī hebreo.

25 De tú squíncuu ndá nú ley Moisés, de ñúcuán de níhīn tíñú ndija jā ní níhīn nū tunī circuncidar. Sochi tú nduú squíncuu nú ley yā, de vísō nī ncuu nú circuncidar, de modo jāá nduú ní ncuu nú.

26 De tē ndācá nación, tú squíncuu dē tiñu jā ndácu ley yā, vísō nduú ní níhīn dē tunī circuncidar, túsaá de cúu tá cúu jā ní níhīn dē tunī circuncidar.

27 De ndá tē jāá nduú ní ncuu circuncidar yiqui cúñu dē, de squíncuu dē ley yā, maá dē cáhān cuāchi síquī nū. Chi nduú squíncuu ndá nú, vísō névāha nú tutū ley yā, de vísō nī ncuu nú circuncidar.

28 Chi nsūú jā nāsa cáá ichi chātā iin tē sáhá jā cúu ndija dē tē hebreo. De ni nsūú jā ní ncuu circuncidar yiqui cúñu iin tē sáhá jā cúu dē tē ndāā.

29 Chi sa tē jā ñúhún tūhun ndāā inī ánō dē, suu dē cúu tē hebreo ndija. De tē jā jondē jín inī jín ánō dē sáhá dē tiñu ndāā, suu dē cúu jā ní ncuu circuncidar ndija, vísō nduú ní ncuu circuncidar yiqui cúñu dē tá nū cáhān tutū ley. De ndá tē jā íyó súcuán, chi nsūú nchivī jétúhún ji dē, chi sa maá Yāā Dios.

3

1 ¿Túsaá de nāsa cúu jā quéndōo vāha cā nchivī hebreo nsūú cá ndá cā nchivī? ¿De nāsa níhīn tíñú jā sáhá ji circuncidar?

2 Vāha ndasí níhīn tíñú. Jā xihna ñúhún cúu jā ní jēhe Yāā Dios tūhun yā nū maá ji.

3 De vísō nduú ní ncándíja sava ji, ¿de á suu sáhá jā má squíncuu cā Yāā Dios tūhun jā ní nquee yuhú yā?

4 Nduú cuitī jā súcuán. Chi vísō tú ndihi nchivī stáhví ji, sochi Yāā Dios chi ndāā sáhá yā. Chi suha yósō nū tutū ī jā ní ncāhān iin tē jín yā:

Cāhān nchivī jā íyó ndāā ní jín ndācá tūhun cáhān ní,
de cunī ji jā sáhá ndāā ní, vísō cáhān ji síquī ní.

Cáchī tutū.

⁵ De cáhān sava nchivī jā íyó vāha jā sāhá ó cuāchi, chi cuāchi ó jétíñú jā stéhēn jā íyó ndāā Yāā Dios. ¿Túsaá de á cuu cáhān ō jāá nduú vāha sáhá yā jā jéhe yā castigo de tú súcuán jétíñú cuāchi ó? (Va cáhān ni tá nūū cáhān nchivī ñayīví túsaá.)

⁶ Nduú cuitī jā súcuán, chi íyó vāha jā jéhe yā castigo. Chi tú jāá nduú vāha sáhá Yāā Dios, ¿de nāsa cuu sáhá ndāā yā cuāchi nchivī ñayīví?

⁷ De tú tūhun stáhvī jā cáhān nchivī jétíñú jā stéhēn jā cúñáhnú ndasí Yāā Dios sīquī jā maá-ni tūhun ndāā cáhān yā, ¿túsaá de á cuu cáhān ō jāá nduú vāha jā nénda yā cuāchi sīquī ji jā stáhvī ji?

⁸ Nduú, chi tú jā súcuán cúu, de cuu cáhān ō jā vātu-ni sáhá ó jā nēhén tácuā quee jā vāha nícu. De sava nchivī chi cáhān nāvāha ji sīquī ní, cáchī ji jā súcuán stéhēn ni, sochi nduú ndāā. Nchivī ñúcuán chi íyó vāha jā nenda yā cuāchi sīquī ji.

Ndivī ō íyó cuāchi

⁹ ¿Túsaá de á vāha cā nchivī cúu ndācá ó nchivī hebreo nsūū cā ndá cā nchivī, á naá cúu? Nduú cuitī jā súcuán. Chi ja nī ncāhān ō jā vísō nchivī hebreo á nchivī ndá cā nación, ndivī ō yíhī chījin cuāchi.

¹⁰ Chi suha cáhān tutū īi:
Nduú cuitī nā nchivī ndāā íyó, ni iin ji.

¹¹ De nduú cuitī nchivī jícūhun inī íyó, de nduú ni iin ji nánducú ji Yāā Dios.

¹² Ndihi ji nī scuíta ji tūhun yā, de inuú-ni nī stívī ndihi ji maá ji. De nduú cuitī nchivī jā sáhá tiñu vāha íyó, ni iin ji.

¹³ Yavī sūcūn ji cúu tá cúu iin yavī ndīyi jā núne, chi cúsá maá tūhun stáhvī cáhān ji. De modo veneno cōō yíhī yuhú ji,

¹⁴ chi cúsá maá tūhun nāvāha tūhun ūguā cáhān ndá ji.

¹⁵ De ñamā ndasí jēhē ji jā cahni ji ndīyi.

¹⁶ De ní-ni cúu nūū jíca ji de squívī ji tūndóhō jā tānū tāhvī nchivī.

¹⁷ De nduú jíca cuitī ji jíin tūhun mānī,

¹⁸ de ni nduú nácani inī ji jā cuyūhú ji jā má stívī ji nūū Yāā Dios.

Cáchī tutū.

¹⁹ De jíin ō jā ndācá tūhun jā cáhān ley janahán, chi cáhān nūū nchivī jā yíhī chījin

ley, tácuā ni iin ji mā cúu cáhān ji jēhē ji. Chi nenda Yāā Dios cuāchi sīquī ji, de saá-ni sīquī nchivī ní ñayīví.

²⁰ Chi ni iin nchivī nduú cúu quendōo ndāā ji nūū yā jā ndúcú ji squíncuu ji jā ndácu ley yā. Chi ley yā jétíñú maá-ni sīquī jā cunī ō jā íyó cuāchi ó.

Jā scácu yā yóhō sīquī jā cándíja ó jā sáhá yā jēhē ō

²¹ De mitan de ja jíin vāha ó nāsa sndáhvā Yāā Dios cuāchi ó. De nsūū ley ñúcuán sáhá jā quendōo ndāā ō, vísō maá tutū ley jíin ndá tēe nī nacani tūhun yā, nī ncāhān ndá nāsa sndáhvā yā cuāchi nchivī.

²² Chi ndācá nchivī jā cándíja ji jā ní jíhī Jesucristo jā chunáá yā cuāchi ji, sndáhvā Yāā Dios cuāchi ji sīquī jā súcuán cándíja ji. Chi inuú-ni cúu ndācá ndihi nchivī.

²³ Chi ndihi ó nī nsáhá cuāchi, de jā ñúcuán nduú ní ncúu cuu ó nchivī ndāā nūū Yāā Dios.

²⁴ De sīquī jā vāha ndasí inī Yāā Dios, jā suu cúu jā sndáhvā yā cuāchi ó súcuán-ni. Chi sīquī jā ní jíhī Cristo Jesús jēhē ō cúu jā scácu yā yóhō.

²⁵ Chi Yāā Dios nī jani yā Cristo tácuā sōcō yā maá yā jā chunáá yā cuāchi ó jā ní jíhī yā. De scácu yā yóhō de tú súcuán cándíja ó. De súcuán nī nsáhá Yāā Dios tácuā stéhēn yā jā Yāā ndāā cúu yā. De ichi chātā de nī iyo paciencia yā, de nduú ní nchíhi yā cuenta cuāchi nchivī.

²⁶ De tiempo yáhá suni stéhēn yā jā Yāā ndāā cúu yā, chi ndāā sáhá yā jā squéndōo ndāā yā nchivī jā cándíja, vísō íyó cuāchi ji, chi cándíja ji jā ní sndáhvā Jesús cuāchi ji.

²⁷ ¿Túsaá de á cuu cutéyí cā ō sīquī maá ó? Mā cúu cuitī, chi mā cúu cutéyí ó jā canī inī ō jā vāha squíncuu ó ley yā. Chi scácu yā yóhō maá-ni sīquī jā cándíja ó jā sáhá yā jēhē ō.

²⁸ Túsaá de ja jíin ō jā sndáhvā Yāā Dios cuāchi ó sīquī jā súcuán cándíja ó, de nsūū sīquī jā ndúcú ó squíncuu ó jā ndácu ley.

²⁹ ¿De á nūū maá-ni nchivī hebreo cúu yā Yāā Dios, á naá cúu? Nduú, chi suni cúu yā Yāā jā scácu nchivī ndá cā nación.

³⁰ Chi iin-ni Yāā Dios íyó, de sndáhvā yā cuāchi nchivī jā cándíja jā ní nsáhá yā jēhē ji, cúu nchivī jā ní ncuu circuncidar, cúu nchivī jāá nduú.

³¹ Túsaá de jā cándíja ó jā scácu yā yóhó, ¿á suu sáhá jáá nduú cā cánúu squíncuu ó ley yā, á naá cúu? Nduú cuitī, chi sa sáhá jā vāha cā cuu squíncuu ó ley yā.

4

Abraham cúu iin ejemplo nūū ō

¹ ¿Túsaá de nāsa cāhān ō sīquī ndācá jā ní ncuu jíin tatā ō Abraham? ¿Nāsa nī ndāhvā cuāchi dē?

² Nsūú jā ní nsáhá maá dē cúu jā ní sndáhvā Yāā Dios cuāchi dē. Chi tú jā sūcuán cúu nícu, de cuu cutéyíí dē jā vāha nī nsáhá dē. De nduú ní ncútéyíí dē, chi nsūú sīquī jā ní nsáhá maá dē cúu jā ní sndáhvā yā cuāchi dē.

³ ¿Chi nāsa cāhān tutū īī? Cāhān jā ní ncandíja Abraham jā sáhá yā jā ní nquee yuhú yā nūū dē, de jā suu cúu jā ní sndáhvā yā cuāchi dē.

⁴ De iin nchivī jā sátíñú, de yāhvi ji chi nsūú jā cútahvī ji cúu, chi sa jā chúnáá ó nūū ji cúu.

⁵ Sochi jā scácu Yāā Dios nchivī, chi jā cútahvī ji cúu. Chi visō nduú cúu squíncuu ji ndācá tiñu vāha, de tú cándíja ji jā scácu yā ji nūū cuāchi ji, ñúcuán de sndáhvā yā cuāchi ji.

⁶ De David suni nī ncāhān dē nāsa ndetū ndasí cúu nchivī jā sndáhvā Yāā Dios cuāchi ji, visō nduú cúu sáhá ji ní iin tiñu jā quendōo ndāā ji nūū yā.

⁷ Chi nī ncāhān dē: Nācā ndetū ndá nchivī jā nēe cáhnú inī yā nūū tiñu néhén jā ní nsáhá ji, de nduú nénda yā cuāchi sīquī ji.

⁸ De nācā ndetū tēe jáá nduú cā chíhi maá Jētohō ō cuenta cuāchi dē.

Cáchī tutū.

⁹ ¿De á maá-ni nchivī jā squíncuu ley circuncidar cúu jā quéndōo ndetū? ¿A suni quéndōo ndetū nchivī jáá nduú cúu circuncidar? Nduú chi suni maá ji quendōo ndetū ji. Chi ja nī ncāhān ō jā ní ncandíja Abraham jā sáhá yā jā ní nquee yuhú yā, de jā ñúcuán cúu jā ní sndáhvā yā cuāchi dē.

¹⁰ De tá nī sndáhvā yā cuāchi dē, ¿á ja nī ncuu dē circuncidar, á jondē ncháha ca cuu dē? Nsūú jā ja nī ncuu dē circuncidar, chi jondē ncháha ca.

¹¹ De cuéé cā nī nīhīn dē tunī circuncidar. De suu nī ncuu iin seña, modo iin sello jā ní sndáhvā yā cuāchi dē sīquī jā sūcuán nī ncandíja dē. De jā ñúcuán cúu jā ní ncāhān yā jā cúu dē tatā nūū ndācá nchivī jā cándíja ji jā sáhá yā jēhē ji, de saá-ni nūū nchivī jáá nduú ní ncúu circuncidar, chi suni sndáhvā yā cuāchi maá ji.

¹² De suni cúu dē tatā nūū ndá nchivī jā ní ncuu circuncidar, de nsūú maá-ni jā ní ncuu circuncidar yiqui cúñu ji, chi suni nī ntiin ji ejemplo dē. Chi cándíja ji jā sáhá yā jēhē ji, tá cúu nūū ní ncandíja maá dē jondē ncháha ca cuu dē circuncidar.

Tú cándíja ó de sáhá Yāā Dios jā ní nquee yuhú yā

¹³ Chi nī nquee yuhú Yāā Dios nūū Abraham jíin nūū ndá tatā dē jā cuāha yā ní ñayívī cuu tāhvī ndá dē. De nsūú sīquī jā ní nducú dē squíncuu dē ley yā cúu jā ní nquee yuhú yā sūcuán nūū dē, chi sa sīquī jā sūcuán nī ncandíja dē, de nī sndáhvā yā cuāchi dē.

¹⁴ Chi tú jā maá-ni nchivī jā ndúcú squíncuu ley cúu jā níhīn jā ní nquee yuhú yā, túsaá de nduú jétíñú jā cándíja ó jā sáhá yā jēhē ō, de mā níhīn tíñú jā ní nquee yuhú yā.

¹⁵ De ley yā chi sáhá jā níhīn nchivī castigo sīquī jáá nduú cúndeé ji squíncuu ji. De tú jáá nduú ley, de suni nduú nā tūhun jā stívī nchivī sīquī ley coo nícu.

¹⁶ Túsaá de nī nquee yuhú yā jā sáhá yā jā vāha nchivī sīquī jā cándíja ji jā sūcuán sáhá yā, de jā cútahvī ji sūcuán-ni cúu. De tūhun jā ní nquee yuhú yā chi íyó cutú nūū ndācá tatā Abraham, de nsūú nūū maá-ni nchivī jā ndúcú squíncuu ley janahán, chi saá-ni nūū ndācá nchivī cándíja tá cúu nūū ní ncandíja Abraham. De sūcuán cúu dē tatā nūū ndācá ó jā cándíja ó.

¹⁷ Sūcuán nī nsáhá Yāā Dios chi nī ncandíja dē jā sáhá yā. Chi sūcuán cāhān tutū īī: Nī jani nī ndóhó jā cuu nú tatā nūū cuāhā ndasí nchivī. Sūcuán nī ncāhān maá Yāā jā nástécū ndīyi de cāhān yā nāsa coo ndācá jáá ncháha ca coo.

¹⁸ De nī ncandíja dē, de nī ñūhun téyíí inī dē jā ní nquee yuhú yā jā coo cuahā tatā dē, visō nduú cā nā modo jā coo sēhe dē nícu. De jā suu cúu jā ní nduú dē tatā nūū

cuāhā ndasí nchivī, tá cúu nūū ní ncāhān Yāā Dios: Súcuán nducuahā tatā nū, ncachī yā jíin dē.

¹⁹ De ja ñatin quenda dē ciento cuiyā, de vísō súcuán de nduú ní nquée dē nūū tūhun cándíja dē, vísō jíin dē jā maá dē jíin ñasíhí dē Sara ja ñáhnú ndasí ndúū dē jā má cúu cā coo sēhe dē.

²⁰ De nduú ní nácani síquí inī dē jā má cándíja cā dē tūhun jā ní nquée yuhú Yāā Dios jā coo sēhe dē. Chi sa nī ncandíja nīhin cā dē, de nī nacuetáhvī dē nūū Yāā Dios.

²¹ Chi nī ncucáhnú vāha inī dē jā cuu squíncuu Yāā Dios ndihi jā ní nquée yuhú yā.

²² De jā suu cúu jā ní sndáhvā yā cuāchi dē síquí jā súcuán nī ncandíja dē.

²³ De nsūú maá-ni síquí Abraham cúu jā yósō nūū tutū jā ní sndáhvā yā cuāchi dē jā ní ncandíja dē.

²⁴ Chi suni yósō jā síquí ndācá ó. Chi suni sndáhvā yā cuāchi maá ó jā cándíja ó jā cúu yā Yāā jā ní nastécū Jētohō ō Jesús.

²⁵ Chi nī jihī Jesús jā chunāá yā cuāchi ó, de nī natecū yā tácuā sndáhvā Yāā Dios cuāchi ó.

5

Nāsa quéndōo nchivī jā sndáhvā yā cuāchi

¹ Túsaá de ja nī sndáhvā Yāā Dios cuāchi ó síquí jā ní ncandíja ó jā sáhá yā jēhē ō. De jā ñúcuán nī nsáhá yā jā ní ndīvi ó nūū tūhun jā mānī yā jíin ó, síquí jā ní jihī Jētohō ō Jesucristo jēhē ō.

² Chi maá Cristo nī nsáhá jā ní nquīvi ndācá ó nūū Yāā Dios, chi nī nsáhá yā jā vāha yóhó síquí jā súcuán cándíja ó. De íñi nīhin ó jíin tūhun jā sáhá yā jā vāha yóhó. De cúsiī inī ō chi ñúhún inī ō jā quenda ó nūū viī cuáhnú ó jíin Yāā Dios.

³ De nsūú maá yáhá-ni, chi suni cúsiī inī ō jā ndóho ó tūndóhó. Chi jíin ō jā maá tūndóhó sáhá jā jéndeé inī ō.

⁴ De jā jéndeé inī ō, suu sáhá jā jíja vāha ó jā cúu ó nchivī ndāā. De jā jíja vāha ó sáhá jā ñúhún inī ō ndācá jā vāha jā coo.

⁵ De ndācá jā ñúhún inī ō, chi nīhīn ō. Chi tūhun jā cúndáhvī inī Yāā Dios yóhó, nī nchitú inī ánō ō, nī nsáhá yā jā jíin Espíritu Santo jā ní jēhe yā nūū ō.

⁶ Chi jondē tá ndóho ó jā má cúu cuitī scácu ó maá ó, de nī jihī Cristo jēhē ō jā cúu ó nchivī íyó cuāchi. De nī jihī yā maá quīvī jā ní jani Yāā Dios.

⁷ De vījín cúu jā cuū iin nchivī jā jēhē incā nchivī, vísō jēhē iin nchivī ndāā. De sanaā de íyó tá chūndeé inī iin tēe jā cuū dē jā jēhē iin tēe ndāā ndasí.

⁸ Sochi maá Cristo chi nī jihī yā jēhē ō juni sáhá ó maá-ni cuāchi, de súcuán nī stēhēn Yāā Dios jā cúndáhvī inī yā yóhó.

⁹ De mitan ja nī sndáhvā Yāā Dios cuāchi ó síquí jā ní jihī Cristo jēhē ō. Túsaá de suni jíin vāha ó jā scácu Cristo yóhó nūū castigo jā quiji maá quīvī jā sáhá Yāā Dios juicio.

¹⁰ Chi jondē tá nī ncuu ó enemigo Yāā Dios, de síquí jā ní jihī Sēhe yā jēhē ō, de nī nsáhá yā jā ní ndīvi ó nūū tūhun jā mānī yā jíin ó. De jā súcuán nī ndīvi ó nūū tūhun jā mānī yā jíin ó, de suni jíin vāha ó jā cācu ó síquí jā tēcū Cristo de íyó yā jíin ó.

¹¹ De nsūú maá yáhá-ni, chi suni cúsiī ndasí inī ō jíin Yāā Dios síquí jā ní nsáhá Jētohō ō Jesucristo jēhē ō, chi maá yā nī nsáhá jā ní ndīvi ó nūū tūhun jā mānī Yāā Dios jíin ó.

Tūhun Adán jíin tūhun Cristo

¹² Túsaá de jíin ō jā ní nquīvi cuāchi inī ñayivī nī nsáhá iin-ni tēe Adán. De jā síquí cuāchi ñúcuán de nī jēcōo cuēhē jā jihī nchivī. De jā suu cúu jā jíin ndihi nchivī, chi ndihi jíi íyó cuāchi.

¹³ De jondē tá ncháha ca cuāha yā ley nūū Moisés, de ja íyó cuāchi inī ñayivī. De síquí jāá ncháha ca cuāha yā ley, de nduú ní nchīhi yā cuenta jā stívī ndá jíi.

¹⁴ De vísō súcuán de jondē tiempo Adán de jondē tiempo Moisés nī nchīhi nchivī chíjin tūhun jā jíin jíi síquí cuāchi jíi. Chi nī jihī jíi síquí cuāchi jā ní nsáhá ndá máá jíi, vísō nduú ní nsáhá jíi táhán cuāchi jā ní nsáhá Adán jā ní ncunīhin inī dē nūū iin tiñu jā ní ndacu yā. De Adán nī nsáhá dē jā ní nquīvi tūndóhó nūū nchivī, sochi Cristo nī nsáhá yā jā quéndōo vāha nchivī.

¹⁵ De tūhun jā ní nsáhá Adán cuāchi, nduú quétáhn cuitī jíin táhvī jā scácu Yāā Dios yóhó. Chi jā ní stívī iin-ni tēe ñúcuán, jā suu cúu jā jíin ndihi ó. Sochi tūhun jā scácu Yāā Dios yóhó cúáhnú ndasí cā, chi síquí

jā ní nsáhá mátúhún-ni tēe Jesucristo cúu jā súcuán-ni scácu yā ndihi nchivī jā cándíja.

¹⁶ De cuāchi jā ní nsáhá mátúhún-ni Adán, nduú quétáhán cuitī jíin tūhun jā scácu Yāā Dios yóhó. Chi sīquī mátúhún-ni cuāchi ñúcuán cúu jā ní nquīvi nchivī chījin tūhun jā tánū tāhvī ji. De tūhun jā scácu yā nchivī, sa sáhá jā súcuán-ni sndáhvā yā cuāchi ji, vísō cuāhā ndasí cuāchi nī nsáhá ji.

¹⁷ Chi sīquī jā ní nsáhá mátúhún-ni tēe Adán cuāchi, de maá cuēhē jā jíhī nchivī, nī nīhīn poder. De sa sīquī jā ní jíhī mátúhún-ni tēe Jesucristo, de nchivī maá yā víhí cā nī nīhīn ji poder jā cutecū ji de caca ndāā ji jíin yā. Chi nī sndáhvā yā cuāchi ji sīquī jā vāha ndasí inī yā.

¹⁸ Túsaá de sīquī jā ní nsáhá iin-ni tēe Adán cuāchi, de nī nquīvi ndihi nchivī chījin tūhun jā tánū tāhvī ji. Sochi sīquī jā ní nsáhá iin-ni tēe Jesucristo tiñu vāha ndasí, de sndáhvā Yāā Dios cuāchi ndihi nchivī de cutecū ji níí cání.

¹⁹ Chi sīquī jāá nduú ní jétáhvī iin-ni tēe Adán, de nī nquīvi cuāhā ndasí nchivī chījin cuāchi. De suni súcuán sīquī jā ní jetáhvī iin-ni tēe Jesucristo, de sndáhvā Yāā Dios cuāchi cuāhā ndasí nchivī.

²⁰ De nī jēhe yā ley yā tácu cunī ō jā cuāhā cuāchi sáhá ndācá ō. De jā ní nducuahā cuāchi ō, de víhí cā nī nducuahā tūhun jā vāha inī yā jā nēe cáhnú inī yā nū ō.

²¹ Túsaá de tá cúu nū ní nīhīn poder tūhun jā jíhī ndá nchivī sīquī cuāchi jí, suni súcuán íyó poder tūhun jā vāha inī yā jíin ō. Chi sndáhvā yā cuāchi ō de cutecū ō níí cání sīquī jā ní jíhī Jētohō ō Jesucristo jēhē ō.

6

Jāá nduú cā yíhí ō chījin cuāchi chi yíhí ō ndáhá Cristo

¹ ¿Túsaá de nāsa cāhān ō? ¿A caca cā ō jíin cuāchi tácu víhí cā sáhá yā jā vāha yóhó jā cune cáhnú inī yā nū ō?

² Mā cūú cuitī. Chi cúu modo jā ní jíhī ō jāá nduú cā yíhí ō chījin cuāchi, de mā cūú cā caca ō jíin cuāchi túsaá.

³ ¿A nduú jíicūhun inī ndá nú jā ndācá ō jā ní jenduté ō sīquī jā ní nquīvi ō ndáhá Cristo Jesús, suni nī jenduté ō sīquī jā ní nquīvi ō chījin tūhun jā ní jíhī ō jíin yā?

⁴ Chi jā ní jenduté ō cúu modo jā ní jíiquiyuhū ō jā ní jíhī ō jíin yā. De mitan de cuu caca ō jíin vida jeé jā ní jēhe yā nū ō, chi modo jā suni nī natecū ō jíin yā. Chi nī natecū yā nī nsáhá Tatá yā jíin poder jā cúñáhnú ndasí yā.

⁵ Chi tú nī nduu inuú ō jíin yā sīquī tūhun jā ní jíhī ō jíin yā, de suni súcuán coo inuú ō jíin yā sīquī tūhun jā natecū ō jíin yā.

⁶ Chi jíin ō jā ní naā modo maá ō jā ní jica ō jíin níí ichi chátā, chi nī nquīvi ō nū tūhun jā ní jíhī ō jíin Cristo yīcā cruz. De súcuán nī naā modo maá ō jā cúu ō mozo nū cuāchi, tácu nduú cā satíñú cāhá ō nū ndācá tiñu jā maá-ni cuāchi cúu.

⁷ Chi nchivī ja nī jíhī, ja nī nquee ji chījin ndācá cuāchi.

⁸ De tú ja nī jíhī ō jíin Cristo, de cándíja ō jā suni súcuán natecū ō jíin yā.

⁹ Chi jíin ō jā ní natecū Cristo, de mā cūú cuitī cā yā, chi tūhun jā jíhī, nduú cā nā cuá cuu sáhá jíin yā.

¹⁰ Chi jā ní jíhī yā, chi iin vuelta-ni nī jíhī yā jā sīquī cuāchi nchivī. De jā tēcū yā mitan, chi sáhá yā jā cúnī Yāā Dios.

¹¹ De saá-ni ndá ndóhó, sáhá nú cuenta jā modo jā ní jíhī nū jā ní nquee nú chījin cuāchi. De jā tēcū ndá nú de sáhá nú jā cúnī Yāā Dios, chi íyó inuú inī nū jíin Jētohō ō Cristo Jesús.

¹² Túsaá de mā cuāha nú cā tūhun jā quihi nú chījin cuāchi jíin yiqui cúñu nú jā cuū. Chi maá cuāchi sndíhvī inī ndá ndóhó jā sáhá nú ndācá jā nēhén jā ndíyo inī nū.

¹³ De mā cuāha nú cā maá nú jā satíñú cāhá nú nū cuāchi jā cucuu nú jíin tiñu nēhén. Chi sa cuāha nú maá nú nū Yāā Dios, de sáhá nú cuenta jā ja nī jíhī ndá nú de nī natecū nū nū yā. De cuāha ndihi nú maá nú nū yā jā sáhá nú tiñu ndāā.

¹⁴ Chi nduú cā nā poder cuāchi jā cundee jíin ndá nú, chi nduú cā yíhí nú chījin ley janahán, chi sa yíhí nú chījin tūhun jā vāha inī yā jíin nú.

Tūhun mozo jā stéhēn nāsa quéndōo nchivī cándíja

¹⁵ ¿De nāsa sáhá ō túsaá? ¿A caca cā ō jíin cuāchi sīquī jāá nduú cā yíhí ō chījin ley janahán, chi sa yíhí ō chījin tūhun jā vāha inī yā jíin ō? Mā cūú cuitī.

16 Chi jínī ndá nú jā tú cuāha nú maá nú jā cuetáhví nú satíñú nú nūū iin tēe, túsaá de mozo tēe ñúcuán cúu nú, de cánuú jā cuetáhví ndá nú nūū dē. De suni súcuán tú cuāha nú maá nú jā sáhá nú cuāchi, de cúu nú mozo nūū cuāchi, de cuū nū. Sochi tú cuetáhví ndá nú nūū maá yā, de mozo yā cúu nú jā caca ndāā nū.

17 De ná cútahvī ō nūū Yāā Dios, chi vísō nī ncuu ndá nú mozo nūū cuāchi, de mitan chi jondē jín inī jín ánō nū nī jetáhví nú nūū tūhun yā jā ní nguīvi nú nūū.

18 De mitan de ja nī nduu libre nū jāá nduú cā cúu nú mozo nūū cuāchi, de satíñú ndá nú nūū tiñu ndāā.

19 (Nī ncāhān nī iin tūhun nāsa cúu sīquī mozo inī ñayívi yáhá, chi nduú jícūhun yachī inī nū sīquī tūhun yā.) Túsaá de tá cúu nūū ní jēhe ndá nú maá nú jondē saá jā ní ncuu nú mozo nūū ndācá tiñu téhén jín tiñu néhén, suni súcuán cuāha nú maá nú mitan jā coo nú mozo nūū tiñu ndāā, tácu coo ndoo coo iī nū nūū Yāā Dios.

20 Chi jondē tá nī ncuu nú mozo nūū cuāchi, de nduú ní ncuu nú mozo nūū tiñu ndāā.

21 ¿De nā cuá cúu jā ní nīhīn ndá nú sīquī ndá cuāchi ñúcuán jā cúcanoō nū mitan sáhá? Nduú cuitī, chi maá-ni jā tñū tāhvī nū ní cání sáhá.

22 Sochi mitan de ja nī nduu libre ndá nú jāá nduú cā cúu nú mozo nūū cuāchi, de cúu nú mozo nūū Yāā Dios. De suu sáhá jā quéndōo vāha ndá nú, chi íyó ndoo íyó iī nū nūū yā, de jondē jā sándihí de cutecū nū ní cání.

23 Chi yāhvi jā nīhīn nchivī sīquī cuāchi cúu jā tñū tāhvī ji. Sochi tāhvī jā jēhe Yāā Dios cúu jā cutecū ō ní cání andiví, sīquī jā ní nduu inuú inī ō jín Jētohō ō Cristo Jesús.

7

Tūhun ñasíhí jín yíi jā stéhēn nāsa quéndōo nchivī cándíja

1 Hermano, ja jínī ndá nú nāsa cáhān ley yā, chi jínī nū jā yíhí nchivī chījin ley maá-ni jā tēcū ji ñayívi yáhá.

2 De yáhá cúu tá cúu iin ñahan jā ní nquetáhán jín iin tēe, chi cáhān ley jā yíhí ña ndahá yíi ña juni tēcū dē. Sochi tú ja nī jīhī yíi ña, de ja nī nquee ña chījin ley jā ní nquetáhán ña jín dē.

3 Túsaá de tú quetáhán ña jín incā tēe juni tēcū cā yíi ña, de cásiquí ndēē ña dē. Sochi tú ja nī jīhī yíi ña, de ja nī nquee ña chījin ley ñúcuán. De cuu quetáhán ña jín incā tēe, de nsūú jā cásiquí ndēē ña túsaá.

4 De saá-ni ndá ndóhó, ñanī mánī, chi inuú íyó nú jín Cristo. Chi modo jā ní jīhī ndá nú jín Cristo, de nī nquee ndá nú chījin ley janahán. De mitan chi modo jā ní nquetáhán nú jín incā, cúu jā ní nguīvi nú ndahá Cristo, Yāā jā ní natecū mähñú ndīyi, tácu cuu sáhá nú tiñu vāha jā cúnī Yāā Dios.

5 Chi tá nī jica ndācá ó jín modo maá ó jondē saá, de ley ñúcuán nī nsáhá jā ní ndīyo inī ō ndācá jā néhén jā cúnī yiqui cúñu ó jā sáhá ó. De suu nī nsáhá jā tñū tāhvī ō nícu.

6 De mitan de ja nī nquee ó chījin ley janahán, chi modo ja nī jīhī ō jā má nīhīn cā poder sīquī ō. De súcuán de íyó libre ō jā sáhá ó tiñu jā cúnī Yāā Dios. De jica ó jín modo jeé jā cúnī maá Espíritu Santo, chi nduú cā yíhí ó chījin ley jā ní ntee Moisés janahán.

Sīquī cuāchi jā ñúhún inī ánō ō

7 ¿Nāsa cáhān ō túsaá? ¿A ley ndíso cuāchi? Nduú cuitī jā súcuán. Sochi tú jāá nduú ley yā, de mā cúní cuitī nī jā íyó cuāchi nī. Chi mā cúní nī jā cuāchi cúu tú ndíyo inī nī ndatíñú táhán nī de tú nduú ní ncāhān ley jā má ndíyo inī ō.

8 De súcuán nī nīhīn cuāchi modo jā cucuu jín nī. Chi sīquī jā ndácu ley tiñu jā má sáhá ó cuāchi, de nī nquijéhé jā ndíyo inī nī sáhá nī ndācá jā néhén. De tú jāá nduú ley, de suni nduú nā tūhun stíví ó sīquī ley nícu.

9 Chi nī iyo tiempo jā ní ntecū nī tá ncháha ca jícūhun inī nī jā cáhān ley. De tá nī nquijéhé jícūhun inī nī tiñu jā ndácu ley, de nī jícūhun inī nī jā íyó cuāchi nī, de nī nduu nī modo ndīyi.

10 Chi nī jínī nī jā ley jā sáhá jā cutecū ánō nī nícu, de nduú chi sa nī nsáhá jā tñū tāhvī nī nícu.

11 Chi jín jā ndácu ley tiñu, de nī nīhīn cuāchi modo jā cucuu jín nī, de nī stáhví nduhū. Chi jín jā ndácu ley tiñu, de cuāchi nī nsáhá jā ní nquenda tūhun jā tñū tāhvī nī.

12 Túsaá de íyó ndāā maá ley, de ndācá tiñu jā ndácu chi íyó ndoo íyó ndāā vāha.

13 Túsaá de ley ñúcuán jā íyó vāha, ¿á suu sáhá jā tñū tāhvī ni, á naá cúu? Nduú cuitī. Chi sa maá cuāchi cúu jā sáhá jā tñū tāhvī ni, de súcuán stúu cuāchi nāsa íyó maá. Chi jíin tiñu váha jā ndácu ley de nī natūu tiñu néhén jā cúu cuāchi.

14 Chi jíinī ō jā nūu maá Espíritu vāji ley. De nduhū chi sa névāha nī iin modo néhén maá nī jā ní squívi nduhū jā sátíñu cāhá nī nūu cuāchi.

15 Chi ndācá cuāchi jā sáhá nī, chi nduú jícuhun inī ni nājēhē cúu jā sáhá nī. Chi tiñu váha jā cúnī ni sáhá nī, nduú níhīn ni fuerza jā sáhá nī, chi sa tiñu néhén jāá nduú jétahān inī ni, sa ñúcuán sáhá nī.

16 De tá sáhá nī tiñu néhén jāá nduú cúnī ni sáhá nī, de ñúcuán de nācunī ni jā íyó ndāā ley.

17 Túsaá de nsūu maá nī cúu jā sáhá tiñu néhén ñúcuán, chi modo néhén jā ñúhún inī ánō ni cúu jā sáhá cuāchi.

18 Chi jíinī ni jā modo maá nī jā ñúhún inī ánō ni, nduú cuitī nā jā váha íyó. Chi cúnī ni sáhá nī tiñu váha, sochi nduú níhīn ni fuerza jā sáhá nī.

19 Chi tiñu váha jā cúnī ni sáhá nī, de nduú sáhá nī. Sochi tiñu néhén jāá nduú cúnī ni, sa ñúcuán sáhá nī.

20 De tá sáhá nī tiñu jāá nduú cúnī ni sáhá nī, de nsūu maá nī cúu jā sáhá, chi modo néhén jā ñúhún inī ánō ni cúu jā sáhá.

21 Túsaá de nī jinī ni jā suha cúu jíin nī: Vísō cúnī ni sáhá nī tiñu váha, sochi maá-ni modo néhén cúu jā ñúhún inī ánō ni.

22 Chi cúsi inī ni jíin ley Yāa Dios jondē jíin inī jíin ánō ni.

23 Sochi nī nacunī ni jā íyó incā modo néhén maá nī jā jāsī jā cúnī ni sáhá nī jā váha. De súcuán cúu nī modo preso nūu cuāchi jā íyó jíin nī.

24 Nācā ndáhvī cā ni túsaá. ¿Ní iin scācu nduhū nūu modo néhén maá nī jā sáhá jā tñū tāhvī ni?

25 Ná cútahvī ndasí nī nūu Yāa Dios, chi maá yā cúu jā scācu nduhū nūu modo néhén nī sīquī jā ní jíhī Jētohō ni Jesucristo jēhē ni. Túsaá de vísō cúnī ō jā squíncuu ó ley Yāa Dios, de jā jíin fuerza maá ó chi mā cūu, chi modo néhén maá ó sáhá jā sátíñu cāhá ó nūu cuāchi.

8

Sīquī jā jíca ó jíin modo jā cúnī Espíritu Yāa Dios

1 Túsaá de mā nēndá Yāa Dios cuāchi sīquī nchivī jā yíhī ndahá Cristo. Chi nduú cā jíca ndá ji jíin modo néhén maá ji, chi sa jíca ji jíin modo jā cúnī maá Espíritu Santo.

2 Chi modo jā sáhá Espíritu cúu jā técu ō sīquī jā yíhī ó ndahá Cristo Jesús. De ñúcuán nī nsáhá jā ní nduu libre ndācá ó nūu tūhun jā ní nchīhi ó chījin cuāchi jā tñū tāhvī ō nícu.

3 Chi nī nsáhá Yāa Dios jā quēndōo vāha nchivī jāá nduú ní ncúu quēndōo vāha jíin ley Moisés, sīquī jāá nduú nā fuerza ji jíin modo maá ji jā squíncuu ji ley yā. Chi nī ntají yā Sēhe yā nī nquiji, de nī nduu yā modo nchivī íyó cuāchi, tácuā sōcō yā maá yā sīquī cuāchi, vísō nduú nā cuāchi maá yā. De súcuán nī nēnda Yāa Dios sīquī cuāchi, chi nī nacuiso maá Jesús cuāchi jā ní nsáhá nchivī jíin modo néhén maá ji.

4 Súcuán nī ncuu tácuā cuu squíncuu ó ndācá tiñu ndāā jā ndácu ley, chí nduú cā jíca ó jíin modo néhén maá ó, chí jíca ó tá cúu nūu cúnī maá Espíritu Santo.

5 Chi nchivī jā jíca jíin modo néhén maá, chí maá-ni sīquī jā cúnī maá ji ndíhvī inī ji. Sochi nchivī jā jíca tá cúu nūu cúnī Espíritu, chí maá-ni sīquī tiñu jā cúnī Espíritu ndíhvī inī ji.

6 De jā ndíhvī inī ō sīquī jā cúnī maá ó chí sáhá jā tñū tāhvī ō. Sochi jā ndíhvī inī ō sīquī tiñu jā cúnī maá Espíritu, sa sáhá jā cutecū ō ní cání de coo ndeé coo siī inī ō.

7 Chi nchivī jā ndíhvī inī sīquī modo néhén jā cúnī maá ji, jíinī ūhvī ji Yāa Dios, chí nduú cúnī ji cuetáhvī ji ley Yāa Dios, de ní mā cūu squíncuu ji.

8 Jā ñúcuán, nchivī jā jíca jíin modo jā cúnī maá, nduú cúu sáhá ji jā cusī inī Yāa Dios jíin ji.

9 Sochi ndá ndóhó, chí nduú cā jíca nú jíin modo jā cúnī maá nú, chí jíca nú tá cúu nūu cúnī Espíritu, chí ndeé Espíritu Yāa Dios inī ánō nū. De nchivī jāá nduú ndeé Espíritu Cristo inī ji, chí nduú yíhī ji ndahá yā.

10 De tú ndeé Cristo inī nū, de vísō iin quívī de cuū yiqui cúñu nú jā sīquī cuāchi,

sochi cutecū ánō nū sīquī jā ní sndáhvā Yāa Dios cuāchi nū.

11 De tú inī ndá nū ndéē Espíritu maá Yāa jā ní nastécū Cristo Jesús mähñú ndīyi, ñúcuán de suni sáhá maá yā jā natecū yiqui cúñu nū jā cuū. De sáhá yā súcuán jā jíin maá Espíritu yā jā ndéē inī nū.

12 Túsaá hermano, ndéē tiñú ó jā caca ndaā ō, de nsūú jā sáhá ó modo nēhén jā cúnī maá ó.

13 Chi tú caca nū jíin modo nēhén maá nū, de tñū táhvī nū. Sochi tú jíin fuerza maá Espíritu snāa nū ndācá tiñu jā sáhá nū jíin modo nēhén maá nū, de cutecū nū níí cánī.

14 Chi ndācá nchivī jā níquīn ji modo jā stéhén Espíritu Yāa Dios, maá ji cúu sēhe Yāa Dios.

15 Chi Espíritu jā ní nīhīn ndá nū, nduú ní nsáhá yā ndóhó jā cuu nū modo mozo nūū yā jā yūhú tucu nū nūū yā, chi sa nī nsáhá yā yóhó jā cúu ó sēhe yā. De jā suu cúu jā cáhān jee ó: Tatá maá sá.

16 De maá Espíritu stéhén yā inī ánō ō jā cúu ndija ó sēhe Yāa Dios.

17 De tú sēhe yā cúu ó, de suni nīhīn ō maá táhvī jā ní nquee yuhú yā, de iin cáhnú-ni coo táhvī ō jíin Cristo. Chi tú ndoho ó jíin yā mitan, de suni cuñáhnú ó jíin yā andiví.

18 Túsaá de sáhá nī cuenta jā ndācá tñdóhó jā ndóhó ó mitan, lulí ndasí cúu nūū tūhun jā viī cuñáhnú ó jíin yā ichi nūū cā.

19 Chi ndihi jā ní jēcōo, ndétu ndasí jā ná sáhá Yāa Dios jā nduvāha, quīvī jā tūu nijīn jā cúñáhnú ndá sēhe Yāa Dios.

20 Chi ndācá jā ní jēcōo, nī nquīvi chíjin tūhun jāá nduú quéndōo vāha. De nsūú maá ní stívī maá, chi sa nchivī nī nsáhá cuāchi, de jā suu cúu jā ní squéndōo Yāa Dios súcuán. De maá-ni jā ndétu jā nduvāha.

21 Chi iin quīvī de ndācá jā ní jēcōo, chi quee chíjin tūhun jā tívī jíin jā téhyū. De nduu viī ndasí tá cúu nūū coo ndācá sēhe Yāa Dios, chi cácu nūū tūhun jāá nduú quéndōo vāha.

22 Chi jíin ō jā ndācá jā ní jēcōo, chi jondē mitan de inuú-ni ndóhó de modo jā tána inī jā ná ndúvāha ndihi.

23 De nsūú maá-ni ndācá jā ní jēcōo cúu jā ndóhó, chi suni jondē maá ó ndóhó, vísō jā névāha ó Espíritu Santo jā cúu seña jā iin

quīvī de nīhīn ō ndihi táhvī ō. Chi ndóhó ndasí ó tñdóhó, de ndétu ó quīvī jā naquehen yā yóhó jā cúu ó sēhe yā, de scácu yā yiqui cúñu ó tácu nduú cā ndoho ó jíin.

24 Chi nī scácu yā yóhó sīquī jā súcuán ñúhún inī ō. Sochi tú ja nī nsáhá yā maá jā ñúhún inī ō, ñúcuán de nduú cā ñúhún inī ō jā sáhá yā. Chi nduú cā ndétu ó de tú ja nī ncuu súcuán.

25 Sochi tú ncháha ca cunī ō jā sáhá yā jā ñúhún inī ō, túsaá de jíin paciencia ndétu ó jā sáhá yā.

26 De saá-ni maá Espíritu Santo, suni chíndeé chítuu yā yóhó jāá nduú nā fuerza inī ō. Chi nduú jíin ō cācān táhvī ō tá cúu nūū cánuú. Sochi maá Espíritu cáhān ndāhvī yā jíin Yāa Dios jēhē ō sīquī ndācá jā jéca ndasí inī ō de nduú nīhīn ō tūhun nāsa cācān táhvī ō.

27 De maá Yāa Dios jā jíto túnī ánō ō, chi jíin yā ndācá jā cúnī maá Espíritu jā cáhān yā jēhē ō. Chi ndá nchivī jā yíhí ndahá Yāa Dios, cáhān ndāhvī Espíritu jēhē ji tá cúu nūū cúnī Yāa Dios.

Vāha-ni cúndeé ó sīquī ndihi jānēhén

28 De jíin ō jā ndācá-ni jā quíji nūū nchivī jā mñī jíin Yāa Dios, jā váha á jā úhvī, chí quéndōo vāha cā ji nūū yā, sáhá yā jíin ndācá ñúcuán. Chi cúu ndá ji nchivī jā ní ncana yā ji nī nquīvi ji ndahá yā sīquī jā súcuán nī ncundaā inī yā jondē janahán.

29 Chi jondē ncháha ca coo ji de ja jíin yā ji, de ja nī jani yā ji jā nduu ndoo nduu ndaā ji jā ndacu ji maá Sēhe yā, tácu cuu Sēhe yā ñanī ñáhnú nūū cuāhā nchivī jā cúu ndá ji ñanī cándíja.

30 De jā ní jani yā ji, de suni nī ncana yā ji. De jā ní ncana yā ji, de suni nī sndáhvā yā cuāchi ji. De jā ní sndáhvā yā cuāchi ji, de suni nī nsáhá yā jā cúñáhnú ji.

31 ¿De nāsa cā cáhān ō sīquī tūhun ñáhnú yáhá túsaá? Chi tú iyó Yāa Dios jíin ó, ¿de ní iin cā cuu cundeé sīquī ō? Nduú ni iin.

32 Chi maá yā nduú ní scácu yā Sēhe yā, chi sa nī jēhe yā Sēhe yā nī jíhī yā jā jēhē ndihi ó. De tú súcuán nī jēhe yā Sēhe yā, de nā oncā cúu jā má cuāha yā ndācá cā jā jíin ñúhún ó túsaá.

³³ ¿De ní iin cuu cāhān cuāchi sīquī nchivī jā ní nacāji Yāā Dios? Nduú ni iin. Chi maá yā nī sndáhvā yā cuāchi ji.

³⁴ ¿De ní iin cuu nenda cuāchi sīquī ō túsaá? Nduú ni iin. Chi maá Cristo cúu Yāā jā ní jihī jēhē ō, de suni nī natecū yā. De mitan de ndéē yā lado cuáhá Yāā Dios nūū cúñáhnú yā, de cāhān ndāhvī yā jēhē ō jín Yāā Dios.

³⁵ ¿De ní iin cuu tavā yóhó nūū tūhun jā cúndáhvī inī Cristo yóhó? ¿A tūndóhó, á ndācá jā sáhá vījín, á jā jínī ūhvī nchivī yóhó, á tāmā, á jā cúmanī sahma ó, á tūhun yúhú, á jā cahnī ji yóhó, á naá cúu? Ni iin ndācá jā yáhá.

³⁶ Chi súcuán yósō nūū tutū ī jā cāhān nchivī cándíja jín Yāā Dios: Jā síquī maá ní de ndācá-ni hora cúnī ndá ji cahnī ji ndá sāán. De sáhá ji jín sá tá cúu nūū sáhá ji tīcāchí, quiti jā cuū.

Cáchī tutū.

³⁷ De nduú chi vísō ndóho ó ndācá yáhá, de vāha-ni cúndeé ó sīquī ndihi-ni, sáhá maá Yāā jā ní ncundáhvī inī yóhó.

³⁸ Jā ñúcuán nī ncucáhnú inī ni jāá nduú ni iin cuu tavā yóhó nūū tūhun cúndáhvī inī Yāā Dios yóhó. Ni tú cuū ō á cutecū ō, ni ndācá ángel andiví, ni ndācá jā nēhén jā cúñáhnú jā íyó poder, ni jā íyó mitan, ni jā coo,

³⁹ ni jā íyó nūū sūcún, ni jā íyó nūū cūnú, ni ndācá cā jā ní jēcōo, mā cúú cuitī tavā yóhó nūū Yāā Dios jā jín Jētohō ō Cristo Jesús nī ncundáhvī inī yā yóhó.

9

Sīquī nāsa nī nacāji yā tatā Israel

¹ De cāhān ndāā ni chi cúu nī tēe cándíja Cristo, de nduú stáhvī nī, de nijín cúu inī ánō ni jā cāhān ndāā ni sáhá Espíritu Santo.

² Cúcuécá ndasí inī ni, de ní ní táhúhvī inī ánō ni

³ jā síquī ndācá táhán nī nchivī nación hebreo, chi iin-ni tatā ndá nī. Chi jā síquī maá ji de jondē cúu inī ni jā tú ná cúu de cujiyo nī nūū Cristo jā tānū táhvī ni, tácuá súcuán de cuu cācu ánō maá ji nícu.

⁴ Chi cúu ndá ji tatā nchivī Israel, de jondē janahán nī nsáhá Yāā Dios jā cúu ji sēhe yā, de mähñú vīcō jā jēndütē nī ndeē yā

jín ji saá. De jín maá ji nī nsáhá yā ndācá contrato, de nī jēhe yā ley yā nūū Moisés jā cúu maá ji, de nī stéhēn yā nāsa chiñúhún ji yā inī templo, de nūū maá ji nī nquee yuhú yā cuāhā tūhun.

⁵ De ndá máá ji cúu tatā ndācá tatā ndá sá jā ní ncuñáhnú, de suni chíjin tatā maá ji nī ncacu Cristo jā ní nduu yā tēe. De maá yā cúu Yāā Dios jā tīn ndihi-ni, de ní ní cání ná cāhān nchivī jā cúñáhnú yā. Amén.

⁶ De nsūú jāá nduú ní nquee ndāā ndācá tūhun jā ní nquee yuhú Yāā Dios nūū nchivī Israel. Chi nī nquee ndāā nūū vísō sava jini, chi nsūú ndihi tatā Israel cúu jā cándíja.

⁷ Chi nsūú ndihi tatā Abraham cúu ndija sēhe dē. Chi nī ncāhān Yāā Dios jín dē: Nūū maá-ni sēhe nú Isaac cúu jā coo tatā nū tá cúu nūú ní nquee yuhú nī jā cuāha nī nūū nū.

⁸ De tūhun yáhá cāhān jā ni iin nchivī nduú cúu ji sēhe Yāā Dios sīquī jā ní ncacu ji chíjin iin tatā jā jáni inī ji jā váha cā cúu. Chi sa maá-ni tatā jā ní nquee yuhú yā cúu ndija tatā jā chíhi yā cuenta.

⁹ Chi yáhá cúu tūhun jā ní nquee yuhú yā nūū Abraham: Maá tiempo jā ní jani nī de quiji nī, de cacu iin sēhe yíí ñasíhí nú Sara, ncachī yā.

¹⁰ De nsūú yáhá-ni, chi saá-ni Rebeca nī ncacu ūū sēhe yíí ña, de iin-ni tatá ndúū ji, jā ní ncuu tatā ndá sá Isaac.

¹¹⁻¹³ De jondē ncháha ca cacu ndúū ji, de ncháha ca sáhá ji jā váha á jā ūhvī, de ja nī ncāhān yā jín Rebeca: Sūchí jā cacu jā xíhna ñúhún satíñú ji nūū sūchí úū, ncachī yā. Chi suni súcuán cāhān tutū ī: Nī iyo mānī ni jín Jacob, de Esaú chi nduú, ncachī Yāā Dios. De súcuán jínī ō jā maá Yāā Dios cuu nacāji yā nchivī tú nāsa nī ncundaā inī maá yā, de nsūú sīquī tiñu jā sáhá ji, chi sa sīquī nāsa cúnī maá yā nacāji yā ji.

¹⁴ ¿Nāsa cāhān ō túsaá? ¿A jāá nduú íyó ndāā Yāā Dios jā sáhá yā súcuán? Nduú cuitī.

¹⁵ Chi jondē janahán nī ncāhān yā jín Moisés: Ní-ni cúu jā cúnī ni cundáhvī inī ni, de cundáhvī inī ni ji. De ní-ni cúu jā cúnī ni sáhá nī jā váha, de sáhá nī, ncachī yā.

¹⁶ Túsaá de nsūú sīquī jā cúnī maá nchivī, ni nsūú jā ndúcú ndéé maá ji cúu, chi sīquī nāsa cúnī maá yā cundáhvī inī yā ji.

¹⁷ Chi suni sūcuán yósō nūū tutū ī jā ní ncāhān yā jíin rey nación Egipto: Nī jani nī ndóhó jā cúu nú rey, tácuā jíin ndóhó de stéhēn ni poder ni, de tácuā cūtē nuu sívī nī níí ñayíví, ncachī yā.

¹⁸ Túsaá de tú ní iin cúnī yā cundáhvī inī yā, de cundáhvī inī yā. De tú ní iin cúnī yā jā cunihin inī, de sáhá yā jā cúnihin inī.

¹⁹ De sanaā de cāhān iin nú jíin nī: Tú sūcuán cúu ¿de nūcu cāhān yā cuāchi sīquī ō? Chi mā cūú casī ō nāsa cúnī maá yā sáhá yā. Cachī nū.

²⁰ De sa cāhān ni jíin nú: Ndóhó, ¿ní iin cúu nú jā jáni inī nū jā nascócóo nú nūū Yāā Dios? ¿A cuu cāhān quīsi ñuhun jíin tēe jā ní nsáhá: ¿Nūcu nī nsáhá nú nduhū sūcuán? cachī.

²¹ Chi tēe jā sáhá quīsi, cuu sáhá dē nāsa cúnī maá dē, chi iin-ni ñuhun cuu sáhá dē iin quīsi fino de incā quīsi corriente.

²² ¿De á nduú jétáhvī nú jā suni sūcuán sáhá Yāā Dios jíin nchivī? Chi cúnī yā stéhēn yā nāsa sáhá yā juicio sīquī nchivī tácuā cunī ji poder yā. De vísō sūcuán de nī íyo paciencia yā jāá nduú ní nénda ñamā yā sīquī nchivī jā tātū tāhvī.

²³ De suni cúnī yā stéhēn yā nāsa vii ndasí cúñáhnú yā sīquī tiñu sáhá yā jíin yóhó nchivī jā cundáhvī inī yā. Chi jondē janahán ja nī nsáhá tūha yā yóhó jā vii cuñáhnú ó jíin yā.

²⁴ Chi nī ncana yā yóhó jā candíja ó, de sava ó cúu nchivī hebreo de sava ó cúu nchivī ndá cā nación.

²⁵ Chi suni suha nī ncāhān yā nūū tutū Oseas: Nchivī jāá nduú ní ncúu nchivī maá nī, mitan de cāhān ni jā cúu ji nchivī maá nī.

De nchivī jāá nduú ní íyo mánī ni jíin, mitan de cāhān ni jā cúu ji nchivī jā mánī ni jíin.

²⁶ De maá lugar nūū ní ncāhān ni jāá nsūú nchivī ni cúu ji, suu ñúcuán cāhān nchivī jā cúu ji sēhe Yāā Dios, Yāā tēcū níí cání. Ncachī yā.

²⁷ Sochi Isaías chi suha nī ncāhān dē tūhun nchivī Israel: Vísō nī ncāyā ndá tatā

Israel tá cúu ñútín mar, sochi jacū ji-ni scácu yā.

²⁸ Chi Jētohō ō Yāā Dios, ñamā sínu yā tiñu jā sáhá ndāā yā sīquī cuāchi nchivī ñayíví. Cáchī tutū.

²⁹ Chi cúu tá cúu jā ní ncāhān tucu Isaías: Maá Yāā jā cúu Jētohō nūū ndācá ángel andiví, tú nduú ní scácu yā jacū tatā ō nícu,

de ja cúu ó tá cúu nchivī ñuū Sodoma jíin ñuū Gomorra, jā ní naā ndihi.

Cáchī tutū.

Jāá nduú jétáhvī nchivī hebreo tūhun jā scácu yā ji

³⁰ ¿Nāsa cāhān ō túsaá? Suu jā nchivī ndá cā nación, vísō nduú ní ndúcú ji quendōo ndāā ji nūū Yāā Dios, de nī sndáhvā yā cuāchi ji. Chi sīquī jā ní ncandíja ji jā ní jihī Cristo jēhē ji cúu jā ní sndáhvā yā cuāchi ji.

³¹ De sa nchivī Israel, vísō ndúcú ndá ji jā quendōo ndāā ji nūū Yāā Dios jā sáhá ley yā, sochi nduú cundeé ji quendōo ndāā ji.

³² ¿De nājēhē? Sīquī jāá nduú ndúcú ji jā sndáhvā yā cuāchi ji jā candíja ji jā ní jihī Cristo jēhē ji, chi sa jáni inī ndá ji jā squíncuu ji maá ley de quendōo ndāā ji. De jā stívī ji sūcuán cúu tá cúu jā ndícó cáva ji sīquī maá yūū jā scáchihi jēhē, de suu cúu Cristo.

³³ Chi sūcuán cāhān nūū tutū ī: Jondē ñuū ni Sión canī nī maá Yāā jā cúu modo yūū jā scáchihi ji jēhē ji.

De cúu yā tá cúu toto jā ndícó cáva ji sáhá. Sochi nchivī jā candíja Yāā ñúcuán, chi squíncuu yā jā ñúhún inī ji.

Ncachī Yāā Dios.

10

¹ Hermano, cúu ndasí inī ni de jícān táhvī ni nūū Yāā Dios jēhē nchivī nación ni Israel, jā ná scácu yā ndá ji.

² Chi cāhān ni jā vāha sáhá ndá ji chi ndíhvī inī ji chíñúhún ji Yāā Dios. De vísō sūcuán de chíñúhún cāhá ndá ji.

³ Chi nduú jícūhun inī ji nāsa sndáhvā Yāā Dios cuāchi ji, de ndúcú ji quendōo ndāā ji maá-ni jā squíncuu ji ley. De nduú jétáhvī ji maá modo jā sndáhvā Yāā Dios cuāchi ji.

⁴ Chi sīquī jā ní nsáhá Cristo de cuu quee nchivī chījin ley Moisés. De sndáhvā Yāā Dios cuāchi ndācá nchivī jā candíja jā sáhá Cristo jēhē ji.

⁵ Chi súcuán nī ntee Moisés tūhun nchivī jā ndúcú quendōo ndāā jíin ley: Tú iin nchivī cuu squíncuu ji ndācá tiñu ndácu ley, de cutecū ji nícu, cáchī.

⁶ Sochi tūhun jā sndáhvā Yāā Dios cuāchi nchivī sīquī jā cándíja ji jā sáhá yā jēhē ji, chi sa cáhān: Mā cānī inī nū jā jíni ñúhún caa nú andiví jā quísnúu nú Cristo jā sndáhvā yā cuāchi nú.

⁷ De ni mā cānī inī nū jā jíni ñúhún cuun nú jondē nūū cūnú jā quísndāa nú Cristo māhñú ndīyi, modo jāá nduú ní nátecū yā.

⁸ ¿De nāsa cáhān tūhun ñúcuán túsaá? Iyó ñatin tūhun yā jíin nú, chi ñúhún inī yuhú nú jíin inī ánō nū, cáchī tutū. De suu cúu tūhun jā ná cándíja ó jā scácu yā yóhó. De tūhun yáhá cúu jā nácani ndá nī.

⁹ Chi tú cáhān nū jā Jētohō nū cúu Jesús, de tú candíja nú jondē jíin inī jíin ánō nū jā ní natecū yā māhñú ndīyi nī nsáhá Yāā Dios, ñúcuán de scácu yā ndóhó.

¹⁰ Chi jíin inī jíin ánō ō cándíja ó jā ní jihī yā jēhē ō, de súcuán de sndáhvā Yāā Dios cuāchi ó. De jā cáhān ō jā Jētohō ō cúu Jesucristo, de súcuán de scácu yā yóhó.

¹¹ Chi cáhān tutū īī: Ndācá nchivī jā cándíja ji yā, chi squíncuu yā jā ñúhún inī ji, cáchī.

¹² Chi inuú-ni cúu nchivī hebreo jíin ndá cā nchivī. Chi maá yā cúu Jētohō nūū ndihi ó, de cuāhā jā váha sáhá yā jíin nchivī jā cáhān ndāhvī jíin yā.

¹³ Chi súcuán cáhān tūhun yā: Ndihi nchivī jā cáhān ndāhvī jíin maá Jētohō ō, chi scácu yā ji, cáchī.

¹⁴ ¿De nāsa cáhān ndāhvī ji jíin yā de tú nduú ní ncándíja ji jā scácu yā ji? ¿De nāsa candíja ji de tú nduú ní jíni ji tūhun yā? ¿De nāsa cuni ji de tú nduú nā nchivī nacani tūhun nūū ji?

¹⁵ ¿De nāsa nacani nchivī tūhun yā de tú nduú tájí yā ji quihīn ji? Chi tá cúu nūū cáhān tutū īī: Viī ndasí tiñu sáhá ndá nchivī jā jíca jíin tūhun ndeé tūhun sīī inī jā nácani ji tūhun váha yā, cáchī.

¹⁶ Sochi nsūú ndihi ji jétáhvī tūhun jā scácu yā ji. Chi nī ncāhān Isaías jondē janahán: Tātā Yāā Dios, ¿nā nchivī nī ncandíja tūhun jā nácani ndá sá viī? ncachī dē.

¹⁷ Túsaá de tú cunini nchivī de cuu candíja ji. De tūhun jā cunini ji cúu tūhun Cristo.

¹⁸ Sochi jíca tūhún nī: ¿A nduú ní jíni ji tūhun yā túsaá? Nduú, chi nī jíni ji, chi cáhān tutū īī:

Níí ñayiví nī jíni nchivī tūhun jā ní nacani ndá dē.

De jondē nūū jíca cā ndācá lado nī jīnū tūhun yā.

Cáchī tutū.

¹⁹ De suni jíca tūhún nī: ¿A nduú ní jícūhun inī ndá nchivī Israel tūhun yā? Nduú chi nī jícūhun inī ji, de nduú ní jétáhvī ji. Chi xihna cā Moisés nī ncachī dē jā ní ncāhān Yāā Dios:

Cucuíñú inī ndá nú sáhá nī, chi cuāha nī tūhun nī nūū incā nchivī jāá nduú cúu ji iin nación.

De quítī inī nū cunī nū jā cuāha nī tūhun nī nūū iin nación jāá nduú jícūhun inī.

²⁰ De saá-ni Isaías nī nchundeé inī dē nī ncachī cájí dē jā ní ncāhān Yāā Dios:

Ndá nchivī jāá nduú ní nánducú nduhū, nī jinī ji nduhū.

De nūū nchivī jāá nduú ní jíca tūhún, nī stéhēn nī nāsa Yāā cúu nī.

²¹ Sochi sīquī nchivī Israel sa nī ncāhān dē jā ní ncāhān yā: Ndiquiví nī ncana nī ji jā quívi ji nūū ni, de nduú ní ncúnī ji, chi nchivī nīhin inī, nchivī jéhe inī cúu ji. Ncachī yā, ncachī Isaías.

11

Jā íyó jacū-ni cā nchivī Israel jā scácu yā

¹ Túsaá de jíca tūhún nī: ¿A nī sndóo Yāā Dios nchivī maá yā Israel, á naá cúu? Nduú cuitī. Chi nduhū suni tēe Israel cúu nī, de tatā Abraham cúu nī, de vāji nī chíjin tatā Benjamín.

² Nduú ní sndóo Yāā Dios nchivī maá yā, chi ja nī nacāji yā ji jondē janahán. ¿A nduú jíni ndá nú nāsa cáhān tutū īī tūhun Elías, tēe nī nacani tūhun yā janahán? Chi tá jícan táhvī dē, de súcuán nī ncāhān dē sīquī nchivī Israel:

³ Tātā Yāā Dios, nī jahnī ndá ji ndācá tēe nácani tūhun ní, de nī janī ji ndá altar ní. De mātúhún-ni cā sāán nī nquendōo, de mitan suni cúnī ji cahñī ji sāán, ncachī dē.

4 De Yāa Dios nī scócóo yā: Iyó ūjā mil nchivī jā cándíja nduhū jāá nduú ní jécuiñi jítí ji nūū ídolo jā nání Baal, ncachī yā.

5 De saá-ni mitan, chi íyó jacū-ni cā nchivī jā ní nacāji yā sīquī jā vāha inī yā jíin ji.

6 De tú nī nacāji yā ji sīquī jā vāha inī yā, de nsūū sīquī jā ní nsāhá ji tiñu vāha cúu. Chi tú sīquī jā ní nsāhá ji tiñu vāha cúu, ñúcuán de nsūū sīquī jā vāha inī yā.

7 ¿De nāsa cúu túsaá? Cúu jā nchivī Israel nduú ní ncúndéé ji jā ní nducú ji quendōo ndāā ji. Sochi sava ji jā ní nacāji yā, chi maá ji nī sndáhvā yā cuāchi ji. De sava cā ji chi nī ndunīhin inī ji,

8 tá cúu nūū cáhān tutū ī: Nī nsāhá Yāa Dios jāá nduú jícūhun cuitī inī ji sīquī yā, de ni nduú jíin ji jíin tīnūú ji, de ni nduú níni ji tūhun yā, de súcuán cúu jondē mitan. Cáchi tutū.

9 De suni nī ncāhān David:
Vico jā sáhá ndá ji, ná cóo tá cúu iin trampa á iin xéyí,
tácua nīhīn ji castigo xēēn sīquī jā stíví ndá ji jā sáhá ji cuāchi.

10 De ánō ji ná ndúneē, modo jā má cūú cā cunī ji,
de ná cósndihí tūndóhó sīquī ji ní cání.
Cáchi tutū.

Sīquī jā scácu yā nchivī ndá cā nación

11 Túsaá de jícā tūhún nī: ¿A mā cūú cuitī cā ndīvi nchivī Israel nūū Yāa Dios jā súcuán nī stíví ndá ji? Nduú chi cuu. Chi jā ní ncunīhin inī ndá ji, de sa nchivī ndá cā nación nī nīhīn táhvī ji tūhun jā scácu yā ji. De ñúcuán sáhá tucu jā nchivī Israel cundihví inī ji jā suni candíja maá ji.

12 Chi jā ní stíví ndá ji, de sa nchivī ní cáhnú ñayíví nī nīhīn maá ji tūhun yā. De jā ní jica yátá ndá ji, suu nī nsāhá jā ní nīhīn nchivī ndá cā nación tūhun yā. Túsaá de tá ndīvi tucu ndihi nchivī Israel ndahá yā, de nchivī ñayíví víhí cā quendōo ndetū ji sáhá ñúcuán.

13 De mitan de cáhān ni jíin ndá ndóhó nchivī ndācá nación jāá nduú ní jíin tūhun yā. Chi nī ntají Yāa Dios nduhū jā scáca nī tūhun nūū ndá ndóhó nchivī ndācá nación. De ndúcú nī jā ná cuétúhún ndá nú tiñu jā sáhá nī jā nācani nī tūhun yā.

14 Chi cúnī ni jā jíin ñúcuán de nacani inī sava táhān nī nchivī Israel jā suni candíja maá ji, de scácu yā ji.

15 Chi jā ní sndóo yā nchivī Israel, jā ñúcuán cúu jā sa nchivī ñayíví nī nsāhá yā jā ndīvi ji nūū tūhun mánī yā jíin ji. Túsaá de quíví jā naquehen tucu yā nchivī Israel, quíví ñúcuán suni vāha ndasí sáhá yā jíin nchivī ní cáhnú ñayíví. Chi cuu modo jā natecū ji jā cúu ji tá cúu ndīyi.

16 De nchivī Israel sócō ndá ji nūū Yāa Dios pan jā quée xihna cā nūū ñujan, de súcuán stéhēn ji jā ndihi ñujan cúu cuenta yā. De saá-ni iin ñutun, tú yíhí jā cuenta yā cúu, de suu cúu jondē yoho jíin jondē ndihi ndahá. De suni súcuán nchivī Israel, yíhí cuenta ji nūū yā, sīquī jā ndá tatā xíhna ñúhún ji, nī nguívi ji ndahá yā.

17 Chi nchivī Israel cúu ji tá cúu ndá ñutun olivo vāha, de sava ndahá ñutun ñúcuán nī ncandēē. De ndá ndóhó nchivī ndá cā nación jāá nduú jíin tūhun yā, cúu ndá nú tá cúu ndahá ñutun olivo yucú, de nī nachuhun yā ndá nú nūū ní ncandēē nchivī jā cúu ndahá ñutun olivo vāha. De modo jā inuú-ni stáá ndá nú cōhyo jíin cajin jā váji jondē yoho ñutun olivo vāha.

18 Túsaá de mā sáhá téyíí ndá nú maá nú nūū nchivī Israel jā cúu ji tá cúu ndahá ñutun jā ní ncandēē. Mā cútéyíí nú, chi nūcūhun inī nū jāá nsūú yoho cúu jā stáá cajin nūū maá nú, chi sa maá nú stáá cajin jā váji jondē yoho.

19 De sanaā de cáhān nū: Nduú chi sava ndahá nī ncandēē tácua nachuhun yā nduhū nūú ní ncandēē, cachī nū.

20 Ndāā, sochi nī ncandēē ji sīquī jāá nduú ní ncándíja ji Cristo. De ndá ndóhó chi maá-ni sīquī jā cándíja nú, jā suu cúu jā ní nguívi nú lugar ji. De mā sáhá víxī nū maá nú túsaá, chi sa cuyūhú nú jā coto candēē maá nú.

21 Chi nduú ní nēe cáhnú inī yā nūū maá ndahá jā xítíñu, de saá-ni ndá ndóhó mā cúne cáhnú inī yā nūū nū de tú stíví nú.

22 Túsaá de sáhá vāha ndá nú cuenta nāsa vāha inī Yāa Dios jíin nāsa xēēn inī yā. Chi nī nduxeēn inī yā jíin nchivī hebreo jā ní stíví ñúcuán, de sa ndá ndóhó cúndáhvī inī yā. De cánuú jā cuiñi nīhin nú jíin tūhun jā vāha

inī yā jíin nú. Chi tú nduú, de suni candeē yā ndá nú.

²³ De maá nchivī hebreo tú candíja tucu ji, de nūcūhun tucu ji, chi cuu nachuhun tucu Yāa Dios ji.

²⁴ Túsaá de ndá ndóhó nchivī ndācá nación jāá nduú ní jíinī tūhun yā, nī ncandeē nū xīnī ñutun olivo yucú, de nī nachuhun yā ndóhó xīnī ñutun olivo vāha, vísō nsūú ndahá maá ñutun ñúcuán cúu ndá nú. De nā oncā nchivī hebreo jā má nāchuhun yā ji nūú ní ncandeē ji, chí cúu ji maá ndahá ñutun vāha ñúcuán.

In quīvī de scácu yā ndihi nchivī nación Israel

²⁵ Hermano, cúnī ni jā ná jícūhun inī ndá nú nāsa íyó tūhun yáhá jā ní nchiyuhū, tácuca mā cútéyíí nú cani inī nū jā ndíchí maá nú: Chi sava nchivī Israel nī ndunīhin inī ji, de sūcuán coo jondē quīvī jā jíinu candíja nchivī ndá cā nación jāá nduú jíinī tūhun yā, de sá de nduú cā.

²⁶ Ñúcuán de scácu yā ndihi nchivī nación Israel, chi suha cáhān tutū ī: Ichi ñuū ni Sión quiiji Yāa jā scácu nchivī, de sáhá yā jā má cōó cā cuāchi nūú ndācá tatā Jacob.

²⁷ De yáhá cúu contrato jā sáhá ndāā ni jíin ji, quīvī jā candeē ni cuāchi ndá ji, cáchī Yāa Dios. Cáchī tutū.

²⁸ Chi nchivī hebreo nī nduu ji modo enemigo Yāa Dios síquī jāá nduú ní ncándíja ji tūhun jā scácu yā ji. De jā ñúcuán de cuu cūtē nuu tūhun yā nūú ndācá nú. De vísō sūcuán de síquī jā ní nacāji yā ndá tatā ji janahán, de cundáhví cā inī yā ji jā má sndóo yā ji níí cání.

²⁹ Chi nduú nácani yátá inī yā jā cána yā nchivī jíin jā jēhe yā tāhvī ji.

³⁰ De ndá ndóhó, suni nī īyo nīhin inī nū nūú Yāa Dios jondē saá. De mitan jā ní ncunīhin inī maá nchivī hebreo, de cundáhví inī yā ndá ndóhó.

³¹ De saá-ni maá ji, chí vísō cúnīhin inī ji mitan, de cundáhví tucu inī yā ji, tá cúu nūú cundáhví inī yā ndá máá nú.

³² Chi Yāa Dios nī nsáhá yā jā ní nquendōo ndiviī nchivī chíjin tūhun jā

cúnīhin inī ji, tácuca suni cuu cundáhví inī yā ndiviī ji.

³³ Túsaá de sáhvi inī ō jā cuāhā ndasí tūhun ndíchí íyó jíin Yāa Dios, de ndihi cuitī jíinī yā. De juni mā cúu cuitī cachī tūhun ó nāsa sándāā inī yā sáhá yā ndācá-ni, de mā quēndá cuitī ō jícūhun inī ō nāsa cúu ndācá jā sáhá maá yā.

³⁴ Chi cáhān tutū ī: ¿Ní iin jícūhun inī nāsa jáni inī maá Jētohō ō? ¿A ní iin nī stéhēn nūú yā?

³⁵ ¿Ní iin nī jēhe xihna cā nūú maá yā, tácuca nachunáá yā nūú ji?

³⁶ Chi jondē nūú maá yā vāji ndācá jā íyó, de maá yā nī nsáhá ndihi, de jā cuu maá yā cúu. De ná cáhān ō jā víi ndasí cúñáhnú Yāa Dios níí cání. Amén.

12

Jā ná cóo ndoo ánō ō jā cuetíñú Yāa Dios yóhó

¹ Túsaá de cáhān ndáhvi nī jíin ndá nú, hermano, jā síquī jā cundáhví inī Yāa Dios yóhó. Sōcō ndá nú maá nú nūú yā, coo ndoo coo ī nū jā cuetíñú yā ndóhó, tá cúu nūú cúsiī inī yā. Chi suu cúu jā chíñúhún nú yā jondē jíin inī jíin ánō nū.

² De mā cācá ndá nú jíin ndācá modo jā sáhá nchivī ñayíví yáhá, chí sa sāma nú modo jā jáni inī nū, de ndujeé jāá ntúnī nū. De sūcuán de cuu nacāji nú ní-ni cúu jā vāha jā jétahān inī Yāa Dios, jā cúsiī inī yā, jíin jā jíja inī nū jíin tūhun yā.

³ De síquī jā vāha inī yā de nī jēhe yā tiñu jā nácani nī tūhun yā, de jā ñúcuán cáhān nī jíin ndihi nú jā má cání inī nū jā vāha cā nchivī cúu nú nsūú cā tá íyó nú. Chi tá iin tá iin nú cani ndāā inī nū síquī maá nú, de mā scāa cā nū cani inī nū jā vāha cā nchivī cúu nú nsūú cā tá medida jā ní jēhe Yāa Dios fuerza inī nū jā candíja nú.

⁴ Chi cúu ndá nú tá cúu iin yiqui cúñu jā íyó cuāhā parte, de tá iin iin chí síin síin jétíñú.

⁵ Chi vísō íyó cuāhā ō, de modo iin-ni yiqui cúñu cúu ó jā yíhí ó ndahá Cristo, chí iin-ni nī nduu ndācá ó.

⁶ De síin síin tāhvī nī jēhe Yāa Dios nūú ō jā sáhá ó tiñu cúnī yā, tú nāsa nī jétahān inī yā nī jēhe yā nūú iin iin ó. Túsaá de ná sáhá

vāha ó jíin ndá táhvī jā ní jēhe yā. Tú nī nīhīn ō táhvī jā nácani ó tūhun yā, de cánuú sáhá ó jondē maá medida jā ní jēhe yā jā cándija ó.

⁷ De tú nī nīhīn ō táhvī jā chíndeé ó táhán ó, de ná sáhá ñuncúún ó. De tú nī nīhīn ō táhvī jā stéhēn ō, de ná cúndihvī inī ō stéhēn ō.

⁸ De nchivī jā sndíhvī inī incā nchivī, suni ná sáhá ñuncúún ji. De nchivī jā jēhe nū táhán, ná cuāha ji sūcuán-ni. De nchivī jā ndíso tíñú, ná ndácu vāha ji tiñu. De nchivī jā jíto ndáhvī nchivī ndáhvī, ná cúsi inī ji sáhá ji.

Nāsa cánuú squíncuu nchivī cándija

⁹ De cundáhvī ndija inī ndá nú táhán nú, de nsūú maá-ni jā cáhān nū-ni. De cunī ūhvī nū tiñu néhén, de cuniquīn nū tiñu vāha.

¹⁰ De cánuú coo manī nū jíin ndá táhán nú tá cúu nū mānī nū jíin ñanī nū. De nducú ndá nú nāsa quendōo yíñuhún cā táhán nú nsūú cā maá nú.

¹¹ De mā cúcúxí nú jíin ndá tiñu jā sáhá nú. Chi jíin inī jíin ánō nū cundihvī inī nū jā sáhá nú tiñu cunī maá Jētohō ō.

¹² De cusī inī nū jā ñúhún inī nū ndācá jā vāha jā coo. De cuandeé inī nū de tú ndóho nú tūndóhó. De níni cācān táhvī nū.

¹³ De coto ndáhvī nú nchivī cándija de tú cúmanī nū ji. De cuāha núú nú vehe nū nchivī jíca.

¹⁴ De cācān táhvī nū jēhē nchivī jā jíinī ūhvī ndóhó. Mā cáhān nāvāha nú síquī ji, chi sa cācān táhvī nū jēhē ji.

¹⁵ De tú cúsi inī nchivī, de suni cusī inī nū jíin ji. De tú cúcuécá inī nchivī, de suni cucuécá inī nū jíin ji.

¹⁶ De coo inuú inī ndá nú jíin táhán nú. De mā sáhá vīxī nū maá nú, chi sa quetáhán nú jíin nchivī ndáhvī. Mā cānī inī nū jā ndíchí nú.

¹⁷ De mā násáhá nāvāha nú ni iin nchivī de tú nī nsáhá nāvāha ji ndóhó. Cundihvī inī ndá nú sáhá nú tiñu vāha jā cunī jíin nū ndācá nchivī.

¹⁸ De cundihvī inī ndá nú cundeē mānī nū jíin ndācá nchivī, vísō nāsa-ni íyó maá ji.

¹⁹ Ñanī mánī, mā nácuāha ndá nú jā ndutahvī nchivī jā sáhá nāvāha ndóhó, chi sa cuāha nú tūhun jā maá Yāa Dios cuāha yā castigo ji. Chi sūcuán cáhān tutū īi: Maá nī cuāha castigo ji, de maá nī nacuāha yāhvī ji, cáchī Jētohō ō.

²⁰ De suni cáhān tutū: Tēe jā jíinī ūhvī ndóhó, tú jíhī dē sōco, de cuāha nú jā cajī dē. De tú yíchī dē, de cuāha nú jā coho dē. Chi tú sáhá nú sūcuán, de cucanoō dē de nacani ūhvī inī dē jā ní jíinī ūhvī dē ndóhó, cáchī.

²¹ Mā cuāha nú tūhun jā cundeé tiñu néhén jíin nú, chi sa tiñu vāha sáhá nú tácuā ndāhvā tiñu néhén.

13

¹ Ndācá nchivī ná cuetáhvī ji nū ndá tēe jā ndíso tiñu ñuū. Chi mā cōó tēe ndíso tíñú de tú nduú ní nsáhá Yāa Dios. De ndá tēe jā ndíso tíñú, chi Yāa Dios nī ntee tiñu síquī dē.

² De nchivī jāá nduú jétáhvī nū ndá tēe ndíso tíñú, túsaá de cúnihin inī ji nū ndá jā ní jani Yāa Dios. De nchivī jā cúnihin inī, chi cuāchi sáhá ji, de nīhīn ji castigo.

³ Chi ndācá tēe jā ndíso tíñú, nsūú jā ndíso tíñú dē jā cuyūhú nchivī sáhá tiñu vāha, chi sa jā cuyūhú nchivī sáhá tiñu néhén. De tú cúni nū jā má cúxeēn ndá tēe ndíso tíñú nū nū, de sáhá nú tiñu vāha túsaá. Ñúcuán de cuetúhún ndá dē ndóhó.

⁴ Chi jétíñú Yāa Dios ndá dē, tácuā cundeē vāha ndá nú. Sochi tú sáhá nú tiñu néhén, de sa cuyūhú nú, chi nsūú jā ndíso cāhá ndá dē tiñu jā sndóho dē nchivī. Chi jétíñú Yāa Dios dē, tácuā cuāha dē castigo nchivī sáhá tiñu néhén.

⁵ Jā ñúcuán cánuú jā cuetáhvī ndá nú nū tēe ndíso tíñú, de nsūú maá-ni jā má níhīn nū castigo, chi suni jāá nduú nā cuāchi coo ánō nū.

⁶ De jā ñúcuán cúu jā suni jēhe ndá nú xūhún nū ndá tēe ndíso tíñú, cuu tiñu ñuū. Chi jétíñú Yāa Dios dē, de maá-ni tiñu ñúcuán sáhá ndá dē.

⁷ De chunáá ndá nú ndihi jā ndíta nú nū ndācá nchivī. Cuāha nú xūhún ñuū nū tēe jā quēhen xūhún ñuū. De cuāha nú xūhún cuota nū tēe quēhen cuota. De coo respeto nū nū nchivī jā cánuú coo respeto nū. De coo yíñuhún nú nū nchivī jā cánuú coo yíñuhún nú.

⁸ Mā cúndita nú nū ni iin. De íyó iin jā ndíta nú jā má téhndē cuitī, suu jā ní ncāhān Yāa Dios jā cundáhvī inī nū táhán nú. Chi nchivī jā cundáhvī inī táhán, ja nī squíncuu ji ndihi jā ndácu ley yā.

⁹ Chi sūcuán ndácu ley tiñu: Mā cásiquī ndēe nū táhán nú, mā cáhni nū ndiyi, mā

sácuíhná nú, mā sátúhún nú, mā ndíyo inī nū jā névāha táhán nú. De ndācá tūhun yáhá jíin ndá cā tiñu jā ndácu ley, ndihi-ni yíhí chījin tūhun yáhá: Cundáhví inī nū táhán nú, tá cúu nū cundáhví inī nū maá nú, cáchī tutū.

¹⁰ Chi tú cundáhví inī ō táhán ó, de mā sáhá ó ni iin jāá nduú vāha nūū ji. Túsaá de jā cundáhví inī ō táhán ó, ñúcuán cúu jā squíncuu ó ní ley yā.

¹¹ Súcuán sáhá ndá nú, chi sáhá nú cuenta jā cuácuñatin quívi jā nenda yā. De mā cōó cā nū tá cúu nchivī quíxīn, jā cuhuun inī nū. Chi mitan ja nī ncuñatin cā quívi jā scácu yā yóhó nsūú cā quívi jā ní nchandíja ó tūhun yā.

¹² Chi modo jā ja ñatin yāha jacuáā, de cuācunijīn quívi scácu yā yóhó. Túsaá de ná sndóo ó tiñu jā ní nsáhá ó nūū neē, de ná cúcutú ó jíin ndācá tiñu ndāā jā caca ó jíin luz yā.

¹³ Ná cáca yíñúhún ó tá cúu nū cānuú caca ó jíin luz yā. Mā jíni ndá nú, mā sáhá nú ndācá vico néhén, mā cācá ndiī nū, mā sáhá nú tiñu néhén, mā cánāá nú, mā cúcuásún inī nū.

¹⁴ Chi sa cuiñi cutú nú jíin fuerza maá Jētohō ō Jesucristo, jā má cuáha cā nū tūhun sáhá nú tiñu jā cúnī modo néhén maá nú.

14

Mā cāhān néhén ó cunī ō táhán ó

¹ Cuetáhví nú nchivī jāá ncháha ca cuja jíin tūhun yā, de mā tétáhán nú jíin ji sīquī ndācá tūhun jā sīin jáni inī ji jíin maá nú.

² Chi íyó nchivī jā jáni inī ji jā cuu cajī ji ndinuū-ni. De íyó nchivī jāá ncháha ca cuja jíin tūhun yā, de jáni inī ji jāá nduú vāha jā cajī ji cūñu, chi jā ní nsōcō nchivī nūū ídolo cúu.

³ De ndóhó tēe jā yájī ndinuū-ni, mā cāhān nū cunī nū tēe jāá nduú yájī ndinuū. De ndóhó tēe jāá nduú yájī ndinuū, mā cāhān nū cunī nū tēe jā yájī ndinuū. Chi Yāa Dios nī jetáhví yā tēe ñúcuán.

⁴ De ndóhó, ¿ní iin cúu nú jā cāhān néhén nú jíin nū mozo Yāa Dios? Chi tú vāha sáhá dē á néhén sáhá dē, de maá yā cúu jā sáhá ndāā sīquī dē, nsūú maá nú. De nduú chi cuiñi vāha dē, chi mozo maá Jētohō ō cúu dē, de cuu sáhá yā má stívī dē.

⁵ De suni íyó nchivī jā jáni inī jā ī cā iin quívi nsūú cā incā quívi. De incā nchivī chi jáni inī ji jā inuú-ni cúu ndācá quívi. De ndācá ji ná cūndaā vāha inī maá ji sīquī nāsa jáni inī ji.

⁶ Chi tēe jā nēe ī iin quívi, chíñúhún dē Jētohō ō jā sáhá dē súcuán. De tēe jāá nduú nēe ī iin quívi, suni chíñúhún dē Jētohō ō jā sáhá dē súcuán. De tēe jā yájī ndinuū-ni, chíñúhún dē maá Jētohō ō jā sáhá dē súcuán, chi nácuetáhví dē nūū Yāa Dios. De tēe jāá nduú yájī ndinuū, suni chíñúhún dē Jētohō ō jā sáhá dē súcuán, de suni nácuetáhví dē nūū yā.

⁷ Chi ni iin ó nduú tēcū ō jā coo vāha maá ō-ni, de ni iin ó nduú jíhī ō jā cúnī maá ó.

⁸ Chi tú tēcū ō de tēcū ō jā sáhá ó tiñu cúnī maá Jētohō ō. De tú cuū ō, de suni cuū ō sīquī jā cúnī maá Jētohō ō. Túsaá de á jā cutecū ō á jā cuū ō, de yíhí ó ndahá maá Jētohō ō.

⁹ Chi nī jíhī Cristo de nī natecū yā, tácuu cuu yā Jētohō nūū nchivī jā ní jíhī jíin nūū nchivī tēcū.

¹⁰ De ndóhó, ¿nājēhē cúu jā jáni néhén inī nū jíin nū táhán nú túsaá? ¿De nūcu cújéhe inī nū jíin nū dē? Chi ndācá ó cuiñi ó yuhú mesa Cristo jā sáhá ndāā yā tiñu ó.

¹¹ Chi suha yósō nūū tutū ī: Jāndāā ndija chi nūū maá nī cuiñi jíití ndācá nchivī, de ndihi ji cāhān jā maá nī cúu Yāa Dios, cáchī maá Jētohō ō.

¹² Túsaá de tá iin tá iin ó nacuāha ó cuenta nūū Yāa Dios nāsa tiñu nī nsáhá ó.

Mā sáhá ó jā quívi táhán ó cuāchi

¹³ De jā ñúcuán de mā cāhān néhén cā ō cunī ō táhán ó. Chi sa chuhun inī ndá nú jā má sáhá nú ni iin tiñu jā sáhá jā stívī táhán nú de quívi ji cuāchi.

¹⁴ De jíin ni jā ni iin jā ní nsáhá Yāa Dios, nduú stívī ánō ō. Chi súcuán nī ncucáhnú vāha inī ni sīquī jā cándíja nī Jētohō ō Jesús. Sochi tú iin nchivī jáni inī ji jā íyó jā stívī ánō ji, túsaá de súcuán sáhá ndija jíin maá ji.

¹⁵ De tú táhán nú nduú cúvāha inī dē jā yájī nū cūñu jā ní nsōcō nchivī nūū ídolo, chi jáni inī dē jā stívī ñúcuán ánō nū, túsaá de nduú cundáhví inī nū dē jā yájī nū. Coto má snāā nū ánō táhán nú sīquī jā yájī nū iin jā

jáni inī dē jā cuāchi cúu. Chi suni jēhē maá dē nī jīhī Cristo.

¹⁶ Mā sáhá nú tiñu jā cāhān ji sīquī, vísō jínī maá nú jā íyó vāha.

¹⁷ Chi jā ndácu Yāā Dios tiñu nūū ō, nsūū sīquī nāsa cajī ō coho ó cúu, chi sa sīquī jā ná sáhá ó tiñu ndāā, de cundeē mānī ō jín táhán ó, de cusī inī ō sáhá Espiritu Santo.

¹⁸ De nchivī jā sūcuán sáhá tiñu jā cúnī Cristo, chi cúsi inī Yāā Dios jín ji, de suni jétúhún ndá nchivī ji.

¹⁹ Túsaá de ná cundihvī inī ō cundeē mānī ō, tácuā jín nūcuán de chindeē táhán ó jín táhán ó jā cuja ó jín tūhun yā.

²⁰ De mā cuáha nú tūhun jā jín ndeyu yáji nū de snāā nū tiñu jā ní nsáhá Yāā Dios jín táhán nú. Chi ndāā chi íyó ndoo ndihi jā yáji ō, de vísō sūcuán de nduú vāha jā yáji nū ndeyu tú sáhá jín táhán nú jā suni cajī maá dē vísō jáni inī dē jā cuāchi cúu.

²¹ Vāha cā mā cāji nú cūñu, ni mā cōhó nú vino, de ni iin mā sáhá nú jā stíví ánō táhán nú, de quívi dē cuāchi, de caca yátá dē nūū tūhun cándija dē.

²² De tú cándija nú jāá nduú nā cuá sáhá jā yáji nū, de sūcuán cándija maá nú-ni nūū Yāā Dios. De nācā ndetū tēe jāá nduú sáhá jín ánō dē jā cuāchi cúu tú cajī dē coho dē.

²³ De tēe jā yáji iin jā jáni inī dē sanaā de stíví ánō dē, túsaá de sáhá dē cuāchi, chi nduú cándija dē jā íyó vāha jā yáji dē. Chi ndācá jā sáhá ó, de tú nduú cándija ó jā íyó vāha, de cuāchi cúu.

15

Jā ná sáhá ó jā cusī inī táhán ó

¹ De yóhó jā ní jija jín tūhun yā, cánuú jā coto ó nchivī jāá ncháha ca cuja jín tūhun yā, tácuā cándija vāha ji. De mā sáhá ó jā cusī inī maá ó-ni.

² Chi tá iin iin ó ná sáhá ó jā cusī inī táhán ó, tácuā quendōo vāha ji de cuja ji jín tūhun cándija ji.

³ Chi juni Cristo nduú ní nsáhá yā jā cusī inī maá yā, chi sa jā cusī inī Tatá yā. Chi sūcuán cāhān tutū ī: Ndācá tūhun nāvāha jā ní ncāhān ndá nchivī sīquī ní, nī ndívi sīquī maá sá, ncachī Cristo jín Tatá yā.

⁴ Chi ndācá tūhun jā ní jēcōsō nūū tutū ī jondē janahán, chi nī jēcōsō tácuā stéhēn

nūū ō, de nīhīn ō tūhun jā sáhá jā cuandē inī ō de ndusi inī ō. De sūcuán de cuhun inī ō ndācá jā vāha jā coo.

⁵ De maá Yāā Dios jā jēhe tūhun cuandē inī jín tūhun ndusi inī, ná sáhá yā jā coo inuú inī ndá nú, tá cúu nūū cúnī Cristo Jesús.

⁶ De sūcuán de iin-ni coo nú de inuú-ni cuu cāhān nū jā vāha ndasí Yāā cúu Yāā Dios, Tatá Jētohō ō Jesucristo.

Jā níjtē nuu tūhun vāha yā nūū nchivī ndá cā nación

⁷ Túsaá de cuetáhvī nú ndācá táhán nú, tá cúu nūū ní jetáhvī Cristo yóhó, tácuā cunī nchivī jā vii cūñáhnú Yāā Dios.

⁸ Chi cāhān ni jā ní nquiji Cristo Jesús, nī nsáhá yā ndācá tiñu jā quendōo vāha nchivī hebreo, tácuā cundaā ndācá tūhun jā ní nquee yuhú Yāā Dios nūū ndācá tata ji janahán. De sūcuán nī stéhēn Cristo jā squíncuu Yāā Dios ndācá jā ní nquee yuhú yā.

⁹ De suni nī nquiji yā tácuā nchivī ndá cā nación jāá nduú jín tūhun yā, cāhān ji jā vāha ndasí inī Yāā Dios jā cundáhvī inī yā ji. Chi suha cāhān tutū ī:

Túsaá de cāhān sá jā vāha ndasí inī ní, cuni nchivī ndācá nación, de cata sá yaā jā chiñúhún sá ní.

¹⁰ De suha cāhān tucu tutū ī: Ndá ndóhó nchivī ndācá nación, inuú ná cúsi inī nū jín nchivī maá yā.

¹¹ De cāhān tucu: Ndá ndóhó nchivī ndācá nación, cāhān nū jā vāha ndasí inī Jētohō ō Yāā Dios.

De ndá ndóhó nchivī ndācá-ni nūū, suni cāhān nū jā cúñáhnú ndasí yā.

¹² De suni nī ntee Isaías tūhun yáhá: Chījin tatá Isaí quiji iin jā cuñáhnú, de ndacu yā tiñu nūū nchivī ndācá nación. De ndá nchivī nūcuán chi cuhun inī ji ndācá jā sáhá yā.

Cáchī tutū.

¹³ De maá Yāā Dios jā sáhá jā nūhún inī ō ndācá jā vāha jā coo, ná sáhá yā jā coo sī ndasí inī ndá nú jín jā coo ndē inī nū sīquī jā cándija nú yā. De sūcuán de cuhun téyí cā inī nū ndācá jā vāha jā coo, sáhá poder maá Espiritu Santo.

¹⁴ Nānī mānī, cúcáhnú inī ni jā vāha ndasí ndíhvī inī ndá nú jín tiñu vāha, de vāha

ndasí jícūhun inī nū, de cúu sndíhvī tāhán inī nū.

¹⁵ De nī jani inī ni jā tee nī carta yáhá jā cāhān cājí nī jín ndá nú, tácuá víhí cā cuhun inī nū ndācá tūhun yáhá. Chi súcuán sáhá nī sīquī jā vāha inī Yāā Dios, de nī jēhe yā tiñu nū nī

¹⁶ Jā sáhá nī tiñu cúnī Jesucristo jā nácani nī tūhun nū nchivī ndācá nación jāá nduú jín tūhun yā. De nácani nī tūhun vāha Yāā Dios nū jī jā scácu yā jī. Súcuán sáhá nī tácuá nchivī ndācá nación, cuu squívi nī jī ndahá yā jā cúu jī tá cúu iin jā sócō ni nū yā jā cúsi inī yā jín. Chi nī nsáhá Espíritu Santo jā íyó ndoo íyó ī jī nū yā.

¹⁷ Túsaá de sīquī jā cándija nī Cristo Jesús, de cúsi inī ni jā vāha sáhá nī tiñu cúnī Yāā Dios.

¹⁸ Chi mā cúu cāhān ni sīquī tiñu jā sáhá sava cā tēe, chi maá-ni sīquī nāsa nī jetíñú Cristo nduhū jā sáhá nī jā nchivī ndācá nación jāá nduú ní jín tūhun Yāā Dios, mitan de jétáhvī jī nū yā. Chi súcuán nī ncuu jín tūhun jā ní ncāhān ni jín tiñu jā ní nsáhá nī.

¹⁹ Chi nī nsáhá nī tiñu ñáhnú jā ndíso poder jā stéhēn jā cúñáhnú yā, de nī íyo poder Espíritu Santo jín nī. De súcuán nī nacani ndihi nī tūhun nāsa scácu Cristo nchivī. De nī nacani nī jondē Jerusalén, jín ndihi ndācá ñuū, jín jondē ní región Ilírico.

²⁰ Súcuán cúu jā ní ndíhvī inī ni nī nacani nī tūhun jā scácu yā nchivī. De nī jēhēn ni nū nchivī jāá ncháha ca cuni tūhun Cristo, chi nduú ní ncúu inī ni nacani nī nū ndá nchivī jā ja nī jini jī tūhun nī nacani ndá cā tēe.

²¹ Chi sa nī nsáhá nī tá cúu nū cāhān tutū ī:

Ndācá nchivī jāá nduú ní nguíji tūhun yā nū jī, mitan chi cunī jī tūhun yā, de ndācá nchivī jāá nduú ní jini cuitī tūhun yā, mitan chi jícūhun inī jī.

Cáchī tutū.

Jā ñúhún inī Pablo jā quíhīn dē Roma

²² De jā ñúcuán cúu jā cuāhā vuelta nī ncutéñú nī, de nduú ní ncúu cuēē ni nū ndá nú.

²³ De mitan chi nī ndihi tiñu nī ní cáhnú ndá región yáhá. De ja nī ncuu cuāhā cuíyā jā cúnī ni cuēē ni nū nū.

²⁴ Túsaá de ñúhún inī ni cuēē ni nū ndá nú tá yāha nī quíhīn ni España. De ñúhún inī ni jā tá nī ncusi inī ni jā ní jini ni nū ndá nú, ñúcuán de chindeé ndá nú nduhū jā quíhīn cā ni.

²⁵ Sochi xihna cā Jerusalén quíhīn ni quísiáha nī xúhún cuu ndá hermano jā íyó ñúcuán.

²⁶ Chi nchivī Macedonia jín Acaya nī jani inī ndá jī jā caquín jī xúhún jā quíhīn nū ndá hermano jā ndóho ndáhvī Jerusalén.

²⁷ Chi súcuán nī ncusi inī ndá jī nī nsáhá jī. De íyó vāha jā súcuán, chi ndá máá jī jā cúu jī nchivī ndá cā nación, ndíta jī jā sáhá vāha jī nchivī hebreo ñúcuán. Chi nchivī hebreo nī nsáhá jā ní nguenda tūhun Yāā Dios nū jī jā quéndōo vāha ánō jī sáhá. Jā ñúcuán cánuú jā chindeé jī nchivī hebreo jā cándija jín ndatíñú ñayívi yáhá.

²⁸ Túsaá de tá nī nsínu nī tiñu yáhá jā quísiáha nī xúhún yáhá nū jī, ñúcuán de cuēē ni nū ndá nú jā yāha nī quíhīn ni España.

²⁹ De jín vāha nī jā quívi cuēē ni nū nū, de vāha ndasí quendōo nú jā nacani cā nī tūhun vāha Cristo nū nū.

³⁰ Hermano, cāhān ndáhvī nī jín ndá nú jā chindeé chítuu nú nduhū cācān táhvī nū jēhē ni nū Yāā Dios sīquī tiñu jā ndúcú ndéé nī. Súcuán sáhá ndá nú sīquī jā cándija ó Jētohō o Jesucristo, jín sīquī jā cúndáhvī inī o táhán o sáhá maá Espíritu Santo.

³¹ De cācān táhvī nū jā ná cácu nī nū ndá tēe región Judea jāá nduú cándija, jín jā ná cúsi inī ndá hermano Jerusalén jā quísiáha nī xúhún yáhá cuu jī.

³² De súcuán de tú cúnī Yāā Dios de cuēē ni nū ndá nú, de cusí inī o, de nanihīn inī ni jā coo nī jín ndá nú.

³³ De maá Yāā Dios jā jēhe tūhun ndeé tūhun sī inī, ná cóo yā jín ndá nú. Amén.

16

Jā cāhān Pablo jā sáhá ndeé inī jī

¹ De mitan de cāhān ni jín ndá nú jā chindeé nú hermana Febe, chi cúu ña ñahan jā sátíñú sīquī tūhun yā nū nchivī cándija ñuū Cencrea.

² De cuetáhvī ndá nú ña tá cúu nū cúnī maá Jētohō o, chi súcuán cánuú sáhá ndá

hermano cándija. De chindeé nú ña nā-ni cuá cúu jā jīni ñúhún ña, chi sūcuán nī nchindeé maá ña cuāhā nchivī, de saá-ni jondē nduhū.

³ Cāhān ndá nú jīn Priscila jīn Aquila jā sāhá ndeé inī ndūū dē, cáchī nī, chi chindeé táhán dē jīn nī sīquī tiñu Cristo Jesús.

⁴ Chi tá nī iyo tūndóhó jā cuū ni nícu, de nī nchundeé inī ndūū dē nī nducú dē modo scácu dē nduhū, vísō suni cuū maá dē nícu. De nácuetáhvī nī nūū ndūū dē, de nsūú vāchi nduhū-ni, chi saá-ni ndācá grupo nchivī jā cándija ndācá nación.

⁵ De suni cāhān ndá nú jīn ndá nchivī cándija jā ndútútú vehe dē, jā sāhá ndeé inī jī, cáchī nī. De cāhān nū jā sāhá ndeé inī Epeneto, tēe jā mānī nī jīn. Chi región Acaya de maá dē cúu jā ní ncandija xihna cā nūū Cristo.

⁶ Suni cāhān ndá nú jā sāhá ndeé inī María, ñahan jā ní nsatíñú ndasí māhñú ndá nú sīquī tūhun yā.

⁷ De cāhān nū jā sāhá ndeé inī Andrónico jīn Junias, ndūū tēe jā cúu táhán ñuū nī jā ní nchihī nī jīn dē vecāa. De ndá apóstol chi jétuhún dē ndūū tēe jīñā, de xihna cā dē nī ncandija Cristo nsūú cā maá nī.

⁸ Cāhān ndá nú jā sāhá ndeé inī Amplias, tēe jā mānī nī jīn, chi cándija dē Jētohō ō.

⁹ De cāhān nū jā sāhá ndeé inī Urbano, tēe jā chindeé táhán jīn ó sīquī tiñu Cristo Jesús, de saá-ni Estaquis, tēe jā mānī nī jīn.

¹⁰ Suni cāhān ndá nú jā sāhá ndeé inī Apeles, tēe jā ní stéhēn jā cándija nīhin dē Cristo, de suni sūcuán cāhān nū jīn nchivī vehe Aristóbulo.

¹¹ Cāhān ndá nú jā sāhá ndeé inī Herodión, tēe cúu táhán ñuū nī. De saá-ni nchivī vehe Narciso jā cándija maá Jētohō ō.

¹² De suni cāhān ndá nú jā sāhá ndeé inī Trifena jīn Trifosa, ndūū ñahan jā sátíñú sīquī tūhun maá Jētohō ō. De suni sāhá ndeé inī Pérsida, hermana jā mānī ō jīn, chi suni nī nsatíñú ndasí ña sīquī tūhun Jētohō ō.

¹³ De cāhān nū jā sāhá ndeé inī Rufo, tēe jā jétuhún ndá nchivī jā vāha cándija dē maá Jētohō ō. De suni sūcuán cāhān nū jīn naná dē, de maá ña suni nī jito ña nduhū modo jā naná nī cúu ña.

¹⁴ De cāhān nū jā sāhá ndeé inī Asíncrito jīn Flegonte jīn Hermas jīn Patrobas jīn Hermes jīn ndá hermano jā ndeé jīn dē.

¹⁵ De suni sūcuán Filólogo jīn Julia jīn Nereo jīn cuāha dē, jīn Olimpas jīn ndihī hermano cándija jā ndeé jīn ndá dē.

¹⁶ De tá cāhān jítáhan nú, de yíñúhún techuhú nú ndahá jī. De ndācá grupo nchivī cándija nūū Cristo, cāhān jī jā sāhá ndeé inī ndá nú.

¹⁷ De cāhān ndāhvī nī jīn ndá nú, hermano, jā coto nú maá nú nūū nchivī jā cútucu inī de ndúcú stívī táhán jīn tūhun jāá nduú quétáhan jīn jā ní ncutūha ndá nú. De cujiyo ndá nú nūū ndá jī.

¹⁸ Chi nchivī sūcuán, nduú sáhá jī tiñu cúnī maá Jētohō ō, chi maá-ni jā ndíhvī inī jī sīquī jā cajī jī. De vīxī ndasí yuhú jī jīn tūhun jā cāhān ndá jī, de sūcuán stáhvī jī nchivī jāá nduú jīnī vāha.

¹⁹ De ndá máá nú chi ja jīnī ndihī nchivī nāsa vāha jétáhvī nú nūū yā, de jā ñúcuán cúsiī inī nī. De cúnī nī jā coo listo vāha nú sāhá nú tiñu vāha, de mā sāhá nú tiñu néhén.

²⁰ De maá Yāa Dios jā jéhe tūhun ndeé tūhun sī inī, ñamā sāhá yā jā cundeé ndá nú sīquī táchī cúñáhnú jā cúu Satanás. De ñúhún inī nī jā Jētohō ō Jesucristo ná sáhá yā jā vāha ndá ndóhó.

²¹ Sāhá ndeé inī ndá nú, cáchī Timoteo, tēe jā chindeé táhán jīn nī sīquī tūhun yā. De suni sūcuán cāhān ndá táhán ñuū nī Lucio jīn Jasón jīn Sosípater.

²² De nduhū jā nánī Tercio, jā tēe nī carta yáhá jā cāhān Pablo, suni cāhān nī jā sāhá ndeé inī ndá nú jā cándija nú Jētohō ō.

²³ De Gayo, tēe jā ní jéhe núú vehe nūū ndeé nduhū jā cúu Pablo, cāhān dē jā sāhá ndeé inī ndá nú. De suni jéhe núú dē vehe nūū ndācá nchivī cándija. De suni sūcuán cāhān Erasto, tēe cúu tesorero ñuū yáhá, de suni sūcuán cāhān hermano Cuarto.

²⁴ De ñúhún inī nī jā maá Jētohō ō Jesucristo ná sáhá yā jā vāha ndá ndóhó. Amén.

Tūhun sándthí jā cāhān jā cúñáhnú ndasí yā

²⁵ De mitan de ná cāhān ō jā cúñáhnú ndasí Yāa Dios. Chi maá yā cuu sāhá yā jā cuiñi nīhin cā ndá nú jīn tūhun jā scácu yā ndóhó jā nācāni nī, jīn tūhun Jesucristo

jā stéhēn nī. Chi sūcuán nī stéhēn Yāā Dios tūhun yuhū yā jā ní nchiyuhū níí cání jondē ncháha ca jēcōo ñayīví.

²⁶ Sochi mitan de ja nī nguenda nijīn. Chi jíín tutū īī jā ní ntee ndá tēe nī nacani tūhun yā, nī jītē nuu tūhun yuhū yáhá nūū nchivī ndācá nación, tácuca candíja ji de cuetáhví ji. Chi Yāā Dios jā tēcū níí cání, sūcuán nī ndacu yā tiñu.

²⁷ De níí cání ná cáhān ō jā cúñáhnú ndasí Yāā Dios sīquī tiñu jā ní nsāhá yā jíín Jesucristo. Chi mátúhún yā-ni íyó de ndíchí ndasí yā. Sūcuán ná cóo. Amén.

CARTA XIHNA ÑUHUN JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NDA NCHIVI ÑUU CORINTO

¹ Maá nī cúu Pablo, de nī ncana Yāa Dios nduhū jā cúu nī apóstol Jesucristo. Chi sūcuán nī jētahān inī yā nī ntají yā nduhū jā nacani nī tūhun yā. De ndúu ni jín hermano o Sóstenes

² tēe nī carta yáhá cuēē nū ndá ndóhó nchivī ñuū Corinto jā cándíja nú Yāa Dios. Chi cúu ndá nú nchivī maá yā, chi yíhí nú ndahá Cristo Jesús. Chi nī ncana Yāa Dios ndá nú jā coo ndoo coo iī nū nū yā. De nī ncana yā ndá nú jondē jín ndá cā nchivī jā nácunehen ji maá Jētohō o Jesucristo, ní-ni cúu nū íyó ndá ji. Chi Jētohō ndācá ó jín ndá ji cúu yā.

³ De ñúhún inī ni jā Tatá ó Yāa Dios jín Jētohō o Jesucristo ná sáhá cā yā jā váha ndá nú, de sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī nū.

Cristo cúu jā sáhá ndācá jā váha yóhó

⁴ De níni nácuetáhvī nī nū Yāa Dios jā síquī ndá nú, chi jā jín Cristo Jesús nī nsáhá yā jā váha ndá nú.

⁵ Chi yíhí nú ndahá Cristo, de jā ñúcuán nī nsáhá Yāa Dios jā íyó cuicá ndá nú jín ndācá tūhun yā, chi jícūhun váha inī nū, de cúu nacani nū.

⁶ Chi sūcuán cúu jā íñi nīhin ndá nú jín tūhun Cristo jā ní nacani ndá nī nū nū.

⁷ De sūcuán de nduú cúmanī ni iin táhvī jā jéhe yā jā cuu ánō ndá nú juni ndétu nú quivī jā nenda nijin Jētohō o Jesucristo.

⁸ De maá yā chi sáhá yā jā cuiñi nīhin ndá nú jondē jīnu quivī, tácuā mā cōó cuāchi síquī nū quivī jā nenda Jētohō o Jesucristo.

⁹ Chi squíncuu Yāa Dios ndācá jā ní nquee yuhú yā, de nī ncana yā ndá nú tácuā cunī táhán nú jín Sēhe yā, Yāa cúu Jētohō o Jesucristo.

Sīquī jā má cōó sūn inī ji jín táhán ji

¹⁰ Hermano, jondē jín sívī Jētohō o Jesucristo cáhān ndāhvī nī jín ndá nú jā inuú-ni natúhún ndá nú jín táhán nú, de mā cōó

sūn inī nū, chi sa váha inuú coo inī ndá nú jín ndācá jā jani inī nū.

¹¹ Sūcuán cáhān nī, ñanī mánī, chi nī ncachī tūhun ndá nchivī vehe Cloé nū ni jā tétáhán ndá nú.

¹² Chi tá iin iin nú sūn sūn cáhān nū: Nduhū chi jín Pablo íñi nī, cáhān sava nú. De sava cā nū: Nduhū chi jín Apolos. Nduhū chi jín Pedro. Nduhū chi jín Cristo. Cáhān ndá nú.

¹³ De jā cáhān ndá nú sūcuán, ¿de á jani inī nū jā sūn sūn Cristo cúu jā nácani ndá nī tūhun? ¿De á nduhū jā cúu Pablo nī jīhī yīcā cruz jā jéhē ndá nú? ¿De á jín sívī nduhū nī jenduté ndá nú?

¹⁴ Nduú cuitī. De cútahvī ni nū Yāa Dios jāa nduú cuāhā ndá nú ní scuénduté nī, chi vāchi Crispo jín Gayo-ni,

¹⁵ tácuā mā cáhān ni iin nú jā jín sívī nī nī jenduté nú.

¹⁶ De cáta núcūhun inī ni jā suni nī scuénduté nī Estéfanos jín nchivī vehe dē. De sanaā de sūcuán-ni cúu nchivī jā ní scuénduté nī, jani inī ni.

¹⁷ Chi nduú ní ntétíñú Cristo nduhū jā scuénduté nī, chi sa jā nacani nī tūhun jā scácu yā nchivī. De nduú ní ndúcú nī jā stéhēn ni nū nū iin modo ndíchí jā má jícūhun inī nū, chi tú sūcuán de mā cúu jícūhun váha inī nū tūhun jā ní jīhī Cristo yīcā cruz nícu.

Jín Cristo nī stéhēn Yāa Dios poder yā jín tūhun ndíchí yā

¹⁸ De tūhun jā ní jīhī yā yīcā cruz jā scácu yā nchivī, chi tūhun naā cuitī cúu nū ndá nchivī jā cuāhān nū tñū táhvī. Sochi ndá máá ó jā cuāhān o nū cācu ó, chi jín o jā tūhun Yāa Dios jā ndíso poder cúu.

¹⁹ Chi sūcuán yósō nū tutū iī jā ní ncāhān Yāa Dios:

Ná snāā ni tūhun ndíchí jā cáhān nchivī ndíchí cuenta ñayívī yáhá, de mā cuétáhvī nī tūhun cáhān ndá nchivī jā jani inī jā jín váha.

Ncachī yā.

²⁰ ¿Túsaá de ní cuetíñú ndá tēe ndíchí cuenta ñayívī yáhá, jín ndá tēe stéhēn tutū, jín ndá tēe jā nánducú váha síquī ndá jā stéhēn nchivī ñayívī? Chi ndācá tūhun ndíchí cuenta ñayívī yáhá, nī ncāhān Yāa Dios jā tūhun naā cuitī cúu.

21 Chi ndíchí ndasí sáhá Yāa Dios. Chi ndá tūhun ndíchí jā jínī nchivī ñayiví, nī ncachī yā jāá nduú jétíñú jā cunī ji nāsa Yāa cúu yā. Ñúcuán de nī jētahān inī yā jā jín tūhun yā jā nācāni ndá nī de scācu yā nchivī cándíja, vísō jāni inī nchivī ñayiví jā tūhun naā cuitī cúu.

22 Chi nchivī hebreo, maá-ni jā cúnī ji jā sáhá Yāa Dios cuāhā tiñu ñáhnú jā stéhēn poder yā. De nchivī griego chí maá-ni sīquī tūhun ndíchí cúu jā ndíhvī inī ji.

23 Sochi ndá máá nī chí sa nācāni nī tūhun jā ní jīhī Cristo yīcā cruz jā scācu yā nchivī. De tūhun yáhá sáhá jā cúyichī inī nchivī hebreo, de nchivī ndá cā nación chí jāni inī ji jā tūhun naā cuitī cúu.

24 Sochi ndá nchivī jā ní ncāna yā jā ní nquīvi ndahá yā, vísō nchivī hebreo á nchivī griego, chí jínī ji jā jín Cristo nī stéhēn Yāa Dios poder yā jín tūhun ndíchí yā.

25 Chi tūhun Yāa Dios jā cáhān nchivī jā tūhun naā cuitī cúu, ndíchí ndasí cā nsūú cā tūhun ndíchí nchivī. De jāni inī nchivī jāá nduú nā poder yā tá nī jīhī Jesús jā scācu yā yóhó, de nduú chí téyíí ndasí cā poder yā ñúcuán nsūú cā poder nchivī.

26 Hermano, ndá máá nú cúu jā ní ncāna yā nī nquīvi nú ndahá yā. De cundēhé ndá nú jāá nduú íyó cuāhā nū jā ndíchí jín tūhun ñayiví, de nī nduú íyó cuāhā nū jā tátúnī, de nī nduú íyó cuāhā nū jā cúu sēhe nchivī cúñáhnú.

27 Chi sa nī nacāji Yāa Dios ndācā jā cáhān nchivī ñayiví jāá nduú ndíchí cuitī, tácuā coo tūhun canoō nū ndācā jā ndíchí. De nī nacāji yā nchivī jāá nduú téyíí inī ñayiví, tácuā coo tūhun canoō nū nchivī téyíí.

28 De suni nī nacāji yā ndācā jāá nduú cúñáhnú inī ñayiví, jín ndācā jā sáhá jēhe inī ji nū, jondē jín ndācā jā jāni inī ji jāá nduú tiñu, tácuā snúu yā ndācā jā cúñáhnú inī ñayiví.

29 Súcuán nī nsāhá yā tácuā nī iin nchivī mā cūú sáhá téyíí ji maá ji nū yā.

30 Sochi ndá máá nú chí nī nsāhá Yāa Dios jā inuú-ni cúu nú jín Cristo Jesús. Chí jondē nū maá yā nī nīhīn ō tūhun ndíchí, de nī sndáhvā yā cuāchi ó, de nī nsāhá yā jā íyó ndoo íyó ī ō nū yā, chí nī scācu yā yóhó.

31 Túsaá de ná cóo tá cúu nū cáhān tutū; Tú iin nchivī cúnī ji cutéyíí ji, de ná cutéyíí ji sīquī jā ní nsāhá maá Jētohō ō jēhē ji, cáchī.

2

Jā nācāni Pablo tūhun jā ní jīhī Cristo

1 De nduhū, hermano, tá nī jēē nī nū ndá nú jā nacāni nī tūhun ndāā Yāa Dios, de nduú ní nācāni nī tūhun ndíchí jā má jícūhun inī nū.

2 Chí tá nī īyo nī jín nú de nduú nā incā tūhun ní ndúcú nī jā cachī tūhun nī nū nū, chí maá-ni tūhun Jesucristo jā ní jīhī yā yīcā cruz jā scācu yā yóhó.

3 De tá nī jēē nī nū ndá nú, chí nduú nā fuerza nī, de yúhú nī, de quísi nī.

4 De tá nī nacāni nī tūhun nū ndá nú, chí nsūú jín tūhun ndíchí nchivī ñayiví ní scándíja nī ndá nú, chí sa jín poder maá Espíritu Yāa Dios nī stéhēn nī nū nū,

5 tácuā mā cuiñí nú sīquī tūhun ndíchí jā cáhān nchivī, chí sa cuiñi nú sīquī poder Yāa Dios.

Jín Espíritu de stéhēn Yāa Dios nāsa Yāa cúu yā

6 De ndāā chí ndíchí cáhān ndá nī jín ndá nchivī ja nī jija jín tūhun jā cándíja ji yā. Sochi nsūú tūhun ndíchí jā íyó inī ñayiví yáhá, de nī nsūú tūhun ndíchí jā cáhān ndá tēe cúñáhnú ñayiví yáhá, chí ndá tēe ñúcuán chí yáha-ni jā cúñáhnú dē.

7 Chí tūhun jā cáhān ndá nī cúu tūhun ndíchí maá Yāa Dios jā ní nchiyuhū. Chí tūhun ndíchí ñúcuán jā ní īyo yuhū, chí nī jaquīn Yāa Dios jondē ncháha ca jēcōo ñayiví, tácuā cācu ó jā cutecū ō níí cání sáhá tūhun ñúcuán.

8 Chí nī iin tēe jā cúñáhnú inī ñayiví yáhá, nduú ní jícūhun inī dē tūhun ndíchí ñúcuán. Chí tú ní jícūhun inī dē nícu, de mā cáhnī cuitī dē maá Jētohō ō, Yāa jā viī cúñáhnú.

9 Chí cúu tá cúu nū cáhān tutū ī: Ndācā jā ní nsāhá tūha Yāa Dios jā cuu nchivī jā mānī jín yā, nī iin ñúcuán nduú ní jín jínú nchivī, de nī nduú ní jín jín sóho ji,

de nī nduú ní nquíji jā súcuán canī inī ji. Cáchī tutū.

10 Sochi ndá máá ó chí nī stéhēn Yāa Dios ndá ñúcuán nū ō jín Espíritu Santo yā. Chí maá Espíritu jín vāha yā de stéhēn yā ndihi,

chi jondē ndācá tūhun ndíchí cā maá Yāa Dios.

¹¹ Chi ni iin nchivī mā cūú cunī ji nāsa jáni inī incā nchivī, chi maá ji-ni jín ánō ji cúu jā jínī. De suni sūcuán ni iin nchivī nduú jínī ji nāsa jáni inī Yāa Dios, chi maá-ni Espiritu Yāa Dios cúu jā jínī.

¹² De maá ó chi nī nīhīn ō Espiritu ñúcuán jā vāji nū Yāa Dios, de nduú jáni inī ō tá jáni inī nchivī ñayíví. De jā ñúcuán cúu jā jícūhun inī ō nāsa nī nsāhá Yāa Dios jā vāha yóhó sīquī jā vāha inī yā.

¹³ De suu sīquī ndācá yáhá cúu jā cáhān ndá nī, de nsūú jín tūhun jā stéhēn nchivī ndíchí, chi sa jín tūhun jā stéhēn maá Espiritu. Chi stéhēn ndá nī tūhun Espiritu nū ndá nchivī jā névāha Espiritu.

¹⁴ Sochi nchivī jāá nduú névāha Espiritu Yāa Dios, nduú jétáhvī ji ndá tūhun jā vāji nū Espiritu, chi jáni inī ji jā tūhun naā cuitī cúu. De mā cūú jícūhun inī ji, chi nduú névāha ji maá Espiritu jā sáhá jā jícūhun inī ji.

¹⁵ De nchivī jā névāha Espiritu, chi jícūhun inī ji nāsa íyó ndihi-ni. De nchivī ñayíví mā cūú jícūhun inī ji nāsa nchivī cúu nchivī ñúcuán.

¹⁶ Chi cáhān tutū īī: ¿Ní iin cuu cunī nāsa jáni inī maá Jētohō ō? ¿De ní iin cuu stéhēn nū yā? Ni iin mā cūú. Cáchi tutū. De vísō sūcuán de maá ó chi jáni inī ō tá cúu nū jáni inī Cristo.

3

Jā chindeé táhān ndá dē jā sáhá dē tiñu Yāa Dios

¹ De nduhū, hermano, nduú ní ncúu cáhān ni jín ndá nú tá cúu nū cáhān ni jín nchivī jā jíca jín Espiritu. Chi sa nī ncāhān ni tá cúu nū cáhān ni jín nchivī jā cáta jíca jín modo maá. Chi cúu ndá nú tá cúu sūchí lúlí jāá ncháha ca cuja nú jín tūhun Cristo.

² Nī stéhēn ni jāá nduú vjín nū ndá nú, chi cúu nú tá cúu sūchí lúlí jā cáta jáxīn cā. De nduú ní ncāhān ni jín nú tūhun vjín jā cúu tá cúu jā cājí jā yájí nchivī ja nī jija, chi ncháha ca quenda nú jín jondē saá. De mitan suni ncháha ca quenda nú jín.

³ Chi cáta jíca cā ndá nú jín modo nēhén maá nú. Chi cúcuásún inī ndá nú, de cánāá nú, de cúsin inī nū. Túsaá de cúu ndá nú

tá cúu nchivī ñayíví jā jíca jín modo nēhén maá.

⁴ Chi iin nú cáhān: Nduhū chi jín Pablo íñí nī. De incā nū cáhān: Nduhū chi jín Apolos. De sūcuán cúu jā jíca ndá nú jín modo nēhén maá nú.

⁵ ¿De ní iin cúu nduhū, de ní iin cúu Apolos túsaá? Vāchi mozo-ni cúu nduú ni nū Yāa Dios, de nī jetíñú yā nduhū tácuca candíja ndá nú maá Jētohō ō. Chi tá iin iin nī nī nsāhá tiñu nāsa nī jēhe maá Jētohō ō nū ni.

⁶ Nduhū chi modo jā ní jaquīn ni tūhun yā inī ánō nū, de Apolos chi modo jā ní nchuhun dē ndute, cúu jā ní stéhēn cā dē nū ndá nú. Sochi maá Yāa Dios cúu jā ní scuáhnu tūhun inī ánō nū.

⁷ Túsaá de nduú ná cúu sáhá tēe jā jaquīn, de saá-ni tēe jā chúhun ndute, chi sa maá Yāa Dios cúu jā scuáhnu.

⁸ De tēe jaquīn jín tēe chúhun ndute, iin-ni cúu dē. De ndācá dē chi cuāha yā yāhvī dē nāsa tiñu nī nsāhá iin iin dē.

⁹ Chi ndá nduhū chi cúu nī tēe chindeé táhān jā sáhá nī tiñu Yāa Dios. De ndá ndóhó cúu tá cúu itū maá Yāa Dios jā sátíñú yā jín. De suni tá cúu iin vehe jā sáhá Yāa Dios cúu ndá nú.

¹⁰ De nduhū chi cúu nī tá cúu iin maestro albañil jā ní ntavā ni cimientto vehe ñúcuán, cúu jā ní scándíja nī ndá nú. De incā dē sámā dē sīquī, cúu jā stéhēn cā dē nū nū. Túsaá de tá iin iin dē ná cóo cuidado dē nāsa sámā dē sīquī.

¹¹ De Jesucristo cúu cimientto vehe ñúcuán, de ní iin mā cūú tavā incā cimientto, chi maá yā cúu jā ní sndáhvā cuāchi ó.

¹² De ndācá nchivī cándíja, chi sáhá ji vehe sīquī cimientto ñúcuán, de á jín ndatíñú vāha tá cúu oro á plata á yūu luu, á jín jā ñamā naā, tá cúu ñutun á itē á ndáyóho.

¹³ De natūu tiñu jā ní nsāhá iin iin ji, tú nāsa nī ndihvī inī ji sīquī maá yā. Chi maá quívi juicio jā sáhá ndāā yā tiñu nchivī, suu quívi ñúcuán natūu cájí tiñu ji. Chi jín ñuhūn quiji quívi ñúcuán, de modo tá sáhá ñuhūn jā téñuhūn ndācá jā cúu cáyū, suni sūcuán coto túnī yā tiñu iin iin ji.

¹⁴ De tú nduú ní ncáyū tiñu jā ní nsāhá ji sīquī cimientto, de nīhīn ji táhvī ji.

15 Sochi tú nduú ní ndíhvī inī ji jín tiñu yā, de mā níhīn ji tāhvī ji, chi modo jā cāyū tiñu ji. Sochi maá ji chi cācu ánō ji, vísō modo ja ñatin cāyū ji nūū yáñuhūn.

16 ¿A nduú jínī ndá nú jā cúu nú tá cúu templo Yāā Dios, chi ndéē Espíritu Yāā Dios inī ánō nū?

17 De tú iin nchivī stívī ji templo Yāā Dios, de stánū tāhvī yā nchivī ñúcuán. Chi ndoo ndasí íyó templo yā, de suu cúu ndá maá nú.

18 Ni iin nú mā stáhvī nú maá nú jín jā jáni inī nū. Tú iin nchivī jáni inī ji jā ndíchí ji jín ndá tūhun ñayíví yáhá, de vāha cā ná siāā ji, tácu coo ndíchí ndija ji jín tūhun maá yā.

19 Chi tūhun ndíchí jā íyó inī ñayíví yáhá, tūhun naā cuitī cúu nūū Yāā Dios. Chi cāhān nūū tutū ī: Nchivī ndíchí cuenta ñayíví chi nátiin yā ji sīquī ndācá tūhun ndíchí ji jā jásī ji nūū tūhun yā, cāchī.

20 De cāhān tucu tutū: Maá Jētohō ō jínī yā ndācá jā jáni inī nchivī ndíchí, chi maá-ni jā jáni cāhá inī ji, cāchī.

21 Túsaá de ni iin nú mā cútéyíí nú jā sīquī ni iin tēe ndíchí. Chi cuenta ndá maá nú cúu ndíhi-ni.

22 Cúu Pablo, cúu Apolos, cúu Pedro jā stéhēn ndá dē nūū nū. Cúu ndíhi jā íyó inī ñayíví, jā íyó mitan jín jā coo. De vísō tú cutecū nū á cuū nū, de ndíhi-ni cúu cuenta ndá nú.

23 De ndá maá nú cúu cuenta Cristo, de Cristo cúu cuenta Yāā Dios.

4

Jā sátíñú ndá apóstol sīquī tūhun yā

1 Túsaá de canī inī ndá nú jā mozo-ni cúu ndá nī nūū Cristo, jā ní ntetíñú yā nduhū jā stéhēn ni tūhun Yāā Dios jā ní nchiyuhū jondē janahán.

2 De ndāā chi tēe jā sátíñú sīquī ñúcuán, íyó responsable tá iin iin dē jā squíncuu vāha dē.

3 De nduhū chi nduú sáhá nī cuenta tú nánducú ndá nú sīquī ni nāsa sáhá nī, á tú nánducú nchivī jā cúñáhnú inī ñayíví. De juni maá nī chi nduú nánducú nī sīquī maá nī.

4 Chi vísō jínī ni jín ánō ni jāá nduú nā cuāchi nī, sochi nsūū ñúcuán cúu jā quéndō ndāā ni, chi maá Jētohō ō cúu jā jító túnī nduhū.

5 Túsaá de mā nánducú ndá nú sīquī tiñu táhán nú, chi tá quenda maá quívī sá de cunī nū. Chi jondē tá ndiji maá Jētohō ō, de nastúu nijīn yā ndācá tiñu jā yíyuhū nūū neē, de stéhēn nijīn yā ndācá jā jáni inī nchivī jín ánō ji. Nūcuán de maá Yāā Dios cuetúhún yā tá iin iin ji nāsa nī nsáhá ji.

6 Hermano, ndācá tūhun yáhá nī ncāhān ni tácu quendō vāha ndá nú. De nī ncachī ni jā maá nī jín Apolos, chi mozo-ni cúu ndúū ni nūū yā, de sūcuán cúu nī iin ejemplo nūū ndá nú. De cāhān ni jā sūcuán cúu nī, tácu cutūha nú canī inī nū maá-ni tá cúu nūū cāhān tutū ī. Chi mā sáhá vixī nū jā cuetúhún nú iin tēe jā stéhēn, de incā dē nduú.

7 ¿De nūcu cútéyíí ndá nú nūū táhán nú túsaá? ¿De nā cuá íyó nūū ndá nú jāá nduú ní ncútahvī nū nūū yā? De tú jā ní ncutahvī nū cúu, ¿de nūcu sátéyíí ndá nú maá nú jā modo jāá nsūū jā ní ncutahvī nū cúu?

8 Va ja nī ncucuicá ndá nú, de ja névāha nú ndíhi, jáni inī nū túsaá. De ja tátúnī ndá maá nú, de ni nduú cā jínī ñúhún nú nduhū, jáni inī nū. Nduú vāha jā sūcuán cútéyíí ndá nú. De nācā vāha de tú jā tátúnī ndija ndá nú nícu, tácu va suni cuāha nú tūhun jā tátúnī ndá nī jín nú túsaá.

9 De íyó tá jáni inī ni jā ndá nduhū jā cúu apóstol, chi nī nsáhá Yāā Dios jā cúu ndá nī modo tēe nú cā nūū nchivī, modo tēe jā ní ncundaā jā cuū dē. Chi ní ñayíví jín andivī ndéhé vāha nūū ni, cúu ndá ángel jín nchivī.

10 Chi jā sīquī Cristo de cāhān ndá ji jā tēe naā cúu ndá nī. De ndá ndóhó chi va ndíchí nú jín tūhun Cristo, jáni inī nū. De ndá nduhū chi nduú nā fuerza ni, de ndá ndóhó va íyó fuerza nū, jáni inī nū túsaá. De ndá ndóhó chi íyó yíñúhún nchivī nūū nū, sochi nūū ndá nduhū chi sáhá jéhe inī ji.

11 Níí cánī jā vají ndá nī de jíhī ni sōco jondē mitan. De yíchī ndá nī ndute, de cúmanī sahma nī, de nduú sáhá vāha nchivī jín nī, de ni nduú nā vehe névāha ndá nī.

12 De nīhin sátíñú ndá nī jín ndahá nī. De cāhān nāvāha ji nūū ndá nī, sochi cāhān vāha nī jín ndá ji. De jínī ūhvī ji ndá nī, sochi jéndeé inī nī.

13 De cāhān nēhén ji sīquī ndá nī, sochi cāhān mānī ni jín ji. De cúu ndá nī tá cúu

yácá inī ñayíví, de squéne yichī ji nduhū jondē mitan.

¹⁴ De nsūú jā tēe nī yáhá jā cucanoō nū, chi sa jā sndíhvī inī ni ndá nú, chi cúu ndá nú modo sēhe nī jā mǎnī ni jíín.

¹⁵ Chi vísō ná cóo ūxī mil tēe jā stéhēn tūhun Cristo nūū nū, sochi iin-ni tatá nú íyó. De nduhū cúu modo tatá ndá nú, chi nī scándíja nī ndá nú jā ní nacani nī tūhun vāha Cristo Jesús jā scácu yā yóhó.

¹⁶ Túsaá de cáhān ndāhvī nī jíín nú jā ndacu ndá nú nduhū.

¹⁷ De jā ñúcuán cúu jā ní ntají nī Timoteo cuēē dē nūū ndá nú. Chi cúu dē modo sēhe nī jā mǎnī ni jíín dē, de squíncuu vāha dē nūū maá Jētohō ō. De maá dē nachuhun inī ndá nú nāsa jíca nī jā cándíja nī Cristo, jíín nāsa stéhēn ni nūū ndá grupo nchivī cándíja ndācá lado.

¹⁸ Sochi sava nú chi sáhá téyíí nú maá nú, chi jáni inī nū jā má cuēē cuitī ni cā nūū nū.

¹⁹ De nduú chi ñamā cuēē ni nūū ndá nú de tú súcuán cúnī maá Jētohō ō. Ñúcuán de nanducú nī sīquī ndá tēe jā cútéyíí, de mā sáhá nī cuenta tūhun jā cáhān dē-ni, chi sa coto túnī ni dē de tú cuu squíncuu dē.

²⁰ Chi jā tátúnī Yāa Dios nūū ō, chi nsūú jā cáhān ō-ni cúu, chi jíni ñúhún jā cundiso poder tūhun cáhān ō jíín tiñu sáhá ó.

²¹ ¿Túsaá de nāsa cúnī ndá nú? ¿A jā cuxeēn ni nūū nū tá cuēē ni, sīquī jáa nduú nácani inī nū, á jā nacani inī nū de cuēē ni jíín tūhun cundáhvī inī jíín tūhun vitá inī?

5

Jā sáhá ndāa Pablo sīquī iin cuāchi

¹ De nī nīhīn ni tūhun jā jíca ndiī iin tēe jā íyó māhñú ndá nú, chi ndéca dē naná úū dē. De xēēn ndasí sáhá tēe jíñā, chi juni nchivī jáa nduú jíni tūhun Yāa Dios, nduú sáhá ji súcuán.

² De vísō súcuán de sáhá téyíí ndá nú maá nú. Vāha cā jā cucuécá ndasí inī nū. De cánuú jā tavā nū tēe jā sáhá cuāchi ñúcuán ná quéē dē māhñú ndá nú.

³ De nduhū vísō nduú íyó nī jíín ndá nú, sochi modo jā íyó nī jíín nú cúu jā ñúhún inī ni ndá ndóhó. De ja nī nsáhá ndāa ni sīquī tēe jā ní nsáhá cuāchi ñúcuán, chi tá-ni cúu jā íyó nī jíín ndá nú cúu.

⁴ Túsaá de ndutútú ndá nú, de maá Jētohō ō Jesucristo coo yā jíín nú. De nduhū chi modo jā coo nī jíín nú, chi ñúhún inī ni ndá nú. De poder maá Jētohō ō Jesús suni coo jíín nú.

⁵ De ná chíhi ó tēe jíñā ndahá Satanás, tácuá ná ndóho yiqui cúñu dē, de nacani inī dē de cācu ánō dē quívi jā ndiji Jētohō ō Jesús.

⁶ Nduú vāha jā sáhá téyíí ndá nú maá nú. ¿A nduú jíni nū tūhun jā cáhān suha? Vísō jacū-ni levadura de ndāa níí ñujan sáhá, cáchī.

⁷ Túsaá de tavā ndá nú tēe jíñā tá cúu nūū squéne nú levadura jā ní ntíví. De súcuán de cuu ndá nú modo pan jā cúvāha jíín ñujan jéé jáa nduú nā levadura yíhí, jā yáji ndá ji vico pascua. De suu súcuán cúu ndija ndá nú. Chi ja nī jíhī Cristo jā ní nsōcō yā maá yā jēhē ō, chi cúu yā modo ticāchí pascua jā ní jíhī jā jēhē ō.

⁸ Túsaá de ná núcūhun inī ō nāsa nī ncuu vico ñúcuán, de ná cóo ndāa ndija ánō ō, de suu cúu tá cúu pan jáa nduú nā levadura yíhí. De mā sáhá ó tiñu néhén jíín tiñu téhén jā cúu tá cúu levadura jā ní ntíví.

⁹ Nūū incā carta jā ní ntee nī nūū ndá nú nī ncāhān ni jā má quívi nduū nū jíín nchivī jíca ndiī.

¹⁰ Sochi nduú ní ncáchī ni jā má quétáhán cuitī nū jíín ndá nchivī jáa nduú cándíja jā jíca ndiī, jā ndíyo inī, jā cuíhná, jā chíñúhún ídolo. Chi tú súcuán de jíni ñúhún quee nú inī ñayíví nícu, chi nduú nā incā modo jā cujiyo nú nūū ji chi ndēē ō ñayíví jíín ji.

¹¹ Chi sa nī ncachī ni jā má quívi nduū nū jíín ndá máa nchivī jā cáhān ji jā cúu ji hermano, de tú jíca ndiī ji, á ndíyo inī ji, á chíñúhún ji ídolo, á sátúhún ji, á jíni ji, á cuíhná ji. De ni mā cājí cuitī nū stāa jíín nchivī jā sáhá súcuán.

¹² Chi nsūú tiñu nī cúu jā sáhá ndāa ni sīquī nchivī jáa nduú íñí jíín ó. Yāa Dios cúu jā sáhá ndāa sīquī ji.

¹³ Sochi nchivī jā íñí jíín ndá nú chi cánuú jā sáhá ndāa nū sīquī ji. Túsaá de cánuú jā tavā ndá nú tēe jā ní nsáhá cuāchi ñúcuán jā íyó dē māhñú ndá nú, ná quíhīn dē.

6

*Jā má cáquīn jī cuāchi sīquī táhán jī nūū
justicia jāá nduú cándíja*

¹ De tú táhán nú jā cándíja nī nsáhá cuāchi sīquī nū, ¿de nūcu jéhēn ndá nú jín dē nūū justicia jāá nduú cándíja? ¿De nūcu nduú sáhá ndāā ndá nú nūū táhán nú jā cándíja Yāā Dios?

² ¿A nduú jínī nū jā nchivī cándíja Yāā Dios chi iin quīvī de sáhá ndāā jī tiñu nchivī ñayīví? De tú iin quīvī sáhá ndāā ndá nú tiñu nchivī ñayīví, ¿de á mā cūú sáhá ndāā nū mitan sīquī iin cuāchi lulí jā sáhá ndá táhán nú?

³ ¿A nduú jínī nū jā iin quīvī de sáhá ndāā o jondē tiñu ndá ángel andiví? De nā oncā cúu tiñu ñayīví yáhá jā má cūú sáhá ndāā o.

⁴ Túsaá de tú táhán nú sáhá dē iin cuāchi sīquī nū, ¿de nūcu jéhēn ndá nú sa nūū ndá tēe jāá nduú cúu dē táhán nchivī cándíja jā sáhá ndāā dē cuāchi nú?

⁵ Súcuán cáhān nī tácuā cucanoō ndá nú. ¿A nduú íyó nī iin tēe jícūhun inī mahñū ndá nú jā cuu sáhá ndāā dē sīquī nū?

⁶ Nduú íyó vāha jā iin hermano caquīn cuāchi sīquī incā hermano nūū justicia jāá nduú cándíja.

⁷ De jā jáquīn ndá nú cuāchi sīquī táhán nú, chi jā stívī ndasí nú cúu. ¿A nduú vāha cā jā cuandēe inī nū jā ná sáhá jī cuāchi sīquī nū á jā candēe jī ndatíñú nú?

⁸ De nduú chi sa ndá máá nú cúu jā sáhá cuāchi de candēe nū ndatíñú táhán nú, de nūū ndá hermano cúu jā sáhá nú súcuán.

⁹ ¿A nduú jínī ndá nú jā nchivī jāá nduú íyó ndāā, mā níhīn táhvī jī quīvī jī nūū tátúnī Yāā Dios? Mā stáhvī nú maá nú jā canī inī nū jā níhīn táhvī nū, chi nī nchivī jā jíca ndīī, nī nchivī jā chíñúhún ídolo, nī nchivī jā cásiquí ndēe táhán, nī tēe jā sáhá ndīī jín táhán yíí,

¹⁰ nī nchivī cuīhná, nī nchivī ndíyo inī, nī nchivī jínī, nī nchivī sátúhún, nī nchivī jā stáhvī táhán sīquī xūhún, mā níhīn táhvī jī quīvī jī nūū tátúnī Yāā Dios.

¹¹ De súcuán nī íyo sava ndá nú nícu, sochi mitan chi ja nī naquete yā ndá nú, de íyó ndoo íyó īī nū nūū yā. Chi ja nī sndáhvā yā cuāchi nú nī nsáhá yā jín maá Jētohō o Jesús jín Espíritu Yāā Dios.

Jā íyó ndoo íyó ū yiqui cúñu nchivī cándíja

¹² De ndāā cúu jā cáhān nchivī jā ndihi-ni tiñu íyó vāha jā sáhá o tú nāsa cúnī o. De vísō súcuán de nsūū ndihi sáhá jā quéndōo vāha ánō o. Ndihi chi cuu sáhá o, de vísō súcuán de nduú íyó vāha jā quívi o nūū tiñu jā stívī ánō o.

¹³ De ndāā cúu jā cáhān nchivī jā ndeyu cúu jā cuhun chījin, de chījin cúu jā cuhun ndeyu. Sochi iin quīvī de mā cōo cā súcuán, chi naā ndūū ñúcuán sáhá Yāā Dios. De nsūū sīquī jā sáhá o tiñu ndīī cúu jā íyó yiqui cúñu o, chi sa jā sáhá o jā cúnī maá Jētohō o. De Jētohō o chi jító yā yiqui cúñu o.

¹⁴ De tá cúu nūū ní nastécū Yāā Dios Jētohō o, suni súcuán nastécū yā yóhó jín poder yā.

¹⁵ ¿A nduú jínī ndá nú jā yiqui cúñu tá iin iin o cúu modo ndá parte yiqui cúñu Cristo? ¿Túsaá de á cuu candēe o iin parte yiqui cúñu Cristo de squétáhán o jín iin ñahan ndīī? Mā cūú cuitī súcuán.

¹⁶ ¿A nduú jínī ndá nú jā tēe jā quétáhán jín ñahan ndīī, de iin-ni cā yiqui cúñu nī nduu dē jín ña? Chi cáhān tutū īī: Jā ndūū dē chi iin-ni cā yiqui cúñu cúu, cáchī.

¹⁷ Sochi nchivī jā quétáhán jín maá Jētohō o, chi suni súcuán iin-ni cā cúu jī jín yā sīquī jā cándíja jī yā.

¹⁸ Túsaá de cunu ndá nú jā má quívi nú nūū tiñu ndīī. Chi ndá cā cuāchi jā sáhá nchivī, chi nsūú yiqui cúñu jī stívī jī. Sochi tú jíca ndīī jī, de sīquī yiqui cúñu jī cúu jā sáhá jī cuāchi.

¹⁹ ¿A nduú jínī ndá nú jā yiqui cúñu nú cúu templo Espíritu Santo jā ní jēhe Yāā Dios nūū nū, de ndēe yā inī nū? De nsūú cuenta maá nú cúu nú.

²⁰ Chi Yāā Dios chi yāhvī ndasí nī nacueen yā ndá nú. Jā ñúcuán cánuú jā caca yíñúhún nú nūū Yāā Dios jā sáhá nú tiñu vāha jondē jín yiqui cúñu nú jín inī jín ánō nū, chi cuenta Yāā Dios cúu.

7

Jā cáchī tūhun sīquī yīī jín ñasíhí

¹ Mitan de ná cáchī nī sīquī ndá tūhun jā ní jícan tūhún ndá nú nduhū nūū carta. Jāndāā jā vāha cā quéndōo iin tēe de tú mā cúndēe dē jín ñahan.

² Sochi sīquī jā íyó tiñu ndiī, de vāha cā jā ndācá tēe ná cóo ñasíhí maá dē, de saá-ni ndācá ñahan ná cóo yíí ña.

³ De yíí ná squíncuu vāha dē nū ñasíhí dē jā cúu dē yíí ña. De saá-ni ñasíhí ná squíncuu vāha ña nū yíí ña.

⁴ Chi ñasíhí nduú cúu sáhá ña jā cúnī ña jíin yiqui cúñu ña, chi suni jā cúnī yíí ña. De saá-ni yíí nduú cúu sáhá dē jā cúnī dē jíin yiqui cúñu dē, chi suni jā cúnī ñasíhí dē.

⁵ De mā sásáhán ndá nú maá nú nū táhán nú. Sochi tú cúnī ndū nū jā víhí cā cācān táhvī nū jacū tiempo, de tú íyó conforme ndū nū, de cuu sasáhán nú maá nú nū táhán nú. De ñúcuán de vāha cā jā naquetáhán tucu nú, tácu mā cōtó túnī Satanás ndū nū sīquī tiñu ndiī.

⁶ De nsūú jā ndácu nī tiñu jā cánuú jā coo ū táhán nū, chi jā jéhe nī tūhun cúu.

⁷ Chi jétahán inī ni jā ndá tēe ná cóo mátúhún dē-ni, tá cúu nū íyó maá nī. Sochi sín sín nī nsáhá Yāa Dios iin iin dē nāsa cúu maá dē, chi sava dē cuu coo mátúhún dē-ni, de sava cā dē chi nduú chi sín nī nsáhá yā jíin dē.

⁸ Túsaá de cāhán ni jíin ndá nchivī jā íyó mátúhún-ni, jíin ndá ñahan jā ní nquendō ndáhví, jā vāha cā de tú coo ji sūcuán-ni, tá cúu nū íyó maá nī.

⁹ Sochi tú jíin ji jā má quéndá ji coo ji sūcuán-ni, de ná cóo ū táhán ji túsaá. Chi vāha cā jā coo ū táhán ji nsūú cā jā jíhyó ji.

¹⁰ Sochi nū nchivī jā ní ncuu ū táhán chi ndácu nī tiñu jā ñahan mā sndóo ña yíí ña. De nsūú nduhū cúu jā ndácu tiñu, chi sa maá Jētohō ō.

¹¹ De tú sndóo iin ñahan yíí ña, de ná quéndō mátúhún ña-ni, de suni cuu naquetáhán ña jíin yíí ña. De yíí suni mā sndóo dē ñasíhí dē.

¹² De jíin sava cā nchivī chi cāhán ni yáhá jā jáni inī maá nī, de nsūú jā ní ncachī maá Jētohō ō cúu: Tú iin hermano ndéca dē ñahan jāá nduú cándija, de tú jétahán inī ña jā cundeē ña jíin dē, de mā sndóo dē ña.

¹³ De tú iin ñahan ndéca ña tēe jāá nduú cándija, de tú jétahán inī dē cundeē dē jíin ña, de mā sndóo ña dē.

¹⁴ Chi tēe jāá nduú cándija, yíhí cuenta dē nū Yāa Dios sīquī jā ní nquetáhán dē jíin ñahan cándija. De ñahan jāá nduú cándija,

suni yíhí cuenta ña nū Yāa Dios sīquī jā ní nquetáhán ña jíin hermano cándija. Chi tú nsūú sūcuán de sēhe ji mā quíhí cuenta ji nū Yāa Dios, sochi mitan chi yíhí cuenta ji nū yā.

¹⁵ Sochi yíí á ñasíhí jāá nduú cándija, tú fuerza cúu jā cúnī ji sndóo ji táhán ji, de ná sndóo ji. Chi tú sūcuán cúnī ji, de hermano á hermana cándija nduú cánuú jā casī ji jā ndusíin táhán ji jāá nduú cándija. Chi nī ncana Yāa Dios yóhó jā cundeē mānī ō jíin táhán ó.

¹⁶ Chi ndóhó jā cúu nú ñasíhí, nduú jíin nū, sanaā de cándija yíí nú sáhá nú, de cācu dē. De saá-ni ndóhó jā cúu yíí, nduú jíin nū, sanaā de cándija ñasíhí nú sáhá nú, de cācu ña.

¹⁷ Túsaá de tá iin iin nú ná quéndō nú nāsa nī nsáhá Jētohō ō ndóhó, jíin nāsa-ni íyó nú tá nī ncana yā ndá nú jā ní ncandija nú. De sūcuán ndácu nī nū ndācá grupo nchivī cándija.

¹⁸ Tú nī ncana yā iin tēe jā ní ncuu circuncidar, de sūcuán ná quéndō dē. De tú nī ncana yā iin tēe jāá nduú ní ncuu circuncidar, de mā cūú dē circuncidar.

¹⁹ Chi nduú nā cuá sáhá á cuu ó circuncidar á nduú, chi jā cánuú cā cúu jā squíncuu vāha ó tiñu jā cúnī Yāa Dios.

²⁰ Tá iin iin nú ná quéndō nú nāsa-ni íyó nú tá nī ncana yā ndá nú ní ncandija nú.

²¹ Tú mozo jā ní jeen nchivī cúu nú tá nī ncana yā ndóhó, de mā cúndihví inī nū jā quee nú. Sochi tú íyó modo jā nduú libre nū, de íyó vāha jā sáhá nú.

²² Chi tēe cúu mozo jā ní jeen nchivī, de tú nī ncana Jētohō ō dē, de mitan chi nī nduú libre dē nū cuáchi dē, de jétíñú maá Jētohō ō dē. De saá-ni tēe sátiñú cuenta maá, de tú nī ncana yā dē, de mitan de nī nduú dē mozo nū Cristo jā ní nacueen yā dē.

²³ Chi yāhvi nī ncuu jā ní nacueen Yāa Dios ndá ndóhó. Túsaá de mā sátiñú nú nū tiñu cāhá jā ndácu nchivī ñayíví.

²⁴ Túsaá hermano, tá iin iin nú ná quéndō nú nū Yāa Dios nāsa-ni íyó nú tá nī ncana yā ndá nú.

²⁵ De mitan de sīquī nchivī jā íyó mátúhún-ni, de nduú nā tūhun ní ndácu maá Jētohō ō nū ni. Sochi ná cāhán ni jā jáni inī maá nī, chi nī ncundáhví inī Jētohō

ō nduhū, de nī nsāhá yā jā cuu cāhān ndāā ni.

²⁶ Jání inī ni jā vāha-ni quendōo ndá tēe tú nāsa-ni íyó dē, jā síquī jā íyó tūndóhó ndá tiempo yáhá.

²⁷ Tú íyó ñasíhí nú, de mā sndóo nú ña. De tú nduú nā ñasíhí nú íyó, de mā nducú nú ña.

²⁸ Sochi tú coo ñasíhí nú, de nsūú cuāchi cúu. De tú quetáhán iin ñahan lúli jín tēe, de suni nsūú cuāchi cúu. Sochi nchivī jā íyó ūū táhān, chi nīhīn ji tūndóhó ñayīví yáhá, de cúnī ni jā má nīhīn nū tūndóhó.

²⁹ Hermano, tūhun jā cāhān ni yáhá cúu jā yachī-ni ndihi tiempo jā sáhá ó tiñu yā. Túsaá de jondē mitan de tēe jā íyó ñasíhí, ná cūndihví cā inī dē síquī tiñu maá yā nsūú cā síquī ña.

³⁰ De nchivī jā ní jīhī táhān vehe, ná sáhá ji modo jāá nduú cúcuécá inī ji. De nchivī jā cúsi inī, ná sáhá ji modo jāá nduú-ni. De nchivī jéen, ná sáhá ji modo jāá nsūú ndatíñú ji cúu. Mā cuáha ji tūhun jā casī ndá ñúcuán jā má cūndihví inī ji síquī tiñu maá yā.

³¹ De nchivī jā ní ndihví inī síquī ndatíñú ñayīví yáhá, mā cútéñú cā ji jín. Chi ja ñatin naā ndācá jā íyó inī ñayīví yáhá.

³² Cúnī ni jā má nácani ndasí inī ndá nú síquī ndācá jā íyó inī ñayīví. Chi tēe cúu soltero, ndíhvī inī dē tiñu maá Jētohō ō, nāsa cusī inī Jētohō ō sáhá dē.

³³ Sochi tēe íyó ñasíhí, chi ndíhvī inī dē tiñu jā íyó ñayīví, nāsa cusī inī ñasíhí dē sáhá dē.

³⁴ De suni súcuán sín sín jání inī ñahan íyó yī jín ñahan íyó maá. Chi ñahan íyó maá, ndíhvī inī ña tiñu maá Jētohō ō, chi cúnī ña jā coo ndoo coo iī ánō ña jín yiqui cúñu ña jā sáhá ña tiñu maá yā. Sochi ñahan íyó yī chi ndíhvī inī ña jín tiñu jā íyó ñayīví, nāsa cusī inī yī ña sáhá ña.

³⁵ Jā váha ndá máá nú cúu jā cāhān ni súcuán. Chi nsūú jā ndúcú nī casī ni jā coo ūū táhān nū, chi sa cúnī ni jā caca yíñúhún nú de nune nú jā satíñú cutú nú nū maá Jētohō ō jondē jín inī jín ánō nū.

³⁶ De tú iin tēe íyó sēhe síhí dē, de tú cuāyāha cuīyā ji, de tú jání inī dē jā vāha cā jā coo yī ji, túsaá de ná sáhá dē jā jání inī dē,

de ná cuáha dē tūhun jā coo yī ji, chi nsūú cuāchi cúu.

³⁷ Sochi tú iin tēe nī ncundaā inī dē jā cundeē sēhe síhí dē súcuán-ni, jā má cuáha dē ji visó jícān fuerza nchivī ji, túsaá de cuu quendōo ji tá cúu nū cúnī dē, chi vāha-ni sáhá dē.

³⁸ Túsaá de tēe jā jēhe tūhun jā coo yī ji, vāha-ni sáhá dē. De tēe jāá nduú jēhe tūhun, chi vāha cā sáhá dē.

³⁹ De ñahan jā íyó yī, chi yíhí ña ndahá yī ña juni técu dē. Sochi tá ja nī jīhī yī ña, ñúcuán de ja nī ncuu libre ña jā quetáhān tucu ña jín nā-ni tēe cúnī ña, de tú tēe cándija nū maá Jētohō ō cúu dē.

⁴⁰ Sochi jání inī ni jā ndetū cā coo ña de tú quendōo ña súcuán-ni. De suni jání inī ni jā jín Espíritu Yāā Dios cúu jā cāhān ni.

8

Siqui cūñu jā ní nsōcō nūú ídolo

¹ De mitan de ná cáchī ni síquī cūñu jā ní nsōcō nūú ídolo. Ndāā chi ndācá ó jání inī ō jā jínī vāha ó nāsa cúu. De ndācá jā jínī ō ñúcuán, chi ndúcú sáhá vīxī yóhó. De sa jā cūndáhvī inī ō táhān ó, ñúcuán sáhá jā jija ó jín tūhun yā.

² Tú nā-ni nchivī jání inī ji jā jínī vāha ji, de nduú chi ncháha ca cunī cuitī ji tá cúu nū cānuú cunī ji.

³ De sa nchivī jā mánī jín Yāā Dios, maá ji cúu jā jétáhvī yā.

⁴ Túsaá de ná cáchī tūhun nī síquī cūñu jā ní nsōcō nchivī nūú ídolo. Ndāā chi jínī ō jā ndācá ídolo ñayīví, nduú ndāā cuitī. De nduú nā incā yā íyó, chi mátúhún-ni Yāā Dios.

⁵ De nchivī chi jání inī ji jā íyó ndācá yā inī andiví jín ñayīví, chi cāhān ji jā íyó cuāhā ndija ndá yā ji jín jētohō ji.

⁶ Sochi nūú ndá máá ó chi mátúhún-ni Yāā íyó, jā cúu Tatá ó Yāā Dios. De maá yā nī nsāhá ndācá jā íyó, de cuenta maá yā cúu ndācá ó. De suni íyó iin-ni Jētohō ō Jesucristo, de jondē nūú maá yā vāji ndācá jā íyó, de suni maá yā nī nsāhá yóhó.

⁷ De nchivī cándija, chi nsūú ndihi ji jínī tūhun yáhá. Chi sava ji nī ncāan ji nī nchíñúhún ji ídolo jondē ncháha ca cándija ji. De jondē mitan de tú yājī ji cūñu ñúcuán de sáhá ji cuenta jā ní nsōcō nūú ídolo cúu.

De sīquī jāá ncháha ca cuja ji jín tūhun Yāa Dios, de jáni inī ji jā cutéhén ánō ji sáhá cūñu jā ní nsōcō nūū ídolo.

⁸ De ndāa chi nsūū jā yájī ō cúu jā sáhá jā cuetáhví Yāa Dios yóhó. Chi tú yájī ō, de nsūū ñúcuán sáhá jā quendōo vāha cā ō nūū Yāa Dios. De tú nduú yájī ō, de suni nduú sáhá jā quendōo núu cā ō nūū yā.

⁹ De vísō ni iin nduú jási jā cajī nū cūñu ñúcuán, sochi coto nú táhán nú jáá ncháha ca cuja jín tūhun yā, de mā sáhá nú jā suni cajī ji vísō jáni inī ji jā cuāchi cúu.

¹⁰ Vāha cā mā cājí nú túsaá, chi sanaā de hermano nū jāá ncháha ca cuja jín tūhun yā, cunī dē ndóhó jā yájī nū inī vehe nūū íyó ídolo, chi jínī vāha nú jáá nduú nā cuá sáhá. De súcuán de sáhá nú jā cuu inī dē jā suni cajī maá dē cūñu jā ní nsōcō nūū ídolo, vísō jáni inī dē jā cuāchi cúu.

¹¹ De súcuán de stíví nú ánō hermano nū jāá ncháha ca cuja jín tūhun yā, vísō jínī vāha maá nú jáá nduú nā cuá sáhá jā cajī nū. De nduú vāha jā sáhá nú súcuán, chi suni jēhē maá dē nī jīhī Cristo.

¹² De tú súcuán stíví nú ánō hermano nū jāá ncháha ca cuja jín tūhun yā, túsaá de sīquī maá Cristo cúu jā sáhá nú cuāchi.

¹³ Túsaá de tú cūñu ñúcuán sáhá jā quívi hermano ni cuāchi, de mā cājí cuitī cā ni cūñu ñúcuán, tácuca mā sáhá nī jā quívi dē cuāchi.

9

Sīquī jā íyó derecho ndá apóstol

¹ De maá nī chi jíca libre ni, de íyó derecho ni sīquī jā cúu nī apóstol, tēe jā ní ntají yā jā scáca tūhun yā. Chi nī jinī ni nūū maá Jētohō ō Jesús, de ndá máá nú cúu tiñu jā ní nsáhá nī jā ní squívi nī ndá nú ndahá Jētohō ō.

² De tú sava cā nchivī nduú jétáhví ji jā cúu nī apóstol, sochi nūū ndá máá nú chi suu cúu ndija nī. Chi sīquī jā ní scándíja nī ndá nú, de jā ñúcuán cúu nú prueba jā stéhēn jā ndíso tíñú nī jā cúu nī apóstol nūū maá Jētohō ō.

³ De tūhun yáhá cāhān ni jēhē maá nī nūū ndá nchivī jā cāhān sīquī ni:

⁴ Cāchī ni jā íyó derecho ni jā cajī ni coho nī jā táji nchivī de tú cúnī ni.

⁵ De suni íyó derecho ni tú cúnī ni cundeca nī iin hermana cándíja cuu ñasíhī nī, de caca ndúū ni jín ña, tá cúu nūū íyó ñasíhī Pedro jín ndá cā apóstol jín ndá tēe cúu ñanī maá Jētohō ō.

⁶ ¿A jáni inī ndá nú jā maá-ni nduhū jín Bernabé cúu jāá nduú nā derecho jā sndóo nī tiñu sáhá nī jā cutecū ni, tácuca nune cā ni jā nacani nī tūhun vāha yā, á naá cúu?

⁷ ¿A íyó soldado jā tēcū dē xūhún vehe dē? ¿A íyó tēe jā jítu yūcū uva de nduú yájī dē uva? ¿A íyó tēe jā scájī tīcāchī de nduú jíhi dē leche tī? Nduú cuitī. De saá-ni nduhū, ¿á nduú íyó derecho ni jā cutecū ni sīquī tūhun yā, á naá cúu?

⁸ De mā cāní inī ndá nú jā ndācá jā cāhān ni yáhá, maá-ni tūhun jā cāhān nchivī ñayíví cúu. Chi jondē maá ley yā jā ní jēhe yā nūū Moisés, suni súcuán cāhān.

⁹ Chi cāhān nūū tutū ley yā: Mā chūhún nú ñunu yuhú stīquī, quiti jáxīn trigo, cáchī. De ndāa chi nsūū maá-ni sīquī stīquī cúu jā ní ncāhān yā súcuán.

¹⁰ Chi suni sīquī maá ó nī ncāhān yā. Chi ley ñúcuán nī jēhe yā jā vāha yóhó, chi stéhēn jā tēe jítu jín tēe jáxīn trigo, cánuú jā nihīn dē sava ñúcuán quívi jā ndutútú.

¹¹ De suni súcuán ndá nduhū jā ní jaquīn ni tūhun Espíritu inī ánō nū, ¿de á tiñu vēe cúu nūū ndá nú tú nastútú nī nūū nū jā cutecū ni?

¹² De tú sava cā tēe jā stéhēn nūū nū, íyó derecho dē jā cācān dē nūū nū, de nā oncā cúu ndá nduhū jā má cōó derecho ni jā cācān ni. Sochi nduú ní jícān ndá nī derecho ñúcuán, chi sa nī jendeé inī ni jā cajī ni cuenta maá nī, tácuca mā cāsī ni jā caca tūhun vāha Cristo.

¹³ De jínī ndá nú jā ndá sūtū jā sátíñú inī templo, nī ntecū ndá dē sīquī ndācá jā ní nsōcō nchivī inī templo. Chi ndá sūtū jā ní nsatíñú nūū altar nūū ní nsōcō ji quiti, suni nī nchajī dē sava quiti ñúcuán.

¹⁴ De suni súcuán nī ndacu maá Jētohō ō tiñu jā ndá tēe nácani tūhun jā scácu yā yóhó, sīquī tiñu ñúcuán nihīn dē jā cutecū dē.

¹⁵ Sochi nduhū chi nduú ní jícān cuitī ni derecho ni yáhá, de suni nsūū jā tēe nī tūhun yáhá nūū ndá nú jā taji nú nūū ni. Chi jáni inī ni jā vāha cā ná cúu ni nsūū cā

jā quehen nī jā taji ndá nú, chi casī jā cúsiī inī ni jā scáca nī tūhun yā súcuán-ni.

16 De nduú vāha tú sáhá téyíí nī maá nī sīquī jā nácani nī tūhun jā scácu yā yóhó. Chi jā ní ntetíñú yā nduhū cúu, de cánuú jā squíncuu nī. Chi nācā ndáhvī nī de tú mā nácani nī tūhun yā.

17 De tú jā cúu inī maá nī cúu jā nácani nī, ñúcuán de cuu cācān ni yāhvi nī nīcu. De nduú chi cánuú jā squíncuu nī, chi maá Yāa Dios nī ntee tiñu nduhū.

18 Túsaá de yāhvi nī cúu jā cúsiī inī ni jā súcuán-ni nácani nī tūhun jā scácu yā yóhó, de nduú jícān ni derecho ni jā cutecū ni sīquī jā nácani nī tūhun yā.

19 Chi vísō ni iin nchivī nduú tátúnī nūū ni, sochi nī nsáhá nī maá nī mozo nūū ndācá ji jā nácani nī tūhun nūū ji, tácuā nīhīn ni cuāhā ji jā candíja ji Cristo.

20 De tá íyó nī jín ndá táhān nī hebreo, de sáhá nī tá cúu nūū sáhá maá ji, tácuā cuu scándíja nī ji. Chi násáhá nī maá nī modo tēe jā yíhī chījin ley Moisés, tácuā cuu scándíja nī ji jā yíhī ji chījin ley ñúcuán, vísō nduú cā yíhī maá nī chījin ley.

21 De suni násáhá nī maá nī modo nchivī jāá nduú yíhī chījin ley Moisés, tácuā cuu scándíja nī nchivī ñúcuán. De vísō súcuán de yíhī nī chījin ley Yāa Dios, chi suu cúu ley Cristo jā squíncuu nī.

22 De tá íyó nī jín nchivī jāá ncháha ca cuja jín tūhun yā, de sáhá nī maá nī modo jā suni ncháha ca cuja nī, tácuā cuu scándíja cā ni ji. Túsaá de násáhá nī maá nī tú nāsa íyó ndācá nchivī, tácuā jín ndācá-ni modo ñúcuán de cuu scándíja nī sava ji.

23 Ndācá yáhá sáhá nī jā síquī tūhun jā scácu yā yóhó, tácuā suni nīhīn ni tāhvī jā ndíso tūhun yā.

24 De jínī ndá nú jā ndá tēe jā jínu carrera, de ndāa chi ndihī dē jínu, sochi iin dē-ni cundeé jā nīhīn premio. De suni súcuán nducú ndéé ndá máá nú squíncuu nú, tácuā nīhīn nū premio nūū yā.

25 De ndācá tēe jā cúnī cundeé sīquī iin deporte, chi scuáha dē de jító dē maá dē. Súcuán sáhá ndá dē tácuā nīhīn dē iin premio jā cúu corona ndahá yúcū ñutun jā ñamā naā. Sochi ndá máá ó sa nducú ndéé ó tácuā nīhīn ō iin premio jā má nāa cuitī.

26 De saá-ni maá nī, suni nducú ndéé nī modo tá sáhá tēe jínu, de nduú nducú ndéé cāhá nī. De sáhá nī tá sáhá ndá tēe cānāa juego jāá nduú jéhe íyú dē, chi queé tiñu jā sáhá nī.

27 Chi sa sndóho nī yiqui cúñu nī, de sndíhvī inī ni maá nī jā squíncuu nī. Chi vísō sndíhvī inī ni incā nchivī jā nducú ndéé ji, de tú nduú nducú ndéé maá nī, de snāa nī premio ni.

10

Sīquī jā má chíñúhún ji ídolo

1 Hermano, cúnī ni jā ná jícūhun inī ndá nú nāsa nī jica ndá tata ō jondē janahán. Chi ndihī ji nī jica chījin vīcō jā ní stéhēn ichi nūū ji, de ndihī ji nī ncháha māhñú ndute Mar Rojo jā ní ncusín de nī nune ichi.

2 De súcuán cúu jā ní nduu inuú ndá ji jín Moisés, chi nī níquīn ji dē chījin vīcō jín māhñú mar.

3 De ndihī ji chi inuú-ni nī nchajī ji alimento jā ní jéhe maá Espiritu.

4 De suni ndihī ji nī jihī ndute jā ní jéhe Espiritu. Chi nī jihī ji ndute jā ní nquene yīcā cava nūū ní jica nuu ji. De Cristo cúu tá cúu cava ñúcuán jā jéhe yā ndute jā cutecū ō ní cání.

5 De vísō súcuán de cuāhā ji nī ncunīhin inī, de nduú ní ncúsī inī Yāa Dios jín ji, de jā ñúcuán cúu jā ní jihī ji nūū ñuhun tíhá.

6 De ndācá jā ní ncuu ñúcuán, chi iin ejemplo cúu nūū ō, tácuā mā ndíyo inī ō ndācá jā nēhén, tá cúu nūū ní ndíyo inī ndá ji.

7 De mā chíñúhún ndá nú ídolo, tá cúu nūū ní nsáhá sava ji. Chi súcuán cāhān nūū tutū īī: Nī jēcundeē ndá nchivī, nī nchajī ji nī jihī ji vico ídolo, de nī nacuiñī ji nī jita jéhe ji nūū, cáchī.

8 De ni mā cācá ndīī ō tá cúu nūū ní nsáhá sava ndá ji, de nī jihī ōcō ūnī mil ji jā iin-ni quivī.

9 De ni mā sáhá ó tiñu jā squitī inī ō Jētohō ō, tá cúu nūū ní nsáhá sava ji, de nī jihī ji jā ní ntiin cōō ji nī nsáhá yā.

10 De ni mā cāhān sōó nú sīquī Yāa Dios, tá cúu nūū ní ncāhān sōó sava ji, de nī jihī ji jā ní jahnī ángel yā ji.

11 De ndācá jā ní ncuu ñúcuán, chi iin ejemplo cúu nūū ō. De súcuán yósō nūū

tutū tácuá ná chúhun vāha inī maá ó. Chi ndá máá ó cúu nchivī técu quīvi jā cuándihi ñayīví.

12 Túsaá de ndá ndóhó jā jáni inī nū jā íñi nīhin nú jāá nduú sáhá nú cuāchi, de coto má quīvi nú cuāchi.

13 Chi íyó jā ndúcú squívi ndá ndóhó nū cuāchi, de inuú-ni ndóho ndá nú súcuán jondé jíin ndá cā nchivī. Sochi cuu cundee cucáhnú inī nū maá Yāa Dios, chi mā cuāha yā tūhun jā caa cā coto túnī Satanás ndóhó, chi maá medida-ni jā cuu cundee nú jíin. Chi sa tú vāji jā ndúcú squívi ndóhó cuāchi, de chindee yā ndóhó jā quee nú de cundee nú síquī.

14 Ñanī mánī, mā chíñúhún cuiti ndá nú ídolo túsaá.

15 Cáhān ni jíin ndá nú jā cúu nú nchivī jā jíicūhun inī, de sáhá nú cuenta de tú íyó ndāa tūhun jā cáhān ni.

16 Maá vaso ī jā nácuetáhvi ó jēhē, suu jíhi cáhnú ó jā stéhēn ō jā inuú-ni cúu ndihi ó chi nī jati nīñi Cristo jā síquī ō tá nī jīhī yā yīcā cruz. De stātílā jā scuáchi ó, jā yáji cáhnú ó, suu stéhēn jā inuú cúu ndihi ó síquī jā ní jēhe Cristo yiqui cúñu yā nī jīhī yā jēhē ō.

17 De vísō cuāhā ō íyó, de iin-ni nchivī cúu ó, chi iin-ni stātílā ñúcuán yáji cáhnú ó síquī jā cándíja ó.

18 Cūndēhé ndá nú nāsa sáhá nchivī Israel. Ndá nchivī jā yáji quiti jā ní nsōcō nū yā, chi inuú-ni cúu ndihi ji síquī jā yáji ji jā ní nsōcō ñúcuán.

19 De cáhān ni jāá nduú ná jétíñú ídolo, de suni nduú ná jétíñú cūñu jā ní nsōcō nū ídolo, chi inuú-ni cúu jíin ndācā cā cūñu.

20 De suni cáhān ni jā nchivī jāá nduú jíin tūhun Yāa Dios, tá sócō ji, de nū tāchī sócō ji, nsūú nū Yāa Dios. De nduú cúnī ni jā quīvi nduū ndá nú jíin tāchī.

21 Mā cūú coho ndá nú vaso maá Jētohō ō de tú jíhi nú jā ní nsōcō nū tāchī. De mā cūú cajī nū nū mesa Jētohō ō de tú yáji nū jā ní nsōcō nū tāchī.

22 Mā quívi nduū ō súcuán jíin tāchī, tácuá mā sáhá ó jā cucuíñú Jētohō ō yóhó. ¿A jáni inī nū jā íyó téyí cā maá ó nsūú cā maá yā jā má cūú cuāha yā castigo yóhó, á naá cúu?

Ndihini chi sáhá ó jíin tūhun cúndáhvī inī

23 De ndāa cúu jā cáhān nchivī jā ndihini tiñu íyó vāha jā sáhá ó tú nāsa cúnī ō. De nduú chi nsūú ndihi sáhá jā quendōo vāha ánō ō. Ndihi chi cuu sáhá ó, de vísō súcuán de nsūú ndihi sáhá jā cuja táhān ó jíin tūhun yā.

24 Chi cánuú jā sáhá ó jā vāha táhān ó, nsūú maá-ni jā vāha maá ó.

25 Cuu cajī ndá nú ndihini cūñu jā cúyāhvī nū yáhvī, de mā cātūhún nú de ní mā cāní inī nū á jā ní nsōcō nū ídolo cúu.

26 Chi cuenta maá Jētohō ō cúu ñayīví jíin ndivī jā íyó inī, de cuu cuetíñú ó.

27 De tú iin tēe jāá nduú cándíja cana dē ndóhó jā cajī nū jíin dē, de tú cúnī nū quīhīn nū, túsaá de cajī nū ndācā jā cani dē nū nū. De mā cātūhún nú de ní mā cāní inī nū á jā ní nsōcō nū ídolo cúu.

28 Sochi tú cachī iin-ji nū nū jā cūñu jā ní nsōcō nū ídolo cúu, ñúcuán de mā cājí nú, chi síquī jā jáni inī ji jā cuāchi cúu, de síquī jāá nduú cúnī nū jā quīvi ji cuāchi.

29 De súcuán cáhān ni síquī jā incā ji jáni inī jā cuāchi cúu, vísō nsūú súcuán jáni inī maá nú. De sanaā de cáhān iin nú: ¿A nduú íyó libre ni jā cajī ni jā cúnī maá nī, vísō jáni inī incā ji jā cuāchi cúu?

30 De tú nácuetáhvi nī nū Yāa Dios de yáji ni, ¿de nājēhē cáhān ni síquī ni jā yáji ni? cachī nū.

31 Nduú chi ndihi jā sáhá nú, vísō jā cajī nū á jā coho nú, á nā-ni tiñu sáhá nú, de ndihini sáhá yíñúhún nú jíin Yāa Dios, tácuá cunī nchivī jā vii cúñáhnú yā.

32 De mā sáhá nú tiñu jā squívi nú nchivī nū cuāchi, cúu nchivī hebreo, cúu nchivī ndá nación jāá nduú jíin tūhun Yāa Dios, cúu nchivī cándíja Yāa Dios.

33 De nduhū chi ndúcú nī jā ná cúsī inī ndācā nchivī jíin ndá tiñu jā sáhá nī. Nduú ndúcú nī jā vāha maá nī-ni, chi sa ndúcú nī jā sáhá nī jā vāha cuāhā nchivī, tácuá cācu ndá ji.

11

1 De ndacu ndá nú nduhū, tá cúu nū ní ndacu maá nī Cristo.

Siquī nāsa cánuú sáhá ndá ñahan jā ndútú

² Vāha sáhá ndá nú, hermano, jā níní núcūhun inī nū nduhū, de ndíhvī inī nū jín ndá tiñu jā ní stéhēn ni nū nū.

³ Sochi cúnī ni jā ná jícūhun inī ndá nú jā Cristo cúñáhnú nū ndācá tēe. De tēe cúñáhnú dē nū ñasíhí dē. De Yāa Dios cúñáhnú yā nū Cristo.

⁴ Tú iin tēe ñúhún dē xiní dē tá jícān táhvī dē á nácani dē tūhun nū ndútútú nchivī cándíja, túsaá de jéhe dē tūhun canoō maá dē.

⁵ Sochi iin ñahan, tú nduú ndásī xīnī ña tá jícān táhvī ña á nácani ña tūhun, túsaá de jéhe ña tūhun canoō maá ña, chi iin-ni cú nūcuán jín jā sēté xīnī ña.

⁶ Chi tú má cásī ña xīnī ña, de vāha cā ná sēté ndíhi ña xīnī ña túsaá. De tú cúcanoō ña jā sēté ña xīnī ña á jā sēté ñi ña, de ná cásī ña túsaá.

⁷ Sochi tēe chi má cásī dē xīnī dē, chi maá dē cú muestra jā stéhēn nāsa cú Yāa Dios jā cúñáhnú yā. De ñahan chi sa stéhēn ña jā cúñáhnú tēe.

⁸ Chi tá nī nsáhá yā tēe, de nsūú jín yiqui ñahan ní nsáhá yā, chi sa jín yiqui tēe nī nsáhá yā ñahan.

⁹ De ñahan chi nī ncuvāha ña jā síquī tēe, nsūú tēe jā síquī ñahan.

¹⁰ De jā ñúcuán cánuú jā cundasī xīnī ñahan, de suu stéhēn jā cúñáhnú tēe, chi suni ndéhe ndá ángel yā nāsa sáhá ña.

¹¹ De vísō sūcuán de yóhó jā cándíja ó chi jínī ó jā má cōó tēe de tú nduú ñahan, de má cōó ñahan de tú nduú tēe.

¹² Chi vísō nī nsáhá yā ñahan jín yiqui tēe, de mitan chi cácu tēe chíjin ñahan, de maá Yāa Dios cú jā sáhá ndācá-ni.

¹³ Sáhá ndá máá nú cuenta, ¿á íyó vāha de tú nduú ndásī xīnī ñahan tá jícān táhvī ña nū Yāa Dios?

¹⁴ Chi sáhá ó cuenta jā inī ñayīví yáhá, tú cání xī tēe de cúcanoō dē sáhá.

¹⁵ Sochi ñahan chi sa viī cáá ña de tú cání xī ña, chi suu nī jéhe yā jā cundasī xīnī ña.

¹⁶ De tú ní iin nchivī cúnī jī cāhān jī síquī tūhun yáhá, de ndá nduhū jín ndá grupo nchivī jā cándíja nū Yāa Dios, nduú nā incā costumbre jétúhún nī síquī tūhun yáhá.

Jā stíví ndá jī síquī Cena Jētohō ō

¹⁷ De íyó incā tūhun jā cánuú jā cāhān ni jín ndá nú, chi nduú cú cāhān ni jā vāha sáhá nú. Chi tá ndútútú ndá nú de nduú

sáhá jā quéndōo vāha cā nū, chi sa jā stíví ndá nú.

¹⁸ Xihna cā tūhun yáhá cāhān ni, chi níhīn ni tūhun jā tá ndútútú ndá nú de cúsin inī nū. De jāni inī ni jā ndāa cúu.

¹⁹ Chi níní coo sava nú jā cusín inī, tácu natū ní-ni nchivī cúu jā cándíja vāha māhñú ndá nú.

²⁰ De jā cúsin inī ndá nú sūcuán tá ndútútú nú, de nsūú cena maá Jētohō ō cúu jā yājī nū túsaá.

²¹ Chi tá yājī ndá nú, de tá iin iní nú cúnī jā cajī xihna cā nsūú cā ndá táhán nú. De sūcuán de sava nú nduú níhīn, de jīhī sōco, de sava nú jīni jā jíhi cuāhā.

²² ¿A nduú névāha ndá nú vehe nū cajī nū coho nú, á naá cúu? Chi jā sáhá ndá nú sūcuán cúu jāá nduú íyó yíñúhún nū inī vehe nū ndútútú nchivī jā cándíja Yāa Dios, chi sáhá nú jā cúcanoō nchivī jāá nduú ná névāha. ¿Nāsa cāhān ni jín ndá nú túsaá? ¿A cāhān ni jā vāha sáhá nú? Nduú chi nsūú jā váha cúu jā sáhá ndá nú sūcuán.

Síquī jā ní jaquīn Jētohō ō Cena yā

(Mt. 26.26-29; Mr. 14.22-25; Lc. 22.14-20)

²³ Chi tūhun yáhá jā ní nastéhēn ni nū ndá nú, chi nū maá Jētohō ō nī níhīn ni: Jā maá jacuāā jā ní nastúu dē Jētohō ō Jesús, de nī nquehen yā státílā.

²⁴ De xihna cā nī nacuetáhvī yā nū Tatá yā, de nī scuáchi yā, de nī ncāhān yā jín ndá tēe scuáha jín yā: Quehen de cajī ndá nú, chi yáhá cúu yiqui cúñu nī jā ní nsōcō ni jā síquī ndá nú. De níní cajī ndá nú sūcuán jā núcūhun inī nū nduhū jā ní jīhī ni jéhe nū. Ncachī yā.

²⁵ De suni sūcuán nī nquehen yā vaso tá nī ncuu nī ncuxíní yā jín ndá dē, de nī ncāhān yā: Jā ñúhún vaso yáhá cúu níñi ni jā sáhá cutú trátū jeé jā scácu nī nchivī. De ndācá vuelta tá jíhi ndá nú, de núcūhun inī nū nduhū. Ncachī yā.

²⁶ Chi ndācá vuelta jā yājī ndá nú státílā ñúcuán de jíhi nú vaso ñúcuán, chi sūcuán stéhēn nū jā ní jīhī Jētohō ō jéhe ō. De sūcuán sáhá ndá nú jondé quivī jā nenda yā.

Síquī nāsa cajī yíñúhún jī Cena yā

²⁷ De tú nā-ni nchivī cajī jī státílā ñúcuán á coho jī vaso Jētohō ō ñúcuán, de tú nduú sáhá yíñúhún jī nū Yāa Dios, túsaá de sáhá

ji cuāchi jāá nduú íyó yíñúhún ji sīquī yiqui cúñu maá Jētohō ō jíin sīquī nīñi yā.

²⁸ Túsaá de coto túnī ndá nú maá nú tú íyó ndoo ánō nū jāá nduú nā cuāchi nú. De sá de cuu cajī nū státílā ñúcuán de coho nú vaso ñúcuán.

²⁹ Chi tú iin nchivī nduú yájī nduú jíhi yíñúhún ji de nduú núcūhun inī ji jā yiqui cúñu yā cúu, de nchivī ñúcuán chi nīhīn ji castigo tú cajī ji coho ji.

³⁰ Já ñúcuán cúu jā íyó cuāhā nchivī cúhū jíin nchivī íyó xií mǎhñú ndá nú. De sava ji ja nī jīhī.

³¹ Sochi tú coto túnī ō maá ó jondē ncháha ca cajī ō, de Jētohō ō chi mā cuáha yā castigo yóhó.

³² De tú maá Jētohō ō jéhe yā castigo nūū ō, de súcuán sndóho yā yóhó tácuca mā tánū tāhvī ō jíin nchivī ñayíví.

³³ Ñanī mánī, túsaá de tá ndútútú ndá nú jā cajī nū cena yā, de cundetú táhán nú tácuca cajī inuú nú.

³⁴ De tú iin nchivī jíhi ji sōco, de xihna cā vehe ji ná cájī ji, tácuca mā stíví ji nūū ndútútú ndá nú. De súcuán de mā cuáha yā castigo ji. De quívī jā cuēē ni nūū ndá nú, de cachī ni nāsa coo sava cā tiñu.

12

Sīquī ndá tāhvī jā jéhe Espíritu

¹ Hermano, cúnī ni jā ná jícūhun inī ndá nú sīquī ndācá tāhvī jā jéhe Espíritu Santo nūū ō, suu ndācá modo jā sátíñú iin iin ō nūū Yāā Dios.

² De jíinī ndá nú jā tá nī ncuu nú nchivī jāá nduú cándíja, de nī ndihvī inī nū nī nchiñúhún nú ndá ídolo ñihín.

³ De mitan de ná jícūhun inī nū jā tú ní nchivī cáhān nāvāha ji sīquī Jesús, de nsūú jíin poder Espíritu Yāā Dios cúu jā cáhān ji súcuán. De ní iin ji suni mā cūú cáhān ji jā Jētohō ji cúu Jesús, de tú nduú ndéē poder Espíritu Santo inī ji.

⁴ De síin síin tāhvī jéhe yā jā sáhá iin iin ō tiñu yā, sochi iin-ni maá Espíritu Santo cúu jā jéhe.

⁵ De síin síin tiñu sáhá iin iin ó, sochi nūū iin-ni Jētohō ō sátíñú ndācá ó.

⁶ De síin síin modo sáhá ó tiñu yā, sochi iin-ni Yāā Dios cúu jā sáhá ndá tiñu ñúcuán jíin ó.

⁷ De nūū tá iin iin ó nī jéhe Yāā Dios tāhvī jā sáhá Espíritu yā jíin ó, tácuca ná sáhá ó jā cuja ndá táhán ó jíin tūhun yā.

⁸ Chi sava ó nī nīhīn ō tāhvī jā cáhān ndíchí ó tūhun yā, jā sáhá maá Espíritu. De sava cā ō nī nīhīn ō jā cúu jícūhun vāha inī ō de cáchī tūhun ó, de suni maá Espíritu sáhá.

⁹ De nūū sava cā ō nī jéhe yā tāhvī jā cúu cándíja nīhin ó jā squíncuu yā jā jícān ō, de sava cā ō cúu sáhá ó jā ndúvāha nchivī cúhū, de suni maá Espíritu sáhá.

¹⁰ De sava cā ō cúu sáhá tiñu ñáhnú jíin poder Yāā Dios. De sava cā ō cúu nácani tūhun yā. De sava cā ō nī nsáhá yā jā nácunī ō ndācá tūhun, tú vāji nūū Espíritu yā á nduú. De sava cā ō nī nīhīn tāhvī jā cáhān ō quéhén yuhú jāá nduú jícūhun inī ō. De sava cā ō cúu nácachī tūhun ó tūhun jā ní ncāhān táhán ó jíin incā yuhú.

¹¹ De ndācá tāhvī yáhá, chi iin-ni maá Espíritu cúu jā sájī, de síin síin jéhe yā nūū iin iin ó, nāsa jétahān inī maá yā.

Ndihí ó cúu tá cúu iin-ni cā yiqui cúñu

¹² Chi tá cúu nūū cúu iin yiqui cúñu jā íyó cuāhā parte, súcuán cúu ó jíin Cristo jā cúu ó modo yiqui cúñu yā, chi iin-ni cā cúu ó jíin yā. De vísō cuāhā parte cúu ó, sochi iin-ni cúu ó, tá cúu iin yiqui cúñu jā íyó cuāhā parte.

¹³ Chi iin-ni cā nī nduu ó jíin yā nī nsáhá iin-ni maá Espíritu Santo tá nī jenduté ndācá ó. Súcuán cúu vísō cúu ó nchivī hebreo á nchivī griego, vísō mozo jā ní jeen nchivī á tēe sátíñú cuenta maá. De ndihí ó chi iin-ni Espíritu nī nīhīn ō.

¹⁴ De iin yiqui cúñu chi nsūú iin-ni parte cúu, chi sa cuāhā parte cúu.

¹⁵ De tú jēhē cáhān: Nsūú cuenta yiqui cúñu cúu nī, chi nsūú ndahá cúu nī, de nduú chi iin parte yiqui cúñu cúu ndija.

¹⁶ De tú sōho cáhān: Nsūú cuenta yiqui cúñu cúu nī, chi nsūú tīnūú cúu nī, de nduú chi suni iin parte yiqui cúñu cúu ndija.

¹⁷ De tú ní yiqui cúñu ó cúu tīnūú, ¿de nāsa cunini ó túsaá? De saá-ni tú ní yiqui cúñu ó cúu sōho, ¿de nāsa nīhīn xicō ō túsaá?

¹⁸ Sochi Yāā Dios nī nchutáhān yā tá iin iin parte yiqui cúñu, nāsa nī ncuu inī yā jā coo.

¹⁹ Chi tú iin-ni parte cúu ndihí, de nsūú ní iin yiqui cúñu cúu túsaá.

20 De nduú chi cuāhā parte íyó, de iin-ni yiqui cúñu cúu.

21 De ni mā cūū cāhān tīnūú jíin ndahá: Nduú jíni ñúhún nī ndóhó. De saá-ni xīnī, mā cūū cāhān jíin jēhē: Nduú jíni ñúhún nī ndóhó.

22 Chi sa ndācá parte yiqui cúñu jā jāni inī ō jā núu cā fuerza, sa suu cúu jā cánuú cā.

23 De ndācá parte jā jāni inī ō jāá nduú cáá vāha, sa suu ñuncúún cā chūhun ó sahma. De ndá parte jāá nduú cáá viī, sa vāha cā jāsī ō.

24 Chi ndá parte jā cáá viī, nduú cánuú jā cundasī. Chi súcuán nī nchutáhán Yāa Dios yiqui cúñu, jā ñuncúún cā jíto ó jāá nduú cáá viī.

25 Súcuán nī nsāhá yā tácuā mā cúsín ndācá parte yiqui cúñu, chi sa chindeé táhán vāha jíin táhán.

26 De tú jātū iin parte yiqui cúñu, de suni ní cáhnú jātū. De tú iin parte jíto ñuncúún ó, de suni ndihi-ni parte quéndōo vāha.

27 De ndá ndóhó chi modo yiqui cúñu Cristo cúu nú, chi iin-ni cā cúu ó jíin yā. De tá iin iin nú cúu iin iin parte yā.

28 Túsaá de síin síin tiñu nī jēhe Yāa Dios nūū ndācá nchivī cándíja jā cúu ji modo iin iin parte yā: Xihna cā ndācá apóstol jā ní jani yā jā scāca dē tūhun yā. Ñúcuán de jā úū, ndá tēe nācani tūhun yā, de jā únī, ndá tēe stéhēn. Ñúcuán de ndá nchivī jā sáhá tiñu ñáhnú jíin poder yā, jíin nchivī jā sáhá jā ndúvāha nchivī cúhū, jíin nchivī jā chíndeé táhán, jíin jā ndíso tíñú, jíin nchivī jā cāhān síin síin yuhú jāá nduú jíicūhun inī.

29 ¿Túsaá de á ndihi ó cúu apóstol? ¿A ndihi ó nācani tūhun? ¿A ndihi ó stéhēn? ¿A ndihi ó cuu sáhá tiñu ñáhnú?

30 ¿A ndihi ó cuu sáhá jā nduvāha nchivī cúhū? ¿A ndihi ó cuu cāhān síin síin yuhú? ¿A ndihi ó cuu nacachī tūhun incā yuhú ñúcuán, á naá cúu? Nduú chi síin síin táhvī nī ñihīn ndācá ó.

31 Túsaá de cundihví inī ndá nú jā cācān nū jā cuāha Yāa Dios táhvī jā cánuú cā nūū nū. De mitan de ná stéhēn ni nūū ndá nú iin jā vāha cā nūū ndācá cā táhvī ñúcuán, suu tūhun cúndáhvī inī táhán.

13

Sīquī tūhun jā cúndáhvī inī táhán

1 Vísō tú cuu cāhān ō quéhén yuhú jā cāhān ndá nchivī á jā cāhān ndá ángel Yāa Dios, de tú nduú cúndáhvī inī ō táhán ó, de ndá tūhun jā cāhān ō cúu tá cúu iin tambor jā naxín cáxín á iin platillo jā naxín cáxín jā sáhá jā cúcúxí sōho nchivī.

2 De vísō cuu nacani vāha ó tūhun yā, de cuu jíicūhun inī ō ndācá tūhun yuhū yā jíin ndācá tūhun ndíchí, de tú nduú cúndáhvī inī ō táhán ó, de nduú nā tiñu cuitī ō túsaá. De vísō cuu cándíja téyíí ó jā jondē cuu cāhān ō jā cujiyo yucu, sochi tú nduú cúndáhvī inī ō táhán ó, de nduú nā tiñu cuitī cúu.

3 De vísō ná sājī ō ndihi jā névāha ó cuu nchivī ndáhvī, de vísō ná cuāha ó tūhun jā teñuhūn nchivī yóhó jā síquī tūhun yā, de tú nduú cúndáhvī inī ō táhán ó, de nduú ná jétíñú cuitī túsaá.

4 Nchivī jā cúndáhvī inī chi íyó paciencia jíin táhán, de íyó mānī inī, de nduú cúcuásún inī. De nduú sáhá vīxī, de nduú sáhá téyíí maá.

5 Nduú sájéhe inī, nduú ndúcú jā cuu maá, nduú quítī inī, nduú chūhun inī tūhun quítī inī.

6 Nduú cúsiī inī jíin tiñu néhén jā sáhá ndá táhán, chi sa cúsiī inī jíin tiñu vāha.

7 Nchivī jā cúndáhvī inī táhán chi ndihi-ni jéhdē inī jā ndoho jēhē táhán, de nduú jécucuiñī jā cándíja táhán, jíin jā ñúhún inī jā squíncuu táhán, jíin jā jéndeé inī jíin táhán.

8 Tūhun cúndáhvī inī chi mā nāá cuitī. De quiji quīvī jāá nduú cā nacani ji tūhun, de ni mā cāhān cā ji quéhén yuhú, de ni nduú cā jíni ñúhún tūhun ndíchí.

9 Chi nduú jíni vāha vāha ó mitan, de tūhun yā jā nācani ó suni jacū-ni cúu.

10 Sochi tá quiji quīvī jā cunī ō ndihi, ñúcuán de mā cōó cā jā jíni ō jacū-ni, chi ndihi-ni cunī ō.

11 Tá nī ncuu ó sūchí lúlí de nī ncāhān ō tá cāhān sūchí lúlí, de nī jani inī ō de nī jíicūhun inī ō modo sūchí lúlí. Sochi tá nī jahnu ó de nī sndóo ó modo sūchí lúlí.

12 De suni súcuán, jacū-ni jíicūhun inī ō mitan, modo jā ndéhé ó nūū iin espejo jāá nduú nijin vāha. Sochi cúcuéé cā de jíicūhun cájí inī ō ndihi. De mitan chi jacū-ni jíni ō, sochi cúcuéé cā de cunī vāha ó nāsa Yāa cúu yā, tá cúu nūū jíni vāha yā yóhó nāsa nchivī cúu ó.

¹³ Túsaá de íyó ūnī tūhun jā quéndōo cutú nūí cání: jā candíja nīhin ó jā squíncuu yā jā ní nqee yuhú yā, jā cuhun inī ō ndācá jā váha jā coo, jíin jā cundáhvī inī ō táhán ó. De tūhun cundáhvī inī chí ñáhnú ndasí cā cúu nūū ndācá cā yáhá.

14

Sīquī jā cáhān jī quéhén yuhú

¹ Túsaá de cundihvī inī ndá nū jā cundáhvī inī nū táhán nū, de suni cundihvī inī nū cācān nū ndá táhvī jā jéhe Espíritu Santo. De táhvī jā cánuú cā cúu jā nacani nū tūhun yā.

² Chí tēe jā névāha táhvī jā cáhān dē quéhén yuhú jāá nduú jícūhun inī dē, chí maá-ni Yāa Dios jíinī jā cáhān dē, de nchivī chí nduú. Chí ní iin jī mā jícūhun inī jā cáhān dē. Chí sáhá Espíritu Santo jā cáhān dē ndá tūhun yuhú.

³ Sochi tēe jā nácani tūhun yā, chí jíin nchivī cáhān dē tácuu cuja jí jíin tūhun yā, de sndíhvī inī dē jí, de cáhān dē tūhun ndeé inī jíin jí.

⁴ De tēe jā cáhān incā yuhú jāá nduú jícūhun inī, chí maá dē-ni cúu jā jíja jíin tūhun yā. Sochi tēe jā nácani tūhun yā chí sa suha sáhá dē jā nchivī cándíja, jíja jí jíin tūhun yā.

⁵ Jétahān inī ní jā ndihi nū cuu cāhān nū quéhén yuhú jāá nduú jícūhun inī nū, sochi jā cánuú ndasí cā cúu jā nacani nū tūhun yā. Chí ñáhnú cā tiñu sáhá tēe jā nácani tūhun yā nsūú cā tēe jā cáhān incā yuhú jāá nduú jícūhun inī. Chí tú nduú nā tēe jā cachī tūhun nā tūhun cúu jā cáhān dē, de mā cuetíñú jā cuja nchivī cándíja.

⁶ Já ñúcuán hermano, tá cuēe ní nūū ndá nū de tú cāhān ní jíin yuhú jāá nduú jícūhun inī nū, ¿de nāsa cuetíñú ñúcuán túsaá? Sochi tú cāhān ní iin tūhun jā ní stéhēn yā, á iin jā cutūha nū tūhun ndāā, á iin jā nácani ní tūhun yā, á iin jā stéhēn ní nūū nū, suu ñúcuán cúu jā cuetíñú.

⁷ Ná sáhá ó cuenta jā instrumento música, vísō nduú técu, de cuu cata, tá cúu flauta jíin arpa. De tú nduú jíta síin síin nota, ¿de nāsa cunī ō nā yaā jíta?

⁸ De tú trompeta nduú ndáhyū cājí, de ní iin tēe mā sáhá tūha dē jā quíhīn de guerra.

⁹ De saá-ni ndá ndóhó, tú nduú cáhān cājí nū tūhun jā jícūhun inī nchivī, ¿de nāsa cunī jí nāá cúu jā cáhān nū? Chí tūhun jā cáhān nū chí vāchi táchī-ni jíso cuāhān jíin.

¹⁰ De ndāā chí íyó cuāhā yuhú inī ñayīví, de ndācá yuhú chí íyó nchivī jícūhun inī.

¹¹ Sochi tú nduú jícūhun inī ō yuhú jā cáhān iin tēe, de cúu ó tá cúu tēe ñuū jíicá nūū tēe jā cáhān, de suni tá cúu tēe ñuū jíicá cúu dē nūū maá ó.

¹² De jā ñúcuán ndá ndóhó jā cúnī ndasí nū nīhīn nū táhvī jā jéhe Espíritu, cācān nū táhvī jā sáhá jā cuja nchivī cándíja jíin tūhun yā.

¹³ Túsaá de nchivī jā cáhān incā yuhú jāá nduú jícūhun inī jí, ná cācān táhvī jí jā cuu nacachī tūhun jí yuhú ñúcuán.

¹⁴ Chí tú jíicān táhvī ō jíin incā yuhú, de maá ánō ō-ni cúu jā jíicān táhvī, sochi nduú ná jétíñú jíin jāá ntúnī ō.

¹⁵ ¿Nāsa sáhá ó túsaá? Ná cācān táhvī ō jíin ánō ō, de saá-ni jíin jāá ntúnī ō. De suni ná cáta ó yaā í jíin ánō ō, de saá-ni jíin jāá ntúnī ō.

¹⁶ Chí tú nácuetáhvī nū maá-ni tūhun jā ní nquiji nūū ánō nū, de nduú jícūhun inī nū, túsaá de tēe níni jāá nduú jícūhun inī, mā cúu nacuetáhvī dē jíin nū. Chí nduú jíin cuitī dē nā tūhun cáhān nū.

¹⁷ Ndāā chí vāha nácuetáhvī maá nū, sochi incā dē nduú ná níhīn dē jā cuja ánō dē jíin tūhun yā.

¹⁸ Ná cútahvī ní nūū Yāa Dios jā cuāhā cā vuelta cáhān ní jíin yuhú jāá nduú jícūhun inī ō nsūú cā ndá ndóhó.

¹⁹ De vísō súcuán de tá íyó tútú ní jíin nchivī cándíja, de jétahān cā inī ní cāhān ní ūhūn-ni tūhun jā jícūhun inī jí de stéhēn nūū jí, nsūú cā jā cāhān ní ūxī míl tūhun jíin incā yuhú jāá nduú jícūhun inī jí.

²⁰ Hermano, mā cāní inī ndá nū modo sūchí lúli, chí sa cuja nū jā jíicūhun vāha inī nū. Sochi coo nū tá nūū cúu sūchí lúli jāá nduú jíin jí tiñu néhēn.

²¹ De suha yósō nūū tutū ley yā janahán: Jíin tūhun jā cáhān tēe incā yuhú, jíin tūhun jā cáhān tēe ñuū jíicá, sáhá ní jā cunini ndá nchivī yáhá tūhun ní. Sochi ní jíin ñúcuán de mā sáhá jí cuenta tūhun jā cāhān ní, cáchī maá Jétohō ō.

22 Túsaá de tú névaha ó tãhvī jā cãhãn ò quéhén yuhú, ñúcuán cúu iin jā stéhên poder Yãa Dios nũ nchivī jāá nduú cándíja, nsũ nũ nchivī cándíja. Sochi jā nãcani ó tũhun yã, ñúcuán cúu jā stéhên nũ nchivī cándíja, nsũ nũ nchivī jāá nduú cándíja.

23 Túsaá de tú ndãcã nú nchivī cándíja, íyó tûtú nú de ndãcã nú cãhãn síin síin yuhú, de quívi ndã nchivī jāá nduú jícũhun inī jín nchivī jāá nduú cándíja, ¿de á mã cãhãn ji jā ní nduu loco ndã nú?

24 Sochi tú ndãcã nú nãcani tũhun yã, de tú quívi iin tẽe jāá nduú cándíja á iin tẽe jāá nduú jícũhun inī, ñúcuán de cunī dẽe jā tẽe íyó cuãchi cúu dẽe, de coto túnī dẽe mã dẽe jín tũhun jā nãcani ndã nú.

25 De nũcũhun inī dẽe ndãcã jā ní jani yuhũ inī dẽe jín ánõ dẽe. Ñúcuán de cuiñi jítí dẽe de chiñũhũn dẽe Yãa Dios. De cãhãn dẽe jā Yãa Dios íyó ndija yã jín ndã nú.

Sĩquĩ jā coo ñuncúun de coo yĩñũhũn tá ndútútú ó

26 Túsaá de tá ndútútú ndã nú, hermano, de ndãcã nú coo iin yaã ï cata nú, á iin tũhun jā stéhên nũ, á iin tũhun jā ní nsãhá Yãa Dios jā jícũhun inī nũ, á incã yuhú jā cãhãn nũ, á jā nacachĩ tũhun nú tũhun incã yuhú. De ndãcã ñúcuán sãhá ndã nú tácuã cuja nchivī cándíja jín tũhun yã.

27 De tú íyó tẽe jā cãhãn incã yuhú, de ná cãhãn ũũ á ũnī dẽe-ni, de tá iin tá iin dẽe ná cãhãn. De suni jínĩ ñũhũn jā nacachĩ tũhun iin tẽe tũhun ñúcuán.

28 De tú nduú nã tẽe íyó jā cuu nacachĩ tũhun tũhun ñúcuán, de ndã tẽe jā cãhãn incã yuhú, vãha cã mã cãhãn dẽe nũ ndútútú ndã nú, de ná cãhãn mã dẽe-ni jín Yãa Dios.

29 De saã-ni ndã tẽe nãcani tũhun, ná cãhãn ũũ á ũnī dẽe-ni, de sava cã nũ nacani inī nũ tú íyó ndãã jā cãhãn ndã tẽe ñúcuán.

30 De tú incã tẽe jā ndẽe nĩ nĩhĩn dẽe iin tũhun jā ní stéhên yã nũ dẽe, túsaá de tẽe cãhãn ná jécuiñi dẽe jā cãhãn dẽe, tácuã cãhãn incã tẽe ñúcuán.

31 Túsaá de tá iin tá iin nú cuu nacani ndã nú tũhun jā stéhên yã nũ nũ, tácuã cutũha ndã nú de coo ndeé inī nũ.

32 De ndã tẽe nãcani tũhun, cánuú jā cuetãhvĩ dẽe jā nacani incã tẽe tũhun de jencuiñi jā cãhãn mã dẽe.

33 Chi Yãa Dios cunī yã jā ná cóo nañĩ mãhñú ndã nú, nsũ jā sãcã nuu de cuvã nũ. De tá cúu nũ sãhá ndã grupo nchivī cándíja,

34 de saã-ni ndãcã ñahan jā ndútútú jín nchivī yã, ná cóo nañĩ ña. Chi nduú vãha jā cãhãn ña, chi sa cuetãhvĩ ña, tá cúu nũ cãhãn tutũ ley yã.

35 De tú cunī ña cucãhnú inī ña iin tũhun, de jondẽ vehe ná cátũhũn ña yĩ ña. Chi tũhun canoõ cúu de tú cãhãn iin ñahan mãhñú nũ ndútútú nú.

36 De sãhá ndã nú cuenta chi nsũ nũ ndã mãá nú ní nquẽe tũhun Yãa Dios, de suni nsũ vãchi ndã ndóhõ-ni ní nĩhĩn tũhun yã.

37 Tú iin tẽe jáni inī dẽe jā tẽe nãcani tũhun jín tẽe névaha Espĩritu cúu dẽe, túsaá de ná cuetũhũn dẽe jā tiñũ jā ní ndacu mã Jẽtoho ò cúu jā tẽe nĩ yãhá.

38 Sochi tú nduú jétãhvĩ dẽe tũhun yãhá, de suni mã cuetãhvĩ ó dẽe.

39 Túsaá, ñanĩ mãnĩ, cundihvĩ inī ndã nú nacani nú tũhun yã, de mã cãsi nũ nũ tẽe jā cãhãn síin síin yuhú.

40 Sochi ñuncúun de yĩñũhũn sãhá ndã nú ndãcã tiñũ.

15

Tũhun jā ní natecũ Cristo

1 Hermano, mitan de nũcũhun inī ndã nú tũhun jā scãcu yã yóhõ jā ní nacani nĩ nũ nũ. De tũhun ñúcuán chi ja nĩ jetãhvĩ ndã nú, de suni íñi nĩhin nú jín.

2 De suni jín tũhun ñúcuán cúu jā ní scãcu yã ndã nú, de tú íñi nĩhin nú jín tũhun jā ní nacani nĩ nũ nũ, de tú nduú ní ncãndíja cãhá nú.

3 Chi tũhun cánuú cã jā ní nĩhĩn mã nĩ nĩ nastéhên ni nũ ndã nú: Jã ní jihĩ Cristo sĩquĩ cuãchi ó, tá cúu nũ ja cãhãn tutũ ï jondẽ janahãn.

4 De nĩ jĩquiyuhũ yã, de nĩ natecũ yã nũ ũnĩ quĩvĩ, tá cúu nũ cãhãn tutũ ï.

5 De nĩ nenda yã nũ Pedro. De sã de nĩ nenda yã nũ ndihũxĩ cã apóstol.

6 De sã de nĩ nenda yã nũ víhĩ cã ũhũn ciento hermano jā íyó tûtú. De sava ji tẽcũ cã mitan, de sava ji ja nĩ jihĩ.

7 De sã de nĩ nenda yã nũ Jacobo, sã de nũ ndihĩ cã apóstol.

⁸ De jā sándihí de nī nenda yā nūū maá nī. De tá cúu iin jā ní ncau yuté, súcuán cúu jā iin sanaā-ni de nī nduu nī apóstol.

⁹ Chi tēe núu cā nūū ndá cā apóstol cúu nī, de ni nsūú tēe vāha cúu nī jā cunaní nī apóstol, chi nī nsāhá nāvāha nī nchivī cándíja nūū Yāa Dios.

¹⁰ De sīquī jā ní nsāhá Yāa Dios jā váha nduhū, jā ñúcuán cúu jā cúu nī apóstol mitan. De jā ní nsāhá yā jā váha nduhū, chi nduú cāhá ní ncúu, chi sa nī scāca cā ni tūhun yā nsūú cā ndá cā tēe apóstol. Sochi nsūú maá nī ní nsāhá, chi sa Yāa Dios nī nsāhá yā jā váha ñúcuán jíin nī.

¹¹ Túsaá de vísō nduhū á ndá cā tēe ñúcuán, de súcuán nácani ndá nī tūhun, de suu cúu jā ní ncandíja ndá nú.

Tūhun jā natecū ndīyi

¹² De tú nácani ndá nī tūhun Cristo jā ní natecū yā mähñú ndīyi, ¿de nājēhē cáhān sava ndá nú jā má nátecū ndīyi?

¹³ Chi tú mā nátecū ndīyi, de suni mā nátecū Cristo nícu.

¹⁴ De tú nduú ní nátecū Cristo, de nácani cāhá ndá nī tūhun yā nícu, de suni cándíja cāhá ndá nú nícu.

¹⁵ Chi tú jā súcuán cúu, de cúu ndá nī tēe jāá nduú cáhān ndāā tūhun Yāa Dios, chi nī ncachī ni jā ní nastécū Yāa Dios Cristo. De tú mā nátecū ndija ndīyi, túsaá de nduú ndāā jā ní nastécū Yāa Dios Cristo.

¹⁶ Chi tú nduú nátecū ndīyi, de juni Cristo suni nduú ní nátecū yā nícu.

¹⁷ De tú nduú ní nátecū Cristo, de cándíja cāhá ndá nú de ndíso iī cā nū cuāchi nú nícu.

¹⁸ De tú jā súcuán cúu, de suni ja nī ntānū tāhvī ndá ndīyi jā ní ncandíja Cristo.

¹⁹ Chi tú mā nátecū ndīyi, de tú maá-ni sīquī iin-ni vida yáhá cúu jā ñúhún inī ō jā sāhá Cristo jā váha yóhó, túsaá de ndáhvī ndasí cā cúu ó nsūú cā ndá cā nchivī, chi cándíja cāhá ó nícu.

²⁰ De nduú chi íyó ndāā jā ní natecū Cristo mähñú ndīyi. De maá yā cúu jā xihna cā nī natecū nsūú cā ndācā cā ndīyi jā natecū.

²¹ Chi sīquī jā ní stívī iin-ni tēe Adán, de nī nquijéhé cuēhē jā jíhī nchivī. De suni súcuán sīquī jā ní nsāhá iin-ni tēe Cristo, de nátecū nchivī.

²² Chi tá cúu nūū jíhī ndihi ó sīquī jā cúu ó tatā Adán, de suni súcuán natecū ndihi ó sīquī jā yíhí ó ndahá Cristo.

²³ Sochi tá iin iin nāsa ndíta táhān maá: Xihna cā Cristo nī natecū yā, de sá de quivī ndiji yā de natecū ndá nchivī jā yíhí ndahá yā.

²⁴ Ñúcuán de jínu tiempo, de snāā yā poder ndācā enemigo jā cúñáhnú, jíin jā ndácu tiñu, jíin jā íyó poder. De ndihi jā tátúnī yā nūū, nacuāha yā nūū Tatá yā Yāa Dios.

²⁵ Chi cánuú jā tátúnī Cristo jondē quiji quivī jā candeē Yāa Dios poder ndācā jā jíinī ūhvī nūū Cristo, de sndóho yā.

²⁶ De jā sándihí de snāā yā cuēhē jā jíhī nchivī.

²⁷ Chi cáhān tutū iī jā ní nsāhá Yāa Dios jā cúñáhnú Cristo sīquī ndihi jā íyó, de cuetáhvī nūū yā. De tá cáhān jā cúñáhnú yā sīquī ndihi-ni, de jíinī vāha ó jā maá Yāa Dios mā quíhí yā ndahá Cristo, chi Yāa Dios cúu jā ní nchihī ndācā ñúcuán ndahá Cristo.

²⁸ De tá nī nquivī ndihi ñúcuán ndahá Cristo, sá de suni maá Cristo jā cúu yā Sēhe, quivī yā ndahá maá Tatá yā, Yāa jā ní nchihī ndācā ñúcuán ndahá yā. De súcuán cúu jā tiin maá Yāa Dios ndihi-ni.

²⁹ De íyó nchivī jā jénduté ji jā jéhē ndīyi. De tú mā nátecū cuitī ndīyi, ¿de nūcu jénduté ji jā jéhē ndīyi túsaá?

³⁰ De ndá máá nī, ¿nājēhē cúu jā ndiquivī jéndeé inī ni jā íyó peligro jā cuū ni, de tú mā nátecū ndīyi?

³¹ Hermano, tá cúu nūū íyó ndāā jā cúsiī inī ni jā cándíja ndá nú Jētohō ō Jesucristo, suni súcuán íyó ndāā jā ndiquivī ndúcu nchivī cahnī nduhū sīquī tiñu yā.

³² De jā ní ndoho nī nī nsāhá ndá tēe xēen ñuū Efeso jā cúu dē tá cúu quiti xēen, ¿de nā cuá nihīn ni sīquī ñúcuán túsaá? Chi tú mā nátecū ndīyi, de cuu cáhān ō tá cúu nūū cáchī iin tūhun: Ná cúsiī inī ō de cajī ō coho ó, chi sanaā de teēn de cuū ō, cachī ō nícu.

³³ Mā cuāha ndá nú tūhun jā stáhvī nchivī ndóhó. Chi cáchī iin tūhun: Tú jíca nú jíin ndá nchivī nēhén, de stívī ji ndóhó jā má cācā ndāā cā nū.

³⁴ Nachuhun inī ndá nú, de sāhá nú tiñu ndāā, de mā sāhá cā nū cuāchi. Chi sava

nú nduú jíni cuiti nū nāsa Yāa cúu Yāa Dios. Súcuán cáhān ni tácuā cucanoō ndá nú.

Sīquī nāsa natecū ndīyi

³⁵ Sochi sanaā de cáhān iin nú: ¿Nāsa natecū ndá ndīyi? ¿Nāsa coo yiqui cúñu jī? cachī nū.

³⁶ Nduú jícuñun cuiti inī nū túsaá. Chi cúu tá cúu jā chíhi ó ndācá tatā chíjin ñuhun tácuā quene yūcū ji.

³⁷ De tatā jā quívi chíjin ñuhun, á trigo á incā tatā, chí nsūú yūcū cúu, chí maá nūnī-ni cúu.

³⁸ De cuéé cā de tāhvī, chí Yāa Dios nī jēhe yā yūcū ndá tatā ñúcuán, nāsa nī jētahān inī maá yā, de tá iin iin tatā chí síin síin cáá yūcū nī nsāhá yā.

³⁹ De suni súcuán cúu ndācá yiqui cúñu, chí nsūú inuú cáá. Chí síin cáá nchivī, de síin cáá quiti, de síin cáá saā, de síin cáá tiacá.

⁴⁰ De suni súcuán cúu ndācá jā íyó andiví jíin ndācá jā íyó ñayiví. De síin cáá vii jā íyó andiví, de síin cáá vii jā íyó ñayiví.

⁴¹ De síin jéndūtē ncanđī, de síin ndlí yoō, de síin xíñū ndá tiūūn. De tá iin iin tiūūn chí suni síin síin xíñū.

⁴² De suni súcuán coo ndá ndīyi jā natecū. Ndīyi jā chíyuhū ó chí téhyū, de tá nastécū yā chí mā cúu cā.

⁴³ Jā chíyuhū ó chí ndáhvī cáá, de tá nastécū yā chí vii cuñáhnú. Jā chíyuhū ó chí nduú nā fuerza, de tá nastécū yā chí coo fuerza.

⁴⁴ Jā chíyuhū ó chí iin yiqui cúñu cuenta ñayiví cúu, de tá nastécū yā chí coo iin yiqui cúñu cuenta Espíritu. Chí íyó yiqui cúñu cuenta ñayiví, de suni íyó yiqui cúñu cuenta Espíritu.

⁴⁵ Chí súcuán yósō nūū tutū īī: Adán, tēe jā xíhna ñúhún, nī ncuvāha dē jíin vida cuenta ñayiví, cáchī. De Cristo cúu modo incā Adán ūū, de maá yā cúu Espíritu jā jēhe vida.

⁴⁶ De nsūú yiqui cúñu cuenta Espíritu cúu jā ní ncuvāha xihna cā, chí sa yiqui cúñu cuenta ñayiví, sá de nduū cuenta Espíritu.

⁴⁷ De cuenta ñayiví cúu tēe jā xíhna ñúhún, chí nī ncuvāha dē jíin ticāchāā ñuhun. De Adán ūū jā cúu maá Jētohō ó, chí jondē andiví nī nquiji yā.

⁴⁸ De nchivī ñayiví yáhá, chí cúu jíi táhán Adán jā ní ncuvāha jíin ticāchāā ñuhun. De

nchivī jā quívi andiví, chí nduú jíi tá cáá maá Yāa jā ní nquiji jondē andiví.

⁴⁹ Chí jā cáá ó tá nūū cáá tēe jā ní ncuvāha jíin ticāchāā ñuhun, de suni súcuán coo ó tá nūū cáá Yāa jā ní nquiji jondē andiví.

⁵⁰ Tūhun yáhá cáchī tūhun nī nūū ndá nú hermano, jā yiqui cúñu ó cuenta ñayiví, mā cúu quívi nūū tátúnī Yāa Dios. Chí jā jíhī cúu, de mā cúu quívi nūū cutecū níi cáni.

⁵¹ De cúni nī jā ná jícuñun inī ndá nú tūhun yáhá jā ní nchiyuhū: Nsūú ndihi ó cuū, sochi ndihi ó chí nasāma yiqui cúñu ó.

⁵² Chí quívi jā tivī trompeta jā sándihí da, de iin núnúú-ni, modo iin jā nácuēni ó-ni, de nasāma yā yóhó. Chí tivī trompeta, de natecū ndācá ndīyi jā má cúu cā jíi. De ndācá ó jā tēcū ó quívi ñúcuán, chí nasāma yā yiqui cúñu ó.

⁵³ Chí jā téhyū yáhá, cánuú nūcūhun jā má téhyū cā. De jā jíhī, cánuú nūcūhun jā má cúu cuiti cā.

⁵⁴ De jā jíhī jíin jā téhyū yáhá, chí quiji quívi jā nūcūhun jā má cúu cā mā téhyū cā. Ñúcuán de quee ndaā tūhun jā yósō nūū tutū īī: Jíin poder yā nī snāā yā cuēhē jā jíhī nchivī.

⁵⁵ Túsaá de cuēhē jā cuū ó, ¿nāsa cā cuu sāhá xēēn jíin ó? Chí natecū ó. ¿De nāsa cā cundeé jíin ó? Chí snāā yā. Cáchī tutū.

⁵⁶ Chí maá cuāchi cúu jā sáhá jā cundeé cuēhē jā jíhī nchivī. De ley yā janahán sáhá jā nénda cuāchi sīquī ó.

⁵⁷ De ná cútahvī ó nūū Yāa Dios, chí jíin maá Jētohō ó Jesucristo sáhá yā jā cundeé ó sīquī cuāchi jíin sīquī cuēhē jā cuū ó.

⁵⁸ Jā ñúcuán ñanī mánī, cuiñi nihin ndá nú de mā cācá yátá nú. De níni satíñú vāha ndá nú jíin tiñu maá Jētohō ó. Chí ja jíni nū jāá nduú satíñú cāhá nú jíin maá Jētohō ó.

16

Sīquī jā caquīn jíi xūhún cuu ndá hermano

¹ De mitan de cáhān ni sīquī xūhún jā caquīn ndá nú jā cuu ndá hermano cándija jā ndóho ndáhvī. Suni sáhá ndá máá nú tá cúu nūū ní ndacu nī nūū ndá grupo nchivī cándija jā íyó Galacia.

² Ndācá domingo de tá iin iin nú chuvāha síin nú jacū xūhún, tú nāsa nī nihin ndá nú, tácuā tá cuēē ni nūū nū de ja íyó tūha.

³ De tá cuēē ni, de cuāha nī carta nūū ndá tēe jā nacāji ndá nú, de taji nī dē quīhīn dē nūū ndá hermano jā íyó Jerusalén, quīsiáha dē xūhún jā ní jaquīn ndá nú.

⁴ De tú íyó vāha jā quīhīn ni, de suni quīhīn ni jíin ndá dē.

Jā cáhān Pablo jā quíndēhé dē ndá nchivī cándíja

⁵ De jā cuēē ni nūū ndá nú, de cánuú jā xihna cā región Macedonia quenda nī coo nī ñúcuán, sá de cuēē ni ñuū ndá nú Corinto.

⁶ De sanaā de coo nī jíin ndá nú jacū tiempo, á sanaā de coo ó níi tiempo vījin. Ñúcuán de cuu chindeé ndá nú nduhū, ní-ni cúu nūū quīhīn cā ni.

⁷ Chi nduú cúnī ni cuēē ni nūū nū jā yāha ñamā ni quīhīn ni, chi ñúhún inī ni jā coo nī jíin ndá nú jacū tiempo, de tú cuāha maá Jētohō ō tūhun.

⁸ De coo nī ñuū Efeso yáhá jondē yāha quīvī Pentecostés.

⁹ Chi íyó cuāhā nchivī jā scándíja nī, chi vāha jíca tiñu Jētohō ō. De suni íyó cuāhā nchivī jā íyó contra.

¹⁰ De tú cuēē Timoteo, de sáhá ndá nú jā coo siī inī dē māhñú nú, de ni iin mā cānī inī dē sīquī. Chi suni tiñu maá Jētohō ō sáhá dē, tá cúu nūū sáhá nī.

¹¹ Túsaá de ni iin ndá nú mā sájéhe inī nūū dē. Chi sa chindeé nú dē jā quīhīn cā dē, de coo ndeé coo siī inī dē, tácuā ndiji dē jā nacunī táhán nī jíin dē. Chi ndétu ndá nī dē jíin sava cā hermano.

¹² De hermano Apolos, chi nī ncāhān ndāhvī nī jíin dē jā ná cuēē dē nūū nū jíin sava cā hermano, cuēndēhé dē ndá nú. De nī jani inī dē jā má cúu cuēē dē mitan. Sochi tá nune dē de cuēē dē.

Saludo jā sándíhi

¹³ Ndito coo inī ndá nú, de cuiñi nīhin nú jíin tūhun jā cándíja nú. De téyí coo inī nū, de coo fuerza inī nū.

¹⁴ De ndācá jā sáhá nú, de sáhá nú jíin tūhun jā cúndāhvī inī táhán.

¹⁵ Hermano, jínī ndá nú jā xihna cā nchivī vehe Estéfanos nī ncandíja ichi Acaya. De nī jēhe ji maá ji nūū tiñu jā chindeé ji ndá hermano cándíja.

¹⁶ De cúnī ni jā suni ndá máá nú cuetāhvī vāha nú nchivī jā sáhá súcuán, jíin ndá cā nchivī jā chindeé táhán de sátíñú sīquī tiñu yā.

¹⁷ Cúsiī inī ni jā ní nguenda Estéfanos jíin Fortunato jíin Acaico, chi ndá tēe yáhá nī nchindeé dē nduhū lugar ndá máá nú jāá nduú ní íyo nú jíin nī.

¹⁸ Chi nī ndundeé inī ni nī nsāhá ndá dē, de saá-ni nī nsāhá dē ndá máá nú. De cánuú jā cuetúhún nú ndá tēe jā sáhá súcuán.

¹⁹ Sáhá ndeé inī ndá nú, cáchī ndá grupo nchivī cándíja jā íyó Asia. Aquila jíin Priscila jíin nchivī cándíja jā ndútútú vehe dē, cáhān ndá ji jā sáhá ndeé ndasí inī ndá nú jíin tūhun maá Jētohō ō.

²⁰ De ndācá hermano cáchī ji jā sáhá ndeé inī nū. De tá cáhān jíitáhán ndá nú, de yíñúhún techuhú nú ndahá ji.

²¹ Maá nī jā cúu Pablo, jíin ndahá maá nī tēe nī tūhun yáhá jā sáhá ndeé inī ndá nú.

²² De tú ní iin nduú íyó mánī jíin Jētohō ō Jesucristo, de ná tánū tāhvī ji túsaá. De ná cáhān ō: Jētohō sá, cúnī sá jā ñamā nenda ní.

²³ De ñúhún inī ni jā maá Jētohō ō Jesucristo, ná sáhá cā yā jā vāha ndá ndóhó.

²⁴ De mánī ni jíin ndá nú jā cándíja nú Cristo Jesús. Súcuán ná cóo. Amén.

CARTA UU JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NCHIVI ÑUU CORINTO

¹ Maá nī cúu Pablo, apóstol Jesucristo, chi súcuán nī jētahān inī Yāā Dios nī ntají yā nduhū jā nacani nī tūhun yā. De ndúū ni jín hermano ō Timoteo té nī carta yáhá cuēē nū ndá nú hermano ñuū Corinto jā cándíja nú Yāā Dios, jín nū ndihi ndá nú jā yíhí ndahá Yāā Dios jā íyó nú ní cáhnú Acaya.

² De ñúhún inī ni jā Tatá ó Yāā Dios jín Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cā yā jā váha ndá nú de sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī nū.

Sīquī jā ní ndoho Pablo tūndóhó

³ Ná cáhān ō jā cúñáhnú ndasí Yāā Dios, Yāā cúu Tatá maá Jētohō ō Jesucristo. Chi maá yā cúu Tatá ó jā cúndáhvī inī yóhó, de níní sáhá yā jā ndúsiī inī ō.

⁴ Chi sáhá yā jā ndúsiī inī ō sīquī ndācá tūndóhó jā ndóho ó, tácuá suni cuu sáhá maá ó jā ndusiī inī táhān ó jā ndóho tūndóhó. Chi tá cúu nū ní nsáhá yā jā ní ndusiī inī maá ó, suni súcuán sáhá ó jā ndúsiī inī ji.

⁵ Chi jā ndóho ó cuāhā tūndóhó tá cúu nū ní ndoho Cristo, suni súcuán níhīn ō cuāhā tūhun ndusiī inī, sáhá Cristo.

⁶ Jā ñúcuán, tú ndóho ndá nī tūndóhó, de súcuán de cúu sáhá nī jā ndusiī inī ndá nú de quendō vāha cā ánō nū. De jā sáhá Yāā Dios jā ndúsiī inī ni, suu sáhá tucu jā ndusiī inī ndá nú, de quendō vāha cā ánō nū. De súcuán de níhīn nū fuerza jā cuandēé inī nū jín ndācá tūndóhó tá cúu nū ndóho ndá nī.

⁷ De ñúhún ndasí inī ni jā cúu ndá nú, chi jín ni jā tá cúu nū ndóho ndá nú tūndóhó jín nī, suni súcuán ndusiī inī nū jín nī sáhá maá Yāā Dios.

⁸ Hermano, cúnī ndá nī jā ná cúnī ndá nú nāsa nī ndoho ndá nī ichi Asia. Chi nī níhīn ndá nī tūndóhó xēēn ndasí, jondē ja ñatin nduú cā quenda nī jín, de nī jani inī ni jā cuū ni nícu.

⁹ De sīquī jā ní jehndē inī ndá nī jā cuū ndá nī, de ñúcuán nī nsáhá jā ní jícūhun inī ni jā má cándíja nī maá nī chi nduú tiñu nī, chi sa Yāā Dios jā nástécū ndīyi candíja nī.

¹⁰ Chi maá yā nī scácu ndá nduhū nū tūndóhó xēēn jā ja ñatin cuū ni nícu, de suni súcuán scácu yā nduhū mitan. De ñúhún inī ni jā suni scácu tucu yā nduhū ichi nū cā.

¹¹ De suni chindeé ndá nú ndá nduhū jā cācān táhvī nū jēhē ni. Chi tú cuāhā nchivī cācān táhvī jēhē ni, de suni cuāhā ji cuu nacuetáhvī jēhē ni jā ní nsáhá yā jā váha nduhū.

Jā ní ncucuéé Pablo jā quíhīn dē Corinto

¹² Iyó iin jā sáhá jā cúsiī inī ndá nī: Chi nijín cúu inī ánō ni jā váha ndoo de ndāā nī jica ndá nī nū nchivī ñayiví, de víhí cā nū ndá máá nú. Chi sīquī jā váha inī Yāā Dios, de nī nchindeé yā ndá nduhū, de nsūú sīquī jā ndíchí ndá máá nī cúu jā ní jica nī súcuán.

¹³ De tūhun jā té ndá nī nū ndācá carta ni, chi maá-ni jā cuu cahvi ndá nú de jícūhun inī nū cúu. De ñúhún inī ni jā jícūhun vāha cā inī nū,

¹⁴ tá cúu nū ja jícūhun inī nū jacū. De súcuán de cuu cusī inī ndá nú sīquī ndá nī quiví jā ndiji Jētohō ō Jesús, tá cúu nū cúsiī inī ni sīquī ndá máá nú.

¹⁵ De sīquī jā súcuán nī ncucáhnú inī ni, de jā ñúcuán nī jani inī ni jā tá quíhīn ni Macedonia de xihna cā nū ndá máá nú cuēē ni, tácuá cusī inī nū jā cuéndēhé nī ndá nú ū vuela nícu.

¹⁶ Chi nī jani inī ni jā cuéndēhé nī ndá nú, sá de yāha nī quíhīn ni Macedonia, de jā ndicó nī Macedonia de nenda tucu nī nū nū. Ñúcuán de cuu chindeé ndá nú nduhū jā quíhīn ni ichi Judea nícu.

¹⁷ De jā súcuán nī jani inī ni, ¿de á té jāá nduú nacani vāha inī cúu nī jāá nduú ní jē ni nū ndá nú? ¿A jáni inī nū jā cúu nī tá cúu nchivī ñayiví jā ñamā cáhān jā cuu, ñúcuán de nduú?

¹⁸ Nduú chi maá Yāā Dios jín yā jāá nduú cáhān ni jín nú jā cuu, de yachī nácahān ni jā má cū.

¹⁹ Chi nduhū jín Silvano jín Timoteo nī nacani nī tūhun Jesucristo Sēhe Yāā Dios nū ndá nú. De maá yā nduú cáhān yā jā cuu de nacahān tucu yā jā má cū. Chi sa squíncuu yā jā cáhān yā.

²⁰ Chi ndihi jā ní nquee yuhú Yāā Dios, squíncuu maá Cristo. De jā suu cúu jā cáhān ō jā vii cúñáhnú Yāā Dios, de cáhān ō Amén, chi ndihi squíncuu Cristo Jesús.

21 De Yāa Dios cúu jā sáhá jā íñí nīhin ndācá ó jín Cristo, de nī nsáhá ndoo yā yóhó jā sáhá ó tiñu jā cúnī yā.

22 De suni nī jēhe yā Espiritu yā jā cundee inī ánō ō, de cúu yā modo iin sello jā stéhēn jā cúu ó sēhe Yāa Dios. De sáhá Espiritu jā íyó seguro inī ō jā cuāha Yāa Dios tāhvī ō.

23 De jāá ncháha ca cuēē ni nūū ndá nú nchivī Corinto, tá cúu nūū ní jani inī ni, suu cúu sīquī jāá nduú ní ncúu inī ni jā cuxeēn ni nūū ndá nú jāá nduú sáhá vāha nú. De maá Yāa Dios cúu jā jínī jā cáhān ndāa ni. De tú nduú cáhān ndāa ni, de íyó vāha jā cuū ni.

24 De nsūú jā cúnī ndá nī jā ndacu nīhin nī nūū nū sīquī tūhun jā cándíja nú yā, chi ja íñí nīhin nú jín tūhun yā. Chi sa cúnī ni chindee nī ndá ndóhó jā ná cúsiī cā inī nū.

2

1 Túsaá de nī jani inī ni jā má cuēē ni incā vuelta nūū ndá nú jín tūhun jā cuxeēn ni de cucuécá inī nū sáhá nī.

2 Chi tú cucuécá inī nū sáhá nī, ¿de ní nchivī sáhá jā cusīī inī maá nī? Nduú cā nā incā nchivī, chi maá-ni ndá máá nú, de nāsa cúu de tú sáhá nī jā cucuécá inī nū.

3 Jā ñúcuán cúu jā ní ntee nī carta ñúcuán nūū nū, tácuca tá cuēē ni de ja nī nacani inī nū sīquī cuāchi nú sáhá, de mā cucuécá inī ni sáhá cuāchi nú quīvī jā cuēē ni nūū nū. Chi sa sáhá ndá nú jā cusīī inī ni. De jínī vāha ni jā tú cusīī inī ni, de suni ndihi ndá nú cusīī inī nū.

4 De jā ní ntee nī carta ñúcuán nūū nū, de ndasí nī nacani inī ni sīquī nū, de nī ntahúhvī inī ni, de jondē jácu nī nī ntee nī. De nduú ní ntée nī jā sáhá nī jā cucuécá inī ndá nú, chi sa jā cunī nū nāsa mānī ndasí nī jín nú.

Jā nēe cáhnú inī Pablo nūū tēe jā ní nsáhá cuāchi

5 De jā ní ncucuécá inī ni nī nsáhá tēe jā ní nsáhá cuāchi ñúcuán, de nsūú maá nī-nī, chi saá-ni ndá máá nú nī ncucuécá inī nū jacū nī nsáhá dē. De cáhān ni jā jacū-ni, chi nduú cúnī ni jā cuxeēn ndasí nī.

6 De jín jā ní ncuxeēn ndá nú nūū dē tá nī ndutútú ndá nú, de jín ñúcuán-ni de nī ncuu-ni.

7 De mitan chi cúnī jā cune cáhnú inī ndá nú nūū dē, de sáhá nú jā ndusiī inī dē, chi sanaā de caa cā cucuécá inī dē, de mā ndusiī cā inī dē.

8 Túsaá de cáhān ndāhvī nī jín ndá nú jā stéhēn tucu nú jā íyó mānī nū jín dē.

9 Chi jā sīquī tiñu yáhá cúu jā ní ntee nī carta ñúcuán nūū nū, tácuca coto túnī ni ndá nú tú cuetáhvī vāha nú tiñu ndácu nī nūū nū.

10 Túsaá de jā nēe cáhnú inī ndá nú nūū nchivī, de saá-ni nduhū. Chi jā nēe cáhnú inī ni nūū nchivī tú nī nsáhá ji cuāchi, de sáhá nī súcuán sīquī jā mānī ni jín nú, jínī jínū Cristo.

11 Chi cánúū jā cune cáhnú inī ō, chi nduú cúnī ō jā nīhīn Satanás cuāchi sīquī ō, chi ja jínī vāha ó nāsa ndúcú stáhvī yóhó jā sáhá ó cuāchi.

Jāá nduú ní íyo nañú inī Pablo inī ñuū Troas

12 Tá nī jēhēn ni ñuū Troas jā nacani nī tūhun Jētohō ō Cristo, de vāha nī nsáhá yā jā ní íyo modo jā nacani nī tūhun yā.

13 De vísō súcuán de nduú ní íyo nañú inī ánō ni, chi nduú ní nānihīn tāhān nī jín hermano ō Tito. Ñúcuán de nī nacuetáhvī nī nūū nchivī ñúcuán, de cuānanducú nī dē ichi Macedonia.

Jā sáhá Cristo jā cundeé ó

14 De ná cútahvī ō nūū Yāa Dios, chi níni ndéca vāha yā yóhó jā cuāhān ō jín Cristo Jesús, de íyó inuú ó jín yā jā cúñáhnú ndasí yā jā snāa yā poder ndihi enemigo. De jétíñú yā yóhó jā scútē nuu ó tūhun yā ndācá-ni lugar, tá cúu nūū jítē nuu iin xicō āsīn.

15 De cúu ó tá cúu iin sūja jā jēhēn āsīn nūū Yāa Dios sáhá Cristo. De modo jā quēnda xicō ñúcuán nūū nchivī jā cācu ánō jín nūū nchivī jā tānū tāhvī.

16 Nūū nchivī jā tānū tāhvī, chi cúu ó tá cúu iin xicō jā cuū ji sáhá, de nūū nchivī jā cācu ánō chi cúu ó tá cúu iin xicō vāha jā cutecū ji sáhá. De ni iin ó mā quēndá ó sáhá ó tiñu yáhá de tú mā chindee yā yóhó.

17 De ndá nduhū chi nduú sáhá nī tá cúu nūū sáhá cuāhā tēe jā ndúcú dē nīhīn dē xūhūn sīquī tūhun Yāa Dios. Chi sa nacani ndāa ndá nī tūhun yā, chi maá Yāa Dios nī

ntají nduhū, de maá yā jínī jā nácani ndaā ndá nī sīquī jā cándija nī Cristo.

3

Tūhun sīquī contrato jeé

¹ De jā cáhān ndá nī súcuán, ¿de á jáni inī ndá nú jā ndúcú tucu ndá nī cáhān ni jā vāha cā tēe cúu nī, á naá cúu? ¿De á jínī ñúhún jā stéhēn ni carta recomendación nūū ndá nú, á jā cācān ni jā taji nú nūū ndá nī, tá cúu nūū sáhá sava jī?

² Nduú chi ndá máá nú cúu modo iin carta recomendación ni. De suu cúu jā ñúhún inī ni jā ní nandíja vāha ndá nú nī nsāhá nī, de cúu modo jā yósō tūhun carta ñúcuán inī ánō ni. De ndihi nchivī chi modo jā cáhvi jī cúu jā jínī jī nāsa nī nasāma nú.

³ Chi ndá máá nú cúu tá cúu iin carta jā ní ntee Cristo de scáca ndá nī. De nsūú jín tinta ní ntée yā, chi sa jín Espíritu Yāā Dios, Yāā tēcū. De nsūú nūū tabla yūū tá cúu nūū ní ntee yā ley yā, chi sa nūū ánō nchivī nī ntee yā.

⁴ De cáhān ndá nī súcuán, chi cúcáhnú inī ni Yāā Dios sīquī jā ní nsāhá Cristo.

⁵ De nsūú jā jáni inī ndá nī jā cuu quenda maá nī jā sáhá nī tiñu ñúcuán. Chi sa maá Yāā Dios sáhá jā cuu squíncuu nī.

⁶ De maá yā nī nsāhá jā cuu satíñú vāha nī sīquī contrato jeé yā. De contrato yáhá chi nduú cáhān jā squíncuu ó ley jā ní ntee jín letra, chi sa jā caca ó jín vida jeé, suu jā ní jēhe Espíritu Santo. Chi contrato ley jā yósō jín letra, tánū tāhvī nchivī sáhá. Sochi jā sáhá maá Espíritu cúu jā cutecū ó ní cání.

⁷ De tá nī jēhe yā ley nūū Moisés janahán, de nī nchosō letra nūū tabla yūū. De nī jéndūtē ndasí nūū íyó Moisés nī nsāhá yā, de jondē nī jéndūtē ndasí nūū dē. De nduú ní ncúu cūndēhé vāha ndá nchivī Israel nūū dē nī nsāhá. De vísō súcuán de cuéé-ni cuéé-ni nī ndáhvā jā jéndūtē nūū dē. De tú súcuán nī ncuñáhnú ndasí ley jā sáhá jā cuū nchivī de tánū tāhvī jī,

⁸ de sa víhí cā cúñáhnú ndasí cā tūhun jā cutecū ó jā jēhe Espíritu Santo nūū ó.

⁹ Chi tú nī ncuñáhnú ndasí ley ñúcuán jā tánū tāhvī nchivī sáhá, de sa víhí cā cúñáhnú tūhun jā sndáhvā Yāā Dios cuāchi ó.

¹⁰ Chi ley ñúcuán jā ní ncuñáhnú jondē saá, nduú cā cúñáhnú cuitī, sīquī jā cúñáhnú ndasí cā tūhun Espíritu jā íyó mitan.

¹¹ Chi tú súcuán nī ncuñáhnú ley jā ní íyo jacū-ni tiempo, de sa tūhun jā coo ní cání chi cúñáhnú ndasí cā.

¹² De jā súcuán ñúhún inī ndá nī, jā ñúcuán cúu jā íyó téyí inī ni jā nácani nī tūhun yáhá.

¹³ Chi nduú sáhá ndá nī tá cúu nūū ní nsāhá Moisés jā ní jasí dē iin sahma nūū dē, tácuā mā cūní ndá nchivī Israel nāsa cuāndahvā jā jéndūtē nūū dē.

¹⁴ De nchivī ñúcuán nduú ní jícūhun inī jī. De jondē mitan de tá cáhvi jī tutū contrato ley janahán, suni nduú jícūhun inī jī, chi modo jā ndasí sahma ñúcuán nūū jāá ntúnī jī, de nduú cújiyo cuitī. Chi jondē tá candíja jī Cristo, sá de cujiyo.

¹⁵ De suni súcuán jondē mitan tá cáhvi jī tutū ley Moisés, de modo jā ndasí iin sahma nūū jāá ntúnī jī.

¹⁶ Sochi jā nácani inī iin nchivī de quívi jī nūū maá Jētohō ó Cristo, sá de cujiyo-ni jā ndasí ñúcuán.

¹⁷ Chi Jētohō ó cúu maá Espíritu. De nūū íyó Espíritu maá Jētohō ó, ñúcuán cúu nūū íyó libre nchivī jāá nduú cā yíhí jī chíjin ley janahán.

¹⁸ De jā ñúcuán de ndá máá ó chi nduú cā jasí nūū jāá ntúnī ó. Chi cúu ó tá cúu espejo jā jéndūtē, cúu jā stéhēn ó nāsa víi ndasí cúñáhnú maá Jētohō ó, chi jíca ndaā ó. De maá ó ndācá quívi cuānasāma ó cuānduu víi cā ánō ó tá cúu nūū cáá maá yā. Chi maá Jētohō ó jā cúu yā Espíritu, súcuán sáhá yā jín ó.

4

¹ Túsaá de nduú núu inī ndá nī jā nácani nī tūhun yā. Chi sīquī jā ní ncundáhvī inī yā ndá nduhū de nī jēhe yā tiñu yáhá nūū ní.

² Chi nduú ndúcú ndá nī ndá modo yuhū jā cúcanoō ó sáhá, de ni nduú jíca nuu nī jín tūhun ndíchí jā stáhví, de ni nduú násāma nī tūhun Yāā Dios. Chi sa cáhān ndá nī maá-ni tūhun ndāā. De súcuán de cuu cunī ndācá nchivī inī ánō jī jā cáhān ndāā ndá nī, jínī jínúū Yāā Dios.

³ De tú íyó nchivī jāá nduú jícūhun inī tūhun jā scácu yā yóhó jā nácani ndá nī, de sūcuán cúu nūū maá-ni nchivī jā tānū tāhvī.

⁴ De jāá nduú cándíja jī, chí maá jānēhēn jā ndácu tiñu inī ñayīví yáhá, nī jasī nūū jāá ntúnī jī, tácu mā jéndūtē tūhun Cristo inī ánō jī, de mā cūnī jī jā viī ndasí cúñáhnú Cristo, Yāā jā inuú cáá jíín Yāā Dios.

⁵ De jā nácani ndá nī tūhun, de nsūú tūhun maá nī, chí sa tūhun Jētohō ō Jesucristo nácani nī. De ndá máá nī chí mozo-ni cúu nī nūū ndá nú jā síquī jā mānī ni jíín Jesús.

⁶ Chí tá nī nsáhá Yāā Dios ñayīví de nī ncāhān yā jā ná túu luz nūū neē. De suni sūcuán nī nsáhá yā jā ní ntūu luz inī ánō ndācá ó, cúu jā jícūhun inī ō síquī Jesucristo, nāsa jéndūtē nūū yā jā viī ndasí cúñáhnú yā tá cúu nūū íyó maá Yāā Dios.

Jā jíca ó jíín tūhun jā cándíja ó yā

⁷ De ndācá tūhun yáhá jā viī ndasí cúñáhnú, chí modo jā ñúhún inī iin quísi ñuhun. Chí cúu ó tá cúu quísi ñuhun, chí nduú nā fuerza ō. De jā ñúcuán jíín vāha ndá nī jā maá Yāā Dios cúu jā jéhe poder síquī tūhun yáhá jā viī ndasí cúñáhnú, de nsūú fuerza maá nī cúu.

⁸ De jā ñúcuán, vísō ndācá lado jíín ndá nī tūndóhó, sochī nduú sáhá jā má ndúsiī cā inī ni. De vísō cúcuécá inī ndá nī síquī tūndóhó, sochī ñúhún inī ni jā quee vāha tiñu nī.

⁹ De vísō jíín ūhvī nchivī ndá nduhū, de maá yā chí nduú sndóo yā ndá nī. De vísō ndúcú jī snāá jī ndá nduhū jíín tiñu sáhá nī, de mā cūú.

¹⁰ De ní-ni cúu nūū cuáhān ni, de tá cúu nūū ní ndoho Jesús jā ní jíhī yā, suni sūcuán ndóho ndá nī jā ja ñatin cuū ni, tácu suni cuu stéhēn ni fuerza Jesús jā técu yā inī yiqui cúñu nī.

¹¹ Chí juni técu ndá nī, de ndācá quīvī ja ñatin cahni nchivī nduhū jā síquī Jesús. De sūcuán de jíín nchivī jā técu Jesús inī yiqui cúñu nī jā cuū.

¹² Túsaá de ndá nduhū, ní ní cúu jā ja ñatin cuū ni síquī tūhun yā, de ñúcuán sáhá jā cutecū ndá máá nú níí cání.

¹³ De yósō nūū tutū īī: Nī ncandíja nī, de jā ñúcuán nī ncāhān ni, cáchī. De saá-ni ndá nduhū, suni cándíja nī de suu cúu jā nácani nī tūhun yā.

¹⁴ Chí jíín ndá nī jā maá Yāā jā ní nastécū Jētohō ō Jesús, suni sūcuán nastécū yā ndá nduhū, de sáhá yā jā iin cáhnú-ni cuiñi ndihī ó nūū yā.

¹⁵ Chí ndācá tūndóhó yáhá ndóho ndá nī tácu quendōo vāha ndá nú. De sūcuán de cāyā cuāhā cā nchivī jā sáhá yā jā váha jī. Ñúcuán de suni cuāhā ndasí jī nacuetáhvī jī nūū Yāā Dios, de cuñáhnú cā yā sáhá.

¹⁶ Já ñúcuán cúu jāá nduú núu inī ndá nī, de vísō cuāndihī fuerza yiqui cúñu nī, de ánō ni chí sa cuānduu fuerza cā ndācá quīvī.

¹⁷ Chí tūndóhó jā ndóho ó ñayīví yáhá, nduú-ni xēēn cúu, de ñamā yāha. De sáhá jā níhīn ō iin tāhvī jā cuñáhnú ó níí cání jā cáa ndasí cā nsūú cā tūndóhó ñúcuán.

¹⁸ De nduú sáhá ó cuenta nūū ndācá tūndóhó jā jíín ō nūū mitan, chí sa sáhá ó cuenta nūū ndācá jā váha jāá nduú jíín ō nūū mitan. Chí ndācá jā jíín ō nūū mitan, chí ñamā ndihī, sochī ndācá jāá nduú jíín ō nūū, chí coo níí cání.

5

¹ Chí yiqui cúñu ó jā ndéē ō ñayīví yáhá, cúu tá cúu iin vehe jā naā. De jíín ō jā tá naā, de cuāha Yāā Dios iin yiqui cúñu jeé, de suu cúu tá cúu iin vehe jā coo níí cání jondē andivī. De nsūú iin vehe jā sáhá nchivī cúu, chí jā sáhá Yāā Dios cúu.

² De juni ndéē ō vehe yáhá jā cúu yiqui cúñu ó, chí jéca inī ō sáhá, chí ndasí cūnī ō jā nūcūhun ó yiqui cúñu jeé ó jondē andivī.

³ Chí tá nūcūhun ó ñúcuán, de mā cōo maá-ni cā ánō ō jā naā yiqui cúñu ó yáhá.

⁴ Chí juni íyó cā ō inī vehe yiqui cúñu ó yáhá, de jéca inī ō de cúcuécá inī ō. De nsūú jā cūnī ō jā sndóo ó yiqui cúñu ó de coo maá-ni ánō ō. Chí sa cūnī ō jā nūcūhun ó jā jeé, tácu ndāhvā yiqui cúñu ó jā naā, de coo maá jā cutecū níí cání.

⁵ De Yāā Dios cúu jā ní nsáhá jā sūcuán coo ó. De nī jéhe yā Espíritu Santo jā ndéē inī ánō ō, de sáhá maá Espíritu jā íyó seguro inī ō jā cuāha Yāā Dios tāhvī ō.

⁶ Túsaá de ní ní cúu jā cúndeé cúcáhnú inī ndá nī. Chí jíín ni jā juni ndéē ni chíjīn yiqui cúñu nī yáhá, de jíca íyó nī jíín maá Jētohō ō.

⁷ Sochī mitan chí cándíja ndá nī jā íyó yā jíín nī, vísō ncháha ca cūnī ni nūū yā.

⁸ De cundeé cúcáhnú inī ndá nī, chi sáhá nī cuenta jā vāha cā tú ná quée nī chījin yiqui cúñu nī yáhá de quihīn ni cundeē ni jíin maá Jētohō ō.

⁹ Jā ñúcuán cúu jā ndúcú ndée nī sáhá nī jā cusiī inī yā jíin nī, vísō tú íyó cā ni chījin yiqui cúñu nī á vísō tú cundeē ni jíin yā.

¹⁰ Chi cánuú jā ndihi ó cuiñi yuhú mesa Cristo jā sáhá ndāā yā tiñu ó. De tá iin iin ó nīhīn ō sīquī nāsa nī nsáhá ó, á jā vāha á jā nēhén, tá nī íyo ó chījin yiqui cúñu ó.

Sīquī jā ndīvi ó nūū tūhun jā mānī Yāā Dios jíin ó

¹¹ Túsaá de ndīhvī inī ni jā má stívī nī nūū maá Jētohō ō, de jā ñúcuán ndúcú ndée nī scándíja nī nchivī. Sochi jíinī Yāā Dios jā íyó ndāā ndá nī, de ñúhún inī ni jā suni sūcuán jíinī ndá nú.

¹² De nsūú jā ndúcú tucu nī cāhān ni jā vāha cā tēe cúu ndá nī. Sochi cáchī tūhun nī jā cuu cusiī inī ndá nú jā sīquī ni. De sūcuán de cuu scócóo nú nūū nchivī jā cútéyíi ji sīquī nāsa cáá nchivī, de nduú sáhá ji cuenta nāsa cáá ánō nchivī.

¹³ De va sanaā de jáni inī ndá nú jā tēe loco cúu ndá nī jā cāhān ni sūcuán. De sīquī jā ndīhvī inī ni jēhē Yāā Dios cúu. De nduú chi íyó vāha xīnī ni, de jā ñúcuán jétíñú yā ndá nī jā quendōo vāha ndá nú.

¹⁴ Chi sīquī jā cúndáhvī inī Cristo ndá nduhū, jā ñúcuán cúu jā cánuú nacani nī tūhun yā. Chi jíinī vāha ndá nī jā ní jíhī mátúhún-ni yā jā sīquī ndihi ó, de jā ñúcuán cúu modo jā ní jíhī ndihi ó jíin yā.

¹⁵ Chi ní jíhī yā jā sīquī ndihi ó tácuā ndācá ó jā tēcū, mā cútecū cā ō jā sáhá ó jā cúnī maá ó, chi sa jā cúnī maá yā jā ní jíhī yā de nī natecū yā jā sīquī ō.

¹⁶ Jā ñúcuán nduú cā sáhá ndá nī cuenta nāsa-ni cáá nchivī, tá cúu nūū sáhá nchivī ñayivī. De vísō sūcuán nī nsáhá nī cuenta Cristo jondē saá, jā iin tēe-ni cúu yā, de mitan chi nduú cā jáni inī ni sūcuán.

¹⁷ Chi tú iin nchivī yíhī ji ndahá Cristo, de ja nī ndujeé ji. De ndācá modo nēhén ji, ja nī nchāha cuāhān, de mitan de ja nī ndujeé ndihi.

¹⁸ De Yāā Dios cúu jā sáhá ndihi yáhá, chi jíin Cristo nī nsáhá yā jā ní ndīvi ndācá ó nūū tūhun jā mānī yā jíin ó. De nī ntetíñú

yā ndá nī jā nácani nī tūhun jā ndīvi nchivī nūū tūhun jā mānī yā jíin ji.

¹⁹ Chi jíin Cristo de nī nsáhá Yāā Dios jā nchivī ñayivī ndīvi ji nūū tūhun jā mānī yā jíin ji. De nduú nácunehen yā cuāchi jā ní nsáhá nchivī. De nī ntetíñú yā ndá nī jā nácani nī tūhun yáhá nāsa ndīvi ji nūū tūhun jā mānī yā jíin ji.

²⁰ Túsaá de cúu ndá nī tēe jā jíca tiñu maá Cristo. De jā cāhān ni, chi modo jā maá Yāā Dios cāhān ndāhvī yā jíin ndá nú. Túsaá de cāhān ndāhvī nī jíin ndá nú jā cāhān Cristo, jā ná ndīvi ndá nú nūū tūhun jā mānī Yāā Dios jíin nú.

²¹ De Cristo, vísō nduú ni iin cuāchi yā, de nī nsáhá Yāā Dios jā ní nūcundeē cuāchi ó sīquī yā. De sūcuán de yóhó jā yíhī ndahá Cristo, nī nūcundeē sīquī ō jā íyó ndāā ō tá cúu nūū íyó ndāā Yāā Dios.

6

¹ Túsaá de sīquī jā cúu ndá nī tēe jā sátíñú jíin yā, de cāhān ndāhvī nī jíin ndá nú jā má sndóo uun nú tūhun jā ní nsáhá Yāā Dios jā vāha ndá nú.

² Chi cáchī yā nūū tutū īi: Maá tiempo jā cúnī maá nī de cunini nī tūhun jā cāhān ndāhvī nú jíin nī. De maá tiempo jā scácu nī nchivī, de scácu nī ndóhó.

Cáchī yā. De mitan-ni cúu maá tiempo jā cúnī yā, de mitan-ni cúu tiempo jā ní nquiji Yāā jā scácu yóhó.

³ De ndúcú ndá nī jā má sáhá nī ni iin tiñu jā casī jā candíja nchivī, tácuā mā cāhān ji sīquī tiñu ndíso nī.

⁴ Chi sa ndúcú nī jā ndihi jā sáhá nī stéhēn jā cúu nī tēe jā sátíñú nūū Yāā Dios. Jā ñúcuán jéndeé inī ndá nī jā ndóho nī tūndóhó, jíin jā cúmanī nūū ni, jíin jā víjín sáhá jíin nī.

⁵ Chi nī íyo quéhén vuelta jā ní ncani nchivī ndá nī, de nī nenda ji sīquī ndá nī, de nī nchihī ji ndá nī vecāa, de nī nsatíñú nīhin nī, de nī jahnī ni maá nī māhná, de nī íyo nditē inī ni.

⁶ De suni ndúcú ndá nī jā cuetúhún ji nduhū sīquī jā ndāā jíca nī, de jícūhun vāha inī ni tūhun ndāā, de íyó paciencia inī ni, de vāha inī ni, de ndée Espíritu Santo inī ndá nī, de cúndáhvī ndija inī ni táhán nī.

⁷ De nácani ndaā ndá nī tūhun, de poder Yāā Dios íyó jíin nī. De jíin tūhun ndāā sndáhvā nī ndācá tiñu néhén, chi modo jā cánāá nī síquī. De modo jā nénda ñúcuán síquī ndá nī, de nénda ndá nī síquī.

⁸ Iyó vuelta jā íyó yíñúhún nchivī jíin nī, de íyó vuelta jāá nduú. Iyó vuelta jā jétúhún ji ndá nī, de íyó vuelta jā cáhān ji síquī ni. De íyó vuelta jā cáhān ji jā tēe stáhvī cúu ndá nī, de íyó vuelta jā cáhān ji jā tēe ndāā cúu nī.

⁹ De íyó vuelta jā sáhá ji jāá nduú jíin ji ndá nī, de íyó vuelta jā sáhá ji jā jíin vāha ji ndá nī. De íyó vuelta jā cúni nchivī jā cahñi ji ndá nī, sochi técu cá ni. De visō sndóho ji ndá nī, sochi nduú jíin ndá nī.

¹⁰ De visō íyó jā cúcuécá inī ni, sochi níni cúsi inī ni. De visō tēe ndáhvī cúu ndá nī, sochi sáhá cuícá nī cuāhā nchivī jíin tūhun yā. De visō nduú nā cuá névāha nī, sochi jíin maá yā de ndihi-ni névāha nī.

¹¹ Hermano ñuū Corinto, súcuán cúu jā cáhān cājí nī jíin ndá nú, chi síquī jā māñi nī jíin nú, jā ñúcuán cúu jā cáchī ndihi nī nāsa ndóho nī.

¹² Ndá máá nī cáchī cājí nī síquī jā māñi ndasí nī jíin ndá nú, de ndá máá nú sanaā de nduú māñi nū jíin nī súcuán.

¹³ De modo jā cáhān tatá jíin sēhe, suni súcuán cáhān ndáhvī nī jíin ndá nú jā coo manī nū jíin nī, tá cúu nū íyó māñi nī jíin nú.

Sīquī jā cúu ó templo Yāā Dios

¹⁴ Mā quívi nduū ndá nú jíin tiñu néhén jā sáhá nchivī jāá nduú cándíja, chi mā cúu coo inuú nú jíin ji. ¿Chi nāsa cúu quetáhān tiñu jā sáhá nchivī ndāā jíin jā sáhá nchivī néhén? ¿De nāsa cuu cundeē inuú nchivī jíca jíin luz yā jíin nchivī jíca nū nee?

¹⁵ ¿Nāsa cuu coo inuú Cristo jíin Satanás? ¿De nāsa cuu cuiñi cáhnú nchivī cándíja jíin nchivī jāá nduú cándíja?

¹⁶ ¿De nāsa cuu canī táhān templo Yāā Dios jíin ídolo? Chi ndá máá nú cúu templo Yāā Dios, Yāā técu, chi ndéē yā inī ánō nū, tá cúu nū ní ncāhān yā:

Cundeē ni inī ndá ji de caca nuu nī māñi jí,
de cuu nī Yāā Dios maá ji,
de cuu ji nchivī maá nī.

Ncachī yā.

¹⁷ De jā ñúcuán nī ncāhān cā yā:
Mā quívi nduū ndá nú jíin tiñu néhén jā sáhá ndá ji,
chi sáhá síin nú maá nú, cáchī Jētohō ō.
De mā tíin nú ndācá jāá nduú ndāā.
Ñúcuán de naquehen nī ndá nú,
¹⁸ de cuu nī Tatá ndá nú,
de cuu nú sēhe yíi nī jíin sēhe síhí nī,
cáchī Jētohō ō, Yāā jā tíin ndihi poder.
Cáchī tutū.

7

¹ Ñanī mánī, túsaá de névāha ó ndācá tūhun yáhá jā ní nqee yuhú yā jā sáhá yā. Jā ñúcuán ná sáhá ndoo ó maá ó ndācá jā sátéhén yiqui cúñu ó jíin ánō ō. De ná cúndihvī inī ō jā má stívī ó nūū Yāā Dios, de ná cóo ndoo coo iī ō nūū yā jíin ndihi tiñu jā cúni yā.

Jā ní nacani inī nchivī Corinto síquī cuáchi ji

² Coo manī ndá nú jíin ndá nī viī. Chi nduú ní nsáhá nī falta nūū ni iin nú, de nduú ní stívī nī ánō ni iin nú, de ni iin nú nduú ní stáhvī nī.

³ De nsūú jā ndúcú nī cáhān ni nūū nū cúu jā cáhān ni súcuán, chi ja nī ncāhān nī jā māñi ndasí nī jíin nú. De níni ñúhún inī ni ndá nú, visō cuū ō á cutecū ō.

⁴ De cúcáhnú ndasí inī ni ndá nú, de cúsi ndasí inī ni jā jíca ndaā nū. De visō jíin ndá nī ndācá tūndóhó yáhá, de íyó ndeé inī ni de cúsi ndasí inī ni jā síquī ndá nú.

⁵ Tá nī jēe ndá nī Macedonia, de nduú ní íyo nañi inī ni, chi sa víjin nī íyo tūndóhó jíin nī ndācá lado. Chi nī íyo jā ní stáhān táhān jíin nī, de nī nchuhú nī jā sanaā de caca yátá nchivī cándíja.

⁶ De Yāā Dios jā sáhá jā ndúndeé inī nchivī jā cúcuécá inī, nī nsáhá yā jā ní ndundeé inī ndá nī, chi nī nquiji Tito nī nsáhá yā.

⁷ De nī ndusi inī ndá nī, de nsūú maá-ni síquī jā ní nquiji dē, chi suni jā ní ndundeé inī dē nī nsáhá ndá nú. Chi nī ncachī tūhun dē jā ñúhún inī ndá nú jā cunī tucu nú nūū ni, jíin jā cúcuécá inī nū síquī cuáchi nú, jíin jā nácani inī nū jēhē ni. De jā ñúcuán víhí cā nī ncusi inī ni.

⁸ De carta jā ní ntají nī nūū ndá nú, visō nī nsáhá jā ní ncucuécá inī ndá nú, sochi

nduú cā nácani cuécá inī maá nī jā ní nsáhá súcuán. Chi vísō nī ncucuécá inī ni saá, de mitan de nduú cā, chi jínī nī jā jacū-ni quīvī nī ncucuécá inī ndá nú nī nsáhá.

⁹ De mitan de cúsiī inī ni, de nsūú sīquī jā ní ncucuécá inī ndá nú, chi sa sīquī jā ní jetíñú jā ní ncucuécá inī nū, chi nī nsáhá jā ní nacani inī nū sīquī cuáchi nú. Chi nī ncucuécá inī nū tá cúu nū cúnī maá Yāā Dios, de nsūú jā ní nsáhá ūhvi nī ndá nú.

¹⁰ Chi tú cúcuécá inī ō tá cúu nū cúnī Yāā Dios, de suu sáhá jā nácani inī ō sīquī cuáchi ó de scácu yā yóhó, de sá de nduú cā nácani cuécá inī ō. Sochi tú cúcuécá inī nchivī jāā nduú cándija, de nduú jétíñú jā nacani inī ji, chi sa tānū tāhvī ji.

¹¹ Sochi nī ncucuécá inī ndá nú tá cúu nū cúnī Yāā Dios, de mitan de jínī ndá nú nāsa vāha nī jetíñú. Chi nī nacani ndasí inī nū nī nsáhá, de nī nducú ndá nú jā quendō ndāā nū, de nī ncuxeēn nū nū tēe jā ní nsáhá cuáchi, chi nī nchūhú nú jā ní stívī nú nū yā. Ñúcuán de ndasí nī ncuu inī ndá nú jā cunī tucu nú nū ni, de nī ndihvī ndasí inī nū nī ncuxeēn nū nū tēe jā ní nsáhá cuáchi ñúcuán. De súcuán nī stéhēn ndá nú jāā nduú cuáchi nú, chi nduú ní jétúhún ndá nú cuáchi jā ní nsáhá tēe ñúcuán.

¹² De jā ní ntee nī carta ñúcuán, de nsūú maá-ni sīquī tēe jā ní nsáhá cuáchi, de ni nsūú maá-ni jēhē tēe jā ní ndoho nī nsáhá dē. Chi sa nī ntee nī tácuā sáhá ndá nú cuenta nāsa nī nacani ndasí inī nū jā mānī nū jínī nī, jínī jínū Yāā Dios.

¹³ Jā ñúcuán nī ndusiī inī ndá nī jā síquī ndá nú. De víhī cā nī ncusiī inī ni jā ní jínī nī jā cúsiī inī Tito, chi nī nduu nañí inī dē nī nsáhá ndá nú.

¹⁴ Chi ja nī ncāhān ni jínī dē jā cúsiī inī ni jā vāha nchivī cúu ndá nú, de mitan de nduú ní nquéndō nī tūhun canoō jā síquī nū. Chi tá cúu nū ní jínī ndá nú jā íyó ndāā ndācá tūhun jā ní ncāhān ni jínī nú, suni súcuán nī nquee ndāā jā ní ncāhān ni jínī Tito jā cúsiī inī ni sīquī nū jā vāha squíncuu nú.

¹⁵ De víhī cā mānī dē jínī ndá nú mitan jā ñúhún inī dē jā vāha nī jetáhvī nú jā cāhān dē, de nī íyo yíñúhún nú chi nī ndihvī inī nū jā má stívī nú nū dē.

¹⁶ Túsaá de cúsiī inī ni sīquī jā cúcáhnú ndasí inī ni ndá nú.

8

Jā ná cúsiī inī ji sōcō ji cuāhā

¹ Hermano, mitan de suni cúnī ndá nī cachī tūhun nī nū ndá nú nāsa cuāhā jā vāha nī nsáhá Yāā Dios jínī nchivī cándija jā íyó región Macedonia.

² Chi vísō nī jito túnī ndasí tūndóhó ji, de suni nī ncusiī ndasí inī ji jínī tūhun yā. De vísō ndóho ndáhvī ndasí ji, de vāha ndasí nī jaquīn ji cuāhā xūhún jā cuu nchivī cándija.

³ Chi cúu nī testigo jā ní ncusiī inī maá ji nī jēhe ji nāsa nī nquenda ji, de jondē víhī cā nī jēhe ji.

⁴ Chi nī ncāhān ndáhvī ndasí ji jínī nī jā cuāha nī tūhun jā chindeé táhán ji jínī ó cuāha ji xūhún cuu ndá hermano jā ndóho ndáhvī.

⁵ De víhī cā nī nsáhá ji nsūú cā tá nī jani inī ndá nī, chi xihna cā nī nsōcō ji maá ji nū Jētohō ō, de sá de nī jēhe ji maá ji jā sáhá ji ndācá jā cúnī ndá nī, ndihi nāsa jétahān inī Yāā Dios.

⁶ De jā súcuán nī nsáhá ndá nchivī Macedonia, de nī sndíhvī inī ndá nī Tito jā ná cuéē tucu dē nū ndá máá nú, de sáhá dē jā jīnu tiñu jā ní squíjéhe dē jínī nú jā suni caquīn nū cuāhā xūhún cuu nchivī ndáhvī.

⁷ Chi ndá ndóhó vāha ndasí sáhá nú ndācá-ni, chi vāha cándija nú, vāha nácani nú tūhun, vāha jícūhun inī nū, vāha ndíhvī inī nū, vāha mānī nū jínī ndá nī. Túsaá de suni cánuú jā vāha sáhá nú tiñu yáhá jā cuāha nú jā cuu nchivī ndáhvī.

⁸ De nsūú jā cúnī ni ndacu nī nū nū, chi sa cáchī tūhun nī nū nū nāsa cúsiī ndasí inī sava cā nchivī jēhe ji xūhún, de súcuán de cunī ni jā suni cúndáhvī ndija inī ndá máá nú nchivī ndáhvī.

⁹ Chi ja jínī ndá nú nāsa vāha ndasí inī Jētohō ō Jesucristo jínī ó. Chi sīquī jā ní ncundáhvī inī yā ndóhó de nī nasáhá ndáhvī yā maá yā, vísō cuicá ndasí yā jondē andiví nícu. De súcuán nī nsáhá yā jā cúcuicá ndá nú ndihi jā ndíso tūhun yā, sīquī jā ní nasáhá ndáhvī yā maá yā.

¹⁰ De jā vāha ndá máá nú cúu jā ná cáchī ni nāsa jáni inī ni sīquī tiñu yáhá. Vāha nī

nquijéhé ndá nú cuīyā ava, chi nsūú maá-ni jā ní jaquīn nū xūhún, chi suni nī ncusiī ndasí inī nū nī nsāhá nú.

¹¹ Túsaá de mitan de sínu ndá nú da. De tá cúu nūú ní ncusiī inī nū jā ní nquijéhé nú jíín, suni sūcuán cusī inī nū sínu nú, chi cuāha ndá nú tú nāsa névāha nú.

¹² Chi tú cúsiī inī ō cuāha ó, de jétáhvī yā tú nāsa névāha ó, chi nduú jícān yā jā cuāha ó jāá nduú névāha ó.

¹³ De nsūú jā cáhān ni jā cahnī ndāhvī nú maá nú jā caa cā nīhīn jī nsūú cā jā ndōo nūú ndá maá nú.

¹⁴ Chi sa jā inuú-ni cunevāha ndá nú jíín jī. Chi névāha cuāhā nū mitan, de cuu cuāha nú jā cúmanī nūú ndá jī. Nūcuán de tú ní iin quīvī cunevāha ndá jī, de suni cuu taji jī de tú cúmanī nūú nū. De sūcuán de inuú-ni cunevāha ndá nú,

¹⁵ tá cúu nūú cáhān tutū ī sīquī nchivī jā ní nastútú maná jondē janahán: Tēe jā ní nastútú cuāhā, chi nduú ní ndóo cā. De tēe jā ní nastútú jacū-ni, suni nduú ní ncúmanī nūú dē. Cáchī tutū.

Tūhun Tito jíín ūū cā táhān dē

¹⁶ De ná cútahvī ni nūú Yāā Dios jā ní nsāhá yā jā ndíhvī inī Tito jēhē ndá nú tá cúu nūú ndíhvī inī ndá maá nī.

¹⁷ Chi nī jetáhvī dē jā ní ncāhān ni jíín dē jā cuēē dē nūú nū. De sīquī jā ndíhvī inī dē jēhē ndá nú, jā nūcuán cúu jā cuēē dē, chi sūcuán cúu inī maá dē.

¹⁸ De suni taji ndá nī iin hermano cuēē jíín Tito nūú nū. De ndācá grupo nchivī cándíja jétúhún jī tēe nūcuán jā vāha sátiñú dē sīquī tūhun jā scácu yā yóhó.

¹⁹ De ndācá grupo nchivī cándíja suni nī ntee jī tiñu dē jā quíhīn dē jíín ndá nī chindeé dē jā quísiáha ndá nī xūhún jā ní jēhe nchivī. De tiñu yáhá sáhá ndá nī tácuca cāhān nchivī jā vāha ndasí Yāā cúu maá Jētohō ō, chi cunī jī nāsa cúsiī ndasí inī nū jā sócō nū xūhún.

²⁰ De quíhīn ni jíín ndá tēe nūcuán tácuca ni iin nchivī mā téé jī cuāchi sīquī ni sīquī xūhún jā ní nsōcō nchivī.

²¹ Chi ndúcú nī jā ndāā squíncuu nī ndācá tiñu, de nsūú maá-ni nūú Yāā Dios, chi saá-ni nūú nchivī.

²² De suni taji ndá nī incā hermano ō cuēē dē jíín ndūú tēe yáhá. De ja ncuu

quéhén vuelta nī stéhēn dē jā cúsiī ndasí inī dē jā ndíhvī inī dē ndācá tiñu. De mitan chi ndíhvī cā inī dē jēhē ndá nú, chi cúcáhnú ndasí inī dē jā squíncuu nú.

²³ De tú jícān tūhún nchivī sīquī Tito, de cachī nū jā cúu dē tēe chindeé nduhū jā sátiñú dē jíín nī nūú nū jā sīquī tūhun yā. De ndūú cā hermano ō yáhá, cachī nū jā cúu dē tēe jā ní ntetiñú nchivī cándíja, de íyó yíñuhún dē nūú Cristo.

²⁴ Túsaá de stéhēn nū nūú dē jā íyó mānī ndíja ndá nú jíín dē, tácuca cunī ndācá grupo nchivī cándíja. De sūcuán de cunī jī jāá nduú ní ncusiī cāhá inī ni jā sīquī ndá nú.

9

Sīquī jā jáquīn jī xūhún cuu ndá hermano

¹ De mitan de nduú cā jíni nūhún jā tee nī nūú ndá nú sīquī xūhún jā jáquīn nū jā cuu ndá hermano jā ndóho ndāhvī.

² Chi ja jíni ni jā jétahān inī ndá nú cuāha nú. De jā nūcuán maá-ni jā cúsiī inī ni cáhān ni jíín nchivī Macedonia jā ndá ndóhó nchivī Acaya, ja nī nsāhá tūha nú xūhún cuīyā ava. De jā sūcuán nī ncusiī inī ndá maá nú, de jā nūcuán cuāhā nchivī Macedonia suni nī ndíhvī inī jī nī jēhe maá jī.

³ De taji nī ndinúnī hermano yáhá, cuēē ndá dē nūú nū xihna cā, tácuca tá cuēē maá nī de mā cáhān nchivī jā ní stáhvī nī jā ní ncāhān ni jā squíncuu vāha nú jíín tiñu nūcuán. Chi coo tūha ndíja nú jíín xūhún tá cúu nūú ní ncāhān ni jíín jī.

⁴ Chi sanaā de cuēē ni jíín jacū tēe Macedonia, de tú cunī dē jāá nduú íyó tūha ndá nú, de nīhīn ni tūhun canoō, de saá-ni ndá maá nú, chi nī ncāhān téyí nī jā íyó tūha ndíja nú.

⁵ Jā nūcuán nī jani inī ni jā cánuú jā cáhān ni jíín ndācá hermano yáhá jā cuēē ndá dē xihna cā, de sá de cuēē ni, tácuca sndíhvī inī dē ndá nú jā ñamā ná cóo tūha xūhún jā ní ncāhān nū jā cuāha nú. De sūcuán de coo tūha sīquī jā vāha inī ndá nú, de nsūú jā ní nsāhá fuerza ni ndóhó.

⁶ De nūcūhun inī ndá nú tūhun yáhá jā tú jacū-ni cuāha nú de suni jacū-ni nanihīn nū: Chi tēe jā jáquīn tāmá, suni tāmá-ni nastútú

dē. De tēe jā jáquīn cuāhā, chi suni cuāhā nāstútú dē. Cáchī tutū.

⁷ Tá iin iin nú cuāha nú nāsaa nī nchuhun inī maá nú. Mā cúxī inī nū cuāha nú, chi nsūú fuerza cúu. Chi Yāa Dios mānī yā jín nchivī jā cúsi inī cuāha.

⁸ De maá Yāa Dios cuu sáhá yā jā nducuahā ndācá nūū jā váha jā cuu ndá nú, tácuā níní cunevāha nú ndācá ndihi jā jíní ñúhún nú, de coo sobra cā jā cuāha nú cuu ndācá tiñu váha.

⁹ Chi súcuán cáhān tutū ī sīquī ndá nchivī jā jéhe:

Nī scáa ji nī jéhe ji nūū nchivī ndāhvī.

De ndācá tiñu váha jā sáhá ji chi quendō ní cání.

Cáchī tutū.

¹⁰ De Yāa Dios jéhe yā tatā nūū tēe jáquīn, de níhīn dē stāā yájī dē. De suni súcuán cuāha yā ndinuū nūū jā váha cuu ndá nú, de sáhá yā jā cāyā de nducuahā tiñu váha jā sáhá ndá nú.

¹¹ Súcuán de coo cuíca nú jín ndācá-ni, tácuā cuu cuāha cuāhā nū. De xūhún jā cuāha nú jā quīhīn nūū ndá hermano jā ndóho ndāhvī, suu sáhá jā nacuetáhvī ji nūū Yāa Dios.

¹² Chi xūhún jā cuāha ndá nú nūū ji, nsūú mátúhún-ni jā níhīn ji jā cúmanī nūū ji, chi suni sáhá jā nacuetáhvī ndasí ji nūū yā.

¹³ De cáhān ji jā váha ndasí Yāa cúu Yāa Dios, chi xūhún jā jéhe ndá nú stéhēn jā váha cándíja nú tūhun Cristo. De suni sáhá jā cáhān ji jā cúñáhnú ndasí Yāa Dios sīquī jā váha nī jéhe ndá nú nūū ji jín nūū ndá cā nchivī.

¹⁴ De suni cācān táhvī ji jēhē nū, chi coo manī ndasí ji jín nú sīquī jā váha ndasí nī nsáhá Yāa Dios jín nú.

¹⁵ De ná cútahvī ō nūū Yāa Dios, chi nī jéhe yā Sēhe yā nūū ō, jā cúu iin táhvī cāhnú ndasí jā má quendá cuitī ō cachī tūhun ó ndihi.

10

Jā ndíso tíñú Pablo jā cúu dē apóstol

¹ De nduhū Pablo, cáhān ndāhvī nī jín ndá nú jín modo jā cáhān maá Cristo jā vitá inī yā de váha inī yā. Nduhū, chi cáhān ndá nú jā tá íyó nī jín nú de íyó suchí inī nī nūū nū, sochi tá íyó jíca nī de nduú yúhú cuitī ni cáhān níhīn nī jín nú. Cáchī ndá nú.

² Túsaá de cáhān ndāhvī nī jín ndá nú jā tá cuēē ni de mā cáhān nū tūhun jā sáhá jā cuxeēn ni nūū nū. Chi sava ndá nú cáhān jā sáhá ndá nī tiñu yā jā maá-ni jā níhīn nī sīquī ñúcuán. Túsaá de íyó tūha nī jā cuxeēn ni nūū nchivī jā cáhān súcuán.

³ Chi vísō cúu ndá nī nchivī jā ndéē inī ñayiví, de nduú cánāā nī tá cúu nūū cánāā nchivī ñayiví. Chi modo jā cánāā nī cúu jā cánāā nī sīquī ndācá tiñu néhēn.

⁴ Chi nsūú ndatíñú ñayiví jétíñú nī jā cánāā nī, chi jín poder Yāa Dios cúu jā cánāā nī jā snāā ni ndācá fuerza jā cúu contra sīquī yā.

⁵ Súcuán snāā ndá nī ndācá tūhun nduxí jín tūhun téyíí jā ndúcú casí jā má cūnī nchivī nāsa Yāa cúu Yāa Dios. De jásī ni nūū ndihi jāá nduú váha jā jáni cáhá inī nchivī, tácuā candíja ji nūū Cristo.

⁶ De tá jīnu jā candíja váha ndá máá nú, sá de coo tūha nī jā cuāha nī castigo nūū ndá cā nchivī jāá nduú cūnī candíja.

⁷ Ndá máá nú chi maá-ni jā jáni inī nū modo nchivī jāá nduú jícuhun inī. Chi tú nā-ni tēe jáni inī dē jā Cristo nī ntetíñú yā dē, de ná sáhá dē cuenta jā suni súcuán nī ntetíñú yā ndá nduhū.

⁸ De tú nī ncāhān téyíí nī jín nú jā ndíso tíñú nī, sochi nduú cúcanoō ni sáhá. Chi maá Jētohō ō nī ntetíñú yā ndá nī, tácuā sáhá nī jā cuja ánō ndá nú jín tūhun yā, de nsūú jā snāā ni.

⁹ Túsaá de nduú cūnī ni jā canī inī nū jā ndúcú nī siúhú nī ndá nú jín carta ni.

¹⁰ Chi cáhān sava nú jā ndācá carta ni chi sndíhvī ndasí inī, de níhīn ndācu tiñu, sochi tá íyó nī jín ndá nú de nduú cúndeé inī nī jā ndacu níhīn nī, de suni nduú cúu cáhān vīi ni, cachī ndá nú.

¹¹ De nchivī jā cáhān súcuán ná sáhá ji cuenta jā tá cúu nūū níhīn cáhān carta ni tá íyó jíca nī, suni súcuán níhīn ndacu nī tiñu nūū nū tá coo nī jín nú.

¹² De va mā chúndeé cuitī inī ni jā sáhá ñáhnú nī maá nī tá cúu nūū sáhá sava tēe ñúcuán jā jétúhún dē maá dē. Ndá tēe ñúcuán chi íyó naā xīnī dē jā jáni inī dē jā cúñáhnú cā dē nsūú cā ndá táhān dē, de nduú sáhá dē cuenta nāsa íyó dē nūū Yāa Dios.

¹³ Sochi ndá nduhū chi nduú cútéyí nī, chi maá-ni medida tiñu jā ní jēhe Yāa Dios nū ni, de mā scāa cā ni. Maá Yāa Dios nī jēhe medida nāsaa cúu jā sáhá nī, de maá yā nī jēhe tūhun jā ní jīnū ni nūū ndá ndóhó nchivī Corinto.

¹⁴ Jā ñúcuán, tá nī jīnū ndá nī nūū nū jā xihna ñúhún de nsūú jā ní nchāha nī nūū medida tiñu jā ní jēhe yā nūū ni. Chi xihna cā ndá máá nī nī jīnū nūū ndá nú jā ní nacani nī tūhun vāha Cristo.

¹⁵ De nduú cútéyí nī sīquī tiñu jā ní nsáhá incā tēe, chi vāchi sīquī tiñu jā ní nsáhá maá nī-ni. De sa ñúhún inī ndá nī jā cuāhā cā candíja nú, de sūcuán de cuu sáhá nī cuāhā cā tiñu yā mähñú ndá nú, sochi maá-ni medida jā ní jēhe yā.

¹⁶ De sá de quīhīn ni nūū ndá cā ñuū jā íyó ichi nūū cā ñuū nū, jā scútē nuu cā ni tūhun jā scácu yā yóhó cúnī ni. Sochi mā quívi nduū ni jā cutéyí nī nūū ja nī nacani incā tēe tūhun.

¹⁷ De tú ní tēe cúnī dē cutéyí dē, ná cútéyí dē sīquī jā sáhá maá Jētohō ō, nsūú sīquī jā sáhá maá dē.

¹⁸ Chi nsūú tēe jā jétúhún maá cúu jā quéndōo yíñúhún, chi sa tēe jā jétúhún maá yā.

11

Jā cāhān Pablo sīquī ndá tēe jā nacani tūhun stáhvi

¹ Cune cáhnú inī ndá nú de ná cāhān ni jacū tūhun modo tá cāhān nchivī naā. Túsaā de cáhnú coo inī ndá nú vī.

² Chi cúcuíñú nī jā jēhē ndá nú, tá cúu nūū cúcuíñú Yāa Dios. Chi cúu ndá nú tá cúu iin ñahan lúli jā íyó ndoo, de nī nsáhá nī jā quetáhán ndá nú jíin Cristo, tá cúu nūū quetáhán iin ñahan lúli jíin mátúhún-ni yí ji.

³ Sochi yúhú nī jā sanaā de cuāha ndá nú tūhun jā ndá tēe nacani incā tūhun, stáhvi dē ndá nú, de siāā nū tūhun jā chíñúhún ndāā nū Cristo jondē jíin inī jíin ánō nū. Chi suni sūcuán nī nsáhá Satanás jíin Eva, chi nī nguīvi inī iin cōō, de nī stáhvi ji ña jíin tūhun ndíchí jā stáhvi.

⁴ Chi tá quíji ndá tēe nūū nū de tú nduú nacani ndāā dē tūhun Jesús tá cúu nūū ní nacani ndá nī, de va vāha ndasí jétáhvi ndá

nú dē. De suni sūcuán vāha jétáhvi nú nūū incā espíritu jíin nūū incā tūhun jāá nduú quetáhán jíin Espíritu Santo jíin tūhun jā ní ncandíja nú jā scácu yā ndá nú.

⁵ De ndá tēe ñúcuán jā cándíja ndá nú jā cāhān dē jā cúu dē apóstol cúñáhnú, sochi nduú cúñáhnú cuitī dē nūū ni.

⁶ Chi vísō sanaā de nduú níhīn vāha nī modo jā cāhān ni, sochi jíicūhun vāha inī ni. Chi jíin ndihi tiñu jā ní nsáhá nī mähñú ndá nú nī stéhēn cājí nī jā sūcuán cúu.

⁷ Nduú ní jíicān ni xūhún nūū ndá nú jā ní nacani nī tūhun jā scácu yā yóhó. De sūcuán nī ntecū ndáhvi nī tácuā quendōo vāha cā ndá nú jíin tūhun yā. ¿De va cuāchi nī nsáhá nī jā ní nsáhá nī sūcuán, á naá cúu?

⁸ Chi sava cā grupo nchivī cándíja nī nquehen nī xūhún jā ní jēhe ji nūū ni, tácuā sūcuán-ni nacani nī tūhun yā nūū ndá nú.

⁹ De tá nī íyo nī jíin nú de nī ndihi xūhún nī, de nduú ní jíicān cuitī ni nūū ni iin nú. Chi ndá hermano jā ní nguīji ichi Macedonia nī jēhe dē nūū ni jā cúmanī. De jíin sūcuán de nduú ní stáhān ni ndá ndóhó, de ni mā sáhá cuitī ni.

¹⁰ De tá cúu nūū cúcáhnú vāha inī ni jā jíin ni tūhun ndāā Cristo, suni sūcuán jíin ni jā má quēhén nī xūhún nūū ni iin nchivī níi región Acaya, tácuā mā cāsī ji jā cúsi inī ni jā sūcuán-ni nacani nī tūhun yā.

¹¹ ¿De á sīquī jāá nduú mānī ni jíin ndá nú cúu jā cāhān ni sūcuán, jáni inī nū? Nduú chi maá Yāa Dios jíin yā jā mānī ni jíin ndá nú.

¹² De sáhá cā ni tá-ni sáhá nī, chi mā quēhén nī xūhún nú, tácuā casī ni jā sáhá téyí ndá tēe ñúcuán maá dē jā cāhān dē jā inuú-ni sáhá dē tiñu yā jíin nī.

¹³ De ndá tēe ñúcuán chi nsūú apóstol ndāā cúu dē, chi cúsa maá tūhun stáhvi-ni cāhān dē, de sáhá dē maá dē jā cúu dē apóstol Cristo.

¹⁴ De nduú sáhvi inī ō jíin ō jā sáhá ndá dē sūcuán, chi ja jíin ō jā suni Satanás násāma maá, de stáhvi jā sáhá maá modo iin ángel Yāa Dios jā jíca jíin luz yā.

¹⁵ De jā ñúcuán suni nduú sáhvi inī ō jíin ō ndá tēe jā jetíñú Satanás, tú sáhá dē maá dē jā tēe sáhá ndāā cúu dē. De iin quívi de nanihīn dē sīquī tiñu néhén jā sáhá dē.

Tündóhó já ní ndoho Pablo síquī já cúu dē apóstol

¹⁶ Incā vuelta cáhān ni jíin ndá nú já ni iin nú mā cānī inī nū já tēe naā cúu nī. Sochi tú súcuán jáni inī ndá nú, de va cuetáhvi nú já cáhān ni modo tēe naā túsaá, de súcuán de va suni maá nī cuu cutéyí nī jacū tá cúu nū sáhá ndá tēe ñúcuán túsaá.

¹⁷ Já cáhān ni súcuán chi nsūú já ní ncachī maá Jētohō ō já cáhān ni, chi sa modo tēe naā cáhān ni já cutéyí nī.

¹⁸ Chi cuāhā dē sáhá téyí dē maá dē já cúu cuenta ñayívi, de va suni súcuán ná sáhá téyí nī maá nī túsaá.

¹⁹ De va tēe íyó cájí xīnī cúu ndá nú, jáni inī nū, de já ñúcuán vāha jéndeé inī nū ndá tēe naā xīnī túsaá.

²⁰ Chi va vāha-ni jéndeé inī ndá nú nū ndá tēe ñúcuán já sáhá fuerza dē ndá nú já satíñú cāhá nú nū dē, á sáhá ndáhvī dē ndá nú, á cāndeē dē ndatíñú nú, á sáhá ñáhnú dē maá dē nū nū, á jondē cātū dē nū nū.

²¹ De va vísō cúcanoō ni já cachī ni, de ná cáchī ni já maá nī va nduú nā valor ni já sáhá téyí nī maá nī tá cúu nū sáhá ndá tēe ñúcuán. Sochi mitan de tú íyó sava tēe já chūndeé inī dē sáhá téyí dē maá dē, de va suni chundeé inī maá nī túsaá. De va cáhān ni tá cúu nū cáhān iin tēe naā.

²² Tú cutéyí ndá dē já tēe hebreo cúu dē, de saá-ni nduhū. Tú tēe Israel cúu dē, de saá-ni nduhū. Tú tatā Abraham cúu dē, de saá-ni nduhū.

²³ De va cáhān ni tá cúu nū cáhān tēe naā já cutéyí nī súcuán túsaá. Tú tēe sátíñú nū Cristo cúu dē, de víhī cā nduhū. Chi cuāhā cā tiñu sáhá nī nsūú cā ndá máá dē, de cuāhā cā vuelta nī ncani nchivī nduhū, de cuāhā cā vuelta nī nchīhi nī vecāa, de suni cuāhā vuelta ja ñatin cuū ni.

²⁴ Chi ndá táhān nī tēe hebreo ūhūn vuelta nī ncani ndasí dē nduhū jíin cuarta ñii, iin medida já ja ñatin cuū ni sáhá.

²⁵ Unī vuelta nī ncani ndá dē nduhū ntuxí, de iin vuelta nī ncuun ndá dē yūū xīnī ni. Unī vuelta nī nguēe barco já ní jica nī síquī tūhun yā. Iin ñuú jíin iin nduú nī nchosō teni nī nū cūnú ndute mar.

²⁶ Cuāhā vuelta nī ndoho nī já jíca nī ichi, de nī ncācu nī nū ndācá yūte, de nī ncācu nī nū ndācá jácuñhá. Nī ncācu nī nū

nchivī nación ni jíin nū nchivī ñuū jíca. Nī ncācu nī cháhá chúcuán tá nī iyo nī ñuū jíin rancho jíin mar. Nī ncācu nī nū ndá táhān nī jáa nduú íyó ndāa.

²⁷ Nī nsatíñú nihin nī de vījín nī ndoho nī. Cuāhā vuelta nī jahnī ni maá nī māhná. Nī jīhī ni sōco, nī nchīchī ni ndute. Cuāhā vuelta nī iyo nditē inī ni, nī ncuītūn ni, nī ncumanī sahma nī.

²⁸ De síquī ndācá já yáhá chi íyó cā. Chi ndiquivī ndóho nī já nācani ndasí inī ni jēhē ndá grupo nchivī cándíja.

²⁹ Tú iin nchivī nduú fuerza inī ji, de suni súcuán ndóho nī jíin ji. De tú iin nchivī quívi ji cuāchi sáhá táhān ji, de ndóho nī tūhun canoō jíin tūhun quítī inī.

³⁰ Tú súcuán de tú cánuú já cutéyí nī, de va cutéyí nī síquī ndācá já stéhēn jáa nduú nā fuerza inī ni.

³¹ De Yāa Dios, Yāa cúu Tatá maá Jētohō ō Jesucristo, jínī yā já cáhān ndāa ni. De ní cānī ná cáhān nchivī já vāha ndasí Yāa cúu yā.

³² Tá nī iyo nī ñuū Damasco, de gobernador já ndācu tiñu inī región já tiin rey Aretas, nī jani dē ndá soldado nī jito vāha dē ndá viéhé pared já ní jicó nduū ñuū ñúcuán, chi tiin dē nduhū já quihīn ni vecāa nícu.

³³ De nī nguīvi nī inī iin tīcá, de nchivī cándíja nī ntavā ji nduhū ventana iin vehe já íyó yīcā pared, chi nī snúu ji nduhū inī tīcá. De súcuán nī ncācu nī nū tēe ñúcuán.

12

Jā ní iyo iin já ní stéhēn nū Pablo já ní stúu yā nū dē

¹ De nduú níhīn tiñú já cutéyí nī. De vāha cā ná cáchī tūhun nī nū nū síquī iin já ní stéhēn maá Jētohō ō chi nī stúu yā nū ni.

² Jínī ni iin tēe já cándíja Cristo, de ja nī ncuu ūxī cūmī cuīyā já ní nsáhá yā já ní ncaa tēe ñúcuán nī jēhēn dē jondē andiví ūnī. De nduú jínī ni á nī jēhēn ni jíin yiqui cúñu nī, á nī jēhēn ánō ni-ni. Maá Yāa Dios cúu já jínī.

³ Sochi jínī ni já ní ncanee yā nduhū. De á nī jēhēn ni jíin yiqui cúñu nī, á nī ndōo, nduú jínī ni, chi maá-ni Yāa Dios cúu já jínī.

⁴ Chi nī nsáhá yā já ní ncaa nī nī jēhēn ni jondē andiví nū vii ndasí cáa. De ichi

ñúcuán nī jini nī ndācá tūhun yuhū ndasí jā má cūú cachī tūhun yóhó nchivī.

⁵ De síquī jā ní nsáhá yā sūcuán jíin nī cúu jā cutéyíí nī, sochi síquī maá nī chi mā cutéyíí nī. Chi cutéyíí nī maá-ni síquī jāá nduú nā fuerza inī ni.

⁶ De tú cúnī ni cutéyíí nī síquī maá nī nícu, de nsūú jā naā xīnī ni de tú sáhá nī sūcuán nícu, chi ndāā jā íyó iin jā cuu cutéyíí nī. Sochi mā sáhá nī, chi nduú cúnī ni jā cani inī nchivī jā cúñáhnú cā ni nsūú cā jā ní jinī ji á jā ní jini ji jā cáhān nī.

⁷ De nduú cúnī yā jā yāha jā cutéyíí nī síquī jā ní stéhēn nijīn yā tiñu ñáhnú ndasí ñúcuán nūū ni, de jā ñúcuán nī nquiji iin tūndóhó jā níquīn nduhū de sndóho nduhū. De iin jā ní jēhe yā tūhun jā tetiñú Satanás cúu, iin jā sndóho nduhū, tácuā mā yáha jā cutéyíí nī.

⁸ De ūnī vuelta nī ncāhān ndāhvī nī jíin maá Jētohō ō jā sáhá jíyo yā quīhīn.

⁹ Sochi nī ncāhān yā jíin nī: Nduú chi nduú cúmanī jā cúndáhvī inī ni ndóhó. Chi tá nduú fuerza vāha iin nchivī, de sáhá nī jā ndúcuahā cā fuerza maá nī inī ji, ncachī yā. Túsaá de cúsiī inī ni jāá nduú fuerza vāha nī, chi sūcuán ndúcuahā cā fuerza Cristo inī ni.

¹⁰ Jā ñúcuán cúu jā cúsiī inī ni jāá nduú fuerza vāha nī, jíin jā cáhān nāvāha nchivī nūū ni, jíin jā cúmanī nūū ni, jíin jā jíinī ūhvī ji nduhū, jíin jā ndóho nī tūndóhó jā síquī Cristo. Chi jāá nduú fuerza vāha maá nī, ñúcuán sáhá jā níhīn ni fuerza maá yā.

Jā nácani inī Pablo síquī nchivī cándija ñuū Corinto

¹¹ De va tēe naā cúu nī jā ní nsáhá téyíí nī maá nī túsaá. De síquī jāá nduú cándija ndá nú nduhū, jā ñúcuán cúu jā sáhá nī sūcuán. Chi sa cánuú jā cuetúhún ndá nú nduhū nícu. Chi vísō nduú tiñu cuitī ni jā maá nī, sochi va nduú núu cuitī ni nūū ndācá tēe ñúcuán jā cáhān ndá nú jā apóstol cúñáhnú cúu dē.

¹² Chi māhñú ndá nú nī nsáhá nī ndācá tiñu jā stéhēn jā cúu ndija nī apóstol. Chi jíin cuāhā paciencia nī nsáhá nī ndācá tiñu ñáhnú jā stéhēn poder Yāā Dios, jíin ndācá tiñu jā ní nsāhvi inī nū nī jinī nū.

¹³ De nduú ní nsáhá nī ndá ndóhó jā coo núu nú nūū ndá cā grupo nchivī cándija,

chi mátúhún-ni jāá nduú ní jēhe nī tūhun jā taji nú jā jíinī ñúhún nī, ñúcuán-ni cúu jā ní nsáhá nī. Túsaá de cune cáhnú inī ndá nú tú sūcuán nī nsáhá nī falta nūū nū.

¹⁴ De mitan de ja íyó tūha nī jā cuéndēhé nī ndá nú vuelta ūnī. De suni nduú nā cuā cācān ni nūū nū, chi nsūú ndatíñú nú cúu jā cúnī ni, chi sa jā ná quéndōo vāha nú jíin tūhun yā. Chi cúu ndá nú tá cúu sēhe nī, de sēhe chi nduú cánuú scáyā ji jā cuu tatá ji, chi sa tatá cánuú jā cuāha dē jā jíinī ñúhún sēhe dē.

¹⁵ Jā ñúcuán cúsiī inī ni jā cāxīn ni jā névāha nī, de jondē sndíhi nī fuerza maá nī, tácuā sáhá nī jā quendōo vāha ánō ndá nú. De mānī cā coo nī jíin nú, vísō sanaā de jacū-ni íyó mānī ndá nú jíin nī.

¹⁶ De íyó jacū nū jā cáhān jā vísō nduú nā cuā ní jícān ni nūū nū, sochi tēe stáhvī cúu nī, chi nī nducú nī modo ndíchí jā níhīn ni xūhún nú, cáhān ndá nú. De nduú.

¹⁷ ¿A ndá tēe jā ní ntají nī nūū nū, á íyó iin dē jā ní stáhvī dē ndá ndóhó jā níhīn dē xūhún nú cuu maá nī? Nduú cuitī.

¹⁸ Nī ncāhān ndāhvī nī jíin Tito jā cuéndēhé dē ndá nú, de nī ntají nī incā hermano nī jēē jíin dē. ¿De á nī stáhvī Tito nī nquehen dē xūhún nūū nū jā cuu maá dē, á naá cúu? Nduú, chi inuú-ni sáhá ndúū ni, chi iin-ni ánō ndúū ni.

¹⁹ A sanaā de jáni inī ndá nú jā cáhān ni tūhun yáhá tácuā cani inī nū jā vāha tēe cúu nī. Nsūú sūcuán cúu, chi Yāā Dios jíinī yā jā cáhān ni maá-ni tūhun jā cúnī Cristo. De ndihī jā cáhān ni chi ndúcú nī jā cuja nú jíin tūhun yā, ñanī mánī.

²⁰ Chi yúhú nī jā tá cuēē ni nūū nū, de sanaā de cunī ni jāá nduú sáhá ndá nú tiñu jā jétahān inī ni. De ndá máá nú suni mā quétahān inī nū nduhū. Chi sanaā de cánāá ndá nú, cúcuásún inī nū, quítī inī nū, cúnduxí nú, sátúhún nú, cáhān nū síquī táhān nú, cutéyíí nú, jíca nēhén nú.

²¹ De yúhú nī jā tá cuēē tucu nī de cuāha Yāā Dios tūhun canoō nūū ni jā sūcuán sáhá ndá nú. De sanaā de cucuécá inī ni tú íyó cuāhā nū jā ní nsáhá cuāchi ichi chātā, de nduú nácani inī nū jā sndóo nú tiñu téhén, jíin tiñu jíca ndiī, jíin tiñu nēhén ndasí jā ní nsáhá ndá nú.

13

Saludo jín tūhun jā cáchī tūhun Pablo jā sándhí

¹ Yáhá cúu vuelta ūnī jā cuéndēhé nī ndá nú. De sáhá ndāā ō tiñu tá cúu nūū cáhān tutū: Jín tūhun jā cáhān ūū á ūnī testigo de cundaā ndācá tiñu, cáchī.

² De mitan jā íyó jícá nī de cáhān tucu nī tá cúu nūū ní ncāhān ni tá nī iyo nī jín nú. Cáhān ni nūū ndá nchivī jā ní nsáhá cuāchi ichi chātā, jín nūū ndihi nú, jā tá cuēē tucu nī de mā cóo vitá inī ni jín ndá nú.

³ De ñúcuán cuu prueba jā ndúcú ndá nú tú jāndāā jā cáhān ni jín fuerza Cristo. Chi Cristo nduú cúmanī fuerza yā jā sáhá ndāā yā jín ndá nú, chi stéhēn yā poder yā māhñú nú.

⁴ Chi vísō nduú ní stéhēn yā fuerza yā tá nī jīhī yā yīcā cruz, sochi mitan chi tēcū yā jín poder Yāā Dios. De tá cúu nūū ní ndoho maá yā, suni súcuán ndóho ndá nī mitan jāā nduú fuerza ni. De vísō súcuán de jín poder Yāā Dios de tēcū ndá nī jín yā jā sátíñú nī nūū nū jā síquī tūhun yā.

⁵ Coto túnī ndá nú maá nú tú íñī nīhin nú jín tūhun cándíja nú yā. Sáhá vāha nú cuenta. ¿De á nduú jínī ndá nú jā ndēē Jesucristo inī ánō nū, de tú ndāā jā ní ncandíja ndija nú?

⁶ De ñúhún inī ni jā suni cúcáhnú inī ndá nú jā cándíja ndija ndá maá nī.

⁷ De jícān táhvī ndá nī nūū Yāā Dios jā má sáhá ndá nú ni iin tiñu néhén. De vísō cuetúhún ndá nú jā vāha ndácu nī nūū nū, á vísō mā cuetúhún nú, de nduú nā cuá sáhá, chi maá-ni jā sáhá nú tiñu ndāā cúu jā ndúcú nī.

⁸ Chi nduú jásī ni nūū tiñu ndāā, chi sa scáca nī.

⁹ Túsaá de cúsiī inī ndá nī de tú nduú nā fuerza maá nī, de tú íyó fuerza maá nú. De níní jícān táhvī ni jā ná cúja cā inī ndá nú jín tūhun yā.

¹⁰ De tēe nī carta yáhá nūū nū jondē ncháha ca cuēē ni, tácuca tá cuēē ni de nduú cā jíní ñúhún jā cuxeēn ni nūū nū. Chi nī jēhe Jētohō ō tiñu yáhá jā ndíso nī tácuca sáhá nī jā cuja ánō ndá nú jín tūhun yā, nsūú jā snāā nī.

¹¹ Ja nī ncāhān ō túsaá hermano, de ná cóo jā vāha jín ndá nú. De cundihvī inī nū jā cuja nú jín tūhun yā, de coo ndēē inī nū.

De coo inuú inī nū de cundeē mánī nū jín táhán nú. De Yāā jā ndíso tūhun ndēē tūhun sīī inī jín tūhun cúndáhvī inī, coo yā jín ndá nú.

¹² De tá cáhān jítáhán ndá nú, de yíñúhún techuhú nú ndahá ndá jī.

¹³ Sáhá ndēē inī ndá nú, cáchī ndá hermano cándíja jā íyó yáhá.

¹⁴ De ñúhún inī ni jā Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cā yā jā vāha ndá nú, de Yāā Dios cundáhvī inī yā ndá nú, de Espíritu Santo coo cáhnú yā jín nú. Súcuán ná cóo. Amén.

CARTA JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NCHIVI GALACIA

¹ Maá nī cúu Pablo apóstol. De nsūú nchivī ní jáni nduhū, de ni nsūú nchivī ní ntétíñú nduhū já nácani nī tūhun, chi sa maá Jesucristo jíin Tatá ó Yāa Dios, Yāa já ní nastécū Jesús mǎhñú ndīyi.

² De nduhū jíin ndācá hermano já íyó jíin nī yáhá, tée nī carta yáhá cuēē nūú ndá ndóhó nchivī cándíja níi región Galacia.

³ De ñúhún inī ndá nī já Tatá ó Yāa Dios jíin Jētohō ó Jesucristo, ná sáhá cā yā já váha ndá nú, de sáhá yā já coo ndeé coo siī inī nū.

⁴ Chi Jesús nī nsōcō yā maá yā já ní jīhī yā já síquī cuāchi ó, tácu scácu yā yóhó nūú ndācá já nēhén já íyó ñayīví yáhá, chi súcuán nī jētahān inī maá Tatá ó Yāa Dios.

⁵ De ná cáhān ó já viī ndasí cúñáhnú yā níi cáni. Súcuán ná cóo. Amén.

Sīquī jáá nduú cā nā incā tūhun já cācu nchivī

⁶ De sáhvi inī ni ndéhé nī já ñamā ndasí ndúcú ndá nú sndóo nú Yāa Dios, Yāa já ní ncana ndá ndóhó já quīvi nú ndahá yā síquī já ní ncundáhvi inī Cristo yóhó. Chi ní niquīn ndá nú incā tūhun já síin cáhān.

⁷ De nduú cuitī cā nā incā tūhun íyó já cācu ó. Sochi íyó jacū nchivī já stáhān jī ndá ndóhó, de cúnī jī nasāma jī tūhun nāsa scácu Cristo yóhó.

⁸ De tú iin nchivī nacani incā tūhun nūú nū já nāsa scácu yā ndóhó, de tú nduú quétáhān jíin tūhun já ní nacani ndá nī nūú nū xihna cā, de ná tánū tāhvī nchivī ñúcuán. De vísō ndá nduhū á iin ángel já quiiji jondē andivī nacani incā tūhun, de ná tánū tāhvī.

⁹ Ja nī ncāhān ni jíin ndá nú, de suni súcuán cáhān tucu ní mitan: Tú nā-ni tée nacani incā tūhun nūú nū, de tú nduú quétáhān jíin tūhun já ní jetáhvi ndá nú, de ná tánū tāhvī dē túsáa.

¹⁰ De já cáhān ni súcuán, ¿de á ndúcú nī já cuetúhún nchivī nduhū, á Yāa Dios? ¿A ndúcú nī já cusī inī nchivī jíin nī, jáni inī ndá nú? Nduú chi tú ndúcú cā ni já cusī inī nchivī jíin nī, de nsūú mozo Cristo cúu nī túsáa.

Nāsa nī nduu Pablo apóstol

¹¹ De cáhī tūhun nī nūú ndá nú, hermano, já tūhun já scácu yā yóhó já nácani nī, chi nsūú já ní jani inī maá nī jíin ndá cā nchivī cúu.

¹² Chi nsūú nchivī ní stéhēn nūú ni, de ni nsūú nchivī ní nsáhá já ní ncutūha nī, chi sa maá Jesucristo nī stéhēn nūú ni.

¹³ Chi ja nī jini ndá nú tūhun nāsa nī nsáhá nī jondē saá, tá nī nchiñúhún nī sáhān ndá táhān nī hebreo. De jíin ndá nú já ndasí nī nsáhá nāvāha nī nchivī já cándíja nūú Yāa Dios, de nī ndihvī inī ni já snāa ni jī nícu.

¹⁴ De vāha cā nī ncutūha nī sáhān ñúcuán nsūú cā cuāhā cā tée nación ni já ní jahnu jíin nī, chi nī ndihvī cā inī ni síquī ndá já ní jaquīn ndá tatā ni.

¹⁵ De vísō súcuán de Yāa Dios chi ja nī nacāji yā nduhū jondē tá ncháha ca cacu nī. De iin quīvi nī ncusiī inī yā nī ncana yā nduhū já quīvi nī ndahá yā síquī já ní ncundáhvi ndasí inī yā nduhū.

¹⁶ De nī stéhēn yā Sēhe yā nūú ni, tácu nacani nī tūhun nāsa scácu yā nchivī ndācá nación jáá nduú jíin tūhun yā. Ñúcuán de nduú ní jícā tūhún nī ni iin nchivī,

¹⁷ de ni nduú ní jēhēn ni Jerusalén nūú ndá tée cúu apóstol xihna ñúhún cā nsūú cā nduhū. Chi sa nī jēhēn ni jondē región Arabia, de sá de nī nōhōn tucu nī ñuū Damasco.

¹⁸ Ñúcuán de jondē nī ncháha ūnī cuīyā, sá de nī jēhēn ni Jerusalén. De nī jini ni nūú Pedro, de nī ndeē ni jíin dē xāhōn-ni quīvi.

¹⁹ Sochi nduú ní jíin ni nūú ndá cā apóstol, chi nūú mátúhún-ni Jacobo ñanī maá Jētohō ó.

²⁰ Tūhun yáhá já tée nī cuēē nūú ndá nú, chi jíin Yāa Dios já ndāa cúu.

²¹ Ñúcuán de nī jēhēn ni níi región Siria jíin Cilicia.

²² De ndá nchivī cándíja já yíhī ndahá Cristo, já ndeē región Judea, ncháha ca cunī cuitī jī nūú ni saá.

²³ Chi vāchi tūhun nī-ni nī jini jī já cáhān nchivī: Téē já ní nsáhá nāvāha yóhó jondē saá, de mitan chi nácani dē tūhun já cándíja ó já ndúcú dē snāa dē saá, ncachī.

²⁴ De nī ncāhān jī já cúñáhnú ndasí Yāa Dios já súcuán nī nsáhá yā jíin nī.

2

Jā ní jetáhví ndá cā apóstol jā cúu Pablo apóstol

¹ Ñúcuán de jondē nū úxī cūmī cuiyā, de nī jēhēn tucu nī Jerusalén jíin Bernabé, de suni nī jeca nī Tito nī jēhēn ni jíin dē.

² De nī jēhēn ni chi maá Yāa Dios nī stéhēn yā jā jíni ñúhún quihīn ni. De nī ndutútú síin ndá máá-ni tēe cúñáhnú nū nchivī cándíja. De nī ncachī tūhun nī nū ndá dē síquī tūhun jā scácu yā yóhó jā nácani nī nū nchivī ndácá nación jāá nduú jíni tūhun yā. De súcuán nī nsáhá nī tácu cuetúhún dē jā súcuán tiñu sáhá nī, de tácu mā quéndō cāhá tiñu jā sáhá nī jíin jā ní nsáhá nī.

³ De juni nduú ní nsáhá fuerza ndá dē Tito, tēe jā ní jica jíin nī, jā cundeē tunī circuncidar dē, vísō cúu dē tēe incā nación de nduú ní ncúu dē circuncidar.

⁴ De súcuán nī ncundaā, vísō nī nguivi jacū tēe stáhvī jā sáhá dē jā hermano cúu dē. De ndá tēe ñúcuán nī nguivi dē tácu cundéhé yuhū dē nāsa nī nduu libre ō nū ley circuncidar síquī jā yíhí ó ndahá Cristo Jesús. Chi cúnī ndá dē jā squíncuu tucu ó ley ñúcuán, de nduu tucu ó mozo nū.

⁵ De nduú ní jetáhví cuitī ndá nī nū ndá tēe ñúcuán, chi cúnī ni jā quendō nīhin ndá nú jíin tūhun jā scácu yā yóhó.

⁶ De ndá tēe ñúcuán jā cúñáhnú nū nchivī cándíja, nduú cā nā incā tiñu jéé ní ndácu dē nū ni. De maá nī chi nduú ní nsáhá nī cuenta jā cúñáhnú dē, chi Yāa Dios suni nduú sáhá yā cuenta, chi inuú-ni cúu ndiviī tēe nū yā.

⁷ Chi sa nī jinī ndá dē jā tūhun jā scácu yā yóhó, ndíso tiñu nī jā nácani nī nū nchivī ndácá nación jāá nduú sáhá circuncidar, tá cúu nū nácani Pedro tūhun ñúcuán nū nchivī hebreo jā sáhá circuncidar.

⁸ Chi Yāa Dios jā ní ntetíñú Pedro jā nácani dē tūhun nū nchivī hebreo, suni maá yā nī ntetíñú nduhū jā nácani nī tūhun nū nchivī ndácá nación jāá nduú jíni tūhun yā.

⁹ Jā ñúcuán, Jacobo jíin Pedro jíin Juan nī jinī ndá dē jā ní ntaji Yāa Dios tiñu váha ndasí yáhá nū ni. De ndá tēe ñúcuán chi cāhān nchivī cándíja jā maá dē cúu jā cúñáhnú cā. De nī ntiin ndá dē ndahá nī jíin ndahá Bernabé, jā stéhēn dē jā íyó mānī dē

jíin nī, jíin jā ní ncundaā inī dē jā nduú maá nī quihīn nacani tūhun nū nchivī ndá cā nación, de ndá máá dē nū nchivī hebreo.

¹⁰ De iin-ni jā ní jicān dē cúu jā nūcūhun inī ndá nī jā chindeé nī nchivī jā ndóho ndáhví, de tiñu ñúcuán chi suni ndíhvī inī maá nī sáhá nī.

Jā ní ncāhān Pablo nū Pedro

¹¹ De tá nī nquiji Pedro ñuū Antioquía, de nī ncāhān cājí nī nū dē, chi nī stívī dē tiñu.

¹² Chi jondē ncháha ca quenda sava táhān dē hebreo jā ní ntaji Jacobo, de yáji dē stāa jíin nchivī jāá nsūu hebreo cúu. Ñúcuán de tá nī nquenda ndá tēe ñúcuán, de nī ncusíin dē jāá nduú cā yáji dē jíin ji, chi yúhú dē jā cunī ndá tēe ñúcuán jāá nduú cā squíncuu dē ley ndá táhān dē hebreo. Chi cāhān ley jā má cúu cajī dē stāa jíin nchivī jāá nduú sáhá circuncidar.

¹³ De sava cā tēe hebreo jā cándíja, suni nī ncujijo dē nū ji, tá cúu nū ní nsáhá Pedro, chi yúhú dē jā cunī ndá tēe ñúcuán. De jondē maá Bernabé nī scāhān ndá dē, nī ncujijo dē.

¹⁴ Ñúcuán de nī jinī ni jā ní nayūhú ndá dē jā cajī dē stāa jíin nchivī ñúcuán, de súcuán cúu jāá nduú cā jica dē jíin modo jā cāhān tūhun jā scácu yā yóhó. De nī ncāhān ni nū Pedro, nī jinī jínúu ndácá dē: Ndóhó jā cúu tēe nación ō hebreo, nduú cā squíncuu nú ley táhān ó nchivī hebreo, chi yáji nū jíin nchivī ñúcuán. ¿De nājēhē sáhá nú fuerza ji jā squíncuu maá ji ley táhān ó hebreo, de tú nduú squíncuu maá nú? ncachī ni.

Iin-ni modo scácu yā nchivī hebreo jíin nchivī ndá cā nación

¹⁵ De yóhó chi cúu ó nchivī hebreo, de cāhān ō jāá nsūu nchivī ndá cā nación jā sáhá cuāchi cúu ó.

¹⁶ De vísō súcuán de jíni ō jā ni iin ó nduú quéndō ndāā ō nū Yāa Dios jā squíncuu ó tiñu jā ndácu ley Moisés janahān, chi maá-ni jā cándíja ó jā Jesucristo sndáhvā yā cuāchi ó. Jā ñúcuán cúu jā suni maá ó nī ncandíja ó Jesucristo, tácu sndáhvā yā cuāchi ó síquī jā cándíja ó, de nsūu síquī jā ndúcú ó squíncuu ó ley. Chi cāhān tutū īī: Nī iin nchivī mā quéndō ndāā ji nū Yāa Dios jíin jā ndúcú ji squíncuu ji tiñu jā ndácu ley, cāchī.

17 De ndá máá ó nchivī hebreo, tú cúnī ō jā sndáhvā Yāā Dios cuāchi ó sīquī jā ní jīhī Cristo jēhē ō, suu cúu jā jícūhun inī ō jā suni nchivī sáhá cuāchi cúu ó, tá cúu nū cúu ndá cā nchivī. ¿Túsaá de á cuāchi nī nsáhá ó jā ní sndóo ó ley janahán tá nī ncandíja ó Cristo? Nduú cuitī jā súcuán.

18 Chi sa tú naquehen tucu nī ley jā ní sndóo nī ñúcuán, de suu sáhá jā nenda cā cuāchi sīquī nī.

19 Chi modo ja nī jīhī nī nī nsáhá ley, de jā ñúcuán mā cūū cā ndacu ley nūū nī. De súcuán de cuu cutecū nī jā sáhá nī jā cúnī Yāā Dios.

20 Chi modo jā ní jīhī nī yīcā cruz jín Cristo, de mitan chi nduú cā tēcū nī jā maá nī, chi maá Cristo cúu jā tēcū inī nī. De jā tēcū nī inī ñayivī yáhá mitan cúu jā cándíja nī jā Sēhe Yāā Dios chindeé chítuu yā nduhū. Chi nī ncundáhvī inī yā nduhū de nī nsōcō yā maá yā jēhē nī.

21 Túsaá de nduú cúnī nī casī nī nūū tūhun jā sndáhvā Yāā Dios cuāchi ó sīquī jā vāha ndasí inī yā jín ó. Chi tú jā quéndōo ndāā ō nūū yā jā nducú ó squíncuu ó ley janahán, ñúcuán de nduú nā tiñu cuitī jā ní jīhī Cristo nícu.

3

Tūhun ley jín tūhun cándíja

1 Ndá ndóhó hermano región Galacia, ¿nūcu nduú jícūhun inī ndá nú? ¿Ní tēe nī nsacā nuu xīnī nū jāá nduú cā jétáhvī nú tūhun ndāā? Chi tá nī nacani ndá nī tūhun yā nūū nū, de cájí ndasí nī jícūhun inī nū jā ní jīhī Jesucristo yīcā cruz jā jēhē nū.

2 Iin-ni tūhun yáhá jícā tūhún nī ndá nú: ¿Nāsa nī nīhīn nū Espíritu Santo? ¿A jā ní ncundeé nú squíncuu nú tiñu jā ndácu ley Moisés? Nduú cuitī, chi sa jā ní ncandíja nú tūhun jā scácu yā ndóhó jā ní jini nú.

3 ¿Nā sīquī cúu jāá nduú jícūhun cuitī inī nū? Chi xihna cā nī ncandíja ndá nú jā ní jīhī Cristo jā scácu yā ndóhó, de nī nīhīn nū Espíritu Santo. ¿De mitan á jáni inī ndá nú jā sndóo tucu nú tūhun ñúcuán de fuerza maá nú squíncuu nú ley de cācu nú, á naá cúu?

4 Ndasí nī sndóho nchivī ndá nú sīquī tūhun jā scácu Cristo ndóhó. Nācā jā vāha de tú nduú ní ndóho cāhá nú, chi sa jā cándíja ndíja nú yā.

5 ¿De nā sīquī cúu jā jéhe Yāā Dios Espíritu yā nūū nū de sáhá yā tiñu ñáhnú māhñú nú? Nduú sáhá yā sīquī jā nducú ndá nú squíncuu nú ley, chi sa sīquī jā ní ncandíja nú tūhun jā scácu yā ndá nú jā ní jini nú.

6 Abraham nī ncandíja dē jā sáhá Yāā Dios jā ní nquee yuhú yā, de jā ñúcuán nī sndáhvā yā cuāchi dē.

7 Túsaá de ná jícūhun inī ndá nú jā nchivī jā cándíja jā sáhá Yāā Dios jēhē ji, ndīvi ji nduu ji tatā Abraham sīquī jā súcuán cándíja ji.

8 Chi jondē janahán ja cāhān tutū īī jā nchivī ndācā nación jāá nduú jínī tūhun Yāā Dios, sndáhvā yā cuāchi ji de tú cándíja ji tūhun ñúcuán. De jondē ncháha ca cuu ndācā yáhá de ja nī nquee yuhú yā tūhun vāha yáhá nūū Abraham: Jā jín ndóhó de quendōo ndetū nchivī ndācā-ni nación.

9 Tú súcuán de nchivī cándíja, quéndōo ndetū ji jín Abraham, tēe jā ní ncandíja tūhun jā ní nquee yuhú yā jā sáhá yā.

10 De sa tñū tāhvī nchivī jā nducú quendōo ndāā jín ley Moisés. Chi súcuán yósō nūū tutū īī: Tñū tāhvī ndācā nchivī jāá nduú squíncuu ndihi cuitī tūhun jā yósō nūū tutū ley, cáchī.

11 Túsaá de cájí cúu jā ni iin nchivī mā quéndōo ndāā ji nūū Yāā Dios sīquī jā nducú ji squíncuu ji ley. Chi cāhān tutū: Nchivī jā ní sndáhvā yā cuāchi ji, tēcū ji jā cándíja ji jā sáhá yā jēhē ji, cáchī.

12 De ley Moisés nduú cāhān jā cutecū ō níí cání sīquī jā cándíja ó jā ní nsáhá yā jēhē ō, chi sa cāhān: Tú ní nchivī squíncuu tiñu yáhá, de cutecū ji sáhá, cáchī.

13 De Cristo nī scácu yā yóhó nūū tūhun jā cāhān ley jā tñū tāhvī ō sīquī cuāchi ó, chi maá yā nī ndoho sīquī tūhun jā tñū tāhvī ō. Chi yósō nūū tutū īī: Ndācā nchivī jā cundita caa yīcā ñūtún, tñū tāhvī ji, cáchī.

14 De Cristo Jesús nī jīhī yā yīcā ñūtún cruz tácu quendōo ndetū nchivī ndācā nación sáhá yā. Chi tūhun jā ní nquee yuhú Yāā Dios jā quendōo ndetū Abraham, jīnū nūū ji. De súcuán de tú cándíja ó jā ní nsáhá Yāā Dios jēhē ō, de nīhīn ō Espíritu Santo jā ní nquee yuhú yā jā quiiji.

Sīquī ley jín sīquī contrato jā ní nquee yuhú yā

15 Hermano, ná cáhān ni iin tūhun nāsa sáhá ndá nchivī ñayiví: Tú iin tēe sáhá dē iin contrato á iin acta, de tú ja nī ncucutú jā ní nsáhá dē firmar, de mā cūú cā nacanī, de ni mā cūú jēcōsō cā.

16 De suni sūcuán nī nsáhá Yāa Dios iin contrato jā ní nquee yuhú yā nūū Abraham jín tatā dē jā quiji. De nduú cáhān tutū ī sīquī cuāhā tatā dē, chi sa cáhān sīquī iin-ni tatā dē, de suu cúu Cristo.

17 Túsaá de tūhun jā cáhān ni yáhá cúu jā xihna cā nī nsáhá Yāa Dios iin contrato jín Abraham, suu jā quiji Cristo de scácu yā yóhó, de nī nsáhá cutú yā. Ñúcuán de nī ncháha cūmī ciento ōcō ūxī cuīyā, de sá de nī jēhe yā ley nūū Moisés. De ley ñúcuán jā ní nquiiji cuéé cā, mā cūú nacanī contrato ñúcuán, ni mā cūú casī nūū tūhun jā ní nquee yuhú yā jā scácu yā yóhó.

18 Chi tú jā jín ley Moisés scácu yā nchivī, ñúcuán de nsūú sīquī contrato jā ní nquee yuhú yā cúu jā scácu yā ji. De nduú chi sa sīquī maá jā ní nquee yuhú yā nūū Abraham cúu jā ní scácu yā dē.

19 ¿Túsaá de nāsa jétíñú ley Moisés? Jétíñú chi nī jēhe yā cuéé cā tácuā nastúu cuāchi ji. De nī ndacu tiñu maá-ni tiempo jāá ncháha ca quiji Cristo, Yāa jā cúu tatā jā ní nquee yuhú Yāa Dios jā quiji. De tá nī jēhe Yāa Dios ley ñúcuán nūū nchivī, de nī ntají yā ndá ángel yā nī ncachī tūhun nūū Moisés, de Moisés nī nacachī nūū ji.

20 De síin cúu tūhun jā ní nquee yuhú yā nūū Abraham jā quiji Cristo, chi mátúhún-ni yā nī nquee yuhú nūū dē, de nduú ní jíní ñúhún ni iin jā cáhān yúnúú yā nūū dē.

Sīquī nāsa jétíñú ley janahán

21 ¿Túsaá de á ndihi yáhá cáhān jā ley jā ní jēhe Yāa Dios nūū Moisés, sáhá jíyo jā ní nquee yuhú yā jā sáhá yā? Nduú cuítī jā sūcuán. Chi tú ní jēhe Yāa Dios iin ley jā cutecū nchivī ní cání sáhá, ñúcuán de quendōo ndāā ji nūū yā sīquī jā squíncuu ji tiñu jā ndácu ley nícu.

22 De nduú chi yósō nūū tutū ī jā ndihi nchivī ñayiví, modo jā yíndasī ji vecāa chi yíhí ji chījin cuāchi. De sūcuán cúu tácuā ndācá ji jā cándija jā ní jīhī Jesucristo jēhē ji, nīhīn ji maá jā ní nquee yuhú yā nūū ji sīquī jā cándija ji tūhun ñúcuán.

23 Chi jondē ncháha ca quenda tūhun jā cándija ó Cristo, de modo jā ní nchindasī ō nī nsáhá ley janahán, tácuā cundetū ó quivī jā quiji Cristo, Yāa jā cándija ó.

24 Túsaá de ley nī ncuu iin jā jító yóhó modo tá sáhá iin mozo jā jító sūchí lúlí, de nī jetíñú jondē ncháha ca quiji Cristo, de sá de cándija ó jā ní jīhī yā jēhē ō, de sndáhvā Yāa Dios cuāchi ó.

25 De mitan chi ja nī nquiiji Cristo, Yāa jā cándija ó, de nduú cā yíhí ó ndahá ley jā cúu tá cúu mozo jā jító yóhó.

26 Chi ndiviī nū cúu sēhe Yāa Dios sīquī jā ní ncandija nú Cristo Jesús.

27 Chi ndācá nú jā ní jenduté nú sīquī jā ní nquiivi nú ndahá Cristo, nī nsáhá yā jā ní nduu nú tá cúu nūú cúu maá yā.

28 De mitan chi nduú cā cúu nú ni nchivī hebreo ni nchivī griego, ni mozo jā ní jeen nchivī ni nchivī jā sátíñú cuenta maá, ni tēe ni ñahan. Chi iin-ni cā nī nduu ndá nú nūū Yāa Dios jā yíhí nú ndahá Cristo Jesús.

29 De tú yíhí nú ndahá Cristo, túsaá de tatā Abraham cúu ndija ndá nú, de nīhīn nū maá tāhvī jā ní nquee yuhú yā.

4

1 Jā cáhān ni jín ndá nú cúu yáhá: Iin sūchí jā xíí táhvī, vísō iin quivī de nīhīn ndihi ji jā névāha tatā ji, sochi tá lúlí ji chi inuú-ni cúu ji jín mozo.

2 Chi yíhí ji ndahá ndá mozo jā jító ji jín jā jító ndatíñú ji, jondē tá quenda quivī jā ní jani tatā ji, sá de nīhīn ji.

3 De saá-ni yóhó, chi jondē ncháha ca jīcūhun inī ō sīquī Cristo de nī ncuu ó tá cúu sūchí lúlí, de nī nchīhi ó chījin ndācá jā tátúnī inī ñayiví.

4 De jondē tá nī nquenda quivī jā ní jani Yāa Dios, de nī ntají yā Sēhe yā, nī ncacu yā chījin iin ñahan, de nī ncacu yā nūū nchivī hebreo jā yíhí chījin ley Moisés.

5 Sūcuán nī ncacu yā tácuā scácu yā yóhó jā má quíhi ó cā chījin ley, de tácuā naquehen Yāa Dios yóhó jā cuu ó sēhe yā.

6 De sīquī jā cúu ndá nú sēhe yā, de nī ntají Yāa Dios Espíritu Sēhe yā jā ní nquiivi inī ánō ndá nú, de sáhá yā jā cáhān jee ndá nú: Tatā maá sá.

7 Tú sūcuán de nduú cā cúu ndá nú tá cúu mozo, chi sēhe yā cúu nú. De sīquī jā cúu nú

sēhe Yāa Dios, de nīhīn nū maá tāhvī jā ní nquee yuhú yā jā jín Cristo.

Jā nacani inī Pablo sīquī nchivī cándija

⁸ Chi jondē saá, jondē tá ncháha ca jīcūhun inī nū nāsa Yāa cúu Yāa Dios, de ní ncuu ndá nú mozo nūū ndācá jāá nsūú yāa ndāā cúu.

⁹ De mitan chi ja jínī ndá nú nāsa Yāa cúu yā, á vāha cā cāhān ni jā maá yā ja jínī yā ndóhó. ¿Túsaá de nājēhē cúu jā cúnī ndá nú nandicó cóo nú jā nduu tucu nú mozo nūū ndācá jā tátúnī inī ñayiví jāá nduú níhīn tīñú cuitī?

¹⁰ Chi maá-ni jā nēe ī ndá nú quivī jín yōō jín vico jín cuīyā.

¹¹ De yúhú nī jā sanaā de nduú ní jétīñú cuitī jā ní nacani nī tūhun nūū ndá nú.

¹² Cāhān ndāhvī nī jín ndá nú hermano, jā cani inī nū tá cúu nūū jāni inī maá nī jā nduú cā squíncuu nī costumbre nchivī hebreo. Chi nduhū nī nasāhá nī maá nī tá cúu ndá máá nú jāá nduú yíhí nú nūū ley costumbre nchivī hebreo. De nduú nā cuá ní nsáhá nú jā cucuécá inī ni jondē saá.

¹³ Chi jínī ndá nú nāsa nī ncuu jā ní nacani nī tūhun jā scácu yā yóhó nūū nū jā xíhna ñúhún, chi sīquī jā ní ncuu ni cúu jā ní jencuiñī ni ñūū nū nī nacani nī tūhun.

¹⁴ De vísō tūndóhó nī ncuu jā ní ncuu ni, de nduú ní nsáhá jēhe inī ndá nú nūū ni, de ní nduú ní ncúyichī inī nū nduhū. Chi sa nī jetáhvī ndá nú nduhū modo iin ángel Yāa Dios, á modo maá Jesucristo.

¹⁵ ¿Túsaá de nājēhē cúu jāá nduú cā cúsi inī ndá nú jín nī mitan? Chi náhān nī jā vāha nī nsáhá ndá nú jā ní ntahúhvī inī nū jā cúhū tīnūū nī, de tú jā cuu de jondē tavā nū tīnūū vāha maá nú de taji nú nūcūhun tīnūū nī nícu.

¹⁶ De mitan ¿de á nī nduu nī enemigo nū sīquī jā cáchī ní maá-ni tūhun ndāā nūū nū, á naá cúu?

¹⁷ De íyó tēe jā ndíhvī inī sīquī ndá nú, sochi nsūú jā quendōo vāha ánō nū, chi sa jā cúnī ndá dē nasāhá sīn dē ndá nú jín nduhū, tácuca cundihvī inī nū jā cúu maá dē.

¹⁸ De íyó vāha tú ndíhvī inī dē jēhē ndá nú, de tú jā quendōo vāha ánō nū cúu. Chi níni cánuú jā sáhá dē jā vāha ndá nú nícu, vísō ndēē ní jín nú á nduú nī.

¹⁹ Ndá ndóhó sēhe mánī, jā sīquī ndá nú cúu jā táhúhvī ndasí tucu inī ní, chi tá cúu iin ñahan jā scácu sēhe, súcuán ndóho nī jā jēhē nū. De suu cúu jā táhúhvī inī ní ndétu nī jondē ná ndúndaā ánō nū jā ndacu nú Cristo.

²⁰ Nācā jā vāha de tú jā íyó nī jín nú mitan ñúhún, tácuca cuu cāhān mánī ní jín nú. De nduú cúcáhnú cuitī cā inī ní nāsa cani inī ní sīquī ndá nú.

Tūhun yátá sīquī Agar jín Sara

²¹ Ndá ndóhó jā cúnī nū quihi nú chījin ley Moisés, cachī nūū ní: ¿A nduú ní jini ndá nú nāsa cāhān ley ñúcuán?

²² Chi cāhān tutū ī jā Abraham nī iyo ūū sēhe yíi dē. De iin jī cúu sēhe Agar, ñahan cúu mozo vehe dē. De incā jī cúu sēhe ñahan íyó libre, suu ñashí dē Sara jā ní ncuu ña ñahan nūmā.

²³ De sēhe ñahan cúu mozo, nī ncacu jī tá cúu nūū cácu ndá cā sūchí lúli. De sēhe ñahan íyó libre, nī ncacu jī sīquī jā súcuán nī nquee yuhú Yāa Dios.

²⁴ De yáhá cúu iin tūhun yátá, chi ndúū ñahan ñúcuán cúu ña modo ndúū contrato jā ní nsáhá Yāa Dios jín nchivī. Maá ñahan nání Agar, cúu ña tá cúu contrato ley jā vāji jondē yucu Sinaí. De nchivī jā yíhí chījin contrato ley, cúu jī mozo nūū ley ñúcuán.

²⁵ Chi Agar cúu tá cúu ley jā ní jēhe Yāa Dios xīnī yucu Sinaí jā íyó jondē Arabia. De cúu ña modo Jerusalén, ciudad nchivī hebreo, jā íyó mitan, chi ndācá sēhe Jerusalén cúu jī mozo nūū ley ñúcuán.

²⁶ Sochi maá Jerusalén jā íyó andiví, chi sa íyó libre tá cúu nūū cúu Sara. De yóhó nchivī jā cándija, modo sēhe ñúcuán cúu ndācá ó, chi íyó libre ndācá ó nūū contrato ley.

²⁷ Chi súcuán yósō nūū tutū ī: Ndóhó jā ní ncuu nú ñahan nūmā jāá nduú sēhe nú, ná cúsi inī nū.

Ndóhó jāá nduú ní ntéhdē chījin nú jā scácu nú, ná cána jee nú jā cúsi inī nū.

Chi coo cuāhā cā sēhe ndóhó jā ní ncuu nú ñahan nūmā nsūú cā ñahan jā ní scácu sēhe.

Cáchī tutū.

²⁸ Hermano, sēhe Yāa Dios cúu ó, chi súcuán nī nquee yuhú yā nūū ō, tá cúu nūū

ní nquee yuhú yā nū Abraham jā coo sēhe dē Isaac.

²⁹ De jondē saá de incā sūchí jā ní ncacu tá cúu nū cácu ndá cā nchivī, nī jinī ūhvī ji Isaac, sūchí jā ní ncacu nī nsāhá Espíritu Santo. De tá cúu nū ní Iyo saá, suni sūcuán jínī ūhvī nchivī ndá sēhe Yāa Dios jondē mitan.

³⁰ ¿Sochi nāsa cāhān tutū ī? Tavā nū ñahan cúu mozo ná quihīn ña jín sēhe ña. Chi sēhe ñahan cúu mozo, mā níhīn ji tāhvī ji nū sēhe ñahan libre, ncachī yā jín Abraham.

³¹ Túsaá, hermano, nduú cúu ó tá cúu sēhe ñahan cúu mozo, chi tá cúu sēhe ñahan libre cúu ó.

5

Ná cuiñi nihin ó jín tūhun jā ní nsāhá libre yā yóhó

¹ De Cristo nī nsāhá libre yā yóhó jāa nduú cā yihí ó chījin ley Moisés. Túsaá de cuiñi nihin ndá nú jín tūhun jā ní nsāhá libre yā yóhó, de mā ndívi tucu nú cuu nú mozo nū ley.

² Sāhá ndá nú cuenta, chi nduhū Pablo cāhān nī jín nú jā tú squíncuu nú ley circuncidar, ñúcuán de nduú níhīn tiñú cuitī jā ní ncandíja nú jā ní jhī Cristo jēhē nū.

³ De incā vuelta cāhān nihin nī jín ndá tēe jā ndúcú cuu circuncidar, jā tú sūcuán de suni cánuú jā squíncuu dē ndivī cuitī cā tūhun jā cāhān ley Moisés.

⁴ Ndá ndóhó jā ndúcú nú quendōo ndāa nū jā squíncuu nú ley, túsaá de ja nī nsiāa nū Cristo. Ja nī sndóo nú tūhun jā ní sndáhvā yā cuāchi nú sīquī jā ní ncundáhvī inī Yāa Dios ndóhó.

⁵ Sochi maá ó chi jíca ó jín Espíritu Santo, de cándíja ó jā ní sndáhvā Yāa Dios cuāchi ó, de jā ñúcuán ñúhún inī ō jā quendōo ndāa ō quivī jā cuiñi ó nū yā.

⁶ Chi ndācá ó jā yihí ó ndahá Cristo Jesús, vísō tú cúu ó circuncidar á nduú, de nduú nā cuá níhīn tiñú. Jā níhīn tiñú cúu jā candíja ó jā sáhá yā jēhē ō. De ñúcuán sáhá jā cundáhvī inī ō táhán ó.

⁷ Vāha nī ncandíja ndá nú nícu. ¿De ní iin nī jasī jāa nduú cā jétáhvī nú tūhun ndāa túsaá?

⁸ Tūhun jā ní scāhān ndá dē ndóhó, chi nduú vāji nū maá Yāa jā ní ncana ndá ndóhó jā ní nguivī nú ndahá yā.

⁹ De mā náa inī ndá nú jā ndá tēe jā stáhvī ndóhó, tūhun jā stéhēn dē cúu tá cúu levadura, chi vísō jacū-ni levadura, de ndāa ndihi ñujan sáhá.

¹⁰ Sochi cúcáhnú inī ni jā maá Jētohō ō sáhá yā jā má cándíja ndá nú incā tūhun jā sīn cāhān. De maá Yāa Dios cuāha yā castigo ndá tēe jā sácā nuu xīnī nū, tú nā-ni tēe cúu dē.

¹¹ De nduhū, hermano, tú jā nācāni cā ni tūhun jā cánuú sáhá circuncidar jondē mitan, de ndá táhán nī nchivī hebreo mā sáhá nāvāha ji nduhū nícu. Chi mā quítī inī ji jā nācāni nī tūhun jā ní jhī Cristo yīcā cruz, de tú suni nācāni nī tūhun jā cánuú sáhá circuncidar nícu.

¹² De ndācá tēe jā sácā nuu xīnī nū sīquī tūhun ñúcuán, vāha cā ná quēhndē cā dē maá dē túsaá.

¹³ Chi ndá maá nú, hermano, nī ncana yā ndá nú tácuā coo libre nū nū ley ñúcuán. De vísō íyó libre ndá nú, de mā cānī inī nū jā cuu quivī nú ndācá cuāchi jā cúu modo nēhén jā cúnī maá nú, chi sa sáhá nú maá nú mozo jā chindeé nú táhán nú sīquī jā cúndáhvī inī nū ji.

¹⁴ Chi ja nī squíncuu nú ndihi ley de tú squíncuu nú iin-ni tūhun jā ndācu tiñu yáhā: Cundáhvī inī nū táhán nú tá cúu nū cúndáhvī inī nū maá nú, cáchī.

¹⁵ Sochi tú maá-ni jā nénda nú sīquī táhán nú jā cānāa nú, túsaá de coto má sáhá cā nū sūcuán, chi sūcuán de snāa táhán ndá nú.

Modo jā cúnī nchivī jāa nduú cándíja jín modo jā sáhá Espíritu

¹⁶ Sūcuán cāhān nī jín ndá nú: Caca nú tá cúu nū cúnī maá Espíritu Santo, de ñúcuán de mā sáhá cā nū modo jā cúnī maá nú.

¹⁷ Chi ndācá jā cúnī maá ó, ñúcuán jāsī jā cúnī maá Espíritu. De jā cúnī Espíritu, suu jāsī nū modo nēhén jā cúnī maá ó. De jā ndūū yáhā chi jāsī nū táhán, de jā ñúcuán nduú cúu sáhá nú tiñu vāha jā cúnī nū sáhá nú.

¹⁸ Sochi tú maá Espíritu stéhēn nū nū, túsaá de nduú cā yihí nú chījin ley janahán.

¹⁹ De íyó nijīn ndācá tiñu jā sáhá nchivī jā jíca jín modo nēhén maá, de yáhā cúu:

Cásiquí ndéē tǎhán ji, sǎhá ji tiñu téhén, sǎhá nēhén ndasí ji,

²⁰ chíñúhún ji ídolo, sǎhá tásí ji, quítí iní ji nū tǎhán ji, cánǎá ji, cúcuíñú iní ji. De ñamǎ quítí iní ji, de ndíhvī iní ji jā cúu maá ji-ni, de tétǎhán ji sǎhá síin ji maá ji.

²¹ De cúcuásún iní ji, jáhnī ji ndīyi, jíni ji, sǎhá ji vico nēhén, jíin ndá cǎ jā sūcuán. De cǎhán nīhin nī jíin ndá nú, tá cúu nū ja nī ncǎhán ni jíin nú saá, jā nchivī jā sǎhá sūcuán, mā nīhīn táhvī ji quívi ji ñuū nū tǎtúnī Yǎā Dios.

²² Sochi nchivī jā jíca jíin maá Espíritu Santo, ndǎcǎ tiñu yǎhá sǎhá yǎ jíin ji: Cúndáhvī iní ji tǎhán ji, cúsi iní ji, íyó ndeé íyó síi iní ji, íyó paciencia ji, mǎnī iní ji, vǎha iní ji, squíncuu vǎha ji,

²³ nduú sǎhá ji jā cúñáhnú ji, de jási ji jā cúnī maá ji. De nduú nǎ ley íyó jā cǎhán cuāchi síquī nū de tú sǎhá nú ndǎcǎ tiñu yǎhá.

²⁴ De nchivī jā yíhí ndahá Cristo, chi tá cúu jā ní jahnī ji modo nēhén maá ji yīcǎ cruz, jondē jíin ndǎcǎ jā nēhén jā ndíyo iní ji de cútíndí ji.

²⁵ De jā sūcuán nī jēhe maá Espíritu iin vida jeé nū ō, de suni ná cáca ó jíin modo jā stéhén Espíritu.

²⁶ De mā cúnduxí ó jā squítí iní ō tǎhán ó, de ni mā cúcuásún iní ō síquī tǎhán ó.

6

Tūhun jā chindeé tǎhán ó

¹ Hermano, tú iin tǎhán nú nī nsǎhá cuāchi, de ndá ndóhó jā jíca jíin Espíritu Santo nachuhun ichí nú ji. De jíin tūhun vitá cǎhán ndá nú jíin ji, de suni coto nú maá nú jā má sǎhá jíin nú jā quívi nú cuāchi.

² De chindeé nú ndá tǎhán nú tú nǎ cuá cúu jā ndóhó ji, chí sūcuán cúu jā squíncuu nú ley Cristo.

³ Chi tú iin nchivī jáni iní ji jā nchivī vǎha cǎ cúu ji, vísō nsūú sūcuán cúu, de stáhvī ji maá ji túsaá.

⁴ De tá iin iin nú coto túnī nū nǎsa cáá tiñu sǎhá nú. De tú vǎha sǎhá nú, ñúcuán de cuu cusíi iní nū jíin jā sǎhá maá nú, de nduú níni scáni tǎhán nú maá nú jíin tǎhán nú.

⁵ Chi tá iin iin ó cánuú jā squíncuu ó jíin tiñu jā ní jēhe yǎ nū maá ó.

⁶ De ndá ndóhó jā scuáha tūhun vǎha yǎ, chindeé nú ndá tēe jā stéhén nū nū jíin ndǎcǎ jā vǎha jā névǎha nú.

⁷ Mǎ stíví nú jā cani iní nū jā cuu sǎhá nú cuāchi. Chi mā cúu sǎhá catá nú nū Yǎā Dios jā cani iní nū jāá nduú sǎhá yǎ cuenta. Chi ndǎcǎ tú nǎsa sǎhá nchivī, suu ñúcuán nanihīn ji.

⁸ Chi nchivī jā sǎhá jā cúnī modo nēhén maá ji, nanihīn ji jā tǎnū táhvī ji sǎhá modo nēhén maá ji. Sochi nchivī jā sǎhá jā cúnī maá Espíritu Santo, chí nanihīn ji jā cutecū ji ní cání andiví sǎhá Espíritu.

⁹ De mā cuítá ó jā sǎhá ó ndá tiñu vǎha túsaá, chí tá quenda maá quívi de nanihīn ō, de tú mā cuítá ó.

¹⁰ Túsaá de ndǎcǎ vuelta jā cuu sǎhá ó, de ná sǎhá vǎha ó jíin ndǎcǎ nchivī, de ndá hermano ō jā cándíja cúu jā cánuú cǎ.

Saludo jíin tūhun jā cǎchī tūhun Pablo jā sándihí

¹¹ Cúndēhé ndá nú jā náhnú letra tēe nī cuēē nū ndá nú, chí ndahá maá nī tēe nī yǎhá.

¹² De ndá tēe jā sǎhá fuerza dē ndá nú jā cuu nú circuncidar, sǎhá dē síquī jā cúnī dē jā cuetúhún nchivī dē. De sǎhá dē tácuā mā cúnī ūhvī nchivī dē jā nǎcāni dē tūhun jā ní jíhī Cristo jēhē ō.

¹³ De ni maá dē jā sǎhá dē circuncidar, suni nduú squíncuu vǎha dē ndihī cǎ ley janahán. De cúnī dē jā cuu ndá nú circuncidar, tácuā cuu sǎhá téyíi dē maá dē jā quehen nú tunī circuncidar sǎhá dē.

¹⁴ Sochi nduhū chí nduú cúnī ni sǎhá téyíi nī maá nī síquī ni iin ñúcuán, chí mátúhún-ni síquī jā ní jíhī Jētohō ō Jesucristo yīcǎ cruz. Chí síquī ñúcuán cúu modo jā ní jíhī ni, chí nī nsiáá ni ndǎcǎ jā íyó iní ñayívi, de suni modo iin ndīyi cúu nī nū ñayívi.

¹⁵ Chi tú yíhí ó ndahá Cristo Jesús, de nduú níhīn tiñú á cúu ó circuncidar á nduú. Chí jā níhīn tiñú cúu jā ní nsǎhá jeé yǎ ánō ō.

¹⁶ De ñúhún iní ni jā ndǎcǎ nú jā jíca jíin modo yǎhá, ná sǎhá cǎ yǎ jā coo ndeé coo síi iní nū, de cundáhvī iní yǎ ndóhó. De suni ñúhún iní ni jā sūcuán sǎhá yǎ jíin ndá cǎ ji jā cúu ndíja ji nchivī jā cándíja Yǎā Dios.

¹⁷ De mitan jíin ní cǎ jā cuáhán ō, cúnī ni jā má stáhán cǎ ni iin nchivī nduhū. Chí

yiqui cúñu nī ndíso seña jā ní ntacuēhé nī nī
ndoho nī jā cúu nī mozo maá Jētohō ō Jesús.

¹⁸ Hermano, ñúhún inī ni jā ná sáhá
cā Jētohō ō Jesucristo jā váha ndá ndóhó.
Súcuán ná cóo. Amén.

CARTA JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NCHIVI ÑUU EFESO

¹ Maá nī cúu Pablo, apóstol Jesucristo, chi súcuán nī jétahān inī Yāa Dios nī ntají yā nduhū. De tée nī carta yáhá cuēē nū ndá nú nchivī ñuū Efeso, jā cúu nú nchivī maá yā jā cándíja nú Cristo Jesús.

² De ñúhún inī ni jā Tatá ó Yāa Dios jíin Jětōhō ó Jesucristo, ná sáhá cā yā jā váha ndá nú, de sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī nū.

Jā sáhá Cristo jā quéndōo vāha ánō ó

³ Ná cáhān ó jā cúñáhnú ndasí Yāa Dios, Yāa cúu Tatá Jětōhō ó Jesucristo. Chi nī jēhe yā ndácá jā váha jā íyó andiví jā quéndōo vāha ánō ó, chi yíhí ó ndahá Cristo.

⁴ Chi jondē ncháha ca jēcōo ñayívi de nī nacāji yā yóhó jā quívi ó ndahá Cristo, tácuca coo ndoo ánō ó de caca ndaā ó nū yā.

⁵ Ja nī ncundáhvī inī yā yóhó jondē saá, de nī nchindetu yā yóhó jā naquehen yā yóhó jā coo ó sēhe yā. De jíin Jesucristo nī nsáhá yā súcuán, chi nī jétahān inī maá yā jā sáhá yā.

⁶ De jā ñúcuán níní ná cáhān ó jā cúñáhnú ndasí yā, chi váha ndasí nī nsáhá yā yóhó jíin ndácá jā váha inī yā, sīquī jā yíhí ó ndahá Cristo, Sēhe yā jā mānī yā jíin.

⁷ De sīquī jā váha ndasí inī Yāa Dios jíin ó, de Sēhe yā nī scácu yā yóhó jā ní jīhī yā jēhē ó, de nī nee cáhnú inī yā nū cuāchi ó.

⁸ De nī stéhēn yā jā cúndáhvī ndasí inī yā yóhó, de nī nsáhá yā jā jícūhun inī ó de cúndíchí ó jíin tūhun yā.

⁹ De nī nsáhá yā jā cunī ó iin tūhun yā jā ní nchiyuhū, jāá nduú ní nsáhá yā jā cunī nchivī janahān. Chi súcuán ja nī ncundaā inī yā, de nī jétahān inī yā jā sáhá yā.

¹⁰ De yáhá cúu tūhun jā ní ncundaā inī yā: Jondē tá quenda maá tiempo de sáhá yā jā ndihī jā íyó inī andiví jíin ñayívi, iin cáhnú-ni nduu, de quihi ndahá Cristo.

¹¹ De sīquī jā yíhí ó ndahá Cristo, de nīhīn ó táhvī ó, chi ja nī nacāji Yāa Dios yóhó jondē jā xíhna ñúhún. Chi súcuán nī jani inī

maá yā, chi sáhá yā ndácá-ni jā ní ncundaā inī yā jā jétahān inī yā sáhá yā.

¹² Súcuán nī nsáhá yā, tácuca ndá máa nī jā ní ncandíja Cristo xihna ñúhún, caca ndaā ni de súcuán de sáhá ñáhnú nī yā jā viī ndasí cúñáhnú yā.

¹³ De saá-ni ndá ndóhó, nī jini nú tūhun ndāa tūhun váha jā scácu yā ndóhó, de nī ncandíja nú Cristo. De nī nīhīn ndá nú Espíritu Santo jā ní nquee yuhú yā jā cuāha yā. De ndéē Espíritu yā inī ánō nū, de cúu yā modo sello jā stéhēn jā cúu nú sēhe Yāa Dios.

¹⁴ De sáhá yā jā íyó seguro inī ó jā cuéé cā de cuāha Yāa Dios táhvī ó, jondē tá sínu yā tiñu jā scácu yā nchivī yā. De quívi ñúcuán cáhān ó jā cúñáhnú yā, chi viī ndasí cúñáhnú yā.

Jā jícān táhvī Pablo jēhē nchivī cándíja

¹⁵ De nduhū nī jini nī tūhun nāsa cándíja ndá nú jā ní nsáhá Jětōhō ó Jesús jēhē nū, jíin nāsa cúndáhvī inī nū ndihī nchivī jā yíhí ndahá Yāa Dios.

¹⁶ De jā ñúcuán nduú jécuiñī ni jā nácuetáhvī nī jēhē ndá nú, de tá jícān táhvī ni de nduú náa inī ni ndá ndóhó.

¹⁷ Chi jícān táhvī ni jā sáhá Yāa Dios jā jícūhun váha inī nū de cúndíchí nú jíin tūhun yā, de cunī cā nū nāsa Yāa cúu yā. Chi maá yā cúu Yāa Dios Jětōhō ó Jesucristo, de cúu yā Tatá ó jā viī ndasí cúñáhnú.

¹⁸ De jícān táhvī ni jā nastúu cā yā inī jāá ntúnī ndá nú, tácuca jícūhun inī nū nāsa cáa ndihī jā ñúhún inī nū jā nīhīn nū sīquī jā ní ncana yā ndóhó. De jícūhun inī nū nāsa cúcuicá nú jíin ndácá tūhun ñáhnú tūhun viī jā ndíso tūhun yā jā cúu nchivī maá yā.

¹⁹ De jícān táhvī ni jā jícūhun inī ndá nú nāsa cúñáhnú ndasí poder yā jā sátínú yā inī ánō ó jā cúu ó nchivī cándíja. Chi nduú ndíhi cuitī poder yā.

²⁰ De poder ñúcuán cúu jā ní stéhēn yā tá nī nastécū yā Cristo mähñú ndīyi, de nī ntenee yā Cristo lado cuáhá yā jondē andiví.

²¹ De nī jani yā Cristo sīquī ndácá jā cúñáhnú, jíin jā ndíso tíñú, jíin jā tíin poder, jíin jā tátúnī, jíin sīquī ndácá jā cáhān nchivī jā cúñáhnú, cúu tiempo mitan, cúu tiempo jā quiji.

22 De nī nsāhá yā jā tíin nīhin Cristo ndācá jā íyó. De nī nsāhá yā jā maá Cristo cúñáhnú nū nchivī cándíja.

23 De nchivī cándíja cúu ji tá cúu yiqui cúñu yā, chi iin-ni cā cúu ji jíin yā, de cúnuú yā inī ánō ji, chi Yāa jā ñúhún chitú nī cáhnú-ni cúu yā.

2

Nīncācu ó sīquī jā níncundáhvī inī yā yóhó

1 De nī nsāhá yā jā cutecū ndá nú nī cáni jíin Cristo. Chi ja nī ncuu ndá nú modo ndīyi nū yā, nī nsāhá cuāchi nú jíin tiñu néhén jā ní nsāhá nú.

2 Chi nī jica ndá nú jíin tiñu ñúcuán jondē saá, tá nī ñiquin nū tiñu nchivī ñayiví, tá nī jetáhvī nú nū tāchī cúñáhnú jā ndācu tiñu nū ndá cā tāchī, de jica nū tāchī. De suu cúu jā scándā inī nchivī jā íyó nīhin inī nū Yāa Dios.

3 De ndá máa nī suni súcuán nī jica nī, chi nī nsāhá nī tiñu néhén jā cúnī maá nī, jíin ndācá jā jícān yiqui cúñu nī, jíin jā jáni néhén inī ni jondē saá. Jā ñúcuán suni nī ncuu nī nchivī jā nīhin castigo xēen jā cuāha yā nícu, chi inuú nī nsāhá nī tá cúu nū sáhá ndá máa ji.

4 De Yāa Dios chi cuāhā ndasí nī ncundáhvī inī yā yóhó, de váha ndasí inī yā jíin ó.

5 De tá nī ncuu ó modo ndīyi nū yā jā ní nsāhá cuāchi ó, de nī nastécū yā yóhó jā cutecū ó nī cáni jíin Cristo. Chi sīquī jā váha ndasí inī yā cúu jā ní scācu yā yóhó.

6 De nī nastécū yā yóhó jā cutecū inuú ó jíin Cristo Jesús, de tenee yā yóhó jíin yā jondē andiví.

7 Súcuán nī nsāhá yā tácu nī cā tiempo jā quiji de stéhén yā nāsa mānī ndasí yā jíin ó, jíin nāsa váha inī yā jíin ó jā sīquī Cristo Jesús.

8 Chi sīquī jā mānī ndasí yā jíin ndá nú cúu jā ní scācu yā ndóhó, chi nī ncandíja ndá nú jā sáhá yā jēhē nū. De nsūú sīquī jā ní nsāhá ndá máa nú cúu, chi táhvī jā ní jēhe yā nū nū cúu.

9 Chi nduú nā tiñu váha ní nsāhá ó jā scācu yā yóhó, de jā ñúcuán ni iin ó mā cúu sáhá téyíí ó maá ó jā cuu scācu ó maá ó.

10 Chi cúu ó iin tiñu vii jā ní nsāhá maá yā, chi nī nasāhá yā yóhó jā íyó inuú ó jíin Cristo Jesús, tácu sáhá ó ndācá tiñu váha jā ja nī nsāhá tūha Yāa Dios jā sáhá ó.

Jā sáhá Cristo jā ndívi ó nū tūhun jā mānī Yāa Dios jíin ó

11 Túsaá de nūcūhun inī ndá nú nāsa nchivī nī ncuu nú jondē saá. Chi nduú ní ncúu nú nchivī hebreo, chi sa nī ncuu nú nchivī ndācá nación jāá nduú jíin tūhun yā. De nchivī hebreo jā sáhá circuncidar yiqui cúñu, nī ncāhān ji jā cúu nú nchivī jāá nduú sáhá circuncidar.

12 De nūcūhun inī nū jā jondē saá de nduú ní íyo ndá nú jíin Cristo, de nī ncuu nú nchivī ñuú jíicā nū nación Israel. De nduú ní jíin ndá nú ndācá tūhun contrato jā ní nquee yuhú Yāa Dios jā sáhá yā. De nduú ní íyo Yāa Dios jíin nú ñayiví yáhá, de nduú nā jā váha ní ñūhun inī ndá nú jā coo.

13 De mitan chi nī ndívi ndá nú nū Yāa Dios jāá nduú ní jíin nū tūhun yā jondē saá, chi nī nquivi nú ndahá Cristo sīquī jā ní jihī yā jēhē nū.

14 De Cristo cúu Yāa jā sáhá jā ndúmanī tāhán ó. Chi nī nsāhá yā jā nchivī hebreo jíin nchivī ndá cā nación, iin-ni cā nī nduú ó nū yā. Chi nī nsāhá yā jāá nduú cā jíin ūhvī tāhán ó, de suu cúu modo jā ní janī yā iin jā ní ndasí sava māhñú ó jā ní nsāhá síin yóhó.

15 Chi nī nsōcō yā maá yā nī jihī yā, de súcuán nī sndáhvā yā ley janahán jíin tūhun jā ndācu tiñu jíin jā tátúnī jā ndíso maá. Chi ley ñúcuán nī nsāhá síin nchivī hebreo jíin ndá cā nación jāá nduú ní jíin ji ley. De nī nasquetáhán yā ndihi ó jā ní nduú ó iin-ni cā nación jeé, de yíhí ó ndahá yā. De súcuán nī nsāhá yā jā ní ndumanī tāhán ó.

16 De jíin jā ní jihī yā yicā cruz, de nī snāa yā tūhun jā jíin ūhvī tāhán nchivī hebreo jíin ndá cā nación. De nī nsāhá yā jā ní ndívi ó nū tūhun jā mānī Yāa Dios jíin ó, de nī nduú ó iin-ni cā nchivī maá yā.

17 Chi nī nquiji Cristo nī nacani yā tūhun váha nū ndācá nchivī jā ná ndívi ji nū tūhun jā mānī yā jíin ji, cúu ndá ndóhó nchivī jāá nduú ní jíin tūhun yā, de saá-ni nchivī hebreo jā jíin tūhun yā.

18 De mitan de sīquī jā ní jīhī Cristo, de ndihi ó, cúu nchivī hebreo á nchivī ndá cā nación, cuu quīvi ó nūū Tatá ó Yāā Dios, de iin-ni Espīritu Santo sáhá.

19 Túsaá de nduú cā cúu ndá nú tá cúu nchivī űuū jīcá ni nchivī tátū, chi iin-ni cā nī nduu nú jīn ndá nchivī űuū maá yā. De táhán nchivī vehe Yāā Dios cúu ndá nú.

20 De cúu ndá nú tá cúu iin iin parte iin vehe cáhnú jā cúvāha sīquī cimientu, de cimientu űúcuán cúu tūhun Cristo jā ní nacani ndá apóstol jīn ndá tēe jā ní nacani tūhun yā janahán. De maá Jesucristo cúu tá cúu iin yūū jā cánuú cā jā yítuu squínā vehe.

21 De níi vehe cúvāha vāha sīquī maá yā, de cúsucún cuāhān, de cúu iin templo īi jā ndéē maá Jētohō ō.

22 De suu cúu ndá maá nú, chi íyó inuú nú jīn Cristo, de inuú-ni sámā yā ndóhó jīn ndá cā nchivī cándija jā cúu ndá nú modo iin iin yūū templo. De suu cúu jā ndéē Espīritu Yāā Dios inī nū modo inī iin templo.

3

Jā ndiso tíñú Pablo jā nacani dē tūhun nūū nchivī jāá nduú jīnī tūhun Yāā Dios

1 De jā űúcuán nduhū Pablo, jīcān táhvī ni nūū yā. De yíhī nī vecāa sīquī jā ní nacani nī tūhun Cristo Jesús nūū ndá ndóhó nchivī ndācá nación jāá nduú ní jīnī tūhun yā nícu.

2 De jīnī ni jā ní jini ndá nú tūhun nāsa vāha ndasí nī nsáhá Yāā Dios jīn nī, chi nī jēhe yā tiñu nūū ni jā nacani nī tūhun vāha yā nūū nū.

3 De tūhun yā jā ní nchiyuhū, nī nastúu yā nūū ni, tá cúu nūū ja nī ntee nī jacū sīquī űúcuán nūū nū.

4 De tá cahvi nú de cuu jīcūhun inī nū jā ní jini vāha nī tūhun Cristo jā ní nchiyuhū.

5 De nduú ní stéhēn yā tūhun yuhū űúcuán nūū ni iin nchivī ndācá cuīyā yātā. De mitan cúu jā stéhēn nijīn yā jīn Espīritu yā nūū ndá apóstol jā ní jani ndoo yā, jīn nūū ndá tēe nacani tūhun yā.

6 De súcuán cáhān tūhun jā ní nchiyuhū űúcuán: Nchivī ndá cā nación iin cáhnú-ni nīhīn ji táhvī ji jīn nchivī hebreo, chi nī nandija ji tūhun jā scácu yā ji. De inuú-ni nī nduu ndihi ji, de iin cáhnú-ni quéndōo

ndetū ánō ji sáhá Cristo, tá cúu nūū ní nquee yuhū Yāā Dios.

7 De jā sīquī tūhun yáhá cúu jā ní jani yā nduhū jā nacani nī tūhun nūū ndá nú. Chi nī ncutahvī ni tiñu vāha ndasí yáhá jā ní jēhe yā nūū ni. De jīn poder yā nī nsáhá yā űúcuán jīn nī.

8 De nduhū chi cúu nī tēe jā núu cā nūū ndācá nchivī jā núu cā jā yíhī ndahá yā. De vísō súcuán cúu nī, de nūū maá nī nī jēhe yā tiñu vāha ndasí yáhá jā nacani nī tūhun vāha yā nūū nchivī ndācá nación jāá nduú jīnī, nāsa cuícá ndasí ó ndihi jā ndiso tūhun Cristo, jā má quéndá cuítī ō jīcūhun inī ō.

9 Chi nī jani yā nduhū jā stéhēn cājī nī nūū ndihi nchivī jā scácu yā ji. De űúcuán cúu tūhun Yāā Dios jā ní nchiyuhū jondē janahán ndasí, chi maá yā nī nsáhá ndihini.

10 De súcuán nī nsáhá yā jīn nchivī, tácu mitan de ndācá jā cúñáhnú jīn jā ndiso tíñú nūū súcún, ná cúnī nāsa ndíchí ndasí Yāā Dios. Chi ndíchí ndasí nī nsáhá yā jīn nchivī cándija.

11 Chi súcuán nī ncundaā inī yā jondē níi cáni, de nī nsáhá yā jā maá Jētohō ō Cristo Jesús nī squíncuu yā űúcuán.

12 De sīquī jā ní nsáhá Cristo, de mitan de cundeē cúcáhnú inī ō jā cuu quīvi ó cāhān ō jīn Yāā Dios sīquī jā cándija ó Cristo.

13 Túsaá de cáhān ndāhvī nī jīn ndá nú jā má cúcuécá inī nū sīquī tūndóhó jā ndóho nī jēhē nū. Chi suu sáhá jā quéndōo ndetū ánō ndá nú.

Cristo cúndáhvī ndasí inī yā yóhó

14 De jā űúcuán cúu jā jécūñī jītī nī nūū maá Yāā jā cúu Tatá Jētohō ō Jesucristo.

15 De maá yā cúu Tatá nūū ndihi nchivī yā jā ndéē andiví jīn űayīví.

16 De jīcān táhvī ni jā jīn poder yā jā cúñáhnú ndasí yā, ná sáhá yā jā cuja vāha inī ndá nú jīn tūhun yā, de coo fuerza inī ánō nū, sáhá Espīritu yā.

17 De suni jīcān ni jā candija nīhin ndá nú Cristo, tácu cundeē yā inī ánō nū, de tiin vāha nú tūhun jā cúndáhvī inī yā ndóhó, de cuiñī nīhin nú jīn.

18 De súcuán de cuu jīcūhun vāha inī nū jīn ndācá nchivī cándija, nāsa íyó tūhun jā cúndáhvī inī Cristo yóhó. Chi ndasí jítē,

cání, cúnú, súcún tūhun ñúcuán, chi cuāhā ndasí sáhá.

¹⁹ Túsaá de jícān ni jā ná cúnī vāha ndá nú nāsa cúndáhvī inī yā yóhó, vísō nduú cúu cuitī jīcūhun inī ō ndihi ndihi. De súcúan de coo inuú nú jín Yāā Dios jā cunuú yā inī ánō nū.

²⁰ Túsaá de ná cáhān ō jā viī ndasí cúñáhnú yā, chi maá yā cúu Yāā jā íyó poder jā sáhá yā jā váha ndasí cā nsūú cā ndihi jā jícān ō á jā jáni inī ō. De sáhá yā ñúcuán jín poder yā jā sátíñú inī ánō ō.

²¹ De ná cáhān ō jā viī ndasí cúñáhnú yā jā síquī jā ní nsáhá yā jēhē nchivī cándíja jín jā síquī Cristo Jesús. De súcúan ná cóo jondē ní cání cuitī tiempo jā quiji. Amén.

4

Jā ní nduu inuú ndá nchivī cándíja sáhá Espíritu

¹ De nduhū jā yíhí nī vecāa síquī tūhun maá Jētohō ō, cáhān ndáhvī nī jín ndá nú jā ná cáca ndāā nū tá cúu nū cánuú caca nú jā cúu nú nchivī jā ní ncana yā.

² De níní coo suchí inī nū, de coo vitá inī nū. De coo paciencia nū, de cuandē inī nū jín táhān nú jā cúndáhvī inī nū jī.

³ De cundihvī inī nū jā cundeē mānī inuú nú, sáhá maá Espíritu Santo nū vāji tūhun mānī inī.

⁴ Chi iin-ni cúu ndá nchivī maá yā, de íyó iin-ni Espíritu, de inuú ñúhún inī ō jā coo jā váha síquī jā ní ncana yā yóhó.

⁵ De íyó iin-ni Jētohō ō, jín iin-ni tūhun cándíja ō, jín iin-ni tūhun jénduté ō.

⁶ De íyó iin-ni Yāā Dios jā cúu Tatá ndācá ō. De maá yā cúñáhnú nū ndihi ó, de sátíñú yā jín ndihi ó, de ndéē yā inī ndihi ó.

⁷ De tá iin iin ó nī ncutahvī ō sín sín tiñu jā sáhá ō, tú nāsa medida nī jēhe Cristo ndá táhvī nū ō.

⁸ Jā ñúcuán cúu jā cáhān tutū ī:

Tá nī ndaa yā cuānohōn yā andiví, de nī nastútú yā cuāhā jā yíndasī, cuāhān yā jín.

De nī nsajī yā táhvī nū ndācá nchivī.

⁹ De jā cáhān tutū jā ní ndaa yā, de suu cáhān jā xihna cā ichi andiví nī ncuun yā jondē nū cúnú cā ñayívi yáhá.

¹⁰ De Yāā jā ní ncuun, suni maá yā cúu jā ní ndaa jondē nū súcún cā andiví, tácu cuhun chitú yā ní cáhnú-ni.

¹¹ De nī jēhe yā sín sín tiñu jā sáhá nchivī. Chi nī jani yā sava nchivī cuu apóstol, de sava cā nacani tūhun yā, de sava cā scándíja nchivī tūhun jā scácu yā jī, de sava cā cuu pastor jā coto nchivī cándíja, de sava cā stéhēn.

¹² Súcúan nī jani yā nchivī maá yā jā sáhá jī tiñu cúnī yā, tácu cuahnu cā nchivī Cristo jín tūhun yā.

¹³ De súcúan coo jondē nduu inuú-ni ndihi ó jín tūhun cándíja ó, de cunī vāha ó nāsa Yāā cúu Sēhe Yāā Dios. De súcúan cuja vāha ó jondē chitú inī ō jín ndihi tūhun jā ñúhún chitú inī Cristo.

¹⁴ De súcúan de mā cūú cā ō modo sūchí lúlí jā ñamā jáni yáhá jáni ñúcuán inī jī, ní mā quívi nduū ō cháhá chúcuán jín sín sín tūhun jā stéhēn ndá tēe stáhvī jā ndito ndasí dē squívi dē yóhó nū tūhun stáhvī.

¹⁵ Chi sa ná cúniquīn ō tūhun ndāā jín tūhun cúndáhvī inī. De súcúan de cuahnu ó jín ndācá tiñu jā cúnī Cristo, Yāā jā cúñáhnú nū nchivī jā cúu modo yiqui cúñu yā, chi iin-ni cā cúu jī jín yā.

¹⁶ De sáhá yā jā nduu inuú-ni ndācá jī jā jíja jī cuāhān jī, chi cúu jī modo iin-ni cā yiqui cúñu jín yā. De jétíñú vāha tá iin iin jī nāsa nī nīhīn tíñú jī, tácu scuáhnú táhān de cuja ndá jī jín tūhun cúndáhvī inī.

Jā ndújeé ó sáhá Cristo

¹⁷ Túsaá de yáhá cúu tūhun jā cáhān nī jín ndá nú, de jā cáchī maá Jētohō ō cúu jā cáhān nīhin nī jín nú: Jā má cáca cā nū tá cúu nū jíca sava nchivī jāá nduú jín jī nāsa Yāā cúu Yāā Dios, chi jíca jī jín tūhun jā jáni cáhā inī maá jī.

¹⁸ De íyó neē jāá ntúnī jī, de nduú névāha jī Espíritu jā vāji nū Yāā Dios, chi nduú jín jī tūhun yā, síquī jā nīhin inī jī.

¹⁹ De nduú cā cúcanoō jī, chi nī nquívi jī jín tiñu néhēn ndasí, de ndíhvī inī jī sáhá jī ndācá tiñu téhēn.

²⁰ Sochī ndá ndóhó, chi nsūú súcúan nī scuáha nú tūhun Cristo,

²¹ de tú ndāā jā ní jini ndá nú tūhun yā jín jā ní ncutūha nú jín tūhun ndāā Jesús.

²² Túsaá de sndóo nú ndācá tiñu jā ní nsáhá nú ichi chātā, tá nī nsáhá ndá nú

modo jā cúnī maá nú jā ní ncutéhén ánō nū nī nsáhá tiñu néhén tiñu stáhvī jā ní ndīyo inī nū.

²³ De ná ndújeé ánō nū jín jāá ntúnī nū.

²⁴ De cuāha ndá nú tūhun jā ndujeé nú, chi nasáhá Yāa Dios ndóhó tá cúu nū cúnī maá yā jā caca ndāā nū jín tiñu váha tiñu ndoo.

²⁵ Túsaá de mā cáhān cā nū tūhun stáhvī, de sa cáhān ndāā nū jín ndācá táhán nú, chi iin-ni cā cúu ndihi ó.

²⁶ Tú vāji iin jā squítī inī ndóhó, de mā quítī xēen inī nū cuāhā hora.

²⁷ Chi mā cuāha nú tūhun jā sūcuán squívi tāchī cúñáhnú ndóhó nū cuáchi.

²⁸ De nchivī jā ní nsacuíhná, mā sácuíhná cā ji, chi sa satíñú ji, de cucuu ji jín tiñu váha, tácuā nīhīn ji jā cuāha ji nū nchivī jā cúmanī nū.

²⁹ Ni iin tūhun néhén mā cáhān ndá nú, chi sa cáhān nū tūhun váha jā scuáhnú táhán jín tūhun yā, de sáhá jā quéndōo váha nchivī jā jín.

³⁰ Mā sáhá ndá nú cuāchi tácuā mā cúcuécá inī Espíritu Santo Yāa Dios. Chi Espíritu yā cúu tá cúu sello jā stéhén jā cúu nú sēhe Yāa Dios, jondē quiji quívi jā jīnu tiñu jā scácu yā ndá nú.

³¹ De siāā ndá nú ndācá tūhun jā cútucu inī, jín tūhun xēen inī, jín tūhun quítī inī, jín tūhun cáhān nāvāha, jín ndācá tūhun néhén.

³² Chi sa coo váha inī nū jín táhán nú, de cundáhvī inī nū ji. De cune cáhnú inī ndá nú nū táhán nú, tá cúu nū ní nee cáhnú inī Yāa Dios nū nū jā ní nsáhá yā jín Cristo.

5

Nāsa cánuú caca ndāā sēhe Yāa Dios

¹ Túsaá de ndacu ndá nú Yāa Dios, chi cúu ndá nú sēhe yā jā mānī yā jín.

² De níní cundáhvī inī nū táhán nú, tá cúu nū ní ncundáhvī inī Cristo yóhó, de nī nsōcō yā maá yā jēhē ō, nī ncuu yā tá cúu iin tīcāchī jā jéhén āsīn nū Yāa Dios jā ní nsōcō yā maá yā.

³ De mitan jā cúu ndá nú sēhe Yāa Dios, de ni mā sáhá nú de ni mā nátúhún nú sīquī tiñu ndīi, ni sīquī ndācá tiñu téhén, ni sīquī tiñu ndīyo inī ndatíñú.

⁴ De ni mā cáhān nū ndācá tūhun jā sáhá jā cúcanoō táhán, ni tūhun naā, ni tūhun jāá nduú jétíñú cuitī. Chi ndācá ñúcuán nduú nīhīn tiñú. Chi sa nacuetáhvī nú nū Yāa Dios.

⁵ Chi ja jínī ndá nú jā ni iin nchivī jā jíca ndīi, ni jā sáhá tiñu téhén, ni jā ndīyo inī ndatíñú, mā nīhīn táhvī ji quívi ji ndahá Cristo jín Yāa Dios jā tatúnī yā nū ji. Chi ndācá jā ndīyo inī ji cúu tá cúu ídolo ji jā chíñúhún ji.

⁶ De coto ndá nú jā má stáhvī ni iin ji ndóhó jín ndācá tūhun jā cáhān cáhá ji-ni, chi sīquī ndá tūhun néhén yáhá cúu jā quíji castigo xēen Yāa Dios nū ndá nchivī jā nīhīn inī.

⁷ Mā quívi nduū nū jín ji túsaá.

⁸ Chi ndá quívi yātā nī iyo ndá nú tá cúu nū neē, de mitan chi íyó nú jín luz maá Jētohō ō, cúu jā jícūhun inī nū sīquī yā. De caca nú tá cúu nū jíca nchivī jā túu luz yā inī ánō ji.

⁹ Chi tú íyó ó jín luz yā de sáhá ó tiñu mānī inī, tiñu ndāā, jín tiñu váha.

¹⁰ Scuáha ndá nú sáhá nú ndācá tiñu jā jétahān inī maá Jētohō ō.

¹¹ De mā quívi nduū nū jín ndācá jāá nduú nīhīn tiñú jā sáhá nchivī jā íyó nū neē. Chi sa stéhén nū nū ji tūhun ndāā.

¹² Chi cúcanoō ō cáhān ō sīquī tiñu jā sáhá yuhū ndá ji.

¹³ De luz yā sáhá jā nátūu ndācá tiñu néhén jā sáhá ji. Sochi tú cuetáhvī ji luz yā de caca ji jín luz.

¹⁴ Jā ñúcuán cáhān tutū:

Ndóhó jā cúhuun inī, jā modo jā quíxīn nū, nacōo,
de quee nú mähñú nchivī jā cúu modo ndīyi.

De Cristo stúu yā luz yā inī ánō nū. Cáchī tutū.

¹⁵ Túsaá de coto váha ndá nú nāsa caca ndāā nū. De mā cācá nú tá cúu nū jíca ndá tēe naā xīnī, chi sa caca nú tá cúu nū jíca ndá tēe ndíchí.

¹⁶ Mā snāā nū tiempo, chi cundihvī inī nū jín tiñu yā, chi íyó cuāhā cuāchi ndá quívi yáhá.

¹⁷ Túsaá de mā cōo naā xīnī nū, chi sa jícūhun váha inī nū nā tiñu jétahān inī maá Jētohō ō.

18 De mā jíni nú, chi tīví nú sáhá. Chi sa nducú nú jā cunuú Espiritu Santo inī ánō nū.

19 De cāhān ndá nú jíin táhān nú jíin salmo jíin himno, yaā ī jā cāhān tūhun yā. De inī ánō nū cāhān nū jíin yā jíin ndācá yaā, chi ñúcuán cúu jā jíta ánō nū nū yā jā chíñúhún nú yā.

20 De níni nacuetáhvī nú sīquī ndācá-ni nūū Tatá ó Yāā Dios de nacunehen nú síví maá Jētohō ō Jesucristo.

Nāsa squíncuu vāha nchivī cándíja nūū táhān ji

21 De cuetáhvī ndá nú nūū táhān nú sīquī jā íyó yíñúhún nú nūū Cristo.

22 Ndá ndóhó ñahan jā cúu ñasíhī, cuetáhvī nú nūū yíí nú, tá cúu nūū jétáhvī nú nūū maá Jētohō ō.

23 Chi yíí cúñáhnú nūū ñasíhī, tá cúu nūū cúñáhnú Cristo nūū yóhó nchivī cándíja. De maá yā scácu yā yóhó, jā cúu ó tá cúu yiqui cúñu yā, chi iin-ni cā cúu ó jíin yā.

24 De tá cúu nūū jétáhvī nchivī cándíja nūū Cristo, suni sūcuán cánuú jā cuetáhvī ñasíhī ndihi jā cāhān yíí ña.

25 De ndá ndóhó tēe cúu yíí, cundáhvī inī nū ñasíhī nú, tá cúu nūū ní ncundáhvī inī Cristo yóhó nchivī cándíja, de nī nsōcō yā maá yā jēhē ō.

26 Sūcuán nī nsáhá yā tácu coo ndoo coo ī ō nūū yā, de nī naquete yā ánō ō jíin tūhun yā jíin jā ní jenduté ó.

27 De yóhó nchivī cándíja chi cuiñi ó nūū yā, de vii cuñáhnú ó. De mā cūndeē cuāchi ánō ō, de ni iin jāá nduú vii, de ni iin jā sūcuán, chi sa coo ndoo coo ī ō nūū yā, de nduú nā cuá cumanī cā.

28 De tá cúu nūū ní ncundáhvī inī Cristo nchivī cándíja, suni sūcuán cánuú jā cundáhvī inī yíí ñasíhī dē, tá cúu nūū cundáhvī inī dē maá dē. Chi tēe jā cundáhvī inī dē ñasíhī dē, maá dē cúu jā cundáhvī inī dē.

29 Chi ni iin tēe nduú jíin ūhvī dē maá dē, chi sa scájī dē maá dē de jíto vāha dē maá dē. De suni sūcuán sáhá Cristo jíin yóhó nchivī cándíja nūū yā.

30 Chi cúu ó tá cúu yiqui cúñu yā, de iin iin ó cúu tá cúu iin iin parte yiqui cúñu yā.

31 De suu cúu tá cúu tēe jā sndóo dē tatá dē naná dē, de quétáhān dē jíin ñasíhī dē, de iin-ni cā cúu ndúū dē.

32 Cúñáhnú ndasí tūhun yuhū yáhá, de cāhān ni jā nchivī cándíja suni sūcuán quétáhān ji jíin Cristo.

33 De suni sūcuán cánuú jā tá iin iin nú cundáhvī inī nū ñasíhī nú, tá cúu nūū cundáhvī inī nū maá nú. De ñasíhī ná cóo yíñúhún ña jíin yíí ña.

6

1 De ndá ndóhó sēhe, cándíja nú nūū tatá nú nūū naná nú, chi sūcuán cúu jā sáhá vāha nú jā cándíja nú Jētohō ō.

2 Chi yáhá cúu iin táhān jā úxī tūhun jā ndácu tiñu jā ní jēhe yā, de xihna cā tūhun yáhá cúu jā ndíso táhvī: Coó yíñúhún nú nūū tatá nú nūū naná nú,

3 tácu quendōo ndetū nū, de náhān cutecū nū inī ñayíví, cáchī.

4 De ndá ndóhó tatá, mā squítī inī nū sēhe nú, chi sa scuáhnú nú ji jíin tūhun jā cuetáhvī ji, de stēhēn nū nūū ji jā cándíja ji maá Jētohō ō.

5 De ndá ndóhó mozo, squíncuu nú nūū patrón nū ñayíví yáhá, de coo yíñúhún nú de cundihví inī nū jā má stívī nú nūū dē. De ndāā de vāha satíñú nú, de canī inī nū jā nūū Cristo satíñú nú.

6 Mā satíñú vīxī nū maá hora jā jíin dē tácu cuetúhún dē ndóhó. Chi sa sáhá ndá nú cuenta jā mozo Cristo cúu nú. De sáhá nú jā jétahān inī Yāā Dios jondē jíin inī jíin ánō nū.

7 De cusī inī nū jā satíñú nú, de canī inī nū jā nūū maá Jētohō ō satíñú nú, nsūū nūū nchivī.

8 Chi ja jíin ndá nú jā tiñu vāha jā sáhá iin iin nú, de nīhīn nū yāhvi sīquī tiñu ñúcuán nūū maá Jētohō ō, vísō cúu nú mozo á tēe jā satíñú maá.

9 De ndá ndóhó patrón, suni sūcuán sáhá nú jíin mozo nū, de mā cāhān xēen nū jíin ji. Chi nūcūhun inī nū jā suni maá nú jíin maá ji yíhī nú ndahá Jētohō ō, Yāā jā ndēē andivī. De nduú sáhá yā cuenta nāsa cúu iin iin nchivī, chi inuú sáhá yā jíin ji.

Jā ná cúcutú ó jíin ndācá fuerza Yāā Dios

10 De íyó incā tūhun, hermano. Nducú ndá nú jā ná cóo fuerza inī nū jíin fuerza

maá Jētohō ō jā íyó inuú ndá nú jíin yā, chi íyó ndasí poder yā.

¹¹ De cucutú nú jíin ndācá fuerza Yāā Dios, tácuā cuu cuiñi nīhin nú jā má stáhvī tāchī cúñáhnú ndóhó.

¹² Chi modo jā cánāá ó jíin ndācá jānēhén. De nsúú nchivī cúu jā cánāá ó jíin, chi sa jíin ndācá tāchī jā jíca nūū sūcún. De ñúcuán cúu ndá jā cúñáhnú, jíin jā ndíso tíñú, jíin jā tátúnī nūū nchivī ñayíví yáhá jā jíca jī nūū neē.

¹³ Túsaá de cucutú ndá nú jíin ndihi fuerza Yāā Dios, tácuā cuu cuiñi nīhin nú quíivī jā coto túnī tāchī ndá nú. De sūcuán coo tūha nú jíin ndācá ndihi jā cuiñi nīhin nú jíin.

¹⁴ Túsaá de cuiñi nīhin nú jíin tūhun ndāā jā cúu tá cúu jā yíhí cutú cinturón chījin nú. De sacutú nú maá nú jíin tūhun jā caca ndaā nū, de ñúcuán cúu modo jā cúcutú soldado jíin sahma cāa jā ndásī dē.

¹⁵ De níni coo tūha ndá nú jā nacani nú tūhun ndeé tūhun sī inī jā vāji nūū Yāā Dios. De ñúcuán cúu modo jā chíhi soldado zapato jēhē dē.

¹⁶ De jā cánuú cā cúu jā candíja nú jā íyó yā jíin nú. De ñúcuán cúu tá cúu jā jásī nū maá nú jíin iin escudo. Chi jíin tūhun jā cándíja nú ñúcuán, de cuu sndáhvā nū ndihi jā táji maá tāchī cúñáhnú, jā cúu tá cúu flecha jā cáyū yáñuhūn punta.

¹⁷ De cuiñi ndá nú jíin tūhun jā ní scácu yā ndóhó, jā cúu tá cúu iin xiní cāa. De cuetíñú nú tūhun jā yósō nūū tutū Yāā Dios jā ní jēhe Espíritu Santo nūū nū. Chi ñúcuán cúu modo jā jétíñú soldado espada dē.

¹⁸ De níni cācān táhvī nū nūū Yāā Dios sīquī ndihi-ni, de cāhān ndāhvī nú jíin yā jíin fuerza Espíritu. Túsaá de ndito coo inī nū, de mā jécuiñi nū jā cācān táhvī nū jēhē ndācá nchivī maá yā.

¹⁹ De suni cāhān nū jēhē ni, tácuā nīhīn ni tūhun jā cāhān ni, de coo téyí inī ni jā nacani cáji nī tūhun jā ní nchiyuhū jā scácu yā nchivī.

²⁰ Chi nī ntetíñú yā nduhū jā jíca nī nācani nī tūhun ñúcuán, de jā síquī ñúcuán cúu jā yíhí nī vecāa. De cācān táhvī ndá nú jā coo téyí inī ni cāhān ni tūhun yā, tá cúu nūū cánuú jā cāhān ni.

Saludo jā sándhí

²¹ Tíquico cúu iin hermano jā mānī ō jíin, de cúu dē tēe squíncuu vāha jā chindeé táhān jíin nī nūū tíñu maá Jētohō ō. De maá dē cachī tūhun ndihi nāsa cuáhān tíñu nī de nāsa íyó nī.

²² Jā ñúcuán nī ntají nī dē cuēē dē nūū nū, tácuā cachī dē nāsa íyó ndá nī, de coo ndeé inī ndá nú sáhá dē.

²³ De ñúhún inī ni jā Tatá ó Yāā Dios jíin Jētohō ō Jesucristo, ná sáhá yā jā coo ndeé coo sī inī ndācá nú jā cúu nú hermano, de coo manī cā nū jíin yā, de candíja nīhin nú.

²⁴ De ñúhún inī ni jā ná sáhá cā yā jā vāha ndá nú jā mānī ndija nú jíin Jētohō ō Jesucristo. Súcuán ná cóo. Amén.

CARTA JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NCHIVI NUU FILIPOS

¹ Ndúū ni cúu Pablo jíin Timoteo, mozo Jesucristo. De tée nī carta yáhá cuēē nūū ndá ndóhó hermano jā ndéē ñuū Filipos, jā cúu ndá nú nchivī maá yā jā yíhí nú ndahá Cristo Jesús. De suni tée nī nūū ndá téē jā ndíso tíñú jā jíto ndóhó, jíin nūū ndá téē jā chíndeé ndá ndóhó.

² De ñúhún inī ndúū ni jā Tatá ó Yāa Dios jíin Jētohō ō Jesucristo, ná sáhá cā yā jā váha ndá nú, de sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī nū.

Jā jícān táhvī Pablo jēhē nchivī cándíja

³ Ndācá vuelta jā núcūhun inī ni ndá nú, de nácuetáhvī nī nūū Yāa Dios.

⁴ De tá jícān táhvī ni, de níní cúsiī inī ni jā jícān táhvī ni jēhē nū.

⁵ Chi nī nchindeé táhán ndá nú jíin nī jā scáca ó tūhun váha yā, jondē quīvī jā ní ncandíja nú de jondē mitan.

⁶ De jíin ndija nī jā maá Yāa jā ní squíjéhé tiñu váha jíin nú, cucuu yā jíin jondē quīvī jā nenda Jesucristo, de sínu ndihi yā.

⁷ De íyó váha jā súcuán jáni inī ni síquī ndācá nú, chi mānī ndasí nī jíin nú, de inuú-ni nī nsáhá yā jā váha yóhó. De súcuán cúu vísó yíhí nī vecāa á vísó cuiñi nī nūū ndācá téē cúñáhnú jā cāhān ni jēhē tūhun jā scácu yā yóhó jā tūhun ndāa cúu.

⁸ Chi Yāa Dios jíin yā nása mānī ndasí nī jíin ndá nú, tá cúu nūū mānī ndasí Jesucristo jíin ó.

⁹ De jícān táhvī ni jā ná cáa cā cundáhvī inī nū táhán nú, jíin jā jícūhun cā inī nū de cundíchí nú jíin ndācá tūhun yā.

¹⁰ De súcuán de cuu nacāji nú ndācá jā váha jā cuniquīn nū, de caca ndāa nū, tácuā mā cōo ni iin cuāchi síquī nū quīvī jā nenda Cristo.

¹¹ De súcuán de cāyā cuāhā tiñu váha jā sáhá Jesucristo jíin ndá nú. De sáhá jā coo yíñúhún nchivī nūū Yāa Dios de cāhān ji jā viī ndasí cúñáhnú yā.

Jā técū ō cúu jā técū Cristo inī ō

¹² Hermano, cúnī ni jā ná cúcáhnú inī ndá nú nása nī nsáhá tūndóhó jā ní ndoho nī. Chi nī nsáhá jā ní jíte nuu cā tūhun jā scácu yā yóhó.

¹³ Chi ndācá soldado jā íyó inī palacio, jíin ndá cā nchivī, jíin ji jā yíhí nī vecāa jā síquī Cristo.

¹⁴ De síquī jā yíhí nī vecāa, jā ñúcuán cúu jā víhí cā níhīn ndeé inī cuāhā hermano jā cándíja nūū Jētohō ō. De íyó téyí cā inī ndá dē jā nácani dē tūhun yā, de nduú núu cuiñi inī dē.

¹⁵ De ndāa chi sava téē nácani dē tūhun Cristo síquī jā cúcuásún inī dē jíin jā nduxí dē. De sava cā dē chi sa nácani dē tūhun yā síquī jā váha inī dē.

¹⁶ Sava dē nácani tūhun Cristo síquī jā ndúcú dē jā váha maá dē-ni, de nduú ndija dē, chi cúnī dē jā níhīn cā ni tūndóhó jā yíhí nī vecāa.

¹⁷ Sochi sava cā dē chi nácani dē tūhun síquī jā cúndáhvī inī dē nduhū, chi jíin dē jā yíhí nī vecāa síquī jā cāhān ni jēhē tūhun jā scácu yā yóhó.

¹⁸ Nduú ná cuá sáhá túsaá, chi ndācá-ni modo scútē nuu ndá dē tūhun Cristo, vísó tú ndija dē á nduú. De yáhá cúu jā cúsiī inī ni sáhá. De suni cusí cā inī ni,

¹⁹ chi jíin ni jā ndācá yáhá sáhá jā váha cā coo jíin nī, chi jícān táhvī ndá nú jēhē ni, de Espíritu Jesucristo chíndeé yā nduhū.

²⁰ Chi ñúhún inī ni de cúu ndasí inī ni jā má sáhá nī ni iin jā sáhá jā cucanoō ni nūū yā. Chi sa coo téyí inī ni jā cāhān ni tūhun yā, tácuā nduñáhnú cā Cristo sáhá nī mitan, tá cúu nūū ja nī nsáhá nī níí jā váji nī, de vísó cutecū ni á cuū ni.

²¹ Chi jā técū ni cúu jā técū Cristo inī ni, de jā cuū ni cúu jā víhí cā quendōo váha nī.

²² De tú cutecū cā ni, de cuu scáca cā ni tiñu maá Jētohō ō. Túsaá de nduú cúcáhnú inī ni ní iin cúu jā váha cā, á jā cutecū ni á jā cuū ni.

²³ Chi māhñú ndúū tūhun yáhá íyó níhīn nī. Chi iin cúu jā cúnī ni quíhīn ni cundeē ni jíin Cristo, chi ñúcuán cúu jā víhí cā coo váha nī.

²⁴ Sochi cánuú cā jā cutecū cā ni jā síquī ndá ndóhó.

²⁵ Túsaá de íyó seguro inī ni jā quendōo nī ñayíví yáhá cundeē cā ni jíin ndá nú, tácuā stēhēn cā ni nūū nū nása caca váha cā nū jíin

yā, de cusii cā inī ndá nú jín tūhun cándija nú.

²⁶ Tú súcuán de cuēē ni cundeē tucu nī jín ndá nú, de cusii ndasí inī nū jā síquī nduhū, sáhá maá Cristo Jesús.

²⁷ De maá iin-ni cúu jā cundihví inī nū caca ndaā nū, tá cúu nū cánuú caca nú síquī jā cándija nú tūhun Cristo. Nūcuán de vísō cuēē ni jā nacunī táhán ó, á cundeē jícá nī, de nīhīn ni tūhun nú jā íñi nīhīn ndá nú jín tūhun yā, de íyó inuú inī nū, de inuú-ni ndúcú ndéé ndá nú síquī tūhun jā cándija ó jā scácu yā yóhó.

²⁸ De mā cúyūhú cuiti ndá nú jā sáhá ndá jā jínī ūhvī ndóhó. Chi jā jínī ūhvī ji ndóhó, ñūcuán stéhēn jā tñū tñhvī ji, de suni stéhēn jā cācu ánō ndá maá nú sáhá Yāā Dios.

²⁹ Chi nī jēhe Cristo ūū jā váha nū nū: Nsūú maá-ni jā candija nú yā, chi suni jā ndoho nú jā síquī yā.

³⁰ Chi maá nī jín ndá ndóhó, modo jā cánāá ó jín ndācá jā nēhén. Chi nī jínī ndá nú jā súcuán nī nsáhá maá nī, de nīhīn nū tūhun jā sáhá cā ni jondē mitan.

2

Jā ní nsáhá suchí yā maá yā de nī nduñáhnú yā

¹ Túsaá de sáhá Cristo jā íyó ndeé inī ndá nú, jín jā cúsi inī nū síquī jā váha inī yā jín nú. De íyó Espíritu yā jín nú, de mānī nū jín táhán nú, de jito ndáhvī nú ji.

² Tú súcuán de ná cúcuu cā ndá nú jín ndācá tūhun yáhá, tácuu cusii ndasí inī nī. De inuú-ni coo inī ndá nú, de cundeē mānī nū, de inuú-ni coo ánō nū, de inuú cani inī nū.

³ De ni iin tiñu mā sáhá nú jā quendō vāha maá nú-ni, ni jā sáhá téyíí nú maá nú. Chi sa sáhá suchí ndá nú maá nú, de sáhá nú cuenta jā váha cā táhán nú nsūú cā maá nú.

⁴ De mā cundihví inī nū maá-ni tiñu jā quendō vāha maá nú-ni, chi suni cundihví inī nū tiñu jā quendō vāha táhán nú.

⁵ De cani inī ndá nú tá cúu nū ní jani inī Cristo Jesús.

⁶ Chi maá yā cúñáhnú inuú yā jín Yāā Dios, de vísō súcuán de nduú ní jani inī yā jā cuñáhnú inuú yā jín Yāā Dios.

⁷ Chi nī nsiáā yā jā cúñáhnú yā, de nī nduu yā tá cúu mozo, de nī ncacu yā nī nduu yā tēe.

⁸ De tá nī nduu inuú yā jín tēe, de nī nsáhá suchí yā maá yā. De nī jetáhvī yā jondē jín tūhun jā cuū yā, de jondē jín tūhun canoō jā cuū yā yīcā cruz.

⁹ Jā ñūcuán nī nsáhá Yāā Dios jā vii ndasí nī nduñáhnú yā, de síví yā cúñáhnú ndasí cā nū ndá cā síví.

¹⁰ De ndācá jā íyó andiví jín ñayiví jín chijin ñayiví, tá cuni ji síví Jesús de jēcuñi jiti ji.

¹¹ De cāhān ndāā ndiviī ji jā Jesucristo cúu maá Jētohō ō. De súcuán stéhēn ji jā cúñáhnú ndasí maá Tatá yā Yāā Dios.

Nchivī cándija cúu ji tá cúu tiūūn jā jéndūtē

¹² Túsaá hermano, tá cúu jā ní nī jetáhvī ndá nú tūhun jā ní ncāhān ni tá nī iyo nī jín nú, suni súcuán víhí cā cuetáhvī nú mitan jā íyó jícá nī jín nú. De cundihví inī nū jā caca ndaā nū jín tūhun jā ní scácu yā ndá nú, de caca yíñuhún nú de cundihví inī nū jā má stíví nú nū yā.

¹³ Chi Yāā Dios sáhá yā jín ndá nú jā cúu inī nū sáhá nú tiñu váha, de chíndeé chítuu yā ndóhó jā squíncuu nú tiñu jétahān inī yā.

¹⁴ Ndihi jā sáhá nú, de mā cāhān sōó nú, ni mā tétáhán nú,

¹⁵ tácuu cuu ndá nú sēhe Yāā Dios jāā nduú nā cuāchi coo síquī nū de coo ndaā nū. De caca ndoo ndá nú māñū nchivī nēhén nchivī nīhīn inī. Chi māñū nchivī ñūcuán stéhēn nū tiñu váha nú, de súcuán cuu ndá nú tá cúu tiūūn jā jéndūtē nū neē inī ñayiví.

¹⁶ De stéhēn nū tūhun yā nū ji jā cutecū ji níí cání sáhá. De súcuán de cusii ndasí inī ni quiví jā nenda Cristo, chi cunī ni jāā nduú ní jícá cāhá nī, ni nduú ní nsatíñú cāhá nī.

¹⁷ De vísō ná cúu ni jā sōcō ni maá nī nū yā jā síquī ndá nú, de ñūcuán cúu jā ndúcú nī scándija cā ni ndóhó, tácuu sōcō nū maá nú sáhá nú tiñu váha síquī jā cándija nú yā. Jā ñūcuán cúsi inī ni, de cunī ni jā suni cusii inī ndá nú jín nī.

¹⁸ Túsaá de cusii inī ndá maá nú jín nī, de inuú ná cúsi inī ndācá ó.

Tūhun Timoteo jín Epafrodito

¹⁹ De ñuhún inī ni jā cuāha maá Jētohō ō Jesús tūhun jā tají ñamā ni Timoteo cuēē dē

nūū ndá nú, tácuā ndusiī inī ni tá nīhīn ni tūhun nāsa íyó ndá nú.

²⁰ Chi nduú cā nā incā tēe íyó yáhá jā inuú jáni inī jín nī, tá cúu nūú cúu maá dē jā ndíhvī ndija inī dē jēhē nū.

²¹ Chi ndihi cā dē ndúcú dē jā cuu maá dē, de nsūú jā cúnī Cristo Jesús.

²² De ja jínī ndá nú jā tēe vāha cúu Timoteo. Chi tá cúu sēhe jín tatá, súcuán nī nsatíñú dē jā nácani dē tūhun vāha yā jín nī.

²³ Túsaá de ñúhún inī ni jā tají nī dē cuēē dē nūū nū, tá ja nī ncucáhnú inī ni nāsa coo jín nī.

²⁴ De jáni ndija inī ni jā cuāha Jētohō ō tūhun jā suni maá nī jīnū yāchī ni nūū ndá nú.

²⁵ De suni jáni inī ni jā cánuú tají nī hermano ō Epafrodito cuēē dē, chi tēe jā sátíñú jín nī síquī tūhun yā cúu dē, de chíndeé táhán dē jín nī. Chi ndá máá nú nī ntají nú dē jā sáhá dē ndācá jā cúmanī nūū ni.

²⁶ Chi cúu ndasí inī dē nacunī tucu dē nūū ndá nú. De nī ncucuécá ndasí inī dē, chi nī nīhīn ndá nú tūhun jā ní ncuhū dē.

²⁷ De jāndāā jā ní ncuhū dē, de ja ñatin cuū dē nícu. Sochi Yāā Dios nī ncundáhvī inī yā dē, de nsūú mátúhún dē-ni, chi saá-ni nduhū, tácuā mā cāā cā jā cucuécá inī ni jēhē dē nícu.

²⁸ Jā ñúcuán cúu jā ndíhvī cā inī ni jā tají nī dē cuēē dē nūū nū, tácuā ndusiī inī nū jā nacunī tucu nú nūū dē. De saá-ni nduhū mā cúcuécá ndasí cā inī ni.

²⁹ Túsaá de cusí inī ndá nú jā najinū dē nūū nū, chi cúu dē hermano ō jā cándíja maá Jētohō ō. De coo yíñúhún nú jín ndācá tēe jā cúu tá nūú cúu maá dē.

³⁰ Chi jā síquī tiñu Cristo cúu jā ja ñatin cuū dē nícu. Chi nī nchundeé inī dē jā cuū dē síquī jā chindeé dē nduhū jín tiñu jāá nduú ní íyo modo sáhá ndá máá nú.

3

Tūhun jā caca ndāā vāha ó

¹ De mitan, hermano, cusí inī ndá nú jín maá Jētohō ō. Nduhū chi nduú cuítá nī jā tēe tucu nī tūhun yáhá nūū nū, chi cuetíñú jā quendōo vāha cā ndá nú.

² Coto nú maá nú nūū ndá tēe jā sáhá tiñu néhén, jā cúu dē tá cúu tinā. Chi ndúcú ndá

dē stácuēhé dē ndóhó jā sáhá dē circuncidar, de nduú sáhá dē tiñu ndāā.

³ Sochi maá ó cúu nchivī jā ní ncuu circuncidar ndija, chi chíñúhún ó nūū Yāā Dios jondē jín inī jín ánō ō, de cusí inī ō jā yíhí ó ndahá Cristo Jesús. De nduú cándíja ó maá ó jā quendōo ndāā ō jín tiñu jā sáhá maá ó-ni.

⁴ Chi tú jā súcuán cúu de nduhū chi suni cuu cándíja nī tiñu jā sáhá maá nī nícu. Chi tú ní tēe jáni inī dē jā cuu cándíja dē maá dē, de nduhū chi víhí cā cuu cándíja nī maá nī.

⁵ Chi nī ncuu nī circuncidar nūū únā quívi jā ní ncacu nī. De tatā Israel cúu nī, de suni táhán tatā Benjamín, de iin hebreo sēhe hebreo cúu nī. De suni nī ncuu nī tēe grupo fariseo jā ní squíncuu nī ndācá ley táhán ñuū ni hebreo.

⁶ De nī nsáhá nāvāha nī nchivī cándíja, chi ndasí nī ndihvī inī ni jā má sama ji modo ley janahán. De ni iin nduú ní ncúu cāhán jāá nduú ní squíncuu nī ley ñúcuán, chi nī squíncuu vāha nī.

⁷ Sochi ndācá jā ní ncandíja nī ñúcuán, chi sáhá nī cuenta jāá nduú nā cuá níhīn tiñú cuitī, chi mitan de nī ncandíja nī Cristo.

⁸ De suni sáhá nī cuenta jā vāha cā ná nāā ndihi jā ní ncandíja nī ñúcuán, chi vāha ndasí cā cúu jā ní nguívi nī ndahá maá Jētohō ni Cristo Jesús. De jā síquī maá yā de nī nsiāā ni ndihi ñúcuán, de sáhá nī cuenta jā tá cúu yācá-ni cúu. Súcuán nī nsáhá nī tácuā quívi nī ndahá Cristo.

⁹ De mitan de inuú-ni cúu nī jín yā. De nduú cā ndúcú nī jā quendōo ndāā ni jín ley ñúcuán, chi sa Yāā Dios nī sndáhvā yā cuāchi nī síquī jā ní ncandíja nī Cristo. Chi súcuán squéndōo ndāā yā nchivī cándíja.

¹⁰ De mitan de cúnī ni jīcūhun vāha cā inī ni nāsa Yāā cúu yā. De cúnī ni jā poder jā ní natecū yā coo jín nī. De cúnī ni ndoho nī jín yā, de jondē ndoho ndihi nī tá cúu nūū ní ndoho maá yā jā ní jīhī yā.

¹¹ Chi ñúhún ndasí inī ni jā natecū ni tá cúu nūū ní natecū maá yā.

Jā ndúcú ndéé Pablo sínu dē carrera dē

¹² De ncháha ca nīhīn ni ndihi jā ní ncāhān ni ñúcuán, de ni ncháha ca cuja nī jín. De ndúcú ndéé nī síquī ndá ñúcuán, chi

ñúhún inī ni jā nīhīn ni, chi jā ñúcuán cúu jā xihna cā maá Cristo Jesús nī nīhīn nduhū.

¹³ Hermano, nduú cáhān ni jā ja nī nīhīn ni ndihi ñúcuán. De íyó iin jā sáhá nī, cúu jā squéndōo nī ndācá jā ní ncuu ichi chátā, de ndúcú ndéé nī jā nīhīn ni ndācá jā íyó ichi núu.

¹⁴ Chi cúu ñúcuán modo jā jínu nī iin carrera cuāhān ni jondē jīnū ni andivī, de nīhīn ni premio jā cuāha Yāa Dios. Chi nī ncana yā yóhó jā cōhōn nūu yā andivī sīquī jā yíhí ó ndahá Cristo Jesús.

¹⁵ De ndācá ó jā ja nī jija vāha ó jíin tūhun cándija ó, súcuán ná cáni inī ō. De tú ní iin nú síin jáni inī nū, de Yāa Dios suni stéhēn yā nūu nū jāá nsūú súcuán cúu.

¹⁶ De jíni ñúhún cani inī ō de caca ó modo jā quétáhān jíin jā ja nī nīhīn ō.

¹⁷ Hermano, ndacu ndá nú nduhū. De cūndéhé vāha nú nāsa jíca nchivī ndāā, chi jíca jí tá cúu nūu ní stéhēn ni nūu nū.

¹⁸ De ja nī ncuu quéhén vuelta jā ní ncāhān ni jíin nú, de jondē jácu nī cáhān tucu nī mitan, jā íyó cuāhā nchivī jā jíca jí iin modo jā stéhēn jā jíni ūhvī jí tūhun jā ní jihī Cristo yīcā cruz.

¹⁹ De iin quivī de tānū tāhvī nchivī ñúcuán. Chi maá-ni jā yājī vāha jí cúu jā chíñúhún jí. De sáhá téyí jí maá jí jíin tiñu néhén jā jéhe tūhun canoō. De maá-ni jā íyó inī ñayivī cúu jā ndíhvī inī jí.

²⁰ Sochi maá ó chi nchivī jā cundeē andivī cúu ó, de ndétu ó jā jondē ñúcuán ndiji Jētohō ō Jesucristo, Yāa jā scácu yóhó.

²¹ De maá yā nasāma yā yiqui cúñu ndāhvī ó, tácuā nduu ó tá cúu nūu cáá maá yā jā víi cúñáhnú yā. De súcuán sáhá yā jíin poder yā jā cúñáhnú yā sīquī ndihi-ni.

4

Níni ná cúsi inī ō jíin Jētohō ō

¹ Túsaá hermano, cuiñi nīhin ndá nú jíin maá Jētohō ō. Chi mānī ndasí nī jíin nú, de cúnī ni jā cunī tāhān ó, de cúsi inī ni jíin nú, de modo premio ni cúu ndá nú.

² De cáhān ndāhvī nī jíin ndóhó Evodia jíin Síntique jā inuú coo inī ndúu nū, chi cúu nú hermana jā cándija nú maá Jētohō ō.

³ De suni cáhān ndāhvī nī jíin ndóhó, tēe jā ní nchindeé tāhān vāha jíin nī, jā chindeé

nú ndúu hermana ñúcuán, chi nī nsatíñú nīhin ña jíin nī sīquī tūhun jā scácu yā yóhó. De suni súcuán nī nsáhá Clemente jíin sava cā nchivī jā ní nsatíñú jíin nī. De nī jēcōsō sívī jí nūu libro jā yósō sívī nchivī jā cutecū níí cáni.

⁴ De níni cusii inī ndá nú jíin maá Jētohō ō. De incā vuelta cáhān ni jā cusii inī nū.

⁵ Sáhá vāha nú jíin ndācá nchivī, tácuā cunī jí jā súcuán vāha inī nū. Chi maá Jētohō ō, ñatin-ni íyó yā jíin nú.

⁶ Mā nācāni ndasí inī nū sīquī ni iin. Chi sa cáhān nū jíin Yāa Dios sīquī ndācá jā nācāni inī nū. Chi cācān táhvī nū, de cáhān ndāhvī nú, de suni nacuetáhvī nú nūu yā.

⁷ Ñúcuán de sáhá Yāa Dios jā coo ndeé coo siī ndasí inī nū, de súcuán coo jíin nú jondē mā jícuñun cā inī nū nāsa cúu jā sáhá yā jíin nú. De coto vāha yā ánō nū jíin jāá ntúnī nū, jā coo cuāhā tūhun ndeé tūhun siī inī jíin nú sīquī jā yíhí nú ndahá Cristo Jesús.

Jā ná cáni inī ō sīquī ndācá jā vāha

⁸ De iin-ni cā tūhun íyó, hermano. Cani inī ndá nú sīquī ndācá jā íyó ndāā, jíin jā sáhá yíñúhún, jíin ndācá tiñu jā sáhá vāha, jíin tiñu íyó ndoo, jíin ndācá jā íyó mānī inī, jíin jā víi sáhá. De níni nūcūhun inī nū ndācá jā vāha jā sáhá jā nacuetáhvī nú nūu yā.

⁹ Ndācá jā ní stéhēn ni nūu nū, jā ní ncutūha ndá nú nūu ni, jā ní jíni nú nī ncāhān ni, jíin jā ní jíni nū nī nsáhá nī, ndācá ñúcuán suni sáhá ndá nú. Ñúcuán de maá Yāa jā jéhe tūhun ndeé tūhun siī inī, coo yā jíin nú.

Jā ní nsōcō nchivī Filipos nūu Pablo

¹⁰ De cúsi ndasí inī ni sáhá maá Jētohō ō, chi mitan de nī ndijéhé tucu ndá nú jā chindeé nú nduhū. De nsūú jā ní naā inī nū sáhá nú súcuán, chi sīquī jāá nduú ní íyo modo.

¹¹ De nsūú jā cáhān ni jā ndóho ndāhvī nī, chi ja nī ncutūha nī cúsi inī ni jíin jā névāha nī.

¹² Jíni ni cutecū ndāhvī nī, de jíni ni cutecū cuicá nī. Chi nī ncāan nī jíin ndācāni, á jā ndahā chíjin nī á jā cuū ni sōco, á jā cunevāha cuāhā ni á jā cumanī nūu ni.

¹³ Ndihi-ni cúu sáhá nī, chi maá Cristo jéhe yā fuerza inī ni.

¹⁴ De vísō sūcuán de vāha nī nsāhá ndá nú jā ní nchindeé nú nduhū jín tūndóhó jā ndóho nī.

¹⁵ De ndá ndóhó nchivī ñuū Filipos, ja jínī nū nāsa nī ncuu. Chi jondē quivī jā ní nquijéhé nī nācani nī tūhun jā scácu yā yóhó, tá nī nquee nī Macedonia vāji nī, de nī nsōcō ndá nú xūhún nūū ni sīquī jā ní nīhīn nū tūhun yā jā ní nacani nī. De ni iin grupo nchivī cándíja nduú ní nsāhá sūcuán, chi ndá máá nú-ni.

¹⁶ De tá nī íyo nī ñuū Tesalónica de nī ntají ndá nú jacū jā jínī ñúhún nī, nī nquenda iin ūū vuelta.

¹⁷ De nsūú jā ndúcú nī jā cuāha nú nūū ni, chi sa cúnī ni jā ná cáyā cā tiñu váha ndá nú, tácuca cāyā tāhvī nū nūū Yāā Dios.

¹⁸ Chi ja nī nīhīn ni ndihi jā jínī ñúhún nī, de ndóo cā. De íyó cuāhā nūū ni, chi nī nīhīn ni jā ní ntají ndá nú vāji jín Epafródito. De jā ní ntají ndá nú cúu tá cúu iin ofrenda jā āsīn jéhēn jā ní nsōcō nū nūū Yāā Dios, de cúsiī inī yā jín.

¹⁹ De Yāā Dios chi cuāha yā ndācá jā cúmanī nūū nū, chi cuícá ndasí yā jín ndācá jā váha jā viī íyó nūū Cristo Jesús.

²⁰ De ná cáhān ō jā viī ndasí cúñáhnú Tatá ó Yāā Dios níí cání. Amén.

Saludo jā sándīhí

²¹ Cachī ndá nú nūū ndācá nchivī maá yā jā sāhá ndeé inī ji, cáchī ni, chi cándíja ji Jesucristo. De ndá hermano ō jā ndéē jín nī yáhá, cáhān dē jā sāhá ndeé inī ndá nú.

²² De ndācá nchivī maá yā jā íyó yáhá, suni cáhān ji jā sāhá ndeé inī ndá nú. De nchivī jā ndéē vehe rey jā cúñáhnú Roma yáhá, ndá máá ji cúu jā cáhān cā sūcuán.

²³ De ñúhún inī ni jā maá Jētohō ō Jesucristo, ná sáhá cā yā jā váha ndá nú. Sūcuán ná cóo. Amén.

CARTA JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NCHIVI ÑUU COLOSAS

¹ Maá nī cúu Pablo, apóstol Jesucristo, chi súcuán nī jétahān inī Yāa Dios nī ntají yā nduhū. De ndúū ni jín hermano ō Timoteo

² té nī carta yáhá cuē nū ndá ndóhó nchivī ñuū Colosas, jā cúu nú nchivī maá yā jā cándíja vāha nūū Cristo. De ñúhún inī ndúū ni jā Tatá ó Yāa Dios ná sáhá cā yā jā váha ndá nú, de sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī nū.

Jā jícān táhvī Pablo jēhē nchivī cándíja

³ De tá jícān táhvī ndúū ni nūū Yāa Dios, Yāa cúu Tatá maá Jētohō ō Jesucristo, de níní nácuétáhvī nī nūū yā jā síquī ndá ndóhó.

⁴ Chi nī jini nī tūhun nāsa vāha cándíja nú Cristo Jesús, jín nāsa cúndáhvī inī nū ndācā nchivī maá yā.

⁵ Chi ñúhún inī ndá nú jā nīhīn nū jā ñúhún vāha jondē andiví cuu nú. Chi tá nī jini nú tūhun ndāā jā scācu yā ndóhó, de nī nquijéhé ndá nú ñúhún inī nū.

⁶ De tūhun ñúcuán jā ní nacani ndá nūū nū, chi ndúcuahā cuāhān de nīhīn tiñú ní cáhnú ñayiví. De suni súcuán nī nsāhá jín ndá nú jondē quiví jā ní jini nú de nī jícūhun inī nū jā ndāā cúu jā vāha ndasí inī Yāa Dios jín nú.

⁷ Chi tūhun ñúcuán cúu jā ní stéhēn Epafra nūū ndá nú, tée jā sátíñú jín nī jā mānī ni jín. De cúu dē tée sátíñú jā squíncuu vāha nūū Cristo jā jító dē ndá nú.

⁸ De maá dē nī ncachī tūhun nūū ni sīquī ndá nú, nāsa cúndáhvī inī nū táhān nú sáhá maá yā.

⁹ Jā ñúcuán cúu jā suni nduú jéncuñī ndá nī jā jícān táhvī ni jēhē nū, jondē quiví jā ní nīhīn ni tūhun ñúcuán de jondē mitan. De jícān ndá nī nūū yā jā ná jícūhun vāha inī nū de coo ndíchí nú jín tūhun yā, sáhá maá Espíritu, tácu cunī nū ndihi nāsa jétahān inī maá yā.

¹⁰ De jícān táhvī ni jā caca ndāā nū tá cúu nūū cánuú jā caca nú jā cúu nú nchivī maá Jētohō ō. De súcuán de sáhá nú ndihi jā

jétahān inī yā, de nīhīn tiñú nú jín ndācā tiñú váha, de jícūhun cā inī nū nāsa Yāa cúu Yāa Dios.

¹¹ De jícān ndá nī jā cuāha yā fuerza inī nū, tá cúu nūū íyó fuerza maá yā jā viī cúñáhnú yā. De súcuán de cuu cuandéé inī nū jín ndācā-ni tūndóhó, de cusii ndasí inī nū.

¹² De cuu nacuetáhvī nú nūū Tatá ó, chi maá yā nī nchihī fuerza yóhó jā iin cáhnú-ni jín ndá nchivī maá yā nīhīn ō táhvī ō. Chi jica ó jín luz yā jā yíhí ó ndahá yā.

¹³ Chi nī scācu yā yóhó jā ní nchihī ó ndahá maá jā tīn poder nūū neē, de nī squiví yā yóhó ndahá Sēhe yā jā mānī yā jín, jā tatúnī yā nūū ō.

¹⁴ Chi maá Sēhe yā nī scācu yóhó jā ní jīhī yā jēhē ō, de nī nee cáhnú inī yā nūū cuáchi ó.

Jā ní nsāhá Cristo jā ní ndivi ó nūū tūhun jā mānī Yāa Dios jín ó

¹⁵ Yāa Dios jāá nduú cúu cunī ō nūū, nī nsāhá yā jā ní nquiji Sēhe yā, de súcuán nī jini ō maá yā. De Sēhe yā chi ja íyó yā jondē ncháha ca jécōo ndācā jā íyó.

¹⁶ Chi jín Sēhe yā nī nsāhá Yāa Dios ndihi jā ní jécōo, ndihi jā íyó andiví jín jā íyó ñayiví, jā jini ō nūū jín jāá nduú jini ō nūū. De suni nī nsāhá yā ndācā ángel jā ndācu tiñú, jín jā ndíso tiñú, jín jā cúñáhnú, jín jā tīn poder. Jín Cristo nī nsāhá Yāa Dios jā ní jécōo ndihi, de jā cuu Cristo cúu.

¹⁷ De ja íyó Cristo jondē ncháha coo ndihi jā íyó. De ndahá maá yā yíhí vāha ndihi-ni.

¹⁸ De maá yā cúñáhnú nūū nchivī cándíja, tá cúu nūū cúñáhnú xīnī nūū yiqui cúñu, chí modo yiqui cúñu yā cúu ji jā iin-ni cā cúu ji jín yā. De maá yā sáhá jā cutecū ji ní cání, de xihna cā maá yā nī natecū māñú ndīyi, tácu cuñáhnú yā nūū ndācā-ni.

¹⁹ Chi nī ncusiī inī Yāa Dios jā ndihi-ni nāsa cúu yā jā cúu yā Yāa Dios, suni súcuán cúu Cristo.

²⁰ De sīquī jā ní jīhī Cristo, de nī ncusiī inī Yāa Dios sáhá yā jā ndivi ndācā-ni nūū tūhun jā mānī yā jín, ndācā jā íyó ñayiví jín jā íyó andiví. Chi jín jā ní jīhī Cristo yīcā cruz, de nī nsāhá Yāa Dios jā ndivi ndācā-ni nūū tūhun jā mānī yā jín.

21 De ndá máá nú, chi síin sīquī nī īñi nú jondē saá, de nī jinī ūhvī nū yā inī ánō nū, chi maá-ni tiñu néhén nī nsáhá ndá nú. De mitan chi ja nī nsáhá Yāa Dios jā ní ndivi nú nūū tūhun jā mānī yā jíin nú.

22 Súcuán nī nsáhá yā sīquī jā ní nsōcō Cristo maá yā nī jīhī yā, tácuá coo ndoo coo īi nū jā cuiñi nú nūū yā, de mā cōó téhén nú, de nduú nā cuāchi coo sīquī nū.

23 De súcuán sáhá yā tú cuiñi nīhin nú jā candíja vāha nú, de tú quendōo nīhin nú jíin tūhun vāha jā ñúhún inī ndá nú jā scácu yā ndóhó, de mā siáa cuiti nū. Chi tūhun ñúcuán nī jini ndá nú, de nī jītē nuu ní cáhnú ñayívi. De suni jétíñú yā nduhū Pablo jā nácani nī tūhun ñúcuán.

Jā jétíñú yā Pablo jēhē nchivī cándíja

24 De mitan de cúsiī inī ni jā ndóho nī jēhē ndá nú. Chi jíin yiqui cúñu nī ndóho nī jā cúmanī cā ndoho nī jíin Cristo jēhē nchivī cándíja, suu nchivī jā cúu tá cúu yiqui cúñu yā.

25 De cúu nī tēe jā jétíñú Yāa Dios jēhē nchivī cándíja, chi súcuán nī ntetíñú yā nduhū, tácuá nacani ndihi nī tūhun yā nūū ndá nú de quendōo vāha nú.

26 De nácani nī tūhun yā jā ní nchiyuhū, jāá nduú ní jíin nchivī jondē janahán ndasí de jondē níí cání vāji. De mitan de ja nī stéhén cājí yā tūhun ñúcuán nūū nchivī maá yā.

27 Chi nī ncusiī inī yā jā stéhén yā nūū ji nāsa cúcuíca ndasí ji jíin ndihi jā ndíso tūhun yáhá jā ní nchiyuhū jā vii cúñáhnú, de cūte nuu quihīn nūū ndācá nación jāá nduú jíin. De tūhun jā ní nchiyuhū yáhá cúu jā ndéē Cristo inī ánō nū, de sáhá yā jā ñúhún inī ndá nú ndācá jā vii ñáhnú jā coo.

28 De suu tūhun Cristo cúu jā nácani ndá nī, de sndíhvī inī ni ndācá nchivī, de stéhén nī tūhun yā tácuá jīcūhun vāha inī ji. De súcuán de cuja vāha inī ndiviī ji jā yíhí ji ndahá Cristo Jesús.

29 De sīquī ñúcuán cúu jā sátíñú nī, chi ndíhvī inī ni nácani nī tūhun jíin ndācá fuerza Cristo jā chíndeé chítuu yā nduhū.

2

1 Chi cúnī ni jā ná jícūhun inī ndá nú nāsa ndúcú ndéē ndasí nī jēhē nū, jíin

jēhē nchivī ñuū Laodicea, jíin jondē ndācá nchivī jāá nduú ní jíin cuiti nūū ni.

2 Chi cúnī ni jā coo ndéē inī ánō ji, de inuú-ni cundeē mānī ji, de jícūhun ndihi inī ji nāsa cúcuíca ndasí ji jíin tūhun jā cándíja nīhin ji. Chi cunī ji nāsa Yāa cúu Cristo, chi maá yā cúu tūhun Yāa Dios jā ní nchiyuhū.

3 De inī Cristo yíyuhū ndācá tūhun jā cúcuíca nú jíin, suu tūhun ndíchí jíin tūhun jícūhun inī.

4 De súcuán cáhān ni jíin ndá nú, tácuá mā stáhvī ni iin ji ndóhó jíin ndācá tūhun stáhvī jā vii cáhān.

5 Chi visō íyó jíca nī jíin nú, de ñúhún inī ni ndá nú, de cúsiī inī ni jíin ni nāsa jíca ndācá ndá nú de cándíja nīhin nú Cristo.

6 Túsaá de tá cúu nūū ní jetáhvī ndá nú jā Jētohō nū cúu Jesucristo, suni súcuán caca ndācá nū jíin yā.

7 De ná tíin vāha tūhun yā inī nū, de ná cúja vāha nú jíin tūhun jā cándíja nú yā, tá cúu nūū ja nī jinī ndá nú. De níinī nacuetáhvī nú nūū Yāa Dios.

Jā ndújeé ó sáhá Cristo

8 Coto má cuahá ndá nú tūhun jā stáhvī ni iin nchivī ndóhó jíin tūhun ndíchí jāá nduú jétíñú, jíin tūhun nduxí stáhvī. Chi nduú cándíja ndá ji tūhun Cristo, chi sa cándíja ji ndācá costumbre jíin ndācá modo jā stéhén nchivī inī ñayívi yáhá.

9 Chi ndihi-ni nāsa cúu maá Yāa Dios, suni súcuán cúu Cristo.

10 De ndihi-ni nāsa cúu Cristo, suni súcuán cúu ndá máá nú, chi yíhí nú ndahá yā. De maá yā cúñáhnú nūū ndācá jā cúñáhnú jíin jā ndíso tíñú andiví.

11 De sīquī jā yíhí nú ndahá yā, suu cúu modo jā ní ncuu nú circuncidar. De jā súcuán nī nsáhá yā circuncidar ndá nú, chi nsūú iin tunī jā ndéē yiqui cúñu nú cúu, chi sa jā ní nsáhá ndoo yā ndācá cuāchi jā ní nsáhá nú jíin modo néhén maá nú. Chi súcuán cúu jā sáhá Cristo circuncidar yóhó.

12 De jā ní jenduté ndá nú cúu modo jā ní nchiyuhū nū jíin Cristo, de suni modo jā ní natecū nū jíin yā. Chi nī ncandíja ndá nú jā jíin poder Yāa Dios nī nastécū yā Cristo māhñú ndīyi.

13 Chi nī ncuu ndá nú modo ndīyi nūū yā sīquī cuāchi nú, chi ncháha ca sáhá yā

circuncidar ánō nū jondē saá. Sochi mitan de nī nsáhá Yāa Dios jā cutecū nū ní cání jíin Cristo, chi nī nee cáhnú inī yā nū ndācá cuāchi nū.

¹⁴ De modo jā íyó iin acta jā cáhān cuāchi sīquī ō jā ní stíví ó ley yā. De nī sndáhvā yā acta ñúcuán, chi nī nchunáa Cristo cuāchi ō jā ní jíhī yā yīcā cruz.

¹⁵ Chi tá nī jíhī yā yīcā cruz, de nī ncandee yā ndihi poder ndācá jānehén jā cúñáhnú jíin jā tīn poder. De nī ncandee yā jāá nduú cā cúñáhnú, chi nī nsáhá yā jā cuáhān ndá nū quindasī, de súcuán nī stéhēn yā poder yā.

Ná cúndihvī inī ō jā quendōo vāha ó jondē andiví

¹⁶ Túsaá de mā cuétáhvī ndá nū de tú cáhān nchivī cuāchi sīquī nū, sīquī iin jā yáji nū á jā jíhī nū, á jāá nduú née iī nū quivī vico jíin quivī núcōsō yōō jíin quivī nátátú.

¹⁷ Chi ndācá ley sīquī ñúcuán nī jetíñú maá-ni jondē ncháha ca quiji Cristo. De mitan de ja nī nquiji yā de nduú cā jíni ñúhún.

¹⁸ Mā cuáha ndá nū tūhun jā casī ni iin nchivī jā nīhīn nū táhvī nū. Chi chíñúhún jí ndá ángel yā, de cáhān jí jā súcuán sáhá suchí jí maá jí. De cáhān jí jā jíni ndija jí jā íyó ndāa tūhun nácani jí, de nduú. De súcuán sáhá téyíí cáhá jí maá jí, chi jáni nehén inī jí.

¹⁹ De nduú íñí jí jíin Cristo, Yāa jā cúñáhnú nū nchivī jā cúu tá cúu yiqui cúñu yā, chi iin-ni cā cúu jí jíin yā. Chi maá yā scuáhnu yā jí jíin tūhun yā, de ndúu inuú inī ndācá jí jā jíja jí cuáhān jí, tá cúu nū ní jani inī Yāa Dios.

²⁰ De modo jā ní jíhī ndá nū jíin Cristo, cúu jā ní nsiáa nū ndācá costumbre jā stéhēn inī ñayiví. ¿Túsaá de nūcu sáhá cā ndá nū tá cúu nū sáhá nchivī ñayiví jā cándíja nū ndācá jā ndácu jí?

²¹ Chi cáhān ndá jí: Mā quēhé nū yáhá, mā cājí nū ñúcuán, ni mā tīn nū, cáchí jí.

²² De maá-ni jā ndácu nchivī jíin costumbre maá jí cúu, sochi nduú níhīn tíñú jā quendōo ndāa nchivī.

²³ De ndāa chi jáni inī jí jā tūhun ndíchí cúu ndá ñúcuán, chi sáhá jíin jí jā chíñúhún níhīn jí, jíin jā sáhá suchí jí maá jí, jíin jā sndóho jí yiqui cúñu jí. Sochi nduú níhīn

tíñú cuitī jā casī ndācá jā nehén jā cúnī jí sáhá jí.

3

¹ Túsaá de tá cúu nū ní natecū Cristo, suni súcuán nī natecū ndá nū, jā ní ncuu nū modo ndiyi nī nsáhá cuāchi nū. De cundihvī inī ndá nū sīquī ndācá jā íyó andiví nū ndée Cristo lado cuáhá Yāa Dios nū cúñáhnú yā.

² De cani inī nū sīquī ndācá jā íyó andiví, nsúu sīquī jā íyó inī ñayiví.

³ Chi modo ja nī jíhī ndá nū jíin Cristo, de mitan chi modo jā técū nū jíin yā andiví, chi yíhí nū ndahá Yāa Dios.

⁴ De quivī jā nenda Cristo, Yāa jā sáhá jā cutecū ō ní cání, ñúcuán de suni quenda níjīn ndá nū jíin yā, de víi cúñáhnú nū jíin yā.

Nchivī jā jíca jíin modo jā cúnī maá, jíin nchivī jā ní ndujeé

⁵ Túsaá de casī ndá nū ndācá modo jā cúnī maá nū jā íyó nū inī ñayiví yáhá: Mā cācá ndii nū, mā sáhá nū tíñu téhén, mā ndiyo inī nū sáhá nū ndācá tíñu nehén, mā cútóo nū, mā ndiyo inī nū ndatíñú. Chi ndācá ndatíñú jā ndiyo inī ō cúu tá cúu ídolo jā chíñúhún ó.

⁶ Chi sīquī ndācá tíñu yáhá cúu jā cuāha Yāa Dios castigo xēen nū nchivī jā níhīn inī nū yā.

⁷ De suni jíin tíñu yáhá nī jica ndá nū jondē saá, tá nī nsáhá nū súcuán.

⁸ Sochi mitan de sndóo nū ndācá yáhá: Jā quitī inī, jā xēen inī, jā sáhá tíñu nehén, jā cáhān nāvāha nū táhán, jíin jā cáhān ndācá tūhun jāá nduú vāha.

⁹ Mā stáhvī ndá nū táhán nū, chi ñúcuán nī ncuu modo maá nū jā ní jica nū jíin jondē saá, de ja nī sndóo nū.

¹⁰ De nī nduu ndá nū nchivī jeé, cuāndacu nū maá Yāa jā ní nsáhá ndóhó, de cuājīcūhun vāha inī nū nāsa Yāa cúu yā.

¹¹ De nchivī jā ní ndujeé nduú cā cúu jí nchivī griego, ni nchivī hebreo, ni nchivī jā ní ncuu circuncidar, ni nchivī jāá nduú ní ncuu circuncidar, ni nchivī ñuū jíca, ni nchivī yucú jā íyó naā, ni mozo jā ní jeen nchivī, ni nchivī sátíñú cuenta maá, chi inuú-ni cúu ndihi jí nū yā. Chi Cristo cúu Jētohō ndihi jí, de ndée yā inī ánō ndihi jí.

12 Chi nī nacāji Yāa Dios ndá ndóhó jā cuu nú nchivī maá yā jā mānī yā jíin. Túsaá de níní cundáhvī inī nū táhán nú, de coo vāha inī nū jíin táhán nú. De sáhá suchí nú maá nú, de coo vitá inī nū, de coo paciencia inī nū.

13 Cuandeé inī ndá nú jíin táhán nú, de cune cáhnú inī nū nūū ji de tú nā cuá nī nsáhá ji nūū nū. Chi tá cúu nūū ní nee cáhnú inī Cristo nūū nū, suni súcuán sáhá ndá máá nú.

14 De jā cánuú cā cúu jā cundáhvī ndasí inī nū táhán nú. Chi ñúcuán sáhá jā ndúu inuú inī nū de jíja vāha inī nū jíin tiñu vāha.

15 De tūhun jā cundeé mānī ná cúnuú inī ánō nū sáhá Yāa Dios. Chi nī ncana yā ndá nú jā nduu nú iin-ni cā nchivī jā cundeé mānī nū. De níní nacuetáhvī nú nūū yā.

16 De scuáha vāha ndá nú tūhun Cristo tácuá cunuú tūhun yā inī ánō nū. De stéhēn nū nūū táhán nú, de sndíhvī inī nū ji jíin ndācá tūhun ndíhí yā. De jíin salmo jíin himno, yaā īi jā cáhān tūhun yā, cata vii nū jā nacuetáhvī nú inī ánō nū nūū Yāa Dios.

17 De ndācá tiñu jā sáhá nú, tú jā cáhān nū á jā sáhá nú cúu, ndihí sáhá nú tácuá nduñáhnú síví maá Jētohō ō Jesús, de nacuetáhvī nú nūū Tatá ó Yāa Dios sáhá yā.

Nāsa cánuú squíncuu nchivī cándija nūū táhán ji

18 Ndá ndóhó ñahan jā cúu ñasíhí, cuetáhvī nú nūū yíi nú, chi súcuán cánuú sáhá nú sīquī jā cándija nú Jētohō ō.

19 De ndá ndóhó tēe cúu yíi, cundáhvī inī nū ñasíhí nú, de mā cútucu inī nū jíin ña.

20 Ndá ndóhó sēhe, ndācá-ni tiñu candija nú nūū tatá nú nūū naná nú, chi súcuán cúsiī inī maá Jētohō ō.

21 De ndá ndóhó tatá, mā squítī inī nū sēhe nú, tácuá mā cúcuécá inī ji.

22 Ndá ndóhó mozo, ndācá-ni tiñu candija nú nūū patrón nū ñayiví yáhá. Mā sátíñú vīxī nū maá hora jā jíin dē tácuá cuetúhún dē ndóhó. Chi ndāa de vāha satíñú nú, de cundihvī inī nū jā má stíví nú nūū Yāa Dios.

23 De ndācá tiñu jā sáhá nú, de cusíi inī nū sáhá nú, de caní inī nū jā nūū maá Jētohō ō sátíñú nú, nsūū nūū nchivī.

24 Chi ja jíin ndá nú jā maá Jētohō ō cuāha yā cuāhā táhvī cuu nú ní cání. Chi nūū maá

Cristo sátíñú ndá nú, chi maá yā cúu Jētohō nū.

25 Sochi nchivī jā sáhá tiñu néhén, chi sa ndutahvī ji sīquī jā ní nsáhá ji. Chi nduú sáhá Yāa Dios cuenta nāsa cúu iin iin nchivī, chi inuú sáhá ndāa yā sīquī ji.

4

1 Ndá ndóhó patrón, vāha ndāa sáhá nú jíin mozo nū. De nūcūhun inī nū jā suni íyó Jētohō maá nú, Yāa ndéē andiví.

2 De ndivīi nū mā jéncuīñi nū jā jíicān táhvī nū, chi ndito coo inī nū jíin, de nacuetáhvī nú nūū Yāa Dios.

3 De suni cācān táhvī nū jēhē ndá nī, jā ná sáhá Yāa Dios jā coo cā modo jā nacani nī tūhun, tácuá cuu cāhān nī tūhun Cristo jā ní nchiyuhū, jāá nduú ní jíin nchivī janahán. De sīquī tūhun ñúcuán cúu jā yíhí nī vecāa.

4 De cācān táhvī nū jā cuu cāhān cājí nī nāsa cánuú cāhān nī.

5 Sáhá ñuncúún vāha ndá nú jíin nchivī jāá nduú cándija. Mā cúhuun inī nū sīquī ji, chi cundihvī inī nū scándija nú ji.

6 De níní cāhān vāha nú jíin nchivī, de cāhān nū tūhun jā cuetíñú jā quendōo vāha ji sáhá. De caní inī nū nāsa vāha nascócóo nú tūhun nūū iin iin ji.

Saludo jā sándihí

7 Tíquico cúu iin hermano jā mānī ō jíin, de tēe squíncuu vāha jā chíndeé táhán jíin nī cúu dē, de sátíñú dē jíin nī nūū maá Jētohō ō. De maá dē cachī tūhun ndihí nūū nū nāsa cuāhān tiñu nī.

8 Jā ñúcuán nī ntají nī dē cuēē dē nūū ndá nú, tácuá cunī nū nāsa íyó ndá nī jíin tiñu, de coo ndeé inī nū sáhá dē.

9 De suni cuēē Onésimo jíin dē, tēe cúu táhán ndá máá nú. De cúu dē hermano jā squíncuu vāha jā mānī ō jíin. De ndúū dē cachī tūhun nūū nū nāsa cuāhān ndācá tiñu ichi cháhá.

10 Sáhá ndeé inī ndá nú, cáhí Aristarco, tēe yíhí jíin nī vecāa. De suni súcuán cáhān Marcos, ñanī primo Bernabé. De ja nī ndacu nī tiñu nūū ndá nú sīquī Marcos, de tá cuēndehé dē ndá nú de sáhá vāha nú jíin dē.

11 De suni súcuán cáhān Jesús, tēe jā suni nání Justo, jā sáhá ndeé inī ndá nú. De ndá máá dē-ni cúu tēe hebreo jā cándija jā chíndeé táhán nācani tūhun jíin nī sīquī nāsa

tátúnī Yāā Dios. De íyó ndeé ndasí inī ni sáhá ndá dē.

¹² Sáhá ndeé inī ndá nú, cáchī Epafra, tēe jā cúu táhán ndá nú, de mozo Cristo cúu dē. De níní jícān táhvī ndasí dē jēhē ndá nú, jā ná cuiñi nīhin nú, de cuja vāha inī nū jā squíncuu vāha nú ndihi tiñu jā cúnī Yāā Dios.

¹³ Chi cáhān ndāā ni jā ndíhvī ndasí inī dē jēhē ndá nú, jín jēhē nchivī ñuū Laodicea jín Hierápolis.

¹⁴ Lucas, tēe cúu médico jā mānī ō jín, suni cáhān dē jā sáhá ndeé inī nū, de suni sūcuán cáhān Demas.

¹⁵ Cachī ndá nú nūū ndá hermano ñuū Laodicea jā sáhá ndeé inī ji, cáchī ni. De suni sūcuán cáhān nū jín Ninfas, jín ndācá nchivī cándíja jā ndútútú vehe ña.

¹⁶ De tá nī jīnu nī ncahvi ndá nú carta yáhá, de suni tetíñú nú cahvi nchivī cándíja ñuū Laodicea. De suni cahvi ndá máá nú carta jā cuáhān nūū nchivī Laodicea jā ndiji nūū nū.

¹⁷ De cachī nū nūū Arquipo jā nducú ndeé dē squíncuu dē tiñu jā ní ntee Jētohō ō sīquī dē, cáchī ni.

¹⁸ Nduhū Pablo, yáhá-ni cúu jā tée nī jín ndahá maá nī, jā sáhá ndeé inī ndá nú. De nūcūhun inī ndá nú nduhū jā yíhí nī vecāa. De ñúhún inī ni jā ná sáhá cā Yāā Dios jā vāha ndá ndóhó. Sūcuán ná cóo. Amén.

CARTA XIHNA ÑUHUN JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NCHIVI ÑUU TESALONICA

¹ Ndá nduhū cúu Pablo jíin Silvano jíin Timoteo, de téé nī carta yáhá cuēē nūū ndá ndóhó nchivī cándíja ñuū Tesalónica, já yíhí nú ndahá Tatá ó Yāā Dios jíin Jētohō ō Jesucristo. De ñúhún inī ndá nī já Tatá ó Yāā Dios jíin Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cā yā já váha ndá nú, de sáhá yā já coo ndeé coo siī inī nū.

Nchivī Tesalónica cúu ji iin ejemplo vāha

² Níní nácuétáhví ndá nī nūū Yāā Dios já síquī ndá ndóhó, de nduú náā inī ni já cācān táhví ni jēhē nū tá jícān táhví ni.

³ De níní nácuenehen nī ndá nú nūū Tatá ó Yāā Dios, nāsa vāha sáhá nú ndācá tiñu chi cándíja ndá nú, jíin nāsa vāha sátiñú nú nūū yā chi mānī nū jíin yā, jíin nāsa jéndeé inī ndá nú chi ñúhún inī nū já coo já váha sáhá Jētohō ō Jesucristo.

⁴ Chi mānī Yāā Dios jíin ndá nú hermano, de jíin ndá nī já ní nacāji yā ndá nú.

⁵ Chi tá nī nacani ndá nī tūhun nūū nū já scácu yā ndá nú, de nsūú já ní ncāhān ni sūcuán-ni, chi nī nacani nī jíin poder Espíritu Santo, de nī ncucáhnú vāha inī ni já tūhun ndāā cúu. De jíin ndá nú nāsa nī nsāhá vāha ndá nī tá nī iyo nī jíin nú, chi nī nducú nī já quendōo vāha nú.

⁶ De ndá ndóhó chi nī ndacu nú ndá nduhū, de suni nī ndacu nú maá Jētohō ō. Chi nī jetáhví ndá nú tūhun yā, de nī ncusiī inī nū nī nsāhá Espíritu Santo, vísō nī jíin ndá nú cuāhā tūndóhó síquī tūhun yā.

⁷ De sūcuán cúu ndá nú iin ejemplo nūū ndihī nchivī cándíja já íyó región Macedonia jíin Acaya jíinā.

⁸ Chi já síquī ndá nú cúu já ní jītē nuu tūhun Jētohō ō, de nsūú maá-ni Macedonia jíin Acaya, chi suni ní cáhnú-ni nī jītē nuu tūhun nāsa cándíja ndá nú Yāā Dios. De já ñúcuán nduú cā jíin ñúhún já nacani maá nī tūhun nūū ji.

⁹ Chi sa ndá máá ji nacani nāsa nī jetáhví vāha ndá nú nduhū tá nī jēē ndá nī nūū nū,

jíin nāsa nī sndóo nú ídolo de nī nguīvi nú ndahá Yāā Dios, Yāā ndāā Yāā técu, tácu sátiñú nú nūū yā.

¹⁰ De nacani ndá ji já ndétu ndá nú já ichi andiví nenda Sēhe yā Jesús já ní nastécū yā. De maá Jesús scácu yā yóhó nūū castigo xēēn já quiji.

2

Tiñu já ní nsāhá Pablo ñuū Tesalónica

¹ Chi jíin ndá nú hermano, jáā nduú ní jēē cāhá ndá nī nūū nū.

² De jíin nūū já ní sndóho ndá ji ndá nduhū, de nī ncāhān nāvāha ji nūū ni inī ñuū Filipos. De vísō sūcuán sochi maá Yāā Dios nī nchindeé yā ndá nduhū, nī nsāhá yā já ní iyo ndeé inī ni, de nī jēē ni ñuū nū nī nacani nī tūhun já scácu yā ndá nú. Sūcuán nī nsāhá ndá nī vísō xēēn nī iyo tūndóhó.

³ De tūhun já ní nacani ndá nī, nsūú tūhun já ní stíví nī cúu, ni nsūú já níhīn ni síquī nū, ni nsūú já ní stáhví nī ndá ndóhó.

⁴ Chi maá Yāā Dios nī jito túnī yā ndá nduhū, de nī ntee yā tiñu nduhū já nacani nī tūhun já scácu yā ndóhó. De já ñúcuán cúu já cāhān ndá nī. De nduú cāhān ni tūhun já jétahān inī nchivī, chi sa já jétahān inī Yāā Dios, chi maá yā jito túnī ánō ni.

⁵ De jíin ndá nú jáā nduú ní ndúcú nī cuetúhún nī ndá ndóhó iin modo stáhví, de ni nduú ní ncāhān ni já cúsiī inī ni jíin nú tácu nīhīn ni xūhún nūū nū. De jíin Yāā Dios já sūcuán cúu.

⁶ De ni nduú ní ndúcú nī já cuetúhún ndá nú nduhū, ni já cuetúhún incā nchivī nduhū, vísō sūcuán cánuú nícu, chi apóstol Cristo cúu ndá nī.

⁷ Chi sa nī ncāhān vitá nī jíin ndá nú, tá cúu nūū sáhá ñahan ndéca ñiquín já ñuncún jito ña sēhe ña.

⁸ De síquī já ní ncundáhví ndasí inī ndá nī ndá ndóhó, já ñúcuán nī ndihví inī ni nacani nī tūhun vāha Yāā Dios nūū nū. De nsūú maá-ni ñúcuán, chi suni jondē vida ni cuāha nī já síquī ndá nú nícu, chi mānī ndasí nī jíin nú.

⁹ De nāhān ndá nú hermano, jáā nduú ni iin nú ní stāhān ndá nī já cācān ni nūū nū tá nī nacani nī tūhun vāha Yāā Dios nūū nū. Chi nī nducú ndeé nī nī nsátiñú ndasí nī

sīquī jā cutecū ni. De nduú ñuú nī nsatíñú ndá nī.

¹⁰ Ndá máá nú jínī nū, de suni Yāa Dios jínī yā nāsa ndāa ndoo nī jica ndá nī nūū ndá ndóhó nchivī cándija. De ni iin nduú cúu cāhān cuāchi sīquī ni.

¹¹ De suni jínī ndá nú nāsa nī sndíhvī inī ndá nī tá iin iin nú, de nī ncāhān ni tūhun ndeé inī jínī nú, tá cúu nūū sáhá iin tatá jínī sēhe dē.

¹² De nī ncāhān nīhin nī jínī ndá nú jā caca ndāa nū nūū Yāa Dios tá cúu nūū cánuú caca nú. Chi nī ncana yā ndá nú jā quíhīn nū nūū tátúnī yā, nūū vīi cuñáhnú nú jínī yā.

¹³ De jā ñúcuán cúu jā nínī nácuetáhvī nī nūū Yāa Dios, chi nī jetáhvī ndá nú tūhun yā jā ní nacani ndá nī. Chi nī jínī ndá nú jāá nsūū tūhun iin tēe cúu, chi tūhun Yāa Dios cúu. De maá jāndāa jā tūhun ñúcuán sátíñú inī ánō ndá ndóhó nchivī cándija jondē ndacu nú yā.

¹⁴ Hermano, nchivī ñuū nū nī jínī xēen ji ndá nú, de súcuán nī ndoho nú tá cúu nūū ní ndoho nchivī cándija jā íyó región Judea jā yíhī ndahá Yāa Dios jínī Cristo Jesús. Chi tá cúu nūū ní ndoho ji nī nsáhá táhán ji nchivī hebreo, suni súcuán nī ndoho ndá nú.

¹⁵ Chi suu nchivī hebreo cúu jā ní jahni dē maá Jētohō ō Jesús, tá cúu nūū ní jahni dē ndācá tēe nación dē jā ní nacani tūhun yā jondē janahán. De suni jondē ndá nduhū nī scúnu dē. De sáhá ndá dē tiñu jāá nduú jétahān inī Yāa Dios, de cúu dē contra sīquī ndá nchivī.

¹⁶ Chi ndúcú dē casī dē jā má nacani nī tūhun nūū nchivī ndācá nación jāá nduú jínī, tácuā mā cácu ji. De súcuán sáhá dē jā nducuahā cā cuāchi sīquī dē. De mitan de ñamā quiiji quīvī jā cuāha Yāa Dios castigo xēen nūū dē.

Jā cúnī Pablo quīndēhé tucu dē nchivī Tesalónica

¹⁷ Hermano, nī ncujiyo ndá nī iin núnúu-ni nūū ndá nú. De vísō nduú jínī ō nūū táhán ó, de nínī ñúhún inī ndá nī ndá nú. De ndasí nī ncuu inī ni jā nacunī tucu nī nūū ndá nú.

¹⁸ De jā ñúcuán nī jani inī ndá nī jā cuēe ni nūū nū nícu. De nduhū Pablo, quéhén

vuelta nī nducú nī modo jā cuēe ni, sochi Satanás nī jasī ichi ndá nī.

¹⁹ Chi nduú cā nā incā ñúhún inī ndá nī, de nduú cā nā incā cúsiī inī ni, chi suu ndá máá nú. De jā sīquī ndá máá nú cúu jā nīhīn ni premio ni de cusīī ndasí inī ni tá cuiñi ó nūū maá Jētohō ō Jesucristo quīvī jā nenda yā.

²⁰ Suu jā sīquī ndá ndóhó cúu jā cúsiī ndasí inī ndá nī.

3

¹ De jā ñúcuán nduú cā ní ncúndeé inī ndá nī cundetu nī jondē nīhīn ni tūhun nāsa íyó ndá nú. De nī nsáhá ndāa ndá nī jā quendōo maá nī-ni ñuū Atenas.

² De nī ntají nī hermano ō Timoteo, tēe jā sátíñú jínī ndá nī nūū Yāa Dios sīquī tūhun jā scácu Cristo yóhó. De nī jēndēhé dē ndá nú tácuā sáhá dē jā cuiñi nīhin nú de coo ndeé inī nū jínī tūhun cándija nú.

³ De nī jēe dē tácuā mā náyūhú ni iin nú sīquī ndācá tūndóhó jā sáhá nchivī. Chi ja jínī ndá nú jā súcuán cánuú ndoho ó.

⁴ Chi jondē tá nī íyo ndá nī jínī ndá nú, de nī ncachī tūhun nī nūū nū jā nīhīn nahñí ó tūndóhó. De ja jínī ndá nú jā súcuán nī ncuu, tá cúu nūū ní ncāhān ndá nī.

⁵ De jā ñúcuán, tá nduú cā ní ncúndeé inī ni cundetu nī jā nīhīn ni tūhun nāsa íyó ndá nú, de nī ntají nī dē nī jēe dē, tácuā cunī ni tú cándija ndija nú. Chi nī jani inī ni á sanaā de tāchī cúñáhnú jā jító túnī yóhó nī ncundeé jínī nú, de naā cāhá-ni tiñu jā ní nsáhá ndá nī jínī nú.

⁶ Sochi mitan chi ja nī nenda Timoteo nūū ndá nī jā ní jēe dē ñuū nū Tesalónica. De nī nacani dē jā cándija vāha ndá nú, de cúndáhvī inī nū táhán nú. De nī ncachī dē jā ñúhún inī nū ndá nduhū, chi íyó mánī nū jínī nī. De cúnī ndasí nú jā nacunī nū nūū ni, tá cúu nūū cúnī ndá nī jā suni nacunī ni nūū ndá nú.

⁷ De jā ñúcuán nī ndusiī inī ndá nī sīquī jā cándija nīhin ndá nú, hermano, vísō xēen íyó tūndóhó sīquī ni.

⁸ De mitan ja nī nanihīn inī ni, chi íñī nīhin ndá nú jínī maá Jētohō ō.

⁹ Túsaá de nduú jínu cuitī jā nácuetáhvī nī nūū Yāa Dios jā sīquī ndá ndóhó. Chi jínī yā jā cúsiī ndasí inī ndá nī jā súcuán íyó ndá nú.

10 De nduú ñuú jícān táhvī ndasí ndá nī jā nacunī tucu nī nūū ndá nú, de stéhēn cā nī nā-ni tūhun cúmanī jā jīcūhun inī nū sīquī tūhun jā cándíja ó.

11 De cúnī ndá nī jā maá Tatá ó Yāa Dios jíin Jētohō ō Jesucristo, ná nácune yā ichi jā cuu cuēē tucu nī nūū nū.

12 De ná sáhá maá Jētohō ō jā cuāhā ndasí cā cundáhvī inī nū táhán nú jíin ndá cā nchivī, tá cúu nūū cúndáhvī inī ndá nī ndá ndóhó.

13 De ná sáhá yā jā cuja ánō nū jā cuiñi nīhin nú, tácuu coo ndoo nú jā má cōó cuāchi nú nūū maá Tatá ó Yāa Dios, quivī jā nenda Jētohō ō Jesucristo jíin ndācá nchivī jā yíhī ndahá yā.

4

Sīquī jā caca ndaā ō tá cúu nūū cúsiī inī yā

1 De mitan hermano, íyó incā tūhun jā cáhān ndāhvī ndá nī jíin nú de cáhān nīhin nī jíin nú, chi sūcuán cúnī maá Jētohō ō Jesús. Ja nī stéhēn ndá nī nūū nū nāsa cánuú caca ndaā nū tácuu cusīī inī Yāa Dios. De cáhān ndāhvī nī jíin nú jā sa víhī cā caca ndá nú sūcuán.

2 Chi ja jíinī ndá nú nā tiñu nī ndacu ndá nī nūū nū jā ní ndacu maá Jētohō ō Jesús.

3 De cúnī Yāa Dios jā coo ndoo coo iī ndá nú nūū yā, de mā cācá ndīī nū.

4 De tá iin iin nú cundeca yíñuhún nú ñasíhī maá nú, de sūcuán caca ndoo nú.

5 De mā sáhá nú tiñu néhén jā ndīyo inī nū ñahan, tá cúu nūū sáhá nchivī ndá nación jāá nduú jíinī ji tūhun Yāa Dios.

6 Ni iin nú mā sáhá nú cuāchi jā candēē nū ñasíhī táhán nú. Chi maá Jētohō ō cuāha yā castigo xēēn nūū nchivī jā sáhá ndācá tiñu ñúcuán, tá cúu nūū ja nī ncāhān nīhin nī jā ní ncachī tūhun nī nūū nū.

7 Chi nduú ní ncána Yāa Dios yóhó jā sáhá ó tiñu téhén, chi sa jā caca ndoo ó.

8 Túsaá de nchivī jā squéne yichī tūhun yáhá, nsūú tūhun iin tēe squéne yichī ji, chi sa tūhun Yāa Dios, Yāa jā ní jēhe Espíritu Santo nūū ō.

9 De nduú jíinī ñuhún jā tee nī nūū carta yáhá jā coo manī nū jíin ndá hermano, chi ja nī stéhēn Yāa Dios nūū nū jā coo manī nū jíin táhán nú.

10 De ja íyó mānī ndá nú sūcuán jíin ndācá hermano jā íyó níí cáhnú Macedonia jíñā. Sochi cáhān ndāhvī nī jíin ndá nú hermano, jā sa víhī cā coo manī nū jíin ji.

11 De cundihvī inī nū jā cundēē nañíí nú, chi mā cúndihvī inī nū sīquī nāsa sáhá táhán nú, de cundihvī inī nū sáhá nú tiñu maá nú, tá cúu nūū ní ndacu ndá nī nūū nū.

12 Sūcuán sáhá ndá nú tácuu ndá nchivī jāá nduú cándíja, cuetáhvī ji ndóhó, de suni mā cúmanī jā cutecū nū.

Sīquī jā nenda Jētohō ō

13 Suni cúnī ndá nī, hermano, jā ná jícūhun inī ndá nú sīquī nchivī jā jíhī, tácuu mā cúcuécá inī nū tá cúu nūū sáhá sava cā nchivī jāá nduú ñuhún inī ji jā natecū ndīyi.

14 Chi tá cúu nūū cándíja ó jā ní jíhī Jesús de nī natecū yā, suni sūcuán cándíja ó jā nastecū Yāa Dios ndá nchivī jā ní ncandíja nūū Jesús de nī jíhī.

15 Já ñúcuán cáchī tūhun ndá nī iin tūhun jā ní stéhēn maá Jētohō ō nūū ni: Já yóhó jā tēcū cā quivī jā nenda maá Jētohō ō, nsūú maá ó cosō nūū ó jā ndaa ó cōhōn. Chi xihna cā nchivī ja nī jíhī ndaa ji quihīn ji.

16 Chi maá Jētohō ō nuu yā quiiji yā ichi andiví, de cana jee yā jā maá yā ndácu tiñu, de suni cana jee maá ángel cúñáhnú cā, de tivī trompeta Yāa Dios. De xihna cā ndācá ndīyi jā ní ncandíja Cristo natecū.

17 De sá de yóhó jā tēcū cā ō quivī jā nenda yā, suni sndáa yā yóhó jíin ndá ji, cōhōn māhñú vícō. De naquetáhán ó jíin maá Jētohō ō sava andiví. De sūcuán cundēē ō níí cání jíin maá Jētohō ō.

18 Túsaá de jíin tūhun yáhá cáhān ndeé inī ndá nú jíin ndá táhán nú.

5

1 De nduú jíinī ñuhún jā tee nī nūū carta yáhá sīquī cuīyā á quivī jā coo ndá ñúcuán, hermano.

2 Chi ja jíinī vāha ndá nú jā iin sanaā-ni de quenda quivī jā nenda maá Jētohō ō, tá cúu nūū iin sanaā-ni de quenda jācuīhná jacuáā.

3 Chi juni cáhān nchivī jā nañíí-ni íyó de nduú nā tūndóhó coo, de juni cáhān ji sūcuán de iin sanaā-ni de quiiji tūndóhó sīquī ji jā naā ji, de mā cácu cuitī ji. Chi quiiji quivī ñúcuán tá cúu nūū iin sanaā-ni de quíjéhé téhndē chíjin iin ñahan jā scácu ña sēhe.

⁴ Sochi ndá ndóhó hermano, nduú cúu nú nchivī jā jíca modo nūū neē jā iin sanaā-ni de quíji quívi ñúcuán síquī nū tá cúu nūū quíji jācuíhná.

⁵ Chi ndihi nú cúu nchivī jā jíca modo nduú, chi stúu luz yā inī ánō nū. Chi nduú cúu ó tá cúu nchivī jāá nduú jícūhun inī síquī Yāā Dios, jā jíca ji modo nūū neē.

⁶ Túsaá de mā cúhuun inī ō tá cúu nchivī quíxīn, chi sa ndito coo inī ō de coo cáji xīnī ō.

⁷ Chi jacuāā cúu jā quíxīn nchivī, de jacuāā cúu jā suni jíni ji.

⁸ Sochi ndá máá ó chi modo jā jíca ó nduú, de ná cóo cáji xīnī ō. De ná cúcutú ó jíin tūhun jā cándíja nīhin ó jíin tūhun jā cúndáhvī inī ō táhán ó, tá cúu nūū cúcutú soldado jíin sahma cāa. De ná cúcutú ó jíin tūhun jā ñúhún inī ō jā cācu ó, tá cúu nūū cúcutú soldado jā ñúhún dē xiní cāa.

⁹ Chi Yāā Dios nduú ní jáni yā yóhó jā cuāha yā castigo, chi sa jā scācu yā yóhó sáhá maá Jētohō ō Jesucristo.

¹⁰ De maá yā nī jihī yā jēhē ō, tácuca cutecū inuú ó jíin yā, vísō tú cutecū cā ō ñayīví yáhá á cuū ō.

¹¹ Túsaá de cāhān nū tūhun ndeé inī jíin táhán nú, de scúja táhán nú jíin tūhun yā, tá cúu nūū ja sáhá ndá nú.

Jā jáni ichí Pablo ndācá hermano

¹² De cāhān ndāhvī ndá nī jíin ndá nú hermano, jā cuetáhvī nú ndá tēe jā sátiñú jā jíto ndóhó, jā cúñáhnú dē nūū nū jíin tiñu maá Jētohō ō, de jáni ichí dē ndá ndóhó.

¹³ De coo yíñúhún ndasí nú nūū dē, de coo manī nū jíin dē síquī tiñu yā jā sáhá dē. De cundeē mānī nū jíin ndá táhán nú.

¹⁴ De suni cāhān nīhin ndá nī jíin nú hermano, jā sndíhvī inī nū ndá nchivī jā jíca cúxí. De cāhān nū tūhun ndeé inī jíin nchivī jā ñamā núu inī. De chindeé nú nchivī jāá nduú fuerza inī. De cuandeé inī nū jíin ndihi nchivī.

¹⁵ De coto má nasáhá nāvāha nú jíin ni iin nchivī de tú sáhá nāvāha ji ndóhó. Chi sa níní nducú nú nāsa sáhá nú jā váha ndá táhán nú jíin ndihi-ni nchivī.

¹⁶ De níní coo siī inī ndá nú.

¹⁷ De níní cācān táhvī nū.

¹⁸ De nacuetáhvī nú jā síquī ndācá-ni. Chi súcuán cúnī Yāā Dios jā sáhá nú jā cándíja nú Cristo Jesús.

¹⁹ De mā cāsī nū nūū tiñu jā sáhá Espíritu Santo jíin nú.

²⁰ De juni mā cújéhe inī nū nūū tūhun jā cāhān ndá tēe nācāni tūhun Yāā Dios.

²¹ Chi coto túnī nū ndācá tūhun, de tú jā váha cúu, de cuetáhvī nú.

²² De mā quívi nduū nū jíin ni iin tiñu néhén.

²³ De maá Yāā Dios jā jéhe tūhun ndeé tūhun siī inī, ñúhún inī ni jā ná sáhá ndihi yā jā coo ndoo coo iī nū nūū yā. De ná cóto vāha yā ánō ndá nú jíin jāá ntúnī nū jíin yiqui cúñu nú, tácuca nduú nā cuāchi coo síquī nū quívi nenda maá Jētohō ō Jesucristo.

²⁴ Chi Yāā jā ní ncana ndá ndóhó, sáhá yā ndihi ñúcuán jíin nú, chi squíncuu yā jā ní nquee yuhú yā.

Saludo jíin bendición jā sándhí

²⁵ Hermano, cācān táhvī ndá nú jēhē ndá nī.

²⁶ De tá cāhān jíitáhán nú jíin ndācá hermano, de techuhú yíñúhún nú ndahá ji.

²⁷ De cāhān nīhin nī jíin ndá nú, chi súcuán cúnī maá Jētohō ō, jā cahvi ndá nú carta yáhá nūū ndācá hermano.

²⁸ De ñúhún inī ni jā maá Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cā yā jā váha ndá nú. Súcuán ná cóo. Amén.

CARTA UU JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NCHIVI ÑUU TESALONICA

¹ Ndá nduhū cúu Pablo jíin Silvano jíin Timoteo, de tée nī carta yáhá cuēē nūū ndá ndóhó nchivī cándíja ñuū Tesalónica, já yíhí nú ndahá Tatá ó Yāā Dios jíin Jētohō ō Jesucristo.

² De ñúhún inī ndá nī já Tatá ó Yāā Dios jíin Jētohō ō Jesucristo, ná sáhá cā yā já váha ndá nú, de sáhá yā já coo ndeé coo siī inī nū.

Jā sáhá ndāā yā cuāchi tá nenda Cristo

³ Cánuú já níní nacuetáhvī nī nūū Yāā Dios já síquī ndá ndóhó hermano. Chi íyó váha súcuán, chi váha ndasí cuācuja ndá nú jíin tūhun já cándíja nú yā, de cuānducuahā ndasí já cúndáhvī inī nū ndá táhán nú.

⁴ De já ñúcuán cúu já cúsiī ndasí inī ndá nī nácani nī tūhun nú nūū ndācá grupo nchivī cándíja nūū Yāā Dios. Chi váha cándíja ndá nú, de váha jéndeé inī nū já jínī ūhvī nchivī ndóhó jíin já ndóho nú ndācá cā tūndóhó.

⁵ De jíin ndācá yáhá cúu já chíhi yā cuenta já cúu ndá nú nchivī váha já quīvi nú ñuū nūū tátúnī yā. Chi já síquī ñuū ñúcuán cúu já ndóho ndá nú. De já súcuán chíhi yā cuenta síquī nū, yáhá stéhēn nūū ō já váha Yāā cúu yā.

⁶ De suni íyó váha já nasndóho yā nchivī já sndóho ndá ndóhó.

⁷ De quīvi já nenda Jētohō ō Jesús, quīvi ñúcuán sáhá Yāā Dios já natátú ndá ndóhó já ndóho, de saá-ni ndá nduhū. Chi jíin ñuhūn quiji Jesús ichi andiví jíin ndá ángel yā já ndíso poder.

⁸ De cuāha yā castigo nūū ndá nchivī jáá nduú ní jéhe ji tūhun cunī ji nása Yāā cúu Yāā Dios, de nduú ní jétáhvī ji tūhun maá Jētohō ō Jesucristo já scácu yā ji.

⁹ De nchivī ñúcuán chi ndoho ji nūí cání, chi cujiyo ji nūū maá Jētohō ō, de mā cūū quīvi ji nūū viī ndasí cúñáhnú yā jíin poder yā.

¹⁰ Súcuán sáhá yā quīvi já nenda yā já viī cuñáhnú yā sáhá nchivī cándíja já yíhí

ndahá yā. De sáhvi ndasí inī ji já cunī ji nūū yā. De suni súcuán ndá ndóhó, chi nī ncandíja nú tūhun já ní nacani ndá nī nūū nū.

¹¹ De já ñúcuán cúu já níní jícān táhvī ni jēhē ndá nú, já ná cúu nú nchivī váha já ní ncana yā ndóhó. De jíin fuerza yā ná sáhá yā jíin ndá nú já squíncuu nú ndācá tiñu váha já ní nchuhun inī nū já sáhá nú síquī já cándíja nú.

¹² De súcuán de cuñáhnú maá Jētohō ō Jesucristo sáhá nú, de suni cuñáhnú ndá máá nú sáhá yā. Chi Yāā Dios maá ó jíin Jētohō ō Jesucristo, súcuán cúu já sáhá yā já váha yóhó.

2

Tūhun maá tēe já sáhá xēēn cuāchi

¹ Mitan de cāhān ni síquī já nenda maá Jētohō ō Jesucristo jíin já ndutútú ó nūū yā. Cāhān ndāhvī ndá nī jíin ndá nú hermano,

² já má cuāha nú tūhun já sacā nuu canī inī nū, de ni mā cúnēhén inī nū tú cāhān nchivī já ja nī nguenda quīvi já nenda maá Jētohō ō. Mā cándíja cuitī ndá nú vísō tú cāhān ji já ní nīhīn ji iin tūhun síquī ñúcuán nūū Espíritu, á iin tūhun já ní ncāhān incā, á tú cachī ji já ndá nduhū nī ntají iin carta já cāhān súcuán.

³ Mā cuāha cuitī nū tūhun já stáhvī ni iin ji ndóhó. Chi jondē ncháha ca quenda quīvi ñúcuán de xihna cā ndunīhin inī cuāhā nchivī nūū yā, de quenda nijīn maá tēe já sáhá xēēn cuāchi, de tēe já tánū táhvī cúu maá tēe ñúcuán.

⁴ Chi tēe já jínī ūhvī Yāā Dios cúu dē, de nenda dē contra síquī ndācá já scúnani ji yāā ji jíin ndācá já chíñúhún ji. De xēēn cā sáhá dē, chi jondē cundeē dē inī templo Yāā Dios já íyó Jerusalén, de cāhān dē já maá dē cúu Yāā Dios.

⁵ ¿A náhán ndá nú tūhun yáhá? Chi súcuán nī ncāhān ni jíin nú tá nī iyo nī jíin nú.

⁶ De ja jínī ndá nú nā cuá cúu já jási jáá ncháha ca quenda nijīn tēe ñúcuán, chi jondē tá quenda quīvi maá dē.

⁷ Chi ja cúu yuhū ndācá cuāchi xēēn inī ñayiví, sochi mitan chi íyó já jási nūū, tácuā mā cāá ndasí cā cuāchi, chi jondē ná cújiyo maá já jási nūū.

⁸ De sá de quenda nijin maá tēe jā sáhá cuāchi xēen. De maá Jētohō o Jesús cahni yā tēe ñúcuán jín tächi yuhú yā-ni, de jín jā jéndütē yā tá nenda yā de stánū táhvī yā dē.

⁹ De jā quiji tēe xēen ñúcuán chi maá Satanás sáhá. De quiji dē jín cuāhā poder, de sáhá dē ndācá tiñu ñáhnú jā stáhvī dē, jā sáhvi inī nchivī cunī ji.

¹⁰ De jín ndācá tiñu néhén de stáhvī ndasí dē nchivī jā tñū táhvī, chi nduú ní ncúnī ji cuetáhvī ji tūhun ndāā jā cācu ji nícu.

¹¹ De jā ñúcuán cuāha Yāa Dios tūhun jā cuetáhvī ji tūhun jāá nduú ndāā cuitī, de candíja ji tūhun stáhvī ñúcuán.

¹² De súcuán de jēcundeē cuāchi síquī ndihi ji jāá nduú ní ncándíja ji tūhun ndāā, chi sa tiñu néhén nī ncusiī inī ji jín.

Nchivī jā ní nacāji yā jā cācu ji

¹³ Sochi cánuú jā níní nacuetáhvī ndá nī nūū Yāa Dios jā síquī ndá ndóhó jā cúu nú hermano jā mānī Jētohō o jín. Chi jondē tá nī jēcōo ñayiví, de ja nī nacāji Yāa Dios ndá ndóhó jā scácu yā ndóhó. Chi sáhá Espiritu yā jā íyó ndoo íyó ī nū nūū yā, de candíja nú tūhun ndāā.

¹⁴ Chi jā ñúcuán nī ncana yā ndá nú jín tūhun jā scácu yā yóhó jā ní nacani ndá nī, tácuā quívi ndá nú nūū viī cuñáhnú nú jín maá Jētohō o Jesucristo.

¹⁵ Túsaá de cuiñi nīhin ndá nú hermano, de cunahán vāha nú tūhun jā ní ncutūha ndá nú nūū ndá nī, á jā ní ncāhān ni á jā ní ntee nī nūū carta cúu.

¹⁶ Maá Jētohō o Jesucristo jín Tatá ó Yāa Dios nī ncundáhvī inī yā yóhó, de nī nsáhá yā jā coo siī inī o níí cání, jín jā ñúhún inī o ndācá jā váha jā coo síquī jā vāha inī yā jín ó.

¹⁷ De ná sáhá cā yā jā coo ndeé inī ánō ndá nú, de ná sáhá yā jā cuja nú cāhān nū ndācá tūhun vāha yā, jín jā sáhá nú ndācá tiñu váha.

3

Jā ná cācān táhvī ji jēhē Pablo

¹ De íyó incā tūhun cánuú, hermano. Cācān táhvī ndá nú jēhē ndá nī, tácuā ñamā cütē nuu tūhun maá Jētohō o Yāa Dios, de cuetáhvī vāha nchivī, tá cúu nūū ní jetáhvī ndá máá nú.

² De suni cācān táhvī nū jā ná cácu nī nūū ndá tēe néhén jā stáhān ndá nduhū. Chi nsūū ndihi nchivī cúu jā cándíja tūhun yā.

³ Sochi maá Jētohō o chi vāha squíncuu yā jā ní nquee yuhú yā, de sáhá yā jā cuja inī ndá nú jín tūhun yā, de coto yā ndá nú nūū jānēhén.

⁴ De cúcáhnú inī ndá nī sáhá maá Jētohō o, jā cúu ndá nú jín tiñu jā ní ndacu nī nūū nū, de suni cucuu cā nū jín.

⁵ De ñúhún inī ni jā maá Jētohō o stéhēn cā yā nāsa coo manī cā nū jín yā jondē jín inī jín ánō nū, jín jā cuandee inī nū tá cúu nūū ní nsáhá Cristo.

Jā cánuú satíñú ó

⁶ De ndácu ndá nī nūū ndá nú hermano, chi súcuán nī ndacu maá Jētohō o Jesucristo, jā cujiyo nú nūū ndá hermano jā jíca cúxí de nduú jíca ndāā ji tá cúu nūū ní stéhēn ndá nī nūū nū.

⁷ Chi ja jíní ndá nú nāsa cánuú ndacu nú ndá nduhū, chi nduú ní jíca cúxí ndá nī tá nī iyo nī jín nú.

⁸ De ni nduú ní nchájī ndá nī stāā nūū ni iin nú súcuán-ni, chi nī nchunáá nī. Chi sa nī nducú ndeé nī nī nsatíñú ndasí nī nduú ñuú, tácuā mā stáhān ni ni iin nú.

⁹ De vísō íyó derecho ni jā cācān ni nūū ndá nú nícu, sochi nduú ní jícān ni, chi súcuán nī nsáhá nī tácuā cuu nī iin ejemplo nūū nū nāsa sáhá ndá nú.

¹⁰ Chi tá nī iyo ndá nī jín nú, de nī ndacu nī tiñu yáhá nūū nū: Tú ní iin nchivī nduú cúnī ji satíñú ji, de suni mā cājī ji túsaá.

¹¹ Chi nī nīhīn ndá nī tūhun jā jíca cúxí sava nú, de nduú satíñú nú, chi sa síquī tiñu táhān nú nánducú nú.

¹² De ndácu ndá nī tiñu nūū ndá ndóhó jā sáhá súcuán, de sndíhvī inī ni ndá nú jā coo naíí nú de satíñú nú, tácuā nīhīn nū jā cajī nū síquī tiñu jā sáhá maá nú. Chi súcuán ndácu maá Jētohō o Jesucristo tiñu.

¹³ Hermano, mā nūū inī ndá nú sáhá nú ndācá tiñu váha.

¹⁴ De tú ní iin ji nduú jétáhvī ji tūhun jā cāhān ni nūū carta yáhá, de cundēhé vāha nú ní iin ji cúu, de mā quetáhān cā nū jín ji, tácuā cucanoō ji de nacani inī ji.

¹⁵ Sochi nsūū jā cunī ūhvī nūū ji, chi sa cāhān nūū jín ji tá cúu nūū cāhān nūū jín ñanī nūū jā ná satíñú vāha ji.

Bendición jā sándhí

¹⁶ De ñúhún inī ni jā maá Jētohō ō, Yāā jā jéhe tūhun ndeé tūhun sīī inī, ní ní ná sáhá yā jā coo ndeé coo sīī inī nū sīquī ndācá-ni, de coo yā jíín ndá nú.

¹⁷ Nduhū Pablo, yáhá-ni cúu jā téé nī jíín ndahá maá nī jā cáhān ni jā sáhá ndeé inī ndá nú. De súcuán jéhe nī firma nūū ndācá carta ni, tácuā cunī ndá nú jā carta maá nī cúu. Súcuán cáá letra ni.

¹⁸ De ñúhún inī ni jā maá Jētohō ō Jesu-cristo, ná sáhá cā yā jā váha ndá nú. Súcuán ná cóo. Amén.

CARTA XIHNA ÑUHUN JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU TIMOTEO

¹ Maá nī cúu Pablo, apóstol Jesucristo, chi Yāa Dios jā scácu yóhó, jíin Jētohō ō Jesucristo jā ñúhún inī ō jā cunī ō nū, nī ntají yā nduhū jā nacani nī tūhun yā.

² De té nī carta yáhá cuēē nū nū Timoteo, chi cúu ndija nú tá cúu sēhe nī sīquī jā ní scándija nī ndóhó. De ñúhún inī ni jā Tatá ó Yāa Dios jíin Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cā yā jā váha ndóhó, de cundáhvī inī yā ndóhó, de sáhá yā jā coo ndeé coo sī inī nū.

Jā má cándija ji ndācá tūhun stáhvī

³ Tá nī nquehen nī ichi jā quihīn ni Macedonia, de nī ncāhān ndāhvī nī jíin nú jā quendōo nú ñuū Efeso. De suni sūcuán cáhān ni jíin nú mitan, tácuā cáhān nīhin nú jíin sava nchivī ñúcuán jā má stéhēn ji incā tūhun jāá nduú ndāa.

⁴ De mā cuétáhvī ji ndācá tūhun jā cúu maá cuento-ni, jíin tūhun jā cáhān sīquī nāsa vāji ndācá tatā ō janahán. Chi ndá ñúcuán sáhá jā nahán nátúhún ji sīquī, de nduú jétíñú, de nduú sáhá jā cuja ji squíncuu ji nū Yāa Dios sīquī tūhun jā cándija ó.

⁵ De ndácu nī tiñu yáhá chi cunī ni jā ná cundáhvī inī ji táhān ji sīquī jā íyó ndoo íyó ndāa ánō ji de cándija ndija ji yā.

⁶ Sochi sava nchivī chi nī jica yátá ji, de nī scuíta ji tūhun yā, chi nī nquīvi ndá ji nū ndācá tūhun jāá nduú jétíñú.

⁷ Chi cunī ji cuu ji maestro ley yā, de juni nduú jícūhun inī ji nā tūhun cúu jā cáhān ji, jíin nā cuá cúu jā stéhēn nīhin ji.

⁸ De jínī ō jā íyó váha ley, de tú jícūhun inī ō nāsa jétíñú.

⁹ Chi cánuú jā sáhá ó cuenta jāá nduú ní jécōo ni iin ley jā sīquī nchivī ndāa, chi sa sīquī nchivī jāá nduú jétáhvī, jā nīhin inī, jā sáhá tiñu néhén, jā sáhá cuāchi, jāá nduú chíñúhún Yāa Dios de ni nduú cándija ley yā, jā jáhnī tatá jíin naná, jíin jā jáhnī ndiyi.

¹⁰ De suni nī jécōo sīquī nchivī jā jíca ndiī, jíin sīquī tēe jā sáhá ndiī jíin táhān yí, jíin nchivī jā sácuíhná incā nchivī, jíin

nchivī stáhvī, jíin nchivī jā cáhān nīhin tūhun tūhún. De nī jécōo sīquī ndācá cā nchivī jā sáhá tiñu jāá nduú quétáhān jíin tūhun yā jā stéhēn ndāa váha.

¹¹ De tūhun yā ñúcuán cúu tūhun ñáhnú ndasí jā scácu Yāa Dios yóhó, de maá yā cúu Yāa ndetū ndasí. De nī ntetiñú yā nduhū jā nacani nī tūhun yā.

Jā nácuétáhvī Pablo sīquī jā ní ncundáhvī inī yā dē

¹² De nácuétáhvī nī nū Jētohō ō Jesucristo, Yāa jā ní jēhe fuerza inī ni, chi nī nacāji yā nduhū nī nsáhá yā jā cuu squíncuu nī, de nī ntee yā tiñu nduhū jā nacani nī tūhun yā.

¹³ De sūcuán nī nsáhá yā jíin nī vísō nī ncāhān nāvāha nī sīquī yā jondē saá, de nī nsáhá nāvāha nī nchivī cándija, de xēen nī nsáhá nī. De vísō sūcuán de nī ncundáhvī inī yā nduhū, chi ncháha ca cándija nī yā jondē saá, de nduú ní jícūhun inī ni nā cuá cúu jā sáhá nī.

¹⁴ Sūcuán nī nsáhá Jētohō ō jā váha ndasí jíin nī. De nī nsáhá yā jā cándija nī jíin jā cundáhvī inī ni táhān nī sīquī jā ní nquīvi nī ndahá Cristo Jesús.

¹⁵ De ndāa ndija cúu tūhun yáhá, de cánuú jā cándija ndihi nchivī: Jā ní nquiji Cristo Jesús inī ñayívi tácuā scácu yā nchivī íyó cuāchi. De nduhū cúu tēe jā víhí cā nī nsáhá cuāchi.

¹⁶ Sochi nī ncundáhvī inī Yāa Dios nduhū, tácuā jíin nduhū jā víhí cā nī nsáhá cuāchi de stéhēn Jesucristo nāsa née cáhnú ndasí inī yā. De sūcuán nī nsáhá yā jā cúu nī iin ejemplo nū ndācá nchivī cándija níi jā cuáhān ō, tácuā nīhīn táhvī ji cutecū ji níi cání.

¹⁷ Tú sūcuán de níi cání ná cáhān yíñúhún ó jā víi ndasí cúñáhnú maá Yāa jā cúu Rey sīquī ndihi, jā tēcū níi cání, jāá nduú náa cuítí. De nduú cúu cunī ō nū yā mitan, de mátúhún-ni yā íyó, de ndíchí yā. Amén.

¹⁸ Tá cúu sēhe nī cúu nú Timoteo, de tiñu yáhá ndácu nī nū nū, jā nducú ndeé nú sīquī tiñu váha. De cándija nīhin nú, de coo ndāa ánō nū. Chi jondē saá ja nī ncāhān ndá hermano jíin tūhun Yāa Dios jā sūcuán cundiso nú tiñu.

¹⁹ Chi sava nchivī nduú cā íyó ndāa ánō ji nū yā, de nī snāa ji tūhun cándija ji.

²⁰ De Himeneo jíin Alejandro cúu ūū tēe jā ní nsáhá súcuán. De ja nī nsiáā ni dē jā quívi dē ndahá Satanás, jā sndóho ji dē, tácuá jíin tūndóhó ñúcuán de cutūha dē jā má cáhān nāvāha cā dē síquī Yāā Dios.

2

Siquī nāsa cācān táhvi ō

¹ Túsaá de xihna cā ndácu nī jā cācān táhvi nū jēhē ndiviī nchivī. De cāhān ndāhvi nū jēhē ji, de cācān nū nā cuá cúu jā jíni ñúhún ji, de nacuetáhvi nū nūū yā jā síquī ndá ji.

² De cācān táhvi nū jēhē ndá tēe cúñáhnú jíin jā ndácu tiñu, tácuá sáhá dē jā cuu cundeē vāha ó de nduú nā tūndóhó coo síquī ō, de cuu chiñúhún vāha ó Yāā Dios de sáhá yíñúhún ó jíin ndācá-ni.

³ Chi yáhá cúu jā vāha jā jétahān inī Yāā Dios, Yāā jā scácu yóhó.

⁴ Chi maá yā cúnī yā scácu yā ndācá nchivī de cunī ji nāsa íyó tūhun ndāā yā.

⁵ Chi íyó iin-ni Yāā Dios, de suni íyó iin-ni Yāā jā cáhān jíin Yāā Dios jēhē nchivī. De Yāā ñúcuán cúu maá Jesucristo jā ní nduu tēe.

⁶ De nī nsōcō yā maá yā nī jīhī yā jā ní nchunáā yā cuāchi ndihi ó. De tá nī nquenda maá quívi ñúcuán, de nī nquijéhe nchivī nācāni ji tūhun ñúcuán.

⁷ De jā síquī ñúcuán nī jani yā nduhū jā cúu nī apóstol jā nācāni nī tūhun yā, tácuá stéhēn nī nūū nchivī ndācá nación jāá nduú jíin tūhun yā, jā ná cándija ji tūhun ñúcuán de sáhá ji tiñu ndāā. De síquī jā cándija nī Cristo de íyó ndāā jā cáhān nī.

⁸ Túsaá de cúnī ni jā ndācá-ni lugar ná cācān táhvi ndācá tēe, de nanee dē ndahá dē. De ná cóo ndoo ánō dē jā má quítī inī dē de ni mā tétahān dē.

⁹ De saá-ni ndācá ñahan, ná cāsī vāha ña maá ña tá cúu nūū cánuú, tácuá mā cōó tūhun canoō. De mā cúndihvi inī ña jā sáhá viī ndasí ña xīnī ña, á jā cuhun ña síquī oro á perla á sahma vāha cā.

¹⁰ Chi sa jíin tiñu vāha jā sáhá ña ná quéndōo viī ánō ña, tá cúu nūū cánuú sáhá ñahan ndoo ánō jā sáhá ña tiñu Yāā Dios.

¹¹ De tá íyó ña jíin nchivī jā scuáha tūhun yā, de ná cúnini ña-ni de cuetáhvi ña.

¹² Chi nduú jéhe nī tūhun jā stéhēn ñahan nūū nchivī ndútútú, nī jā ndacu ña tiñu nūū tēe. Chi vāchi jā cunini ña-ni.

¹³ Chi xihna cā Adán nī nsáhá yā, de sá de nī nsáhá yā Eva.

¹⁴ De nduú ní stáhvi táchī cúñáhnú Adán, chi sa ñasíhí dē nī stáhvi, de nī nsáhá ña cuāchi.

¹⁵ De jā scácu ndá ña sēhe de coo vāha ña, de tú quéndōo ña jíin tūhun cándija ña yā, jíin jā cundáhvi inī ña táhān ña, jíin jā coo ndoo ánō ña, jíin jā sáhá yíñúhún ña.

3

Nāsa cánuú coo ndá tēe jā ndiso tíñu nūū nchivī cándija

¹ Ndāā cúu tūhun yáhá: Tú iin tēe cúnī dē cundiso tíñu dē coto dē nchivī cándija, de vāha tiñu ndúcú dē sáhá dē.

² Túsaá de tēe jā ndiso tíñu nūū nchivī cándija, cánuú jā má cōó ni iin jā nīhīn nchivī cuāchi síquī dē. De ná cóo iin-ni ñasíhí dē, de cájí coo inī dē, de ndito coo xīnī dē, de sáhá yíñúhún dē. De cánuú jā níni cuāha núú dē vehe nūū nchivī jíicá, de níni stéhēn vāha dē tūhun yā.

³ De mā cūú dē tēe jíni, de mā tétahān dē, de mā ndíyo inī dē xūhún. Chi sa coo vāha inī dē, de coo vitá inī dē, de mā cútóó dē xūhún.

⁴ De cánuú jā ndacu vāha dē tiñu inī vehe dē, de sáhá dē jā ná squíncuu vāha sēhe dē de coo yíñúhún ji nūū dē.

⁵ Chi tú iin tēe nduú jíinī dē ndacu vāha dē tiñu inī vehe dē, ¿de nāsa cuu cundiso tíñu dē nūū nchivī cándija nūū Yāā Dios?

⁶ Túsaá de tēe jā cundiso tíñu nūū nchivī cándija, mā cūú cuu iin tēe jā cáta nī ncandija, chi sanaā de sáhá vīxī dē maá dē, de iin-ni cuāchi cundeē síquī dē jíin táchī cúñáhnú.

⁷ De cánuú jā cuu dē tēe jā suni jondē nchivī jāá nduú cándija, cuetúhún ji dē, tácuá mā níhīn ji cuāchi síquī dē, de mā cúndéé táchī cúñáhnú jíin dē.

Nāsa cánuú coo ndá tēe jā chindeé nchivī cándija

⁸ De saá-ni ndá tēe jā cuiñi dē chindeé dē nchivī cándija, cánuú jā coo yíñúhún dē, de squíncuu dē jíin tūhun cáhān dē. De mā cūú dē tēe jíni, de ni mā ndíyo inī dē xūhún.

⁹ De ná cuiñi nīhin dē jíin tūhun cándíja ó já ní nchiyuhū jondē janahán, de ná cóo ndoo ánō dē.

¹⁰ De cánuú já xihna cā coto túnī nū dē, de tú nī jinī nū jáá nduú nā cuāchi dē, ñúcuán de cuu cuiñi dē já chindeé dē nchivī cándíja.

¹¹ De saá-ni ñasíhí ndá dē, cánuú coo yíñúhún ña, de mā sátúhún ña, de cájí coo inī ña, de squíncuu vāha ña ndācá-ni tiñu.

¹² De ndá tēe já chindeé nchivī cándíja, ná cóo iin-ni ñasíhí dē, de ná ndácu vāha dē tiñu nū sēhe dē jíin ndá nchivī vehe dē.

¹³ Chi ndācá tēe já chindeé vāha nchivī cándíja, quéndōo yíñúhún dē nū nchivī, de níhīn dē modo já cájí cā nācani dē tūhun Cristo Jesús já cándíja ó.

Tūhun yuhū yā já cándíja ó

¹⁴ De vísō ñúhún inī ni já cuēē ñamā ni nacunī táhán ó, sochi tēe nī tūhun yáhá cuēē nū nū,

¹⁵ tácuca tú cucuéé nī, de ja jíin nū nāsa cánuú sáhá vāha nchivī já cúu sēhe Yāa Dios. Chi ndá máá ji cúu nchivī cándíja nū Yāa Dios, Yāa técu. De maá ji sáhá já íyó cutú tūhun ndāa, chi íñi nīhin ji jíin.

¹⁶ De jāndāa ndija chi ñáhnú ndasí cúu tūhun yáhá já cándíja ó já ní nchiyuhū jondē janahán:

Yāa Dios nī stéhēn yā maá yā já ní nduu yā tēe,
de Espíritu Santo nī stéhēn já íyó ndāa tiñu já ní nsáhá yā,
de ndá ángel andiví nī jinī tiñu já ní nsáhá yā.
De nī jītē nuu tūhun yā nū nchivī ndācá nación,
de nī ncandíja nchivī ní ñayiví nū yā,
de nī ndaa yā cuānohōn yā andiví.

4

Sīquī nchivī já cacayátá nū tūhun cándíja ó

¹ De cájí stéhēn Espíritu Yāa Dios já ndá quiví já cuándihi de coo sava nchivī já cacayátá ji nū tūhun cándíja ó. De cuetáhvi ji ndācá já cāhān tūhun stáhvi jíin tūhun já ní stéhēn tāchī.

² Chi cunini ji tūhun já stéhēn ndá tēe stáhvi-ni, jáá nduú cāhān ndāa ndá dē. Chi tēe ñúcuán nī jija ndasí inī dē jíin tūhun

stáhvi, de nduú cā sáhá jíin ánō dē já nacani inī dē.

³ De cāhān ndá dē já cuāchi cúu já coo ñasíhí tēe, de saá-ni tú cajī nchivī sava ndeyu. De ndeyu ñúcuán chi nī nsáhá Yāa Dios já cuu nchivī cándíja já jíin tūhun ndāa, tácuca cajī ji de nacuetáhvi ji nū yā.

⁴ Chi ndihi já ní nsáhá Yāa Dios, chi íyó vāha, de mā squéne yichī ō ni iin, chi sa nacuetáhvi ó de cajī ō.

⁵ Chi jíin já cāhvi ó tūhun Yāa Dios jíin já nācuetáhvi ó nū yā, de íyó ndoo ndihi-ni.

Tēe já sátíñú vāha nū Jesucristo

⁶ De tú stéhēn nū tūhun yáhá nū ndá hermano, túsaá de cuu nú tēe já sátíñú vāha nū Jesucristo, de cuja nú jíin tūhun vāha yā já cándíja nú, chi nī ncutūha nú de níquīn nū.

⁷ Sochi mā quiví nduū nū jíin ndá tūhun já cúu cuento-ni já jáni cāhá inī nchivī. Chi níni scuáha nú nāsa chiñúhún vāha nú Yāa Dios.

⁸ Chi já scuáha ó ejercicio já coo ndacuī yiqui cúñu ó, jacū-ni níhīn tiñú. Sochi já scuáha ó nāsa cánuú já sáhá vāha ó nū yā, ñúcuán cúu já vāha níhīn tiñú sīquī ndācá-ni, já cúu vida yáhá jíin vida já quiji.

⁹ De ndāa ndija cúu tūhun yáhá, de já cánuú cándíja ndihi nchivī cúu.

¹⁰ De já sīquī yáhá cúu já sátíñú nīhin ó sīquī tūhun yā, de ndóho ó já cāhān nāvāha ji nū ō. Chi ñúhún inī ō já cunī ō nū maá Yāa Dios, Yāa técu. De maá yā cúu já scácu ndācá nchivī, de nchivī cándíja tūhun já cúndáhvi inī yā ji, maá ji cúu já scácu yā.

¹¹ Ndācá tūhun yáhá cánuú já ndacu nú nū ji de stéhēn nū.

¹² Mā cuáha nú tūhun já cujéhe inī ni iin ji nū nū sīquī já suchí nú. Chi sa cuu nú iin ejemplo nū nchivī cándíja, já cunī ji nāsa vāha cāhān nū, nāsa vāha sáhá nú, nāsa cúndáhvi inī nū táhán nú, nāsa cándíja nú, nāsa íyó ndoo ánō nū.

¹³ De juni cúcuéé nī já cuéé ni, de cundi-hvī inī nū já cahvi nú tutū īi nū ndá hermano já ndútútú, jíin já sndíhvī inī nū ji, jíin já stéhēn nū nū ji.

¹⁴ Mā cúhuun inī nū jíin táhvi já ní jēhe Yāa Dios nū nū já nācani nú tūhun yā. Chi ndá tēe ñáhnú já ndíso tíñú nū nchivī cándíja,

nī ntee dē ndahá dē xīnī nū, de nī nsāhá Yāa Dios jā ní ncāhān dē jā súcuán cundiso tíñú nū.

¹⁵ Túsaá de cucuu nú jín ndá tiñu yáhá, de cundihvī inī nū jín, tácuā cunī ndá nchivī jā vāha jíja nú cuāhān nū jín.

¹⁶ Coto nú maá nú jā caca ndaā nū jín jā stéhēn vāha nú tūhun yā, de cuiñi nīhin nú jín ndihi. Chi tú súcuán sāhá nú de quendōo vāha ánō maá nú jín nchivī jā chuhun inī tūhun jā cáhān nū.

5

Nāsa sāhá vāha ó jín nchivī cándíja

¹ Mā cáhān xēen nū nū ndá tēe ñáhnú, chi sa cáhān vāha nú jín dē jā má stíví dē, tá cúu nū cáhān nū jín tatá nú. De ndācá tēe suchí, suni cáhān vāha nú jín dē tá cúu nū cáhān nū jín ñanī nū.

² De saá-ni cáhān nū jín ndá ñahan ñáhnú, tá cúu naná nú. De saá-ni jín ndá ñahan súchí, suni cáhān nū jín ña tá cúu cuāha nú, de yíñuhún natúhún nú jín ña.

³ De nchivī cándíja ná cuāha ji jā jíní ñúhún ndá ñahan jā ní nquendōo ndáhví, de tú ní nquendōo ndáhví ndíja ña jāá nduú nā nchivī jito ña.

⁴ Chi iin ñahan jā ní nquendōo ndáhví, tú íyó sēhe ña á sēhe ñání ña jā jávāha, de ná cóto maá ji ña. Chi cánuú cutūha ji jā xihna cá nū nchivī vehe ji squíncuu ji coto ji. De ná nácoto ji naná ji tatá ji sīquī jā ní jito ndá ña ji. Chi yáhá cúu tiñu vāha jā jétahān inī Yāa Dios.

⁵ Sochi iin ñahan jā ní nquendōo ndáhví ndíja jā mátuhún-ni cá ña, ñúhún inī ña jā maá Yāa Dios coto yā ña, de nduú jéncuiñi ña jā jícan táhví ña nduú ñuú.

⁶ Sochi tú ndíhvī inī ña sīquī jā cúsi inī maá ña-ni, ñúcuán de vísō tēcū ña, de modo ja nī jīhī ña.

⁷ Tiñu yáhá ndacu nú nū nchivī, tácuā mā cóo cuāchi sīquī ji.

⁸ De tú iin nchivī nduú jito ji táhán vehe ji, de víhí cá nchivī inī vehe ji, túsaá de sáhá ji tiñu jāá nduú quétáhán jín tūhun cándíja ó, de cúu ji nchivī nēhén cá nsūú cá nchivī jāá nduú cándíja.

⁹ De ñahan viuda cuu quívi síví ña nū lista nchivī jā chindeé ndá nú jín xūhún, de

tú ja ní nquenda ña únī xico cuíyā, de tú ní iyo iin-ni yí ña.

¹⁰ De suni cánuú jā cuu ña ñahan jā jétuhún nchivī ña jā vāha tiñu ní nsāhá ña, á jā ní scuáhnu vāha ña sēhe ña, jín jā ní jēhe núú ña vehe nū nchivī jíca, jín jā ní nsāhá ña ndá tiñu lúli cá nū ndá hermano cándíja, jín jā ní nchindeé ña nchivī jā ndóho tūndóhó, jín jā ní nsāhá ña ndá cá tiñu vāha.

¹¹ Sochi ndá ñahan viuda suchí cá, mā squívi nú síví ña nū lista. Chi sanaā de nducú ña jā cusí inī maá ña-ni, de mā cúndihvī cá inī ña sīquī Cristo, chi cuu inī ña cundeca tucu ña tēe.

¹² De súcuán coo cuāchi sīquī ña, chi nduú ní squíncuu ña jā ní nquee yuhú ña nū yā tá ní jēcōso síví ña nū lista.

¹³ De suni caca nuu ña ndācá-ni vehe de quee cúxí ña. De nsūú maá-ni jā caca cúxí ña, chi suni jā sáhá túhún ña, de quívi nduú ña cáhān ña tūhun jāá nduú íyó vāha jā cáhān ña.

¹⁴ Já ñúcuán cúnī ni jā ndācá ñahan viuda suchí, ná núcundeē ña jín tēe, de scuáhnu ña sēhe, de coto vāha ña vehe ña, tácuā ndá nchivī cúu contra tūhun yā, mā cúu cáhān ji sīquī ña.

¹⁵ Chi sava ñahan viuda ja ní jica yátá ña de sáhá ña tiñu jā cúnī Satanás.

¹⁶ De tú iin tēe á iin ñahan cándíja, de tú íyó iin ñahan viuda vehe ji, de ná cóto maá ji ña. De mā cúndeē gasto ña sīquī grupo nchivī cándíja, tácuā cuu cuāha vāha ji nū ndá ñahan viuda jāá nduú nā nchivī coto ji ña.

¹⁷ De ndá tēe ñáhnú jā jito nchivī cándíja, ná jícanáá doble yāhvi dē, de tēe jā ndíhvī cá inī jā stéhēn dē de nácani vāha dē tūhun yā, maá dē cánuú cá jā nīhīn dē doble.

¹⁸ Chi cúu tá cúu nū cáhān tutū ī: Stīquī jā jáxīn trigo, cánuú jā cuāha nú jā cajī tī. De suni cáhān: Tēe jā sátíñú tátū, cánuú jā quehen dē yāhvi dē, cáhī.

¹⁹ Mā cuétuhún nú de tú cáhān nchivī cuāchi sīquī iin tēe ñáhnú jā jito nchivī cándíja, de tú nduú íyó ūú á únī testigo.

²⁰ Sochi tú sáhá nchivī cuāchi, de cánuú cuxeēn nū nū ji, cunī jín nū ndihi nchivī, tácuā cuyuhú sava cá ji.

²¹ De cáhān nīhin nī jín nú, jínī maá Yāa Dios jín Jētohō ō Jesucristo jín ndá ángel yā jā ní nacāji yā: Squíncuu vāha nú tiñu yáhá, de mā sáhá nú cuenta nāsa cúu iin iin ji, chi inuú-ni sáhá ndāa nū sīquī ndihi ji-ni.

²² De mā cānī ñamā nū iin tēe jā cundiso tíñú dē nū nchivī cándija, chi xihna cā coto túnī nū dē. Chi sanaā de stívī dē, de cuāchi dē suni cundeē sīquī maá nú jín dē. De coto má quívi nú tiñu néhén.

²³ De sīquī jā sanúú sanúú-ni cúhū chījin nú, de mā cōhó cā nū maá-ni ndute, chi suni coho nú jacū vino.

²⁴ Cuāchi sava nchivī chi ja íyó nijin jondē ncháha ca quívi ji nū cundaā cuāchi ji. Sochi cuāchi sava cā ji chi cúcuéé cā de natū nahñí.

²⁵ De saá-ni ndācá tiñu váha, chi íyó nijin. De visō ncháha ca natū tiñu váha ñúcuán, de mā cúu coo yuhū ní cānī, chi natū.

6

¹ Ndācá nchivī jā cúu mozo, ná cóo yíñuhún vāha ji nū patrón ji, tácuā mā cáhān néhén nchivī sīquī Yāa Dios jín sīquī tūhun yā jā stéhēn ō.

² De mozo jā yíhí nū patrón cándija, mā cānī inī ji jā jacū-ni sáhá yíñuhún ji nū dē sīquī jā hermano cándija cúu dē. Chi sa satíñú vāha cā ji nū dē, chi tēe cándija tēe mānī ji jín cúu ndá tēe ñúcuán jā satíñú ji nū. Tūhun yáhá stéhēn nū de sndíhvī inī nū ji.

Sīquī jā chiñuhún vāha ó yā de cusī inī ō jín jā névāha ó-ni

³ De tú ní tēe stéhēn tūhun jāá nduú ndāa jāá nduú quétáhán jín tūhun vāha ndāa maá Jētohō ō Jesucristo, jín tūhun jā ní stéhēn Yāa Dios jā cándija ó,

⁴ túsaá de maá-ni tēe vīxī tēe jāá nduú jícūhun cuitī inī cúu dē. Chi tēe naā xīnī cúu dē, chi maá-ni jā cúnī dē tetáhán dē sīquī ndācá tūhun jā stéhēn ō. De ndācá ñúcuán sáhá jā cúcuásún inī, jín jā tétáhán, jín jā cáhān nāvāha, jín jā jāni néhén inī sīquī táhán,

⁵ jín jā maá-ni jā stáhán táhán. Súcuán sáhá ndá tēe jā ní ndunaā xīnī, jāá nduú jín tūhun ndāa. De jāni inī ndá dē jā nīhīn dē cuāhā xūhún sīquī tūhun cándija ó de jā

ñúcuán stéhēn dē. De cujiyo nú nū nchivī jā íyó súcuán.

⁶ De jāndāa chi vāha ndasí quéndōo ó de tú chíñuhún vāha ó yā, de tú cúsi inī ō jín jā névāha ó-ni.

⁷ Chi ni iin ndatíñú nduú ní ncácu ó jín ñayíví yáhá, de suni mā cúu cuitī cōhōn jín ni iin tá cuū ō.

⁸ De tú íyó jā cajī ō jā cusúcún ó, de ná cúsi inī ō jín ñúcuán-ni.

⁹ Chi nchivī jā cúnī cucuicá, ñamā quívi ji cuāchi jā jito túnī táchī ji. De quívi ji jín cuāhā tiñu néhén tiñu stívī jā ndíyo inī ji. De ndācá ñúcuán sáhá jā tíví nchivī de tánū táhvī ji.

¹⁰ Chi jā ndíyo inī ō xūhún, ñúcuán sáhá jā quíjéhé ndācá tiñu néhén. De sava nchivī jā ndíyo inī xūhún, nī sndóo ji tūhun cándija ji, de nī nīhīn ji cuāhā ndasí tūndóhó.

Jā ná ndúcú ndéé ó sīquī tūhun cándija ó

¹¹ Sochi ndóhó chi tēe sátíñú nū Yāa Dios cúu nú, de cunu nú nū ndācá cuāchi yáhá. De cuniquīn nū tiñu ndāa, de chíñuhún vāha nú Yāa Dios, de cándija vāha nú, de cundáhvī inī nū táhán nú, de cuandéé inī nū, de coo vitá inī nū.

¹² De nducú ndéé nú sīquī tūhun jā cándija ó yā. De cuiñi nīhin nú jín tūhun jā ní nīhīn táhvī ō cutecū ō ní cānī. Chi jā ñúcuán cúu jā ní ncana yā ndóhó, de cájí nī ncāhān nū jā vāha cándija nú yā, nī jinī jínū cuāhā nchivī.

¹³ De cáhān nīhin nī jín nú, jínī maá Yāa Dios, Yāa jā sáhá jā tēcū ndācá-ni, jín Jesucristo, Yāa jā cájí nī ncāhān yā nī nacani yā tūhun vāha nū Poncio Pilato.

¹⁴ Squíncuu vāha nú tiñu jā ndácu yā nū nū, de mā stívī nú jā sáhá nú, tácuā mā cáhān nchivī cuāchi sīquī nū. De súcuán sáhá nú ní jondē nenda Jētohō ō Jesucristo.

¹⁵ Chi nenda yā maá quívi jā ní jani Yāa Dios. De Yāa Dios chi mátuhún-ni yā cúu Yāa ndetū ndasí, de tīn yā ndihi poder. De cúu yā Rey nū ndācá rey, jín Jētohō nū ndācá jētohō.

¹⁶ De mátuhún-ni yā cúu jā íyó ní cānī. De ndéé yā iin lugar nū jéndütē ndasí, nū má cúu quívi ó. De ni iin nchivī ñayíví yáhá nduú ní jín cuitī ji nū yā, de ni mā cúu cunī ji nū yā. De ní cānī ná cóo yíñuhún

ó nū yā, chi tīn maá yā poder ní cání.
Amén.

¹⁷ De cāhān nū jíin nchivī jā cuícá ndatíñú ñayīví yáhá, jā má cúvixī ji. De mā cútóó ji xūhún ji, chi ñamā naā. Chi sa ná cándíja ji jā coo vāha ji sáhá Yāa Dios, Yāa técū, chi maá yā jéhe cuāhā yā ndācá-ni jā cúsiī inī ō jíin.

¹⁸ De ndacu nú tiñu nū ji jā ná sáhá vāha ji, chi jā sáhá ji ndācá tiñu vāha, ñúcuán cúu jā sáhá cuícá ndija ji maá ji. De ná cúu ji nchivī vāha inī jā cuāha ji jā cuu táhán ji.

¹⁹ De súcuán de scáyā ji cuāhā tiñu vāha jā coo cuícá ji nū yā ní tiempo jā quiji. De nīhīn táhvī ji jā cutecū ji ní cání.

Tiñu sándihí jā ndācu Pablo nū Timoteo

²⁰ De ndóhó Timoteo, coto nú ndācá tiñu jā ní nchihi yā ndahá nú. De mā quívi nduū nū jíin ndācá tūhun cāhá-ni, cuenta ñayīví yáhá, jíin ndācá tūhun stáhvī jā cāhān ndá ji jā tūhun ndíchí tūhun ndāā cúu.

²¹ Chi sava nchivī jā níquīn ndācá tūhun yáhá, nī jica yátá ji nī sndóo ji tūhun cándíja ji yā. De ñúhún inī ni jā Yāa Dios ná sáhá cā yā jā vāha ndóhó. Súcuán ná cóo. Amén.

CARTA UU JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU TIMOTEO

¹ Maá nī cúu Pablo, apóstol Jesucristo, chi súcuán nī jētahān inī Yāa Dios nī ntají yā nduhū jā nácani nī tūhun jā ní nquee yuhú yā jā cutecū ō ní cání sīquī jā yíhí ó ndahá Cristo Jesús.

² De tée nī carta yáhá cuēē nū nū Timoteo, chi cúu nú tá cúu sēhe nī jā mānī ni jíin. De ñúhún inī ni jā Tatá ó Yāa Dios jíin Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cā yā jā váha ndóhó, de cundáhvī inī yā ndóhó, de sáhá yā jā coo ndeé coo sī inī nū.

Jā nácani dē tūhun Cristo

³ Níní nduú náa inī ni cācān táhvī ni jēhē nū nū Yāa Dios nduú ñuú, de nácuetáhvī nī nū yā jā sīquī nū. Chi nū maá yā sátíñú nī, tá cúu nū ní nsáhá ndācá tatā ni, de íyó ndoo ánō ni nū yā.

⁴ De núcūhun inī ni jā ní jacu nú tá nī nquee nī cuāhān ni. De cúu inī ni jā nacunī táhán ó, tácu cusiī ndasí inī ni.

⁵ De núcūhun inī ni jā cándíja vāha ndija nú Cristo, tá cúu nū xihna cā nī ncandíja naná ñáhnú nú Loida, jíin naná nú Eunice. De jáni ndija inī ni jā suni súcuán cándíja maá nú mitan.

⁶ De jā ñúcuán násndíhvī inī ni ndóhó jā cundíhvī cā inī nū jíin táhvī jā ní jēhe Yāa Dios nū nū jā nácani nú tūhun yā. De táhvī ñúcuán nī nīhīn nū tá nī ntee nī ndahá nī xīnī nū.

⁷ Chi Espíritu jā ní jēhe Yāa Dios nū ō, nduú sáhá jā cuyūhú ó, chi sa sáhá jā íyó fuerza inī ō, jíin jā cundáhvī inī ō táhán ó, jíin jā íyó ndito xīnī ō.

⁸ Túsaá de mā cúcanoō nū nacani nú tūhun maá Jētohō ō. De suni mā cúcanoō nū sīquī maá nī jā yíhí nī vecāa jā sīquī tūhun yā. Chi sa cuāha nú tūhun jā ndoho nú jíin nī sīquī jā nácani ó tūhun jā scácu yā yóhó, tú nāsa jēhe Yāa Dios fuerza inī ō.

⁹ Chi nī scácu yā yóhó, de nī ncana yā yóhó jā coo ndoo ánō ō jā satíñú ó nū yā. De nduú ní ncána yā yóhó sīquī jā ní nsáhá vāha ó, chi sīquī jā ní jani inī maá yā jā cundáhvī inī yā yóhó sīquī jā yíhí ó

ndahá Cristo Jesús. Chi jondē ncháha ca jēcōo ñayívi, de ja cundáhvī inī yā yóhó.

¹⁰ De mitan jā ní nquiji Jesucristo, Yāa jā scácu yóhó, de nī stéhēn cājí Yāa Dios jā cundáhvī inī yā yóhó. Chi maá Cristo nī snāa yā poder cuēhē jáhnī yóhó, chi jíin tūhun jā scácu yā yóhó nī stéhēn cājí yā nū ō jā cutecū ō ní cání chi mā tánū táhvī ō.

¹¹ De nī jani Yāa Dios nduhū jā nácani nī tūhun ñúcuán, de nī ntají yā nduhū jā cúu nī apóstol jā stéhēn ni nū nchivī ndācá nación jāa nduú jíinī tūhun yā.

¹² De sīquī ñúcuán cúu jā ndóho nī ndācá tūndóhó yáhá jā yíhí nī vecāa. Sochi nduú cúcanoō ni, chi jíin ni nāsa Yāa cúu Yāa jā cándíja nī, de cúcáhnú inī ni jā cuu coto yā tiñu jā ní nchihi yā ndahá nī, jondē mitan de jondē quívi jā nenda yā.

¹³ De cuiñi nīhin nú jíin ndācá tūhun yā chi stéhēn ndāa, suu tūhun jā ní stéhēn ni nū nū. De caca nú jíin tūhun cándíja ó, de cundáhvī inī nū táhán nú sīquī jā yíhí nú ndahá Cristo Jesús.

¹⁴ De coto nú ndācá tiñu vāha jā ní nchihi yā ndahá nú, sáhá poder maá Espíritu Santo jā ndeē inī ō.

¹⁵ Ja jíin nū jā ndācá nchivī jā íyó Asia nī sndóo ji nduhū. De ūu ji cúu Figelo jíin Hermógenes.

¹⁶ De jícān táhvī ni jā cundáhvī inī Jētohō ō nchivī vehe Onesíforo, chi cuāhā vuelta nī nanihīn inī ni nī nsáhá dē, de nduú ní ncúcanoō dē sīquī ni jā yíhí nī vecāa.

¹⁷ Chi sa tá nī nquiji dē Roma, de nī nanducú vāha dē nduhū jondē nī nanihīn dē nduhū.

¹⁸ De jícān táhvī ni jā maá Jētohō ō ná cundáhvī inī yā dē quívi jā nenda yā. De suni ja jíin vāha nú nāsa nī nchindeé ndasí dē nduhū tá nī iyo nī ñuū Efeso.

2

Jā cúu ó tá cúu soldado vāha nū Jesucristo

¹ Túsaá de ndóhó, sēhe mánī, coo fuerza inī nū sīquī jā yíhí nú ndahá Cristo Jesús de sáhá yā jā váha ndóhó.

² De ndācá tūhun jā ní jini nú nī ncāhān ni, nī jíin jíin nchivī cuāhā, tūhun ñúcuán nastéhēn nū nū ndá tēe jā squíncuu vāha,

tácu suni cuu stéhēn tucu maá dē nū sava cā ji.

³ De ndóhó cuandēe inī nū jā cunī nū tūndóhó, chi cúu nú modo iin soldado vāha nū Jesucristo.

⁴ Ni iin soldado jā inī nū guerra, nduú sátēnú dē maá dē jín tiñu maá dē, chi cánuú jā sáhá dē maá-ni tiñu jā ndácu tēe jā tátúnī nū dē.

⁵ De suni sūcuán tēe cásíquí deporte, mā nīhīn dē premio de tú mā cūndihví inī dē jā casíquí vāha dē tá cúu nū cánuú casíquí dē.

⁶ De saá-ni tēe jā sátíñú vāha ñuhun, maá dē cúu jā xihna cā nīhīn jā jéhe itū.

⁷ Nacani inī nū sīquī jā cāhān ni, de maá Jētohō ō sáhá yā jā jīcūhun inī nū sīquī ndīhi.

⁸ De cuhun ndasí inī nū Jesucristo, Yāa jā ní nguiji chíjin tatā rey David, de nī natecū yā māñú ndīyi, tá cúu nū cāhān tūhun yā jā nācani nī jā scácu yā yóhó.

⁹ De jā sīquī tūhun ñúcuán ndóho nī tūndóhó, de jondē nī juhnī ndá ji nduhū jā yíhī nī vecā, modo iin tēe jā ní nsáhá cuāchi xēēn. Sochi tūhun Yāa Dios chi mā cúu cuhnī ji jā má cútē nuu.

¹⁰ Túsaá de jēndēe inī ni jínī ni ndācá tūndóhó yáhá sīquī jā cūndáhvī inī ni nchivī jā ní nacāji yā, tácu suni cācu maá ji jā quívi ji ndahá Cristo Jesús, de quīhīn ji nū cuñáhnú ji ní cání.

¹¹ Chi ndāa cāhān tūhun yáhá:

Vísō ná cúu ō jā sīquī yā, de suni cutecū ō jín yā,

¹² de tú cuandēe inī ō ndoho ó, de suni ndacu ó tiñu jín yā.

De tú mā cuétúhún ó yā, de suni mā cuétúhún yā yóhó.

¹³ De vísō nduú squíncuu vāha ó, de maá yā chi níni squíncuu yā, chi nduú cúu sáhá falta yā, chi squíncuu yā jā ní ncāhān yā.

Tēe jā sátíñú vāha jā squíncuu jín tūhun yā

¹⁴ Tūhun yáhá nasndíhvī inī nū nchivī, de cāhān nīhin nú jín ji, cunī maá Jētohō ō, jā má tétáhán ji sīquī ndācá tūhun jā cāhān cāhá-ni. Chi nduú jétíñú cuitī, chi sa stívī nchivī jā níni.

¹⁵ De nducú ndéé nú jā cuetúhún Yāa Dios ndóhó, jā cúu nú tēe sátíñú vāha jā squíncuu jín tūhun yā, tácu mā cúcanoō nū

nū yā sīquī ni iin, chi vāha nacani nú tūhun ndāa yā.

¹⁶ De mā quívi nduū nū jín ndācá tūhun cāhá-ni ñayíví yáhá, chi suu sáhá jā ndúcuahā cā tiñu néhén jā quívi ndá nchivī jā cāhān.

¹⁷ De ndācá tūhun jā stéhēn ji chi cúu tá cúu iin ndīhyi xēēn jā ndúxeēn cā cuāhān. De Himeneo jín Fileto cúu ū tēe jā sáhá sūcuán.

¹⁸ Chi nduū tēe ñúcuán nī jica yátá dē nū tūhun ndāa, de cāhān dē jā ja nī natecū ndīyi. De sūcuán sáca nuu dē xīnī sava nchivī cándíja.

¹⁹ Sochi Yāa Dios nī jani yā nchivī maá yā, de íyó cutú íyó nīhin ji jā má cācá yátá ji, tá cúu nū yósō nū tutū ī: Ja jínī Jētohō ō Yāa Dios ndācá nchivī jā yíhī ndahá yā. De suni cāhān: Ndācá nchivī jā nācunehen sívī Cristo, ná cújiyo ji nū tiñu néhén, cáchī.

²⁰ De inī iin vehe cáhnú íyó cuāhā cōhō, de nsúu maá-ni cōhō oro jín cōhō plata, chí suni cōhō ñutun jín cōhō ñuhun. De íyó jā fino de íyó jā corriente.

²¹ De tú iin nchivī sáhá ndoo ji maá ji jā quee ji nū ndācá tiñu néhén, de cuu ji tá cúu iin cōhō fino. De coo ndoo coo ī ji nū Jētohō ō, de nīhīn tiñú ji nāsa cúnī maá yā. De coo tūha ji jā sáhá ji ndācá tiñu vāha.

²² Túsaá de cunu nú nū ndācá jāa nduū vāha jā ndíyo inī ndá tēe suchí. De cuniquīn nū tiñu ndāa, jín tūhun jā cándíja nú yā, jín tūhun cūndáhvī inī, jín tūhun jā ndēe mānī jín táhán. De sūcuán sáhá nú jondē jín ndācá nchivī ndoo ánō jā nācunehen sívī maá Jētohō ō.

²³ De mā quívi nduū nū jín ndācá tūhun naā jāa nduú íyó cájí, chi ja jínī nū jā suu sáhá jā tétáhán nchivī.

²⁴ De iin mozo maá Jētohō ō, nduú vāha jā tetáhán dē, chi sa cánuú jā coo vāha inī dē jín ndācá nchivī. De ná cóo vāha inī dē jā stéhēn dē, de ná cuandēe inī dē jín ji.

²⁵ De jín jā vitá inī dē de canī ichí dē nchivī nīhin inī. Chi sanaā de nacani inī ji sáhá Yāa Dios, de jīcūhun inī ji nāsa íyó tūhun ndāa.

²⁶ De nducájí inī ji de cācu ji nū tāchī cúñáhnú jā ní ntiin ji, chi nī ncundēe jín ji jā sáhá ji jā cúnī maá.

3

Sīquī nāsa coo nchivī nēhén ndá quīvī jā cuándihi

¹ De suni jīcūhun inī nū jā ndá quīvī cuándihi de quenda quīvī jā coo tūndóhó.

² Chi coo nchivī jā chiñúhún maá, de ndiyo inī ji xūhún, de sáhá téyí ji maá ji, de sáhá vīxī ji maá ji. De cāhān nēhén ji sīquī Yāā Dios, de cunīhin inī ji nūū tatá ji nūū naná ji, de mā nácuetáhvī ji, de mā chíñúhún ji Yāā Dios.

³ De mā cōó mānī ji jín táhán ji de ni mā cúndáhvī inī ji. De sáhá túhún ji, de mā cūū casī ji ndācá jā ndiyo nēhén inī ji, de xēē ndasí coo ji, de quītī inī ji cunī ji ndācá tiñu váha.

⁴ De suni nastúu ji táhán ji, de mā cúyūhú ji sáhá ji cuāchi, de coo vīxī ndasí ji, de nducú ji jā cusī inī maá ji-ni, de mā nducú ji jā quīvi ji nūū Yāā Dios.

⁵ De sáhá ji-ni jā chíñúhún ji yā, de casī ji nūū poder yā jā má sáma ji modo ji. Mā quīvi nduū nū jín nchivī jā sáhá súcuán.

⁶ Chi sava tēe ñúcuán quīvi dē vehe de stáhvī dē ndācá ñahan naā jā íyó ndasí cuāchi. De ñamā quīvi ndá ña jín ndācá túhun jāá nduú íyó ndāā jā cusī inī ña jín.

⁷ De vísō nínī scuáha ña nā-ni túhun, de nduú cúu cuitī jīcūhun inī ña túhun ndāā yā.

⁸ De tá cúu nūū ní nsáhá ndúū tēe tásí Janes jín Jambres jā ní iyo janahán, jā ní nducú dē jā casī dē nūū Moisés, suni súcuán sáhá ndá tēe ñúcuán, chi nducú dē jā casī dē nūū túhun ndāā. Chi coo naā jāá ntúnī ndá dē, chi mā cándija ndija dē túhun cándija ó.

⁹ De mā quēé tiñu sáhá dē, chi cunī ndācá nchivī jā tēe naā cúu dē, tá cúu nūū ní jinī nchivī jā ní iyo naā ndúū tēe ñúcuán jā ní nducú casī nūū Moisés.

Tiñu sándihī jā ndácu Pablo nūū Timoteo

¹⁰ Sochi ndóhó chi ja nī ncutūha váha nú nāsa stéhén ni, nāsa jīca ndāā ni, nāsa chúhun inī ni sáhá nī, nāsa cándija nī yā, nāsa nēe nī paciencia, nāsa cúndáhvī inī ni táhán nī, jín nāsa jéndeé inī ni.

¹¹ Chi nī jinī úhvī nchivī nduhū, de nī ndoho nī tūndóhó. De jínī nū ndācá jā ní ndoho nī ñuū Antioquía jín Iconio jín Lистра. De jínī nū nāsa nī jinī úhvī ji nduhū.

Sochi maá Jētohō ō nī scácu yā nduhū nūū ndihi ñúcuán.

¹² Chi ndāā cúu jā ndācá nchivī jā ndíhvī inī ji jā sátíñú váha ji nūū Cristo Jesús, ndoho ji jā cunī úhvī nchivī ji.

¹³ Sochi nchivī jā sáhá tiñu nēhén jín nchivī stáhvī, chi sa víhī cā cucuu ji jín tiñu nēhén, chi stáhvī ji nchivī de suni cándija maá ji túhun stáhvī.

¹⁴ De ndóhó chi sa cuiñi nīhin nú jín jā ní ncutūha nú jín jā ní ncucáhnú váha inī nū. Chi jínī nū nāsa nchivī cúu jā ní stéhén nūū nū.

¹⁵ Chi jondē tá lulí nú, de ja jínī nū nāsa cāhān tutū ī jā stéhén nūū nū nāsa cándija nú jā ní jīhī Cristo Jesús jēhē nū tácuā cācu nú.

¹⁶ De níí tutū ī cúu túhun jā ní ncāhān Yāā Dios, de váha nīhīn tiñú jā stéhén nūū ō, jā cāhān nūū ō, jā náchuhun ichí yóhó, jín jā scuáha yóhó jā caca ndāā ō,

¹⁷ tácuā ndá tēe jā sátíñú nūū Yāā Dios, cuja inī dē de coo túha váha dē jā sáhá dē ndācá tiñu váha.

4

¹ De cāhān ni jín nú, jínī Yāā Dios jín Jētohō ō Jesucristo, Yāā jā quiji de ndacu tiñu, de sáhá ndāā yā tiñu nchivī tēcū jín nchivī jā ní jīhī.

² Cāhān nīhin nī jā nacani nú túhun yā, de sndíhvī inī nūū ji jā cándija ji. De nínī sáhá nú súcuán á núne ji á vísō nduú núne ji. De sáhá nú jā ná jīcūhun inī ji, de cāhān nū nūū ji, de cani ichí váha nú ji, de jín cuāhā paciencia stéhén nū nūū ji.

³ Chi quiji tiempo jā má cuétúhún cuitī nchivī túhun yā jā stéhén ndāā váha, chi sa cuetúhún ji túhun jā cusī inī maá ji, de nducú ji cuāhā maestro jā stéhén nūū ji maá-ni túhun jā jétahān inī ji cunini ji.

⁴ De cujiyo ji nūū túhun ndāā, de cundi-hvī inī ji ndācá túhun jā maá cuento-ni cúu.

⁵ Sochi ndóhó chi nínī coo ndito inī nū, de cuandeé inī nū jín tūndóhó, de cundihvī inī nū nacani nú túhun jā scácu yā yóhó, de squíncuu váha nú jín tiñu yā jā sáhá nú.

⁶ De nduhū chi ja nī nsōcō ni maá nī jā cuū ni, de ja cuācuñatin quīvī jā cuū ni.

⁷ De ja nī ncundeé nī jā ní nducú ndéé nī sīquī tiñu váha, de ja nī jīnu nī jīca nī ñayīvī

yáhá, de nduú ní nsiáā ni tūhun cándíja nī yā.

⁸ De mitan ja íyó tūha premio jā nīhīn ni sīquī jā ní jica ndaā ni. Chi maá Jētohō ō taji yā ñúcuán nūū ni maá quīvī jā sáhá ndāā yā tiñu, chi maá yā cúu jā ndāā sándāā sīquī ndihi. De nsūú nūū maá-ni nduhū taji yā, chi suni cuāha yā nūū ndācá nchivī jā cúu inī ji jā ndiji yā chi mānī ji jíin yā.

Jā cána Pablo jā quiji Timoteo nūū dē

⁹ Nducú ndéé nú jā quiji ñamā nū nūū ni.

¹⁰ Chi Demas nī sndóo dē nduhū, chi ndíyo inī dē ndatíñú ñayīví yáhá, de cuāhān dē ñuū Tesalónica. De Crescente chi cuāhān de Galacia, de Tito cuāhān dē Dalmacia.

¹¹ De mátúhún-ni cā Lucas íyó jíin nī. De tá quiji nú, de cueca nú Marcos quiji nú jíin dē, chi vāha cuetíñú dē jā chindeé dē nduhū jíin tiñu yā.

¹² Tíquico nī ntají nī dē cuāhān dē ñuū Efeso.

¹³ De tá quiji nú de cundahá nú cotón jā ní sndóo nī vehe Carpo ñuū Troas. De suni cundahá nú ndācá libro, de jā cánuú cā cúu ndācá tutū jā ní ntee maá nī.

¹⁴ Alejandro, tēe cúu herrero, xēēn ndasí nī nsáhá dē jíin nī. De maá Jētohō ō nacuāha yā yāhvi dē jā súcuán nī nsáhá dē.

¹⁵ De coto nú maá nú nūū dē, chi ndasí nī íyo dē contra sīquī tūhun jā stéhēn ō.

¹⁶ De tá nī iñi nī jā xíhna ñúhún nūū justicia, de nduú ni iin tēe ní iñi jíin nī, chi ndihi dē nī sndóo dē nduhū. De ñúhún inī nī jā Yāa Dios cune cáhnú inī yā nūū ndá dē.

¹⁷ De vísō súcuán de maá Jētohō ō nī nchindeé yā nduhū, de nī jēhe yā fuerza inī ni, de súcuán nī nsínu nī nī nacani ndihi nī tūhun jā scácu yā yóhó, nī jini nchivī ndá nación jāá nduú jíin tūhun yā. Súcuán nī scácu Jētohō ō nduhū nūū ndācá tēe xēēn.

¹⁸ De scácu cā yā nduhū nūū ndācá tiñu néhén, de coto yā nduhū jondē tá quīvi nī andiví nūū tátúnī yā. De ná cáhān ō jā viī ndasí cúñáhnú yā ní cání. Amén.

Saludo jíin bendición jā sándihí

¹⁹ De cachī nū jā sáhá ndeé inī Prisca jíin Aquila, jíin nchivī vehe Onesíforo, cáchī ni.

²⁰ Erasto nī nguendōo dē ñuū Corinto. De nī nguendōo Trófimo ñuū Mileto, de cúhū dē.

²¹ De cundihvī inī nū quiji nú mitan ncháha ca quijéhé tiempo vījin. Sáhá ndeé inī nū, cáchī Eubulo jíin Pudente jíin Lino jíin Claudia jíin ndá cā hermano.

²² De ñúhún inī ni jā maá Jētohō ō Jesucristo ná cóo yā jíin nú, de Yāa Dios sáhá cā yā jā váha ndá ndóhó. Súcuán ná cóo. Amén.

CARTA JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU TITO

¹ Maá nī cúu Pablo, mozo Yāa Dios jíin apóstol Jesucristo, chi nī ntají Yāa Dios nduhū jā scándíja nī nchivī jā ní nacāji yā, tácuca jíicūhun inī jī tūhun ndāā yā jā cándíja ó,

² de cūhun inī jī jā cutecū jī ní cání. Chi jondē ncháha ca jēcōo ñayiví de ja nī nquee yuhú Yāa Dios jā cutecū ō, de íyó ndāā tūhun jā ní ncāhān yā.

³ De mitan jā ní nguenda tiempo jā ní jani yā, de stéhēn cājí yā tūhun yā nūū ō. De nī ntetínú yā nduhū nī ndacu yā tiñu jā nacani nī tūhun yā ñúcuán. Chi Yāa jā scácu yóhó cúu yā.

⁴ De téē nī carta yáhá cuēē nūū nū Tito, chi tá cúu sēhe nī cúu ndíja nú síquī jā inuú-ni cándíja ó yā. De ñúhún inī nī jā Tatá ó Yāa Dios jíin Jētohō ō Jesucristo, Yāa jā scácu yóhó, ná sáhá cā yā jā váha ndóhó, de cundáhvī inī yā ndóhó, de sáhá yā jā coo ndeé coo síi inī nū.

Tiñu yā jā ní nsāhá Tito jondē isla Creta

⁵ De nī sndóo nī ndóhó jondē isla Creta, tácuca sáhá ndāā nū síquī tiñu jā cúmanī cā cundaā, de canī nú ndācá tēē ñáhnú jā coto grupo nchivī cándíja ndācá ñuū, tá cúu nūū ní ndacu nī tiñu nūū nū.

⁶ De ndá tēē ñáhnú ñúcuán cánuú jā má cōó nī iin jā nīhīn nchivī cuāchi síquī dē. De cánuú coo iin-ni ñasíhí dē. De sēhe dē cánuú cuu jī sūchí cándíja, jā má nīhīn nchivī cuāchi síquī jī jāá nduú sáhá váha jī á jā nīhin inī jī nūū dē.

⁷ Chi ndá tēē cúñáhnú jā ndíso tíñú nūū nchivī cándíja, cánuú caca ndāā dē chi ndíso tíñú dē síquī tiñu Yāa Dios. De mā sáhá téyí dē maá dē, mā quítī ñamā inī dē, mā cúu dē tēē jíni, mā cánāá dē, de mā ndíyo inī dē xūhún.

⁸ Chi sa cánuú jā níni cuāha núú dē vehe nūū nchivī jíicá, de níni sáhá dē tiñu váha, de ndito coo xīnī dē, de cuu dē tēē ndāā, de coo ndoo ánō dē, de casī dē modo jā cúni maá dē.

⁹ De cánuú jā cuiñi nīhin dē jíin tūhun ndāā jā ní scuáha dē, tácuca cuu sndíhvī inī dē nchivī jíin ndācá tūhun ndāā váha, de suni cuu sáhá dē jā jíicūhun inī nchivī jā cúu contra, de casī jī yuhú jī.

¹⁰ Chi íyó cuāhā nchivī nīhin inī, de stéhēn jī incā modo jā jáni naā inī maá jī de stáhvī jī nchivī. De ndá táhán ó hebreo cúu jā víhí cā sáhá súcuán.

¹¹ De cánuú jā casī nū yuhú ndācá tēē ñúcuán, chi stéhēn ndá dē tūhun jāá nduú íyó váha jā stéhēn dē, chi cúni dē jā nīhīn dē xūhún síquī. De súcuán sácā nuu dē xīnī ndihi nchivī ndācá vehe.

¹² De iin tēē isla Creta jā nácani tūhun, nī ncāhān dē síquī táhán ñuū dē: Ndá táhán ó nchivī Creta, chi maá-ni nchivī stáhvī cúu jī, de tá sáhá quiti xēēn sáhá jī, de maá-ni jā ndíhvī inī jī cají cuāhā jī, de cúxí jī, cáchī dē.

¹³ De ndāā cúu tūhun jā ní ncāhān tēē ñúcuán. Jā ñúcuán cuxeēn nū nūū jī, tácuca ná cándíja ndāā váha jī.

¹⁴ De mā sáhá jī cuenta ndācá tūhun jā ní ntavā ndá táhán ó hebreo, jā maá cuento-ni cúu, de juni mā squíncuu jī tiñu jā ndácu ndá tēē jā ní nquee nūū tūhun ndāā.

¹⁵ De nchivī jā ní ndundoo jāá ntúnī, chi ndācá-ni íyó váha íyó ndoo nūū jī. Sochi nchivī nduú cándíja jāá nduú ní ndúndoo jāá ntúnī, maá-ni jā jáni inī jī jāá nduú íyó ndoo nduú íyó váha ndācá jā jíni jī nūū. Chi jondē jāá ntúnī jī jíin ánō jī íyó téhēn.

¹⁶ De vísō cáhān jī jā jíni jī Yāa Dios, sochi jíin tiñu jā sáhá jī de jíni ō jāá nduú. Chi nchivī nāvāha nchivī nīhin inī cúu jī, de nduú cúu sáhá jī nī iin tiñu váha.

2

Tūhun yā jā stéhēn ndāā váha

¹ De maá nú chi níni cāhān nū ndācá tūhun jā quétáhān jíin tūhun yā jā stéhēn ndāā váha.

² De cāhān nū jíin ndācá tēē ñáhnú jā ná cóo cájí inī dē, de sáhá yíñúhún dē, de ndito coo xīnī dē, de cándíja nīhin dē tūhun jā cundáhvī inī yā dē, de cundáhvī inī dē táhán dē, de cuandeé inī dē.

³ De saá-ni ndācá ñahan ñáhnú, ná sáhá yíñúhún ña, de mā sáhá tūhún ña, de mā jíni ña. De ná stéhēn ña ndācá jā váha.

⁴ De ná stéhēn ña nūū ndá ñahan súchí jā coo manī ña jíin yíí ña jíin sēhe ña.

⁵ De ndito coo xīnī ña, de coo ndoo ánō ña, de coto vāha ña tiñu vehe ña, de coo vāha inī ña, de cuetáhví ña nūū yíí ña, tácuā mā cāhān nēhén nchivī sīquī tūhun Yāā Dios.

⁶ De suni sūcuán sndíhvī inī nū ndācá tēe suchí jā ndito coo xīnī dē.

⁷ De ndóhó, cuu nú iin ejemplo nūū dē jā sāhá nú ndācá tiñu váha. De tá stéhēn nū nūū dē de ndāā stéhēn nū de serio coo nú.

⁸ De ndāā vāha stéhēn nū, tácuā mā cūū cāhān nchivī sīquī. De sūcuán de cucanoō nchivī jā cúu contra, chi mā cūū cāhān ji ni iin cuāchi sīquī nū.

⁹ De cāhān nū jíin nchivī jā cúu mozo jā ná cuetáhví ji nūū patrón ji, de ná sáhá ji ndācá tiñu jā jétahān inī dē, de mā cāhān ji tá ndacu dē tiñu nūū ji.

¹⁰ De mā sácuíhná ji ndatíñú dē, chi ná cúu ji nchivī ndāā ndija, tácuā jíin ndācá tiñu jā sáhá ji, de cunī ndācá nchivī jā viī ndasí cúu tūhun jā stéhēn sīquī Yāā Dios, Yāā jā scácu yóhó.

¹¹ Chi mitan ja nī stéhēn Yāā Dios nāsa sáhá yā jā váha nchivī, chi cunī yā scácu yā ndihi nchivī ñayíví.

¹² De sīquī jā vāha inī yā jíin ó, suu stéhēn nūū ó jā siāā ó tiñu nēhén jíin ndācá jā ndíyo nēhén inī ó. De ndito ná cóo xīnī ó inī ñayíví yáhá, de caca ndāā ó, de sáhá vāha ó jā cunī Yāā Dios.

¹³ De suni stéhēn nūū ó jā cuhun inī ó jā quendōo ndetū ó tá quiji maá quívi cāhnú jā nenda nijīn Yāā Dios, Yāā cúñáhnú ndasí, suu Jesucristo, Yāā jā scácu yóhó.

¹⁴ Chi nī nsōcō yā maá yā jēhē ó, tácuā scácu yā yóhó nūū ndācá tiñu nēhén, de sáhá ndoo ndihi yā ánō ó jā cuu ó nchivī maá yā, de cundihví inī ó sáhá ó tiñu váha.

¹⁵ Ndācá tūhun yáhá cánuú stéhēn nū, de sndíhvī inī nū ji, de cāhān nū nūū ji, chi sūcuán ndíso tíñú nú. De mā cuáha nú tūhun jā sáhá jēhe inī ni iin ji nūū nū.

3

Nāsa cánuú sáhá nchivī cándíja

¹ De nasndíhvī inī nū ji jā cuetáhví vāha ji nūū ndá tēe cúñáhnú jíin tēe ndíso tíñú ñuū. De ná squíncuu ji tiñu jā ndácu ndá dē, de coo ñamā inī ji sáhá ji ndācá tiñu váha.

² De mā cāhān nēhén ji sīquī ni iin nchivī, de cundeē mānī ji jíin nchivī, de coo vāha inī ji, de coo vitá inī ji jíin ndihi nchivī.

³ Chi maá ó suni nī ncuu ó nchivī naā jāá nduú ní jícūhun inī ó jondē saá, de nī ncunīhin inī ó nūū Yāā Dios. De nī ncandíja ó ndācá tūhun jāá nduú ndāā, de nī nsatíñú cāhá ó nūū ndācá jā ní ncusiī inī ó. De nī jica ó jíin tiñu nēhén jíin tūhun cúcuásún inī. Chi nī nquítī inī nchivī nūū ó, de nī nquítī inī ó nūū ji.

⁴ Ñúcuán de Yāā Dios, Yāā jā scácu yóhó, nī stéhēn yā jā vāha inī yā de cúndáhvī inī yā ndihi nchivī ñayíví.

⁵ De nī scácu yā yóhó, de nduú nā tiñu váha ní nsáhá ó jā scácu yā yóhó, chi sa sīquī jā ní ncundáhvī inī yā yóhó. Chi nī naquete yā ánō ó, de sūcuán nī nacacu jeé ó, de nī ndujeé ó nī nsáhá yā jíin maá Espíritu Santo.

⁶ De nī ncunuú ndasí Espíritu Santo inī ánō ó, jā ní nsáhá Yāā Dios jā jíin Jesucristo, Yāā jā scácu yóhó.

⁷ De sūcuán nī sndáhvā yā cuāchi ó sīquī jā vāha inī yā, de nīhīn táhvī ó cutecū ó níí cání, tá cúu nūū ñúhún inī ó.

⁸ Ndāā cúu tūhun yáhá, de cunī ni jā níí cāhān nīhin nú ndācá tūhun yáhá, tácuā nchivī cándíja Yāā Dios, ná cúndihví inī ji cucuu ji jíin tiñu váha. Chi íyó vāha ndācá yáhá, de níhīn tíñú jā quendōo vāha ánō ndihi nchivī.

⁹ De mā quívi nduū nū jíin ndācá tūhun naā, jíin tūhun jā cāhān sīquī nāsa vāji ndācá tatā ó, jíin tūhun jā sáhá jā tétáhán ji sīquī ley Moisés. Chi maá-ni tūhun cāhá jāá nduú níhīn tíñú cúu.

¹⁰ De tú íyó nchivī jā sáhá jā ndúsíin inī nchivī cándíja, de cāhān nū nūū ji iin ūū vuelta, de tú mā chūhún inī ji, de tavā nū ji.

¹¹ Chi jínī nū jā iin nchivī jā sáhá sūcuán, stívī ndasí ji chi jínī ji jāá nduú vāha sáhá ji, de jā ñúcuán jícundeē cuāchi sīquī ji.

Jā cána Pablo jā quiji Tito nūū dē

¹² De tá tají nī Artemas á Tíquico cuēē dē, sá de nducú ndéé nú quiji nú nūū ni ñuū Nicópolis, chi ja nī ncundaā inī ni jā ñúcuán cundeē ni tiempo vījin.

¹³ De cundihvī inī nū chindeé nú Zenas, tēe cúu abogado, de saá-ni Apolos. Chi cuāha nú jā jīni ñúhún dē jā quíhīn cā dē ichi nūū quíhīn dē. De coto nú jā má cúmanī ni iin nūū dē.

¹⁴ De nchivī jā íñí jín ó, cánuú jā cutūha ji sáhá ji ndācá tiñu váha, de chindeé ji nchivī jā cúmanī nūū, tácuā mā cútecū cāhá ji.

Saludo jín bendición jā sándhí

¹⁵ Ndācá nchivī jā íyó jín nī yáhá, cāhān ji jā sáhá ndeé inī nū. De cachī nū jā cāhān ni jā sáhá ndeé inī nchivī jīñā jā mānī ō jín sīquī jā cándíja ó. De ñúhún inī ni jā ná sáhá cā Yāa Dios jā váha ndá ndóhó. Súcuán ná cóo. Amén.

CARTA JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU FILEMON

¹ Maá nī cúu Pablo, de yíhí nī vecāa jā síquī tūhun Cristo Jesús. De jíín hermano ō Timoteo tée nī carta yáhá cuēē nūū nū Filemón. Chi cúu nú tée jā íyó mānī ndúū ni jíín, chi chindeé nú jíín nī síquī tiñu Yāa Dios.

² De suni tée nī carta yáhá nūū ndá nchivī cándíja jā ndútútú inī vehe nú, de saá-ni nūū hermana ō Apia, jíín nūū Arquipo, tée jā chindeé táhán jíín ó síquī tiñu jā ndúcú ndéé ó jíín.

³ De ñúhún inī ndúū ni jā Tatá ó Yāa Dios jíín Jētohō ō Jesucristo, ná sáhá cā yā jā váha ndá ndóhó, de sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī nū.

Tēe cúndáhvī inī de cándíja váha cúu Filemón

⁴ De tá jíicān táhvī ni nūū Yāa Dios de nduú náa inī ni cācān táhvī ni jēhē nū, de níní nácuétáhvī nī nūū yā jā síquī nū.

⁵ Chi níhīn ni tūhun jā váha cándíja nú jā cúndáhvī inī Jētohō ō Jesús ndóhó, de cúndáhvī inī nū ndācá nchivī jā yíhí ndahá Yāa Dios.

⁶ De jíicān táhvī ni jā nchivī jā ní ncandíja síquī jā cándíja maá nú, ná jíicūhun váha cā inī ji síquī ndācá jā váha jā sáhá yā yóhó jā jíín Cristo Jesús.

⁷ Chi cúsiī ndasí inī ni de íyó ndeé inī ni, hermano, síquī jā cúndáhvī inī nū ndá nchivī cándíja. Chi maá nú nī nsáhá jā ní ndusiī inī ji.

Jā jíicān Pablo iin favor jēhē Onésimo

⁸ Túsaá de cāhān ndáhvī nī jíín nú, vísō cuu ndacu nī nūū nū nása cánuú sáhá nú, chi cúu nī apóstol Cristo.

⁹ De nduú chi sa cāhān ndáhvī nī jíín nú síquī jā íyó mānī ō. De cundáhvī inī nū nduhū sáhá nú jā cúni ni, chi ja ñáhnú nī, de yíhí nī vecāa jā síquī tūhun Cristo Jesús.

¹⁰ De cāhān ndáhvī nī jíín nú jēhē mozo nū Onésimo jā ní jeen nú de nī jinu. De mitan de cúu ji tá cúu sēhe nī, chi nī scándíja nī ji inī vecāa yáhá.

¹¹ De jondē saá chi nduú ní ncúu ji mozo jā squíncuu nūū nū, chi nī jinu ji. Sochi mitan chi váha satíñú ji nūū nū jíín nūū nī.

¹² De natají nī ji cuēē najeē ji nūū nū. Túsaá de cāhān váha nú jíín ji, de sáhá nú cuenta jā modo jā maá nī nī nquenda, chi ndasí mānī ni jíín ji.

¹³ De cusíi inī ni de tú cuu quendōo ji jíín nī yáhá, tácuca cuetíñú nī ji lugar maá nú juni yíhí nī vecāa jā síquī tūhun váha yā.

¹⁴ Sochi nduú cúni ni sáhá nī súcuán, chi jondē cuāha maá nú tūhun. Chi nsūú jā sáhá fuerza ni ndóhó, chi síquī jā váha inī nū de sáhá nú favor jíín nī, tá cúu nūū cúsiī inī maá nú.

¹⁵ Chi sanaā de jā síquī yáhá cúu jā ní jinu ji nī ncujiyo ji nūū nū jacū-ni tiempo, suu tácuca níní quendōo ji jíín nú sáhá Yāa Dios.

¹⁶ De mitan chi nduú cā cúu ji iin mozo jā ní jeen nú, chi nī nduu ji iin jā váha cā, suu iin hermano jā mānī nū jíín. De nduhū chi mānī ndasí nī jíín ji, de nā oncā cúu maá nú jā má cōó mānī nū jíín ji. Chi nsūú jā mānī nū jíín iin tée súcuán-ni, chi síquī jā cúu ji iin hermano jā cándíja nūū Jētohō ō.

¹⁷ De tú sáhá nú cuenta jā nduhū cúu táhán nú jā cándíja, túsaá de cāhān váha nú jíín ji tá nenda ji nūū nū, tá cúu nūū cāhān nū jíín nduhū.

¹⁸ Tú nā-ni falta nī nsáhá ji nūū nū, á tú ndíta ji nūū nū, de cācān nū de chunáa maá nī.

¹⁹ Nduhū Pablo, jíín ndahá maá nī tée nī yáhá jā maá nī nachunáa. Súcuán cāhān ni vísō cuu cāhān ni jā sa maá nú ndíta nūū ni jā sáhá nú jā cusíi inī ni síquī jā ní scándíja nī ndóhó de nī ncācu ánō nū.

²⁰ Túsaá, hermano, sáhá nú favor yáhá jíín nī síquī jā cándíja nú Jētohō ō. Sáhá nú jā ndusiī inī ni, síquī jā cúu nú hermano jā cándíja Cristo.

²¹ De tée nī yáhá nūū nū, chi cúndeé cúcáhnú inī ni jā cuetáhvī nú, de jondē víhí cā sáhá nú nsūú cā jā ní jíicān ni.

²² De suni jíicān ni jā sáhá tūha nú nūū cundeē ni, chi ñúhún inī ni jā quee nī yáhá de cuēē ni nūū nū sáhá Yāa Dios síquī jā jíicān táhvī ndá nú jēhē ni.

Saludo jíín bendición jā sándhí

²³ Epafras, tēe jā yíhí jíín nī vecāa jā síquī tūhun Cristo Jesús, cáhān dē jā sáhá ndeé inī nū.

²⁴ De suni sūcuán cáhān Marcos jíín Aristarco jíín Demas jíín Lucas, ndá tēe jā chíndeé táhān jíín nī síquī tiñu yā.

²⁵ De ñúhún inī ni jā Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cā yā jā váha ndá ndóhó. Sūcuán ná cóo. Amén.

CARTA JA CUAHAN NUU NCHIVI HEBREO

Jā ní ntají Yāā Dios Sēhe yā nī nacani yā tūhun

¹ Quéhén vuelta de quéhén modo nī ncāhān Yāā Dios jíin ndá tatā ō jondē janahán, chi nī ntají yā ndá tēe nī nacani tūhun yā.

² De mitan de tiempo jā cuándihi yáhá de nī ntají yā maá Sēhe yā nī nacani yā tūhun nūū ō. De jíin Sēhe yā cúu jā ní nsáhá yā ñayíví jíin ndihi cā, de ndivií jā íyó nī nchihí yā ndahá Sēhe yā.

³ De Sēhe yā chí vii ndasí cúñáhnú yā, tá cúu nūū vii cúñáhnú maá yā. De ndihi nāsa cúu maá yā jā cúu yā Yāā Dios, suni súcuán cúu Sēhe yā. De jíin poder tūhun jā ní ncāhān Sēhe yā de íyó cutú ndihi-ni. De nī nasáhá ndoo yā yóhó ndācá cuāchi ó, de sá de nī jécundeē yā lado cuáhá mesa maá Yāā cúñáhnú jondē andiví.

Jā cúñáhnú cā Sēhe Yāā Dios nsūū cā ndá ángel yā

⁴ De nī nduñáhnú ndasí cā Sēhe yā nsūū cā ndá ángel andiví, chí nī nīhīn yā táhvī jā ndíso yā tiñu ñáhnú ndasí cā nsūū cā jā ndíso ndá ángel.

⁵ Chí yósō nūū tutú jā súcuán nī ncāhān Yāā Dios jíin Sēhe yā, de nsūū jíin ndá ángel yā: Maá nú cúu Sēhe nī, de mitan de nī nsáhá ñáhnú nī ndóhó jā cúu nī Tatá nú.

De suni nī ncāhān yā tūhun Sēhe yā, de nsūū tūhun ndá ángel yā:

Maá nī cúu Tatá nūū Sēhe nī,
de maá jíi cúu Sēhe nūū nī.

⁶ De suni tá nī ntají yā Sēhe yā jā cúñáhnú, nī nquiji inī ñayíví yáhá, de nī ncāhān yā: Ndihi ángel nī ná chíñúhún jíi Sēhe nī.

⁷ De súcuán nī ncāhān yā tūhun ndá ángel yā: Tá cúu nūū yíhí tächī, súcuán cúu jā jíca ndá ángel nī sáhá nī,
de ndācá ñúcuán jā sátiñú nūū nī, tá cúu yáñuhún cúu.

⁸ Sochi tūhun Sēhe yā chí sa cāhān yā: Maá nú cúu Yāā Dios, de tatúnī nū nī cání, de jā tátúnī nū chí maá-ni tiñu ndāa cúu.

⁹ Cúsiī inī nū jíin tiñu váha, de nduú jétahān cuitī inī nū tiñu néhén.

Jā ñúcuán cúu jā nduhū, Yāā Dios maá nú, nī nsáhá nī
jā cúsiī ndasí cā inī nū nsūū cā ndá cā jā íyó andiví.

¹⁰ De suni cāhān yā:

Maá nú cúu Jētohō, de jondē xihna ñúhún nī nsáhá nú jā ní jēcōo ñayíví.

De andiví chí suni jā ní nsáhá maá nú cúu.

¹¹ De ndá ñúcuán chí naā, sochi maá nú chí ní cání íyó nú.

De ndá ñúcuán chí cutúhú tá cúu nūū cutúhú iin sahma,

¹² de nacahnū nū tá cúu nūū nátahnū iin sahma, de nasāma nú ndá.

Sochi maá nú chí mā násāma cuitī nū,
de quívi jā cutecū nū mā ndíhí cuitī.

¹³ De súcuán nī ncāhān tucu yā jíin Sēhe yā, de nsūū jíin ndá ángel yā:

Cundeē nū lado cuáhá nī nūū cúñáhnú nú,
de sáhá nī jā candeē nū poder ndācá jā jíni ūhvī ndóhó.

Ncachī yā.

¹⁴ De ndá ángel yā chí mozo-ni cúu, de tájí yā cuāhān jā chíndeē ndá nchivī jā nīhīn táhvī jā scácu yā.

2

Jā má cúhuun inī ō jíin tūhun jā scácu yā yóhó

¹ Túsaá de cánuú jā vāha cā chuhun inī ō ndācá tūhun yā jā ní jini ó, chí tú nduú de sanaā de scuíta ó.

² Chí jondē janahán nī jetiñú yā ndá ángel yā nī ncachī tūhun tūhun yā, de nī jíni nchivī jā íyó ndāa. De nchivī nīhīn inī jíin nchivī jāa nduú ní ncándíja tūhun ñúcuán, vātu-ni nī nīhīn jíi castigo.

³ De tú súcuán nī ncuu, de yóhó, ¿nāsa cācu ó de tú mā chūhún inī ō tūhun cánuú cā jā scácu yā yóhó? Chí xihna cā maá Jētohō ō nī nacani yā tūhun yáhá, de sá de ndá tēe jā ní jini, nī nacani tucu ndá dē nūū ō.

⁴ De Yāā Dios suni nī nchindeē yā ndá dē jā ní nacani dē tūhun yā. Chí nī nsáhá yā jíin dē jā ní nsáhá dē síin síin tiñu ñáhnú jā sáhvi inī ō jā jíni ō poder yā. De suni nī jēhe yā Espíritu Santo yā nūū iin iin ó, nāsa nī jétahān inī maá yā jā sáhá ó.

Jā ní nduu Jesús iin táhān nchivī

⁵ De Yāa Dios nsūu nūu ndá ángel yā ní jēhe yā tūhun jā cundiso tíñú sīquī ñayiví jā quiji, chí sa nūu Sēhe yā Cristo nī jēhe yā. De sīquī ñayiví ñūcuán cúu jā cáhān ni yáhá.

⁶ Chi suha yósō nūu tutū jā ní ncāhān David jíin yā:

¿Nā cuá cúu nchivī jā ñúhún inī ní ji?

De ndíhvī inī ní sīquī ji, de nchivī-ni cúu ji.

⁷ Chi jacū-ni tiempo nī nsāhá ní jā núu ji nūu ndá ángel ní.

Ñūcuán de sáhá ñáhnú ní ji de squéndōo yíñúhún ní ji,

de cani ní ji jā ndacu ji tiñu nūu ndācá jā ní nsāhá ní.

⁸ De ndihi jā íyó chí sáhá ní jā cuñáhnú ji nūu.

Cáchī tutū. De jā ní nsāhá Yāa Dios jā cúñáhnú ji nūu ndihi, túsaá de mā quéndōo ni iin jā má cúñáhnú ji nūu. De vísō súcuán de mitan de ncháha ca cunī ō jā cúñáhnú ji nūu ndihi jā íyó.

⁹ Sochi jā jíinī ō mitan cúu Jesús, Yāa jā ní nduu núu jacū-ni tiempo nūu ndá ángel yā. Chi súcuán nī ncuu tácuā cuū yā jēhē ndihi nchivī, sīquī jā vāha ndasí inī Yāa Dios jíin ó. De mitan de vii ndasí nī nduñáhnú tucu yā, de ndihi-ni íyó yíñúhún nūu yā, chí nī ndoho yā jā ní jíhī yā jēhē nchivī.

¹⁰ De ndihi jā íyó chí cuenta Yāa Dios cúu, chí maá yā nī nsāhá. De suni ndéca yā cuāhā ndasí sēhe yā jā quíhīn ji andiví nūu vii cuñáhnú ji jíin yā. De vāha níhīn tíñú jā ní jēhe yā tūndóhó nūu Jesús, chí jā ní ndoho yā súcuán de cuu cundeca vāha yā nchivī jā ní scácu yā.

¹¹ Chi Jesús jā ní nsāhá ndoo yā ji de maá ji jā ní ndundoo ji, chí iin-ni Tatá ji jíin yā. De jā ñūcuán nduú cúcanoō Jesús jā cáhān yā hermano yā ji.

¹² Chi yósō nūu tutū jā ní ncāhān yā jíin Tatá yā:

Cáchī sá tūhun ní nūu ndá hermano sá, de māhñú nūu ndútútú ji cata sá nāsa cúñáhnú ní.

¹³ De suni cáhān yā tá cúu nūu cáhān ndá hermano yā:

Nduhū chí cándíja nī yā.

De cáhān tucu yā:

Yáhá íyó nī jíin ndá sēhe Yāa Dios jā ní jēhe yā nūu ní.

Ncachī Jesús.

¹⁴ De tá cúu nūu cácu nchivī jā cúu ji iin yiqui cúñu, suni súcuán nī ncacu Jesús, tácuā cuu cuū yā jēhē ō. De súcuán nī snāā yā poder táchī cúñáhnú jā squívī nchivī nūu cuāchi de jíhī ji.

¹⁵ De nī ncacu yā súcuán tácuā cuu tavā yā ndācá nchivī chíjin tūhun jā yúhú ji cuū ji. Chí ní vida ji ndóho ji sáhá ñūcuán.

¹⁶ De jāndāā chí nduú ní nguíji yā jā chin-deé yā ndá ángel yā, chí sa jā chin-deé yā ndá nchivī cándíja jā ní nduu tatā Abraham.

¹⁷ Jā ñūcuán nī jini ñúhún jā nduu inuú yā jíin ndācá hermano yā, tácuā cuu yā sūtū cúñáhnú jā squíncuu vāha yā ndācá tíñu jēhē ji nūu Yāa Dios, chí nī ncundáhvī inī yā ji. De súcuán nī nsāhá yā tácuā sōcō yā maá yā jēhē ji de sndáhvā yā cuāchi ji.

¹⁸ Chí suni jondē maá yā nī ndoho yā jā ní jito túnī tūndóhó yā, de jā ñūcuán cuu chin-deé yā nchivī jā jíto túnī tūndóhó ji.

3

Jā cúñáhnú cā Jesús nsūu cā Moisés

¹ Hermano, nī ncana Yāa Dios ndá ndóhó, de cúu núu nchivī ndoo maá yā. Túsaá de nacani vāha inī nū sīquī Cristo Jesús, Yāa jā cúu apóstol jā ní ntetíñú Yāa Dios, de suni cúu yā sūtū cúñáhnú sīquī tūhun cándíja ó.

² Chí nī squíncuu vāha yā nūu Yāa Dios, Yāa jā ní ntee tíñu ñūcuán sīquī yā, tá cúu nūu ní squíncuu vāha Moisés nūu ndá nchivī jā ní ncāhān Yāa Dios jā cúu ji nchivī vehe yā.

³ De cúñáhnú ndasí cā Jesús nsūu cā Moisés, tá cúu nūu cúñáhnú ndasí cā tēe sáhá vehe nsūu cā maá vehe.

⁴ Chí ndācá vehe íyó tēe jā ní nsāhá. Sochi maá Yāa Dios cúu jā ní nsāhá ndācá jā íyó.

⁵ De Moisés nī squíncuu vāha dē jíin tíñu jā ní ncuu dē mozo nī jito dē nchivī vehe Yāa Dios. De nī ncachī tūhun dē sīquī ndācá tūhun jā stéhēn yā tiempo jā quiji.

⁶ Sochi Cristo chí sa cúu yā maá Sēhe jā ndācu tíñu nūu nchivī vehe Tatá yā, de vāha squíncuu yā jēhē ji. De suni maá ó cúu nchivī vehe yā, de tú cuiñi níhin ó jíin tūhun jā cándíja ó jondē quívī sándíhí, de tú cúsi inī ō jā ñúhún inī ō ndācá jā vāha jā coo.

Tūhun jā natātú nchivī Yāa Dios

7 Túsaá de ná chuhun inī ō jā cāhān Espiritu Santo nūū tutū ī:

Mítan de tú cunini ndá nú jā cāhān Yāa Dios,

8 de mā cúnihin inī nū tá cúu nūū ní ncunihin inī nchivī janahán.

Chi nduú ní ncándija ji nūū yā tá nī jica ji nūū ñuhun tíhá.

9 Chi ñúcuán nī nsáhá tatā ndá nú tiñu jā ní nguītī inī ni, ncachī yā,

vísō nī jīnī ji tiñu ñáhnú jā ní nsáhá nī ūū xico cuīyā.

10 Jā ñúcuán nī nguītī inī ni jín nchivī tiempo ñúcuán.

De nī ncāhān ni jā maá-ni jā sndóo ji ichi ndaā,

chi nduú cúnī ji cuniquīn ji tūhun nī.

11 De jā ñúcuán nī nguītī inī ni, de nī ncāhān téyí nī

jā má quívi cuitī ndá ji nūū natátú ji sáhá nī. Ncachī yā.

12 Túsaá, hermano, coto ndá nú jā má cōo nēhén ánō ni iin nú jā caca yátá nú jā má cándija cā nū Yāa Dios, Yāa técū.

13 Chi sa ndācá quívi sndíhvī tāhán inī nū, juni íyó cā tiempo, tácuā mā cúnihin inī ni iin nú jā stáhvī cuāchi ndóhó.

14 De tú ná cuíñi nīhin ó jondē quívi sándihí jín tūhun jā ní nquijéhé ó jín, ñúcuán de coo cáhnú ó jín Cristo.

15 Chi cāhān tutū:

Mítan de tú cunini ndá nú jā cāhān Yāa Dios,

de mā cúnihin inī nū tá cúu nūū ní ncunihin inī nchivī janahán.

Cáchī.

16 ¿De ní nchivī cúu jā ní jini tūhun yā de nī ncunihin inī? Suu ndihi nchivī jā ní scácu Moisés jā ní nquee Egipto.

17 ¿De ní nchivī cúu jā ní nguītī inī yā nūū ūū xico cuīyā? Suu nchivī jā ní nsáhá cuāchi de nī jihī ndá ji nūū ñuhun tíhá.

18 ¿De ní nchivī cúu jā ní ncāhān téyí yā jā má quívi cuitī ji nūū natátú ji sáhá yā? Suu ndá nchivī jāá nduú ní ncándija nūū yā.

19 Túsaá de jínī ō jāá nduú ní ncúu quívi ndá ji nūū natátú ji, síquī jāá nduú ní ncándija ji yā.

4

1 De juni íyó cā tūhun jā ní nquee yuhú yā jā quívi nchivī ndahá yā jā natátú ji sáhá yā, de ná cóo cuidado ō jā má stíví ó, tácuā mā cōo sava nú jā má nīhin nū quívi nú.

2 Chi suni maá ó nī jini ó tūhun jā scácu yā yóhó, tá cúu nūū ní jini nchivī janahán. Sochi nūū maá ji chi nduú ní jétíñú tūhun jā ní jini ji, síquī jāá nduú ní ncándija ji.

3 De yóhó jā cándija, chi maá ó cúu jā quívi ndahá yā jā natátú ó. De síquī nchivī jāá nduú cándija nī ncāhān yā suha:

Jā ñúcuán nī nguītī inī ni, de nī ncāhān téyí nī

jā má quívi cuitī ndá ji nūū natátú ji sáhá nī. De súcuán nī ncāhān yā vísō ja íyó tūha nūū natátú ji jondē tá nī jēcōo ñayíví.

4 Chi súcuán yósō tūhun nūū tutū ī síquī quívi újā:

Nī nsínu Yāa Dios ndācá jā ní nsáhá yā, de nī natátú yā quívi újā.

5 De suni yósō tucu nūū tutū ī:

Mā quívi cuitī ndá ji nūū natátú ji sáhá nī. Ncachī yā.

6 Túsaá de íyó cā nchivī jā quívi ji ndahá yā jā natátú ji. Chi nchivī janahán jā ní jini tūhun jā scácu yā ji, nduú ní nquívi ji síquī jāá nduú ní ncándija ji nūū yā.

7 Jā ñúcuán nī jani tucu yā incā quívi jā quívi nchivī, de quívi ñúcuán cúu mítan. Chi tá nī nchāha cuāhā tiempo jā ní ncāhān yā jín nchivī janahán, de yósō nūū tutū jā suni nī ncāhān David suha nī nsáhá yā:

Mítan de tú cunini ndá nú jā cāhān yā,

de mā cúnihin inī nū túsaá.

Cáchī tutū.

8 De Josué nī squívi dē nchivī Israel janahán iin lugar nūū natátú ji. De vísō súcuán de nduú ní ncúu squívi dē ji nūū yā jā natátú ánō ji. Chi tú súcuán de mā cāhān cā Yāa Dios jín ndācá nchivī jā mítan cúu quívi jā quívi ndá ji nūū natátú ji.

9 Túsaá de íyó tūha iin nūū natátú nchivī Yāa Dios, tá cúu nūū ní natátú maá yā.

10 Chi nchivī jā quívi nūū natátú ji jín yā, chi natátú ji jā ní nsatíñú ji, tá cúu nūū ní natátú Yāa Dios nūū tiñu jā ní nsáhá maá yā.

11 Túsaá de ná ndúcú ndéé ó quívi ó ndahá yā jā natátú ó, de mā sáhá ni iin

ó cuāchi jā má cándija ó yā, tá cúu nūū ní nsāhá ndá ji jondē saá.

¹² Chi tūhun Yāa Dios chi técu de íyó poder. Chi cúu tá cúu iin espada jā xēen ndúū lado, chi nástúu cáji nāsa íyó jāá ntúnī ō jín ánō ō, tá cúu nūū sáhá espada jā jéhdē de nástúu nūū ñútáhán yiqui jín minqui. De tūhun yā nástúu ndihi nāsa jáni inī ō jín nāsa cúnī ō sáhá ō.

¹³ De nduú íyó ni iin jā yíyuhū jāá nduú jínī maá Yāa jā náquehen cuenta, chi ndihi-ni jínī vāha yā, de ndihi-ni túu nijín nūū yā.

Jesús cúu sūtū cúñáhnú cā

¹⁴ De névāha ó iin sūtū cúñáhnú cā, de ja nī ndaa yā nī ndīvi yā nūū íyó Yāa Dios. De Jesús Sēhe Yāa Dios cúu yā. Jā ñúcuán ná cuiñi nīhin ó jín tūhun jā ní ncandija ó.

¹⁵ Chi névāha ó iin sūtū cúñáhnú jā cúndáhvī inī yóhó jāá nduú nā fuerza ō jā squíncuu vāha ó. Chi tá cúu nūū ndóho ó jā jito túnī tächī cúñáhnú yóhó, suni súcuán nī ndoho maá yā jā ní jito túnī ji yā, visō nduú nā cuāchi cuitī yā.

¹⁶ Túsaá de mā cúyūhú ó, chi ná quívi ó yuhú mesa yā jā cācān táhvī ō. Chi mānī yā jín ó, de cúndáhvī inī yā yóhó, de síquī jā vāha inī yā de chíndeé yā yóhó ndācá vuelta jā jini ñúhún ó.

5

¹ De ndācá sūtū jā ní ncuñáhnú janahán, nī nacāji Yāa Dios dē māñú nchivī, de nī jani yā dē jā cuiñi dē nūū yā jēhē nchivī, de sōcō dē ndatíñú jín quiti nūū yā jā síquī cuāchi ji.

² De cuu cāhān vitá dē jín nchivī jāá nduú jícūhun inī jín nchivī jā stívī, chi saá-ni maá dē nduú nā fuerza inī dē jā squíncuu vāha dē.

³ Jā ñúcuán cúu jā suni cánuú jā sōcō dē quiti nūū yā jā síquī cuāchi maá dē, nsūū maá-ni jā síquī cuāchi nchivī.

⁴ De ni iin tēe nduú cúu sáhá ñáhnú dē maá dē jā cuu dē sūtū cúñáhnú, chi sa maá Yāa Dios cúu jā nacāji yā dē, tá cúu nūū ní nacāji yā Aarón jondē janahán.

⁵ De saá-ni Cristo, nduú ní nsáhá ñáhnú yā maá yā jā cuu yā sūtū cúñáhnú, chi sa Yāa Dios nī nsáhá, chi nī ncāhān yā tūhun yáhá:

Maá nú cúu Sēhe nī,

de mitan de nī nsáhá ñáhnú nī ndóhó jā cúu nī Tatá nú.

⁶ De suni cāhān tucu yā nūū tutū ī:

Níí cání cúu nú sūtū,
suu maá clase sūtū jā ní ncuu Melquisedec.

⁷ De Cristo tá nī íyo yā ñayíví, de nī jīcān táhvī yā, de jondē nī jacu yā de nī jacu cóhó yā. De nī ncāhān ndáhvī yā jín Yāa Dios, Yāa jā cuu scácu yā jā má cúu yā nícu. De síquī jā yíñúhún nī nchíñúhún yā Yāa Dios, de nī nchindeé nī nchituu Yāa Dios yā jā ní jendeé inī yā jín tūndóhó.

⁸ Chi visō Sēhe Yāa Dios cúu yā, de nī ncandija yā nī ndoho yā inī ñayíví, de súcuán de nī jinī yā nāsa cúu tūhun cándija.

⁹ De tá nī ncuu nī squíncuu ndihi yā jā ní ncandija yā, de nī ncucutú tūhun jā scácu yā ndācá nchivī jā cándija nūū yā, de cutecū ji níí cání.

¹⁰ Chi nī jani Yāa Dios yā jā cúu yā sūtū cúñáhnú, suu maá clase sūtū jā ní ncuu Melquisedec.

Siquī jā má cācá yátá ji

¹¹ De íyó cuāhā tūhun jā cachī tūhun nī síquī ndācá yáhá. Sochi víjín cúu jā jīcūhun inī ndá nú sáhá nī, síquī jāá nduú cúnī nū chuhun inī nū.

¹² De ja nī ncunahán cándija ndá nú, de jini ñúhún jā cuu nú tēe stéhēn nícu. De nduú chi sa jini ñúhún tucu ndá máá nú tēe jā stéhēn nūū nū ndācá tūhun Yāa Dios jāá nduú víjín cuitī. Chi sa nī nduu nú modo sūchí ñíquín jā jini ñúhún caxīn, chi ncháha ca cuja ji cajī ji jā cājí. Súcuán cúu ndá nú chi ncháha ca cuja nú jín tūhun víjín cā.

¹³ Chi tú cúu ndá nú cúsa maá modo sūchí ñíquín jā jáxīn, túsaá de nduú cúu jīcūhun vāha inī nū tūhun ndāā.

¹⁴ Sochi nchivī ja nī jija, chi yájī ji jā cājí, cúu jā ní ncutūha vāha ji de ja cuu nacāji ji jā vāha jín jā nēhén.

6

¹ Túsaá de ná yāha ó nūū ndá tūhun Cristo jāá nduú-ni víjín, de ná cóhōn nūū tūhun jā víjín cā, tácuā ná cúja vāha inī ō jín tūhun yā. De mā ndíjéhé tucu ó jín tūhun jā ní scuáha ó xihna cā, suu tūhun jā nacani inī ō jā sndóo ó ndá cuāchi jā sáhá jā naā ō, jín jā cándija ó Yāa Dios,

² Jíin sīquī jā jénduté, jíin sīquī jā téé ndahá xīnī nchivī, jíin sīquī jā natecū ndīyi, jíin sīquī jā tānū tāhvī nchivī ní cání.

³ Túsaá de ná yáha ó nūū ndācá yáhá de quīvi ó nūū tūhun víjín cā, de tú cuāha Yāa Dios tūhun.

⁴ Chi íyó nchivī jā ja nī jīcūhun inī ji, de ja nī jinī ji ndācá jā jéhe Yāa Dios, de ja nī nguīvi ji nūū tūhun jā stéhēn Espíritu Santo,

⁵ de suni ja nī jinī ji tūhun vāha Yāa Dios jíin nāsa coo poder yā tiempo quiji.

⁶ De nchivī ñúcuán tú caca yátá ji, de mā cūū cā ndijéhe jeé ji jā nacani inī ji. Chi jā caca yátá ji cúu modo jā jáhnī tucu ji Sēhe Yāa Dios yīcā cruz, de jéhe ji tūhun canoō yā jīnī nchivī.

⁷ De nchivī chi cúu ji tá cúu ñuhun jā cúun vāha sāvī nūū de ndóyo vāha. De tú néne jā váha jā cajī ndá tēe sátíñú, ñúcuán de cúsiī inī Yāa Dios jíin.

⁸ Sochi tú néne maá-ni iñu ñúcún jíin yūcū jā sátéñú, túsaá de nduú jétíñú cuitī, de squéne yichī yā, de iin quīvi de cāyū. Súcuán tānū tāhvī nchivī jā jíca yátá.

Jā ñúhún inī ó ndācá jā váha jā coo

⁹ De ndá máá nú hermano, vísō cāhān ndá nī súcuán jíin nú, de jīnī vāha nī jā cúu nú nchivī jā cuiñi ñihin, chi nchivī jā ní scácu yā cúu nú.

¹⁰ De Yāa ndāā cúu Yāa Dios, de nduú náā inī yā tiñu jā sáhá ó. Chi sīquī jā íyó mánī nū jíin yā de nī ncundáhvī inī nū ndá hermano nū jā cándíja, de nī nchindeé nú ji, de súcuán sáhá ndá nú jondē mitan.

¹¹ De cúnī ndá nī jā ní ní súcuán sáhá cā tá iin iin nú jondē quīvi sándīhí, chi jā sáhá nú súcuán de ñihin nū ndihi jā ñúhún inī nū.

¹² De cúnī ndá nī jā má cúhuun inī ndá nú, chi sa ndacu nú nchivī cándíja jā jíin paciencia ndétu ndá ji, de jā ñúcuán ñihin táhvī ji ndācá jā ní nquee yuhú yā.

¹³ Chi quīvi jā ní nquee yuhú Yāa Dios nūū Abraham, de nī nacunehen yā maá yā jā ní ncāhān téyíi yā, chi nduú cā nā incā cuu nacunehen yā jā cúñáhnú cā nsūú cā maá yā jā cuu testigo yā.

¹⁴ De nī ncāhān yā: Jāndāā ndija jā vāha ndasí sáhá nī ndóhó, de sáhá nī jā nducuahā ndasí tatā nū, ncachī yā jíin Abraham.

¹⁵ De jíin paciencia nī ndetu dē, de súcuán de nī ñihin dē jā ní nquee yuhú yā.

¹⁶ Chi tá cāhān téyíi ndá nchivī, de nacunehen ji sívi iin jā cúñáhnú cā nsūú cā maá ji. De tú íyó iin tūhun jāā nduú cándíja táhān, de tú iin tēe cāhān téyíi dē jíin sívi Yāa Dios, ñúcuán de jéncuiñi jā tétáhān.

¹⁷ De saá-ni Yāa Dios, chi nī ncāhān téyíi yā nūū nchivī jā cuāha yā táhvī ji. Chi nī ncuu inī yā jā cucáhnú vāha inī ji jā má nacani yátá inī yā sīquī jā ní nquee yuhú yā jā cuāha yā nūū ji.

¹⁸ Chi mā nacani yátá cuitī inī yā sīquī tūhun jā ní ncāhān yā ūū vuelta, iin cúu jā ní nquee yuhú yā, de incā cúu jā ní ncāhān téyíi tucu yā sīquī tūhun ñúcuán. Chi nduú stáhvī cuitī yā. De jā ñúcuán ndá máá ó jā ní jīquisāhvi ó nūū yā, chi íyó ndeé ndasí inī ō, de ñúhún téyíi inī ō jā squíncuu yā jā ní ncāhān yā.

¹⁹ De sīquī jā súcuán ñúhún inī ō, de suu sáhá jā quéndōo cutú ánō ō jíin tūhun yā, de cucáhnú vāha inī ō, tá cúu nūū quéndōo cutú barco jā tīn gancho yūū. De sáhá jā cuu quīvi ó andivī nūū ī cā, jā cúu modo cuarto ī cā jā ní íyo ichi chātā sahma jā ní ndita caa inī vehe ī janahān.

²⁰ De inī ñúcuán chi xihna cā Jesús nī nguīvi, tácuā nacune yā ichi jā quīvi ó. De jā ñúcuán ní cání cúu yā sūtū cúñáhnú tá cúu nūū ní ncuu sūtū Melquisedec.

7

Jā cúu Jesús sūtū tá cúu nūū ní ncuu Melquisedec

¹ De maá Melquisedec nī ncuu dē rey ñuū Salem, de nī ncuu dē sūtū nūū Yāa Dios, Yāa cúñáhnú ndasí. De nī jētahān dē Abraham tá nī nenda Abraham jā ní ncundeé dē nī ncanāā ndá dē jíin ndá rey. De nī jīcān táhvī dē jēhē Abraham.

² De ndācá ūxī ndatíñú jā ní ncandēe Abraham nūū ndācá rey, nī jēhe dē iin iin nūū ñúcuán nūū Melquisedec. De sívi Melquisedec cáchī: Rey jā sáhá tiñu ndāā. De suni nání dē Rey Salem, de tūhun Salem cáchī: Jā íyó ndeé íyó sīī inī. De jā ñúcuán suni nání dē: Rey jā sáhá jā íyó ndeé íyó sīī inī nchivī.

³ De nduú cáhān tutū tūhun tatá dē ni naná dē ni ndācá tatá dē. De suni nduú cáhān jā ní ncacu dē jíin jā ní jíhī dē. Chi cúu dē tá cúu Jesús, Sēhe Yāā Dios, chi níí cání cúu dē sūtū.

⁴ De cūndēhé ndá nú nāsa ñáhnú nī ncuu Melquisedec, chi tatā ō Abraham jā ní ncuñáhnú, nī jēhe dē iin iin nūū ndācá jā úxī nūū dē sīquī ndācá jā ní ncandēē dē nūū ndá rey.

⁵ De jíinī ō jā ndācá úxī ndatíñú jā ní nīhīn nchivī, nī jēhe jíi iin iin nūū, nī nquehen ndá tēe cúu sūtū tatā Leví, tá cúu nūū cáhān ley Moisés. De nī nquehen dē nūū nchivī jā cúu táhān dē, chi iin-ni tatā Abraham cúu ndá dē jíin jíi.

⁶ De Melquisedec chi nsūú tatā Leví cúu dē, de vísō sūcuán de nī nquehen dē iin iin nūū ndācá jā úxī nūū Abraham. De suni nī jíicān táhvī dē jēhē Abraham, vísō cúu Abraham tēe jā ní nquee yuhú yā nūū dē jā sáhá yā jēhē dē.

⁷ De jíinī vāha ó jā tēe cúñáhnú cā cúu jā jíicān táhvī jēhē tēe núu cā.

⁸ De ñayiví yáhá chi ndācá sūtū chi quēhen dē iin iin nūū ndācá jā úxī nūū nchivī, vísō cúu ndá dē tēe jíhī. De Melquisedec suni nī nquehen dē, sochi maá dē chi cáhān tutū íi jā tēcū dē.

⁹ De suni cuu cāhān ō jā Leví, tēe jā ní nquehen iin iin nūū ndācá jā úxī nūū nchivī, suni modo jā nūū maá dē nī nquehen Melquisedec iin iin nūū ndācá jā úxī. Chi jā ní jēhe Abraham nūū Melquisedec, suu cúu modo jā suni nī jēhe dē cuenta Leví jíin ndihi cā tatā dē jā quiiji.

¹⁰ Chi tatā Abraham cúu Leví, de vísō ncháha ca cacu dē quiví jā ní jētahān Melquisedec Abraham, de modo jā ní jēhe maá Leví cúu jā ní jēhe Abraham.

¹¹ De chíjin tatā Leví nī nquiiji sūtū Aarón jíin ndá cā sūtū jā ní nquiiji. De nī stēhēn ndá dē ley yā nūū nchivī Israel janahán. De tú ní ncúu sáhá dē jā quendōo ndāā nchivī jíin ley ñúcuán nícu, de nduú cā cánuú jā nūcuñī incā clase sūtū lugar Aarón jíin ndá tatā dē. De incā clase sūtū cúu Cristo jā cúu yā tá cúu nūū ní ncuu Melquisedec.

¹² De tú nūcuñī incā clase sūtū, de suni cánuú jā sāma ley sīquī ndá tatā dē.

¹³ Túsaá de nī nsāma ley ñúcuán, chi cáhān tutū íi jā Jētohō ō Jesús cúu incā clase sūtū, de nī ncacu yā chíjin incā tatā. De tatā nūū ní nquiiji yā, nduú ní iin ní ncúu sūtū.

¹⁴ Chi jíinī vāha ó jā chíjin tatā Judá nī ncacu Jētohō ō. De tatā ñúcuán chi nduú ní ncáhān cuitī Moisés jā cuu jíi sūtū.

¹⁵ De cájí cúu jā ní nūcuñī Cristo jā cúu yā incā clase sūtū tá cúu nūū ní ncuu Melquisedec.

¹⁶ De nduú cúu yā sūtū jā ní ncacu chíjin tatā Leví tá cúu nūū cáhān ley janahán. Chi cúu yā sūtū sīquī jā ndíso yā poder jā cutecū yā níí cání de mā cúu cuitī yā.

¹⁷ Chi sūcuán nī ncáhān Yāā Dios tūhun yā: Níí cání cúu nú sūtū, suu maá clase sūtū jā ní ncuu Melquisedec.

¹⁸ Túsaá de tiñu jā ní ndacu ley janahán sīquī sūtū, chi nī naā mitan, chi nduú ní nīhīn tíñú quendōo níí cání.

¹⁹ Chi ley Moisés nduú ní nsáhá jā quendōo ndāā nchivī. De nī nīhīn ō iin tūhun vāha cā jā ñúhún inī ō jā sndáhvā Cristo cuāchi ó, de sūcuán nī ncuñatin ó nūū Yāā Dios.

²⁰ De jíin jā ní ncáhān téyíí Yāā Dios de cúu Jesús sūtū.

²¹ Chi ndá cā tēe ñúcuán, nsūú jíin tūhun jā ní ncáhān téyíí yā nī ncuu dē sūtū. Sochi Jesús chi nī ncáhān téyíí Yāā Dios jā cuu yā sūtū, chi sūcuán cáhān tutū: Nī ncáhān téyíí maá Jētohō ō Yāā Dios, de mā nācani yátá inī yā:

Níí cání cúu nú sūtū, suu maá clase sūtū jā ní ncuu Melquisedec. Ncachī yā.

²² Túsaá de jíin Jesús nī ncucutú iin contrato vāha cā nsūú cā ley janahán.

²³ De ndá cā sūtū ñúcuán, chi nī íyo cuāhā dē, sīquī jā jíhī ndá dē de nduú ní ncúu cuiñī dē níí cání.

²⁴ Sochi Jesús chi cúu yā sūtū jā cuiñī níí cání, chi tēcū yā níí cání.

²⁵ Jā ñúcuán cúu jā ndíso tíñú yā jā scácu yā nchivī jā quiiji nūū Yāā Dios jā cutecū jíi níí cání. Chi níí cání tēcū yā de cáhān yā jēhē jíi jíin Yāā Dios.

²⁶ Túsaá de vāha ndasí sūtū cúñáhnú cúu Jesús, tá cúu nūū jíini ñúhún ó. Chi sūtū íi cúu yā, de nduú nā cuāchi yā, de íyó ndoo yā, de nduú cúu yā táhān nchivī jā

sáhá cuāchi, de cúñáhnú ndasí yā jondē nūū sūcún cā andiví.

²⁷ De maá yā nduú jíni ñúhún jā sáhá yā tá cúu nūū ní nsáhá ndá sūtū cúñáhnú janahán, jā ndiquiví ní nsōcō dē quiti sīquī cuāchi maá dē xihna cā, de sá de sīquī cuāchi nchiví. Chi iin vuelta-ni ní nsōcō yā maá yā jēhē ō, de ní ncuu-ni.

²⁸ Chi jíin ley Moisés ní jani ndá dē ndá sūtū cúñáhnú jāá nduú nā fuerza squíncuu vāha. Ñúcuán de cuéé cā de ní ncāhān téyíí Yāā Dios. De jíin jā ní ncāhān téyíí yā, de ní jani yā Sēhe yā jā cúu yā sūtū cúñáhnú, de sūtū ndāā sūtū vāha cúu yā níí cání.

8

Jā ndíso tíñú Cristo sīquī iin contrato jeé

¹ Túsaá de tūhun cánuú cā jā ja ní ncāhān ndá ní cúu yáhá: Névhā ó iin sūtū cúñáhnú tá cúu nūū ní ncāhān ni, de ndéē yā lado cuáhá mesa nūū ndácu tíñu maá Yāā jā cúñáhnú jondē andiví.

² De mitan de cúu yā sūtū jondē andiví, jā cúu lugar ī ndija jā ní nsáhá maá Jētohō ō Yāā Dios, nsūū nchiví. Chi nduú cáá tá cáá vehe ī janahán jā ní nsáhá nchiví.

³ De ndācá sūtū cúñáhnú ní jani Yāā Dios dē jā sōcō dē ndatíñú jíin quiti nūū yā. Túsaá de Jesucristo suni ní jíni ñúhún jā sōcō yā jā cúu yā sūtū.

⁴ De tú ní íyo cā yā inī ñayíví, de ní mā quétáhán jā cúu yā sūtū jíin ndá cā sūtū, chi níí sócō cā ndá dē quiti tá cúu nūū cáhān ley Moisés.

⁵ De tíñu jā sáhá ndá dē, chi nduú quétáhán jíin jā íyó andiví. Chi cúu iin muestra-ni jā stéhēn sīquī andiví. De cúu tá cúu jā ní ncāhān Yāā Dios jíin Moisés quiví jā ní nquijéhé dē ní nsáhá dē vehe ī janahán: Coto vāha nú jā sáhá nú ndācá ndatíñú tá cáá ndá jā ní stéhēn ní nūū nū jondē xīnī yucu, ncachī Yāā Dios jíin dē.

⁶ De mitan de sáhá Cristo tíñu ñáhnú ndasí cā nsūū cā jā sáhá ndá sūtū ñúcuán, chi ndíso tíñú yā sīquī contrato jeé jā vāha ndasí cā, chi ndíso tūhun ñáhnú cā jā ní nquee yuhú Yāā Dios jā sáhá yā.

⁷ Chi contrato ley xihna ñúhún, tú ní nsáhá jā quee vāha tíñu nícu, de nduú cā cánuú jā coo contrato ūū.

⁸ Chi nchiví janahán ñúcuán nduú ní nquéndōo ndāā ji, chi ní ncāhān Yāā Dios jíin ji, cáchī tutū:

Quiji quiví jā nasáhá ní iin contrato jeé jíin nchiví Israel jíin nchiví Judá, cáchī Jētohō ō Yāā Dios.

⁹ De mā cōo tá cúu contrato jā ní nsáhá ní jíin ndá tatā ji janahán, quiví jā ní ntiin ní ndahá ndá ji, de ní ntavā ni ji inī nación Egipto.

Chi nduú ní squíncuu vāha ndá ji jíin contrato ley ni.

Jā ñúcuán nduú cā ní ntánuú ní ji, cáchī Yāā Dios.

¹⁰ Túsaá de suha coo contrato jā nasáhá ní jíin nchiví Israel,

jondē tá quiji quiví ñúcuán, cáchī Jētohō ō Yāā Dios:

Sáhá ní jā jīcūhun ley ni nūū jāá ntúnī ji, de saá-ni inī ánō ji tee ní tūhun ley ni.

De cuu ní Yāā Dios ndá ji, de maá ji cuu nchiví maá ní.

¹¹ De nduú cā jíni ñúhún stéhēn ji nūū táhán ji nūū ñanī ji,

tácuā cunī ji nāsa Yāā cúu Jētohō ji.

Chi ndihi ji cunī nāsa Yāā cúu ní,

jondē nchiví núu cā jíin jondē nchiví cúñáhnú cā.

¹² Chi cune cáhnú inī ní nūū ji jā ní nsáhá ji tíñu néhén,

de ní mā núcūhun cā inī ní cuāchi jā ní nsáhá ji.

Ncachī Yāā Dios.

¹³ De jā ní ncāhān yā jā cuāha yā iin contrato jeé cúu jā ní ncachī yā jāá nduú cā cuetíñú contrato xihna ñúhún. De iin jā ní ncutúhú jāá nduú cā jétíñú, chi jíin ō jā ja ñatin naā.

9

Vehe ī ñayíví yáhá ní stéhēn nāsa cáá andiví

¹ De ndāā chi contrato xihna ñúhún ní ndacu tíñu nāsa chíñúhún ji yā, jíin nāsa coo iin vehe ī inī ñayíví yáhá.

² De ní ncuavāha vehe ī ñúcuán, de ní íyo ūū cuarto. De cuarto xihna ñúhún jā nání cuarto ī, ní īñi candelero oro jíin mesa oro jíin pan ī.

³ De ní íyo sahma jā ní ndita caa jā ndásī incā cuarto jā nání cuarto ī ndasí cā.

⁴ De inī ñúcuán nī iyo iin altar oro nūū cáyū sūja īī, jíin jātūn jā ñúhún contrato ley, de maá-ni oro cúu ní síquī jātūn. De inī jātūn íñī iin tijēhēn oro jā ñúhún maná jā ní ncuun jondē andiví. De suni ñúhún vara Aarón jā ní nene yūcū, jíin tabla yūū jā yósō tūhun contrato ley.

⁵ De síquī jātūn nī íñī ndūū figura ángel querubín jā stéhēn jā ndēē Yāā Dios. De nī nsāhá cōndāhvī síquī tapa jātūn nūū ní nchosō yúyú ñíñī jā sndāhvā cuāchi. De nduú núne ó jā cāhān cā ō síquī ndá ñúcuán mitan.

⁶ De tá nī jíinu ndācá ñúcuán, de sanúú sanúú-ni quívi ndá sūtū inī cuarto xihna ñúhún jā sáhá dē tiñu jā cúu dē sūtū.

⁷ Sochi inī cuarto ūū, chi nduú cúu quívi nā-ni sūtū jíin incā nchivī, chi mátúhún-ni sūtū cúñáhnú cā cúu jā quívi, de suni iin-ni vuelta jā cuīyā. De suni mā cúu quívi dē de tú nduú ñíñī quiti jā sōcō dē nūū Yāā Dios jā síquī cuāchi maá dē jíin síquī cuāchi nchivī.

⁸ De jíin ñúcuán stéhēn Espíritu Santo nūū ō jā tá nī iyo cā cuarto īī xihna ñúhún inī ñayíví, de nduú ní núne ichi jā quívi nchivī inī lugar īī ndasí jā cúu andiví.

⁹ Chi ndācá ñúcuán cúu jā ní stéhēn nāsa cúu tiempo mitan. Chi jā ní nsōcō ndá ji ndatíñú jíin quiti nūū Yāā Dios, chi nduú ní ncúu cuitī sáhá jā quendōo ndoo ánō nchivī jā ní nsōcō.

¹⁰ Chi ndá ñúcuán nī stéhēn maá-ni síquī yiquí cúñu ó, nāsa cajī ō, nāsa coho ó, nāsa ndundoo ó. De nī jetíñú jondē nī nquiji Cristo jíin iin modo vāha cā, de sá de nduú cā.

¹¹ Chi mitan chi ja nī nquiji Cristo, de cúu yā sūtū cúñáhnú cā jā ndíso tíñú yā síquī ndācá jā vāha jā ní nquiji mitan. De cúu yā sūtū inī lugar īī jondē andiví jā cúñáhnú cā de vāha cā nsūú cā cuarto īī janahán. De nsūú jā ní nsāhá nchivī cúu, chi nsūú cuenta ñayíví yáhá cúu.

¹² De jā ní nquívi yā inī lugar īī ndasí cā jondē andiví, de nsūú jíin ñíñī ndixúhú de nī ñíñī becerro, chi jíin ñíñī maá yā nī nquívi yā, nī nsōcō yā iin vuelta-ni jā ní cání. De súcuán nī scácu yā yóhó jā cutecū ō ní cání.

¹³ Chi jondē janahán de ñíñī stíquī jíin ñíñī ndixúhú jíin yāā becerro jā ní ncāyū

nūū altar, nī jōsō ndá dē síquī nchivī jāā nduú íyó ndoo ánō ji, de súcuán nī ndundoo ji nūū yā.

¹⁴ De tú nī ñíñīn tíñú ñíñī ndācá quiti ñúcuán, de nā oncā cúu ñíñī maá Cristo. Chi Yāā ndoo cúu yā, de nī nsōcō yā maá yā nūū Yāā Dios, nī nsāhá Espíritu Santo jā íyó ní cání. De ñíñī yā náquete ánō ō nūū tíñu néhēn jā cuū ō sáhá. De súcuán de cuu satíñú ó nūū Yāā Dios, Yāā técū.

¹⁵ Jā ñúcuán cúu jā ndíso tíñú yā síquī iin contrato jeé. Chi nī jíñī yā, de súcuán nī ncandēē yā cuāchi jā ní nsāhá ndá nchivī tá nī iyo ji chíjin contrato xihna ñúhún. De nchivī jā cána Yāā Dios ji jā quívi ji ndahá yā, ñíñīn ji tāhvī ji jā coo ní cání, tá cúu nūū ní nquee yuhú yā.

¹⁶ Chi cúu modo jā tá sáhá iin tēe acta jā cāhān síquī tāhvī, de jondē tá cuū dē sá de ñíñīn tíñú.

¹⁷ Chi tú técū cā tēe jā ní nsāhá, de nduú ñíñīn tíñú. De jondē tá nī jíñī dē, de sá de jetíñú.

¹⁸ De saá-ni contrato xihna ñúhún, suni nī jini ñúhún cucutú jíin ñíñī quiti jā ní jíñī. De contrato jeé chi cúcutú jíin ñíñī Cristo jā ní jíñī yā.

¹⁹ Chi tá nī ncuu nī ncachī Moisés ndācá tíñu jā ndācu contrato ley ñúcuán nūū ndivīi nchivī, de nī nquehen dē ñíñī becerro jíin ñíñī ndixúhú jíin ndute, de jíin ixi cuahá jíin yūcū hisopo nī jōsō dē yúyú ñíñī síquī libro ley jíin síquī ndivīi nchivī.

²⁰ De nī ncāhān dē: Yáhá cúu ñíñī jā cúcutú contrato ley jā ní nsāhá Yāā Dios jíin ó, ncachī dē.

²¹ De suni ñíñī ñúcuán nī jōsō dē jondē inī maá vehe īī jíin nūū ndācá ndatíñú jā ní jetíñú ndá dē jā chíñúhún dē yā.

²² De ja ñatin ndihi ndatíñú, chi cāhān ley yā jā jíni ñúhún ndundoo jíin ñíñī. De tú mā cātí ñíñī de mā cúne cáhnú inī yā nūū cuāchi nícu.

Jā ní nsōcō Cristo maá yā jā candēē yā cuāchi

²³ Túsaá de ndācá ndatíñú ñúcuán jā cúu muestra ndá máá jā íyó andiví, nī jini ñúhún jā ndundoo jíin ñíñī quiti. De ndá máá jā íyó andiví, chi nī jini ñúhún ndundoo jíin ñíñī Cristo jā vāha ndasí cā.

24 De Cristo chi nduú ní nquívi yā inī lugar ī jā ní nsāhá nchivī, chi iin muestra-ni nī ncuu ñúcuán jā ní stéhēn nāsa íyó lugar ī ndija jondē andiví. Chi sa maá andiví nī nquívi yā, de mitan chi íyó yā nū Yāa Dios jā cáhān yā jēhē ō.

25 De maá sūtū cúñáhnú cā quívi dē ndācá cuíyā inī cuarto ī cā jā sócō dē niñi quiti. Sochi Cristo chi nduú ní nsócō yā maá yā cuāhā vuelta, chi iin vuelta-ni.

26 Chi tú sūcuán de cánuú jā cuāhā vuelta ndoho yā jondē tá nī jēcōo ñayívi de jondē mitan nícu. De nduú chi sa tiempo jā cuándihi yáhá nī nquenda nijin yā iin vuelta-ni jā ní cáni, de nī nsócō yā maá yā jā ní ncandēē yā cuāchi.

27 De tá cúu nū ní ncundaā jā cuū ndācá nchivī iin vuelta-ni, de ñúcuán de sāhá ndāā Yāa Dios tiñu jī,

28 suni sūcuán Cristo nī jīhī yā iin vuelta-ni jā ní nsócō yā maá yā tácu candēē yā cuāchi cuāhā nchivī. Ñúcuán de ndiji yā incā vuelta, de nsūú jā sócō tucu yā maá yā jā candēē yā cuāchi, chi sa jā scácu yā nchivī jā ndétu jī jā ndiji yā.

10

1 Chi ley Moisés nī ncuu iin muestra-ni ndācá jā váha jā ní nquiji jín Cristo, iin jā stéhēn-ni nāsa coo maá jā váha. Jā ñúcuán nduú cúu cuitī sāhá ley jā quendōo ndāā nchivī jā quíji jī nū Yāa Dios de sócō jī quiti nū cuíyā nū cuíyā.

2 Chi tú ní ncúu sāhá ley jā quendōo ndāā jī, de jencuñi jā sócō jī quiti nícu. Chi tú ní ncúu, de iin vuelta-ni de ja nī nquendōo ndoo ánō nchivī jā sócō ñúcuán, de mā cúyūhú cā ánō jī jā ní nsāhá jī cuāchi nícu.

3 De nduú chi jā sócō ndá jī quiti ndācá cuíyā, sa sāhá jā núcūhun inī jī cuāchi jī.

4 Chi niñi stīquī jín niñi ndixúhú, mā cúu cuitī candēē cuāchi.

5 Jā ñúcuán tá nī nquiji Cristo inī ñayívi, de nī ncāhān yā jín Yāa Dios:

Jā jáhnī jī quiti jín jā jēhe jī ofrenda nū ní, chi nduú ní jétahān inī ní.

Sochi nī nsāhá tūha ní yiqui cúñu maá sá jā sócō sá.

6 De nduú ní ncúsi inī ní jā téñuhūn jī quiti de sócō jī tī jā ndundoo cuāchi jī nícu.

7 Ñúcuán de nī ncāhān sá: Yáhá vāji sá jā squíncuu sá tiñu jā jétahān inī ní, Tátā Yāa Dios.

Chi sūcuán ja yósō tūhun sá nū tutū. Ncachī Jesús.

8 Xihna cā nī ncāhān yā jāá nduú ní jétahān inī Yāa Dios de nduú ní ncúsi inī yā jā jáhnī jī quiti de jēhe jī ofrenda, jín jā téñuhūn jī tī de sócō jī tī jā ndundoo cuāchi jī nícu, visō sūcuán ndácu ley tiñu.

9 De nī ncāhān cā yā: Yáhá vāji sá jā squíncuu sá tiñu jā jétahān inī ní, Tátā Yāa Dios. De jā ní ncāhān yā sūcuán, de nī nsāhá yā jā jencuñi jā sócō ndá jī quiti, chi nī nsócō yā maá yā.

10 De nī nsāhá Yāa Dios jā íyó ndoo íyó ī ō nū yā síquī jā ní nsāhá Jesucristo jā jétahān inī Yāa Dios, suu jā ní nsócō yā yiqui cúñu yā iin vuelta-ni jā ní cáni.

11 De ndācá sūtū ñúcuán chi ndiquivī nī iñi dē nī nsatíñú dē nū yā, de cuāhā vuelta jáhnī ndá dē quiti jā sócō sócō dē. De ndācá ñúcuán chi mā cúu cuitī candēē cuāchi.

12 Sochi Cristo chi iin vuelta-ni jā ní cáni nī nsócō yā maá yā jā síquī cuāchi ó. De sá de nī jécundeē yā lado cuáhā Yāa Dios nū cúñáhnú yā.

13 De ñúcuán ndétu yā mitan jondē quiji quívi jā candēē yā poder ndācá jā jínī ūhvī nū yā.

14 Chi jā ní nsócō yā maá yā iin vuelta-ni, de nī nsāhá yā jā ní cáni quendōo ndāā nchivī jā ní nsāhá ndoo yā.

15 De maá Espíritu Santo suni cáji cáhān yā síquī tūhun yáhá, chi xihna cā cáhān yā:

16 Suha coo contrato jā nasāhá nī jín jī, jondē tá quiji quívi ñúcuán, cáchī Jētohō ō Yāa Dios:

Sāhá nī jā jīcūhun ley ni inī ánō jī, de saá-ni nū jāá ntúnī jī tee nī tūhun ley ni.

17 Ñúcuán de cáhān cā yā:

Mā núcūhun cā inī ni ndācá cuāchi jín tiñu néhén jā ní nsāhá jī.

Ncachī yā.

18 Túsaá de tú ja nī nee cáhnú inī yā nū cuāchi ó, de nduú cā cánuú jā sócō cā ō jā síquī cuāchi ó.

Jā ní nune ichi jā quívi ó nū Yāa Dios

19 Jā ñúcuán hermano, mā cānī inī ō ni iin, chi cuu quīvi ó lugar ī ndasí jondē nūú íyó Yāa Dios, sīquī jā ní jati ñīñi Jesucristo.

20 Chi nī nacune yā iin ichi jée jā cutecū ō nūí cānī sáhá yā. Chi tá nī jihī yā de nī ntēhndē sahma jā ndíta caa jā ndásī lugar ī ndasí cā inī vehe ī. De súcuán nī stéhēn Yāa Dios jā nūne jā quīvi ó lugar ī ndasí cā nūú íyó yā.

21 De Jesús cúu sūtū cúñáhnú ndasí jā jíto yóhó nchivī jā cúu sēhe Yāa Dios.

22 Túsaá de ná quīvi ó nūú Yāa Dios, de ná cóo ndāa ndija ánō ō, de ná cándija nīhin ó jā íyó ndāa ndihi tūhun yā. Chi jíin ñīñi Cristo nī ndundoo ánō ō nūú ndācá cuāchi jā ní nsáhá ó, de nī ndundoo ó nūú yā jā ní jenduté ó jíin ndute.

23 De ná cuiñi nīhin ó jíin tūhun jā cáhān ō, suu jā ñúhún inī ō jā sáhá yā jā váha yóhó. De mā cācá yátá ó, chi váha squíncuu maá Yāa Dios jā ní nquee yuhú yā nūú ō.

24 De ná nācāni inī ō nāsa sndíhvī táhān inī ō jā cundáhvī cā inī ō táhān ó, jíin jā sáhá ó tiñu váha.

25 De níní ná ndútútú ó jā chiñúhún ó yā, de mā cúhuun inī ō tá cúu nūú sáhá sava ji, chi sa víhí cā ná sndíhvī táhān inī ō, chi ja jíin ō jā cuācuñatin quīvi jā nenda yā.

26 De tú ja nī jícūhun inī ō de nī jetáhvī ó tūhun ndāa, de tú maá-ni cuāchi sáhá ó sáhá ó, túsaá de nduú cā nā incā íyó jā cuú sīquī cuāchi ó.

27 Chi sa quéndōo maá-ni cā tūhun xēen sīquī ō jā quiji quīvi juicio de quiji ñuhūn xēen jā cāyū nchivī jā jíin ūhvī ji yā.

28 Nchivī jā squéne yichī ley Moisés, de tú ūú á ūnī nchivī cáhān cuāchi sīquī ji, de jíhī nahñi ji, de nduú cā nā tūhun cúndáhvī inī íyó.

29 De nā oncā cúu jā má ndōhó xēen cā nchivī jā squéne yichī ji maá Sēhe Yāa Dios, chi modo jā jáñū nihnu ji sīquī yā. De sáhá ji jāá nduú jétíñú cuiti ñīñi yā jā ní jati sīquī contrato jā ndundoo ji nūú yā nícu. De súcuán sáhá nāvāha ji nūú maá Espíritu Yāa Dios jā sáhá jā váha yóhó.

30 Chi ja jíin ō jā ní ncāhān maá yā: Maá nī sáhá jā ndutahvī ji sīquī cuāchi ji, maá nī cuāha castigo ji, ncachī Jētohō ō. De suni cáhān: Maá Jētohō ō sáhá ndāa yā sīquī cuāchi nchivī yā.

31 Túsaá de xēen ndasí coo sīquī nchivī jāá nduú ní ncándija jā quīvi ji inī ndahá Yāa Dios, Yāa técū, jā ndutahvī ji sīquī cuāchi ji.

32 De nūcūhun inī ndá nū nāsa nī ncuu ichi chátā, jondē tá cáta nī nquijéhé nū caca nū jíin luz yā, de nī jendeé inī ndá nū jā ní ndoho nū quéhén tūndóhó xēen.

33 Chi sava ndá nū nī ncāhān nēhén ji nūú nū de nī sndóho ji ndóhó nī jinī nchivī. De sava cā nū nī jēhe nū tūhun jā cuiñi nū jíin nchivī jā ní ndoho súcuán.

34 Chi nī ncundáhvī inī nū nchivī jā ní nchīhi vecāa jā sīquī yā, de nī ncusiī inī nū vísō nī ncandee nchivī ndatíñú nū. Chi nī nsáhá ndá nū cuenta jā jondē andiví névāha nū iin táhvī jā váha ndasí cā jā coo ní cānī.

35 Túsaá de mā siáa nū tūhun jā ní ncandija ndija nū jā váha inī yā, chi cuāha ndasí táhvī nīhin nū sīquī ñúcuán.

36 Chi cánuú jā cuandeé inī nū tácuā sáhá nū jā jétahān inī Yāa Dios, de nīhin nū jā ní nquee yuhú yā.

37 Chi cáhān tutū ī: Iin núnúú-ni cā de nenda maá Yāa jā ndiji, de mā cúcuéé yā.

38 De nchivī jā ní sndáhvā ni cuāchi ji, técū ji jā cándija ji jā sáhá nī jēhē ji. Sochi tú caca yátá ji, de mā cúsiī inī ni jíin ji.

Ncachī Yāa Dios.

39 Sochi yóhó chi nduú cúu ó táhān nchivī jā jíca yátá jā tánū táhvī ji. Chi sa cándija ó jā nīhin táhvī ō cutecū ánō ō.

11

Sīquī tūhun cándija

1 De jā cándija ó, suu cúu jā ní ncundaā ndija inī ō jā nīhin ō ndācá jā ñúhún inī ō, jíin jā jíin váha ó jā íyó ndija ndācá jāá nduú jíin ō nūú mitan.

2 De nchivī janahān chi nī jetúhún yā ji sīquī jā súcuán nī ncandija nīhin ji.

3 Sīquī jā cándija ó cúu jā jícūhun inī ō jā ní nsáhá Yāa Dios ñayiví jíin tūhun jā ní ncāhān yā-ni. De jíin poder Yāa Dios jāá nduú jíin ō nūú, nī jēcōo ndācá jā jíin ō nūú.

4 Nī ncandija Abel jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī nsōcō dē jā váha cā nūú Yāa Dios nsūú cā Caín. De jā ñúcuán nī jetúhún yā jā íyó ndāa dē, chi nī jetáhvī yā jā ní nsōcō

dē quitī nūū yā. De vísō nī jīhī dē, de cāhān cā historia dē jín ó jondē mitan, chí tēe nī ncandíja ndāā cúu dē.

⁵ Nī ncandíja Enoc jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī naquehen yā dē cuāhān dē andiví, de nduú ní jīhī dē. De nduú ní nánihīn nchivī dē, chí nī ndoñúhún dē-ni nī nsáhá yā. De cáchī tutū jā jondē ncháha ca naquehen yā dē de nī ncusiī inī yā jín ndācá jā ní nsáhá dē.

⁶ Sochi tú nduú cándíja ó jā sáhá yā jēhē ō, de nduú nā modo jā cusīī inī Yāā Dios jín ó. Chí nchivī jā cúni quīvi ndahá yā, cánuú jā candíja jí jā íyó yā jín jā cuāha yā tāhvī nūū nchivī jā ndúcú jí candíja jí yā.

⁷ De Noé nī ncandíja dē jā sáhá Yāā Dios jēhē dē, tá nī ncachī tūhun yā nūū dē jā coo tūndóhó jāā ncháha ca cunī dē jā coo. De jā ñúcuán nī jetáhvī dē nī nsáhá dē barco cāhnú jā nání arca, tácuā cācu dē jín nūí vehe dē. De jā súcuán nī ncandíja dē, de nī nenda cuāchi sīquī nchivī jāā nduú ní ncandíja jí yā. De nī sndáhvā yā cuāchi dē sīquī jā ní ncandíja dē jā sáhá yā jēhē dē.

⁸ De Abraham nī ncandíja dē jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī jetáhvī dē tá nī ncāhān yā jín dē jā quíhīn dē iin lugar nūū cuāha yā jā cuu tāhvī dē. De nī nquee dē cuāhān dē, vísō nduú jínī dē ní cúu nūū quíhīn dē.

⁹ Nī ncandíja dē jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī ndeē tátū dē nūū ñuhun jā ní nquee yuhú yā jā cuāha yā nūū dē. De nī ndeē dē vehe ñii, de saá-ni sēhe dē Isaac jín Jacob, chí suni inuú níhīn táhvī jí jín dē jā ní nquee yuhú yā.

¹⁰ Chí nī ñuhun inī dē jā cundeē dē maá ñuū andiví jā íyó cutú cimientō, de maá Yāā Dios nī jaquīn yā de nī nsáhá yā ñuū ñúcuán.

¹¹ De saá-ni Sara nī ncandíja ña jā sáhá yā jēhē ña, de jā ñúcuán nī níhīn ña fuerza jā ní jīcūhun sēhe ña. Chí jondē tá nī ncháha ndasí cuīyā ña, de nī ncacu iin sēhe yí ña, chí nī ncandíja ña jā squíncuu Yāā Dios jā ní nquee yuhú yā.

¹² De súcuán nī ncuu jā ní ntāhvī cuāhā nchivī nī nsáhá iin-ni Abraham, vísō ja ñáhnú ndasí dē. De tatā dē nī nducuahā

ndasí, tá cúu tiūūn andiví, jín ñútín yuhú mar, jā má cúu cuitī cahvi ó.

¹³ De ndācá nchivī jā ní ncandíja ñúcuán, nī jīhī jí. De vísō nduú ní níhīn ndá jí jā ní nquee yuhú yā, sochi nī jinī váha jí jā súcuán coo, de nī ncusiī inī ndá jí jā níhīn jí incā vida. De súcuán nī ncāhān ndá jí jā nchivī ñuū jícá nchivī tátū cúu jí inī ñayiví yáhá.

¹⁴ De ndá nchivī jā cāhān súcuán, chí stéhēn cājí jí jā ndúcú jí iin ñuū jā cúu andiví nūū cúu ñuū maá jí.

¹⁵ Chí tú ní nácani inī ndá jí sīquī ñuū nūū ní nquee jí, de íyó modo jā ndicó cóo jí de tú cúni jí nícu.

¹⁶ De nduú chí nī ncuu ndasí inī ndá jí jā cundeē jí incā ñuū váha cā jā cúu ñuū andiví. Jā ñúcuán nduú cúcanoō Yāā Dios jā nání yā Yāā Dios ndá jí, chí ja nī nsáhá tūha yā iin ñuū nūū cundeē jí.

¹⁷ Nī ncandíja Abraham jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī jēhēn dē jín Isaac jā sōcō dē jí, tá nī jito túnī yā dē. De nī íyo tūha dē jā sōcō dē sēhe dē jā mátúhún jí-ni nūū dē, vísō nī níhīn dē tūhun jā ní nquee yuhú yā suha sīquī dē:

¹⁸ Isaac cúu tēe jā squíjéhé nī tatā nū quíhīn, cáchī tūhun jā ní nquee yuhú yā.

¹⁹ De nī nsáhá dē cuenta jā cuu nastécū Yāā Dios jí. De modo jā súcuán nī ncuu, chí cuu cāhān ō jā modo jā ní jīhī jí de nī natecū jí nūū dē, chí nī jasí yā-ni jā má cáhnī dē jí.

²⁰ Nī ncandíja Isaac jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī ncāhān dē jā tāhvī váha níhīn sēhe dē Jacob jín Esau tiempo quiji.

²¹ De suni súcuán nī ncandíja Jacob, de jā ñúcuán tá ja ñatin cuū dē de nī ncāhān dē jā níhīn ndúū sēhe yí José tāhvī váha. De yítuu dē garrote dē, de nī nchíñúhún dē Yāā Dios.

²² De suni súcuán nī ncandíja José, de jā ñúcuán tá cuācuñatin cuū dē, de nī ncāhān dē jā ndācá tatā Israel, iin quívi de quee jí inī nación Egipto. De nī ndacu dē jā chiyuhū jí yiqui dē ñuū nūū quívi ndá jí.

²³ De tá nī ncacu Moisés, de tatá jí naná jí nī ncandíja dē jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī jito yuhū dē jí únī yōō. Chí nī jinī ndúū dē jā víi cáá jí, de nduú ní nchúhú dē sīquī acta jā ní nsáhá rey jā cuū ndācá sūchí yí.

24 De suni sūcuán nī ncandíja Moisés, de jā ñúcuán tá nī jahnu dē de nduú cā ní jéhe dē tūhun jā cuu dē sēhe ñahan cúu sēhe síhi rey Egipto.

25 Chi sa nī ncuu inī dē jā ndoho dē jín ndá táhán dē nchivī Yāa Dios, nsūú jā cusī inī dē jacū-ni tiempo jín cuāchi.

26 Chi nī nsāhá dē cuenta jā tú cāhān nēhén nchivī síquī dē jā síquī Cristo, de ñúcuán sāhá jā cucuícá ndasí cā dē ndihi jā ndíso tūhun Yāa Dios nsūú cā jā cucuícá dē ndihi jā íyó nación Egipto. Chi nī ñūhun inī dē jā cuāha yā tāhvī dē.

27 De jā sūcuán nī ncandíja dē, de jā ñúcuán nī nquee dē nación Egipto cuāhān dē. De nduú ní nchúhú dē jā quītī inī rey nū dē. Chi nī ñi nihin dē síquī tiñu sáhá dē, chi nī nsāhá dē cuenta jā ja jín dē nū Yāa jāá nduú cúu cunī o nū mitan.

28 De jā sūcuán nī ncandíja dē, de jā ñúcuán nī ncāhān dē jā ná cáhnī nchivī ticāchí pascua. De nī ndacu dē jā ná cósō ji yúyú ñiñi tī viéhé ji, tácuá tá quiji ángel jā cahñi yā ndācá sēhe nuú nchivī Egipto, de mā cáhnī yā sēhe nuú nchivī Israel.

29 De síquī jā ní ncandíja nchivī Israel jā sāhá yā jēhē ji, de nī nchāha ji-ni māhñú Mar Rojo, chi nī nacune yā ndute de nī natūu-ni ñuhun yíchi. De suni sūcuán nī ncuu inī ndá tēe Egipto jā yāha dē nícu, de nī ndasī-ni ndute síquī dē, de nī jīhī ndá dē.

30 Nī ncandíja ndá soldado jā sāhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī jicó cáva namā jā ní jicó ndúú jā ndásí ñuú Jericó, tá nī jicó ndúú ndá dē ūjā quivī.

31 De Rahab, vísō ñahan ndiī nī ncuu ña, sochi nī ncandíja ña jā sāhá yā jēhē ña. De nī nchindeé ña ndá tēe Israel jā ní quindēhé ndéē dē nāsa íyó ñuú ña. De jā ñúcuán nduú ní jīhī ña jín nchivī ñuú ña jā nihin inī.

32 ¿De nāsa cāhān cā ni túsaá? Chi nduú cā nā tiempo jā nacani cā ni tūhun Gedeón jín Barac jín Sansón jín Jefte jín David jín Samuel jín ndācá tēe jā ní nacani tūhun yā jondē janahán.

33 Nī ncandíja ndá dē jā sāhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī ncundeé dē nī natiin dē ndācá ñuú nāhnú, de vāha nī ndacu dē tiñu nū, de nī nchindeé yā ndá dē tá cúu nū nī

nquee yuhú yā. De nū sava dē nī jasī Yāa Dios yuhú ndicaha jāá nduú ní nchājī tī dē.

34 De sava dē nduú ní ncáyū dē sāhá ñuhūn jā cáyū xēen. De sava dē nī ncācu jāá nduú ní jīhī dē jín espada. De sava dē nī nanihīn inī dē tá nduú cā nā fuerza dē nícu, de ndacuī téyí nī iyo dē nū guerra, de nī ncundeé dē síquī soldado ndācá ñuú jīcá jā jín ūhvī ji dē.

35 De sava ñahan nī natecū sēhe ña jā ní jīhī ji. De sava cā nchivī cándíja chi sa nī ndoho xēen ji jondē nī jīhī ji. Chi nduú ní jéhe ndá ji tūhun jā siáa ji tūhun yā de cācu ji, chi nī nchuhun inī ji jā natecū ji de cundeé vāha cā ji jondē andiví.

36 De sava cā ji nī nsāhá catá nchivī nū ji, de nī ncani nchivī ji, de jondē nī nuhñi ji cadena nī nchīhi ji vecāa.

37 De nī ncuun nchivī yūū xīnī ji, de nī jehndē ji jín sierra, de nī jito túnī ji jín tūndóhó, de nī jahñi ji jín espada. Nī jīca nuu ji cháhá chúcuán, de maá-ni ñiñi ticāchí ñiñi ndixúhú nī ñūhun ji. Nī ndoho ndáhvī ji, nī jinī ji tūndóhó, nī sndóho nchivī ji.

38 Vāha ndasí cā nchivī nī ncuu ji nsūú cā ndá nchivī ñayiví, de vísō sūcuán de nī nsāhá nchivī jā ní jīca nuu ji nū ñuhun tíhá jín chījin yucu, de nī iyo ji yavī cava jín yavī ñuhun.

39 De ndācá nchivī yáhá, vísō nī jetúhún Yāa Dios ji jā ní ncandíja nihin ji jā sāhá yā jēhē ji, de nduú ní nīhīn ji jā ní nquee yuhú yā nū ji.

40 Chi nī nsāhá tūha yā iin tiñu vāha cā, de suu cúu jā sáhá Cristo jín ó, tácuá iin cáhnú-ni nīhīn ji iin tāhvī vāha cā jín ó.

12

Jā ná cúnuū o nū mátuñún-ni Jesús

1 Túsaá de íyó cuāhā ndasí nchivī ñúcuán jā ní ncandíja nihin ji jā sāhá yā jēhē ji, de modo jā ní jicó ndúú ji yóhó, de stéhēn cā ji nū o jondē mitan jā suni sūcuán ná cándíja ó. Túsaá de saá-ni maá ó, ná sáhá jíyo ó ndācá jā sátéñú jín cuāchi jā ní ncāan ó jín. De ná cuándeé inī o cunu ó jín carrera jā ní jēhe yā jā cunu ó.

2 De ná cúnuū vāha ó nū Jesús, Yāa jā ní scándíja yóhó de sáhá yā jā cuja vāha ó jín tūhun cándíja ó. Chi maá yā nī jendeé

inī yā jā ní ndoho yā yīcā cruz. De vísō tūhun canoō cúu jā sūcuán cuū yā, de nduú ní nsáhá yā cuenta. Chi nī ñūhun inī yā jā cusii ndasí inī yā tá jīnu jā ndoho yā. Sá de nī jēcundeē yā lado cuáhá mesa nūū tátúnī Yāā Dios.

³ De nacani inī ndá nú nāsa nī jendeē inī yā nī ndoho yā jā ní nsáhá nāvāha nchivī íyó cuāchi jíin yā. De sūcuán de mā cuítá nú de ni mā nūū inī nū jíin tūndóhó.

⁴ Chi juni ncháha ca ndoho nú jā jondē cuū nū jā ndúcú ndéé nú snáā nū cuāchi.

⁵ De sanaā de ja nī naā inī ndá nú jā cāhān tutū īī, jā sndíhvī inī Yāā Dios ndá nú jā cúu nú sēhe yā:

Séhē, mā quítī inī nū jā jéhe Jētohō ō castigo ndóhó,

de ni mā cúcuécá inī nū tú cāhān yā nūū nū.

⁶ Chi Jētohō ō jáhnū yā nchivī jā mānī yā jíin, de jéhe yā castigo ndācá jā náquehen yā cuu sēhe yā.

Cáchī tutū.

⁷ Túsaá de cuandeē inī ndá nú jā jéhe Yāā Dios castigo ndóhó, chi sáhá yā jíin nú tá cúu nūū sáhá tatá jíin sēhe dē. Chi nduú nā sēhe íyó jāá nduú jéhe tatá ji castigo.

⁸ De tú mā cuáha yā castigo ndóhó, tá cúu nūū ndóho ndācá sēhe, túsaá de tá cúu sēhe ndáhvī cúu nú, de nsūú sēhe ndija yā cúu nú.

⁹ De tatá ó ñayíví yáhá, suni nī jéhe dē castigo yóhó, de nī íyo yíñúhún ó nūū dē. De nā oncā cúu jā má cuétáhvī ó nūū maá Tatá ó andiví jā jéhe yā castigo yóhó, de cutecū ō ní cání.

¹⁰ De ndāā chi maá dē nī jéhe dē castigo yóhó jacū-ni quívi, nāsa nī ncuu inī maá dē. Sochi Yāā Dios chi jéhe yā castigo yóhó iin modo vāha cā jā quéndōo vāha cā ō, chi jíin ñúcuán de sáhá ndoo yā yóhó tá cúu nūū íyó ndoo maá yā.

¹¹ De ndāā chi nduú cúsiī inī ō maá hora jā ndóho ó castigo, chi sa cúcuécá inī ō. Sochi cúcuécá cā de cunī ō jā jíin castigo jā ní ndoho ó de nī ncutūha ó jā caca ndāā ō de coo ndeé coo siī inī ō.

Sīquī nchivī jā squéne yichī ji tūhun jā cāhān Yāā Dios

¹² Túsaá de mā cōó ndá nú tá cúu tēe jā ní ncuítá īī ndahá, de quísi xīnī jítī, chi sa ndacuī sáhá nú maá nú nūū tūndóhó.

¹³ De caca ndāā nū ichi ndoó, tácuu nduvāha ndá ndóhó jāá nduú nā fuerza inī, jā cúu nú tá cúu tēe tiácuá jāá nduú cúu caca vāha.

¹⁴ De cundihvī inī nū jā cundeē mānī nū jíin ndācá nchivī, jíin jā coo ndoo coo īī nū nūū yā. Chi mā cúu cunī ni iin nchivī nūū maá Jētohō ō de tú nduú íyó ndoo ji.

¹⁵ De coto má caca yátá ni iin nú de siāā nū tūhun jā sáhá Yāā Dios jā vāha ndóhó, tácuu mā cúu nú tá cúu iin yūcū úguā jā stívī de sáhá daño jíin ndá nchivī.

¹⁶ De ni iin nú mā cācá ndiī. De ni mā cúyichī inī nū nūū ndá jā jéhe Yāā Dios, tá cúu nūū ní ncuu Esaú. Chi sīquī iin-ni cōhō ndeyu jā ní jīcān dē nūū ñanī dē, de nī nsama dē jíin derecho jā nīhīn dē jā cúu dē sūchí núú, de sūcuán nī yīcō dē derecho dē.

¹⁷ De jíin ndá nú jā cúcuécá cā de nī ncuu inī dē jā cāhān tatá dē jā nīhīn dē táhvī dē jā cúu dē sūchí núú. De nduú ní ncuu, chi nduú cā ní ntānuú Yāā Dios dē. Chi nduú ní nīhīn tíñú cā jā ní nacani inī dē, vísō nī nducú ndéé dē jondē nī jacu dē.

¹⁸ De ndá ndóhó chi nduú ní nquéndā nú nūū íyo cúu, tá cúu nūū íyo nī ncuu maá yucu nūū ní jéhe yā ley yā nūū nchivī Israel. Chi nī ncāyū ñuhūn yucu Sinai, de neē de tuún ndasí, de yíhí tāchī níhin.

¹⁹ De nī ntivī níhin trompeta, de nī ncāhān Yāā Dios. De nchivī jā ní jini jā cāhān yā, nī ncāhān ndáhvī ji jā má cāhān cā yā jíin ji.

²⁰ Chi nduú ní ncúndéé ji jíin tūhun jā ní ndacu yā tiñu nūū ji, chi nī ncāhān yā: Vísō iin quiti-ni tú quívi tī yucu yáhá, de jíini ñúhún jā cuū tī jíin yūū á jíin lanza, ncachī yā.

²¹ De sīquī jā íyo ndasí cúu ndá jā ní jinī ji, de jondē Moisés suni nī ncāhān dē: Quísi nduhū jā yúhú nī, ncachī dē.

²² De mitan de ndá máá nú jā cándíja, chi nduú ní nquéndā nú nūū yucu ñúcuán. Chi sa nūū maá yucu Sión, jíin nūū maá ñuū Yāā Dios, Yāā técu, nī nquenda nú. De ñuū ñúcuán cúu Jerusalén jā íyó andiví, nūū íyó tūtú cuāhā ndasí mil ángel jā chíñúhún Yāā Dios.

²³ De nī nquívi ndá nú nūū ndéé tūtú nchivī cándíja jā cúu sēhe Yāā Dios, jā íyó lista ji andiví. De nī nquívi nú nūū Yāā Dios,

Yāā jā sáhá ndāā tiñu ndihi nchivī, jíin nūū íyó ánō nchivī vāha jā ja nī squéndōo ndāā yā ji.

²⁴ De suni nūū maá Jesús, Yāā jā ndíso tíñú sīquī contrato jeé, nī nguīvi ndá nú. De yāhvi ndasí cā tiñu sáhá nīñi yā jā ní jati jā sndáhvā cuāchi ó, nsūú cā nīñi Abel jā ní ncāhān cuāchi.

²⁵ Túsaá de coto má squéne yichī nū tūhun jā cáhān yā jíin ndá nú. Chi nchivī jāá nduú ní jétáhvī tá nī ncāhān yā jíin ji ñayīví yáhá, nduú ní ncácu ji. De xēen cā ndoho yóhó de tú mā cuétáhvī ó nūū yā jā cáhān yā jondē andiví túsaá.

²⁶ De tá nī ncāhān yā jondē saá, de nī nquisi ñayīví. De mitan chi cáhān yā: Iin-ni cā vuelta quisi nī ñayīví, de nsūú maá-ni ñayīví, chi saá-ni ndācá jā íyó andiví, ncachī yā.

²⁷ De tūhun yáhá jā cáhān, iin-ni cā vuelta, chi cáhī jā sáhá jíyo yā ndācá jāá nduú íyó cutú, suu jā ní ncuvāha, tácuá ná quéndōo jā coo cutú níí cání.

²⁸ Túsaá de cuāha Yāā Dios iin ñuū nūū ō jā coo cutú níí cání. De jā ñúcuán ná nácuetáhvī ó nūū yā, de ná chíñúhún ó yā, de ná cóo yíñúhún ó, tácuá cusī inī yā jíin ó.

²⁹ Chi Yāā Dios maá ó cúu modo iin ñuhūn jā snāā ndihi jā nēhén.

13

Nāsa sáhá ó de cusī inī Yāā Dios

¹ Mā jécuiñi ndá nú jā cundáhvī inī nū ndá hermano nū jā cándíja.

² Cunahán nú jā cánuú jā cuāha núú nú vehe nūū nchivī jíicá. Chi íyó vuelta jā súcuán nī jēhe núú nchivī vehe, de nduú ní jíin ji jā nūū maá ángel andiví nī jēhe núú ji vehe.

³ De cunahán ndá nú jā chindeé nú nchivī jā yíhí vecāa, chi sáhá nú cuenta jā modo jā yíhí cáhnú nú jíin ji vecāa. De suni nacani inī nū jēhē táhán nú jā ndóho ji sáhá nchivī, chi tú súcuán coo jíin maá nú de suni ndoho nú.

⁴ Coo yíñúhún ndá nú sīquī tūhun jā jécundeē tēe jíin ñahan, de mā cásiquí ndéē táhán nú. Chi maá Yāā Dios sáhá ndāā yā cuāchi nchivī ndiī jíin nchivī jā cásiquí ndéē táhán.

⁵ De mā ndíyo inī nū xūhún, chi cusī inī nū jíin jā névāha nú-ni. Chi maá yā nī

ncāhān: Mā siāā cuitī ni ndóhó, ni mā sndóo cuitī ni ndóhó, ncachī yā.

⁶ Túsaá de mā cānī inī ō ni iin, chi cuu cáhān ō:

Maá Jētohō ni chíndeé chítuu yā nduhū, de mā cúyūhú nī de tú nā cuá cúnī nchivī sáhá ji jíin nī.

Cachī ō.

⁷ De nūcūhun inī ndá nú ndācá pastor nū, jā ní stéhēn ndá dē tūhun Yāā Dios nūū nū. De sáhá vāha nú cuenta nāsa nī nīhīn tíñú jā ní nsáhá ndá dē, de ndacu nú dē jā ní ncandíja dē jā sáhá yā jēhē dē.

⁸ De Jesucristo chi iin-ni cáá yā ichi chátā jíin mitan jíin níí cání.

⁹ Túsaá de mā cuáha ndá nú tūhun jā candíja nú ndācá tūhun jā síin cáhān jāá nduú quétáhán jíin tūhun maá yā. Chi íyó vāha jā cuja ánō ō sáhá tūhun jā vāha inī yā jíin ó. De nduú jíni ñúhún ó tūhun jā tatúnī sīquī jā yáji ō, chi nduú nīhīn tíñú cuitī jíin nchivī jā íyó jíin.

¹⁰ De maá ó chi névāha ó maá Cristo jā ní nsōcō yā maá yā jēhē ō. De ndācá sūtū jā sócō cā dē modo jā cáhān ley janahán, nduú nā cuá nīhīn dē nūū yā jā ní nsōcō yā maá yā.

¹¹ De sūtū cúñáhnú cā, tá nī nsōcō dē nīñi ndācá quiti inī cuarto īī cā jā síquī cuāchi, de yiqui cúñu tī nī nteñuhūn dē ichi chátā ñuū.

¹² De suni súcuán nī ndoho maá Jesús ichi chátā ñuū, tácuá jíin nīñi maá yā de sáhá ndoo yā nchivī.

¹³ Túsaá de mā cōo inuú cā inī ō jíin nchivī jāá nduú cándíja, chi modo jā cóhōn jíin yā ichi chátā ñuū, de ná ndóho ó jíin yā jā sáhá catá ji.

¹⁴ Chi ñayīví yáhá nduú nā ñuū íyó nūū coo ó níí cání, chi sa ndúcú ó maá ñuū nūū cundeē ō quīví quiji.

¹⁵ Túsaá de jā jíin Jesucristo de níní ná cáhān ō jā cúñáhnú ndasí Yāā Dios, chi suu cúu tá cúu iin jā sócō ō nūū yā, suu jā nácuetáhvī ó nūū yā.

¹⁶ De mā nāā inī ndá nú jā sáhá vāha nú nūū táhán nú, de cuāha nú jā cúmanī nūū ji. Chi modo iin jā sócō nū nūū Yāā Dios cúu ndācá yáhá, de cúsi inī yā jíin.

¹⁷ De candíja ndá nú nūū ndá tēe jā cúu pastor nū, de cuetáhvī nú nūū dē. Chi jíto ndá dē ndóhó jā quendōo vāha ánō nū, chi

jínī dē jā cánuú nacuāha dē cuenta nūū yā.
De cundihvī inī nū sāhá vāha nú, tácuā cusīī
inī dē sīquī nū de mā cúcuécá inī dē. Chi tú
mā sāhá vāha nú de mā cōó jā váha jíín nú.

¹⁸ De cācān táhvī nū jēhē ndá nī. Chi nijīn
cúu inī ánō ni jāá nduú nā cuāchi nī. Chi
cúnī ndá nī caca yíñúhún nī jíín ndācá tiñu.

¹⁹ De suni cāhān ndāhvī nī jíín ndá nú
jā cācān táhvī ndasí nú jēhē maá nī, tácuā
cuāha yā tūhun jā ñamā cā cuēē tucu nī nūū
nū.

Bendición jíín saludo jā sándīhí

²⁰ De maá Yāā jā jēhe tūhun ndeé tūhun sīī
inī nūū ō, nī nastécū yā Jētohō ō Jesucristo
māhñú ndīyi. De Jesús cúu pastor cúñáhnú
jā jíito nchivī jā cúu tá cúu tīcāchí yā. Chi jíín
nīñī yā nī nsāhá cutú yā contrato jeé yā jā
coo ní cání.

²¹ De ñúhún inī ni jā Yāā Dios ná sáhá yā
jā cuja inī ndá nú, tácuā cuu sáhá nú ndācá
tiñu váha nāsa jétahān inī yā. De ñúhún inī
ni jā jíín fuerza Jesucristo jā ndeé yā inī ō,
ná sáhá Yāā Dios jā cuu ó nchivī jā cúsiī inī
yā jíín. De ná cāhān ō jā vii ndasí cúñáhnú
yā ní cání. Amén.

²² Hermano, cāhān ndāhvī nī jíín ndá nú
jā cune cáhnú inī nū jā sndíhvī inī ni ndá
nú jíín jacū-ni tūhun jā ní ntee nī nūū carta
yáhá.

²³ De cáchī tūhun nī jā hermano ō Timo-
teo, ja nī nquee dē vecāa. De tú ñamā quiiji
dē yáhá, de cuēē ndúū ni nūū nū jā cunī
tāhán ó.

²⁴ De cāhān ndá nú jíín ndá tēe cúu pastor
nū jíín ndá hermano jā cándíja, jā sáhá ndeé
inī dē, cáchī ni. De nchivī Italia suni cāhān
ji jā sáhá ndeé inī ndá nú.

²⁵ De ñúhún inī ni jā ná sáhá cā Yāā Dios
jā váha ndá nú. Súcuán ná cóo. Amén.

CARTA JA NI NTEE SANTIAGO NUU NDA NCHIVI CANDIJA

¹ Maá nī cúu Santiago, mozo Yāa Dios jíin Jētohō ō Jesucristo. De tēe nī carta yáhá cuēē nūū ndá nú nchivī cándija jā cúu nú ndihúxī ūū tatā Israel, de nī jītē nuu ndá nú nīí ñayīví. Sáhá ndeé inī ndá nú.

Yāa Dios sáhá jā jícūhun inī ō

² Ñanī mánī, cusii ndasí inī ndá nú de tú quiji quéhén nūū tūndóhó sīquī nū.

³ Chi jíin ndá nú jā tú jíto tūnī tūndóhó ndóhó tú cándija ñihin nú, de ñúcuán cúu jā scúja ánō nū jā cuandeé inī nū.

⁴ De cuandeé inī nū jondē cuja vāha nú jíin tūndóhó, tácu cuu sáhá nú ndācá tiñu vāha, de mā cúmanī jā squíncuu vāha nú nūū yā.

⁵ De tú ní iin nú cúmanī jā jícūhun inī nū caca ndíchí nú jíin tūhun Yāa Dios, de cācān nū nūū yā, de sáhá yā jā jícūhun inī nū. Chi sáhá yā ndihi jā jícān nchivī, de nduú cúxeēn yā nūū ji jā jícān ji.

⁶ De tá jícān nū, de cánuu cándija nú jā sáhá yā jā jícān nū, de mā cānī síquī inī nū. Chi nchivī jā jáni síquī inī, cúu ji tá cúu ndute mar jā jíso de cuāhān cháhá chúcuán sáhá tāchī.

⁷ Nchivī ñúcuán mā cānī inī ji jā sáhá Jētohō ō jā jícān ji.

⁸ Chi nchivī jā jáni ūū inī, chi maá-ni jā násāma inī ji jíin ndācá tiñu sáhá ji.

⁹ Ndācá hermano ndāhvī, ná cúsi inī dē jā sáhá Yāa Dios jā cuñáhnú dē.

¹⁰ Sochi hermano cuíca, ná cúsi inī dē tú nī ndundáhvī dē. Chi ndācá tēe cuíca, ñamā náā jā cuíca dē, tá cúu jā ñamā náā itā yūcū.

¹¹ Chi tá quénda ncandiī de cúhihní, de yíchi-ni yūcū, de cóyo-ni itā, de náā-ni jā vii cáá. De suni súcuán ndoho ndá tēe cuíca juni íyó dē jíin ndá tiñu sáhá dē.

Sīquī jā jíto tūnī tūndóhó yóhó

¹² Nācā ndetū tēe jā jéndeé inī dē tú jíto tūnī tūndóhó dē. Chi tá ja nī ncundeé dē jíin, de ñihīn dē premio jā cuñáhnú dē cutecū dē níí cání. Chi súcuán nī nquee yuhú Yāa Dios jā cuāha yā nūū nchivī jā mānī jíin yā.

¹³ Tú iin nchivī cúu inī ji sáhá ji cuāchi, de mā cānī inī ji jā nūū Yāa Dios vāji jā cúu inī ji sáhá ji cuāchi. Chi ní iin mā cúu cuitī sáhá jā quívi Yāa Dios cuāchi, de juni maá yā nduú squívi yā ní iin nchivī nūū cuāchi.

¹⁴ Chi sa jā ndíyo inī maá ji, suu sáhá jā cúu inī ji sáhá ji cuāchi, de scándā inī ji, chi suu ñúcuán cúu jā stáhvī.

¹⁵ De jā ndíyo inī ji, ñúcuán cúu jā squíjéhe cuāchi. De cuāchi ñúcuán, tú ja nī ncunīhin, de sáhá jā tánū tāhvī nchivī.

¹⁶ Túsaá de mā stívī ndá nú jíin ndá jā jáni inī nū, ñanī mánī.

¹⁷ Ndācá jā cútahvī ō jā vāha jā vii íyó, chi vāji ichi andiví nūū maá Yāa Dios, Yāa jā ní nsáhá ndācá jā jéhe nduva jā íyó andiví. De maá yā nduú násāma cuitī inī yā tá cúu nūū násāma nduva jíin cōndāhvī.

¹⁸ De ní nsáhá yā jā cúu ó sēhe yā, chi nī ncandija ó tūhun ndāā yā. De ní nduu ó tá cúu sēhe xíhna ñúhún yā nūū ndá cā sēhe yā jā quiji, chi súcuán nī jētahān inī yā sáhá yā.

Sīquī nāsa chiñúhún ndāā ō yā

¹⁹ Túsaá de ndá ndóhó ñanī mánī, ñamā tee sōho nú tūhun yā, sochi mā cáhān ñamā nū ní mā quítī ñamā inī nū.

²⁰ Chi nchivī jā quítī inī, nduú sáhá ji tiñu ndāā jā cúnī Yāa Dios.

²¹ Túsaá de siāā nū ndācá tiñu téhén jíin tiñu néhén jā ní ncāyā jíin nú. De coo vitá inī nū de cuetáhvī nú tūhun yā jā ní nguívi inī ánō nū. Chi tūhun ñúcuán ndíso poder jā cācu ánō nū.

²² De squíncuu nú jā stéhēn tūhun yā, de nsūú maá jā cunini nú súcuán-ni, chi tú súcuán de stáhvī ndá nú maá nú, chi nduú níhīn tiñú de tú nduú squíncuu nú.

²³ Chi tēe jā níni dē tūhun yā súcuán-ni, de nduú squíncuu dē, cúu dē tá cúu iin tēe jā ndéhé dē nūū espejo nāsa cáá nūū dē.

²⁴ De ndéhé vāha dē nūū dē, de cuāhān dē-ni, de sá de náā inī dē nāsa cáá nūū dē.

²⁵ Sochi tú iin tēe nduú náā inī dē tūhun jā níni dē, chi sa chúhun vāha inī dē jā cáhān maá ley ndāā Jesús jā ní nsáhá libre yóhó, de tú cuiñi ñihin dē jíin, de squíncuu dē jā ndácu, ñúcuán de coo ndetū dē jíin tiñu vāha jā sáhá dē.

²⁶ De tú ní iin ndá nú jáni inī nū jā chíñúhún vāha nú Yāa Dios, de tú nduú jíto

nú yáá nú, túsaá de stáhví nú maá nú, de nduú jétíñú cuitī jā chíñúhún nú yā.

²⁷ Nchivī jā chíñúhún ndoo chíñúhún ndāā ji maá Tatá ó Yāā Dios, tiñu yáhá sáhá ji: Chíndeé ndá ji sūchí jā ní nquendō ndáhví, jíín ndá ñahan jā ní nquendō ndáhví, tú nā-ni tūndóhó íyó. De nduú sátéhén ji ánō ji jíín tiñu néhén jā íyó inī ñayíví.

2

Jā má cūyichī inī ō cunī ō nchivī ndāhví

¹ Ñanī mánī, cándíja ndá nú Jētohō ō Jesucristo jā viī cūñáhnú yā. Túsaá de mā cūyichī inī ndá nú nchivī ndāhví, chi inuú sáhá nú jíín ndihi nchivī.

² Chi íyó vuelta jā quívi iin tēe inī vehe nū ndútútú ndá nú, de ñúhún xehe oro ndahá dē, de ñúhún dē sahma váha. De suni íyó vuelta jā quívi iin tēe ndáhví, de ñúhún dē sahma tehndé.

³ De nduú vāha de tú sáhá yíñúhún nú jíín tēe ñúhún sahma váha, de cahān nū jíín dē: Cundeē ní lugar vāha yáhá. De cahān nū jíín tēe ndáhví: Ñúcuán cuiñi ní, á yáhá cundeē ní nū ñúhún, cachī nū.

⁴ De tú súcuán sáhá ndá nú, de nduú jáni vāha inī nū sīquī táhán nú, chi sīín sáhá nú jíín tēe cuíca jíín tēe ndáhví.

⁵ Ñanī mánī, chuhun inī ndá nú tūhun cáhān ni: Yāā Dios nī nacāji yā nchivī ndāhví inī ñayíví yáhá jā coo cuíca ji jíín tūhun cándíja ji yā, de nīhīn ji táhví ji inī ñuū nū tátúnī yā. Chi nī nquee yuhú yā jā cuāha yā ñúcuán nū nchivī mánī jíín yā.

⁶ De sa ndá máá nú jéhe nú tūhun canoō nchivī ndāhví. ¿De á nsūú ndá tēe cuíca cúu jā stáhví ndá ndóhó sīquī jā nīhīn dē xūhún nú, de ñamā cáhān dē cuāchi sīquī nū nū justicia?

⁷ De suni cáhān néhén ndá dē sīquī Cristo, de suu síví maá yā cúu jā nání ndá nú cristiano.

⁸ Vāha sáhá ndá nú de tú squíncuu ndija nú maá tūhun ñáhnú cā jā cáhān ley, tá cúu nū yósō nū tutū īī: Cundáhví inī nū táhán nú tá cúu nū cundáhví inī nū maá nū, cáchī.

⁹ De tú sīín sīín sáhá nú jíín nchivī cuíca jíín nchivī ndāhví, túsaá de cuāchi sáhá ndá

nú, de ndēē cuāchi sīquī nū jā stíví nú ley Yāā Dios.

¹⁰ Chi tú iin nchivī stíví ji iin-ni tiñu jā ndácu ley, de vísō ná squíncuu ji ndihi cā, de cúu tá cúu jā ní stíví ji ndihi ley, de ndihi ñúcuán cundeē cuāchi sīquī ji.

¹¹ Chi Yāā Dios jā ní ncāhān yā jā má cásíquí ndēē táhán nú, suni nī ncāhān yā jā má cáhnī nū ndīyi. De vísō nduú ní ncásíquí ndēē táhán nū, sochi tú nī jahñī nū ndīyi, túsaá de ja nī stíví ndihi nú ley.

¹² De ndācā jā cáhān nū jíín jā sáhá nú, chi cánuú sáhá nú cuenta jā sáhá ndāā yā ndihi ñúcuán jíín maá ley Jesús jā ní nsáhá libre ndóhó.

¹³ Chi quívi jā sáhá ndāā yā tiñu, de nchivī jāá nduú ní ncundáhví inī táhán, suni mā nīhīn ji tūhun cundáhví inī. Sochi nchivī jā ní ncundáhví inī táhán, de maá quívi juicio jā sáhá ndāā yā tiñu de cusī inī ji jā ní sndáhvā yā cuāchi ji.

Nduú jétíñú jā cándíja ó de tú nduú squíncuu ó

¹⁴ Ñanī mánī, tú cáhān iin tēe jā cándíja dē jā sáhá yā jēhē dē, de tú nduú sáhá dē tiñu váha, ¿de nāsa nīhīn tiñú jā súcuán? ¿A cuu cācu ánō dē jíín jā cáhān dē-ni jā cándíja dē, de tú nduú sáhá dē tiñu váha?

¹⁵ De tú iin hermano á hermana ndācā ó, cúmanī sahma ji jíín jā cajī ji ndācā quívi,

¹⁶ de tú ní iin ndá nú cáhān jíín ji: Sáhá ndeé inī nū, de cusúcún vāha nú de cajī vāha nú, cachī nū jíín ji, de tú nduú jéhe nú jā jíni ñúhún ji cutecū ji, ¿de ní tiñu jā cáhān nū súcuán?

¹⁷ De suni súcuán cúu jā tú cáchī nū jā cándíja nú jā sáhá yā jēhē nū, de tú nduú sáhá nú tiñu váha, túsaá de nduú nīhīn tiñú cuitī jā cáhān nū jā cándíja nú.

¹⁸ Sochi sanaā de cáhān iin nchivī: Ndóhó chi cándíja nú jā sáhá yā jēhē nū, de nduhū chi sáhá nī tiñu váha. ¿Nāsa stéhēn nū jā cándíja nú jā sáhá yā jēhē nū, de tú nduú sáhá nú tiñu váha? De nduhū chi sáhá nī tiñu váha, de súcuán stéhēn ni jā cándíja nī jā sáhá yā jēhē ni.

¹⁹ Ndāā chi cándíja nú jā íyó iin-ni Yāā Dios. De va íyó vāha túsaá. Sochi ndá táchī chi suni súcuán cándíja, de quísi jā yúhú, chi nduú sáhá tiñu váha.

²⁰ ¿De nduú nduú jícūhun inī ndá nú? ¿A nduú jínī nū jā tú nduú sáhá nú tiñu váha, de nduú níhīn tiñú cuitī jā cáhān nū jā cándíja nú?

²¹ De tatā ō Abraham, nī sndáhvā yā cuāchi dē sīquī jā ní nsāhá dē tiñu váha. Chi nī jetáhvī dē jā ní ncāhān yā jā cahñī dē sēhe dē Isaac, sōcō dē ji nūū altar.

²² De jícūhun inī ndá nú jā sīquī jā ní ncandíja dē jā sáhá yā jēhē dē, suu sīquī ñūcuán cúu jā ní jetáhvī dē tá nī ncāhān yā jā sōcō dē sēhe dē. De jā ní jetáhvī dē, súcuán nī stéhēn dē jā cándíja ndíja dē jā sáhá yā jēhē dē.

²³ De súcuán nī nquee ndaā tūhun jā cáhān tutū īi: Abraham nī ncandíja dē jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñūcuán nī sndáhvā yā cuāchi dē, cáchī tutū. De nī jēcunaní dē amigo Yāā Dios.

²⁴ Túsaá de ja nī jinī ndá nú jā sndáhvā Yāā Dios cuāchi nchivī jā sáhá ji tiñu váha sīquī jā cándíja ji jā sáhá yā jēhē ji, de nsūū maá-ni jā cáhān ji jā cándíja ji.

²⁵ De suni súcuán Rahab, vísō ñahan ndīi nī ncuu ña xihna cā, de nī sndáhvā yā cuāchi ña sīquī jā ní nsāhá ña tiñu váha. Chi nī jēhe núú ña vehe nūū ndá mozo jā ní ntají Josué, de nī nchuhun ña dē incā ichi, tácuā cācu dē nūū ndá tēe ndúcú cahñī dē. De jā ñūcuán nī sndáhvā Yāā Dios cuāchi ña.

²⁶ De iin nchivī tú nduú cā ánō ji nūū yiqui cúñu ji, de ndīyi cúu ji. De suni súcuán tú cándíja ó jā sáhá yā jēhē ō, sochi tú nduú sáhá ó tiñu váha, de cúu ó tá cúu ndīyi.

3

Tūhun sīquī yáá ó

¹ Ñanī mánī, mā cānī inī cuāhā táhān nū jā cuu nú maestro jā stéhēn tūhun yā. Chi jínī ndá nú jā ndá máá ó jā stéhēn tūhun, cuāhā cā cuāchi nacunehen yā sīquī ō.

² Chi ndīhi ó stívī cuāhā tiñu. De tú iin tēe cuu coto dē yáá dē jā má stívī dē jínī nī iin jā cáhān dē, tú súcuán de vāha ndasí tēe cúu dē, de suni cuu coto dē ní cā dē jā má stívī dē.

³ Chi cúu tá cúu jā chūhún ó freno yuhú caballo, de súcuán jáhnū ō ní tī jā quihīn tī ní-ni cúu nūū cúnī ō.

⁴ De suni súcuán ndācá barco, vísō náhnū ndasí, de vísō níhin chíndahá tāchī, de jínī

iin timón lulí-ni de cuu scuícó tēe scáca, de quihīn dē jínī ní-ni cúu nūū cúnī dē.

⁵ De suni súcuán cúu yáá ó, chi vísō lulí-ni, de cuāhā ndasí sáhá ó jínī. De suni jínī ō jā iin ñuhūn lulí de cuu scuíquīn jā cāyū iin yucu cáhnū ndasí.

⁶ De suni súcuán cúu yáá ó, chi sáhá tá cúu iin ñuhūn, chi scuíquīn cuāhā ndasí tiñu néhén. De yáá ó cúu iin parte lulí yiqui cúñu ó, de sáhá jā quívi níí ó cuāchi. Chi jondē infierno vāji ndācá tūhun néhén jā cáhān ō, de yáá ó scuíquīn cuāhā tiñu néhén níí tiempo jā ndéē ō inī ñayíví.

⁷ De nchivī chi cuu cāhnū ji ndācá nūū quiti jínī saā jínī cōō jínī quiti ñuhūn inī mar, de ja nī jáhnū ji cuāhā tī.

⁸ Sochi ni iin nchivī mā cúu cāhnū ji yáá ji. Chi iin jā néhén jā má cúu cāhnū ji cúu. De tá cúu yuhú cōō jā ñuhūn chitú veneno jā jáhnī, súcuán cúu yáá ó.

⁹ De jínī yáá ó de chíñúhún ó Tatá ó Yāā Dios, de suni jínī yáá ó de cáhān néhén ó sīquī nchivī jā ní nsāhá yā ánō ji tá cúu nūū íyó maá yā.

¹⁰ Iin-ni yuhú quée tūhun chíñúhún ó yā jínī tūhun cáhān nāvāha ó. Ñanī mánī, nduú íyó vāha cuitī jā súcuán.

¹¹ ¿A iin-ni sócō quéne ndute váha jínī ndute úguā, á naá cúu?

¹² Ñanī mánī, ¿á cuu cuun ndīhā oliva xīnī ñutun higo, de á cuu cuun ndīhā higo ndahá yūcū uva, á naá cúu? De suni súcuán iin sócō mā cúu quene ndute úguā jínī ndute váha.

Tūhun ndíchí jā vāji nūū Yāā Dios

¹³ De tú ní iin nú ndíchí de jícūhun vāha inī nū, túsaá de jínī jā jíca ndaā nū de stéhēn nū jā súcuán cúu nú. De sáhá suchí nú maá nú sīquī jā névāha nú tūhun ndíchí yā.

¹⁴ Sochi tú cúcuásún ndasí inī ndá nú de tú ndúcú nú jā cuñáhnū maá nú, túsaá de mā cútéyíí nú canī inī nū jā ndíchí nú. Chi suu cúu jā stáhvī nú, de cúu nú contra sīquī tūhun ndāā.

¹⁵ Chi nchivī jā íyó súcuán, nsūú nūū Yāā Dios vāji jā ndíchí ji. Chi cuenta ñayíví cúu, jínī cuenta nchivī jā cánéhén ánō ji, jínī cuenta maá tāchī cúñáhnū cúu.

16 Chi nūū íyó nchivī cúcuásún inī jín nchivī ndúcú jā cuñáhnú maá, suu ñúcuán íyó tūhun sácā nuu jín ndācá tiñu néhén.

17 Sochi tūhun ndíchí jā vāji nūū Yāa Dios, tá nī nsáhá jā ní ndundíchí nchivī, ñúcuán de íyó ndoo ánō ji. De suni ndéē mānī ndá ji jín táhán ji, de vitá inī ji, de nduú nīhin inī ji. De cundáhvī inī ji táhán ji, de sáhá ji tiñu váha. De suni íyó ndāā ji, de nduú stáhvī ji.

18 De nchivī jā ndéē mānī jín táhán, jín tūhun mānī sáhá ji ndācá tiñu ndāā, de nīhīn ji jā quendōo ndāā ji.

4

Mā cútóó ó ndācá jā íyó inī ñayīví

1 ¿De nāsa quijéhé jā cánāá ndá nú jín jā tétáhán nú? Quijéhé sīquī jā ndíyo inī nū ndācá jāá nduú váha, de suu scándā ndasí inī ánō nū.

2 Chi ndíyo inī ndá nú, de nduú névāha nú, de suu sáhá jā jáhnī nū ndīyi. Ndíyo inī ndá nú jā névāha táhán nú, de nduú nīhīn nū, de suu sáhá jā tétáhán nú de cánāá nú. De nduú nīhīn nū jā cúnī nū, chi nduú jícān nū nūū Yāa Dios.

3 De tú jícān nū, de nduú nīhīn nū, chi nduú jícān váha nú, chi maá-ni jā cúsi inī maá nú cúu jā jícān nū nūū yā.

4 Nchivī jā sndóo Yāa Dios cúu ndá maá nú. ¿A nduú jínī nū jā tú cútóó inī nū jā íyó inī ñayīví, ñúcuán cúu jā jínī ūhvī nū Yāa Dios? Chi nchivī jā cútóó inī jā íyó inī ñayīví, ndúu ji nchivī jā jínī ūhvī nūū Yāa Dios.

5 De nduú cáhān cáhá tūhun yáhá jā yósō nūū tutū īī: Maá Espíritu jā ní jēhe Yāa Dios jā ndéē inī ō, cútóó ndasí yā yóhó, chi mānī yā jín ó, cáchī.

6 De jā váha inī Yāa Dios, de jēhe yā fuerza inī ō jā má sáhá ó sūcuán. Chi cáhān tutū īī: Yāa Dios jási yā nūū nchivī jā sáhá téyí maá, de váha inī yā chindeé yā ndá nchivī jā sáhá suchí maá, cáchī.

7 Túsaá de cuetáhvī ndá nú nūū Yāa Dios. De cuiñi nīhin nú jā má cuetáhvī nú tāchī cúñáhnú, de cunu cunī ndá ndóhó.

8 Mānī cá coo nú jín Yāa Dios, de víhī cá stēhēn yā jā mānī yā jín nú. Ndá ndóhó jā sáhá cuāchi, sáhá ndoo nú maá nú, sndóo nú cuāchi. De ndá ndóhó jā cúnī nū coo manī nū jín Yāa Dios de suni cúnī nū cutóo

nú jā íyó inī ñayīví, sáhá ndoo nú ánō nū jā má cōó cā nū sūcuán.

9 Natahúhvī inī nū, de cucuécá inī nū, de cuacu nú sīquī jā íyó cuāchi nú. De vísō nī jācū nū, sochi mitan de cuacu cóhó nú. De vísō nī ncusi inī nū, sochi mitan de nducuécá inī nū.

10 Sáhá suchí nú maá nú nūū Yāa Dios, de sáhá ñáhnú yā ndóhó.

Mā cundihvī inī ō sīquī cuāchi táhán ó

11 Hermano, mā cáhān néhén ndá nú sīquī táhán nú. Chi tēe jā cáhān néhén sīquī táhán, á jā ndíhvī inī sīquī cuāchi táhán, chi modo jā sīquī ley Yāa Dios cáhān néhén dē. Chi nduú squíncuu dē ley jā cáhān jā cundáhvī inī ō táhán ó, de sáhá dē cuenta jāá nduú íyó ndāā ley yā. De tú cáhān nū jāá nduú íyó ndāā ley yā, túsaá de nsūū jā squíncuu nú, chi sa jā cáhān nū sīquī.

12 Iyó iin-ni Yāa jā ní jēhe ley, de mátúhún-ni yā cúu jā sáhá ndāā sīquī cuāchi. De scácu yā nchivī cándíja, de stánū táhvī yā nchivī nduú cándíja. ¿Túsaá de nā tiñu ndíso nú jā sáhá ndāā nū sīquī táhán nú?

Nduú váha jā sáhá téyí ó maá ó

13 Mitan de cáhān ni jín ndá ndóhó jā cáhān sūcuán: Mitan á stēēn de cōhōn ñuū ñúcuán, de cundeē ō iin cuiyā, de cueen ó xícó ó de nīhīn ō sīquī, cáchī nū.

14 De nduú jínī cuitī nū nāsa coo stēēn. ¿Chi nā váha víhī cúu vida nū? Cúu tá cúu iin vícō nūhún jā iin núnúú-ni núcūhun, de ñúcuán de ndúte-ni.

15 De sa váha cá cáhān nū: Tú cúnī maá Jētohō ō de cutecū ō de sáhá ó yáhá á sáhá ó ñúcuán, cachī nū.

16 Sochi cúsa maá jā cáhān téyí ndá nú. De nduú váha jā sūcuán sáhá téyí nú maá nú.

17 De tú iin nchivī jínī ji sáhá ji tiñu váha, de tú nduú sáhá ji, de cuāchi cúu túsaá.

5

Tūhun jā cáhān nūū ndá tēe cuíca

1 De cáhān ni jín ndá ndóhó tēe cuíca, jā cuacu nú de cuacu cóhó nú sīquī tūndóhó jā quiiji sīquī nū.

2 Chi ndatíñú cuíca jā névāha nú, ja téhyū. De sahma váha nú, ja yáji tiquixīn.

³ De oro jín plata jā névaha ndá nú, chi ja néne xaha. De xaha ñúcuán stéhēn jāá nduú ní nsáhá vāha nú jín xūhún nú. De ñúcuán cúu jā ndunihin cuāchi sīquī nū, tá cúu iin ñuhūn jā snāā yiqui cúñu nú. Chi nī nascáyā cuāhā nū ndatíñú váha ndá quīvī cuándihi yáhá.

⁴ De ndá tēe jā ní jehndē trigo nū, nduú ní nchúnáá vāha nú yāhvi dē. De mitan de cána jee ndá dē nūū Yāā Dios, Yāā cúu Jētohō nūū ndá ángel andiví, jā sūcuán nī nsáhá ndá nú. De níni yā jā cána jee ndá tēe nī jehndē trigo nū.

⁵ Vāha ndasí tēcū ndá nú inī ñayīví yáhá, de sáhá nú ndācá jā cúsi inī maá nú. De jito vāha nú maá nú, de cúu nú tá cúu quiti néñu jā ndétu quīvī jā cuū.

⁶ De nī ntee ndá nú cuāchi sīquī ndá nchivī vāha, de jondē nī jahnī nū ji. De nduú ní ncúu casī ji jā sáhá nú.

Jā ná cóo paciencia inī ō de cācān táhvi ō

⁷ Hermano, túsaá de coo paciencia inī ndá nú jā cundetu nú jondē quīvī jā nenda maá Jētohō ō. Ndá tēe jā sātíñú ñuhun, cánuú coo paciencia inī dē cundetu dē jondē quiiji sāvī néhēn jín sāvī temporal, de sá de nīhīn dē nūnī váha jā jéhe itū.

⁸ De suni sūcuán coo paciencia inī nū, de ndeé coo inī nū cundetu nú, chi cuācuñatin nenda maá Jētohō ō.

⁹ De mā cāhān sōó nú sīquī jā sáhá táhán nú, hermano, tácuā mā jícundeē cuāchi sīquī nū. Chi maá Yāā jā sáhá ndāā cuāchi, ja ñatin nenda yā.

¹⁰ Ñanī mánī, cunahán ndá nú nāsa nī nsáhá ndá tēe nī nacani tūhun maá Jētohō ō jondē janahán, chi nī ncuu ndá dē iin ejemplo nūū ō. Chi vísō nī ndoho dē, de nī iyo paciencia inī dē.

¹¹ De cāhān ō jā nchivī jā jéndeé inī jín tūndóhó, íyó ndetū ji sáhá Yāā Dios. Chi nī jini ndá nú tūhun nāsa nī jendeé inī Job jín tūndóhó, de suni jínī nū jā vāha ndasí cā nī nquendōo dē nī nsáhá maá Jētohō ō tá nī nchāha tūndóhó. Chi cúndáhvi ndasí inī yā yóhó, de vāha ndasí inī yā jín ó.

¹² Ñanī mánī, jā cánuú cā cúu jā má cāhān nū síví Yāā Dios jín tūhun jā cāhān tēyíí nú. Mā cāhān nū verdad de Dios, Yāā ndéē andiví, de ni mā cāhān nū verdad de Dios,

Yāā xíí ñayīví, de ni iin cā tūhun sūcuán mā cāhān tēyíí nú. Chi tú cāhān nū jā cuu, de sūcuán-ni cāhān nū. De tú cāhān nū jāá nduú, de sūcuán-ni cāhān nū. Mā scāa cā nū cāhān nū, tácuā mā nácunehen Yāā Dios cuāchi sīquī nū.

¹³ De tú íyó iin nú jā ndóho tūndóhó, de cācān táhvi nū. De tú íyó iin nú jā cúsi inī, de cata nú himno jā chiñúhún nú yā.

¹⁴ De tú íyó iin nú jā cúhū, de cana nú ndá tēe cúñáhnú jā jito nchivī cándija. De ná cācān táhvi ndá dē jēhē nchivī cúhū. De jín síví maá Jētohō ō ná chíhi dē aceite ji.

¹⁵ De tú cándija dē jā sáhá Jētohō ō jā jícān táhvi dē, ñúcuán de scācu yā nchivī cúhū. Chi nasáhá vāha yā ji, de tú nī nsáhá ji cuāchi, de cune cáhnú inī yā nūū ji.

¹⁶ Tú sūcuán de nacani ndāā ndá nú cuāchi nú nūū táhán nú, de cācān táhvi nū jēhē táhán nú tácuā nduvāha ndá nú. Chi tú ndíhvi inī iin nchivī ndāā jā jícān táhvi ji, de vāha ndasí níhīn tiñú, chi sáhá yā jā jícān ji.

¹⁷ Chi Elías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán, suni iin tēe jā tá cúu nūū íyó maá ó nī ncuu dē. De nī jícān táhvi ndasí dē jā má cūún sāvī, de nduú ní ncúun sāvī ūnī cuīyā jín iñū yōō.

¹⁸ Ñúcuán de nī jícān táhvi tucu dē, de nī ncuun sāvī, de nī nquene tucu ndācá jā quéne nūū ñuhún.

¹⁹ Ñanī mánī, tú iin nú nī sndóo ichi ndāā, de tú incā nū nachuhun ichí nú táhán nú,

²⁰ tú sūcuán de cunī nū jā tú nī nachuhun ichí nú tēe nī nguīvi cuāchi, de ja nī scācu nú dē jā tānū táhvi dē nícu, de sūcuán íyó tūhun cáhnú inī nūū cuāhā cuāchi dē.

CARTA XIHNA ÑUHUN JA NI NTEE SAN PEDRO APOSTOL NUU NDA NCHIVI CANDIJA

¹ Maá nī cúu Pedro, apóstol jā ní ntají Jesucristo, de tée nī carta yáhá cuēē nūū ndá ndóhó nchivī jā ní jītē nuu, de ndéē jīcá ndá nú ní Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, jíín Bitinia.

² De maá Tatá ó Yāā Dios nī nacāji yā ndá nú, chi súcuán nī ncundaā inī yā jondē ncháha ca jēcōo ñayīví. De jíín Espíritu Santo nī nsáhá yā jā íyó ndoo íyó ī ndá nú de jétáhvī nú nūū yā, de nī naquete yā ánō nū jíín nīñī Jesucristo. De ñúhún inī ni jā ná cáyā cā ndācá jā váha jā sáhá yā ndóhó, jíín jā coo ndeē coo siī inī ndá nú.

Jā ñúhún inī ō ndācá jā váha jā coo andiví

³ Ná cáhān ō jā cúñáhnú ndasí Yāā Dios, Yāā cúu Tatá maá Jētohō ō Jesucristo. Chi nī ncundáhvī ndasí inī yā yóhó, de nī nsáhá yā jā ní nacacu jeé ó, sīquī jā ní natecū Jesucristo. De jā ñúcuán cúu jā níñī ñúhún inī ō ndācá jā váha jā coo.

⁴ Chi nīhīn nū tāhvī jā ñúhún váha inī andiví jā cuu ndá nú. De tāhvī ñúcuán mā náā cuitī, ni mā tíví cuitī, de ni mā ndīhí cuitī.

⁵ Chi cándija ndá nú jā sáhá Yāā Dios jēhē nū, de jā ñúcuán jíto yā ndá nú jíín poder yā, tácuca scácu yā ndá nú quīví sándihí, chi nī nsáhá ndāā yā jā súcuán coo.

⁶ Jā ñúcuán cúsiī ndasí inī ndá nú, vísō jíñī nū cuāhā nūū tūndóhó jacū-ni quīví.

⁷ Chi tá cúu nūū sndúhā nchivī oro jíín ñuhūn, de jíto túnī jī tú jā váha cúu, suni súcuán cánuú coto túnī tūndóhó ndóhó tú cándija nīhīn nú á nduú. Chi jā cándija nīhīn nú, yāhvi ndasí cā cúu nsūú cā oro, ndatíñú jā náā. De ñúcuán cúu jā cuetúhún yā ndá ndóhó, de sáhá ñáhnú yā ndóhó, de sáhá yíñúhún yā ndóhó quīví jā nenda nijīn Jesucristo.

⁸ De vísō nduú ní jíñī ndá nú nūū yā, de māñī ndasí nú jíín yā. De cándija nīhīn ndá nú yā vísō nduú jíñī nū nūū yā mitan. De viī

ndasí cúsiī inī nū, chi jondē nduú cā quēnda cuitī tūhun jā cachī tūhun ó nāsa cúsiī inī ō.

⁹ De nīhīn táhvī nū jā cācu ánō nū, chi jā ñúcuán cúu jā cándija ndá nú.

¹⁰ De ndá tée nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán, nī nanducú váha dē nī jīcā tūhún váha dē sīquī tūhun nāsa scácu yā yóhó. De nī ncachī dē nāsa sáhá Yāā Dios jā váha ndá nú.

¹¹ Chi jondē ncháha ca coo, de nī stéhēn Espíritu Cristo nūū ndá dē nāsa quiji tūndóhó sīquī Cristo, jíín nāsa viī nduñáhnú tucu yā tá yāha tūndóhó ñúcuán. De nī nanducú váha dē jā ná jícūhun inī dē nā quīví quiji Cristo de nāsa coo ndācá jā ní ncāhān maá Espíritu jā ndéē inī dē.

¹² De nī stéhēn Yāā Dios nūū dē jāā nsūú maá dē cunī ndá tiñu jā ní nacani dē ñúcuán, chi sa maá ó cúu jā cunī. De mitan ja nī jini ndá máá nú tūhun ñúcuán, chi ndācá tée nācani tūhun jā scácu yā yóhó, nī nacani dē nūū nū, nī nsáhá poder Espíritu Santo jā ní nquiji ichi andiví. De tūhun ñúcuán chi jondē ndá máá ángel Yāā Dios nānducú tácuca ná jícūhun inī.

Jā cunī yā jā coo ndoo ánō ō

¹³ Jā ñúcuán ndito coo ndá nú, de cájí coo inī nū. De cuhun ndasí inī nū jā nīhīn nū ndācá jā váha jā sáhá Yāā Dios ndá ndóhó quīví jā nenda nijīn Jesucristo.

¹⁴ De cuu ndá nú sēhe jā jétáhvī váha. De mā sáhá cā nū ndācá tiñu jā ní ncusiī inī nū sáhá nú jondē ncháha ca jícūhun inī nū tūhun Yāā Dios.

¹⁵ Chi sa coo ndoo ánō ndá nú jíín ndācá tiñu sáhá nú, chi Yāā jā ní ncana ndóhó, Yāā ndoo cúu yā.

¹⁶ Chi súcuán cáhān tutū ī: Coo ndoo ndá nú, chi maá nī de íyó ndoo nī, cáchī yā.

¹⁷ De tú cáhān ndá nú Tatá nú Yāā Dios, túsaá de caca yíñúhún nú nūū yā ndācá quīví jā jíca nú ñayīví yáhá. Chi maá yā sáhá ndāā yā sīquī nāsa sáhá iin iin ó, de nduú sáhá yā cuenta nāsa cúu iin iin ó, chi inuú sáhá ndāā yā sīquī ndihí ó.

¹⁸ Chi nī scácu yā ndóhó nūū ndācá costumbre jā ní jaquīn ndá tatā nū jā ní jica cáhá nú jíín. De jíñī váha ndá nú jā yāhvi cúu jā ní scácu yā ndóhó. Chi nduú ní nchúnáá yā jíín ndatíñú jā náā, tá cúu oro jíín plata,

¹⁹ chi sa jíin nīñi Cristo jā yāhvi ndasí cā. Chi nī nsōcō yā maá yā tá cúu iin ticāchí lúli, quiti íyó vāha íyó ndoo.

²⁰ Chi jā ñúcuán nī jani Yāa Dios maá Cristo jondē ncháha ca jēcōo ñayīví, de nī nquenda nijin Cristo maá tiempo jā cuándihi yáhá, tácu quendōo vāha ánō ndá nú.

²¹ De jā jíin Cristo de cándija ndá nú Yāa Dios. Chi nī nsáhá Yāa Dios jā ní natecū yā jíin jā ní nduñáhnú yā. De jā ñúcuán cándija ndá nú Yāa Dios, de ñúhún inī nū jā cunī nū nūū yā.

²² De mitan chi ja nī ndundoo ánō ndá nú, chi nī jetáhví nú tūhun ndāā jā ní nsáhá Espíritu Santo jíin nú, tácu cundáhví ndija inī nū ndá hermano cándija. Túsaá de cundáhví ndasí inī nū táhán nú jondē jíin inī jíin ánō nū.

²³ Chi ja nī nacacu jeé ndá nú, de nsūú chījin tatā nchivī jā jíhī. Chi sa tūhun Yāa Dios jā técu de íyó níí cání nī nsáhá jā ní nacacu nú.

²⁴ Chi súcuán cáhān tutū īi: Tá cúu yūcū cúu ndācá ndihi nchivī, chi jacū-ni quīví técu ji.

De tá cúu itā yūcū cúu jā cúñáhnú ji.

Chi yíchī-ni yūcū, de ndáhvā-ni itā.

²⁵ Sochi tūhun Jētohō ō Yāa Dios, sa quéndōo níí cání.

Cáchī tutū. De tūhun ñúcuán cúu maá tūhun jā scácu yā yóhó jā ní nacani ndá nī nūū nū.

2

¹ Túsaá de siāā ndá nú ndācá tiñu néhén, jíin ndācá jā stáhví, de mā cáhān nīnī nú de tú nduú jáni vāha inī nū, de mā cúcuásún inī nū, de mā sátúhún nú sīquī táhán nú.

² De tá cúu sūchí ñíquín jā cáta nī ncacu, jā jáxīn de jáhnu, suni súcuán cundihví inī nū scuáha nú tūhun ndāā yā, tácu cuahnu nú jíin de cācu ánō nū.

³ Chi ja jínī ndá nú jā vāha ndasí inī maá Jētohō ō.

Cristo cúu tá cúu yūū jā yítuu vehe

⁴ Túsaá de mánī cā coo ndá nú jíin Jētohō ō Cristo. Chi cúu yā tá cúu iin yūū jā cánuú cā jā yítuu squínā templo, jā coo níí cání. De vísō nī squéne yichī nchivī yā, sochi Yāa Dios chi ja nī nacāji yā Cristo chi cánuú

ndasí yā, tá cúu nūū nacāji ó iin yūū vāha jā quituu squínā vehe.

⁵ De ndá máá nú chi cúu nú tá cúu iin iin yūū jā cúvāha templo Yāa Dios, de cutecū nū níí cání. De cuāha nú tūhun jā samā yā ndá ndóhó jā cuvāha templo yā, cúu jā ndéē Espíritu yā inī ánō iin iin nú tá cúu inī iin templo. De cúnī Yāa Dios jā suni cuu ndá nú tá cúu sūtū íyó ndoo jā sáhá nú tiñu jā cúnī maá yā. Chi sīquī jā cándija nú Jesucristo, de sōcō nū maá nú jā sáhá nú ndācá tiñu vāha jā jétahān inī Yāa Dios.

⁶ Chi súcuán cáhān tutū īi: Mitan de jondē ñuū ni Sión jáquīn ni iin yūū jā cánuú cā jā quituu squínā templo.

Chi nī nacāji nī yā tá cúu iin yūū vāha jā cánuú ndasí.

De nchivī jā cándija ji yā, chi squíncuu yā jā ñúhún inī ji.

Cáchī Yāa Dios, cáchī tutū.

⁷ De ndá máá nú jā cándija nú, chi yūū vāha jā cánuú ndasí cúu yā nūū nū. De nūū nchivī jāá nduú cándija chi nduú, chi sa quée ndāā jā cáhān tutū īi:

Maá yūū jā ní squéne yichī ndá tēe jā sámā vehe,

suu cúu yūū cánuú cā jā yítuu squínā vehe.

⁸ De suni quée ndāā tūhun jā cáhān tutū sīquī nchivī jāá nduú cándija:

Cúu yā tá cúu iin yūū jā scáchihi ji jēhē ji,

tá cúu toto jā jícó cáva ji sáhá.

Cáchī tutū. Chi jā scáchihi ji jēhē ji cúu jā sáhá nihin inī ji nūū tūhun yā. De ja nī ncundaā jā ndoho ji sīquī jā súcuán sáhá ji.

Tūhun nchivī maá Yāa Dios

⁹ De ndá máá nú cúu nchivī jā ní nacāji Yāa Dios. De suni cúu ndá nú sūtū jā sáhá nú tiñu jā cúnī maá Yāa cúu Rey. De nchivī íyó ndoo cúu ndá nú, de nchivī maá yā cúu nú. Súcuán nī nsáhá Yāa Dios ndóhó tácu nacani nú tūhun nāsa ñáhnú ndasí tiñu sáhá yā, chi maá yā nī ncana ndá ndóhó tá nī ndeē nū modo nūū neē. De nī squívi yā ndá ndóhó nūū luz yā jā vāha ndasí stúu yā inī ánō nū.

¹⁰ Chi jondē saá de nsūú nchivī Yāa Dios cúu nú, de mitan chi ja nī nduu nú nchivī maá yā. De jondē saá chi ncháha ca cundáhví inī yā ndóhó, de mitan chi ja cundáhví inī yā ndá ndóhó.

Jā ná sáhá ó tiñu cúnī Yāa Dios

11 Ñanī mánī, inī ñayiví yáhá cúu ndá nú tá cúu nchivī ñuū jíca jā jíca tátū. Túsaá de cáhān ndāhvī nī jíin ndá nú jā má sáhá nú ndācá tiñu néhén jā ndíyo inī nū jíin modo maá nú. Chi ndācá ñúcuán cánaā jíin nú, ndúcú jā tñū tāhvī ánō nū.

12 De ndāā caca ndá nú mähñú nchivī jāā nduú jíinī tūhun Yāā Dios. Chi vísō cáhān jī síquī nū, tá cúu nūū cáhān jī síquī nchivī jā sáhá tiñu néhén, sochi tá cunī jī tiñu váha jā sáhá ndá nú, de quivī jā sáhá ndāā Yāā Dios tiñu de cáhān jī jā cúñáhnú ndasí yā.

13 Jā síquī maá Jētohō ō de cuetáhvī nú nūū ndá tēe jā ndíso tíñú nūū nchivī. Cuetáhvī nú nūū maá rey, chi tēe cúñáhnú cā cúu dē.

14 De cuetáhvī nú nūū ndācá gobernador jā ní jani rey tácuā sndóho dē nchivī jā sáhá tiñu néhén de cuetúhún dē nchivī jā sáhá tiñu váha.

15 Chi cunī Yāā Dios jā sáhá nú tiñu váha, de súcuán sáhá nú jā ndá nchivī cánaā jāā nduú jícuñun inī, casī jī yuhú jī.

16 De caca ndāā ndá nú jā cúu nú nchivī jā ní nduu libre ánō, de nsūú jā ní nduu libre nū jā sáhá nú tiñu néhén. Chi sa cúu ndá nú mozo Yāā Dios de sáhá nú tiñu váha jā cunī maá yā.

17 Coo respeto ndá nú nūū ndá nchivī. Cundáhvī inī nū ndá hermano cándíja. Cundihvī inī nū jā má stívī nú nūū Yāā Dios. Coo yíñúhún nú nūū maá rey.

Jā cánuú cundoho ó jēhē táhán ó tá cúu nūū ní ndoho Cristo

18 Ndá ndóhó jā cúu mozo, cuetáhvī nú nūū patrón nū, de coo respeto nū nūū dē. De nsūú mátúhún-ni nūū ndá tēe váha inī jíin tēe vitá inī, chi saá-ni nūū ndá tēe xēen inī.

19 Chi iin jā váha cúu tú jéndeé inī iin tēe jā sndóho cáhá nchivī dē síquī jā squíncuu dē nūū Yāā Dios.

20 Chi tú sndóho ndá jī ndóhó jā sáhá nú cuāchi, de ni iin mā cuetúhún ndóhó de tú jéndeé inī nū jíin jā ndóho nú. Sochi tú sndóho jī ndóhó jā sáhá nú tiñu váha, de tú jéndeé inī nū jíin, suu cúu jā váha jā jétahān inī Yāā Dios.

21 Chi jā ñúcuán cúu jā ní ncana yā ndá ndóhó. Chi suni maá Cristo nī ndoho yā jā síquī nū, de súcuán nī ncuu yā iin ejemplo

nūū nū jā cundoho nú jēhē ndá táhán nú, de súcuán cuniquin nū ichi yā.

22 De maá yā nduú cuitī nā cuāchi ní nsáhá yā, de ni nduú cuitī nā tūhun stáhvī ní ncáhān yā.

23 Tá nī ncáhān nāvāha nchivī nūū yā, de nduú ní nácahān nāvāha yā. De tá nī sndóho jī yā, de nduú ní ntétáhán yā jíin jī, chi sa nī nchihi yā maá yā ndahá Yāā Dios, Yāā sándaā váha síquī ndihi ñúcuán.

24 De nī jiso maá Cristo cuāchi ó jíin yiqui cúñu yā tá nī jīhī yā yīcā cruz, tácuā quee ó nūū cuāchi de caca ndāā ō. Chi nī ntacuēhé yā, de suu cúu jā ní nduvāha ndá nú jā ní nsáhá cuāchi nú.

25 Chi nī nsana ndá nú tá cúu tīcāchí, de mitan de ja nī ndicó cóo nú nī ndivī nú ndahá Cristo, Yāā cúu pastor nū de jíto váha yā ánō nū.

3

Nāsa cánuú cundeē váha yíi jíin ñasíhí

1 Saá-ni ndá ndóhó jā cúu ñasíhí, cuetáhvī nú nūū yíi nú, tácuā tú cúu dē tēe jāā nduú cándíja tūhun yā, de cuu scándíja nú dē, jāā nduú cā níinī cáhān nū, chi maá jíin jā sáhá váha nú-ni.

2 Chi cunī dē jā jíca ndāā nū de íyó respeto nū.

3 De jā sáhá vii nū maá nú, chi nsūú maá-ni ichi chátā nū sáhá nú, jā sáhá vii ndasí nú xīnī nū, á jā cuhun nú síquī oro á sahma váha cā.

4 Chi sa nducú nú jā quendōo vii ánō nū. De coo vii nū iin modo jā má náā cuitī, suu jā coo vitá inī nū de coo nañíi inī nū. Chi suu cúu jā yāhvī ndasí cā nūū Yāā Dios.

5 Chi ndá ñahan jā ní íyo ndoo ánō jondē janahán, suni súcuán nī nsáhá vii ña ánō ña. Chi nī ñūhun inī ña Yāā Dios, de nī jetáhvī ña nūū yíi ña.

6 De súcuán nī nsáhá Sara, chi nī jetáhvī ña nūū yíi ña Abraham, de nī ncáhān yíñúhún ña jíin dē. De ndá ndóhó, tú sáhá váha nú de ni mā cúyūhú nú ni iin, ñúcuán de cuu nú tá cúu nūū ní íyo Sara.

7 De saá-ni ndá ndóhó jā cúu yíi, coo vitá inī nū jíin ñasíhí nú. De yíñúhún coo nú jíin ña, síquī jā núu cā fuerza ña nsūú cā ndóhó, de suni síquī jā inuú nīhīn táhvī ndúū nū cutecū nū ní cání síquī jā váha inī Yāā Dios.

De súcuán sáhá nú tácu mā cúndasī nūū tūhun jā jícān táhvī nū.

Tūhun nchivī jā ndóho sīquī jā jíca ndaā

⁸ Túsaá de inuú-ni canī inī ndá nú, de cucécá inī nū jā ndóho táhán nú, de cundáhvī inī nū jī tá nūū cúu ñanī nū. De coo manī inī nū, de sáhá suchí nú maá nú.

⁹ Tú sáhá nāvāha nchivī ndóhó, de mā násáhá nāvāha nú jī. Tú cáhān nāvāha jī nūū nū, de mā nácahān nāvāha nú nūū jī. Chi sa cācān táhvī nū jā quendōo vāha jī. Chi Yāa Dios nī ncana yā ndá ndóhó jā suni súcuán quendōo vāha nú.

¹⁰ Chi súcuán cáhān tutū ī: Nchivī jā cúnī cutecū vāha de cusī inī ndācá quīvī, ná cóto jī yuhú jī jā má cáhān nāvāha jī, de nī mā cáhān jī tūhun stáhvī.

¹¹ Ná cújiyo jī nūū tiñu néhén, de sáhá jī tiñu vāha.

De ná cúndihvī inī jī jā cundeē mānī jī.

¹² Chi maá Jētohō ō jíto yā ndá nchivī ndāa, de níni yā jā jícān táhvī jī.

Sochi nchivī jā sáhá tiñu néhén, chi nduú jétáhvī yā jī.

Cáchī tutū.

¹³ De nī iin mā sáhá nāvāha ndá ndóhó, de tú maá-ni tiñu vāha ndíhvī inī nū sáhá nú.

¹⁴ De vísō tú ndoho ndá nú sīquī jā jíca ndāa nū, de ndetū ndasí cúu nú. Túsaá de mā cúyūhú nú nī iin nchivī, nī mā cúnēhén inī nū.

¹⁵ Chi sa jíin inī jíin ánō nū chiñúhún nú maá Jētohō ō Cristo. De níni coo tūha ndá nú jā nascócóo vitá nú de cáhān yíñúhún nú jíin ndá nchivī jā stíchī ndóhó sīquī ndācá jā ñúhún inī nū jā coo.

¹⁶ De caca ndaā nū tácu nduú nā cuāchi cundeē ánō nū, tácu nchivī jā cáhān nēhén sīquī nū, cucanoō jī jā ní stáyáhvī jī ndóhó jā jíca ndaā nū chí cándíja nú Cristo.

¹⁷ Chi tú cúnī Yāa Dios de vāha cā jā ndoho ndá nú sīquī jā sáhá nú tiñu vāha nsūū cā tiñu néhén.

¹⁸ Chi maá Cristo suni nī ndoho yā, de iin vuelta-ni nī jīhī yā jā síquī cuāchi ndihī ó. Yāa vāha cúu yā, de nī ndoho yā jā jēhē yóhó nchivī nēhén, tácu quīvī ndācá ó nūū Yāa Dios sáhá yā. Chi nī jīhī yiqui cúñu yā, sochi ánō yā chí técu-ni ní cání.

¹⁹ De tá nī jīhī yā de nī jēhēn ánō yā nī nacani yā tūhun nūū ánō nchivī jā yíndasī.

²⁰ Chi jondē janahán nduú ní jétáhvī ndá jī, tá nī īyo paciencia inī Yāa Dios, de nī ndetu yā juni sáhá Noé barco jā nání arca. De jíin arca ñúcuán nī ncācu jacū-ni nchivī, chí ūnā jī-ni nī ncācu nūū ndūtē.

²¹ De tá cúu jā ní ncācu jī nūū ndūtē, súcuán cúu jā jénduté ó mitan de cácu ánō ō. De jā jénduté ó, nsūū jā ndúndoo yiqui cúñu ó, chí sa jā jícān ō nūū Yāa Dios jā ndundoo ánō ō. De súcuán de cácu ó, sīquī jā ní natecū Jesucristo.

²² De nī ndaa yā cuānohōn yā andivī, de ndéē yā ndahá cuáhá Yāa Dios nūū cúñáhnú yā. De ndācá ángel andivī, jíin ndá jā ndácu tiñu, jíin jā tíin poder, jétáhvī ndá nūū yā.

4

Jā ná squíncuu vāha ó jíin táhvī jā ní jēhe yā nūū ō

¹ Túsaá de tá cúu nūū ní ndoho Cristo jēhē ō jíin yiqui cúñu yā, suni súcuán quehndē inī ndá nú jā ndoho nú. Chi nchivī jā ní ndoho jíin yiqui cúñu, nduú cā sáhá jī cuāchi.

² Túsaá de níi vida cā nū, de sáhá ndá nú tiñu jā cúnī Yāa Dios, de mā sáhá nú cā tiñu néhén jā ndíyo inī nū jíin modo maá nú.

³ Chi jondē níi cání jā váji ndá nú, de nī nsáhá nú cuāhā cuāchi jā jétahān inī nū sīquī jāá nduú ní jíinī nū tūhun Yāa Dios. De tiempo ñúcuán chí maá-ni jā nēhén nī nsáhá ndá nú, de nī ndíyo inī nū ndācá jā nēhén, de nī jíini nú, de nī nsáhá nú vico néhén, de nī jihī ndasí nú vico nú, de nī nchiñúhún nú ídolo jā ní ncāhān Yāa Dios jā má chíñúhún nú.

⁴ De cúnēhén inī ndá jī jāá nduú cā jíca ndá nú jíin jī jā sáhá nú ndācá cuāchi xeēn jíin jī. De jā ñúcuán cúu jā cáhān nēhén jī sīquī nū.

⁵ Sochi ndá máá jī chí iin quīvī de nacuāha jī cuenta nūū maá Yāa jā íyó tūha jā sáhá ndāa yā tiñu nchivī jā técu jíin nchivī jā ní jīhī.

⁶ Chi jā ñúcuán cúu jā suni nī nquiji tūhun vāha yā nūū ndācá ndíyi tá nī ntecū jī. De nī ncundaā sīquī cuāchi jā ní nsáhá jī ñayīvī yáhá, tá cúu nūū cúndaā sīquī ndihī nchivī,

tácu nacani inī ji de cutecū ánō ji ní cáni tá cúu nū tēcū Yāa Dios.

⁷ De ja cuācuñatin quīvī jā naā ndācā jā íyó. Túsaá de ndito coo inī ndá nú, de cundihvī inī nū cācān táhvī nū.

⁸ De jā cánuú cá cúu jā cundáhvī ndasí inī nū táhán nú. Chi tú cundáhvī inī ō táhán ó, de íyó tūhun cáhnú inī nū cuāhā cuāchi.

⁹ Coto ndáhvī ndá nú nchivī jā quēnda vehe nú, de mā cúxī inī nū.

¹⁰ Ndācā ndá nú chindeé nú táhán nú, tú nāsa íyó maá táhvī jā ní jēhe Yāa Dios nū nū jā sáhá nú tiñu yā. De squíncuu vāha nú jíin táhvī jā síin síin nī jēhe yā nū iin iin nú.

¹¹ Tú táhvī jā nācani nú tūhun cúu, de cāhān nū tá nū cāhān maá Yāa Dios. De tú táhvī jā chindeé nú táhán nú cúu, de sáhá nú jíin fuerza jā ní jēhe yā nū nū, tácu jíin ndihi jā sáhá ndá nú de cāhān nchivī jā cúñáhnú ndasí Yāa Dios síquī jā ní nsáhá yā jíin Jesucristo. De ná cāhān ō jā vii cúñáhnú Cristo de tíin yā poder ní cáni. Amén.

Jā ndóho ó síquī jā cándija ó Cristo

¹² Nānī mánī, tú vāji tūndóho xēen jā coto túnī ndóho, de mā cūnehén inī ndá nú cani inī nū jā maá nú-ni níhīn tūndóho xēen cā.

¹³ Chi sa cusī inī nū jā ndóho nú jacū tūndóho tá cúu nū ní ndoho Cristo, tácu suni cusī ndasí inī nū quīvī jā nenda nijīn yā jā vii cuñáhnú yā.

¹⁴ De nācā ndetū ndá nú tú cāhān nāvāha nchivī nū nū síquī jā cándija nú Cristo. Chi maá Espíritu Yāa Dios jā cúñáhnú ndasí, ndéē yā inī nū. Ndá máá ji chi cāhān nēhén ji síquī yā, sochi ndá máá nú chi chíñúhún nú yā.

¹⁵ De tú ndoho nú, de ná ndóho nú síquī jā cándija nú Cristo, nsū síquī jā sáhá nú ndācā cuāchi tá cúu nū ndóho nchivī jáhnī ndīyi, á nchivī sácuihná, á nchivī sáhá tiñu nēhén, á nchivī jā quīvi nduū nū tiñu táhán jāá nduú cánuú quīvi nduū.

¹⁶ De sa tú ní iin nú ndoho síquī jā cándija nú Cristo, de mā cúcanoō nū, chi sa nacuetáhvī nú nū Yāa Dios síquī jā cúu nú cristiano.

¹⁷ Chi ja ní nquenda quīvī jā quijéhe jā sáhá ndā Yāa Dios cuāchi, de xihna cā nchivī cúu sēhe yā sáhá ndā yā cuāchi. De tú xihna cā cuāchi maá ó quijéhe yā sáhá

ndā yā, de nā oncā sáhá yā síquī nchivī jāá nduú ní jétáhvī tūhun vāha yā.

¹⁸ De tú vījín cācu nchivī vāha, ¿túsaá de nāsa cācu nchivī nēhén jā sáhá ndācā cuāchi?

¹⁹ Tú súcuán de ndá ndóho jā ndóho síquī jā cúnī Yāa Dios, mā jencuiñī nū sáhá nú tiñu vāha, de chihi nú ánō nū inī ndahá maá Yāa jā ní nsáhá ndóho, chi squíncuu yā jā ní nquee yuhú yā.

5

Jā jēhe dē consejo nū nchivī cándija

¹ Mitan de ná cāhān ní jíin ndá ndóho tēe ñáhnú jā jíto nchivī cándija, chi suni tēe ñáhnú jā jíto nchivī cándija cúu maá ní. De cúu ní testigo síquī jā ní jinī ní nāsa ní ndoho Cristo. De suni nduñáhnú ní jíin ndá nú sáhá Cristo quīvī jā nenda nijīn yā.

² Coto ñuncúún nú ndá nchivī jā ndéē tíñú nú jā jíto nú, jā cúu ji tá cúu ticāchí Yāa Dios. De cusī inī nū jā coto nú ji, chi súcuán cúnī Yāa Dios. De nsū síquī jā sáhá fuerza yā ndóho, de ní nsū síquī jā níhīn nū xūhún, chi sa cusī inī nū sáhá nú tiñu ñúcuán.

³ De mā ndācū níhīn ndá nú nū nchivī jā jíto nú, chi sa nducú nú cuu nú iin ejemplo nū ji jā cúu ji ticāchí yā.

⁴ Nūcuán de quīvī jā nenda nijīn maá Yāa cúu Pastor cúñáhnú nū ndá ndóho tēe cúu pastor nū nchivī cúu ticāchí yā, de cuāha yā premio nū ndá nú jā vii ndasí de mā nāa cuitī.

⁵ De saá-ni ndá ndóho tēe suchí, cuetáhvī nú nū ndá tēe ñáhnú jíñā. De ndihi ndá nú nchivī cándija, cuetáhvī nú nū táhán nú, de sáhá suchí nú maá nú. Chi suha cāhān tutū: Yāa Dios jási yā nū nchivī jā sáhá víxī maá, de vāha inī yā chindeé yā nchivī jā sáhá suchí maá.

Cáchī tutū.

⁶ Túsaá de sáhá suchí nú maá nú, chi yíhí nú ndahá Yāa Dios jā tíin poder. De sáhá ñáhnú yā ndá nú tá quenda maá quīvī.

⁷ Ndācā jā nācani ndasí inī nū síquī, de chihi nú ndahá maá yā de maá yā coto, chi jíto yā ndá nú.

⁸ De cájí ná cóo xīnī ndá nú de ndito coo inī nū. Chi táchī cúñáhnú jā jíin ūhvī ndá ndóho, jíca nuu nducú squívi ndóho nū

cuáchi. De xēēn cā sáhá nsūú cā ndicaha jā xēēn ndáhyū.

⁹ De cuiñi nīhin ndá nú jā má cúndéé tāchī jíin nú, de candíja nīhin nú tūhun jā cúndáhví inī Yāā Dios ndóhó. Chi jíin ndá nú jā suni súcuán ndóho ndá hermano nū jā ndéē ní cáhnú ñayīví.

¹⁰ De tá nī nchāha nī ndoho ndá nú tūndóhó jacū-ni tiempo, de Yāā Dios chi sáhá yā jā cuja vāha inī nū jíin tūhun yā, jíin jā cuiñi nīhin nú, de cuāha yā fuerza inī nū, de quendōo cutú nú ní cání. Chi maá yā cúu jā sáhá ndācá jā vāha yóhó, de nī ncana yā yóhó jā vii cuñáhnú ó jíin yā ní cání sīquī jā inuú cúu ó jíin Jesucristo.

¹¹ De ná cáhān ō jā vii ndasí cúñáhnú yā, de tīin yā poder ní cání. Amén.

Saludo jā sándīhí

¹² Jíin nī jā Silvano cúu iin hermano jā squíncuu vāha. De maá dē cuēē nūū ndá nú jíin carta yáhá jā ní ntee nī jacū tūhun. De jíin yáhá sndíhvī inī ni ndá nú, de cáhān nī jíin nú jā ndāā cúu jā ndācá jā vāha jā ní nsáhá Yāā Dios ndóhó, suu stéhēn nūū nū jā cúndáhví ndija inī yā ndóhó. De cuiñi nīhin nú jíin tūhun yáhá.

¹³ Nchivī cándíja jā ndéē ñuū Babilonia, jā ní nacāji yā tá cúu nūū ní nacāji yā ndá nú, cáhān ndá ji jā sáhá ndeé inī ndá nú. De Marcos, tēe cúu tá cúu sēhe nī, suni súcuán cáhān dē.

¹⁴ De tá cáhān jíitáhán ndá nú, de techuhú yíñúhún nú ndahá ji. De ná cóo ndeé coo sīi inī ndihi nú jā yíhí nú ndahá Jesucristo. Súcuán ná cóo. Amén.

CARTA UU JA NI NTEE SAN PEDRO APOSTOL NUU NDA NCHIVI CANDIJA

¹ Maá nī cúu Simón Pedro, de cúu nī mozo Jesucristo, de cúu nī apóstol jā ní ntají yā. De tée nī carta yáhá cuēē nūū ndá nú jā ní nsáhá Yāā Dios jā inuú-ni nī nīhīn ndá nú jíín ndá nī tūhun viī tūhun vāha jā cándíja ó yā. Chi Yāā ndāā cúu Yāā Dios jíín Jesucristo jā scácu yóhó.

² De ñúhún inī ni jā ná sáhá cā yā jā váha ndasí ndá nú, jíín jā coo ndeé coo siī inī nū sīquī jā jíicūhun vāha inī nū nāsa Yāā cúu Yāā Dios jíín Jētohō ō Jesús.

Sīquī nāsa cánuú coo nchivī cándíja

³ De Yāā Dios jíín poder yā nī jēhe yā nūū ō ndācá jā sáhá jā cuu caca ndāā ō nūū yā jíín jā chiñúhún vāha ó yā. Chi nī stéhēn yā maá yā nūū ō, chi maá yā cúu jā ní ncana yóhó, sīquī jā ndasí cúñáhnú yā jíín ndācá tiñu ñáhnú jā sáhá yā.

⁴ Jā ñúcuán nī nquee yuhú yā ndācá jā ñáhnú ndasí de vāha ndasí jā sáhá yā yóhó, tácuā jíín ndācá ñúcuán de nduu ndá nú tá cúu nūū íyó maá yā, de cācu nú nūū ndá tiñu néhén jā ndíyo inī nchivī jā sáhá ji inī ñayíví yáhá.

⁵ Túsaá de nducú ndeé ndá nú jíín tūhun yáhá. De jā cándíja ndá nú, de sīquī ñúcuán chisó nú jā caca ndāā nū. De jā jíca ndāā ndá nú, de sīquī ñúcuán chisó nú jā cundihví inī nū jíicūhun vāha inī nū sīquī maá yā.

⁶ De sīquī ñúcuán chisó nú jā casī nū jā cúnī modo maá nú. De sīquī ñúcuán chisó nú jā cuandeé inī nū, de sīquī ñúcuán chisó nú jā chiñúhún vāha nú Yāā Dios.

⁷ De sīquī ñúcuán chisó nú jā coo manī nū jíín táhán nú, de sīquī ñúcuán chisó nú jā cundáhví inī nū táhán nú.

⁸ Chi tú cāyā ndá tiñu yáhá jíín ndá nú, de suu sáhá jā má cútecū cāhá nú, chi sa quee vāha tiñu sáhá nú, sīquī jā jíicūhun inī nū nāsa Yāā cúu Jētohō ō Jesucristo.

⁹ De nchivī jāá nduú sáhá tiñu yáhá, cúu ji modo nchivī cuāá, chi nduú jíicūhun inī ji

tūhun yā, de ja nī naā inī ji jā ní nsáhá ndoo yā ji ndācá cuāchi jā ní nsáhá ji ichi chátā.

¹⁰ Jā ñúcuán nducú ndeé ndá nú hermano, tácuā coo seguro jā ní ncana yā ndá nú jíín jā ní nacāji yā ndá nú. Chi tú sáhá nú ndācá tiñu yáhá, de mā cācá yátá cuitī nū.

¹¹ Ñúcuán de nune vāha ichi jā quívi nū inī ñuū maá Jētohō ō Jesucristo, Yāā scácu yóhó, nūū tátúnī yā níí cání.

¹² Jā ñúcuán mā jécuiñī ni jā nándacu nī ndá tūhun yáhá nūū ndá nú, vísō ja jíín nū de íñī nīhin nú jíín tūhun ndāā jā cándíja nú.

¹³ Chi jáni inī ni jā íyó vāha jā sndíhvī inī ni ndá nú mitan técu cā ni, tácuā nūcūhun inī nū.

¹⁴ Chi maá Jētohō ō Jesucristo nī ncachī tūhun yā nūū ni jā má cútecū nahán cā ni ñayíví yáhá.

¹⁵ Jā ñúcuán cúu jā nducú ndeé cā ni sndíhvī inī ni ndá nú, tácuā tá ja nī jíhī ni, de níni nūcūhun inī nū ndācá tūhun yáhá.

Jā ní jinī ndá dē jā cúñáhnú Cristo

¹⁶ Tá nī stéhēn ndá nī tūhun maá Jētohō ō Jesucristo nūū ndá nú, nāsa nenda yā jíín poder yā, de nduú ní ncāhān ndá nī iin cuento-ni jā ní ntavā ndíchí nchivī. Chi tá nī íyo ndá nī jíín yā xīnī yūcú, de nī jinī jíínúū ndá nī jā ñáhnú nī nduu yā.

¹⁷ Chi nī jinī ndá nī jā Tatá ó Yāā Dios nī ncāhān yíñúhún yā jíín Jesús, de nī nsáhá ñáhnú yā Jesús. Chi ichi andiví nī nquiji tūhun viī, nī ncāhān Yāā Dios: Yáhá cúu Sēhe nī jā mānī ndasí nī jíín, de cúsiī inī ni jíín, ncachī yā.

¹⁸ De nī jini ndá nī tūhun ñúcuán jā ní ncāhān ichi andiví, chi nī íyo ndá nī jíín maá Jētohō ō xīnī yucu īī ñúcuán.

¹⁹ De súcuán jíín ō jā íyó ndāā ndija ndācá tūhun jā ní ntee ndá téē nī nacani tūhun yā jondē janahán. De vāha jā chuhun inī ndá nú ndá tūhun ñúcuán, chi suu cúu tá cúu iin luz jā stúu nūū neē, jondē tūu maá quívi jā nenda yā, de stúu yā inī ánō nū tá cúu nūū jéndütē lucero.

²⁰ De xihna cā ná jíicūhun inī ndá nú jā ni iin tūhun jā cāhān tutū īī, nsūú jā ní jani inī iin téē súcuán-ni cúu.

²¹ Chi ndācá téē ndoo jā ní nacani tūhun yā jondē janahán, nduú ní nacani cuitī dē tūhun jā cúu inī maá dē. Chi sa nī nacani

dē tūhun Yāā Dios jā ní stéhēn Espíritu Santo nūū dē.

2

Sīquī ndá tēe jā stéhēn tūhun stáhvī (Judas 4-13)

¹ De māhñú nchivī Israel suni nī īyo ndá tēe jā ní nacani tūhun stáhvī. De suni sūcuán coo sava tēe stéhēn tūhun stáhvī māhñú ndá nú. De squívi ndá dē tūhun stáhvī jā tivī nchivī sáhá. De mā cuétúhún dē maá Jētohō ō jā scácu yā dē, de sūcuán sáhá dē jā ñamā tātū tāhvī dē.

² De cuāhā nchivī cuniquīn ji modo nēhén jā stéhēn ndá dē. De sáhá dē jā cāhān nēhén nchivī sīquī tūhun vāha yā jā cúu ichi ndāā.

³ De sīquī jā ndíyo inī ndá dē xūhún, de candeē dē xūhún ndá nú sīquī tūhun stáhvī jā stéhēn dē nūū nū. De nduú quíxīn tūndóhó jā tātū tāhvī dē, chi jondē janahán ja íyó tūhun jā nenda yā sīquī cuāchi dē.

⁴ Chi nduú ní nēe cāhnú inī Yāā Dios nūū ndācá ángel yā jā ní nsáhá cuāchi, chi sa nī ntaān yā infierno nūū yíndasī nūū neē, de núhñi jíin cadena. De nī nchindasī yā jondē quívi jā sáhá ndāā yā sīquī.

⁵ De suni nduú ní nēe cāhnú inī yā nūū nchivī janahán, chi sa nī scúun yā sāvī xēēn sīquī nchivī nēhén ñúcuán. Chi maá-ni Noé, tēe nī nacani tūhun ndāā, nī scácu yā dē jíin ūjā cā nchivī.

⁶ De suni nī nenda yā sīquī cuāchi nchivī ñuū Sodoma jíin ñuū Gomorra, de nī ncāyū ñuū ji nī nduu maá yāā-ni cā. De sūcuán cúu ji iin ejemplo nūū ndá cā nchivī nēhén jā quíji cā.

⁷ De nī scácu yā Lot, chi tēe ndāā nī ncuu dē, de nī ncucuécá ndasí inī dē nī jinī dē tiñu nēhén jā ní nsáhá nchivī nēhén ñúcuán.

⁸ Chi tēe vāha ñúcuán nī ndeē dē māhñú ndá ji, de ndiquívi nī ncucuécá inī dē jā ní jinī dē de nī jinī dē ndācá tiñu nēhén jā ní nsáhá ndá ji.

⁹ Túsaá de maá Jētohō ō chi scácu yā nchivī jā chíñúhún nūū yā, de tú quíji tūndóhó sīquī ji. De chíndasī yā nchivī nēhén, tácuu ndoho ji castigo quívi juicio jā sáhá ndāā yā cuāchi ji.

¹⁰ De víhi cā sndóho yā ndá tēe sáhá tiñu téhén jā ndíyo nēhén inī dē, de cújēhe inī dē sīquī tiñu ndácu maá Jētohō ō. Nīhin ndasí

inī ndá dē, de chūndeé inī dē sáhá dē jā cúnī ndá máá dē, de nduú yúhú dē cāhān nāvāha dē sīquī ndācá jā cúñáhnú nūū sūcún.

¹¹ De juni ndá ángel jā íñi nūū maá Jētohō ō, víso cúñáhnú cā yā jíin fuerza jíin tiñu ndíso yā, de nduú cāhān nāvāha yā sīquī ndācá jā cúñáhnú ñúcuán.

¹² De ndá tēe ñúcuán chi cúu dē tá cúu quiti yúcu jā ní jécōo tī jíin modo maá tī, de táhvī ndá tī tácuu nīhīn nchivī tī jā cahñi ji tī. Chi cāhān nēhén ndá dē sīquī ndācá jā nduú jícūhun inī dē. De tá cúu nūū jhī ndācá quiti ñúcuán, suni sūcuán cuū dē.

¹³ De jā ní sndóho ndá dē nchivī, suni sūcuán nanihīn dē ndoho dē. De cúsi inī ndá dē jíin ndācá jā cútíndi inī dē jā ndíyo nēhén inī dē. De cúu ndá dē tēe quini jā sáhá tiñu jā cúcanoō nchivī. De jā ndútútú ndá dē jíin nú vico nú, de níní cúsi inī dē jíin tiñu nēhén tiñu stáhvī.

¹⁴ De ndíyo inī ndá dē jíin dē ñahan, de nduú jécuiñi dē jā sáhá dē cuāchi. De stáhvī ndá dē nchivī tayā inī. Chi nī ncāan ndá dē jíin tūhun ndíyo inī dē ndācá ndatíñú. De tēe jā tātū tāhvī cúu ndá dē.

¹⁵ Chi nī nsana ndá dē, chi nī sndóo dē tūhun jā cúu ichi ndāā. De nī niquīn ndá dē modo Balaam, tēe nī nacani tūhun jondē janahán, sēhe Beor. Chi tēe ñúcuán nī ncusi inī dē jā nīhīn dē xūhún sīquī tūhun nēhén jā cāhān dē nícu.

¹⁶ De iin burro nī ncāhān tī tá nūū cāhān iin nchivī, víso nduú cúu cāhān tī. De nī ncāhān tī nūū tēe ñúcuán, de sūcuán nī jasī tī jā má quíhīn dē cāhān dē ndācá tūhun nēhén stáhvī.

¹⁷ De ndá tēe jā stívī ndasí sūcuán, chi cúu dē tá cúu ntesócó jā ní nchīchī, jíin vícō jā stéchī táchī. De ja íyó tūha nūū neē ndasí nūū cundeē dē ní cání.

¹⁸ Chi ndasí sáhá víxi ndá dē maá dē jíin tūhun jā cāhān cāhá dē. De ndúcú ndá dē squívi tucu dē sava nchivī nūū tiñu nēhén tiñu ndíyo inī. De sūcuán stáhvī dē nchivī jā cáta nī nquee ji nī ncācu ji nūū nchivī sáhá tiñu nēhén.

¹⁹ De cāhān ndá dē jā íyó libre ji jā cuu sáhá ji nāsa-ni cúnī maá ji, de juni maá dē chi nduú íyó libre dē, chi cúu dē mozo nūū cuāchi, chi cúsa maá tiñu téhén sáhá dē. Chi ndācá tiñu jā cūndeé jíin iin tēe jā sáhá dē, suu ñúcuán ndúu dē mozo nūū.

20 Chi tú ja nī jinī ndá dē nāsa Yāa cúu maá Jētohō ō Jesucristo, Yāa jā scácu yóhó, de tú súcuán nī nquee dē nī ncācu dē nūū tiñu téhén jā íyó inī ñayíví, de tú ndívi tucu ndá dē nūū tiñu ñúcuán jā cundeé tucu jíin dē, túsaá de nēhén cā quendōo dē jā sándihí nsūú cā jā xihna ñuhún.

21 Chi vāha cā tú nduú ní jinī dē ichi ndāā nícu, nsūú cā jā ní jinī dē, de sndóo tucu dē tiñu ndoo jā ní ndacu yā nūū dē.

22 Chi nī ncundaā sīquī dē tá cúu nūū cáhān iin tūhun janahán: Tinā nī nacajī tī jā ní nujan tī. De quinī jā ní ndundoo, nī nacuchi tucu tī ndēhyū, cáchī.

3

Sīquī jā nenda maá Jētohō ō

1 Ñanī mánī, yáhá cúu carta ūū jā tée nī nūū ndá nú. De jíin ndūū carta yáhá cúnī nī jā nacani inī nū sīquī ndihi jā vāha jā ndāā jā jáni ichí nī ndóhó.

2 De nūcūhun inī nū ndācá tūhun jā ní nacani ndá tée ndoo jondē janahán, jíin tiñu jā ní ndacu maá Jētohō ō, Yāa jā scácu yóhó. De suu cúu jā ní stéhén ndá tée apóstol nūū nū.

3 De xihna cā tūhun yáhá ná jícūhun inī ndá nú: Jā tá cuāndihi quíví de quiji ndá tée jā sáhá catá sīquī tūhun ndāā yā, chi sáhá dē ndá tiñu nēhén jā ndíyo inī maá dē.

4 De cáhān ndá dē: ¿Nājēhē cúu jāá nduú ndíji Cristo tá cúu nūū ní nquee yuhú yā? Chi jondē quíví jā ní jihī ndá ndíyi tatā ō de jondē mitan, de nduú sáma cuitī ndihi jā íyó tá nī jēcōo ñayíví, cachī ndá dē.

5 Chi nduú cúnī ndá dē jícūhun inī dē jā jondē janahán nī ncuvāha andiví jíin tūhun jā ní ncāhān-ni Yāa Dios. De nī ndacu yā tiñu jā ná cúvāha ñayíví jíin ndute, de māhñú ndute nī nquenda ñuhun yíchí.

6 De suni jíin ndute nī naā ñayíví janahán, chi nī ndaa ndute jā ní ncuun sāvī xéén.

7 De suni súcuán jíin tūhun jā ní ncāhān Yāa Dios de nī nsáhá tūha yā jā cāyū andiví jíin ñayíví jā íyó mitan. Chi maá quíví juicio de cāyū ndihi, de tñū tāhvī nchiví nēhén.

8 De suni mā náā inī ndá nú tūhun yáhá, ñanī mánī: Jā nūū maá Jētohō ō chi iin-ni quíví cúu tá cúu mil cuíyā, de mil cuíyā cúu tá cúu iin-ni quíví.

9 De nsūú jā cúcuéé inī maá Jētohō ō sīquī tūhun jā ní nquee yuhú yā jā nenda yā, tá cúu nūū jáni inī sava nchiví. Chi sa íyó paciencia inī yā nūū ō, chi nduú cúnī yā jā tñū tāhvī nī iin ó, chi sa cúnī yā jā ndihi ó nacani inī ō jā sndóo ó cuāchi ó.

10 De quíví jā nenda maá Jētohō ō, iin sanaā-ni quenda, tá nūū cúu jā iin sanaā-ni quénda jācuíhná jacuāā. De quíví ñúcuán chi nihin ndasí andiví, de naā-ni. De ndihi jā íyó andiví chi naā sáhá ñuhún. De ñayíví jíin ndācá jā íyó inī, ndihi cāyū.

11 De tú súcuán naā ndācá ñúcuán, de cánuú ndasí jā coo ndoo ánō ndá nú de chíñuhún vāha nú yā.

12 De cundetú nú de cundihví inī nū jā ná quíji ñamā quíví nenda Yāa Dios. De quíví ñúcuán cāyū andiví de naā-ni. De ndācá jā íyó chi ndute sáhá ñuhún.

13 De maá ó chi ndétu ó andiví jée jíin ñayíví jée, chi súcuán nī nquee yuhú Yāa Dios jā coo. De ñúcuán chi maá-ni tiñu ndāā jíin tiñu vāha coo.

14 Túsaá ñanī mánī, juni ndétu ndá nú jā quee ndāā ndācá tiñu yáhá, de nducú ndée nú tácuá tá nenda yā de nīhīn yā ndá nú jā ndée mánī nū jíin táhán nú, de coo ndoo nú jāá nduú ná cuāchi nú.

15 De ná jícūhun inī ndá nú jā sīquī jā íyó paciencia maá Jētohō ō, jā ñúcuán cúu jā cācu ó. Chi hermano ō Pablo jā mánī ō jíin, suni súcuán nī ntee dē nūū nū, chi súcuán nī stéhén Yāa Dios tūhun ndíchí yā nūū dē.

16 De cáhān dē sīquī tūhun yáhá nūū ndācá carta jā ní ntee dē. De nūū ndá carta dē ñúcuán chi íyó jacū tūhun jā víjín jícūhun inī ō. De ndá nchiví jāá nduú jícūhun inī jíin nchiví jāá nduú jíja jíin tūhun cándíja, chi násāma jí modo jā cáhān ndá tūhun víjín ñúcuán, tá cúu nūū násāma jí jā cáhān sava cā tutū īī. De súcuán sáhá jí jā tñū tāhvī maá jí.

17 De ndá ndóhó ñanī mánī, mitan de ja nī jinī nū nāsa coo ndācá tiñu yáhá. Túsaá de coto nú maá nú jā má cúniquīn nū tūhun stáhví jā stéhén ndá tée nēhén ñúcuán jāá nduú jétáhví dē yā. Chi tú nduú de snāā nū tūhun jā íñí nīhin nú jíin.

18 Chi sa cundihví cā inī nū jā jícūhun inī nū nāsa Yāa cúu maá Jētohō ō Jesucristo,

Yāā scācu yóhó. De ná cúja cā inī nū jín
tūhun cúndáhví inī yā ndóhó. De ná cáhān
ō jā viī ndasí cúñáhnú yā jondē mitan jín
nīí cání. Súcuán ná cóo. Amén.

CARTA XIHNA ÑUHUN JA NI NTEE SAN JUAN APOSTOL NUU NDA NCHIVI CANDIJA

Tūhun jā cutecū o ní cání

¹ Tūhun jā téé ndá nī cuēē nū ndá nú cúu tūhun maá Yāa ja íyó jondē ncháha ca jēcōo ndācá já íyó. De nī jini ndá nī já ní ncāhān yā, de nī jinī jínūū ni yā, chi nī ndēhé vāha nī nūū yā, de nī ntiin nī yā. De maá yā cúu Tūhun jā cutecū o ní cání.

² Chi Yāa yáhá já sáhá já cutecū o, nī nguenda nijin yā. De cáhān ndá nī tūhun yā, chi nī jinī ni nūū yā. De cáhī tūhun ndá nī nūū ndá nú sīquī Yāa já cúu Tūhun jā cutecū o ní cání, suu Yāa já ní ndeē jíin Tatá ó Yāa Dios, de nī nguenda nijin yā nūū ndá nī.

³ Já ní jinī ndá nī jíin já ní jini jíin sóho nī, ñúcuán cúu já cáhī tūhun nī nūū nū, tácuá coo inuú inī ndá nú jíin ndācá ó. De ndāā chi íyó inuú inī ndācá ó jíin maá Tatá ó Yāa Dios jíin Sēhe yā Jesucristo.

⁴ De ndá tūhun yáhá téé nī cuēē nūū ndá nú, tácuá cusīi ndasí inī nū.

Yāa Dios cúu luz

⁵ De yáhá cúu tūhun já ní stéhēn Jesucristo nūū ni, de mitan cáhī tūhun nī nūū ndá nú: Yāa Dios cúu luz, chi íyó ndāā ndasí yā, de nduú cuitī nā tiñu néhén íyó jíin yā.

⁶ Tú cáhān o já íyó inuú inī o jíin yā, de tú jíca ó modo nūū neē já sáhá ó tiñu néhén, túsaá de já stáhví ó cúu, chi nsūú tiñu ndāā sáhá ó.

⁷ Sochi tú jíca ó jíin luz yā já sáhá ó tiñu ndāā, tá cúu nūū íyó maá yā jíin luz yā já sáhá yā tiñu ndāā, ñúcuán de íyó inuú inī o jíin ndācá táhán ó. De níñi maá Sēhe yā Jesucristo sáhá ndoo yóhó nūū ndihí cuāchi ó.

⁸ Tú cáhān o jáá nduú nā cuāchi ó, de stáhví ó maá ó já jáni inī o súcuán, de nduú ñúhún tūhun ndāā inī ánō o.

⁹ Sochi tú nacani ndāā o cuāchi ó nūū yā, de cune cáhnú inī yā nūū cuāchi ó, de nasáhá ndoo yā yóhó ndācá já néhén já ní

nsáhá ó. Chi jínī o já Yāa vāha Yāa ndāā cúu yā.

¹⁰ De tú cáhān o jáá nduú nā cuāchi ó, túsaá de modo já sáhá ó já Yāa stáhví cúu yā, de nduú cándíja ndija ó tūhun yā.

2

Cristo cúu Yāa já cáhān jēhé o

¹ Ndācá tūhun yáhá téé nī cuēē nūū ndá nú já cúu nú tá cúu sēhe nī, tácuá mā sáhá ndá nú cuāchi. De tú ní iin nú nī nsáhá cuāchi, de íyó maá Yāa já cáhān jēhé o nūū maá Tatá ó Yāa Dios. Suu Jesucristo Yāa ndāā cúu yā.

² De nī nsōcō yā maá yā já sndáhvā yā cuāchi ó, de nsūú cuāchi ndá máá ó-ni, chi suni cuāchi nchivī ní ñayívi.

³ Tú squíncuu ó tiñu já ndácu Yāa Dios nūū o, suu cúu já cúcáhnú inī o já jínī ndija ó nāsa Yāa cúu yā.

⁴ De tú cáhān iin nchivī: Nduhū chi jínī ni nāsa Yāa cúu yā, cáhī ji, de tú nduú squíncuu ji tiñu ndácu yā, túsaá de stáhví ji, de nduú cáhān ji tūhun ndāā.

⁵ Sochi nchivī já squíncuu tūhun yā, ja nī jija vāha inī ji já mánī ji jíin yā. De súcuán de cunī o tú íñi nīhin ó jíin yā á nduú.

⁶ Tú cáhān iin nchivī já íñi nīhin ji jíin yā, de cánuú caca ndāā ji tá cúu nūū ní jica maá Jesucristo.

Tiñu jéé já ndácu yā nūū o

⁷ Hermano, nsūú iin tiñu jéé ndácu nī nūū ndá nú já cáhān ni já cundáhví inī nū táhán nú. Chi tiñu ja jínī ndá nú jondē tá nī nquijéhé nú cándíja nú cúu. De tiñu yáhá já ndácu yā, vāji jondē janahán, de suu cúu tūhun já ní jini ndá nú jondē tá nī nquijéhé nú cándíja nú.

⁸ De vísō súcuán de níní tiñu jéé cúu, de tiñu ndāā cúu nūū Cristo jíin nūū ndá máá nú. Chi ja cuāyāhá tiñu néhén já íyó nūū neē, de ja stúu maá luz ndāā inī ánō ndācá ó mitan.

⁹ Tú iin nchivī cáhān ji já jíca ji jíin luz yā, de tú quítī inī ji jínī ji táhán ji, túsaá de jíca cā ji nūū neē jíin cuāchi ji.

¹⁰ De nchivī já cundáhví inī táhán, chi jíca ji jíin luz yā, cúu já sáhá ji tiñu vāha. De ní iin mā cūū sáhá já quívi ji cuāchi.

11 Sochi nchivī jā quítī inī jínī táhán, chi íyó ji nūū neē, de jíca ji nūū neē. De nduú jínī ji ní ichi quihīn ji, chi jíin jā neē nī jasi jāá nduú cúu jícūhun inī ji.

12 Ndá ndóhó jā cúu sēhe, téé nī tūhun yáhá cuēē nūū nū, chi jā síquī Jesucristo de nī nee cáhnú inī Yāā Dios nūū cuáchi nú.

13 Ndá ndóhó téé cúu tatá, suni téé nī nūū nū, chi jínī ndá nú nāsa Yāā cúu Yāā jā íyó jondē jā xíhna ñúhún. De ndá ndóhó téé suchí, suni téé nī nūū nū, chi nī ncundeeé nú jāá nduú ní ncúu squívi tächī cúñáhnú ndóhó nūū cuáchi. Ndá ndóhó jā cúu sēhe, téé nī tūhun yáhá cuēē nūū nū, chi jínī ndá nú nāsa Yāā cúu maá Tatá ó Yāā Dios.

14 Ndá ndóhó téé cúu tatá, suni téé nī nūū nū, chi jínī ndá nú maá Yāā jā íyó jondē jā xíhna ñúhún. Ndá ndóhó téé suchí, suni téé nī nūū nū, chi íñi ñihin nú, de cándíja ndá nú tūhun Yāā Dios, de nī ncundeeé nú síquī tächī cúñáhnú.

15 Mā cútóó ndá nú síquī ñayívi, de ni ndācá jā íyó inī ñayívi. Chi tú ní nchivī cútóó ji síquī ñayívi, de nduú íyó māñi ji jíin Tatá ó Yāā Dios.

16 Chi ndācá jā cúu cuenta ñayívi, nsūú jondē nūū Tatá ó Yāā Dios vāji, chi cuenta ñayívi cúu. De ñúcuán cúu ndācá jā cútíndí ó jā cúnī modo nēhén maá ó, jíin jā ndíyo inī ó jā jínī ó nūū, jíin jā sáhá vixī ó maá ó síquī ndatíñú névāha ó.

17 De cuāndihi ñayívi jíin ndācá jā nēhén jā ndíyo inī ó. Sochi nchivī jā sáhá jā cúnī maá Yāā Dios, chi cutecū ji níí cání.

Tūhun ndāā jíin tūhun stáhvī

18 Ndá ndóhó jā cúu tá cúu sēhe nī, cáchī ni nūū nū jā cuāndihi quívi. De ja nī jini ndá nú tūhun jā quíji maá téé jā cuu contra síquī Cristo. De mitan de ja nī nquenda cuāhā téé jā cúu contra síquī Cristo. De jā ñúcuán cúu jā jíin ó jā cuāndihi quívi.

19 Māhñú maá ó nī nquee ndá dē, de nsūú táhán ó jā cándíja cúu dē. Chi tú táhán ó cúu ndá dē, de coo dē jíin ó nícu. De nī nquee ndá dē cuāhān dē, tácuca cunī cājí ó jāá nsūú táhán ó cúu ndihi dē.

20 Sochi ndá ndóhó chi Cristo nī jēhe yā Espíritu Santo, ndéē yā inī ánō nū, de jā ñúcuán cúu jā jíin nū tūhun ndāā.

21 Túsaá de téé nī yáhá cuēē nūū ndá nú, jā síquī jā jíin nū tūhun ndāā, nsūú síquī jāá

nduú jíin nū. De jíin ndá nú jāá nduú nā tūhun stáhvī íyó nūū tūhun ndāā.

22 ¿Ní iin cúu jā cáhān maá-ni tūhun stáhvī? Suu téé jā cáhān jā Jesús, nduú cúu ndija yā Cristo, Yāā jā ní ntají Yāā Dios. Ñúcuán cúu téé jā cúu contra síquī Cristo, chi nduú jétúhún dē maá Tatá ó Yāā Dios jíin Sēhe yā.

23 Ndācá nchivī jāá nduú jétúhún ji Sēhe yā, suni nduú íyó maá Tatá jíin ji. De nchivī jā jétúhún ji Sēhe yā, suni íyó maá Tatá jíin ji.

24 Túsaá de chuhun vāha inī ndá nú maá tūhun jā ní jini nú jondē jā xíhna ñúhún. De tú ñúhún vāha inī ndá nú tūhun jā ní jini nú jondē jā xíhna ñúhún, ñúcuán de suni cuiñi ñihin nú jíin maá Tatá ó jíin Sēhe yā.

25 De yáhá cúu tūhun jā ní nquee yuhú Jesucristo nūū ó: Jā cutecū ó níí cání sáhá yā.

26 Tūhun yáhá nī ntee nī nūū ndá nú jā cáchī tūhun nī síquī nchivī jā ndúcú stáhvī ndóhó.

27 Sochi ndá ndóhó, chi nī jēhe Jesucristo Espíritu Santo, ndéē yā inī ánō nū. De jā ñúcuán nduú jíin ñúhún jā stéhēn ni iin nchivī nūū nū ní cúu jāndāā, chi maá Espíritu cúu jā stéhēn ndihi nūū nū, de stéhēn yā tūhun ndāā, chi nduú stáhvī cuiñi yā. Túsaá de cuiñi ñihin ndá nú cā tácuca inuú-ni coo nú jíin Cristo, tá cúu nūū stéhēn Espíritu nūū nū.

28 Séhē, mitan de cuiñi ñihin ndá nú jíin Cristo, tácuca tá nenda nijīn yā, de mā cúyúhú ó, de ni mā cúcanoó ó nūū yā quívi jā nenda yā.

29 Chi ja jíin ndá nú jā Yāā ndāā cúu Jesucristo, de suni ná jícūhun inī nū jā ndācá nchivī jā sáhá tiñu ndāā, cúu ji sēhe Yāā Dios.

3

Tūhun nchivī jā cúu sēhe Yāā Dios

1 De nācā vāha ndasí nī ncundáhvī inī Tatá ó Yāā Dios yóhó, chi nī ñihin táhvī ó jā cúu ó sēhe yā, de suu cúu ndija ó. Jā ñúcuán nduú jíin nchivī ñayívi jā cúu ó sēhe yā, chi nduú jíin ji nāsa Yāā cúu maá yā.

2 Ñanī mánī, mitan de cúu ó sēhe Yāā Dios, de ncháha ca cunī ó nāsa coo ó níí cání. De ja jíin ó jā tá nenda nijīn Jesucristo, de nduú

ó tá cúu nūū íyó maá yā, chi cunī ō nūū yā nāsa íyó yā.

³ De ndācá nchivī jā sūcuán ñúhún inī ji, sáhá ndoo ji ánō ji, tá cúu nūū íyó ndoo maá yā.

⁴ De ndá nchivī jā sáhá cuāchi, chi stíví ji ley Yāa Dios. Chi tú sáhá ó cuāchi, de stíví ó ley yā.

⁵ De ja jínī ndá nú jā ní nquiji Jesucristo inī ñayíví tácuca candeē yā cuāchi ó. De maá yā chí nduú nā cuāchi yā.

⁶ De ndá nchivī jā íñí ñihin jín yā, nduú jíca ji jín cuāchi. Sochi nchivī jā jíca jín cuāchi, nduú jínī ji yā, de ni nduú jícūhun inī ji nāsa Yāa cúu yā.

⁷ Séhē, coto nú maá nú jā má stáhví ni iin ji ndóhó. Chi cūhun inī nū jā ndá nchivī jā sáhá tiñu ndāā, maá ji cúu nchivī ndāā, tá cúu nūū íyó ndāā maá yā.

⁸ Sochi nchivī jā jíca jín cuāchi, ndá máá ji cúu sēhe tāchī cúñáhnú. Chi tāchī cúñáhnú cúu jā sáhá cuāchi vāji jondē jā xíhna ñúhún. Jā ñúcuán nī nquiji Sēhe Yāa Dios, jā snāā yā ndācá tiñu néhén jā sáhá tāchī cúñáhnú.

⁹ Ni iin nchivī jā cúu sēhe Yāa Dios, nduú jíca ji jín cuāchi, chi nī nsáhá Yāa Dios jā ní nduú ji tá cúu nūū íyó maá yā. De mā cūú cā caca ji jín cuāchi, chi sēhe Yāa Dios cúu ji.

¹⁰ Súcuán cúu jā cunī ō ní iin cúu sēhe Yāa Dios jín sēhe tāchī cúñáhnú: Ndācá nchivī jāá nduú sáhá tiñu ndāā, jín jāá nduú cúndáhví inī táhán, nsūú sēhe Yāa Dios cúu ji.

Jā ná cúndáhví inī ō táhán ó

¹¹ Yáhá cúu tūhun jā ní jini ndá nú jondē jā xíhna ñúhún: Jā ná cúndáhví inī ō táhán ó.

¹² De mā sáhá ó tá nī nsáhá Caín, jā ní ncuu dē sēhe tāchī cúñáhnú, de nī jahnī dē ñanī dē. ¿De nājehē cúu jā ní jahnī dē ñanī dē? Sīquī jā ñanī dē nī nsáhá tiñu ndāā, de maá-ni tiñu néhén nī nsáhá maá dē.

¹³ Hermano, mā cāní inī ndá nú de tú nchivī ñayíví quítí inī ji jínī ji ndóhó.

¹⁴ De maá ó chí sīquī jā cúndáhví inī ō táhán ó, sūcuán jínī ō jā ní ncācu ó jā cutecū ō ní cání. De nchivī jāá nduú cúndáhví inī táhán, íyó ji jín tūhun jā tñū táhvī ji.

¹⁵ Chí ndācá nchivī jā quítí inī jínī táhán, cúu ji tá cúu nchivī jáhnī ndíyi. De jínī ō jā

nchivī jáhnī ndíyi, mā ñihñ táhvī ji cutecū ji ní cání.

¹⁶ Jā ní jīhī Cristo jā jéhē ō, ñúcuán cúu jā stéhēn cājí nāsa cúu tūhun cúndáhví inī. De maá ó chí suni sūcuán cánuú jā cundáhví inī ō táhán ó vísō ná cúu ō jā jéhē ji.

¹⁷ De tú névāha ó jā cutecū ō ñayíví, de tú jínī ō jā cúmanī nūū táhán ó, de tú nduú cúndáhví inī ō ji jā cuāha ó jā jínī ñúhún ji, ¿túsaá de á íyó mánī ō jín Yāa Dios, á nduú?

¹⁸ Séhē, mā cúndáhví inī ō jín maá tūhun jā cáhān ō-ni, chí sa ná cúndáhví ndija inī ō jondē jín jā sáhá ó jéhē ji.

Nāsa cucáhnú inī ō de tú vāha sáhá ó nūū Yāa Dios

¹⁹ De sūcuán cúu jā jínī ō jā squíncuu ó tūhun ndāā, de cúcáhnú inī ō jā vāha sáhá ó nūū yā.

²⁰ Chí tú nátahúhví inī ánō ō sīquī cuāchi ó, de Yāa Dios chí cúñáhnú cā yā nsūú cā ánō ō, de jínī ndihi yā ndācá-ni.

²¹ Túsaá ñanī mánī, tú jínī ánō ō jāá nduú nā cuāchi ó, ñúcuán de cúcáhnú inī ō jā vāha sáhá ó nūū Yāa Dios.

²² De ndācá jā cācān ō nūū yā, de squíncuu yā jā jícān ō, chí suni squíncuu ó ndācá tiñu ndácu yā, de sáhá ó tiñu jā cúsi inī yā.

²³ De yáhá cúu tiñu ndácu yā: Jā ná cándíja ó jā ní nsáhá Sēhe yā Jesucristo jéhē ō, jín jā ná cúndáhví inī ō táhán ó, tá cúu nūū ní ndacu yā tiñu nūū ō.

²⁴ De ndācá nchivī jā squíncuu tiñu ndácu Yāa Dios, íñí ñihin ji jín yā, de ndēē yā inī ánō ji. De jín maá Espíritu Santo jā ní jēhe yā jā ndēē inī ánō ō, jín maá yā de jínī ō jā ndēē Yāa Dios inī ō.

4

Tūhun jā vāji nūū Espíritu jín tūhun jā cáhān contra sīquī Cristo

¹ Ñanī mánī, mā cándíja nú ndācá tēe jā cáhān dē jā jín Espíritu Yāa Dios nācāni dē tūhun. Chí sa coto túnī nū dē, tú jondē nūū Yāa Dios vāji tūhun cáhān ndá dē á nduú. Chí inī ñayíví ja nī nquenda cuāhā tēe nācāni tūhun stáhví, de cáhān ndá dē jā jondē nūū Yāa Dios vāji.

² De suha de cunī ndá nú ní iin cúu jā cáhān jín Espíritu Yāa Dios: Ndācá nchivī jā cáhān ndāā jā ní nquiji Jesucristo jā ní

nduu ndija yā tēe, maá ji cúu jā cáhān jín Espíritu Yāa Dios.

³ De ndācá nchivī jāá nduú jétúhún jā súcuán nī nduu yā tēe, maá ji chí nsūú jín Espíritu Yāa Dios cáhān ji. Chí sa cúu ji contra sīquī Cristo. De ja nī jini ndá nú tūhun jā quiji nchivī jā cáhān súcuán, de mitan ja íyó ji inī ñayīví.

⁴ Séhē, ndá máá nú cúu sēhe Yāa Dios, de ja nī ncundeé nú sīquī ndá tēe stáhvī ñúcuán. Chí ñáhnú cā cúu poder maá Yāa jā ndéē inī nū, nsūú cā poder maá jā ndéē inī nchivī ñayīví jā stáhvī.

⁵ Chí ndá máá ji cúu cuenta ñayīví, de suu cúu jā cáhān ji cuenta ñayīví. De nchivī jā cúu cuenta ñayīví, níni ji tūhun ñúcuán.

⁶ Sochi maá ó chí sēhe Yāa Dios cúu ó. De nchivī jā jínī nāsa Yāa cúu Yāa Dios, maá ji níni ji tūhun jā cáhān ō. De nchivī jāá nsūú sēhe Yāa Dios cúu, chí nduú níni ji tūhun jā cáhān ō. De súcuán de cunī ō ní nchivī cúu jā cáhān tūhun ndāā, ní nchivī cúu jā cáhān tūhun stáhvī.

Maá-ni tūhun cúndáhvī inī íyó jín Yāa Dios

⁷ Ñanī mánī, ná cúndáhvī inī ō táhán ó, chí tūhun cúndáhvī inī, jondē nūū Yāa Dios vāji. De ndācá nchivī jā cúndáhvī inī táhán, chí sēhe Yāa Dios cúu ji, de jínī ji nāsa Yāa cúu Yāa Dios.

⁸ De nchivī jāá nduú cúndáhvī inī táhán, nduú jínī ji nāsa Yāa cúu Yāa Dios, chí maá-ni tūhun cúndáhvī inī íyó jín Yāa Dios.

⁹ Suha cúu jā ní stéhēn Yāa Dios nāsa cúndáhvī inī yā yóhó, chí nī ntají yā Sēhe yā nī nquiiji inī ñayīví yáhá, vísō mátúhún-ni yā íyó, tácuā cutecū ō ní cání sáhá yā.

¹⁰ De yáhá cúu tūhun cúndáhvī inī: Nsūú jā xihna cā maá ó ní íyo mánī ō jín Yāa Dios, chí sa maá yā cúu jā ní ncundáhvī inī yóhó. De nī ntají yā Sēhe yā nī nquiiji, tácuā sōcō yā maá yā jā candeē yā cuāchi ō.

¹¹ Ñanī mánī, tú súcuán nī ncundáhvī inī Yāa Dios yóhó, de suni súcuán cánuú jā cundáhvī inī ō táhán ó.

¹² Nī iin nchivī nduú jínī cuitī ji nūū Yāa Dios. Sochi tú cúndáhvī inī ō táhán ó, de ndéē Yāa Dios inī ánō ō, de ja nī jija vāha inī ō jín tūhun cúndáhvī inī.

¹³ De maá Espíritu Santo jā ní jēhe yā jā ndéē inī ō, maá yā stéhēn jā íñi nīhin ó jín Yāa Dios, de ndéē Yāa Dios inī ō.

¹⁴ De nī jinī ndá nī de cáhā tūhun nī jā maá Tatá ó nī ntají yā Sēhe yā nī nquiiji, tácuā scácu yā nchivī ñayīví.

¹⁵ De tú ní-ni nchivī jétúhún ji jā Sēhe Yāa Dios cúu Jesús, túsaá de íñi nīhin ji jín Yāa Dios, de ndéē Yāa Dios inī ji.

¹⁶ De maá ó chí ja nī jinī ō de nī ncandíja ó jā cúndáhvī inī Yāa Dios yóhó. Chí maá-ni tūhun cúndáhvī inī íyó jín Yāa Dios. De nchivī jā cúndáhvī inī táhán, íñi nīhin ji jín Yāa Dios, de ndéē yā inī ánō ji.

¹⁷ De súcuán cúu jā jíja vāha inī ō jín tūhun cúndáhvī inī, tácuā mā cūyūhú ó quivī juicio jā sáhá ndāā yā tiñu ó. Chí tá cúu nūū cúndáhvī inī Cristo, suni súcuán sáhá maá ó inī ñayīví yáhá.

¹⁸ De tú íyó mánī ō jín yā, de nduú yúhú ó nūū yā. Chí tú nī jija ó jín tūhun mánī ō jín yā, de nduú nā sīquī cuyūhú ó nūū yā. Chí tūhun yúhú cúu jā yúhú ó cundoho ó castigo. Jā suu cúu jā nchivī jā yúhú, ncháha ca cuja vāha ji jā coo manī ji jín yā.

¹⁹ De yóhó chí mánī ndasí ó jín Yāa Dios, chí xihna cā maá yā nī ncundáhvī inī yā yóhó.

²⁰ Sochi tú iin nchivī cáhān ji jā mánī ji jín Yāa Dios, de tú quitī inī ji jínī ji táhán ji, túsaá de nchivī stáhvī-ni cúu ji. Chí tú iin nchivī nduú íyó mánī ji jín táhán ji jā jínī ji nūū, de mā cúu coo manī ji jín Yāa Dios jāá nduú jínī ji nūū.

²¹ Chí ja nī ndacu yā tiñu yáhá nūū ō: Nchivī jā íyó mánī jín Yāa Dios, suni ná cóo manī ji jín táhán ji.

5

Jā cundeé ó sīquī jānēhén jā íyó inī ñayīví

¹ Ndá nchivī jā cándíja jā Jesús cúu Cristo, Yāa jā ní ntají Yāa Dios, ndá máá ji cúu sēhe Yāa Dios. De nchivī jā mánī jín Yāa cúu Tatá, suni cúndáhvī inī ji ndá nchivī cúu sēhe yā.

² Chí tú íyó mánī ō jín yā de squíncuu ó tiñu ndácu yā, de súcuán de jínī ō jā cúndáhvī inī ō nchivī jā cúu sēhe yā.

³ Chí jā squíncuu ó tiñu ndácu Yāa Dios cúu jā mánī ō jín yā. De tiñu ndácu yā chí nduú vēe.

⁴ Chí ndācá nchivī jā cúu sēhe Yāa Dios, cundeé ji sīquī jānēhén jā íyó inī ñayīví. De

jā cándíja ó jā sáhá yā jēhē ō, ñúcuán cúu fuerza jā sáhá jā cúndeé ó.

⁵ Maá-ni nchivī jā cándíja jā Jesús cúu Sēhe Yāa Dios, maá ji cúu jā cúndeé sīquī jānēhēn jā íyó inī ñayīví.

Tūhun jā cáhān ndāa sīquī Sēhe Yāa Dios

⁶ De tá nī nquiji Jesucristo inī ñayīví, de nī jenduté yā jíin ndute, de nī jati níni yā jā ní jihī yā jēhē ō. De nsūú maá-ni jā ní jenduté yā jíin ndute, chi suni nī jati níni yā. De maá Espíritu Yāa Dios cáhān ndāa tūhun yā, chi nūú maá Espíritu vāji tūhun ndāa.

⁷ Chi inī andiví íyó ūnī jā cáhān ndāa sīquī tūhun yáhá: Maá Yāa cúu Tatá, jíin Yāa cúu Tūhun, jíin Espíritu Santo. De ndinúnī yā chi iin-ni cúu yā.

⁸ De inī ñayīví suni íyó ūnī jā stéhēn ndāa: Maá Espíritu, jíin jā ní jenduté Jesús, jíin jā ní jati níni yā. De ndinúnī yáhá chi inuú-ni stéhēn tūhun yā.

⁹ De jétáhvī ó tūhun jā cáhān ndāa ndá tēe, sochi ñáhnú cá cúu tūhun jā cáhān maá Yāa Dios. De tūhun jā ní ncāhān yā cúu tūhun Sēhe yā.

¹⁰ Nchivī jā cándíja jā Sēhe Yāa Dios cúu Jesús, ja nī ncundaā inī ji tūhun yáhá jā ní ncāhān Yāa Dios. De nchivī jāá nduú cándíja jā ní ncāhān Yāa Dios, modo jā sáhá ji jā Yāa stáhvī cúu yā, chi nduú cándíja ji tūhun jā ní ncāhān ndāa yā sīquī Sēhe yā.

¹¹ De tūhun ndāa ñúcuán cúu jā ní nsāhá yā jā cutecū ō ní cání, de Sēhe yā ndíso tūhun cutecū ō.

¹² Nchivī jā íyó ji jíin Sēhe yā, ja nī nīhīn táhvī ji cutecū ji. Sochi nchivī jāá nduú íyó jíin Sēhe yā, mā nīhīn táhvī ji cutecū ji.

Tūhun consejo jā sándihí

¹³ Tūhun yáhá tēe nī cuēe nūú ndá ndóhó jā cándíja Sēhe Yāa Dios, tácuca cucáhnú inī nū jā ní nīhīn táhvī nū cutecū nū ní cání.

¹⁴ De cúndeé cucáhnú inī ō Yāa Dios, chi jíin ō jā tú nā-ni cúu jā jícān ō nūú yā de tú jā jétahān inī maá yā cúu, de níni yā jā jícān ō.

¹⁵ De tú jíin ō jā níni yā jā jícān ō, túsaá de suni jíin ō jā squíncuu yā jā ní jícān ō.

¹⁶ Tú iin nchivī jíin ji jā sáhá táhán ji cuāchi, de tú nsūú cuāchi jā tātū táhvī ji cúu, de ná cácan táhvī ji nūú Yāa Dios, de cuāha yā tūhun jā cutecū táhán ji, de tú nsūú

cuāchi jā tātū táhvī ji cúu. Íyó cuāchi jā tātū táhvī ji sáhá, de nduú cáhān ni jā cácan táhvī nū jēhē nchivī jā sáhá cuāchi ñúcuán.

¹⁷ Ndācá tiñu néhēn cúu cuāchi, de íyó cuāchi jāá nsūú jā tātū táhvī ji cúu.

¹⁸ De jíin ō jā ndācá nchivī jā cúu sēhe Yāa Dios, nduú jíca ji jíin cuāchi. Chi Yāa cúu Sēhe Yāa Dios, jíto vāha yā ji. De nduú ná cúu sáhá táchi cúñáhnú jíin ji.

¹⁹ De jíin ō jā sēhe Yāa Dios cúu ó. De nchivī ní ñayīví yíhí ji ndahá táchi cúñáhnú.

²⁰ De suni jíin ō jā ní nquiji Sēhe Yāa Dios, de nī nsāhá yā jā cuu jícūhun inī ō, tácuca cunī ō nāsa Yāa cúu maá Yāa ndāa. De íyó inuú inī ō jíin Yāa ndāa, suu jíin maá Sēhe yā Jesucristo. Maá yā cúu ndija Yāa ndāa, de maá yā sáhá jā cutecū ō ní cání.

²¹ Séhē, cujiyo ndá nú nūú ndācá jāá nsūú Yāa ndāa cúu. Súcuán ná cóo. Amén.

CARTA UU JA NI NTEE SAN JUAN APOSTOL

Tūhun ndāā jíin tūhun cúndáhví inī

¹ Maá sá cúu tēe ñáhnú já ndíso tíñú, de tēe sá carta yáhá cuēē nūū ní já cúu ní hermana já ní nacāji Yāā Dios, jíin nūū ndá sēhe ní. De mānī sá jíin ndá ní sáhá tūhun ndāā yā, de nsūú mátúhún-ni sāán, chi saá-ni ndācá nchivī jíin tūhun ndāā.

² De mānī sá jíin ndá ní sīquī já cándíja ó tūhun ndāā yā já íyó inī ánō ō, de coo jíin ó ní cání.

³ De ñúhún inī sá já Tatá ó Yāā Dios jíin Sēhe yā Jētohō ō Jesucristo, ná sáhá cā yā já váha níhín, de cundáhví inī yā níhín, de sáhá yā já coo ndeé coo siī inī ní, jíin tūhun ndāā jíin tūhun cúndáhví inī.

⁴ Nī ncusiī ndasí inī sá, chi nī jinī sá já sava sēhe ní jíca ji jíin tūhun ndāā, tá cúu nūū ní ndacu maá Tatá ó Yāā Dios nūū ō.

⁵ Hermana, cáhān ndáhví sá jíin ní já ná cúndáhví inī ō táhán ó. De tūhun yáhá já tēe sá cuēē nūū ní, nsūú iin tiñu jéé já cáta ndácu yā cúu, chi tiñu já ní ndacu yā nūū ō jondē tá nī nquiéhé ó cándíja ó cúu.

⁶ De já cúndáhví inī ō táhán ó cúu já caca ó tá cúu nūū ní ndacu yā nūū ō. De tiñu já ní ndacu yā cúu já caca ní jíin tūhun cúndáhví inī, tá cúu nūū ní jinī ndá ní jondē tá nī nquiéhé ní cándíja ní.

Sīquī ndá tēe stáhví

⁷ Chi cuāhā tēe stáhví nī nquee dē ní ñayíví, de nduú jétúhún ndá dē já ní nquiiji Jesucristo nī nduu yā tēe. De tēe jáá nduú jétúhún súcuán, cúu ndá dē tēe stáhví, de cúu dē contra sīquī Cristo.

⁸ Coto ndá ní já má snáá ní táhví sīquī tiñu váha já ní nsáhá ní, chi sa já ná níhín ní ndíhi táhví ní.

⁹ De tú nā-ni nchivī tiin ji incā tūhun, de chisó cā ji nūū tūhun já ní stéhēn Cristo, túsaá de nduú íyó Yāā Dios jíin ji. Sochi nchivī já quéndōo jíin tūhun já ní stéhēn Cristo, túsaá de íyó Tatá ó jíin ji, de suni íyó Sēhe yā jíin ji.

¹⁰ De tú quenda iin nchivī vehe ní, de tú nduú quétáhán tūhun stéhēn ji jíin tūhun

yáhá, de mā cuáha ní tūhun cundeē ji vehe ní, de ní mā cáhān ní tūhun ndeé inī jíin ji.

¹¹ Chi nchivī já cáhān tūhun ndeé inī jíin ji, chíndeé táhán jíin ji sīquī tiñu néhén já sáhá ji.

Tūhun já sándhí

¹² Iyó cuāhā tūhun já cáhān cā sá jíin ndá ní, sochi nduú cúnī sá tee sá nūū tūtū jíin tinta. Chi ñúhún inī sá já cuēē sá de nacunī táhán ó, de natúhún ó, tácuca cusíi ndasí inī ō.

¹³ Ndācá sēhe cūhū ní, ñahan já suni nī nacāji yā, cáhān ndá ji já sáhá ndeé inī ní. Súcuán ná cóo. Amén.

CARTA UNI JA NI NTEE SAN JUAN APOSTOL

Jā jétuhún dē tēe nání Gayo

¹ Maá nī cúu tēe ñáhnú jā ndíso tíñú, de tēe nī carta yáhá cuēē nū nū, amigo Gayo, chi mánī ni jíin nú sáhá tūhun ndāā.

² Ñanī mánī, jícān táhvī ni jā ná quíhīn vāha ndācá tíñu sáhá nú, jíin jā coo vāha nú, tá cúu nū íyó vāha ánō nū jíin tūhun yā.

³ Nī ncusiī ndasí inī ni tá nī nquenda sava hermano de nī ncachī tūhun ndá dē nū ni nāsa vāha squíncuu nú ndācá tíñu ndāā, chi jīca ndāā nū.

⁴ Nduú cā nā incā tūhun sáhá jā cúsiī cā inī ni, chi maá-ni jā níhīn ni tūhun jā jīca ndāā ndá nchivī jā cúu tá cúu sēhe nī sīquī jā ní scándija nī jī.

⁵ Ñanī mánī, vāha ndasí sáhá nú jā chíndeé nú ndācá hermano, de víhī cā tú tēe ñuū jīcá cúu dē.

⁶ Chi ndá tēe ñúcuán nī nacani dē tūhun nū nchivī cándija yáhá, nāsa cúndáhvī inī nū dē. De jícān ni favor jā chindeé cā nū ndá dē, tú nā cuá jíni ñúhún dē jā caca cā dē ichi nū quíhīn dē, tá cúu nū jétahān inī Yāā Dios.

⁷ Chi ndá tēe ñúcuán nī nquee dē jīca dē sīquī tíñu Jesucristo. De nduú nā xūhún quéhen ndá dē nū nchivī jāá nduú jíin tūhun Yāā Dios.

⁸ Jā ñúcuán cánuú jā coto ó dē, de chindeé ó dē jā nacani dē tūhun ndāā.

Sīquī jāá nduú vāha sáhá Diótrfes

⁹ Ja nī ntee nī iin carta nū nchivī cándija jíñā. Sochi Diótrfes nduú jétáhvī dē tūhun cáhān ni, sīquī jā cúni dē cuñáhnú maá dē nū jī.

¹⁰ Jā ñúcuán de tá cuēē ni de cáhān ni nū dē sīquī tíñu sáhá dē, chi ndasí sátúhún dē de cáhān dē tūhun stáhvī sīquī ndá nī. De nsūú vāchi ñúcuán-ni sáhá dē, chi suni nduú jétáhvī dē ndācá hermano jā quenda nū dē, de jāsī dē jā má cuétáhvī nchivī nū ndá hermano ñúcuán. De nchivī jā jétáhvī nū ndá hermano, távā dē jī nū nātacā ndá nchivī cándija.

¹¹ Ñanī mánī, mā ndācú nú nchivī jā sáhá tíñu néhén, chi sa nchivī jā sáhá tíñu vāha. Chi sēhe Yāā Dios cúu ndá nchivī jā sáhá tíñu vāha. Sochi nchivī jā sáhá tíñu néhén, nduú jíin jī nāsa Yāā cúu Yāā Dios.

Jā cáhān ndá jī jā vāha sáhá Demetrio

¹² Ndācá nchivī chi cáhān jī jā vāha sáhá Demetrio. De jíin tíñu ndāā jā sáhá dē, de stéhēn jā tēe ndāā cúu dē. De suni súcuán cáhān ndá maá nī, de jíin ndá nú jā íyó ndāā tūhun cáhān ni.

Tūhun jā sándhí

¹³ Íyó cuāhā tūhun jā cáhān cā ni jíin nú, de nduú cúni ni tee nī jíin tinta jíin pluma.

¹⁴ Chi ñúhún inī ni cuēē yachī ni tácuu nacunī táhān ó, de natúhún ó.

¹⁵ De ñúhún inī ni jā ná cóo ndeé coo sī inī nū. Ndācá amigo ó yáhá cáhān jī jā sáhá ndeé inī nū. De suni cáhān nū jíin ndācá amigo jíñā jā sáhá ndeé inī jī.

CARTA JA NI NTEE SAN JUDAS APOSTOL NUU NDA NCHIVI CANDIJA

¹ Maá nī cúu Judas ñanī Jacobo, de mozo Jesucristo cúu nī. De tée nī carta yáhá cuēē nūū ndá ndóhó nchivī jā ní ncana maá Tatá ó Yāa Dios, de nī nsáhá yā jā íyó ndoo íyó īī nū nūū yā jā cúu nú nchivī mānī yā jíin. De Jesucristo jíto vāha yā ndá nú nūū jānēhén, sīquī jā yíhí nú ndahá yā.

² De ñúhún inī nī jā ná cúndáhvī cā inī yā ndá nú, de sáhá yā jā coo ndeé coo sīī inī nū, de coo manī ndasí yā jíin nú, de ná ndúcuahā cā ndá ñúcuán nūū nū.

*Sīquī ndá tēe jā stéhēn tūhun stáhvī
(2 Pedro 2.1-17)*

³ Ñanī mānī, ndasí nī ncuu inī nī jā tee nī carta nūū ndá nú sīquī tūhun jā ní scácu yā ndá ndóhó de saá-ni ndá nduhū. Sochi nī jíin nī jā cánuu cā jā tee nī carta jā sndíhvī inī nī ndá nú tácu nducú ndeé nú jā má cāsī nchivī ndá tūhun cándíja ó. De tūhun yáhá chi ja nī jēhe yā iin vuelta-ni nūū ndá nchivī maá yā.

⁴ Chi sava tēe nī stáhvī dē ndá ndóhó nī nquīvi dē māhñú ndá nú. De ndá tēe ñúcuán chi jondē janahán ja cáhān tutū īī jā tānū tāhvī dē sīquī tiñu sáhá dē. Cúu ndá dē tēe nēhén, chi cáhān dē jā vāha inī Yāa Dios, de jā ñúcuán vātu-ni sáhá dē ndá tiñu nēhén chi mā cuáha yā castigo, cáchī dē. De nduú jétúhún ndija dē Jētohō ō Jesucristo jíin Yāa Dios, jā mátúhún yā-ni cúñáhnú nūū ō.

⁵ De mitan chi vísō jā jíin vāha ndá nú, de cúni nī jā nandacu nī nūū nū nāsa nī nsáhá maá Jētohō ō. Chi nī scácu yā nchivī Israel janahán, nī nchindeé yā jí jā ní jinu jí inī ñuū tátū Egipto cuāhān jí. De vísō súcuán de cuéé cā de nī snāa yā sava jí jāá nduú ní ncándíja.

⁶ De suni nūcūhun inī nū sīquī ndá ángel yā jā ní sndóo tiñu ndíso, de nī sndóo nūū ní ndeē andiví. De Yāa Dios nī nchindasí yā, de ndétu ndá jondē quenda quīvi cāhnú jā sáhá ndāa yā tiñu. De núhñī jíin cadena, de ndeē ní cání nūū cūnú nūū neē.

⁷ De suni nī sndóho yā nchivī ñuū Sodoma jíin ñuū Gomorra jíin sava cā ñuū jā ní íyo ñatin, chi suni nī nsáhá nēhén jí tá cúu nūū ní nsáhá ndá ángel ñúcuán jondē janahán cā. De ndá máá jí ní jica ndíi jí de nī nsáhá jí ndācá cuāchi nēhén ndasí. De nī nīhīn jí castigo ñuhūn jā cáyū ní cání, de súcuán cúu jí ejemplo nūū ndihi nchivī.

⁸ De ndá tēe stáhvī jā ní nquīvi māhñú ndá nú, vísō jíin dē jā súcuán nī nsáhá yā, de jáni cāhá inī dē, de sáhá téhén dē yiqui cúñu dē, de squéne yichī dē ndá tēe jā ndácu tiñu maá Jētohō ō, de cáhān nēhén dē sīquī ndá ángel jā cúñáhnú nūū súcún.

⁹ De nsūū súcuán ní nsáhá ángel Miguel, vísō ángel cúñáhnú cā cúu yā. Chi nduú ní ncāhān nāvāha yā de ní nduú ní ndácunehen yā cuāchi sīquī tāchī cúñáhnú tá nī nsāsáhān táhān yā jíin tāchī jā sīquī yiqui cúñu Moisés tá ní jíhī dē. Chi suha-ni nī ncāhān yā: Maá Yāa Dios, Yāa cúu Jētohō ō, cuxeēn yā nūū nū, ncachī Miguel.

¹⁰ Sochi ndá tēe stáhvī yáhá chi cáhān nēhén dē sīquī ndācá jāá nduú jícuhun inī dē. De ndācá modo jā névāha dē sīquī jā súcuán cáá dē, tá cúu quiti yúcu jā súcuán cáá tí, suu ñúcuán sáhá jā tānū tāhvī dē.

¹¹ Nācā xēēn cundoho ndá dē túsaá, chi nduú jétáhvī dē Yāa Dios, tá cúu nūū nduú ní jétáhvī Caín. De sīquī jā cúni ndá dē nīhīn dē xūhún de stéhēn dē tūhun stáhvī, tá cúu nūū ní nsáhá Balaam. De tānū tāhvī ndá dē, tá cúu nūū ní ndoho Coré, chi ní jíhī dē sīquī jā ní ncunihin inī dē.

¹² Ndá tēe yáhá tá ndútútú dē jíin ndá nú jā yájí mānī nū, de sáhá ndá dē tiñu jā cúcanoō nū. Chi sīī yájí dē jíhi dē, sochi nduú sáhá dē cuenta nāsa cajī incā nchivī, chi maá dē-ni ndíhvī inī dē cajī vāha dē. De jā stívī ndasí ndá dē, de cúu ndá dē tá cúu vícō yíchí jā stéchí tāchī. De suni cúu dē tá cúu ñutun jāá nduú jēhe ndīhā. De cúu dē tá cúu ñutun jā ní nquee jondē jíin yoho, de nduú nā modo cuitī cā jā nene numa.

¹³ De tá cúu nūū jíisō ndute mar de quenda tíñū, súcuán cúu ndá dē jíin tiñu nēhén jā cúu tūhun canoō. De cúu dē tá cúu tíūūn jā ní nsana ichi. De ja íyó tūha nūū neē ndasí nūū cundeē ndá dē ní cání.

¹⁴ De nūū ní nchāha íñū tatā Adán, de nī ncacu Enoc, de nī nacani dē tūhun jā ní

stéhēn Yāa Dios nūū dē sīquī ndá tēe yáhá, ncachī dē: Maá Jētohō ō nī stéhēn yā nūū nī jā iin quīvī de quiiji yā jíin cuāhā mil ángel yā.

¹⁵ De sáhá ndāā yā tiñu ndācá nchivī, de stánū tāhvī yā ndá nchivī nēhén. Chi cúsá maá tiñu nēhén sáhá ji sīquī jā cānēhén maá ji, de cāhān ji cuāhā tūhun nāvāha sīquī yā. Ncachī Enoc.

¹⁶ Ndācá tēe yáhá chi maá-ni jā cāhān sōo dē de cāhān dē sīquī nchivī. De maá-ni jā cúsiī inī ndá máá dē cúu jā ndúcú dē. De cāhān dē jā tēe téyíí cúu dē, de cāhān yíñúhún dē jíin nchivī tácuā nīhīn dē jacū nūū ji.

Jā sndíhvī inī Judas nchivī cándíja

¹⁷ Sochi ndá máá nú, ñanī mánī, nūcūhun inī nū ndá tūhun jā ja nī nacani ndá apóstol maá Jētohō ō Jesucristo.

¹⁸ Chi nī ncāhān ndá dē: Tá cuāndihi quīvī de quiiji ndá tēe jā cuācū catá sīquī tūhun ndāā yā, de sáhá dē ndācá tiñu nēhén jā ndíyo inī maá dē. Súcuán ncachī tūhun ndá apóstol.

¹⁹ Ndá tēe yáhá cúu jā sáhá síin nchivī. De maá-ni jā ndíhvī inī dē ndācá jā cútíndí inī maá dē, chi nduú íyó Espíritu yā jíin dē.

²⁰ Sochi ndá máá nú ñanī mánī, cuja vāha inī nū jíin ndá tūhun ndoo ndasí jā cándíja nú. De cācān táhvī nū jíin fuerza Espíritu Santo.

²¹ De quendōo nīhin nú jíin tūhun jā cúndáhvī inī Yāa Dios ndá nú. De cundetu nú quīvī jā cutecū nū ní cání sáhá maá Jētohō ō Jesucristo sīquī jā cúndáhvī inī yā ndá nú.

²² De sava nchivī jā jáni síquí inī, nducú ndá nú modo scándíja nú ji.

²³ De nducú ndéé nú jā cācu ji nūū cuáchi ji, chi modo jā stáá nú ji nūū ñúhūn. De sava cā ji chí cundáhvī inī nū ji scácu nú ji, de mā quétahān cuitī inī ndá nú cuáchi ji, chí cuquini inī nū jondē sahma ji jā ní ncutéhén jíin tiñu nēhén jā sáhá ndá ji.

Tūhun jā cúñáhnú Yāa Dios ní cání

²⁴ De Yāa Dios chí mátúhún-ni maá yā cúu Yāa ndíhí, Yāa scácu yóhó. De íyó poder yā jā coto yā ndá ndóhó jā má quívi nú cuáchi, jíin jā sáhá yā jā cuiñi ndá nú nūū yā nūū víi ndasí cúñáhnú yā, de quīvī ñúcuán de coo

ndoo ndá nú nūū yā, de cusii ndasí inī nū sáhá yā.

²⁵ De ná cāhān ō jā víi ndasí cúñáhnú yā sīquī jā ní nsáhá yā jā jíin Jētohō ō Jesucristo. De ná cāhān ō jā cúñáhnú ndasí yā, de ndácu yā tiñu jíin poder jā ndíso yā jondē janahán ndasí jíin jondē mitan jíin jondē ní cání. Súcuán ná cóo. Amén.

TIÑU JA COO JA NI JINI NIJIN SAN JUAN

Jā ní stéhēn Jesucristo ndācá tiñu jā coo

¹ Tūhun yáhá cúu jā ní ncachī Yāā Dios nūū Jesucristo nāsa coo ndācá tiñu quiji, tácuā nacachī tūhun yā nūū nchivī cándija jā cúu ndá ji mozo yā. De stéhēn yā nūū ji ndācá tiñu jā ñamā coo. De nī ntají yā ndá ángel yā nī nquiji nī stéhēn nijīn tiñu ñúcuán nūū nduhū Juan jā cúu nī mozo yā.

² De maá nī cáchī tūhun ndāā ni sīquī ndācá jā ní jinī ni ñúcuán, de nācani ndāā ni tūhun Yāā Dios jíin tūhun jā ní ncāhān ndāā Jesucristo.

³ Nācā ndetū nchivī jā cáhvi tutū yáhá, de suni nācā ndetū nchivī jā níni ji jā cáhvi nchivī ndācá tūhun yáhá jā ní ncachī Yāā Dios, de chúhun inī ji. Chi ja cuācuñatin quivī jā coo ndācá tiñu jā yósō nūū tutū yáhá.

Jā té Juan carta nūū ndihújā grupo nchivī cándija

⁴ Maá nī cúu Juan, de té nī tūhun yáhá cuēē nūū ndá ndóhó, ndihújā grupo nchivī cándija jā íyó Asia. De ñúhún inī ni jā maá Yāā Dios ná sáhá cā yā jā váha ndá ndóhó, de sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī nū. Chi maá yā cúu Yāā jā íyó mitan, de nī iyo yā níí cání, de coo yā níí cání. De ñúhún inī ni jā suni sūcuán sáhá ndihújā Espíritu jā íyó yā yuhú mesa nūū ndácu Yāā Dios tiñu.

⁵ De ñúhún inī ni jā suni sūcuán sáhá Jesucristo, Yāā jā cáhān ndāā ndācá tūhun. De xihna cā maá yā nī natecū māhñú ndīyi. De cúñáhnú yā nūū ndācá rey jā íyó ñayiví. De maá yā cúndáhvi inī yā yóhó, de nī naquete yā yóhó nūū cuáchi ó jíin níni yā.

⁶ De nī nsáhá yā jā ní nduu ó rey jíin sūtū jā sátíñú ó nūū Tatá yā Yāā Dios. De ná cáhān ō jā viī ndasí cúñáhnú yā de tíin yā poder níí cání. Amén.

⁷ Cunini ndá nú tūhun yáhá, chi ndiji Cristo jíin vícō. De ndiviī nchivī cunī ji nūū yā, de jondē jíin nchivī jā ní stácuēhé ji yā. De ndācá raza nchivī níí cáhnú ñayiví cuacu

ji jāā nduú ní ncándija ji yā. Súcuán cúu jā coo.

⁸ Suha cáhān maá Jētohō ō, Yāā tíin ndihi poder: Maá nī cúu tá cúu letra A jā xihna ñúhún jíin letra Z jā sándihí, chi maá nī nī squíjéhé ndihi de maá nī sínu, cáchī maá Yāā jā íyó mitan, de nī iyo yā níí cání, de coo yā níí cání.

Jā ní jinī Juan jā viī cúñáhnú Cristo

⁹ Maá nī cúu Juan jā cúu hermano ndá nú. De inuú-ni ndóho nī tūndóhó jíin ndá nú sīquī jā cándija ó Jesucristo, de inuú-ni ndácu Yāā Dios tiñu nūū ō, de inuú-ni jéndeé inī ō sáhá Jesucristo. De sīquī jā ní nacani nī tūhun Yāā Dios jíin jā ní ncachī ndāā ni tūhun Jesucristo, jā ñúcuán nī ntiin ndá ji nduhū jā cúu nī preso, chi nī nchuhun ji nduhū isla jā nání Patmos.

¹⁰ De iin domingo nī jinī ni iin jā ní stéhēn maá Espíritu Santo nūū ni. De nī jinī ni iin jā cána jee níhin ichi chátā ni tá nūū cúu jā tívi trompeta.

¹¹ De nī ncāhān jíin nī: Maá nī cúu tá cúu letra A jā xihna ñúhún jíin letra Z jā sándihí, chi maá nī cúu Yāā jā íyó jondē xihna ñúhún de coo nī níí cání. De tee nú nūū iin tutū ndācá jā cunī nū, de tají nú quihīn nūū ndihújā grupo nchivī cándija jā íyó níí cáhnú Asia, suu inī ñuū Efeso, jíin Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, jíin Laodicea, ncachī.

¹² Ñúcuán de nī ndicó cóto nī jā cunī ni ní iin cúu jā cáhān jíin nī. De tá nī ndicó cóto nī de nī jinī ni ūjā candelero oro.

¹³ De māhñú ndihújā candelero ñúcuán íñi maá Yāā nī nduu té. De ñúhún yā iin sahna cání jā quenda jondē nūū jēhē yā. De núhñi iin cinturón oro yīcā yā.

¹⁴ De ixi xíní yā chi yaa tá cúu ixi tícāchí, tá cúu yuhvā volcán. De tínuū yā jéndūtē tá cúu yáñuhūn.

¹⁵ De jēhē yā xínū tá cúu cāa cuāán jā ní ndūhvā nūū horno. De níhin ndasí jā cáhān yā, tá cúu nūū níhin cuāhā yūte nāhnú.

¹⁶ De ndahá cuáhá yā tíin yā ūjā tiūūn. De yuhú yā quée jā cáá tá cáá espada jā xēen ndūū lado. De nūū yā cáá tá cáá ncandīi jā ndíi vāha.

¹⁷ De tá nī jinī ni yā de nī ndicó cáva nī nūū jēhē yā modo jā ní jihī ni. De nī ntee

yā ndahá cuáhá yā sīquī ni, de nī ncāhān yā: Mā cúyuhú nú. Maá nī cúu Yāā jā íyó jondē xihna ñúhún de coo nī níí cání.

¹⁸ De Yāā técu cúu nī. Chi nī jīhī ni de nī natecū ni, de mitan chi técu ni níí cání. De maá nī tíin poder sīquī cuēhē jáhnī nchivī jíin sīquī lugar nūū ndéē ánō ndá ndīyi.

¹⁹ Túsaá de tee nú nūū tutū ndācá jā ní jinī nū, jā cúu mitan jíin jā coo ichi nūū.

²⁰ De yáhá cúu tūhun yíyuhū jā stéhēn ni sīquī ndihújā tiūūn jā ní jinī nū jā tíin nī ndahá cuáhá nī, jíin sīquī ndihújā candelero oro: Ndhújā tiūūn ñúcuán cúu tá cúu ndihújā jā cúñáhnú nūū ndihújā grupo nchivī cándíja. De ndihújā candelero cúu tá cúu ndihújā grupo nchivī cándíja.

2

Tūhun jā cuáhān ñuū Efeso

¹ Tee nú tūhun yáhá ná quíhīn nūū jā cúñáhnú nūū nchivī cándíja ñuū Efeso: Súcuán cáhān nduhū, Yāā jā tíin ndihújā tiūūn jíin ndahá cuáhá nī, de jíca nuu nī mähñú ndihújā candelero oro.

² Ja jíinī ni ndācá tiñu váha jā sáhá ndá nú, jā ndíhvī inī nū sīquī tūhun nī, jíin jā jéndeé inī ndá nú. De jíinī ni jāā nduú jéhe ndá nú tūhun jā quívi nchivī nēhēn mähñú nú. De jíinī ni jā ní jito túnī nū ndá tēe stáhvī jā cáhān dē jā cúu dē apóstol, de nī jinī nū jā tēe stáhvī cúu dē.

³ De nī jendeé inī ndá nú nī ndoho nú tūndóhó, de nduú ní núu inī nū jā cúu ndasí nú jíin tiñu nī.

⁴ De vísō súcuán de íyó jacū jā cáhān ni nūū nū, chi nduú cā íyó mānī vāha nú jíin nī tá cúu nūū ní íyo mānī nū jíin nī quívi yātā.

⁵ Túsaá de nūcūhun inī ndá nú nāsa nī sndóo nú tūhun jā ní íyo mānī nū jíin nī, de nacani inī nū, de sáhá nú tá nī nsáhá nú jondē quívi ñúcuán. De tú mā nācani inī nū, de ñamā cuēē ni de stáá nī candelero nū nūū íñí, cúu jā má cuiñí cā nū jíin nchivī cándíja.

⁶ De vísō súcuán de íyó iin jā váha jā sáhá ndá nú, chi nduú jétahān cuiñí inī nū tiñu nēhēn jā sáhá ndá nchivī jā níquīn tūhun jā stéhēn Nicolás. De suni maá nī nduú jétahān cuiñí inī nī.

⁷ Nchivī jā íyó sōho ná tēe sōho jíi jā cáhān maá Espíritu Santo jíin ndá grupo

nchivī cándíja. Ndācá nchivī jā cundeé sīquī jāñēhēn, cuāha nī tūhun jā cajī jíi jāvíxī jā cúun xīnī ñutun jā sáhá jā cutecū jíi níí cání. De ñutun ñúcuán íñí jondē andiví nūū íyó Yāā Dios nūū vii ndasí cáá.

Tūhun jā cuáhān ñuū Esmirna

⁸ De tee nú tūhun yáhá ná quíhīn nūū jā cúñáhnú nūū nchivī cándíja ñuū Esmirna: Súcuán cáhān nduhū, Yāā jā íyó jondē xihna ñúhún de coo nī níí cání, de nī jīhī ni de nī natecū ni.

⁹ Ja jíinī ni ndācá tiñu váha jā sáhá ndá nú, jíin tūndóhó jā ndóho nú, jíin jā ndóho ndáhvī nú. De vísō súcuán de cuícá ndá nú ndihi jā ndíso tūhun nī. De jíinī ni jā cáhān nēhēn ndá nchivī sīquī nū. Nchivī ñúcuán cáhān jíi jā nchivī hebreo nchivī maá Yāā Dios cúu jíi, de nduú chi jā stáhvī jíi-ni, chi sa nchivī yíhí ndahá Satanás cúu jíi.

¹⁰ De mā cúyuhú cuiñí nū ndācá jā ndoho nú. Chi tāchī cúñáhnú ja ñatin sáhá jā quívi sava ndá nú vecāa jā coto túnī ndá ndóhó, de cundoho nú tūndóhó ūxī quívi. De cuiñí nihin nú vísō jondē cuū nū, de cuāha nī premio nū jā cutecū nū níí cání.

¹¹ Nchivī jā íyó sōho ná tēe sōho jíi jā cáhān maá Espíritu Santo jíin ndá grupo nchivī cándíja. Ndācá nchivī jā cundeé sīquī jāñēhēn, mā níhīn jíi tūndóhó jā tānū tāhvī jíi cuū jíi vuelta ūū.

Tūhun jā cuáhān ñuū Pérgamo

¹² De tee nú tūhun yáhá ná quíhīn nūū jā cúñáhnú nūū nchivī cándíja ñuū Pérgamo: Súcuán cáhān nduhū, Yāā névāha espada jā xēen ndūū lado.

¹³ Ja jíinī ni ndācá tiñu váha jā sáhá ndá nú, de jíinī ni jā ndéē ndá nú mähñú nchivī jā tátúnī Satanás nūū. De vísō súcuán de íñí nihin ndá nú jíin tūhun nī, de nduú ní náyūhú nú jā cándíja nú nduhū, ni quívi jā ní jīhī Antipas, tēe nī squíncuu vāha nī nacani ndaā tūhun nī. Chi ñuū ndá nú íyó ndá nchivī jā jétíñú Satanás, de nī jahñí jíi Antipas.

¹⁴ De vísō súcuán de íyó jacū jā cáhān ni nūū ndá nú. Chi mähñú ndá nú nchivī ñuū Pérgamo íyó sava nchivī jā níquīn tūhun jā ní stéhēn Balaam. Chi tēe ñúcuán nī stéhēn dē nūū Balac nāsa squívi dē nchivī Israel

cuāchi jā caji ji jā ní nsōcō nūū ídolo jíin jā casíquí ndéē tāhán ji.

¹⁵ De suni íyó sava nchivī māhñú ndá nú jā cándíja cā ji tūhun jā ní stéhēn Nicolás, de tūhun ñúcuán chi nduú jétahān cuitī inī ni.

¹⁶ Túsaá de nacani inī ndá nú jā sndóo nú cuāchi nú. Chi tú nduú de ñamā cuēē ni jíin espada jā quée yuhú nī. De jíin ñúcuán de sndóho nī nchivī jā cándíja cā tūhun nēhēn ñúcuán.

¹⁷ Nchivī jā íyó sōho ná téē sōho ji tūhun jā cáhān maá Espíritu Santo jíin ndá grupo nchivī cándíja. Ndācá nchivī jā cundee sīquí jānēhēn, scájī ni ji maná jā yíyuhū ichi andiví. De suni cuāha nī iin yūū cuíjín nūū ji, de nūū yūū ñúcuán cundee iin síví jée, de ni iin nchivī mā cūnī síví ñúcuán, chi maá-ni nchivī jā níhīn.

Tūhun jā cuáhān ñuū Tiatira

¹⁸ De tee nú tūhun yáhá ná quíhīn nūū jā cúñáhnú nūū nchivī cándíja ñuū Tiatira: Súcuán cáhān nduhū, maá Sēhe Yāā Dios jā jéndūtē tīnūū nī tá cúu yáñuhūn. De jēhē ni xíñū cáá tá cáá cāa cuāán jā ní ndūhvā.

¹⁹ Ja jíinī ni ndācá tiñu váha jā sáhá ndá nú, chi cúndáhvī inī nū tāhán nú, de cándíja níhin nú nduhū, de sátíñú nú nūū ni, de jéndeé inī nū. De jíinī ni jā víhí cā sáhá ndá nú mitan nsūú cā jondē quíví yātā.

²⁰ De vísō súcuán de íyó jacū jā cáhān ni nūū nū. Chi íyó iin ñahan māhñú ndá nú jā nání Jezabel. De jēhe ndá nú tūhun jā stéhēn ña nūū nū. De cáhī ña jā nācani ña tūhun Yāā Dios. De nduú chi jíin tūhun stéhēn ña de stáhvī ña nchivī cándíja jā cúu ji mozo ni. De sáhá ña jā casíquí ndéē tāhán ji, jíin jā yájī ji jā ní nsōcō nūū ídolo.

²¹ De nī jēhe nī tiempo jā nacani inī ña, de nduú cūnī ña nacani inī ña jā sndóo ña jā casíquí ndéē ña.

²² Túsaá de ná sáhá nī jā cava ña jíin cuēhē. De ndācá nchivī jā casíquí ndéē jíin ña, suni cuāha nī tūndóhó xēen nūū ji, de tú mā nācani inī ji jā sndóo ji tiñu néhēn tá cúu nūū sáhá ñahan ñúcuán.

²³ De sáhá nī jā cuū nchivī jā ní scándíja ña. De súcuán de cūnī ndācá grupo nchivī cándíja jā maá nī cúu Yāā jā jíinī ndihī nāsa cáá jāá ntūnī jíin ánō nchivī. De cuāha nī yāhvi iin iin nú tú nāsa nī nsáhá nú.

²⁴ De sava cā nū jā íyó ñuū Tiatira, jāá nduú ní jétáhvī tūhun jā stéhēn ñahan ñúcuán, de ni nduú ní ntíin nú tūhun jā cáhān ndá ji jā tūhun yíyuhū cā nūū Satanás cúu, jíin ndá máá nú cáhān ni jā má téē cā ni incā tiñu sīquí nū.

²⁵ Chi maá-ni jā quendōo níhin nú jíin tūhun ndāā jā cándíja nú, de quendōo níhin nú jíin jondē quíví nenda nī.

²⁶ Ndācá nchivī jā cundee sīquí jānēhēn, jíin jā squíncuu váha tiñu jā cūnī ni jondē mitan de jondē quíví sándihí, sáhá nī jā cuñáhnú ji tatúnī ji nūū ndācá nación,

²⁷ tá cúu nūū ní nsáhá Tatá nī jā cúñáhnú nī tátúnī ni. De tátúnī níhin ji nūū ndācá nación. Chi tá cúu nūū cúun yúú ji quísi táhvī, súcuán squéne yichī ji nchivī jāá nduú cándíja nūū ni.

²⁸ De sáhá nī jā cūnī ji nduhū jā víi cuñáhnú nī quíví nenda níjīn ni, tá cúu nūū jíinī ji lucero jā quenda túu.

²⁹ Nchivī jā íyó sōho ná téē sōho ji tūhun jā cáhān maá Espíritu Santo jíin ndá grupo nchivī cándíja.

3

Tūhun jā cuáhān ñuū Sardis

¹ De tee nú tūhun yáhá ná quíhīn nūū jā cúñáhnú nūū nchivī cándíja ñuū Sardis: Súcuán cáhān nduhū, maá Yāā jā névaha ndihújā Espíritu Yāā Dios jíin ndihújā tiūūn. Ja jíinī ni ndācá tiñu jā sáhá ndá nú, de cáhān nchivī jā técū nū, sochi nūū nduhū chi modo ndīyi cúu ndá nú.

² Natahvī inī nū, de ndijéhé níhin nú jíin tiñu jā jacū-ni cā íyó de ndúcú naā. Chi jā jíinī ni jāá nduú squíncuu váha váha nú nūū Yāā Dios.

³ De nūcūhun inī nū ndācá tūhun jā ní stéhēn ndá nūū nū. De cándíja nú ndá tūhun ñúcuán de nacani inī nū jā sndóo nú cuāchi nú. Chi tú mā náhvī inī nū, de cuēē ni nūū nū iin sanaā-ni, modo jā iin sanaā-ni de quíji jācuíhná, de mā cūnī nú nā hora jíinī ni nūū nū.

⁴ De vísō súcuán de íyó jacū nū ñuū Sardis jāá nduú ní nsáhá nú cuāchi, jā cúu modo jāá nduú ní nsáhá téhēn nú sahma nú. Jā ñúcuán váha yaa coo sahma nú caca nú jíin nī, chi nchivī váha cúu ndá nú.

⁵ Chi ndācá nchivī jā cundeé sīquī jānēhén, cuāha nī sahma cuijín yaa cuhun ji. De mā sndóo nī sívī ji nūū libro jā yósō sívī nchivī cutecū ní cání. De cuetúhún nī ji nūū Tatá nī jíín nūū ndācá ángel yā.

⁶ Nchivī jā íyó sōho ná téé sōho ji tūhun jā cáhān maá Espíritu Santo jíín ndá grupo nchivī cándíja.

Tūhun jā cuáhān ñuū Filadelfia

⁷ De tee nú tūhun yáhá ná quíhīn nūū jā cúñáhnú nūū nchivī cándíja ñuū Filadelfia: Súcuán cáhān nduhū, Yāā ndoo Yāā ndāā, de névāha nī ndácāa rey David. De maá nī nácune jā quívi nchivī nūū tátúnī ni, de ni iin mā cūú nacasī, de maá nī nácasī, de ni iin mā cūú nacune.

⁸ Ja jíínī ni ndācá tiñu váha jā sáhá ndá nú. De nī nacune nī modo iin viéhé jā quívi ndá nú, de ni iin mā cūú nacasī. Chi vísō jacū-ni fuerza nū íyó, de nī ncandíja nú tūhun nī, de nduú jásī ndá nú yuhú nú jā cándíja nú nduhū.

⁹ De íyó sava nchivī jā yíhī ndahá Satanás, de cáhān ndá ji jā nchivī hebreo jíín nchivī maá Yāā Dios cúu ji, de nduú chi jā stáhví ji-ni. Túsaá de sáhá nī jā quenda ji nūū nū de cuiñi jíítí ji nūū nū, de cunī ji jā mānī ni jíín nú.

¹⁰ De vāha nī squíncuu ndá nú tūhun jā ní ncāhān ni jā cuandeé inī nū. De jā ñúcuán scácu nī ndá ndóhó quívi jā quiji iin tūndóhó xéén sīquī nchivī ní cánú ñayívi, jā coto túnī ñúcuán ndá ji.

¹¹ De ñamā nenda nī. Túsaá de quendōo nīhin ndá nú jíín tūhun cándíja nú, tácuā ni iin mā cándeé premio nū.

¹² Ndācá nchivī jā cundeé sīquī jānēhén, sáhá nī jā cuu ji tá cúu sihīn yūū luu inī templo Yāā Dios maá nī. De mā cújiyo ji nūū ndéé yā ñúcuán. De tee nī sívī Yāā Dios maá nī teēn ji, jíín sívī jéé maá nī, jíín sívī ñuū Yāā Dios maá nī. De ñuū ñúcuán cúu Jerusalén jeé, de cuun quiji ichi andiví jondē nūū Yāā Dios maá nī.

¹³ Nchivī jā íyó sōho ná téé sōho ji tūhun jā cáhān maá Espíritu Santo jíín ndá grupo nchivī cándíja.

Tūhun jā cuáhān ñuū Laodicea

¹⁴ De tee nú tūhun yáhá ná quíhīn nūū jā cúñáhnú nūū nchivī cándíja ñuū Laodicea:

Súcuán cáhān nduhū, maá Yāā cúu tūhun ndāā, Yāā cúu testigo vāha jā cáhān ndāā. De maá nī nī nsáhá ndihi jā ní ncāhān Yāā Dios jā ná jécōo.

¹⁵ Ja jíínī ni ndācá tiñu jā sáhá ndá nú. De cúu ndá nú modo jāá nduú vījin de ni nduú ihní, cúu jā jacū-ni cándíja nú tūhun nī, chi ni nduú jásī nū de ni nduú ndíhvī inī nū sīquī. De nācā vāha de tú jā vījin nú á jā ihní nú nícu.

¹⁶ De nduú chi vāchi jā yíhī vīxī-ni ndá nú, chi ni nduú jásī nū de ni nduú ndíhvī inī nū sīquī. De jā ñúcuán squéne yichī ni ndá nú modo iin jā jíítí nī ntesí nī jāá nduú jétahān inī ni.

¹⁷ De cáhān ndá nú jā cuíca nú, de quéndōo vāha nú, de nduú cúmanī ni iin nūū nū. Sochi nduú sáhá nú cuenta jā nūū maá nī chi ndáhví ndasí ndóho nú, de cúmanī ndasí nūū nū, de cácuáá nú, de cávichí nú.

¹⁸ Túsaá de cáhān ni jíín ndá nú jā nūū ni cueen nú oro jā ní ndúhvā nūū ñúhūn de nī nduu ndinuhun oro, de suu cúu jā sáhá nī jā coo cuíca ndija nú ndihi jā ndíso tūhun nī. De nūū ni cueen nú sahma cuijín cuhun nú, tácuā mā cúcanoō nū jā cávichí nú, cúu jā quendōo ndāā nū sáhá nī. De cueen nú tátān nūū ni cuhun tīnūú nú, tácuā ndunijīn tīnūú nú, cúu jā jíicūhun inī nū tūhun nī.

¹⁹ Ndācá nchivī jā cúndáhví inī ni, chi cáhān ni nūū ji de sndóho nī ji, tácuā ná chúhun inī ji. Túsaá de cundihví inī ndá nú, de nacani inī nū jā sndóo nú cuāchi nú.

²⁰ Cunini ndá nú tūhun yáhá, chi íñí nī viéhé ánō nū cáhān ni jā quívi nī. De tú ní-ni ndóhó cunini de nacune nú viéhé ánō nū, de quívi nī cajī ni stāā jíín nú, de suni cajī maá nú jíín nī. De suu cúu jā cundeé ni ánō nū.

²¹ Ndācá nchivī jā cundeé sīquī jānēhén, cuāha nī tūhun jā cundeé ji jíín nī nūū mesa nūū tátúnī ni. Chi saá-ni nduhū nī snāā ni poder jānēhén, de nī jécundeé ni jíín Tatá nī nūū mesa nūū tátúnī yā.

²² Nchivī jā íyó sōho ná téé sōho ji tūhun jā cáhān maá Espíritu Santo jíín ndá grupo nchivī cándíja, ncachī yā.

4

Ndācá jā ndéé andiví chíñúhún nūū yā

¹ Ñúcuán de nī nūcūndēhé nī, de nī jinī ni jā núne iin viéhé andiví, de maá Yāā jā ní ncāhān jín nī jā xíhna ñúhún, nī ncāhān tucu jín nī modo jā tivī trompeta. De nī ncāhān: Caa quiiji nú yáhá, de ná stéhēn ni nū nū ndācá tiñu jā coo ichi nū cā, ncachī yā.

² De nī jinī cā ni jā ní stéhēn Espiritu Santo nū ni. Chi nī jinī ni jā andiví íñi iin mesa nū tátúnī, de ndéē maá yā nū mesa ñúcuán.

³ De jéndūtē yā modo iin yū cuíjín ndéē nihni xíñu á iin yū cuáhá xíñu. De iin tícō yēhdé nī jicó ndúu yuhú mesa yā, de jéndūtē tá nū cáá iin yū cuí xíñu.

⁴ De xiín mesa yā nī jinī ni jā ní jicó ndúu ōcō cūmī cā mesa nū tátúnī. De nū mesa ñúcuán ndéē ōcō cūmī tēe ñáhnú jā ndíso tíñu. De ñúhún ndá dē sahma cuijín yaa, de xīnī dē ñúhún corona oro.

⁵ De jondē nū mesa nū tátúnī yā jéndūtē sáhá taja de níhin de cána taja. De ichi nū mesa yā íñi ndihújā Espiritu Yāā Dios, de cáá tá cáá ūjā iti náhnú jā cáyū ñuhūn.

⁶ De ichi nū mesa yā suni íyó modo iin mar jā ndéē nihni tá cúu nū cáá vidrio. De xiín mesa yā nī jicó ndúu cūmī jā tēcū. De íyó cuāhā tīnū ní cáhnú ichi nū jín ichi chátā.

⁷ De iin jā tēcū ñúcuán cáá tá cáá ndicaha. De incā cáá tá cáá stīquī. De jā únī chi née nū tēe. De jā cūmī chi cáá tá cáá yaha jā jicó nū táchī.

⁸ De ndicúmī jā tēcū ñúcuán íyó íñu nījīn jā iin iin. De maá-ni tīnū cúu ní cáhnú jondē jín ní chījin nījīn. De nduú ñuú nduú jéncuñi cuitī jā cáhān:

Yāā ī Yāā ndoo ndasí
cúu maá Jētohō ō Yāā Dios, Yāā tīn ndihi
poder,

Yāā íyó mitan, de nī íyo yā ní cání, de coo
yā ní cání.

Cáchī.

⁹ Chi maá-ni jā cáhān ndicúmī ñúcuán jā cúñáhnú ndasí Yāā ndéē nū mesa, Yāā tēcū ní cání cuitī. De yíñúhún cáhān ndá jín yā, de nácuétáhvī nū yā.

¹⁰ De ndācá vuelta jā sáhá súcuán, de ndihócō cūmī tēe ñáhnú jā ndíso tíñu, jéncuñi jítí dē nū Yāā jā tēcū ní cání cuitī,

de chíñúhún dē yā. De távā dē corona dē, de jáquīn dē ichi nū mesa yā. De cáhān ndá dē:

¹¹ Jētohō sá de Yāā Dios sá cúu ní.

De vāha ndasí Yāā cúu ní jā cáhān ji jā vī
cúñáhnú ní,
de íyó yíñúhún ndá ji nū ní, de tīn ní ndihi
poder.

Chi maá ní nī nsáhá ndihi jā íyó,
de sīquī jā súcuán nī ncuu inī maá ní de nī
jēcōo ndihi.

Ncachī ndá dē.

5

Jā ní nacune Tīcāchī Yāā Dios tutū

¹ Ñúcuán de nī jinī ni jā Yāā jā ndéē mesa jā tátúnī, ndahá cuáhá yā tīn yā iin tutū cānī jā ní ntuū. De yósō tūhun ndúu lado tutū ñúcuán, de ndasí jín ūjā sello.

² De nī jinī ni iin ángel yā jā ndíso poder, de nī ncāhān jee: ¿Ní iin cúu tēe vāha ndasí jā cundiso tíñu quehdē ndá sello de nacune tutū yáhá? ncachī ángel yā.

³ De ni andiví ni ñayiví ni jā íyó chījin ñayiví, nduú ní íyo ni iin jā cuu cundiso tíñu jā nacune tutū ñúcuán, de ni jā cūndēhé nū.

⁴ De nī jacu ndasí nī, chi nduú ní íyo ni iin jā cuu cundiso tíñu nacune de cahvi tutū ñúcuán, de ni jā cūndēhé nū.

⁵ Sá de nī ncāhān iin tēe ñáhnú ñúcuán jín nī: Mā cuácú nú, chi íyó iin Yāā jā ndíso tíñu yā quehdē yā ndihújā sello jā ndasí tutū, de nacune yā. De maá yā chi íyó cuāhā poder yā, tá cúu nū íyó cuāhā fuerza iin ndicaha. De nī ncacu yā chījin tatā Judá, jā cúu tatā rey David. De nī snāā yā poder ndācá jānēhēn.

⁶ Ñúcuán de nī jinī ni Yāā jā cúu Tīcāchī Yāā Dios jā ní jahnī ndá ji de nī natecū yā. De Tīcāchī ñúcuán íñi yā nū íñi mesa Yāā Dios, māhñú ndicúmī jā tēcū jín māhñú ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñu. De íyó ūjā ndiquin jín ūjā tīnū Tīcāchī ñúcuán. De tīnū ñúcuán cúu ndihújā Espiritu Yāā Dios jā ní ntají yā nī jēhēn ní cáhnú ñayiví.

⁷ De Tīcāchī ñúcuán nī jēquehen yā tutū jā tīn ndahá cuáhá Yāā jā ndéē nū mesa.

⁸ De tá nī nquehen yā tutū ñúcuán, de ndicúmī jā tēcū jín ndihócō cūmī tēe ñáhnú jā ndíso tíñu nī jéncuñi jítí nū yā. De tá iin

iin tēe ñáhnú yíndahá yaā jā nání arpa, jín cōhō cūu oro jā ñúhún chitú sūja ī. De sūja ī ñúcuán cūu ndācá tūhun jā jícān táhvī nchivī jā yíhí ndahá Yāa Dios.

⁹ De nī jita ndá dē iin yaā jeé, de suha cáhān:

Vāha ndasí Yāa cūu ní jā quehen ní tutū de quehdē ní sello jā ndásī.

Chi nī jahnī ndá ji níhín, de jín nīñī ní nī nacueen ní nchivī

māhñú ndācá raza, ndācá yuhú, ndācá ñuū, ndācá nación, tácuu cuu ji nchivī Yāa Dios.

¹⁰ De nī nsāhá ní jā cuu ji rey jín sūtū nūu Yāa Dios,

de ndacu ji tiñu inī ñayivī.

Ncachī ndá dē jita dē.

¹¹ De nī ndēhé cā ni, de nī jini nī jā cáhān cuāhā ángel yā jā ní jicó ndūu xiín mesa yā, jín xiín ndicúmī jā tēcū, jín xiín ndá tēe ñáhnú ndíso tíñú. De íyó cuāhā ndasí millón ángel ñúcuán.

¹² De suha nī ncāhān jee ndá yā:

Vāha ndasí Yāa cūu Tīcāchī jā ní jahnī ndá ji.

De jā ñúcuán tíin yā poder, de cuícá ndasí yā,

de ndíchí ndasí yā, de ndíso yā cuāhā fuerza,

de ndihi chi íyó yíñúhún nūu yā, de vii cúñáhnú yā,

de cáhān ndá ji jā vāha ndasí Yāa cūu yā.

Ncachī ndá.

¹³ De suni nī jini nī jā cáhān ndihi jā ní nsāhá Yāa Dios jā íyó inī andivī jín inī ñayivī jín chījin ñayivī jín inī mar. De ndivī ñúcuán nī ncāhān:

Cúsi inī ō cáhān ō jā vāha ndasí Yāa cūu Yāa jā ndēe nūu mesa nūu tátúnī yā,

jín Yāa cūu Tīcāchī Yāa Dios.

De ná cóo yíñúhún ó nūu yā, chi vii ndasí cúñáhnú yā,

de tíin yā poder ní cání cuitī.

Ncachī.

¹⁴ De nī ncāhān ndicúmī jā tēcū: Súcuán ná cóo, ncachī. De ndihócō cūmī tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nī jēcuñī jítí dē, de nī nchiñúhún dē nūu Yāa jā tēcū ní cání cuitī.

6

Sīquī ndihújā sello

¹ Ñúcuán de nī jinī ni jā Yāa cūu Tīcāchī Yāa Dios, nī jehndē yā iin jā újā sello ñúcuán. De nī jini nī jā cáhān iin táhān ndicúmī jā tēcū, tá cūu nūu cána taja: Nehēn de cunī nū.

² De nī nūcūndēhé nī, de nī jinī ni iin caballo cuījín. De jā yósō sīquī tī yíndahá iin nduva jā sndáva flecha. De nī jicūhun iin corona xīnī. De nī nquee nī ncanáa, de nī ncundeé sīquī ndihi.

³ Sá de Tīcāchī ñúcuán nī jehndē yā sello ūū. De nī jini nī jā cáhān incā táhān ndicúmī jā tēcū: Nehēn de cunī nū.

⁴ De nī nquee iin caballo cuāhá, de jā yósō sīquī tī ndíso tíñú jā snáa tūhun jā ndēe mānī nchivī ñayivī, de quijéhé ji cahnī táhān ji. De nī nīhín ñúcuán iin espada cāhnú.

⁵ Sá de Tīcāchī ñúcuán nī jehndē yā sello ūnī. De nī jini nī jā cáhān incā táhān ndicúmī jā tēcū: Nehēn de cunī nū. De nī nūcūndēhé nī, de nī jinī ni iin caballo tūún. De jā yósō sīquī tī yíndahá iin balanza jā chícuāhá, chí coo tamā xēen.

⁶ De māhñú ndicúmī jā tēcū nī jini nī iin jā cáhān: Iin kilo-ni trigo nīhín ji jín yāhvi ji jā sátíñú ji iin quivī. De tú cebada de ūnī-ni kilo nīhín ji jín yāhvi ji jā sátíñú ji iin quivī. Sochi aceite jín vino chi mā sāhá nū jā cumanī, ncachī.

⁷ Sá de Tīcāchī ñúcuán nī jehndē yā sello cūmī. De nī jini nī jā cáhān tucu incā táhān ndicúmī jā tēcū: Nehēn de cunī nū.

⁸ De nī nūcūndēhé nī, de nī jinī ni iin caballo cuāán yaa, de jā yósō sīquī tī cūu maá cuēhē jáhnī nchivī. De ichi chātā níquīn maá tūhun jā quivī nchivī lugar nūu ndēe ánō ndīyi. De ndūu ñúcuán ndíso tíñú jā nenda sīquī iin jā ndicúmī parte ñayivī, de cuu sāhá jā cuū nchivī jín guerra, jín tamā, jín cuēhē xēen, jín ndācá quiti xēen jā íyó ñayivī.

⁹ Sá de Tīcāchī ñúcuán nī jehndē yā sello ūhūn. De chījin altar cāhnú nī jinī ni ndá ánō nchivī jā ní ncandíja tūhun Yāa Dios de nī nacani ji tūhun yā, de jā sīquī ñúcuán nī jahnī nchivī ji.

¹⁰ De nī ncana jee ndá ánō ñúcuán: Jētohō sá Yāa Dios, maá ní cūu Yāa ndoo de vāha squíncuu ní jā ní nquee yuhú ní. ¿De nāsaa cā tiempo coo de sāhá ndāa ní jēhē ndá sá,

de nacuāha ní jā ndutahvī nchivī ñayiví jā ní jahnī sāán? ncachī ndá.

11 Ñúcuán de nī jēhe yā sahma cuijín cuhun ndá ji, de nī ncāhān yā jíin ji jā ná nátatú ji jacū cā tiempo. Chi íyó cā hermano ji jā sátiñú nūū yā, jā suni cánuú cuū ji tácuā jíinu número ji, ncachī yā.

12 Sá de Ticāchí ñúcuán nī jehndē yā sello iñū. De nī jinī ni jā ní ntāan ndasí. De nī ncutuún ncandiī modo iin sahma túún. De ní yōō nī nduu modo niñi.

13 De ndá tiūūn andiví nī nincava nūū ñūhún modo jā cóyo ndihā yihí ñutun higo sáhá tächī níhin.

14 De andiví nī ncujiyo tá cúu jā nátuū iin tutū cāhnú. De ndācá yucu jíin ndācá isla nī ncujiyo cuāhān incā lado.

15 De ndācá rey ñayiví, jíin ndá jā cúñáhnú, jíin jā cuicá, jíin ndācá capitán, jíin jā ndíso poder, jíin mozo jā ní jeen ndá nchiví, jíin tēe sátiñú cuenta maá, nī nchiyuhū ndá maá inī yavī cava jíin mähñū cava chījin yucu.

16 De nī ncāhān ndá ji jíin yucu jíin cava: Ndicó cáva síquī ni, ná quíyuhū ni tácuā mā cūnī maá Yāā jā ndēē nūū mesa jā tátúnī, jíin Yāā cúu Ticāchí jā cuāha yā castigo xēen nduhū.

17 Chi nī nquenda maá quiví cāhnú jā cuāha yā castigo, ¿de ní iin quenda jā cuiñi nūū yā? ncachī ndá ji.

7

Nchiví ndācá tatā Israel jā ní jēcundeē sello teēn

1 De tá nī ncuu tiñu yáhá, de nī jinī ni cūmī ángel yā jā íñi ndicúmī lado ñayiví. De jásí ndá yā jā má quihí tächī ndicúmī lado, tácuā mā quihí nūū ñūhún ni nūū mar ni nūū ni iin ñutun.

2 De suni nī jinī ni incā ángel yā, vāji ichi nūū quenda ncandiī. De yíndahá yā sello Yāā Dios, Yāā técu. De nī ncāhān jee yā jíin ndicúmī ángel ñúcuán jā ndíso tíñú jā sáhá dañó nūū ñuhun yíchí jíin nūū mar:

3 Mā sáhá nú dañó nūū ñūhún ni nūū ndācá ñutun ni nūū mar, chi jondē tee ó sello teēn ndācá nchiví jā sáhá tiñu cūnī Yāā Dios ndācá ó, ncachī yā.

4 De nī jini nī jā cáchī jā íyó ciento ūū xico cūmī mil nchiví jā ní jēcundeē sello teēn. De nchiví ñúcuán cúu ndācá tatā nchiví Israel.

5 De íyó ūxī ūū mil nchiví jā cúu tatā Judá jā ní jēcundeē sello, jíin ūxī ūū mil tatā Rubén, jíin ūxī ūū mil tatā Gad,

6 jíin ūxī ūū mil tatā Aser, jíin ūxī ūū mil tatā Neftalí, jíin ūxī ūū mil tatā Manasés,

7 jíin ūxī ūū mil tatā Simeón, jíin ūxī ūū mil tatā Leví, jíin ūxī ūū mil tatā Isacar,

8 jíin ūxī ūū mil tatā Zabulón, jíin ūxī ūū mil tatā José, jíin ūxī ūū mil tatā Benjamín. Ndihi tatā yáhá cúu jā ní jēcundeē sello.

Nchiví cuāhā jā ñūhún sahma cuijín

9 De tá nī ncuu tiñu yáhá de nī nūcūndēhe nī, de nī jinī ni cuāhā ndasí nchiví. De cúu ji nchiví ndācá nación jíin ndācá raza jíin ndācá yuhú jíin ndācá ñuū. De íñi ji nūū mesa nūū tátúnī Yāā Dios jíin nūū maá Yāā cúu Ticāchí. De síquī jā cuāhā ndasí ji, de ni iin mā cúu cahvi nāsaa ji cúu. De ñūhún ji sahma cuijín, de yíndahá ji ñuū.

10 De nī ncana jee ndá ji: Yāā Dios maá ó cúu jā ní scácu yóhó, Yāā jā ndēē nūū mesa jā tátúnī, jíin Yāā cúu Ticāchí Yāā Dios. Ncachī ndá.

11 De ndihi ángel nī jicó ndúū yā íñi yā yuhú mesa Yāā Dios, jíin xiín ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú, jíin xiín ndicúmī jā técu. De nī jēcuiñi jiti ndá yā nī ntuu yā nūū yā nūū ñūhún nī nchiñuhún yā Yāā Dios ichi nūū mesa yā.

12 De nī ncāhān ndá yā: Amén. Cúsi inī ō cāhān ō jā vāha ndasí Yāā cúu Yāā Dios maá ó. De vii cúñáhnú yā de ndíchí yā. De ná nácuetahví ó nūū yā, de ná cóo yíñuhún ó nūū yā.

Chi maá yā tīn poder, de ndíso yā cuāhā fuerza ní cáni cuiti. Amén. Ncachī ndá ángel yā.

13 Sá de nī ncāhān iin tēe ñáhnú ñúcuán jíin nī: ¿Ní nchiví cúu yáhá jā ñūhún sahma cuijín, de ní ichi vāji ndá ji?

14 De nī ncāhān ni jíin dē: Maá ní cúu jā jínī, Señor. De nī ncāhān dē jíin nī: Yáhá cúu nchiví jā ní nchāha ndá ji nī jinī ji tūndóhó xēen. De nī naquete ji sahma ji jíin niñi maá Ticāchí, de nī nduyaa vāha, cúu jā ní ndundoo ánō ji nī nsáhá yā.

15 Jā ñúcuán cúu jā íñí ji nūū mesa nūū tátúnī Yāā Dios, de sátíñú ji inī templo yā nduú ñuú. De Yāā jā ndéē nūū mesa, coto yā ji jā quendōo vāha ji nūū yā.

16 De mā cúu cā ji sōco, ni mā yíchī cā ji ndute. De ni mā cáyū cā ji nūū ncandīi, de ni mā ndōhó cā ji jā ihní.

17 Chi maá Yāā cúu Tīcāchí jā ndéē nūū mesa jā tátúnī, coto yā ji modo jā cúu ji tīcāchí yā. De cundeca yā ji quīhīn yā jíin ji nūū quéne ndute jā cutecū ji níí cání sáhá. De Yāā Dios nacuahā yā ndute nūū ndá ji, de mā cuácú cā ji, ncachī tēe ñáhnú ñúcuán.

8

Sīquī sello ūjā jíin cōhō cūu oro

1 De Tīcāchí ñúcuán nī jehndē yā sello ūjā jā ndásí tutū, de nañíí-ni nī īyo inī andiví tá sava hora.

2 De nī jinī ni ndihújā ángel jā íñí nūū Yāā Dios. De nī jēhe ūjā trompeta nūū ndá ángel ñúcuán.

3 Sá de nī nquenda incā ángel, yíndahá yā iin cōhō cūu oro, de nī jēcuíñi yā nūū altar. De nī jēhe cuāhā sūja īi nūū yā, tácuā sōcō yā jíin tūhun jā jícān táhvī ndihi nchiví jā cándíja Yāā Dios. De nī nsōcō yā nūū altar oro jā íyó ichi nūū mesa nūū tátúnī Yāā Dios.

4 De nūū cōhō cūu jā tíin ángel ñúcuán nī nquene ñūhmā sūja īi, nī ncaa nūū Yāā Dios jondē jíin tūhun jícān táhvī ndá nchiví cándíja Yāā Dios.

5 Sá de nī nquehen ángel cōhō cūu ñúcuán. De nī nchuhun chitú yā tīcāyi ñuhūn jā cáyū nūū altar. De nī squéne yā jondē inī ñayíví. De nī nsáhá jā ní ncana taja, de nī nihin, de nī jēndūtē nī nsáhá taja, de nī ntāan.

Tūhun sīquī trompeta

6 Ñúcuán de ndihújā ángel jā yíndahá ndihújā trompeta, nī nsáhá tūha yā jā tiví yā.

7 De ángel xíhna ñúhún nī ntiví yā trompeta. De nī ncuun ñíñí jíin ñuhūn inī ñayíví jā ní nsacā nuu jíin ñíñí. De nī ncāyū iin jā únī parte ñayíví, jíin iin jā únī parte ñutun, jíin iin jā únī parte itē cuíí.

8 De ángel ūū nī ntiví yā trompeta. De iin jā cúu modo iin yucu cáhnú jā cáyū ñuhūn

nī nincava cuāhān nūū mar. De iin jā únī parte mar nī nduu ñíñí.

9 De nī jīhī iin jā únī parte quiti ñúhún inī mar. De nī naā iin iin ndācá jā únī barco.

10 De ángel ūnī nī ntiví yā trompeta. De nī nincava iin quīmi cáhnú ichi andiví, de cáyū tá cáyū iin iti cáhnú. De nī nincava sīquī iin iin ndācá jā únī yūte jíin nūū quéne ndute.

11 De quīmi ñúcuán nání quīmi ūguā. De iin jā únī parte ndute nī nduu ūguā. De nī jīhī cuāhā nchiví nī nsáhá jā ní nduu ūguā ndute ñúcuán.

12 De ángel cūmī nī ntiví yā trompeta. De iin jā únī parte ncandīi jíin yōō jíin tiūūn nī ntiví. De nī nduneē iin jā únī parte, de nduú cā ní ncútūu iin jā únī parte nduú jíin ñuú.

13 De nī nūcūndēhé nī, de nī jinī nī jā cána jee iin ángel yā jā ndáva cuāhān sava andiví: Nācā xēen cā ndoho nchiví ndéē inī ñayíví, chi ja ñatin ndāhyū ūnī cā trompeta jā tiví ūnī cā ángel, ncachí yā.

9

1 De ángel ūhūn nī ntiví yā trompeta. De nī jinī ni jā ichi andiví nī nincava tucu iin quīmi inī ñayíví. De nūū quīmi ñúcuán nī jēhe ndácáa jā nune maá yaví cūnú ndasí.

2 Sá de nī nacune yaví, de nī nquene ñūhmā nī ncaa modo ñūhmā iin jītūn cáhnú. De nī nsáhá ñūhmā jā ní ncuneē ncandīi jíin níí nūū tāchī.

3 De nūū ñūhmā ñúcuán nī nquenda tīca langosta, nī jītē nuu tī níí cáhnú ñayíví. De nī jēhe yā tūhun jā sáhá tī tá sáhá ndá tīsumā xēen jā íyó inī ñayíví.

4 De nī ndacu yā nūū tī jā má sáhá tī daño itē jíin yūcū cuíí jíin ñutun, chi maá-ni nchiví jāá nduú nā sello Yāā Dios ndéē teēn ji cúu jā tuu tī.

5 De nduú ní jēhe yā tūhun jā cahnī tī nchiví, chi maá-ni jā sndóho tī ji ūhūn yōō. De sáhá tī jā jātū ji tá cúu nūū jātū nchiví jā túu tīsumā ji.

6 De quíví ñúcuán nducú ndasí nchiví modo jā cuū ji, sochi mā níhīn ji modo. De vísō cūnī ji cuū ji, de nduú nā modo cuū ji.

7 De ndá tīca langosta ñúcuán cáá tī tá cáá caballo jā íyó tūhva quīhīn nūū canāá. De xīnī tī ñúhún modo corona oro. De nēe tī nūū tēe.

⁸ De íyó ixi tī jā cáá tá cáá ixi xīnī ñahan. De nūhun tī cáá tá cáá nūhun ndicaha.

⁹ De ní tī ndásī jā cúu modo sahma cāa. De níhin nījīn tī tá cúu nūū níhin jā cuáhān cuáhā caballo nūū guerra de ñūhun tī carreta.

¹⁰ De suhmā tī íyó iñu, de sáhá tá sáhá tī suhmā. De jíin suhmā tī de cuu sndóho tī nchivī ūhūn yōō.

¹¹ De íyó iin jā cúñáhnú nūū tī, de suu cúu tāchī jā jíto yavī cūnú ndasí ñúcuán. De tāchī ñúcuán yuhú hebreo nání Abadón, de yuhú griego nání Apolión, jā cáchī: Tāchī jā snáa.

¹² Ja nī nchāha iin tūndóhó, de íyó ūū cā tūndóhó jā quiji.

¹³ De ángel iñū nī ntivī yā trompeta. De nī jini nī iin tūhun jā ní ncāhān jondē māhñú ndicúmī squínā altar oro jā iñī nūū Yāa Dios.

¹⁴ De nī ncāhān ñúcuán jíin ángel iñū jā yíndahá trompeta: Nandají nú ndicúmī ángel jā núhnī yuhú yúte cāhnú jā nání Eufrates, ncachī.

¹⁵ De nī nandají ndicúmī ángel ñúcuán, tácuca cahnī iin ndācá jā únī nchivī ñayiví. Chi ja íyó tūha ndá ángel ñúcuán jā síquī maá hora jíin quivī jíin yōō jíin cuiyā jā coo súcuán.

¹⁶ De nī jinī ni jā cáchī jā íyó ūū ciento millón soldado jā yósō caballo.

¹⁷ De nī stéhēn cā yā nūū ni, de nī jinī ni ndācá caballo. De ndá tēe jā yósō síquī tī ñūhún dē camisa cāa, jā cuáhā, jā ndēe, jíin jā cuāán. De xīnī caballo cáá tá cáá xīnī ndicaha. De yuhú tī quéne ñūhūn jíin ñūhmā jíin azufre.

¹⁸ De jíin ndinúnī jā quéne yuhú caballo, de nī jīhī iin ndācá jā únī nchivī, suu jíin ñūhūn jíin ñūhmā jíin azufre.

¹⁹ Chi yuhú tī jíin suhmā tī íyó fuerza jā cahnī tī nchivī. Chi suhmā tī cáá tá cáá cōō, de íyó xīnī, de jíin ñúcuán sndóho tī nchivī.

²⁰ De sava cā nchivī jāá nduú ní jíhī jíin ndācá tūndóhó yáhá, nduú ní nácani inī ji jā sndóo ji ídolo jā ní nsáhá ji. De nduú ní sndóo ji jā chíñúhún ji ndācá tāchī jíin ídolo jā ní ncuvāha jíin oro jíin plata jíin cāa cuāán jíin yūū jíin ñutun. De ndācá ñúcuán chi nduú cúu cunī, ni nduú cúu cuni, ni nduú cúu caca.

²¹ De ni nduú ní nácani inī nchivī jā sndóo ji jā jáhnī ji ndīyi, jíin jā sáhá tásī ji, jíin jā jíca ndīi ji, jíin jā sácuihná ji.

10

Tūhun ángel jā yíndahá libro lulí

¹ De nī jinī ni incā ángel yā jā ndíso poder, nī ncuun yā ichi andiví. De ñúsúcún yā vícō, de xīnī yā ñūhún tīcō yēhndé. De nūū yā jéndütē modo ncandiī, de síhin yā cúu modo ūū sihīn jā cáá tá cáá ñūhūn.

² De nēe yā iin libro lulí jā núne. De nī jani yā jēhē cuáhā yā nūū mar, de jēhē sátín yā nūū ñūhun yíchí.

³ De nī ncana jee ndasí yā, tá cúu jā ndáhyū ndicaha. De tá nī ncana jee yā, de nī ncana ūjā taja.

⁴ De tá nī ncana ūjā taja, de ja íyó tūha nī jā tee nī tūhun ñúcuán nícu. De nī jini nī iin tūhun ichi andiví jā ní ncāhān jíin nī: Chuvāha nú ndācá tūhun jā ní ncāhān ūjā taja ñúcuán, de mā stéhēn nū ni mā tēe nú, ncachī.

⁵ Ñúcuán de ángel jā ní jinī ni jā iñī nūū mar jíin nūū ñūhún, nī nanee yā ndahá cuáhā yā ichi andiví.

⁶ De nī nacunehen yā síví maá Yāa jā tēcū níí cání, Yāa jā ní nsáhá andiví jíin ñayiví jíin mar jíin ndācá ndihi jā íyó inī. De jíin síví yā ñúcuán nī ncāhān téyíí ángel: Mā cúcuéé cā jā jíinu ñayiví.

⁷ Chi tá quijéhé ángel ūjā tivī yā trompeta, ñúcuán de squíncuu-ni Yāa Dios tūhun yíyuhū yā, tá cúu nūū ní ncachī tūhun yā nūū ndācá mozo yā, tēe nī nacani tūhun yā jondē janahán, ncachī ángel.

⁸ Ñúcuán de maá jā ní jini nī jā ní ncāhān ichi andiví, nī ncāhān tucu jíin nī: Cuáhán de quehen nú libro lulí jā núne jā nēe ángel jā iñī nūū mar jíin nūū ñūhún, ncachī.

⁹ De nī jēhēn ni nūū ángel ñúcuán, de nī jícān ni jā ná cuáhā yā libro lulí nūū ni. De nī ncāhān yā: Quehen de cajī nū. Chi víxī cuu inī yuhú nú modo ndūxi, sochi chíjin nú chi cuhiyá sáhá, ncachī yā.

¹⁰ Ñúcuán de nī nquehen nī libro lulí jā nēe ángel yā, de nī nchajī ni. De víxī nī ncuu inī yuhú nī modo ndūxi. De tá nī ncuu nī nchajī ni, de nī ncuhiyá inī ni.

11 De nī ncāhān ndá jíin nī: Cánuú jā nacani tucu nú tūhun Yāa Dios, nāsa coo sīquī nchivī cuāhā űū jíin cuāhā nación jā síin síin yuhú, jíin sīquī cuāhā rey jā tátúnī, ncachī jíin nī.

11

Sīquī ũū testigo yā

1 űúcuán de nī jēhe ndá iin űutun nū nī, jā cúu iin medida jā chícuāhá. De nī ncāhān jíin nī: Nacuiñī de chicuāhá nú templo cāhnú Yāa Dios jíin altar, de cahvi nú nāsa nchivī cúu jā chíñúhún nū yā űúcuán.

2 De mā chícuāhá nú patio yātā templo. Chi ja nī jēhe yā nū nchivī ndācá nación jíicá. De ndéē jíi inī ciudad ī yáhá, de ũū xico ũū yōo cuāñū jíi sīquī ciudad.

3 De tají nī ũū testigo nī jā nacani tūhun nī mil ũū ciento ũnī xico quīvī. De cuhun dē sahma ndáyí jā cúcuécá inī dē sīquī cuāchi nchivī, ncachī yā.

4 De ndúū testigo űúcuán cúu tá cúu ndúū űutun olivo jíin ndúū candelero jā íñī nū Yāa Dios, Yāa xíi űayíví.

5 De nā-nī nchivī tú ndúcú sáhá nāvāha jíin ndúū testigo űúcuán, de quee űuhūn yuhú ndúū dē, de cāyū ndihi nchivī jā jíin ũhvī jíi dē. De sūcuán cuū ndācá nchivī jā ndúcú sáhá nāvāha jíin dē.

6 De íyó poder ndúū testigo űúcuán jā casī dē jā má cūún sāvī níi tiempo jā nācani dē tūhun yā. De suni íyó poder dē sáhá dē jā nduu níñī ndācá ndute. De cuu stívī dē űayíví jíin ndācá nū tūndóhó, tú nāsa vuelta cūnī dē.

7 De tá jíinu nacani ndúū dē tūhun yā, űúcuán de quee quiti xēen jā íyó yavī cūnú űúcuán. De canāá jíin ndúū dē, de cundee jíin dē, de cahnī dē.

8 De ndúū ndīyi űúcuán cava nū yáhvi ciudad cāhnú nū ní jahnī jíi maá Jētohō ō yīcā cruz. De ciudad űúcuán cāhān yātā jíi jā űū Sodoma jíin Egipto cúu, sīquī jā íyó ndasí cuāchi ciudad űúcuán.

9 De nchivī ndācá űū, ndācá tatā, ndācá yuhú, ndācá nación, cunī jíi jā cava ndúū ndīyi űúcuán ũnī quīvī yósāvā, de mā cuāha jíi tūhun jā quiyuhū.

10 De nchivī níi cāhnú űayíví cusīi ndasí inī jíi jā ní jihī ndúū dē, de sáhá jíi vico, de

cuāha jíi regalo nū táhán jíi. Chi ndúū tēe jā ní nacani tūhun yā űúcuán, nī nsáhá dē jā ní ndoho ndasí nchivī űayíví.

11 De tá yāha ũnī quīvī yósāvā, de Yāa Dios sáhá yā jā nastáá dē táchī, de nacuiñī dē-nī. De cuyūhú ndasí nchivī cunī jíi jā ní natecū dē.

12 űúcuán de cunī ndúū dē jā cana jee ichi andiví: Caa nú quiji nú jondē yāhá, cachī. De ndaa dē māñū vīcō quīhīn dē andiví, cunī ndá nchivī jā jíin ũhvī jíi dē.

13 De maá hora űúcuán tāan ndasí, de ndicó cáva iin jā úxī parte ciudad űúcuán. De jíin űutāan űúcuán cuū ũjā mil nchivī. De ndá cā nchivī jā ndōo, cuyūhú ndasí jíi, de cāhān jíi jā cúñáhnú Yāa Dios jā ndéē andiví.

14 Sūcuán nī nchāha tūndóhó ũū, de űamā coo tūndóhó ũnī.

Sīquī trompeta ũjā

15 De ángel ũjā nī ntivī yā trompeta. De nī jini nī nī ncāhān jee ichi andiví. De sūcuán nī ncāhān ndá:

Ndācá nación űayíví ja nī nūquīhi ndahá maá Jētohō ō Yāa Dios jíin Cristo jā ní ntetíñú yā. De ndacu yā tiñu níi cáni cuitī. Cáchī.

16 űúcuán de ndihócō cūmī tēe űáhnú jā ndíso tíñú jā ndéē dē mesa dē ichi nū Yāa Dios, nī jēcuñī jíití dē nī ntuu dē nū dē nū űuhūn, de nī nchīñúhún dē yā.

17 De nī ncāhān ndá dē: Ná cūtahvī sá nū ní, Tátā Yāa Dios, chí maá ní tīn ndihi poder, de cúu ní Yāa íyó mitan, de nī íyo ní níi cáni, de coo ní níi cáni.

De nī natiin ní ndivīi jā íyó, de jíin poder ní nī nquijéhé ní tátúnī ní nū.

18 Nchivī ndācá nación nī nquītī inī jíi sīquī ní.

De mitan chí nī nguenda quīvī jā cuāha ní castigo jíi,

jíin jā sáhá ndāā ní tiñu ndācá ndīyi.

De cuāha ní táhvī nū ndācá mozo ní jā ní nacani tūhun ní,

jíin nū ndācá nchivī jā jetíñú ní, jíin nchivī jā chíñúhún nū ní,

cúu nchivī cúñáhnú jíin jāá nduú.

De mitan de stánū táhvī ní ndá nchivī jā stívī űayíví.

Ncachī ndá dē.

¹⁹ Ñúcuán de nī nune templo Yāā Dios jā íyó andiví. De nī jinī nchiví jā ñúcuán íyó jātūn jā ñúhún contrato yā. De nī jēndütē nī nsāhá taja, de níhin, de cána taja, de nī ntāan, de nī ncuun xēen ñíñí.

12

Tūhun ñahan jín cō cāhnú

¹ Ñúcuán de inī andiví nī nquenda iin jā sáhvi ndasí inī ō jínī ō: Iin ñahan jā ñúhún ña ncanđi modo sahma, de íñí jēhē ña sīquī yōō, de ñúhún iin corona xīnī ña jā ndéē ūxī ūū tiūūn.

² De ñúhún sēhe ña. De nī jacu cóhó ña jā ndóho ña téhndē chījin ña jā scácu ña ji.

³ Ñúcuán de inī andiví nī nquenda tucu incā jā sáhvi inī ō jínī ō: Iin cōō cuāhá cáhnú ndasí. De íyó ūjā xīnī tī jín ūxī ndiqui tī. De ndihújā xīnī tī ñúhún corona.

⁴ De jín suhmā tī nī stáá tī iin jā únī parte tiūūn jā íyó andiví, de nī squéne tī inī ñayíví. De nī íñí tī nū ñahan jā scácu sēhe ñúcuán, ndétu tī jā cocó tī sēhe ña jā tá cacu ji.

⁵ De nī scácu ña iin sēhe yíí, de sūchí ñúcuán nī jēcundeē tiñú ji jā ndacu níhin ji tiñu nūū ndivií nación. De nī ndoñúhún-ni sēhe yíí ña ñúcuán, nī ndaa ji cuāhān ji jondē nūū íñí mesa Yāā Dios nūū tátúnī yā.

⁶ De ñahan ñúcuán nī jinu ña cuāhān ña jondē nūū ñuhun tíhá nūū íyó iin lugar jā ní nsāhá tūha Yāā Dios. De ñúcuán cundeē ña níhin ña jā cají ña mil ūū ciento ūñí xico quíví.

⁷ Ñúcuán de nī ncanāá inī andiví. Chi ángel cúñáhnú cā jā nání Miguel jín ndācá ángel jā cúu mozo nūū yā, nī ncanāá ndá jín cōō cāhnú. De cōō ñúcuán jín ndá mozo maá, nī ncanāá jín yā.

⁸ De nduú ní ncúndéé ndá tī, de nduú cā ní ncúu cundeē tī andiví.

⁹ Súcuán nī ncuu jā ní ntavā yā cōō cāhnú ñúcuán jā íyó jondē janahán ndasí. De nání tī táchí cúñáhnú jín Satanás, de maá tī cúu jā stáhví ndihí nchiví ñayíví. De nī squéne yā tī jondē inī ñayíví jín ndācá mozo tī.

¹⁰ Ñúcuán de nī jini nī iin tūhun jā cáhān jee ichi andiví: Ja nī nquenda quíví jā scácu Yāā Dios yóhó, jín jā stéhēn nijin yā jā tíin yā poder, jín jā tátúnī yā, jín jā ndíso tíñú maá Cristo jā ní ntetíñú yā. Chi ja nī squéne yā maá jā cáhān cuāchi sīquī ndācá hermano ō.

Chi nduú ñuú nī ncāhān cuāchi sīquī ji nūū Yāā Dios maá ó.

¹¹ De nī ncundeé ndá ji sīquī Satanás ñúcuán, nī nsāhá tūhun jā ní jati níñí Yāā cúu Ticāchí nī jīhí yā, jín jā ní ncāhān ndāā ji tūhun Yāā Dios, jín jāá nduú ní ncúndáhví inī ji maá ji, chi nī jēhe ji tūhun candíja ji vísō cuū ji jā sīquī yā.

¹² Túsaá de ná cúsi ndasí inī ndá ndóhó jā ndéē andiví. De nācā xēen ndoho ndá ndóhó jā ndéē inī ñayíví jín nūū mar. Chi nī ncuun táchí cúñáhnú nī jínū nūū ndá nú. De quítī ndasí inī, chi jín jāá nduú cā coo cuāhā cā tiempo jā stáhví nchiví, ncachí.

¹³ De nī jinī cōō cāhnú ñúcuán jā ní squéne yā maá cuāhān inī ñayíví, de nī jinu tī nī níquīn tī ñahan nī scácu sēhe yíí, jā sāhá xēen tī ña nícu.

¹⁴ De nī jēhe ndá ūū níjin yaha cáhnú nūū ñahan ñúcuán, tácuā ndava ña quíhīn ña lugar ña nūū ñuhun tíhá, de cācu ña nūū cōō ñúcuán. De ñúcuán cundeē ña ūñí cuíyā yósāvā, de níhīn ña jā cají ña.

¹⁵ De yuhú cōō ñúcuán nī nquene ndute tá cúu iin yūte cāhnú, cuāhān yātā ña tácuā tení ña.

¹⁶ De ñuhun chi nī nchindeé ñahan ñúcuán, chi nī nune-ní, de nī nquēe yūte jā ní nquene yuhú cōō.

¹⁷ Ñúcuán de nī nquítī xēen inī cōō cāhnú nī jinī tī ña. De cuāhān tī cuācanāá tī jín ndá cā sēhe ña, suu nchiví jā squíncuu tíñu jā tátúnī Yāā Dios de cándíja níhin ji tūhun Jesucristo.

13

Tūhun sīquī ūū quiti xēen

¹ De nī íñí nī yuhú mar. De nī jinī ni jā ní nquenda iin quiti xēen inī mar. De íyó ūjā xīnī tī jín ūxī ndiqui tī. De ndihúxī ndiqui tī ñúhún corona. De ndihújā xīnī tī ndéē iin síví néhén jā quítī inī Yāā Dios sáhá.

² De quiti xēen ñúcuán jā ní jinī ni cáá tá cáá cuíñí, de ndahá tī cáá tá cáá ndahá oso, de yuhú tī cáá tá cáá yuhú ndicaha. De nūū quiti ñúcuán nī jēhe cōō cāhnú poder maá jín mesa nūū tátúnī. De nī nsāhá jā cúñáhnú ndasí quiti ñúcuán.

³ De nī jinī ni jā ní ntacuēhé iin xīnī tī, de ja ñatin cuū tī nícu. De nī nduvāha tī jā ní ntacuēhé tī. De nī nsáhvi ndasí inī nchiví

ní cáhnú ñayíví nī jinī ji, de nī jetáhví ji nūū tī.

⁴ De nī nchiñúhún ndá ji cōō cāhnú sīquī jā ní nsáhá tī jā cúñáhnú ndasí quiti xéén, de suni nī nchiñúhún ji quiti xéén ñúcuán. De nī ncāhān ndá ji: Nduú íyó ni iin jā cúñáhnú tá cúu nūū cúu quiti yáhá, de ni iin mā cúndéé canāá jíin tī, ncachī ndá ji.

⁵ De nduú ní jásí yā jā cāhān téyí tī jíin jā cāhān nāvāha tī sīquī yā. De nī nihīn tíñú tī jā tatúnī tī ūū xico ūū yōō.

⁶ De nī nquijéhé tī nī ncāhān nāvāha tī sīquī Yāā Dios, jíin sīquī síví yā, jíin sīquī nūū ndéé yā, jíin sīquī ndācá jā ndéé andiví.

⁷ De nduú ní jásí yā jā canāá tī jíin nchivī maá Yāā Dios, de cundeé tī jíin ji. De suni nī nihīn tíñú tī jā tatúnī tī nūū nchivī ndācá tatā, ndācá ñuū, ndācá yuhú, ndācá nación.

⁸ De nchivī ní cáhnú ñayíví jāá nduú yósó síví ji nūū tutū, nī nchiñúhún ji quiti xéén ñúcuán. De Yāā cúu Ticāchí jā ní jahní ndá ji, maá yā névāha tutū ñúcuán jā yósó síví nchivī cutecū ní cání, de ja yósó síví ji jondē quívi jā ní jēcōo ñayíví.

⁹ Nchivī jā íyó sōho ná téé sōho ji tūhun jā cāhān ni yáhá.

¹⁰ Ndācá nchivī jā sáhá jā quívi táhān vecāa, suni vecāa quíhīn maá ji. De ndācá nchivī jā jáhnī táhān jíin espada, suni jíin espada cuū maá ji. Túsaá de nchivī maá Yāā Dios chi cánuú cuandeé inī ji jíin tūndóhó de mā jécuiñī ji cándija ji tūhun jā cúndáhví inī yā ji.

¹¹ Ñúcuán de nī jinī ni incā quiti xéén jā ní nguenda chíjin ñuhun. De íyó ūū ndiqui tī jā cáá tá cáá ndiqui ticāchí. De modo táchī cōō cāhnú, súcuán cāhān tī.

¹² De tá cúu nūū tátúnī quiti xéén xíhna ñúhún, suni súcuán tátúnī quiti úū, íñí tī nūū quiti xíhna ñúhún. De quiti úū sáhá tī jā chíñúhún ndācá nchivī ní cáhnú ñayíví nūū quiti xíhna ñúhún, quiti jā ní ntacuéhé jā ja ñatin cuū tī de nī nduvāha tī.

¹³ De quiti úū suni sáhá ndācá tíñu ñáhnú jā sáhvi ndasí inī ō. Chi nī scúun tī ñuhūn ichi andiví nī nquiji inī ñayíví, nī jinī ndá nchivī.

¹⁴ De nī stáhví tī nchivī ñayíví jíin ndācá tíñu ñáhnú jā ní nihīn tī poder jā sáhá tī, jíin jíinú quiti xíhna ñúhún. De nī ndacu tī jā ná

sáhá nchivī imagen quiti xíhna ñúhún, quiti jā ní ntacuéhé jíin espada, jā ja ñatin cuū tī de nī nduvāha tī.

¹⁵ De quiti úū nī nihīn tī poder jā chuhun táchí tī xítin imagen quiti xíhna ñúhún, tácuā cuū cāhān, de cahnī ndācá nchivī jāá nduú jétáhví ji chíñúhún ji maá.

¹⁶ De ndācá nchivī cúñáhnú jíin jāá nduú cúñáhnú, ndācá nchivī cuíca jíin nchivī ndáhví, ndācá nchivī sátiñú cuenta maá jíin mozo jā ní jeen nchivī, nī nsáhá tī jā ní jécundeé iin tunī ndahá cuáhá ji á teén ji.

¹⁷ De ni iin nchivī mā cúu cueen ji xícó ji de tú nduú ndiso ji tunī jā cúu síví tī á número jā cúu síví tī.

¹⁸ Tūhun ndíchí cúu jā cāhān ni yáhá: Ndācá nchivī jā jícūhun vāha inī cuu tavā ji cuenta número quiti xéén ñúcuán, chi número tī cúu síví iin téé. De número ñúcuán cúu íñú ciento ūñí xico íñú.

14

Yāā jā jíta 144,000 nchivī

¹ Ñúcuán de nī nūcūndéhé nī, de nī jinī ni jā íñí maá Yāā cúu Ticāchí xīnī yucu Sión. De íñí ciento ūū xico cūmī mil nchivī jíin yā. De teén ji ndéé síví maá yā jíin síví Tatá yā Yāā Dios.

² De nī jini nī jā níhin ndasí ichi andiví, modo jā jíca cuāhā yūte á jā cána níhin taja. De jā níhin ñúcuán sáhá modo jā téé cuāhā nchivī yaā nání arpa.

³ De íñí ji ichi nūū mesa nūū tátúnī Yāā Dios, jíin nūū ndicúmī jā técū, jíin nūū ndihócō cūmī téé ñáhnú jā ndiso tíñú. De nī jíta ndá ji iin yaā jeé. De ni iin nchivī nduú cúu cutūha ji yaā ñúcuán, chi maá-ni ciento ūū xico cūmī mil nchivī jā ní scácu yā inī ñayíví.

⁴ De ndācá téé yáhá cúu jāá nduú ní nsáhá cuāchi jíin ñahan jā sáhá nēhén, chi téé ndoo ánō cúu ndá dē. De níquīn ndá dē Ticāchí níni cúu nūū cuāhān yā. Chi nī scácu yā dē inī ñayíví, de ndá máá dē cúu téé jā xihna cā nī ncandija nūū Yāā Dios jíin nūū Yāā cúu Ticāchí.

⁵ De nduú cuitī nā tūhun stáhví cāhān ndá dē, chi téé ndoo ánō cúu dē, íñí dē nūū mesa Yāā Dios.

Tūhun jā ní ncāhān ndinúnī ángel

6 Ñúcuán de nī jinī ni incā ángel yā jā ndáva cuāhān sava andiví. De ndíso yā tūhun jā scácu Yāa Dios nchiví jā cutecū ji ní cání. De nī nacani yā tūhun ñúcuán nū ndācá nchiví ní cáhnú ñayíví, nū nchiví ndācá nación, ndācá tatā, ndācá yuhú, ndācá ñuū.

7 De nī ncāhān jee yā: Coto má stíví nū nū Yāa Dios, de cāhān nū jā cúñáhnú ndasí yā, chi ja nī nquenda quíví jā sáhá ndāa yā sīquí nū nāsa nī nsáhá ndá nú. De chiñúhún nú yā, chi maá yā nī nsáhá andiví jíin ñayíví jíin mar jíin ndācá nū quéne ndute, ncachí ángel.

8 Ñúcuán de níquīn incā ángel vāji, de nī ncāhān yā: Ja nī naā ndihi ciudad téyí Babilonia. Chi nī nsáhá jā nchiví ndācá nación cásiquí ndéē ji Yāa Dios jā ní sndóo ji yā de níquīn ji ídolo jíin ndācá tiñu néhén, ncachí ángel ūū.

9 Ñúcuán de níquīn incā ángel ūnī, de nī ncāhān jee yā: Xēēn coo sīquí nchiví jā chíñúhún quiti xēēn jíin imagen tī, de jéhe ji tūhun cundeē tunī tī teēn ji á ndahá ji.

10 Chi nīhīn ji castigo xēēn sīquí ndá cuāchi jā ní nsáhá ji, chi quítī inī Yāa Dios nū ji, de mā cúne cáhnú cā inī yā. De ndoho ji nū cáyū ñuhūn jíin azufre, cunī ndācá ángel Yāa Dios jíin Yāa cúu Ticáchí.

11 De ñūhmā nū ndóho ndá ji cáa ní cání cuitī. De nduú ñuú nduú nátátú nchiví jā ndóho, jā ní nchiñúhún quiti xēēn jíin imagen tī, jíin jā ní jēcundeē tunī síví tī.

12 Jā ñúcuán nchiví maá Yāa Dios jā squíncuu ji tiñu ndácu yā de cándija vāha ji Jesús, cánuú jā cuandeé inī ji, ncachí ángel ūnī.

13 Ñúcuán de nī jinī nī iin tūhun ichi andiví jā ní ncāhān jíin nī: Tee nú tūhun jā cāhān ni jíin nú yáhá: Nācā ndetū ndá nchiví jā cándija maá Jētohō ō, jā jíhī jondē mitan jíin jondē ní cā tiempo. Jāndāa chi natátú ji jā ní nsáhá ji tiñu váha, de tiñu ji ñúcuán mā náa chi sáhá jā quendōo vāha ji ní cání, ncachí Espíritu Santo.

Jā ní nastútú yā nchiví ñayíví

14 Ñúcuán de nī nūcūndéhé nī, de nī jinī ni iin vícō cujíin. De nū vícō ñúcuán ndéē Yāa nī nduu tēe. De xīnī yā ñúhún corona oro, de yíndahá yā iin hoz xēēn.

15 De nī nquee incā ángel inī templo, de nī ncana jee nī ncāhān jíin Yāa jā ndéē nū vícō: Quehndē ní jíin hoz ní, de nastútú ní nchiví ñayíví. Chi ja nī nquenda quíví jā nastútú ní ji tá cúu nū téhndē trigo jā ní ncuaān, ncachí.

16 Ñúcuán de Yāa jā ndéē nū vícō nī nastútú yā nchiví vāha inī ñayíví, tá cúu nū téhndē trigo jíin hoz.

17 Sá de nī nquee incā ángel inī templo jā iyó andiví, de suni yíndahá yā iin hoz xēēn.

18 De jondē nū altar nī nquee tucu incā ángel, de ndíso tíñú yā sīquí ñuhūn altar. De nī ncana jee yā cāhān yā jíin ángel jā yíndahá hoz xēēn: Quehndē nū jíin hoz xēēn nū, de nastútú nú nchiví jā sáhá néhén inī ñayíví, tá cúu nū jéhndē ndá ji ndahá yūcū uva jā ní nchīchī, ncachí.

19 De ángel ñúcuán nī jehndē yā jíin hoz yā, chi nī nastútú yā nchiví jā sáhá néhén inī ñayíví, tá cúu nū ndútútú ndīhā uva. De nī ntaān yā ji nū nīhīn ji castigo xēēn Yāa Dios, tá cúu nū táan ji ndīhā uva jā tāxīn.

20 De nī jéhe yā castigo ji yātā ñuū, de nī jica nīñī ji modo ndūxi uva. De nī ndaa nī nquenda jondē freno yuhú caballo, de nī jica jondē ūnī ciento kilómetro.

15

Ndihújā ángel jíin ndihújā tūndóhó jā sándhí

1 De nī jinī ni incā tiñu ñáhnú ichi andiví jā sáhvi inī ō. Chi íñí ūjā ángel yā jā cuāha ndihújā tūndóhó sándhí. De tá jínu ndihújā tūndóhó yáhá, sá de jínu jā má cuāha cā Yāa Dios castigo xēēn sīquí cuāchi.

2 De suni nī jinī ni iin jā cáa tá cáa mar, de ndéē nihni de jéhe nduva modo ñuhūn. De yuhú mar ñúcuán íñí nchiví jā ní ncundeé ndá ji sīquí quiti xēēn jíin imagen tī, jíin jāa nduú ní nquēhen ji tunī número jā cúu síví tī. De nēe ndá ji yaā jā nání arpa jā ní jéhe Yāa Dios nū ji.

3 De jíta ndá ji yaā jā ní ntavā Moisés, tēe cúu mozo Yāa Dios, jíin yaā maá Ticáchí, de súcuán cāhān:

Tátā Yāa Dios, sáhvi inī ndá sá jíin sá ndihi tiñu ñáhnú jā sáhá ní,
chi tíin ní ndihi poder.
De maá-ni tiñu ndāa tiñu váha sáhá ní,

jā cúu ní Rey nūū ndācá nación.

⁴Nduú ni iin ji íyó jā má cáca yíñúhún ji nūū ní, Tátā Yāā Dios.

De ndihi ji cāhān jā cúñáhnú ndasí ní.

Chi mátúhún-ni maá ní cúu Yāā ndoo Yāā ī. De quiji nchivī ndācá nación, chiñúhún ji níhín,

Chi ja nī jinī ji jā vāha ndāā sáhá ní ndācá tiñu.

Ncachī ndá ji jíta ji.

⁵Ñúcuán de nī nūcūndēhé nī, de nī jinī nī jā inī andiví núne cuarto ī inī templo nūū íyó tabla yūū jā yósō ley yā.

⁶De inī templo nī nquee ndihújā ángel jā ndíso tíñú sīquī ndihújā tūndóhó. De ñúhún ndá yā sahma fino jā íyó ndoo de xíñu. De núhnī cinturón oro yīcā yā.

⁷De iin táhán ndicúmī jā tēcū nī jēhe iin iin cōhō oro nūū ndihújā ángel ñúcuán. De inī cōhō ñúhún chitú castigo xēen jā ní jēhe Yāā Dios, Yāā tēcū ní cání.

⁸De nī nchitú ñúhmā ní cáhnú inī templo, de suu nī stéhēn jā cúñáhnú ndasí Yāā Dios jín poder jā tíin yā. De ni iin nduú ní ncúu quívi inī templo, chi jondē ná ndihi ndihújā tūndóhó jā cuāha ndihújā ángel yā.

16

Sīquī ndihújā cōhō jā ñúhún castigo

¹Ñúcuán de inī templo nī jini nī iin tūhun jā cāhān jee jín ndihújā ángel yā: Cuáhán de cati ndá nú sīquī ñayívi ndihújā cōhō jā ñúhún castigo xēen jā ní jēhe Yāā Dios, cáchī.

²De cuāhān ángel xíhna ñúhún, de nī jati yā cōhō yā sīquī ñayívi. De ndācá nchivī jā ndēē tunī quití xēen jín jā chíñúhún imagen tí, nī nquene ndihyi xēen jā jātū ndasí.

³De ángel ūū nī jati yā cōhō yā nūū mar, de ndute mar nī nduu tá cúu níñī ndiyi. De nī jīhī ndācá quití jā ñúhún inī mar.

⁴De ángel ūnī nī jati yā cōhō yā inī ndācá yūte jín ndācá nūū quéne ndute, de nī nduu níñī.

⁵De nī jinī nī jā cāhān ángel jā ndíso tíñú sīquī ndute: Tátā Yāā Dios, maá ní cúu Yāā ndoo Yāā ī, Yāā íyó mitan, de nī īyo ní ní cání. De ndāā sáhá ní jā sūcuán nī nenda ní sīquī cuāchi ji.

⁶Chi nī nsāhá ndá ji jā ní jati níñī nchivī ndoo ní jín nchivī jā ní nacani tūhun ní.

De mitan chi nī nsāhá ní jā jíhi ji níñī, chi nchivī nēhén cúu ndá ji, de cánuú cundoho ji sūcuán.

⁷De nī jinī nī jā cāhān incā jondē nūū altar: Tátā Yāā Dios, maá ní cúu jā tíin ndihi poder. De tiñu vāha tiñu ndāā nī nsāhá ní jā ní nenda ní sīquī cuāchi ji, ncachī.

⁸De ángel cūmī nī jati yā cōhō yā sīquī ncandiī, de nī jēhe Yāā Dios tūhun jā nduhíhnī ndasí ncandiī tácuā cāyū nchivī.

⁹De xēen ndasí nī ncāyū ndācá nchivī. De vísō sūcuán de nduú ní nacani inī ji jā sndóo ji cuāchi ji, de ni nduú ní ncāhān ji jā cúñáhnú Yāā Dios. Chi sa nī ncāhān nāvāha ji sīquī yā jā ní jēhe yā ndācá castigo yáhá nūū ji.

¹⁰De ángel ūhūn nī jati yā cōhō yā nūū mesa nūū tátúnī quití xēen. De nī ncunee ní cáhnú nūū tátúnī tí. De nacayíhī nchivī ñii yúhú ji jā jātū ndasí ji.

¹¹De vísō sūcuán de nduú ní nacani inī ji jā sndóo ji tiñu nēhén jā sáhá ji. Chi nī ncāhān nāvāha ji sīquī Yāā Dios andiví sīquī jā jātū ndasí ji de ndóho ji ndihyi xēen.

¹²De ángel īñū nī jati yā cōhō yā sīquī yūte cáhnú jā nání Eufrates. De nī nchīchī ndihi ndute yūte ñúcuán, tácuā nune iin ichi jā quiji ndācá rey ichi nūū quēnda ncandiī.

¹³De nī jinī ni jā inī yuhú cōo cáhnú jín inī yuhú quití xēen jín inī yuhú maá tēe jā nacani tūhun stáhvī nī nquee ūnī tächī jā cáá tá cáá sahvā.

¹⁴De ndá ñúcuán chi jā jétíñú ndá tächī cúu, de sáhá tiñu ñáhnú jā sáhvi inī nchivī jínī ji. De nī nquiji ndá tächī ñúcuán jā nastútú ndācá rey ní cáhnú ñayívi, jā canāá dē sīquī Yāā Dios quívi jā ndiji yā. De maá yā cúu jā tíin ndihi poder.

¹⁵Cunini ndá nú, chi iin sanaā-ni de nenda nī, tá cúu jā iin sanaā-ni de quiji jācuíhná. De nācā ndetū ndá nchivī jā ndito inī ji, de jító vāha ji sahma ji, tácuā mā cācá ñíi ji, cúu jāá nduú nā cuāchi coo sīquī ji jā cucanoō ji nūū ndācá nchivī, ncachī yā.

¹⁶De nī nastútú ndá tächī ñúcuán ndācá rey, nī ndutútú iin lugar jā nání Armagedón yuhú hebreo.

¹⁷De ángel ūjā nī jati yā cōhō yā nūū tächī. De inī templo andiví jín nūū mesa nūū tátúnī yā, nī nquenda iin tūhun jā ní ncāhān jee: Ja nī jīnu, ncachī.

18 Ñúcuán de nī jēndūtē sáhá taja, de níhin, de cána taja, de nī ntāan ndasí. Chi jondē ní cání jā íyó nchivī ñayíví, nduú ní ntāan níhin ndasí tá cúu jā ní ntāan nī jinī nī.

19 De maá ciudad Jerusalén jā cúñáhnú, nī ncuusín nī ncuu ūnī parte, de ní cáhnú ñayíví nī jicó cáva vehe ndá ñuū. De ñuū téyí Babilonia, chi nī nsáhá yā jā ní ndutahví ji castigo xēen, chi nī nquítí ndasí inī yā síquí cuāchi ji.

20 De nī naā ndācá isla, de suni yucu nduú cā naá íyó.

21 De ichi andiví nī ncuun ñíñí náhnú síquí nchiví, jā vēe jondē ūū xico kilo. De nī ncāhān nāvāha ndá nchiví síquí Yāa Dios jā ní ncuun ndasí ñíñí, chi iin tūndóhó xēen nī ncuu.

17

Jā nenda yā síquí ñuū nēhén Babilonia

1 Ñúcuán de nī nquiji iin táhán ndihújā ángel jā ní nee ndihújā cōhō, de nī ncāhān yā jíin nī: Nehēn, de ná stéhēn nī nūū nū nāsa coo castigo síquí maá ñahan ndíi jā cúu ñuū cúñáhnú jā ndéē nūū íyó cuāhā ndute.

2 Chi ndācá rey ñayíví, modo jā ní ncasíquí ndéē dē jíin ñahan ñúcuán, cúu jā ní sndóo dē Yāa Dios de níquín dē tūhun nēhén jā ní stéhēn ña. De nī nsáhá ña jā nchiví ní cáhnú ñayíví, modo jā jíin ji de cásíquí ndéē ji Yāa Dios cúu jā ní sndóo ji yā de sáhá ndasí ji cuāchi, ncachí ángel.

3 De nī stéhēn cā Espíritu Santo jā ní jinī nī, de ángel yā ñúcuán cuāhān jíin nī jondē nūū ñuhun tíhá. De nī jinī nī iin ñahan, yósō ña iin quiti xēen cácuáhá. De ní cáhnú tī ndéē tūhun nēhén jā quítí inī Yāa Dios sáhá. De íyó ūjā xīnī tī jíin ūxī ndiqui tī.

4 De ñahan ñúcuán ñúhún ña sahma ndihí jíin sahma cuahá, de suni ñúhún ña síquí oro jíin yūū luu jíin perla jā ndéē yāhvi. De nēe ña iin cōhō oro jā ñúhún chitú jíin tíñu nēhén ndasí jíin tíñu téhén jā jíca ndíi ña.

5 De teēn ña ndéē iin síví jā cúu iin tūhun yuhū, de suha cáhān: Yáhá cúu ñuū téyí Babilonia, jā cúu tá cúu naná ndācá jā jíca ndíi jíin jā sáhá nēhén ndasí inī ñayíví, cáchí.

6 Sá de nī jinī nī jā ñahan ñúcuán jíin ña chi modo jā ní jihí ña níñi nchiví maá Yāa Dios jíin níñi nchiví nī jihí síquí jā ní nacani

ji tūhun Jesús. De nī nsāhvi ndasí inī nī jinī nī ña.

7 Sá de nī ncāhān ángel ñúcuán jíin nī: ¿Nūcu sáhvi inī nū ndéhé nú? Ná cáchí tūhun nī nūū nū nāsa cúu jā cáhān tūhun yuhū síquí ñahan ñúcuán jíin quiti xēen jā yósō ña, jā íyó ūjā xīnī tī jíin ūxī ndiqui tī.

8 Quiti xēen jā ní jinī nū, chi nī ntecū tī, de mitan chi nduú cā tī. De quee tucu tī inī yaví cūnú, sá de quíhīn tī nūū tánū tāhvī tī. De nchiví jā ndéē ní cáhnú ñayíví, sáhvi inī ji cunī ji nūū quiti ñúcuán jā ní ntecū tī de nī jihí tī, de nī ntecū tucu tī. De cúu ndá ji nchiví jā nduú yósō síví ji nūū tutū jā yósō síví nchiví cutecū ní cání jā ní jēcōsō síví ji jondē quíví nī jēcōo ñayíví.

9 Ndācá nchiví jā jícūhun vāha inī, cuu tavā ji cuenta nāsa cúu: Ndhújā xīnī tī cúu tá cúu ūjā yucu nūū ndéē ñahan ñúcuán.

10 De ndihújā xīnī tī suni cúu tá cúu ūjā rey. De ūhūn rey ñúcuán ja nī naā jā tátúní dē, de iin dē tátúní mitan, de incā dē chi ncháha ca quiji. De tá quiji dē de jacū-ni tiempo coo dē.

11 De quiti xēen jā ní ntecū, de nī jihí, maá tī nī ncuu rey ūnā. De iin táhán ndihújā rey ñúcuán cúu tī. De tá yāha jā tátúní tucu tī de suni quíhīn tī nūū tánū tāhvī tī.

12 De ndihúxī ndiqui jā ní jinī nū cúu tá cúu ūxī rey, de ncháha ca tatúní ndá dē. De ndá máá dē jíin quiti xēen ñúcuán, chi níhīn tíñú dē cuu dē rey jacū-ni tiempo.

13 De ndihúxī rey ñúcuán chi squétáhán dē tūhun, de nacuāha dē poder dē jíin tíñu ndíso dē nūū quiti xēen ñúcuán tácuata tátúní tī.

14 De canāá dē jíin Yāa cúu Ticāchí. De Yāa cúu Ticāchí candeē yā poder ndá dē. Chi maá yā cúu Jētohō nūū ndācá jētohō, de maá yā cúu Rey nūū ndācá rey. De nchiví jā íñi jíin yā, chi nī nacāji Yāa Dios ji de nī ncana yā ji, de squíncuu vāha ndá ji, ncachí ángel.

15 De nī ncāhān cā yā: Cuāhā ndute jā ní jinī nū nūū ndéē ñahan ndíi, suu cúu nchiví cuāhā ndācá ñuū, ndācá yuhú, ndācá nación.

16 De ndihúxī ndiqui jā ní jinī nū jā névāha quiti xēen, suu cúu ndihúxī rey jā cunī ūhvī dē ñahan ndíi ñúcuán. De sáhá dē jā quendōo ndáhvī ña de quendōo vichí ñí

ña. De cajī dē cūñu ña de teñuhūn dē ña nūū ñúhūn.

¹⁷ Chi Yāa Dios scúu yā inī dē jā ná sáhá dē tiñu jā cúnī yā. De squétáhán ndá dē tūhun jā nacuāha dē tiñu ndíso dē nūū quiti xéēn, de tatúnī tījondē squíncuu ndācá tūhun jā ní ncāhān Yāa Dios.

¹⁸ De ñahan jā ní jinī nū cúu maá ñuū téyíí jā cúñáhnú nūū ndācá rey ñayíví, ncachī ángel.

18

Sīquī jā naā ñuū Babilonia

¹ Ñúcuán de nī jinī ni jā ní ncuun incā ángel yā nī nguiji ichi andiví. De cúñáhnú ndasí yā. De jā jéndütē yā de nī jéndütē nūū ñayíví.

² De nī ncana jee ndasí yā: Ja nī naā ndihi ñuū téyíí Babilonia. De nī nduu vehe ndācá tāchī, nūū yíhí ndācá nūū tāchī nēhén, jíin ndācá tiōcō, quiti téhén jāá nduú jétahān inī ō.

³ Chi ñuū ñúcuán cúu tá cúu iin ñahan nēhén, de nī nsáhá ña jā nchiví ndācá nación, modo jā jíni ji de cásíquí ndéē ji Yāa Dios, cúu jā ní sndóo ji yā de sáhá ndasí ji cuāchi. De ndācá rey ñayíví, modo jā ní ncasíquí ndéē dē jíin ñahan ñúcuán jā ní jetáhví ndá dē tūhun nēhén jā ní stéhén ña. De nchiví níí ñayíví jā jéén xícó, nī ncucuicá ji jíin cuāhā jānēhén jā ní nevāha ña.

⁴ Ñúcuán de nī jini nī incā tūhun jā ní ncāhān ichi andiví: Ndá ndóhó jā cúu nú nchiví maá nī, quee ndá nú inī ñuū jíñā, tácuā mā quívi nduū nū jíin ndācá cuāchi jā sáhá ña, de tácuā mā ndóhó nú tūndóhó xéēn jā ndoho ña.

⁵ Chi nī ncāyā cuāhā ndasí cuāchi ña, modo iin montón cāhnú ndasí jā ní ncusúcún nī nguenda jondē andiví. De mitan de cuāha Yāa Dios castigo xéēn sīquī cuāchi ña.

⁶ Sndóho ndá nú ña tá cúu nūū ní sndóho maá ña incā nchiví. De nachunáá nú nūū ña doble tūndóhó jā ní jēhe ña nūū incā nchiví. De sáhá nú jā nandicó cóo doble sīquī ña nsúú cā jā ní nsáhá ña sīquī incā nchiví.

⁷ De nī nsáhá téyíí ndasí ña maá ña, de cuicá ndasí nī ntecū ña. De suni jíin medida ñúcuán nacuāha nú jā ndoho xéēn ndasí ña.

Chi jáni inī ña: Yáhá ndéē ni tátúnī ni, de nduú cúu nī ñahan viuda, de mā quíjí cuitī tūndóhó ndoho nī, ncachī ña.

⁸ Jā ñúcuán cúu jā iin-ni quívi de quiji cuāhā tūndóhó sīquī ña. Chi cuū ndíyi, de cucuécá ndasí inī ña, de coo tāmā, de cāyū ña nūū ñúhūn. Chi ndasí íyó poder maá Jětōhō ō Yāa Dios, Yāa jā ní nenda sīquī cuāchi ña, cáchī.

⁹ De ndācá rey ñayíví jā ní ncasíquí ndéē dē jíin ña, de nī ntecū cuicá ndasí dē jíin ña, cuacu dē de cuacu cóhó dē cunī dē jā quénda ñúhmā jā cáyū ña.

¹⁰ De cuiñi jíicá dē chi cuyūhú dē cunī dē jā súcuán ndóho ña castigo. De cāhān ndá dē: Nācā jā xéēn ndóho nú, ñuū cúñáhnú Babilonia, chi maá ñuū téyíí nī ncuu nú nícu. De mitan chi iin núnúú-ni de nī nguenda castigo jā naā nū, cachī ndá dē.

¹¹ De ndācá tēe ñayíví jā jéén xícó inī ñuū ñúcuán, cuacu dē de cuacu cóhó dē jēhē. Chi nduú cā ni iin cueen ndatíñú jā xícó ndá dē.

¹² De ndatíñú jā xícó dē cúu oro, plata, yūū luu, jíin perla jā ndéē yāhvi, jíin sahma fino jíin sahma seda jā ndíhí jíin jā cuāhā. De suni ndācá ñutun jā āsīn jēhén, jíin ndācá ndatíñú luu jā ní nsáhá jíin yūū marfil, jíin ñutun vii jā ndéē yāhvi, jíin cāa cuāán, jíin cāa hierro, jíin yūū cuijín luu.

¹³ De suni xícó ndá dē canela jíin ndācá jā jēhén āsīn jíin sūja ī jíin sūja ūguā jíin ndācá perfume jíin vino jíin aceite jíin harina fina jíin trigo. De suni xícó dē quiti jíso jíin tīcāchí jíin caballo jíin carreta, de jondē nchiví xícó dē jā satíñú cāhā ji-ni.

¹⁴ De cāhān ndá dē jíin ñuū ñúcuán: Nī ncujiyo ndihi ndatíñú cuicá jā ní jétahān ndasí inī nū. De ndācá jā vii jā váha jā ní ntecū cuicá nú, chi nī naā ndihi, de mā nánihīn cuitī cā nū, cachī ndá dē.

¹⁵ De ndācá tēe jā ní jeen nī yīcō nī ncu-cuicá jā sīquī ndatíñú ñuū ñúcuán, chi cuiñi jíicá dē jā yūhú dē cunī dē castigo coo ñuū ñúcuán. De cuacu dē de cuacu cóhó dē.

¹⁶ De cāhān ndá dē: Nācā xéēn ndóho ñuū téyíí yáhá. Chi nī ncuu tá cúu iin ñahan jā ní ñúhun sahma fino, sahma ndihí jíin jā cuāhā. De nī ñúhun ña sīquī oro jíin yūū luu jíin perla jā ndéē yāhvi.

17 De mitan de iin núnúú-ni de nī naā ndihi ndācá ndatíñú váha ñúcuán, cachī ndá dē. De cuiñi jíca ndācá tēe scāca barco, jíin nchivī jā cuáhān jíin barco, jíin tēe sátíñú inī barco, jíin ndá cā tēe jā sátíñú nūū mar.

18 Chi cunī dē ñūhmā jā cáyū ñuū ñúcuán, de cana jee ndá dē: ¿Ní íyó cā ñuū téyíí jā cúñáhnú tá cúu nūū ní íyo ñuū yáhá? cachī dē.

19 De cōsō ndá dē ticāchāā ñuhun xīnī dē jā cúcuécá inī dē. De cuacu dē de cuacu cóhó dē. De cana jee ndá dē: Nācā xēen ndóho ñuū téyíí yáhá. Chi jíin ndatíñú cuícá jā ní íyo ñuū yáhá nī ncucuícá ndācá nchivī névāha barco jā jíca nūū mar. De mitan de iin núnúú-ni de nī naā ndihi-ni, cachī dē.

20 De ná cúsiī inī ndá ndóhó jā ndéē andiví, sīquī jā ní naā ñuū yáhá. De ná cúsiī inī ndá ndóhó tēe apóstol, jíin tēe nācani tūhun Yāā Dios, jíin nchivī maá Yāā Dios. Chi nī nsāhá nēhén ñuū ñúcuán sīquī ndá nú, de jā ñúcuán nī nenda Yāā Dios sīquī.

21 Ñúcuán de iin ángel jā ndíso poder, nī nquehen yā iin yūū cāhnú tá cúu iin yōsó cāhnú, de nī squéne yā inī mar. De nī ncāhān yā: Tá cúu nūū ní naā yōsó yáhá, suni sūcuán naā Babilonia, ñuū cúñáhnú téyíí. De mā núcōo cuitī cā jā cunī ō nūū.

22 De nī ncāhān yā jíin ñuū ñúcuán: Inī calle nū mā cúnini cuitī cā nchivī jā scāta jī yaā arpa jíin flauta jíin trompeta. De suni mā cōo cuitī cā nchivī jā sāhá ndācá ndatíñú. De suni mā cúnini cā jī jā nihin ndācá molino nū.

23 De nī iin lámpara mā sāhá cā jā cunijīn nūū nū. De nī mā cúnini cā jī vico jā cúsiī inī ndá ñahan ndá tēe jā tándāhá mähñú nú. De nchivī jā ní jeen nī yícó nūū nū, nī ncuñáhnú ndasí jī inī ñayīví. De nī stáhví nú nchivī ndācá nación jíin tiñu tásí tiñu mágica, ncachī ángel.

24 Chi sīquī ñuū ñúcuán ndéē cuāchi jā ní jati niñi ndācá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios, jíin ndācá nchivī maá yā, jíin ndá cā nchivī jā ní jahnī ndá jī ní cāhnú ñayīví.

19

1 De tá nī ncuu ndācá yáhá, de nī jini nī jā cāhān jee cuāhā ndasí nchivī inī andiví: Cúñáhnú ndasí Yāā Dios. Chi Yāā Dios maá ó cúu jā ní scācu yóhó.

De maá yā cúñáhnú ndasí, de maá yā tíin ndihi poder.

2 De ndāā de vāha sáhá ndāā yā ndācá tiñu, chi nī nenda yā sīquī cuāchi ñuū nēhén cúñáhnú ñúcuán.

Chi nī stíví jī nchivī ní cāhnú ñayīví, chi modo jā cásíquí ndéē jī Yāā Dios jā chíñúhún jī incā yāā.

De nī nsāhá yā jā ní ndutahví jī sīquī jā ní jahnī jī ndācá mozo yā.

Ncachī ndá.

3 De nī ncāhān tucu ndá jī: Cúñáhnú ndasí yā. Chi ní cání quenda ñūhmā ñuū ñúcuán jā cáyū, cáchī.

4 De ndihócō cūmī tēe ñáhnú jā ndíso tíñú, jíin ndicúmī jā tēcū, nī jēcuiñi jítí dē nī ntuu dē nūū dē nūū ñúhún, de nī nchiñúhún dē Yāā Dios, Yāā ndéē nūū mesa nūū tátúnī. De nī ncāhān ndá dē: Amén. Sūcuán ná cóo. Cúñáhnú ndasí yā.

5 De jondē nūū mesa nūū tátúnī yā nī ncāhān iin tūhun:

Ndá ndóhó jā sátíñú nūū Yāā Dios, jíin ndóhó jā jíca yíñúhún nūū yā, jā cúñáhnú jíin jāá nduú, cāhān nū jā vāha ndasí Yāā cúu yā. Ncachī.

Vico jā tándāhá Yāā cúu Ticāchí

6 De nī jini nī jā cāhān ndá nchivī cuāhā ndasí, de níhin tá cúu nūū níhin cuāhā yūte, jíin jā cána níhin taja. De nī ncāhān: Cúñáhnú ndasí yā. Chi Jētohō ō Yāā Dios,

Yāā tíin ndihi poder,

mitan de ndácu níhin yā tiñu.

7 De ná cúsiī inī ō, de sīī ndasí ná cóo inī ō, de ná cāhān ō jā cúñáhnú ndasí yā.

Chi nī nquenda quivī jā maá Yāā cúu Ticāchí, modo jā tándāhá yā.

De nchivī maá Yāā Dios cúu tá cúu ñahan jā tándāhá jíin yā, de ja íyó tūha ndá jī.

8 De nī níhīn jī tūhun jā cuhun jī sahma fino jā ndoo ndasí de xíñū.

Ncachī ndá. De sahma fino ñúcuán cúu ndācá tiñu ndāā jā sáhá nchivī maá Yāā Dios.

9 De nī ncāhān ángel jíin nī: Tee nú tūhun yáhá: Nācā ndetū ndá nchivī jā ní ncana yā jā quíhīn vico tándāhá Yāā cúu Ticāchí. De nī ncāhān cā ángel jíin nī: Ndācá tūhun yáhá cúu tūhun ndāā jā ní ncāhān Yāā Dios, ncachī yā.

¹⁰ De nī jēcuīñi jítí nī nūū jéhē ángel jā chiñúhún nī yā nícu. De nī ncāhān yā jíin nī: Mā sáhá nú súcuán. Chi nduhū suni mozo Yāā Dios cúu nī, tá cúu nūū cúu maá nú jíin ndá hermano nū jā cándíja vāha tūhun Jesús. Sa nūū maá Yāā Dios chiñúhún nú, ncachī yā. Chi maá tūhun jā ní ncāhān Jesús cúu jā cáhān ndāā ndá nchivī jā nacani tūhun Yāā Dios.

Yāā jā yósō sīquī caballo cuijín

¹¹ Nūcuán de nī jinī ni jā núne nūū ndéē Yāā Dios andiví. De nī nquenda iin caballo cuijín, de Yāā jā yósō sīquī tī nání yā Yāā ndāā, Yāā squíncuu. De ndāā sáhá ndāā yā tiñu, de ndāā nénda yā sīquī ndācá jānehén.

¹² De tīnūú yā jéndūtē tá cúu yáñuhūn. De xīnī yā ñúhún cuāhā corona. De ndéē iin sívī yā jā maá-ni yā cúu jā jíinī.

¹³ De ñúhún yā iin sahma jā ní ñundajī nūū niñi, de nání yā Tūhun Yāā Dios.

¹⁴ De ndācá ángel yā jā íyó andiví, yósō caballo cuijín de níquīn yātā yā. De ñúhún ndá sahma fino cuijín jā íyó ndoo.

¹⁵ De inī yuhú maá Yāā jā yósō sīquī caballo, quée jā cáá tá cáá iin espada xēen. De espada ñúcuán cúu tūhun yā jā sndóho yā nchivī ndācá nación. De nīhin ndacu yā tiñu nūū ji. De sáhá ndāā yā sīquī cuāchi jíi modo jā jáñū sīquī ndihā uva jā táxīn. De cuāha yā castigo xēen cundoho jíi jā quití inī yā sīquī cuāchi jíi. Chi maá yā tīn ndihī poder.

¹⁶ De sahma yā jíin sīhin yā yósō tūhun yáhá: Rey nūū ndācá rey jíin Jētohō nūū ndācá jētohō, cáchī.

¹⁷ Nūcuán de nī jinī ni iin ángel yā jā íñi nūū ncandiī. De nī ncana jee yā nūū ndācá quití ndāva nūū táchī: Ndutútú ndá nú quiji nú cuxíní nú iin vico cáhnú sáhá Yāā Dios.

¹⁸ De cajī nū cūñu ndācá rey jíin capitán jíin ndá tēe téyí, jíin cūñu ndācá caballo jíin tēe jā ní nchosō tī. De suni cajī nū cūñu ndācá cā nchivī, cúu nchivī sátiñú cuenta maá jíin mozo jā ní jeen nchivī, cúu nchivī cúñáhnú jíin nchivī jāá nduú, ncachī ángel.

¹⁹ Nūcuán de nī jinī ni maá quití xēen jíin ndācá rey ñayíví jíin cuāhā soldado dē. De nī ncutútú dē jā canāá dē jíin maá Yāā jā yósō caballo jíin ndá ángel yā.

²⁰ De nī ntiin ndá yā quití xēen cuāhān tī preso jíin maá tēe nī nacani tūhun stáhvī

jā ní nsáhá ndācá tiñu ñáhnú nī jinī jíinúu quití xēen. Chi jíin tiñu ñáhnú ñúcuán cúu jā ní stáhvī dē ndācá nchivī jā ní jēhe tūhun cundiso tunī quití xēen, jíin jā ní nchiñúhún imagen tī. De quití xēen jíin tēe nī nacani tūhun stáhvī, tēcū ndúū, de nī squéne yā nūū lago ñuhūn jā cáyū jíin azufre.

²¹ De jíin espada jā quée yuhú Yāā jā yósō caballo nī jihī ndācá soldado quití xēen. De ndācá quití jā ndāva nūū táchī nī ndahā chjīn tī nī nchajī tī cūñu ndá dē.

20

Sīquī mil cuiyā

¹ De nī jinī ni jā ní ncuun iin ángel ichi andiví. De nēe yā ndācáa jā núne maá yavī cūnú ndasí. De suni nēe yā iin cadena cáhnú.

² De nī ntiin yā maá cōō cáhnú jā íyó jondē janahán ndasí, de nání tī táchī cúñáhnú jíin Satanás. De nī juhñi yā jā cunuhnī mil cuiyā.

³ De nī squéne yā inī yavī cūnú ndasí. De nī jasī vāha yā, de nī nsáhá cutú yā yuhú yávī, tácuā mā stáhvī cā ñúcuán nchivī ndācá nación, chi jondē tá jíinu mil cuiyā. De jā yāha mil cuiyā, sá de cánuú jā ndājī caca nuu jacū cā tiempo.

⁴ De nī jinī ni ndācá mesa nūū tátúnī, de ñúcuán ndéē ndācá nchivī jā ní nīhīn tīñú jíi jā sáhá ndāā jíi tiñu. De suni nī jinī ni ánō ndācá nchivī jā ní jehndē ndá xīnī jíi sīquī jā ní nacani jíi tūhun Jesús jíin tūhun Yāā Dios. De nduú ní nchíñúhún jíi quití xēen jíin imagen tī, de ni nduú ní jēhe jíi tūhun jā cundeē tunī tī teēn jíi á ndahá jíi. De nī jinī ni jā ní natecū jíi de nī ndacu jíi tiñu jíin Cristo mil cuiyā.

⁵ Yáhá cúu ndá ndīyi jā natecū xihna cā. De ndá cā ndīyi, nduú ní nátecū jíi, chi jondē jíinu mil cuiyā.

⁶ De nācā ndetū ndācá nchivī ndoo ánō jā natecū xihna cā. Chi mā cúu cuití jíi vuelta ūū. De cuu jíi sūtū nūū Yāā Dios jíin nūū Cristo, de tátúnī jíi jíin yā mil cuiyā.

⁷ De tá jíinu mil cuiyā, de ndājī Satanás de quee nūū yíndasī.

⁸ De stáhvī tucu nchivī ndācá nación níi cáhnú ñayíví. De stáhvī nchivī ñuū Gog jíin Magog. De sáhá jā ndutútú ndācá soldado

ñuū ñúcuán jā canāá dē. De coo cuāhā ndasí dē tá cúu ñútín yuhú mar.

⁹ De cútē nuu dē quihīn dē ní cáhnú ñayíví. De cuicó ndúū dē nūū ndéē ndá nchivī maá Yāa Dios, jíin ciudad jā mānī yā jíin. De Yāa Dios chí scúun yā ñuhūn ichi andiví, de cāyū ndihi dē.

¹⁰ De tāchī cúñáhnú jā ní stáhvī ndācá nchivī ñúcuán, chí squéne yā quihīn nūū lago ñuhūn jā cāyū jíin azufre. De ñúcuán chí ja nī squéne yā quití xéēn jíin tēe nī nacani tūhun stáhvī. De ñúcuán ndoho nduú ñuú ní cání cuití.

Jā sáhá ndāa yā tiñu nūū mesa cuijín

¹¹ Ñúcuán de nī jinī ni iin mesa cuijín cúñáhnú, de ndéē maá Yāa tátúnī. De ñayíví jíin andiví nī ndoñúhún cuāhān jā ní ndéhé yā nūū, chí nduú cā ní ncúu coo nūū yā.

¹² De nī jinī ni ndācá ndīyi, jā ní ncuñáhnú jíin jāá nduú ní ncúñáhnú, íñí ndá nūū Yāa Dios. De nī nsáhá yā jā núne ndācá libro, de suni nī nune incā libro jā yósō síví nchivī jā cutecū ní cání. De nī nsáhá ndāa yā síquī ndācá ndīyi, tú nāsa tiñu nī nsáhá jíi jā yósō nūū ndācá libro ñúcuán.

¹³ De nī nquee ndācá ndīyi jā ní jihī nūū mar. De suni nī nquee ndācá ndīyi jā ní jihī, jā íyó jíi lugar nūū íyó ánō ndīyi. De nī nsáhá ndāa yā síquī, tú nāsa nī nsáhá iin iin jíi.

¹⁴ Ñúcuán de cuéhē jáhnī nchivī jíin lugar nūū íyó ánō ndīyi, nī snāá yā nī squéne yā cuāhān nūū lago ñuhūn. De jā ndoho nchivī nūū lago ñuhūn, suu cúu jā cuū jíi vuelta ūū.

¹⁵ De ñúcuán nī squéne yā ndá nchivī nēhēn jāá nduú yósō síví jíi nūū libro jā yósō síví nchivī jā cutecū ní cání.

21

Andiví jéé jíin ñayíví jéé

¹ Ñúcuán de nī jinī ni andiví jéé jíin ñayíví jéé. Chí andiví jíin ñayíví xihna ñúhún nī naā. De suni nduú cā mar.

² De nduhū Juan, nī jinī ni ciudad īi jā cúu Jerusalén jéé. De nī ncuun vāji ichi andiví nūū ndéē Yāa Dios. De luu ndasí cáá tá cúu iin ñahan jā ní nsáhá tūha ña maá ña nī ncucutú ña jā tandāhá ña jíin yíi ña.

³ De nī jini nī iin tūhun jā ní ncāhān jee ichi andiví: Cūndēhé, chí mitan de ndéē Yāa Dios māhñú nchivī. De cundeē yā jíin

ndá jíi, de cuu jíi nchivī maá yā. De maá yā cundeē yā jíin jíi jā cúu yā Yāa Dios jíi.

⁴ De nacuahā yā ntenúū ndá jíi. De mā cúu cā nchivī, nī mā cuacú cā jíi, nī mā cúcuécá cā inī jíi, nī mā játū cā jíi. Chí ja nī nchāha ndācá tūndóhó jā ní íyo, cáchī.

⁵ Ñúcuán de nī ncāhān maá Yāa jā ndéē nūū mesa: Cūndēhé, chí nasáhá jee nī ndācá jā íyó, ncachī yā. De suni nī ncāhān yā: Tee nú tūhun yáhá. Chí ndācá tūhun yáhá cúu jā jíin ndija nú jā ndāa cúu.

⁶ De nī ncāhān cā yā: Ja nī jīnu. Maá nī cúu tá cúu letra A jā xihna ñúhún jíin letra Z jā sándihí, chí maá nī nī squíjéhé ndihi de maá nī sínu. De ndācá nchivī jā yíchī, súcuán-ni cuāha nī ndute jā quéne coho jíi jā cutecū jíi ní cání.

⁷ Ndācá nchivī jā cundeē síquī jānēhēn, nīhīn jíi ndācá yáhá cuu tāhvī jíi. De cuu nī Yāa Dios jíi, de cuu jíi sēhe nī.

⁸ De ndācá nchivī jā yúhú cundoho síquī tūhun nī, jíin nchivī jāá nduú cándija, jíin nchivī sáhá tiñu nēhēn, jíin nchivī jáhnī ndīyi, jíin nchivī jíca ndīi, jíin nchivī sáhá tásí, jíin nchivī chíñúhún ídolo, jíin ndācá nchivī stáhvī, nchivī ñúcuán chí quívi ndá jíi lago ñuhūn jā cāyū jíin azufre. De ñúcuán cúu jā cuū jíi vuelta ūū.

Jerusalén jéé

⁹ Ñúcuán de nī nquiji iin táhān ndihújā ángel jā ní nee ndihújā cōhō jā ní ñuhun chítú ndihújā tūndóhó jā sándihí. De nī ncāhān yā jíin nī: Nēhēn de ná stēhēn nī nūū nū ñahan jā tandāhá cuu ña ñasíhí Yāa cúu Ticāchí, ncachī yā.

¹⁰ De nī nsáhá cā Espíritu Santo jā ní stēhēn cā nūū nī, de ángel ñúcuán nī jeca yā nduhū cuāhān yā jíin nī xīnī iin yucu cáhnú súcún. De nī stēhēn yā nūū nī maá ciudad īi cúñáhnú jā cúu Jerusalén, de nī ncuun vāji jondē andiví nūū ndéē Yāa Dios.

¹¹ De jéndūtē ndasí ciudad ñúcuán tá cúu nūū jéndūtē Yāa Dios. De xíñū tá cúu nūū xíñū iin yūū luu jā ndéē yāhvi ndasí, tá cúu yūū cuijín jā ndéē nihni modo vidrio.

¹² De yuhú ciudad nī jicó ndúū iin jā cáhnú súcún jā ndásí ciudad. De íyó ūxī ūū viéhé. De ndācá viéhé íñí iin ángel yā. De ndācá viéhé ndéē síví ndihúxī ūū tatā Israel.

13 De lado nūū quenda ncandiī íyó ūnī viéhé. De lado norte suni íyó ūnī viéhé. De lado sur suni íyó ūnī viéhé. De lado nūū quée ncandiī suni íyó ūnī viéhé.

14 De íyó ūxī ūū yūū nāhnú jā cúu cimientu maá jā ndásī ciudad. De ndācá yūū ndéē sívī ndihúxī ūū apóstol maá Yāa cúu Ticāchí.

15 De ángel jā ní ncāhān jíin nī, née yā iin metro oro jā chicuāhá yā ciudad jíin ndá viéhé jíin maá jā ndásī ciudad.

16 De ciudad chi iin medida-ni cúu ndicúmī lado. Chi jā cānī jíin jā jítē, inuú-ni cúu. De ángel nī nchicuāhá yā ciudad jíin medida ñúcuán. De née ūū mil ūū ciento kilómetro jā iin iin lado. De inuú-ni medida jā cānī, jā sūcún, jíin jā jítē.

17 De suni nī nchicuāhá yā maá jā ndásī ciudad, de née ūnī xico cūmī metro jā sūcún. De medida jā jétíñú nchivī, suni jétíñú ángel ñúcuán.

18 De maá jā ndásī ciudad nī ncuvāha jíin yūū cuijín ndéē nihni. De ndinuhun oro cúu ciudad, de cáa tá cáa vidrio jā ndéē nihni.

19 De ndācá yūū jā cúu cimientu maá jā ndásī ciudad, nī ncucutú jíin ndinuū yūū luu jā ndéē yāhvi. Yūū xíhna ñúhún cúu yūū cuijín ndéē nihni. De jā úū cúu yūū ndéē xíñū. De jā únī cúu yūū pinto. De jā cūmī cúu yūū cuií xíñū.

20 De jā úhūn cúu yūū pinto jā ñúhún raya. De jā íñū cúu yūū cuāhá pinto. De jā újā cúu yūū cuāán ndéē nihni. De jā únā cúu yūū cuií ndéé. De jā íin cúu yūū cuāán xíñū. De jā úxī cúu yūū cuií cuijín. De jā úxī iin cúu yūū cuāhá cuāán. De jā úxī ūū cúu yūū ndíhí xíñū.

21 De ndihúxī ūū viéhé ñúcuán cúu ūxī ūū perla jā ndéē yāhvi. De iin iin viéhé cúu iin iin perla. De ndinuhun oro cúu calle cāhnú ciudad, de ndéē nihni tá cáa vidrio.

22 De nduú nā templo ní jínī ni inī ciudad, chi ní cāhnú ciudad íyó maá Jētohō ō, Yāa jā tíin ndihi poder; jíin Yāa cúu Ticāchí.

23 De nduú jínī ñúhún jā cutūu ncandiī jíin yōō. Chi jā jéndütē maá Yāa Dios cúu jā cútūu. De maá Yāa cúu Ticāchí, cúu yā luz inī ciudad ñúcuán.

24 De nchivī ndācá nación ñayíví jā ní scácu yā, caca ji nūū luz jā stúu ciudad

ñúcuán nūū ji. De ndācá rey ñayíví quiiji ndá dē ciudad jíin ndācá jā stéhēn jā cúñáhnú dē.

25 De ndācá viéhé ciudad mā cúndasī cuitī nduú, de nduú nā jacuāa coo.

26 De inī ciudad quiiji nchivī cúñáhnú ndācá nación, quiiji ji jíin ndācá jā stéhēn jā cúñáhnú ji.

27 De mā quívi cuitī ni iin jā tēhēn. De ni mā quívi nchivī jā sáhá tiñu néhēn jíin jā stáhví. Chi quívi maá-ni nchivī jā yósō sívī ji nūū libro jā yósō sívī nchivī cutecū ní cání, jā névāha Yāa cúu Ticāchí.

22

1 Ñúcuán de ángel yā nī stéhēn yā nūū ni iin yūte jā íyó ndoo. De ndute ñúcuán sáhá jā cutecū ō ní cání. De ndéē nihni tá cúu vidrio, de quēne nūū mesa nūū tátúnī Yāa Dios jíin Yāa cúu Ticāchí.

2 De jícā yūte sava māhñú calle cāhnú ciudad ñúcuán. De nduú lado yuhú yūte íñí ñutun jā cutecū ō ní cání sáhá. De ñutun ñúcuán jéhe jāvíxī ūxī ūū vuelta jā iin cuiyā, chi ndācá yōō cúun jāvíxī. De ndahá yúcū tū cúu tátān jā ndúvāha nchivī ndācá nación.

3 De ndācá jā ní stánū tāhvī yā, mā cōó inī ciudad ñúcuán. De inī ciudad cuiñi maá mesa nūū tátúnī Yāa Dios jíin Yāa cúu Ticāchí. De nchivī cándíja jā cúu ji mozo yā, chiñúhún ji yā.

4 De cunī ji nūū yā, de cundeē sívī yā teēn ji.

5 De mā cōó cā jacuāa ciudad ñúcuán. De nchivī jā ndéē ñúcuán nduú cā jínī ñúhún ji jā stúu lámpara nūū ji, ni jā stúu ncandiī. Chi jā jéndütē maá Jētohō ō Yāa Dios cúu jā cútūu nūū ji. De ndacu ji tiñu ní cání cuitī.

Jā cuácuñatin nenda Cristo

6 Ñúcuán de nī ncāhān ángel jíin nī: Ndācá tūhun yáhá cúu jā jínī ndija nú jā tūhun ndāa cúu. De Jētohō ō Yāa Dios, maá yā sáhá jíin ndá tēe nácāni tūhun yā, jā jíin Espíritu yā nácāni ndá dē. De suu maá yā nī ntají ángel yā tácuā stéhēn nūū nchivī cúu mozo yā ndācá tiñu jā ñamā coo.

7 Ñamā ndiji nī, cáchī yā. De nācā ndetū nchivī jā tēe sōho tūhun Yāa Dios jā yósō nūū tutū yáhá.

⁸ De nduhū Juan, nī jini nī ndācá tūhun yáhá, de nī jinī ni ndācá tiñu yáhá. De tá nī jini jíin sóho nī de nī jinī jíinúū ni, ñúcuán de nī jēcuīñi jíití nī nūū jéhē maá ángel já ní stéhēn ndācá tiñu yáhá nūū ni, já chiñúhún nī yā nícu.

⁹ Sochi nī ncāhān ángel jíin nī: Mā sáhá nú súcuán. Chi nduhū suni mozo Yāa Dios cúu nī, tá cúu nūū cúu maá nú jíin ndá hermano nū já nácani tūhun yā, jíin ndihi nchivī já jétáhvī tūhun já yósō nūū tutū yáhá. Sa nūū maá Yāa Dios chiñúhún nú, ncachī yā.

¹⁰ De nī ncāhān cā ángel jíin nī: Mā chíyuhū nū ndācá tūhun Yāa Dios já yósō nūū tutū yáhá, chi ja cuācuñatin tiempo já quee ndaā ndihi.

¹¹ De nchivī já sáhá tiñu néhén, ná sáhá cā ji tiñu néhén. De nchivī já íyó téhén ánō, ná quéndōo ji súcuán. De sa nchivī já sáhá tiñu ndāā, ná sáhá cā ji tiñu ndāā. De nchivī já íyó ndoo ánō, ná cóo ndoo cā ji súcuán, ncachī ángel.

¹² Jāndāā já ñamā ndiji nī, cáchī Jesús. De quiji nī jíin táhvī já cuāha nī nūū iin iin nchivī, tú nāsa tiñu nī nsáhá ji.

¹³ Maá nī cúu tá cúu letra A já xíhna ñúhún jíin letra Z já sándihí, chi íyó nī jondē já xíhna ñúhún de coo nī ní cání.

¹⁴ Nācā ndetū nchivī já jéhe ji tūhun ndundoo ánō ji tá cúu nūū ndúndoo sahma ji. Chi cuu cajī ji jāvíxī ñutun já sáhá já cutecū ji ní cání, de cuu quívi ji viéhé ciudad ī ñúcuán.

¹⁵ De ichi fuera ciudad coo nchivī já sáhá tiñu néhén, jíin nchivī sáhá tásí, jíin nchivī

jíca ndiī, jíin nchivī jáhnī ndīyi, jíin nchivī chíñúhún ídolo, jíin ndá nchivī já cúsiī inī stáhvī táhán.

¹⁶ Maá nī já cúu Jesús, nī ntají nī ángel ni tácuca cachī tūhun yā ndācá tūhun yáhá nūū ndá grupo nchivī cándíja. De maá nī nī nsáhá já ní íyo rey David, de nī ncacu nī nūū tatā David. De cúu nī tá cúu lucero já jéndütē já quénda túu, ncachī yā.

¹⁷ De maá Espíritu Santo jíin ndá nchivī Yāa Dios já cúu ji tá cúu ñahan tándāhá jíin Yāa cúu Ticāchí, cáhān ndá: Nehēn, quívi ndá nú ndahá yā. De ndācá nchivī já níni, suni ná cáhān ji: Nehēn, quívi ndá nú ndahá yā. De ndācá nchivī já yíchī já cúnī ji coho ji, ná quívi ji ndahá yā, de súcuán-ni ná cóho ji ndute já cutecū ji ní cání sáhá.

¹⁸ De ndācá nchivī já jíni tūhun Yāa Dios já yósō nūū tutū yáhá, cáhān níhin nī jíin ji: Tú ní iin nchivī chisó cā ji nūū tūhun já cáhān tutū yáhá, de Yāa Dios suni chisó cā yā tūndóhó já cáhān nūū tutū yáhá, cundoho ji.

¹⁹ De tú ní nchivī candeē ji jacū tūhun já cáhān tutū yáhá, de Yāa Dios candeē yā táhvī ji já yósō nūū libro já yósō síví nchivī cutecū ní cání, de mā níhin ji táhvī ji inī ciudad ī ñúcuán. De tutū yáhá cúu já cáhān síquī ndācá ñúcuán.

²⁰ De Yāa já ní ncāhān ndācá tūhun yáhá, suha cáhān yā: Jāndāā já ndiji ñamā ni, cáchī yā. Amén. Súcuán ná cóo. Jētohō sá Jesús, jícān táhvī sá já ndiji ñamā ní.

²¹ De ñúhún inī ni já Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cā yā já váha ndá ndóhó. Amén.